SVMMA
GOFFREDI DE TRANO
CLARISS. IVRIS
INTERPRETIS
In Titulos Decretalium;

Omnibus nedum Pontificij & Cæsarei iuris studiosis, verumetiam & religiosis cuiuscunq; ordinis vtilis ac necessaria.

Hac postera editione A M. D. LEONARDO A LEGE I. C. Mantuano recognita, atque ab innumeris erroribus, quibus ob temporis vetustatem, & librariorum iniuriam vbique deprauata, mutila passim, & plerisque in locis decurtata deprehendebatur, tam in textu quàm in allegationibus summo eiusdem studio vindicata, & integritati suæ restituta.

Locupletissimo REPERTORIO *eidem adiecto.*

VENETIIS,
Apud Ioannem Baptistam Hugolinum, 1586.

BIBLIOTEKA KORNICKA

REVEREN. P. OPT. D.
DON INNOCENTIO A CRVCE
COENOBII CARTVSIENSIS
Apud Ticinum Priori, &c.

Leonardus à Lege Iurisconsultus Mantuanus.
S. P. D.

CVM Philosophia omnis sit à veteribus sapientia studiosis distributa in partes tres, tu certe eam, quæ in actione posita est, quamque Christus Dei filius e tenebris in lucem perduxit, tum sacrosancta catholica Romana Ecclesia illuminauit, inspecto scilicet huiusce breuis vitæ fine, vt actiones nostras moderetur, ac regat, inque eas vias adducat, quas nobis diuina bonitas misericordiaque commostrat, vt ad beatam, æternamque vitam, omnibusque numeris absolutam felicitatem dirigat, vt interim non dicam eam iure merito cæteris omnibus scientijs anteponi debere, eamque habendam esse in amoribus, colendam, amplexandam, ac venerandam esse ab ijs omnibus, qui Christiani natis seipsos primum, tum mundanarum, caducarumque rerum fragilitatem norunt: tu inquam ita exercere, itaq; charam habere ostendisti cum semper, tum vel maximè extremo anno, quo ego in ius ciuile incumbens, Ticini commorabar, quo sane tempore tu eximia prudentia, sanctis moribus, vita ad aliorum omnium exemplum instituta, summa æquitate, & mirabili facilitate cœnobium Cartusiense apud Ticinum urbem regebas, quod vt propter instituta optima, quibus adhuc singulari cum laude stetit, & propter vestram benignitatem qua aduenas & peregrinos complectimini, præstat alijs omnibus sacris locis, sic tu vt radius ex omni parte inter tot lucentia sidera splendens, ac micans, illustras, accendis, summaq; rerum diuinarum cupiditate, ac tui desiderio afficis eos, qui te videant, contemplentur, ac familiaritate tua perfruantur, vt mihi totum triennium vsu venisse perspicio. Et quemadmodum admirabile artificium in amplissimo isto, fortunatissimoq; templo omnium fama, sermoneque celebratur, quod quæuis ædificia vel præstantissima vel agri vbertate, uel loci descriptione, vel rerum omnium ad vitam necessariarum copia superare videatur. ita quicunque te intuetur, tuaque consuetudine vtitur, tantam industriam, tantum consilium, tantamque prudentiam in isto cœnobio administrando tuam agnoscit, vt ipse secum admiretur, atque obstupescat. Quoties enim quisque est, qui te norit, quin non modo vitæ sanctitatem, sed etiam singularem in rebus humanis prudentiam admiretur? hac enim superioribus annis cum tota hæc mundi sedes bellorum motibus commoueretur, omniaque vocibus militum obstreperent, atque oppida diruerentur, viri occidentur, neque profanis, neque sacris locis parceretur, tu es consecutus cum summa omnium beneuolentia, ut tutum, immuneque istud cœnobium,

& ampliſſimum ab omnium occiduarum, aquilinaliumque nationum, quæ iſtam prouinciam certatim vaſtabant, impetu, furore, barbarieque ſeruaris. Quæ cum ita ſint, egoque propter eximias virtutes tuas te ſemper coluerint, factum eſt, vt cum ſuperioribus diebus, quibus, propter ſummos æſtus litibus forum vacat, Summam Groſſredi, ueteris gloſſatoris, opus uere aureum, inter alios libros in mea Bibliotheca inuenerim, memor meæ in te obſeruantiæ, quam nulla vnquam delebit obliuio, vt hoc aliquo tibi ſigno indicarem, ſummo ſtudio aggreſſus ſum, eam vt corrigerem, mendisque purgarem, vt emendata, ac diſcuſſis fœnis maculis pleriſq; in tuo nomine apparere non erubeſceret. Sed maior fuit, quàm putaram, adhibendus labor; erat enim manca, ac quaſi decurtata, corrupta maculis, erroribusque innumerabilibus ſcatens, nec id ſolum in textu uerborum, ſed etiam cum legiſlatorum ſententiæ citantur vſque adeo, vt ab incoata & balbuciente ætate ego meo ſummo ſtudio, aſſiduoque labore ad perfectam adultamq; intelligentiam perduxerim. in qua nunc quiuis ſine negotio, atque errore aperte inueniet vnum in locum, vnamque ſummam collecta omnia, ac redacta, quæ uage, & ſparſe in toto pontificio iure continentur. Hic enim viæ lucidæ ſuppetent, per quas iter faciens lector, tenebras diſpellet, quas antiqua errata attulerunt. Hic quomodo veterum ſententiæ reprobari queant, aperietur. Hic confeſſores, animarum noſtrarum iudices, cæterique eccleſiæ antiſtites conſilia maxime ſalutaria comperient: tum diſcent, quibus in rebus irregularitatem diſpenſabilem, & quibus minime diſpenſabilem homines incurrant: denique per quos, & quo modo ſecum fieri poſſit diſpenſatio. Hic quomodo perſpectis delictorum generibus, & item attributis medicamenta, remediaque ad ſaucias mentes accommodata præbeantur, apertiſſime declaratur. Hic docentur antiſtites cæteris dignitate præſtantes, alijque iudices, quomodo in contentioſo foro verſentur, ac pro tribunali ſedeant in iudicijs dirimendis. ac nihil plane erit, quod quiſque ope copioſiſſimi indicis, reperire non queat, quod ad præcipuas, emergentesque quæſtiones pertineat: omnes denique animi motus, atq; impetus ſtabilire, ac firmare, vt quicunque caſus occurrant, eos expendat, deq; ijs, vt par eſt, ſententiam ferat. Quod opus cum de meo exemplari ſumptum typis mandatum eſſet, tibi dicandum curaui, vtpote cui ſolum vere, proprieque debeatur. cum propter cauſas, quas paulo ante memoraui, tum vero propter alias, quas breuitatis cauſa præterco. Præſertim vero propter generis nobilitatem, in quo ſemper uiri præſtantes tum in re militari, tum uero in liberalibus diſciplinis, ingenuiſque ſcientijs, theologiaque floruerunt. Et vt mihi ſatisfaciam, qui mediocritate quadam à nobilibus maioribus meis ſemper adamata, contentus, vitare tamen non potuit maleuolorum, inſciorumque inuidiam, qui nuper ſcelerum ſuorum conſcientia perterriti mihi facere iniuriam, & damnum afferre ſunt conati, cum tamen omnes plane intelligerent, me nullius culpæ affinem eſſe, ſed perpetuo quodam vitæ curſu meam innocentiam, integritatemque in iudicijs exercendis, litibuſque dirimendis probauiſſe. itaque nec famam aucupor, nec vanos; ac parum duraturos honores ambio; nec hoc facio, vt nouo teſtimonio tuas virtutes illuſtrem, aut quod putem plendorem nominis tui huius præconij mei indigentem eſſe: ſed potius vt teſtatum omnibus faciam, quantum tibi debeam, & quanti faciam viros tui ſimilimos, & quàm in memoria adhuc mihi inſideant optima, ac pene diuina monita tua. Quam ob rem Deum Opt. Max. precor, vt, te, licet prouecta iam ætate, diu tamen vt balſami liquorem ad hanc ætatem corruptam, reſtituendam, & ad hos mores emendandos, ſeruet, ac tueatur.

Venetijs 111. Idus Iulij. M. D. LXX.

INDEX
IN SVMMAM
D. GOFFREDI DE TRANO
Iureconsulti Clarissimi.

OMNIA SPARSIM DICTA COMPLE-
Ctens V triusque Iuris professoribus vtilis.

ABBAS ius episcopale præscribere potest, de offic. archipresbyt. num. 6 30
Abbas an possit præiudicari monasterio, de religio. domi. nu. 4 148
Abbates quando dicantur excedere, de excessi prælato nu. 3 222
¶ Abigei qui dicantur, de fur. nu. 4 210
¶ Abortum procurantes an reputentur homicidæ, de homici nu. 17 205
¶ Absens per scripturam matrimonium accusare non potest, qui matrimo. accusa. poss. nu. 7 183
Absentes qui uocari debent, ad electionem vocati non venientes, an per aliquod tempus sint expectandi, de electio. nume. 12 15
¶ Absentia aliquando plus oporatur quàm contradictio de simon. nu. 33. 165
¶ Absolutio ab excõmunicatione propter iniectionem manuum in clericos, competens ordinario, quãdo possit alteri delegari, de offic. ordin. nu. 18 50
¶ Absolutio excommunicatorum in quibus casibus sedi Apostolicæ reseruetur, de senten. excom. nu. 14. 235
Absolutiones plures quando sint necessariæ, ibid. nu. 23 237
Cætera uide infra in ver. Doctrina.
¶ Accusare unum an plures possint, de ordi. cogni. nu. 2 85
Accusare matrimonium in quibus causis quis repellatur qui. matrimo. accus. poss. num. 8 183
Accusare qui possint, de accusatio. numero 2 188
¶ Accusari qui non possint. ibidem numero 4 189
¶ Accusatio quid sit, ibid. nu. 1 188
Accusatio in quibus casibus sit permissa, ib. num. 2 ea.
Accusatio quando refricari possit, ibid. numero 13 190
Accusatio non habet locum in contrahendo matrimonio. qui matrim. accusa. pos. num. 9 189
Accusationis forma, de accusatio. numero 5 189
Accusationis quis sit effectus, ibidem numero 11 189
¶ Accusator an debeat se inscribere, & ad pœnam talionis obligare, de accusa. numero 6 189
Accusator in notoriis non requiritur, nec ordo iudiciarius obseruatur, ibid. numero 8 189
Accusatorum temeritas tribus modis detegitur, & tribus pœnis subijcitur, de calũniato. nu. 1 191
¶ Accusatus de crimine & absolutus non potest super eodem iterum accusari, de accusatio. nu. 12 189
Accusatus de simonia, pendente accusa-

tione officium suum exequi prohibetur. de simo.nu.21 294
¶Actio an sit exprimenda in libello de libelli obla.nu.4 73
Actio si peritura est, in temporibus quibus agi non potest, an possit procedi, de feriis. num.4 81
Actio de violentia prius expediri debet quàm de proprietate, de restitut. spoliat. num.10 87
Actio de dolo qualiter & contra quos detur, de dolo & contu.nu.6 88
Actio de dolo est biennalis secus est in exceptione doli, ibid.nu.7 89
Actio depositi qualis sit, de deposito. numero 7 127
Actio depositi cui detur, ibid.nu.8. 127
& num.9 127
Actio depositi an detur furi & prædoni deponenti, ibid.nu.9 127
Actio depositi contra quem detur, ibidem num.10. ead.
Actio, ex sola conuentione permutationis, re nulla hincinde secuta, neutri ali qua competit. de rer. permutatio. numero 5 130
Actio de euictione locum non habet in donatione, de donat.nu.2 135
Actio de subiectione capellæ, an contra ipsam vel possidentem competat, de capellis monacho.nu.4 & 5 149
Actio furti datur contra hæredes pro portione, de furtis.num.17 211
Actio furti est famosa, ibid.nu.21. ead.
Actio iniuriarum datur cõtra maledicum, de cler.maledi.nu.2 219
Actio iniuriarum cui detur, de iniuriis. numero 4 227
Actio iniuriarum est famosa, ibidem numero 5 227
Actio de damno dato cui competat, & quando locum habeat, ibid.nu.7 227
Actio legis Aquiliæ cui & quando detur, ib. num.8 ea.
Actio ex edicto de aliena.iud.mutan.ca.&c. cui & contra quem.& in quam detur, de aliena.iudi.mut.cau.fa.nu.3. 65
Actione quem agi possit contra vsurarium, vel eius hæredes, si fœnebris pecunia conuersa est in prædiorum emptionem, de vsuris.nu.16 213
Actiones mistæ quæ dicantur, & quæ in eis seruari debeant, vt lite non contesta. numero 6 77
Actiones quæ ex contractu commodati oriantur, & quæ veniant in actione directa commodati, & quæ in contraria, & quibus & in quos dentur, de commo.nu.7.8. 9.& 10. 126
Actiones quæ infament, de deposito. numero 14 127
Actiones quæ nascantur ex contractu locationis & conductionis, de locat. numero 8 129
Actiones quæ dẽtur ex permutationibus, & quando competant, de rerum permutat. num.6 130
¶Actus contrarius cum intercedit, vitiatur id quod in contextu fieri debet, de electio.nu.12 11
Actus qui interponitur, vel mora quæ interuenit, an uitiet id, quod in contextu, vel continue fieri debet, de baptismo. numero 9 156
¶Adiutore inquisitionis repulso, an alius sit admittendus, vel iudex ex officio procedat. de accusationibus. numero 25 191
¶Adoptari quis possit, de cognatio. lega. nume.3 175
Adoptionis quot species sint, ibidem numero 2 ead.
¶Adulter an possit intrare religionem innocente inuito, de conuersio. coniugato.num.8 144
Adulter uel adultera digne de adulterio pœnitens, an possit accusantem repellere, de diuortiis.nu.16 185
¶Adulterium quid sit, & qualiter committatur, de adulter. & stupro. numero 1 207
Adulterium accusare quibus sit permissum. ibid.nu.3 ead.
Cætera vide infra in ver. Fornicatio.
¶Aduocatus non cogitur exercere officiũ suum alibi quàm in foro suo, de offic.delega.nu.40 46
Aduocatus quando teneatur si causam amiserit.

ferit, de postulan nu.7.& 8 57
Aduocatus quæ in suis aduocationibus obseruare teneatur.ibi.nu.8 ea.
Aduocatus & procurator an teneatur de falso.de cri.fal.nu.4 215
Aduocati licet vendere iustum patrocinium, & assessori iustum consilium, de offi.ordina.nu.9 49
Aduocati non debēt assumere causas desperatas, de postulādo.nu.6 57
¶ Æquitas rigori præfertur, de cohabita.clerico.& mu.nu.3 117
Æquitas iuri scripto & stricto est præferenda, de hæreti.nu.8 220
¶ Æstimatio facit vēditionē, de dona.inter vir.& uxor.nu.13 186
¶ Ætas legitima in contrahendo matrimonio quæ sit, & quæ in sponsalibus, de desponsa.impub.nu.3 166
Ætas quāto tēpore præuenitur.ibi.n.5. 166
Ætas ordinandorum & qualitas, de ætate & quali.nu.1 26
Ætatis defectus repellit ab ordinationi.ibi.nu.6 26
¶ Affinitas ex nuptijs consumatis oritur, de sponsali.nu.7 164
Affinitas non contrahitur ex nuptijs interdictis.ibi.nu.12.car.344.& de consangui.& affi.nu.20 179
Affinitas an per coitū incestuosum, uel fornicatium contrahatur, de eo qui cogno.consangui.uxor.nu.2 175
Affinitas consanguinitas,& publicę honestatis iustitia prohibitionem suam producunt usque ad quartum gradum.ibid.nume.3 176
Affinitas quid sit, de consangui.& affi.nu.10.c.177.& nu.20 179
Affinitatis arbor qualiter componatur.ibi.nu.12 178
Affinitatis genera qualiter contrahātur.ib.nu.18.& 19 179
Affinitatis in arbore regulæ assignatæ per quas affinitatis gradus & genera dignoscuntur.ibi.nu.12 178
Cætera uide infra in uer.Consanguinea.
¶ Agens contra aliquem de uiolenta spoliatione, nunquid teneatur alijs respondere de ordin.cogn.nu.6 82
Agere & replicare an quis possit ex eodem actu.ibi.nu.8 83
Agere contra furem quot modis quis possit, de furtis.nu.6 210
¶ Agrorum nocturni depopulatores an possint impune occidi.de immu.ecclesia.nume.10 161
¶ Alienantes male rem ecclesiæ qualiter puniantur, de rebus eccle.alienan.numero 9 124
Alienari quæ res prohibeantur & quæ non.ibi.nu 2 ea.
Alienatio propriè quid sit.ibidem numero 1 124
Alienatio rerum ecclesiarum quam solennitatem requirat.ibi.nu.3.& 4 124
Alienatio contra debitam formam nulla est ipso iure, licet facta fuerit in casu concesso.ibi.nu.5 ea.
Alienatio in fraudem facta est reuocabilis, de his quæ fiunt à præla.sine consen.cap.nu.5 123
Alienationis prohibitio facta à testatore, nō extenditur ad eam quæ fit in familiam.ibi.nu.4 ead.
Alienationes rerum ecclesiasticarum factæ per prælatos schismaticos non ualent, de schismati.nu.4 201
¶ Altaria quę & quomodo consecrentur, de consecra.eccle.nu.11 154
Altaria à quo consecranda.ibi.nu.1 153
¶ Amissio pignoris an liberet debitorem, de pignori.nu.12 132
¶ Anima pretiosior est cunctis rebus, de uoto nu.8 146
¶ Animalia quæ ueniant pecudum nomine, de iniurijs & damno dato numero 9 227
¶ Animo repentino quæ accidunt de facile veniam merentur, de iudicijs, numero 7 69
¶ Annus ꝓbationis a quo tempore currat.de regularibus.nu 10 142
Anni discretionis qui dicantur.ibidem numero 8 ea.
¶ Annulus, ui de infra in uer. Mitram.
¶ Antipocha quid sit de fide instrum.numero 5 101
¶ Apocha quid sit.ibi.nu 6 101

¶ Apostasia quid sit,& vnde dicatur, de apostatis.nu.2 201
Apostasia quotuplex sit & qualiter committatur.ibi.nu.2 ead.
Apostatis quę pœna imponatur.ibid.numero 3 ead.
¶ Appellans ab ordinario in una causa, an in alijs coram eo respondere teneatur,ut lite penden.nu.3 91
Appellans an eximatur a iurisdictione eius a quo appellat, de appellationi.numero 29 115
¶ Appellare quis possit, de appellatio.numero 3 111
Appellare à quibus non liceat.ibid.numero 16 112
Appellari ad quem debeat ab officiali episcopi.de offi.uicarij.nu.30 40
Appellari an possit à qualibet interlocutoria,de senten.& re iu.nu 4 105
Appellari an debeat a delegato ad delegantem,de appel nu 5 112
Appellari an possit à momentanea possessione.ibi.nu.10 ea.
Appellatur a diffinitiua non ab interlocutoria,& quando ab interlocutoria appelletur.ibi.nu.6 112
Appellatur infra decēdium a recitatione sētentię.ibi.nu.14 112
Appellatur bis a diffinitiua,non tertiō,petitē tamen restitutio in integrum contra res bis iudicatas.ibi.nu.15 112
Appellatur ad episcopum à delegato officialis,de offi.uicarij.nu.5 40
¶ Appellatio quid sit, de appella. numero 1 111
Appellatio quare sit inducta.ib.nu.2 ea.
Appellatio à quo,& ad quē debeat fieri.ibi.nu.4 ea.
Appellatio locum non habet in disciplinis, & correctionibus,& quando ibid.numero 9 112
Appellatio non habet locum in causa decimarum ibi.nu.11 112
Appellatio ut prosequatur indulgetur annus a iure,& ex causa biennium.ib.numero 17 113
Adpellationis libellus qualiter cōcipiatur. ibi.nu.12 112
Appellationem non prosequentis quę pœna sit.ibi.nu.18 113
Appellatione interposita ab executione sententię,quid de fructib.fieri debeat,de offi.delega.nu.2 42
¶ Aquilię legis quot capita & qualiter exeis agatur, de iniurijs & damno dato numero 9 227
¶ Arb.ter esse quis possit, & qui prohibeat. de arbit.nu.2 66
Arbiter an diebus feriatis pronunciare possit.ibidem numero 8. car. 66. & numero 11 67
Arbiter hodie eligitur qui cognoscit de causa suspicionis iudicis,de appellatio. numero 28 114
Arbiter an causas restitutionis audire possit,de resti.in integ.nu.11 64
¶ Arbitrium quid sit,de arbi.nu.1 68
Arbitriorum effectus qui sint.ibidem numero 9. 66
¶ Arbor cuius soli esse cēseatur,de decimis nu.3 139
Arbor affinitatis supra in uer.Affinitas.
¶ Archidiaconus an primus præsit in ecclesia post episcopum de offi.archidiaco.numero.1 38
Archidiaconus an præesse debeat archipresbytero.ibi.nu.2 ead.
Archidiaconus an iurisdictionem ordinariam uel delegatam habeat.ibi.nu.8 38
Archidiaconus an habeat ius uisitandi.ibi.nu.9 39
Archidiaconus an in diœcesibus suorum suffraganeorum uisitationem faciat.ibid.numero.10 ead.
Archidiaconus an possit visitare.ibidem numero.12 39
Archidiaconus an habeat concedere ordinandis literas commendaticias.ibid.numero.14 ead.
Archidiaconus archipresbyter & custos, & meliores & sanctiores sunt assumendi, de offi.sacristæ.nu.5 40
Archidiaconi officium quod sit, de offic.archidiaco.nu.4 38
Archidiaconi ad iurisdictionem pertinentia quæ sint.ibi.nu.5 ead.
¶ Archiepiscoporum confirmatio ad quē spectet

ſpectet.de electio.nu.24 12
¶ Archipresbyter an de cauſis matrimonialibus cognoſcere poſſit. de offi.archipresby.nu.5 39
Archipresbyteri officium, & in quibus ſpiritualibus ſit vicarius epiſcopi.ibid.numer. 1.2.& 4 3
Cætera vide ſupra in ver. Archidiaconus. verſi.viij.
¶ Argumentum à contrario ſenſu eſt fortiſſimum de decimis.nu.5 139
¶ Arrharum datio quid operetur.de empti. & venditio.nu.2 128
¶ Articuli noui ex veteribus articulis depẽdentes qui ſint.de teſt.nu.25 99
¶ Aſſertiones nouæ ex veteribus dependentes quæ ſint.ibi.
¶ Aſſeſſor.habes ſupra in ver.Aduocatus.
¶ Attinentia inter quos oriatur ex matrimonio,de ſponſali.nu.24 165
¶ Auditores curiæ qui dicantur.de offi.delega.nu.35 46
¶ Auth.de his qui ingredi.ad appellan.§. q̃a igitur.coll.v. an ſit derogatum. de teſtib. nu.18 98
Authoritas quæ interuenire debeat in cõſtruenda eccleſia. de eccle. ædifican. numero.5 160

B

Baptiſmus quid ſit, de bapriſmo numero.1 156
Baptiſmus.quãdo inſtitutus,ibi.nu.2 ead.
Baptiſmus an in omni.tempore poſſit conferri.ibi.nu.13 157
Baptiſmus an valeat furioſo perpetuo. ibid. nu.16 ead.
Baptiſmus an valeat ei qui incidit in furorẽ ibi.nu.17 ead.
Baptiſmus dicitur ſacramentum fidei. ibid. nu.24 157
Baptiſmus an valeat ſi latinus proferat verba in lingua græca, vel alia.ibid. numero 25 ead.
Baptiſmi genera.quot ſint,ibi.no.3 156
Baptiſmi effectus qui ſint,ibi.nu.4 ead.
Baptiſmi ſubſtantialia,ibi.nu.6 ead.
Baptiſmi in forma quæ verba requirantur. ibi.nu.7 156
Baptiſmi de ſubſtantia an ſit ordo verborum.ibi.nu.8 ead.
Baptiſmi & ordinum reiteratio an fieri debeat, quando de baptiſmo & ordine dubitatur. de presbyte. non baptiza. nume.4 156
Baptiſmum reiterans qua pœna puniri debeat.de ſacramet.non iteran.nu.6 30
¶ Baptizare an poſſit.non ordinatus.de cleri.non ordi.nu.2 221
Baptizare ſeipſum nemo põt. de baptiſmo nu.21 157
Baptizari an poſſit in nomine Trinitatis implicitè.ibi.nu.14 156
Baptizari non põt in nomine paternitatis, & ſpiritalis ſanctitatis.ibi.nu.27 157
¶ Baptizatus an intelligatur ille, in cuius parte corporis ſacerdos aquam profundit.de baptiſmo.nu.12 156
Baptizatus in nomine Chriſti, an ſit bene baptizatus ibi.nu.15 157
Baptizatus coactus an ſit baptizatus.ibi.nume.18 ead.
Baptizatus fictè an recipiat ſacramentum. ibi.nu.19 ead.
Baptizatus an ſit is qui baptizatur, & baptizari intendit, & baptizans non intendit baptizare.ibi.nu.20 ead.
Baptizatus an quis ſit, ſi aquis alius ſit liquor admixtus.ibi.nu.22 ead.
Baptizatus in nomine genitoris & nati, & ſancti flaminis,an ſit baptizatus, ibi.nume.26 157
Baptizatus an quis ſit, ſtatur vnius teſtimonio.ibi.nu.28 ead.
Baptizatum ſe credens, qui non eſt baptizatus, an ſaluetur, de presbyte. non bapti. nu.2 157
¶ Bellum dicitur iniuſtum quinq; modis. de homici.nu.8 205
¶ Beneficium non vacans an poſſit conferri vel promitti,.de conceſſio. præben. nu. 3 4.5.& 6. 121
Beneficium ſimoniacè adeptus tenetur ad omnes fructus perceptos & percipiendos de ſimo.nu.22. 294
Beneficium an poſſit in perpetuum locari, uel ultra tempus uitæ locantis, ne prælatiuices ſuas,&c.nu.5 196
Beneficia quæ dicantur habere curam, de fili.

fili.presbyt.nu.12 33
Beneficia duo curam habentia si quis habeat, an possit retinere quod malit de pr ben. nu.9 119
Beneficia ecclesiastica debent purè, palam, liberè, & sine diminutione conferri. ut ec cle. benefi. & c. nu 1 123
Qd intellige vt ibi. nu 2. cum s. quē. ead.
¶ Bigamia quid sit, & qualiter contrahatur & quot sunt species bigamiæ. de bigamia. nu. 1 37
Bigamia an sit peccatum & pœna. de secū. nupt. nu. 6 188
¶ Bigamus an promoueri possit, de rescrip. nu. 8 6
Bigami quare non possent promoueri. de bi ga. nu. 2 37
¶ Bonum esse rectè factum præsumitur. de præsumptio nu. 4 103
¶ Boues intelliguntur de eo fundo in quo laborant, non in quo morantur. de decī. nu. 3 139

C

CAlumnia, De calumnia qualiter quis conuincatur de Calumniatori numero 3 191
Calumniari quid sit, & quid præuaricari, & quid tergiuersari. ibi. nu. 2 ead.
¶ Canon posterior ordine corrigitur p prior rem. de constitutio. nu. 17 4
¶ Canonia quid sit. de præben. nu. 1 119
Canoniæ ius an acquiratur recepto in canonicum & in fratrem ad primam vacantē de concessio. præbend. nu. 4 119
Canonem si quis suadente, vt quis incidat, quæ requirantur, de senten. excom. numero 50 239
¶ Canonica portio cui ecclesiæ spectet, de sepultur. nu. 7 138
¶ Canonicus an possit sine mandato pro ecclesia sua impetrare rescriptum. de rescrip. nu. 45 6
Canonici regulares qualiter debeant viuere. de statu monacho. nu. 1 147
Cætera vide inf. in ver. Monachus.
¶ Canonizatio sanctorum. quomodo debeat fieri. de reliqui. & veneratio. sancto. nu. 2 158
¶ Capitulum commune quando debeat fieri ad obseruantiam regularem. de statu monacho. nu. 6 147
¶ Caracter an recipiatur per reiterationem baptismi. de apostatis nu 4 204
¶ Carnes licitè comeduntur sexta feria in die Natalis domini, de obserua. ieiunio. num. 8 160
¶ Castitas quare maior exigatur in fœmina quàm in masculo. de biga nu. 3. 37
¶ Castrati matrimonium an sit nullum. de frigi & mal fi. nu. 1 179
¶ Casus in quibus transactio locum non habet. de transactio. nu. 9 56
Casus in quibus munus a manu in spiritualibus licitè intercedit, de simo. numero 5 193
¶ Catholici an possint propria authoritate hæreticos spoliare. de hæreti. numero 4 220
¶ Causa si committatur alicui expresso dignitatis nomine. & is qui præest deponatur, transferatur, suspendatur, ab administratione amoueatur, vel excommunicatur, an finita sit iurisdictio. de offi. delega. nu. 33 46
Causa excommunicationis cùm ad metropolitanum transfertur, an debeat remitti excommunicatus absoluendus ad episcopum qui excommunicauit. de senten. excommunica. nu. 16 235
Causa possessionis prius, & postea proprietatis terminari debet, de restit. spoliato. numero 11 87
Causa decisa de proprietate, an possit agi de possessione. de cau. possessio. & proprieta. nu. 8 85
Causæ transferendi quæ sint, de translatio. prælato. nu. 5 14
Causæ criminales terminari debent biennio, cæteræ uerò triennio, de iudici. nu. 14. & 15 70
Causæ in quibus iurisdictio pertinet ad iudicem ecclesiasticum, etiam si inter seculares uertantur, uel quamuis seculares conueniantur, de foro competen. numero 7 71
Causæ quæ agi possunt tempore feriarum, de ferijs nu. 3 81
Causæ matrimoniales à quibus iudicibus sint

sint iudicandæ.de sententi.& re iudi.nume ro 9 110
Causæ recusationis iudicis corã quo allegari & probari debeant,& qui iudices recusari possint.de appell.nu.23 114
Causæ propter quas egressi pueri excusantur,de regulari.num.6 124
Causas absentię procurator & quilibet alius inhabilis potest allegare in criminalib. de procuratori.num.22 60
¶ Cautio quæ & qñ a procuratore exigatur. de procurato.nu.14.& 16 59
Cautio an ante promotionem alicuius exigi possit sine vitio simoniæ.de simon.numero 12 294
¶ Censualis Romanæ ecclesiæ an sit exemptus.de priuileg.nu.16 225
Census qualiter probetur de probationi.numero 15 96
Census quid sit,& an per censum fiat probatio subiectionis,de censib. nu.1 152
Census à quo imponatur & quando. ibi.numero 2 & 3
Census nouus imponi non debet, nec antiquus augeri.ibi.nu.4
Census nouus quis dicatur.ibi. nu.5
Census an possit remitti.ibi.nu.6. 152
Census si fuit tanto tempore solutus q̃ non extat memoria qñ fuerit impositus, vel quando primo solutus, an pro iure constituto habeatur.ibid.nu.7 152
Quid si per quadraginta annos census soluatur, & causa solutionis vel impositionis ignoretur.ibi.nu 8
¶ Christianus quilibet bis vngitur ante baptismum.de sacra vnctio.nu.3. 30
Christianus non põt in testõ aliquid relinquere pagano,de iudæis.nu.11 198
Christianus an paganum mancipium vel iudæum emere possit.ibi nu.19 199
Christiani qualiter se debeant habere cum iudæis vel saracenis.ibi.nu.5 198
Christiani iudęos vocare non debent in necessitatibus,nec medicinam ab eis recipere,nec cum eis in balneis se balneare.ibi. numero 7 198
Christiani an pro mercede in seruitio iudęorum esse debeant.ibi.nu.13
Christianis contra Christianos non permittitur ars sagitariorum. de sagitar. numero 1 207
¶ Circunstantiæ peccatorum sunt in confessione exprimendæ de pœni.& rem. numero.20 232
¶ Cirurgici an possint promoueri,de homici.nu. 18 205
¶ Cisterienses,vide infra in ver. Templarij.
¶ Citatus ad cuius notitiam citatio non peruenit,non conparens, an pro contumace habeatur, & possit contra eum sententia ferri.vt lite non contestata.nu.8. 77
¶ Clam facere quis dicatur, de clande. de sponsa.numero 2 168
Clam qui matrimonium contraxerunt, si postea palam in facie ecclesiæ confitentur se contraxisse, an eorum confessioni sit standum.ibi.nu 7 168
¶ Clandestina matrimonia dicuntur duobus modis. ibi. num. 1 168
¶ Clauiũ potestas Apostolis tradita fuit. de ætate & qualita nu.9 27
Clauium assignatio signum est traditionis rei,de institutio.nu.2 120
¶ Clausula quæ apponi debet per Romanam curiam in literis impetratis per ecclesiam volentem acquirere à laico rem ecclesiasticam male detentam.de his quę fiunt a præl.sine consen.c.nu.6 123
¶ Clericalis triplex dignitas & excellentia, quæ turpibus & infamibus committi non debet de filijs presbytero.nu. 1 30
¶ Clericus an fori priuilegio renunciare valeat. de renunciatio.nu.3.& 5 16
Clericus a quo ordinem recipit,& iudicium recipere debet.ibi.nu 4
Clericus hospitalis esse debet, de tempori-ordina num.33 21
Clericus secularis quare possit esse ęps regularium, non tamen eorum præpositus, prior vel abbas.ibi.nu.55 23
Clericus an plures ecclesias habere possit.de æta.& qualita. ordinan. nu.15 28
Clericus peregrinus asserens literas testimoniales suæ ordinationis amissas, & probans per testes ipsam ordinationem, an sit admissibilis,de cleri. peregrin. numero 6 38
Clericus an foro ecclesiastico renunciare valeat

valeat, & adire secularem, de foro competeu. nu. 11. 160. & nu. 15 73
Clericus vt in risdictionem nō sui iudicis prorogare possit, quæ requirant. ibid nu. 16. 73
Clericus ob crimen falsi degradatus, statim seculari foro applicatur. de testi. cogen. numero. 2 101
Clericus vxoratus an retineat priuilegium clericale, de cleri. coniugat. nu. 3 118
Clericus recipiens diuersa beneficia an peccet, de præben. nu. 11 120
Clericus qui in terra ecclesiæ vineam fecit, vel agellum, illud pretium in suo peculio vsq; ad suum obitum retinet, de peculio clerico. nu 6 135
Clericus plus peccare dicitur, quam laicus in eodem genere delicti, de iure patrona. numero 5 150
Clericus habēs ius patronatus nunquid possit seipsum præsentare. ib. nu. 17 151
Clericus interdictus durante interdicto, per dit ea quæ ad suum beneficium spectant, & idem est in suspenso. de immuni eccle. numero 15 161
Clericus suspensus non exequitur ea quæ sunt officij. ibi. nu 16 ead.
Clericus in minoribus ordinibus constitutus, & postea depositus an possit contrahere. qui cler. vel vouent. nu. 2 171
Clericus depositus exuitur priuilegio clericali. ibid. num. 3 ead.
Clericus qui primam tonsuram dimisit, an ad eam deferendam possit compelli de aposta. numero 5 201
Clericus vxoratus, vel ad militiam conuersus, an compelli possit ad deferendam tonsuram. ibi. nu. 6 202
Clericus vxoratus retinet priuilegium canonis xvij. q. iij. ibi. nu. 7 ead.
Clericus an in causa sanguinis possit dare consilium iudici seculari, de homici. numero 50 205
Clericus an de suis malefactoribus conqueri valeat in iudicio seeulari. ibid. numero 11 205
Clericus potest malefactorem suum carcerari petere. ibi. nu. 12 ead.
Item fustigari. ibid. num. 13 ead.
Item vt quis in seruitutem redigatur. ibid. num. 14 ead.
Item vt quis suspendatur. ib. nu. 15 ea.
Item vt de capitetur spiritualiter. ibid. numero 16 ead.
Clericus ab vsuris non desistens, ab officio & beneficio suspenditur, de vsuris numero 12 213
Clericus an, & quando licite percutiatur. de cleri. percusso. num. 4 219
Clericus maledicus quomodo puniatur. de cleri. maled. num. 4 220
Clericus excommunicatus qualiter. puniatur. de clerici. excom. aum. 1 220
Glecicus excommunicatus an teneatur dicere horas canonicas. ibi. nu. 2. ead. & de senten. excomm. num. 40 238
Clericus minori excommunicatione ligatus an possit in choro cum aliis officium suum prosequi, de sent. excommuni. numero 37 238
Clerico beneficiato potest aliud beneficium vel stipendium sine titulo conferri. de prę ben. nu. 13 120
Clerico relictum an præsumatur iatuitu ec clesiæ uel personæ. de pecu. clerico. numero 5 135
Clerico intestato morienti qui succedant de successio. ab intest. nu. 3. 4. 5. & 6 137
Clericum depositum clericaliter viuere oportet. qui. cleri. vel vouen. ma. contra. poss. nu. 4 171
Clerici in uestibus debent se conformare consuetudini regionis, & illis cum quib. uiuunt, & quare, de tempo. ordina. numero 31 22
Clerici in quibus casibus, & per quos uerberandi. ib. nu. 46 22
Clerici peregrini permittuntur suos ordines exequi in diœcesi aliena, si habent literas testimoniales, de cleri. peregri. nume. 4 38
Clerici an possint postulare coram iudice seculari, de postulan. numero 2. 126. & nume. 9 57
Clerici an propter morbum amouendi sint a beneficijs personalibus & prælaturis, & alij in locum eorum subrogandi, de cleri co ægrotante. nu. 1 120
Clerici an possint habere peculium, de pecu.

pecu clerico.nu.3 135
Clerici an de peculio testari possint. ibid. nu.4 135
Clerici an teneatur ad decimas, de decinu 5 139
Clerici habentes sufficiens patrimonium an possint habere decimas. ibidem nume. 15 141
Clericis diuinis officijs interesse debent. de celebra.missa num.18 155
Clerici qui sunt in scholis an teneantur dicere diuinum officium. ibidem numero.19 ead.
Clerici vel monachi non suo nomine sed ecclesiæ vel monasterij, prædia laicorũ ad firmas conducere possunt, ne cleri. vel mona.secula.nego.nu.7 162
Clerici an possint esse notarij. ibidem nume.9 ead.
Clerici audire leges & phificam qui prohibeantur.ibi.nu.10. ead.
Clerici qui possint contrahere matrimonium, & qui non. qui cleri. vel uouent. num.1. 171
Clerici suspensi an horas dicere teneantur.de sent.excom.nu.41 238
Clerici participantes excommunicatis, an eadem excommunicationis sententia inuoluantur.ibid.nu.42 ead.
Clerici in incessu & societatibus qualiter debeant se habere.de ui.& honesta.cler. num.3 116
Clericorum incessus debet esse grauis. de tempori.ord.nu.32 21
Clericorum uita qualis esse debeat, de uita & honesta.cleri.nu.1 116
Clericorum honestas in quibus consistat. ibi.nu.2 ead.
Clericis quibus permittatur habere coniuges,de cler. coniu.nu.1 117
Clericis & monachis quænegotia interdicantur,ne cleri. vel mona. secula nego. nu. 1 162
¶ Cognatio spiritualis quid sit, & excognatione spirituali quæ contrahitur in baptismo, nouem propinquitates nascuntur, de cognatio. spiritua. numero: 1.&2 174
Cognatio spiritualis & legalis quas personas non excedat.ibi.nu.6 175
Cognatio legalis quid sit. de cogna. lega. nu.1 ead.
Cognatio legalis quotuplex.ibi.nu. 4 174
Cognatio legalis an impediat matrimonium contrahendum, uel dirimat iam contractum.ibi.nu.5 ead.
¶ Collatio quid sit, & quid sit institutio, & quid inuestitura,de institutio. numero 1 120
¶ Colligentes expositos quas expensas repetant à recolligentibus, de infanti. & langui.exposi.nu.5 203
¶ Colludens cum inquisitore absolutus an possit iterum inquiri, de collusio. detegen.num.3 118
Colludentis quæ pœna sit ibidem numero 5 118
¶ Collusio quid sit,& quando dicatur fieri in criminalibus.ibi.nu.1 117
¶ Comminatio excommunicationis an excusationem inducat, de his quæ ui metus ve cau.fi.nu.4 61
¶ commodare quis & cui possit. de commoda.nu.4 126
Commodari quæ res possunt. ibidem numero 5 ead.
¶ Commodatarius tenetur de leui & leuissima culpa.de preca.nu.10 125
¶ Commodatum quid sit.de commoda.nume.1 126
Commodatum vnde dicitur.ibi.n.2 ead.
Commodatum in quibus rebus consistat. ibi nu.3 ead.
Commodati quæ sit natura.in.nu.6 ead.
Commodati & precarij differentia.de precario.nu.8 125
¶ Communicans in casu non concesso cũ excommunicato an peccet.de senten. excommunica nu.32 238
Communicare & mortuo an debeamus, cui communicamus uiuo, de sepultu. nu.10 138
¶ Compaternitas in baptismo cõtrahitur. & an contrahatur in his quæ baptismum præcedunt. de cognatio. spiritua. nu.4 174
Compaternitas quando impediat matrimonium contrahere,ibi.& nu.5. 175

¶ Com-

¶ Compensatiõ carnalis & spiritualis an fiet, si unus coniugum fornicatus carnaliter alter spiritualiter, de diuor. numero 14 185
¶ Compromissum. Ad cõpromissum nullus inuitus compellitur. de electio. nume. 8 11
Compromissum factum in duos an ualeat de arbitris. nu. 5 66
Compromissum an ualeat si duobus arbitris potestas assumendi tertium incertum tribuatur. ibi. nu. 6 ead.
Compromissum & iudicium in quibus cõueniat, & in quibus differant. ibid. num. 11. & 12 67
Compromissum qualiter finiatur. ibid. numero 13. ead.
Compromitti an possit in causa matrimoniali. ibid. nu. 3. 65
Compromitti debet in parem numerum & quare. ibi. nu. 4 66
Compromitti super quibus causis possit. ibid. num. 7 ea.
¶ Conditio tribus modis dicitur. de conditio. appos. nu. 1 169
Conditio quæ dicatur impossibilis, & an vitiet contractũ. ibi nu. 3 170
Conditio in alijs contractibus à matrimonio quandoque apponi potest contractum constituens, quandoq; perimens. ibi. nu. 4 ead.
Conditio apposita in donatione facta ecclesiæ ne res donata alienetur in casibus a iure permissis, non tenet, ibid. nume. 7 170
Conditionũ plures species. ibi. nu. 2 170
¶ Conductore mortuo infra tempus conductionis, eius hæres iure conductionis succedit. de loca. nu. 6 129
¶ Confessio quæ & cui præiudicet, de confessis nu. 1. c. 92. & nu. 3 93
Confessio quæ dicatur fieri in iure. ibi. numer. 1 92
Confessio vt ualida sit quæ requirantur. ibi. nu. 2 ead.
Confessio procuratoris quando noceat domino. ibi. nu. 4 93
Confessio aduocati præiudicat parti. ibid. nu. 5 93
Item confessio syndici & œconomi. ibi 93
Confessio an reuocari possit. ibi. nu. 6. 93
Confessio reuocata non nocet. ibi. nu. 7. ea.
¶ Confessus pro iudicato habetur. de confessis. nu. 8 93
Confessio de omnibus peccatis dicenti cõfessori, de quibusdam abstinere nõ posse, an ualeat pœnitentia. de pœniten. & remiss. nu. 12 131
Quid si pœniteat de aliis, an eius pœnitentia ualeat. ibid. nu. 13 ead.
¶ Confitens confiteri debet sacerdoti per semetipsum, non per nuncium uel scriptum. ibid. nu. 19. 132
Confiteri peccatum veniale an quis teneatur. ibid. nu. 15 131
Confiteri debet proprio sacerdoti. ibidem num. 16 ead.
¶ Confirmari quæ possint, de confirmat. utili. uel inuti. nu. 2 116
¶ Confirmatio. Is ad quem spectat confirmatio, spectat & electionis & electi examinatio. de electio. numero 27 12
Cõfirmatio prælati infra episcopatum ad episcopum spectat. ibi. nu. 22 12
Cõfirmatio patriarcharum spectat ad Papam. ibid. nu. 25 12
Confirmatio quid sit, & quot modis fiat. de confirm. uti. uel inuti. nu. 1 115
Confirmationis effectus quis sit. ibid. numero 3 116
¶ Confratres religiosorum quibus priuilegiis uti debeant, de priui. & excessib. priuilegiato. nu. 15 225
¶ Coniugatus qui consentiente uxore ingressus est monasterium, & postea ad uxorem reductus, an mortua uxore, reintrare teneatur, de conuersio. coniuga. num. 5 144
¶ Coniugem unum simpliciter consentire an sufficiat, ut alter ad religionem transeat, uel necesse sit remanere in seculo & uitam mutare. ibi. num 9 144
Coniuges si fornicantur unus spiritualiter & alter carnaliter nunquid hinc inde compensatio fiat. de diuortiis. numero 14. 185
Coniugum alter, an ante consummatum matri-

matrimonium altero inuito, possit ad religionem transire, de conuersio. coniugato. nu. 1 143
Coniugum alter, qui altero absente & ignorante religionem intrauit, & in ea professus fuit reuocatus, an mortuo reuocante, teneatur resumere religionem dimissam, ibi. nu. 4 144
Coniugum alter infidelium si conuertitur ad fidem, uel vnus ex coniugatis fidelium, in hæresim labitur, an eorum matrimonium dissoluatur, de conuersio. infideli. nu. 1 145
Coniugatorum fidelium si alter labatur in hæresim, & demum ad fidem reuertit, is qui ad fidem remansit compellitur ei volenti cohabitare. ibi. nu 4 145
¶ Coniugium manifestū præiudicat clandestino de clandesti. de ponsatio. numero 9 169
¶ Consanguineam sponsæ si quis cognoscit, an contrahatur affinitas, de eo qui cogno. consangui. uxor suæ. nu. 1. 175
¶ Consanguinitas quid sit. Item quinque regulæ assignātur, quarum breui instructione genealogia totius arboris consanguinitatis explanatur. de consangui. & affinita. nu. 1. cum sequen. 176
Consanguinitatis an sit in quinto, sexto, ac septimo gradu. ibi. nu. 6 177
Consanguinitas quælibet testem non repellit. de appella. nu. 21 114
Reliqua habes supra in ver. Affinitas.
¶ Conscientia. Omne quod fit contra conscientiam ædificat ad gehennam, & quo modo intelligatur. de tempo. ordi. numero 13 19
¶ Consecrari à quo, qualiter, & cuius authoritate possint ecclesiæ & altaria, de consecra. eccle. vel alta. nume. 1. cum sequen. 153
¶ Consecratio episcopi cum sit maior & dignior quam consecratio virginum, quare potest consecrari in episcopum, qui non solum vxorē habuit, sed etiam post vxorem habuit concubinam, de bigamis. nu. 4 37
Consecratio virginum quando fieri possit. de tempori. ordinatio. nu. 2. 18
Consecratio ecclesiæ per vnius testimonium probatur. de baptis. nu. 19 157
Consecrationes quando fieri possint. de consecra. eccle. vel alta. nu. 3. 153
¶ Consensus qui requiratur in alienatione rerum ciuitatis, de his quæ fiunt à præla. fine consen. cap. nu. 2. 122
¶ Conseruatores qui dicantur, & quid habeant facere, & an iudices sint. de offi. delega. nu. 34 46
¶ Considerandā circa actum prædicationis. de tempori. ordi. nu. 52. 22
Considerandā in pœnis infligendis. de pœnis. nu. 11 229
Considerari quæ in testibus debeant, de testi. nu. 2. & 8 96
¶ Constitutio verbum, quid propriè dicatur. de constitu. nu. 5 2
Constitutio qualis esse debeat. ibid. numero 6. ead.
Constitutio quid sit, & quid consuetudo. ibi. nu. 7 ead.
Constitutio à quibus fieri possit. ibi. nu. 8. car. ea. & nu 9. cum seq. 2
Constitutio quando liget. ibi. nu. 19. 3
Constitutiones futuris dant formam negotijs, non ad præterita reuocantem. de consangui. & affi. nu. 4 177
Constitutionum causa quæ sit. de constitutioni. nu. 2 2
Constitutionem quatuor sunt uirtutes. ibi. nu. 13. ead.
Constitutionibus qualiter derogetur. & quando constitutio incipiat arctare. ibi. nu. 16. ead.
Constitutiones canonicas interpretantur qui eas faciunt. ibi. nu. 21. 3
¶ Consuetudo quid sit. de consuetu. nu. 1. 7
Consuetudo ibi. nu. 2. ead.
Consuetudo qualiter, & quot actibus inducatur. ibi. nu. 3. & 4. 7
Consuetudo tollit ius in loco in quo ea uiget, dummodo sit rationabilis. ibid. numero 7. ead.
Consuetudo in contradictorio iudicio nō inducitur, sed firmatur. ibi. nu. 8. 8
Consuetudo quando uincat legem. ibid. num. 9. ead.
Consuetudo spāalis quæ sit. ibi. nu. 11. ea.

Consuetudo quæ generalis dicatur. ibid. num. 12. ead.
Consuetudo quando aliam tollat. ibid. numero 13. ead.
Consuetudo contra ius naturale nullo tempore conualescit. ibi. nu. 14. ead.
Consuetudo iuri & priuilegio contraria ad concordiam reducitur. ibi. nu. 17 8
Consuetudo inducit iurisdictionem, de offi. archidia. nu. 7. car 38. & 11 39
Consuetudo longa an excuset decimas nõ soluentes, de deci. nu. 17. 141
Consuetudo ecclesiæ in quibus locum obtineat, de celebra. missa. nu. 16 155
Consuetudines malè adinuentæ nullo tempore confirmantur, de consuet. nu 15. 8
Consuetudines in grauamen ecclesiarum inductæ, non sunt seruandæ, sed reuocandæ. ibi. nu. 17 ead.
Relinqua vide supra in versi. Constitutio. versi. 3
¶ Contractus & crimen in quo parificentur. de foro compe. nu. 3 71
Contractus de nocte celebratus an valeat. vt ecclesia. benefi. nu 5 124
Contractus ex conuentione legem accipiunt, de commoda. nu 9 126
Contractus emptionis & venditionis in quo quis decipitur an teneat, de emptio. & vendi. nu. 10. 128
¶ Contrahens matrimonium cum vidua, nudatur omni priuilegio ecclesiasticæ dignitatis. de bigamis. nu. 10 37
Contrahere secundas nuptias an sit licitum, de secun. nup. nu. 1 187
¶ Contrito cordis quid sit de pœniten. & remissio. nu. 9 231
¶ Contumacia quot modis committatur, ut lit. non contesta. nu. 3 77
Contumacia uera quæ sit, & quæ præsumpta. ibi. nu. 4 ead.
Contumacia quid sit, de dolo & contuma. num. 5 88
Contumacia multiplex est, de senten. excommunica. nu. 13 235
Contumax an & quando puniatur in expensis. de iudici. nu. 5 68
Contumax nõ in iudicio, sed in executione si quis fuerit, quid iuris, vt lite non contesta nu. 11 78
Contumax a diffinitiua nõ auditur appellans, de dolo & contuma. nu. 9 89
Contumax qualiter quis constituatur. ibi. nu. 11 89
¶ Conueniens aliquẽ una actione, an possit reconueniri pluribus, de mutuis petitio, nu. 6 75
¶ Conuitiator fratris qua pœna feriatur. de clerico maledico. nu. 5 228
¶ Cordis sola contritio an deleat peccatum de pœniten. & remissio. nu. 10. 231
¶ Corporis Christi tres sunt opiniones. de celebratio. missa. nu. 14. 155
Reliqua vida infra in ver. Frumento.
Corpore vitiati qui dicantur. de corpore uitiat. nn. 1 36
¶ Creditor integrè soluto debito, pignus reddere tenetur. de pignori. nu. 15. 132
Creditor tenetur reddere pignus, non alij obligatũ nec deterioratũ. ibi. n. 16. 132
Creditor inuitum debitorum liberare potest, de solutioni. nu. 4 134
Creditor si de pecunia fœnebri emit possessiones & vendidit, & ex illa pecunia alias emit, an idem iuris erit in istis secundis rebus, quod in primis. de vsur. nume. 17 213
¶ Crimen. Agitur quatuor modis. de crimine. de accusa. nu. 10 189
Crimimen & contractus in quo parificentur, de foro compe. nu. 3 71
Crimen lęsæ maiestatis vocatur crimen perduellionis, de cleri. pugnan. in duello. nu. 3 207
Crimina quæ sint ecclesiastica, de quibus iudex ecclesiasticus tam clericos quam laicos punire potest, de foro compe. numero 8 71
Crimina semel audita indiscussa præteriri non debent, de accusa. & inquisitio. nume. 26 191
Crimina ex quibus excusentur. de pœnis num. 10 229
¶ Cupiditas est omnium malorum radix. de tempori. ordina. nu 49 23
¶ Custodis officio quę pertineant. de offi. sacri. nu. 4 40
Reliqua vide sup. in uersi. Archidiaco.

Damnatus

D

DAMNATVS ex actione depositi an sit infamis, de deposit. numero 14 127

¶ Damnum graue quod dicatur, de his quæ ui. &c. nu. 3 61

Damni nihil sentire qui prohibuit. de simo. nu. 30 195

Damna modica tolerãtur. de rescri. numero 21 6

¶ Dare intelligitur, qui quod sibi debetur remittit. de simo nu. 14 194

Dator pignoris an teneatur ad impensas in pignore per credittorem factas, de pignori. nu. 13 132

¶ debens decimam si aceruum frumenti indecimatum alienat, an ecclesia vendicare possit partem sibi debitam ab emptore, de deci. nu. 21 141

¶ Debilitatus quis dicatur, & quis mutilatus. de corpo. uitiat. nu. 1. & 2 36

¶ Deceptio modica est tolerabilis, de rescript. nu 21 6

¶ Decima quid sit. de deci. nu. 1 139

Decima an sit soluenda de illicitè acquisitis. ibi. nu. 11. & nu. 12 140

Decimę an possint infeudari laicis. de feudis. nu. 6 131

Decimæ animalium an inter prędiales vel personales numerari debeant. de deci. numero 3 139

Decimæ personales cui dandæ. ibidem. numero 4 ead.

Decimæ a quibus debeant dari. ibidem. numero. 5 ead.

Decimę an debeant dari a clericis vel religiosis, & quid de templariis, ib. numero 5. & 6 ead.

Decimæ de quibus rebus dari debeant. ibi. numero 8 140

Decimæ an dari debeant deductis expensis. ibi. nu. 9 ead.

Decimæ qualiter sint dandæ. ibidem.

Decimæ an sint diuidendæ. ibidem numero 10 ead.

Decimæ cum rebus temporalibus permutari non possunt. ibi. nu. 16 141

Decimę omnes an debeantur de mandato Domini, & quæ mala proueniant ex subtractione decimarum, ibi. num. 19. cum seq. 141

Decimæ an de omnibus fructibus dari debeant, si in eadem terra eodem anno diuersa semina sparguntur. ibidem numero 20 ead.

Decimarum quot species sint. ibidem numero 2 139

Decimas dare an teneantur leprosi. ibid. numero 7 140

Decimas percipere an possint laici sine peccato. ibid. numero 13. car. 141. & numero 14 142

Decimas si detinet laicus nec ecclesia potest ab eo reuocare, nunquid redimere possit sine periculo simoniæ. ibi. numero 16 141

Decimas non soluentes an longa consuetudo excusset. ibi. nu. 12 ead.

Decimas dantes quadrupliciter remunerantur. ibi. num 24 141

¶ Decretalium noua constitutio quare, & a quo facta fuerit, de sum. Trin. numero 1 1

¶ Decretum primum in quibus differat a secundo, de eo qui mittit in possession. cau. rei seruan. nu. 1. & 2. cum seq. 90

Decreta & constitutiones quis ediderit. de constitutio. num. 3 2

¶ Deditiorum differentia an hodie sit sublata, & latinorum, de seruis non ordin. num. 11 34

¶ Defendere alium a morte quando quilibet teneatur, de homic. nu. 20 206

¶ Defunctus si reliquit in testamento parum ecclesiæ paarochiali, & multum ecclesiæ in qua sepulturam elegit, an parochialis ecclesia illo modico contenta esse debeat, de sepult. num. 9 138

¶ Degradatus. vide infra in ver. depositus.

¶ Delegatus ab alio quam a principe, qualiter potest alteri delegare. de offi. vica. nume. 4 41

Delegatus an possit delegatum constituere. ibid. num. 11 41

Delegatus quis sit, de offic. delegati. numero 1 42

Delegatus quam potestatem habeat, ibi. numero 6 42

Delegatus committens simpliciter an totum committere videatur, ib. nu 8 43
Delegatus an vices suas committere possit. ibi. nu. 10. & 12 43
Delegatus quando possit abesse ibidem numero 11 ead.
Delegatus vel ordinarius si commiserit cũ illa clausula, quòd si non ambo &c. vel alia, quod si non omnes, &c. an valeat commissio, ibi. num. 16 43
Delegatus à Papa potest id committere, qđ iurisdictionis est, & quod est mixti imperij ibi. nu. 18 44
Delegatus Papę potest sententiam suam exequi. ibi. nu. 20 44
Delegatus non debet iurisdictionem arctare, & quomodo hoc intelligatur. ibid. numero 30 45
Delegatus an debeat habere expensas. de of si ordinarij. nu. 10 49
Delegatus an causas restitutionis audire possit, & quid de arbitrio. de restitutio in integrum. nu. 11 64
Delegati officium quid sit. de offi. de leg. numero 5 42
Delegati iurisdictio quæ sit, ex forma commissionis apparet, ibi. numero 19 44
Delegatis pluribus si causa committatur cum illa clausula quod si non ambo &c. vel quod si non omnes &c. vno se excusante, an alius vel alij procedere possint. ibid. nu. 13 44
Et an omnes iudicare debeant. ibidem numero 14 ead.
Et quid si duo pronuntient tertio absente ratum habent. ibi. num. 15 ead.
Et quid si duo pronuntient tertio præsente, & non contradicente, an valeat sententia. ibi. nu. 17 ead.
Cætera vide infra in ver. Iurisdictio.
¶ Delicta quæ non sinunt aliquem promoueri quæ sint. de tempori. ordi. nu. 19 20
¶ Denunciare an admittatur ille, qui repelitur ab accusando matrimonium, qui matrimo. accusa. poss. num. 4 183
Denunciare quis debeat, de accusatio. numero 30 191
Denunciare qui admittantur. ibi. nu. 31. ea. & num. 33 191
¶ Depositarius an teneatur de casu fortuito. de deposito. nu. 13 127
¶ Depositum quid sit. de depos. nu. 1 126
Depositum vnde dicitur. ibi. nu. 2 127
Depositum in quibus rebus consistat. ibi. numer. 3 ead.
Depositum quando repetatur. ibi. nu. 6 ead.
Depositum qualiter fiat, ibi. nu. 4 ead.
Depositi quæ sit natura, ibi. nu. 5 ead.
¶ Depositus vel degradatus celebrans an conficiat, de cleri. excomm. ministran. num. 7 221
¶ Detractor qualiter puniatur, de cleri. maled. nu. 3 220
¶ Deus quos coniunxit homo non separet, quo intelligatur, de rescrip num. 7 6
Dei pietas quanta sit erga peccatores. de pœniten. & remissio. nu. 22 232
Deo dicata ad profanos vsus conuerti non debent. de cust euchar. num. 6 158
¶ Dicti constitutio, quid propriè dicatur, de const. num. 5 2
Dies quando incipiat & finiatur, de ferijs, nu. 5 81
Et quando in contractibus, ut eccle. bene. numero 6 124
¶ Differentia quę sit inter procuratorem ad iudicia, & procuratorem ad negotia, de procuratori. nu. 2 58
Differentia inter precarium & donationẽ, de preca. nu. 7 125
Differentia inter fornicationem carnalem, & spiritualem, de conuer. infideli. numero 3 145
Differentia vtrum ius patronatus spectat ad clericum iure ecclesiæ, uel patrimonij ratione de iure patrona. nu. 14 151
Differentia fornicationis carnalis à spirituali. de diuorti. nu. 7 184
Differentia an iudex ex officio descendat ad inquirendum, an aliquo procurante inquisitionem, de accusatio. numero 16 190
Differentia inter usuram & pœnam promissam, de usur. nu. 3 212
Differẽtia inter compromissum & iudiciũ. de arb. nu. 11. & 12 67
¶ Digitos sex habens in manu non impeditur ordinari, de corpore uitiat. nu 5. 36

¶ Digni-

¶ Dignitates ecclesiasticæ an spurios admittant. de filijs presbytero. nu. 2. 68
& nume. 4. & 5 31
Dignitates melioribus dandæ sunt. de offi. sacri. nu. 6 40
¶ Dignus quilibet præsumitur nisi contrarium probetur. de scruti. in ordi. facien. nu. 4 25
¶ Dilatio in ciuilibus, de dilatio. nu. 10. 80
Dilatio in criminalibus. ibi. nu. 11 ead.
Dilationes in ciuilibus quæ dentur, & quæ in criminalibus. ibid. nu. 12. 80
& nu. 13 80
Dilationes quare dantur. ibi. nu. 1 ead.
Dilationes quæ dantur ad probandum. ibi. nu. 2 ead.
Dilationes quę dantur ante litis contestationem. ibid. nu. 3 ead.
Dilationes quæ dantur post litis contestationem. ibi. nu. 6 80
Dilationes restitutoriæ. ibi. nu. 8 ead.
Dilationes præparatoriæ. ibi. nu. 8. ead.
Dilationes dantur a iudice sedente pro tribunali & qualiter, ibi. nu. 14. 80
¶ Diœcesani annuis vicibus suas diœceses visitare debent, & pluries si necessitas vel vtilitas exigit. de offi. ordina. numero 17 50
¶ Discedere à communi quæ faciant, de rescrip. nu. 61 7
Discedere a lite quot modis quis possit. decolusio. de tegen. nu. 2 217
¶ Dispensare quis possit in pluralitate beneficiorum, de præben. nu. 10 254
Dispensare quis possit super voto. de voto. nu. 10 146
Dispensari cum simoniaco an possit. de simo. nu. 27 195
Dispensari an possit cum bigamo, de bigamis. nu. 11 37
Dispensari an valeat cum reuersis ab hæresi ad fidem catholicam, ut promoueri possint. & per quos dispensentur. de hæreti. nu. 16 200
Dispensari an possit cum clerico per saltum promoto, & conferatur & ordo prætermissus de cleri. per salt. promo. numero 1 221
¶ Dispensatio quando petatur per nominationem. de postula. præla. nu. 12 9
Dispensatio fit circa filios sacerdotum, & circa illegitimè natos, aliquando ipso iure, aliquando per hominem. de fili. presbyte. ordi. nu. 3 31
Dispẽsatio de filijs presbyterorum an & quãdo sit admissibilis. ibi. nu. 5 31
Dispensatio cum illegitime nato facta, vt ad clericatum promoueri valeat, an in solis minoribus ordinibus facta videatur. ibi. nu. 8 32
Dispensatio facta cum aliquo vt promouea tur ad omnes ordines, an extendatur ad dignitates & prælaturas. ibidem numero 9 32
Dispensatio facta cum illegitime nato quo ad ordines & beneficium, an extendatur ad personatum, uel regimen ecclesiæ parochialis ibi. nu. 10 32
Dispensatio quæ adhibeatur circa clericos fornicarios, de cohabita. clerico. & mulier. nu. 5 117
Dispensatio quãdo dicatur fieri semiplene, quando plene, & quando pleniſſime, de simo. nu. 34 195
Dispensatio quæ adhibeatur circa homicidas. de homici. nu. 21 206
¶ Dispositio auc. habita. C. ne fili. pro pat. in quibus scholaribus locum habeat. de foro competen. nu. 12 73
Dispositio l. vxores, ff. de diuorti. nõn habet locum de iure Canonico, de secundis nupt. nu. 9 188
¶ Disputare publice non licet de fide catholica, cum hominibus alienæ communionis, de sum Trini. nu. 6 1
Disputare de apicibus iuris non conuenit, vbi de bona fide agitur. de accusationi. & inquisitioni. nu. 32 191
¶ Diuinatio proprie quid sit, & quæ sint species diuinationis, de sortilegi. numero 1. & 3 217
Diuinatio quocunq; modo fiat, & qualitercunq; vocetur prohibita est, & damnata, ibid. nu. 3 ead.
¶ Diuortium quid sit, & unde dicatur. de diuorti. nu. 1 183
Diuortium ex qbus causis fiat. ib. nu. 2. 184
Diuortium quibus in casibus non est per

missum.ibi.nu.4 184
Diuortium fit propter contumeliam creatoris.ibi.nu.8.car.184.& nu. 11 185
Diuortij sententiam quis ferre possit.ibi.nume.17 185
Diuortio facto apud quem filij remanere debeant. de conuerso. infideli. numero. 5 184
¶ Docentes Parisijs & alijs in locis an illicitè collectas exigant à scolaribus. de magist nu.4 197
¶ Doctrina quæ seruanda sit in absolutione ab excommunicatione de senten. excommunica.nu 20 237
¶ Dolus malus quid sit, & quare subdatur de dolo malo,in rub.de dolo.& contuma. nu.1.& 4. 88
Dolus bonus quid sit, ibi. nu. 4 ead.
Dolus venit in actione depositi, & lata culde de depositio nu.11 127
¶ Domestici probant ea quæ domi fiunt. de accusa.nu.15 190
¶ Domicilium quid sit,& quot modis haberi possit,de foro com.nu.4.& 5 71
Domicilium clerici in quo loco exiſtat. ibi. nu.17 73
Domicilium ibi est, vbi quis habitat. de parochi.nu.4 139
¶ Dominus an in seruum,quem manumittit, possit spirituales operas retinere, & si ipse manumissus non facit degradari possit. de seruis non ordinando. numero.5 33
Dominus quando seruum suum ordinatū vendicat,vbi causa sit tractanda. ibi. nume.6 34
Domini temporales non solum propter suā hæresim, sed propter hæresim aliorum, quos negligunt exterminare, qualiter puniantur,de hæreticis. nu 12 220
Domini seruorum an & quando cogantur eos vendere, ne eorum matrimonium sit separatum.de coniugio seruo. nu 3 173
Dominorum neuter si vult emere seruum qui matrimonium contraxit,quid sit agēdum ibi.nu.4. ead.
Cætera vide inf.in ver.Parentes.
¶ Domus religiosę quę dicantur de religiosis.nu.1 148
Domus religiosæ qua auctoritate construi debeant, & cui subsit.ibi.nu. 2 ead.
Domus religiosæ ad vsus seculares reduci non possunt.ibi.nu.3 148
Domus ecclesiæ,vel naues quando dicantur refici,& eædem sint.de eccle.ædifican. nume.9 160
Cætera vide supra in ver.Domesticus.
¶ Donare qui prohibeantur.de donatio.nume.5 134
Donari quæ res possint.ibi.nu.6 284
Donari an aliquid possit ecclesiæ vacanti. ne sede vacan.aliquid inno.nu.6 122
¶ Donatio qui sit,de donatio.nu.1 134
Donatio vnde dicatur.ibi.nu 3 ead.
Donatio an scripturarum requirat.seu insinuationem.ibi.nu.7 134
Donatio qualiter perficiatur. ibidem.numero 8 ead.
Donatio quibus ex causis reuocetur, & quæ donationes reuocari possunt.ibid.numero 10 11.& 12 134
Donatio. propter nuptias quid sit, de donatio inter vir.& vxor nu.1 186
Donatio propter nuptias quæ fit vxori à marito, non indiget insinuatione. ibi.numero 2 ead.
Donatio propter nuptias à quo, & cui fiat. ibi.nu.3 186
Donatio propter nuptias quare inducta.ib. nu.4 ead.
Donatio ante nuptias in quo differat à donatione propter nuptias ibidem. numero 5 ead.
Donatio inter virum & vxorem constante matrimonio an sit prohibita ibid.numero.6 ead.
Donatio inter uirum & uxorem quot modis reuocetur.ibi.nu.8 186
Donationum quot species sint. de donationi.nu.4 134
Reliqua require infra in uersi. Dos. verb. vltimo.
¶ Donator ad quid teneatur.ibi.nu.9 134
¶ Dos quid sit.de donatio. inter uir. & uxo. num.9 186
Dos profectitia redit ad patrem mortua in matrimonio filia, liberis non existentibus.ibi.nu.11. ead.

Dos alia æstimata, alia inæstimata. ibi. numero 13 ea.
Dos an exigi possit constante matrimonio. ibi. nu. 17 187
Dos cui restituenda. ibi. nu. 19 ead.
Dos quando restituenda sit ibi. nu. 20 ea.
Dotis species quot sunt. ibi. nu. 10 186
Dotis lucrum uel damnum ad quem pertineat. ibi. nu. 13 ead.
Dotem lucratur maritus, & uxor donationem propter nuptias ex pacto conuento. ibi. nu. 14. ead.
In dote reddenda qualiter condemnetur maritus. ibi. nu. 22 127
Inter dotem & donationem propter nuptias in quibus æqualitas seruetur. ibi. numero 23. ea.
¶ Duellum quid sit, & unde dicatur, de cleri. pugnan. in duello. nu. 1, Duellum an sit prohibitum. ibi. nu. 2 207

E

EA quæ domi fiunt per domesticos probari oportet, de accusa. numero 15 190
¶ Ebrietas uitanda est, de tempori. ordinatio. nu. 22 29
Ebrietas quid faciat. ibid.
Ebrietas tribus modis dicitur. ibidem numero 23 ead.
Ebrietas quando sit peccatum mortale. ibid:
¶ Ecclesia læsa an possit restitui sicut minor. de restitutio. in integ. nu. 3. c. 62. & numero 4 63
Ecclesia uel minor an restitutionem a sententia petere possit. ibi. nu. 5 63
Ecclesia uel præbenda quando dicatur non uacare, de concessio. præben. uel eccle. non uacant. nu. 1 121
Ecclesia uacante an aliquid innouari possit, ne sede uacan. nu 3 122
Ecclesia uacans non agit nec conuenitur. ib. numero 5 ead.
Ecclesia uacans habens œconomum, syndicum uel actorem, an per eum agere possit, & conueniri. ibi. nu. 7 ead.
Ecclesia quãdo in uenditione decipitur quid agendum. de reb. eccle. non alienan. nu. 6. & 7. 124
Ecclesia qualiter possit agere alienata sua possessione præter formam iuri. ibid. numero 11 125
Ecclesia nunquid teneatur cedere actionem soluenti contra alium, scilicet alienanti contra possessorem, uel è conuerso. ibid. nu. 12 ead.
Ecclesia an possit cum ecclesia permutare, & an possit permutari cũ priuato, de rer. permuta. nu. 4 130
Ecclesia an teneatur cedere actionem suam uenditori contra emptorem. de dec. numero 22 141
Ecclesia cathedralis an habere debeat portionem de oblationibus quotidianis, & de his quæ conferuntur in uita conferentium, de statu monacho. nu. 8 147
Ecclesia una tribus modis unitur alteri, de religio. domi. nu. 7 148
Ecclesię uel altaria à quo consecranda, de cõsecra. eccle. nu. 1 153
Ecclesia qualiter consecranda. ibid. numero 2 ead.
Ecclesia à quo debeat dotari. ibidem numero 4 ead.
Ecclesia quando consecrari non debeat. ibi. nu. 7 154
Ecclesia quibus uiuentibus non communicat, & mortuis communicare non debet. ibi. nu. 9 ea.
Ecclesia à quibus debeat reparari, de eccle. ædifi. nu. 1 160
Ecclesia qua autoritate cõsecrari debeat. ib. nu. 5 160
Ecclesia an teneatur ad munera, de immunita. eccle. nu. 1. 3. & 4 161
Ecclesia interdicta an suis priuilegijs & immunitatibus gaudeat, ibi. nu. 14. car. 161. & nu. 15. 16. & 17 161
Ecclesia libertates tueri debet, de natis ex libero uen. nu. 4 174
Ecclesia uel præbenda potest conduci & locari fructuum causa, ne præla. uices suas, &c. nu. 4 196
Ecclesia, præbenda uel beneficium an possit in perpetuum locari, uel ultra tempus vitæ locantis. ibi. nu. 5 ead.
Ecclesia an peccet permittendo Iudæos ritus Iudaicos obseruare, de Iudæis & Sarracen. nu. 16 198

Ecclesia contra suos rebelles brachium secu lare inuocat,de hæreti.nu 3 220
Ecclesia punit temporaliter filium pro de licto patris.ibi.nu.10 ead.
Ecclesia Romana non habet maculam nec rugam,de senten.excom.nu.18 236
Ecclesiæ parochialis cura uel regimen cui committi debeat,de æta.& qualita. ordinando.nu.14 28
Ecclesiæ rem recipiens ultra debitam formã qualiter puniatur. de reb. eccle. alienan. uel non.nu.10 225
Ecclesiæ consecratio unius testimonio probatur.de baptis.nu.29 157
Ecclesiæ auxilium frustra inuocat,qui in eã committit.de immunita. ecclesia. numero 12 161
Ecclesiam ædificare si quis inceperit, an & quando teneatur perficere,de consecra.ecclе.uel altar.nu 5.ca 322.& de eccle. ædifican.nu.6 160
Ecclesiæ in quibus casibus reconsecrari ualeant.de consecra.eccle.nu.6 153
Ecclesiæ quomodo construendæ uel reparandæ.de eccle.ædifi.nu.3 160
Ecclesiæ nouæ ex quibus causis sint faciendæ.ib.nu.4 ead.
Ecclesiæ quando dicantur refiti & eædem sint.ibi.nu.9 ead.
Ecclesiarum rectores qualiter debeant se habere,de tempori.ordina.nu.47 23
Ecclesiarum unio ex quibus causis fieri possit.de religio.domi.nn.8 148
Cætera uide supra in uer.donari. & inf.in ver Immunitas.in uer. Matrimonium.& in uer.Res.
¶ Ecclesiastica sepultura quibus interdicatur.de sepultur.nu.5 137
Ecclesiastica sepultura ex quibus causis denegetur.de torneamen.nu.5 106
¶ Edictum de alienatione iudicij mutandi causa facta quando locum habeat,de alie na.iudi.mutan.cau.facta.nu.1 64
Edictum de litigiosis contractibus,& edictũ prædictum non concurrunt, sed diuersis respectibus locum habet.ibi.nu.2 ea.
Edictum nunciationis noui operis quid contineat, de noui operis nunciatio. numero 3 103
Edicta qualiter olim fiebant, & nunc fiant, de offi.& potesta.iudi.delega.num.36.37.& 38. 46
¶ Egressus à religione à qua egredi de iure competit,qui aliam laxiorem compellitur ingredi,an possit post egressum assumptæ, & ante ingressum assumendæ contrahere matrimonium,de regulari. numero 12 143
Eleemosina etiam excommunicatis danda est,de tempori.ordi.nu.34 21
Eleemosyna cordis etiam sine terrena substãtia sufficit.ibi.nu.36 22
Eleemosyna quòd à morte liberet, qualiter intelligatur, de pœni.nu 7 228
In eleemosyna corporali quæ sint considerãda,de tempori.ordi.nu.37 22
¶ Electio quid sit,& quid hęc dictio significet,de electio.nu.1 10
Electio per scrutinium qualiter fiat. ibi.numero 9 11
Electio per quotam degentium partem fieri debeat.ibi.nu.14 12
Electio prima an & quando pręstet impedimentum secundę.ibi.nu.16 ea.
Electio Papæ qualiter debeat fieri. ibi. numero 13 ea.
Electionis duę sunt formę ibi.nu.6 10
Electioni qui sint uocandi & quomodo, ibi. nu.10 11
Electione facta quid fieri debeat.ibi. numero 20 12
Electiones episcoporum ubi fieri debeant. ibi.nu.15 12
Electiones clandestinæ non ualent,ut ecclesiasti.benefi.nu.4 124
¶ Electores quando ab electione resilire possint.de electio.nu. 17. car. 12. & nu.31. & 32.car.29.& nu.33.& 34 13
¶ Electus quid acquirat per confirmationẽ. ibi.nu.29 12
Electo confirmato & consecrato exigitur sacramẽtum fidelitatis,& quæ sit forma.ib. nu.37 13
¶ Eligentes indignum qualiter puniantur. ibi.nu.36 13
¶ Eligendi dignitas uel indignitas quando inspicienda.ibi nu.18 12
¶ Eligere qui possint,de electio.nu.2 10

¶ Eligi

¶ Eligi qui possint.ibi.nu.4 10
Eligi infra quod tempus debeat.ibi.nu.5.ea.
¶ Emens bona fide abijciente aliquem uio lenter, an præscribat.de restitu.spolia.numero 8 87
¶ Emi & uendi quæ res possint, de emp. & vendi.nu.3 128
Emptio qualiter & quando contrahatur.ibi. nu.1 ea.
Emptionis quæ sit natura.ibi.nu.4 ea.
¶ Emptor cogitur facere nummos venditoris.ibi.nu.9 128
Emptor an & quando re euicta agat de euictione.ibi.nu.11.c.ea.& nu.12 129
¶ Episcopus sacram scripturam scire debet ad subditorum animas informandas, de tempori.ordina.nu.26 20
Episcopus nemine m debet suis manib. uerberare.ibi.nu.45 22
& de cleri.percusso.nu.3 219
Episcopus à quo consecrari debeat, de tempo.ordi.nu.61 25
Episcopus renuntians episcopatui an & quãdo possit conferre ordines, de ordina. ab episco.qui episcopa.resignauit.nu.1 25
Episcopus quare dispensat cum committentibus crimina ab adulterio &c. non autẽ cum patientibus defectum.de fili.presbytero.ordi.nu.11 33
Episcopus omni anno suam diœcesim visitare tenetur,de offi.arci.nu.11 39
Episcopus an inter subditos suorum prælatorum in sua diœcesi sit ordinarius iudex. de offi.ordina.nu.7 49
Episcopus propriam iniuriam nõ uindicat, de treuga & pa.nu.6 53
Episcopus an possit iniuriam ecclesiæ remittere.ibi.nu.7 ea.
Episcopus an dispensare possit in officio cũ sacerdote,qui matrimonium de facto cõtraxit.de cleri.coniuga.nu.2 118
Episcopus an peccet conferẽdo beneficium scienter ei, qui alias beneficiatus existit, de præben.nu.12 120
Episcopus ordinans clericum sine titulo uel præbenda,an ei prouidere teneatur.ib.numero 24 ead.
Episcopus malus nõn est episcopus, ne sede vacante &c,nu.2 122
Episcopus an possit repetere rem, quam iniuste alienauit,de rebus eccle.alienan.uel non al.de rebus eccle.non alienan. numero 13 125
Episcopus si uult ad religionem tranfire non sufficit licentia petita,sed requisita & obtempta.de regulari.nu.16 143
Episcopus de eo quod monachus offertur,nihil potest uendicare, de statu. monacho. numero 8 147
Episcopus quid agere debeat, quando inter præsentatores est contentio quis eorũ sit patronus,de iure pat.nu.10 151
Episcopus in aliena diœcesi ecclesiam ædificans, potest quemcunque clericum præsentare.ibi.nu.12 151
E piscopus quid exigere debeat ab ecclesiis, de censib.nu.9 152
Episcopus ne primarium lapidem ecclesiæ ponere potest,nisi prius dote constituta & designata à fundatore, de consecra. eccle. nu.4 153
Episcopus an possit cum simoniaco dispensare,de simo.nu.28 195
& nu.35 ead.
Episcopus an dispensare possit cum clerico vxorato ad clericatum redeunte, de apostatis.nu.8 202
Episcopus non dominum se collegam. presbyterorum cognoscere debet,de excessio. prælato.nu.2 222
Episcopus sine sacerdotio quis esse non potest, de cleri. per saltum promo. numero 3 221
Episcopus an possit relaxare sententiam excommunicationis latam à suo archidiacono,decano,seu plebano, uel alio iurisdictionem habente, de senten. excomm. nu.15 235
Episcopus communicans cum excommunicato ab ipso,an minorem incurrat.ibi.nu. 33.& 34 238
Episcopus si aliquem excommunicauit cum fautoribus & communicatoribus suis, & illi postea ille communicat.an ligetur.ib. nu.34 ead.
Episcopus si excommunicat subditum suum ratione criminis, an subditus communicans ei in crimine ligetur ea sententia.

ibid. nu 35 ead.
Episcopi diœcensani auctoritas quando sufficiat sine cõsensu sui capituli. de his quæ fiunt a prælato sine consen. capi. nu. 3 122
Episcopo negligente si ad eum spectat collatio, deuoluitur ad capitulum ius conferẽdi. de præben. nu. 6 254
Episcopi vbi debeant consecrari. de ætate & quali ordi. nu. 3 119
Episcopi an. sint ordinarij iudices monachorum, de offi ord. nu. 5 49
Episcopi an possint aduocare, de postulan. nu. 3 57
Episcopi sub qua forma ordinandi sint, de æta. & qual nu. 4 28
Episcoporum confirmatio spectat ad metropolitanum de electio. nu 23 12
Episcoprum translatio ad solum Papam spectat. de transla prælato. nu. 3 14
Reliqua vide infra in versi Prælati.
¶ Errantis consensus nullus est. de coniugio seruo. nu. 5 273
¶ Error intolerabilis qui dicatur, de senten. excom. nu 51 239
¶ Eucahariſtia qualiter custodiatur, de custodia Eucharistiæ. nu. 1 158
Eucharistiæ in sacro tria intelliguntur esse discreta. de celebr. missa. nu. 15 155
Eucharistiam defert sacerdos infirmis cum solennitate & reuerentia. de custo. eucharistiæ. nu. 2 158
¶ Exceptio quid sit de exeptio. nu. 1 107
Exceptio peremptoria quæ dicatur, quando & qualiter opponatur. ibi. nu 2 ead.
Exceptio est potentior quàm actio. de ordinum cogni nu. 8 83
Exeptio contra procuratorem ꝙ nõ habeat mandatum, potest quandocunque proponi. de procurator. nu. 17 59
Exceptio recusationis iudicis an sit dilatoria, & ante lit. contestatio. proponẽda. de dilationi. nu. 4 80
Exceptio recusatoria prima esse debet inter dilatorias, & ea omissa proponens alias, ad eam redire non potest. ibi. nu. 5 80
Exceptio excommunicationis non tollitur per replicationem excommunicationis si de maiori excipiatur & replicetur. de exceptioni. nu. 8 106
Exceptio sicut se habet ad accusationem, sic se habet replicatio ad exceptionem, & qũo intelligatur. de proba. nu. 14 45
Exceptionis effectus quis sit. de exceptio. nume. 5 106
Exceptiones quæcunq; rei cohærentes competentes principali, competunt & fideiussori. de fideiussori nu. 6 133
Exceptiones tam dilatoriæ quàm peremptoriæ, seu ano malæ in qua parte iudicij proponantur. de exceptio nu. 3 105
Exceptiones aliæ sunt perpetuæ, aliæ temporales, aliæ personales, & aliæ reales, ibi. nu. 5 106
Exceptio. prædictæ qualiter opponũtur. ibi.
Exceptionum dilatoriarum diuisio, & multiplex differentia ibid. nu. 3 106
¶ Excluditur ab officio procuratoris qui se ingerit. de iu. patron. nu. 18 151
¶ Excommunicare qui possint, & traduntur duæ regulæ in excommunicando, & tertia in absoluendo. de sent. excom. nu. 8 c. 234. & nu. 9 235
¶ Excommunicatio quid sit. de clerico. excom. ministran. num. 1 c. 220. & de sent. excom nu. 1 233
Excõicatio maior a iure contrahitur in 18. casib de sen. excom. ibi nu. 3 233
Excommunicatio fieri debet duabus de causis. ibi. nu. 12 235
Excõicatio tollit̃ per absolutionẽ. ibi. nu 19 c. 236. & quæ doctrina sit seruanda in absolutione ab excõicatione. ibi. nu. 20. ea.
Excõicatio cum sit odiosa, restringi & non ampliari debet. ibi. nu 44 239
Excommunicationis quot species sint. de cle. excom. ministran. nu. 1. 220
& de sen. excom nu. 2 233
Excommunicationis duplex effectus. de sent. excom. nu 24 237
Excommunicationis sententia quando liget. ibi. nu. 17 236
Excommunicationis sententia quibus casibus non teneat ipso iure ibi. nu. 52 239
Excommunicationis sentẽtiam latam a suo archidiacono, decano, seu plebano, vel alio iurisdictionem habente, an possit relaxare episcopus. ibi. nu. 15 235
Excommunicationis sententia si lata est ab ordinario

ordinario vel delegato & à summo Pontifice confirmata, an ille qui tulit, possit ab ea absoluere, de confirma. vtili vel inuti. nu. 4 116
Excommunicationis uel interdicti tempore alicuius ecclesiæ, an aliqui religiosi possint celebrare & quomodo, de priuile. & excessi priuile. nu. 53 225
¶Excommunicatus quis in dubio præsumitur, de scrutinio in ordi. facien numero 5 25
Excommunicatus an repellatur ab agendo, de exceptio. nu. 7 106
Excommunicatus excommunicatione durante, fructus beneficij non percipit, de cler. excomm. nu. 3 220
Excommunicatus excommunicatione minori, exercere potest ea, quæ sunt iurisdictionis, sed non quæ sunt officij, ibidem num 5 221
Excommunicatus excommunicatione minori, an celebrando grauiter peccet, ibid. num. 6 ead.
Excommunicatus propter iniectionem manuum violentarum in clericum, an & quando sit ad curiam Romanam mittendus, de senten. excommu. num. 5. c. 234. & nu. 6. & 7. ead.
Excommunicatus in vna ecclesia in omnibus est vitandus, ibid. nu. 26 237
Excommunicatus an possit intrare ecclesiã, ibid. nu. 36 & 38. & 39 238
Excommunicato participans in casu non concesso an peccet & quam pœnam incurrat, ibid. nu. 31 238
Excommunicati excluduntur a participatione sacramentorum, de simo. numero 19 294
Excommunicatorum absolutio in quibus casibus sedi Apostolicę reseruetur, de sen ten. excommu. nu. 14 235
Excommunicatis participantes qua pœna puniantur. ibid. nu. 25. cum seq. 237
Excommunicatis qui licite possint communicare, ib. nu. 29. cùm seq. 237
¶Executio in leuioribus maleficiis retarda datur propter appellationem ob grauiora facinora, de appel. nu. 8 112
¶Executor falsi exceptionem admittere debet, de offi. delega. num. 4. 42
Executor inueniens sententiam latam contra ius litigatoris, an eam exequi debeat, de crimi. falsi nu. 14 216
¶Exennia an inducant simoniam, de simo. num. 7 193
¶Exigens alieno nomine usuras an illas restituere teneatur, de usur. nu. 28. 214
¶Exponentes infantes & languidos quibus pœnis puniantur, de infanti. & langui. nu. 2. & 3. 203
Exponere quid sit, & qui exponi dicuntur, ibid. nu. 1 ead.
Expositos qui colligunt, an aliquid iuris in eorum personas habeant. ibid. nu. 4 203
Reliqua vide supra in ver Colligentes.
¶Extranei an admittantur ad accusandum matrimonium. qui matrimonio. accusa. poss. nu. 3 183

F

FACERE aliud est quàm reficere, de eccle. ædifi. nu. 7 160
Facto minoris eo tempore quo non habet curatorem, iudex auctoritatem præstat. ne sede vacan. nu. 4 122
Factorum omnium habere memoriam, & in nullo peccare, diuinitatis est potius quàm humanitatis. de constitutio. nu. 16. c. 7. & de rescrip. nu. 39. 6
¶Fallacia. vide inf. in ver. Mendacium.
¶Falsarij literarum Papæ, & aliorum prælatorum, uel publicorum instrumentorum, qualiter puniantur. de crimi. fal. numero 7 215
¶Falsitas quid sit. ibi. nu. 1 ead.
Falsum quibus modis committatur. ibid. nu. 2. car. ca. & nu. 5. & 6. 215
Falsum non committitur sine dolo. ibidem. num. 5. 215
Falsi pœna quæ sit, ibid. nu. 3. & 6 ead.
Falsi pœna qualiter euitetur. ibidem, numero 8. 216
Falsi an teneantur aduocatus & procurator. ibid. num. 4 215
Falsi suspicio quando pro falsitate habeatur ibi. nu. 12 216
Falsis ponderibus & mensuris qui utitur, qualiter puniendus. de emptio. & uenditio. nu. 8 128

¶Familia-

¶Familiares qui dicantur, remissiuè, de appella.num.20 113
¶Famis necessitas excusat a furto. de simo. num.41 196
¶Famuli an tempore infirmitati s sint pascendi, de clerico ægro.nu.2 120
¶Fœmina quando a testimonio repellatur, de testi.nu.3 96
¶Feriæ quare sic dicantur, & quæ feriarum tempore cessare debeant, de feriis.numero 1 81
Feriæ qualiter distinguantur, ib.nu.2 ead.
Feriarum tempore quæ causæ agi possunt, ibid.num.3 81
¶Feudalis quæstio coram quo agitari debeat, de fo.comp.nu.13 73
Feudum quid sit.de feu.nu.1 131
Feudum unde dictum, ibi.nu.2 ea.
Feudum iterato collatum non dicitur nouum.ibid.nu.4 ead.
Feudum qualiter amittatur, ibi.nu.8. ea.
In Feudum quæ res concedi possunt, ibidem num.3 ead.
¶Fideiubere qui possint, de fideiussori. numero 3. 132
Fideiussor quis sit.nu.1 ead.
Fideiussor differt a constitutore, & mandatore, ibid.num.2 ead.
Fideiussor accedit omni obligationi ciuili & naturali.ibid.nu.4 133
Fideiussor ad quod teneatur.ibid.nu.5. ea.
Fideiussor quibus modis agat contra principalem debitorem, ibid.nu.7 ea.
¶Fides catholica quæ sit, & quando de ea disputandum non sit, de sum.trini.numero 5.& 6. 1
Fides an sit seruanda eo tempore, quo treuga conuentionalis finitur, de treuga & pa. num.2 53
¶Filia an cogatur inuita illum in uirum ducere, cum quo pater ipsius nomine sponsalia contraxit, seu promissionem fecit, de despon.impub.nu.13 167
Filiæ pater sponsum quærere debet, ibidem num.12 167
Cætera uide infra in uer.Pater.
¶Filiatio qualiter probetur si quis neget se filium sacerdotis. de fili. presbytero, numero 6 32
Filiatio qualiter probetur, de natis ex libe. uent.num.5. car.363. & qui filii sint legi. num.10 182
¶Filius an potius subuenire debeat patri infideli in extrema necessitate, quàm extraneo fideli.de tempor.ord.nu.35. 21
Filius an possit habere ecclesiam quam pater habuit, de filiis presbytero ordinan. num.4 31
Filius an ex delicto patris perdat feudum, de feu.nu.9 131
Filius oblatus a parentibus religioni an exire possit.de regulari.nu.7 142
Filius pro patre puniri non debet, de hæret. num.9 220
Filium infra annum discretionis per se ingredientem religionem reuocat pater, reuocat tutor, de regulari. numero 9. 142
Filij si in lectis parentum reperiuntur oppressi, an ipsi parentes puniantur. de his qui filios occide.nu.3.car. 202. & numero.4 203
Filij an furtum committunt in rebus parẽtum de fur.nu.20 211
Filij apud quem remanere debeant facto diuortio. de conuersio. infideli. numero.5 145
Filij duarum commatrum vel compatrum an possint inter se contrahere matrimonium. de cognatio. spiritua. numero 5 175
Filii legitimi qui sunt, qui filij sint legiti. numero 2 181
Filij legitimati qui dicantur.ibidem numero 3 181
Filii naturales qui censeantur. ibid. numero 4 ead.
Filij naturales quibus modis legitimentur. ibi.nu.5 ea.
Filij ut legitimi censeantur, sufficit bona fides utriusque coniugum, uel saltem alterius.ibi.nu.11 282
Filiorum genera quot sunt.ibid.num.1.2.3. & 4 181
Reliqua uide infra in uer.Hæreticus.
¶Fines parochiarum an possint præscribi. de parochi.nu.5 139
¶Fœnus exercens an infamia notetur, de usuris.

vluris,nu 7 213
¶ Forma ordinandi epiſcopos.de ęta.& qua li.ordi.nu.4 16
Forma dimiſſoriarum ſeu apoſtolorum,de appellatio.nume.13 112
Forma recuſationis iudicis. ibidem numero 22 114
Forma iuramenti teſtium in cauſa inquiſitionis.de cauſa.nume.20 190
¶ Fornicatio potius præſumitur, quam matrimonium.de ſcruti.nu.6 25
Fornicatio aliud a ſtupro, aliud eſt adulterium, aliud inceſtus, & aliud raptus. de raptori,& incendiari.nu.3 209
Fornicatio ſpiritualis differt in quatuor a fornicatione carnali. de diuorti.numero 7 184
Fornicator occultus ſuſpenſus eſt quo ad ſe,ita & occultus ſimoniacus.de cohabitatio clerico.& mulier.nu.9 117
Fornicator carnalis quid differat a ſpirituali.de conuer.infideli.nu.3 145
¶ Forum quid ſit,& quid forus,& vnde dicatur, ac ex quibus conſtet.de foro comp. nu.1 71
Forum quot modis quis ſortiatur,& de iuriſdictionne alterius quis efficiatur. ibi. nu. 2.3.4.& 6.7 1.& nu.9 72
Fratribus prædicatoribus & minoribus eſt indultum vbicunq;fuerint ſine parochialis eccleſiæ præiudicio, cum altari viatico valeant celebrare,quod eis licet ſine licentia prælatorum.de priuileg.& exceſſi. priuilegia.nu.14. 225
¶ Fructuarius tenetur ad ſarcta tecta reparanda.de eccle.ædifi.nu.2 160
¶ Fructus donationis propter nuptias an ſpectent marito uel vxori. de donatio. inter vir.& vxor.nu.6 186
Reliqua vide ſup.in ver.Appellatione.
¶ Frumento ſi admiſceatur piper, vel cymi num , & fiat inde panis, nunquid totum conuertetur in corpus Chriſti virtute verborum, & quid ſi admiſceatur aliquid de fermento. de celebratio. miſſa. numero 13 155
¶ Fundamentum vbi non eſt poſitum nihil ſuperædificari poeſt.de cleri,per ſal.promo.nu.3 221
¶ Fur furti vitium non purgat,licet rem reſtituat.de tempo.ordi.nume.18 22.
Fur ſemper eſt in mora & ad damnatenetur. de ſimo.nu.22 194
Fur ſemper eſt in mora, & interitu rei non liberatur.de fur.nu.13 211
Fur rem cum fructibus perceptis,& qui percipi poſſunt,reſtituere tenetur.ibi. numero 14 ead.
Fur an repetat expenſas in melioratione rei furtiuæ factas.ibi.nu.15 ead.
Fur reſtituens rem deteriorem non liberatur etiam ſi res perit, eſtimatio debetur. ibid.nu 16 ead.
¶ Furtiue ordinari qualiter quis dicatur,de eo qui furti.ordi.ſuſce.nu.1 222
Furtiue promotus an poſſit in ordine miniſtrare,& an cum tali valeat diſpenſari,& per quem.ibi.nume.2 ead.
¶ Furtum quid ſit, & in quibus rebus committatur, & qualiter a furto quis excuſetur,de furt.num.1 210
Furtum unde dicitur.ibi.nu.2 210
Furtum uel ſacrilegium committens in eccleſia, an ab eccleſia defendatur, de immunita.eccleſia.nu.11 161
Furti pœna.de furt.nu.5 209
Furti quis teneatur.ibi.nu 8 ead.
Furti actio datur contra hæredes pro portione.ibid.nu.17 211
Furti actio eſt famoſa.ibi.nu.21 211
Furtorium ſpecies.ibi.nu.3 209
Cætera uide infra in uer. Neceſſitas, Orandum, Pœna, Prçſes, Præſtans, Serui,& in uer.Vxor.
¶ Furioſus & mente captus teſtimonio repellitur.de teſtib.nu.5 96
Furioſo perpetuo an ualeat baptiſmus .de baptiſ.nu.16 157

G

GENERALI in remiſſione,quæ non ueniant, & quæ ueniant.de tráſactionu 5 55
Gradus.In gradu quæ perſonæ eſſe dicãtur, & gradum faciant.de conſangui.& affinita.nu.8 177
Gradus quid ſit.ibid.nu 9 ead.
¶ Grammatica in prędicatioꝰe exponi non debet,de tempori.ordi. nu.43 22

¶ Gulæ

¶ Gulæ vitium quibus modis tentat, de ob ſerua-ieiunio.nu.3 159

H

HABENS duos iudices quorum vnus præcipit vnum, & alter contrarium, cui magis obedire teneatur. de maiorita. & obed.nu.5 52
Habens conſcientiam rei alienæ, poſt com pletam præſcriptionem an illam reſtitue re teneatur, de præſcrip.n.10. 105
¶ Habitus probationis qualis eſſe debeat, de regulari.nu.13 143
Habitus non facit monachum.ibidem.
¶ Hęres de iure ciuili, & bonorum poſſeſ ſor de iure prætorio, quomodo intelli gatur. de cau. poſſeſſio. & proprie. nume ro 2 84
¶ Hæreticus quis dicatur, de hæreti. nume ro 1 219
Hęreticus quibus modis puniatur.ibid. nu mero 2 ead.
Hęreticorũ filij orthodoxi an iure hæredi tario bona pr̃na capiant, ibi nu.7 220
Hæreticis ad fidem conuerſis an eis abla ta reſtituantur.ibi.nu.6. ead.
Hęreticis ſecreta fidei reuelari non debent, de tempori.ordina.nu. 43 22
Hęreticos exterminantes priuilegium ha bent, quod euntibus in terræ ſanctæ ſub ſidium eſt conceſſum de hereti. nume ro 5 220
¶ Hebræi vnde dicantur. de Iudæis, nume ro 3 110
¶ Homicida ad ſui defenſionem an ſit excu ſabilis, de furt. nu. 12 211
Homicidæ vel irregulares, ſi plures rixa ti fuerint, & vnus occiſus fuerit, neſci tur tamen a quo, uel cuius vulnere nun quid omnes iudicabuntur homicidę, vel irregulares, vel nullus, de homici. nume ro 19 205
¶ Homicidium quid ſit, & vnde dicatur, de homici.nu.1 204
Homicidium lingua committitur tribus modis.ibi.uu.3 ead.
Homicidii ſpecies, & quot modis commit tatur.ibi.nu.2 ead.
Homicidij ſpiritualis pœna eſt pœnitentia ibi.nu.4 ead.
Homicidij corporalis. pœna quæ ſit. ibid.
¶ Hoſpitalarij. vide inf. in ver. Templarij.

I

IEIVNIVM quid ſit, & quotuplex, de obſerua.ieiunij.nu.1 159
Ieiunans a quibus abſtinere debeat. ibid. nu mero 2 ead.
Ieiuuandum qñ ſit. ibi.n.4.5.& 6. ead.
¶ Immunitas quid ſit, & vnde dicatur. de immunita.eccleſia.nu.1.& 2 161
Immunitas eccleſiæ vel cæmiterij per quot paſſus extendatur. ibi.nu.9 161
Immunitatem eccleſiæ violantes, qua pœna plectantur. ibi.nu.18 162
Immunitate eccleſię qui gaudeant, & qui non gaudeant. ibi nu.1.& 9 161
Immunitate eccleſiarum an gaudeant ora toria, quæ in domibus habentur. ibid. nu me.13 ead.
¶ Impediens ne ad eum citatio veniat, pro citato haberi debet, ut lite non conteſta. nu.4 77
¶ Impedimenta perpetua coeundi, & quæ matrimonium dirimunt quæ ſint, de ſri gi.& maleficia.nu.2.c.179.& numero 5. 6.& 7 180
¶ Imperator eſt ſupra ius, & legibus eſt ſo lutus. de accuſatio nu.4 189
Impetrantes reſcripta per ſuggeſtionem falſitatis, & veritatis ſuppreſſionem, qui bus. pœnis ſunt puiendi. de reſcript. nu mero 62 7
¶ Impoſſibilitatis coeundi quot ſint ſpeci es. de frigi.& maleficia.nu.1 179
Impotentia coeundi qualiter probetur. ibi. nu.8 180
¶ Impubes ad pubertatem veniẽs liberũ ha bet conſentire in matrimoniũ vel diſſen tire. de deſponſa. impuber.nu.7 166.
Impuberes qui dicantur. ibid.1 166
Impuberes qui poſſint ſponſalia contrahe re. ib.nu.4 166
¶ Incendarius qui appelletur, & qua pęna plectatur. de raptori.nu. 11 209
Cætera vide ſupra in ver. Fornicatio.
¶ Inceſtus an in quinto graduꝫ cõmittatur. de conſanguini.& affin. n.7 177
Inceſtus cum quibus committatur. de adult. nu.12.c.208.& de rapto.nu.4 209

Reliqua

Reliqua habes supra in uer. Fornicatio.
¶ Induciæ iudicatoriæ quæ sint, & quibus dentur, de dilationi. nu. 7 80
¶ Indulgentiæ an indulgeant quod promittunt. de pœnitentijs. nu. 24 232
¶ Infamia ortum habens ab inquisitione, an inducat inquisitionem, de accusatio. numero 27 191
¶ Inferior ab episcopo ius habens instituendi in aliqua ecclesia, peregrinum & ignotum instituere non debet, de cleri. peregr. numero 7 38
¶ Infidelis cõtra fidelem testificari non permittitur, de testi. nu. 7 96
Infideles uiuẽtes ab ecclesia repellẽdi sunt, de consecra. eccle. nu. 8 154
¶ Infinitas est euitanda, de testibus numero 19 98
¶ Iniuria quid dicatur, de iniurijs. numero 2 227
Iniuria quot modis fiat. ibi. nu. 3 ead.
Iniuriam qui facere possint. ib nu. 4 ead.
¶ inquilinus in quibus casibus possit expelli, de locato. nu. 10 129
inquilinus quando possit domum deserere, ibi. nu. 11 130
¶ inquirendus an sit citandus informanda inquisitione, de accusa. nu 18 190
inquirere si uelit superior, reus autem dicit uolo ut inquirat, sed præfigas terminum accusare volentibus, & accusatore deficiente paratus sum me purgare, an sit audiendus reus, an verò iudex, de accusatio. numero 23 190
¶ inquisitio quid sit, & quæ sit eius natura, & qualiter in ea procedatur, de accusatio. nu. 15. & 17. cum seq. 190
inquisitio ub: fieri debeat. ibi. nu. 17 ea.
¶ inquisitus coniunctus qualiter puniẽdus. ibi. nu. 21 190
inquisitus qualiter possit probare innocentiam suam. ibi nu 24 191
¶ instituere quis possit, & qui sint instituendi. de instit. nu 3 120
¶ institui non debent sine præsentatione in ea ecclesia quæ patronum habet, de iure patrona. nu. 3 150
institutio quid sit, & quid sit collatio & inuestitura, de institutio. nu. 2 120
instituto quod ius acquiratur. ibid. numero 5 121
¶ instrumentum quid sit, & qualiter concipiatur, de fide instrument. nu. 1. & 2 101
instrumẽto principis creditur in pronincia aliena, si hoc habet consuetudo, de probationi. nu. 17 96
instrumẽta an & quando improbari possunt per testes. ib. nu. 9. 10. & 11 95
instrumenta & testes an parem uim habeat. ibi. nu. 11 ead.
instrumenta an cum die & consule edi debeant. de fide instrumen. numero 9 102
instrumenta nuptialia sine nuptijs, non probant matrimonium, de clandesti. desponsa. nu. 5 168
instrumenta quando dicantur suspecta de falsitate, de crimi. fal. nu. 10 216
instrumenta quibus modis prebentur falsa. ibi. nu. 11 216
instrumentorum duæ species, de fide instru. numero 2 101
instrumentis quando fides non adhibeatur. ibi. nu. 7 101
¶ intellectus l. si prætor. ff. de iudici. de rescrip. nu. 58 7
intellectus l. 3. §. Diuus ff. de sepulch. uio. numero 10 6
intellectus l. si ut proponis. C. de executio. rei iudi. de rescrip. nu. 58 7
intellectus l. si fœminæ. C. ad S. C. Turpillia. de accusa. nu. 3 188
intellectus c. nocte. 1. dist. de celebra. missa. numero 3 154
intellectus c. sicut 11. dist. de cleri. per sal. primo. nu. 2 221
intellectus c. erga. 1. quæst. 1. de simo. numero 36 195
intellectus c. reintegranda. 3. q. 1. de restitut. spoliato. nu. 6 17
intellectus c. ad mensam. 11. q. 3. de Iudæis & Sarra. nu. 6 988
Intellectus c. episcopus. 16. q. 6. de celebra. missa. nu. 21 155
intellectus c. & decreuimus. 16 q. 7. de iure patrona. nu. 6 150
intellectus c. tributum. 28. q. 8. de capell. monacho. nu. 2 149

intellectus

intellectus c.omnes,de consecra.di.4. de baptis nu.11 156
intellectus c.quos à paganis,de consecra.di. 4.de baptismo.nu.11 156
intellectus c cæterum.de rescrip.nu.26 4
intellectus c.ex parte,de rescrip. ibidem.
intellectus c. per vestras , de donatio. inter vir.& uxor.ibi.nu.42 6
intellectus c.de terra,de priuileg de rescrip. nu.51 6
intellectus c.accedentibus,de priuileg ibid.
intellectus c.literis,de supplen.negli. prælato.eo.ti.nu.4 17
intellectus c.coram,de offi.delega eo.tit.numero 12 43
intellectus c.cum specialis,de appell.ibi.numero 28 45
intellectus c.bonæ memoriæ,de appel.de resti.spolia.numero 7 87
intellectus c.cum super,de confess.eo.ti.numero 1 92
intellectus c.de quarta,de prescrip de appel. numero 27 114
intellectus c.cura,de iure patro.ibi.
intellectus c cum ecclesiasticæ,de exceptio. de concessio.præben.numero 7 121
intellectus c.ex tenore,de concessio.præben. ibidem.
intellectus ca.cum iam dudum , de præben. ibidem.
intellectus c.cum non ignores. de p̃ben. ibi.
intellectus c.significasti,de diuorti.ib.numero 9 ead.
intellectus c.intelleximus,de adult.ibidem.
intellectus c.cum Bertholdus,de re iudic.de iure patrono.nu.6 150
intellectus c.de illis, de desponsa. impuber. eo ti.nu.8 166
intellectus c.à nobis de desponsa. impuber. ibidem.
intellectus c.cum non ab homine,de iud.de hæreti.nu.2 199
intellectus c ad falsariorum.de cri.fal. ibid.
intellectus c.nouimus,de uerbo.significati. ibidem
intellectus c.tuæ.in prin.de procur. de adulter.nu.4 208
intellectus c.ueniens.de cleri. baptiza. ministran.de cler.per salt.promot.nu.2 221

¶ interdictum quid sit, & unde dicitur, de cau.possessio.& proprieta.nu 4 c.84 & de matrimo.contract.contra interdi.numero 1 180
interdictum & actio an differant,de cau.possessio & proprie.nu 5 84
interdictum à quo fieri possit , & an matrimonium impediat,de matrimon. contra interdict.nu.1 180
interdicti tempore uel excommunicationis alicuius terræ , an aliqui religiosi possint celebrare , & quomodo de priuilegi. & excessio. prælatorum.numero 13 225
interdicta possessoria quæ sint,& quib.& cõtra quos dentur,de causa possessio & proprieta.nu.1.& 3 84
interdictorum quædam sunt simplicia,quædam duplicia.ibi.nu.6 ea.
in interdictis quid sit seruandum,ut lite non contesta.non proce.nu.7 77
¶ interlocutoria an reuocari possit infra decem dies postquam lata est, uel quandocunque, de senten. & re iudica. numero 3 109
¶ interpretatio iuris an & quando necessaria,& inscriptis redigẽda sit.de uer.significa.nu.5 240
interpretatio iuris quando prorogetur ibid. nu.7 241
interpretatio iuris quando arctetur.ibi.numero 8 ea.
interpretationes a iure quibus per omnia standum est.ibi.nu 6 240
¶ interrogationes iudiciales quando fieri debeant.de iudici.nu.11 70
¶ Intestatus quando quis decedat. testamẽ. nu.14 136
Intestatus decedere quot modis quis dicatur , de successioni. ab intesta . numero 1 136
Intestatus non videtur decedere , qui monasterium reliquit hæredem. ibidem numero 7 137
¶ Inuestiri potest præsens vel absens per alium,siue alius pro eo, de institutio. numero 4 121
Inuestitura quid sit.ibid.nu.1 120
¶ Iudæus vel paganus baptizatus an remaneat

neat seruus.de iudæis.nu.20 199
Iudæum emere uel paganum an possit Christianus,ib.nu.19 199
Iudæi qui,& unde dicantur,ibid.nu.1 198
Iudæi & Sarraceni & auctoritatibus & rationibus ac blandimentis potius quàm asperitatibus debent ad fidem de nouo suscipiendam prouocari, non compelli, ibid.nu.4 198
Iudæi Christiana mancipia habere non debent,ibid.nu.10 198
Iudæi & Sarraceni debent in terris Christianorum uti habitu per quem a Christianis discernantur,ib.nu.12 ea.
iudæi tenentur ad decimas prædiales. ibid. num.14 ea.
iudæi qualiter pro excessibus puniantur, ibid.num.15 ead.
iudæis non permittitur nouas synagogas erigere,de Iudæis.nu.8 198
iudæis non licet in die veneris sancta ostia vel fenestras tenere apertas, ib.nu.9 ea.
¶iudex exceptionem peremptoriam aptā ad litem contestandam conuersam ad dilatoriam contra rescriptum admittere non debet in vim dilatoriæ. de rescript. num.41 5
iudex a superiore delegatus, nisi fuerit petitus recusari potest, ib.nu.55 7
iudex recusatus licet iurisdictionem retineat,vt cogere possit arbitros eligere, secus tamen in iudice a quo fuerit appellatum,& quomodo intelligatur, de appellatione.nu.23 114
Iudex quibus modis recusari possit.ibid nu. 19.cum seq. 113
iudex impetratus an ab impetrante recusari possit,de off.deleg.nu.31 45
index recusari potest in causa consimili cū litigatore.de testibus,nu.11 97
iudex recusatus an possit præuenire recusationem,& causam alteri delegari, de appellationi.nu.26 114
index ordinarius non potest cogere hominem non suæ iurisdictionis recipere suā commissionem,de off.deleg.nu.30 45
iudex ordinarius quis sit, de offic.ordin.nume.1 47
iudex expensas habere debet, ibidem nume.10.& 11. 48
iudex ecclesiasticus supplet defectum iudicis laici, sed nō ecōtra de iudi.nu.16 70
iudex contra contumacem, qui coram se mandato certo die adesse debet, nullo emisso edicto procedere potest, ut lite non contesta.nu.9. 78
iudex qui sententiam pronunciando errauit, an possit sententiam suam corrigere,& iterum iudicare, de senten.& re iudi.num.6 110
iudex in sententia omnia ipsum mouentia exprimere non debet,ib.nu.13. 111
iudex litigatori conuitiari non debet,de appell.nu.7 112
iudex auctoritatem præstare debet facto minoris eo tempore quo non habet curatorem,ne sede vacan.nu.4 122
iudex ante noctis tenebras iudicare tenetur,ut ecclesiasti.benefi. sine dimi.conse. num.7 124
iudex an ex officio descendat ad inquirendum, an aliquo procurante inquisitionem, an sit differentia,de accusat. numero 16 190
iudex inquirens qualiter procedere debeat, si nihil probatum sit aduersus eum contra quem inquiritur,nisi de sola fama,ib. num.22 190
iudex cōtra usurarium manifestum, quamuis non accusetur,procedere debet,de usuris.nu.11 213
iudicis ordinarij iurisdictio circa quæ uersetur,de off.ord.nu.2 49
iudicis officium quid sit, & in quibus locū habeat,de off.iudi.nu.1 50
iudicis officium quando actioni deseruiat & loco actionis intentetur, ibidem num. 1.2.& 3. 51
iudicis officium latissimum est, ibidem numero 4 51
iudicis officium quale esse debeat, de iudi. nu.12 70
iudici ordinario si superior mandet, ut id faciat, quod alias ex officio suo facere posset,quando illud exequitur ut delegatus,de off.ordi.nu.15 50
iudices plures cognoscentes an simul in vnam conformam sententiam conuenire de-

re debeant. de senten. & re iudica. numero 8 110
¶ Iudicium unde dicitur, & quę sint iudicij partes, de iudiciis. nu. 2 67
Iudicium quibus requisitis constituatur. ib. numero 3 67
Iudicium qualiter finiatur. ib nu. 70 74
Iudicium uniuersale quid sit, & quid generale de libelli obla. nu. 6 74
Iudicium de similibus ad similia idem est de sponsali. nu. 13 164
Iudiciorum species quot sunt, de iudici. numero 1 67
¶ Iuramētum calumniæ quid sit, de iur. cal. numero 1 78
Iuramentum calumniæ quid cōtinere dēat. ibi. numero 2 ead.
Iuramentum calumniæ quando sit præstandum. ibi. nu. 3 ea.
Iuramentum de calumnia & iuramentum de malicia, quot modis inter se differunt. ibi. nu. 4 ea.
Iuramentum calumniæ in quibus causis p̄stetur. de iudici. nu. 8 69
Iuramentum calumniæ an præstari debeat in causis ciuilibus & criminalibus, de iuramen. calumniæ. nu. 9 97
Iuramentum calumnię ad quid fuit introductum. ibi. nu. 10 79
Iuramentum calumniæ quare in spiritualibus non præstetur. ib. nu. 12. ea.
Iuramentum calumniæ an exigatur in nunciatione noui operis. de noui oper. nunciatio. nu. 7 223
Iuramentum de ueritate dicenda in quo differat a iuramento de calumnia. de iura. calum. nu 5 68
Iuramentum decisorium quādo deferatur. ibi. numero 6 69
Iuramentum præstare qui debeant. ibid. numero 7 ea.
Iuramentum non uitiat qui in melius illud mutat, de obligatis ad ratiocinia. numero 4 35
Iuramentum quid sit, & quod iuramētum sit prohibitum, de iureiur. nu. 1 103
Iuramentum in quibus casibus non deferatur. ibi. nu. 4 ead.
Iuramentum assertorium cui & quando debeat deferri. ibi. nu. 6 104
Iuramentum tres comites habet, ibidem numero 104
Iuramentum quando dicatur illicitum. ibi. numero 11 ead.
Iuramentum de quo in eodem titulo, est de veritate. ibi. nu. 15 105
Iuramentum testium forma in causa inquisitionis. de accusa. nu. 20 190
Iuramenti assertorij species quot sunt, de iureiur. nu. 3 103
Iuramenta illicita & temeraria seruari non debent. ibi. nu. 10 104
Cætera uide infra in uer. Iusiurandum.
¶ Iurans soluere ad certum tempus, scribere, uel aliud honestum opus facere, antequam faciat quod iurauit, possit assumere ordinem sacrum, uel religionem intrare, de obligatis ad ratiocinia. numero 3 355
Iurans dare unam ex filiabus suis in uxorē alicui, si omnes moriantur præter unam, an illam solam dare teneatur, de desponsatio. impub. numero 5 167
Iurans aliquam ducere in uxorem, si postea uoueat simpliciter se perpetuam continentiam seruaturum, quo astringetur iuramento an uoto. qui cleri. uel uouent. numero 9 171
Iurans se soluturum usuras potest soluere & solutum repetere de usuris. nu. 26 214
Iurans nō repetere usuras, nec denunciare, an teneatur iuramētum obseruare. ib. nume. 27 ead.
¶ Iurare debent testes dicere ueritatem quā nouerunt. de testib. nu. 15 97
¶ Iurisdictio delegata an extendatur ad alias personas. de offic. delega. numero 7 42
Iurisdictio an possit reuocari ante, quàm eā subdelegatus admittat. ibidem numero 9 43
Iurisdictio delegati usque ad quod tempus duret. ibid. nu. 22 44
Iurisdictio delegati quot modis ꝓrogetur. ibi. nu. 23. c. 44. & nu. 32 45
Iurisdictio delegati quando finiatur. ibi. nu. 24. c. 44. & nu. 27 45
Iurisdictio prorogata an sit ordinaria uel

delegata

delegata ibidem.un.22. 45
Iurisdictio delegati quod modis finiatur, de offi.lega.nu.8. 48
Iurisdictio ordinaria quibus conferatur. de restitutio.in integrum.nu.10. 64
Iurisdictio iudicis ordinarij qualiter impediatur.de offi.ordi.nu.13. 50
Iurisdictio prædicta qualiter finiatur.ibi.nume.14 ead.
Iurisdictioui ordinariæ quę pertineant.ibi.nu.16. ead.
Iurisdictionem ordinarima confert consuetudo.ibi.nu.2. 49
Iurisdictionem ordinariam confert Papa vel Princeps.ibi.nu.3. ead.
Iurisdictionem quæ literæ conferant.de rescrip.54. 6
¶ Iusiurandum deferre quis possit, de iure iuran.nu.5.6.& 7. 104
Iusiurandi aliud assertorium,aliud promissorium.ibi.nu.2. 103
Iurisiurandi effectus quis sit.ibi.nu.8 104
Cætera vide supra in uer.Iuramentum.
¶ Ius patronatus quid sit, ex quibus proueniat.de iure patro.nu.1. 159
Ius patronatus qualiter in alium transferatur.ibi.nu.7. 150
Ius patronatus an transferatur in alium sine auctoritate.ibi.nu.8. ead.
Ius patronatus an sit apud quemlibet hæredem in solidum quo ad oēs effectus, & qūo intelligatur. ibi.n.11.& 12. 151
Ius patronatus ex gratia cadit in laico. ibi.nu.12. ead.
Ius patronatus vtrum spectet ad clericum iure ecclesiæ,uel patrimonij ratione, different.ibi.nu.14. 151
Ius naturale quando proditum, de constitutio.nu.1. 2
Ius quod per postulationem acquiratur. de postula.prælato.nu.7.& 10. 9
Ius conferendi deuoluitur ad capitulum, episcopo negligente, si ad eum spectat collatio.de pręben.nu.6. 119
Ius quod instituto acquiratur. de institutio.nu.5. 212
Ius funerandi quotuplex. de sepultur.nume.2. 137
Ius parochiale in quibus consistat. de parochi.nu.2. 138
Ius publicum auctoritate & vtilitate,pactis priuatoum tolli non potest.de priuile.& excessi.priuilegiato.nu.6. 224
Ius succedendi extenditur vsque ad decimū gradum legalem.de consangui. & affi.nu.6. 177
Iuris præcepta quæ sint.de constitutio.nume.4. 2
Iuri introducto in fauorem alicuius an possit renuntiari, de foro competen.numero.10. 73
Iura omnia sunt in Pectore Papæ vel principis,de constituto.nu.15. 2
Iura canonica quare simoniam & fornicationem prosequātur.de simo.nu.18.194
Iustitia publicæ honestatis an ex sponsalibus oriatur,& quid operetur,& quare sic vocetur.de sponsali.nu.11. 164
Iustitia publicæ honestatis,quæ olim ex secundis nuptijs nascebatur an sit sublata. de consangui. & affi.nu.16. 197
Iustitia sola publicæ honestatis, quæ oritur de sponsalibus de futuro, an hodie locū habeat,ibi.nu.17. 179
Cætera vide supra in ver.Affinitas.

Ł

LAICVS qui omnino ignorat literas, an recipiat caracterem, si eum contingerit ordinari. de tempori. ordina.nu.29. 21
Laicus decimas possidere non potest.de feudis.nu.7. 131
Laicus an possit sine peccato decimas percipere.de deci.nu.13. 140
Laicus an per priuilegium Romanę sedis possit percipere decimas,vel eximi à solutione ipsarum.ibi.nu. 144
Laicus si detinet decimas nec ecclesia pōt ab eo reuocare, nunquid redimere possit sine periculo simoniæ.ib.n.16. ead.
Laicus non debet ut dominus ecclesiarum hospicia pro iure & debito vendicare de immunita.eccle.nu.16. 161
Laico decedenti ab intestato quis succedat de successioni.ab intest.nu.2. 137
Laici peccant sacerdotes à diuinis officijs auocando, nę cleri. vel monachi secula.

nego.nu. 8 162
Laici an compelli possint ad præstandum oblationes, de simo. nu. 38 191
Lapsus anni an per se tantũ efficiat possessorem verum, aut necessarium sit secundum decretum, de eo qui mittit. in possessio. cau. rei seruan. nu 4 90
¶ Lata culpa qualiter præsumatur. de depo. nu. 12 127
¶ Latinorum & deditiorum differentia an hodie sit sublata, sed seruis non ordinam. nũ. 11 34
¶ Latrones publici, & nocturni depopulatores agrorum an possint impune occidi de immu. ecclesia. nu. 10 161
¶ Legalis cognatio quotuplex, de cognatio. lega. nu. 4 175
¶ Legari an aliquid possit ecclesia vacanti, ne sede vacan. nu. 6 122
¶ Legatus quis sit, de offi. lega. nu. 1 47
Legatus an possit facere concilium. ibid. nume. 5 47
Legatus qualiter se habere debeat in legatione. ibid. nu. 9 48
Legatus transmissus ex latere Papæ in quibus excedat legatum, qui priuilegio ecclesiæ suę fungitur legatione. ibid. nume ro. 10. ead.
Legatus de latere Papæ transmissus quam prærogatiuã habeat respectu alterius legati transmissi, sed non de latere transmittentis, ibi. nu. 11 ead.
Legati officium quid sit. ibi. nu. 4 47
Legati iurisdictio quandiu duret. ibid. nume. 7 48
Legati iurisdictio quot modis finiatur. ibi. nu. 8 ead.
Legati qui de latere Papæ mittuntur, vbi & quando possunt absoluere, & quid de legatis qui de ipsius latere non mittuntur. ibi. nu. 3 47
Legati quæ beneficia conferre possunt. ibi. nu. 6 48
Legatorum triples genus. ibi. nu. 2 47
Reliqua inuenies infra in ver. Proconsul.
¶ Legitimare non est contentiosæ iurisdictionis sed voluntariæ, sicut manumittere, adoptari, & emancipare, qui filij sint legi. nu. 7 182
¶ Legitimatus à Papa an admittatur ad omnia, ad quæ admittuntur alij legitimati. ibi. nu 6 181
Legitimatus simpliciter à Papa & in forma communi, an videatur legitimatus ad dignitates ibi. nu. 8 182
Legitimatus à Papa ad dignitates, an de episcopali intelligatur. ibi. nu. 9 ead.
¶ Leno quis dicatur, de adulter. nu. 8 208
¶ Leprosi an teneantur dare decimas. de decimis. nu. 7 140
¶ Legis Aquiliæ in primo capite quare maior fit æstimatio quàm in secundo. de iniurijs. nu. 10 228
Leges & constitutiones futuris dant formã negotijs, non ad præterita reuocantur. de consangui. & affi. nu. 4. 177
¶ Libellus quid sit, & quotuplex, de libelli obla. nu. 1 73
Libellus an in omnibus causis requiratur. ibid. nu. 2 ead.
Libellus conuentionalis quid continere debeat. ibid. nu. 3 ead.
Libellus diem dati libelli continere debet, ibid. nu. 9 74
Libellus accusatoris reuocari potest. ibi. nume. 8 74
Libellus accusationis qualiter debeat concipi. ibi. nu. 10 ead.
Libellus an semper sit necessarius in accusationibus. de accusatio. nu. 7 189
Libellus appellationis qualiter concipiatur. de appella. nu. 12 112
Libelli effectus. libelli oblatio. nu. 7 74
Libellum quis porrigere dent. ibi. nu. 7 74
Cætera vide infra in ver. Plura.
¶ Liberi vnde dicantur. de natis ex libero Vent. nu. 173
Liberi qui sint. ibi. nu. 2 ead.
Liberorum est prima successio. de dona. inter vir. & vxor. nu. 12 186
Liberorum nomine omnes descendẽtes, & parentum nomine omnes ascendentes in infinitum intelliguntur. de his qui filios occi. nu. 1 202
¶ Libertas qd sit de natis ex libero Vent. nume. 1 173
¶ Liberti ecclesiæ propter operas nõ præstitas in seruitutem reuocantur. de seruis non

uis non ordinan. nu. 3 33
¶ Ligatus pro pluribus excessibus una sentē tia, si in absolutione omnes excessus nō exprimit, nunquid sit absolutus. de senten. excom. nu. 22 237
¶ Limites & census qualiter probentur. de proba. nu. 15 96
¶ Linea quid sit, & quid sit gradus. de consangui. & affi. nu. 9 177
¶ Lis quando pendere dicatur ut lite pen. nihil innouc. nu. 1. 91
Lite pendente nihil est innouandum in præiudicium alicuius. ibi. nu. 2 91
Litis contestatio quid sit, & qualiter fiat, de lit. contest. nu. 1. 2. & 3. 75
Litis contestatio quid operetur. ib. nu. 4. 76
Litis contestatio an fiat per exceptionē peremptoriam. de exceptio. nu. 6 106
Lite non contestata regulariter non procedit ad testium receptionem, uel ad sniam diffinitiuam, & qñ. ut lite non contestā. non procedat, & c. nu. 1 & 2. 76
Reliqua uide infra in uer. Plura.
¶ Literæ impetratæ seriem facti non continentes an ualeant, & quid si non contineant litem esse motam, & si non fiat mētio de dispensatione. de rescript. numero 35. & 36. 5
Literæ de beneficio an debeant plenissimè interpretari. ibi. nu. 47 6
Literæ qñ dicantur continere ius commune. ibi. nu. 59 7
Literæ quæ continent gratiam quæ sint. ibi. nu. 60 ead.
Literæ executoriæ quæ dicantur. ibidem nume. 56 7
Literæ si obtentæ sunt contra vsurarium, & is re integra moritur, an possit eius hæres per eas literas conueniri, de vsuris. nume. 25 214
Literæ quæ dicantur falsæ & quæ falsatæ. de cri. falsi. nu. 13 216
Literis episcopi an sit credendum, & an literis abbatis, conuentus & capituli, de probatio. nu. 16 96
Literas diuersas si diuersi impetrant, super diuersis & contra diuersos, an talis diuersitas noceat, de rescrip. nu. 30 5
Literas impetrans per surreptionem quatiter puniatur. ibi. nu. 62 7
¶ Litigiosus ex quibus causis prohibetur ordinari. de tempori. ordi. nu. 48 23
¶ Locari militibus prædia non possunt, & quando monachis. de loca. nu. 4 129
Locari quæ pñt, & quæ non. ibi. nu. 7 129
Locari an possit ecclesia, præbenda uel beneficium aliquod in perpetuum, uel ultra tempus uitæ locantis. ne prælati uices suas. nu. 4 & 5 196
¶ locatio quid sit, & quid conductio. de loca. nu. 1 129
Locatio & conductio qualiter contrahatur. ibi. nu. 3 ead.
Locatio potest fieri in perpetuum & ad tempus. ibi. nu. 5 129
Locationis merces & pensio quo tempore sit soluenda. ibi. nu. 9 ead.
Locator quis dicatur ibi. nu. 2 129
¶ Ludouicus Rex Francorum prædecessor Pipini patris Caroli quare fuerit depositus, de hæreti. nu. 13 200

M

MACEDONIANI & Velleiani priuilegium an per pactum tollatur, de priuilegi. & excessi. priuilegiato nume. 7 224
¶ Machinatio qualiter committatur, de dolo. nu. 3 88
¶ Maior pars quæ dicatur, & quando præualeat quod à maiori parte capituli fit, de his quæ fiunt a maio. par. cap. numero 1. & 2 123
¶ Maioritas quotuplex sit in ecclesia. de offi. archidia. nu. 3 38
Maioritas quibus ex causis inter clericos consideratur, de maiorita. & obedien. nume. 1 52
¶ Maledicens quis dicatur, de cleri. maledi. nu. 1 219
Malitia supplet ætatem, de desponsa. impube. nu. 4 166
¶ Mala de prælato audiens non facile credere debet de tempori. ordinatio. & qualita. ordinan. nu. 14 18
Malè quæ proueniant ex subtractione decimarum, de decim. nu. 23 141
¶ Mandans manus violentas injici in clericum, si pœnitet ante manus iniectionem,

nē, an secuta manus iniectione, incidat mandator in Canonem. Et quid si mandator moriatur ante manus iniectionē. de senten.excomunica.n.46.47. 139
¶ Mandator uide supra in uer. Mandans.
¶ Mandatum quibus modis expiret, de offi. delega.nu. 25. 45
Mandatum quare dicatur reale, & qñ in successorem transferatur.ibi.nu. 29. 45
Mandatum procuratorium ut legaliter fiat quę requirantur, de procuratori.nu.4.58
Mandatum procuratorium quādo finiatur. ibi.nu. 20 60
Mandatum speciale in quibus negocijs requiritur.ibi.nu.57 7
Mandati fines quando dicantur excedi, de rescrip.nu.57 7
Mandato oneroso superioris an sit parendum, de maio.& obedien. nu. 7 52
¶ Manifestum coniugium præiudicat clandestino.de clandesti.desponsatio. numero. 8 169
¶ Manumissio quid sit, & vnde originem habuit, de ser.non ordi.nu.8 34
Manumissio quot modis fiat. ibidem numero.10 ead.
Manumittere quis possit.ibi. nu.9 ead.
¶ Manus violentas qui sibi intulit, promoueri non potest, & promotus dejcitur. de corpore uitiat. nu. 7 37
Manus uiolentas inijciens in clericum an semper incidat in excomunicationē de senten.excommunica.nu.4 5.6 234
Manus uiolentas inijciēs in clericum quot. offendat, & quomodo læso satisfieri debeat,ibi.nu. 49 239
Manuum iniectionem in clericū ratam habens an incidat in Canonem. ibid. nume.48 229
¶ Maria virgo Beatissima licet dignior & excellentior fuerit omnibus apostolis, non tamen illi dominus claues regni cœlorum commisit.de æta.& quali. ordinā. nu 9 27
¶ Maritus dotem lucratur,& uxor donationem propter nuptias ex pacto conuēto. de donatio. inter vir.& vxor. numero 14 186
aritus an impensas in rebus dotalibus factas repetat ibi.nu. 21 187
Maritus in dote reddenda non condemnatur nisi inquantum facere potest.ibid.nume. 22 ead.
Maritus qui uxorem de adulterio accusauit, & pendente accusatione, illi petenti reddit debitum, an promoueri prohibeatur.de biga.nu 9 37
Maritus an teneatur reddere debitum vxori pendente accusatione de adulterio.de diuorti.nu. 5 184
Maritus an post sententiam diuortij possit adulteram sibi recōciliare in uitam. ibi. nu. 6 ead.
Maritus in accusatione adulterij vxoris deficiens in probando, tenetur ad talionē. de adulter.nu. 10 28
Maritij ius de accusando, de adulterio in quibus consistat, qui matrimo. accusa. possi. nu. 6 183
Mater an & quādo sit idonea testis pro filio, uel è contra.de testi. nu.12 97
¶ Matrimonium spirituale fortius, est carnali.de electio.nu. 3 10
Mamatrimonium spirituale est inchoatum ante confirmationem, non tamen est ratum.ibi.nu. 21 12
Matrimonium quòd in eo attendatur duplex sacramentum, & quomodo intelligatur.de bigamis.nu.2 36
Matrimonium contrahens cum uidua, nudatur omni priuilegio ecclesiasticæ dignitatis,de bigamis.nu. 10 37
Matrimonium contractum per reuocatum à religione post mortem reuocatis an ualeat.de conuersa.coniugator.n.3. 144
Matrimonium an in dubio præsumatur, & stetur sacrameuto uiri. de presbytero nō baptiza.nu.6 158
Matrimonium inter absentes contrahi potest.de sponsali. nu. 3 163
Matrimonium quando contrahi possit. ibi. nu.8 164
Matrimonium quando sit.ibi.nu. 14 164
Matrimonium non potest ad tempus contrahi.ibi.nu. 15 165
Matrimonium dicitur, matris officium, & quare magis a matre quàm a patre denominetur. ibi. nu. 16 ead.

Matrimonium ex inhonesta causa contractum an teneat. ibi. nu. 19 ead.
Matrimonium qualiter contrahatur, & per quos ibi. nu. 22. & 23 165
Matrimonium non consumatum quando possit separari. ibid. nu. 25 ead.
Matrimonium aliud verũ aliud præsumptum. ibi nu. 26 ead.
Matrimoniũ an sine dote valeat. de cladesti. desponsa. nu. 4 168
Matrimonium an sit ualidum, si quis dicat mulieri, iuro tibi, vel promitto, quod habebo te pro legitima vxore. ibidẽ numero 6 168
Matrimonium an teneat cum ea, quam quis cognouit viuente legitima vxore, & è conuerso, & quando, de eo qui duxit in matri. quam polluti per adult. numero 1 171
Matrimonium non dissoluitur per superuenientem lepram, vel infirmitatem, vel affinitatem. de coniu. lepro. numero 1 172
Matrimonium an per seruum contrahi possit, & cum quia. de coniugio seruo numero 1 172
Matrimonium à separetur si liber ignoranter cũ ancilla contraxerit. ibi. nu. 173
Matrimonium contractum per seruum cum libera, qui putabat tam esse seruatur, an teneat. ibi. nu 6 ea.
Matrimonium an sit separandum si seruus intendens contrahere cum libera, cum ancilla contrahit. ibi. nu. 7 ead.
Matrimonium a separetur, si seruus contraxit cum ancilla ignoranter, & ex quo scisuit, consensit. ibi. nu. 8 173
Matrimonium contractum cum ancilla ignoranter quę tãdem manumittitur viro ignorante mutationem status mulieris an teneat. ibi. nu 9 ead.
Matrimonium olim in septimo gradu contractum, an legitimetur hodie per iura consilij gñalis secundum quæ licet contrahere in quarto gradu de consangui. & affinita. nu. 3. 177
Matrimonium inter suprascriptos separatim an possit denuo contrahi. ibidem nume. 5 ead.
Matrimonium potest contrahi vltra quartum gradum, vltra quem non est gradus quo ad ius matrimonij, secus quo ad ius successionis. ibi. nu. 6 177
Matrimonium contractum in secundo genere affinitatis, nunquid stare vel separati debeat, & an isti separati possunt iterum matrimonialiter copulari ibid numero 13 178
Matrimonium quod semel tenuit, nulla infirmitate vel maleficio vel impedimento superueniente rescinditur. de frigi. & malefi. nu. 4 180
Matrimonium propter artationem separatum, an sit re integrandum, si alter seras referat. ibi. nu. 11 180
Matrimonium quando interdicat ecclesia, & quare. de matri. contra. cont. interdi. eccle. nu 2. c. 3 76 & nu. 3 181
Matrimonium accusare qui possunt. qui matrimonio. accu. po. nu. 2 182
Matrimonium quod semel tenuit, consumatum non dirimitur nisi morte, de diuorti. nu. 3 184
Matrimonium quando dicatur claudicare. ibi. nu. 9 184
Matrimonium aliud initiatum, aliud ratũ, aliud consumatum. ibidem numero 12 185
Matrimonium contrahere non debet aliquis vel aliqua, nisi certum sit de morte primi mariti. de secund. nupti. numero 7 188
Matrimonium uel sponsalia an inducantur per subarrationem. de desponsa. impube. nu 6. cum seq. 166
Matrimonij causæ principales quæ sint. de sponsali. nu. 18 165
Matrimonij tria sunt bona. quæ alibi appellantur substantialia. ib. nu. 20 ea. & de frigi. & maleficia nu. 6. 180
Matrimonij quæ sunt impedimenta. de spõsal. nume. 21. car. 165. & de frigi. & malefi. nu. 1 179
Matrimonia reguntur iure poli, non iure fori. de secun. nuptijs. nu. 5 189
Matrimonia cõrrahi quę crimina impediãt, de eo qui dux in matri. quam polluit per adulter. nu. 3. 172

Matrimonium clandestinum interdicitur sed contractum tenet, de matrimo. cont. contra interdi.eccl.nu.4 181
Matrimonia clandestina dicuntur duobus modis, de clandest.despon.nu.1 168
Matrimonia clandestina an teneant ibid.
Matrimonia clandestina quare prohibeantur, & quæ solemnitates requirantur, ibi. num 3 ea.
Cætera uide infra in ver. Sponsalia. & in uer. Sponsus.
¶Mediatores simonię, simoniaci sunt & infames, nec ad testimonium admittuntur. de simo.nu.42 196
¶Membrum magnũ quod dicatur, de corpo.uitiat.nu.3 36
¶Mendacium quid sit, & quomodo committatur fallacia, de dolo & contum. numero 2 88
¶Mentecaptus à testimonio repellitur. de testib.nu.5 96
¶Merces & pensio locationis quo tempore sit soluenda. de loca.nu.9 129
Merces quæ prohibitæ sunt, quæ ad sarracenos nullo tempore deferri possunt, de iudæis & sarracen.nu.21 199
¶Metropolitanus quilibet defert mitrã & anulum pastoralẽ, de usu pallij.nu.6 15
Metropolitanus an sit iudex ordinarius in tota sua prouincia. de offi. ordin. numero 6 49
Metropolitani vbi consecrari debeant, de æta.& quali.ordi.nu.3 26
¶Metus quid sit, & qualiter distinguatur, de his quæ vi metusue causa.nu.2. 61
Metus an & quando excuset, ibidem numero 3 61
Mẽtum passo quę actio detur pro rebus traditis, ibid.num.6 62
Metus gesta quæ sint, quæ ipso iure non valent, ibid.nu.5 61
¶Miles delinquens an ad magistrum suum remitti debeat, de foro comp.nu.18. 73
Milites euntes ad torneamenta animo pugnandi, qui non occidunt nec percutiũt, an promoueri possunt, de torneament. num.6 206
Quid de his qui aliis bellis intersunt, nec tamen occidunt vel mutilant. ibidem.
¶Minor uel ecclesia an possit petere restitutionem à sententia, de restitutio. in integ. num.5 63
Minor an ad testimonium admittatur, de testib.num.4 96
¶Minores an possint ubique celebrare, de priuilegi. & excessi. priuilegiato. numero 14 225
¶Miraculum ad hoc ut dicatur, quæ requirantur, de reliq. & venera.sancto. numero 3 158
¶Missa an sit de substantia ordinum, de æta.& qual.ordinan.nu.6 27
Missa quando celebrari possit, de celebra. missa.nu.2. 154
Missam solus sacerdos cantare potest, & quæ seruari debeant in missæ celebratione, ib.nu.1 ead.
Missam vnam tantum cantare debet sacerdos, ibi.nu.4 ead.
Missam cantare potest quilibet peccator præter simoniacum, de simo.nu.17 294
Missam celebrans debet habere socium qui ei respondeat, de celebratio. missa. num.5. 154
Missam celebrans non ieiuno stomacho cõficit, ibid.nu.9 155
In Missa decem sunt præfationes. ibidem num.10 ead.
¶Mitto in possessionem non fit cum agitur inter duos de prælatura, licet contra electum cõtumacem procedatur, & quare.de iudi.nu.4 68
¶Missus in possessionem quid iuris consequatur tã in personali quàm in reali, de iudi.nu.5.& 6.c.69.& de eo qui mittit. in possessio.cau.rei seruan.nu.1 90
Missus in possessionem qualiter succurratur si non possit nanciscì possessionem propter dolum vel potentiam partis aduersæ.de dolo & contu.nu.10 89
¶Mitram & anulum pastoralem ubique defert quilibet metropolitanus, de usu pallij.nu.6 15
¶Modica quantitas pro re spirituali ex parte data, an inducat simoniam, de simonia.nu.8 193
¶Modus in exequendo quomodo excedatur, de offi.deleg.nu.3 42

¶Monacha

¶ Monacha. Vide infra in verſi. Monachus. ver.ui.
¶ Monachalem habitū per annum geſtans compellitur monaſterio profiteri. de regulari. nu. 11 142
Monachus an potius abbati quàm epiſcopo obedire debeat. de maiorita. & obedien. nu. 6. & 9 52
Monachus cui commiſſa eſt cura eccleſiæ ſecularis an abſoluatur ab obedientia abbatis. de ſtatu monacho. nu. 4 147
Monachus in fuga conſtitutus cui acquirat, de apoſtatis. nu 9 201
Monachus fugitiuus ſi ſecudò ingrediatur monaſterium quæſita vacationi s tempore cui acquirat. ibi. nu. 10 ead.
Monachus fugitiuus in monaſterio deductus, habitum abiectum reaſſumere volens, qualiter puniatur ibi. nu. 12 202
Monachus vel monacha licet pluries delinquat, eius abbas compellitur ipſum recipere. ibi. nu. 13 ead.
Monachum fugitiuum quando monaſteriū teneatur recipere. ibi. nu. 11. 202
Monachi & regulares magis ſunt aſtricti obedire ſuo abbati vel priori, quàm clerici ſeculares ſuo epiſcopo. de maio. & obedi. nu. 10 53
Monachi quando poſſint aduocare, & canonici regulares, de poſtulan. nu 3 56
Monachi & canonici regulares qualiter debeant uiuere. de ſtatu monacho. numero 1 147
Monachi an poſſint habere peculium. ibid.
Monachi an poſſint præfici eccleſijs parochialibus. ibi. nu. 2 ead.
Monachi tranſeuntes ad prælaturas ſeculares à quibus abſoluantur. ibidem numero. 3. & 4 ead.
Monachi in quo conueniant cum canonicis regularibus, & in quo differant. ibi. numero. 5 147
Monachi & alij religioſi quid iuris habeant in capellis monachorum. de capell. monacho. nu. 1 149
Monachi non ſuo nomine ſed eccleſiæ vel monaſterij, prædia laicorum ad firmam conducere poſſunt, ne cleri vel. mona. ſecula. nego. ſe immiſce. nu. 7 165
monachorum viſitatio qualiter fieri debeat. de ſta. monacho. nu. 6 147
monachis quæ negotia interdicantur. ne cleri. vel mona. ſeculari. nego. ſe immiſce. nu. 1 162
monachis quæ negotia non ſint interdicta. ibi. nu. 3 ead.
Cætera vide infra in ver. Templarij.
¶ monaſterium intrare an poſſit alter coniugum poſt copulam carnalem altero in uitro. de conuerſio coniugato. nu. 2 143
monaſterium ſi alteri monaſterio vnitur epiſcopo ignorante, an valeat vnio. de religio. domi. nu. 4 148
¶ mora in iudicijs & compromiſſis. purgat vt lite non conteſta nu. 5 77
¶ mortuo in torneamentis an ſit denegada pœnitentia, vel eccleſiaſtica ſepultura de torneamen. nu. 4 206
¶ mox fieri quando quis dicatur. de electio nu 11 11
¶ mulier ordinata caracterem non recipit. de æta. & quali. ordi. nu. 8 27
mulier prægnans ſi eſt ſepulta in eccleſia, nunquid poſſit conſecrari ea non abiecta de conſecra. eccle. nu. 10 254
mulier quæ cum alio nupſit putans virum ſuum mortuum eſſe, illo redeunte, ad priorem redire tenetur. de ſecun. nupti. nu. 8 188
mulier an poſſit marito obijcere lenocinium. de adulter. nu. 7 208
mulier ab alio quàm à viro ſuo cognita, in in quibus caſibus non committat adulterium ibi. nu. 11 ead.
mulier an excuſetur à fornicatione neceſſitate famis commiſſa de furt. numero. 10 211
muliere ad iudicium reclamante, & dicente virum frigidum & maleficiatum, & vito hoc confitente, an ſit diſſoluendum matrimonium de frigi. & maleficia. numero. 10 180
mulieres quæ permitantur cum clericis cohabitare, & quæ prohibeantur de cohabita. clerico. & mulie. nh. 1 117
mulieres poſt partum an hodie debeant ceſſare ab ingreſſu eccleſiarum vſque ad tempus purificationis. de purifica.

post par.nu.1 160
Mulieribus quæ sint prohibita.de æta.& qualita.ordinan.nu.8 27
¶ Munus aliud ab obsequi, aliud a manu, aliud à lingua,de simonia.nu.3 192
Cætera vide supra in ver.Casus.
¶ Mutilatus quis dicatur,& quis debilitatus de corpo.vitia.nu.2. 36
Mutilatus in membris an valeat ad clerum admittit,ibi.nu.4. ead.
¶ Mutuum quid sit.de vsuris.nu.2. 212
Mutuum in quibus contrahatur. ibidem num.5. ea.

N

NAues quomodo dicantur refici & eædem sint,de eccle.ædif.nu.9 160
¶ Necessitas an excuset a furto. de furt. numero 9 211
¶ Negatiua an & quando, & a quo probari possit.de probat.nu.3.& 4. 94
¶ Negligentia quid sit,& qualiter puniatur, de supplen.negli.præla.nu 1. 16
Negligentia per quem suppleri possit. ibid. num. 2 16
Negligentia siue mora an purgetur.ibidem. num.3 ead.
¶ Negotia secularia quæ dicantur, & vnde dicatur negocium, ne clerici, vel mona. seculari. negoci. numero 1. & 2. cum sequen. 162
Negotiorum merita partium assertione pandantur, de restitutio. in integrum. numero 7 63
¶ Neophiti qui dicantur, & quare prohibeantur ordinari. de tempo ordinan. numero 53 23
Neophiti possunt & debent recipere minores ordines. Sed non sacros. ibidem, numero 54 ea.
¶ Nocturni depopulatores agrorum & publici latrones an possint impune occidi. de immu.eccl.nu.10 161
¶ Nomina quare sunt inuenta.de verbo.sig. num.3 240
¶ Nominatio in scrutinio nullum ius acquiritur ante publicationem de postulatio.præla.nu.11. 10
¶ Non ordinatus celebrans an conficiat. de cleri.non ordi.nu.1 221
Non ordinatus an possit baptizare. ibid.nume.2 ead.
¶ Notorium iuris quotuplex sit. de cohabita.clerico & mulie.nu.7 160
Cætera inueniens infra in ver. Ordo.
¶ Nouum opus quando fieri dicatur.de eccle.ædifi.nu.8 160
Nouum opus facere quid sit de noui oper. nuncia.nu.1 223
¶ Nuncians quid demonstrare habeat. ibi. nume.8 223
Nuncians nomine alieno ad quid teneatur. ibi.nu.9. ead.
Nunciare nouum opus quid sit.ibi.nu.2. ea.
Nunciatio noui operis an fieri debeat ibi. nu.4 223.
Nunciatio facta ad locum nomine in ædificio existente, an teneat. ibidem.numero.5 ead.
Nunciatio noui operis facta domino non tamen in opere an valeat, ibidem. numero.6 ead.
Nunciatio quot modis fiat. ibidem numero.10 223
Nunciationis effectus quis sit ibidem numero.11 ead.
¶ Nuptiæ quæ dicantur.de sponsalibus numero 14 164
Nuptiæ secundæ an licitè contrahantur, de secun.nupti.nu.1 187
Nuptiæ secundæ contrahi non debent, nisi certum sit de morte primi mariti,uel prime uxoris.ibi.nu.7 188

O

OBedientia in quibus consistat. de magioritate & obedientia numero.2 52
Obedire superiori quando liceat. ibid nume.3 ead.
Et quid si subditus dubitet an sit licitum vel non, quod à superiore mandatur. ibi. nu.4 ead.
Et quid si vnus habeat duos iudices, & vnus præcipiat vnum, & alter contrarium cui magis obedire teneatur, ib. nume.5 ead.
¶ Oblationes an necessario sint soluendæ parochiali sacerdoti de parochia. & alie.

pa-

parochi.nu.2 138
Oblationes quæ dicantur, & qualiter diuidendæ sint.de deci.nu.26 142
¶ Obsequium spirituale an possit sine vitio præstari. & pacto. de simonia. numero 6 193
¶ Occultus fornicator suspensus est quo ad se,ita & occultus simoniacus. de cohabita.clerico.& mulie.6 117
¶ Oculum vnum alio habens grossiorem, vel vtrunq; eminentem promoueri potest.de corpore vitiat.nu.6 38
¶ Oeconomi confessio an præiudicet. de confessis.nu.5 93
¶ Cæteta vide infra in ver.Procurator.
¶ Offerens se probaturum per testes vel instrumenta,an ad positiones redire possit. de iudici.nu.16 70
¶ Officiales episcoporum an sit ordinarij vel delegati.de offi.vica.nu.2 40
¶ Officium archidiaconi quod sit de offi.archidia.nu.4 38
Officium prælati vel ordinarij iudicis quale sit.de offi.ordi.nu.8 49
Officium iudicis incontumacem ante litis constationem, & post litis contestationem.vr lite non conte.nu.3 77
Cætera vide supra in ver.Iudicis officium.
Officio sacristæ quæ competant. de offi. sacri.nu.3 40
Officia & dignitates melioribus dandæ sunt.ibi.nu.6 ea.
Officia diuina qualiter dici debeāt,& quis modus in eis sit seruandus, de celebra. missa.nu.17 155
¶ Onera quæ imposita sunt rebus ante, quā res ad eccl-siam perueniant, subit eccl-sia.de immuni.eccle.nu.6 161
¶ Orandum non est pro occisis.in furto. de fart.nu.7 210
¶ Oratorium quid sit, & an oratoria dicantur loca religiosa,de religio.don i.nume ro 1 148
¶ Ordinandus sine crimie esse debet.de rescript.nu 9 4
Ordinandus qualis esse debeat, de tempori. ordina nu.16.car.19.& nu.20.21.& 26. car 20.nu.27 29 & 30. car.21.nu.33.& 38.car.22.nu.44. 22
& nu 48.49.& 50 c.23.& nu.51 23
Ordinandus si tempore suæ ordinationis suum prodat impedimentum, & nihilominus ordinator non intendens dispensare ipsum ordinet,an detecto postea impedimento, ipse ordinandus sit deponendus.ibi.nu.60 24
Ordinādorum examinatio per quos fienda sit.ibi.nu.56 24
Ordinandorum ætas & qualitas. de æta.& qualita.ordinan.nu.1 26
¶ Ordinari an possit seruus,de ser.non ordinan.nu.1 33
Ordinari an possit quilibet manumissus.ibi. nu.3 ea
Ordinari an possint filij presbyterorum, & causa prohibitionis est triplex, de filijs presbyte.ordi.nu.1.cum seq. 30
Ordinari quis non debet sine examinatione. de confessis.nu.3 93
Ordinari furtiuè qualiter quis dicatur. de eo qui furtiuè ordi. suscepit.nu.1 221
Cætera habes infra in ver.Subditus.
Ordinarius an possit cogere hominem non suæ iurisdictionis recipere suam cōmissionem,de offi.deleg.nu.39 46
Ordinarij administrationem non habentes qui dicantur,de rest.in integ.nu.8. 64
¶ Ordinatus sine examinatione an sit deponendus.de tempo ordi.nu.59. 24
Ordinatus comperiens se non baptizatum, an debeat batizari,& iterum ordinari.de presby.non baptiza.nu.3 158
Ordinatus per simoniam an possit contra here qui cleri.vel vo.nu.5 171
Ordinati ab episcopo alieno sine licentia proprij epi, an recipiant ordinis executionem.de æta.& quali.ordi.nu.13. 28
Reliqua vide supra in ver. Non ordinatus.
¶ Ordo verborum an sit de substantia baptismi.de baptis.nu.8 156
Ordo est ordinem nō seruare in notorijs de accusa.nu 9 189
Ordo iudiciarius nō seruatur nec accusator requiritur in notorijs.ibi.nu 8. ea.
¶ Ordinem an recipiat qui coactus ordinatur.de æta.& quali.nu.11 28
Quid si clericus vult promoueri, & petit se ordinari, prælatu aūt renuete.ib.n.12.28

Ordinem si quis furtiuè susceperit, an in tali ordine ministrare possit, & quid si quis promoueatur eodem die ad minores & ad sacrum, de eo qui furti. ordi. susce. nu. 1. & 2 231
Ordines omnes an quis possit eodem tempore suscipere. ibi. nu. 3 222
Ordines sacri quando conferri possint, & debent. de tempo. ord. nu 1 18
Ordines sacros cõferre qui possint. ibid. nume. 7 18
Ordines minores omnes an & quando possunt simul conferri eidem. ibid. numero. 57 24
Ordines sacri quare die Sabbati tantum conferantur. ibi. nu. 54 ead.
Ordines minores à quibus conferantur. de ordi. ab episco. qui episco. resigna. nume. 2 25
Ordines quot sunt. ibid. nu. 3 ead.
Ordines qui recipiunt ignoranter ab excõmunicatis, cum talibus potest dispensari per suos episcopos. ibi. nume. 4. 26
Ordinum collatio facta non baptizato an Valeat. de presbyt. non bapti. numero 1 330
Et quid iuris cum quis credit se baptizatũ, cum in ueritate non sit. ibi. nume. 2. ea.
Ordinum & baptismi reiteratio an fieri debeat, quando de ordine & baptismo dubitatur. ibi. numero. 4 158
Cætera vide infra in ver. Sciens. & in ver. Subditus.

P

PACTVM quid sit. de pactis. numero 1 54
Pactum vnde dicitur. b. nu. 2 ead.
Pactum nudum quid sit, & quot modis vestiatur. ibi. nume. 7 55
Pactum non seruantis pœna. ibi. nu. 8 55
Pactum omne an sit seruandũ. ibi. n. 9 ead.
Pactum de lucrando dotẽ quando locum habeat, de dona. inter vir. & vxor. numero 15 186
Pactum in traditione rei propriæ apponere licet, de simo. nu. 25 195
Pactorum quot species sunt, de pact. numero 3 54
Pactorum diuisiones duæ sunt. ib. nu. 4 ea.
Pactorum vires an porrigantur ad alias personas. ib. nu. 5 54
Pactorum effectus quis sit. nu. 6 ead.
¶ Paganus baptizatus an remaneat seruus de iudæis. nu. 20 199
¶ Pallę altarium & vestimenta clericorum sordida qualiter lauari debeãt, de custod. Eucha. nu. 4 158
¶ Pallium quid sit, de vsu pallij. nu. 1 15
Pallium cui, & sub qua forma verborũ cõcedatur ib. nu. 2. ead. & nu. 4 15
Pallio quibus in locis & temporibus vtendum sit. ibid. nu. 4 15
¶ Papa an sit maior Paulo in administratione, de rescrip. nu. 10 4
Papa est loco Petri & Christi vicarius. ibi. nu. 11 ead.
Papa an possit dispensare de dandis temporalibus pro spiritualibus, ibi. nu. 12. 4
Papa qñ sit consulendus. ibi. nu. 16. 4
Papa qualiter eligatur, de electio numero 13. 11
Papa ab episcopo Hostiense consecratur. ibi. nu. 26. c. 29. & de æta. & quali. ordinan. nu. 3 26
Papa si alicui mandat conferri præbendã si qua vacat, & episcopus vel canonici, ad quos spectat collatio, de mandato scientes alteri conferunt, an ille pro quo scriptum est, ius in illa præbenda habeat, de præben. nu. 15. 120
Papa solus potest concedere non vacantes ecclesias. de concessio. preben. numero 2 119
Papa accusari non potest, de accusa. numero 4 189
Papa & imperator sunt supra ius, & legibus sunt soluti, de accusa. nu. 4 ead.
Papa superiorem non habet nisi solum Deum. ibid.
Papa si mandet alicui vt excommunicet, an & absoleere possit. de senten. excommunica. nu. 10 235
¶ Parapherna quid sit, & vnde dicatur, de dona. inter vir. & vxo. nu. 16 186
Paraphernalia priuilegium habet sicut dos. ibidem.
¶ Parentes an admittantur ad testificandum in questione matrimo niali. qui matrimo-

matr.mo.accusa.poss.nu.5 183
parentes ad quorum latus filij reperiuntur oppressi, qualiter & quando puniantur. de his qui fili.occi.nu.3. 202
& nnm 4 203
parentes an possint licite participare filijs excommunicatis, & domini familiarib. suis.de sent.excom.nu.31 237
parentum nomine omnes ascendentes, liberorum uerò omnes descendentes in infinitum intelliguntur.de his qui fili.occi. num.1 202
¶ parochia quid sit, & in quibus ius parochiale consistat,de parochi.nu.1 138
¶ parochianus transferens domicilium ad aliam parochiam cui subijci debeat. ibi. nu.3 ead.
¶ pars maior, uide sup. in uer. maior pars.
¶ partus sequitur uentrem quo ad statum & libertatem, ac seruitutem non quo ad honores & familiam. de seruis non ordi. num.12.car.34. & de natis ex libe. uent. num.3 173
¶ parum est iura esse, nisi sint qui iura regant,de postu præla.nu.1 8
¶ paruulus baptizatur licet ab infideli offeratur.de baptis.nu.10 156
paruuli an obligentur in baptismo.ibi. nume.23 157
¶ pater iniuriam illatam filio remittere potest,de treu.& pa.nu.8 53
pater & mater an & quando sint idonei testes pro filiis uel e contra.de testib.numero 12 97
pater ob necessitatem famis potest uendere filium & obligare, de pignori. numero 11 132
pater occidens filium pro defensioue patriæ an excusetur, de immu. ecclesia. numero 5 161
pater an possit cogere filium uel filiam in potestate constitutum uel constitutam ad sponsalia uel matrimonium contrahendum,de desponsatio. impuber. numero 12 167
pater si promittit alicui dare in uxorem unã ex filiab. suis,an electio sit sponsi, uel ipsius patris.ibi.nu.14 167
pater qui iurauit unam ex filiabus suis dare in uxorem, & unam obtulit sponso, qui eam non acceptauit, sed aliam præoptauit, an liberetur, & quid si sponsus unam ex illis cognouit.ibid.numero 16. & 17 167
patri infideli in extrema necessitate an potius debeat subuenire filius quàm extraneo fideli. de tempori. ordina. numero 35 21
¶ patriarchæ ubi debeant consecrari. de æta.& quali.ordi.nu.3 26
patronus qui præsentauit unum, an possit variare,& alterum præsentare.de iure pa. nu.4 150
patronus potest eligere filiũ.ibi.nu.19 151
patronus donando, tradendo, & concedendo ecclesiam, uel instituendo in ea, quo ad ecclesiam nihil agit.ibi.nu.5 ea.
patrono quæ competant.ibi.nu.2 149
Cætera uide infra in uer. Plures, & in uer. Vnus.
¶ paupertas delinquenti non ignoscit. de simo.nu.40 196
¶ pax quid sit,& in quibus temporibus pax & treuga debeant potissime obseruari. de treuga & pa.nu.12.& 3 53
¶ peccans legis auctoritate non peccat. de secun.nupti.nu.4 187
¶ peccatum ueniale an debeat confiteri, de pœniten.& remissio.nu.15 231
peccata in pœnitentia dimissa an redeant p peccatorum reciduam,ibi.nu.6 230
peccata quæ membris genitalibus committuntur, in pueris locum non habent. de delict.puero.nu.3 218
¶ pecudum nomine quæ animalia ueniãt, de iniurijs.nu.9 227
¶ peculium quid sit & unde dicatur. de peculi cler.nu.1 135
peculij duæ sunt species.ibi.nu.2 ead.
¶ pecunia data testi ut uerum testimoniũ ferat, an repeti possit.de testi.cogen.numero 7 101
pecunia simoniacè data cui sit restituenda, de simo.nu.23 294
pecunia traiectitia quæ dicatur, de usur.numero 37 214
pecuniæ nomine totum cõtinetur quod homines habent.ibi.nu.4 212

Pecuniæ usuratiæ cum non inueniuntur is à quo exactæ sunt, uel eius hæres quid sit agẽdum. ibi. nu. 34 213
¶ Pecuniaria satisfactio pro iniuria illata clerico, cui applicetur. de senten. excommunica. nu 21 237
¶ Pensio locationis quo tempore sit soluenda. de loca. nu. 9 129
¶ Percussio quando sit peccatum. de cleri. percusso nu. 2
¶ Percussor an sit ordinandus. de temp. ordina. nu. 44 22
Percussor quos modis quis dicatur, de cler. percusso. nu. 1. & 2 219
Percussoris pœna quæ sit. ibi. nu. 5 129
¶ Percusso an liceat in continenti insequi percutientem fugientem, de homici. numero 6 205
¶ Peregrinantes qui dicantur, & quod subsidium eis indulgeatur à iure, de cleri peregrinan. nu. 1. & 2 115
¶ peregrinus uiator decedens in qua eccle sia habeat sepulturam. de sepulturis, nume. 8 138
peregrini qui dicantur. de cleri. peregri. nume. 1 115
peregrini an repellantur à sacramentis. ib. nu. 2 ead.
peregrini. quare & quando repellantur a promotione. ibi. nu. 3 ead.
peregrini clerici. uide supra in uer. Clericus.
¶ periurium quotuplex sit, & quod dicatur periurium, de iureiur. nu. 14 106
periurij pœna quæ sit ibi. nu. 12 105
periurus an sit infamis. ibi. nu 13 ead.
¶ permutari an possit ecclesia & an possit permutare cum priuato. de rerum permuta. nu. 3. & 4 130
permutatio quid sit, & qualiter cõtrahatur. ibi. nu. 1 130
permutationis natura, & quæ res possunt permutari. ibi. nu. 2. & 3 130
¶ perpetua ad excipiendũ tpalia sunt ad agendum. de dolo. & contu. nu. 7 89
¶ perpetuatio iurisdictionis fit per citationem, de offi. dele. nu. 38 46
¶ pertinẽtia ad iurisdictionem archidiaconi quæ sint. de offi. archidia. nu. 6 38
¶ phisici & cirurgici an possint promoueri, de homici. nu. 18 205
¶ pignus, quid sit, de pigno. nu. 1 131
pignus unde dicitur. ibi nu. 2 ead.
pignus an differat ab hypotheca. ibi. nume. 103 ead.
pignus quot modis contrahatur. ibidem nume 4 ead.
pignus generaliter & specialiter contrahitur. ib. nu. 5 ead.
pignoris triplex diuisio ibi nu. 6 ead.
pignoris datur tenetur nihilominus soluere debitum si pignus perijt absque culpa creditoris, & ad quæ teneatur dator pignoris ib nu. 12. & 13 132
pignori quæ res obligari possunt, & quæ nõ. ibi. nu 7. & 10 132
Cætera ut de supra in uer. Creditor.
¶ placita secularia in eccl. sia audiri non debent. de immu. eccl. nu. 6 161
¶ plebanus an excommunicare possit, de offi. arch. nu. 13 39
¶ plura si in libello ponuntur, ad omnia respondendum est, ut sit plena litis contest. de lit. contesta. nu. 3 76
plures quando sunt patroni, & in præsentatione episcopi discordant, quid sit agendum, de iure patro. nu. 9 150
plures sit ecclesiam construant uel dotẽt an omnes habeant unum ius, an pro beneficij portione. ibi. nu. 16 151
plures an & quando teneantur de vulnere uel occiso. de homici. nu. 19 202
¶ plus petitur quatuor modis. de plus peti. nu. 1 38
¶ pœna non seruantium constitutiones canonicas quæ sit. de const nu 20 3
pœna non canonicè eligentium quæ sit, de electio. nu. 36 13
pœna deseruientis ebrietati quæ sit de tempori. ordi. nu. 24 20
pœna non seruantis pactum quæ sit, de pactis. nu. 8 55
pœna in compromisso apposita, an possit cõtra partem non stantem arbitrio peti, de arbit. nu. 10 66
pœna soluta ab eo qui non paret an peti possit & iudicatum. de arbit. nu. 14 64
pœna iurare nolentis quæ sit, de iura. calumniæ

Iumniæ.nu.11 79
Pœna clericorum fornicatorum,de cohabita.clerico.& mulie.nu 2.& 6 117
Pœna mulierum cum clericis fornicantiũ. ibi.nu.4 117
Pœna non residentis quæ sit, de cleri. non resi.nu.2 118
Pœna adiecta in contractu pignoris an faciat illum præsumi vsurarium, de pigne ri.nu.17 132
Pœna prælatorum negligentium punire hę reticos de hæreti.nu.15 200
Pœna legis Pompeiæ de parricidijs, in quibus locum habeat , & quæ sit eius pœna . de his qui filios occi. numero 1. & 2 202
Pœna homicidij spiritualis est pœnitentia. de homici.nu.4 204
Pœna homicidij corporalis quæ sit. ibi.
Pœna concertantiũ in torneamentis quæ sit de torneamen.nu.3 206
Pœna exercentium officium sagitariorum contra Christianos . de sagitarijs. numero 2 207
Pœna clam contrahentium matrimonia.de clandestina desponsatio.nu.10 169
Pœna quæ sit pro adulterio imponenda. de adulter.nu.9 208
Pœna raptorum . de raptori. num. 5.6.7.8. & 9 209
Pœna furti,de furt.nu.5 436
Pœna promissa & vsura differunt, de vsur. nume.3 210
Pœna adiecta in contractu mutui quando præsumatur in fraudem vsurarum de vsur.nu.22 213
Pœna falsi quæ sit. de crimi. fal. numero.3. & 6 215
Pœna falsi qualiter euitetur, de cri. fal. nume.8 216
Pœna caducitatis quæ sit, de collusio.detegen.nu.5 218
Pœna percussoris quæ sit. de cleri. percusso. nu.5 219
Pœna blasphemantium quare potius impo nitur pecuniaria quàm corporalis , & cui applicetur. de clerico male. numero.6 200
Pœna quæ sit imponenda deficienti in purgatione.de purga.cano.nu.5 226
Pœna quid sit, & quot sint genera pœnarũ. de pœnis.nu.1 228.
pœna an commutari possit.ibi.nu.2 ea-
pœna quid differat à mulcta.ibid. nume8 ro.7 22
pœna non seruantis excommunicationem de senten.excom.nu.25 237
pœna participantium excommunicatis.ib. nu.28 237
pœnæ plus petentium quæ sint,de plus peti.nu.2 83
pœnæ legales quæ inferuntur nubentibus infra annum luctus , non tenent de iure canonico , de secun. nupti. numero 3 187
pœnæ pecuniariæ non sunt pro criminibus imponendæ,de pœnis.nu.2 228
pœnæ quæ inferuntur personis de iure canonico quæ sint.ibi.nu.3 228
pœnæ quæ in rebus inferuntur sed personarum odio quæ sint.ibi.nu.4 ea.
pœnæ spirituales à quibus imponi possint. ibi.nu.6 ead.
pœnæ suos tenent auctores. ibid. numero.8 229
pœnas pecuniarias quis possit imponere. ibi.nu.5 228
pœnas an personæ ecclesiasticæ exigere possint.ibi.nu.9 229
¶ pœnitentia quæ imponenda sit non soluenti decimas ad pœnitentiam reuersi. de deci.nu.18 141
pœnitẽtia an sit denegãda mortuo in tornea mentis , & an ecclesiastica sepultura. de torneament.nu.4 206
pœnitentia quid sit. de pœniten. numero 1 229
pœnitentia vnde dicta.ibi.nu.2 230
pœnitentia publica quæ dicatur.ibi.numero 5 230
pœnitentia priuata quæ appelletur. ibi.nume.6 ead.
pœnitentia vera tria habet necessaria.ib. nume.8 230
pœnitentiæ actiones quot sint.ibid. numero 3 230
pœnitentiæ quot sint species.ibi. nume.4.5. & 6 ead.

pœnitentiæ qui sint effectus. ibidem numero 21 232
Ad Pœnitentiam an quis sit compellendus. ibi. nu. 14 231
¶ pontificis summi auctoritas in concilijs excepta intelligitur de constitutioni. numero 11 2
pontificem una epistola multa tollere iura non est uerisimile. de rescript. numero 16 4
pontificibus infirmantibus, simplices sacerdotes quæ licita sunt explere possunt. de offi. archipresby. nu. 4 38
¶ populus Romanus an possit hodie legem condere, de consti. nu 9 2
¶ portio legitima quæ sit. de sepulturis. numero 4 137
portio canonica in quibus non habeat locum. ibi. nu. 6 138
portio canonica cui ecclesiæ spectet. ibi. numero 7 ea.
portionem an ecclesia cathedralis debeat habere de oblationibus quotidianis, & de his quæ conferuntur in vita conferentium. de sta. monacho. nu. 8 147
Cetera uide supra in ver Defunctus.
¶ positiones quando & à quo fieri debent. de iudici. nu 9 69
¶ possessio vel quasi per binum actum induitur, de consuetu. num. 5. car. 7 & de cau. possessio. & proprie. nu. 10 86
possessio uel quasi unico actu acquiritur vel perditur. de consuetu. nu. 6. c. 7. & de cau. possessio. & proprie nu. 8 85
prius de possessione quam de violentia cognoscendum est. de restit. spoliato. numero 9 87
possessio de iure naturali est inducta, sed de iure ciuili approbata, & habes etiam aliqua de natura possessionis. de resti. spoliato. nu. 12 88
possessio empta de fœnebri pecunia, si transeat in alium, nunquid is qui pecuniam soluit habeat idem beneficium contra alium extraneum possessorem, quod habet contra vsurarium vel eius hæredem. de vsuris. nu. 18 213
¶ possessorium & petitorium an & quãdo possit simul intentari. de cau. possessio. & proprieta. nu 7. c. 84. & nu. 9 85
¶ possidens sine titulo tenetur ad damna & lucra percepta & percipienda. de simo. nu 22 194
¶ postulantes indignum quando priuentur potestate postulandi. de postulatio. prælato. nu. 13 9
postulare quid sit, & qui postulare possint. de postulan. nume. 1. car. 56 & qui à postulando repellantur. ibidem numero 5 57
postulare an possint clerici coram iudice seculari. ibidem nume. 2. car. 56. & numero 9 56
postulare an possint monachi. ibid. numero 3 57
postulare non possunt episcopi. ibid. numero 4 56
postulari quis debeat, & qualiter, & p quos postulatio fiat, de postulatio. prælato. nu. 3. 4 & 5 8
postulatio quid sit. de postula. prælato nume. 2 8
postulatio si de aliquo fuerit facta & nõ admissa, iterum in ecclesia eadem & eadem ordinatione postulari non debet. de electio. nu. 34 13
postulationis effectus quis sit. de postul. prælato. nu. 6 8
postulationem debet admittere superior, & si non admiserit iniuria fit postulato. de postula. prælato. nu. 9 9
postulatione quod ius acquiratur. ibi. nu. 7. & 10. 9
¶ practica procedendi in accusatione adulteri. de adulter. nu. 5 208
¶ prębenda quid sit, & quid sit canonia. de præben. nu. 1 119
præbenda cui sit conferenda. ibidem numero 2 ea.
præbenda à quo conferri debeat. ibi. numero 3 ead.
prębenda quomodo sit conferenda. ibi. numero 4 ca.
præbenda infra quod tempus conferenda. ibid. nu. 5 ca.
præbenda quando nomine beneficij continetur. ibi. nu. 7 119
præbenda secunda recepta an prima uacet

cet ipso iure. ibi. nu. 8 ead.
præbenda quæ dicatur non vacare. de concessio. præben nu. 1 121
præbenda an possit in perpetuum locari, uel ultra tempus uitæ locantis. ne prælati vices suas. nu. 5 196
¶ prædicationis sermo in quibus consistat. de tempori. ordina. nu. 41 22
¶ prædicatores & minores an possint ubiq; celebrare, de priuilegi. & excess. priuilegiato. nu. 14 225
¶ prædo quis, & quot modis dicatur. de ratori. nu. 10 209
¶ prælatus an inuitus cogi possit transire ad dignitatem maiorem. de transla. prælato. nu. 3 14
prælatus in ecclesia sublimior alijs sedeat, intra domum vero collegam presbyterorum se alijs agnoscat. de tempo. ordi. nume. 52 23
prælatus an possit cogere clericos inuitos ad ordines recipiendos. de æta. & qual. ordinan. nu. 10 27
prælatus an possit seruum ecclesiæ suæ manumittere. de seruis non ordinan. n. 4 33
prælatus an transigere valeat in causa ecclesiæ sine consensu capituli, de transactio. nu 6. c. 55. & nu 7 56
prælatus cum capitulo potest ex causa supprimere personatum. vt eccle. benefi. siue dimi. conferan. nu. 9 129
prælatus aliquid ab ecclesia per simoniam extorquès duplicatum restituit. de simo. nu. 24 194
prælatus an possit uices suas concedere sub pretio, & ad locationem & conductionẽ deducere. ne prælati vices suas sub annuo causa conce. nu. 1 196
Prælatus in prædicando qualis esse debeat de cleri. percusso. nu. 1 219
prælatus an & quando excommunicare possit subditos suos. de sent. exc. nu. 11 233
prælatus notatus de aliquo crimine, & si audiantur mala de eo, non facile credendũ est, de tempori. ordi. nu. 14 19
prælati uel ordinarij iudicis officium quale sit, & qualiter se habere debeat prælatus erga subditos. de offic. ordin. numero 8 49
prælati & ecclesiarum rectores qualiter debeant se habere. de tempori. ordinan. nu. 47 & 51 23
prælati & maximè episcopi tenentur discordantes ad concordiam reuocare. de treuga & pace. nu 5 53
prælati ecclesiarum an & quando in earum negotijs requirere debeant consilia & cõsensus suorum collegiorum. de his quæ fi. à prela. sine consen. capi. nu. 1. car. 122, & nu. 7. & 8 123
prælati quando possint sine consilio clericorum donare. ibi. nu. 7 123
prælati quando dicantur excedere. de excess. prælato. nu. 1 222
prælati subscribentes se contractibus vsurariorum an peccent. & intelligantur illos approbare. de usur. 35 214
prælatorum sigilla faciunt instrumenta authentica. ibi. nu. 36 ea.
¶ præscribi quæ possint, de præscriptio. nume 4 107
præscribi an possit cum mala fide, etiam lõg. issimo tempore. ibi. nu. 9 108
præscriptio quid sit, & in quibus locum habeat. ibi. nu. 1 107
præscriptio canonica quæ requirat. ibi. nume. 2 ea.
præscriptio quibus modis interrumpatur. ibi. nu 3 107
præscriptio quę contra ecclesiam Romanã currat. ibi. nu. 6 108
præscriptionis qui sint effectus. ibid. numero 8 108
præscriptionum species quę sint. ibid. numero 5 108
¶ præsentia testium facit vt instrumento credatur. de proba. nu. 10 95
¶ Præses prouinciæ nõ potest efficere vt furti damnatum non sequatur infamia. de furt. nu. 22 211
¶ Præsumitur contra occultè dantes, facientes, & iudicantes, vt eccle. beneficia sine dimi. confe. nu. 3 93
¶ præsumptio quid sit, de præsumptio. numero 1 103
præsumptionum species quot sunt. ibi. nume 2 ea.
præsumptionum alia est iuris tantum, alia est

est iuris & de iure. ibi. nu. 3. ead.
¶ Præstans pro tempore obsequium, debet consequi beneficium, de magistris. numero 5.
Præstans ministerium iudicio seu vindictæ sanguinis, irregularis efficitur. de homic. nu. 9. 205
Præstans uxori opem ad furandum marito furti tenetur. de furt. nu. 19. 221
Præuaricari quid sit. de calumniatori. numero 2. 191
Præuaricator quis dicatur. ib. nu. 4. 192
¶ Præuenire in actu occidere uolentem an liceat. de homici. nu. 5. 205
¶ Precaria quid sit. de precario. nu. 2. 266
Precarium quid sit. de precario. nu. 1. 125
Precarium in quo consistat. ibi. nu. 3. ead.
Precarium unde dicitur. ibi. nu. 4. ead.
Precarium & donatio quid differunt inter se. ibi nu. 5. ead.
Precarium recipiens nõ tenetur nisi de lata culpa. ibi. nu. 9. ead.
Precarium pluribus modis soluitur. ibi. nume. 11. ead.
Precarium per quam actionem reuocari possit. ibi. nu. 11. 125
Precarij contractus est gratuitus, & similis commodato. ibi. nu. 2. 125
Precarij & commodati differentia. ibid. nume. 8. ead.
¶ Primates ubi debeant consecrari. de æta. & quali. ordi. nu. 3. 26
¶ Primicerius quibus præsit. de offi. primicæ. nu. 1. 39
Primicerio absente, ea, quæ officio ipsius incumbunt is exequitur, qui ei aut ordine aut eruditione proximus est. ibid. numero 2. 39
¶ Primitiæ debentur ex præcepto domini. Item ex constitutione canonica. de deci. nu. 25. 141
¶ Princeps omnia iura in pectore habet. de rescrip. nu. 38. 5
Principis auctoritas testamentum non solẽ ne ualidat. ibi. nu. 13. 4
Et facit ex nudo pacto dari actionem. ibid. ne. 14. ead.
Principes seculi & domini temporales non solum propter suam hæresim, sed propter hæresim aliorum, quas negligunt exterminare, qualiter puniantur. de hæreti. nu. 12. 200
¶ Priores per electionem canonicam instituti, an possint remoueri, de statu monacho. nu. 7. 147
¶ Priuilegiatus quando extimatur a foro, & quãdo non obstãte suo priuilegio possit conueniri. de foro competen. n. 14. 73
¶ Priuilegium quid sit. de priuil. numero 1. & 2. 224
Priuilegium non est nisi indulgent speciale. ibi. nu. 1. ead.
Priuilegiũ cõcedere q̃ possint. ibi. nu. 4. ea.
Priuilegium datum ad eligendum tanto tẽpore durat, quanto tempore durat actio super qua priuilegium indulgetur. ibi.
Priuilegium quibus modis tollatur. ibi. nume. 5. ead.
Priuilegium an tollatur per pactum. ibi. nu. 6. & 7. 224
Priuilegium concessum aliquibus q̃ non possint suspendi interdici vel excommunicari ab alio archiepiscopo vel episcopo, quomodo intelligatur. ib. nu. 12. 225
Priuilegij uerba obscura à quo sint interpretanda. ibi. nu. 8. 225
Priuilegia an sint perpetua. de rescript. nume. 50. 6
Priuilegia singulorum non faciunt commu nem legem. de sortilegi. nu. 4. 217
Priuilegiorum species quot sint. de priuilegijs. nu. 3.
¶ Probari quid debeat. de probatio. numero 7. 94
Probant uterque actor & reus in duplicibus iudicijs. ibi. nu. 14. 95
Probatio quid sit. de probatio. nu. 1. 94
Probatio unde dicatur, & cui incumbat. ibi. nu. 2. ead.
Probatio negatiuę an & quando, & a quo fieri possit. ibi. nu. 3 & 4. ead.
Probatio an & quando reo incumbat. ib. nume. 5. 94
Probatio iudici fieri debet. ib. nu. 6. ead.
Probatio quando facienda. ibi. nu 13. 95
Probatio an admittatur contra præsumptionem iuris & de iure. de præsumptioni. nume. 3. 103

Probatio per inſpectionem oculorũ, quando fieri debeat. de conſangui. & affini. numero 1. 176
Probatio qũo fienda, ꝙ infidelis nõ vult cohabitare fideli, vel cohabitans blaſphemat, vel trahit fidelem ad mortale peccatum. de diuortiis. nu. 10 185
Probationum quot ſpecies ſunt. de proba. num. 8. 94
Probationum tẽpora. de regula. nu. 5. 142
¶ Procõſcul vbiq; ꝓcõſularibus inſigniis vti tur, & voluntariam iuriſdictionem exercet. Item & legatus de latere Papæ. de vſu pallij. nu. 5. 15
¶ Procurans vel impediens ne ad eum citatio veniat, pro citato haberi debet. vt lite non conteſt. non proceda. nu. 4. 77
¶ Procuratio quare debeatur, & qualiter in procurationibus ſe habere debeant & cõſiderare habeant ſuperiores, de cenſibus. num. 10. 153
Procuratio an a pauperibus eccleſiis exigatur. ibid. num. 11. ea.
Procuratio non uenit in generalem remiſſionem iuris epiſcopalis, quia nec uiſitatio nec correctio remitti poteſt. ibidem. num. 13. ead.
Procurationis effectus quis ſit. de procurato. num. 21. 60
¶ Procurator quis dicatur, de procuratori. num. 1. 57
Procurator ad iudicia, & procurator ad negotia qualiter differant. ib. nu 2. 58
Procurator qualiter conſtituatur. ibid. numero 3. ead.
Procurator quando non admittatur. ibidẽ numero 9 ead.
Procurator an in cauſa denunciationis, vel in cauſa inquiſitionis interuenire poſſit. ibid. num. 12. 59
Procurator appellans an teneatur proſequi appellationem. num. 19. 60
Procurator & minor, & fœmina, & quilibet alius inhabilis poteſt cauſas abſentiæ allegare in criminalibus. ibidem numero 22. 60
Procurator ſindicus, œconomus, actor, defenſor, & vicedominus in quo inter ſe differant. de ſindico. num. 5. 60
Procurator quando admittatur in criminalibus. de accuſa. num. 14. 59
Procurator ad negotia, ante litis conteſtationẽ poteſt alium procuratorem ſubſtituere, procurator verò ad lites non, niſi poſt litis conteſtationem, de offic. archipresb. num. 3. 39
Procuratoris officium quale ſit. de procuratori. num. 18. 59
Procuratoris ab officio excluditur, qui ſe ingerit. de iure patrona. num. 18. 151
Procuratoris contumacia an & quando domino noceat, ut lite non conteſt. non proceda. ad teſti. receptio num. 10. 78
Procuratoris confeſſio quando noceat domino. de confeſſis. num. 4. 93
Procuratorem quis conſtituere poſſit, & qui non. de procuratori. nu. 5. 6. 7. & 8. 58
Procuratorem conſtituere an quis compellatur in cauſis grauibus, & quæ cauſæ graues ſint, in quibus quis ſi vult poteſt conſtituere procuratorem. ibidem numero 13. 59
Procuratores dantur in cauſis ciuilibus, & quando in criminalibus. ibid. num. 11. c. 59. & num. 22. 60
Procuratores an & quãdo poſſint conſtitui præſente vel abſente aduerſario, & qui conſtitui poſſint. ibid. nu. 14. 59
¶ Procuratorium mandatum quando finiatur. ibid. num 20. 60
¶ Profeſſio quid ſit. de regulari. numero 4. 142
Profeſſionis præſumptio quando oriatur. ibid. num. 14. 143
¶ Prohibitio in caſibus nihil operatur. de ſimo num. 31. 195
¶ Promiſſiones uel conceſsiones de non vacantibus quare reprobentur. de conceſs. preb. num. 5. 119
¶ Promotus aliquo ordine prætermiſſo ordinans alios, an ordines conferat, de æta. & qualit. ordinan. nu. 7. 27
Promotus furtiuè an poſsit in ordine miniſtrare, & an cum tali ualeat diſpenſari, & per quem. de eo qui furti. ordi. ſuſce. num 2. 221
Promouendus an ſit, credens contrahere cum virgine, qui eam corruptam inue-

nit.de bigamis.num.6. 37
Promoueri an possit mutilatus in magnis & apparentibus membris, de corpo. vitiat. num 3. 35
Promoueri potest, oculum unum alio habens grossiorem, vel utrumque eminentem.ibid.num.6 ead.
Promoueri non potest, & promotus deijcitur, qui sibi manus violentas intulit. ibi. num.7. 37
Et quid de eo qui sibi virilia amputat, vt sit castratus ibid.nu.8. 37
Promoueri an possit ille, qui aliquam fornicariè defloruit, & illam postea in uxorem duxit.de biga.num.5. 37
Promoueri an possit habens vnam vxorem quam nō cognouit, & illa mortua duxit aliam virginem, & cognoscit, vel è conuerso, primam cognoscit secundam nō. ibid.num.7. ead.
Promoueri an possit ille qui contraxit cum virgine,& cognouit eam, illa postmodū cognoscitur ab alio,deinde maritus ignorans hoc,cognoscit illam,& an efficiatur irregularis.ibi.nu.8. ead.
Promoueri an possit qui matrimonium cū vidua contrahit.ibi.num.10. 37
Cætera vide supra in ver. Maritus.
¶Pronomen, ego, an sit de substantia formæ baptismi.de baptis.nu.5. 156
¶Propinquitates ortæ ex cognatione spirituali,quæ contrahitur in baptismo, quot sint.de cognatio.spiritua.nu.2. 174
¶Prouentus beneficij vacantis an possint p prælatum uel capitulum in certos vsus conuerti.vt eccle.benefi. sine dimi. conferan.nu.8. 124
¶Pubertas qualiter probetur. de desponsa. impube.nu.2. 166
Pubes si contrahit cum impubere non potest separari donec perueniat ad annos legitimos.ibid.nu.16. 167
Pubes factus liberū habet consentire in matrimonium,vel dissentire.ibi.nu.7. 166
Pubes si contrahit cum impubere nec expectat, sed cum alia contrahit per verba de præsenti, an matrimonium teneat. ibid. num.10. 167
¶Publici latrones & nocturni depopulatores agrorum an possint impune occidi.de immuuita.eccle.nu.10. 161
¶Pueri egressi ex quibus causis excusentur. de regulari.nu.6. 142
Pueri septennes doli capaces an ex delicto obligentur.de delict pue.num.1. 218
Pueri an deierent.ibid.num.4. ea.
Pueris delinquentibus qualiter subueniatur.ibid.num.2. ea.
¶Pugnantium in duello pœna quæ sit. de cleri.pugnan.in duello.nu.4. 207
¶Purgatio quid sit,& quot sint species purgationis.de purga.cano.nu.1. 226
Purgatio cui & quando sit indicenda. ibid. num.2. ea.
Purgatio vulgaris quid sit, & quare sit prohibita.de purga.vulga.nu.1.& 2. 226
Purgationis forma. de purga. cano. numero 3. 226
Purgatus an possit super eo, de quo purgatus est accusari.ibid.nu.4. ead.
¶Purificatio qualiter olim fiebat, & an hodie sit seruanda,de purificatione post partum.num.1. 160

Q

QVADRAGESIMÆ tempore in criminalibus causis sunt feriæ de feriis.num.2. 81
¶Quæstionis restitutoriæ priuilegia. de ordine cognitio num.7. 83
Quæstiones diuersæ in idem iudicium deductæ, qualiter debeant ordinari.de ordine cognitionum.nu.1. 81
Quæstiones incidentes quæ dicātur, & quæ emergentes.ibid.nu.3.& 4. 82
Quæstiones præiudiciales quæ dicantur.ib. num.5. ead.
Quæstiones possessoriæ tot sunt, quot sunt interdicta possessoria.de cau.possessio. & proprieta.num.1. 84
¶Qualitates in iudice ordinario considerā dæ.de offic.ordina.nu.4. 49
¶Querela inofficiosi testamenti dicitur mista inter ciuilem & criminalem. qui matrimo.accusa.poss.nu.1. 182
Querelam proponens petitionem hęreditatis exercet.ibidem.
¶Quos Deus coniunxit hō non separet, & quō intelligatur.de rescrip.nu.7. 4

R

RAPINA qualiter fiat. de raptorib. num.2. 209
Rapina quid proprie sit. ibidem. numero 2. ead.
Rapta an possit nubere raptori. ibidem. numero 8. 209
Raptor vitium rapinæ non purgat licet rem restituat. de tempori. ordinatio. &c. num.18. 20
Raptor duobus modis dicitur. de raptori. num.1. 209
Raptori cõtrito quare sepultura negatur. ibid num.6. 209
Raptores qualiter puniantur. ibid. nu. 5. 6. 7. 8. & 9. 209
Raptus, uide supra in uer Fornicatio.
¶Rasura an & quando inducat falsitatem. de cri. falsi. nu 9. 216
¶Ratam habens manus iniectionem in clericum, an incidat in canonem. de senten. excomm. nu.48. 239
¶Ratio quare in scriptis requiritur mentio in secundo ut primum tollatur, non autem requiritur in legibus uel testamentis, de rescrip. nu. 37. & 40. 6
Ratio quæ sit, quare si vir & uxor confitẽtur se adulterium commisisse statur ipsius confessioni, non autem statur si confiteantur consanguinitatem uel affinitatem. de clande. desponsa. nu. 8. 168
¶Ratiocinia quæ dicantur. de obligat. ad ratioci. num. 1. 34
Ratiocinia quæ impediant promoueri. ibi. num. 2. ead.
¶Recepto in canonicum & in fratrem ad primam vacantem acquiritur ius canonię. de concessio. pręben. num. 4. 121
¶Recipiendi an sint ab hęresi redire volentes, de hæreticis. num. 14. 200
Recipiens aliquid pro testimonio ferendo qualiter puniatur, de testi. cogen. numero 6. 101
Recipientes an possint objcere recepto, ꝙ contra concilium sit receptus. de cõcess. præb. nu. 6. & 7. 119
¶Reconuenienti nolens respondere qñ puniatur. de mutuis petitio. nu. 5. 75
Reconuentio apud quem, & quando fieri debeat. de mutuis peti. nu. 1. c. 74. & nu. 2. & 3. 75
Reconuentio quando cesset, & coram quo iudice fiat. ibi. nu. 4. & 5. 75
¶Rectores ecclesiarum qualiter debeant se habere, de tempori. ordina. numero 47. & 51. 23
¶Recusatio quando habeat locum in criminalibus. ut lite pen. nihil innouet. numero 3. 91
Recusatio iudicis quibus ex causis fiat. de appellatio numero 19. cat. 113. & numero 23. 114
Recusatio iudicis infra quot dies fieri debeat. ibid. nu. 24. 114
Recusationis effectus ibid. nu. 45. ead.
¶Regresso iure postliminij non restituuntur stipendia eius tempotis quo fuit apud hostes. de clerico. excom. ministran. nume. 4. 220
¶Regula quid sit, & vnde dicatur. de regu. iur. num. 1. 241
Regula, omnis res per quascunque causas nascitur, per easdem dissoluitur, quomodo intelligatur ibid. num. 3. 242
Regula, quod dubia in meliorem partem sunt interpretanda, qualiter sit intelligẽda. ibid. num. 4. ead.
Regula, quicquid in sacratis Deo rebus & episcopis agitur, pro sacrilegio reputatur, quomodo sit intelligenda. ibidem numero 9. 42
Regula, qui ex timore facit præceptum aliter quàm debeat facit, qualiter intelligatur. ibid. nu. 10. ea.
Regula, non potest esse pastoralis excusatio, si lupus oues comedat, & ipse nescit, declaratur. ibid. nu. 12. ea.
Regulæ, quod vtilius scandalum nasci permittitur quàm veritas relinquatur, sensus. ibid. nu. 5. 242
Regulę, quod est illicitum necessitas facit licitum, explanatio. ibid. nu. 6. ead.
Regulæ, qđ latẽter, aut per vim, uel alias illicite introductum est, nulla debet stabilitate subsistere, declaratio. ibi. nu. 7. ead.
Regulæ, ꝙ iudex a tormentis incipere non debet intellectus. ibid. nu 8. 242
Regulæ, offendens in uno factus est oĩum reus.

reus intellectus ibid.nu.11. ea.
Regulæ, indignum est & a Romanæ ecclesiæ consuetudine alienum, vt pro spiritualibus facere quis homagium compellatur,declaratio.ibid.num.13. ead.
Regulæ vnde summantur.ib.nu 2. 200
Regulæ assignantur quarum instructione genealogia arboris consanguinitatis explanatur.de consanguin.& affinit.numero 2. 176
Regulæ assignatæ in arbore affinitatis per quas affinitatis gradus & genera dignoscuntur.ibid.num.11. 178
¶ Regulares qui dicantur. de regulari. numero 1. 142
Regulares tria profiteri debent ibidem numero 3. ead.
Regulares magis sunt astricti obedire suo priori quam clerici seculares suo episcopo.de maio.& obedien.nu.10. 53
¶Relatio fit tribus de causis. de appella. numero 30. 115
¶Religionem ingredi quando possit alter coniugum altero inuito. de conuersio. coniugato.num.1.& 2. 143
Et quid si altero absente & ignorante.ibid. num.3. 144
Religionem intrare nunquid adulter possit innocente inuito.ibid.num.8. 144
Et an sufficiat vnum ex coniugibus simpliciter consentire, ut alter ad religionem transeat,uel necesse sit ipsum qui remanet in seculo vitam mutare.ibidem numero 9. ea.
Religionem intrare, vel ordinem sacrum assumere an possit ille qui iurat soluere ad certum tempus,scribere, uel aliud honestum opus facere, antequam faciat quod iurauit.de obligatis ad ratiocin. numero 3. 35
¶Religiosæ domus quæ dicantur. de religio domi. num.1. 148
Cætera uide supra in uer. Domus religiosę.
¶Religiosi an ad decimas teneantur.de deci.num 6. 139
Religiosi qui sint.de regulari.num.2. 142
Religiosi si acquirunt capellas ex donatione episcopi, quid in illis habeant. de capell.monacho.num.3. 149
Religiosis licitum est ad arctiorem se transferre religionem petita licentia, quamuis non obtenta. de religiosis domibus. num.6. 148
¶Reliquiæ quę, & qualiter venerari debeant.de reliqui.& veneratio.sancto.numero 1. 158
Reliquię approbatæ non debent venales exponi.ibidem.
¶Remedia quæ prodita sint contra contumaces,de dolo.num.8. 89
¶Remissio quando fiat in contractu locationis.de loca.nu.12.& 14. 130
Remissio si sit generalis non venit iurisdictio,nec visitatio,nec procuratio.nec cathedraticum.de transactio.num.5. 55
Remissione in generali, seu concessione siue exemptione,quę veniant.ibid.
Remissiones priuatas quis possit facere, & quis generales. de pœniten. & remissio. num.23. 232
¶Remittens dare intelligitur.de renuntiatio.num.8. 16
¶Renunciando beneficio in quo casu quis efficiatur simoniacus.de renuncia. numero 9. 16
Renunciare priuilegio fori an possit clericus.ibid.num 3.& 5. ead.
Renunciare non compellitur quis inuitus. ibid.num.7. 16
Renunciare quis possit.ibid.num.1. 16
Renunciari quibus possit.ibid. nu.2. ead.
Renuncians an possit pœnitere post renunciationem.ibid.num.6. 16
Renunciatio quid sit ibid.nu.1. 16
Renunciationis effectus qui sit.ibi.nu.6. 16
¶Repetens vsuras an sit audiendus nisi restituat per se extortas, & quid in hoc casu iudex facere debeat, si dicat se paratum esse restituere, si quis petat.de usur, num 23. 213
¶Repulsus ab accusando matrimonio an admittatur ad denunciandum. qui matrimo.accusa.poss.nu.4. 183
¶Requisita ad hoc ut quis incurrat canone, si quis suadente,de sen.excom.n.50. 239
¶Res inter quosdam iudicata,aliis non prę iudicat.de constitut.num.22. 2

Res ecclesiæ an in iudicium deduci possint per prælatum electum sed non confirmatum, de electio. nu. 30. 12
Res quæ commodari possunt. de commoda. num. 5. 126
Res vendita an possit manu militari ab inuito venditore extorqueri. de emption. num 6. 128
Res iusto pondere & mensura vendi debet. ibid. num 7. ead.
Res quæ permutari possunt. de rer. permu. num. 3. 130
Res quæ in feudum concedi possunt. de feu. num. 3. 131
Res vni pignorata alteri pignorari non potest. de pignori. num. 14. 132
Res sacratæ & diuinis dicatæ qualiter seruentur, de custo. Eucharistiæ. nu. 3. 158
Res donata ecclesiæ sub conditione si non alienetur, an ecclesia alienante reuocetur donatio. de condi. appositis &c. numero 5. 170
Res donata ecclesiæ ex quibus causis alienari ualeat, & donatio reuocari non possit. ibid. nu. 6. ea.
Res empta ex fœnebri pecunia si perueniat ex titulo lucratiuo ad eum qui soluit usuras, an is ad quem prius ex simili causa peruenerit res eadem. liberetur, ut contra eum agi nō possit. de usur. num. 20. 213
Rem alienam an quis vendere possit, & an sit in bonis. de pignori. num. 8. 132
¶Rescriptum quid sit, de rescrip. nu 2. 3
Rescriptum quis possit concedere. ibid. numero 4. ea.
Rescriptum a quo possit impetrari. ibidem nume. 5. ead.
Rescriptum contra consuetudinem nō valet. ibid. num. 18. 4
Rescriptum modicam uel leuem læsionem continens ualet. ibid. nu. 20. ead.
Rescriptum enormen lesionem inducens, & in totum alterius ius absorbens, non ualet. ibid. nu. 23. 4
Rescriptum denegādum est vbicunque denegatur petitio. ibid. nu 24. 4
Rescriptum qualiter tollatur. ibidem. numero 25. ead.
Rescriptum primum generale quando elidatur per posterius speciale. & quid si vtrumque est speciale. ibidem numer. 28. & 29. 5
Rescriptum ab appellato impetratum infra tempus appellationi præfixum non tenet. ibid. num. 31. ead.
Rescriptum ab excommunicato impetratum eliditur. ibid. nu 32. 5
Rescriptum lite pendente obtentum non valet. ibid. nu. 33. ead.
Rescriptum tollitur ex vitio uisibili & in uisibili. ibid nu. 34. ead.
Rescriptum an & quando elidat suggestio falsitatis, vel suppressio ueritatis. ibidem num. 43. ea.
Rescriptum impetratum per alium sine mandato domini, an elidatur. ibid. numero 44. 6
Rescriptum a quo interpretetur de dubio super eo contingente. ibid. nu. 47. ea.
Rescriptum speciale quid sit. ibid. nu. 53. 6
Rescriptum secundum impetratum, nō faciens mentionem de primo non valet, de offic. & potesta. iudi. de leg. nu. 26. 45
Rescriptum in citatoriis literis insertū quo ad inducias denegandas pro libello habetur, de libelli obla nu 11. 74
Rescripta quando vim constitutionis habeant. de rescrip. nu. 1. 3
Rescripta an faciant ius. ibid. num. 3. ea.
Rescripta iuri contraria sunt abijcienda. ibid. num. 15. 4
Rescripta damnosa fisco, vel utilitati publicæ sunt abijcienda. ibid. num. 19. ea.
Rescripta an sint stricti iuris, ut ad alias res vel personas non extendantur. de rescrip. num 46. 6
Rescripta generalia quæ sint. ibidem numero 52. 6
Rescripta quæ conferant meram executionem ibid. num. 56. 7
Rescripta quare contineant ius commune. ibid. nu. 59. ead.
Rescripta quæ gratiam specialem contineant. ibid. num. 60. ead.
Rescripta quare stricti iuris dicantur. de offic. deleg. nu. 6. 42
Rescriptorum verba quis interpretetur

de verbo.sig.nu.4. 240
Rescriptorum uis atque potestas quæ sit. de rescrip.nu.6. 3
Rescriptorum uitia quædã visibilia & quædam inuisibilia.ibid.nu.34. 5
Rescriptorum auctoritas per quantum tempus duret.ibid.nu.48.& 49. 6
Rescriptis, duobus impetratis, cùm dubitãtur de prioritate & posterioritate, quid sit agendum.ibid.nu.27. 5
Cætera uide supra in ver.Ratio.
¶Residere quid sit, & qualiter clericus debeat residere, de cler.non residenti.eccle. num.1.& 2. 118
¶Restituenda quæ sint, de restitutio.spolia. num.4. 87
Restituendus regulariter est quilibet ab alio quàm à suo iudice spoliatus.ibid.nume.2. 86
Restituere qui possint. de restitut. in integr. num 8. 64
¶Restitutio in integrum quibus & quando competat, de restitutio.in integr. num.1. 2.& 3 car 62.& nu.4. 63
Restitutio a sententia an alia sit, quàm restitutio ad appellandum.ibid.nu.6. 63
Restitutio qualiter fieri debeat. ibidem numero 7. 63
Restitutio in integrum quid sit. ibidem numero 12. 64
Restitutio quando fieri debeat. de restitut. spoliato.num.3. 87
Restitutio vt peti possit quatuor sunt prodita remedia.ibid.num.5. 87
¶Reus ab instantia iudicij absoluitur, si actio inepta proponit, de libelli oblatio. nume.5. 73
Reus non reconueniens congruo tempore an saluam habeat quæstionem in alio iudicio, de mutuis petitio.nu.3. 75
Reus an possit probare innocentiam & excusationem per familiares & cubicularios.de accusatione.nu.24. 191
Reo quando incumbat probãtio. de probatio.nu.5. 94
¶Rex Francorum Ludouicus prædecessor Pipini patris Caroli quare fuerit depositus a Zacaria Papa. de hæreti. numero 13. 200
¶Rigor iustitiæ quando temperandus, de tempo.ordin.nu.39. 22
¶Rubrica prima in hoc opere ponitur de summa Trinita & fide catholica, & quare.de sum.Trin.nu.2. 1

S

SACERDOS non fit, cuius uxorem constat adulterium commisisse, de bigamis.num.8. 37
Sacerdos ieiunus missam celebrare debet de celebra.missa.nu.6. 155
Sacerdos nunquid post medicinam sumptã possit celebrare.ibid.num.7. 155
Sacerdos an celebrare possit post potum aquæ calide vel frigidæ.ibid.nu.8. ea.
Sacerdos pransus an conficiat sacramentũ. ibid.num.9. ea.
Sacerdos an peccet uel simoniam committat missam pro denariis celebrando, vel alia officia exequendo. de simo. nume.37. 195
Sacerdos si generat alium de uxore legitima, cum qua matrimonium contraxit in laicatu, vel constitutus in minoribus ordinibus, an sit ille filius legitimus, de filiis presb.ordi.nu.7. 32
Sacerdoti est confitendum de pœnitenti. & remissio.nu.16. 231
Sacerdoti proprio confiteri quando quis non teneatur.ibid.nu.17.& 18. 232
Sacerdotem an faciat clericatus & sacerdotium de cleri.per sal.pro.num.2. 221
Sacerdotes an postulare possint. de postulã. num.4. 57
Sacerdotes sacri Deo vacare tenentur. ne cleri uel mo.secu.nego.nu.6. 340
¶Sacerdotio translato, necesse est ut legis translatio fiat.de constitu.nu.2. 2
¶Sacramentum fidelitatis exigitur ab electo confirmato & consecrato, & quæ sit formã de electio.nu.37. 13
Sacramentum quid sit, quid dignum, sacrificium & misterium, de sacramen.non iteran.nu.1. 29
Sacrm fidei & baptismi primum est, & fundamentum ac ianua omnium sacramentorum.de conuersio.infideli.nu.2. 145
Sacrm conficiendum est de azimis, non de fermẽtato, de celeb.missa.nu.11. 155

Sacra-

Sacramentum an conficiatur ex pane de lio facto.ibid.nu.12 ea.
Sacramenta vera conferunt, & verum corpus Christi conficiunt hæretici, excommunicati, simoniaci in ordine, schismatici, depositi, suspensi, vel interdicti. & quãdo. de tempo.ordin.nu.8. 19
Sacramenta ecclesiastica vnitatis sunt, & diuidi non debent. de æta.& qualit. ordi. num.4 26
Sacramenta quare instituta fuere. de sacramen.non iteran.num.5. 30
Sacramentorum quot species sint. ibid.nume.2 29
Sacrorum effectus quis sit.ibid.nu.3 ead.
Sacramẽtorum quæ sint reiterabilia.& quæ non.ibid num.4. 30
¶Sacrę res an obligari possint. de pignori. num.10 132
¶Sacrificium uide supra in ver. Sacramentum, versic.2.
¶Sacrilegium committens in ecclesia, an ab ecclesia defendatur, de immu. eccles. num.11 161
¶Sacrista idem est quo thesaurarius, & ad ipsum qñ pertineat thesauri custodia. & quæ alia competant officio sacristæ. de offic.sacrastæ.num.1.cum seq. 40
¶Sarraceni qui dicant, de iudæis, nu.3 198
Sarraceni debent in terris Christianorũ uti habitu per quem a Christianis discernãtur.ibi.nu.12 198
Cætera uide supra in uer.Iudæi.
¶Satisfactio pecuniaria pro iniuria illata clerico, cui applicetur.de sent.excomm. num.21 237
Satisfieri qualiter debeat pro peccato de pę niten.& remissio.nu.11 231
¶Schisma quid sit, de schismati nu.1. 201
Schisma in quo ab hæresi differat. ibid. numero 2 ead.
Schismaticus volens redire ad vnitatem ecclesiæ quid peragere debeat.ibi.nu.5.ea.
Schismatici a quo puniantur.ibid.nu.3.ea.
¶Scholares clerici & ciues an habeant priuilegiũ auth.habita, C.ne filius pro pat. de foro com.nu.12 73
¶Sciens ep̃m suum notoriũ fornicatorem, vel occultũ simoniacum, nunquid a tali ordine recipiat.de temp.ord.nu.10 19
¶Scriptum authenticum quod dicatur. de fide instru.nu.3. 101
Scriptura priuata an fidem faciat. ibidem numero 4 ead.
¶Scrutinium in electione per quot fieri debeat.de electio.num.7 19
Scrutinium quotuplex sit.ibid.nu 28 13
Scrutinium quid sit.de scruti.nu.1 25
Scrutinium quãdo, & per quos fieri debeat. ibid nu.2 26
Scrutinij forma quę sit.ibid.nu.3 26
¶Secundæ nuptiæ contrahi non debent nisi certum sit de morte primi mariti, vel primæ uxoris, de secun.nup.nu.7 188
Secundas nuptias contrahere an sit licitum. ibid.nu.1 187
Secundò nubentes an sint benedicendi. ibi. num.2 ead.
¶Secularis clericus quare possit esse episcopus regularium, non tamen eorum præpositus, prior, vel abbas. de temp. ordin. num 5 18
¶Sedes quando dicatur vacare, ne sede vacan.num.1 122
¶Semen an sit deducendum in solutione decimæ.de deci.nu.12 140
¶Senatus an legem condere possit. de constitutio.nu.10 2
¶Senex an possit contrahere matrimoniũ de frig.& malefi.nu.3. 179
¶Sententia quid sit,& sentẽtiæ species duæ assignantur, de senten. & re iudica. nu.1. 2.& 5 109
Sententia diffinitiua an per eundem iudicẽ reuocari possit.ibid.nu.5 ead.
Sententia diffinitiua qualiter proferri debeat.ibi.nu.7 110
Sententia an rescindatur prætextu nouorũ instrumentorum.ibid.nu.11 111
Snia quo remedio subleuet.ib nu.12 ea.
Sententia quando non sit statim executioni mittenda.de iudi.nu.13. 70
Sententia excõicationis si lata est ab ordinario, uel delegato, & a summo Pontifice confirmata, an ille qui tulit, possit ab ea absoluere, de confirma.uti. uel inuti.nu.4 116
Sententia excõicationis quando liget. de

senten.excomm.nu.17. 236

Sententia lata per falsas literas non debet executioni mandari. de crim.fal. numero 14. 216

Sñia ex falsis literis lata sine tpis præfinitione est retractanda. ibid. nu. 16. ead.

Sententia per collusionem lata est nulla.de collusio.detegen.nu 4. 218

Sententia insurgens ex purgatione vulgari an valeat retractari, de purgatio.vulga.nu.3. 226

Sententiæ executio in quibus casibus sit differenda de offi.delgea.nu.21. 44

Sententiæ diffinitiue qui sint effectus. de senten.& re iu.nu.10. 110

Sententiam interlocutoriam iudex potest reuocare ibi.nu.2.& 3. 109

¶ Sepeliri apud quam ecclesiam quis debeat,de sepultu.nu.3. 137

Sepultura quid sit ibi.1. ead.

Sepultura ecclesiastica quibus interdicatur. ibi.nu.5. ead.

Sepultura ecclesiastica an sit denegãda mortuo in torneamentis, de tornea.n. 4. 206

Sepultura ecclesiastica ex quibus causis denegetur. ibi.nu.5. ead.

¶ Sequestratio quid sit.& quid sit sequester. de seque.possessio.nu. 1. 92

Sequestratio quot modis fiat.ib.num.2. ea.

Sequestratio regulariter est prohibita. ibi. nu.3. ead.

Sequestratio quibus modis permittatur. ibi.nu.4.& 5. ead.

¶ Seruitutes an possint pignori obligari. de pignori.nu.8.& 9. 132

¶ Seruus fugitiuus qui dicatur. de tempo. ordinatio.nu.17 20

Seruus an possit ordinari. de ser.non ordinan. nu. 1. 33

Quid si fuerit ordinatus sine manumissione,an in seruitutem reuocetur.ib.n. 1.ea.

Seruus ecclesiæ an possit a prælato manumitti,ibi.nu.4. 33

Seruus manumissus & ordinatus in ecclesia a qua extiterit manumissus, an possit eccl,nam illam deserere, ibi. remissiuè.

Seruus alienus consecratus quare redditur domino, & non res aliena & consecrata. ibi.nu.7. 34

Seruum suum ordinandum in clericum si quis manumittat, an possit ei imponere vt sibi dicat horas.ibi.nu.5. 23

Et quid si dominus seruum vendicet, quẽ dicit se inuito & ignoranter ordinatum fuisse,vbi hæc causa status agetur.ibi. nume.6. 34

Seruus an testificari possit. de testibus numero.2.

Seruus an possit contrahere matrimonium & cum qua,de coniu.seruo.nu.1. 172

Seruus cui obedire teneatur, si eo tempore quo dominus seruitium exegit, vxor petit debitum.ibi.nu.2. 172

Seruus iudæorum a Christiano redemptus an fiat seruus redimentis de iudæis.nume.18. 199

Serui iudæorum qualiter liberentur & redimantur.ibi.nu.17. 198

Serui & filij an furtum committant in rebus dominorum & parentum.de furt. numero 20. 211

¶ Sigillum capituli vel conuentus fidem facit.de cleri.peregrin.nu.5. 38

Sigillum authenticum qui habere dicantur. de fide instru.nu 3. 101

Sigillo.episcopi credit.de proba.nu.16. 96

Sigilla prælatorum faciunt instrumenta authentica.de vsur.nu.36. 214

¶ Signum,uide supra in versi. Sacramentũ. ver.2.

¶ Simonia quid sit.de simo.nu.1. 192

Simonia unde dicta.ibi.nu.2. ead.

Simonia committitur tribus speciebus muneris.ibi.nu.3. ead.

Simonia uoluntate sola committitur.ib.nu. 4.& 9. 193

Simonia an committatur si aliquid detur pro calice seu vestibus benedicendis ibi. nu.10. 193

Simonia in quolibet ecclesiastico ministerio exercendo comitti potest.ibid.numero.11. ead.

Simonia est crimen enorme. ibid. numero.15. 194

Simonia in beneficijs inter enormia computatur de tempori.ordi.nu.15. 19

Simoniam an inducãt enxenia.ib.nu.7. 193

Simoniã an inducat omnis pactio in re spiri

tuali

mali interueniente. de simo. nu. 25. 195
Simoniam an cõmittat exigens aliquid in exequiis mortuorum, vel in benedictionibus nubentium, & in cõsecrationibus episcoporum. ibid. nu 26. 195
Simoniam an committat sacerdos vel peccet celebrando, vel alia officia exequendo pro denariis. ibid. nu. 37. 195
Simoniam an committant illi qui habent examinare doctores, & licentiam dare docendi, si obtentu pecuniæ licentiam præstant, alias non datur. de magist. numero 1. 197
In simonia quando possit dispensari. de simo. nu. 27. car. 405 & an per episcopum. ibid. nu. 28. & 35. 195
¶Simoniacè ordinatus quis dicatur. de simo. nu. 29. 195
Simoniacè adeptus beneficium an teneatur ad omnes fructus perceptos & percipiẽdos. ibid. nu. 22. 194
¶Simoniacus in quo casu quis efficiatur renunciando beneficio. de renuncia. nume 109. 16
Simoniacus occultus suspensus est quo ad se, ita & occultus fornicator. de cohabit. cler. & mulie. nu. 6. 117
Simoniacus furi comparatur, de simo. numero 9. 193
Simoniacus a quolibet accusari potest. ibid. num. 16. 194
Simoniacus qualiter debeat puniri. ibidem num. 20. ea.
Simoniacus an efficiatur qui se cum bonis suis ecclesiæ confert. ibid. nu. 39. 196
Simoniaci sunt mediatores simoniæ, & infames, nec admittuntur ad testificandũ. ibid. num 42. 196
¶Socrates vt liberius philosopharetur abiecit magnum auri pondus, de magist. nume. 4. 197
¶Solennitas quæ requisita sit, in alienatione rerum monasteriorum. de reb. eccle. non alienan. nu. 4. 124
¶Solutio quid sit de solutio. nu. 1. 133
Solutio cui fieri debeat. ibid. nu. 3. ead.
Solutionis quot species sint. ibid. nu 2. ead.
Solutionis quis sit effectus. ibid. num. 5. 134
¶Sors quid sit. Diuinatio propriæ quid sit. & quę sint species diuinationis, de sortilegi. num. 1. 217
Ad sortes an licitè recurratur. ibid. nu. 6. ea.
¶Sortilegi qui dicantur. ibid. nu. 2. ead.
Sortilegorum pœna. ibid. nu 5. ead.
¶Spoliatio quid sit. de restitutio. spoliato. nume. 1. 86
Spoliatus si de violentia criminaliter, de possessione ciuiliter post interdictum agat, an prius de possessione quã de violentia cognoscendum sit. ibid. num. 9. 87
Cætera uide supra in ver. Restituendus.
¶Sponsa. vide infra in ver. Sponsus.
¶Sponsalia quid sint, & vnde dicantur. de sponsali. nu. 1. 163
Sponsalia de futuro quot modis contrahantur. ibi. nu. 4. ead.
Sponsalia de præsenti quæ sint, & qualiter contrahantur. ibi. nu. 5. & 6. ead.
Sponsalia de præsenti an differant à matrimonio non consumato. ibi. nu 6. ea.
Sponsalia quando contrahi possunt, & quando matrimonium. ibi. nu. 8. 164
Sponsalia quando dissoluantur. ib. n. 9. ea.
Sponsalia de futuro in quibus casibus soluãtur. de desponsa. impube. nu. 9. 167
Sponsalia an contracta dicantur, si quis iurat uel promittit ducere in uxorem unã de filiabus suis. ibi. nu. 11. ead.
Sponsalia de præsenti nõ soluũtur per sponsalia de futuro prius contracta ẽt si sint iuramento vallata. de sponsa duo. n. 1. 169
Sponsalia de præsenti non soluuntur per sequens matrimonium etiam carnali copula consumatum. ibid. nu. 2. ead.
Sponsalia secunda contracta uiuente prima vxore per uerba de præsenti non tenent. ibid. nu. 3. 169
Sponsalia cum duabus per verba de futuro contracta an teneant. ibi. nu. 4. ead.
Sponsalia si quis contrahat simul cũ duabus dicẽs, iuro uel promitto quod contrahã cum utraque, nihil agitur ibi. nu. 5. ead.
Quid si una illarũ apta sit ad matrimoniũ, & alia illegitima & inepta. ibi. nu. 6. ea.
Sponsalia de futuro sequentia non tollunt p̃cedentia eiusdem naturæ ibi nu. 7. ea.
Sponsaliorum species quot sint. de sponsali. nu. 4. 163

Ex spon-

Ex sponsalibus oritur publice honestatis iustitia.ibid.nu.11. 164
¶Sponsus vel sponsa de futuro cõpellitur contrahere matrimonium & consumare contractum per censuram ecclesiasticã. ibid.uu.10. ead.
¶Spurij an possint admitti ad dignitates ecclesiasticas. de filiis presbytero. numero 2. 30
Sterilitas qñ esse dicat. de loca.nu.13. 131
¶Stipulatio an in contractu sponsalium requiratur.de sponsali.uu.2. 163
¶Stuprum quid.de adulteri.nu.2. 207
Cætera vide supra in ver Fornicatio.
¶Subarratio an inducat matrimonium vel sponsalia.de desponsi.impub.nu.18. 167
¶Subditus sciens episcopum suum hæreticum, vel schismaticum occultum non præscissum, non debet permittere se ab eo ordinari.de temp.ordi.nu.9. 19
Subditus ignorans episcopum suum esse simoniacũ,si ab eo ordinetur, an ordinum executionem recipiat.ibid.nu.11. ea.
Quid si sciat uel credit episcopũ suum simoniacum non suo ordine, sed in collatione ordinũ seu beneficiorũ.ibid.nu.2. 18
Subditus an in dubio teneatur obedire superiori mandato. de maior. & obedien. num.4. 52
¶Substantialia ordinum quæ sint.de æta. & qualit.ordinan.nu.3. 26
¶Sumpto an sit præstanda fides. de fide instrum.num.8. 102
¶Superior ad concedendum an dispensationem tenetur ex causa.de postula. prælato.nu.8. 9
Superior admittere debet postulationem,& si non admiserit iniuria fit postulato.ibi. num.9. 9
Superior excedens modum in corrigendo, & si peccet, tamen non cogitur a subditis veniam postulare.de temp ordin. nume.40. 22
Superior descendere debet ad inquirendum cum canonicis ecclesiæ suæ. de accusa. num.28. 191
Superioris authoritas vitiũ tollit. de simo. num.13. 194
Superiori quando & a quibus sit obediendum de maio & obe.num.3. 52
¶Suspenso an prouentus ecclesiastici subtrahantur.de sent.excomm.nu.27. 237
Suspensi & excommunicati excluduntur à participatione sacramentorum. de simo. nume.19. 194
¶Syndicus quis sit.de syndi.nu.1. 60
Syndicus vnde dicitur.ibid.nu.2. ead.
Syndicus quis possit constitui.ibid.nu.3. ea.
Syndici officium quid sit.ibi.nu.4. ea.
Syndici confessio an præiudicet. de confessis.nu.5. 93
Reliqua uide supra in ver.Procurator.

T

TACENS plerunque præsumitur cõsentire.de simo nu 32. 195
¶Templarij & hospitalarij ac Cisterienses, necnon alij monachi, an aliquod priuilegium habeant, de priuilegi. & excessi. priuile.nu.9.10.& 11. 225
¶Temporale quando pro spirituale dari possit.de rescrip nu.12. 4
Tempus an sit de substantia ordinum, de tempo.ordi.num.6. 18
Tempora in quibus a nuptiis abstinetur.de feriis.nu.4.in fi. 81
Tempora probationũ.de regulari.nu.5. 300
Temporum successus non ordo scripturæ in legibus & decretalibus attenditur. de constit.nu.18. 2
¶Tergiuersari quid sit. de calumniatorib. num.2. 191
Tergiuersator quis sit,& qualiter puniatur. ibid.nu.5. 192
¶Testamentum quid sit.de testa.nu.1. 135
Testamentum unde dicitur.ibidem.numero 2. 136
Testamentum quas solennitates requirat. ibid.nu.5.& 6. ead.
Testamentum minus solenne quando ualeat.ibid. nnm.7. ead.
Testamentum quis facere possit.ibidem numero 8.& 9. ead.
Testamentum qualiter infirmetur.ibid.nume.10.& 11. 136
Testamentum non legitimè factum an sit ipso iure irritum.ibid.nu.11. ead.
Testamentum non solenne principis auctoritate validatur,de rescrip.nu.13. 4

Testamentorum quot species sunt. de testa. num. 4. 136
Testamentorum defensio ad ecclesiam pertinet. ibid. nu. 13. 136
Testatoris voluntas est deambulatoria vsque ad mortem. de testa. nu 3. 136
¶ Testimonium an & quando quis ferre possit in causa sua principaliter uel secundario. de testi. nu. 9. & 10. 96
Testimonium dicere aduersus coniunctos suos quæ personæ coguñ. ibi. n. 13. 97
Testimonium suum subtrahẽtes an peccẽt mortaliter, de testi. cogen. numero 4. & 5. 100
Testimonio vnius standum est, de consecratione ecclesiæ. de baptis. nu. 29. 157
¶ Testis qui non est bonæ vitæ & famæ non admittitur. de testi. nu. 6. 96
Testis esse nõ põt, qui semel inter accusatores apparuit. de accus. nu. 19. 190
Testis an peccet recipiendo aliquid ꝑ testimonio inferendo. de test. cog. n. 6. 101
Testis sup eo tm̃ quo iurat, & sup quo inducitur deponere dẽt. de test. nu. 27. 99
Testis si prius deponat & postea iurat an ualeat testimonium. ibid. nu. 28. ead.
Testes quando lite non contestata recipiantur, & ad sententiam diffinitiuam proceditur, vt lite non contest. nu. 1. & 2. 76
Testes & instrumẽta an parem vim habeãt. de proba. nu. 11. 95
Testes quot requirantur ad improbandum instrumentum. ibid. nu. 12. ead.
Testes qui esse possunt, & qui nõ. & quæ in testibus consideranda sunt. de testi. nu. 1. cum sequenti. 96
Testes quando duo sufficiãt, & quando nõ. ibid. nu. 14. 97
Testes iurare debent dicere veritatem quã nouerunt. ibi. nu. 15. 97
Testes quando sint regulariter producendi. ibid. nu. 16. ea.
Testes produci possunt usque ad tertiã productionem. ibi. nu. 17. ea.
Testes in quibus concordari dicantur. ibid. num. 20. 98
Testes singulares an & qñ probẽt. ibidem.
Testes qñ dicañ singulares. ibid. nu. 21. 98
Testes an publicatis attestationibus produci possint. ibid. nu. 22. & 23. 99
Testes noui an & quando admittantur. ibi. num. 24. 99
Testes ꝑducti corã arbitris an possint produci corã iudicibus, & ad id quod primo fuerant producti. ibid. nu. 29. 99
Testes põt ẽt apud eundem iudicem iterato produci, & ad idẽ variato tamen modo agendi, & quando. ib. nu. 30. 100
Testes generaliter coguntur prohibere testimonium, & qñ & qualiter compellendi sunt. de testi. cogen. num. 1. 100
Testium præsentia facit ut instrumento credatur. de proba. nu. 10. 95
Quatuor sunt quæ tollunt copiam probãdi per testes. de testib. nu. 26. 99
¶ Thesauri custodia qñ ad sacristam pertineat. de offi. sacristæ. nu. 2. 40
¶ Titulum quis non desinit habere in priori ecclesia, quousque possessionem adeptus sit in secunda. de instit. nu. 6. 121
¶ Torneamẽta quæ sint. de tornea. n. 1. 206
Torneamenta quare fieri prohibeãtur, ibi. num. 2. ead.
Cætera uide sup. in ver. Militem. & in ver. Mortuo. & in ver. Pœna.
¶ Trãsactio quid sit, de transactio. nu. 1. 55
Transactio vnde dicatur. ibid. nu 2. 55
Transactio an in criminalibus locum habeat. ibid. num. 3. ead.
Transactio an cesset in actionibus famosis. ibid. num. 4. ead.
Transactio in quibus casibus locum nõ habet ibid. nu. 9. 56
Trãsactionis effectus qui sint. ibi. nu. 10. ea.
¶ Transferri qui possint, & qui transferendi potestatem habeant, de translatio. prælato. nu. 2. 3. & 4. 14
Transferendi causæ quæ sint. ib nu. 5. 15
¶ Transigere qui possit, de trãsactio. n. 2. 55
Transigere in causa ecclesiæ an possit prælatus. ibid nu. 6. c. 55. & nu. 7. 56
Transigi an possit si agatur super ecclesia. ibid. nu. 8. ead.
¶ Translatio quid sit. de transla. pl. nu. 1. 14
Translatum an sequantur honores reales. ibid. nu. 6. ead.
¶ Treuga quid sit, & quid sit pax. de treuga & pa. nu. 1. 53

Treuga canonica quando sit seruanda, & qñ bellum cessare debeat. ibid nu. 3. ea.
Treugæ canonicæ quibus personis perpetuo debeantur. ibid. nu. 4. ead.
Treugarum quot species sint. ibid. nu. 1. 53
¶Trinitas sancta cur summa vocetur. de sum. trin. nu. 3. 1
Trinitas quare sic dicatur. ibid. nu. 4. ead.

V

VASA sacra an alteri ecclesiæ vel priuatæ personæ vendi possunt. de rebus eccle. non alienan. nu. 8. 124
¶Vasalli hæreticorum ipso iure a fidelitate sunt liberati de hæret. nu. 11. 200
¶Velleiani priuilegium an per pactum tollatur. de priui. & excessi. priuilegiato. nume. 7. 224
¶Velum consecrationis à quo debeat imponi. de tempo ordi. nu 4. 18
Velum quotuplex sit. ibid. nu. 5. 18
Velum prælationis etiam olim dabatur abbatissæ. ibid. nu. 6. ead.
¶Venari quare clerico prohibeatur, & nõ piscari. de clerico venato. nu. 2. 218
Venatio quotuplex sit, & quibus, ac quando permissa. ibid. num. 1. 218
Venditor tenetur ita quod venditor habeat vacuam possessionem. de emptio. & vendi. num. 5. 128
Venditor an teneatur solum de euictione. ibid. num. 9. ead.
Venditores colũbarũ sunt, qui gradum vel gratiam spiritualem gratia humanę contributionis exercent. de magist. nu. 3. 197
¶Verbum productio, quomodo intelligatur. de testi. num. 17. 97
Verbum reddẽdi, quid importet. de feudis. num. 5. 131
Verbum quid sit, de uerb sig. num. 1. 140
Verbum quare dicatur filius Dei. ibi. n. 2. c.
Verbum dei dimittit peccata. ibid.
Verbum vnde dictum, & qualiter uerba debeant interpretari. ibid.
Verba ad quid sint instituta. ibid. nu. 1. 240
Verba rescriptorum domini Papæ interpretantur a Papa. ibid. nu. 4. 240
Verba cum effectu sunt accipienda. de offi. deleg. num. 8. 43
Verba quæ requirantur in forma baptismi. de baptis. nu. 7. 156
Verba sufficientia ad excommunicandum. de sen. excom. nu. 43. 238
¶Vestimenta clericorum sordida, & pallæ altarium qualiter lauari debeant. de custo. Euchari. num. 4. 158
Vestimenta sacra vetustate consumpta incendi debent. ibid num. 5. ead.
¶Vibrans baculum super caput clerici volens illum percutere & nõ percutiens, an incurrat pœnam canonis si quis suadẽte. 17. q. 4. de sen. excom. nu. 45. 238
¶Vicaria perpetua ordinariam iurisdictionem non inducit. de offi. archid. n. 6. 38
¶Vicarius quid sit, & quod sit vicarij officium. de offi. vica. nu. 1. c 40. & nu. 6. 41
Per vicarium in quibus casibus deseruiri possit. ibid. nu. 7. 41
Vicarius quod ius in ecclesia habeat. ibid. num. 8. ead.
Vicarius habens vnam vicariam an aliam habere possit. ibid. nu. 9. ead.
Vicarius vicarium constituere non potest. Fallit in archipresbytero. ibid. nume. 10. & 12. 41
Vicarius potest gratis constitui, & constituto prouidendum est vnde viuat, ne prælati vices suas. nu. 3. 196
¶Vicedñs. vide supra in ver. Procurator.
¶Viduæ qualiter velari debeant de tempori ordin. nu 3. 18
Viduas nullus pontificũ velare potest. ibi.
¶Vigilia occurrens in dominica ieiunari debet in sabbato. de obseruatio. ieiun. nume. 7. 159
¶Vir tenetur ministrare necessaria uxori, quæ debitum reddere non valet. de celebra. missa. num. 20. 155
Vir & uxor an sibi communicent actionem & passionem in materia de qua de cognatio. spiritua. nu. 3. 175
Vir si proclamat ad iudicium dicendo se frigidum & maleficiatum, & mulier dicit eum esse potentem, an iuramẽto viri credatur. de frigi. & malefic. nu. 9. 180
Vir qui occultè adulterarur, an possit uxorem manifestè adulterantem accusare, & dimittere sine peccato. de diuor. numero 15. 185

Vir communicans cum uxore ex cõmunicata,an & ipse excommunicetur. de sententi.excom.nu.30. 237
Viri uel vxores nunquid peccent exigendo debitum, vel reddendo in diebus solennibus, vel in locis sacris. de matri. contra. interdi.eccl.nu.5. 181
Cætera uide supra in ver.Ratio.
Virginum consecratio quando fieri possit. de temp.ordin.nu.2. 18
¶Virilia sibi abscindens an sit ordinandus. de corpo.uitia.ordi.nu.8. 36
¶Vis quinq; sunt genera.de his quæ vi metus ve ca.fi.nu.1. 61
Vim vi ꝙ repellere liceat,quomodo intelligatur.de homici.nu.7. 205
¶Visitare debent suas diœceses diœcesani,& quando.de offi.ordin.nu.17. 50
¶Visitatio ecclesiarum quãdo fieri debeat, & quoties.de censi.nu.14. 153
¶Visitator ecclesiæ nunquid quod domi solet expendere, expendere debeat in via dum visitat,ut saltem in eo ecclesiæ releuentur.de censi.nu.12. 153
¶Vltimæ voluntatis quis sit effectus. de testa.num.12. 136
¶Vnctio quid sit, qui & a quo inungantur, de sacra unctio.nu.1.& 2. 29
Vnctiones de quibus.ibid.nu.2.& 3.quid significent.ibi.num.4. 29
Vngitur quilibet Christianus bis ante baptismum.ibi.nu.3. ea
Vnguntur manus sacerdotis chrismate, cũ ordinatur ibid.num.2. ead.
¶Vnus si construit ecclesiam, & ei plures succedunt hæredes,omnes sunt patroni. de iure patrona nu 15. 151
¶Voluntas imperfecta per se non tollit solenne testamentum præcedens. sed cum decennio tollit.de reseri.nu.49. 6
Reliqua habes supra in ver.Vltima.
¶Voracitas quare vitanda de tempo ordin. num 25. 20
¶Votum quid sit,de voto.nu.1. 145
Votum voluntarium subdistinguitur. ibid. nume 3. 146
Votum simplex impedit matrimonium cõtrahendum, & dirimit iam contractum. ibid.num.4. ead.
Votum frangens an peccet.ibi.nu.3 & 4 ea.
Votum quod quis ante monachatum emisit,an possit per abbatem reuocari.de voto.num.6. 146
Votũ a quo dispensari possit.ibi.nu.10. 146
Votum quot modis solennizetur. de regulari.nu 15. 143
Votum solenne dirimit matrimonium iam contractũ,qui cleri.vel uouent.nu.7. 171
Votum seruandum est ibi.num.8. ead.
Voti violatio an inducat peccatum mortale.ibidem.
A voto quot modis discedi possit.de voto. num.11. 146
Vota omnia an possint redimi & commutari.ibid.nu.7.& 9. 146
Votorum species quot sunt.ibid.nu.2. 145
¶Vouens an possit differre votum exequi. de voto.nu.12. 146
Vouens simpliciter continentiam, qui postea iurauit de contrahendo, ad quid teneatur.qui cleri vel uouen nu.10. 171
Vouentes an impediantur contrahere matrimonium ibi.nu.6. ead.
¶Vouere quis possit,de uoto nu.5. 146
¶Vsucapio in quibus rebus obtineat.de prescriptio.nu.1. 107
Vsucapio triennij an in rebus ecclesiasticis mobilibus & profanis locum habeat. ib. num.7. 108
¶Vsura quid sit.de usur.nu.1. 212
Vsura & pœna promissa in quo differant. ibid.num.3. ead.
Vsura unde dicitur.ibi.nu.4. ea.
Vsura in quib.reb committatur.ibi.n.5. ea.
Vsura in quibus casibus petatur de iure canonico.ibi.nu.10. 212
Vsura centesima & vsura sextupla.ibid. numero 13. 213
Vsura an committatur si quis mutuat cum pacto quod sibi alia vice mutuo detur, ibid,num.20. 213
Vsuram quæ inducant,de simo.nu.9. 193
Vsuram an dicant cõmittere illi qui tpe vindemiarũ & messiũ emũt vilius frumẽta & vina,ut vendant carius.& quid de nautico fœnore.de vsuris.nu.29. 214
Vsuræ veniunt ex mora.ibid.num.8. 212
Vsuræ oĩ iure sunt prohibitæ.ibi.nu.14. 213

Vsurarum ſpecies quot ſint. ibid. nu. 6. 212
Vſuras alieno nomine exigens an illas reſtituere teneatur. de vſur. nu. 28. 214
Vſuras ſi quis repetat, & excipiatur contra eum q̃ ipſe repetere non poteſt, niſi reſtituat quas extorſit ipſe vel is cui ſucceſſit, ipſe autem replicet paratus ſum reſtituere ſi ſit qui petat, quid faciet iudex eccleſiaſticus ſuper hoc. ibi. nu. 23. 213
Vſuras committere quando quis dicat. de vſur. nu. 29. 30. 31. 32. 33. & 34. 214
¶ Vſurarius quilibet uel eius hæres in iudicio animę tenetur totum reſtituere quod exactum eſt. de uſur. nu. 15. 213
Vſurarius reſtituens partem fœnebris pecuniæ an liberetur ſi debitor a quo exegit aliam partem ſibi remittat, ibidem numero 21. 213
Vſurarij a quibus compellantur vſuras reſtituere. ibid. nu. 10. 212
¶ Vtilitas per dignitatem augeri debet. de vſu pallij. nu. 3. 15
Vtilitas communicantis cum excommunicato. de ſen. excom. nu. 29. 237
¶ Vxor an peccet mortaliter frangendo votum abſtinentiæ, ad mandatum mariti. de maiorita. & obed. nu. 8. 52
Vxor illius qui ea inuita & ignorante religionem iurauit, an ſimiliter eo inuito monaſterium intrare poſſit. de cõuerſio. coniu. nu. 6. 144
Vxor adulteri an eo inuito poſſit intrare religionem. ibid nu 7. ea.
Vxor an teneatur ſ qui maritũ leproſum. de coniu. lepro. nu. 2. 172
Vxor ſeparata per ſententiam à uiro propter fornicationem, an ſi vir fornicatur poſsit illum repetere. de diuorti. numero 13. 185
Vxor donationem propter nuptias, & maritus dotem lucratur ex pacto conuẽto. de dona. inter uir. & uxor. nu. 14. 186
Vxor tenetur alere virum egentem. ibidem nume. 18. 187
Vxor an poſsit obijcere fornicationem ſpiritualem marito accuſanti de carnali, de adulter. nu. 6. 208
Vxor an in rebus mariti furtum cõmittat & qualiter maritus contra eam agat. de furt. num. 18. 211
Vxori præſtans opem ad furandum marito furti tenetur. ibid. nu. 19. ead.
Vxorem ſuam cognoſcere quando quis abſtinere debeat. de matrim. contract. contra interdict. nu. 3. & 4. 181
Cætera require ſupra in ver. Ratio. & in ver. vir.

LAVS DEO.

TABVLA RVBRICARVM EX SVMMA D. Goffredi Tranenſis Iuriſconſulti Celeberrimi.

ACCVSATIONIBVS, inquiſitionibus, & denũtiationibus. car. 188
Adulterijs & ſtupro. carte. 207
Ætate & qualitate ordinandorum. 26
Alienatione iudicij mutandi cauſa facta. 64
Appellationibus. 107
Apoſtatis. 201
Arbitris. 65

B

Baptiſmo & eius effectu. 156
Bigamis non ordinandis. 36

C

Alumniatoribus. 191
Capellis monachorum & aliorum religioſorum. 149
Cauſa poſſeſsionis & proprietatis. 84
Celebratione miſſarum, ſacramento Euchariſtiæ &c. 153
Cenſibus. 151
Clandeſtina deſponſatione. 168
Clericis peregrinis. 37
Clericis peregrinantibus. 115
Clericis coniugatis. 117
Clericis non reſidentibus in eccleſia. 118

Clericis

Clericis pugnantibus in duello. 206
Clerico ægrotante. 120
Clerico venatore. 218
Clerico percussore. 219
Clerico maledico. 219
Clerico excõmunicato ministrante. 220
Clerico non ordinato ministrante. 221
Clerico per saltum promoto. 221
Cognatione spirituali. 174
Cognatione legali. 175
Cohabitatione clericor. & mulierũ. 117
Collusione detegenda. 217
Commodato. 126
Concessione præbendę vel ecclesiæ non vocantis. 121
Conditionibus appositis in desponsatione vel alij contra. 169
Confessis. 93
Confirmatione vtili vel inutili. 115
Coniugio leprosorum. 172
Coniugio seruorum. 172
Consanguinitate & affinitate. 176
Consecratione ecclesiæ vel altaris. 153
Constitutionibus. 2
Consuetudine. 7
Conuersione coniugatorum. 143
Conuersione infidelium. 145
Corpore vitiatis ordinandis. 35
Crimine falsi. 215
Custodia Eucharistiæ. 158

D

Decimis, primitiis & oblation. 139
Delictis puerorum. 218
Deposito. 126
Desponsatione impuberum. 166
Dilationibus. 79
Diuortiis. 183
De dolo & contumacia. 88
Donationibus. 134
Donationibus inter virũ & uxorem. 185

E

Ecclesijs ædificandis. 160
Electione & electi potestate. 9
Emptione & venditione. 128
Eo q̃ mittit in possessio cã rei seruãdę. 90
Eo qui duxit in matrimonium quam polluit per adulterium. 171
Eo qui cognouit consangui. uxoris suæ vel sponsæ. 175
Eo qui ordinem furtiuè susceperit. 221
Exceptionibus. 105
Excessibus prælatorum & subditorũ. 222

F

Ferijs. 80
Feudis. 131
Fide instrumentorum. 101
Fideiussoribus. 132
Filiis presbyteror. ordinãdis vel non. 30
Foro competenti. 71
Frigidis & maleficiatis. 179
Furtis. 210

H

Hæreticis. 199
His quæ vi metusve cã fiunt. 61
His quæ fiunt a prælatis sine consensu capituli. 122
His quæ fiũt a maiori parte capituli. 123
His qui filios occiderunt. 202
Homicidio. 204

I

Immunitate ecclesiarum. 161
Infantibus & languidis expositis. 203
In integrum restitutione. 62
Iniuriis & damno dato. 227
Institutionibus. 120
Iudæis & Sarracenis. 198
Iudiciis. 67
Iuramento calumniæ. 78
Iureiurando. 103
Iure patronatus. 149

L

Libelli oblatione. 73
Litis contestatione. 76
Locatio & conducto. 129

M

Magistris. 197
Maioritate & obedientia. 51
Matrimonio contracto contra interdictum ecclesiæ. 180
Mutuis petitionibus. 74

N

Natis ex libero ventre. 173
Ne clerici vel monachi secularibus negotiis se immisce. 162
Ne prælati vices suas sub annuo censu concedant. 196
Ne sede vacante aliquid innouetur. 122
Noui operis nunciatione. 222

Obliga-

O

Obligatis ad ratiocinia. 34
Obseruatione ieiuniorum. 159
Officio archidiaconi. 38
Officio archipresbyteri. 39
Officio primicerij. 39
Officio sacristæ. 40
Officio Vicarij. 40
Officio & potestate iudicis delegati. 42
Officio legati. 47
Officio iudicis ordinarij. 48
Officio iudicis. 50
Ordinatis ab episcopo qui episcopatui resignauit. 25
Ordine cognitionum. 81

P

Pactis 54
Parochiis & alienis parochianis. 138
Peculio clericorum. 135
Pœnis. 228
Pœnitentiis & remissionibus. 229
Pignoribus. 131
Plus petitionibus. 83
Postulando. 56
Postulatione prælatorum. 8
Præbendis. 119
Prescriptionibus. 106
Præsumptionibus. 102
Precario. 125
Presbytero non baptizato. 157
Priuilegiis & excessib. priuilegiato. 223
Probationibus. 94
Procuratoribus. 57
Purgatione canonica. 226
Purgatione vulgari. 226
Purificatione post partum. 160

Q

Qui clerici uel uouentes matrimonium contrahere possunt. 170
Qui filij sint legitimi. 181
Qui matrim. accusare possunt. 182

R

Raptoribus, incendiarijs, &c. 209
Rebus ecclesiæ alienandis vel non alienandis. 124
Regularibus. 142
Regulis iuris. 241
Religiosis domibus. 148
Reliquiis & veneratione sanctorum. 158
Renuntiatione. 15
Rerum permutatione. 130
Rescriptis. 3
Restitutione in integrum. 62
Restitutione spoliatorum. 86

S

Sacramentis non reiterandis. 29
Sacra vnctione. 29
Sagittarijs. 207
Schismaticis. 200
Scrutinio in ordine faciendo. 25
Secundis nuptijs. 187
Sententia & re iudicata. 109
Sententia excommunicationis. 233
Sepulturis. 137
Sequestra. possessio. & fructuum. 92
Seruis non ordinandis. 33
Simonia. 192
Solutionibus. 133
Sortilegiis. 217
Sponsalibus. 163
Sponsalibus duorum. 169
Statu monachorum & canonicorum regularium. 146
Successionibus ab intestato. 136
Summa Trinitate & fide catholica. 1
Supplenda negligentia prælatorum. 17
Syndico. 60

T

Temporibus ordinationum & qualitate ordinandorum. 18
Testamentis. 135
Testibus. 96
Testibus cogendis. 100
Torneamentis. 206
Transactionibus. 55
Translatione prælatorum. 14
Treuga & pace. 53

V

Verborum significatione. 240
Vita & honestate clericorum. 116
Voto & voti redemptione. 145
Vsu pallij. 15
Vsuris. 211
Vt ecclesiastica beneficia sine dimi. conferantur. 123
Vt lite non contesta. non procedatur ad testium receptionem vel &c. 76
Vt lite pendente nihil innouetur. 91

FINIS.

SVMMA SVPER TITVLVM DECRETALIVM: COMPILATA

A Magistro GOFFREDO de Trano.

DOMINI PAPÆ SVBDIACONO ET CAPELLANO.

GLOSSARVM diuersitas intelligentiam textus nõnunquam obtenebrat; & dum per eas infra, & supra discurritur, studentis distrahitur animus, hebetatur ingenium, quasi labirintum lector ingressus, ut piscis intra retia prouolutus, laqueos videt vndique, latus pertimescit vtrunque, & quo diuertat ignorat, neue qui prius incertus fuerat incertior relinquatur. Idcirco ego Goffredus de Trano domini Papæ subdiaconus & capellanus tam frequentibus, quàm deuotis scholarium precibus exhortatus, ac officialium Romanæ Curiæ instantia prouocatus, ad communem vtilitatem & eorum maxime qui Iuris Canonici sunt alumni, quorum profectum libenter prosequor & amplector, super rubricis Decretalium summam aggredior, de illius auxilio sperans qui dat affluenter, & non improperat; qui dixit, Aperi os tuum & ego adimplebo illud; A quo omnis modus locutionis poeticæ, & quælibet decoræ pronunciationis ueritas sumpsit exordium; In quo omnis ratio supernæ scientiæ vel terrenæ creaturæ consistit, ut potè qui earum caput, auctor est, & origo; In eo enim perfecta uirtus, & sapientia inuenitur; In hoc igitur opere plene inuenies quidquid alibi sparsim quæris: In hoc in suis tractatibus omnia decidentur. Et tam reduces in Iure Canonico, quam prouecti potissime tenentes cathedras magistrales, uias inuenient luminosas, per quas data copia differendi errores eliminabunt antiquos, & reprobas opiniones veterum confutabunt. Hic iudices animarum salubria quærent consilia. Hic sub certis rubricis inuenient ex quibus causis irregularitas dispensabilis, uel indispensabilis incurratur, & per quos ualeat dispensari. Qualiter consideratis criminibus & circumstantijs peccatorum adhibeantur remedia conscientijs sauciatis. Hic Prælati & alij forenses iudices instruentur quomodo pro tribunali oporteat iudicare. Verum quia nouum & ab alijs intentatum assumo, & rude opus limam correctionis exposcit; si quid dixero in hoc, quod uideatur ueritati contrarium, peritorum correctioni subijcio & expono. Nam si quid aliter sapitis, hoc uobis dominus reuelauit, & qualis ego sum in scriptis aliorum, tales alios volo intellectores esse meorum.

SVMMARIVM.

1 *Decretalium noua compilatio quare & à quo facta fuerit.*
2 *Rubrica hæc prima ponitur de Summa Trinitate & fide Catholica, & quare.*
3 *Sancta Trinitas cur summa uocetur.*
4 *Trinitas quare sic dicatur.*
5 *Fides catholica quæ sit.*
6 *Disputare publice nõ licet de fide catholica cum hominibus alienæ communionis.*

De Summa Trinitate, & Fide Catholica. Rubrica.

POST proœmium, in quo breuiter edocemur † quare hæc noua compilatio facta sit veteri dissoluta, uidelicet quia diuersæ constitutiones & decretales epistolæ summorum Pontificum in diuersa sparsæ uolumina, quarum aliquæ propter nimiam similitudinem, & quędam propter contrarietatem, nonnullæ etiam ob sui prolixitatem confusionem inducere uidebantur; aliquæ ueró uagabantur extra uolumina supradicta, quæ tanquam incertæ frequenter in iudicijs uacillabant; Et ideò Grægorius Papa nonus piæ memoriæ ad utilitatem publicam in unum uolumen resecatis superfluis mandauit redigi, adiectis suis constitutionis, per quas nonnulla, quæ in prioribus erant dubia, declarantur, ut in eodem proœmio continetur. Ponitur prima rubrica de Summa Tri. & fide catho. nec sine ministerio ponitur primo loco, ipsa † enim est uniuersorum principiũ, ut infra capit. primo in princ. ab ea elementa & eorum dispositio producta sunt in orbem terrarum, ut. C. de ue. iur. enu. l. j. in princ. Hæc Sancta Trinitas primam per Moysen & alios prophetas doctrinam prębuit humano generi salutarem, ut infra. c 1 §. hæc sancta. Et licet de hac materia non humano ore loquendum sit, sed diuino. de conse. dist. 2. c. in Christo patri. Aliqua tamen sub compędio uideamus: Et primo † cur summa dicatur, & quidem quia maior est, prior est omnibus rebus, ut superius dictum est. † Trinitas dicitur eo, quòd licet una sit substantia, essentia, seu natura diuina. Est tamen pater qui generat, filius qui gignitur, & spiritus sanctus qui procedit; ut distinctiones sint in personis, & unitas in natura. Nam licèt alius sit pater, alius filius, alius spiritus sanctus, non tamen aliud. Sed id quod est pater, est & filius idem, & omnino est & spiritus sanctus, ut infra eo. c. damnamus. † Fides autem catholica hæc est, quæ in symbolo continetur, quam Romana tenet ecclesia. 14. q. 1. hæc est fides quam firmiter credere, & simpliciter cõfiteri debemus ut infra eod. cap. 1. in princip. & 23. di. c. qui episcopus. † de qua turbis aduenatis publice disputare non licet. C. eod. tit. l. nemo, in princ. † Soliciti enim esse debemus ut margaritas nostras ante porcos non mittamus. ut. 11. q. 3. nolite recedere. §. nolite mittere. Et ne de secretioribus diuinæ sentẽtiæ omnibus proloquamur. ut. 53. di. in mandatis: Nec magistris canonum & custodibus fas est inire certamen cum hominibus alienæ communionis. vt, 24. q. 3. c. cũ quibus, in fi. quod intellige cum quis publicè de fide contendit, & ex hoc tumultus & perfidiæ occasionem quęrit. ut dicit lex pręal. nemo, Aliter in fide instruendi sunt simplices. vt. 10 q. 1. ca. placuit, & hæretici confutandi. ut. 19. dis. c secundum, de con. dis. 2. In Christo pater, & in plerisque capitulis in eadem dis. positis. & C. de episcopis, & cler. l. quoniam. Non solum autem virgines & continentes uerum etiam coniugati per fidem rectam & operationem bonam Deo placentes ad ęternam merentur beatitudinem peruenire. ut infra c. firmiter, in fi. Violatores autem fidei in æternum peribunt saluis pęnis temporalibus quæ talibus imponuntur ut dicemus. infra de hære.

SVMMARIVM.

1 *Ius naturale quando proditum sit.*
2 *Sacerdotio translato necesse est ut legis translatio fiat.*
3 *Decreta & constitutiones quis ediderit.*
4 *Iuris præcepta quæ sint.*
5 *Constitutio, uerbum, quid proprie dicatur.*
6 *Constitutio qualis esse debeat.*
7 *Constitutio quid sit, & quid consuetudo.*
8 *Constitutio à quibus fieri possit. & num. 9. cum seq.*
9 *Populus Romanus an possit hodie legem condere.*
10 *Senatus an legem condere possit.*
11 *Papæ auctoritas in conciliis excepta intelligitur.*
12 *Constitutionum causa quæ sit.*
13 *Constitutionum quatuor sunt uirtutes.*

14 Consti-

14 Constitutionibus qualiter derogetur.
15 Iura omnia sunt in pectore Papæ vel principis.
16 Factorum habere memoriam, & in nullo peccare, diuinitatis est potius quam humanitatis.
17 Canon posterior ordine corrigitur per priorem.
18 Temporum successus non ordo scripturæ in legibus & decretalibus attenditur.
19 Constitutio quando liget.
20 Pœna non seruantium constitutiones canonicas quæ sit.
21 Constitutiones canonicas interpretatur qui eas faciunt.
22 Res inter quosdam iudicata aliis non præiudicat.

De Constitutionibus. Rub.

1 POSTQVAM † Deus formauit hominem ad imaginem & similitudinem suam. vt. 23. q. 5. hæc imago. & in ætate virili, vt de pœni. di. 2. §. Romanos, prodijt cum eo ius naturale. Illud enim incœpit ab exordio rationabilis creatu-
2 ræ. vt. 5. di. in prin. † Demum lex vetus data est per Moysen, & prophetas: Post modum translato sacerdotio lex noua successit. vt infra eod. c translato. Sed quia hominum crescente malitia effrenata cupiditas quotidie noua litigia generabat. vt supra in procœmio, ita vt plura essent negocia quam vocabula. vt ff. de præscri.
3 ver. l. natura. † Sancti patres decreta, & constitutiones summi Pontifices ediderunt, vt sub iuris regulis homines coarcta ti discant honestè viuere, alterum non
4 lædere, ius suum cuique tribuere. † hæc .n. sunt præcepta iuris vt. ff. de iust. & iu. l.
5 iusticia. §. iuris præcepta. † Et licet hoc verbum constitutio ad omnes Decretales oēsque leges valeat prorogari; Nā aliàs restricto uocabulo constitutiones dicuntur principū, leges populi romani, & edicta prætorum: In hac tñ Rubrica tractatur specialiter de quibusdam constitutionibus quæ dici possunt constitutiones cō stitutionū; qa sub Rubrica ista tractatur de alijs statutis canonicis obseruandis, vt inf. eo. ti. c. j. Et de ui, & potestate aliarū & stitutionum. Oīs n. constitutio cū editur futuris dat formam negocijs, & præterita dispēdijs nō cōmēdat. vt. inf. eo. c. 2. Et qui possunt in rebus ecclesiasticis constituere, quia nō layci. vt. inf. eo. ti. q̄ in ecclesia
6 rū. & c. eccles. & 96. di. bene q̄dē. † Qā cō stitutio debet esse clara nihil ambiguum continēs vel obscurum. vt inf. eo. c. vlti. 4. di. c. erit. inf. de ver. sig. abbate. Nihil est adeò constitutionum & legum propriū sicut claritas, vt in authē. de test. imperfe. §. nos igitur, colla. 8. Videndum est igitur quid sit cōstitutio. Vnde dicatur. Quis possit facere constitutionē. Quæ cā sit cōstituendi. Quæ virtutes constitutionum, & qualiter constitutionibus derogetur, Quando cōstitutio incipit arctare. & quæ sit pœna non obseruantium. Constitutio
7 † est ius scriptum 1. di. §. cum itaque. Sicut consuetudo est ius non scriptū moribus utentium approbatum. vt ea di. Consuetudo. Nam ex non scripto ius venit ut insti. de iure natu. gen. & ciui. §. ex non scripto, ergo competenter post istum tractatum sequitur tractatus de consuetudine. Dicitur constitutio quasi com-
8 mune statutum. † Nam Papa cum fratribus suis, & cæteri prælati cum capitulis & canonicis suis constitutiones facere possunt. ut inf. de sen. excōm. c. inter alia. inf. de his quæ fi. a præla. per totum. Pōt & legatus constitutionem facere. ut infra de uerb. sig. ex parte inf. de loca. & cōduc. Ex rescripto. infra de consang. & aff. quod dilectio. infra de offi. le. c. 6. Item & capitulum circa ea quæ ad ipsum spectant, ut infra. e. c. Cum accessissent, & c. cum inferatur. Potest & aliud collegium approbatum. vt infra. eo. c. ex literis. Item synodus prouincialis. ut 16 di. quod dicitis Si nodus episcopalis. ut 18. dist. de conciliis, & c. decreuimus. Sic & princeps cum suis proceribus constitutionem facere potest ut C. de le. & con. l. humanum. Et præfectus prætorio, ut. C. de off. præfec. præto. l. normam. Item hi quibus mādat Imperator, ut & in prologo insti. §. cūq; hoc Deo propicio peractum. & hoc est quod alibi dicitur omnia nostra facimus quibus a nobis auctoritas impartitur. ut C. de ue-

iur.enu.l.1.§.cũque.& §.sed neque. Item
9 populus romanus † etia legem hodie, uel
constitutionem condere põt, vt patet ex
descriptione legis. vt inst. de iure na. gen.
& ciui §. lex est: licet dicatur ptãs in prin-
cipẽ trãslata. vt C. de vet. iure enu. l. 1. §. &
hoc etiam, dicitur enim translata. i. hoc
concessa, nõ q̃ oĩs populus a se abdicauit
ptãtem, & sic dicitur trãsferri iurisdictio
a delegãte in delegatum. ut. ff. de offi. eius
cui man. est iurisd. l. 1. §. qui mandatam: nã
etsi olim potestatem condendi legem po-
pulus in principem transtulisset, tamẽ po
stea reuocauit. vt ff. de or. iu. l. 2. §. exactis.
§. quod ad magistratus. & l. cum placuis-
10 set. † Item senatus legem condere potest,
vt ff de le. & se. con. l. non ambigitur. Nec
ob. quod alias dicitur, soli principi licere
condere leges. ut C eo. ti. l. ulti. quia supe-
riores, de quib. dictum est q̃ possint cõde-
re legem., principis auctoritate condere
intelliguntur. Sic & in Papa dicẽdum est,
ut legati, prælati, capitula, & concilia au-
ctoritate ipsius facere constitutiones intel
11 ligantur. † Vnde & in concilijs excepta in
telligitur auctoritas domini Papæ, ut in-
fra de elec. significastis. 18 di. per totum. 3.
q. 6. dudum. & c. peregrina. 9. q. 2. cuncta.
& c. saluo. & ita uidimus quid sit constitu-
tio, unde dicatur, & quis constitutionem
12 facere potest. Causa † uero constitutionũ
est, ut appetitus noxius sub iuris regulis li
mitetur, ut supra in proœmio, & ut huma
na coerceatur audacia, tutaque sit inter
im probos innocentia. ut 4. di. facere. Vir-
13 tutes autem constitutionum † sunt qua-
tuor. Omnis enim constitutio aut præci-
pit, ut statuta canonica obseruari. ut infra
c. c. 1. ut clerici regulare propositũ & ho-
nestum habitũ deferentes continenter &
caste uiuere studeãt. vt inf. de ui. & ho. cle.
c. Deus qui. & c. ut clericorum. Aut prohi
bet, ut clericos secularib. negocijs immi-
sceri. ut inf. ne cle. uel mo. & inf. ne prælati
uices suas. p totũ, & idẽ in oĩb. edictis, phi
bitorijs: Aut permittit, ut uir fortis præ-
mium petat. ut 4. di. omnis. lex 23. qu. 1.
militare. Item minora permittit ut maio
ra uitentur. ut 13. di. nerui. Aut punit scele
ra & delicta infra. de pœ. per totum unde
uersus. Quattuor ex uerbis uirtutis colli-
ge leges. Permittit, punit, imperat, atque
uetat. Consilia uero quæ in iure inueniun
tur, uoluntatis sunt, non necessitatis. ut
28. dist. sic enim neque & c. iam nunc. 14.
q. 1 quòd præcipitur. ff. de re. uen. l. is qui
destinauit. & ideo non adijcitur quintum
membrum, nam hoc continetur sub illo
membro permittit, qui enim consulit, sa
14 tis permittit. Derogatur enim † constitu
tioni priori p. posteriorẽ ut. inf de cogna.
spi. c. 1. ff. de le. & con. l. non est nouum, ẽt
si nulla in posteriori mentio hẽat, licet se
cus sit in rescriptis, ut inf. de rescrip. c. cęte
rũ, & c. ex parte. Et est rõ diuersitatis, quia
in legib. & cõstitutionib. conrinẽtur iura.
15 † Omnia autem iura sunt in pectore Pa
pæ uel Principis. ut C. de testa. l. omnium.
Et iõ, cum princeps cõdit legem posterio
rem, quasi ex certa sciẽtia faciat, memor
prioris, tollitur prior: Sed in rescriptis cõ
16 tinentur facta † factorum autem omniũ
habere memoriam & in nullo peccare, di
uinitat s est potius, quàm humanitatis. ut
C. de ue. iu. enu. l. j §. si quod autem. unde
non præsumitur quod Papa conscius pri-
mi rescripti concedat secundum, & hoc
intelligo in priore & in posteriore scdm
tempora, nõ secundum ordinem scripturę:
nã decre. infra de ma. & obe statuimus,
posterior est in ordine scripturę illa decr.
infra hic. co. tit. c. quoniam: & tamen quæ
prior est ordine, non tempore interpreta-
17 tur posteriorum ordine. † Sic & alias ca-
non posterior ordine corrigitur per prio-
rem ut 30 q. 3. post susceptum. & c. super
18 quibus, † unde in legibus & decretalibus
non ordo scripturæ, sed temporum succes
sus attenditur. Nam lex. C. quæ confirmat
Codicem factum & consummatum, post
Codicem edita est: & tamen in prin. C. po
sita est. ut. C. de iustinia. cod. confir. l. una.
sic & lex, quę est in C. de sacra. cal. l. j. facit
mentionem de lege posterius edita. C. de
iudi. l. rem non nouam. sic lex C. de col. l
illam facit mentionem de lege posterius
edita C. de suis & legi. hære. l. si defun-
ctus, nec enim ordo scripturæ inspicien-
dus est, ut. ff. de solu. l. nec enim: quam-
uis lex alibi dicat primis primo loco
ponendis, posteriore secundis. ut. C. de
no. C. confirm. l una. Incipit autem

consti-

19 † constitutio arctare post duos menses postquam insinuata & publicata fuerit, ut in authent. ut factæ no. consti. in rub. & in princ. coll. 5. infra ne cle. uel mo. c. ulti. & sic intelligo. 16. dist. c. quod dicitis. 12. q. 2. qui & humanis: ante hoc tempus ignorantes non ligantur, ut eo. c. cognoscetes. in fi. 77. dist. proposuisti. Restat uidere de pœna non seruantium constitutiones ca 20 nonicas. † Et est sciendum, quòd si quis eas non habet arguendus est de neglectu; qui habet, & qui non seruat, corripiendus est de temeritate, ut 20. distin. si decreta. Sed si in contemptum Romanæ ecclesiæ quis non seruet, hæreticus est censendus. ut 20. dist. de libellis in fi. Saluis alijs pœnis quæ per singula iura singulariter im- 21 ponuntur non obseruantibus eas. † Vnũ non omitto quòd omnes illi qui constitutiones condere possunt, eas interpretantur, ut inf. de sent. ex cõ. c. inter alia C. eo. tit. l. ult. infra de s. questra. c. 1. C. de lega. l. 1. Item consuetudo, ut ff. eo ti. l. si de interpretatione. & l. minime. infra de consue. c. cum dilectus: & hæc interpretatio est generalis, & necessaria; sed nõ in scriptis redigenda, eo quod dicitur ius non scriptum, ut ff. eo. tit. l de quibus. §. 1. Interpretatur magister, ut C. de profess. qui in cõstan. ci. l. 1. quamuis eius interpretatio nõ sit necessaria, quia nullus addictus iurare in uerba magistri. Interpretatur iudex, ut ff. de leg. & con. l. nam ut ait. quæ interpretatio etiã necessaria, & in scriptis redi 22 genda; non tamen est generalis, † quia res inter quosdam iudicata alijs non præiudicat, ut C. quibus res iudi. non no. l. 1. & 2. Aliquando minor interpretatur mandatum maioris. ut infra de post. ad hoc.

SVMMARIVM.

1 *Rescripta quando uim constitutionis habeant.*
2 *Rescriptum quid sit.*
3 *Rescripta an faciant ius.*
4 *Rescriptum quis possit concedere.*
5 *Rescriptum a quo possit impetrari.*
6 *Rescriptorum uis atque potestas quæ sit.*
7 *Quos Deus coniunxit homo non separet, quo modo intelligatur.*
8 *Bigamus an promoueri possit.*
9 *Ordinandus sine crimine esse debet.*
10 *Papa est maior Paulo in administratione.*
11 *Papa est loco Petri & Christi vicarius.*
12 *Temporale quando pro spirituali dari possit.*
13 *Principis auctoritas testamentum non solenne ualidat.*
14 *Et facit ex nudo pacto dari actionem.*
15 *Rescripta uri contraria sunt abijcienda.*
16 *Pontificem una epistola multa tollere iura nõ est uerisimile.*
17 *Papa quando sit consulendus.*
18 *Rescriptum contra consuetudinem non ualet.*
19 *Rescripta damnosa fisco uel utilitati publicæ sunt reijcienda.*
20 *Rescriptum modicam uel leuem læsionem cõtinens, ualet.*
21 *Damna modica tolerantur.*
22 *Modica deceptio est tolerabilis.*
23 *Rescripti enormem læsionem inducens, & in totum alterius ius absorbens, non ualet.*
24 *Rescriptum denegandum est ubicunque denegatur petitio.*
25 *Rescriptum qualiter tollatur.*
26 *Intellectus ad ca. Cæterum, &c. ex parte infra eod.*
27 *Rescriptis ducbus impetratis cum dubitatur de prioritate & posteritate, quid sit agendum.*
28 *Rescriptum primum generale quando lidatur per posterius speciale. Et quid sit utrumque est speciale nu. 29.*
30 *Litera s diuersas si diuersi impetrant, super diuersis & contra diuersos, an talis diuersitas noceat.*
31 *Rescripti ab appellato impetratum infra tẽpus appellationi præfixum non tenet.*
32 *Rescriptum ab excommunicato impetratum eliditur.*
33 *Rescriptum lite pendente obtentum nõ ualet.*
34 *Rescriptum tollitur ex uitio uisibili & inuisibili.*
35 *Rescriptorum uitia quædam uisibilia & quædam inuisibilia.*
36 *Literæ impetratæ seriem facti non continentes an ualeant. Et quid si non contineant item esse motã, & si non fiat mentio de dispẽsatione, nu. 36.*
37 *Ratio quare in rescriptis requiritur mentio in secundo ut primum tollatur, non au*

tem requiritur in legibus uel testamentis. & nu. 40.

38 *Princeps omnia iura in pectore habet.*

39 *Factorum omnium habere memoriam, & in nullo peccare diuinitatis potius est quàm humanitatis.*

41 *Index exceptionem peremptoriam aptam ad litem contestandam conuersam ad dilatoriam contra rescriptum, admittere nō debet in uim dilatoriæ.*

42 *Intellectus ad c. per vestras, infra de donat. inter vir. & vxo.*

43 *Rescriptum an & quādo elidat suggestio falsitatis, uel suppressio ueritatis.*

44 *Rescriptum impetratum per alium sine mandato domini an elidatur.*

45 *Canonicus an possit sine mandato pro ecclesia sua impetrare rescriptum.*

46 *Rescripta an sint stricti iuris, ut ad alias res, uel personas non extendantur.*

47 *Rescriptum a quo interpretetur de dubio super eo contingente.*

48 *Rescriptorum auctoritas per quantum tempus duret & nu 49.*

49 *Imperfecta uoluntas per se non tollit solenne testamentum præcedens, sed cum decennio tollit.*

50 *Priuilegia an sint perpetua.*

51 *Intellectus ad c. si de terra, & c. accedentibus de priuileg.*

52 *Generalia rescripta quæ sint.*

53 *Speciale rescriptum quid sit.*

54 *Iurisdictionem quæ literæ conferant.*

55 *Index a superiore delegatus, nisi fuerit petitus recusari potest.*

56 *Rescripta quæ conferant meram executionē.*

57 *Mandati fines quando dicantur excedi.*

58 *Intellectus l. si ut proponis C. de executio. rei iudi. & l. si prætor. ff. de iudici.*

59 *Rescripta quare contineant ius commune.*

60 *Rescripta quæ gratiam specialem contineāt.*

61 *Discedere a iure communi quæ faciant.*

62 *Impetrantes rescripta per suggestionem falsitatis, & ueritatis suppressionem, quib. pœnis sint puniendi.*

De rescriptis. Rubrica.

1 DICTVM est supra de consti. † Sed quia rescripta, quo ad illos quibus & inter quos conceduntur, uim constitutionum habent. Ideo subsequenter de rescriptis subijciamus. Videamus ergo quid sit rescriptum. Quis concedere possit. Quis rescriptum impetrare. Super quibus rebus. Quæ uis ac potestas eorum. Qualiter rescriptum elidatur. Quis rescripta interpretetur, si super eo dubitare contingat. Quanto tempore durat eorum auctoritas. Quæ rescripta sint gñalia. Quæ specialia, Quæ iurisdictionem conferunt. & quæ meram executionem. Quæ ius cōmune continent. Et quæ gratiam specialem. Et quæ pœna debeatur his, qui rescripta impetrant per suggestionem falsitatis, & ueritatis suppressionem. Rescripta

2 † Papæ uel Principis sunt mandata, quæ ad instantiam alicuius, uel aliquorum, seu proprio motu, uel ex suggestione petentium, uel ad consultationem facit; uel cum aliquid alicui uel aliquibus, corpori, uel collegio, uniuersitati, uel ciuitati

3 mandatur, seu indulgetur. † Talia enim ius faciunt nō generale sed speciale in negocijs & inter personas, in quibus & inter quas promulgata sunt. ut. C. de legi. & constitu. l. 2. Rescriptum † concedere potest

4 in ecclesiasticis Papa. In secularib. Imperator. † Quicunque nomine suo potest

5 agere, potest & rescriptum per procuratorem impetrare, dummodo super hoc habeat mandatum speciale, ut inf. eod. c. nō-

6 nulli. De uiribus autem † rescriptorum sciendum est, q̄ aut rescriptum est scām ius, aut præter ius, aut contra ius. Si est secundum ius, uim constitutionis hēt. Talis .n. est decret epistola, & in causis diffinitis auctoritatem habet, ut 19. dist. per totum. Si præter ius, similiter uim constitutionis habet, & arctat illos quibus dirigitur. Nam etsi uix ferendum iugum a sancta Romana sede imponitur, pia tamē deuotione tollerandum est, ut 19. dist. c. in memoriam; aut is, cui mandatum dirigitur, rationabilem cām assignet; quare q̄d mandatur, adimplere non possit. ut infra eo. c. si quando. Si contra ius, & forte contra dictum Dei, Apostolorum, uel Euangelistarum aliquid prodeat, omnino respuitur, ut 25. q. 1. c. sunt quidam: quia nedum minor in maiorem, sed par in parē

non

nō habet imperium. ff. de arb. l. nam & ff. ad trebel. l. ille à quo. §. tempestiuum: eorum tamē dicta, uel statuta pōt Papa modificare, unde illud. † Quos Deus coniunxit hō nō separet, sic modificatur per summum pontificem; coniunxit cū sensu animorum & carnis commercio, aliàs si primum interueniat & non secundum, separantur per ingressum religionis, ut. inf. de conuersio. coniuga. c. & uerum & c. Ex publico: non sic si alter coniugum uelit remanere in domo propria ut. eod. tit. c. ex parte tua, in fi. Item, modificatur & aliter illud uerbum, quos deus cōiunxit homo non separet. Cuiolenter, sine lege, & absq; rōe. Sic modificat Isidorus 23. q. 2. c. quos deus coniunxit. Sic † modificatur dictum Apostoli, oportet ordinandum esse unius uxoris uirum, ut 26 dist. in prin. & c. j. s. ad sacros ordines. ut. inf. de big. c. sup eo Nec ob quod dicitur. 34. dist. ca. lector, ubi ex dispēsatione ad subdiaconatum bigamus promouetur; quia illud intelligitur secundum statutum primitiuæ ecclesiæ, quando subdiaconatus non erat sacer ordo. ut 22. dist. c. Eos. & 60. dist. c. nullus: hodie secus ut. inf. de seruis non ord. c. miramur. inf. de temp. ord. c. à multis; quamuis dicatur Lucium Papā dispensasse cum Panormitano Archiepiscopo, q bigamus erat. Sed Nicolaus furiosus scripsit non sine furore, q si ex dispensatione bigamus ordinaretur, nō reciperet caracterem sicut nec asinus. Sed hoc non approbo per id quod legitur. 50. di. c. quicunque. Itē Apostolus dicit † ordinandum sine crimine esse. ut. 35. dist. per tot. Sed hoc modificatur per summos pontifices, qui ordinauerunt, ēt per episcopos dispensari posse in crimine adulterij, & in minoribus. ut. inf. de iudi. c. at si clerici. Sed certè hęc non sunt contra Apostolū, quia Apostolus non prohibuit dispensari. † Vel dic q Papa est maior paulo ī administratione, ut 20. dist. §. 1. Nam † Papa est loco Petri, ut. 24. q. 1. c. qm̄ uerus: & sic fit uicarius Iesu Christi, ut. inf. de transla. prælat. c. inter corporalia. inf. ut eccl. bene. sine dimi. conf. c. ut nostrū: Petrus aūt in administratione maior fuit Paulo ut 2. q. 7. c. puto 21. distin. in nouo'. Sic & mandatū dñi de decimis, quod habetur. 18. q. 1. c. reuertimini, modificatur per summos pontifices, q super hoc quibusdam immunitatē iudulgent. ut. inf. de deci. c. ex parte. qui statuerunt super decimis amicabiliter posse cōponi, ut. inf. de deci. suggestū & c. ex multiplici. inf. de trāsac. Statuimus. &. c. de cętero. inf. de cōfirm. uti. uel inuti. c. uenerabiles. Sic & modificatur illud uerbum domini, In ore duorum & c. ut 2. q. 4. in prin. inf. de testa. c. relatum, nā exponitur negatiuè. i nō pauciorū, ut. inf. de testibus c. li cet. Sic & statutum † ueteris testamenti de non dandis temporalibus pro spiritualibus modificatur, quia potest quis dare de redimendo uexationem. ut. inf. de symo. c. Matth. Item potest dari temporale pro spirituali ex prouisione superioris. ut inf. de pactis. c. cū pridē. inf. de præbend. c. nisi. quasi superioris auctoritas uitium purget. ut. ff. de his qui no. infa. l. furt. §. q iussu. inf. de trāsac. statuimus & c. uenīēs, Sicut † auctoritas principis minus solēne testamentum facit solenne ut. C. de testa. l. omnium: † quæ facit ex nudo pacto dari actionem. ut. ff. de pac. l. legitima, quæ mutat substantialia. ut. C. cōmunia dele. l. 2. C. de rei uxori ac. l. unica. † Si aūt cōtra ius positiuum aliquod rescriptū emanat, abijciēdum est. ut. 25. q. 2. c. rescripta C. de precib. impera. offe. l. rescripta. Nec .n. rōne rescripti recedendum est a iure communi, ut. inf. de æta. & qua. c. eā te. ni si expressè in rescripto contineatur, non obstante constitutione uel iure tali. ut. ff. de le. 3. l. si qs in prin. inf. de offi. de le. ca. super quæstionum: † aliàs non est ueriśimile, summum Pontificem una epistola uelle tollere multa iura. ut. inf. de elec. c. ecclesia uestra. C. de inoffi. test. l. si quādo. † Sed si super iure aliqua dubitatio oriatur, Papa cōsulendus est, ut. inf. de fide instru. c. pastoralis, & in hoc posset poni exēplū. inf. de concessi. præben. c. dilectus, de qua prohabiliter dubitatur an sit reuocata per aliam decretalem posteriorem tēpore, nō ordine. inf. de elec. c. ne pro defectu. † Sed si rescriptum fit contra consuetudinem, prævalet consuetudo, nam prævalet iuri si sit rationabilis & præscripta, ut infra de consue. c. ult. & ut dicemus in

19 rit.illo. Item † ſi reſcriptum ſit contra fiſcum, uel contra publicam utilitatem, re
ſpuitur prima iuſſio, & expectatur ſecun
da. ut. C. de preci. impera. of. l. nec dānoſa. & in auc. ut nulli iud. §. & hæc quoque
iubemus. & de man. principū §. deinde.
Si uerò cōtra ius priuati, diſtinguitur, aut
20 † in leuem & modicam læſionem, ut ſi Pa
pa mandet in ſuo reſcripto, ꝙ nō admiſſis
dilatorijs exceptionibus procedatur in
principali, uel ſi mandet actionem ſeu
petitionem alicuius differri, ut cum indul
get cruce ſignatis non conueniri tempo
re crucis, tale reſcriptum ualet. ut C. de
preci. impera. offe. l. quotiens. & l. reſcri-
21 pta. † nam modica damna tolerantur. ar.
12 q. 2. c. terrulas. & c ſi quos. de ſeruis. &
cap. bonæ rei. & infra de his quæ fi. a præ.
ſine cōſen. ca. c. paſtoralis. ff. de ī iteg. reſt.
22 l. ſcio. † Sic & deceptio modica tollera
tur. ut ff. de mino. l. in cauſę §. Idem Pom
po. Magna uerò reſcinditur. ut C. de re-
23 ſcin. uen. l. rem maioris. Cæterum † ſi re
ſcriptum enormem alicui læſionem indu
cat, & in totum ius eius abſorbeat, non
ualet, ut in prædicta l. quotiēs & infra de
deci. c. ſuggeſtum. infra de dona. c. Apo-
ſtolicæ. infra de uerb. ſign. c. quid per no-
uale. ff. ne quid in loco pub. l. 2. §. ſiquis a
princip. ff. ne quid in flu. pub. l. j. §. ſunt q
putant; eo ſaluo quod ex delicto auferun
tur omnia bona, ut C. de bonis dam. per
totum. infra de iudæis & ſara. c. ad libe
randam. infra de hæræ. c. uergentis. infra
ne cle. uel mo. c. relatum; alias non eſt ue
riſimile quod Papa, uel Imperator impro
bam indulgeat actionem, ut C. de peti.
bo. ſub l. 1. li. 10. ff. de mino. l. denique in
24 prin. † Vbicunque. n. denegatur petitio,
denegandum eſt reſcriptum, ut C. ſi nup.
ex reſcripto. pe. l. 2. niſi forte aliquid ſit,
quod proſit impetranti, & nulli obſit. ff.
de ſena. l. nuptæ. nel cui princeps ſine exē
plo ſubuenit, ut inſti. de iure naturali gē.
& ciui. §. Sed & quod principi placuit, ut
25. q. 2. reſcriptum. Tollitur reſcriptū
25 † ſi per ſuggeſtionē falſitatis, uel rei ſup
preſſionem fuerit impetratum, & ſcien-
ter, uel ignoranter. Sed per talem, qua nō
interueniente, literæ non fuiſſent obten-
tæ, ut infra e. ti. c. ſuper literis, etiam ſi re
ſcriptum ſit conſentaneum iuri, ut xxv. q.
2. & ſi legibus C. ſi contra ius uel uti. pu.
l. & ſi legibus. Et eodem modo tollitur ſi.
per mendacium iuris obtineatur, ut. 25.
q. 2. c. præſcriptio. & C. ſi contra ius uel
uti. pu. l. ut pſcriptum, ut ſi quis ſuggerēs
principi eſſe de iure, quod non eſt, impe
trat, quamuis nō ſit ueriſimile principem
in hoc falli, ut C. de teſta. l. omnium. Tol-
litur reſcriptū primum per poſterius fa-
ciendo mētionem de ipſo primo, & tunc
ipſo iure. ut infra de off. dele. c. literis. &
c. paſtoralis. §. præterea, in fi. Si uero in po
ſteriori non fiat mentio de priori, tollī-
tur poſterius per primum, ſed nō ipſo iu
re, ſed ope exceptionis, & eſt ratio diuer
ſitatis, quia in primo caſu certi ſumus de
uoluntate principis uel Papæ, ꝙ uoluerit
primum tolli, cum in ſecundo de ipſo fe-
26 cerit mentionem. Iu † ſecundo autem
caſu, cum in uno de altero mentio nō ha
betur, de uoluntate principis ignoramus
quod illorum uoluerit prævalere, & ideo
requirimus opem exceptionis ex primo
contra ſecundum, & ſic intelligimus in-
fra. eo. c. Cæterum & c. ex parte. Huic opi
nioni non ob. decreta. prędlle. de offi. de-
leg. c. ex literis in qua dicitur quod pri-
mi iudices habuerunt iuriſdictionem, cū
in ſecundis literis non fiat mentio de pri-
mis; ſed intelligo ibi exceptum fuiſſe con
tra ſecundas. Et ſic reſpondeo ad decre.
Cæterum; quod enim ibi dicit quod ſe-
cundæ literæ non facientes mentionem
de primis nullam obtinent firmitatem,
uerum eſſe intelligo, ſi excipiatur ex pri-
mis; ſed moueberis & dices nonne abſur-
dum eſt, quòd primi iudices ex primis li
teris, & ſecundi ex ſecundis iuriſdictionē
habeant in eodem negocio, & inter eaſdē
perſonas? Reſpondeo contra, contingit
ratione dubitationis, ut infra eod. c. pa-
ſtoralis. & c. cum contingat; ſicut & alia
fiunt ratione dubitationis, ut infra de ap
pella. c ſi duobus. & c. cū parati. ff. de iudi.
l. ſi quis ex aliena; & eodem modo intel-
lige, tolli reſcriptum per exceptionem ut
in ſuperiori caſu, quando impetratur re-
ſcriptum per mendacium; nam & tūc re-
ſcriptum taliter impetratum confert iu-
riſdictionem, ita ut ſi excipiatur de vitio

literarum

literarum, super hac emergenti exceptio ne iudex cognoscet, ut infra de ap. c. super eo. §. si aũt. 25. q. 2. c. & si nõ cognitio. C. si cõtra ius uel uti. pub. l. & si non cognitio, & per sententiam suam decernet ꝙ impetrator careat impetratis seruata tamẽ distinctione quæ habetur infra eo. c. super literis; & si nimia mentientis improbitas inuenitur, se ueritati subijciat iudicantis, ut 25. q. 2. c. & si legibus. C. si cõtra ius uel uti. pu. l. & si legibus. sed Taner. scripsit ꝙ secundæ literæ non facientes mentionem de primis ipso iure non ualent, & hanc opinionẽ fundauit ex uerbo quodã, quod erat in decretali inf. eo. tit. c. cæterum, secundum ueteram compilationẽ; ita enim continebatur in ea, nec secundæ literæ de iure obtinent alicuius roboris firmitatẽ, exponebat ipse, id est, ipso iure; sed compilator huius voluminis ex industria, sicut puto, amouit illud uerbum de iure, quod materiam præstabat erroris. Confunditur autem Tãcr. opinio, infra eo. c. si autem & c. plerunque. nam si ego impetrẽ rescriptum primum, & tu secundum non facta mentione de primo, & ego malicioſè uel negligẽter non utor meo rescripto infra annum computandum à tempore tui rescripti, uteris tuo sine metu exceptionis quod non fieret, si secundum impetratum non habita mentione de primo esset nullum ipso iure. Item si auctoritate secundarum literarum non facientium mẽtionem de primis per secundos iudices procedatur, nisi excipiatur de primo processu & sententia lata per primos iudices, ualet secunda sententia, ut infra de sen. & re iudi. cap. inter monasterium; † Vbi autem dubitatur de duobus rescriptis, quod sit primum, quod sit posterius, utpote qa eadem est data utriusque; si impetrata a diuersis super diuersis, sed ad eosdem iudices, tunc superior consulatur, ut infra de offi. del. g. c. sanè; si uero diuersa fuerint obrenta rescripta a diuersis & ad diuersos iudices, sed super eodem negotio, & dubitatur, quod sit prius & quod sit posterius, tunc seruanda est doct. illarum decreta, infra c pastoralis. & c. cum contingat. 28 Item elicitur † primum rescriptum generale per posterius speciale; etiam si in speciali de generali nulla mentio haberetur, in eo tamen quod in speciali specialiter continetur, vt inf. eo. c. pastoralis. Vbi autem vtrunque rescriptum est speciale, sed vnum est super certo, & aliud super incerto, requiritur in secundo mentio de priori, vt inf. de off. dele. c. ex parte. 29 Item tolluntur rescripta † si ab eodem duo paria fuerint impetrata, quorum posterius mentionem de priori non facit, si ad diuersos iudices obtenta sint causa uexandi reum coram diuersis, nunc coram istis, nunc coram illis: secus si hoc fiat ad cautelam ne alterum amittatur, uel ne iudices vnius interim moriantur, vno tamẽ impetrato uti intẽdit, ut inf. eodem tit. Ex tenore. & C. de asser. tollend. l. 1. §. vltimo. Sed si duo rescripta eiusdem tenoris impetrentur ad eosdem iudices, tunc nullũ est uitiũ, unum. n. esse uidetur, vt ff. de testa. l. vnum. ff. de his quæ in testa. dele. l. vl. & ff. de bono. poss. secundum ta. l. 1 §. 2. & ideo consuetudo curiæ habeat frequentius duplicare literas propter periculum uiarum. Vbi uero quis impetrat diuersas literas ad diuersos contra diuersos, talis diuersitas nihil obest; sed si contra eundẽ, talis diuersitas obest in personalibus actionibus, quæ cõmodius coram eodem uel eisdem iudicibus poterant expediri, ut inf. eo tit. c. ul. & ff. de quibus re. ad eũ 30 dem iudicatur. Item † si diuersi impetrant diuersas literas super diuersis, & cõtra diuersos, hæc diuersitas nihil obest, & idem si contra eundem; eo saluo ꝙ si plures impetrãt diuersas literas super diuersis beneficijs, contra eandem ecclesiã, unus illorum obtinebit, qui prius ad executores literas reportabit, ut inf. eo. tit. c. capitulum, quod intelligo cum Papa non intẽdit grauare ecclesiam in receptione duorum, ut inf. eo. tit. c. capitulum, quã intentionem Papæ colligo ex forma literarum, ut si in literis cõtineatur, si pro alio uel alijs ibidem non scripsimus, ut inf. eo. tit. c. mandatum; uel sic, nisi pro alio per nos uestra ecclesia sit grauata, ut inf. eod. c. literis: cæterum, si hic uel similibus ecclesia, cui scribitur sit grauata in receptione alicuius, uel aliorum de mandato domini Papæ, nõ tamen competit exceptio,

pcio, nã etſi graue quid apponatur ab eccleſia Romana, ferendum eſt, ut 18. diſt. in memoriam, uel ſaltem excuſandum ut
31 infra eod titu. ſi quando. † Item eliditur reſcriptum, ſi ab appellato fuerit impetratum infra tempus appellationi præfixum, ut infra de appel. Sępe & c. oblatæ. infra de confir. uti. uel inuti. bonæ memo
32 riæ. † Item eliditur ſi ab excommunicato fuerit impetratum, ut infra de ęta. & qua. c. cum bonæ. infra de proba. poſt ceſſionem. infra de procura. c. ulti. Item
33 † eliditur reſcriptum obtentum lite pendente, ut infra ut lite pend. c. 1. 2. & ulti. nam lite pendente ſupplicare non licet niſi in caſibus. ut. C. ut lite pend. l. 2. in authent. in medio li. non expec. ſacras iuſ.
34 §. ſuper hoc colla. 8. Item tollitur † reſcriptum ex uitio uiſibili, & inuiſibili intelligibili tamen. Vitia enim reſcriptorum quædam ſunt uiſibilia, quædam inuiſibilia ſed intelligibilia. Viſibilia ſunt quæ arguto ingenio perſpicaci oculo cerni poſſunt, de quibus ponuntur ſeptem exempla, infra de crimine fal. licet inuiſibilia ſed intelligibilia ſunt, ut ſuggeſtio falſitatis, & ſuppreſſio ueritatis, de quibus
35 dictum eſt ſupra. † Item cum literæ impetrantur non continentes ſeriem facti. ut infra de coha. cle. & mu. c. ſuper eo: & cauſam facti. ut infra eod. titu. c. dilectus. infra de ſen. excom. c. cum pro cauſa.
36 Item † cum non continent litem eſſe motam & pendere, ut infra ut lite pendẽ. c. dilectus filius. Item ſi non fiat mentio de diſpenſatione, ut infra de filijs presby. c. ex tua; dẽ compoſitione, ut infra de deci. c. ex multiplici; de ſtatuto, ut infra eod. conſtitutus, de priuilegio, ut infra eod. tit. cum ordinem; de ſententia, ut infra de ſenten. & re iudi. inter monaſterium. Vnde uerſus. ſi priuilegium, ſi diſpenſatio, pactum, Vel ſi reſcriptum, ſententia, ſiue ſtatutum, Finis tolletur, niſi mentio facta
37 probetur. Sed quæritur † quæ ſit ratio, quare in reſcriptis requiritur mentio in ſecundo, ut primum tollatur; non autem requiritur in legibus, uel teſtamentis. Lex enim poſterior tollit priorem etſi nullam de priori habeat mentionem, ut ff. de legibus, & ſenat. conſul. l. non eſt nouum. Similiter & ultima uoluntas ſeruanda eſt, ut 13. q. 2. c. ultima uoluntas. Reſpondeo, In legibus continentur iura,
38 † Omnia autem iura in pectore principis ſunt. ut. C. de teſta. l. omnium, unde cum legem condit poſteriorem, quaſi ex certa ſcientia memor prioris tollit priorem. In reſcriptis uerò continentur facta,
39 † factorũ aũt oĩum habere memoriã, & in nullo peccare, diuinitatis eſt potius, quã humanitatis. ut. C. de uete. iu. enu. l. 2. §. ſi quid autem; nec præſumitur Papa ex certa cõſcientia indulgere ſecundum reſcriptũ poſt primum ſine cauſa, ſi prioris immemor eſt, ut inf. de oſſi. dele. Ex parte il. r.
40 † In teſtamentis autem illa eſt rõ, ne libertas ſupremi iudicij reſtringatur. ut. ff. pro ſocio. l. cũ duobus. §. idẽ reſpondit: nihil enim ita hominibus debetur, ſicut ut ulti mę uolũtatis liber ſit ſtilus. ur. C. de ſac. ſac. ecc. l. 1. Hoc tñ fallit in teſtamẽto inter liberos, quod per ſecundã diſpoſitionẽ nõ tollitur, niſi teſtator in ſecundo teſtamento declaret, primũ teſtamentũ nolle ualere. ut. C. de teſta. in authen. hoc inter liberos. Itẽ fallit cum quis in primo teſtamento interdixit ſibi licentiã iterũ teſtandi: nam hoc teſtamentũ non tollitur, niſi in ſecundo de priori mentio habea-
41 tur. ut. ff. de leg. 3. l. ſi qsĩ principio. † Vnũ non omitto, ꝙ ſi quis exceptionẽ peremptoriam & aptam ad litem conteſtandã conuertat ad dilationẽ contra reſcriptũ, iudex eã admittere non debet in uim dilatoriæ: ſed dicet proponenti, ut eã proponat in propria ui. Nam alias quælibet peremptoria poſſet reduci ad dilatoriã,
42 & hoc ridiculum eſſet. † Sed uidetur obſtare inf. de dona. inter ui. & uxo. c. per ueſtras. ubi exceptio rei iudicatæ, quæ eſt peremptoria, reducitur ad dilatoriam cõtra reſcriptum. Sed dic ꝙ ibi non proponebatur exceptio rei iudicatæ, ſed exceptio dilatoria contra reſcriptum, eò ꝙ in ipſo non fiebat mentio de proceſſu. ut inf. de ſent. & re iudi. c. inter monaſterium.
43 Aliquando ſuggeſtio † falſitatis, uel ſuppreſſio ueritatis ex ſimplicitate prouenies non elidit reſcriptũ, ſed impedit formam: Et tunc datus iudex pro tenore ueritatis, non pro deprecantis affirmatione

re cognoscere debet. ut infrà eo. c. super literis. 25. q. 2. præscriptione. C. si contra ius uel uti. pu. l. præscriptione. Aliquàdo sufficit aliqua narratorum in literis esse uera dummodo eorum rescriptum competat conclusioni literarum ut infra de iudi. c. exhibita, & secundum hoc intelligo, infra de præben. c. cum iam dudum. infra de ap. significauit, secus si non competat. ut inf. eo. titul. olim. in fi. Eliditur re-
34 scriptum † si per alium sine mandato domini impetratur. ut infra eod. titu. c. nonnulli. ad fin. exceptio hodie secundum obseruatam consuetudinem locum habet in audientia literarum, non in iudicionegotiorum Sed oppones ex illa dec. infra eo. titu. ex parte. in fi. sed illa loquitur in procuratore reuocato, cuius interpretationem ratam dominus non habebat, secus si is, cuius nomine impetratur & sine mandato, ratam habebat impetrationē. Potest autem quis impetrare pro alio sine mandato, si sit de illis personis à quibus non exigitur de iure mandatum. ut in decre. in illis. nonnulli. & c. ex parte. Quæ autem sint illæ personę, legitur. ff. de procura. l. sed & hæ personæ. Sed nun-
45 quid † canonicus impetrabit pro ecclesia sua sine mandato? non puto. Nunquid pro canonico? uidetur posse, cum quasi quædam proximitas spiritualis sit inter eos, quæ maior est carnali. ut 30. q. 3. cap. 1. & secundo: nam & inter socios uinculum fraternitatis esse uidetur. ut. ff. pro socio. l. uerum. in prin. & miles admittitur procurator pro cōmilitonibus suis. ut. ff. de procu. l. non solum. §. ueteranis. Puto tamen contra, & sto legi quæ loquitur de proximitate carnali distinguens
46 gradus cognationis: Item † rescripta sunt stricti iuris, ut ad alias res vel personas non extendantur. ut infra de offi. dele. c. cum olim, nisi in literis sit clausula generalis. ut inf. eod. tit c. pastoralis, sed & tūc hæredes illorum, qui tunc uocari poterant, non uocantur vt. inf. eo. tit. c. significauit. Sunt & aliæ plures exceptiones ad elidenda rescripta, quas per se notare potest quilibet studiosus. Nunc uideamus
47 de interpretatione rescriptorum † Et est sciendum, q̄ quilibet iudex literas de beneficio plenissime debet interpretari. ut infra de dona. c. cum dilectus. ff. de cōstit. prin. l. beneficia. Sed si iudex aliquis maliciosè interpretetur, infamis efficitur. ut. C. de le. & consti. l. 2. Et ad superiorem pro interpreratione recurrendum est. ut infrà de uerb. sig. olim. & cap. cum in partibus. & c. cū olim. & c. tua. & c. transmissæ. Saluo eo quòd de priuilegiis dñi Papę dicitur, de quibus non licet alicui iudicare. ut infra de confir. uti. uel inuti. ca. 1. & 2. & ut ibi de hac materia plenius dice-
48 mus. † Durat autem rescriptorum auctoritas per decennium, si impetrantes copiam iudicum habuerint & neglexerint uti; nā infra illud tempus quandoque poterunt experiri. ut C. de diuer. rescrip. l. falsò. Alij aūt doctores dixerunt, quòd si quis impetret rescriptum & infra annum cum copiam iudicum habuit nō utatur, perit rescriptum lapsu anni. ut inf. eo. tit. si autem. & ca. plerunque, qui sic dicunt, asserunt de plano legem illam falsò fore correctam. Sed quia promptū est iura in rib. cōcordare. ut C. de inof. dona. l. unica. sic legem & decret. ad concordiam reduco, legem intelligo, ut cum post primum rescriptum secundum non fuerit impetratū: decretales illas intelligo, cū impetro primum rescriptum, tu impetras secundum nō facta mētione de primo, agis ex secundo, excipere non possum ex primo super eodem negocio ad alios iudices obtento, si illo fraudulenter & negligenter infra annum ab impetratione tui secundi uti omiserim: sic loquuntur illæ decre. sed hunc casum lex illa non considerauit, & si hęc opinio placeat, dic, ut superius dictum est. q̄ annus iste incipit currere a tempore secūdi rescripti, quod tali ratione probabis. Annus per se sine secundo rescripto non tollit primum rescriptum, ut dictum est, nec secūdum rescriptum per se sufficit ad tollendum primum, cum de eo non faciat mentionem. Est igitur utrumque necessarium, & secūdum rescriptū impetrari, & annum cedere: & sic ambo coniuncta primum perimūt, iuxta illud, & si non prosint singula, multa iuuant. Et ad hoc habes optimū si-
49 mile † quia imperfecta uoluntas per se

non

non tollit solenne testamentum præcedens, sed cum decennio tollit ut. C. de testamen. l. sancimus; doctores tamen multi dicũt, primum rescriptum nullo alio impetrato super eodẽ negocio tolli per lap-
50 sum anni. † Priuilegia vero sunt perpetua quia sunt priuatæ leges. ut 4. dist. priuilegia. infra de uerb. signi. abbate, scilicet in perpetuum duratura, si ad excipiẽdum concedantur, quia si nunquam agitur nunquam excipitur ex priuilegijs, & sic perpetuo durant; & propterea dictum est, quæ temporalia sunt ad agendum, perpetua sunt ad excipiendum, ut ff. de doli. excep. l. purè. §. vlti. insti. de excep. C. eo. tit. l. si pactum. Si uero aliquando agatur & non excipiatur ex priuilegio fit præiudicium quo ad illum actum, in quo omittitur exceptio. ut. C. de episcop. & cler. in
51 aut. præsbiter. C. de excusa. tu. l. voluntarie. † Sed si tanto tempore contra priuilegium petatur, nec priuilegiatus utatur exceptione, vt verisimile sit priuilegio renunciatum; tunc in totum tollitur priuilegium. vtpote spatio 30. vel 40. annorum, & idem puto in tempore citeriori, & sic intelligo infra de priuil. c. si de terra & c. accedentibus. & hoc locum habet in priuilegio concesso ad expediẽdum, ut cum conceditur immunitas decimarum soluẽdarum: sed si detur priuilegium ad agendum utpote ad decimas quas nunquàm quis perceperat exigendas, tanto tempore durat priuilegium, quanto tempore durat actio: quia non est verisimile Papam vel principem, qui priuilegium cõcedit, mutare uelle naturam actionis. vt infra de elec. c. ecclesia. C. de inoffi. te. l. si quando. Sed si priuilegium concedatur ad factum, scilicet ut liceat aliquid facere, puta ut alicui capitulo canonicos & præbendas reducere ad certum numerum, uel ut aliquis nũdinas faciat, tũc tale rescriptũ sine priuilegiũ durat usque ad decennium, vt liceat hoc fieri quod permittitur, ut ff. de nundi. l. 1. Si uero Papa statuat in aliqua ecclesia certũ numerũ canonicorũ, & super iã indulto vel statuto ab alijs etiam per Papã confirmato literæ concedantur, huiusmodi priuilegio derogatur per uniuersum contrariũ actũ. ut sup. de constit. c. cum accessissent. inf. de p̃bẽ. c. pro illorũ. inf. de his quæ fi. a ma. par. ca. c. Exore. 11. q. 3. priuilegium. C. de iure do. impet. l. 2. C. de pac. int. empt. & ven. l. commissoriæ. Gene-
52 ralia † sunt rescripta illa, in quib. generales seu indefinitæ clausulæ continentur, scilicet cum dẽ, talis & talis, quidam alij iniuriantur eidem, vel sic, super decimis, possessionibus, & rebus alijs; quo casu rescripta ad maiores & digniores personas, uel ad maiora negotia expressis nõ extenduntur ut. inf. eod. c. sedes Apostolica. & c. pastoralis. §. quoniã aũt. item si ponatur clausula illa, contradictor & c. Item si illa, amoto inde & c. Item illa, uocatis & c. tales enim & consimiles clausulæ faciunt gñale rescriptũ. Item cum literæ dirigũtur ad oẽs ut. inf. de pę. & re. c. cũ ex eo. Speciale
53 rescriptũ † est, qđ inter certos dirigitur, & super certis & expressis rebus seu negocijs sine clausula generali ut. infra. eo. ti. c. 1. & c. pastoralis. Et tale rescriptum non extẽditur ad alias res, uel p̃sonas ut. infra de offi. dele. c. cum olim. & ca. p. & g. sic & priuilegiũ personale personã non trãsgreditur ut. infra de auc. & usu. pal. c. 2. infra de offi. dele. quoniam abbas. ff. quib. modo usufru. amit. l. si usuf. 7 q. 3. petisti. insti. de iur. na. gen. & ciui. §. Sed quod princi. ff. de iudi. l. sed & si restituatur. ff. de regu. iur. l. & priuilegia. 2. q. 6. § diffinitiua. in uer quãdoque nõ ob. infrà de iud. c. Quia G. nã ibi agitur per primas literas; sed secundarũ non ob. exceptio. infrà. de. offi. dele. c. quoniã, cũ fit cõmissio expresso nomine dignitatis; ibi eñ transeũt literæ ad successorẽ, qui succedit primo in onere ut inf. de offi. or. c. pastoralis. Itẽ nõ ob. de offi. dele. c. 1. ubi iurisdictio ex literis specialibus extenditur ad alios. Nam ille casus specialis est ut extendatur iurisdictio ad illos, qui processum iudicũ impediũt ut infrà de offi. dele. c. ex literis. Sed de-
progatione iurisdictionis nõ prosequor hic amplius quia notabo infrà de offi. de
54 le. Iurisdictionem conferunt † omnes illæ literæ in quibus causę cognitio demandatur, quod ex forma colligitur literarum; ut cum in literis continetur, si est ita: si præmissis ueritas suffragatur: cognita ueritate: iustitia mediante: sicut

de iure

de iure fuerit: quod canonicum: quòd iustum: ut promisit; ut tenetur: prout in instrumento inde confecto, uel literis continetur; & talis iudex cui negocium a principe committitur sub aliqua de his formis, potest in figura iudicij procedere, potest & alij uel alijs causam committere tota uel partem. vt inf. de off. deleg. c cum te. principium, medium, uel finem, cognitionem, executionem ut inf. de offi. dele. c.
55 super quæstionum. † talis potest recusari ex causa nisi fuerit iudex petitus, ut inf. de offi. dele. cum olim magister 3. q. 3. c. inducię § offeratur. 4. q 3 § Item in criminali. in uer. si quis testibus; sed tũc poterit recusari ex noua causa, ut inf. de offic. del.
56 insinuante. *Executoriæ* † *literæ sunt per quas sine aliqua iudiciali cognitione factum seu ministerium delegatur; ut inf. de offi. dele. c. ulti.* talis non est iudex sed *auditor, uel executor, ut inf. de offi. dele. c. super quæstionum. § porrò*, & sic possit recusari nisi de partium recipiatur uel detur assensu, ut in d c. super quæstionum. § nos autem. & § porrò, à tali appellari nõ potest nisi fines mandati excedat, vt in eadem decr. super quæstionũ. & inf. de appe. c. nouit. 2. q. 6. § diffinitiua, in uerbo, ab executore. C quo. appell. non reci. l. ab
57 executore. † Fines autem mandati excedit cum aliud uel aliter exequitur quòd mandatur, uel cum exequendo mandatum præter commissum iniuriam infert, nam & tunc potest ab iniuria appellari, vt. C. de appel. l. si quis prouocatione, talis cum non sit iudex vt dictum est nec ei
58 sit iurisdictio, sed executio demandata, ut inf. de offi. deleg. c. ulti. alteri delegare nõ potest, quia ex iurisdictione procedit iudicis dandi potestas, ut ff. de iurisd. om. iu. l. 3. & quia cum ministerium committitur, industria eligitur personalis, & ideo a persona recedi non debet, ut inf. de offi. dele. c. ulti. C. de cadu. tol. l. una. ff. de solu. l. inter artifices; talis in exequendo partes iudicis non assumat; ut C. de exec. rei. iudi. l. si ut proponis; nec ob. 26. q. 2. & si nõ cognitio. & C si contra ius uel uti. pub. l. & si non cognitio, lex enim illa loquitur in mixto executore, superior mero, miscetur autem executioni iurisdictio per illas clausulas, uel consimiles, quas supe
58 rius assignaui; sed dices. † Nonne executor audire debet exceptiones legitimas quantumcunque sibi præcisè, & absolutè scribatur? ut inf. de offi. deleg. c. ex parte, & c. si quando, infra de crimi. fal. super eod. Respondeo. Audire debet summatim, & si cõstiterit veras esse. nõ pronunciabit, & sic loquitur lex illa, si ut proponis, sic loquitur alia lex ff. de iudic. l. si prætor; sed suspendet executionem, ut C. si ex fal. instru. l. iudicati, executio solet suspẽdi, nec exequetur, ut infra de crimi fal. c. si super eo. & instabit apud committentem ut ipsum ab executione mandati absoluat, ut inf. de offi. deleg. c. pastoralis § quia uero; uel ut differatur mandatum ipsius, donec idem superior uel alius cui hoc cõperat, de ueritate cognoscat, ut inf. de offi. deleg.
59 c. si quando. Continent † ius commune literæ; in quibus mandatur quod consonat iuri, & æquitati, & maximè cũ ille literæ continent iuris determinationes, puta partibus conuocatis, uel uocatis, quæ fuerint euocandæ: quod iustum, uel canonicum. &c. Item iustitia mediante: uel prout de iure fuerit &c uel alias consimi-
60 les clausulas. Gratiam continent † literæ illæ quæ continent dispensationem, uel pœnæ debitæ remissionem; & in quibus ob fauorem, uel utilitatem seu necessitatẽ
61 receditur a iure communi. † Tria enim sunt quæ faciunt a iure communi discedi, necessitas, utilitas, & euidens meritorũ prærogatiua, ut. 1. q 2. c. talis. inf. de elec.
62 c. innotuit. Restat † uidere de pœnis impetrantium literas per surreptionem. Et est sciendum q condemnandi sunt ad expensas quas altera pars fecit in ea re & circa ipsum iter, ut inf eo. ti. c cæterum in fi. C. de his qui accu. pos. l. qui crimẽ. & alias seueritati subiaceant iudicantium, ut 25. q 2. c. dicenti sacras Et C. si contra ius uel vti pu. l. & si non cognitio; nam & per legem Corne. de fal. puniri possunt, ut. ff. ad le. Cor. de fal. l. si quis irrepserit: non ergo iudices metuant, si non effectum mancipant quæ mandantur Nam secundum imaginem ueritatis procedere debent & legum ueritati, ac iudiciali uigori per omnia satisfacere ut. C. de appel. l. ult.

vlt. in fi. Quędam n. conditiones tacitè in rescriptis intelliguntur, & sine expressione aliqua sunt seruandę, vt illa si preces veritate nitantur, vt infra eodem titu. cap. ex parte, il primo, ad fin. si quis idoneus, vel aliqua idonea fuerit, vt inf. de ele. causam. ff. de mu. & hon. l. vt gradatim in fi j respō. Item cum quis natalib. restituitur, subintelligitur hęc conditio: si is, qui restituitur, ex ingenua natus sit: nam si ex ancilla, per talem restitutionem nihil agitur, vt ff. de na. test. l. 1. Item in concessione uiæ, tacitè intelligitur hęc conditio, vt is cui conceditur, ciuiliter vtatur, vt ff. de seruit. l. si cui. Item in generali mandato patris de quęrendo sponsum filiæ suę, hic subintelligitur, ut persona sponsi patri ostendatur, nec prius nuptiæ fiant, vt ff. de ritu nup. l. generali.

SVMMARIVM.

1 *Consuetudo quid sit.*
2 *Consuetudo vnde dicatur.*
3 *Consuetudo qualiter, & quot actibus inducatur, & nu. 4.*
5 *Possessio, vel quasi per binum, vel trinum actum inducitur.*
6 *Possessio, vel quasi, actu acquiritur uel perditur.*
7 *Consuetudo tollit ius in loco, in quo ea viget, dummodo sit rationabilis.*
8 *Consuetudo in contradictorio iudicio non inducitur, sed firmatur.*
9 *Consuetudo quando vincat legem.*
10 *Intellectus ad l. iij. §. Diuus. ff. de sepulchris violatis.*
11 *Consuetudo specialis quæ sit.*
12 *Consuetudo quæ generalis dicatur.*
13 *Consuetudo quando aliam tollat.*
14 *Consuetudo contra ius naturale nullo tempore conualescit.*
15 *Consuetudines male adinuentæ nullo tempore confirmantur.*
16 *Consuetudines in grauamen ecclesiarū inductæ non sunt seruandæ, sed reuocandæ.*
17 *Consuetudo iuri, & priuilegio contraria ad concordiam reducitur.*

De consuetudine. Rubr.

DIximus de iure scripto, nunc dicamus de iure non scripto, s. de consuetudine. Videamus igitur, quid sit consuetudo & vñ dicatur: qualiter & ex quot actib. inducatur consuetudo, quæ consuetudo prędiudicet iuri, quæ sit specialis, & generalis: Et an vna consuetudo tollat aliam
1 contrariam. Consuetudo † est quoddam ius morib. i. assiduis actib. hominum institutum, quod pro lege suscipitur cum deficit lex, ut 1. dis. c. consuetudo: quę n. in scriptis redacta est, vocatur lex, vel constitutio, quę aūt in scriptis nō est, retinet suum nomen consuetudinis, vt c. consuetudo. §. cum itaq, ad fi dis. 1. Et propterea alibi dicitur; cōstat aūt ius nostrum, quo utimur, ex scripto, & non scripto, vt Inst. de iu. na.
2 gen. & ciui. §. constat. † Dicitur autem consuetudo quod in cōi est vsu, vt 1. distinct.
3 consuetudo, in fi. princ. Inducitur autem consuetudo cum populus incipit aliquid obseruare ea mente, vt de cætero sit consuetudo, vel vt dicunt alij, cum expresse placet populo aliquid obseruari pro consuetudine in futurum, alias vero non eo ipso, q aliquid fit, ius consuetudinarium indicetur. ar. ff. de itinere actuq. l. ultima.
4 † Inducit consuetudinem binus actus, ut 25. q. 2. ita nos. & ibi glos. in ver. vsum. C. de episcopali audi. l. 3. in fi. sicut & binus actus, vel † trinus inducit possessionem, vel quasi, vt inf. de cau. possess. & proprie. c. cum ecclesia Sutrina. & c. ult. C. de
6 fideicommis. l. 1. licet † vnico actu acquiratur, uel perdatur possessio, vel quasi. C. de ser. & aqua. l. cum talis. sup. de constit. c. cum M. inf. de præben. cap. pro illorum.
7 † Talis cōsuetudo sic inducta, vt superius dictum est tollit ius in loco in quo consuetudo viget, dummodo sit rationabilis. vt ff. de le. & sena. consul. l. de quibus. Talis legem interpretatur, vt ff. eodem tit. l. si de interpretatione, inf. eod. ti. cum dilectus: quia non refert an scriptura, vel ratione consistat, ut 1. dis. c. consuetudo. Talis pro lege suscipitur cum deficit lex, vt superius dictum est, ex tali ius venit, vt Insti. de iure na. gen. & ciui. §. ex non scripto. Cæterum si non sit rationabilis se-

cus:

cus, vt ff. de le. & se. con. l. quod non ratione: nam in reb. nouis constituendis euidens debet esse vtilitas, ne recedatur ab eo iure, quod diu æquum visum est, vt ff. de consti. prin. l. in rebus. sed si de tali consuetudine dubitetur, vna partium asseret fore consuetudinem, altera hoc neganté, & pronunciatum fuerit esse consuetudinem, dicitur obtinere in conrradictorio iudicio, vt inf. de ver. sig. c. Abbate sa-
8 ne. † vnde in contradictorio iudicio non dicitur consuetudo induci, sed firmari, vt ff. de le & se. con. l. cum de consuetudine: quamuis in decre. Abbate, in allegatione sua dicatur induci. Cęterum si non sit inducta consuetudo, sed per quandam assuefactionem & obseruantiam hominum, & non sit ad quadragenariam pręscriptionem secundum canones inducta, non uincit ius: & sic loquuntur illa iura. infra eodem tit. cap. cum consuetudinis. 11. dist. c. consuetudinis. C. quę sit longa consuet. l. consuetudinis. nec perit ius, vt infra de elec. c. Cumana. inf. de causa posses. & proprie. c. cum ecclesia. Sed si ad pręscriptionem sit producta, & perit ius, & vincit le-
9 gem, vt inf. eo. ti. c. vlt. † Sed si tanto tempore fuerit obseruata consuetudo, vt non sit in memoria hominum quando incepe rit, vincit legem, vt ff. de aqua plu. arcē. l. 1. in fi. ff. de aqua quot. & æsti. l. hoc iure. §. ductus aquę. Item illa, quam Romana eccles. obseruat, & præcipit obseruari: vt 11. dist. c. nolite. de consecr. dist. 1. c. basilicas: & illa, quam quis in prędiciū suum inducit, vt ff. communia prędio. l. si ven-
10 ditor §. si constat, sed tunc magis valet ratione pacti, quàm consuetudinis, † nec ob. ff. de sep. viol. l. 3. §. diuus. quia lex illa loquitur quando prędcedit consuetudo & sequitur lex secundùm quòd Accurs. eam legit & punctat: quamuis Placent. aliter intelligeret ipsam: Et quod dixi præscribi consuetudinem, hoc intelligo cum inducitur circa illud quod prędscriptibile est, alias secus, vt inf. de præscrip. c. cām,
21 & c. cum non liceat. Speciales † consuetudines sunt, quæ in certis locis uigorē & obseruātiam habent. 12. dist. c. scit sancta.
12 & c. nouit. Generalis est † consuetudo, quę generaliter obseruatur vt in prędal. 11. dist. c. nolite, de conse. dist. 1. basilicas. 11.
13 dist. c. ecclesiarum, & c. palam. † Tollit autē consuetudo posterior cōsuetudinē prio rem, vt inf. de cog. spūali. c. 1. sicut dixi in constitutionib. sup. de consti. §. derogatur. & hoc verum est si in eodem municipio diuersæ consuetudines diuersis temporibus oriantur: nam si diuersis locis, secus, vt 12. dist. c. scit sancta: nec enim diuersę aliquorum consuetudines, aliorum dēnt contrario more subuerti, vt 12. dist. c. il-
14 lud. In summa notandum est ꝙ † consuetudo contra ius naturale nullo tempo
15 re conualescit, vt 32. qō. 7. flagitia. † vnde malè adinuentę consuetudines nullo tempore confirmantur, vt in Auth. vt nulli. iudi. §. 1. quia in hoc casu quanto cōsuetudo diuturnior, tantò periculosior & pernicio sior, vt inf. de fimo. c. non satis. & inf. e. tit.
16 cap. vl. 24. q. 1. c. schisma. † Item consuetudines in grauamē ecclesiarū inductæ seruari non debent, sed reuocari, vt inf. eo. c. 1. sicut & constitutiones, vt sup. de const. c. cum omnes. & c. quæ in ecclesiarum, & c. ex parte. & infra eo tit. c. ad nostram. & c. quanto. & c. cum venerabilis. & c. ex pat-
17 te. Item † sicut iura iuribus ad concordiā reducuntur, vt C. de inoffic. do. l. vna, sic & consuetudo iuri & priuilegio contrariæ reducitur ad concordiam per interpretationem, vt inf. eo. ti. c. cum dilectus.

SVMMARIVM.

1 *Parum est iura esse, nisi sunt qui iura regant.*
2 *Postulatio quid sit.*
3 *Postulari qui debeat, & qualiter, & per quos postulatio fiat. nn. 4 & 5.*
6 *Postulationis effectus quid sit.*
7 *Ius quod per postulationem acquiratur. & nu. 10.*
8 *Superior ad concedendam dispensationem tenetur ex causa.*
9 *Superior admittere debet postulationem, & si non admiserit iniuria fit postulato.*
11 *Nominato in scrutinio nullum ius acquiritur ante publicationem.*
12 *Dispensatio quando petatur per nominationem.*
14 *Postulantes indignum quando priuentur potestate postulandi.*

DE

De Postulatione Prælatorum. Rub.

1 DIXIMVS supra de iure scripto & non scripto. Sed † quia parum est iura esse, nisi sint qui regant iura, id est, iuris ministri. ut. ff. de origi. iuris. l. 2. §. post originem. ideo subsequenter de his uidendum est; & quia frequenter per postulationem, frequenter per electionem ministri iuris, hoc est, prælati ecclesiarum assumuntur, uidendum est prius de postulatione, quam de electione. Videamus igitur quid sit postulatio. quis debeat postulari. qui ualent postulare. qualiter fieri debeat postulatio, & per quos, quis sit effectus postulationis. & quid iuris acquiratur per postulationem. Postulatio † est gratiæ petitio, vt cum ex gratia petitur aliquem ineligibilem licenter eligi. hic enim non tam ex iusticia quam ex gratia mouetur, vt inf. eo. tit. c. bonæ memoriæ il primo. §. attendentes in fi. Postulandus
3 † est clericus diœcesis alienæ, vel laicus vndecunque ut. 7. dist. c. primatus. Sed laicus eiusdem diœcesis ut. 61. dist. c. Osius. postulatura Papa, cum sit ineligibilis. vt 61. dist. per totum. infra de elec. c. cum ad nostram. & c. officij. clericus alienus non est ineligibilis in sua diœcesi, unde postulandus est a suo prælato vt eum concedat. 71. dist. c. fraternitatem. 85. dist. c. archi. florent. 58. dist. c. literas. 86. dist. c. dilectionis 63 dist. c. 1. & 2. ideo autem de tali fit postulatio, quia dum idoneus in ecclesia in qua facienda est electio inuenitur, de ea est eligendus. ut 23. dist. c. In nomine domini 61 dist. c. nullus inuitus.
4 Sed † quia in fauorem cuiuslibet congregationis inductum est, ut de se eligat si in ea idoneus inuenitur, de ea est eligendus. vt. 23. dist. In nomine domini & 61. dist. c. nec emeritis. & c. nullus, potest congregatio huic iuri fauorabili renunciare, & alibi inde eligere uel postulare tota uel maior pars congregationis ipsius, quamuis in ea aliquis dignus existat. ut infra tit. proxi. c Vinconensis & c. cum inter dilectos. Sed si is, a quo postulatur, nolit concedere postulatum uel electum, compelletur per superiorem. ut. 7. q. 1. c. omnis qui gemebat. 9. q. 2. c. nunc uero, infra de iure patro. c nullus. Item postulatur habens defectum ordinum, ætatis, uel natiuitatis, & hic necessaria est omnimodo postulatio, nam si omissa postulatione eligatur, cum sit ineligibilis propter uitium seu defectum, non valet electio: debuit enim per postulationem peti dispensatio vel gratia circa defectum, ut infra, tit. proximo c. innotuit. Item postulatur aliquis alteri ecclesiæ matrimonialiter alligatus quia ineligibilis est, quia ligatas habet alas quibus satagit uolitare, ut infra, eo. tit. c. vlt. & in tali necessaria est postulatio, vt inf. eod. titu. c bonæ. me. il. 2. & si per electionem procedatur non valet electio, vt inf. eo. tit. c. vlt. quia alteri alligatus est sicut dixi. nec debet ab ea separari & iungi alij nisi per dispensationem ex causa necessitatis uel utilitatis, ut inf. tit. prox. c. in causis in fi. & 7 q. 1. c. omnis qui. Pos-
5 sunt † postulare illi ad quos spectat electio, ut infra eo. tit. per totum & infra tit. prox. c. innotuit. Fieri debet postulatio in concordia, cum enim per postulationem gratia requiratur, concorditer & communiter est petenda, ut infra eo. tit. c. bonæ me. il. 1. § attendentes, alias. Rom. eccl. nō consueuit postulationem recipere in discordia & diuisione; posset siquidē, si uellet, admittere postulationem factā a maiori & saniori parte capituli, minori parte neminem eligente, nec fieret alicui iniuria: nam in hoc & in alijs generaliter pualet quod fit à maiori & saniori parte capituli. ut inf. de his quæ fi. a ma. parte ca. per totum & 10 q 2. c. hoc ius porrectū. 65. dist. c 1. & 2 & 3. Item capitulum pōt renunciare iuri pro se introducto ut de se eligat quandiu idoneus inueniatur, vt superius dictum est. Sed minori parte aliquem dignum de gremio ecclesiæ eligente, tunc ut prævaleat postulatio oportet vt duæ partes conueniant in postulando. ut infra tit. proxi. ca. scriptum. Effectus
6 postulationis † est hic, quia postulatione admissa habilitatus est eligi postulatus. ut infra. titu. prox. c. innotuit, in fi hunc tamen ordinem, licet à iure procedat, non seruat Romana curia. Nam si ab ea aliquis postuletur, postulatione admissa

missa nõ sequitur electio; sed approbatio postulationis, & postulatio pro electione & cõfirmatione habetur, & simile inf. tit. proxi. c. cum inter canonicos. §. Di. V. & hoc ideò facit ut euitẽtur circuitus qui uitandi sunt. ut ff. de condi. indebi. l. dominus, & ut euitetur discordia ecclesiatum ut aliàs infrà titu. proxi. c. nihil. Restat
7 uidere † quod ius acquiratur per postulationem. Et uidetur ꝙ nullum, ut infrà eo. tit. c. postulationem. Ad quod ita respondeo, uerum est ꝙ nullum ius acquiritur, per quod agere ualet postulatus: non em̃ ex postulatione facta & nondum à superiore admissa aliqua datur actio postulato; ex gratia enim procedit ut postulatio admittatur ut in d. cap. bonæ, ergo ad hoc
9 ut admittatur, actio non competit. ar. ad hoc. ff. de adime. leg. l. rem legatam. &. ff. de euic. l. ad res donatas. verunta men etsi postulato vel postulantibus non detur actio sicut dictum est, si tamen postulatio fiat in concordia & de digno, ex debito incumbit superiori ipsam admittere; & si non admiserit, iniuriam facit postulantibus & postulato: sicut & præsentatus petere non potest per actionem se instituí, quia ius non habet in re, & quia sine iuris offensa & præsentati iniuria potest præsentator laicus uariare & alium præsentare ut infra de iure patro. c. cum autẽ aduocatus. Vnde antequam à prælato fuerit approbatum, ratum non est quod à patrono fuit inchoatum. ut infrà de iure pat. c. quod autem consulis; Et tamen offendit prælatus si primò præsentatum, & dignũ non instituit; Vnde non admissus agit cõtra illum qui ipsum respuit, ut ei prouideat in beneficio competenti. ut infra de iure. patro. c. pastoralis: sicut & alias diximus ꝙ dispensatio non ex iure, sed ex gra
8 tia petitur; † tamen ad eam concedendã superior tenetur ex causa. ut. l. dist. capitu. ponderet &. c. domino sancto &. c. si quis diaconus. sic & ad eleemosinam pauperi contra diuitem actio non datur, & tamen diues ad dãdam eam tenetur, iuxta illud date eleemosinam &c. sic & patronus de gratia admittitur repræsentans. ut 16. q. 5. c. si quis episcoporũ, ut inf. de iure pat. c. quoniam, & infra de pœ. c. in quibusdã; & tamen iniuria fit ei si non admittatur; etsi præsentatus ab eo non instituatur. ut ff. de aqua quoti. & æsti. l. j. §. pe. & ff. qui satisd. cog. l. si uerò in fi. Vel dici potest, ꝙ per postulationem non subscitam nec præsentatam nullum ius acquiritur postulato, & sic loquitur illa decretal. postulationem. Si aũt fuerit subscripta & præsentata secus. ut in. cap. bonæ. il. 2 ne alias il. ludatur superiori. ut in uersi. si enim; ideo acquiritur hoc ius postulato, si postulatio facta fuerit canonicè in concordia & de digno, quia & postulantes antequam postulatio comprobetur uel respuatur, à postulatione resilire non possunt, ne aliàs il ludatur superiori ut dictum est. Item
9 quia superior debet † eam admitere, & si non admiserit, iniuria fit postulato; non tamen talis & tanta, ut ex ea agi possit, sicut & alias iniuriam facit iudicio & reuerendissimæ synodi, si quis semel iudicia ta ac rectè disposita reuoluere, & in publico disputare contendit. ut C. de episc. au. l. 3. in princ. non tamen talem & tantam, ut ex ea agi possit. ut C. de appel. l.
10 & in maioribus. Et nota † quod postulato acquiritur hoc ius quod dictum est; electo ius petendi confirmationẽ ut infrà de acu. c. super his; presentato acquiritur hoc ius, ut si solus à uero patrono nec uariante fuerit præsentatus, petere potest se instituí; & si is, ad quem spectat collatio, non instituat, implorare potest superioris officium, ut dixi circa princ. huius titu. Sed si patronus uariet, & aliũ repræsentet, & episcopus illum instituat, aget primus cõtra episcopum ut ei prouideat; ut superius dictum est. Si uero instituat alium ànõ patrono præsentatum, aget primus contra institutum ut amoueatur, & ipse instituatur, ut inf. de sen. & re iudi. c. cum Bertoldus. Nominato aũt, si sõlenniter nominetur per capitulũ alicuius ecclesiæ uacantis, & petijt, prideri à Papa, ecclesia nominat duos uel tres & ponit in uoluntate Papæ, ut præeligat unũ ex illis acquiritur hoc ius, sicut puto, ut pẽdẽte nominatiõne illa, non possunt nominantes a nominatione resilire, ne alias Papæ uideatur illudi; sicut in postulatione notaui per decre. infra eod. tit. bonæ me, la

prima & quod ius acquiratur nominato est ar. 15. q. ult. c. cõtra sanctorum. 2. q. 6. c. diffinitiua in uer. nominationes. 85. dist. c. Archi. de Florenti. Cæterùm si nominatio non sit solennis, sed canonici contra uel citra formam aliquem eligendi, nominant aliquos uel aliquem, sic dicendo, talis esset bonus prælatus, uel talis; ex hac nominatione nullum ius acquiritur, ut inf. tit. prox. cap. quod sicut. in prin. Item
11 † nominato in scrutinio nullum ius acquiritur ante publicationẽ, secus post ut.
12 inf. tit. proxi. c publicato. In summa † notandum est, ℘ aliquando per nominationem petitur dispensatio, ut cum postulatur irregularis ex delicto, uel defectu natalium, ordinũ, uel annorum. Item cum postulatur alteri ecclesiæ alligatus, ut inf. tit. proxi. c. in causis. in fi. Aliquando petitur licentiæ datio, utcum postulatur clericus alienus. ut in prin. huius tit. notaui.
13 Sciendum est etiam, † ℘ sicut scienter eligentes indignum priuantur potestate eligendi, utinf tit. proxi. c. cũ in cũctis; sic & postulãtes, utinf. eo. c. 1. & 2. & inf. tit. ℘ xi. bonæ me: &. c scriptũ, quod intelligo, cum postulatur indignus, uel irregularis ex crimine, secus si ex defectu; & sic intelligo finem huius decr. in c. scriptum est.

mentum secundæ.

17 *Electores quando ab electione resilire possint. & nu. 31. 32. 33. & 34.*

18 *Eligendi dignitas vel indignitas quando inspicienda.*

19 *Absentes qui uocari debent, ad electionem uocati, non uenientes, an per aliquot tempus sint expectandi.*

20 *Electione facta quid fieri debeat.*

21 *Matrimonium spirituale est inchoatum ante confirmationem, non tamen est ratum.*

22 *Confirmatio prælati infra episcopatum ad episcopum spectat.*

23 *Episcoporum confirmatio spectat ad metropolitanum.*

24 *Archiepiscoporum confirmatio ad quem spectet.*

25 *Cõfirmatio Patriarcharũ spectat ad Papam.*

26 *Papa ab episcopo Hostiense consecrationem habet.*

27 *Is ad quem spectat confirmatio, & electionis. & electi examinatio.*

28 *Scrutinium quotuplex sit.*

29 *Electus quid acquirat per confirmationem.*

30 *Res ecclesiæ an in iudiciũ deduci possint per prælatum electum, sed non confirmatum.*

35 *Postulatio si de aliquo fuerit facta & non admissa, iterum in ecclesia eadem, & eadem ordinatione postulari non debet.*

36 *Pœna non canonicè eligentium quæ sit.*

37 *Sacramentum fidelitatis exigitur ab electo, confirmato, & cõsecrato, & quæ sit forma.*

SVMMARIVM.

1 *Electio quid sit, & quid hæc dictio significet.*
2 *Eligere qui possint.*
3 *Matrimonium spirituale fortius est carnali.*
4 *Eligi quis possit.*
5 *Eligi infrà quod tempus debeat.*
6 *Electionis duæ sunt formæ.*
7 *Scrutinium in electione per quot de collegio fieri debeat.*
8 *Ad cõpromissum nullus inuitus cõpellitur.*
9 *Electio per scrutinium qualiter fiat.*
10 *Ad electionẽ qui sunt uocandi, & quomodo.*
11 *Mox fieri quando quid dicatur.*
12 *Actus contrarius cum intercedit, uitiatur id quod in contextu fieri debet.*
13 *Papa qualiter eligatur.*
14 *Electio per quotam eligentium partem fieri debeat.*
15 *Electiones episcoporum ubi fieri debeant.*
16 *Electio prima an & quando præfert impedi-*

De Electione, & electi potestate. Rub.

DICTVM est sup. de postulatione; sed quia postulatio præambula est electioni, nam ad hoc fit postulatio ut sublato impedimento postulatus, qui ante ineligibilis erat, fiat habilis & legitimus ad eligendum. Propterea post rubricã de postulatione ponitur rubrica de electione. Videamus igitur Quid sit electio: Qui possunt eligere Quis possit eligi; Infrà quod tempus debeat eligi; Quæ forma electionis: Ad quem spectat electionis confirmatio. Quod ius ex electione proueniat: An eligentes possint ab electione resilire, & Quæ sit pœna non canonicè eligentium. Electio

1 ctio † est alicuius personæ ad dignitatē uocatio, quamuis alias verbum eligere ad multa se habeat, nam dicitur quis eligi in postulādum, vt inf. eo. ti. c. in causis, & inf. de renun. c. post translationem. Dicitur quis eligi in canonicū ut inf. eo. tit. c. cum ecclesia vulterana, & inf. de præb. c. dilecto, dicuntur eligi arbitri, ut inf. eo. c. in causis, vt inf. de fo. compe. c. si quis cō tra. & inf. de appellat. c. cum spiritualis; sed in his etiam & in similibus debet fieri electio laxato uocabulo, sicut & dicun 3 tur poma eligi in canistro, hic autem stricte significat verbum eligere, vt superius
2 dictum est. Electio † spectat ad collegiū clericorum etiam si duo uel tres in collegio fuerint, ut inf. eo. tit. c. 1. & sup. de cō suetudi. c. cū dilectus inf. de causa possess. & proprie. c. cū ecclesia. 63. dist. c. Adrianus. & c. nosce. & § ex his. 16 q. ult. c. ult. Sed si clerici non sunt in ecclesia ut collegium, vel vt corpus, sed vt singulares, tunc superior prouidebit per se, vel præsentante patrono si ecclesia patronū habet, ut de iure patrona. c. pastoralis, hoc igitur est regulare ut ad collegium cuiuslibet ecclesiæ spectet electio, licet plerunque ex consuetudine, uel ex priuilegio alieni uocentur, inf. eo. c. cumana. & inf de caus. poss. & prop. c. cum ecclesia. sup. ti. proxi. c. bonæ me. la. 2. sup. de consuet. c. cū dilectus. & inf. de iure pat. c. nobis, uocantur aliqñ religiosi ex honestate, non ex debito, ut 23. dist. c. in nomine domini. 79. dist. c. 1. uocatur populus non ad eligendum, sed ad consentiendum, ut 63. dist. c. ego & c. sequentibus. uocantur & principes ut ab oppressionibus defendant. ut 63. dist. c. principali. Aliquando tamen illi, ad quos spectat electio, non possunt eligere excommunicatione impediente vt inf. de appel. c. constitutis. qđ intelligo in excommunicatione maiori, secus in minori. ut inf. de cler. excom. c. ult. nec ob inf. eod. tit. c. illa: non enim asserit defectum esse in electione ex eo q interfuit canonicus excōmunicatus ex communicatione minori, sed positiue loquitur si quis ex eo fuisset defectus, cum reuera nullus fuisset defectus; Et est ratio quare excommunicati excommunicatione minori non impediantur eligere, quia tantum a perceptione sacramentorum excluduntur, ut inf. de excep. c. a nobis, & inf. de sen. excom. c. si quem. 3. q. 4. c. Engeltrudam. Ab eligendo autem, & ab his, quæ iurisdictionis sunt, non excluduntur, ut inf. de cle. excom. c. ult. Sed instabis: nonne per electionem eligentiū, & nonsensum electi contrahitur matrimonium spirituale sicut inf. de trāsl. præla. c. licet & c. inter corporalia inf. eo. tit. c. cum inter canonicos. † Matrimonium etiam spirituale fortius est carnali, ut in eadem dec. inter corporalia. Sed matrimon. est magnum sacramētum in Chro, & ecclesia, ut inf. de biga. c. debitum; Igitur excommunicati minori excōmunicatione non sunt admittendi ad electionem. Ad quod respondeo, per electionē nō proprie cōtrahit matrimoniū, sed initiatur, ut dicit illa lex: uel aliter, Matrimonium carnale est sacramentum quia in eo inueniūtur illa significata quæ notantur in d. c. debitum non in matrimonio spirituali; nam in matrimon. carnali per bigamiam receditur a significatis, quod in spirituali matrimon. non inuenitur, alias translatus de una ecclesia ad aliam bigamus censeretur. Item eligere non possunt suspēsi ut supra de cōsuet. c. cum dilectus infra de except. cap. Apostolicę, nec mireris quòd aliud in excommunicatis excommunicatione minori, & aliud in suspensis; quia suspensi non possunt beneficia cōsequi, ut infra de ęta. & qua. c. cum bonæ me. nec ipsis alijs conferre ualent ut infra de concess. præ. c. qa diuersitatem. Suspensi contrahunt irregularitatem celebrando, ut infra de cle. excommu. c. apostolicæ, secus in excommunicatis excommunicatione minori ut infra de cler. excom. c. si celebrat. Item eligere non possunt interdicti infra eod. tit. c. cum inter. R. Item illi quibus interdicit eligere absq; superioris licentia ut infra eod. titul. c. ultim. Item illi qui in eadem uocatione in eligendo peccauerunt scienter eligendo indignum ut infra eod. titulo. ca. cum in cunctis.. & cap. innotuit, in fin. & cap. bonæ me: quo casu sunt ipso iure eligendi

gendi potestate priuati. & idē est si peccatur in postulando ut in eo. tit. c. scriptū. Item si peccatum est in forma, & propter ea eligentes per sententiam priuati sunt potestate eligēdi. vt inf. eo. c. quia ꝓpter
4 Eligi potest † qui de legitimo matrimonio sit natus, qui etiam in uita & scientia commendabilis demonstratur & qui. 30. annum ætatis exegerit. ut inf. eod. ti. c. cū in cunctis; dummodo non sit excōmunicatus maiori vel minori excōicatione. ut inf. de cle. excō. c. si celebrat. Item nec suspensus. ut sup. de consue. c. cum dilectus. Item nec interdicti & qui non seruant interdictum ut sup. de postu. c. 1. & dummō ei canones nō obstant ut inf. eo. c. cum in
5 cunctis. §. inferiora in fin. Item eligi † debet infra tres menses. ut l. dist c. postquā 63. dist. c. obeuntibus; ulterius enim non debet uacare cathedralis vel regularis ecclesia, vt inf. eod. tit. ne pro defectu, & in hoc hodie exequata est cōditio episcopaliū ecclesiarum & minorū in quibus per electionem facienda est institutio. Nā secūdum vetera iura episcopales ecclesiæ, & maiores vacare non potuerant ultra tres menses; minores, vltra sex, ut inf. de ætat. & qua. c. Eam te. inf. vt lite non cōte. c. qm̄ frequenter. inf. de cle. non resi. c. Ex tuę. Consecratio episcoporum & maiorū vltra alios tres menses differri non dēt. vt. 100. dist. c. quoniam & quod dico dari alios tres menses, benigna interpretatione receptū est. ut 75 dist. c. tēpus. Si infra tres menses non fuit facta electio iusto impedimento cessante ad proximum superiorē potestas deuoluitur prouidendi, ut inf. c. ne pro defectu, nec obstat. c. dilectus. inf. de cōcess. præ. quæ dicit ꝙ in episcopalibus ecclesijs nō ad proximum superiorē sed ad Papā potestas deuoluitur, nā illā hodie puto fore correctā. Hoc tēpus quod datur ad eligendum utile est, quia nō cedit impeditis vt patet per d. c. ne ꝓpter defectu, simile alias de cōcess. præb. c. Qm̄ & inf. de sup. neg. præ. c. 13, lapsus enim ipsius temporis nō cessantibus offi-
7 cere non pōt, ut. C. de inoffi testa. l. cōtra. Item simile alias de rescriptis. c. Si aūt, & c. plerunque 2. q. 6 c. biduum. ff. de diuer. & tem. prescrip. l. 1. ff. de re. dubi. l. cū sex. & ff. quand. act. de pec est ann. a. l. 1 §. annus. Cōtinuum autem est illud tps quod continuo currit, siue quis possit experiri siue nō, ut est videre in act. de dolo. l. ult. similiter ī rescissoria. ut C. de tēpo. in int. resti. l. ulti. Si uero infra alios tres nō fuerit petita consecratio, episcopus metropolitani sui iudicio cedat: quod tempus similiter negligentibus cedit. ut. c. dist. c. Qm̄. inf. de trāslat. præla. c. Inter corporalia. Et quod dixi in episcopis respectu metropolitani, idē puto in metropolitano respectu suorum superiorum. Formæ
6 electionis † duæ sunt, per scrutinium, scilicet, & cōpromissum: quod enim de inspiratione dicitur, non est forma, immo est exceptio à forma, ut inf. eo. ti. c. qa ꝓpter. Sunt & quædam alia circa formas, quæ tamen non sunt de formis, ut illa p̄sentibus omnibus qui debent, volunt, & possuut commodè interesse; ubi ergo sit contra formas, electio est ipso iure nulla vt in d. c. quia propter, & inf. eod. tit. c. cum post peritā c. Cumana & c. cōgregatio, ubi autem contra ea quæ non sunt de formis fit, tunc electio non est ipso iure nulla, sed est annullanda per exceptionē, ut inf. eo. ti. c. quod sicut sup. de post. c. bonæ me. la. 2. Et est ratio, ne iura illa, quæ dicunt electionem non esse ipso iure nullam, sed annullandam propter contemptum, nisi contempti consentiant ut dicunt iura præallega, tollantur illo verbo quod ponitur in illa decreta. quia ꝓpter. scilicet, aliter facta electio non valeat & c. Quod non est intentionis domini Papæ uel principis, ꝙ uno uerbo tollantur multa iura magnis laboribus condita, ut inf. eod. tit. c. ecclesia uestra C. de inoffi testa. l. si quando. Sed his omnibus ob. per d. c. Auditis, vbi videtur quod electio celebrata aliquibus contemptis sit nulla ipso iure; dicas tu, ꝙ non ideo nulla est propter contemptum, sed quia in impetu celebrata est, & post appellationem legitimā alias legitimè interiectā.
7 Scrutinium fieri debet per tres de collegio, non plures, neque pauciores, nec alibunde nisi de collegio, possunt autē canonici uices committere aliquibus uiris idoneis; non curo quot, & an sint de collegio,

legio, an non. Sed circa hoc quæri conſueuit quid ſi plures uel pauciores ſint ſcrutatores Reſpondeo ſi uerba decreta. obſeruare uelimus, non ualet quod agitur; ſed circa hoc curia contrarium obſeruat Item quid ſi, clerici uni de collegio uel aliunde uices cõmittant, & ille proui deat eccleſiæ uiduatæ? Reſpondeo ſecundum alia iura ualet quod actũ eſt, ut inf. eod. titu. c. cauſam. & c. Cum inter canonicos. infra de renun. c. poſt translationẽ, ſecundum uero uerba illius decret. quia propter, non ualet quæ dicit aliquibus uiris. & c. Item quæritur, quid ſi clerici uel canonici diſſentiunt circa formas; maior ac ſenior pars conſentiat in uiam cõpendij; ſcilicet in uiã cõpromiſſi, pauci uero conſentiant in uiam ſcrutinij? tenet curia & obſeruat ut præualeat cõtradictio paucorũ, & hoc tali ratione, uia ſcrutinij eſt uia ordinaria, per quam cuilibet ſaluum eſt in quem uult dirigere uotum ſuum, ſecus in compromiſſo contingit, per quod plerũque prouidetur de perſona, de qua prius nec creditum eſt, nec ſperatum. inf. eod tit. c cum dilectus fil. cũ inuitus nullus ſit dandus epiſcopus ut. 61. diſt. c. nullus. † Item ad compromiſſum nullus inuitus compellitur. ff. de arbi. l. ſed & ſi §. ſi quis iudex. 3. q. 7. c. tria in uerſi. quis uero iudex. Sed quamuis placere debeat quod curia ſeruat, tamen de rigore iuris contrarium ſuaderetur: nam lex illa loquitur in compromiſſo quod pœna uallatur, ad quod graue eſſet aliquem inuitum artari: decre. autem illa: Quia propter, nõ loquitur in cõpromiſſo, ſed cõmiſſo, ſic enim dicit, uel ſaltẽ aliquibus uices ſuas cõmittant, unde impropriè dicimus ꝓcedi per uiam cõmiſſi, potius debet dici per uiam cõpromiſſi uel cõmiſſionis, & ideo non obſtante lege illa quæ non accedit, dici poſſet ꝙ in hoc paucorum contradictio non præualeat, ſed ſuccumbat, hoc enim generale eſt in cunctis actibus eccleſiæ, ut obtineat ſnĩa plurimorum, ut inf. de his quæ fi a ma. par. capi. per totũ. 65. diſt c. 1. Sed uidetur hodie labor in electionibus duplicatus, olim enim labor erat in eligendo prælatũ, hodie & in hoc, & in ſcrutatoribus eligendis: imo certe labor eſt diminutus, & uia electionis ſatis aperta, nã facta publicatione uotorum & collatione ſecuta, dummodo nollent homines malignari, certum eſt & expeditũ quis ſit eligendus, quia is eſt in quem maior & ſanior pars conſenſit. Sed ſi partes quæ conſentiunt ſint æquales? Et tũc etiam eligendus eſt is qui dignior eſſe uidetur: Nam pars illa, quæ in ſcrutinio nominat digniorem, in meliori zelo conſiſtit, propterea ſi non maior numero, ſanior tamen eſſe cenſetur, quia zelus conſideratur ex duobus, ſcilicet ex auctoritate eligentium, & dignitate electi, ut inf. eo. tit. c eccleſia. Sed ſi tam ex parte conſentientium, quam ex parte eorũ in quos conſentitur, concurrant omnia, ꝙ raro contingit, & ideo ad hũc caſum iura tacti non debent, ut ff. de le. & ſe. con. l nam ad ea. dici poſſet ꝙ in tali caſu eſſet iterũ ad ſcrutinĩũ recurrendum, & noua ordinatione procedẽdum, ut. 79. diſt. c. ſi duo, uel deberet ſuperiori totũ ſcrutiniũ præſentari, ut ſuperior per gratificationẽ alterũ præoptet. ar. inf. de iure pat. c. cũ aũt aduocatus. ff. de relig & ſumpti fu. l. ulti. 9 Ad † electionem aũt per ſcrutinium hoc ordine peruenitur, nam quilibet interrogatus a ſcrutatorib. ſigillatim & ſecreto uotum ſuum exponet in certam conſentiendo perſonã, uotis ergo omnium redactis in ſcriptis, facta publicatione, & collatione ſecuta, numeri ad numerũ, zeli ad zelum, & meriti ad meritũ, ut inf. eod. tit. c. in generali, patebit quæ pars ſit maior & ſanior, non reſpectu partiũ aliarũ, ſed reſpectu capituli totius, ut in decret. ea. Et tunc maior pars dicet minori, cum maior & ſanior pars in talem conſentiat ipſe eſt eligendus, unde ſi placet ipſum communiter eligãmus, ſi acquieuerint, tunc is qui maiorem uocem habet in capitulo ſurgens dicet, ego pro toto capitulo eligo talẽ, & oẽs acceptabunt. Si autem non acquieuerint, tunc is qui maiorẽ uocem habet inter illos, qui maiorem & ſaniorem partem conſtituunt, dicet. ego ꝓme & pro illis qui mecũ conſentiunt, eligo talem, & illi dicent placet nobis, ſic fit electio in communi: Aliter ſi quilibet ſingulariter diceret, ego eligo talem, uel con-

contentio in talem, iam tot essent electiones, quot essent electores. ar ff. de uerb. obli. l. Scire. & l. quod dicitur. ff. de dona. l. senatus censuit, sed id quod factum est in scrutinio, repeti uidetur in eligendo. Hæc forma scrutinij locum habet in ecclesijs episcopalibus, & maioribus, & in minoribus, puta, in archipresbyteralib. & in præposituris, & in plebanatibus, tales enim ecclesiæ per mortem suorũ prælatorum uiduari censentur, secus si agatur de archydiacono, archipresbitero, uel præposito maioris ecclesiæ: quia per mortem taliũ ecclesiæ nõ uiduantur quã diu episcopi sponsi earum uiuunt, unde in electionibus illarum personarũ locũ non habet forma cõcilij sicut dictum est. Sed quod dixi, in prępositurís & alijs personalibus, quæ non cõsistunt in cathedralibus ecclesijs, locum habere formam cõcilij, uerum est sed nõ in omnibus. Quid enim si aliqua ex talibus ecclesijs modicum collegium habebat, puta, trium uel quatuor, forma scrutinij non poterat obseruari, & ideo procedetur secundum morem antiquum, & ita intelligo infra eodem titul. capitul. pri. Sed nunquid scrutatores dicent uota sua in scrutinio & consensus? sic. nam in constitutione cõcilij dicitur, is eligatur in quem omnes &c. hoc nunquam accideret si scrutatores in aliquem non consentirent, duo autem tertium scrutabuntur. Ad electionẽ
10 † uocandi sunt omnes, qui debent, uolunt & possunt cõmode interesse, & qui in prouincia eadem consistunt. d. c. quia propter, & inf. eod. tit. c. coram, uocabuntur aũt per literas, uel per nuncium, illi uero, qui manent in ciuitate, uocabuntur per campanam, ut infra eod. titu. c. in causis, prouinciam aũt non intelligas talem & tantam ut dicit canon. 5. q. 3. c. scitote. nam multæ prouinciæ diffusæ sunt, & mora in electionibus periculosa est, ut infra eodem titul. capitul. cum inter. & infra eodem titul. capitul. ne pro defectu, hic ergo intelligo prouinciam illã, quæ per se prouincia appellatur, ut Lombardiam, Tusciam, Campaniam, inspecta magis nuncupatione uulgari, quã iuris interpretatione, sicut de dictis dicimus, ut not. sup de rescrip. c. nonnulli. Et est sciendum, quòd post consensus adhibitos in scrutinio, mox fieri debet publicatio in communi, & post publicationẽ, & collationem electio, ut. inf. eo. d. c. quia propter. & c. cum post, ueruntamen non omne quod differẽdi causa fit, moræ annumeratur, ut ff. de usu. l. sciendum. Item nõ debemus pręcipitare concilia nostra, imo tempore indigemus ut aliquid ma-
11 turius agamus, ut 50. di. c. põderet, † unde mox intelligo fieri si non diuertatur ad alios actus, ut. ff. ad l. Iulian. de adul. l. quod ait ff. de testa l. hæredes palam, in fine. ff. ad tertul. l. 2. §. confestim; ita tamẽ, ut nec moratoria cunctatione, nec præcipiti festinatione tã publicatio, quam collatio, & electio fiant, ut. ff. de admini. tut. l. tutor qui repertorium §. 1. in fine ff. ad
12 leg falcid. l. 1. §. non solum. † Quid ergo si post publicationem cum appareat plures in scrutinio nominatos, & discordiæ ianua sit aperta, diuertant aliqui ad angulum ecclesiæ cum aliquibus conferentes & quærentes quomodo ad electionẽ uniformiter & concorditer ueniatur, uel illi de parte maiori moneant illos, qui sunt de parte minori, ut a sua nominatione desistant, & illum eligãt in quem maior & sanior pars capituli consentit, ut forte missa celebretur ad honorẽ spiritus sancti, ut pax & concordia inspiretur, nunquid ex hoc uitiosa erit electio? Sed absit ut uirtutes in uitia conuertamus, ut undecima quæstio. tertia. capitu. Væ qui dicitis. Sicut nec econuerso uitia non sunt conuertenda in uirtutes, ut. 40. distin. c. sæpe. & ideo circa hoc lex caute procedit, quæ dicit, tunc uitiari id quod in contextu fieri debet, cum actus contrarius intercedit, ut. ff. de duob. reis. l. duos §. ultimo. ut tunc actum contrarium intelligamus omnem actum impertinẽtẽ.
13 Et notabis † quod circa electionem Summi Pontificis non habet locum hæc forma, de qua superius dictum est, sed illa quæ habetur. inf. eo. c. licet. Is enim in uniuersali ecclesia Romanus Pontifex habeatur, qui a duabus partibus cardinalium electus fuerit & receptus, ut ibi dicit duas partes, quidam intelligunt cõputato

putato electo, ut infrà eod. titu. c cum in iure, Alij autem asserunt quòd illud tan-
14 tum in compromisso obtineat. † in scutinio duæ partes esse debent eligentes, ut dicit dicto capitu. licet, non computato electe: Sed certè etiam idem videtur in electione decurionũ. ut. ff. de decret. ab or. fa. l 3 ff quod cuiusque uniu. l. nulli. &. ff. de decur. nominationes. Sed si uerè inspicias illas leges, non debes dicere quòd duæ partes eligere debeant decurionem, sed adesse. Veruntamen cardinales, quando uolunt, renunciant illi constitutioni, & agunt vt prævaleat electio quæ à pluribus fuerit celebrata. Item scien-
15 dum est quòd † electiones episcoporum maximè in ecclesijs cathedralibus sunt celebrandæ si fieri potest, ut infrà eod. capitu. quod sicut. &. cap cum terra. ar infrà de appellat. c qua frõte, alioquin nedum extra ecclesiam imò extra ciuitatem fieri possunt. ut. 23. distin. c. in nomine domini
16 &. 64. distin. c. quanto. † Item sciendum est quòd secunda electio facta, prima nõ cassata, non ualet, scilicet vt cum dubiũ sit de effectu prioris, ut infrà. eod. c. considerauimus &. c. auditis. Cæterùm si sit liquidum & euidenter apparens, primam ipso iure nullam, ut pote de manifestè ineligibili, ut. inf. eod. titu. c. uenerabilem. & c. Vinconiensis. Item cum à suspenso, & de suspensis, ab excommunicatis, vel de excommunicato electio celebratur. vt. sup. de consuetud c. cum dilectus. infra de appellat. c. constitutis. Tunc prima non præstat impedimentum secundæ, & hæc locum habent cum duæ electiones fiunt non continuè nec in concursu; sed vna prius, & ex interuallo alia. Cæterùm si fiant quasi in contextu uel concursu vna post aliam, nou habet locum hæc exceptio ex prima contra secundam, quia secunda celebrata sit, prima nõ cassata, sed habet locum consideratio cõparationis numeri ad numerũ, & auctoritatis ad auctoritatẽ, & zeli ad zelũ; ut illa quę his collatis inuenta fuerit à maiori parte capitu li celebrata, alteri præferatur. infrà eod. titu. c. dudum. &. c. in genesi. Itẽ scien-
17 dum est, quòd † electores ab electione resilire non possunt electo cosentieme uel cõsentire uolente, ut inf. eod. tit. c. cũ inter canonicos. Sicut & alias hærede deliberante & inuentarium conscribente, nulla erit licentia creditoribus, uel legatarijs seu fideicommissarijs, eum inquietare vel ad iudicium uocare, uel res hæreditarias uendicare. ut. C. de iure deli. l. ultim. §. donec. Item cum a diuersis partibus electio celebratur, aliquando numerus unius partis præfertur auctoritati alterius partis, aliquando auctoritas numero, ut. infra. eod titu. c. dudum. ff. de Pac. l. maiorem. C. qui. bon. cede. poss. l. ulti. Aliquando excessus numeri ex vna parte, cum auctoritate partis alterius præeminente comparatur. ut. 19. distin. ca. in canonicis; in quo dicendum est quòd si multum excedat, præfertur auctoritati. ut. inf. eo. c. dudum. & de appellat. c. constitutis; si autem modicum excedat succumbit numerus, & præfertur auctoritas ut. inf. de testibus. c. in nostra præsentia. In quot autem numerus excedere debeat vt præferatur, vel ut succumbat, uel ut æqui paretur auctoritati, non inuenio determinatum in iure; & ideò relinquo arbitrio iudicantis. ut. ff de iure deli. l. pri. ff. de testibus. le. scio quæsitum. Item
18 † notandum est, quod in electionibus cum quæritur, An digna sit persona quæ eligitur, an indigna, tempus electionis inspicitur, ut infra eodem titul. capitu. dudum il primo. & infra de ætat. & quali. c. cum bonæ, & infra de cleri. excom. cap. postulastis: nec obstat infra eod. c. Auditis, ubi inspecto posteriori tempore electio conualescit; nam illud locum habet cum electioni hoc solum deest, scilicet, consensus uel cõtemptus aliquorum; quo casu illorum accedente consensu, non inspecto tempore electionis, sed consensus postmodum accedentis, electio manet ualida, sublata exceptione de contemptu. ut supra de postulatio. capitu. bonæ mẽ. il. 2 § fin. infra eod. titul capitu quòd sicut. §. si autem. in extrem. verb.
19 Sed quæritur † quid si absentes qui uocari debuerunt, vocati non ueniant, nunquid expectandi sunt donec veniant, si uocati responderint se venturos? videtur quod expectari debent

vsque

usque propè finem trium mẽsium. ar. inf. de ossi. de lega. c. consuluit. C. de iudi. l. perandũ. 2. q. 6. c. ei qui §. appellatore. inf. de appella. c. oblatæ. ff. de ver. obliga. l. in sulam. Sed certè cum mora in electionibus sit damnosa, ut. inf. eo. tit. c. cum inter uniuersas. inf. ut lite nõ cont. c. qm̃ frequẽter, durũ est canonicos sic arctari ut d. c. cõsuluit. &. ff. si quis cautio. l. 2. in fi. vnde puto q̃ si uocati nõ ueniant infrà competentem terminum eis à vocantibus præfinitum, ulterius expectandi non sunt. inf.
20 eod. tit. cum inter. &. c. cum nobis olim.
† Facta electione fieri debet decretum continens formam, seriem, & processum electionis, nomina eligẽtium, & electi, & subscriptiones eligentium singulares, & debet hoc cõscribi manu publica, vel priuata quæ sufficit propter subscriptiones. ut. C. qui potio. in pigno. habe. l. scripturas. uel sigillo, uel sigillis autẽticis sigilla tũ. ut. inf. de fi. instr. c. si autẽticam scripturam. hoc aũt decretũ & si fieri debeat. ut. infrà eod. tit. c. innotuit 61. dist. c. episcopus, non tamen est de substantia. ut. 30. q. 5. c. nostratꝫ. C. de probatio. l. Cum res. Item post electionem & ante confirmationem si crimen obijciatur electo in modum exceptionis, non est necessarium opponentem ad extraordinarjã pœnã astringi, ut. inf. de accu. c super his. secus si post.
21 † Et est ratio quia ante confirmationem spirituale coniugium est inchoatum, nõ tamen est ratũ. ut inf. de translat. c. licet; nam ante confirmationem nõ habet electus iurisdictionem, postea sic vt inf. eo. tit. c. nosti. &. c transmissam. Item ante confirmationem metropolitani sui iudicio cedit secundum quosdam. ut infrà de transla. præla. c. inter corporalia, postea secus, & si crimen obiectum ante cõfirmationem probatum fuerit, repellitur electus ab obtinendo: si post confirmationẽ, & ante consecrationem, etsi electus confirmatus repellatur ab obtento, ideſt, ab electione & administratione ac alijs quæ per confirmationem quæsiuit & ab obtinendo, ideſt, à consecratione; tamen beneficia prius habita non amittit. ut inf. de accus. c. super his, & ob hoc ante cõsecrationem uel ante tempus de consecrandis episcopis non conferuntur. ut inf. eod. tit.
22 c. cum in cunctis. Confirmatio † prælati infrà episcopatum ad episcopũ spectat. ut. 15. q. ult. c. nullus nisi aliquis non inueniatur exemptus. ut. sup. de cõsuetudi. c.
23 cum uenerabilis. † Episcoporũ cõfirmatio spectat ad Metropoli. ut inf. eod. tit. c. cũ inter canonicos. inf. de transla. præla. c. inter corporalia. 64 dist. cap. j. & ult. nisi aliqui subsint immediatè Romanæ eccle-
24 siæ ut inf. eod. tit. c. nihil in fi. † Archiepiscoporum ad primates, uel Patriarchas q̃ in hoc & in quibusdam alijs parem morẽ & similia priuilegia habẽt cum Romana ecclesia. ut. 65. dist. c. mos antiquus. &. c. qm̃ inf. de priuil. c. antiqua in Auth. de ec
25 clesiasti. ti. in princ. † Patriarcharũ ad Pa-
26 pam, ut inf. eod tit. c. scriptum † Papę aũt consecratio ad episcopum hostiensem, q̃
27 in hoc uicẽ metropolitani obtinet. † Et est sciendum quod is, ad quem spectat cõfirmatio, spectat & electionis, & electi examinatio. Ita enim confirmari debet electus si nihil est, quod ipsum impediat inf. eo. tit. c. postquàm. alibi dicitur, si non in ueniatur in eo quæ in heptateucho continetur. ut. 7 q. 1. c. qualiter, ad fin. Vnde
28 triplex est scrutiniũ. † Vnum quod habetur ante electionem, de quo suprà dictum est. Aliud quod habetur ante confirmationem, ut inf. eo. tit. c. uenerabilem. Tertium quod habetur ante ordinationem, ut. 23. dist. c. manus 28. dist. c. de Siracusanæ. 23. dist. c. q̃ episcopus & 24. dist. c. qñ
29 episcopus. Per confirmationem † acqrit electus ea quæ ad administratiõnẽ & iurisdictionem pertinent ut inf eod. titu. c. nosti. &. c. transmissam de resp. Saluo eo quod dicitur de prælatis ualde remotis & ultra Italiam constitutis, qui si in cõcordia eligãtur & fuerint Romanæ ecclesiæ subiecti, immediatè possunt in spiritualibus & temporalibus ministrare; ut tamen de rebus ecclesiasticis nihil penitus alienent, ut inf. eod. tit. c. nihil. §. cæterum ca.
30 fi. & c. quod sicut. † Sed quæritur an rem ecclesiæ in iudicium deducere possit? & uidetur quod non, quia in iudicio quasi contrahitur, ut. ff. de pecu. l. licet. §. idem scribit: Et absurdum est ei, cui alienatio interdicitur, permitti actiones exercere

ut. ff.

ut. ff. de iure delibe. l. ait prætor. Sed lex illa loquitur in pupillo deliberante, cui neutrum permittitur, nec alienare, nec actiones exercere nec in aliquo diminuere res hæreditarias sine permissu prætoris; secus in electo confirmato, cui generaliter conceditur administratio temporalium & spititualium rerum, qui potest in iudicio agere & defendere. Item acquiritur per confirmationem, quia sine metu calumniæ non pōt crimen opponi cōfirmato: ut. inf. de accu. c. super his. Ab
31 electione † autem electores resilire non possunt, sicut nec postulātes à postulatione p̄sentata: ut. sup. de postu. c. bonę me. il. 2. in uer. si enim. Nā electus habet ius petendi confirmationem, imò publicato scrutinio uariare nequeunt electores, sed ad eligendū cogēdi sunt per superiorem, ut. inf. eo. tic. c. publicato. & arg. ad idē infrà de iure patron. c. nullus. 9. q. 3. c. nunc uero. 8. q 3. c. Artaldus. sed hoc intelligo cum oēs in unum consentiunt, sed cū uota capituli diuiduntur, & consentiunt in diuersos, adhuc dico quòd illi, qui sunt ex parte maiori & saniori, resilire non possunt. Alij qui sunt ex parte altera possunt, imò debent; nā is eligendus est in quem maior &c. ueruntamen non intelliguntur uariare, hoc enim faciunt iuris auctoritate ut. ff. de colla. bono. l. nonnūquam. ff. de inoffi. testam. l. Pomponius §. sed nec impuberis ff quorū lega. l. j. §. qa autem. Vel intellige hanc decretā. Publicato. quod illi, qui in scrutino consenserunt, non possunt uariare & à suis consensibus resilire post scrutinium publicatum ante collationem & electionē; quia secundum consensus in scrutino adhibitos, in scriptis redactos, & publicatos, facienda est collatio & electio nullius nar-
32 ratione admissa. † Sed facta publicatione ac collatione, cum iam appareat quis sit eligendus, is scilicet in quem maior & sanior pars capituli consensit, illi qui sunt de minori parte, resilire possūt, & uariare, & ad hęrere illis, qui sunt in parte maiori, & unà cum illis eligere: ut no. sup. eo. §. Ad electionē autē per scruti-
33 nium hoc ordine peruenitur. † Sed quod si publicato scrutinio appareat q̄ maior pars decepta est, eo q̄ consensit ignoranter in hominē minus dignum, nunquid illi qui sunt ī parte maiori, cū de iure suo diffidāt, possint à suis consensibus resilire? uideī quod sic ut. sup. de postula. c. bonæ memoriæ il. 2. Sed tamen secus est. Nā in hoc casu puto minorē partem saniorē esse, & ideo illum eligendum, qui fuerit à parte minori in scrutinio nominatus.
34 † Sed quid si oēs in uno scrutinio consentiant, & publicatione facta illū omnino ineptum inueniant? puto ad nouum scrutiniū posse redire: Sed si iam electio sit facta, uel postulatio præsentata fuit superiori, secus, ut in d. c. bonæ memorię & infra de elec. c. bonæ. & ca. innotuit: nec turberis ex eo quod dicitur in decre. Publicato. quod consentientes in scrutinio cogendi sunt per superiorem eligere: nā hoc intelligo si idoneus sit is in quem cōsensum est, ut infra eo. c. causam. ff. de mu. & hon. l. ut gradatim. in fine primi respon si. Sed hoc totum sine captione intelligas, cum uitium, quod detegitur, est in aperto; tunc enim pœnitere licet. ut. ff de interrogo. actio. l. de ætate. § Celsus nā qui optauit acetum pro uino, pōt iterū optare uinum ut. ff. de ope. le. l. 2 argumen. ff. de pignor. acti. l. elegāter §. qui reprobis. & qui iurat aliter quam ei defertur, iterū iurare debet ut. ff. de iureiur. l. quia per saltum. & qui male pronunciat, iterum iudicat. ut. C. de accus. l. 4. ff. de arbit. l. quid tamen. j. Respon. & ar. infra de accusat. c. qualiter. Sed in his qui iam elegerunt, uel postulauerunt, & postulationem superiori p̄sentauerunt aliud obseruatur, ut superius dictum est & meritò, uidētur enim officio eorum functi, bene uel male ut. inf. de offic. delega. c. in literis. ff. de iu-
35 di. l. iudex. & l. quod iussit. Et nota † q̄ si de aliquo facta fuerit postulatio & non admissa, iterum in ecclesia eadem, & eadē ordinatione postulari nō debet, ut. sup. de postula. c. gratum. Et idem dico cum alicuius electio cassata fuerit uitio electionis ut. inf. eod. tit. c. considerauimus secundum unam lecturam illius decret. præter istam ordinationem quę facienda est in uacatione illa. Nam in alia uacatione potest idem in eadem ecclesia iterū eligi, ut

Infra eodem c. super eo. Vbi autem uitio personæ reprobatur electio, nec in uacatione illa, nec in illa ecclesia, nec in alia eligi potest. Sed obijcitur, cum electiones consueuerunt cassari per modum exceptionis, ut inf. de accus. c. sup his, mirũ est qũo exceptio tãtã efficaciam habeat, cõtra id quod legitur. inf. de ord cog. c. cũ dilectus infra de excep. c. denique. §. ult. ff. de his qui not. infam l. lucius. Ad quod Respondeo, in nullo uacillare debet opinio promouẽdi ut. 33. dist. c. laici. eius autem cõditio, cuius per modũ exceptionis cassata fuit electio, grauata uidetur, sicut illius qui per exceptionẽ repellitur a testimonio. ut infra de testi. c. testimoniũ; & ideo huiusmodi promotio & in illa ecclesia, in qua uitio personæ reprobata fuit eius electio, & in alia impeditur, nam infamia fact onerat aliquos apud bonos & graues ut. ff. de obsequi l. honori, & a dignitate repellit. ut C. de dig. l. 2. Sed cum alicuius electio cassatur uitio electionis, tunc quia uitiũ est in materia, non imputatur electo. ut. ff. ad l. Aqui. l. si seruus. §. si calicẽ. ff. de loca. & conduc. l. Itẽ quæritur §. si gemma. unde in cassatũ non committatur infamia ut. ff. de re mili. l. qui cũ uno §. non omnis. & § exauthoratus. ff. de his qui nota. infamia. l. 2. §. ignominiæ.

Nunc uidendum. est de pœna malè eligen
36 tium. † Et est sciendum ꝙ si scienter eligant indignum, ab ecclesiasticis beneficijs triennio sunt suspẽsi, & priuati tunc. idest, ea uacatione, uel tunc id est prima uice, uel electione, quæ occurrit faciẽda potestate eligendi. ut inf. eod. titu. c. cũ in cunctis. §. clericũ: ita ut si oẽs deliquerint transferatur potestas eligendi ad superiorem ut, infra eod. tit. c. bonę memoriæ. il 1. §. nos igitur. & c. innotuit. Si autẽ non oẽs deliquerint, sed aliqui de capitulo, tunc potestas deuoluit̃ ad alios, qui non deliquerunt, ut infrà eod. tit. c. cum Vincon. Et si illi ad quos deuoluit̃ eligant, & eodem modo deliquerint, ut primi, potestas redit ad primos, non ad superiorem; sic intelligere uoluerunt quidam decre. illam, cum Vincon. dicentes tunc demũ deuolui ad superiorem ius eligendi, uel prouidendi, cum omnes pariter, id est, simul deliquerint: colligentes hoc ex illo uerbo quod ponitur in d. decreta. bonę memorię ad fi. ubi dicitur, si electores pariter deliquissent, ad nos deuoluta fuisset ordinatio ecclesię Maguntinen. Sed ego aliter intelligo decre. illam cum Vincon. sicut etiam glosaui. Et quod dicitur in illa decret. bonæ, pariter, non intelligo concursum in tempore delinquentiũ, sed delicti similitudinem exposcere: ut sit sensus, si primi electores deliquerint, & secundi peliquerint paritate delicti, non temporis, deuoluta est ordinatio &c. Absurdum enim esset dicere quod nunquam ius eligendi a capitulo exeat nisi canonici diuisi deliquerint, & ꝙ uitiũ delinquentium quasi putgetur ex delicto aliorum, ut ad primos ius redeat eligendi: illi tamen ad hoc respondebant quod iste regiessus & circulus locum habet usque ad tres menses, qui dantur ad eligendum: ut. 50. dist. c. postquam. 63. dist. c. obeuntibus. & quod dixi deuolui ius prouidendi ad superiorem canonicis eligentibus scienter indignum, locum habet cum canonici eligunt contra formas: hoc saluo quod in primo casu delinquentes priuati sunt ipso iure, in secundo priuandi per sententiam, ut patet hæc differentia ex illis decreta. inf. eod. tit. c. cum in cunctis. & c. quia propter: & nõ quod cum in primo casu eligentes sint à beneficijs suis per triennium suspensi, durãte suspensione alia beneficia acquirere non possunt, ut infra eod tit. c. per inquisitionem, infra
37 de ætate & qualitate. c. cũ bonæ. † Et est sciendum quod ab electo confirmato & consecrato exigitur sacramentum fidelitatis ut. inf. eo. tit. c. significasti. secundum formam, quã habes infr. de iureiu. c. Ego N. & idem si metropolitanus fuerit, Et ei conceditur pallium ad usum & nomen: ut. sup. de postul. c. bonæ memoriæ il. 2. in fi. in quo plenitudo Pontificalis officij cõfertur. ut. inf. de usu pallij. c. nisi, scilicet in quinque; in uocatione concilij, crismatis confectione, dedicatione basilicarum, ordinatione clericorum, & episcoporum consecratione. ut infra eod. titul. c. quod sicut. §. præterea.

SYM-

SVMARIVM.

1 *Translatio quid sit:*
2 *Transferri qui possint, & qui transferendi potestatem habeant. & nu. 3. & 4.*
3 *Episcoporum translatio ad solum Papam spectat.*
4 *Prælatus an inuitus cogi possit transire ad dignitatem maiorem.*
5 *Causæ transferendi quæsint.*
6 *Translatum non sequuntur honores reales.*

De Translatione Prælatorum Rubri.

DICTVM est supra de quibusdam modis, per quos prouidetur ecclesijs de prælatis; sed quia plerunque prouidetur, transferendo prælatos de ecclesijs ad ecclesias: Idcirco subijcitur hic rubrica de translatione prælatorum. Vel aliter continuabis. Dictum est supra de postulatione, sed quia plerunque postulantur prælati alijs ecclesijs alligati. ut. sup. de postu. c. bonę memoriæ. il. j. & il. 2. & c. etsi uuanimiter. quos transferri opportet, ideo hic de transla. tractatur. Videamus igitur quid sit translatio: Qui possunt transferri: Ad quem pertinet potestas transferendi: & quæ sit causa trãsferendi. Translatio † est de sede ad sedem 1
commutatio, unde quod hic appellatur translatio alibi appellatur mutatio. ut. 7. q. 1. c. mutationes † Potest transferri aliquis de minori ad maiorem ecclesiã; qui 2
enim prouehitur, de minori ad maius prouehitur. 93. dist. c. legimus. in fi ff. de mu. & ho. l. ut gradatim, & maximè obtinet cum agitur de translatione episcoporũ: cum enim episcopi transferri nõ possint de sedibus ad sedes, nisi per dispensationẽ. ut. not. sup. de postulatio. facilius dispẽsatur, ut de minori quis transeat ad maiorem, quam de pari ad parem, uel de maiori ad minorẽ. ut. inf. eod. tit. c. j & c licet. Est igitur hoc secundum ordinem, ut habens minorem dignitatem transferatur ad maiorẽ. ut. inf. eod. c. j. & 7. q. j. c. mutationes. Pertinet † autem translatio epi- 3
scoporũ ad Papam solum. ut. inf. eo. tit. c. fi. & 7. q 1. d. c. mutationes. & inf. eo. tit. c. inter corporalia. Aliorũ aũt prælatorũ inferiorum ab episcopis translationes fieri debent auctoritate episcoporum. ut 7. q. 1. c. episcopus de loco, nisi prælatus is, qui transferendus est, subsit Romanæ ecclesiæ immediatè. ut. sup. de cõsue. c. cum uenerabilis. Item requiritur consensus capitulorum, seu clericorum, a quibus sunt aliqui transferendi: est enim quędã alienatio, & ideo consensus clericorum est requirendus. ut. 10 q. 2. c. ea enim. § hoc ius porrectũ. 12. q. 2. ca. sine exceptione. 10 q. 2. in c. ult. nam maior est alienatio personarũ quam rerũ, quia personę preciosiores sunt rebus. ut 12. q j. c. præcipimus in prin. & prins quærẽda est persona quã iuris ratio, ut. ff. de iure. codic. l. quidã referunt, & hominum gratia res natura comparauit. ut instit de re. di. §. in pecudũ: & qđ dico requirendum consensum clericorũ, locũ habet in his ꝑlatis, qui subsunt episcopis immediatè. ar. 71. dist. c. clericos. infra de renũ. c. admoner, sed si alijs ꝑlatis medijs subsint ut abbatibus seu prępositis, eorũ ẽt cõsensus est requirendus. ut. 58. dist. c. 1. & 9. q. 3. c. cõquestus. 54 di. c. 1. sed si ad aliũ episcopatũ clericus uocatus sit, tũc siue habeat mediũ prælatũ, siue nõ, consensus episcopi est requirẽdus. ut. 61. di. p totũ. 85. dist. c. Archiepiscopũ 4
† Sed quid si prælatus aliquis uocatus ad dignitatẽ maiorẽ nolit transire, dixerunt quidã coginõ posse, quia nemo cogitur crescere inuitus ut. 74. dist. c. gesta; sed si ex causa utilitatis uel necessitatis petatur translatio, puto fore cogendum. ar. 7. quæst. 1. c. omnis qui gemebat. Nec ob. quod dixi quòd nemo crescere inuitus compellitur, quia multa bona conferuntur inuitis ut. 46. distin c & qui emendat. & inuitus aliquis liberatur ut. ff. de neg. ge. l. soluẽdo. ff de sol. l. solutionẽ. ar. ad idẽ. ff de lib. cau. l. 1. & 2. ff. de appel. l. nõ tm. ff. quãdo appellan. sit. l. 3. § ultim. Transferre † autem episcopos & super- 5
iores, solius est Papæ ut dictum est: nam hoc, & quædam alia soli Papæ competunt, quæ his uersibus notantur. Restituit Papa, solus deponit & ipse. Diuidit ac unit, eximit atque probat. Articu-

los soluit, synodumque facit generalem, Transfert, & mutat, non prouocat vllus ab illo. ut hæc singula probãtur per iura. 2.q.6.c Ideõ.3.q.6.c.quamuis. & c. dudũ. 16.q.1.c.præcipimus. c. & temporis & c. frater noster. 17 dist.c.regula.24.q pri.c. quoties. 17.dist.c.1.2 & 3 7 q 1.c temporis qualitas c.mutationes.9.quæst.3. c. cũ &a. Translationum † causæ duæ sunt, vtilitas,& necessitas ut 7 quæstio 1.c. Oĩs qui gemebat & c. episcopus de loco: qui enim ex altera istarum causarũ transfertur,non transit, sed transfertur. ut 7.q.1. c.mutationes; non mutat sed mutatur. ut 7.q.1.c.scias. Tres autem sunt causæ transitus,leuitatis,cupiditatis, & humilitatis. Cum quis vtilitatis causa transfertur omnino eximitur & liberatur a prima ut. sup. de postu.c bonæ memoriæ.l 2.in fi. Vt nihil commune habeat cum priori.ut 21.q. 2.c Si quis iam translatus. quod intelligo cum translatus est cum effectũ, ita ut possessionem illius habeat ad quam transfertur ut sup titulo prox.c.cũ in cũctis, Alioquin secus. ut 92. dist. c.si quis episcopus ordinatus.& c.si quis episcopus.& c si qui episcopi sic & ex eo tpe incipit quis posse testari iure militari, cum in numerum militum est receptus,non cum electus est in tyronem,ut ff.de mili.testa l. Ex eo tempore; uel quod uerius puto, cum episcopus absoluitur a uinculo quo priori ecclesię tenebatur,data sibi licentia ad alteram transeundi,antequam ad secundam transeat· uel si non admittatur ad secundam, adhuc dico nihil commune habeat cum priori,a qua exemptus est: est tamen episcopus nullum possidens episcopatũ,ut ff. de bon.poss.ex testa.mili.l.unica.in fi uerũtamen quamuis possessionem ecclesię non habeat ad quam transfertur, dominium tamẽ uel ius in ea quæsiuit, ut ff. de acq.pos.l cum hæredes. Cum causa necessitatis quis tranfertur, idẽ est quod supra: aliquando enim ex causa necessitatis fit translatio,vt cum prælatus in sua ecclesia persecutionem patitur & hostilitatẽ: Sed & tunc dici potest causa utilitatis transferri; cum in sua ecclesia infructuosus existat, & ob hoc istæ duæ causæ plerunque coniunguntur,ut 7.q.1.scias sup. tit. proxi. c. in causis. Si uero necessitatis causa non transferatur sed transeat, tunc cessante necessitate quasi iure postliminij redit ad suam ecclesiam, ut 7.q.1.c.pastoralis. Transit quis de ecclesia ad ecclesiam causa leuitatis,in quo casu dixit Hugolinus, quòd si alteri ecclesiæ adhæreat,sine monitione potest priuari prima, nisi prima uoluerit eum repetere. Si autem adhæserit alteri:aut habet ecclesiam pro derelicto,aut non:Si habet,puta quia contrahit matrimonium uel fit miles,tunc sine monitione priuatur,& idem dixit in alijs casibus,ut cum quis abfuerit ab ecclesia per tres septimanas, uel duos menses sine iusta causa, & absque licentia sui episcopi in studio,uel peregrinatione:In his omnibus dixit posse priuari sine monitione, quasi in his omnibus ecclesia pro derelicto habeatur;honestum tantum esse dicebat,ut admoneantur:ut 7 qu.1.c si quis in clero. & c. si quis præsbyter. infr. de cler. non resi.c.inter quatuor.Verius puto q̃ in his casibus & consimilibus admonendus sit absens;ut infra de appella.c. peruenit. infra de senten excom c.in audientia.infra de cleri.non resi.c.Ex parte.& ar. 7. q. 1.c.peruenit.infra de cle.nõ resi.c ex tuę. nec enim facile præsumendum est aliquẽ habere ecclesiam pro derelicto, forte multis laboribus acquisitam, ut inf. de renun. c.super hoc. nec ex sola absentia hoc præsumitur, cum possit quis ex iusta causa abesse.ut infra.ut lite non contesta c. quoniam frequenter. Sed si requisitus non inueniatur tunc procedatur secundum illam decre.infra de cle.non resi. c ex tuæ. Vbi uero certum esset ecclesiam non habere pro derelicto, vt cum quis ex superioris licentia se absentat, etsi ultra moretur quam superiori placeat,admonendus est,& non sine causa remouendus, ut 7. q. 1.c.præsentium. Item transit quis causa cupiditatis siue ambitionis, & tunc priuandus est habita & ambita, ut 7.q.1.c. Siquis episcopus,& c. Eos inf eo.tit.c.quã to,in fi. sed ecclesia potest eum repetere si uult.ut 7.q.1.c.nõ oportet. Sed in hoc opponitur. Nonne hodie perdit primam recipiendo secundam? ut infra de prẽben. c. de mulcta. Respondeo perdit, sed non perditur

ditur: vnde si ecclesia prima velit repetere suum prælatū, si sine resignatione prioris ecclesiæ & sine superioris licentia trāsiuit ad aliam, bene potest, est tamen præsumptio canonis, q̄ eo ipso q̄ quis transit ad maiorē, videatur ambitionis causa transire, ut 7 q. 1. c. si quis episcopus, nullus enim transit de maiori ad minorē. ut infra de cler. non resi. c. 1. Item transit aliquis cā humilitatis, cum quis relicta sua ecclesia religionem ingreditur. Nā licet in priuatis personis sufficiat licentia petita, etsi non obtenta. vt inf. de regu. c. licet, eo q̄ qui spiritu dei ducitur, nō est sub lege. 19. dist. c. duæ, in episcopis tamen secus est, vt dicam infra de renun. Cæteri vero p̄lati inferiores episcopis etsi licentiam petere debeant, possunt tamen ea non petita intrare. Præter hanc causam scilicet religionis, si quis uelit ecclesiam deserere, resignet in manu prælati, ut inf. de renun. c. admonet. vel in manu Papæ si ei subest immediatè, ut inf. eo. c. ul. Alioquin ecclesia potest eū repetere si uult. ut 7. q. 1. c. non oportet, vel ipse superior. ut 7. q. 1. c. Si qui uero. & c. si quis presbyter. ipse aūt repetere ecclesiam non valet. ut 7. q. 1. c. eos. nam etsi inutilis sit renuntiatio, habet tamen in se tacitum pactū ne petat, sicut & inutilis acceptatio. ut C. de pactis. l. si unus. §. pe. ff. de accep. l. an inutilis, & hoc uerum est in prælaturis iam quæsitis, secus in acquirendis, vt infra de his quæ fiunt à maio. par. cap. c. Ex ore, tūc si ex conscientia criminis dimissa p- 1
latura ad vitam monachalem descendit, ad prælaturā secularē resurgere de iure non p̄t. Alioquin secus, ut 7. q. 1. c. hoc nequaquam. infra de renun. c. post trāslationem. ad princ. Vnum autem in sūma
6 † notabis, q̄ honores reales non sequuntur translatum: ut si primo fuerit palliatus & transferatur ad aliam ecclesiam, q̄ dignitatē pallij habeat, oportet translatum iterum palliari supra de postu. c. bonæ memorię il. 2. in fi. quia licet pallium uideatur personale adeo ut cum persona sepeliat. ut inf. de usu pallij c. ad hæc. tamen gratia & cōtemplatione loci datur, & ideo reale censetur, vnde persona cui conceditur non utitur eo ultra locum. ut infra de vsu pallij, c. ex tuarum, & si palliatus loco renunciet, non retinet vsum pallij, ut infra de renun. c. ad supplicationem. §. cui concessimus, & succedens palliato, non utitur eo, nisi pallium ei concedatur. Sed iniuria fieret ei si pallium non concedatur eidem, arg. ad hoc. ff. de aqua quoti. & æsti. l. 1. § pe.

SVMMARIVM.

1 *Pallium quid sit.*
2 *Pallium cui, & sub qua forma uerborū conc cedatur. & nu. 4.*
3 *Vtilitas per dignitatem augeri debet.*
4 *Pallio quibus in locis, & temporibus utendum sit.*
5 *Proconsul ubique procōsularibus insignijs utitur, & voluntariā iurisdictionem exercet Item & legatus de latere Papæ.*
6 *Mitram et annulum pastoralem ubique defert quilibet metropolitanus.*

De Vsu Pallij. Rub.

DICTVM est supra de postulatione, de electis, & de translatione. Sed quia per hos modos assumptos vti pallio decet, si ecclesijs ad quas assumuntur, dignitas pallij debeatur, ideo post illos tractatus ponit rub. de usu pallij. Videamus ergo, Quid sit pallium: Cui concedi debeat, & à quo. Item quibus locis & temporibus utendum sit pallio. Pallium † est insigne ornamentum archiepiscopi, & episcopi, sumptum de corpore Beati Petri, ut supra de electio. c. significasti. In pallio autem plenitudo pontificalis officij confertur, ut inf. eod. tit. c. nisi: unde ante pallij receptionem ecclesia dicitur uiduata, ut 100. dist. c quoniam, quia sine pallio quædam expediri nō possunt. ut sup. de elec. c qđ sicut. §. p̄terea. in Papa vero pallium designat plenitudinē potestatis. ut inf. eo. ti. c. ad honorem. † Conceditur pallium archiepiscopis, & episcopis aliquibus ex speciali gratia. ut inf. de præsump. c. cum in iuuēture. in prin. Cōcedit pallium summus Pōtifex alicui p̄lato in curia existenti, uel eius nuncio, uel mittit illud per apocrisarios Roma-

ecclesi.

eccleſi. ut ſup. de electi. c. ſignificaſti in prin. c. diſti. c. palliũ. & c. ſcriptorũ. Palliũ
3 † conceditur fortiter poſtulanti. ut c. diſ. c. priſca. ſicut & literæ dimiſſoriæ. ut 2. q. 6. c. poſt appellationem ad prin. ſicut & peccatorum remiſſio. ut de pœniten. diſt. 1. c. importuna. Conceditur autem pallium his uerbis. Ad honorem Dei omnipotentis & beatæ Marię uirginis, & Beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli, domini Papæ Gregorij & Roma. eccle. necnon eccleſiæ tibi commiſſæ tradimus tibi pallium, de corpore Beati Petri ſumptum; plenitudinẽ uidelicet pontificalis officij, ut utaris eo inter eccleſiam tuam certis dieaus, qui exprimuntur in priuilegijs ab apoſtolica ſede cõceſſis. Conceditur iuranti, ut ſup. de electio. c. ſignificaſti. c. diſ. c. optatum. cum augmento honoris pallij creſcere debet cura paſtoralis ſollicitudinis, ut cultui ueſtium actionum ornamẽta conueniant. ut c. diſtinctione c. ratio-
4 nis † Augeri enim debet utilitas per dignitatem. ff. de iudi. l. ſi longius. in fi. ff. de donatio. l. filiusfamil. ff. de uſu. & ha. l. plenum. ff. de deleg. j. l. ſi ſeruus plurium. ff. de iud. l. ſed & ſi ſuſceperit. §. j. & argum. infra de offi. dele. c. ſanc. 24 q. j. c. qui contra pacem. 2. q. 8. c. quiſquis. Sed heu decorari pallio uolumus, forſan moribus indecorari. ut c. diſtinct. contra morẽ. propeſi. Summus Pontifex † utitur pallio
5 ſemper & ubique. Alij autem prẽlati nec ſempet nec ubique, quia Ille in plenitudine poteſtatis, illi in partem ſollicitudinis ſunt aſſumpti; ut inf. eo. tit. c. ad honorem. Vnde illi in ſua eccleſia. i. in qualibet eccleſia ſuę prouinciæ ſi ſit metropolitanus, uel ſuæ diœc. ſi ſit epiſcopus, utuntur pallio & certis diebus qui in priuilegio ſuæ eccleſiæ continentur. ut inf. eo. c. j. & c. ad honorem & c. ulti. Aliquando ex ſpeciali cõceſſione licet alicui extra ſuã prouinciã uel diœce. uti pallio pro miſſarum ſolennitatibus, pro cõſecrandis ſuffraganeis, & clericis ordinandis, dummodo fiãt de permiſſione illius, in cuius diœce. celebratur. ut inf. eod. titu. c. ex tuarũ. & c. cum ſis. Sed licet ita ſit de iure communi, quod quis uti non poteſt pallio niſi in ſua prouincia uel diœceſi ut dictum eſt, ſicut ſerica ueſte utendum non eſt niſi in cena. ut ff. de uſufru. l. ſed & ſi quidem. §. ſed & ſi ueſtimentorum: uidetur tamen quodam argu. legali non eſſe abſonum, ſi palliati utãtur pallijs extra ſuas diœceſ.
6 Nam † procõſul ſuis utitur inſignijs ubique poſtquam urbem egreditur, ut ff. de offi. procon. l. 1. Sed illud contingit ratione mittentis, mittitur enim a principe, & ideo antequam peruenit ad prouinciam ſibi decretam, utitur inſignijs, & exercet ea quæ ſunt uoluntariæ iuriſdictionis. ut ff de offi. procõ. l. 2. ſicut & legatus domini Papæ, qui dicit de latere ipſius, ut inf. de offi. leg. c. ꝙ translationem. & c. excõmunicatis & infra de ſenten. excom. c. ad
7 eminentiam. † Mitram autem & annulũ paſtoralem defert quilibet metropolitanus ubique in miſſa priuata, nam & flamines ubique pileũ portabant, ut 21. diſ. c. cleros. §. ſacerdos. in fi. in eis enim non ſignificatur plenitudo officij ſicut in pallio. In ſumma notandum eſt ꝙ pallium dandum eſt cum conceſſione noui priuilegij & renouatione antiqui. ut 100. di. c. antepenul. & ultimo.

SVMARIVM.

1 *Renunciatio quid ſit, & quis renunciare poſſit.*
2 *Renunciari quibus poſſit.*
3 *Clericus an fori priuilegio renunciare ualeat, & nu. 5.*
4 *Clericus a quo ordinem recipit, & indicij recipere debet.*
6 *Renunciationis effectus qui ſint.*
7 *Renunciare non compellitur quis inuitus.*
8 *Remittens dare intelligitur.*
9 *Renunciare beneficio in quo caſu quis efficiatur ſimoniacus.*

De Renunciatione. Rubrica.

QVia ea quæ poſtulationibus. electionibus, translationibus acquiruntur, plerunque renunciatione perduntur, ideò poſt tractatus illos ſubiicitur rubrica de renunciatione. Videamus ergo, Quid ſit renunciatio. Quis

poſſit

possit renũciare: Cui faciẽda sit renuncia tio. Quæ possint renũciari: Quis sit effectus renũciationis: Et an ad renũciãdũ qs cõpellat inuitus. Et an post renunciationẽ possit renũciantẽ, pœnitere. Renunciatio
1 † est appriæ rei uel iuris spõtanea refutatio. Potest renunciare is ad quẽ pertinet id quod renunciatur. Generaliter enim q libet põt renunciare rei suæ uel proprio iuri, ut probatur infrà per multa iura. & 7.q.j.ca.quam periculosum. C.de pact.l.si quis in conscribendo infra de foro cõpet. c.si diligenti. inf.de reg.c ad apostolica §. quæstionibus ad fi. Sunt tamen quidam, quibus libera non est resignadi potestas; ut prælati qui ligatas habent alas quibus satagunt uolitare ut liberum non habeãt absque superioris permissione uolatũ, ut infra eo.tit.c.literas.& c.nisi.§.final.in fin. quorũ causa renunciandi examinãda est. ut d.c.nisi. Et est ratio quia prelatura non
3 datur alicui propter ipsum solũ, sed propter alios, nõ ut præsit sed ut prosit. ut j.q. j.c.si qui episcopi. §. ecce cum honoris ad
4 fi.8. quæst.j.c.qui episcopatũ.& quia in prelatura salus cõmunis agitur & lucrifactio animarum. iuxta quod Apostolus ait de seipso. Cũ essem liber ex omnibus oium
5 me seruum feci, ut plures deo lucrifacerẽ. ut 28.quæstio.prima.c.iã nunc circa fi. unde dicit se plus cęteris laborasse ut.inf. eo.tit.c.nisi. § quippe.& 23 q.4.c.quis nos potest. Renunciare non possunt furiosi & sui incompotens, nisi habeant dilucida interualla, in quibus renunciare ualent. ut 7.q.j.c.quamuis sit triste, & tunc renũciationis causa per superiorẽ inquiritur,
2 Renunciatur † his quæ sunt iuris priuati, ut patet per iura superius allega. ut.ff. de ędili.edicto.l.quare.§.si uẽditor.inf.de priuile.c.si de terra in extr. uerb.& c. accedentibus ad fi.ff. de pactis.l.paciscì. ff. de minoribus.l. iudex.ff.de ferijs.l. prima.ff. à qui appell.non lic.l.j.C.de tẽpo.appell. l.ultima. in fi. & in multis alijs iuribus q quilibet curiosius per se notare põt. sed iuri publico, uel introducto in fauorem omniũ nõ põt ut ff. de pact.l.ius publicũ. infra de senten. excom.c. contingit infra de foro cõpeten.c. si diligenti.§. j. uel aliter iuri fauorabili tantum põt renunciari iuri uero fauorabili & odioso, sicut est illud de quo loquitur c. si diligenti. & c. contingit. non põt; illud enim ius quod clericis indulgetur de foro & priuilegio illius decre.17.q.4.c.si quis suadente. inductum est in fauorẽ clericorũ, & in odiũ laicorum qui oppido infesti sunt clericis. ut 2.q.7.c. laicos. Et simile alias q̃a auxilio Velleyani renunciatur ut ff. ad uell.l. ult.C. quando mu.tu. off fun.auth.matri: sed Macedoniano non põt, unde & post sententiã datur ex eo exceptio. ff. ad Macedo.l.tamen. Et est ratio quia Velleyanũ est fauorabile tantum, id est, in fauorẽ mulierum inductum, Macedonianum est inductum in fauorẽ filiorũ familiàs, & in odium creditorum: ut ff. de cõdict.indeb. l.qui exceptionem. Vel aliàs non põt quis renunciare iuri suo, cum ex sua renunciatione etiam iuri alterius præiudicium generetur, † unde clericus non põt renunciare foro, quia ex hoc præiudicaretur episcopo. ut 11.q.j.c.clericum.3.q.6.c.nõ liceat: a † quo enim clericus ordinẽ recipit, & iudicium recipere debet. ut 9. q. 2. c.nullus primas, forense & pœnitentiale. ut de pœ.dist.6.c.placuit.inf.de pæ & re.c. omnis. præterea † si sic clerici fori priuilegio renũciare possẽt, iã clerici de uno episcopatu possent sibi cõstituere aliũ iudicẽ ĩ alio episcopatu ut ff. de iud.l.in eo. modo clericus nõ põt renunciare priuilegio toti collegio iudulto clericali. 17. q. 4. c.Si quis suadente. nã etsi actionẽ iniuriarũ remittere posset ut 23.q 4. c. si illic, iniuriã tamẽ factã ordini abolere nõ põt, unde eo remittente actionẽ suam, ei qui manus uiolentas in eũ iniecit temerè, excõmunicatio durat: ut inf.de sent.excõ.c. cõtingit. Quidã tamen dicunt quod clericus etsi fori priuilegio renunciare non possit expresè, tacitè tamen potest arg. ff. de procu.l.filiusfami.§ ueterani. C. de iurã.calum.l.2.quod non puto uerum Itẽ renunciare non potest quia per quæ deo & homini obligamur, ut uotis, pollicitationibus, iuramentis, conuentionibus, & promissis, & per hoc matrimonio renũciari non potest, quamuis iuri exigendi debitũ renunciari possit. ut. inf. de conuer. coniuga.ca. quidam intrauit. Renunciari debet

debet ecclesiijs, beneficijs, & præbendis apud eum, a quo hæc recipiuntur: ut inf. eo. tit. c. admonet. 18. qu. 2. c. abbas ꝓ humiliatione, ut inde fiat curæ priuatio unde datur. in auth. de defenso. ci. §. non habent. Alioquin si quis in consulto suo episcopo dimittat ecclesiã, quamuis ecclesia absoluatur ab ipso ut. inf. eo. tit. c. qđ in dubijs & 7. q. j. c eos. ut ipse eam repetere non possit, repeti tamen põt ipse ab ipsa ecclesia. ut no. sup. in summa de trãsl. prel. §. ult. Et hæc uera sunt, nisi habens ecclesiã transeat ad religionẽ, tunc enim ualet ingressus, nec reuocari potest ab ecclesia uel episcopo, quo inconsulto transiuit, quamuis licẽtiam petere debuisset, ualet tamen ingressus petita & non obtẽta, uel nulla petita: út. inf. de regula. c. licet. 19. q. 2. c duæ. Sed aliud est in episcopatu, quẽ etiã religionis causa deserere non licet, & hoc ideo, quia maior fructus inesse creditur curæ pastorali, quam uitę cõtemplatiuę. ut. inf. eo. tit. c. nisi. §. ult. qđ intelligo cum ita res geritur, sicut noster iubet Imperator. ut. 40. dis. c. ante omnia.

6 Effectus renunciationis † est ut renuncians repetere non possit qđ semel renunciauit. ut. 7. qu. 1. quam periculosum. ff. de ædi. edi. l. quæritur. §. si uenditor. C. de iureiur. l. si quis iusiurandum. 23. q. 4. c. si illic. ff. de successo. edi. l. j. §. qui semel. 17. q. 2. c. Gonsaldus. 18 q. ultim. c. dudum. 21. q. 2. c. si quis iam translatus. 92. dist. c. si qs episcopus uacans. 7. q. 1. c. hoc nequaquã ut inf. eo. tit. c. post translationem. C. de cõdit. insert. l. cum quidam. infra de cau. pos. & proprie. c. pastoralis. in Auth. de testi-

7 bus. §. quia uero multi. † Renunciare non compellitur quis inuitus: ut 7. q. j. c. quamuis: debet igitur renunciatio esse uoluntaria non extorta ut inf. ꝓ me causa. ca. ad audientiam. absolutè enim omninò quis renunciare debet rei spirituali: ut inf. de off. deleg c. ex parte il. j. infra de simo. ca. ex insinuatione, qa nec dari, uel remitti, uel reunnciari debet aliquid spirituale pacto, uel conditione interueniente, ut j.

8 q. 2. c. quam pio. §. cauete ad fi. † qui enim remittit intelligitur dare ut 8. q. 3. c. talia. infra de testibus c. ueniens. ff. de calumnia. l. quin etiam. ff. quę in frau. credi. l. in fraudem, licet sit ar. contra. ff. eod. tit.

9 l. si pignus. C. ad uel. l. etiam. † Sed pono ꝙ renuncietur simpliciter & absolutè sine pacto & sine conditione; ueruntamen hoc renuncians gerit in mente, ut ex renunciatione rei spiritualis aliquid sibi tẽporale accedat, apud districtum iudicem qui scrutator est cordium & cognitor secretorum, culpabilis iudicatur. ut infra

10 de simo. c. tua in fi. † sola enim uoluntas simoniacũ facit. ut j. qu. j. ca. qui studet.

11 † sicut & spes sola facit usurarium ut inf.

12 de usur. c. consuluit. 13. q. 3. c. j. † uoluntas enim & propositum distinguunt male ficia. ut infra de sen. excom. c. cum uoluntate. ff. ad le. Cornel. de sica. l. diuus. Sed aliud est in prohibitis, quia simoniaca: & aliud in symoniacis, quia prohibita: quędam enim ꝓhibentur hodie, quia & olim in ueteri testamento simoniata erant, ut uendere spiritualia, in his studiosa uoluntas inducit simoniam; Quædam uero hodie simoniaca iudicãtur, quia fieri prohibentur, quæ tamen in ueteri testamento nec simoniaca nec prohibita inueniuntur, ut uendere castaldinatum & aduocatiam ut. j. q. j. c. si quis episcopus. dare pastum uel pastillum in receptione canonici, ut inf. de simo. c. Iacobus. In his & consimilibus non committit simonia sola uo-

13 luntate. † Et est sciendum quod simonia mentalis sola pœnitentia aboletur ut inf.

14 de simo. c. ult. Item notandum. † quod episcoporũ cessio in scriptis est facienda ut. 7. q. j. c. sicut uit. §. ecce & c. qualiter &

15 c. quamuis sit triste. Restat uidere † an renuncians ualeat pœnitere. Et est sciendum, ꝙ si quis reuunciare intendens uocet superiorem literis siue nuncio, ut ueniat recipere cessionem eius; si antequam superior ueniat, illum pœniteat, renũciatio non nocet. ut infra eo. tit. c. lectæ sicut non nocet uocatio patroni in ius sine uenia edicti. ut ff. de in ius uo. l. quauis, & tũc est pœnitentiæ locus ut 2. q. 6. c. si quis. §. si autem. ff. de condi. causa. dat. l. si pecuniam. 2. q. 3 c. si qus iratus. inf. de appe. c. directæ. ff. de interroga. acti. l. de ætate. §. Celsus. & hoc uerum est nisi pœnitentia esset alteri captiosa. ut ff. de regu. iur. l. nemo. uel si res integra non est, ut insti. mãdati. §.

dati.§.rectè supra de elec.c.in causis. pro pe fi.ff.de cessio.bo l.is qui bonis. C. qui bo. ce. pos. l. 2. puta si à superiore petita est cedendi licentia & admissa.inf.eod.ti. c.quidam.Et sunt duæ rationes quare tũc non est pœnitentiæ locus. Vna, ne superiori uideatur illusum,qui cessionem ad misit.ut sup.de postu.c.bonæ memoriæ il 2.in uer.si enim. Alia,quia præsumptio iuris est ℔ is qui cedit, vtilitatem ecclesiæ respiciat in cedendo,dũ se insufficien tem recognoscit,ut inf.eo.ti.c.vlt. uel ℔priam salutem attendit, dum cõsciẽtiã criminis habet.ut 13.di.c.nerui.& inf.eo. c.nisi. 1.respon.in fi de simo.c.ex insinua tione. Aliud tamen est in cessione bonorũ secundum leges.Nam post cessionem, rebus tamen integris manentibus, locus est pœnitentiæ.vt ff.de cessio.l.is qui.Sed ibi cessant rationes superius assignatæ.

16 In summa est notandum † ℔ renunciari non potest rei,quam quis sibi competere ignorat,vt ff.de inoffi.testa.l. mater decedens.ff.de acqui hære.l.is qui.§.si quis dubitet,& l.is qui putat.& ar.ff. quib. ad liber.procla.non licet.l. penul. §. nemini.

17 Item † renunciari rei non potest, quæ nõ habetur nec haberi potest,ut ff.de reg.iu. l. eiusdem.& l. qui potest. ff. de acqui. & am. hære.l.nolle.& l.is qui hæres. 1.respon.& l.is qui potest.ff.de suc.edic l.1. §. decretalis.& ar.ff. ℔ metus causa. l. Sed & partus.§.Iulianus,in fi.† Pacto autem remitti non potest quod nondum competit.ut ff.de pac.l.pactum,repudiari non potest nisi interuentu auctoritatis iudicialis. ut ff.de cur.bo.da.l.prima.

SVMMARIVM.

1 *Negligentia quid sit,& qualiter puniatur.*
2 *Negligentia per quem suppleri possit.*
3 *Negligentia siue mora,& in quibus purgetur,& in quibus non.*
4 *Intellectus ad c.literas, infra eo.tit.*

De Supplenda Negligentia prælatorum. Rub.

DICTVM est supra de modis per quos assumuntur prælati ad dignitates & prælaturas. Sed quia in prælaturis perfunctoriè & adulatoriè res aguntur,ut 40.dist.c.ante omnia.in prin.& qđ negligitur supplendum est; quod autem omittitur instaurandum est. ideo hic subijcitur rubrica de sup. negl. præla. Videamus igitur quid sit negligentia. Qualiter puniatur: Per quem suppleri possit quod omittitur:Et an mora purgetur.Ne

1 gligentia† est,eius quod fieri debet & potest omissio. Punitur aũt negligentia, ꝙa potestas exequendi quod negligenter omittitur,transfertur ad alium, ut infra eo.tit.c.licet.& c.literas, supra de elec.c. ne pro defectu.§.intra quos.inf.de cõcess. præ.c.nulla.& c.postulasti. Aliquando in confusionem negligentis benedicere, nõ benedictus pro benedicto habetur,ita ut liceat abbati non benedicto aliquem benedicere,ut infra eod.tit.c. 1. Nec ob.69. dist.c.quoniam.ubi dicitur ℔ ita demum licet abbati manum imponere, si eidem manus impositio facta fuerit ab episcopo secundum morem præficiẽdorũ abbatum, nam illud intelligo de manu ordinatoria,quam non ordinatus non imponere põt ut ibi:manus aũt benedictionis quod pro professis impenditur licet ei p̃stare ut hic, quod in fauorẽ religionis est inuentum, sicut& illud ut non baptizatus baptizet.ut 31.dist.c.præter.§ uerũ. Negligentia prælatorum diuersimodè punitur in iure secundum diuersitatem & qualitatem eorum quæ negliguntur.Vnde aliquando inuenio leuem pœnam imponi pro neglectu,scilicet excommunicationem duorum mensiũ.ut 1.q.1.c.q̃quid.ad med.Aliquãdo grauem,scilicet, pœnam depositionis,ut 81.dist.c.dictum 86.dist.c.1.9.quæstio.3.c.placuit c.di. c. quoniam.sup.de trãsla.præla.c.inter corporalia.infra de statu mo.c.2.§.qui uero peculiũ.C.de offi.præf. orien.l. si quos.ff. de custo.& exhi.re.l. carceri. & l.milites. Sed distingui potest inter modicam negligentiam, & magnam, ut iura posteriora locum habeant in negligentia magna, q̃ culpam sapit.ut ff.de uerb.signi.l.magis, priora uero in modica: uel dici posset ℔ iura posteriora locum habeant, cum q̃s monitus adhuc negligit, ut monitio ne-

gligentiam aggrauet, & pœnã grauiorẽ inducat.ut inf.de cle.ex.uel depo. minis. c.2.inf.de sente.excõ.c.intimauit.& c.cõtingit.12.q.2.c.indignè.11.q.1.c. petimus.2.q.7.c.qui nos tangit.inf. de cleri.

2 non resi.c.ex tuæ. Suppletur aliquando negligentia maioris per minorem,ut infra de concess.præ.c nulla.& c postulasti. 9.q.3.c.cum simus, 89. dist. c. uolumus. Aliquando minoris per maiorem.ut inf. de concess.præ.c.dilectus.sup.de elec.ca. ne pro defectu.& inf.eo ti.c.2. & c. licet. & c. ult. Purgatur negligentia siue mora

3 † in quibusdã,scilicet,ut fieri possit post tempus,quod in tempore faciendum est: In quibusdam uero non purgatur,nã tollitur potestas faciendi: post tempus purgatur,in canone per biennium nõ soluto inf.de loca & conduc.c.potuit. & c. propter sterilitatem. Purgatur in restituẽdo ecclesiæ rem alienatã.ut inf.de re.ec.non alienã c.si quis presbyterorũ. Itẽ purgat in judicijs usque ad lit. cõtesta. ubi antenõ interest aduersarij.ut ff. si quis cau.l.& si post tres C.de fideius.l.sãcimus.inf.de offi.dele.c.cõsuluit.Nõ purgat in pœnalibus obligationibus in q̃bus mora cõmittitur p diei trãsfusionẽ.ut ff. de uerb.obl. l.fundũ,& l.ad diẽ.C.de cõtrahẽ.& com. sti.l.magnã.C.de iure emphi.l.2.ff.loca. & cõdu.l.quæro.§. inter. Itẽ non purgat mora liberti qui scripturã suæ libertatis infra annũ ordinationis noui pontificis manifestare contẽpserit.ut 12.q.2.c.longinquitate,in fi Nõ purgatur in collatione beneficiorũ,nã si infra tẽpus a iure statutũ beneficia nõ conferantur ab illo ad quẽ collatio spectat,postea nõ conferuntur ab eo, sed transit potestas conferendi ad aliũ,ut probatur hic.inf.eo.tit. c. licet Nec obstat.inf.eo.ti.c.literas.ubi uidetur quod mora purgatur, qa ibi approbatur collatio facta post tẽpus ab illo qui conferre neglexerat infra tempus; sed certè ibi non approbatur,sed de patientia toleratur.Prælati igitur cautè inuigilent ut circa executiones suorũ beneficiorum, & officium diligentes existant,nec credãt sibi lectionem & orationem sufficere,sed ad opera charitatis manus extendant,ut 85.dist.c.fratrem nostrum.

SVMMARIVM.

1 *Ordines sacri quando conferri possint, & debent.*
2 *Virginum consecratio quando fieri possit.*
3 *Viduas nullus pontificum uelare potest.*
4 *Velum consecrationis à quo debeat imponi.*
5 *Velum quotuplex sit.*
6 *Velum prælationis etiam olim dabatur abbatissæ, Tempus an sit de substantia ordinum.*
7 *Ordines sacros conferre qui possint.*
8 *Sacramenta qui possint conferre.*
9 *Subditus sciens episcopum suum hæreticũ, uel schismaticum occultum non præscitũ non debet permittere se ab eo ordinari.*
10 *Scieñs episcopum suum notorium fornicatorem, uel occultum simoniacum in ordine, nunquid à tali ordinem recipiat.*
11 *Subditus ignorans episcopum suum esse simoniacum, si ab eo ordinetur, an ordinũ executionem recipiat.*
12 *Quid si sciat uel credat episcopum suum simoniacum non suo ordine, sed in collatione ordinum seu beneficiorum.*
13 *Omne quod fit contra conscientiam ædificat ad gehennam, & quomodo intelligatur.*
14 *Mala de prælato audiens non facile credere debet.*
15 *Simonia in beneficijs inter enormia computatur.*
16 *Ordinandus qualis esse debeat. & num.20. 21.26.27.29.30.33.38.44.48.49.50. & 51.*
17 *Seruus fugitiuus quis dicatur.*
18 *Fur furti uitium non purgat, licet rem restituat:*
Nec raptor uitium rapinæ.
19 *Delicta quæ non sinunt aliquem promoueri, quæ sint.*
22 *Ebrietas uitanda est.*
Ebrietas quid faciat.
23 *Ebrietas tribus modis dicitur.*
Ebrietas quando sit peccatum mortale.
24 *Pœna deseruienti ebrietati quæ sit.*
25 *Voracitas quare uitanda.*
26 *Episcopus sacram scripturam scire debet ad subditorum animas informandas.*
28 *Laicus qui omnino ignorat literas, an recipis*

pit caracterem, si eum contingerit ordinari.
31 Clerici in vestibus debent se conformare consuetudini regionis, & illis cum quibus uiunt, & quare.
32 Clericorum incessus debet esse grauis.
33 Clericus hospitalis esse debet.
34 Eleemosina etiam excommunicatis danda est.
35 Filius an potius subuenire debeat patri infideli in extrema necessitate, quam extraneo fideli.
36 Eleemosina cordis sine terrena substantia sufficit.
37 In eleemosina corporali quæ sint considerandа
39 Rigor iustitiæ quando temperandus.
40 Superior excedens modum in corrigendo. & si peccet, tamen non cogitnr à subditis ueniam postulare.
41 Prædicationis sermo in quibus consistat.
42 Considerandа circa actum prædicationis.
43 Grammatica in prædicatione exponi non debet.
Nec hæreticis secretiora fidei reuelari.
44 Percussor an sit ordinandus.
45 Episcopus neminem debet suis manibus uerberare.
46 Clerici in quibus casibus, & per quos uerbe 1
randi.
47 Prælati & ecclesiarum rectores qualiter.
48 Litigiosus ex quib. cau. prohibetur ordinari, & quomodo illæ se habeant. & numero. 51.
49 Cupiditas est omnium malorum radix.
52 Prælatus in ecclesia sublimior alijs sedeat, intra domum uerò collegam presbyterorum se esse agnoscat.
53 Neophiti qui dicantur, & quare prohibeantur ordinari.
54 Neophiti possunt & debent recipere minores ordines, sed non sacros.
55 Secularis clericus quare possit esse episcopus regularium, non tamen eorũ præpositus, 2
prior, uel abbas.
39 Ordinandorum examinatio per quos faciendа sit.
57 Ordines omnes an & quando possunt simul conferri eidem.
58 Sacri ordines quare die sabasi tantum conferantur.
59 Ordinatus sine examinatione an sit deponendus.
60 Ordinandus si tempore suæ ordinationis sui prodat impedimentum, & nihilominus ordinator non intendens dispensare ipsum ordinet, aut detecto postea impedimento, an ipse ordinandus sit deponendus.
61 Episcopus à quo consecrari debeat.

De Temporibus Ordinationum, & qualitate ordinandorum. Rub.

DICTVM est supra de promotione prælatorum, nunc tractemus de ordinatione clericorum, & quia ordinationes clericorum fieri debent certis temporibus, & cum scrutinio ordinandorum, ideo subijcitur hęc rubrica de tẽporibus ordi. & quali. ordi. Videamus erga quibus temporibus ordinationes fieri possunt, & per quos. Qualis examinatio habenda sit ordinandorũ, & per quos. Item quot ordines simul & eidem conferri possunt. Item quid iuris sit si quis sine examinatione ordinatus sit, uel si in scrutinio supprimat impedimentum. Sacri ordines † conferri possunt & debent in quatuor temporibus, in sabbato sancto, & in sabbato ante dominicam de passione, hoc tamen fallit in summo Pontifice qui subdiaconatum conferre potest quolibet die dominico, ut infra eod. titu. c. de eo. & c. j. Ad minores autem ordines licitum est cuilibet episcopo diebus dominicis unum, aut duos, uel plures dummodo non uideatur generalem ordinationẽ facere, promouere, ut in d. c. de eo. In sabbato autem penthecostes non licet sacros ordines conferre, sed in septimana sequenti, ut infra eod. c. 1. nam in illa quatuor tempora celebrantur. ut 76. dist. de ieiunio. & c. sequ. Consecratio † uirginũ fieri potest in die epiphaniæ, aut in albis pascalibus, ideſt, in tota septimana pascali, & in apostolorum natalibus; nisi uirgines magno languore detentæ aliis petant temporibus cõsecrari, nã tũc & illis & aliis tẽporib. pñt cõsecrari, sicut de baptismo dr̃ qđ fieri debet in sabbato ma- 3

gno,& in ſabbato pentecho. ſed in neceſ
ſitate quolibet tempore baptizari poteſt
& debet, ut probantur hæc. 20.q 1.c.de-
uotis.de con.diſt.4.c.venerabilis. & c.ba
ptizandi. Sed certe quod dicitur, præ-
dictis temporibus poſſe ſacrum velamẽ
imponi,exempli gratia dictum eſt, nam
& alijs pręcipuis & magnis feſtiuitatibus
fieri poteſt,quia & diebus dominicis, ut
3 infra eod.tit cap. 1. † Viduas autem nul-
lus pontificum uelare præſumat ut in p̃-
dicto.c.deuotis in fi.ſed ipſemet velũ ſu-
ſpiciant de altari.ut 27.q.1.c.uiduas quę,
& capitibus ſuis imponant, ſcilicet uelũ
pfeſſionis,ut 27.q. 1.c.vidua quidẽ.Nec
obſtat infra de his quæ ui.me.ue.cauſa fi.
c.perlatum: ibi enim epiſcopus non im-
poſuit uelum cõſecrationis illi corruptæ
ſed imponere ſimulauit.Veſtem autẽ reli
gioſam recipiat a ſacerdote uidua uel mi
niſtro.ut 20 quæſt.1.c.uidua.& ſic intel-
ligo infra qui cle.uel uo.c.cõſuluit, quod
enim dicitur,de manu presbyteri uelum
aſſumpſit, ſubaudio religionis, quod a
presbyteris põt aſſumi,ut dictũ eſt, quod
ex eo apparet quia in illa decretali dici-
tur,q̃ illa corrupta profeſſa non fuit,bre
4 uiter igitur ſparſa recolligo. † Velum cõ
ſecrationis ſolenniter imponitur a ſolo
epiſcopo, non ab inferiore, ſoli uirgini
non corruptæ, ſolemnibus diebus ut dic-
tũ eſt,non priuatis.Velum aũt non dico
conſecrationis ſed profeſſionis, quia cor
rupta non conſecratur,quolibet tempo-
re corrupta de altari ſuſcipit,& ſibi impo
nit.Sed ueſtem religionis uirgo uel cor-
rupta a ſacerdote ſuſcipit quandocũque.
Et quia incipit materia de uelis, & de his
uarię iura loquuntur. Sciendum eſt
5 † quadruplex eſſe uelum,profeſſionis,p̃-
lationis,conſecrationis,& ordinationis.
Velum profeſsionis ſuſcipitur à uirgine
uel corrupta cum profitetur, ſuſcipiatur
de altari uel de manu alicuius non mul-
tum refert. Sed recipitur in 12. anno ad
minus.ut 20.q.j.c.j.& 2.& ca.puellę.uelũ
conſecrationis imponitur in 25.anno.ut
20 q.j.c.placuit.77.diſtin.c.placuit. Ve-
lum ordinationis eſt quod olim dabatur
diaconiſsis.in 40.anno.ut 20.q.j.c.ſancti
6 moniales.27.q.j.c.diaconiſſam.† Velum
pręlationis olim dabaſ abbatiſsis in 60.
anno.ut 20.q.1 c.iuuenculas.Et quod di
xi cæteris temporibus ſacros ordines cõ
ferre debere,ſic intelligendum eſt,ut tem
pus non ſit de ſubſtantia ordinum, nã &
alijs temporibus ſacro ordine collato ca
racter infigitur,ut infra eod.ti & c.2.& c.
conſultationem: ſicut & certa ætas ordi-
nandorum requiritur in quolibet ſacro
ordine ut 77.diſt. c. placuit. c epiſcopus
& c.in ueteri.tamen ætas non eſt de ſub-
ba ordinis,quia & in minori ætate ſacro or-
dine collato caracter infigitur, quamuis
ordinantes a collatione, ordinati ab exe
cutione ordinum ſuſpendãtur. ut inf.eo.
tit.c.uel non eſt compos. §. Di.V. Ordi-
7 nes conferre † poſſunt epiſcopi diœceſa-
ni ſuis clericis. Alij aũt epiſcopi clericis
alienæ diœceſis ordines conferre nõ põt,
niſi fuerint inuitati ut ad alienas diœce-
ſes accedentes ordinationes celebrent, ut
9.q 2.per totum;uel niſi rogati fuerint p
literas commendaticias, ut in ſuis diœce
ſib. clericos ordinẽt alienos,ut 72.& 73.
diſtin.per totum. In hoc tamen non ſuffi-
ciunt literæ archidiaconi, ut inf. de offi.
archidi.c.ſignificaſti. Si tamen aliquis or
dinet clericum alienum ſine literis com
mẽdaticijs,uel formatis,& epiſcop⁹ eius
qui ordinatur, ratam habeat ordinatio-
nem, dummodo aliter canonicè & ſine
prauitate aliqua q̃s fuerit ordinatus, re-
cipi poteſt ex indulgentia ad ordinis exe
cutionem ut 9.q.2.c.Lugdunenſis.Ordi-
nes conferre poſſunt illi epiſcopi qui uli
mam manus impoſitionem,ideſt,ordinẽ
epiſcopalem in eccleſia,hoc eſt,nõ in hæ
reſi,uel in ſchiſmate recepeiũt. Alioquin
ſi qui in hæreſi uel in ſchiſmate conſtitu
ti,in epiſcopos fuerint ordinati, dixerũt
antiqui doctores quòd nihil recipiunt p
talem ordinationẽ: & ideo ordines non
conferunt,ſumentes fomentum ſui erro
ris ex illis canonibus.9.q.2.c.2.& 3.& in
ſubſidium allegantes.j.q. 7. c. Daybertũ.
19.diſt c.propter. 1.q.j c.ſi q̃s cõfugerit,
& c.ſi q̃s iquit.inf.de ſchiſma.c j. Sed hęc
opinio reprobat.j.q.7.c. cõuenientibus §.
item Thoraſius.il.1.uſq; in fi. Dicas ergo
q̃ ſiue quis receperit ultimã man⁹ impo-
ſitionem in eccleſia,& poſtmodũ lapſus

fit

sit in hęresim uel in schisma, siue in schis
mate uel hæresi fuerit ordinatus & in ea
persistat, dūmodo in forma ecclesiæ fue-
rit ordinatus, ordinati ab eo & in forma
ecclesię caracterem recipiunt & ordinē,
sed non ordinis executionem, siue scien
ter siue ignoranter a tali fuerint ordina-
ti. Sed in hoc differentiam notabis in-
ter ordinatos ab eo qui recipit ultimam
manus impositionē in ecclesia, & eos q̄
ordinantur ab illo qui extra ecclesiā su-
scepit, quia facilius tollerantur primi in
executione quàm secundi, nam primi si-
ue scienter siue ignoranter à tali ordina-
ti fuerint, tollerantur si aliàs digni sint,
nisi in quatuor casibus, scilicet, si fuerint
iterata vnctione maculati, ut j.q.7. salu-
berrimum in ult. uerbis. i. si fecerint in
eodem ordine iterum ordinari. Si simo-
niacè uel a tali symoniaco in ordine se fe
cerint promoueri, ut 9.q.j.c. ab excōmu
nicatis. Item si vnici hoc est singularis la
uacri, idest baptismi iacturā fecerint. i.
si se fecerint iterum baptizari, ut de con.
dist. 4 c. eos. in prin. & c. qui bis. Itē si ad
subuersionem fidei adhęserint hęreticis,
& in contemptum ecclesiæ se ab eis ordi
nati fecerint. ut j.q.7. ca. conuenientibus.
Vnde uersus. Siue bis ordo datur, seu ba-
ptismus repetatur. Siue ut euertatur fidei
status ordo petatur. Vel si præstetur, ut
vtrunque simon operetur. Vt qui spēsetur,
spes irrita prorsus habetur. Secūdi si sciē
ter a tali fuerint ordinati nunquam tole
rantur; si ignoranter & hoc probauerint,
puta, q̄a pueri erant præsentes, uel absen
tes, quando ordinator ipsorū fuerat præ
cisus; uel forte qui fuerat in curia Roma
na præcisus, rediens mentitus est se abso
lutum, ut j.q.j.c. si quis a simoniacis, & 9.
q.j.c. ordinationis in fi. prin. Hāc totā di
stinctionem intellige in prælato per sen
tentiam ab ecclesia præciso. Hæc igitur
8 sit fides tua† quòd hæretici, excommuni
cati, simoniaci in ordine, schismatici, de
positi, suspensi, uel interdicti uera confe
runt sacramenta, & uerū corpus Christi
conficiunt, dummodo in forma ecclesiæ
gerant. ut 19 dist. c. secundum. j.q j.c. do-
minus declarauit. & ca. q̄ quidam. de cō.
di. 4. c. ostenditur. & c. quomodo. Cæterū
si in his forma ecclesiæ non seruetur ni-
hil agitur, quia extra ecclesiam, idest for
mam ecclesiæ non est locus ueri sacrifi-
cij. ut j.q.j.c. extra catholicā, & tales ordi
nationes irritæ fore dicuntur, ut infra de
schismati. c.j. Sed si in forma ecclesię fiāt,
ratæ sunt quo ad caracterem, irritæ quo
ad executionem. ut j.q.j.c. si quis a simo-
niacis, & sic etiam intelligi potest supe-
9 rior decret. Sed quid † si sciam episcopū
meum hæreticum uel schismaticum oc
cultum per snīam non præcisum, & cō-
pellit me ad ordines, nunquid permittā
me ordinari ab eo? Respondeo non, sed
potius permittā me excommunicari, ut
inf. de sen. excō. c. inquisitiones, tales n.
conferre non possunt executiones ordi-
nū quam non habent, ut j.q.7.c. Daybert-
tum, & pro nō dato habetur, quod datur
ab eo qui dandi potestatem non habet,
ut infra de iure patro. c. quod autem in
fi. sicut pro nō facto habetur, quod fit ab
eo qui faciendi potestatem non habet.
ut ar. ff. de pœ. l. 2 §. ult. C qui ꝓ sua iuri.
l. 1. C. si a non compe. iudi. per totū. & idē
dico in prælato quem scio suspēsum uel
interdictum. Sed oppones nam secundū
hoc idem uidetur dicendum in prælato,
quem scio in peccato mortali cōstitutū.
nam & ille suspēsus est & peccat mortali
ter celebrando, unde videtur ꝙ non ha-
beat ordinum executionem. Ad quod re
spondeo, verū est quòd prælatus in mor-
tali cōstitutus suspensus est quo ad se, nō
quo ad alios ut j.q.j.ca. sacerdotes. Nam
omnis peccator missam celebrare potest
præter simoniacū, ut infra de simonia. c.
tanta, quod intelligo de officij potestate;
non de merito uitæ, saluis alijs expositio
nibus huius uerbi, quas faciemus deo dā
te infra de simo. & hoc intelligo de præ-
lato peccatore tolerato nō pręciso, alias
secus. Item hoc intelligo in prælato con
stituto in mortali peccato nō enormi, sed
mediocri, non tamen notorio de iure uel
de facto; nam enormia occulta etiā post
peractam pœnitentiam, & mediocria no
toria impediunt executionem quo ad se,
& quo ad alios. ut sup. de renuncia. c. nisi
cum pridem. & infra eo. tit. c. ult. Quid si
10 sciam episcopum meum † notoriū forni-

nicatorem uel occultum simoniacum in ordine, nunquid recipiam ordinē a tali. Hug. dixit q̄ sic, quādiu toleratur ar. 28. di. c. consulendum. 15. q. ulti. c. ultim. Sed eius sniam non amplector. nā & isti sunt suspēsi quo ad se, & quo ad alios. vt 32. di. c. nullus missam. & c. si quis vero, & maxime simoniacus in ordine uitiosum hēt caracterem. vt 1. q. 1. c. reperiuntur. & ca. quibusdam narrantibus a quo nullo modo debeo ordinari ut 1. qu 1 c. *Si quis a* simoniacis. infra de simonia. ca. per tuas Hug. tamen intelligebat illud. c. si qui in præcisis, uel cum probare possum eū si-
11 monicum, quod non placet. † Sed si q̄d ignorem episcopū meum fore simoniacum, cum sit in ueritate & ab eo ordiner? Respondeo, nō recipio executionem, & indigeo dispensatione, & hoc in detestationem criminis. ut j q. j. c. si qui à simoniacis: & licet ita dicam in ignorante, aliud tamē dico in coacto q̄ recipit executionem ut 1. q. 1. c. Constat. & est ratio quia magis constat de uoluntate coacti quàm ignorantis. ut infra de simo. c. sicut tuis. §. quamuis, hoc tamen intelligas de coacto conditionaliter: nā absolute coactus non reciperet caracterē. ut inf. de baptismo & eius effec. c. maioris inf. de his quæ ui. me. c. Sacris. l. dist. c presbyteros.

12 Sed † quid si sciam uel credā episcopum meum simoniacum nō suo ordine sed in collatione ordinum seu beneficiorū? Respondeo, laborabo pro posse meo acquirere licentiam ab ipso, ut liceat ab alio ordinari, quam si non dederit sed me ad ordines cōpellat, securè ordinabor ab eo quandiu toleratus fuerit, nō præcisus, & crimen fuerit occultum ut dictū est: Nec obstat si conscientia mihi repugnat, quia erronea est. ut 13. di. c. nerui. 11. q. 3. c. cui est illata. licet si ar. contra. ff. de liberali causa. l. igitur §. 1. nec ob. auctoritas il-
13 la. † Omne quod fit contra cōsciētiam, ædificat ad gehēnā. ut 28. q. 1. c. omnes. §. illud uero. Nam illud sic debet intelligi, omne illud quod fit contra conscientiam informatam ex præcepto uel prohibitione, uel quod fit contra conscientiam non erroneam ut dictum est. Sed uidetur manifestè obstare inf. de simo. c. p tuas il. 2. Ad quàm sic Respondeo, monachus ille non cogebatur ad ordines assumendos, sed quærebat an ab ipso, quem talem esse sciebat, ordines assumere deberet. unde Papa in sua respōsione magis cōsiderauit factum, scilicet difficultatem ortam in conscientia monachi & errorē impressū, quānis quasi pro modico habuit Papa, monachū illum non promoueri ad ordines superiores eo quòd non in sublimitate graduum, sed in amplitudine charitatis acquiritur regnū dei ut inf. eo ti. c. Ad aures. *Sed* quia non gradus elegantior, sed uitæ melioris actio comprobatur. ut 23. q. 3. c. sicut excellentiam. §. conciliū
14 uerò † Vnum non omitto quòd si mala audias de prælato tuo nō statim credere debes. ut 33. dist. c. habuisse. 86. distin. c. si quid uerò. 15. q. 7. c. si quid igitur, nec. n. debes esse multum credulus ut ff. quod cum falso tut. l. j. in fin. ff de eo per quem fac. erit. l. j. §. 1 & arg. inf. de ī integr. rest. c. ex literis. Sed si forte uidebit alicui q̄ mihi ipsi sim contrarius. nam supra eo. §. quod si sciam notaui. q̄ si sciā episcopum meum in enormi crimine constitutum non permittam me ordinari ab ip-
15 so † & alibi notaui simoniam in beneficijs inter enormia cōputari inf. de accu. c. inquisitionis. Ad quod Rñdeo, simonia est enorme peccatum respectu eius q̄ per simoniā beneficiū acq̄siuit, q̄a pēnitētiā agere nō pōt beneficio retēto. Vel dicitur enorme. i. indispēsabile, q̄a dispēsari nō pt cū simoniaco nisi beneficio resignato sicut in simoniaco in ordine contingit. ut in eod. c. dicitur. & 13. di. c. nerui testicu-
16 lorum. In qualitate † ordinandorum regulas apostolicas considerari oportet: Apostolus enim sic ait ad Tyrum. Oportet Episcopum irreprehensibilem esse, vnius vxoris uirum, sobrium, prudentē, pudicum, ornatum, hospitalem, doctorē, non uinolentum, non percussorem, sed modestum, non litigiosum, non cupidū suę domui bene dispositum. Et hæc oīa in his uersibus continentur. Primū præcipitur quod sit sine crimine præsul. Monogamus, sobrius, prudens, ornatus, & hospes. Castus, decens, non percussor, non litigiosus. Non cupidus, bene dispositus,

spositus, non neophitusue. Talis aposto
lica quòd præsit regula iussit. Et licet
Apostolus has regulas in episcopo po-
suisset, extenduntur tamen per Augusti-
num & Ambrosium ad alios clericos ordi
nandos. ut 81. dist. c. Apostolus. 34. disti. c.
cognoscamus: & quamuis in his regulis
plurima possent dici, nos tamen aliqua
summarie in singulis prosequamur. Cir
ca primam regulam, secũdum antiquos,
tres erant opiniones. Hugol. cum suo ri-
gore dicebat, quòd qui semel peccat
mortaliter post baptismum, amplius nõ
potest promoueri, uel aliquos actus le-
gitimos exercere. ut 25. dist. c. primũ. 47.
distin. c. quoniam. prima quęst. 7. c. si quis
omnẽ. l. distin. c. illud. 6. quęstion. prima.
cap. qui crimen. 8. quæstione. pri. c. in scri
17 pturis. in fine † & Mar. inducebat le-
gem. ff. de ædil. edict. l. quis sit fugitiuus,
primo Respond nam fugitiuus est seruus
qui ea mente fugit ut ad dominum non
redeat, quãmuis postea mutato consilio
18 reuertatur. † Nec fur purgat uitium
furti si rem restituat. ut ff. de furtis. l. qui
ea mente. nec raptor uitium rapinæ. ut
ff. ui. bon. rap. l. vltima. Alij dicunt quod
post quodlibet mortale, pœnitentia acta
quilibet potest promoueri, nisi sit crimen
enorme. ut 81. distinct. cap. Apostolus. &
est argument. ad hoc l. distin. c. ferrum. ff.
de ędilit. edic. l. quod ita seruatum est.
quia defectus nostri temporis &c. ut 34.
distinct. cap. fraternitatis. Tertij di-
cunt quòd quantumcunqe sit graue de-
lictum, dummodo sit occultum, post pœ-
nitentiam peractam non impedit pro-
mouendum. ut l. distinct. cap. de his uero
uers. qui autem. Istæ opiniones tolluntur
unica decret. ut infra eod. tit. cap. ultimo.
Nam enorme delictum quantumcunque
occultum, etiam post peractam pœniten
tiam promoueri non sinit, & impedit
executionem ordinum susceptorum; me
diocre non notorium, de iure, uel de fa-
cto post peractam pœnitentiam & pro-
moueri permittit, & non impedit in su-
sceptis. sed ante pœnitentiam damna
biliter in susceptis ordinibus minist ra-
tur: leue delictum, siue occultum. siue
manifestum, nec promotum deijcit, nec
impedit promouendum. Sed in his opus
19 est exemplis. † Enormia delicta quę
hoc operatur ut superius dictum est sunt
tria, Homicidium. ut l. distinct. c. miror.
j. q. 7. c. si quis omnem. de conse. distinc. j.
c. j & Hæresis, in qua post uulnus sanatũ
remaner cicatrix. ut j. quæst. j. c. uentum.
ad prin. & Symonia in ordine. ut infra de
accus. c. inquisitionis. Et est ratio: in ho-
micidio horror sanguinis: in hæresi im-
manitas criminis: in ordine uitium & in
fectio ordinis. Sed hoc idem operantur
mediocria, sed notoria de iure & de fa-
cto ut infra eod. titu. c. ultimo. Dicuntur
& quædam alia enormia non hoc respe-
ctu, sed alio, scilicet, quia indispensabi-
lia, ut simonia in beneficio. j. qu. j. c. Egra,
& quęst. ultim. cap. patet. dispensatur ta-
men cum simoniacis simoniacè promotis
ut infra de simo. cap. de regularibus & c.
ex insinuatione. suprà de elec. c. Si alicui-
ius. j. q. 5. c. præsentium. Nec obstat infrà
de simoni. c. nobis; nam illa alio modo,
quam lego, litera sonat ut ibi notaui. Item
si quis excommunicatus in contemptum
clauium celebrauit. ut 11. quæ. 3. c. si quis
episcopus in concilio. Item omne delictũ
quod ipso facto inducit infamiam ciuilẽ.
ut 3. q. 6 §. porro. Item infamia descen-
dens ex delicto declarato per sententiam
2 quæst 3. c. Euphemium § hinc colligi
20 tur. † Monogamus debet esse ordinãdus
i. unius uxoris uir. ut 16. dist. c. j quod ne
gatiue oportet intelligi. i. non plurium.
sicut & alias econuerso exponimus in ore
duorum uel trium stat omne uerbum. i.
non paucorum. infra de testibus cap. in
nomine domini, & similis expositio. 10.
quæst. 2. cap. casella. 30. quæst. 4. c. æquali
ter. & ff. de legatis. 2. l. cum pater §. rogo.
in casu tamen necessitatis bigamus pro-
mouetur usque ad subdiaconatum; hoc
tamen intelliges. ut not sup. de rescrip. §.
si contra ius. Assignantur autem qua-
tuor rationes quare bigamus promoue-
ri non possit. una propter defectum sa-
cramenti, quia non est in eo sacramen-
tum unitatis, quia diuisit carnem suam
in plures. 26. distinct. c. acutius. Item pro-
pter prærogatiuam ordinum. ut 26. di-
stinct. c. una. Item propter signum incon-

tinentiæ, præsumitur enim incontinens qui uxore mortua transit ad alteram. ut 80. dist c. proposuisti. Item ex eo, q̃ non habet frontem hortandi uiditatem, qui frequentator est cõiugiorum. ut d. c. una: plenius dicemus de hac materia infra de
21 biga. † Ordinandus debet esse sobrius in potu, & cibo; à crapula & ebrietate maxime clerici abstinere debent. ut inf. de ui
22 ta & hone. cleri. c. A crapula. † Et hoc propter quinque, quia ebrietas cor aggreuat; & sensus clerici semper uigere debet & temulis esse. ut 35. dist. c. 1. Item quia luxuriosa res est uinum, & contumeliosa ebrietas ut ead. dist. c. luxuriosa. Item furiosa, nam uenter mero æstuãs facile despumat in libidinem, & ubi ebrietas ibi libido dominatur & furor, ut ead. dist c. uenter. Item quia irrisioni exposita. utin sæpe d. di. 35. c. sexto. § manebat. ibi læsa pietas, dum irridetur ebrietas: & generaliter, quia omnium uiciorum fomes est & nutrix. ut. c. ante omnia. dist. ead. Vtere igitur clerice modico uino propter stomachum, nã ex frequenti potatione sequitur ebrietas. ut infra de iureiur. c etsi. §. quædam enim
23 Christus. † Et nota quod ebrietas dicitur tribus modis. vno modo dicitur ebrietas, pœna & obliuio mentis, & hæc non est peccatum. ut 15. q. 1. c. sane. Secundo modo dicitur actio siue frequens modus bibendi, & hæc ut ait Aug. est ueniale peccatum, nisi sit assidua, quia hoc est mortale, maxime si quis nouerit uiresuininec aquam admiscet ut 25. dist. c. criminis. Tertio dicitur quædam dispositio mentis & studium ad inebriandum, & hoc semper est mortale peccatũ ut 35. dist. c. ante
24 omnia. † Pœna eius qui ebrietati deseruit est, ut si admonitus non desinat, si est episcopus, presbyter, uel diaconus, deponatur; si subdiaconus, inferior, uel laicus, communione priuetur. ut 35. dist. c. episcopus. & c. ante omnia. inf. de uita & honest. cle. c. A crapula ī fin. & ē hic casus, in quo peccatum mortale non inducit depositionem. & simile. 47. dist. c. episcopus. 92. dist. c. ultimo. Similiter & in cibo sobrius debet esse cleticus; æqualiter enim ebrietas & uoracitas prohibetur, ut ait Apostolus, non in commessationibus &
25 ebrietatibus. † Vitanda est uoracitas propter octo quia inter epulas & lasciuias pudicitia non seruatur: & quia ignominia & confusio est, Christum pauperem & esurientẽ falsis prædicate corporibus; & ieiuniorum doctrinas rubentes buccas tumẽtiaque ora proferre. ut 35. dist. c. ecclesiæ princeps; & quia abundantia morbum facit, molestias ingerit, ægritudines generat, excessus ciborum consumit, & computrescere facit corpus humanum, macerat ægritudine diuturna, & tandem morte crudeli consumit. ut de consecr. dist. 5.
26 c. nihil. Prudens † debet esse ordinandus. triplici peritia. Scientia sacræ scripturæ. ut 36. dist. per totum. Item secularium scripturarũ. ut 37. dis. c. legimus. §. sed contra & c. turbat. item secularium negociorum. ut 39. dist. per totum. Sacram autem scripturam scire debet ad subditorum animas informandas: ut 36. dist. c. 3. §. ecce & c. si quis uult; & propterea statutum est, ut in ecclesijs metropolitanis teneantur doctores theologiæ. Item secu. lares scientias scire debet, ut per eas instruatur discernere uerum a falso, & uiam habeat ad scientias pietatis, nõ aũt addiscere debet ad delectationem & uoluptatem. ut 37. dist. c. turbat. §. cur ergo. & per hoc soluitur contrarietas multorum capitulorum in ead. dist. Et proterea statutum est, ut in cathedralibus ecclesiis & minoribus, quantum sufficere poterunt facultates, teneantur magistri liberaliũ artiũ, de quo dicemus. inf. ti. de magistris. hoc tamen non intelligas de omnibus artibus liberalibus sed de triuialibus tantum scilicet Grammatica, Dialetica, & Rhetorica. illæ enim habilitant ad scientias pietatis; secus de quadriuialibus. scilicet de arithmetica, geometria, musica, & astronomia, quæ licet in se cõtineant ueritatem, non tamen ducunt ad pietatem, ut ait Hie. 37. drsti. c. si quis artem nouerit Grammaticam. Item autores gentilium legi possunt propter eundem casum, propter quem & scientia triuialis; & si quid boni inueniatur in eis, illud tanquam proprium sumat lector & ad bonos usus conuertat, non quia illi ita dixerint, sed quia bonum est. ut 38. dist. c. turbat. & c.

qui

qui de meusa.&.c.si quid. & ueri.c.relatũ. in fin. hoc enim fecit Paulus cum in epistola ad Tytum inseruit illud Epygmenidis. Cretenses malæ bestiæ & pigri corde. Item in epistola ad Corin. Sæpe bonos mores frangunt colloquia praua. Hiero. etiam usus est uersibus Virgi.de con dist. 5.c.nunquam.& auctoritatibus Galeni & Hipocratis,ut de con.dis.5.c. ne tales. Itẽ Augu.versibus Lucani,ut 26.quæ.5. c.nec mirum,circa prin. Leges autem,& Phisicam possunt audire clerici dummodo nõ cupiditatis uel uoluptatis arg. 37. disti. c. legimus il.j &.il.2 &.c.ideo.& hoc verum est nisi sint monachi, vel regulares, vel sacerdotes, seu habentes personatus uel plebanatus,qui si audierint, nisi infrà spacium duorũ mensium ab his destiterint, hoc est, à legibus & Phisica audiẽdis,ipso iure excommunicationẽ incurrũt,ut inf. 27 ne cleri.uel mona.c. super specula. † Debet etiã ordinãdus habere peritiã secularium negociorum,quia non solum spiritualia sed etiam tẽporalia subditis & necessitatem patientibus ministrare debet ut 39 distin. per totum & sup.de renuncia 28 tio. nisi 86. dist. c fratrem. Sed † nunquid laicus qui omnino ignorat literas reciperet caracterẽ si eũ contingeret ordinari ? Dicunt quidã quod non quia substantia summi sacerdotij sunt eloquia diuinitùs tradita.ut.38.dis.c omnes.& arg. 40.dist.c. sicut in uerb. clericatus & sacerdotium. Alij dicunt,q̃ est uerius quòd bene receperint caracterem;quia ex quo baprizatus est susceptibilis cuiuslibet sacramenti, cum baptismus sit ianua omnium sacramẽtorum.ut 32.dist.c.præter hoc.§. verùm,circa.fi.& facit ad hoc.j. q.j. c.uentum, in verb sed dicitur; & quod in illo. c.uentum, dicitur, omne referendum est ad executionem ordinis, quæ sine literis 29 fieri non potest. In summa nota † q̃ sufficit ut habeat scientiam competentẽ, etsi non eminentẽ.ut sup.de electi.c. cum nobis olim. Item propter simplicitatem repellitur quis ab obtinendo, sed nõ deijcitur ab obtento, sed datur ei coadiutor ut 39 dist.c Petrus. 7. q.j.c qa fratres sup. de electio c. Cum in cunctis. Item propter illiteraturam potest episcopus petere licentiam resignandi.ut sup. de renũ.c. nisi. Sic scripsit Raimũdus in summa sua in fi.illius rubricæ De prudentia ordinãdorum.& uidetur uelle quod remoueri non possit episcopus propter illiteraturã sicut proximè dixi in simplicitate. cũ tamen contrarium sit expressum infrà de æta.& quali.in or.præsi.c.quamuis.Ignominiosum est etiã episcopo, si quærat ab alijs doceri, cũ ipse alios docere debeat. ut ī Auth de sanctiss.episcop § damus.colla.9.& 36.dist.c.qui ecclesiasticis.§.ecce. j.q.j.uilissimus.8.q.j.ca.licet.& argu. ff. de eden l argentarius.§. prohibet. imò talis debet eligi in episcopum, cuius comparatione cæteri grex dicantur. ut 25. disti. c. 30 unum oratorij.§.nunc autem. † Pudicus debet esse ordinandus ut & moribus & uerbis pudorem suum indesinenter ostendat,ut in canticis canticorum, Genæ spõsæ. prædicatores turturi cõparantur propter pudentiam. turtur enim est animal ualde pudicum; unde uerecundos & uerẽtes facite uobis filios ab omni immundicia ut probantur hæc.43.dis.c.j.& 32.qõ. 4.c.in eo fornicator. Debet esse ordinandus duplici ornamento ornatus interiori,& exteriori. Interior consistit in uirtutibus; Exterior autem in quatuor consistit, scilicet cibo & potu de qbus superius dictum est in.§.sobrius. Item in habitu,& incessu. de habitu legitur infrà de uita & hon cle.c.clerici.21.q.3. per totũ. & sub habitu comprehenditur quod statutum est de coma & barba non nutriendis. ut infrà de ui.& ho.cl.c clericus. qui ad modum spheræ caput rasum debet habere.ut 23.dist. c. prohibitę & sic incedere attonso capite & patentibus auribus ut 23. dis. c.non liceat il.2. Quid autem significet rasio capitis.quid depositio capillorum, legitur.12 q. j. c. duo sunt genera. Et no- 31 ta † quod in uestibus clerici conformabunt se consuetudini regionis,& illis cũ quibus uiuunt,ne alijs superstitiosi & hypocritæ uideantur.ut.4.dist.c.erat. 30 dis. c.si quis uirorũ.& argu.41.dist.c.qui squis in prin. semper tamen honestate seruata. Sed aliquando ex causa timoris, uel alterius necessitatis, licet habitum transformari.ut infrà de uita & honesta.cle.c.cle-

rici

32 rici officia 21 qu. 3. c. episcopi. † Incessus clerici debet esse grauis, & moderatus; ut grauitate itineris, mentis maturitatem ostendat: nam incompositio corporis, mētis indicat qualitatem. unde Salustius arguit Catelinam eo ꝙ incessus eius modò citus modo tardus erat ut 41. disti. ca. fin.

33 Debet † etiam ordinandus esse hospitalis, quia ut ait Hieron. domus clericorū omnibus debent esse communes. ut 16 q. j. c. quoniam. Et hoc triplici de causa, quia non pōt is clericus esse hospitalitatis hortator, qui hospitibus hostia claudit ut 41. dist. §. j. Secundo, quia pietas hospitalitatis remuneratur tēporaliter & æternaliter, iuxta illud Apostoli. Exerce teipsum ad pietatem, nā corporalis qnædā exercitatio ad modicum est, pietas autē utilis est ad omnia habens promissionem uitæ, quæ nunc est, & futuræ. Itē Abrahā & Loth qui erant hospitales, angelos recipere meruerunt. Sed circa hospitalitatem discretio est habenda, eorum nāque qui petunt eleemosynā, alij petunt quasi ex debito, ut prædicatores & prelati: alij simpliciter pro corporis sustentatione. In primo casu subdistingue quia aut sunt noti, aut non. Si sunt noti, & cōstat eos missos & institutos ad prædicandum, uel ad prælaturā recipiendā. Si uero sint incogniti, & dubitatur an tale officium sit eis concessum, debet hoc examinari an ita sit, quia circa maiora, pericula, maius uertitur: Tu enim das tantum temporalia, sed accipis spiritualia ab eis; in quibus uertit magnum periculum si ab alio percipiantur, quam ab illo, qui dare potest, ut 42. dist. c. quiescamus. In secundo casu scilicet cū petit pro sustentatione corporis, similiter subdistingue; quia aut potest omnibus abundare, aut non. In primo casu debes dare omnibus indigentibus. Inuitant nos ad hæc, exempla Loth & Abrahæ, qui quoniam omnes indifferenter recipiebant, inter omnes & angelos recipere meruerunt: nam si non omnes recepissent, forsitan inter aliquos & angelos repulissent. ut in prælegat. c. quiescamus.

34 † Danda eleemosina est etiam excommunicatis ut 11. quæstio. 3. c. quoniam, in fin. & idē dico in quolibet peccatore nisi de cibo securus iustitiam contemnat, nā in tali casu, ut dicit Augustinus, utilius esurienti panis tollitur, si de cibo securus iustitiam negligat, quām ei panis frangatur ut iniustitiæ securus acquiescat. ut 5. quæstio. 5 c. non omnis. Sed si iustitiam negligat & esuriat ad mortem, alendus est. ut 81. dist. c. pasce. In secundo casu cū nō potes omnibus sufficere dicit Ambro. nouem considerandæ sunt, fides, causa, locus, tempus, modus, necessitudo siue sanguinis propinquitas, ætas, debilitas, & cōditio siue nobilitas, ut exponuntur hæc

35 omnia. 86. distin. c. non satis. † Sed pone, pater tuus infidelis, & extraneus fidelis egeant, non sufficit prouidere utrique, cui magis prouidere teneris? Pe. manducator dixit hanc quæstionem esse tenebrosam aquam in nubibus aeris. Hugon. dixit patrem præferendum, & hoc ex illa auctoritate, honora patrem tuum & matrem tuam, ut sis longeuus super terram. &. argu. 30. distin. c. j. Ioannes autem scripsit patrem qualemcunque extraneo etiam sancto præferendum in exhibitione necessariorū, nisi extraneus magis egeat: quia tunc extraneus præfertur ut in d. c. pasce. Sed huic opinioni uidetur obstare uerbum Ambro. in canticis super locum illum, ordinauit in me dominus charitatem, aut enim, multorum charitas inordinata est, quod enim primum est ponūt tertium, uel quartum. Primo diligendus est Deus, Secundo parentes, inde filij, postea domestici, qui si boni sint, malis filijs præponendi sunt. Sed hæc auctoritas intelligenda est de effectu dilectionis, non de nutrimenti exhibitione: magis enim diligere debemus extraneos bonos quam propinquos malos, licet istis magis teneamur in necessarijs subuenire; hanc sententiam tenet Ray. & ego assentio. Sed quidam cōtrarium dicunt, scilicet, extraneum præferendum in exhibitione nutrimenti, allegantes pro se illud. desudet eleemosina in manu tua donec inuenias iustum cui des. Sed hæc auctoritas non loquitur in eo casu quem in quæstione præmisi, sed generaliter quando iustis subueniendum est; nam etsi omnibus misericordia debeatur, iusto amplius. ut

in d. c.

in d. c. non satis, circa princ. Item allegant illust uerbum, domesticos fidei. Item illud, casum præstat natura non gratia. ut in d. c. non satis. Fit & alia diuisio circa eleemosinam, alia enim est exterior, alia interior, alia spiritualis, alia corporalis. Prima consistit in tribus, ut dimittas à quo læsus es; ut corrigas delinquentem: & in his, quæ ad salutem pertinent, instruas ignorantem. Secunda consistit in uno, ut des egenti quicquid poteris, ut 45. dist. c. tria. Item prima excedit secundam in duobus: quia remittere delinquenti, quando uolueris, tibi redundat: sed dare indigenti, aliquando quæris, & non
36 inuenis. † Item eleemosina cordis sine terrena substantia sufficit; illa uero quæ corporaliter datur, si non benigno corde tribuitur, omnino non sufficit. ut 45. dist.
37 c. duæ. † In corporali eleemosina tria sunt attendenda, scilicet ut des ex charitate, non ad uanam gloriam, non ad importunitatem pauperis expellendam. Item ut discretis des consideratis ijs quæ leguntur 86. distin. c. non satis, Tertio ut des his, qui non subiacent repetitioni uel
38 restitutioni. † Debet ordinandus esse Doctor, cuius doctrina debet consistere in duobus, uidelicet in doctrina correctionis, & sermone prædicationis: nam la tratu canum, & baculo pastorũ lupi arcẽ di sunt. ut 43. distin. in princ. In disciplina, ut non corrigat ex ordio, sed ex charitate, uera enim iustitia compassionem habet, falsa dedignationem. ut 45. dist. c. uera. Item cum discretione corripiantur tumidi, tolerentur infirmi, & quod seuerius castigare necesse est, ne sæuientis pectatur animo, sed medentis. ut 86. dist. c.
39 2. † Rigore enim iustitiæ temperãdus est ex duobus, ex multitudine peccantium. ut infra eod. titu. c. 2. l. distin. cap. ut constitueretur. j quæst. 7. c. quotiens unde uersus. Ob populum multum crimen pertransit inultum. unde tunc discretus prælatus incipiet a spiritualib. aut spiritualibus proximis, ut eorum exemplo cætera multitudo frangatur. ut 44. distin. c. commessationes. item puuiet maiores de uniuersitate, qui alios trahunt ad peccatum. ut infra de cle. ex com. cap. latrones. Item temperatur rigor ex qualitate peccantium. ut infra de offi. deleg. c. Sanc. & c. pastoralis 1. respond. 45. dist. c. cum beatus. ff. de pœ. l. in seruorum 24. quæsti. 1. ca. qui contra pacem. 2. quæst. 7. ca. quisquis 50. di. c. cõtumaces infra de ma. & obe. c. pertuas. Vnde triplex est iustitia. uitæ, iustitiæ, doctrinæ. prima nunquam dimittitur, alia causaliter fit. unde uersus. Est uerum uitæ, doctrinæ, iustitiæque, Vnum semper habe, duo propter scandala linque. quia vt ait Augustinus, sine plectendo, sine ignoscendo, hoc solum. bene agitur, ut uita hominum corrigatur. vt 23. q. 5. c. prodest. ex duob. autem augetur rigor, cum peccatum ex auctoritate defenditur. ut de pœni. distin. 6. c. 1. in fine: Item cum usitatum est malum & multis grassantibus opus est exemplo. vt 1. q. 1. cap. reperiuntur. ff. de pœ. l. aut facta. De culpa nõ se corrigẽtiũ plat orũ legitur 81. dist. p totũ; de pœna. 81. dist. c. dictũ 11. q. 3. c. Theugualdũ. De magnitudine tã culpæ quàm pœnæ 37. disti. c. lega-
40 tum. Et nota ꝙ † si sũperior excedat modũ in corrigẽdo, etsi peccet. ut 23. q. 4. c. q peccat. in fin. nõ tñ cogitur à subditis uenia postulare, ne, dũ nimia seruatur humilitas, regendi frangat auctoritas. ut 86. dist. c. quãdo, sæpe enim ex cõuersatione æquali nascitur cõtemptus dignitatis. ut ff. de offi præsi. l. obseruandũ. debet autẽ prælatus dignitate suam ingenio suo augere, ne contemptibilis habeatur. ut ff. de offi. procõ. l. nec quicquã. § circa. l. di. cap. pr. infra de accu. c. qualiter & quan-
41 do. † Consistit autem hæc doctrina in sermone prædicationis, circa quam tria sunt considerada. Primum, interius charitas ardens Secundum, exterius uita lucẽs. Tertium, ipse actus prædicationis, De primo Apostolus, si linguis hominũ loquar & angelorum, charitatem autem non habeam, fac. sum uel. es so. De secundo. Gregorius. cuius uita despicitur restat ut eius prædicatio contemnatur. ut 3. q 7. §. porro. in fin. Ambro. Iudicet ille de alterius errore, qui in se non habet quod corrigat. ut ĩ 3 q 7. c. iudicet. in princip. & Gregor. in grauibus peccatis quis positus dum suis prẽmitur pec-

ca-

catis, aliena non diluit. ut c. in grauibus cad. cau. & quæ; talis enim dum malè uiuit & bene prędicat, Deum instruit qualiter ipsum punire debeat. ut 40. di. c. multi. iste a Hieremia comparatur cineri per quem lixiuia doctrinæ transiens lauat, & non lauatur. ut 83. dist. c. ult. & ab Augu. lapideo canali per quem aquæ doctrinæ transit ad aureolas. i. ad corda subditorũ in quibus aliquando facit fructũ quãuis in ipso canali nihil generatur. ut j. q. j. c. si iustus fuerit. & Papa Nicola. faci ardenti, quæ se ipsam consumens alijs lucẽ ministrat. ut 15. q. vlt. c. ulti. Contra tales ꝓlatos inuehitur Hiero. 35. dist. c. Ecclesiæ principes, Talibus iura minantur 2. q. 7. c. securi sunt in fi. 11. quęst. 3. c. præcipuè.

42 † Circa tertium, scilicet circa actũ prædicationis quatuor sunt attendenda. Tẽpus, locus, qualitas audientiũ, & qualitas dicendorũ, Tempus, ut nõ semper loquatur sed temporibus oportunis, Si enim semper plueret terra nũquã germinaret: unde contra tales in Leuitico. Vir qui fluxum seminis patitur immundus erit. Itẽ insta opportunè, dicturus importunè; ꝓmisit opportunè. ut 44. dist. c. sit rector, in fi. Locus est attendendus quia prędicatio fieri debet in ecclesia uel in alio loco publico & honesto, non in domibus & in locis priuatis, ne ex hoc oriat suspicio hæresis. ut 30 dist. c. si quis. Item fiducialiter & liberè prædicandum est. ut 11. q. 3. ca. nolite. possunt tamen aliqua in locis priuatis, & non solẽniter, proponi in modũ simplicis exhortationis. ut infra de hęr. c. Cum ex iniuncto, circa prin. Item qualitas auditorum & dicendorum considerãda est, nam secũdum capacitatem audiẽtium dicenda sunt alta & plana ut 43. di. c. sit rector. & 8. q. 1. c. oportet: Alias si nõ intelligentibus alta prædicat, percussor est, qui sermone inutili percurrit cõsciẽtias infirmorum. ut 45. dist. c. sanè percussor. nam uitium animi est indignis secreta uulgare; & propterea qui hoc facit, aut ex loquacitate incauta ad adulationem, aut ad sui iactationem facere uide-

43 tur. ut 43. dist. c. ultimo. † Item in prædicatione grammatica exponi non debet ut 46. dist. c. cum multa: nec hæreticis secretiora fidei reuelari. ut no. sup. de sũma

44 trinit. & fide catho. fides autem. † Percussor non debet esse ordinandus. ut 45. di. per totum. Sed in hoc breuis adhibetur distinctio: Nam duplex est percussor spiritualis, & corporalis. Spiritualis fit, cum indiscretus prælatus sermone inutili corda percutit infirmorum. ut 41. dist. c. ult. Corporalis percussio fit manu uel flagello, hæc aliquãdo fit ex malitia, uel odio, uel ut uerberans magis timeatur. Aliquãdo ex charitate & causa correctionis. In primo casu prohibetur eo ꝙ est mortale peccatum, & per hoc pœnam depositionis inducit. ut 45. dist. c. 1. & c. episcopũ. In secundo casu, omnibus habentibus potestatem licita est in suos subditos. ut 35. distin. c. ante & 45. dist. c cum beatus.

45 † Fallit hoc in episcopo qui neminem debet suis manibus uerberare. ut 86. dist. c. non liceat. potest tamen per aliũ subijcere uerberib. delinquentes ut 5. q. c. illi qui; non tamen per laicum sed per clericum, si clericus uerberandus sit, alioquin & mandans & uerberans incidunt in excommunicationẽ. ut inf. de sent. excõ. c.

46 uniuersitatis: & uerum est † nisi clericus penitus esset incorrigibilis, tunc enim posset per laicũ uerberari. ut inf. de sent. excom. c. ut famæ. 17. dist c. nec licuit; laici tamen uiolentia non amplius se extendat, quam exegit rebellio clericorum, ut in d. c. ut famæ. Circa clericos tamen hæc distinctio habenda est, ut clerici in minoribus ordinibus constituti, & pro leuibus culpis, uerberibus subijciantur. ut 65. di. c. cum beatus. § Salomon; constituti aũt in maioribus ordinibus, nõ nisi pro maioribus criminib. ut 35. dist. c. ante & 45. di. c. cum beatus. sed hæc distinctio locũ habet in clericis secularibus tantum. Regulares enim secundum regulas eorum subijciuntur uerberibus etiam pro leuibus culpis. ut infra de appella. c. reprehẽsibilis. in fi. infra de accu. c. qualiter, in fi. Caueant tamen regulares prælati, ne ex charitate, & correctionis causa uerberẽt fratres, uel cõuersos, per se, uel per alios regulares, seu clericos; nam si per laicũ, & uerberans & mandans incidunt in sententiam excommunicationis, & sic loqui-

tur

tur c. uniuersitatis de sententia ex commu.
47 Caueant igitur prælati, † & rectores ecclesiarum, ut in correctionibus & disciplinis staterã in manibus gestent in utroque penso, iustitiam & misericordiã portent; ut iusto libramine quædã per æquitatem corrigant, quædam verò per miserationem indulgeãt. 45. dist. c. omnes qui; & ex utroque temperamentum faciãt, vt nec vigor iustitiæ sit rigidus, nec mansuetudo sit dissoluta. ut 45. dist. c. disciplina. & c. sunt namque; non est enim constantis & recti iudicis breui lachrymula, atq; ad tempus parata, uel uberioribus fletibus de facili commoueri: nam cũ uni indulget indigno, ad prolapsionis contagiũ prouocat vniuersos; facilitas enim veniæ incẽtiuum tribuit delinquẽdi. ut. 23. q. 4. c. est iniusta. in fi. & ff. de offic. præsi. l. obseruandum; & alibi, si negligenter quæ malè usurpantur omittimus, excessus uiã
48 alijs aperimus. ut 93. di. c. peruenit † Seq̃tur nõ litigiosus, ꝓhibet aũt litigiosus ordinati tribus de causis, prima est uitiũ, qđ cõsistit ĩ doctrina p̃dicationis ipsius; cũ sit superbus & arrogans, nescit humiliter ꝓferre quod docet. ut 46. dis. c. j. nihil enim est impudentius arrogantia rusticorum. ut d. c. j. Secunda, est uitium quod attenditur circa conuersationem, quia litigiosus solet esse adulator, proditor, detractor, maledicus, inuidus. ioculator, scurrilis, & ad ulciscẽdam iniuriam facilis. 46. dis. c. hoc habe. §, fi. & c. sequentibus. Tertia causa est, cum ipse, quia sit litigiosus, & per consequentiam prouocet alios ad discordiã, non posset alios ad concordiam reuocare, quod tamen tenetur ex officio facere. ut 90. dist. c. j. & per totam distin.
49 † Debet ordinandus esse non cupidus. ut 47. dist. c. j. c. Archidiaconũ: 85. disti. c. duplex est autem huismodi prohibitionis ratio, prima, quia cupiditas est omniũ malorum radix. ut 47. dist. c. bonorum. Secunda ratio, quia mens excęcata cupiditate non uidet, quid expediat, semper uidet aurum, redditus computat, gratius intuetur aurum, quàm solem, 47. dist. c. sicut hi. in prin. 3. q. 5. c. accusatores uel testes
50 suspecti. † Sequitur domui suæ benè dispositus, scilicet familiæ suæ, intelligitur autẽ familiæ suæ benè dispositus siue benè præpositus, qui eam regit honeste exemplo & uerbo trahendo a uitijs ad uirtutes. ut 47. dist. c. sicut hi. §. necesse. huius prohibitionis duplex est ratio. una q̃a non habet frontem reprehendendi alios qui negligit corrigere suos. ut in d. c. sicut hi, alia, quia præsumitur uehementer contra eum de crimine negligentiæ, quia magnum est. & magnam pęnam inducit. ut no. sup. eod. tit §. ex duob. si tamen familiam suam correxerit quantum in se fuit, ipsa nihilominus in sua malitia permanens in correpta remansit, non imputaretur patrifamilias, nec repelletur a ꝓmouendo. ut 47. dist. d. c. sicut. § fi. c. quantumlibet & c. quod ad nos. præsumitur tamen prima fãcie contra eum ꝙ per eum steterit donec cõtrarium probetur. ut 18.
51 dist. c. peruenit. Promotus † autem ad curam ecclesiæ & maxime ad episcopatũ debet esse bene dispositus ecclesiæ suæ, ut canonici uel clerici canonice uiuant, obseruantes diuinę scripturæ doctrinam, & documẽta sanctorum patrum, nihil in composite præsumant agere. ut de consecrat. dist. 5. c. in omnibus. ut tales ad ministerium eligat quę dignè possunt sacramenta dominica tractare. ut 23. dist. c. tales. ut singula officia singulis committat. 80. dist. c. ad hęc, ne promiscuis actibus rerum turbentur officia. ut C. de testa. l. consulta diualia. Item non committat tyronibus sed expertis. ut 49. dist. c. si officia, ut quatuor fiant portiones de redditibus ecclesiæ. ut 12. q. 2. c. Vulteranæ c. quatuor ca. concesso. & si quid de portione fabricę remanserit recondatur in thecis, ut si maior emerserit fabrica, sit subsidio quod diuersi temporis diligẽtia potuit custodire. aut certe ematur possessio quæ utilitates communes respiciat. ut 12. q. 2. c. nobis. ut nullus in ecclesia degens sit indigens, sed omnia necessaria ab episcopo, suisq́ue ministris percipiat. ut 12. q. 2. c. uidentes. ut precarias ecclesiæ possidentes professiones faciant, ne per retentionem diurnam præiudicium ecclesię afferatur. ut 12. q. 2. c. sæpe: ut pro conpendio suarum rerum possessiones ecclesię nullus excolat negligẽter. ut 12 q. 4. c. quodcun-

quodcunque, ut sic prælati tam custodes chartarum quam defensores rerum creditarum, ut præceptum est, iudicentur. ut 16. quæst. 1. c. in canonibus. ad fin. Item
52 prælatus † in ecclesia sublimior alijs sedeat, intra domum uero collegam præsbyterorum se esse agnoscat. ut 95. dist.
53 c. episcopus in ecclesia. † Sequitur non neophitusue. Vnde uidendum est qui dicantur neophiti. & quare prohibeantur neophyti ordinari. Neophyti dicuntur noui in fide. ut 48. distinct. c. quoniam. à neos quod est nouum, & phytos quod est fides, inde neophyti dicuntur noui in religione. ut 48. dist. cap. sicut olim. Causa prohibitionis est duplex. Vna ne incidat in superbiam, putantes quod fides catholica, siue religio multum eis indigeat 48. di. c. 1. & c. quoniam. Alia causa est, quia neophyti non sunt experti statum ecclesiæ, uel religionis; & ideo nescirent esse graues & se contemperare pro diuersitate personarum sibi subiectarum. ut 48. distinct. c. sicut. Graue enim est inexpertis hominum obsequijs sociari. ut 19. quæst. 3. monasterijs. & simile 61. distin. c. miramur, in fin. ff. de ua. mune. l. prætor. §. ult. & alibi lex dicit, honoris augmentū non obiectione sed labore ad unumquemq; conuenit deuenire. ut. C. qui milit. non pos. l. ijs quidē. li. 12. Sed nūquid his causis cessantibus potest neophytus promoueri. Videtur quod sic, nam prohibitiones ecclesiæ, proprias habent causas, quibus cessantibus cessant & ipsæ. ut 61. dist. c. statuimus §. his omnibus. & c. neophytus. & infra de appel. c. cum cessante: è contra uidetur quòd licet causę cessent, non tamen cessat prohibitio. ut 19. q. 2. c. duæ 32. q. 1. c. dixit. Ad hoc dico quod clericus secularis quantum cunque sit humilis & instructus in regula monachali uel regulari, non potest eligi in abbatem uel rectorem ecclesiæ regularis, nisi professus sit, & expertus asperitatem regulæ: non enim sufficit scire sed necesse est experiri, probari, & probare. ut supra. de elect. c. cum ad nostram. & c. officij. 19. q. 3. c. monasterij. imò si aliqui non professi ordinem regularem, sint iam in abbates assumpti, debent sublato appellationis obstaculo remoueri. ut supra de electio. cap. cum in magistrum & c. cum causam. propter hoc non. sufficit Dominum beatum Petrum scire fragilitatem humanæ conditionis, sed uoluit ipsum in seipso potius experiri, ut disceret qualiter esset alijs miserendum. ut l. distin. c. considerandum; monachus tamen potest eligi in episcopum. ut 61. di. c. bene. quod intelligo præmissa postulatione & admissa, alias secus. ut 58. dist. c. 1. & 2. Item laicus dummodo literatus postulari potest
54 in episcopum. ut 61. dist. c. Osius. † Item neophytus potest & debent quidem recipere minores ordines, sed non sacros. ut 48. distin. c quoniam & c. sicut. Alij contra. quòd nec etiam minores, donec sit probatus. ar. 19. q. 3. c. monasterijs, quod uerius est Nec obstat his quæ dicta sunt quod legitur de Nicolao, Seuero, & Ambro. qui neophyti sunt electi. Illud enim factum est inspiratione diuina. De Nicolao fuit reuelatum cuidam episcopo ut in legenda continetur. Seuero insedit columba supra caput. Ambrosio assurrexit terra pro cathedra. & ideo non sunt trahenda ad consequentiam, alias exemplo Ambrosij posset quis eligi ante baptis-
55 mum, quod esset absurdum dicere. † Sed quæritur, quare secularis clericus possit esse episcopus regularium, non tamem eorum prępositus, prior, uel abbas? Respondeo, propter excellentiam episcopalis dignitatis. quasi episcopus sit religiosior monacho. uel ideò quia abbates & priores intersunt priuatis disciplinis monachorum, episcopus nō, tanquam qui ignorat ea quæ sunt regulæ; illud ergo committet alicui monacho, ipse uero puniet ea quę maiorem discussionem exigunt & maiorem animaduersionem: unde circa hoc consueuit distingui, ut si de excessu monachi in figura iudicij agatur, episcopus pro tribunali cognoscet & puniet. Si autem de plano, tunc abbas uel prior corriget secundum monachales disciplinas ut 11. q. 1. ca. de persona. infra de offi. or. c. quando. & ar. C. de emen. propinquorum. l. una. C. de pa. potestate. l. 3. uel alias prima correctio spectat ad Abbatem seu priorem, quia hoc generale

est

est quod quilibet prælatus habeat iurisdictionem siue sit Abbas siue prior. ut infra de immu. ec. c. non minus inf de maior. & obed. c. cum in ecclesijs. uerius est in his consuetudinem attendi, quæ dat iurisdictionem. ut C. de emancipa. l. j. 9. quæst.

563. c. conquestus. Nunc uideamus † per quos hæc examinatio ordinandorum facienda sit. Et est sciendū, quod quamuis secundum antiqua iura tempore scrutinij episcopus eligere debeat de suo latere aliquos gnaros diuinæ legis qui examinent ordinandos. ut 24. dist. c. quando episcopus: hodie tamen hoc uidetur spectare ad officium archidiaconi, ut infra de offi. archi. c. Ad hæc & c. ut nostrum. & facit ad hoc 22. dist. cap. psalmista, & ꝑterea si indignus præsentetur ad ordines, tenetur is qui examinauit & præsentauit. ut 54. dist. ca. si seruus, tenetur etiam & episcopus ordinator. ut inf. de æta. & qualita. ord. c accepimus: nam & post examinationem archidiaconi, nihilominus ipse ordinator debet examinare, uel tenetur episcopus de facto sui Archidiaconi, sicut & exercitor nauis de facto sui magistri. ut ff. de exercito. l. j. §. magistrum: unde si archidiaconus repręsentet aliquem ordinandum ad titulum sui patrimonij cū nullum habeat, & hoc archidiaconus non ignoret, episcopus autem ignorat, puto quod ordinatus agere posset primo loco contra archidiaconum. Nec obstat si de dolo ipsius ordinandi excipiatur, ne per hoc mendicare compellatur in ignominiam cleri. ut 93. disti. c. diaconi. Sed si archid. non sit soluendo, agetur secundo loco contra episcopum, quia in culpa fuit nō examinando, sed in archid. de dolo, dolus autem præponderat culpæ. ut. ff. ad. l. Acqui. l. Item si obstetrix.

57 Ordines † minores possunt simul omnes conferri eidē ut infra de eo qui ord. fur. sus. cap. cum lator. Et ar. 77. dist. c. quicūque: dum tamen consuetudo contraria non impugnet, quæ non seruata scandalum generet, uel secundum alios, si consuetudo loci hoc habeat. & hoc tenet Tan. & ego. Særi autem ordines singuli & per certas interstitias temporum debēt conferri ut 77. dist. c. in singulis &. c. quicunque; & licet plerunque contingat, quod ordinator continuet ieiunium a die sabbati usque ad diem dominicū, ut illi q̄ ordinari nō poterunt die sabbati in sero, ordinent in die dominico in mane. ut 57. dist. c. qđ a patribus; nō tñ intelligas, ut illi ijdē q̄ ꝓmoti sunt in die sabbati ad aliquos sacros ordines. possint die dominico ad alios ꝓmoueri sed illi tātū qui die sabbati ordinari nō potuerūt, ut dictū est: cū enim ꝓpter cōtinuationē ieiunij fingatur sero dies sabbati, & mane diei dominicæ unū diē efficere, si ordinatus in sabbato, ordinaret in die dominico, iā bis idē eodē die ordinaret, qđ esset absurdū, & de hoc arguit bononiēsis epus. inf. eod. tit. c. literas. Sed an sero diei sabbati trahat ad mane diei dominicæ, uel mane diei dominicæ ad sero diei sabbati retrahat, dubitauerūt antiq̄, & adhuc sub iudice lis est. circa hoc dixerūt quidā q̄ mane trahitur ad sero, ita ut si aliqñ cōtinuato ieiunio mane diei dominicæ ordines cōseruātur, in die sabbati cōferri uideātur Nā iura loquentia de ordinationibus dicūt quod in quatuor tēporibus & die sabbati ordines cōferuntur. ut. inf. eo. ti. c. j. & 2. 75. dist. c. ult. Fallit hoc in cōsecrationibus episcoporū q̄ in. diebus dominicis fieri debent. ut 75. dist. c. quod die dominico. Itē fallit in minoribus ordinibus & cōsecrationibus uirginū quæ in diebus dominicis cōferūtur. ut hic. c. j. Illud uero c. quod die dominico. quod ualde est contra eos, intelligūt in cōsecrationibus episcoporū nō in ordinibus cōferendis, & hoc patet per exempla ibi posita de apostolis qui tūc consecrati fuerūt. Hugo & sui sequaces dicūt die dominico cōferri oēs ordines & ēt baptismū de con. dist 5. c. uenerabilis, facit ꝓ ipsis illud. c. quod die dominico, & illud. c. quod a patribus. in uerbo illo. Sed post diem sabbati &c. Ad quod primi Respondent: post diē sabbati cæptū, & nō finitū. Prima opinio magis placet q̄ die sabati ordines conferantur, & quod mane diei dominicæ trahatur ad nesperam diei sabbati cōtinuatione ieiunij, cum contingit mane diei dominicæ ordines conferri. nam si uera esset opinio Hugonis quare necessaria esset continuatio ieiunij? cum & sit

in sero

in sero diei sabbati comedat ordinator in mane diei dominicæ ieiunus inueniet-tur, unde sicut posset consecrare, eodem modo secũdùm eum & ordinare. Teneas
58 ergo quod superius est dictum: † Et si quæras quare tantũ die sabbati sacri ordines conferantur; Ratio est, quia sabbatum significat requiem, & qui transit ad clericatum, quod fit irreuocabiliter per assumptionem maiorum ordinum, de labore secularium negociorum transit ad ocium scematis clericalis; & ideo hoc fit die sabbati: quia uerò per minores ordines nõ obligatur aliquis clericatui, quin redire possit ad licentiam datam ab apostolo. vt 28. dist. c. de his, in fi. iccircò minores ordines alio die quàm die sabbati conferuntur, minores autem non nisi die
59 sabbati, ut dictum est. Restat † uidere quid iuris sit, si quis sine examinatione fuerit ordinatus, vel si in scrutinio suum supressit impedimentum. In primo enim casu distinguo. Aut enim est ignotus, aut notus. Item aut est alias dignus, aut indignus. Si ignotus & alias dignus, eo tamen ipso ꝙ sine examinatione se patitur ordinari, se fecit indignum & debet deponi. ut 24 dist. c. ultim, Si ignotus & indignus, tũc duplex causa depositionis subest. una quia sine examinatione se ordinari permisit, ut dictum est. Alia, quia cum sciret se indignum, debuit in ordinatione sua prodere crinem suum, uel impedimentum ut 50. dist. c. ex pœnitentibus. Si uero notus & dignus, tunc in nullo peccatur: Noti enim examinandi non sunt ar. 24. dist c nullus il. 2. c 47. dist. c. de Petro. 94. dist c. ualde. tamen fallit in consecratione in qua etiam noti examinantur. ut 23 dist. c. qui episcopus. Sed si notus & alias indignus, in causa depositionis existit, quia crimen suum & defectum occultũ debuit cõfiteri. ut sup. dictum est Sed quod dixi, ignotum & dignum sine examinatione promotum deponi debere hoc fit uel in odium sui qui se fecit taliter ordinari; uel in odium ipsius, qui ipsum taliter ordinauit, ad hoc 70. dist. c. 1. 16. q. 7. c. decernimus. 21. q. 2. c. 1. & 1. q. 4. c. ecclesia in prin. ubi in odium consecratoris dicitur ecclesia execrata potius quàm consecrata. Item quod dixi, notum & indignum sine examinatione promotũ in causa depositionis existere, quia crimen suum non fuit confessus, intelligo de graui crimine, secùs in leui. ut. 68. dist. c. j Itẽ quod dixi suprà, tales sic promotos depo ni debere, intelligo non per ordinatores, sed per superiores. ut inf. de cle. coniu. c. di uersis fallacijs, in fi. cum & ipsi ordinatores sint in causa depositionis, quia sic ordinauerunt. ut. j. quæ. j c. si qui episcopi. in Anth. quomodo oportet cle. ad ordi. pdu.
60 § oportet. † Vnum tamen non omitto, ꝙ si aliquis tempore suæ ordinationis proprium prodat impedimentum, & nihilominus ordinator nõ intendens dispensare ipsum ordinat, detecto postea impedimento, ordinatus est deponendus, & est casus illius c. si qui sine examinatiõe. 81. dist. In secundo casu, scilicet cum aliquis impedimentum suum in ordinatione non prodit, uidetur esse in causa depositionis, nam quilibet in ordinatione sua impedimentum prodere debet ut 24. dist. c quando. & c. ulti. 81. dist. c. Tantis. & c. quicunque. 8. q. 3. c. Artaldus. in fi. Et eodem modo quilibet tenetur in iure crimen suum detegere, de quo agitur, si fuit super eo interrogatus. ut i 1. q. 3. c. quisquis 35. q. 5. c. uidetur si duo 15. qu. ulti. c. 1. & pen. quod Hug. putat tam in ordinatione quam in iudicio. Sed in ordinatione dicit sufficere, si quis dicat in genere se criminosum, & sic petat dispensationem. Sed si specialiter pro aliquo crimine fuerit interrogatus, respondebit se pœnitentiã egisse, uel non respondebit: nam specialiter interrogare magis uidetur suggerẽtis quam quærentis ut. ff. de quæst. l. 1. §. q quæstionem. Non obstat ei, quod superius dixi, quod legitur de pœni. disti. 1. c. quis aliquando. §. his auctoritatibus ad med. ubi dicitur non tibi dico ut te prodas in publicum, quia illud loquitur de pœnitente qui non debet in publico se ꝓdere, secus in examinatione ordinandi, in quia quis se prodere debet, nisi enim se prodat non poterit secum dispensari, & debet, se prodere coram pluribus, quia ꝓdere, est in publico dicere. ut 2. q. j. capitu. si peccauerit: Sicut enim episcopus non

potest

pōt audire causam nisi cum clericis suis. vt 15.q 7.c.episcopus,sic nec solus potest dispensare, qualiter enim quis probabit secum dispensatum fuisse,nisi coram pluribus factum fuisset,ut inf.de schismat.c. fraternitati. Alij dicunt quod nec in iudicio,nec in examinatione ordinandorum tenetur aliquis se prodere, quia & Deus occultat peccatum, de quo aliquem pœnituit.vt 32.q.1 c.Apud.in fi. Et sicut licitū est alicui redimere sanguinem suū qualitercunque potest.ut 2.q. 3. §. notandū ff. de bonis eorū qui ante sent.mor.sibi consci.l 1.sic & honorem suum. Circa quod videtur dicendum, ℣ de occultis peccatis,& de non enormibus, de quibus acta est pœnitentia, non tenetur ordinandus in genere vel in specie confiteri; nō enim eget dispensatione, quia illa non deijciūt iam promotum, nec impediunt promouendum ut no.sup.eo.tit § circa primam regulam.Vel siue in specie siue in genere quæratur, poterit sic respondere,si hoc,de quo quæritur commisi, uel aliqua mortalia commisi, pœnitentiam inde egi. Sed quid si i specie interrogatus super aliquo mortali respondeat ordinandus se commisisse,& pœnitentiam non egisse, nunquid hæc confessio præiudicat ordinando,& possit inde puniri? videtur ℣ sic, ut sup.de elec.c per inquisitionem & inf. de excess prælat.c.quam sit graue; uerius tamen est contrarium, ut non præiudicet nisi in hoc solo, ut non admittatur ad ordinationē ut.24.dist.c.quando in fi.& ar. ad hoc.inf.de excep.c Deniq. §.ult.inf.de ordi.cog. c.cum dilectus.ff.de his qui no. 61 infa.l.lucius. In summa† norandum est, quòd episcopus consecrari debet a metropol.cum trib.uel duobus episcopis.ut inf. eo.ti.c.nec episcopus.inf.de sacra.vn c.i principio, uel tres episcopi de mandato metropol.hoc possunt ut 64.dist.c.comprouinciales. Metropolitanus aūt consecrabitur ab omnib. suffraganeis,si tamen omnes conuenire possunt;& fiet consecratio in ciuitate metropolitana. ut inf. eo. tit.c.si archiepiscopus. 51.d.c. qui in aliquo,in fi 65.di.c.quia 66.dist.c. archiepiscopus il.2.43.distin.c.metropolitano. Et idem intelligo in primatibus, & patriarchis;sed quamuis ita sit de iure, de consuetudine tamen obtinet, & sic hodie seruat generalis ecclesia quòd nullus archiepiscopus,Primas,uel Patriarcha consecrā, nisi a Papa uel alijs de mandato ipsius. & argumen ad hoc.24 q prima c.pudenda.

SVMMARIVM.

1 *Scrutinium quid sit.*
2 *Scrutinium quando et per quos fieri debeat*
3 *Scrutinij forma quæ sit*
4 *Dignus quilibet præsumitur nisi contrarium probetur.*
5 *Excommunicatus quis in dubio præsumitur.*
6 *Fornicatio potius præsumitur quam matrimonium.*

De Scrutinio In Ordine Faciendo. Rubrica.

DICTVM est supra de ordinandis, sed quia ordinandi examinandi sunt, ideo subijcitur rubrica de scrutinio in ordine fa. Videamus igitur, Quid sit scrutinium: Quando fieri debeat. Item per quos. Item quæ sit forma scrutinij faciendi. Et est sciendum quòd † scrutinium nihil aliud est, quam examinatio, 1 & ideo iura dicunt neminem sine examinatione ordinari debere.ut no.supra titu. proxi § restat. † Fieri autem debet scrutinium feria quarta ante ipsam ordinationem.ut 24.dist.ca.quando. in prin. Per quos autē debeat fieri no.sup.tit.proxi.§. 2 nunc uideamus.† Forma scrutinij quæ sit videamus. Et est sciendum quòd duplex est scrutinium. Vnum quod habetur ante ordinationē ut supertius dictum est. Aliud de quo hic tractatur. Forma primi scruti nij habetur 24. dist.c.quando episcopus. Forma secundi habetur hic, nam in Romana curia prior diaconorum,in alijs ecclesijs maiores diaconi,idest, archidiaconi dicunt. Postulat sancta mater ecclesia hunc subdiaconū ad onus diaconatus uel presbyteratus assumi; & ordinatore interrogante si eum nouerit esse dignum. Respōdet diaconus.ut hic dicit.inf c.unico. & ex hac decret.illud generale colligitur. 4 † quemlibet præsumi esse dignū nisi probetur

betur contra.simile, infra de præsump.c. dudum.ff.de manu.testamen.l.testamento seruos.ff.de leg.2.l.cum pater. §. rogo. infra de iudi.c.cũ deputari.ff.de fideicom miss.liber.l.Thays.§.sorore.Sed contra p̃sumitur non idoneus, nisi probetur idoneus. C.de his qui uenia æta.impe.l.3.C. de probatio.l.2.ff.de magistratibus.l.1. §. magistratibus. † Item in dubio pręsumitur quis excommunicatus. vt inf. de sent. excom.c.cum desideres.§ secundæ; † & porius præsumitur fornicatio,quàm matrimonium.ut 30 q 5 c alter.& c.nostrates. Solutio, primum generale est,& secũdum casuale,quod in casibus superiorib. locum habet, & maximè in his quibus timetur periculum animæ, ubi præsumimus aliquem fore pagnum. ut de consec. dist.4.c. paruulos. & c.nulla.inf.de bap.& eius effec.c.1 præsumimus ecclesiam nõ consecratã.ut de consec.dist.1.c. solenniter.& ca.ecclesiæ. præsumimus inordinatum.ut 68.di.c. presbyteri.& c. se.

5 6 2

SVMARIVM.

1 *Episcopus renuncians episcopatui an & quæ de possit conferre ordines.*
2 *Minores ordines a quibus conferantur.*
3 *Ordines quot sunt.*

De Ordinatis Ab Episcopo Qui Episcopatui resignauit. Rubrica.

IN tractatu ordinandorum,qui præcedit & sequitur, interponitur rubrica de ordinatis ab episcopo qui resignauit
1 episcopatui uel excommunicato. In quo † breuiter est distinguendum; an episcopus renũciet loco tantum,vel loco & dignitati. In primo casu renuncians, episcopus remanet, nullius tamen episcopatus, & ideo ordines conferre potest in sua quondam 3
diœcesi,& in aliena de consensu ramen & voluntate diœcesani loci. In secundo uero casu,nec minores nec maiores ordines conferre potest. Si tamen aliqui minores ordines à tali receperunt nescienter, tolerantur in illis, & ad maiores licitè promouentur. Sed si à tali sacros ordines scienter receperint, executionem officij non habebunt. Si ignoranter, nisi grassa & supina fuerit eorum ignorantia, cum eis poterit dispensari. vt infra eo.tit. ca.1. Facilius autem pontificalia exercere permittitur ei qui cessit loco tantum, quam ei qui cessit loco & dignitati. Et est ratio, quia in primo casu præsumitur quis cessisse ex debilitate;uel ex alio iusto impedimento, vel saltem contemplationis amore. In secundo uero casu, uidetur ex conscientia criminis resignare, ut sup. de renun. c. post translationem. § ult. quamuis sex sunt causæ,propter quas cedendi licẽtia postulatur. vt sup. de renunc. nisi cum pridem. in prin. Toleratur autẽ si ab his, qui renunciauerunt dignitati & loco,minores ordines cõferantur, & est ratio quæ hic assignatur; † quia minores à non epi
2 scopis conferuntur ut psalmistatus,hostiariatus,& lectoratus, scilicet a corepiscopis olim,& ab abbatibus hodie.ut 69.dist. cap.quoniam. Item presbyter confert psalmistatum.vt 24.distin.cap.psalmista. Quidam tamen intelligunt illud dictum psalmista non de ordinis collatione, sed de ordinis executione, sed hoc non placet, quia ibi dicitur, quòd psalmista põt sumere officium sola iussione presbyteri, non dicit officij executionem: Illi autem qui dicunt ordinem psalmistatus conferri ab episcopo executionem uero iussione presbyteri,mouentur ex eo,quod fit in collatione aliorum ordinum. Nam & in alijs ordo confertur ab episcopo, & in signum executionis datur ab eodem episcopo aliquid ordinato, quod in hoc ordine non seruatur. Sed obijcitur, nullus debet sine titulo ordinari.ut 70.dist.ca.1. & 2. Sed solus episcopus confert titulum. ut 16.q.7.c.nullus. ergo &c. Ad quod Respondeo, quia hoc locum habet non in minoribus ordinibus, sed in sacris. Et no.† quòd nouem sunt ordines, quinque minores & non sacri, quatuor autem maiores & sacri. Minores sunt psalmistatus, hostiariatus, lectoratus, exorcistatus, & accolitatus.Maiores sunt subdiaconatus, diaconatus,presbyteratus,& episcopat⁹. Alij uero dicunt. 7. esse ordines, negant enim psalmistatũ & episcopatũ esse ordi-

nes,

nes, sumunt hoc ex illo decreto. 77. distin. c. illud. Sed quod psalmistatus sit ordo, probatur. 34. dist. c. psalmista. 21. dist. c clericos. 32. dist. c. seriatim. 82. dist. c. clericũ infra de ætat. & quali. c. cum cõtingat. 27. q. 1. c. si quis episcopus. & ad d. c. illud qđ primi pro se inducunt sic respondent, qp ibi dum dicitur, primo sit hostiarius, illud primo non recipiat præcedentia, sed sequentia; licet alias primus & proximus dicatur, quem nemo præcedit. ut infra de uer, signi. c. Ioseph. ff. eo. tit. l. primus. De episcopatu quod sit ordo, pbatur. 77. dist. c. 1. infra de presbyt non pabti. mi. c. ueniens. 21. dist. c cleros. 54 dist. c. si seruus, in uerb. episcopalis ordo. &c. & quod dixi presbyterum posse conferre ordinẽ psalmistatus, intellego de presbytero parrochiali, ad quem spectat cura ecclesiæ, & competentius in archypresbytero uel plebano. Item intelligo hos posse conferre in diebus dominicis, & in alijs festis, sicut in episcopo dicitur supra eo c. de eo.

3 † Et nota quod cũ his, qui ab excommunicatis recipiunt ordines ignoranter, poterit dispẽsari per suos episcopos. ut infra eo ti c. 2 Fiet autem hæc dispensatio quo ad executionem excommunicatus enim etsi caracterem cõferat quem habet, executionem tamen quam nõ habet, conferre nõ potest. i. q. 1. c. gratia. & c. statuimus. & j. q. 7. c. Daybertum.

SVMMARIVM.

1 *Ordinandorum ætas & qualitas.*
2 *Aetatis defectus repellis ab ordinatione.*
3 *Episcopi ubi debeant consecrari: & ubi Metropolitani, Primates, & Patriarchæ. Papa ab episcopo Hostiense consecratur.*
4 *Forma ordinandi episcopos.*
Sacramenta ecclesiastica unitatis sunt, & diuidi non debent.
5 *Substantialia ordinum quæ sint.*
6 *Missa an sit de substantia ordinum.*
7 *Promotus in episcopũ aliquo ordine prætermisso, an alios ordinans, ordines conferat.*
8 *Mulier ordinata caracterem non recipit. Mulieribus quæ sint prohibita.*
9 *Clauis regni cælorum Apostolis tradita fuit*
10 *Prælatus an possit cogere clericos inuitos ad ordines recipiendos.*
11 *Ordinem an recipiat qui coactus ordinatur.*
12 *Clericus promoueri & petit ordinari ubi nullo prælato autem remitente quid sit.*
13 *Ordinati ab episcopo alieno sine licentia proprii episcopi, an recipiant ordinis executionem.*
14 *Ecclesiæ parrochialis iura uel regimen cui committi debeant.*
15 *Clericus an plures ecclesias habere possit.*

De Aetate Et Qualitate ordinandorum. Rubrica.

DICTVM est supra de ordinandis, nunc dicendum est de præficiendis; & quia in præficiendis tria requiruntur, scilicet ætas, qualitas, & ordo. idcirco subijcitur rubrica de ęta. & qualit. in ordine præfi. In præficiendo in episcopum requiritur ætas 30. annorum exacta & completa. ut sup. de elec. c. cum in cunctis, in j. resp. Sed uidetur quòd sufficiat inchoata secundum quod legitur. ff. de mu. & ho. l. ad rem publicam. Sed illud obtinet in secularibus dignitatibus; uel hoc est speciale in episcopali dignitate, uel distingue breuiter. Quandocunque fauor est in causa ut in usucapione, & tunc uel minimo momẽto nouissimi temporis sufficit inchoari. ut ff de diuer. & tempo. præ. l. in usucapione in prin. Quandoque odium, ut in præscriptione 30 an. & tunc oportet annum impleri. ut. ff. de actioni & ob. l. in omnibus: Quandoque utrunque est in causa fauor & odium, & tunc computatur tempus de momẽto ad momẽtum. ut ff. de mino l. 3. § minorem. In præficiendo personatum uel ecclesiæ parrochiali requiritur ætas 25. annorum. ut in d. c. cum in cunctis § inferiora. & in hoc casu sufficit, si qs ultimũ annũ attigerit. ut ibi dicit. Sed obijcit, qđ pficiẽdi sũt de canatui, præposituræ, archypresbyteratui, & ecclesijs parrochialibus, presbyteri fieri debẽt. ut inf. eo ti. c. 1. & c. præterea, uel esse dẽnt ut 60 di. c. 1. 2. & 3. sed presbyter esse uel fieri nõ põt nisi in 31. anno. ut in sequentibus apparebit ergo &c. Ad quod respondeo, qp in his, de quibus pximè dictũ est, tẽpus sacerdotij arctatũ est per d. ca. cũ in cunctis. & ad huiusmodi personatus assumpti in 25. an possunt, & ad sacerdo-

tium promoueri, quam illis personatib. & regiminibus ecclesiarum parrochialiū onus sacerdotij sit annexum. Hic circa ætates præficiendorum, & circa ætates ordinandorum distingue, quia aut quis ab infantia traditur militiæ clericali: aut est grandæuus, qui postulat ordinari. In primo casu à 7. an. ūsque ad 12 potest recipere omnes minores, vsque ad accolitatum; post. 12. an. quandocunque recipiet accolitatum in 20. an. uel in 21. recipiet subdiaconatum. ut 26 an. diaconatū. in 31. presbyteratum ut 77. dist. c. in singulis c. quicunque. & ca seq. quamuis hodie in quibusdā temp⁹ sacerdotij sit arctatū, ut superius dictū est. In secundo casu, scilicet cum grandæuus postulat ordinari, potest recipere ordines hoc modo. In primis duobus annis postquam clericus fuerit, recipiet omnes minores, in reliquis quinque, omnes maiores. ut 77. dist. c. quicunque, dispensatiue tamen propter necessitatem ecclesiæ posset laicus grandæuus recipere omnes ordines infra annum, & dimidium; monachus uerò p annum ut 77. di. c. monachus. *Sed quamuis hęc temporaliter sint statuta: Episcopi tamen nostri temporis in clericorum multitudine gloriantes, pueros ad sacros ordines promouent, his interstitijs non seruatis. ut sup. de tēp. or. c. uel non est compos,* facit hoc nimia episcoporum remissio, q pompā multitudinis quærunt, & putant ex hac turba aliquid sibi dignitatis acquiri, aut quibus aliud præstare non possunt, ordines largiuntur, quod tamen oportet districti semper esse iudicij; rarum est. n. omne quòd magnū est, ut 59 dist. c. si officia ad fi. † Et est sciendum, quòd pp defectum ætatis repellitur quis ab ordinatione. vt 77. dist. c. in veteri, & ab electione. ut sup. de elect. c. cum in cunctis. Hos omnes ordines conferre debet episcopus de consilio suorum clericorum vt 24. dis. c. episcopus. Maiores conferre debet in ecclesia episcopali. ar. 77. dist. c. 1. Minores in qualibet ecclesia sui episcopatus. ar. 75. dist. c. quando. † Episcopi autem consecrantur ubi Metropolitanus elegerit. ut 51. dist. c vlt. in fin Metropolitani, Primates, & Patriarchę i suis ecclesijs, ut no. sup. de tem. or. in fin. quod intelligo, nisi necessitas aliud exigat, ar. 63 dist. ca quanto 23. dist. c. in nomine domini. Papa consecratur ab episcopo Hostiensi, qui in hoc uicem Metropol. obtinet, & in sua ecclesia, si hoc fieri potest, alioquin in quacunque & extra urbem. vt 23 dist. d. c. in nomine domini. De forma † ordinandi seu consecrandi episcopos legitur 23. dist. c. episcopus 65. dist. c. 1. & infra de sacra unc. c cū veniissent. De forma ordinandi alios clericos legitur 24 dist. c. presbyter, cum reliquis c. vsque ad c. psalmista. Et est sciendum, quòd si contra formam ecclesiæ ordinetur, nihil agitur. argu. 12. q 2 ca. fine exceptione 30. quæ. 5. c. aliter de consc. di. 2. c. reuera 68 di. c. cor episcopi. quod intelligo cum committit aliquid, quod est de substantia arg. inf. de statu. monac. ca. cum ad monasterium in fi. inf. de conditi. appo. c ulti. 32. q. 2. c. solet quæri, substantialia enim mutari nō possūt, inst. de hęre di. quæ ab intesta. defe. §. minus. ff. de cap. dimi. l. eas obligationes, *Si ergo unum de substantialibus omittatur, nō ualet quod agitur. arg. 38. dist. c quæ ipsis; & idem dico si diuiduatur, si vnus episcopus manū imponat, & alius episcopus, vel simplex presbyter benedictionē infundat.* ut 23. dist. c. quoruudam. Nam sacramenta ecclesiastica unitatis sunt, & diuidi non debent ut de con. dist. 2. ca quia passus. 24 q. 1. c. quia loquitur. Sed ijs obstare uidetur quod in eodem, c. quorūdam, dicitur gradum sacerdotij, vel leuitici ordinis, quem peruersè adepti sunt, amittant, factum respiciunt & non ius; & quatenus de facto adepti sunt, eatenus de facto amittant, Quæ † autem sint de substantia ordinum dubitatur, credimus tamen librum, qui ponitur super ceruicem cōsecrādi. ut 23. dist. episcopus, fore de substantia. Item numerum consecrātium nā Metropolitanus cum duobus episcopis ad minus consecrabit. ut sup. de tēp. or. c. nec episcopi. inf. de sacra. unc. c. 1. i prin. uel tres episcopi ut 64. di. c. cōprouinciales c. di. 66. porro. Item quod unus ordinationem totam perficiat. nā si vnus partem ordinationis faciat, & alius aliā partem, nihil agitur, sicut & si unus baptizādum immergat, &

alter

alter proferat uerba, uel si unus proferat partem illorum uerborũ. Ego te bapti zo &c. & alius alĩa partem; sicut & etiam nihil agitur, cum uerba canonis diuidũtur: non sic in his, quæ canonem missæ præcedunt, uel sequuntur, quæ diuidi possunt, & per plures expleri. ut 7. q. 1. c. nihil. Sed quid si duo episcopi simul ordinant, ita ut uterque manum imponat, uterque omnia uerba proferat? puto ordinem eundem cõferri simul, & ab utroque. Et eodẽ modo dico cõferri baptismũ cum duo simul immergunt, & simul pferunt uerba; Sic dico eandem sententiam simul & à pluribus ferri, cum plures iudices uel arbitri simul pronunciant ut. ff. de arbi. l. Item si unus. § Item si plures. Vnctionem autem non putamus esse de substãtia, & iõ omissa suppletur. ut inf. de sac. unc. c. 1. in prin. Item impositionem manus; uel si quis pro chrismate, oleo fuerit delinitus. inf. de sac. nõ ite. c. 1. Quidã tñ dixerunt ꝙ in ordinatione necessaria nõ est manus impositio cum tactu corporali sed sufficit sola manus extẽsio, arg. ad hoc ff. de acqui. possi. quod meo, sed hoc non placet. ut inf de sacra. nõ iterã. c. ult. Item tempus ordinationis, & ætas ordinandi, non sunt de substãtia. ut not. sup. de tẽpo. or. §. 1. in fi. Itẽ ꝙ qs ordinetur a suo episcopo, nõ est de substantia. 9 q. 2. c. Lugdunen. ꝙ à latino, non a græco, ordinetur latinus. ut sup. de tẽpo ord. c. cum secũdũ. & c. quod translationem. Item quòd quis ad singulos ordines & per debitas interstitias temporum ordinetur. ut sup. de tẽpo. ord. c. literas. Item dubitatur an ieiunium ordinatis & ordinandi sit de substãtia? uidetur ꝙ sic. ut 75. dist. c. quod à patribus. & idem uidetur in alijs sacramentis, ut non conferantur a nõ ieiunantibus uel a pransis vt 67 dist. c. reliqui. de cons. dist. 2. c. liquido. & di. 4. c. ut ieiunij. & c. ut episcopi. & maximè in ordine hoc dicendum uidetur, quòd Pau. & Barnabas apostoli ieiuni manus imponebant. ut 75. dist. c. ꝙ die dominico, quod ob reuerentiam sacramentorum est inductum. Hugo. tñ dixit ꝙ pransus confert ordinem, & prãsus recipit, & idem dicit in quolibet alio sacramento, excepto sacramento Eucaristiæ. quod non credit confici, nisi tantum, modo a ieiunis, ut de con. dist. 2. c. liquido. Sed Ber. Lauren & Io. dicunt contrarium ex eod. c nã ibi dicitur, post cẽnam dominus discipulis corpus & sanguinem suum tradidit, quamuis ibidem statuatur ne pransus conferat, aut pransus accipiat

6 Item quid de missa, † nunquid est de substantia ordinum? Responsio dubitatur, & ideo in hoc, & in alijs, que in ordinationibus obseruari mandãtur, nec cõstat an sint de substantia, uel de solennitatibus, nec p aliqua iura inueniatur ꝙ omissa suppleri debeant, credendũ est his omissis ordinem non fieri, & ideo iterandum, nec tunc intelligitur iterari, quia non intelligitur iteratum quod ambigitur esse factũ ut. inf. de presbyt. nõ bap. c. ueniens, uersu fi 66. dist 2. ca. presbyteri: de cons. dist. 1. c solennitates. Sed quæritur de

7 illo, † qui prætermisso aliquo ordine, nõ tñ sacerdotali, promouetur in episcopũ, an ordinans alios, cõferat ordines? & est dicendum ꝙ sic, dummodo non conferat illum ordinem, quem non habet, quia tunc nihil ageret. ut 1. q. 1. c. gratia &. j. q. 7. c. Daybertum. De eo autem, qui nullos ordines habens celebrat, dicemus infra de presbyt. non ord. mini. Quid de

8 muliere, † nunquid si ordinetur, recepit caracterem? Respondeo non, impediente sexu & constitutione ecclesiæ, nam mulieres quamuis doctę, sanctę, ac religiosę, & etiam abbatissæ nec prædicare, nec benedicere nec excommunicare, nec absoluere, nec pœnitentias dare, nec iudicare, nec officium aliquorum ordinum possũt exercere. ut 23. dist. c. mulier & c. sacratas 33. q. 5. c. mulierem infra de sent. excõ. c de monialibus quamuis abbatissis obedientia & reuerentia debeatur, & ipsarũ salubria monita & mandata debeãt obseruari. ut inf. de ma & obe. c. delicta. † Nã licèt beatissima uirgo dignior & excellentior fuit omnibus Apostolis, non tamen illi, sed istis dominus claues regni cœlorum commisit. ut inf. de pœn. & re. c. noua. Nec præmissis obstat quod legitur. 27. q. j. c. diaconissam. &. c. si quis rapuerit, iura enim illa loquuntur de diaconissis, non quæ ordinem diaconalem habeant, sed

quæ inter alias moniales prærogatiuam aliquam obtineant, fortè circa homelias in matutinis legendas. Item non obstat. 32.dist.c. presbyter, ibi enim appellatur presbytera quia presbyteralis; non quòd esset ordinata, sed ordinati socia: unde in sequenti canone appellantur tales fœminæ, seniores uniuerę, uel matricuriæ. i. matronæ, curam habentes ecclesiæ. sicut dicuntur matresfamilias Sed quæritur
10 † an prælatus possit cogere clericos inuitos ad ordines recipiendos? & certè quidam canones dicunt, non debere aliquē inuitum cogi, ut 24.dist.c.1.& 2.&.c.ubi. quidam uerò dicunt contrariū, ut 74.dist. c. si qui clerici. &. c. placuit. Item circa modum cogendi etiam iura uariare uidētur; alicubi enim dicitur aliquem cogendum per subtractionem beneficij, uel dignitatis ut 74.dist.c.episcopū; alicubi uerò dicitur, quòd minores maioribus in ordinibus præferantur, ut sic maiores in dignitatibus & priores in tempore uidentes, minores & posteriores ad ordines maiores promotos, honorem quem refugerant appetere cogātur & quæstum. ut 74. dist.c.consuluit. Prima discordia canonū sic consueuit ad concordiam reuocari, ut iura illa, quæ dicunt inuitum non compelli, loquantur in absoluta coactione; alia uerò, quæ dicunt inuitum fore cogēdum, loquantur in coactione conditionali. Secunda discordia circa modum cogē di sic sedatur; ut canon ille, qui dicit aliquem cogendum per subtractionem dignitatis, locum habeat cum necessitas exigit aliquem ordinari: Alius uerò canon, qui dicit sic inuitos cogi debere, scilicet ut minores maioribus in ordinibus præferantur, intelligatur cum utilitas exigit aliquem ordinari; sed hæc solutio impugnatur per decre. quę loquitur in utroque casu scilicet necessitatis uel utilitatis alternatiuè, & tamen in utroque casu inuitum cogi debere per subtractionem loci & beneficij ut inf.eo.tit.c. quęris: Ad quod dic, diuersas inueniri circa hoc pœnas in iure, erit aūt in arbitrio prælati per quem modum, & per quam pœnam cōpellat, ita tamen ut una a principio sit contenta, ad alteram nihilominus procedatur, si hoc meruerit proteruitas contumacis. ut infra, ut lite nō cōtest.c.qm frequēter. Vel distingue pleniùs cum Raymundo, quia aliquando uult episcopos cogere clericum ad recipiendum ordinē annexum beneficio, uel dignitati quam habet: aliquando ad recipiendum alium. In primo casu uidelicet cū electum in archidiaconatū uult cogere ut fiat Diaconus; electū in Decanū, Archipresbyterū, uel Præpositū, uel Abbatē, ut fiat presbyter, pōt p subtractionē illius dignitatis uel beneficij, & appellatiōe remota. ut 60 di.c.inno uamus. suprà de elec. c.cū in cūctis. inf.eo. tit. c. 1. in fi. Fallit tamen hoc in uno casu, scilicet cùm sine culpa sua post electionem & confirmationem, sed ante ordinē incidit in irregularitatem ar. ad hoc in d. c.cum in cunctis de elect. in uerbo illo, si canones non obsistāt. Quidam tamen nō admittunt hunc casum p decre. inf. eo ca. 1. in fi. Sed illa intelligitur, cū sua culpa cōtraxit irregularitatē, & sic non obstant iura quæ illi contraria assignantur. infra de cle. ægro. c. 1. ff. de sta. ho. l. qui furē. ff. de postu l. 1. §. casum 60. dist. c. præcepta. In secundo casu, cum uult aliquem compellere ad recipiendum ordinem non annexum beneficio uel dignitati, subdistingue; quia aut necessitas uel utilitas ecclesiæ exigit aliquos promoueri ad ordinē illum; aut non. In primo casu iterū subdistingue; quia aut ille clericus excusat se ratione criminis quod se commisisse proponit, aut ratione alterius impedimenti quod se dicit incurrisse, aut sola uoluntate. Si se excusat ratione criminis, debet episcopus promouere inferiores idoneos ad ordinem, & ipsum contradicentem remouere à beneficio quod obtinet in illa ecclesia, nisi aliter sit ualde utilis uel necessarius illi ecclesiæ. ut inf.eo.tit.c. quæris, & sic pōt intelligi illud c. cōsuluit 64. dist. Si uero excuset se ratione alterius impedimenti, puta, propter infirmitatē, uel aliud impedimentum tēporale, uel perpetuū, nō proueniēs ex delicto suo. nō est cogendus, & si cogeretur, esset eius appellatio admittenda: sicut dicitur in tutore cuius legitima excusatio non admittitur. ut. ff. quando app. sit. l. 1. §. si quis tu-

tor.

tot. Si autem sola uoluntate clericus se excuſet, nullam aliã cauſam prætendens. niſi quia non uult, debet compelli app. remota per ſubſtractionem officii & beneficii. ut 74. diſt. cap. 3. & 4. & infra eod. tit. c. quæris: & ubi non exigit utilitas uel neceſſitas eccleſiæ, non debet eos cogere inuitos; & ſi faciat, eſt puniẽdus ut 74. diſt. cap. 1. & 2. & cap. ubi; dicitur aũt exigere utilitas eccleſię, quando eccleſia indiget aliquibus miniſtris, & non ſunt in eccleſia alij idonei præter iſtũ, quem epiſcopus uult compellere: neceſſitas autem exigit, quando eccleſia indiget miniſtro, & nullus alius eſt idoneus in eccleſia præter iſtum, quem epiſcopus uult compelle
11 re. Circa † hanc diſtinctionem quæritur utrum recipiat caracterẽ qui coactus ordinatur. Ad hoc dicas quod ſic, ſi coactio eſt cõditionalis ar. 74. diſt. c. ubi iſta. 45. diſt. c. de iudæis. 1. q. 1. c. quod qdã. Nã in tali caſu eſt ibi uoluntas ordinati ſaltem indirecta ut 15. q. 1. c. merito. Sed ſi fuerit abſoluta coactio, tunc nec caracter infigitur, ſicut nec in tali caſu confertur baptiſmus, ut infra de bap. & eius effectu. c. maiores. arg. l. diſt. c. presbyteros. infra de his quę ui: metus ue cauſa fiũt c. ſacris. Sed nunquid continere tenetur is, qui cõditionali coactione eſt ordinatus? uidetur ꝙ ſic, ne alias uideatur ordo contemni. ar. 45. diſti. c. de iudæis. in fi. quia coacta uoluntas; eſt uolũtas, ut 15. q. 1. c. meritò, & hæc maxime ſecundum illos, qui dicunt uotum continentię fore annexum ſacro ordini. ar. 28. diſt. c. diaconi 84. diſt. c. cum in præterito. Ad hoc dicunt qui dam ꝙ talis continere tenetur, nam licet non debuerit cogi ad ordinem ſuſcipiendum, ſuſceptum tamen etiam per coactionẽ ſeruare tenetur per. d. c. de iudæis. Io. dicit non teneri, ſi metus uel coactio fuit talis, quæ poſſet cadere in conſtantem uirum, alias ſic. ut infra quod met. cauſa c. j. & c. cum dilectus filius, Itẽ quia integritas corporis res uoti eſt. non præcepti, ſuaderi poteſt, imperari non poteſt. ut 32. q. 1. c. integritas, & continentia non debetur, niſi uoluntaria. ut diſt. 31. c. ante triennium 20. q. 3. præſes. Pone ergo, quod non tenetur continere, quia talis metus interuenit, qui poteſt cadere in conſtantem uirum, nunquid utetur priuilegio clericali? Videtur quòd ſic, ſi uelit uiuere clericaliter, arg. 32. ſi qui uero ſunt clerici. quod credo uerum, niſi penitus tranſiret ad contrarium actum. ut 84. c. quiſquis. Vel aliter dicas, quòd ſi prius habeat uxorem legitimam, poterit illa uti ſine peccato, & ſecundum hoc ſolue præcedentem quęſtionem: Si tamen ipſa uellet continere, & ipſe nollet, non haberet priuilegium; alias ſi ipſa nollet, & ipſe uellet quantum in ſe eſſet, nã tunc haberet priuilegium ſi uiueret clericaliter, ut dictum eſt arg. 27. q. 2 c. multorum. Si uerò ante non habebat uxorem legitimam, tenetur præciſè continere. argu. il-
12 lius. ca. de iudæis. Quid ſi † clericus uult promoueri, & petit ordinari, prælatus autem non uult, quia forte nouit eum ſecreto impeditum, ratione criminis non enormis? Reſpondeo, ſi eſt clericus ſecularis, monebit eum ut deſiſtat à tali propoſito. Sed ſi monitus nihilominus inſtat, prohiberi non poteſt, vel impediri. ut ſup. de tempor. ordin. cap. ulti. non enormis ideo dixi; quia quod operatur crimẽ mediocre manifeſtum, hoc operatur crimen enorme occultum, vt probat. ſup. de tempor ord. c. ulti. & notaui. eo. tit. §. circa, & idem intelligo, cum prælatus nouit clericum impeditũ, vel irregularẽ ex defectu, puta, propter bigamiam, uel defectum natalium; quia tunc nec ordinabit; nec faciet ordinari. Sed opponitur de corpore Chriſti, quod manus eſt omnibus ſacramentis, vt de conſe. diſt 2. c nihil; & tamen diſpenſator non prohibebat pingues terræ, id eſt, peccatores menſam domini manducare, ſed exatorem timere moneat, vt de conſe. diſtinctio 2. cap non prohibeat, & dominus Iudæ bucellam tradidit, vt de conſe. diſtin 2 c. ſancta, & c. ſicut Iudas, ſcilicet, die Iouis ſancta cum præcedenti die prodit noem f ciſſet, ut de conſe. diſt 2. cap. 1 quidò. Ad primum reſpondeo, illud locum habet in corpore Chriſti, ad quod ſuſcipiendum ſola contritio facit habilem. ut de conſe. diſti. prima c. quotidie, ſecus in ordine, ad quem nec peracta pœnitentia dignum

facit si de crimine enormi agatur, vt in prædicto.§. Circa notaui. Ad secundum hic. Hoc fecit dominus qui superior est omni iure, cui dici non potest cur ita facis? quod tamen ideo fecit, vt nos institueret, occultos peccatores per tolerantiã sustinere vt 2.q.1.c.vnus.in fi. Vel potest ad vtrunque simul responderi, vt dicã aliud ĩ sacramẽtis necessitatis, & aliud in sacramentis dignitatis.1.q.1.c.remissionem.§ sed notãdũ, si ergo decretalis illa: ex tenore literarũ loquitur in clerico seculari cuius peccatum non enorme occultum est, notum tamen prælato: vel loquitur in clerico, qui petit ordinem ratione beneficij vel dignitatis, cui est ordo annexus; secus si ius perẽdi non habeat. ut eo. tit. c. de tempo.ord.c.ad aures: vel dic, q̃ illa loquitur in regulari, qui contra voluntatem sui prælati forte scientis aliqua secreta commissa ipsius promoueri non debet; regulares enim fortius sũt astricti suis prælatis, quàm seculares. ut 12. quæ. 1.c.nõ dicatis. Item pone quòd episcopus vult aliquem compellere ad recipiendũ ordinem, & hoc facit propter odium, & nihilominus hoc exigit utilitas ecclesiæ illum ordinari, nunquid tenetur iste recipere ordinem? videtur quòd non, quia episcopus non potest sibi taliter præcipere, scilicet propter odiũ vel aliã causam inhonestam; & si compelleret illum, uidetur quòd deberet deponi, licèt utile esset illum ordinari. ar. 45.dist.c.1 & c.Episcopũ. inf.eo.ti.c.tuam. Credo tamen contrarium, quia licèt episcopus sic peccet præcipiendo, iste tamen debet parere ex quo non est malum quod præcipitur, imo iustum & vtile ecclesiæ 11.q.3.c. quid ergo 23.q.1.c.quid culpatur, in fin. 33.q.5. ca.
13 manifestum. In summa nota † quòd ordinati ab episcopo alieno sine licentia proprij episcopi non recipiũt ordinis executionẽ, ut sup.de tempo.ord.c. quòd trãslationem; qui autem extra tempora debita se faciunt ordinari, dẽnt deponi. ut sup.de tempo.ordi c. sanè, potest tamẽ proprius episcopus cũ talibus dispẽsare, ut sup. de tempo.ord.ca.consultationem. De qualitate præficiendorum non amplius hic prosequor, quia de ea tractaui. sup. de tem ordi. ubi prosecutus sum regulas apostolicas.
14 † In summa tamen notabis, quòd cura uel regimen ecclesiæ parrochialis minori 25.annis committi non potest. ut sup.de elect.c. cum in cunctis. § inferiora. Nec obstat infra eo.ti.c indecorũ Nam licèt prohibeatur committi regimen ecclesiæ parrochialis infra 14 annũ, nõ sequitur quòd in 15.nõ posset cõmitti, uel ante 25.nisi morũ probitas suppleret defectum ętatis. vt 77.dist.c.ult. C.de proxi. sacro. scinio. libr. 12. l. 1. & l. vnicu que; uel in illo. ca. cum in cunctis. ostenditur quid de iure cõmuni debeat, in illo. c. indecorum. à quo anno episc. possit dispen-
15 sare. Item plures † ecclesias clericus habere non debet. vt 21.q.j. c. j. & 2. nisi in quinque casibus. Primus propter unionẽ, ut 10.q 3.c.unio infra de reli.do.ca. quia. Secundus propter raritatem clericorum. ut 21.q.j.c cleri. in fi. Tertius cum ecclesia est annexa præbẽdæ uel dignitati, ut ĩf. de præben.c.Extirpandæ. Quartus si quis unam habet intitulatã & aliam commendatam. vt 21.q.1.c.qui plures. Quintus cũ vna dependent ex altera inf.eo.ti.c. Eam te. Dicitur autem una ecclesia dependere ex altera sicut loquitur decr. de rel. do. in c.quia sicut, & duæ arbores vniuntur, si iuncturam habeant supra terram. ut ff. arb.fur.ce.l.si gemina arbor. & sic si una ecclesia subsit alteri, licet prælato utrique pẽsse; ita tamen ut in maiori resideat & in minori seruiat per vicariũ, ut inf.de præben.c.Extirpandæ. Item si maior ecclesia construat aliquam minorem in proprio fundo, nihil impedit eundem præesse utrique, scilicet, maiori & minori. nã & episcopi dispensatione vnus prælatus diuersis ecclesijs præesse potest, ut 70.distinctione c.sanctorum. Item nota, quòd qui reputatur dignus ad unum ordinẽ uel honorem, non debet ad alium reputari indignus, ut inf.eo.ti.c. Accipimus 74.dist.c.gesta. 1.q.1.c.Christus. arg. ad illud inf. de accus.c.nulli. inf.de sent.excom.c. in p̃sentia. ff.de libera. causa. l. qui sciens. ff. ad legẽ Iul.de adulterijs. l. si uxor. in fi. ff. sol. matr. l. uiro atque uxore. Sed arg. contra ff.de suspect.tut.l.3.§ quæri põt 12. disti. c.nos c.onsuetudinem 15.q.vltima c.1. &

c.Si quis

c.Si quis presbyter 34.dist.c. locorum & l. dist.ca.quicunque. circa hoc sic puto fore dicendum, quòd si ordinator illum, quē ad unum sacrum ordinem ordinauit, per se examinauit,ab illo repellere non pōt, nisi forte postquam promotus fuerit, reddiderit se indignum ut in d.c.accepimus; secus autem si per alium examinauit,frequentius enim Archidiaconus examinauit ordinandos.vt no.sup.de tempo.ordi. §.Nunc videamus.

SVMMARIVM.

1 *Vnctio quid sit, qui & a quo inungantur.et nume.2.*
2 *Vnguntur manus sacerdotis chrismate cum ordinatur.*
3 *Christianus quilibet bis ungitur ante baptismum.*
4 *Vnctiones sacræ quid significent,& quid operentur & nu.5.remissiuè.*

De Sacra Vnctione. Rub.

DICTVM est supra de ordinandis, & de præficiendis;sed quia aliqui ex ordinandis,& aliqui ex his qui præficiendi sunt dignitatibus,inunguntur, ideo subijcitur hic rubrica de sacra vnctione.Videamus igitur. Quid sit vnctio, Qui & a quo inungantur: Quid significent unctiones.Item quid operentur.Et est sciendum
1 †quòd duplex est vnctio,exterior, & interior. Per exteriorem visibiliter corpus inungitur. Per interiorem inuisibiliter cor inungitur Exterior signat interiorem. Interior autem est significatum exterioris & signum inuisibilis gratiæ, quā vnctio visibilis agit, & auget si dignè sumatur ut in hoc titu.in 1.respon. Est autem vnctio,quod ipsum uerbum sonat ut ff.iudi.sol.l.iudicatum. Chrismate,quod ex oleo & balsamo conficitur, caput & manus episcopi consecrantur. Quid
2 †autem significet oleum, quid balsamum, quid unctio capitis, quid manuum, *in litera explanantur.* Vngitur princeps,nam in veteri testamento ungebantur reges.ut 70.dist.c.1.Sed tunc ungebantur in capite, sed vnctio capitis, in brachium est translata, vnde hodie principes inunguntur in brachio, humero uel armo.Quid autem hæc significent, in litera continetur.Et est sciēdum, quòd princeps oleo delinitur ut hic.§ Vnde,adfi.Vnguntur manus sacerdotis chrismate cum ordinatur,vnde oratio illa, Consecrare & sanctificare digneris domine manus istas per istam vnctionem & per nostram benedictionem, communis est & episcopis & presbyteris.ut hic,& 16 q.1. c.generaliter.§ hocidem, circa fi. Inunguntur & reges, ut infra eo §.quia uero in prin. † Inungitur quilibet christianus 3
bis ante baptismum,scilicet oleo benedicto primum in pectore,deinde inter scapulas; & bis post baptismum, scilicet, chrismate sancto, primum in uertice, deinde in fronte.Chrismate autem signare,munus episcopale est,ut 95.dist.c.peruenit.& c.presbyteros.de conse.dist.5.ca. omnes c.de his c.manus. & c. nouissimè: & 68.di.c.quamuis sup.de consue.c.quanto. Quid † autem significent istæ un- 4
ctiones ante baptismum,& quid illæ quæ fiunt post baptismū,dicitur hic, & de cō. dist.5 c.spiritus sanctus.Vngitur ecclesia, cum dedicatur, altare, cum consecratur,calix autem,cum benedicitur. ut inf. eod.§.vngitur: & hæc consecratio ecclesiæ,uel altaris fieri habet cū missa & alijs solemnitatibus, quæ leguntur de consec. dist.1.c.1.& 2. Sed quod dixi supra, paruulos bis ungi ante baptismū,& bis post baptismum, sed ante baptismum oleo, post baptismum chrismate, recipit contrarium ex eo q̄ legitur.11.disti. c. ecclesiasticarum,quod c.duobus modis obstare uidetur. Primo, quia dicit quod ter inungitur puer. Sed dico quod ter inunguntur quos baptizamus, vnde ter inungimus usque ad baptismum,semel in scapulis,iterum in pectore; & hoc oleo sancto, tertiò in uertice, & tunc chrismate & tempore baptismi,quarta autē unctio fit post 1
baptismum in frōte, & illa fit chrismate, Secundò uidetur obstare in eo quòd dicit, ter inungimus oleo;cum duæ tantum primæ vnctiones fieri habeant oleo, tertiò uero chrismate, ut dictum est. dico illud

uerbum,

uerbum, oleo, quo ad duas primas vnctiones, significare proprie: quo ad tertiã vnctionem, quę fit in vertice, improprie: Nã ponitur oleum pro chrismate, sicut econuerso chrisma ponitur pro oleo. ut 95. dist. c. illud. Vnctio igitur Principum, Patriarcharum, Primatum, Archiepiscoporum spectat ad summum Pontificem; Episcoporum ad Metropolitanos; sacerdotum, ecclesiæ, altaris, & calicis, ac paruulorum consignatio post baptismum, respicit ad Episcopos. Vnctio uero paruulorum ante baptismum spectat ad simplices sacerdo
5 tes. Quid autem † istæ unctiones significent, & quid operentur. satis hic in litera declaratur.

SVMARIVM.

1 *Sacramentum quid sit, quid signum, sacrificium, & misterium.*
2 *Sacramentorum quot: species sint.*
3 *Sacramentorum effectus quis sit.*
4 *Sacramentorum quæ sunt reiterabilia, & quæ non.*
5 *Sacramenta quare instituta fuere.*
6 *Baptismũ reiterans qua pœna puniri debeat.*

De Sacramentis Non Iterandis. Rub.

DICTVM est supra de sacramento vnctionis: sed quia quædam sacramenta iterari non debent, nam per iterationem iniuria fit sacramentis, quasi primo collata & in forma ecclesiæ nihil ualeant. ut de cons. dist. 4. c. ostenditur. 1. q. 1. c. quod quidam, ideo subijcitur hic rubrica. de sacra. non ite. Videndum est igitur: Quid sit sacramentum: Quid signũ: Quid sacrificium. & Quid misterium. Secundò, quot sint species sacramentorum. Tertio, quis sit eorum effectus. Quarto, quæ sacramenta possunt iterari & quæ nõ. Quinto, quare sacramenta fuerint instituta.
1 Quid † autem sint, sacramentum, signum, sacrificium, & misterium, probatur 1 q. 1. c. multi de cõs. dis. 2. c. sacrificiũ. & c. signum. Species sacramentorum sunt
2 duæ † quędam sacramẽta sunt generalia, & necessaria, quædam specialia, & uoluntaria. Generalia & necessaria sunt, quę oẽs contingunt, & omnibus conueniunt, & sine quibus uix aut nũquã saluus quis esse potest. Et sunt quinque, Baptismus, Cõfirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, & Extrema unctio. Probantur hæc de cõs. dis. 4. c. nulla præter baptismũ. de cons. dist. 5. c. j. & 2. de cons. dist. 2. c. & si non frequentius. inf. de pœ. & re. c. omnis utriusq;. de pœn. dist. 1. c. nõ potest quis. 95. dist. c. presbyteros. §. sed istud, Primũ est introeuntiũ ut baptis. unde ianua dicitur oĩum sacramẽtorũ. ut 32. dist. c. præter hoc. §. verum. Secundum pugnantium, unde datur ad robur. ut de cõse. di. 5. c. spiritus sanctus. Tertium est progredientium, unde & uiaticum appellatur. ut 26. q. 7. c. qui recedunt. c. si quis de corpore. c. de his uero. de cons. dist. 2. c. Iteratur. Quartum est redeuntium, nam redeuntibus datur, unde & secunda tabula post naufragium appellatur. de pœn. dist. 1. §. secunda. Quintum exeuntiũ, nam tantum exeuntibus de hac vita confertur. Sed magis propriè hic dicitur de baptismo, ꝙ sit necessarium quã de alijs, quia in quibusdam, ut in pueris, nunquam est salus sine eo, sed in alijs sic, ut de cons. dist. 4. c. nulla, in adultis uero & discretis sæpe est salus sine eo, & sine alijs, non dico spretis, sed non receptis. Vel posset dici quòd nec adultis est salus sine baptismo, uerũ est interiore; in adultis uero requiritur baptismus interior, in pueris sufficit exterior ablutio. Specialia & uolũtaria sunt, quæ nõ omnibus, ꝙ uiuunt, conueniunt, sed quibusdam, cum quibus & sine quibus salus esse potest, & ad quæ nullus compellitur, & est ratio, quia & sine eis & salus est; & sunt duo, scilicet ordo & coniugium. Istorum specialium & uoluntariorum quædam sunt sacramenta dignitatis, & ideo Gratianus alibi distinguit, sacramenta quædam necessitatis, quædam dignitatis, ut 1 quæ. 1. cap. remissionem. §. sed notandum. dicũtur autem sacramenta ordinis in plurali, eo ꝙ plures sunt ordines, dignitates autem dicuntur, uel quia a dignioribus in ecclesia cõferuntur, hoc est episcopis, uel quia ad ordines non nisi digni admittuntur. i sine crimine, sine infamia, & sine irregularitate

tate, cum ad alia omnes liberius non admittantur, & est ratio quia alia sacramenta recipiunt homines propter se tantum; sacramēta uero ordinum recipiuntur nō propter se solum, sed propter alios ut. 1. q. 1. c. si q Epi. §. ecce cū ad hæc sacramēta ordinis & matrimonij nullus cōpellatur ꝓbatur 74 dist. c. ubi ista 30. quæ. 2. c. ubi non est consensus. inf. de spon. c. Cū locū Fit & alia diuisio sacramentorum. Quædam sunt in quibus confertur gratia. ut. 1. q. 1. c quicquid, ut sunt sacramēta ordinis, uel necessitatis, & quædam sunt in quibus gratia non confertur, ut sunt matrimonia siue cum contrahnntur, & ob hoc in eorū contractu pretia interueniunt. ut 32. q. 2. c. honorantur: & conditiones pecuniarię ut inf. de condi. appo. c. de illis: siue cum cō sumantur. ut 32 q. 2. connubia. effectus
3 † sacramentorum est ut talia sint accipiē tibus, qualia corde & conscientia accipiū tur. ut 1. q. 1 c. si qui episcopi. §. ecce: cū dominus declarauit. ut de cōse. di. 2. c. & sancta malis. nam nō pœnitentibus sacramē ta dari nō debent. ut 95. dist. c. illud, quod intelligo de peccatis manifestis, nam propter occulta, non possunt alicui sacramē ta negari, nisi per amonitionem secretam uel publice in genere factam: ut de conse
4 dist. 2. c non prohibeat. † Horum ergo septem sacramentorum quędam sunt reiterabilia, quædam nō. Tria sunt quæ. secundum omnes iterari non possunt. s. baptismus. ordo, & confirmatio. De primis duobus probatur. 1. q. 1. c. quod quidam, ī prī. Et est ratio, quia per reiterationē fit iniuria saeramentis ut in prin. dixi. & probatur. 1. q. 1. c. sacramēta, de tertio uero probatur de cōse. dis. 5 c. dictum est nobis. & c. homine. Alia uero quatuor reiterantur, ut matrimonium. ut 30. q. 1. c. aperiāt. & c. sequentibus. Eucharistia, ut de con. di
6 stin. 2. c. quotidie. & c. si non frequentius. Pœnitentia non solennis, de pœnt. & re. c. omnes utriusq, sexus. Nō solennis ideo dico, quia solennis non iteratur, est enim sacramentalis. ut. l. dis. c. in capite, & ideo non reiterabis. ut. l. dis. c. quamuis, de pœ. dist. 3. c. quamuis: nisi contraria consuetudo alicubi uigeat. u de pœ. dis. 3. c. nihil prodest. §. ex persona. Similiter & extrema unctio reiteratur, nā cū sit medicina corporis & animæ, uidetur ꝙ aduenienti morbo apponi possit & debeat medicina, & hoc ꝓbatur 95. disti. c, illud: quidam tamen dicunt, ꝙ nec ista quatuor reiterantur, nā in secūdo coniugio benedictio nō repetitur, ut inf. de secun. nup. c. uir aūt. Itē nō eadē hostia iterū benedicitur: & idem in oleo infirmorum. Similiter pœnitēia, quæ cū solennitate imponitur, non repetitur; mouentur aūt ex eo ꝙ canon dicit simpliciter sacramentū nō iterari, ne per reiterationem iniuria fiat eis, ut de conse. dist. 4. in c. ostēditur. Si quid igitur omissum est in ordine, non est iterandum, sed caute supplendū est quod in caute fuit p̄termissum. ut inf. e. tit. c. 1. & ult. 52. dist. c.
5 solicitudo. Restat † uidere quare sacramenta fuerūt instituta. Satis. n & sine eis poterat dn̄s saluti humani generis ꝓuidere. Respondeo, tribus de causis instituta fuerūt, ꝓpter humiliationē, eruditionē, & exercitationē Humiliationē, ut dum homo rebus sensibilibus & inferioribus se reuerenter subijcit, ex hac obedientia magis apud Deū mereamur. Propter eruditionē, ut p illud, quod foris in specie uisibili cernitur, ad inuisibilē uirtutē sacramentorum agnoscendā erudiamus. Propter exercitationē, qa homo ociosus esse nō debet; qa ociū & uoluptas arma sunt hostis antiqui ad miseras animas captiuādas, ut sup. de renū. c. nisi cū pridē §. uerū, Et alibi, Ocia si tollas, periere cupidinis arcus. Itē alibi. Quęritur Aegisthus, quare sit factus adulter. In prōptu causa est, desidiosus erat. Vnde Hiero. facito aliquid operis, ut te inueniat dyabolus occupatū. ut de cōse. dis. 5. c. nunquā. Proponitur ei utilis & salubris exercitatio in sacramentis, per quā uanam & noxiam ociositatē
6 declinet. In summa † notandum est quod pœna iterantis baptismū est ultimū suppliciū secundum leges. ut C. ne sanctum baptismum ite. l. 2. Sed ei, qui sanctitatem baptismi geminet, pœna depositionis imponit tāquā indigno sacerdotio ut C. eo. tit. l. 1. Illi aūt qui spōte fuerūt iterū baptizati uel cōditionaliter coacti, ꝓmouēri non pn̄t: & idem intelligo si ignoranter: & postea cum sciuerint ratum habeant,

Item

Item si ab hęreticis scienter. ut l. distin. c. confirmandum. 1. q. 1. c. uentum. in fi. 1. q. 7. c. qui in qualibet. & cap. cõuenientibus. In habitu tamen clericali debent isti uiuere, & sic retinebunt priuilegium clericale. ut 81. dist. c. dictum. de con. distin. 5. c. dictum; qui autem ignoranter sunt rebaptizati, sicut frequentius fit de infantibus, uel coactis, absolute possunt promoueri secundum quosdam de iure; secundum alios, ꝙ tutius est, de dispensatione episcopi. ut. 1. q. 4. ca. placuit. De utrisque habetur de con. dist. 4. c. eos quos, quod contradicit uehementer ca. qui bis eo. ti. & dis. ubi dicitur, ꝙ si ignoranter aliquis. rebaptizatus est, non indiget pœnitentia, & tunc est irregularis & promoueri non potest. Sed illud dictum fuit olim in odiũ rebaptizantiũ; uel de magno rigore; uel de ignorantia iuris, quæ non excusat in talibus. Et quod dictum est in rebaptizato, intelligas in reordinato, & confirmato. ar. 68. dist. c. 1. de consec. di. 5. c. dictũ. 1

SVMMARIVM.

1 *Clericalis dignitas triplici causa turpib. & infamibus committi non debet.*
2 *Dignitates ecclesiasticæ spurios non admittunt. & nume. 4. & 5.*
3 *Dispensatio fit circa filios sacerdotũ, & circa illegitime natos, aliquando ipso iure, aliquando per hominem.*
4 *Filius an possit habere ecclesiam, quam pater habuit.*
5 *Dispensatio de filiis presbyterorum an & quando sit admissibilis.*
6 *Filiatio qualiter probetur si quis neget se filium sacerdotis.*
7 *Sacerdos si generat filium de uxore legitima, cum qua matrimonium contraxit in laicatu, uel constitutus in minoribus ordinibus, an sit filius legitimus.*
8 *Dispensatio cum illegitime nato facta, ut ad clericatum promoueri ualeat, an infelis minoribus ordinibus facta uideatur.*
9 *Dispensatio facta cum aliquo ut promoueatur ad omnes ordines, an extendatur ad dignitates & prælaturas.*
10 *dispensatio facta cum illegitime nato quo ad ordines & beneficium, an extendatur ad personatum, uel regimen ecclesia parrochialis.*
11 *Episcopus quare dispensat cum committentibus crimina adulterii & cætera: non aũe cum patientibus defectum.*
12 *Beneficia quæ dicuntur habere curam.*

De Filijs Presbyterorum ordinandis uel non. Rubrica.

DICTVM est supra de ordinandis, sed quia ordinandi impediuntur uarijs ex causis, inter quas uitium originis præstat impedimentum; ideo uideamus de filijs presbyterorum ordinandis, uel non. Videndum est igitur, Quæ causa prohibitionis: Quæ circa tales dispensatio adhiberi possit: & Quis cum eis ualeat dispensare. Causa prohibitionis † est triplex, Prima est, dignitas & excellentia clericalis, quæ turpibus & infamibus committi non debet. ut inf. de excess. præla. ca. inter dilectos. C. de dignita. lib. 12. l. neque famosis. C. de infa. l. una. propter quam dignitatem lex diuina prohibuit spurios, manseres, & huiusmodi turpes personas intrare ecclesiam usque in decimã generationem. ut sup. de electio. c. Innotuit. inf. qui fi. sint legi. c. ꝓ uenerabilem. Secunda, Detestatio criminis paterni, quod plerunque detestamur in filijs, & punimus temporaliter. ut 6. q. 1. c. uerum. C. ad. l. Iul. maiest. l. si quis cum militibus. inf. de hære. c. uergentis. Et est ratio, quia magis puniuntur parentes in filijs, quam in seipsis ut ff. quod me. cau. l. isti quidem. Tertia, quia filij solent esse imitatores paterni uitij. iuxta illud Sæpe solet similis filius esse patri. ut 1. q. 5. c. eos. §. ex hoc. 56. dist. c. si gens; uel tales non promouentur, quasi maculati & dehonestati incontinẽtia patrum; sicut dehonestatur maritus de incontinẽtia uxoris. ut 34. dist. c. si cuius 32. q 1. c. in coniugio. sicut dehonestatur quis ex contractu matrimonio ancillę. ut 34. distin. si quis uiduam. † Et quod dixi spurios non admitti ad dignitates, intelligo ecclesiasticas nam ad seculares dignitates admittũtur ut ff. de decu. l. spurij. & l. generaliter 2

ter.§.spurios. Item quod dixi filios puniri pro delictis parentum, casualiter locū habet, aliàs generaliter contrarium obtinet: nullum enim delictum patris innocēti filio pœnæ esse debet. ut ff. de decur l.2.§.nullum.ff.de pœnis l.crimen.1.q.4. c.nullius.& inf.de his quæ fiunt a ma.par. capit.c.quęsiuit.C.de pœn.l.sancimus. Itē quod dixi filios sacerdotum promoueri non posse, intelligo de filijs in sacerdotio, uel in sacris ordinibus parentum susceptis: Cæterum si quis ex legimo matrimonio genitus fuerit, quamuis postea pater eius, ad sacros ordines promoueatur, & demum ad sacerdotium, & etiam episcopatū accedat, filius eius legitimus libere potest ad sacros ordines & dignitates ecclesiasticas promoueri in alijs ecclesijs, non in ea, in qua pater præfuerit uel præest, nam in ea non potest nisi simplex beneficium obtinere. ut inf. eod. tit. c. ad hoc; Canonicatum autem in ea obtinere non pōt. ut inf. eod. c. ad abolendam. Hoc obtinet in filio illegitime nato & maxime in spurio ut in litera eiusdem decr. ad abolendam. Sed magister Ray. in summa sua scripsit contrarium. Dixit enim ꝙ legitimus filius sacerdotis potest de iure habere canonicatum in ecclesia, in qua præfuit pater, uel præest. per d.c.ad hæc; sed spurius sacerdotis nō. ut d. c. ad abolēdam. & quod ibi dicit, maxime spurius, exposuit maximè. i. tantum: sed hoc non placet, quia spurij nedum in ecclesijs paternis, sed neque in alijs possunt canonicari de iure: Vnde exempla illa de summis pōtificibus susceptis ex sacerdotibus, quæ ponuntur. 56. dist. in prin. sic intelligo, scilicet, de his qui in laicali statu uel ī minoribus ordinibus parentum susceptis sunt, quando parentibus suis uti uxoribus licebat: secus post sacros ordines. ut 31. dist. c. ante triennium 32. distin. c. plecuit & c. feriatim. in fi. 77. dist c. episcopis. unde sucepti ex legitimis matrimonijs sed post sacros ordines patrum, promoue 4
ri non possunt. ut inf. eo. tit. c. literas. Circa filios † sacerdotum & alios illegitime 3
natos dispensatur aliquando ipso iure, aliquando per hominem. Ipso iure per ingressum religionis. ut inf. eo. tit. c. 1. Ingressus enim religionis tollit ingratitudinē. ut 19 q. ulti. c. non liceat. & monachatus omnem maculam abstergit, ut in Auth. de mona. in prin. ita tamen ut prælationem nullatenus habeant. ut inf. c. 1. Quidam tamen dicunt ꝙ non ipso iure dispensatur cum talibus per ingressum religionis, sed prodest eis religio ad dispensationem facilius obtinendā ar. l. dist. c. si ille. 55. dist. c. priscis; sicut fauore religionis inductū est, ut per absentem dispensetur cum religioso qui ante religionem ordines furtiue susceperit. ut inf. de eo qui fur. od. susce. c. cum. h. lator: & cum eo qui ante religionem in excommunicatione susceperit ordinem per ignorantiā iuris, uel per facti obliuionem. ut inf. de senten. ex com. c. cum illorum. §. circa quos. Sed quod primò dixi uerius est. Per hominem adhibetur dispensatio circa tales, & triplex. Aliquando magna, aliquando maior. aliquando maxima: Magna ut ordinetur in ecclesijs aliis à paternis ar. à contrario sensu. inf. eo. tit. c. præsentiū. Maior in paternis, media tñ interueniente persona. ut inf. eo. tit. c. ex trāsmissa. Maxima ut in paternis admittātur immediate. ut inf. eo. tit. c. ex tua. Sed licet hęc distinctio magistralis sit & antiqua, patitur tamen calumniam in medio membro. quia d. c. ex transmissa. uidetur loqui in filio sacerdotis legitimo, qui de iure communi admittitur ad illum personarum, quem pater habuit, media interueniente persona. Saluo nihilominus c remanente, quod successionem in ecclesia dei hæreditariam detestatur, quod locum habet cum media persona non intercidit: unde non de dispensatione loquitur, sed de iure communi, ut dictum est. Media autem persona tollit impedimētū, & facit ut liceat alicui habere personatum uel ecclesiā, quē uel quā pater habuit, quia uarietate successionis uitium aboletur. ut 1. q. 1. c. cito, 2. q. 1. c. in primis. ff. de hære. uel act. uend. l. uenditor. Et nota † ꝙ, siue pater habuit personatum, filius immediate habere non potest. ut inf. eod. tit. c. quoniā siue pater habuit uicariam, filius immediate habere non potest, ut inf. eo tit. c. ad extirpandas. Sed si pater habuit personatum

filius.

filius uicariã habere non potest. ut inf. eo. tit. c. Michael. uel e conuerso si pater habuit perpetuam uicariã, filius immediate personatum habere non potest. ut inf. eod. tit. c. constitutus. Et ratio est, quia perpetuus uicarius curam habet ecclesiæ, cuius uicarius existit. ut inf. de offi. uica. c ex parte tua. Vnde habens uicariam perpetuam, aliam habere non potest. ut infra de offi uica. c. prouideas. supra de rescri. c. postulasti. unde perpetuus uicarius quasi ius habens in ecclesia. ut inf. de fid. instru. c. G perpetuus. amoueri sine causa nõ potest. ut infra de offi uica c. ad hæc: sicut & emphyteuta, qui ad non modicum tempus conducit, ius habet in re ut. ff. si ag. uecti. uel emphy. l. 1. & ult. ff. de superficiebus. l. 1. §. q ait. Sunt ergo duæ prohibitiones in hoc tractatu. † Vna de filijs presbyterorum non promouendis. Alia q filii non assumantur ad ea, quæ patres immediate habuerunt. Circa primũ impedimẽtũ dispensat aliqñ p ingressum religionis: aliqñ p hominẽ dispensat cũ talibus in seculo remanẽtibus ut inf eo. tit. c. ueniẽs. & c. ex transmissa: nõ. n. inuenit p hibitũ episcopis circa ordines & simplicia beneficia cũ talibus dispensare, unde intelligitus eis permissum. ut infr. de sen. excom. c. nuper. Hodie tamen cum talibus in dignitatibus & personatibus & in beneficiis curam animarum habentibus, non nisi per sedem Apost. dispensatur. ut infra eo. c ulti. & maxime in episcopatu. ut sup. de elect. c. innotuit 56. dist. c. apostolica & c. cenomanensem. & c. quia simpliciter. Circa aliud impedimentũ dixerunt quidã & scripsit Ray. in ti. hoc, quod episcopi & archiepis. dispensare possunt p c. ex tua. inf. eo. tit. in quo respondetur ad consultationem: loquitur ergo de iure comuni, & sic dispensatio, quæ per episcopum Eboracensem facta existit, de iure processit. Sed salua reuerentia dicentium & scribentium, non sic intelligo, imò si hoc modo decre. illa intelligat, multum erratur. Nam in consultatione illius decret non agitur de dispensatione facienda, sed de iam facta non reuocanda; fuerat enim dispensatum cum aliquibus auctoritate. literarum domini Papæ, in quibus generaliter dicebatur, posse filios in paternis ecclesiis sustineri, quos probatæ uitæ & sanę conuersationis archiepiscopus idem agnosceret uel quos longotempore illas tenuisse cõstaret, dubitabatur autẽ an per literas speciales contra quosdã ex illis obtentas, cum quibus iam fuerat dispensatum, dispensatio facta reuocari deberet: & dicitur ibi quod non, sic nec semel facta remissio reuocatur ut 23. q 4. c. si illic. Nã beneficium mansurum esse debet. ut in Auth. consti. quæ de dignitatibus §. illud quoque collat. 6. & Deus multiplicat & cumulat suæ liberalitatis dona. c. non reuocat. ut de pœni. disti. 1. c. quantumlibet. quòd autem non liceat archiepiscopo uel legato nedum episcopo dispensare cum filius in ecclesiis, quas patres eorum nullo medio habuerunt, p bã inf. e. tit. c. dilectus. nec mireris de hoc, ne talis dispẽsatio esset cõtra Apostolũ ut 8. quęs. 1. c. apost. & c. ex trãsmissa inf. eo. quia sanctuariũ Dei iure nõ cõuẽit hęreditario possideri. ut inf de insti. c. ad decorem. Et est sciendũ quod hæc prohibitio secunda, de qua dictum est in. § sunt igitur, locũ habet etiã in filiis legitimis clericorum: unde errauerunt illi hodie, qui scripserunt sublatã esse distinctionẽ hãc, utrum pater immediatè uel mediatè ecclesiã habuerit proxime uel nõ proxime in ecclesia ministrauit, quia ut dixerunt hodie qualitercunque uaries, non licet nisi solo Roma. ponifici cum filiis clericorum dispensare in personatibus, dignitatibus, & in beneficiis cutã animarum habentibus per decre. infra eo. tit. cap. ultimo. Sed certe decre. illa locum habet in filiis clericorum, & aliis non legitime natis: Sed in filiis legitimis clericorum locum habet præmissa distinctio, dum quæritur, an filius possit habere ecclesiam, quam pater habuit? oportet autem inquiri an media interceſſerit persona, uel nõ, ut sciatur an prohibitio de succeſſione hæreditaria obstet, uel non obstet, ut superius dictum est, & probatur infra eod. tit. c. ad extirpandas. De hac secũda prohibitione quæritur, an extendatur ad nepotes; & uidetur quod sic, quia filiorum nomine nepotes continẽtur. ut ff. de uer

sing.

fing.l.liberorum.ff.ad Mac.l.filium,puto aũt contrarium, nam hic de pœna agitur, ideo significatio filiorum restringenda est, non amplianda; nam lex dicit quòd senator nõ potest ducere in uxorem filiam illius, qui uel quæ artem ludriram exercuit,potest tamen ducere neptem.ff.de ri.nupti.l.hoc capite. & ar.56.
6 dist.c dominus. Quid † si quis neget se filium sacerdotis,& asserat se filium alterius ex legitimo matrim.susceptum, qua liter hoc probabit cum difficilis sit filiationis probatio.ff.de condit. & demonstr. l. Lucius? Respondeo probatur filiatio, si appareat aliquem natum ex his qui matrimonialiter sunt coniuncti; nam filius est, quem nuptiæ demonstrãt. ut ff. de in ius uo. l. quia mater; uel probatur filius ex affectu, ut infrà de præsumpt. c. afferte. 2. q.6.c.ad romanam. C. de inoffi. testa. l. si iure, infrà qui fil. sint leg. c. transmissæ. & statur his coniecturis donec probetur cõtrarium C.de proba.l.non nudis. C.de testa.l.neque prof. ssio. ff. de inoffi. test. l. si iniustitia §. 1. C.de hære. insti.l. l.si pater. Quid si quis natus sit de damnato coitu, postea pater ducit matrem istius in uxorem, nunquid de iure communi poterit promoueri tanquam legitimus? Ad hoc dicas, quòd si pater potuit illam habere legitimam uxorem tempore conceptionis, quia nullum suberat impedimentũ, & postea duxit eam legitimam uxorem, legitimatus est filius antea genitus per subsequens matrimoniũ; & ita succedet in hæreditatem tanquam legitimus,& ad omnes actus legitimos admitetur; quod uerum credo etiam si mater post filij natiuitatem nubat alteri, demum eo mortuo contrahat cum patre filij; uel è conuerso, pater contrahat cum alia,qua mortua ducit matrem filij in uxorem, & hoc dico in fauorem prolis per iura superius allegata. Secus si propter impedimentum aliquod nõ poterat esse matrimonium inter ipsos parentes tempore conceptionis, quia tunc licèt sublato impedimento ducat illam postea in uxorem non legitima bitur proles.ut inf qui fi. sint legiti.c. tanta.in Authen.quib. mod. natur. effi. circa princ.collat.6. Quod tamen in primo casu dixi talem legitimatum quo ad omnes actus legitimos, excipiunt quidam dignitatem episcopalem,ad quam promoueri non potest sine speciali dispensatione domini Papæ. Hoc etiam dixit Ray. p decre sup.de electi.innotuit.circa principium secundũ unam lecturam. Sed cũ illud uerbum, ꝙ olim erat in illa decretali, & quod illud innuere uidebatur secundum unam lecturã,hodie sit decisum hoc dicere nõ placet, erat enim in textu illius decretalis talis litera, ꝙ mater electi infrà quadrienium à natiuitate ipsius electi matrimonium non contraxit, dicebant quidã uerum esse cum patre electi qui uirginitatem matris præripuit, quasi furtim contraxit, ergo post quadrienniũ, ut innuit litera illa, & tamen electio illius tãquam illegitimè nati cassatur. Sed cum hodie particula illa sit de illa decretali decisa per illã decretalem, hæc sententia teneri non potest,posset tamen per alia iura iuuari.Nam concilium requirit, quod promouẽdus in episcopum sit de legitimo matrimonio natus, ut sup. de ele. cap. cum in cunctis. Is autem qui ex damnato coitu nascitur, etsi postmodum inter parentes matrimon. subsequuti, non est per hoc, concilio satisfactum. Item dispensatio generalis ad episcopatus, uel archiepiscopatus, non solet extendi. ut infrà de concess. præben.c. dilectus filius. Sed & si contrarium dicatur,non displicet, ne fauor matrimonij restringatur. Sed si in hoc casu subsit impedimentum, nunquid potest per archiepiscopum dispensari: ut sicut episcopus inter suos subditos dispensat, ita & metropolitanus dispenset inter suos circa ætatem minorem. ut supra de æta. & qualitat.in ordin. præfi.cap.præterea. Item cum filijs sacerdotum. ut infra eodem titu.c. ceniens. Cum corpore uiciatis. ut infra de cor. uitia.c. de presbytero. & cum adulteris, & alijs crimino sis.ut infra de iudic. c. At si clerici. Respondeo, quamuis hęc eadem possit Metropolitanus circa suos subditos; non tamen hoc potest circa illos, qui sunt promouendi ad dignitatem episcopalem, si irregulares uel illegitimi sint?

quo

quoniam episcoporum seu maiorum negocia, vel iudicia, romano sunt Pontifici reseruata. ut supra de transl. præla. c. inter corporalia. 17. dist. c. multis. in fin. Ité quid
7 si † sacerdos generet filium de vxore legitima cum qua matrimon. contraxerat in laicatu, uel constitutus in minoribus, nunquid erit legitimus filius? scripsit magister Raymund. quod sic, maximè si uxore contradicente, uel ignorante, quod uir ad sacros ordines est promotus: Et hoc dixit duplici ratione, fauore prolis, & qa culpa parentum non debet nocere filijs huiusmodi de matrimonio legitimo natis 28. distinct. c. diaconi 27. quæstio. 2. c. multorum. Sed certe hoc non placet, nã decre. scripta est in hoc casu, quæ dicit talem taliter susceptum ex permissione in clericum ordinari. ut infra eod. titu. c. literas. Nec obstat si tu dicas, iste natus est de uiro & uxore, ergo est legitimus, ergo a promotione nõ excludendus. Quia etsi uiro & uxore sit susceptus, ex damnato tamen coitu est procreatus, coitus enim 9
ille uiolat professionem & continentiam ordini annexã. ut 28. dist. c. diaconi 84. dist. c. cum in præterito. Item non obstat illa ratio, q culpa parentum non debet filijs obesse; nam culpa parẽtũ nocet origini filiorũ. ut inf. de clan. despon. c. cum inhibitio; & bona fides parentum, imò parentis prodest. ut infrà qui fi. sint legit. c. cum inter Ioannem. &. c. ex tenore. debet igitur sic natus, quo ad ordines & dignitates, pro illegitimo reputari, eo q de damnato coitu & prohibito procreatus; quia cum uir de assensu uxoris suæ ad sacros ordines promouetur, sequestrato mansionis cubiculo non debent amplius commisceri. ut 72. dist. c. episcopus: Imo alteri nubere non potest uxor post mortem uiri. ut 32. dist. c. seriatim. in fine & 28. dist. c. quia sunt culpæ An autem in ordinatione mariti sufficiat consensus uxoris, uel requiratur conuersio? dicam infra de conuer. coniu. Fateor tamen q cum isto taliter nato benignius agendum est, & facilius dispensandum, quàm cum alio malè nato. Et quod dixi, delictum parentum nocere filijs; quo ad originem uerum est: Item nocet quo ad pœnas tempotales. ut not. supra eod. tit. §. detestatio. non tamen nocet quo ad Deum, quia filius non portabit iniquitatem parentum, nec filij bonitas excusat malitiam parentum. ut 56. distin. c. nunquam & c. nasci. Sed malitia parentum inducit præsumptionem cõtra filios. ut 56 dist. c si gens c. Angelorum; & è conuerso, malitia filiorum inducit præsumptionem contra parentes. ut 6. q. 1. c. qui crimen 37. dist. c. legant. Sed quid
8 † si dispensetur cum aliquo illegitimè nato, ut ad clericatum promoueri ualeat, uidetur in solis minoribus ordinibus dispẽsatum. ut 34. dist. c. lector. ar. ff. de lega. 3. l. minimis. infrà de consang. & affi. c. q di lecto. sed contra. ff de const. prin l. ul. inf. de donatio. c. cum dilectus. & supra de rescriptis. c. olim: Præterea nomen clerici quod hic ponitur, generale est & superius ad omnem ordinem ut 12. q. 1. c duo sunt Puto hoc priuilegium restringendum, eo quod odiosum, cum detrahat iuri communi. ut ff. de li. & pos l. cum quidã. inf. de consang & affi. c q dilecto. † Item quid
9 si dispensatur cum aliquo, ut promoueatur ad oẽs ordines, nunquid uidetur dispensatum in dignitatibus & prælaturis? & in hac quæstione idem uidetur dicendũ, quod dictum est in præmissa; nam cũ dispensatur cum aliquo in uno, non uidetur in alio dispensatum. ut 12. disti. c. Nos consuetudinem. Quidam tamen in his & in similibus quæstionibus distinguunt: quia aut per priuilegium clerici fit alteri nullum, uel modicum præiudiciũ, & tũc largissima facienda est interpretatio, dũ tamen interpretatio non excedat metas iurisdictionis interpretantis, sed si p priuilegij indulgentiã enorme præiudicium alteri generetur, tunc est interpretatio restringẽda ut inf. de priuileg. c. porro. &
10 c. recipimus. † Item, quid si cum aliquo illegitimè nato dispensatum sit quo ad ordines & beneficium; nunquid nomine beneficij intelligam personatum, uel regimen ecclesiæ parrochialis? Respõdeo non, si ab episcopo uel archiepiscopo dispensatio facta fuerit, quibus expressè nõ licet in talibus dispẽsare. ut inf. eod. tit. c. ultimo. Sed si à Papa facta fuerit dispensatio, intelligam nomine beneficii dispẽ-

satum

fatum in præbenda. ut infra de præben. c. pro illorum, infra. de æta. & quali c. accepimus. non tamen in ecclesia collegiata, in qua per electionem solet prouideri de rectore ut. infra. de præben. c. ult. Cæterum si quæ ecclesiæ sunt non collegiatæ & sine patronis, uel cum patronis, & is. pro quo scribitur, fuerit præsentatus, puto tales ecclesias generali uocabulo beneficij comprehendi, & idem intelligo si præter dispẽsationem scribatur pro aliquo, ut ei prouideatur in aliquo beneficio competenti, nam talis interpretatio facienda est sicut superius dictum est.

11 Item quare † episcopus potest dispensare cum committentibus crimina ab adulterio & cætera, non autem cum patientibus defectum, Respondeo, facilius aboletur irregularitas proueniens ex crimine quam ex defectu, nam crimen deletur per pœnitentiam, non defectus; Vel aliter, nam maior est irregularitas proueniens ex uitio originis, quam illa quæ prouenit ex delicto; nam prima prouenit ex natura, secunda uero ex accidenti; nam talia uerò immutari non possunt. ut not. supra de æta. & qualita. §. de forma. Item queritur de eo quod supradictum est, quod non licet episcopis dispensare cum illegitime natis in beneficijs habentibus curam. Quæ beneficia dicuntur ha-

12 bere curam? † Respondeo. illa quibus hæc insunt, corrigere, interdicere, suspendere, communicare, absoluere, & quædam alia. ut supra de elect. c. dudum; nam hæc medicinalia sunt animarum. ut 2. q. 1. c. multi 11. q. 3. c. cũ aliquis 10. q. 1 c. relata cum sequentibus capitulis. An autem legitimati ad actus ecclesiasticos uideantur legitimati ad seculares? no. infra qui. fi. sint legit.

SVMMARIVM.

1 *Seruus an possit ordinari.*
2 *Seruus si ordinatus fuerit sine manumissione, an in seruitutem reuocetur.*
3 *Ordinari an possit quilibet manumissus.*
Liberti ecclesiæ propter operas non præstitas in seruitutem reuocantur.
4 *Prælatus an possit seruũ ecclesiæ suæ manumittere.*
5 *Dominus an in seruum, quem manumittit, possit spirituales operas retinere, & an si ipse manumissus nõ facit, degradari possit.*
6 *Dominus quando seruũ suum ordinatũ uẽ dicat, ubi causa sit tractanda.*
7 *Seruus alienus consecratus quare redditur domino, & non res aliena & consecrata.*
8 *Manumissio quid sit, & unde originẽ habuit.*
9 *Manumittere qui possit.*
10 *Manumissio quot modis fiat.*
11 *Deditiorum differentia an hodie sit sublata, & latinorum.*
12 *Partus sequitur uentrem quoad statum, & libertatem, ac seruitutem: non quo ad honores, familiam & alia.*

De Seruis Non Ordinandis. Rubrica.

DICTVM est supra de filiis presbyterorum ordinadis uel non; & sic actum est de impedimento originis. Nunc igitur de impedimento conditionis seruilis. Seruilis enim conditio clericalem non capit honorem. ut 54. d i c admittuntur, & propterea subsequẽter subijcitur rubrica, de seruis non ordinandis & eorum manumissione. Videndũ est igitur circa primam partem rubricæ, Qualiter serui possint ordinari: Quid si sine manumissiõe fuerint ordinati: Qualiter serui iudeorum ualeant liberari. Circa secundam partem uidendum est, Quid sit manumissio: unde habet originẽ: Quis possit manumittere & qualiter. Scien-

1 dum † est igitur quod nullus seruus siue priuati corporis, siue ecclesiæ, potest ordinari nisi prius manumittantur. ut 54. dis. c. 1. 2. & 3. & ratio huius prohibitionis est duplex. seruilis utilitas, & clericalis dignitas. ut in præallega. c. admittuntur. Si sine manumissione † serui fuerint ordinati frequentius reuocantur in seruitutem; frequẽtius ideo dico, quia aliquando seruus ordinatus liber efficitur, & sic non reuocatur; aliquando remanet seruus, a domino reuocatur: & propterea distingue: Aut seruus ordinatur sciente do-

mino : Aut ignorante. Si sciente, & non contradicente, liber & ingenus fit; nec distinguo in quo ordine fuerit ordinatus. ut 54. di. c. seruus. Si uero ignorante domino, ignorantibus etiã ordinatore & præsentatore, tunc ordinatus reuocatur in seruitutem & redditur domino. ut 54. di. c. nulli & c. ex antiquis ; & hoc est uerũ si fuerit in minoribus ordinibus ordinatus: Subdiaconus autem factus dabit uicarium, sicut & diaconus: cum hodie subdiaconatus sit sacer ordo, licet secundum illud. c. ex antiquis, reddi domino iuberetur, quando non erat sacer ordo: hodie secus: ut supra de tempo. or. c. à multis. infra eod. tit. c. miramur. Sed si uicarium dare non posset, redderetur domino tam subdiaconus, quam diaconus. Presbyter autem factus in peculio mulctatur, uel seruiat domino quodãmodo diuinis obsequijs. ut 54. dist. c. ex antiquis. Frequens monachus factus euadit iugum seruitutis ut 54. dist. ca. si seruus il. 2. Cæterum si sciẽte ordinatore uel præsentatore fuerit ordinatus manet liber in quocunque fuerit ordine. & præsentator seu ordinator debet domino dare duo mancipia. ut 54. dist. c. si seruus il. 1. sed eis non habentibus unde soluãt, ordinatus redditur domino secundum distinctionem superiorem, secundum quam presbyter non redditur, sed in peculio mulctatur. Diaconus & subdiaconus aut uicarium dabunt, aut reddentur dominis suis: Minores autem clerici præcisè reddentur dominis. Et nota quod in casibus in quibus dominus habet ius repetendi seruum suum ordinatum, poterit reuocare usque ad annum tantum, & nõ ultra. ut 54. dist. c. Si seruus sciente: & cõputatur ille annus secũdum Lau. & Ray. quibus assentio, à tempore scientiæ domini. ar. 17. q 2. c. Si quis incognitus in fi. secundum Hug. à tpe ordinationis clerici. Item nota, † quod non quilibet manumissus ordinari põt, unde circa manumissos seu libertos sic distingue. Aut est libertus ecclesiæ. Aut priuati. libertus ecclesiæ põt ordinari quãuis ecclesia, quæ manumisit, retineat ius patronatus in manumisso, quo ad hoc ut non iniurietur ecclesiæ, non accuset nec testificetur in illam: alioquin reuocetur in seruitutem ut 12. q. 2 c. diaconi. & c. eps qui mancipium. 54 di. c. qui ex famulis. infra eod. c. de famulis. & quo ad alia in quibus liberti ecclesiæ specialiter sunt obnoxij: quod in libertis priuatorum non contingit, nam propter operas non præstitas reuocantur in seruitutem liberti ecclesiæ. u in d. c. diaceni. secus in alijs libertis. ut C. de liberali causa l. solo obsequij. Item aliud spetiale est in his libertis, quia filij eorum sunt obnoxij ecclesiæ ut 12. q. 2. c. de libertis, secus in aliis. ut C. de liber. & eorum liber. l. 1. & 2. Item tertium spetiale, quod liberti ecclesiæ tenentur seruire ecclesiæ nulla eis opera imposita. ut 12. q. 2 c. diaconi. & c. liberti. Est & quartum spetiale secundum quosdam, nam liberti eccclesiæ ordinati in ecclesia bona collata eis in alios transferre non possunt. ut inf. eod. titu. c. de famulis. Sed contrarium obtinet in libertis priuatorum. ut insti. de succes. liber. §. Sed nostra. sed posset responderi ad dec. quæ loquitur in bonis collatis contemplatione ecclesiæ, alias secus. ut 12. q. 3. c. 1. & 2. uel loquitur in clericis non habentibus cognatos, alias secus. ut. 12. q. 2. c. episcopus qui filios: uel loquitur in his, qui manumissi sunt ea conditione, ut post mortem ecclesia patrona succedat in rotem: alioquin nedum res sed & personas possunt etiam inuita ecclesia, quæ manumisit, ad alia loca trãsferre. ut inf. eod. tit. c. Eo libentius. Liber tus autem priuati, in quo ius patronatus retinet manumissor, promouert non põt. ut 54. distinc. c. qui cunque. † Et notabis quod prælatus ecclesiæ non potest manumittere seruum ecclesiæ, nisi dederit ecclesiæ duos seruos eiusdem meriti & peculii. ut 12. q. 2. c episcopus qui mancipium. An autem seruus manumissus & ordinatus in ecclesia, à qua exiterit manumissus, possit ecclesiã illam deserere, & alteri in diuinis officiis deseruire? standum est distinctioni decr. inf. eod. c. eo libentius. † Item cum priuata persona manumittit seruum suum ordinandũ in clericum, potest hoc in manumissione imponere manumisso, ut sibi dicat horas canonicas. & si sic imposuerit tenetur ad

3 4 5

hoc

hoc ordinatus; quod si in superbiam elatus non fecerit, poterit degradari. ut. inf. e. tit. c. nullus 54. d. c. frequens. & c. quicunque. Quidam tamen addunt de consensu episcopi posse imponi, alias non. Nec obstat si opponatur ꝙ in collatione rei sacræ uel spiritualis conditio apponi non debet, quia manumissio est res spiritualis; uel alias etsi in ordinatione hæc apponatur conditio, uitium non inducit, eo ꝙ est circa operas spirituales, unde ipsa conditio intelligitur spiritualis & sic non est uitiosa. ut sup. de elec. c. significasti. inf. eo. c. eo. libētius. inf. de pben. c. significatū. Quidam tamen dixerunt, ꝙ sine aliqua impositione, manumissus & ordinatus tenetur præstare domino suo hoc spirituale obsequium de horis canendis alioquin poterit degradari; non tamen in seruitutem reuocari, unde clausula quæ ponebatur in hac decre- nullus, in fi. secundum ueterem compilationem, illa si & seruus fiat domini sui sublata est? uisum est enim cōpilatoribus huius uoluminis absurdū esse, quòd manumissus iam in presbyterum ordinatus, propter hanc ingratitudinem in seruitutem laici reuocetur, ut no. 6 sup. in distinctione. Aut seruus. † Sed qđ si dominus seruum uendicet, quem dicit se inuito & ignorante ordinatum fuisse, ubi hæc causa status agetur? Videtur quod remitti debeat ad locum unde aufugit. ut C. ubi causa status. l. si in possessione: & hoc uerum est, si eo tempore, quando fuit ordinatus, erat in possessione seruitutis, 9 alias si erat in possessione libertatis, ibi causa status agetur, ubi degit qui conuenitur. ut C. ubi cau. sta. l 3. Et hoc autem; an sit fugitiuus, an non? an erat in possessione seruitutis, aut libertatis quando extitit ordinatus, agetur & finietur antequā causa status initium sumat ut. ff. de libe. causa. l. liberis. §. ulti & l. igitur §. ergo potest. Verius puto in hoc casu hanc causam, de qua agitur de reuocando clerico de statu clericali in statum seruilem, in foro ecclesiæ illius in qua est clericus ordinatus, agi debere; & puto syndicum ecclesiæ ei, qui conuenitur, debere assistere; cedit enim ad tribulationem ecclesiæ, cum clericus reuocatur ad statum seruilem, sicut cum reuocatur ad curialē ut 51. dist. c. designata in fi. & deponendus est reuocatus, antequam reddatur, ut 54. di. cap. nulli. † Item quare seruus alienus consecratus redditur domino, & non res aliena & consecrata? ut 14. q. ult. ca. comperimus. Respondeo, quia in rebus inanimatis non perpenditur dolus, sed in homine sic. Item quia in rebus inanimatis consecratis consecratio est in superficie, & ideo non debet à manu prophana tractari; Sed in homine est anima quæ tangi non potest. 32 q. 7. c. licitè. Nunc uidendum est de secunda parte rubricæ. s. Quid sit manumissio: Vnde habuit originem: & Quis possit manumittere & qualiter. 8 †† Manumissio est libertatis datio. Nam quàmdiu quis in seruitute est; manui & potestati suppositus est, & manumissus liberatus est à manu & potestate domini, ut insti. de libertinis. in princ. Habuit autem manumissio secundum quosdam originem a iure gentium, ut cum antea uno communi nomine omnes homines appellarentur, isto iure tria genera hominū esse cæperunt scilicet. Liberi, & his cōtrarium. Serui. 1. di. c. Ius autem naturale & c. ius gentium. 12. q. 2. c. cum redēptor. Et tertium genus libertini, qui desierunt esse serui. ut insti. de liberti. in princ. Alij dicunt quòd seruitus sumpsit originem ab ebrietate Noe. & ita uidetur, quod à iure naturali. ut 35 dist. ca. sexto die in uer. non esset hodie seruitus, si ebrietas non fuisset. Manumittere potest † qui habet administrationem rerum suarum, minor autem 20. annorum potest inter uiuos dare libertatem. ut C. qui manu. non pos. l. si minor. in ultima uero uoluntate, ex quo testari potest in 14. anno, & manumittere potest, ut 2. q 6. ca. ei qui appellat §. diffinitiua, in uers. Item si sententia cōtra ius. C. qui ma. non pos. auth Sed nouo iure. Item episcopus potest manumittere seruos ecclesiæ benemeritos, ut 12. q. 2. c. si quos de seruis, potest etiam alios benemeritos, dum tamen det ecclesiæ in compensatione duos pro uno eiusdem meriti & peculij, ut 12 q 2. ca. episcopus qui mācipium. Item causa miserationis. ut 12. q. 2. cap. cum redemptor, uel illud

intellige in benemeritis. Item abbas potest manumittere seruum monasterij, sed non pleno iure, quia non habet quod compensetur, ut 54. dist. c. abbati. §. hac autem auctoritate, & tamen hoc intelligas cum consensu episcopi & monachorum. ut 12. q 2 cap, abbatibus, nisi consuetudo contraria sit, ut 1. de his quæ fi. a præl. ca.
10 Ea noscitur. † Manumissio fit multis modis, ut instit. de liberti. §. multis modis. Die feriato, & non feriato; iudice pro tribunali sedente, uel procedente, est enim uoluntariæ iurisdictionis manumittere. secus in his quæ sunt contentiosæ ut 3. quæst. 3. §. spacium. In summa notan-
11 dum, quòd sublata hodie † est differentia dediticiorum, qui toto tempore uitæ suæ erant serui, & post mortem liberi; & latinorum qui è conuerso in uita sua erant liberi, in morte serui, omnes enim liberti in manumissione sua consequebantur perpetuam libertatem, ut instit. de liberti. §. libertinorum. & §. ultim. C. de latina. liber. tol. l. 1. Item libertus communis manumitti potest ab uno dominorum, ut cum alij domini conseruentur indenes C. de communi seruo ma. l. 1. Item libertus reuocatur in seruitutem propter 1
omnes causas ingratitudinis, propter quas reuocatur donatio, ut in Auth. ut li-
12 ber de cætero. §. illud. collat. 6. † Item 2
sciendum est quòd si quis nascitur ex patre liberto & matre ancilla, seruus est, & si è conuerso ex patre seruo & matre libera, liber est, partus enim quo ad libertatē & seruitutem sequitur matris conditionem ut inf. eod. titul. c. ulti. C. de rei uen. l. partus. ff. de sta. ho. l. ex naturæ & l. cum legitimæ. 32. quæst. 4. cap. liberi. & in tantum hoc uerum est, vt sufficiat in aliquo momento fuisse in libero uentre, ut quis liber nascatur, ut ff. de sta. ho. l. & seruorum. In honoribus autem, muneribus, & municipijs partus patrem sequitur. ut C. de decu. l. eos, & l. exemplo, & l. nullus solius, & ff. de statu. ho. l. liberos, & in tantum hoc uerum est, ut sufficiat filium conceptum esse ex decurione, quantum ad hoc ut patris conditionem sequatur, quamuis ante ipsius natiuitatem pater eiusdem desierit esse decurio, ut ff. de decur. l. 2. §. in filijs. Sed si quæras in quibus sequitur conditionem patris iam à decurionatu uel à senatu remoti? Respondeo, in multis ut in l. superiori. ff. de decur. l. 2. §. filius. ff. de pœ. l. moris. §. & iste forte. C. de decurio. l. decurionem. & l. decurionum filij.

SVMMARIVM.

1 *Ratiocinia quæ dicantur.*
2 *Ratiocinia quæ impediant promoueri.*
3 *Iurans soluere ad certum tempus, scribere uel aliud honestū opus facere, an antequā faciat, quod iurauit, possit assumere ordinem sacrum, uel religionem intrare.*
4 *Iuramentum non uitiat qui in melius illud mutat.*

De Obligatis Ad Ratiocinia. *Rub.*

DICTVM est supra de obnoxijs cōditioni seruili, nunc dicamus de obligatis ad ratiocinia ordinandis, uel non. Videamus ergo quid sint ratiocinia, & quæ ratiocinia impediunt aliquem promoueri. Ratiocinia sunt † rationum 1
redditiones, ad quas aliquis obligatur ex administratione reipublicæ uel priuatæ. Impediunt promoueri † ratiocinia, publica uel priuata. Publica sunt 2
illa, quibus obligantur officiales curiæ ex administratione aliqua ad rem publicam pertinente, ut C. de episcop. & cle. l. officiales. Priuata sunt illa quibus obligantur aliqui ex administratione rerum pertinentium ad priuatos, ut tutores, & curatores, castaldiones, uel baliui aliquorum. Circa hæc ratiocinia publica uel priuata quando impediunt promoueri sic distingue. Aut promoueri uolentes perseuerant in officio aut non. In primo casu sic distingue, quia aut perseuerant in officio secularium personarum non miserabilium, & tunc nō possunt promoueri. ut 21. quæst 3. ca. 1 & infra ne cle. uel mona. secu. ne. se. immisc. ca. 1. & 2. Aut officio personæ ecclesiasticæ, uel etiam secularis sed miserabilis, & tunc possunt promoueri, si aliud non impediat ut 86.
dist.

dist.c.peruenit.89.dis.c.iudicatum 16.q. 1.c.monachi. In secundo casu cum non p seuerant in officio, remaneant tamen adhuc obligati ex administratione, subdistingue; quia aut sunt obligati reipu. aut personæ priuatæ. Si reipublicæ, non debent promoueri ante reddita ratiocinia ut 51.dist.c.præterea. C.de epis. & cleri.l. officiales, obligati enim reipublicæ ex administratione arcentur ab honoribus, secus si alias sint debitores ex causa mutui uel simili.ut. ff. de mu. & ho.l. rescripto §.debitores.C.de epi. & cle.l. quisquis emensis. Si enim remanent obligati priuatæ personæ, subdistingue. Aut in ipsa promotione mouetur eis quæstio, uel est mota, aut non. *In primo casu iterum subdistingue, quia aut mouetur quæstio de perfidia & de dolo; aut de culpa tantùm. Si de dolo uel perfidia non debent promoueri ante decisam litem.* ut 81. dist. c. tantis 23.dist.c.illud.inf. de accu.c.oĩpotens, & in hoc casu loquitur hæc decre. debet tamen taxari tempus infra qđ quęstio decidatur. ar. infra qui filij sunt legi. c. lator. C. de ingenu.ma.l. diffamari. Si uerò moueatur sibi quæstio, uel prius sit mota de culpa tantum, possunt promoueri non obstante creditoris reclamatione; cum lis postea possit procedere sicut prius, & etiam sub eodem iudice. ut ff. de iudi.l.ubi, & ff.de iurisd.om.iu.l.cum quidam. Si autem non moueatur eis quæstio nec est mota, possunt promoueri non obstante obligatione, nisi manifestum esset ipsos teneri de dolo, unc enim posset. & debet episcopus ipsos ex officio suo repellere, sicut quosliber criminosos & infames.ut 2.q.7.c.alieni 6.qu.1.c. infames .ff.de postu.l. quos prohibet. Sed & curiales promoueri non possunt, quamuis ab administratione sint iam liberati, quod intelligo in his qui sæua, turpia, uel inhonesta exercuerunt, ut milites, executores, & apparitores.ut 51.dist c.1. & 3.46. dist. c.clericus.de conse.dist. 2. c. pro dilectione. Curiales autem qui non talia exercent, sed in ciuilibus & pecuniarijs causis officium suum impendunt, ut tabelliones & aduocati, a promotione non excluduntur ut 61.distin. c. ossius. Cæterum si in causa sanguinis, officium uel ministerium suum præstant, contrahunt irregularitatem Iudex, aduocatus, procurator tam actoris quam rei, licet Bern. contrarium dixerit in procuratore rei, assessor, apperitor, notarius, sententiam scribens, uel actor, item sententiæ dictator, omnes isti contrahunt irregularitatem. ut 51. distin. c.aliquantos.& c. si quis post.infra ne cle. uel. mo. c. sententiam. Quæritur
3 † de eo qui iurat soluere ad certum tempus, scribere, uel aliud honestum opus facere, antequam faciat quod iurauit, an possit assumere ordinem sacrum, uel intrare religionem? in clerico planum est, quòd ordines assumere potest, quia aut nihil habet, & tunc liberè potest cedere bonis, & inanis est actio quam excludit inopia debitoris. ut ff. de dolo. l nam his 24.q.6.c. si res, & eius periculo nihil est, qui nihil habet ut ff.de fur l.itaque fullo: Vel si habet, non minus remanet post ordines obligatus scribere omnia, uel aliud honestum opus potest facere post ordines, si se ad hoc ante ordines obligauit, dummodo per hoc non impediatur diuinum officium ut 21.quæ.1.c.clericus, uel alium subroget loco sui.ut C. de episc. & clericis.l.quisquis cẽsibus.& l.in ecclesijs. In eo autem qui uult ingredi monasterium, dico quod non obstante tali obligatione intrare potest, excusante ipsum zelo religionis, & fflatu sancti spiritus. ut 19 q 2 c.duæ sunt infra de re.& transe. ad reli.c.licet. monasteriũ aũt tenetur satisfacere de his, quę contulit eidem ingressus ut 19 quæst.3.c. qua mulier. C.de epis.& cle.l.Deo nobis.§ 1. Sed etsi nihil cõtulit, si tamẽ post ingressum ipsius monasterio aliqua quæsiuit ex persona ipsius puta per succesionẽ hæreditariã, uel alio modo, in tantum tenetur quantum illud est quod quæsiuit illi, cui monachus est obligatus ar.19 quæ. ult. c. si qua. Sed si non satisfaciat nec monachum defendat, patietur missionem in possessionem bonorum illorum.ut.ar.ff.de cap dimi.l.tutelas.§. si libertate. institu. de acqui. per arroga. in fi. uel monachus in monasterio faciet quod promisit, dum tamen non impediatur obseruantia regularis, ut in

clerico dictum est. sup. alias secus, ut C. de epis. & cle. l. omnes, & l. generaliter, & in auth. sed neque; uel saltem faciet periurii quod iurauit. ut C. de caducis tol. l. una. § ne autem. C. de episco. & cle. l. ad similitudinem quamuis sit argu. contra. ff. de solu. l. inter artifices. C. de decu. l. nullus qui nexu. inf. de offi. dele. ca. ul. Nō obstat his. 53. distin. c. legem. 54. di. c. quicūque, quia illa intelliguntur de perpetuo obligatis, puta de seruis curialibus & consimilibus; & ex his, quæ superius dicta sunt, patet terminatas esse quæstiones illas de potestate, qui iurauit regimen ciuitatis; de magistro, qui iurauit regimen scholariū per annum; de capellano, qui iurauit seruire in officio capellaniæ, an isti possint religionē intrare, non enim iuramentum uiolat. qui in melius illud mutat. ut inf. de iureiu. c. peruenit. Sunt anteē rationes quare curiales, de quibus dictum est, promoueri non possunt. Prima, quia quædam sunt uiles personæ, & frequenter contrahunt irregularitatem ex officio suo. Secunda, quia multum molestatur ecclesia, & incommoda multa patitur propter tales, quando reuocantur seu repetuntur. Tertia ratio est quoniam præsumitur cōtra eos quod non transeant ad clericatum uoto religionis, Sed ut fugiant ratiocinia dominorum suorum 51. d. c. 1. 2. & 3. 54. di. c. legem.

1
2
3
4
5

SVMMARIVM.

1. *Corpore uitiati qui dicantur.*
2. *Debilitatus quis dicatur, & quis mutilatus. num. 2*
3. *Magnum membrum quod dicatur.*
4. *Mutilatus in membris an ualeat ad clerum admitti.*
5. *Digitos sex habens in manu non impeditur ordinari.*
6. *Oculum unum alio habens grossiorem, uel utrumque eminentem, promoueri potest.*
7. *Promoueri non potest & promotus deijcitur qui sibi manus uiolentas intulit.*
8. *Virilia sibi abscindens an sit ordinandus.*

De Corpore vitatis. Rubrica.

TRACTAVIMVS supra de impedimento originis & obligationis ad ratiocinia. Nūc uideamus de impedimento corporis, & ideo subijcitur rubrica de corpor. uitia. Videamus igitur Qui dicantur corpore uitiati: & Quare à promotione repellantur. Corpore † uitiati dicuntur debilitati, uel mutilati, debilitatum appello illum, qui membrum habet sed inefficax ut oculum cæcum, manum aridam, crus confractū, † multilatū appello, qui alquo membro caret. Mutilantur aliqui in membris apparentibus, alij in occultis, & qui in apparentibus aliqui in magno membro, alij in paruo. † Magnum membrum intelligo in quantitate ut manum, in decore, ut oculum, siue nasum. † Mutilatus in membris non apparentibus per casum, uiolentiam, uel timorem ægritudinis ordinari potest, sed sponte non potest ut. 55. distin. c. si quis a medicis. & ca. qui partem &. c. si quis. per ægritudinem. Mutilatus in magnis & apparentibus membris, etiam si casu, uel uiolentia hoc fiat, seu metu morbi, non promouetur. ut 55. dist. c. si euangelista. Si uerò in modico, ut pote in parte digiti, dummodo mutilatio illa non inducat deformitatem, uel debilitatem, potest promoueri. ut infrà eod. titul. c. 1. & ulti. aliàs secus. ut inf. de clerico ægro. c. presbyterum † Quid si qs habeat sex digitos in manu? Respondeo, non impeditur, quia ut ait Offilius defectus membri uel augmentum non consideratur, sed usus impedimēti, ut. ff. de ædi. edi. l. Item Offilius. † Item quid si quis oculum unum alio habeat grossiorem, uel utrumque habeat eminentem? Respondeo, talis non impeditur, quia nec est morbosus. ff. de ædi. edic, l. qui clauum. § 1. Et nota quod talia impedimenta inspectioni oculorum superioris subijci debent, quia in talibus segnius irritant animos dimissa per aures, quam quæ sunt oculis subiecta fidelibus ut inf. eo. titul. c. 23. sicut cum agitur finium regundorum. ut C. finium reg. l. 3. ff. eod. tit. l. si irruptione, sicut cum agitur de ætate ut. ff. de minoribus. l. minor ex aspectu, ut cum quæritur an aliqua sit uirgo uel corrupta. 27. quæst. 1. c. nec. aliqua,

1
2
3
4
5
6
7
8

ut

vt cum agitur sit prægnans vel non, ut ff. de uentre inspicien. l. 1. In summa scien
7 dum † est quòd, qui sibi manus uiolentas intulit, non promouetur, & ꝓmotus deijcitur. Est ratio, quia præsumitur, ꝙ omne malũ in alium sit ausurus qui in seipsum ita sæuit. ut ff. de ædil. edic. l. cum autem. §. excipitur, qui enim sibi non pepercit, multo minus parcet alij, ut ff. de bo. eorũ qui mor. sibi con. l. vltima; qui sibi non parcit, tibi uel mihi quomodo parcet? Est & alia ratio in isto, quia sui est homicida, & dei conditioni inimicus ut 55. dist. cap. si quis abscidit. In illo igitur qui sibi membrum amputat, est causa irregularitatis sæuicia, siue magnum membrũ amputet, siue paruum, si tamen fuerit causa incisionis languor, caro ei putrida resecanda est, ut 23. quæstio. 3. c. resecandæ. In alijs uero quæ sine culpa sua ab alijs uel casu fortuitu mutilantur, est causa irregularitatis deformitas uel debilitas; quæ autem deformitas uel debilitas irregularitatem cõstituat, est in arbitrio superioris, ut inf.
8 eod. titu. cap. 2. Sed quæritur † de illo qui sibi uirilia amputauit ut sit castus. Et est dicendum quod irregularis est, tanquam sui sit homicida, ut 55. dist. c. si quis abscideritt, & c. si quis à medicis; & ideo deponendus. Nec obst. inf. eo. ti. c. significauit. ibi enim ex gratia & dispensatioee permittitur sacerdoti illi ministrare in ordinibus inferioribus sacerdotio, illi enim sunt enunchi Hierony. Mihi placẽt quos castrauit non necessitas, sed uoluntas, ut 55. q. 5. c. tunc saluabitur. Nec est uerum quod rustici dicunt; Quod si quis a medicis, uel ab hostibus sectus sit, non aliter possit missam cantare, nisi testes suos gerat in bursa siccos, quasi tunc habeat omnia membra. Sed non curo, utrum habeat quis testes uirides, an siccos; quia defectus membri illius nec deformitatem, nec debilitatem quantum ad officia diuina inducit.

SVMARIVM.

1 *Bigamia quid sit, & qualiter contrahatur, et quot sunt species bigamiæ.*
2 *Bigami quare non possint promoueri.*
3 *Castitas quare maior exigatur in fœmina quam masculo.*
4 *Consecratio episcopi cum sit maior & dignior, quam consecratio uirginum, quare potest consecrari in episcopum, qui non solum uxorem habuit; sed etiam qui post uxorem, habuit concubinam.*
5 *Promoueri an possit ille, qui aliquam fornicariè defloruit, & illam postea in uxorem duxit.*
6 *Promouendus an at, qui credens contrahere cum uirgine, eam corruptam inuenit.*
7 *Promoueri an possit habens unam uxorem quam non cognouit, & illa mortua duxit aliam uirginem & cognouit: uel ex conuerso primam cognouit secundam non.*
8 *Sacerdos non sit, cuius uxorẽ constat adulterium commisisse.*
9 *Maritus, qui uxorẽ de adulterio accusauit, & pendente accusatione illi petenti reddit debitum, an promoueri prohibeatur.*
10 *Contrahens matrimonium cum uidua, nudatur omni priuilegio ecclesiasticæ dignitatis.*
11 *Dispensari an possit cum bigamo.*

De Bigamis. Rubrica.

VIdimus de quibusdam irregularitatibus, sed quia inter alias, bigamia non minima reputatur? Iccirco hic post quosdam tractatus de irregularitatibus, subijcitur rubrica de bigamis: Vel aliter continuabis. Dictum est supra de quibusdã irregularitatibus, siue impedimentis, quæ sine peccato proueniunt: sed quie bigamia sine peccato cõtrahitur. ut 31. q. 1. c. aperiant c. Deus c. quod si dormierit; Ideo hic supponitur rubr. de bigamia. Videamus igitur Quid sit bigamia: Quot sunt species bigamiæ; & quare bigamus non potest promoueri: Et an cum bigamo ualeat dispensari. Bi
1 gamia † est defectus ex secundis nuptijs proueniens. Contrahitur autem bigamia proprie sumpto uocabulo, cum quis successiue & diuersis tẽporibus duas legitimas habet uxores. ut 31. q. 1. c. aperiant, quod intelligo, si cum utraque matrimonium consumetur, alias secus. arg. inf. eo. c. debitum. 34. di. c. Valentiniano Large

autem & improprie sumpto uocabulo bigamia multis modis contrahitur, ut cum quis simul habet duas uxores, quod ad factum conuenit retorqueri, quia cum neutra matrimonium tenet, si simul contractum est cũ vtraque, vt inf. eo. tit. c. nuper. in prin. vel tenet tãtum cum altera. ut 34. di. c. christiano. 31. q. 1. c quomodo. inf de diuor. c. gaudemus. Item qui habet unam de iure, & ea mortua contrahit cum alia de facto, bigamus reputatur, non propter sacramenti defectum, cum in veritate bigamus non existat, sed propter intẽtionis affectum cũ opere subsecuto. ut inf. eo. ti. c. nuper, in fi. Item qui contrahit cum corrupta, ideſt ab alio cognita, sicut bigamus repellitur, ut 32. dist. c. seriatim. 34. dist. c. currendum. & c. præcipimus. Item quicunque habuerit duas uxores ante baptismum, siue unã ante baptismum, & unam post, bigamus est. ut 34. dist. c. si quis uiduam 26. dist. per totum. Sed in ultimo membro Hieron. asserit non contrahi bigamiam, ut 26. di. cap. 1. Sed illud non tenet ut probant sequentia. c. de eodem, & idem dico in eo, qui de facto ducit secundam uiuente prima: Idem in clerico qui ante sacros ordines habuit unam, & postea de facto duxit aliam, ut infra eo. titu. c. ulti. Idem in his, qui contempta professione præuaricãtur promissionem de continendo, & contrahunt de facto. ut 27. q. 1. cap. quot quot.

2 Quatuor † autem sunt rationes propter quas bigami repelluntur à promotione, quas assignaui sup. de tẽpo. ordi. § monogamus. Et nota in matrimonio attenditur duplex sacramentum, propter duplicem coniunctionem, quæ est in eo per carnis copulam consumato. Prima est coniunctio animorum. Secũda corporum. Prima coniunctionem signat fidelis animæ ad deum, hæc dissoluitur per sequens peccatum, sicut & illa ante carnalem copulam, per religionis ingressũ. ut inf. de cõuersi. coniuga. c. verum & c. ex publico. Secũda, scilicet, coniunctio corporum signat coniunctionem Christi & ecclesiæ, hoc fuit matrimonium initiatum in prophetis & patriarchis, ratum in tempore gratię. s. in natiuitate Christi, quando ipse lapis angularis cœpit ædificare ecclesiam; unum de iudæis, alterum de gentibus parietem erigens, consummatum in cruce, uel ratũ fuit in cruce, consummabitur in patria, August. super locum xlum, nunquid qui dormit, non adijciet ut resurgat, ait nota, quod dicit qui dormit, quia sicut de latere dormientis Adæ, qui erat forma futuri Christi, assumpta est costa de qua formata est Eua, ita dormiuit Christus somno mortis, ut de latere dormientis, de quo profluxerunt sanguis & aqua, quæ sunt nostræ redemptionis sacramẽta, formetur sibi sponsa ecclesia, ut inf. de bap. & eius effec c. maiores. & inf. de cele. mis. c. in quędam & c. Cum Marthæ. § quæsiui sti. Item in eadem secunda coniunctione significatur coniunctio deitatis & humanitatis facta in utero uirginali, ut 26. dist. c. acutius. de con. dist. 2. ca. In Christo pater. inf. eo. ca. debitum. Cum ergo tam coniunctio Christi & ecclesiæ, quam unio deitatis & humanitatis, unica sit & reiterabilis, meritò significatur ī primi matrimonij coniunctione carnali, sed cũ quis transit ad secundam uxorem, recedit ab unitate, tendens in pluralitatem; & ideo non poterit de cætero significare dictam unitatem & reiterabilem coniunctionẽ, ubi enim significatum est unitum, & significans unum esse debet, hanc rationem ponit Augu. licet obscurè 26. disti. c. acutius, in fin. & ita contrahitur irregularitas bigamiæ. † Sed quæritur quare maior castitas exigatur in fœmina, quàm in uiro? nam maritus corruptæ, uel ab alio cognitæ promoueri non potest. ut 34. distin. ca. Curandum. & c. præcipimus. & c. si cuius & 30. q. 5. c. qualis. Sed ille qui ante uxorem, uel post habuit concubinam, potest promoueri. ut 34 di. c. fraternitatis. Dicit Hugo. Vir significat ecclesiam militantẽ, quæ in potestate habet, ut adulterando & à fide exorbitando recedat à suo Christo, & ideo non est in eo sacramenti significatio, ut non obstet quòd carnem suam diuisit in plures. Vxor autem significat Christum, qui nunquam ecclesiam suam dimisit, ipse enim est fons proprius, cui non cõmunicat alienus, ut inf. de regula. & transe. c. licet, in fi. Alij dicunt & uerius

sicut

ficut puto. Quòd uir significat Christum, qui sibi copulauit synagogam, & posteà ecclesiam, quæ semper uirgo permansit, saltem mente. Vnde dicit Apostolus. Despondi uos uni uiro uirginem castam. ut 27.q.2. c. nuptiarum, & ideo exigitur ꝙ uxor una non diuiserit carnem suam in plures, quod si fecerit deest significatio sacramenti unitatis. Item quæritur cum 4 † cõsecratio episcopi maior sit & dignior quam consecratio uirginum, quare põt consecrari in episcopum, qui non solum uxorem habuit, sed etiam post uxorem habuit concubinam? ut 33. dist.c. habuisse. 34. dist. c. fraternitatis. Sed si qua fuit 8 corrupta ante baptismum uel post, sponte, uel ui; cum peccato, uel sine, non potest inter sacras uirgines cõsecrari? ut 26. dist.c.acutius. Respondeo, Sacra uirgo, significat ecclesiam triumphantem, non habentem maculã siue rugam ut de pœn. dist.1.c.ecclesia. 21.dist.c.quamuis 32.qu. 4. c. recurrat. Sed episcopus significat ecclesiam militantem, in qua sunt boni & mali usque ad ultimam segregationem, quæ fieri habet in littore, hoc est, in fine seculi, ut 26.dist.c.acutius, in fi.2. qu.1.c. 5 multi, circa fin. Item † quid si quis defloruerit aliquam fornicarie, & postea ducit illam in uxorem, nunquid poterit promoueri? Dicunt quidam quod sic, quia unus unius, nec carnem suam diuisit in plures; & illa est unica unici, nec carnem suam diuisit in duas; quod uidetur sufficere. ut infra eo. ca. debitum. 26. dist. c. acutius. & argu. infra qui fil. sunt legi. c. tanta. Alij dicunt contra, ꝙ uirgo debet esse eo tempore quo cõtrahitur matrimonium, & ducitur uxor, ad hoc ut uir non fiat irregularis. argu. 32. distin. c. nemo 34. dist. in c. curandum &c. præcipimus. & uidetur expressum 30. quæstio. 1. c. qualis, in uer. uirgo casta despõsata in uirginitate; Et cum primi exponunt, uirgo, idest, non ab alio cognita, quorum opinio celebrior 6 est. Item, † quid si aliquis credit contrahere cum uirgine, & inuenit eam corruptam? Respondeo, non debet promoueri, cum sit maritus corruptę. ut 51. dist. c. qui in aliquo; nam in tali casu non excusat error, uel uiolentia. ut 32. quæsti. 5. c. ille autem. Lex autem promotionis factum requirit, non uoluntatem. ut 15. q. 1. cap. ultimo. Item † quid si quis habet 7 unam uxorem, quam nõ cognouit; & illa mortua ducit aliam uirginẽ, & cognoscit: uel e conuerso, primam cognoscit; secũdã non, nunquid repelletur? Dico ꝙ non, quia nõ diuisit carnem suam in plures, & sic non deficit in eo sacramentum, ut iinf. eod. tit. c. debitũ. Et idem dicas propter eandem rationem, si quis uxorẽ ducat mulierem ab alio desponsatam & traductam, sed non cognitam, quia primus maritus morte preuentus est. ut 34. dist. cap. ultimo. Item † pone, quòd aliquis 8 contraxit cum uirgine, & cognouit eam, illa postmodum cognoscitur ab alio, deinde maritus ignoras hoc cognoscit illã, nunquid efficitur irregularis? Respondeo, sic, nec poterit promoueri. ut 34. dist. c. si cuius uxorem. & cap. sequen. Item † quid 8 si maritus accuset uxorẽ de adulterio, & pendente accusatione illa petit debitum, ipse reddet, quia tenetur ad hoc, cum non debeat spoliari possessione sui corporis usque ad sententiam. ut 11. quęst. 1. c. quia res 8. quæstio. 4 c. nonne. 33. quæsti. 2 c. seculares 35. q 6. c. multorum, & fortẽ etiã præcipitur sibi ab ecclesia reddere debitum, nunquid & isti paratur præiudiciũ ut promoueri non possit; Respondeo sic, quia ut. sup. dixi, irregularitas sæpe cõtrahitur solo facto absque peccato, & absque uoluntate; quidam tamen uoluerunt dicere contrarium, ꝙ iste patiatur & non agat. Item notabis quod in hoc casu plus meretur luxuria castitate: castitas enim est in matrimonio. ut 31. dist. c nicena, in fornicatione luxuria. ut 32. quęstio. 4. c. in eo. & matrimonij repetitio inducit irregularitatem indispensabilem: repetitio fornicationis non, ut inf. eo. tit. c. quia. Respondeo, hoc non contingit ratione peccati, sed propter defectum: non enim peccatur contrahendo secundum uel tertium matrimonium ut 31. q. 1. c. aperiant & c. quod si dormierit. Sed deest ibi signaculum sacramenti. ut inf. eo. tit c. debitũ. 10 † Item notabis quod ubi quis de iure cõtrahit cum aliqua uidua, nudatur omni priuilegio ecclesiasticæ dignitatis. ut 84.

dist.

dist.c. quisquis; si uero matrimonium de iure non teneat non cõtrahitur bigamia; quia non est uiduæ maritus, qui non est simpliciter maritus, unde retinet priuilegiũ clericale. Sed circa ordines, cum eo, tanquam bigamo. dispensari non licet: non propter sacramenti defectũ, sed propter affectum intentionis, cum opere subsecuto. ut inf. eo. tit. cap. ultim. unde cũ ali quis contrahit cum illa, cum qua de iure non potest considerato opere siue facto contrahens efficitur infamis, etsi nuptiæ nullũ sortiantur effectum. ut ff. de his qui no. inf. l. qđ ergo. § 2. Quandoque tamen magis consideratur affectus, quàm effectus, uel quàm ipsum factum depœ. dist. 1. c. hæc autem uerba, infra de cleri. non residen. c. relatum. ff. de condi. & demon. l. hæc conditio filiæ meæ. Quandoque plus factum quam iuris effectum ut superius dictum est, & probatur. inf. de cõcess. præb. & ec. non ua. c. literas. ff. de condi. insti. l. mulier. § si quis. infr. de sponsa. c. iuuenis.

11 Dispẽsari † cum bigamo nõ potest. ut inf. eod. c. Super eo. & c. ul. hoc enim esset contra Apostolum, ut dicitur in d. c. super eo. Sed contra. 34. dist. c. lector. Solutio, dixerunt quidam, Papam dispensare posse, nec est contra Apostolum, quia etsi prohibuerit bigamum ordinari, non tamen cũ 1
eo prohibuerit dispensari. nam & Apostolus prohibuit criminosum promoueri. ut 25. dist. c. unum. §. nunc autem: & tamen cum criminosis dispẽsatur. ut inf. de iudi. c. at. si clerici, nec est contra Apostolum, sed præter, uel dic, proprie non obstat prohibitio Pauli, quia Papa maior est in administratione Paulo. ut 21. dist. c. j. Papa. n. est loco Petri, qui maior fuit Paulo ut 2. q. 7. c. puto. 21. dist. c. in nouo. unde dicitur quod Lucius Papa dispensauit cũ Archiepiscopo panormitan. q̃ bigamus fuit: uel dic, quod in illo. c. loctor dicitur, dispensari posse in subdiaconatu, qui se cũ dum primitiuam ecclesiam nõ erat facer ordo. ut 32. dist. c. eos. 60. dist. c. nullus. hodie secus. ut sup. de seruis non ordinan. ca. miramur. quid autẽ circa hoc scripserit Nicolaus furiosus, nota supra de rescriptis. §. contrarius.

SVMMARIVM.

1 *Peregrini qui dicantur.*
2 *Peregrini an repellantur à sacramentis.*
3 *Peregrini quare & quando repellantur a promotione.*
4 *Clerici peregrini permittuntur suos ordines exequi in diœcesi aliena, si habent literas testimoniales.*
5 *Sigillum capituli uel conuentus fidem facit.*
6 *Clericus peregrinus asserens literas testimoniales suæ canonicæ ordinationis amissas, & probans per testes ipsam ordinationem an sit admissibilis.*
7 *Inferior ab episcopo ius habẽs instituendi in aliqua ecclesia, peregrinum & ignotum instituere non debet.*

De Clericis Peregrinis. Rubri.

INTER alios qui ab ordinibus excluduntur arcendi sunt peregrini: ideo subijcit hic rubrica de clericis peregrinis. Videamus igitur hic, Qui dicantur peregrini? Quare à promotione repellantur; & Quando admittãtur.

† Peregrini possunt hic appellari omnes qui non sunt de episcopatu ordinantis siue sint clerici, siue laici: quia tales recipi non debent ab episcopo alieno ad ordines, uel dignitates, uel ecclesiastica sacramenta ut 71. dist. per totum. & specialiter in cap. primatus. inf de parochijs. sia. 2. & 3. & quod omnes tales dicantur extranei, est arg. 3. quæst. 6. c. peregrina. & 6. q. 3. c. 1. & 2. Sed & incolæ, quorum uita, genus, origo, & irregularitas sunt ignota episcopo, similiter ab his, q̃ superius dicta sunt, excluduntur. ut 24. dist. c. quando episcopus 42. di. c. 5. quiescamus, in uers. si enim in clero: & ar. 2. quæst. 7 quærendum. in uers. quorum uita & libertas nescitur.

2 † Repelluntur etiam tales à sacramentis, ut de consecra. distin. 2. c. tribus: si tamen aliquis sit incola notus, sed indignus, & sua indignitas soli episcopo sit cognita, ab ordinibus excludi nõ potest. ut. sup. de tempo ordi. c. ex tenore, nec sacramentis, ut de consecra. distin. 2. c. non prohibeat.

Repel-

3 †Repelluntur aũtisti a promotione duabus de causis. Vna, quia non licet episcopo falcem suæ iurisdictionis mittere in messem alienam, iudicando uel ordinando subditos alienos. ut 71. dist. per totum 6.q.3. per totum 9.q.2. per totum. Secunda causa est, quia tales solent esse pro magna parte criminosi, infames, excommunicati, uel alias irregulares. Item sæpe mentiuntur habere ordines, cum non habeant, uel maiores habere, quam habeãt. ut 98. dist. i. c. Afros 19.q.2. cap. duæ. Per-
4 mittuntur † autem clerici peregrini suos ordines exequi in dioces. alienis, si habeant literas testimoniales sigillatas. s.
5 sigillis episcoporum, ut inf. eo. tit. c. 1. 98. dist. c. episcoporum. & inf. eo. tit. cap. 1. 98 dist. c. 1. & 2. Sed quare tot, cum alias sufficiat sigillum proprij episcopi. ut 71. dist. primatus 19. quæstio. 2. c. duæ. inf. de fide instrum. c. 2. de testi. c. cum à nobis 11. q. 3. c. curiæ. & c. debent; † cum sigillũ capituli fidem faciat, ut inf. de app. c. significauit, & sigillum conuentus, ut infr. de proba. c. tertio loco? Respondeo, Vnum sufficit, si est notum, quinque requiruntur, si sunt ignota. Sed uidetur quod mille ignota non sufficiant. Ad quod respondeo, facilius falsatur sigillum unius episcopi, quam quinque. Nam circa maiorem maius periculum uertitur, ut 42. dist. c. quiescamus. 7. q. 2. c. ult. ff ad Carbo. l. 1. §. si qs non ab aliquo. Io. tamen dicit, q̃ nisi aliqua cognitio habeatur de sigillis, uel de ecclesijs, quarum sigilla esse dicuntur, nullatenus est credendum, siue sint quinque siue plura, & hęc omnia uera sunt, si clericus peregrinus & ignotus uelit publicè officium suum exequi, uel celebrare, si se dicat sacerdotem. cæterum in secreto, & ex deuotione poterit substineri, etsi nullas habeat literas super sua ordinatione, uel testes, ut inf. eo. ti. c. tuæ, Sustineri ideo dico, quia gratia fit extraneo sacerdoti, & maxime ignoto, si permittatur in alia diœcesi celebrare: Nam & prælato fit gratia, si permittatur celebrare in prouincia, uel diœcesi aliena, ut sup. de usu pal. c. ex tuarum, & maximè si permittatur ordinare. ut 9. q. 2. per totum. Item quòd supe rius dictum est, quinque sigilla requiri, lo cum habet in ultra marinis, & alijs ualdè remotis. ut inf. eo. ti. c. 1. In alijs autem clericis non tam remotis sufficit sigillum sui episcopi, ut 72. & 73. dist. per totum. & 71. di. c. extraneo. & c. hortamur. Quid si quis
6 dicat se literas amisisse? † Respondeo, si probauerit per testes de sua canonica ordinatione, & de proprij episcopi commẽdatione, quia hæc duo in literis contineri debuerunt, puto ipsum admittendum. ut inf. eod. titu. c. inter. & cap. tuæ. De commendatione episcopi ideo dico, quia sine licentia sui episcopi non dicuntur clerici peregrini, ut de consecr. di. c. 5. c. nõ oportet. † Si autem quis inferior ab episcopo
7 ius habet instituendi in aliqua ecclesia, peregrinum & ignotum instituere non dẽt, ut 71. dist. c. hortamur. Alioquin talem instítutum potest episcopus amouere, ut infra eod. ti. c. ultim. Dantur autem peregrinantibus literæ dimissoriæ, uel commendaticię, ut inf eo. ti. c. tuæ. 71. dist. cap. penult. & ultim. 19. q. 2. c. duæ, & uocantur literæ dimissoriæ uel commendaticiæ, q̃a per eas dimittuntur & licentiantur peregrinantes, & in eis commendantur. Has literas non faciet episcopus, nisi postulatus, ne pateat materia euagandi, ut 72. dist. c. 1. Has literas archidiaconi concedere non possunt. ut infra de offic. archidiac. c. significasti.

SVMMARIVM.

1 *Archidiaconus an primus præsit in ecclesia post episcopum.*
2 *Archidiaconus an præesse debeat archipresbytero.*
3 *Maioritas quotuplex sit in ecclesia.*
4 *Officium archidiaconi quod sit.*
5 *Archidiaconi iurisdictionem attinentia quæ sint.*
6 *Vicaria perpetua ordinariã iurisdictionem inducit.*
7 *Cõsuetudo inducit iurisdictionem. & n. 11.*
8 *Archidiaconus an iurisdictionem ordinariã uel delegatam habeat.*
9 *Archidiaconus an habeat ius uisitandi. & num. 12.*

Archidia-

10 *Archidiaconus an in diœcesib. suorum suffraganeorum visitationem faciat.*
11 *Episcopus omni anno suam diœcesim visitare tenetur.*
13 *Plebanus an excommunicare possit.*
14 *Archidiaconus an habeat concedere ordinandis literas commendaticias.*

De Officio Archidiaconi. Rub.

EXPLICATO tractatu ordinandorum, de dignitatum officijs uideamus. † Et primo de officio archidiaconi, qui primus est in ecclesia post episcopum, ut 25. dist. ca. perlectis & hic in c. 1. Est igitur uidendum, Quid ad officium archidiaconi pertineat. Quid ad iurisdictionem. Sed quod dixi archidiaconum primũ post episcopũ, recipit calumniã. Nam uidetur quod archi. presbytero sit inferior, & quasi diaconi sunt oculi presbyterorum, ut 93. dist. c. diaconi ecclesiæ & c. diaconi. qui inferiores tamẽ presbyteris se esse cognoscant. ut 93. dist. c. Diaconi. cum aliis octo cap. seq. usque ad §. compagis. & c. legimus & c. dominus noster. † Sed dico ꝙ archidiaconus præest archipresbytero in dignitate, sed in ordine subest. Potest autem quis diuersis respectibus esse altero maior, & minor. ut 2. q. 8. c. quare maior, & æqualis. & 2. q. 7. puto 17. dist. c. multis. ff. quando ap. sit. l. 1. §. sed si præsis. C. de offi. uica. l. 1. In eo autem in quo quis est minor, debet reuerentiam maiori. 33. q. 5. c Est ordo 93. dist. c. a subdiacono 21. dist. ca. quamuis. §. in omnib. inf. de maio. & obe. c. statuimus; eo saluo † ꝙ maioritas in ecclesia quadruplex est, ex dignitate; & ordine, ut dictum est, ex tẽpore, ut inf. de maio. & obe. c. 1. 17. dist. c. concilia. §. hinc & c. ulti. 96. dist. c. bonæ quidem 75. di. c. ultimo; & ex prærogatiua ordinantis, ut inf. de maio. & obe. cap. per tuas ff. de albo. scri. l. ultima. C. de aduoc diuer. iudic. l. restituendæ. in fine. in Auth. ut iudices sine quo suffra. §. eos, circa finem & ff. de re iudi. l. quidam consulebant. Vnum tamen non omitto, ꝙ maior dignitate debet reuerentiam minori gerenti uicem & locum maioris, ut 93. di. c. ulti. Pertinent † autem ad officium archidiaconi quæ hic continentur infra eo. tit. c. 2. & 3. ad hęc ut 25. dist. c. perlectis, & quæ diuersæ consuetudines pro locorum uarietate inducunt, ut ar. sup. de consue. c. cum olim & infra eod. tit. c. ultimo. † Ad iurisdictionem uero ipsius pertinẽt hæc, Corrigere, ut inf. c. 1. Audire iuigia, 25. di. c. perlectis; instituere, ut 63. di. ca. si in plebibus. inf. de insti. cum uenisset. inf. de offi. dele. c. super eo. inf. de excess. præl. c. ad hæc; Infligere pœnas. ut inf. de præbẽ. c. referente; Percipere obsequia a subiectis. ut inf. de excess. præla. c. ad hæc. Itẽ habere perpetuam uicariam, ita & iurisdictionem ordinariam; † nam & perpetua uicaria ordinariam iurisdictionem inducit. ut C. de officio eius qui ui. alteri us gerit. l. j. sic & perpetua uicaria ius tribuit in re. ut sup. de rescrip. c. postulasti. infra de offi. uic. c. ad hæc & c. ex parte. inf. de fi. instru. c. G. perpetuus, Item habere uisitationem, correctionem, & procurationem. ut inf. eo. ti. c. ultimo. Verumtamen in his recurritur ad cõsuetudinẽ ecclesiç. ut sup. in his quæ spectant ad officium, & proba tur inf. eod. c. ult. Inspicitur enim consuetudo uicinarum ecclesiarum. ut infra de censi. c. ex parte. sup. de consue. c. cũ olim. † Nam consuetudo iurisdictionẽ inducit. ut C. de eman. li. l. 1. & 9. q 3. c. cõquestus. Quædam tamen inducuntur, & allegantur contra archidiaconos ad eorũ iurisdictionem debilitandam; nam archidiaconus curam animarum, uel præbendas cõferre non potest. 16. q. 7. c. nullus. inf. c. tit. c. cum satis. & c archidiaconus. Item est vicarius, ergo habet delegatam iurisdictionem, hinc est quòd ab ipso non ad episcopum, sed archiepiscopum appellatur. ut infra de præben. c. referente. Itẽ de humilioribus negocijs cognoscet, grauio res aũt excessus denũciet episcopo. ut 25. dist. c. perlectis. ergo est pedaneus. ut C. de peda. iudi. l. pen. & propter hanc varietatem iurium dicimus, dum quęritur quę sint illa quæ ad iurisdictionem archidiaconi spectant, inspiciendam consuetudinem loci uel ecclesiæ. ut inf. eo. tit. c. ulti. Item si quæratur † an archidiaconus habet iurisdictionem ordinariam vel delegatam.

gatam. Respondeo, si per electionem assu-
mitur ꝙ videtur. vt 93. di. c legimus; nam
& decani eligūtur, ut sup. de ele. c. cū in iu-
re. ff. de app. c. cōstitutis, & ꝑpositi, ut sup.
de ele. c dudū. il. 1. inf. de appe. c. constitu-
tis, tunc habet ordinariā iurisdictionem,
vt in Auth. de defen ciui. §. nos igitur. Si
autem non assumatur per electionem, sed
præter electionē præficiatur per episco-
pū, vt quædā iura velle videntur, vt if. de
instit. c. cum venisset. 74 dist. c episcoporū
60 dist. c. 1. tunc non habet ordinariā, sed
delegatā. Sed & in hoc puto inspiciendam
loci uel ecclesiæ consuetudinē, vtrū ꝑ ele-
9 ctionem archidiaconus assumatur. † Sed
quod dixi, archidiaconum habere ius vi-
sitandi, in dubium reuocatur; nā uidetur
hoc ad episcopum pertinere: Ad quod re
spondeo, Metropolitanus habet suam ui
sitationem in prouincia quā singulis an-
nis faciet secūdum formā quā habet. inf.
10 de accu. c. sicut olim. Sed nunquid † in
diœcesibus suorum suffraganeorum uisi-
tationem faciet? Videtur ꝙ sic ar. 12. dist.
c. de his. inf. de censib. cap. cum apostolus,
10 q. 3. c. cauendum, quod intelligo mo-
rientibus episcopis, vel negligentibus ui-
sitare: In his enim casibus habet Metro-
politanus iurisdictionem in subiectis suf
fraganeorum suorum, vt dicemus infr. de
offi. ord. pastoralis; & idem puto si Metro
politanus uisitat, inquiret super aliquo
contingente generalē statum totius pro-
11 uinciæ, vt 9. q. 3. c. archiepiscopus. † Ha-
bet & episcopus suā visitationem in sua
diœcesi, quam faciet omni anno. 18. disti.
c. quoniam; & pluries in anno, si necesse
fuerit. ut 18. q 2. c. uisitandi. & c. nō semel.
Et etiam quæ fiunt in concilio prouincia
li, publicabit in sua synodo episcopali sin
gulis annis. vt infra de accusa. ca. sicut 10.
q. 1. c. decreuimus. Habet archidiaconus
suam uisitationem, cum episcopus uisita
re non potest, vt inf. eod. cap. 1. Et poterit
etiam de anno in annum uisitare, & fre-
quentius, si opus fuerit, vt infra eod. tit ca.
mādamus. Et nota quia, quod dixi sup. de
cōsuetudine determinare iurisdictionem
archidiaconalem, verum est si fuerit præ
scripta uel tanto tempore obseruata, ut
eius memoria nō existat; & sic non obstat
12 infra eod. titu. ca. cum satis. Sed † quæri-
tur an archidiaconus posset excommuni
care posito ꝙ habeat iurisdictionem or-
dinariam? videtur quòd non, vt inf. eo. ti.
c archidiaconi; & quia excommunicatio
mucro est episcopi, vt 16. q. 2. cap. uisis. in
fi. Sed contra, si habet iurisdictionem po-
test excommunicare ut inf. de offic. deleg.
ca. ex literis, iurisdictio. n. sine coertione
nulla est, ut ff. de offic eius cui man. est iu-
13 risd. l. ult. & in præall. de cre. præterea. † Ple
banus qui minor est archidiacono excom
municat ut inf. de offi. ordi. c. cum ab ec-
clesiarum. imò & parochialis sacerdos,
ut 2. q. 1 cap. nemo 11. q. 3. c. quomodo. 2.
q. 7. ca. nos si §. cum Balaam infra qui fil.
sunt legi. c. per uenerabilem. Dico ergo,
quod si iurisdictionem habet ordinariā,
quod euenit, si ab uniuersitate eligatur,
uel si hoc obtineat ex antiqua uel appro-
bata consuetudine, potest excommunica
re. Nec obstat inf. eo. tit. c. archidiaconus,
quamuis enim ibi dicatur, non uidetur,
tamen non est ita; quædam enim aliter
sunt, quàm prima facie uideantur. ut inf.
de sen. ex. c. ꝓ tuas ī prin. sup. de ele. c. cum
nobis olim, in prin. Ad aliud, quod oppo-
nitur. Respondeo, excommunicatio dici-
tur mucro episcopi, quia nullus inferior
eo excommunicare potest in ea solennis
tate, in qua potest episcopus, de qua solē-
nitate habetur 6. q. 3. c. debent. In summa
14 † notandum est, quòd ad archidiaconum
non spectat literas formatas uel commen
datitias concedere ordinandis, ut inf. eo.
significasti. & sic ad ipsum spectat exami
nare ordinandos, & episcopo præsentare,
ponere abbates, & abbatissas in sede. ut in
fra eo. c. ut nostrum.

SVMMARIVM.

1 *Archipresbyteri officium & in quibus spiri
tualibus sit vicarius episcopi el nu. 2 & 4.*
3 *Procurator ad negotia, ante lit. contesti pōt
alium procuratorem substituere, procura-
tor vero ad lites non, nisi post lit. contesta.*
4 *Pontificibus infirmantibus, simplices etiam
sacerdotes, quæ licita sunt, explere possunt.*
5 *Archipresbyter an de causis matrimonialib.
cognoscere possit.*
6 *Abbatius episcopale præscribere potest.*

DE-

De Officio Archipresbyteri. Rub.

QVIA post archidiaconum archipresbyter gradum facit, & ideo post officium archidiaconi, sub sequẽter tractatur de officio archipresbyteri, † qui etsi minor sit archidiacono in risdictione & administratione, maior tamen est ordine, ut not. supra titu. proxi. in prin. quæ aũt spectent ad officium archipresbyteri patet in decret. hic subiectis. 1

Vnum in summa † notandum est quòd cum archipresbyter sit uicarius episcopi in quibusdam spiritualibus, ut inf. eo. tit. c. ministerium. in fi. alium tamen uicariũ dare potest ut ibidem. & 15. dist. ca. perlectis, in uer. archipresbyter uerò, quòd in hac iurisdictione uoluntaria contingit, secus in contentiosa, in qua iudex iudicẽ dare non potest, nisi à Principe fuerit datus. ut C. de iudi. l. à iudice. infra de offic. delegat. c. super quæstionum. † nec procurator procuratorem, nisi factus fuerit dominus litis per contesta. ut C. de procur. l. neque tutores, & l. ꝙ si quis, quod in procuratione ad iudicia locum habet, aliud in procuratione ad negocia, in qua etiam ante litem contestãti. procurator procuratorem dare potest, ut ff. man. l. si procuratorem §. 1. Item † notandum, ꝙ infirmãtibus episcopis, ita ut sacrum ministerium exequi non possint, nedũ archipresbyteri defectum eorum supplere possunt, sed & simplices sacerdotes, quæ licita sunt, expleant, ut 7. q. 1 c. pontifices. licita reputo, ut cantare missam, & prædicare 95. dist c. ecce, alia uero, quæ officium pontificale requirunt, per uicinos episcopos suppleantur, ut in præallegato c. pontifices. cautela tamen præhabita, & protestatione præmissa, ꝙ rogatus faciat, & inuitatus accedat, non iure proprio exequatur. ut 24. di. c. presbyter. ar. sup. de postula. c. bonę memo. il 2. † Notabis etiam, quòd sicut archidiaconus cognoscit de causis matrimonialib. ut inf. de resti. spo. c. literas, sic & archipresbyter, ut inf. de consang. & affi. ca. ex literis. Sed uidetur, ꝙ hoc stare non possit, quia cognitio matrimonialis, episcopalis est, ut ff. de excess. pręla. c. accidentibus 35. q. 6 ca. multorũ, matrimonium autem est magnum sacramentum in ecclesia, ut inf. de sponsa. c pri. Archidiaconus uero, nec multo fortius archipresbyter, de magnis negocijs non cognoscit, sed de iurgijs, scilicet, de leuibus quæstionib. ut sup. de offi. archi. c. ad hoc, magnas enim causas officiales huiusmodi ad episcopos referunt, sicut legatus pro cõsulis ad proconsulem, ut ff. de offi. procon. l. si quid erit, & 25. dist. c. perlectis, quod intelligo uerum esse, nisi huiusmodi personis competat iurisdictio super causis matrimonialibus ex concessione speciali, uel consuetudine pręscripta, nam & in his casibus abbatibus competere potest, ut inf. de excess. pręla c. accedentibus, in fi. † quia abbas ius episcopale pręscribere potest, ut infra de pręscrip. c. auditis. 2 3 4 5 6

SVMMARIVM.

1 *Primicerius quibus præsit.*
2 *Primicerio absente, ea quæ officio ipsius incumbunt, is exequitur, qui ei aut ordine aut eruditione proximus est.*

De Officio Primicerij. Rub.

PRIMICERIVS est primus in choro, uel primus in cantu; spectant aũt ad eius officium ea quę hic habes, ut 25. distin. ca. perlectis, in uerbo ad primicerium. † Sed quod hic dicit, primicerium pręesse diaconis, recipit calumniam ex eo ꝙ alibi dicitur archi. pesse his, ut sup. de offi. archi. c. officium. Ad quod respondeo, iura uariè loquuntur de huiusmodi officijs & officialibus, & ideo determinanda sunt secundum uarietatem diuersarũ consuetudinum, quæ in ecclesijs obseruãtur, ut dixi supra de offi. archid. In summa notandum † est, ꝙ absente primicerio ea, quæ officio ipsius incumbunt, is exequitur, qui ei aut ordine aut eruditione proximus est, ut 25. dist. c. perlectis. 1 2 3

SVMMARIVM.

1 *Sacrista idem est quod thesaurarius.*
2 *Thesauri custodia quando ad sacristam pertineat.*
3 *Officio sacristæ quæ alia competant.*
4 *Custodis officio quæ pertineant.*
5 *Archidiaconus, archipresbyter, & custos ex melioribus & sanctioribus sunt assumendi.*
6 *Officia & dignitates melioribus dandæ sũt.*

De Officio sacristæ. Rubrica.

1 SACRISTA † est idem quod thesaurarius, unde qui hic uocatur sacrista, alibi vocatur thesaurarius. 25. dist.
2 c. per lectis. in fi. † Ad istum spectat thesauri custodia, ut hic dicitur, sed hoc verum est secundo loco, nam primo loco spectat ad archidiaconum, ut sup. de offi. archid. c. ea quæ. Competunt & huic officio quædã alia, quæ hic, & in c perlectis,
3 continentur. Et notandum quod † custos est minister sacristæ, & ideo in custodia thesauri, quæ ad sacristam spectat, ut sup. tit. prox. c. ministerium, præstat. ut hic. c. j. Item & de luminariis curam habet custos, ut inf. eo. tit. c. 2. in prin. & nihilo minus sacrista, ut sup eod. tit. prox. c. vno, & propterea Isidorus de hoc officio non curauit. 25. dist. c. perlectis. Nec obstat quod dicitur. infra eo. tit. c. 2. hi tres &c. sarchidiaconus, archipresbyter, & custos, & sic omittitur sacrista, nam hoc ideo fit, quia quod officio sacristæ incumbit, expeditur
4 per ministerium custodis. † Per hunc custodẽ fit distributio oblationum, eleemosinarum, decimarum absente episcopo ut inf. c. 2. nam si præsens esset, per eũ fieri deberet. ut 12. q. 2. c. nobis & c. Vulteranæ. inuenio tamen in casu quod canonici suo iure capiunt suam canonicam portionẽ. ut inf. de test. c. relatum. nisi episcopus hoc ius per indulgentiam obtineat, ut sibi liceat canonicis distribuere. ut infra
5 de uerb. sig. c cũ tibi. † Hi tres officiales, scilicet, archidiaconus, archipresbyter, & custos, & meliores & sanctiores sunt
6 assumendi. ut inf. eo. c. 2. † quia officia & dignitates melioribus dandæ sunt. ut. 8. q. 1. c. licet. 63. d. c. ult. inf. de iure pa. cap. quoniam. ff. ad municip. l. honores. 1. respon. C. de his qui ad eccle. confu. l. præsenti. §. ꝙ in finibus. in Auth. de san. epi. §. 2. & §. si quis oratoriũ. Et sicut bonis meliores, sic melioribus optimi præferuntur. ut 63. dist. c. metropolitano. in Auth. de monachis. §. ordinationem. & arg. ad idem. ff de uerb. obl. l. ubi autem non appariet, rudibus enim emeriti, nouis præferantur antiqui ut 61. dist. c. quid proderit. c. statuimus. & c. nec emeritis. & c. nullus. priùs ordinati præferantur posteriùs ordinatis. ut 75. dist. c. ult. in fi. Ad solutionem omnium horum sic dico, si unus tantùm de gremio ecclesiæ eligatur, non requiruntur hęc omnia, sed sufficit quod non sit malus. ut. 16. q. ult. c. monasterium Si uero plures eliguntur, tunc collatio de his omnibus habeatur quo ad hoc ut unus alteri præferatur, ut sup. de electi. ca. dudum il. 1. & c. cum in concilio. &. c. ecclesia. Sed si de aliena ecclesia quis eligatur, requiritur quod sit optimus, sicut dicit lex in tutore, qui si eligatur de terra, de qua oriundus est pupillus, sufficit si sit bonus, si de aliena terra, oportet, ut sit optimus. ut. ff. de tuto. & cura. da. ab his. l. diuus. Si uero minus idoneus custos datus fuerit, denunciante archidiacono per episcopum amouetur ut inf. eod. titu. c. 1. & est mirabile aliquẽ deijci nel amoueri per denunciationem, & simile. 2. q. 7. c. quapropter. inf. de iureiur. c. ꝙ tela. inf. de fideiusso. c. peruenit 81. di. c. Maximianus. Sed hoc non uidetur stare posse; nam accusatio inducit depositionem, inquisitio remotionem, denunciatio correctionẽ. ut inf. de accusa. c. super his. & c. qualiter & quando. Respondeo, custos non idoneus & ineptus administrare delinquit in administrando, unde alio modo corrigino potest, nisi remoueatur, & hoc est generale, quod ubicunque correctio alicuius criminis aliter puniri non potest nisi remoto eo qui delinquit, etiam si denũciatiue agatur, necessarium est eum amoueri, sicut in iudicio præsentali contingit. ut 13. dist. c. nerui. inf. de simo. c. ex tuæ & c. matthæus. in fi.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Vicarius quis sit, & quod sit Vicarii officiũ. num 6.*
2 *Officiales episcoporum an sint ordinarii uel delegati.*
3 *Appellari ad quem debeat ab officiali episcopi.*
4 *Delegatus ab alio quàm à Principe, qualiter potest alteri delegari.*
5 *Appellatur ad episcopũ à delegato officialis.*
7 *Per uicarium in quibus casibus deseruiri possit.*
8 *Vicarius quodius in eccesia habeat.*
9 *Vicarius habens unam uicariam an aliam habere possit.*
10 *Vicarius uicarium constituere non potest. Fallit in archipresbytero. num 12.*
11 *Delegatus an possit delegatum constituere.*

De Officio Vicarij. Rubrica,

SVPERIVS dictum est de his, qui seruiunt ecclesijs nomine proprio; hic tractatur de his qui seruiunt nomine alieno, & ideò subijcitur hic rubrica de officio uicarij. Videamus ergo; Quis sit uicarius; Quid sit officium uicarij; In quibus casibus possit per uicarium deseruiri; Quod ius habeat uicarius in ecclesia, in qua seruit, Et an possit quis plures uicarios habere. Vicarius † est
1 qui uices alterius gerit, siue in officio non contentioso, ut hic & sup. de offic. archi. c. 1. & sup de offi. archipre. ca. 1. in fi. siue in contentioso. ut C. de offic. eius qui uica. alte. ge. per totum. Sed est sciendũ, quòd illi uicarij, de quibus in legibus positis in illa rubrica tractatur, non erant legati uel subdelegati, sed ordinarij iudices; nã eligebantur ad certum tempus, quod erat ordinarijs præfixum, ut ipsi uices ordinariorum præsentium & uiuentium supplerent; & erãt & alij qui gerebant uices mortuorũ, & absentium, qui suffecti appellabantur, ij omnia poterant agere, quæ pertinent ad iurisdictionem præter ultimum supplicium, & membri abscissionem. ut. C. eod. tit. l. 2. & in Auth. de coll. §. ante-
2 quam uerò. Vnde † de officialibus episcoporum plerumque in curia dubitatur, an sint ordinarij uel delegati; uidentur enim ordinarij habita similitudine ad uicarios & suffectos, qui sunt ordinarij sicut dixi; sed puto officiales fore delegatos, eo q̃ non eliguntur, nec ad certũ tps istituũ tur; sed sicut & quantum episcopi uolunt, gerunt igitur uices eorum quandiu durant mandata, desinunt gerere cum reuocantur mãdata; sed si sunt delegati ad uniuersitates causarum, quandiu durat eorũ iurisdictio, unde possunt alijs delegare eo quòd, nõ eis causa committitur, sed iurisdictio. ut ff. de iudi. l. cum prætor. §. iudices; quidam tamen dixerunt eos ordinarios, & de talibus loqui dixerũt decre. inf. de in inte. resti. cap. fin in uers. Delegati uerò ab ordinarijs qui administrationem non habent. sed illud alio modo debet intelligi & exponi, sicut alibi hoc norabo.
3 † Item dubitari consueuit ad quem debeat appellari ab officiali episcopi; dixerunt quidam quòd ad archiepiscopum, quasi tribunal officialis sit ordinarium, ut perinde habeatur ac si ab episcopo appel letur; ab episcopo autem ad archiepiscopum gradatim est appellandum. ut C. de appella. l præcipimus, in prin. & in Auth. de appella. & inf. quæ tẽp. §. ultimo 2 q. 6. c. anteriorum; & uidetur hoc expressum. ff. quis & à quo. l. 1. §. ab eo, quamuis contrarium innuat decre. infrà eo. de appella. c. dilecti filij. allegabatur ad hoc & quædam ratio, nam si ad episcopum appellaretur posset iterum episcopus alij committere, & sic nunquam perueniret ad metropolitanum, & per hoc fiet fraus iuri secundùm quod causæ deferuntur ad metropolitanum per appelationem. ut 2. q. 7. c. metropol. inf. de offi. del. c. 1. Sed puto quod ab ob officiali episcopi ad episcopũ sit appellãdum, nam a delegato ordinarij ad episcopum ordinarium appellatur. ut. ff. si quis & à quo. l. ult. Nam hoc generale est quod à delegato appelletur ad delegantem ut C. de appel. l. præcipimus. §. hic si appellatio. in Auth. de sãctiss. episc. §. si quis contra aliquem. C. qui pro sua iuris. l. unic. in fi. hoc tamen fallit in Auth. de appella. §. ulti. C. de appella. l. præcipimus.

mus.§.huic salubertimæ.& l.eo casu. Et ad obiecta superius sic respondeo, ad primum iam responsum est supra, quia officiales delegati non sunt ordinarij, ad secundum sic,lex illa,quis & aquo.§.ab eo, non loquitur in ordinario delegante, sed in delegato ab alio quàm à principe, qui delegatus alteri delegat,quo casu si à sub delegato appelletur, non ad proximum, sed ad primum appellandum est delegantem; secus si delegatus a principe alteri delegauerit, nam tunc nō ad principem, sed ad eius appellandum est delegatum ut C.qui pro sua iurisdictio.l.1.in fin. Sed 4 si mouearis & dicas. † qualiter delegatus ab alio quàm à principe potest alteri delegare? Respondeo, post litem contestatam,vt in procuratore dicimus. C.de procurato.l. neque, uel si ad vniuersitatem causarum fuerit delegatus. Ad tertium respondeo,Iura, quę dicunt causas deferēdas ad Metropolitanum per appellationem,locum habent cum episcopus in ꝓpria persona cognoscat, nec puto aliquā fraudem fieri iuri, si episcopus alij deleget,si quis tamen uelit aliam opinionem tenere, ut dicat ab officiali episcopi ad archiepiscopum appellandum, potest ad iura,quę pro mea opinione induxi, taliter respondere. Iura superius allegata, quæ dicunt a delegato ordinarij ad ordinarium appellandum, locum habent cū 8 ordinarius causam singularem committit, ubi autem causarum vniuersitatē cōmittit,ut in officiali contingit, tunc non ad ordinarium qui delegauit, sed ad illū appellabitur,ad quem appellaretur ab ipso ordinario, & sic loqui uidetur.§. ille 9 ab eo.scilicet qui committit non causam singularem sed iurisdictionē id est, causarum uniuersitatem, sed quod prius dixi, 5 magis placet. Item quęritur † à delegato officialis ad quem appellabitur?Respondeo, ad episcopum, & hic est casus, quem primo posui, & secūdum quem intellexi illum.§. ab eo, scilicet, in delegato ab alio quam a principe alteri delegā 6 te. † Officium uicarij est seruire ecclesię & personæ,ut infra eod.tit.c.prouideas;& cum eos cura respiciat animarum, ut inf. eod.tit.c.ultim.fient sacerdotes,ut sup.de elect.c.cum in cunctis & not.sup.de ęta.& 7 qualit.§ sed quare. Nunc † videndum est in quibus casibus liceat per uicarium deseruire. Et certè cum prelati ecclesiarum seu personę debeant esse uel fieri sacerdotes ut in d.c cum in cunctis.§.minora, & continuè debeant residere, ut infra de cleri.non residen.cap.relatum, quibus semper offerenda sunt sacrificia,ut 31.di. c.si laicus, & diurnas ac nocturnas horas canere debeant, ita ut quotidie in officijs septenarius numerus expleatur, infra de celebra.miss.cap.1. non uidetur per uicarium licere deseruire, nisi ex indulgentia speciali competat alicui non residere,uel consuetudo excusat non residentem, uel cum ecclesia dependeat ex prębenda, ut infr.de pręben.c.exposuisti & ca. extirpā dæ, uel cum persona sine culpa sua incidit in debilitatē,deformitatem, seu morbum, ita ut per se deseruire non posset, vt sicut in his casibus maiorib.prælatis dā tur coadiutores,ut 7.q.1 cap.1. sic & minoribus liceat p uicarium deseruire, uel cum necessaria profectio imminet,ut inf. de appella.c.peruenit, uel uoluntaria, utilis tamen & honesta, utputè studiorum vel peregrinationis causa, cum licentia tamen prælati.ut de consecr.dist.5.c.non oportet.In his enim & consimilibus causis tractatus iste de uicarijs locum habet. Habet † uicarius hoc ius in ecclesia,quia si de assensu prælati fuerit institutus, remoueri non potest a persona quæ ipsum instituit,vel successore ipsius,ut inf.eo.ti. c.ad hoc.inf.de arbi.c non sine; habet curam animarum,ut inf.eo.tit. cap.ulti.habet ius in re,† & propterea habens unam uicariam,aliam habere non potest ut inf. eo.ti.c.prouideas,& uicarius in una, non potest in alia intitulari,uicaria retenta.ut sup.de rescript.c postulastis.Item intitulatus in una, non potest uicarius effici in alia,ut inf.eo.ti.c.1.Item agere potest, & conuenire nomine ecclesiæ ut inf. de fide instru.c.G. perpetuus, quæ omnia in perpetuo uicario locum habent. Talis enim suo nomine possidet, sicut & is qui ad nō modicum tempus conducit, ut ff. si ager vecti.uel emphi.l. ulti. in fi.& nihilominus per eū possidet persona, quia is possi-

det, cuius nomine possidetur infra de rest.
10 spo. c. cum veniſſet. † In ſumma notandũ eſt, quod uicarius vicariũ conſtituere non
11 poteſt ut inf eod. c. clericos, † ſic etiam nec delegatus delegatum, niſi a principe datus eſſet. C. de iudic. l. a iudice. infra de offi. deleg. c. ſuper quęſtionum. Nec obſtat inf de ſen. & re iudic. c. cum Bertoldus. ibi enim factum recitatur, cum dicitur, ſubdelegatum alteri delegaſſe, alias obſtaret vt infr. de appel. c. cum cauſam. Sed obſtat. ff. manda. l. ſi procuratorem. §. ſi quis mandauerit vbi procura. conſtituit procuratorem; ſed illud in procuratore ad negocia, ſecus in procuratore ad iudicia. cui non hoc licet niſi lite conteſta. ut C. de p
12 cura. l. neque. Item † quod dixi, uicarium dare uicarium non poſſe, fallit in archipresbytero, qui cum ſit uicarius epiſcopi, conſtituit alium uicarium ut not. ſup. de offi. archipresby. in princi.

SVMMARIVM.

1 *Delegatus quis ſit.*
2 *Appellatione interpoſita ab executore ſententiæ, quia de fructibus fieri debeat.*
3 *Modus in exequendo quomodo excedatur.*
4 *Executor falſi exceptionem admittere debet.*
5 *Officium delegati quid ſit.*
6 *Delegatus quam poteſtatem habeat.*
Reſcripta quare ſtricti iuris dicantur.
7 *Iuriſdictio delegata an extendatur ad alias perſonas.*
8 *Delegatus committens ſimpliciter, an totum committere videatur.*
Verba cum effectu ſunt accipienda.
9 *Iuriſdictio an poſſit reuocari ante quàm eam ſubdelegatus admittat.*
10 *Delegatus an vices ſuas committere poſſit & nu. 12.*
11 *Delegatus quando poſſit abeſſe.*
12 *Intellectus ad c. coram infra eo. tit.*
13 *Delegatis pluribus ſi cauſa committatur cũ illa clauſula, ꝙ ſi non ambo &c. uel ꝙ ſi nõ omnes &c. uno ſe excuſante, an alius uel alij procedere poſſint.*
14 *Et an omnes iudicare debeant.*
15 *Et quid ſi duo pronuncient tertio abſente ratum habente.*
Et quid ſi duo prouuncient tertio præſente, & non contradicente, an ualeat ſententia. num. 17.
16 *Delegatus uel ordinarius ſi commiſerit cauſam cum illa clauſula, quod ſi non ambo &c. uel illa, quod ſi non omnes &c. an ualeat commiſsio.*
18 *Delegatus a Papa poteſt id committere, quod iuriſdictionis eſt.*
Et quod eſt mixti Imperii.
19 *Delegati iuriſdictio quæ ſit, ex forma commiſsionis apparet.*
20 *Delegatus Papæ poteſt ſententiam ſuam exequi.*
21 *Sententiæ executio in quibus caſibus ſit differenda.*
22 *Iuriſdictio delegati uſque ad quod tempus duret.*
23 *Iuriſdictio delegati quibus modis prorogatur. & nu. 32.*
24 *Iuriſdictio delegati quando finiatur. & numero 27.*
25 *Mandatum quibus modis expiret.*
26 *Reſcriptum ſecundum impetratum, non faciens mentionem de primo, non ualet.*
28 *Intellectus ad cap. cum ſpecialis. de appellationibus.*
29 *Mandatum quare dicatur reale, & quando in ſucceſſorem transferatur.*
30 *Delegatus nõ debet iuriſdictionem arctare, & quomodo hoc intelligatur.*
31 *Iudex impetratus an ab impetrante recuſari poſſit.*
32 *Iuriſdictio prorogata an ſit ordinaria uel delegata.*
33 *Cauſa ſi committatur alicui expreſſo dignitatis nomine, & is qui præeſt deponatur, transferatur, ſuſpendatur, ab adminiſtratione amoueatur uel excommunicetur, an finita ſit iuriſdictio.*
34 *Conſeruatores qui dicantur, & quid habeãt facere & an iudices ſint.*
35 *Auditores curiæ qui dicantur.*
36 *Edicta qualiter olim fiebant, & nunc fiant & nu. 37. & 38.*
38 *Perpetuatio iuriſdictionis fit per citationẽ.*
39 *Ordinarius an poſsit cogere hominem non ſuæ iuriſdictionis recipere ſuam commiſsionem.*
40 *Aduocatus non cogitur exercere officiũ ſuũ alibi quàm in foro ſuo.*

De

De Officio & Potestaae iudicis delegati. Rubrica.

DICTVM est supra de his, qui gerunt uices aliquorum in officijs diuinis: hic autem tractatur de his, qui gerunt uices alienas in iurisdictione contentiosa: & ideo subiicitur hic rubrica de officio & potestate iudicis delegati. Videamus ergo Quis sit delegatus: Quid sit officium delegati: Quæ iurisdictio: Quibus modis protogatur: & Quibus modis finitur iurisdictio delegati. Dele 2
1 gatus † est is, cui uel a summo pontifice uel ab ordinario, uel a delegato principis, causa committitur: nam & subdelegatus delegatus est: dicitur autē subdelegatus respectu delegati Itē is, cui principiū causæ uel mediū committit, etsi iudex p̄ priè dici nō possit ut inf. eo. tit. c. super q̄stionum. §. porrò. delegatus tamē est, cui delegari potest principium, medium, uel finis. ut infr. eo. tit. c super quæstionum. §. intentionis. Sed & is cui executio uel ministerium aliquod demandatur, delegatus est: nam auctoritate delegata exequitur, quod mandatur ut inf. eod. tit. ca. ult. §. penul & ulti. inf. de app. c. nouit. Sed quamuis executor habet iurisdictionem delegatam, nō tn̄ habet omnia quæ ex iurisdictione procedunt: nā de iurisdictiōe prouenit iudicis dandi potestas. ut ff. de iurisdi. om. iudi. l. 3. in fi. quæ sibi non cōpetit. ut infr. eo. tit. cap. ulti. Et est ratio, quia in talibus, quæ non in cognitione, sed in ministerio solo consistunt, indu- 3
stria personalis electa uidetur: & ideo ab ea recedendum non est ut infr. eod. tit. c. ult. in fi. C. de cadu. tol. l. una. § ne autē. ff. de solu. l. inter artifices: & sicut hoc ei à iure tollitur, ut committere nequeat: sic & aliud ei datur, ut ab illo appellari non possit, nisi modum in exequendo excedat ut infr. eo. tit. c. super quæstionum. §. nos autē inf. de ap. c. nouitus. ff. de app. l. ab executore. C. quorū app. non recipi. l. ab executore, nisi partes iudicis assumat. ut. C. de execu. rei iudi. l. si ut p̄ponis, uel nisi dolo aliquid faciat. ut ff. de neg. ge. 4
l. 3 §. si executor: uel nisi executori obiiciatur excommunicatio. ut 11. quæstio. 3. c. cum excommunicato: uel nisi super eo, de quo agatur, facta sit nouatio inter partes, tunc enim executionis ordo mutatur. ut ff. de re iud. l. 4. §. si ex conuentione: uel nisi in exequendo tempus quadrimestre præueniat executor. ut C. de appell. l. si quis prouocatione: uel nisi executor malè interpretatur sententiam ut. ff. de ap. l. ab executore: uel nisi obiiciatur exceptio, per quam contendatur nullum retro fuisse iudicium, & eam non admittat. ut inf. de procu. c. in nostra. C. de p̄cu. l. licet. † Et nota quod, ubi appellatur ab 2
executore sententiæ, fructus rei, super qua iudicatum est, sequestrandi sunt: & res, de qua iudicatum est, si mobilis fuerit, possessori detrahatur, & sequestro ideo neo collocetur, reddenda ei parti pro qua sacer cognitor iudicauerit: si immobilis fructus in depositio collocentur, iure fundi penes eum qui appellauerit, constituto ut C. quorum appe. non reci. l. ab executione: nec intelligas sicut quidam errātes dixerunt, tunc locum habere hanc sequestrationē de qua loquit̄ lex superior, cū persona possidēs est suspecta per legē aliā ff. de ap. l. Imperatores. §. ult. Nā certe lex illa, imperatores, locū habet cū possessora a sniā appellat, tunc. n. attēdit distinctio de suspecto: lex aūt illa, ab executione, loquitur cū appellat̄ ab executore q̄n indistinctè faciēda est sequestratio. ut superius dictum est. Et est ratio. quia tantū facit pro me sententia q̄ coram executore petam ipsam executioni mandari, quā tum pro te possessio. † Modū aūt in exe 3
quendo excedi intelligo, cum executor mandati fines excedit. ſ cum aliud exequitur quàm quod debet: uel cum in exequendo iniuriam infert. ut. C. de appe. l. si quis prouocatione: & sicut in his casib. quos enumeraui superius, appellatur ab executore: sic & recusari poterit, si merito sit suspectus. ut inf. eo. tit. c. super quæstionum §. porro, nisi de partiū detur, uel recipiatur assensu, ut in d. §. nos aūt: & quæ superius seminaui locū habent in mero executore. Quis autem sit merus, quis mix- 5
tus dixi sup. de rescriptis. §. executorię. † Itē quāmuis superius dixerim, executorē

partes iudicis assumere non debere per l. si vt proponis, C. de exe. rei iudi. exceptionem tamē falsi admittere debet; & si summaria cognitione adhibita inuenerit, sententiam, de qua exequenda mandatum recepit, interuentu falsitatis fuisse prolatā, causam nullatenus exequitur. ut infra de crimi. fal. c. super eo. ff. de custo. & exhi. reo. l. diuus. Sed si inuenerit eam latam cōtra ius litigatoris, nihilominus exequatur. ut infra eod. titu c. pasto. §. quia verò, nisi apud eum, qui mandauit, valeat obtinere, ut ipsum exoneret ab executione mandati, ut infra eod. titu. cap. si quando.

5 Officium delegati † est fines mandati diligenter attendere & seruare, ut infra eod. titu. ca. super quæstionum ff. de procu. l. si procurator, ff. mandati. l. si diligenter. & formam mandati seruare debet ut supra de rescript. cap. cum dilecta. ff manda. l. si quis pro eo, ut prius expediatur, quod prius expediri mandatur, ut C. de app. l. 1, C. de rei vendi. l. ordinari. infra de causa possessio. & proprie. ca. cum dilectus, nec obstat de rescr. cap. inter cæteras, in uersi. iudici quodcunque; illud enim locum habet in mandatis alternatiuis. Item non obstat. supra de rescrip. cap causam quæ; nam illa clausula, quantum de iure poteritis &c. ex sui natura intelligenda, & obseruanda est, & ante receptionem testium, & post; & ideò non tantum erat intelligēda ubi in ordine rescripti ponebatur. Itē officium delegati est, quædam facere, per quæ peruenitur ad consumationem negocij seu mandati etsi illa non contineantur in literis commissionis, vt infra eo. tit. cap. præterea; omnia enim commissa uidentur, sine quibus mandatum expediri non potest, ut ibi. & infra eo. tit. c. prudentiam. § sexta, & c. ex literis, ff. de offi. eius cui man. est iurisdict. l. ult. ff. de in ri sdict. om. iud. l. 2. Item exceptiones legitimas debet admittere, etsi hoc ex forma rescripti non habeatur, ut infra eod tit. c. ex parte. & infra de iudi. cap exhibita. Item officium iudicis, siue delegati, siue ordinarij multiplex est ante li. conteſt. & post litem.

6 vt dicimus, infra de officio iudi. † Habet aūt delegatus potestatem inter partes, inter quas delegatur, & super eo quod sibi committitur, ut infra eo. ti. c. d. & g. & c. cū olim abbas; & propterea dicuntur rescripta stricti iuris, quia non extenduntur ad alias res, uel personas, quam in rescriptis contineantur; sicut in compromissis dicitur, id enim venit in compromissum, de quo actum est ut ueniret, ut ff. de arbi. l. si cum dies. §. plenum. Casualiter † tamen iurisdictio de legata extenditur ad alias personas, vt infra eod. tit. cap. 1. infra de sen. c. ex graui. & infra de alienatio. iud. mu. causa fac. cap. 1. infra de iudic. quia V. secūdum unam lectu. Item ubicunque in rescripto ponitur clausula illa amoto quolibet illicito detentore, extenditur iurisdictio ad alium cuius nomen in rescripto non continetur. Item cum in rescripto ponitur clausula illa, quidam alij, vel illa, vocatis qui fuerint euocandi. Item cum in rescripto domini Papæ ponitur, contradictores &c. uel sic, molestatores, vel sic, si quis ausu temerario &c. uel sic, cōtra prædonem &c. Item in casu infra in hoc titu. cap. super eod. infra de testibus. c. veniēs. Item ad res alias non extenditur iurisdictio delegata regulariter, ut superius dictum est, nisi ad accessorias, ut infra eod. titu. e. prudentiam. §. sexta, ad fructus, & expensas, qui ueniunt officio iudicis, vt dicemus infra de off. iud. Itē ad res quæ succedunt in locum illorum; de quibus agitur, ut infra ut lite pen. c. ecclesia il 2. & cū reus, qui dolo desiit possidere, pro possessore habetur, ut ff. de rei uend. l. si qui petitorio, ff. ad exhiben l. Iuli. C. ad exhib. l. ad exhibendum. Item cùm contra niolentū fit æstimatio rerum amissarum, ut infra de his quæ ui metusue caus. fi. c. ult. C. unde ui. l. si quando. 2. q. 1. c. in primis. Saluo eo quod dicemus, infra de iurisdictione prorogāda ad res alias, vel personas, tā in delegato, quā in ordinario. Item habet potestatem alteri committēdi principiū, medium, & finem, coniunctim, uel separatim, ut infra eod. tit. cap. super quæstionum. §. intentionis & hoc si a principe fuerit delegatus, ut ibi dē & C. de iudi. l. a iudice; vni, uel pluribus, vt inf. e. tit. c. cum te consulente. Nec obstat in Auth. ut defuncti seu fune. defun. illud, coll. 5. & signatur, C. de iud. post. l. a iudice. & incipit,

ad hæc

ad hæc si administrator . ibi enim dicitur, q̃ ordinarius debet p̃ se audire Principium, mediũ, & finem, cætera per consiliarios expedire potest, delegatus uero causam per se audiat ; nec laboro circa solutionis, quæ fieri possunt & consueuerunt , eo q̃ litera istius c. super quæstionum , dicit non obstante quod dicitur &c . quæ uerba omnino tollunt Auth.
8 illud. † Et nota quod ubi delegatus simpliciter cõmittit, totum committere uidetur, nec sibi de iurisdictione aliquid reseruatur ut inf. de iure pa. c. Ex literis. infr. de dona. c. pastoralis. ff de tute. l. 3. inf. eo. tit. c. uenerabili. Item nota, quod ubi delegatus totum committit, definit esse iudex, ut secundum quosdam reuocare cõmissionem nõ possit, etsi subdelegatus nõ admittit subdelegationem ; allegant ad hoc. infr. eo. c. super quæstionum. §. porrò. Sed quod ibi dicit, transfert , intelligo cum effectu , ita quod subdelegatus admittat translatã ; nam uerba cum effectu sunt accipienda. ut de pœ. dis. 1. c facilius. §. hoc idẽ inf. de cle. nõ re. ca. relatũ. ff. q̃ quisque iu. l. j. §. hi cautẽ ; præterea mãdatum iurisdictionis simile est cæteris mandatis. ut ff. de iurisdi. om. iu. l. & quia. in fi. in cæteris aũt obtinet, ut mandatum re integra reuocetur ut instit. mandat. §. certe.
9 Puto † igitur reuocari posse iurisdictionem antequam eam subdelegatus admittat & incipiat ea uti ; immò secundum Azo. etiam postquam inceperit uti, secus secundum iura canonica ut in prædicto. §. porrò inf. c. tit. c. uenerabili; uel posset respõderi ad. l. illã, q̃ loquatur in ordinario , aliud autẽ in delegato. Notabis q̃ ubi delegatus totam iurisdictionem suã in alterũ transfert, quamuis totũ transferat: unum tamen, quod sibi competit, nõ transmittit, scilicet potestatem alteri committendi , quamuis sit in iurisdictione iudicis dandi potestas. ut ff. de iurisd. om. iu. l. 3. in fi. Et est ratio , quia illa potestas non habetur ex cõmissione , sed ex lege. ut C. de iudi. l. à iudice inf. eo. tit. c. pastoralis, in prin. inf. eo. tit. c. ulti. 1. respon. Et q̃ spetialiter lege, uel senatusconsulto tribuuntur, mandata iurisdictione nõ transeunt. ut ff. de offi. eius cui. man. est iur. l. 1.

Item & aliud non transibit in subdelegatum secundum uetera iura, scilicet , potestas ,pcedẽdi appellatione remota ut inf. c. super quęstionum. § si uero duo, præter quã in casu inf. eo. c. pastoralis, xin fi. Sed hodie hoc cõmune est oĩbus iudicib. ordinarijs delegatis, & subdelegatis, ut procedant appell. rem. ut infr. de appell. c. ut debitus honor. Et est ratio , quia hæc potestas psonaliter habebaẽ ex rescripto , hodie cõiter habetur a iure . Potest dele-
10 gatus † committere uices suas coniudici, si coniudicem habeat ut infr. eo. tit. c. quamuis, nec distinguo si sit à parte altera coniudex electus , uel communiter datus, ut fieri solet in curia romana ut inf. eo. ti. c. ult. in prin. Fateor tamen quod si tres sint iudices , unus electus ab una parte, alius ad altera , tertius datus a curia pro cõmuni , electus ab una parte male facit, si cõmittat coniudici ab altera parte electo, sed cõmittat medio uel extraneo . Itẽ medius malefacit , si committat alteri ex electis, sed uel utri q; cõmittat, uel extraneo; ex hoc tamẽ , quod sic committitur,
11 appellari non potest † Delegatus abesse potest si cõiudices habeat & se excusabit; & tunc, siue nolit, siue non possit interesse qui se excusat, residui procedere possunt auctoritate clausulæ , quod si non omnes &c. Sed cum potest & non uult interesse, & se excusat quasi non possit , grauissimè est arguẽdus , eo quod se exonerat. ut inf. eo. ti. c. prudẽtiam. §. adijcimus. ibi autem sine culpa committit ut non sit in aliquo arguendus, ubi aliquo impedimento detinetur is qui committit ut inf. eo c. si propter debilitate ; uel cum in rescripto apostolico continetur, quòd si non omnes poteritis uel nolueritis interesse. ut sup. de rescriptis c. sciscitatus ; quod tamen in literis apostolicis non memini me uidisse. Fieri autem potest excusatio per certum nuncium, uel incertum, sed literatorie destinatum ; sed & si alias legitime constiterit de tertij impotentia , residui procedere possunt ut infra. eod titu. c. prudẽtiam. in princi. Quidam tamen scripserũt q̃d etsi in rescripto contineatur sic , quòd si omnes interesse nequiueritis &c. duo procedere possunt , tertio nolẽte uel non na-

lente interesse, & hoc per d.§ adijcimus. hoc non placet p r d. c. sciscitatus, quod restringit illam clausulā ad duplicē impotentiā, iuris & facti; illū aūt. §. adijcimus, intelligo cū tertius qui pōt, sed non uult interesse, se excusat quasi non posset.

12 † Sed quid si unus ex delegatis laboret impotētia iuris uel facti, ut nullo modo interesse possit ad prēsens, nūquid cōmittere potest? dixerūt quidam ꝙ sic; sed obstat eis. c. corā inf. eod. tit. Ad quod ita respondeo, ibi delegatus impediebatur impotentia perpetua, unde desierat esse iudex. ut ff. de uaca. mun. l. prętor. in prin. secus si tēporali, quia tunc cōmittere posset ut inf. eo. ti. c quàmuis. & c. si pro debilitate; uel erat impeditus impotentia iuris, secus si impotentia facti; uel ideo Ferrariensis eū noluit recipere subdelegatū sui collegæ, quia collega obtentus erat per ueri suppressionē, uel falsi suggestionem; uel subdelegatus non erat idoneus, & ideo ipsum recipere nō tenebatur ut ff. pro socio l. idēque. & hoc scripsit Io. Lau. autem dixit quod ideo Ferrarensis noluit ibi admittere subdelegatum, quia in clausula, quæ in rescripto continebatur, ꝙ si non ambo. &c. ut frater episcope &c. uidetur electa industria personalis, ut per se cōpleret episcopus quod mādatur ut inf. eo. tit. cap. ult. C. de caduc. tollē. l. unica. §. ut aūt ff. de solut. l. inter artifices; sed hæc omnia & si colorem iuris habeant, substātiam tamen non habeāt, & ideo mihi non placent; sed illā solam puto ueritatē, quia cum unus ex iudicibus laboraret impotētia iuris uel facti, ut in propria persona interesse non possit, nec committere poterat, sed auctoritate clausulæ quod si nō ambo &c. refusa est iurisdictio tota in alterū; & puto ꝙ allegatio partis circa clausulam illā, quod si non ambo &c. uera sit secūdum ius, & eam approbat finis illius decre. Et non obstat c. si pro debilitate, quia loquitur cum uni scribitur & clausula, quod si non ambo &c. non ponitur in rescripto, quia locum non habet. Non obstat illa decre quamuis, quia non loquitur de laborante aliqua impotentia, sed de aliquo modico uel nullatenus impedito. Tu ergo cum collega fueris, & committere uolueris, noli scribere te interesse non posse quamuis habeas aliquod impedimentum; sed simpliciter cōmittas, uel dicas sic, cum circa quædam negocia priuata & commoditates proprias sim aliquātulum occupatus, tibi uices meas in tali causa cōmitto. Nec obstat lex quæ dicit eum intelligi facere posse, qui commode facere potest. ff. de uerbo. signifi. l. nepos. nam illa loquitur, cum in contractu hoc agitur tacite, uel

13 expresse cum quid commode fiat. † Et est sciendum, quod si pluribus causa committitur non cum illa clausula quod si non ambo: uel quod si non omnes, uno se excusante uel impotentia laborante, alius uel alij procedere nō possunt ut inf.

14 eo. tit. c. causam & cap. cū causam. † Item omnes iudicare debent ut in Auth. ut iudices non expec. sacras iuss. §. iubemus, ad med. collat. 9. & simile ff. de arbi. l. non distinguemus. §. cum in plures. Aut enim omnes pronunciabunt, aut nullus ut. ff. de arbi. l. nō cogendum. §. Item si plures. unde uno delegatorum mortuo expirat iurisdictio aliorum ut inf. eo. tit. cap. uno. Sed si duo, præsente tertio & contradicēte, pronuncrauerint, ualet sententia duorum. ut ff. de arb. l. sicuti tribus; secus si absente: quia præsentia illius potuit eos trahere ad sententiā suam. ut ff. de arb. l. si in tres. Et in hoc casu plus operatur absentia seu contemptus quam contradictio, ut in electione ut. inf. de elec. c. quod sicut uenerabilis. sup. de postulat. ca. bonę

15 mem. il 2. † Sed quid si duo pronuncient tertio absente postmodum ratum habente? puto ratihabitionem locum non habere in sententijs. ar. sup. de cōsuc. c. ad nostram, & quia ut superius dictum est, omnes pronunciare debent, & non separatim: & ubi facto est opus, ratihabitio locum non habet ut ff. de aucto. tu. l. obligato. §. tutor. insti. eo. tit. §. tutor. Item

16 † quid si delegatus uel ordinarius commiserit causam cum illa clausula, quod si non ambo &c. uel illa, quod si non omnes &c. credo, quod ualet commissio: nam & compromitti potest cum hac editione. ut ff. de arbitri. l. non distinguemus. §. si plures. † Item quid si duo pro

17 nuncient

nuncient tertio præsennte & non contradicente nec consentiente, sed tacente? Respondeo, puto sententiam ualere, sufficit enim tertium esse prẽsentem. ut ff. 18 de arbi. l. si in tres. † Potest autem delegatus a Papa id committere quod iurisdictionis est. ut inf. eod. titu. cap. super quẽstionum, & quod est mixti imperij; ut est denunciatio excomunicationis ut infrà eod. titu. cap. ex literis; & in possessionem missio ut infra eod. titu. ca. si quando; hoc enim mixti imperij est. ut. ff. de iurisdict. om. iudi. l. 3. & ideo demandatur ut. ff. de offi. eius cui man. est iurisdict. l. ulti. §. possessio, hodie tamen uidetur competere iure magistratus. C. qui admi. ad bo. pos. l. ulti. Item committit quod meri imperii est ut inf. eod. titu. cap. uenerabili; hoc tamen secundum leges non committitur ut ff. de offi. eius cui man. est iurisdict. 19 l. 1. §. qui mandatum. Quæ † autem sit iurisdictio delegati, ex forma commissionis apparet ut inf. de iudi. cap. exhibita. infra. de uoto & uo. re. cap. ex multa; sicut ex forma compromissi colligitur iurisdictio arbitri. ff. de arbi. l. non distinguemus §. de officio; sicut ex forma iudicii, sententię forma dictatur. ut. infra de accusa. cap. qualiter. in fi. & cap. super his. Sed si simpliciter fuerit causa commissa, omnia comissa uidentur, sine quibus mandatum expediri non potest. ut infra eod. tit. ca. prẽterea. & c. prudentiam. §. sexta & c. ex literis ff. de offi. eius cui manda. est iurisdict. l. ultim. ff. de iurisdicti. omn. iudi. l. 2. unde potest excommunicare, in possessionem mittere, & contra eundem utrunque remedium exercere. si hoc meruerit proteruitas contumacis ut infra ut lite non contest. cap. quoniam frequenter. in fi. etsi causa talis fuerit, in qua missio locum habet ut infra. ut lite non contest. cap. tuæ. potest interdicere & suspendere si propter excellentiam personæ nõ statim ad excommunicationem currendum sit. ut. infra eod. tit. cap. sane; Nam in coertionibus inferendis dignitatis deferẽ dum est & personæ. ut infra eod. titu. cap. pastoralis. in prin. 24. quæst. 2. ca. qui contra ecclesiæ pacem. ff. de pœnis. l. in seruorum 2. quæsti. 7. c. quisquis. l. dist. c. contumaces 45. dist. c. cũ beatus. infra. de maio. & obed. cap. per tuas. Nec obstat quod alibi dicitur, quod non fit habenda acceptio personarum ut infra de iudi. c. nouit. illud enim locum habet in iustitiæ redditione, secus autem in pœnis inferen- 20 dis, ut dictum est. † Potest delegatus Papæ sententiam suam exequi ut inf. eo. tit. ca. quærenti; potest & executionẽ eius. ordinario demandare ut infra. eod. tit. ca. significasti & c. si quando. & c. pastoralis. §. qui uero; potest & per subdelegatum. ut infra eod. tit. c. ex literis. Quidam tamen dixerunt quòd executio sententiæ delegati primo loco spectat ad ordinarium. arg. 2 quæst. 6. c. quisquis. ff. de re iudi. l. à diuo Pio. in princ. sed lex illa loquitur in delegato alterius ordinarii, secus in delegato principis. Exequi debet statim delegatus sentẽtiam suam in realibus post decendium, ut insti. de offic. iudicis. §. j. & idem in criminalibus ut de pœni. disti. 1. c. defleat. ff. de uerb. signi. l. si qua pœna. C. 21 de pœnis. l. cum reis 2. q. 1. c. sicut † Hoc tamen fallit in quatuor casibus. Primus est cum princeps iusserit aliquem acrius solito puniendũ. ut. C. de pœ. l. si uindicari 11. q. 3. c. cũ apud. Scds cũ mulier pgnãs dãnaẽ ad mortẽ. ut ff. de pœ. l. pgnãtis. Tertius cũ dãnaẽ seruus ratiocinijs obligatus ut. C. debonis ꝓscripto. l. 1. Quartus cũ relegato insula est assignanda. ut 2. q. 7. c. biduum. In his casibus differtur executio ex causis quæ per prædicta iura colligi possunt. In personalibus autem actionibus differtur executio usque ad quadrimestre tempus, quod datur condemnatis ut C. de usu. re. iud. l 2. & 3. ff. de iud. l. si debitori; uidetur tñ qđ hoc quadrimestre tẽpus locũ habet in criminibus ut inf. de sentẽ. & re iud. c. qđ ad consulationem. Nã illa de crimine loqui uideẽ, dum dicit de purgatione, & facit mẽtionẽ de hoc tẽpore purgatio frequentius solet indici ꝓpter infamiam ortam ex crimine ut infra de purga. canonica, per totum 2. quæst. 5. in multis cap. ibi positis; litet aliquando indicatur purgatio ex defectu ut infra de purga. cano. cap. accedens. Sed qualiter illa decre. quod ad consultationem intelligatur, dicam infra de sente

22 & re iudi. † Durat autem iurisdictio delegati vsque ad annum à die sententiæ. ita ut si excommunicauit nolentem parere sententiæ, eundem parentem absolue re possit vsque ad annum, sicut obseruatur in illo, qui ante lit. contest. contumax inuenitur, ut infra eo. titu. c. quærenti, & sicut contumax ante li. contest. & ob hoc excõmunicatus auditur infra annum excommunicationis super principali, post annum uerò nequaquam ut 11 quæst. 3. c. rursus & c. quicunque. Sic & contumax in d. finitiua, & propterea excommunicatus auditur petens absolutionem offerens se sententiæ pariturum, sed ante lit. contesta. ideo dicit, quia si post litem contequis contumax esset, & liqueret de causa, non est opus excommunicari, quia posset diffinitiuè pronunciari. ut 3. quæst. 9. c. decernimus. C. de iudi. l. properandum. §. sinautem uel si non liqueret missio fieret in possessionem irreuocabilem. ut C. quomodo & quando iudex. l. consentaneum, & tunc in neutro casu esset locus, vt contumax audiretur super excommunicatione, uel missione reuocanda, uel sic, sicut contumax passus missionē in possessionem cautionē ponit, infra annum, & recuperat possessionem ut infra, ut lite non contesta ca. quoniam frequenter, sic excommunicatus petit absolutionem, & iudex delegatus infrà annum interponit iurisdictionem suam, & excommunicatũ absoluit, post annum uero sicut nec recuperatur possessio per cautionem, sic non impetratur absolutio per delegati iurisdictionem quasi temporalis sit in hoc, & tẽpore limitata iurisdictio delegati. Pro-
23 rogatur † iurisdictio de tempore ad tempus ut inf. de offi. iudi. deleg. c. de causis. ff. de iudi. l. 2 §. & si iudex, de re ad rem. ff. de iu. l. de qua re. § 1. de persona ad personam ut C. de iurisdi. omn. iudic. l. 1. ff. de iudi. l. 1. Istæ prorogationes fieri habent de consensu partium & iudicis, ut ff. de iudi. l. 2. §. si iudex, & cum ordinarius est iudex, de cuius iurisdictione proroganda agitur. ut C. de iurisd. om. iudi. l. priuatorum. Delegati uero iurisdictionem non puto prorogari posse ad res alias ut if. eo. titu. c. cum olim abbas, uel personas litigare uolentes ut inf. eo. tit. c. p. & g. etiam de consensu partium. Saluo eo quod nota. supra eod. titu. c. casualiter, & saluo eo quod ad successorem delegati deuoluitur iurisdictio si expresso nomine dignitatis alicui prælato fuerit demandata ut inf. eo. titu. c. quoniam abbas. Sed his, quæ dicta sunt, obstat lex. ff. de iud. leg. 1. quæ dicit, p osse prorogari ad personas alias iurisdictionē eius, qui tribunali præest, uel aliã iurisdictionem habet, & sic uidetur, quod tam iurisdictio ordinarij, quã delegati ualeat prorogari, sed sic respondeo, qui tribunali præest, ideſt ordinariæ iurisdictioni cum administratione, uel aliã iurisdictionem habeat. f. sine administratione, uel ordinariam, & tunc hæc distinctio ordinariorum habentium administrationem, uel non habentium colligitur inf. de in inte. res. c. causa. Veruntamen de tempore ad tempus prorogari potest iurisdictio delegati ut inf. eo. tit. c. de causis. ff. de iudi. l. 2. §. si iudex. & eodem modo potest prorogari de re ad rem, non tamen prorsus aliam, puta, ad maiorē quantitatem, ut ff. de iudi. l. de qua re. § 1. causa uero non finita an duret iurisdictio tam ordinarij, quam delegati, quamdiu durat instantia iudicij dicam infra de iudi. Fi-
24 nitur † iurisdictio delegati multis modis, per lapsum temporis, cum infra certũ tempus causa committitur decidenda ut infr. eo. tit. c. de causis, & c. consuluit. Finitur per appellationem interpositam a diffinitiua; Nam is, ad quem fuerit appellatum, habet infirmare, uel confirmare, & si confirmauerit, executioni mandabit, ut in Auth. de sanctiſ. epiſ. §. si quis contra aliquem. C. de epiſ. audi. auth. si quis litigantium, & quia dubium est, utrum confirmetur, uel infirmetur, sententia dicitur medio tempore suspensa, ut C. de re. cre. & iu. iur. l. generaliter in prin. C. de appe. l. præcipimus. §. hoc si. Vnde quod alibi dicitur extinguitur pronunciatum appellationis remedio, exponitur, ideſt, suspenditur. ut ff. ad Trebel. l. 1. in fi. Decre. tamen uelle uidetur, ꝙ cum appellatur a diffinitiua, si eam confirmari contingit, primus iude habet executioni mandare; Nam dicit, ꝙ interim dum appellationis merita ple-

ta plenius sint discussa, suspensa est iurisdictio iudicis à quo fuerat appellatū, ut neque per se neque per alios exequatur ut inf.eod.tit.c pastoralis.§.prærerea. Sed si citra diffinitiuam sententiam fuerit appellatum, suspenditur iurisdictio eius a quo fuerat appellatum; nam superior si inuenerit minus legitime appellatum, appellantem in expensis alteri parti condemnatum ad prioris iudicis remittet examen; alioquin ipse de causa cognoscet ut inf.de app.c. ut debitus honor. Per consultationem autem suspenditur iurisdictio, non finitur inf.tit.pro xi.c.licet. C. de appella.l. ex illo 2.q.1.c. notum 3.q.6.c.multum: C. de rela l.2.ex pectari enim debet superioris responsum
25 ut 6.qu.3.c.denique. † Item finitur iurisdictio soluto mandato: soluitur aũt mãdatum morte mandatoris re integra existente ut inf.eo.tit.c.licet. & c. gratum. ff. de iurisd omn.iudi. l.& quia. C. manda.l. mandatum: nisi in casu.ff mandati l.si uero non remunerandi. §. ulti. Item soluitur mandatum morte mandatarij. i. eius qui mandatum recepit,ut insti.manda.§. rectè.ff.eod.tit. l. inter causas. in prnic.& hoc fallit in casu infr.eod.tit. c quoniam abbas. Item soluitur morte eius, pro quo mandatum dirigitur ut.ff.quæ sen.sine ap rescin l.penul. ff.qui satisd. cogũtur.l.si decesserit; & hoc fallit.ff. de fideicommis.liber.l.cum quãsi.in prin. Item soluitur reuocatione mandantis ut. ff. de iud.l.iudicium.institit manda.§.rectè.sup. de ele c. c.in causis. Itẽ soluitur per recessum delegantis ut infr.titu.proxi.ca.ulti. Sed quod dixi mandatum iurisdictionis sola morte mandatoris finiri, intelligendum uidetur non ipso iure, sed ope exceptionis ut inf.de testi .c.cum ueniſſet. Sed opponitur, nonne omne mandatum finitur morte mandatoris re integra existente.ut instituta.manda.§. rectè, & mãdatũ iurisdictionis ut inf.eo.ti.c.gratum.& c. licet;mandatum etiam iurisdictionis simile est cæteris mandatis. ut ff. de iurisdi. om.iudi.l.& quia in fin. Nec referre uidetur, si non excipiatur; nam & si expresse partes consentiant, ut talis delegatus procedat, nullus uidetur consensus. ut C. de iurisdi.om.iudi l.priuatorum.inf.de foro compe.c.significasti. Ad quod respõdeo, uerum est quod in hoc casu mandatum soluitur; Sed nihilominus opus est exceptione, ut dictum est; sicut dicitur quod sententia lata post primam non ualet ut 2.q.6.c.ei q.§ diffinitiua;sed uerũ est,si excipiatur ut inf. de sen. & re iudi.c. inter
26 monasterium;† Sicut etiã dicimus,rescriptum secundum impetratum non faciens mentionẽ de primo nõ ualere, uerum est si excipiatur.ut no.supra de rescrip.§. tol
27 litur. † Item finitur iurisdictio delegati, sententia lata & executioni mandata ut inf eo.ti.c ĩ literis. ff. de re iudi.l. Paulus Item finitur,si iudex incidat in impossibilitatem iuris, uel facti; si collegas habeat cum clausula, quod si non omnes &c.uel quod si non ambo &c.ut sup. de rescri.c.sciscitatus inf. de senten.& re iudi. c.ad probandum. Item finitur secundũ plures,recusato iudice delegato, & causa recusationis legitime coram arbitris cõprobata,& in tantum ut nec per se cognoscere ualeat recusatus, nec causam alteri delegare,probant hęc Io & Tan. & multi sequaces per decre inf.de appel.c.secundo requiris,in fi.ubi dicitur, quod si causa suspitionis probata fuerit,causæ cognitioni supersedere tenebitur recusatus per alia decre.inf.de foro compe c.licet, quæ similiter dicit, quòd si causa suspicionis probata fuerit,ad te uel ad nos pro iustitia recuratur, sicut superius est expressum. Et si opponebatur eis decre. inf.de appel.c.cum speciali.ubi dicitur,quod iudex recusatus probata causa suspicionis, de recusatoris assensu personæ idoneæ mittat negocium; uel ad superiorem respondebant,illam loqui in ordinario,qui etsi fuerit legitime recusatus,prætextu tamẽ ordinariæ iurisdictionis, quã retinet, potest committere uel trasmittere, sicut dictum est,etsi in propria persona cognoscere non possit propter suspicionem: & eodem modo respondebant ad alias decre.quæ dicunt, iudicem recusatum committere posse.infra de app.c.ad hæc & cum a te.inf. de foro compe.c.si quis clericorum. Sed quamuis sic ad decr respondeant, ad leges tamen respondere non

possunt

poſſunt, quæ dicunt expreſsè delegatos recuſatos poſſe cõmittere negocium principale. ut C. de iudi. l. cum ſpecialis, & l. apertiſſimi. Vnde in reſponſione deficientes omnino, dicebant, leges illas fore correctas, ſed quia promptum eſt iura iuribus concordare. ut C. de inoffi. do. l. una.

28 † Dico illam decre. cum ſpeciali, locum habere tam in ordinario, quam in delegato, ut in eo, quod loquitur in ordinario, concordet cum decre. ſuperius allegatis. In eo autem, quod loquitur in delegato, conſonet legibus ſupradictis; & ad decre. illam, ſecundo requiris, ſic reſpondeo, cauſæ cognitioni ſuperſedere tenet, verum eſt, ut in propria perſona non cognoſcat. ſuſpectus enim iudex eſſe non debet, ut ibidẽ ſequit. & 3. q. 5. c quia ſuſpecti. periculoſum eſt enim coram ſuſpecto iudice litigare, ut ſup. de excep. c. cum inter, & hoc tamen non negatur, recuſatum committere poſſe. Ad aliam decre. licet. quam allegant, ſic reſpondeo, ad te uel ad nos prouiſtit a recurratur, ſcilicet per appellationẽ, ſi exceptio recuſationis non fuerit admiſſa, & hunc intellectũ indicat quod ibidẽ ſequitur, ſicut ſuperius eſt expreſſum, hoc. n. in ſuperiori parte decre. illius exprimitur manifeſte. Quis iudex; Quando; & ex quibus cauſis poſſit & debeat excuſari dicam inf. de app. & recu. §.

29 recuſatur. Sed † quæritur, quare dicatur mandatum reale, cum ſcribitur alicui expreſſo nomine dignitatis? ut inf. eo. ca. quoniam abbas reſpondeo, quia magis uidetur haberi reſpectus ad dignitatẽ q̃ ad perſonam, ut quicunque præſit illi dignitati mandatum apoſtolicum exequatur, accedunt ad hoc. ff. de pac. l. tale. §. ulti. ff. de condi. & demon. l. filiusfami. ff. de annuis leg. l. annua. §. 1. C. de iu. delib. l. cum aliqs. Trãsfertur aũt mandatũ in ſucceſſorẽ, q̃a dignitas non perit decedente perſona; vnde imperium in perpetuum eſt, ut in Auth quomodo oportet. §. ult. collat. 1. in Auth. de quæſtore. § ſi uero aliquis, collat. 6. & hoc uerum eſt q̃ dignitas non perit, niſi per eũ, q̃ põt, depreſſa fuerit uel delata, ut ſup. de conſti. ca. cum acceſſiſſet.

30 † Hoc ãt notandum eſt, q̃ delegatus non dẽt iuriſdictionem ſuã arctare, dando terminum ad id tempus, in quo iuriſdictio ſua expiret ut infra eo. tit. c. cõſuluit, & ff. ſi quis cauſ. l. 2. l ſi quis tamen. ff. de dam. infec. l cum poſtulaſſem. in prin. C. de diuiden. tu. l. 2. Item obſeruandum eſt, ne is iudex detur, quẽ altera pars petit, niſi Papa dederit ad uiandã uerecundiã petiti ut ff. de iudic. l. obſeruandum, q̃d intelligo cũ utraque pars, hoc eſt is qui impetrat, & is contra quẽ impetratur, pręſens eſt in curia per ſe uel procuratorem, & ideo impetratio iudicis in audientia locũ habet. Cæterum ſi impetrator tantum ſit præſens, iudex petitus dari debet, ut C. de lit. cont. auth. offeratur. in Auth. de exhiben. & introducen. reis. § ſcimus. 3. q. 3. c. inducię. § ſpacium. in fi & C. quomodo & quã

31 do iud. auth. & conſequenter. † Et eſt ſciendum, q̃ is qui iudicem petit ipſum recuſare non poteſt, ut inf. eod. tit. c. ſuper quæſtionum. §. uerum. 3. q 3. d. c. inducię. §. offeratur. & 4. q. 3. c. ſi teſtes §. ſi quis teſtibus, hoc eſt uerum in iudicio nam extra iudicium poteſt is, qui impetrauit, implorare a ſuperiore mutari iudicem quẽ obtinuit, eo q̃ aduerſar. o ſuſpicio noua poſſet oriri, fortè propter affinitatem, ſeu familiaritatem quæ de nouo contracta eſt inter impetrantem & iudicem, ut infra eo. tit. c. inſinuante, ſed in iudicio, ſicut dixi, recuſare non poteſt, aduerſarius autem poſſet ex hac noua cauſa interuenien te inter impetrantem & iudicem in iudicio recuſare, ut ff. de procu. l. poſt litem. & ff. de arb. l. licet. ff ut in poſſe. lega. l. planum. ff. de interrog. actio. l. de ætate. §. ex cauſa. Sed quid ſi aduerſarius, cui oriri poteſt ſuſpicio, conſentiant talem iudicem procedere, nunquid impetrator poteſt implorare illum mutari? reſpondeo, non ut inf. eo. de app. ca. interpoſita.

32 §. ille. † Quæritur de iuriſdictione prorogata an ſit ordinaria uel delegata? Dixerunt quidam q̃ ordinaria eſſet, eo q̃a iure habetur ut no. ſup. eo. tit. §. prorogatur, & iuriſdictio, quæ a iure habetur, ordinaria eſt, ut ff. de iuriſd om. iu. l & quia. Alij dicunt q̃ ſit delegata, quaſi aſſumat naturam eius, cui adijcitur, res enim, quę aggregatur & quæ unitur, aſſumit naturã rei cui aggregatur & counitur, ut ff. communia

munia dele. l. 2. in fi. C. de rei uxo. ac. l. uni. in prin. 16. qu. 1. c. & temporis qualitas inf. de statu. reg. c. recolentes. in fi Tertij dicunt, iurisdictionē prorogatā eandē esse in numero cum prima, sicut & præcariū prorogatum dicitur idē cum primo. ut ff. de præca l. sed & si manente, sicut & locatio progogata, est eadem. ut ff. loca. & condu. l. item quæritur. § qui impleto, & compromissum prorogatū idem est. ut. ff. de arbi. l. non ex omnibus § ult. & eadem iurisdictio proconsulis & legati ut. ff. de offi. procon. l meminisse, puto ꝙ iurisdictio delegata prorogata eadem sit
33 cum priori. Item † quid si committatur causa alicui expresso nomine dignitatis, & his qui præest deponatur, transferatur, suspendatur, ab administratione amouea tur, excōmunicetur? & puto in translato finitam esse iurisdictionem quo ad trāslatū, qa translatus nihil cōmune habet cum ecclesia, à qua transfertur. ut 21. q. 2. c. si quis iam translatus. sup. de elec. c cū in cūctio, cuius cōtemplatione fit commissio, expectabitur ergo successor ut inf. eo. tit. c. quoniam abbas. Idem dico in depositō, depositio enim instar mortis habetur, Nam in ecclesia depositio ultimū supplicium reputatur, quod in mortem interpretamur. ut ff. de pœ. l. ult. ad utrunque casum translationis & mortis facit lex. C. de peda. iudi. l. placuit. In suspenso, non dico impediri iurisdictionem, Intelligo enim suspensū quo ad iurisdictionē ordinariam, non delegatā suspensus. n. retinet prælaturam cuius respectu facta est commissio, & idem dico in remoto ab administratione. In excommunicato dico ꝙ impeditur iurisdictio, non finitur, & eo absoluto procedetur ex ueteri cōmissione. ar.
15 q. 7. c. nos sanctorū & c. iuratos, & maximè si cognoscere incœpit, melius est enim tātisper expectare iudicem, qui se mel cognouerit, quàm de nouo rem rursus diiudicandam cōmittere. ut. ff. de uac.
34 mu. l. ult. in fi. Item quid † de conseruatoribus istis qui tota die in curia impetrantur? & puto ꝙ defendere habent à uiolentiis manifestis, nā cū sint meri executores, de dubiis non cognoscent ne pates iudicum sibi assumant. ut C. de exe. rei iu. l. si ut proponis. cæterum si de dubijs deberent cognoscere, ut cōseruarent iura & possessiones impetrantium, iam essent iudices gēales in oībus causis eorum, qui eos impetrauerunt, quod esset contra ius ut sup. de rescrip. c. ad hæc, & sic curia tenet. Itē credi nō debet ꝙ sit delegatus. nisi per literas delegationis ostendat, ut infra eo. c. cum in iure, & idē in legato, ut C. de man prin. l una: Idē in officialibus Cæsarien. uolentibus capere bona alicuius tanquam fiscalia, quibus nō creditur sine lris vt C. de iure fisci. l. ꝓhibitum. li. 10. Quid
35 † de auditoribus curiæ, quib. uiua uoce, uel per nūciū causæ a summo Pōtifice cōmittuntur. rñdeo sufficiet probari sic esse cōmissū scripto, uel nō scripto ut ī Auth. ut litigā. iuret. §. qa uero collat. 9. ī Auth. de litigo. § edicta collat. 8. Sed quid si tenor litetarū in acta publica fit translatus, nunquid per acta ꝓbabit iurisdictio? rñdeo sic ut C. de re iu. l. gesta C. de testa. l. publicati, quod intelligo uerum esse, cum examinatæ literæ sunt in iudicio p̄sentibus partibus, tā in filo, q̄ in bulla, & in stilo, & demū cōprobatis oībus auctoritate iudiciali trāslatæ sūt, ut ff. de priuile. c. cū olim essemus. ī fin. Et est notādū, ꝙ qñcūque iudici p̄cisè scribat, rōnabiles tamē exceptiones debet admittere, nisi in rescripto cōtineat ꝙ nullæ exceptiones penitus admittant, ut inf. eo. c. ex parte, quia tunc nullæ admitti dēnt, uel saltē moratoriæ uel dilatoriæ non dērēt admitti, perēptoriæ sic ut C. de præsci. Impera. offe. l. quoties, uel dici posset, quia tūc & dilatoriæ, & perēptorię dērent admitti p̄ter illas, de qb. non admittendis in rescripto spāliter cōtineat, ut ff. si quis cau. l. sed et si. §. q̄ sint, Hoc tñ fallit in p̄sonis, quæ pp excessus notorios & euidentes sine exceptione uel excusatione aliqua cōdēnant, ut 23. di. c. ī noīe dñi 2. q. 7 c. lator 21. qu. 2. c. placuit. 22. q. 2. c. sed homo. C. de decu. l. exemplo.
36 † In sūma sciēdū est, ꝙ olim ꝓponebant edicta. 1. in aliquo publico & eminēti uel in albo p̄toris scribebant. talis ueniat tali die respōsurus tali, q̄ scriptura legere poterat citatus p se, uel p aliū, & certiorari C q̄ accus. nō pos. l 3. ff. de iur. om. iu. l. si quis id quod, & p talia edicta citabant soli ordina-

ti ordinarij, non delegati. ut in Authē de exhiben. aut introdu. re. § ſi uero quidem. C. de bo. auth. iud. poſſeſ. auth. ei qui iurat, nam & delegati, qui & pedanei dicebantur, non citabant, per edicta nec per executores, ut quidam dicunt, ſed requirebant per ſe ut C. de iudi. l. ſancimus. Sed hoc non placet, nam & arbiter per alium citat. ff. de arbitris. l. ſed interpellatur §. arbi. licet hoc uideatur magis eſſe imperij, quàm iuriſdictionis, quaſi imperioſum uideatur mittere executorem. Sed
37 hodie talia † edicta non ſunt, ſed mittuntur edicta in epiſtolis contenta, quæ delegati mittere poſſunt, ut inf. eo. c. gratum. inf. de dolo. & cōtuma. c. ultimo. inf. de eo. qui mit. in poſ. cauſa re. ſeru. ca. ulti. fiunt citationes & per executores, ut C. de præſcrip. 30. vel 40 an. l. ſicut in rem. & l. cum notiſſimi, fiunt & per ipſos iudices, ut in
38 Auth. de litigio. §. omnem. † Per hāc citationem fit iuriſdictionis perpetuatio, ut inf. eo. ti. c. gratum, & ſi citatus peremptoriè non veniat, iudex poteſt in eum procedere tanquam in cōtumacem, poteſt & gratiam facere contumaci, & ei parcere in præiudicium alterius partis ut inf. eo. ti. c. Conſuluit. & ca. quomodo & quando iudex. l. 1. ff. de arbi. l. Si cum dies. §. ſi quis ex litigatoribus, nec enim quicquid iudicis poteſtati permittitur, iuris neceſſitati ſubijcitur. ut ff. de iudi. l. non quicquid, & alibi lex dicit, omnibus magiſtratibus conceſſum eſt iuriſdictionem ſuam defendere pœnali iudicio, non dicit indictum uel iniunctum. ut ff. ſi quis ius dicen. non ob. l. 1. in princi. & facit ad hoc lex. C. quomodo & quando iudex. l. 1. & hæc uera ſunt, quamuis quædam argumenta in cōtrarium allegentur, nā ita debet unus audiri, ut alteri præiudicium non fiat, ut 3. q. 9. cap. ult. Item ita deferendum eſt uni perſonæ, ut alteri debitum iuſtitiæ non ſubtrahatur. ut C. de ſtatuis & ima. l. & uir tutum, ad idem 2. q. 7. c. quæritur. 16 quæſtio. 7. c. decimas. Sed lex quædam multum obſtare uidetur, quæ dicit quod ſi iudex condemnationem prætermiſerit expenſarum, de propria ſubſtantia compellitur reſarcire ſcilicet ſi non condemnauerit contumacem. ut C. de iud. l. ſancimus. in fine. Sed lex illa loquitur in actore contumace, qui poſtmodum ueniens audiri non debet, niſi reo reſtitutus expenſis, ut C quomodo & quando iudex. auth. qui ſe mel. C. de bonis auth. iud. poſ. auth. & qui iurat. Sed inſtabit, quare aliud in actore quam in reo, cum æqualitas in iudicio ſit ſeruanda? ut C. de fru. & liti. ex l. ult. C. de proxi. ſacro ſcrinio. l. ſacris. li. 12. Ad qđ reſpondeo, uerum eſt q̄ actori non debet licere, quod reo non licet. ut ff. de reg. iur. l. non debet; Sed quædam conceduntur reo, quæ non permittuntur actori, nā plures dilationes dantur reo, quam actori, ut ff. de ſeruis. l. ult. Item ubi obſcura ſunt iura partium pro reo pronunciantur, ut inf. de proba. c. ex literis. inf. de fide inſtru. c. iter dilectos. in fi. inf. de regu. iur. c. eſtote. Poteſt delegatus a Papa committere uices ſuas cui uult, & compellere quem vult recipere commiſſionem, nullo perſonarum cauſarum ue habito reſpectu. u. C. qui pro ſua iuriſ. l. 1. in fin. inf. eod. titu. ca. paſtoralis. ff. de mune. & hono. l. munerum. §. iudicandi, dummodo quod cō-
mittitur pertineat ad iuriſdictionem cōmittētis, ut C. qui pro ſua iuri. l. 1. in prin.
39 † Ordinarius autem non poteſt cogere hominem non ſuę iuriſdictionis recipere ſuam cōmiſſionem, ut ff. de iuriſd. omn. iudi. l. ulti. compromiſſum autem non co-
40 gitur quis recipere, ut ff. de arbi. l 3. † Itē aduocatus non cogitur exercere officium aduocationis alibi, quam in foro ſuo, ut C. de aduoc. diuerſorum iudi. l. ſancimus, in fine.

SVMMARIVM.

1 *Legatus quis ſit.*
2 *Legatorum triplex genus.*
3 *Legati qui de latere Papæ mittuntur, ubi et quando poſſunt abſoluere, Et quid de legatis qui ex ipſius latere non mittuntur.*
4 *Legati officium quid ſit.*
5 *Legatus an poſſit facere concilium.*
6 *Legati quæ beneficia conferre poſſunt.*
7 *Legati iuriſdictio quandiu duret.*
8 *Legati iuriſdictio quot modis finiatur.*
9 *Legatus qualiter ſe habere debeat in legatione.*

Legatus

10 *Legatus transmissus ex latere papę in quibus excedat legatum, qui priuilegio ecclesiæ suæ fungitur legatione.*

11 *Legatus de latere papæ transmißus quam prærogatiuam habeat respectu alterius legati transmißi, sed non de latere transmittentis.*

De Officio Legati. Rubrica.

QVIA officium legati simile est officio delegati quamuis illud sit latius & generalius? ideo post officium delegati, sequitur hic de officio legati. Videamus ergo; Quis sit legatus? Quod sit legati officium? Quanto tempore durat. & qualiter finiatur. Legatus
1 †est is, cui certa patria uel prouincia gubernanda committitur ut inf. de ap. c. nouit; per literas autem fidem de sua legatiõe faciet, si exigitur ut C. de man. prin.
1 l. uni. †Officiũ legati aliud est ante ingressum in prouinciam sibi decretam, aliud post ingressum, & aliud post egressũ. Officium legati ante ingressum prouinciæ in uoluntaria iurisdictione consistit. s. in prędicando, & in absoluendo excommunicatos propter manus iniectionem in clericos, monachos, uel cõuersos, ut inf. eo. ti. c. quod translationem. inf. de sent. excom. c. ad eminentiam. Circa hoc tamen triplex genus legatorum distingue.
3 †Nam legati qui de latere domini papæ mittuntur, possunt absoluere homines suæ prouinciæ, & alterius cuiuscunque, in prouincia, & extra prouinciam. Legati qui ex ipsius latere non mittuntur, ut cũ papa nõ cardinalem uel alium officialẽ curiæ, sed prælatum aliquem in legationem mittit, talis non absoluit nisi prouinciales & in prouincia constitutos, alios etiam prouinciales alibi quã in prouincia non absoluit. Tertii generis legati, qui ecclesiarum suarum prætextu legatione funguntur. ut infra eodem tit. cap. 1. excõmunicatos huiusmodi non absoluunt, ut inf. eo. ti. c. excommunicatis. Primis igitur legatis ex ipso legationis officio iam hoc licere incępit. ut in d. c quod translationem; sic & proconsul antequã 4 ingrediatur prouinciam utitur proconsularibus insignijs, & uoluntariam iurisdictionem, nõ contentiosam exercet. ut ff. de offic. procon. l. 1. & 2. Rectè autem legatus faciet si aditum suo decessori miserit, & per eã partem prouinciæ intret, per quam alij ingredi cõsueuerunt, ad instar proconsulis ut ff. de officio proconsu. l. obseruare. in uers. rectè & in Auten. de administr. §. illud autem. colla. 7. Item legatus antequam intret prouinciam nõ potest iurisdictionem suam in prouinciã demandare, nisi necessitatis causa, ut si moram necessariam in itinere patiatur. ut ff. de offi. procon. & legati. l. obseruare. § post hæc & §. sed si antea & l. aliquando; hodie tamen semper, & indistinctè hoc licere uidetur. ut in Autent. de collat. §. antequam uero, collati. 9. & idem dici potest in prælato confirmato & in maximè consecrato ad ecclesiam transmisso, antequam diœcesim ingrediatur. In hac tamen iurisdictionis demandatione excipiunt ultimũ supplicium, & membri abscisio; & eodem modo dici posset, legatum non posse committere causam depositionis, uel perpetuæ amotionis; nam amotus dicitur abscindi ut inf. de excess. prælа. c. grauẽ; cætera potest antequam ingrediatur, ut dictum est. Ingressus autem prouinciam exercet omnia, quæ exercet ipse, qui eũ transmisit; præter ea, qnę specialiter summo Pontifici reseruantur, quæ quibusdã uersibus continentur. Restituit papa &c. ut nor. sup. de trãsla. ca. præ. §. ptinet aũt. Sunt & quædam alia, quę sibi papa reseruat in signum priuilegij singularis, quæ legatis non competunt; ut sententias delegatorum iudicium reuocare, ut inf. eo. tit. c. studuisti; retractare negocia trãslata ad superiorẽ per appellationẽ ut sup. de appel. si constitutis, uel per relationẽ ut inf. eo. tit. c. licet; permittere nõ uacantes ut inf. de prębend. c. dilectus; dispẽsare in beneficijs curam animarum habentibus, & in personantibus ut sup. de elect. c. dudũ. Itẽ dispensare cum filijs sacerdotum, ut ecclesias habeant, quas patres eorum sine medijs habuerunt, ut sup. de filijs. presby. c. dilectus. Itẽ † officiũ legati

est audire

est audire causas prouinciales, quæ ad ipsum referunt per appellationē. ut inf. eo.c.1.& 2.q.6.c. decreto. An aūt ad eum per querelā deferri possint negocia, dubitatur; Et est certum quod si quis conqueratur de alio Romanæ sedi immediate subiecto, legatus est iudex competēs. ut 11.q.1.c. peruenit; aliorū uero causæ habentium iudices ordinarios in prouincia deferri ad legatum non debent per querelā, ut uidetur d. c. puenit, sicut nec ad Metropolitanū deferuntur per querelam. ut 9.q.3.c.cōquestus. nec obstat. inf. eod. tit. c. 1. illa enim loquitur in eo qui erat ordinarius, & legatus priuilegio ecclesiæ suæ; unde cum ratione ordinariæ iurisdictionis causæ ad eū deferri deberent per appellationem, nihil adderet legationis officium, si etiā per querelam non deferetur; ut ergo aliquid ex delegatione addatur, hoc inductū est, sicut dixi, ar. ad hoc. ff. de usu. l. si stipulatus. ff. de leg. 1. l. si quando quis. in prin. ff. ad munic. l. 1. in fine; quidam tamen intelligūt d. c. peruenit in defensore; nō in legato; uel in legato cogente subditos prælatorum cōqueri coram se suis ordinarijs p̄termissis & contemptis; consentiunt aūt de plano q̄ ad delegatos deferri causæ ualeant tā per appellationem quàm per querelā omissis medijs, & in hoc hodie consuetudo concordat; iuuatur aūt consuetudo unica ratione, q̄a legatus fungitur uice papæ; ad Papam uero recurritur omissis medijs per querelā. ut inf. de foro competen. c. ult. Et propter hoc Roma dicitur cōmunis patria. ut ff. ad municip. l. roma: & p appellationē similiter omissis medijs. ut 2.q.6.c. si quis uestrū & c. sequentibus. inf. de app. c. si duobus, quod in alijs non contingit ut 7.q.6.c. quisquis & 2.q.7.c. Metropolitanū 9.q.3.c. cōquestus. inf. de appel. c. dilectus. Sed impugnatur ex d.c. peruenit, itē ex legibus, q̄ dicūt, causas ad principem per querelā non debere deferri omissis medijs ut in Auten. de mandatis princi. §. si tibi. collat. 3. in Auten. ut differen. indi. §. si quis uero æstimans. collat. 9. Et ad rationem pro parte aduersa superius allegata. s. q̄ legatus fungitur uice domini papæ, possit taliter responderi, q̄ hoc non est uerū in his, in quibus propter excellentiam dignitatis frāgitur ius commune, ut est in q̄rela & appellatione, per quas causæ deferuntur ad papā medijs prætermissis. Et nota, q̄ siue per appellationē causa deferatur ad papā, legatus se intromittere non pōt, nisi forte causam examinet, ut eā magis instructā ad superiorē transmittat ut inf. de appel. c. constitutus, siue per relationē ut inf. eo. tit. c. licet. C. de appel. l. ex eo; & idē si per querelā transferatur aliquod negocium ad audientiā papæ. ut 2.q.6.c. quoties & c. anteriorū. § ad hoc; & idē est in postulatione porrecta ut sup. de postu. c. bonæ, il 2. In his enim omnibus expectanda est superioris iussio, decisio, & responsio. ut 3.q.6.c. multū 2.q.6.c. decreto C. de rela. l. 2. 3. qu. 6. c. denique. Item officium legati est, transferre ab bates ecclesiæ Romanæ immediatè subiectos, ut inf. de consue. c. cum uenerabilis. † Sed nunquid legatus concilium facere potest? Et uidetur q̄ sic, particulare, non generale. ut 3. distin. c. regula. §. porro. & 17. dist. c. regula; multa enim concilia particularia inueniuntur celebrata sine pœnitentia domini papæ præsente legato Romanę sedis. ut 16. dist. c. sexta synodus 63. dist. c. 2. & 3. q. 7. c. conuenientibus. Sed Hug. Io. & Lau. scripserunt contrarium dicentes legatū Romanæ eccl. concilium celebrare non posse, nisi ad hoc specialiter destinetur, uel nisi hoc ei specialiter committatur; & secundùm hęc intelliguntur omnia iura innuentia legatū concilium facere posse, talis enim legatus facere potest concilium generale, si de generali ei specialiter fuerit iniūctū; uel particulare si de particulari; & hęc opinio duplici rōne munit. vna, q̄a priuilegiū de cōcilio cōgregando sibi Romanus pontifex specialiter reseruauit. ut 2. q. 6. c. ideo. & alia, quia mandata iurisdictione generali non transit potestas concilij faciendi, ut ff. de officio eius cui man. est iurisdi. l. 2. Sed impugnatur unica & urgenti ratione, nā Metropolitanus, & Primas faciunt sua concilia prouincialia & particularia pro prio iure. ut 18. dist. c. 1. & dist. 12. c. si quis episcopus, uocatis suffraganeis. ut 18. dist.

in

in multis.c.ibi positis, & inf. de accusa. & inquisi.c.sicut olim;& episcopus facit suã synodum episcopalem cum suis clericis, ut 38.di,c.qñ & 12.q.2.placuit.& c. epus. Nunquid ergo his oĩbus inferior erit legatus Romanæ ecclesiæ in potestate concilij celebrandi?certè nõ,poterit igitur legatus conciliũ facere particulare uel prouinciale cũ epis prouinciæ sibi decretæ, & in eo constitutiones edere & statuta q̃ perpetua erunt ut inf.eo.ti.c. ult. Non obstat c. ideo superius alleg.2.q.6.nam illud intelligo in cõcilio generali uel uniuersali, qđ fieri habet uocatis epis diuersarũ prouinciarũ. Similiter non obstat lex alleg. ff. de officio eius cui mã.est iurisdi.nã illa loq̃tur in alio cõcilio, uel in cõcilio in quo.s. agit de auctoritate manumittẽtis, quæ nõ trãsit mandata iurisdictione a præside, ut ibi dr, quia nec mandante præside alium tutorẽ dare,ut ff de tuto. & cur. dat.l. nec mãdante,secus in iubente,ut insti. de Atilia.tuto.§.sed hoc iure, differt.n. iussus a mãdato ut C.qđ cum eo.l.ẽt & l. si mandator. Iussus.n.importat necessitatem ut in Auten. ut nullis iudi. §. & hic uero iubemus.collat.9.mandatũ uero, liberã obsequij prestationẽ,ut insti.manda.§.mandatum:Nam mandatũ ex officio & amicitia traxit originẽ.ut ff manda.l.1.§.1.uel loq̃tur de consilio, uel cõcilio in quo agit de approbãda causa manumissionis faciẽdæ 6 à minore 20.annorum,ut inst.ex quib.ca. ma.pos.uel non pos.§.eadẽ. † Itẽ pñt legati conferre beneficia,q̃ inueniũt uacantia in prouincia,& ecclesias uacãtes de rectoribus ordinare, siue illi, ad quos ius pertinet cõferẽdi,iã illud admiserint,ut sup.de supplen.neg.præla.c.literis, siue nõdum, nec impedit legati collationẽ ius patronatus clerico pertinens clericatus ratione, quia cum plus iuris habeat in conferẽdo platus,& hoc non impediat legatũ conferre uolẽtẽ,quam patronus ĩ psentãdo, hoc minus impediet,ut inf.eo.ti.c.dilectus;secus aũt si ius patronatus spectet ad clericũ,siue laicũ patrimonij iure,ut inf.de iure patro.c.cum dilectus. Minus enim potest absorbere legatus ius patrimoniale alicuius,quam ecclesiasticum.Nec obstant quæ dicta sunt,inf.de appel.c.1.illa enim decre. non loquitur in legato transmisso ex latere domini papæ, sed in eo, qui priuilegio ecclesiæ suæ fungitur legatione, qui liberam collationem non habet ecclesiarum illarum, in quibus instituendi ius uel præsentandi ab alijs possidetur, tempore faciendi alterutrum a iure indul 7 to nondum elapso. † Durat autem iurisdictio legatorum quandiu durat tempus eis a superiore præfixum, uel quandiu non 8 fuerint reuocati. Finitur autem † iurisdictio quatuor modis. Tempore, si tẽpore fuerit legatio limitata; Reuocatione,sed tunc finitur legatio,non iurisdictio in causis iam cæptis, quas etiam post reuocationem potuerunt per alios terminare,ut infra eo.ti.c.ult.Itẽ morte alterutrius.s.mittẽtis,uel eius qui missus est.Sed in hoc casu mortuo mittente etsi delegatio finiatur,iurisdictio tamen non finitur in negocijs inchoatis,& idem puto cum tpe legatio terminetur Nec obstat sup. tit. prox.c. consuluit; illa.n. loquitur cũ causæ cognitio tẽpore limitatur, secus ubi legatio, ut dictum est.Item finitur legatio per egressum, quod intelligo cũ legatus fines legationis egreditur,nõ regressurus, nã si egreditur ut statim regrediatur,iurisdictio intermittitur,non finitur,quia nec egredi uidetur,ut ff.de diuor.l. diuortium. ff.de in rem uerso l.si pro parte.§.uersum.Sed etsi per egressum legatio finiatur, durat tamẽ iurisdictio demandata in causis iam cæptis ante egressum, cæptas autem causas, & p hoc iurisdictionẽ perpetuã intelligo .s. per solã citationẽ,ut inf.eo.tit.ca.ulti.& sup.titu.proxi.c.gratum In summa † notã dũ est q̃ legatus dum legatione fungitur, inuigilare debet,nõ his, q̃ sua sunt; sed q̃ Iesu Xp̃i saluti & ædificationi clericali ac populi insistere, nec ĩ ꝓcurationibus grauare subiectos, ne lõgi tpis quæstũ breuis hora cõsumat, ut inf.de cẽsib.c.cũ apostolus.Prãdia ipsius nõ sint enormia, sed ꝑ mediocritatẽ uniuscuiusq; loci. ut 10.q. 3.c.ulti Sic agens,ut nulla ecclesia seu latus se indebitè prægrauari, rationabiliter cõqueratur,ut inf.de cẽsibus c. cũ instãtia. §.sanè Patiatur cõiungi ecclesias, in ꝓcurando quæ per se singulariter non sufficiunt procurare, ut d. ca. cum instantia.

tia §.si uerò. infra de præscriptio. c.accedentes; de talibus quidem contributis licet uiuere, non de symbolis, vel cõfertis, vt 44.dist.c.non oportet pro reuerentia,& c.liceat,& ut breuiter transeam, si in Apostolorum loco sunt legati, non solum sermonem eorum imitantur, sed conuersationem & abstinentiam,ut 35. distin. c.ec clesiæ principes, in fi. Alia,quæ circa materiam istam dicenda uidentur,dicam cõpetentius infra de censibus. Item notan-
10 dum † est, quòd legatus transmissus ex latere domini Papæ, in quatuor excedit legatum qui priuilegio ecclesiæ suæ fungitur legatione. Primo, quia præsente transmisso alius ob reuerentiam maioris non exercet legationem, ut infra eod. tit. cap. volentes. Secũdò, in absolutione excommunicatorum,ut no.supra eo.titu.§. officium. Tertio, in collatione ecclesiarũ uacantium, ut no.supra eo.titu.§. itẽ possunt legati. Quarto, in procurationibus. Non enim ita procuratur ille, qui ordinarius est & in domo sua consistit,sicut trãsmissus.Qualiter autem ordinarius procu-
11 randus sit,dicam infra de censibus. †Item legatus,qui de latere domini Papæ transmittitur,excedit legatum, qui transmittitur,sed non de latere transmittẽtis in uno, scilicet in absolutione excommunicatorum,ut superius dictum est §.officium:& 1
forte in alio, quia non inuenio quod legatus priuilegio ecclesiæ suæ non exerceat legationem suam, nisi præsente legato ex latere domini Papæ transmisso, de tali. n. loquitur infra eod.ti. c.volentes.

SVMMARIVM.

1 *Iudex ordinarius quis sit.*
2 *Iurisdictionem ordinariam confert consuetudo.*
3 *Iurisdictionem ordinariam confert Papæ uel princeps.*
4 *Qualitates in iudice ordinario eõsiderandæ.*
5 *Episcopi an sint ordinarii iudices monachor.*
6 *Metropolitanus an sit iudex ordinarius in tota sua prouincia.*
7 *Episcopus an inter subditos suorum prælatorum in sua diœcesi sit ordinarius iudex.*
8 *Prælati uel ordinarij iudicis officium quale sit.*
9 *Aduocato licet uendere iustum patrocinium, & assessori, iustum consilium.*
10 *Iudex expensas habere debet, & nu.* 11.
12 *Iudicis ordinarij iurisdictio circa quæ uersetur.*
13 *Iurisdictio iudicis ordinarij qualiter impediatur.*
14 *Iurisdictio prædicta qualiter finiatur.*
15 *Iudici ordinario si superior mandet id faciat, quod alias ex officio suo facere posset, quando illud exequitur vt delegatus.*
16 *Iurisdictioni ordinariæ quæ pertineant.*
17 *Diœcesani annuis uicibus suas diœceses uisitare debent, & pluries si necessitas uel utilitas exigit.*
18 *Absolutio ab excommunicatione propter iniectionem manuum in clericos competens ordinario, quando possit alteri delegari.*

De Officio Ordinarij. Rub.

DIXIMVS supra de officio delegati, & legati, restat dicendum de officio ordinarij;& ideo subijcitur hic Rubrica de officio iudicis ordinarij. Videamus igitur primo. Quis sit iudex ordinarius; Quod sit officium iudicis ordinarij; Quæ potestas; & Quibus modis impediatur ordinaria iurisdictio, uel finiatur.Ordinarius iudex † est qui à collegio eligitur,& a superiore confirmatur, ut electus in episcopum, qui per confirmationem sortitur iurisdictionem in omnibus, præter ea quæ maiorem discussionem requirunt, & munus consecrationis exquirunt,ut sup.de electio.c.transmissã. Sunt igitur ordinarij prælati ecclesiarũ, ut inf.eo.tit.c cum ab ecclesiarum prælatis,qui à collegijs eliguntur, & a superioribus confirmantur,ut sup.dictũ est. Hoc enim fallit in duobus casibus, in quibus electus ante cõfirmationem administrat, & iurisdictionem exercet. In electo in summum pontificem, qui statim administrat,& hoc ideo quia superiorem, imò parem non habet ut 23 dist.c. in nomine Domini supra de elec.c. licet. Itẽ fallit in electo cõcorditer ultra Italiã cõstituto, & romanæ ecclesiæ immediatè subiecto, in quo hæc tria faciũt, qđ in alijs operatur cõfirmatio;

firmati.o,præter actũ alienandi ut sup.de elec.cnihil in fi.& secundùm hoc intelligo inf.de iudi.c.decernimus.15.q.4.ca.j. Sunt ordinarij,electi ab uniuersitatib uel corporibus laicorum,ut in Authen.de defen.ciui.§.nos igitur colla.4.C.de iurisd.
2 om.iu.l.ult. Ordinariam †iurisdictionẽ confert consuetudo,ut C.de emancipa l. 1 argu.9.q.3.c.conquestus,quod intelligo in consuetudine præscripta,uel in ea cuius memoria nõ existit ut no.sup.de of.
3 arch.circa fi.illius.†Cõfert etiam ordinariam papa uel princeps qui est lex animata,ut in Auth.de consul.in fi.unde quo ad iurisdictionem ordinariam conferẽ iam æquipollent lex animata,& inanimata, & sic intelligo ff.de iurisdom.iu.l.& quia quod uerum est,cũ papa uel princeps nõ unam uel duas uel 10.causas alicui committit, sed uniuersitatem causarum,unde camerarium, uicecãzellarium,auditorẽ contradictarum,& auditorẽ cameræ, or
4 dinarios.puto. ¶ † Hæc autem in qualitate iudicis ordinarij attendentur, Conditio,sexus,ætas,discretio,fama.Conditio, ne sit seruus ut 3.q.7.c infamis.§ tria.Sexus,ne sit fœmina.ut 33.quæst. ult.capit. mulierem. Aetas requiritur, ut sit maior 20.annis.ut ff.de arbitris.l cum lege,uel ad minus 18.ut ff.de re iudic.leg. quidam consulebant, & hoc locum habet etiam in delegato,ut supra de offic.de lega.cap. cum uicesimum.Discretio, ne careat iudicio id est discretione. ut 3.quæst. 7. d. c.infames §.tria Fama,ne sit criminosus ideſt infames.ut 3.q 7.alleg.c.infames §. tria.Infamia tamen licet faciat ne ordinarius possit iudicare de merito uitæ,sententia tamen infamis iudicis uel criminosi tenet nec repelli potest ordinarius propter talia a iudicando, donec tolleratur in officio suo.ut.8.quæ.3.c.nonne.Sed de legatus potest repelli per exceptionem,
5 ut supra de rescrip.ca.sciscitatus.¶ † De episcopis dubitatur an sint ordinari iudices & immediate monachorum, uel monachi medios habeant, scilicet abbates, quibus demum negligẽtibus iurisdictionẽ suam, possint in monachos exercere. Et est dicendum,quòd et si ad abbates spectet clausſtralis correctio,ad episcopos tamen pertinet iudicium tribunale.C.de emen propin. l.uni.C. de patria potesta.l. 3.& inf.eod cap.quanto. & 11.q 1 cap.de persona C.de epis.& cle.authẽ.causa quæ fit cũ monacho. in Aut.apud quos oportet mo.causam dicere.§.j colla.6.uel dici potest quòd prima correctio monachorũ pertineat ad abbates,quia hoc est generale, ut quilibet prelatus in suos subditos sua iurisdictione utat, siue sit abbas, siue sit prior,ut inf. de immu.ecc.c nõ minus. inf.de maio. & obe.cap. cum in ecclesiis. Sed eis non corrigentibus, uel fortè corrigere non ualentibus succedunt episcopi. ut inf.eo.tit.c.quanto, nihilonimus dico quod episcopi sunt ordinarij monachorũ et si habeant medios coadiutores. ¶ Item
6 quæritur etiam de metropolitano, †an sit iudex ordinarius in tota prouincia, & quo ad ẽpos suffraganeos, & quo ad suffraganeorum subiectos. Sed habet medios. s.episcopos, per quos quasi per gradum causæ deferuntur ad eum ab audientia suffraganeorum suorum,quandoque per appellationem,quãdoque per querelam, uel per alios modos ut 9. q.3.c.2. & 4. Ea uerò quæ statum prouinciæ contingunt. ad metropolitanum pertinẽt. ut 9 q.3. c. archiepiscopus. Est igitur ordinarius cõpetes iudex episcoporũ suffraganeorũ.ut 2.q.7.c.metropolitanũ.10.q 3.c.quia cognouimus.in Auth.de sanct.s.epis.§.si autem.Eorum autem, qui suffraganeis subsunt, est iudex ordinarius, sed non cõpetens nisi in certis casibus, ut inf.eo.tit. capastoralis,in prin.s.in 8. casibus. Primus est, cum per appellationem defertur ad eum aliquod negotium, ut inf.eo.c.pastoralis. Secundus, cum per consultationem ut 17.dis.c.multis. Tertius cum per negligentiam episcop. ut 9.q.3.c.cum simus. inf.eod.tit. c. ad reprimendum. infra de sentent.excom.c. per tuas.sup.de offic.delega. c.prudentiam.§. sextam. Quartus,cum per discrepationem in officijs.ut 12.dist.c.de his. Quintus per quæstionem inter episcopum & subiectum ipsis,ut supra dictum est. Sextus per episcopalis ecclesiæ uacationem.ut 11.q 2.c. non liceat alicui metropolitano Septimus, per duorum contentiosam electionem,

ut 63. dist. c. ult. Octauus, & generalis. ſſi priſca conſuetudo plus ei contulit in antiqua, ut 9. q. 3. c. cõqueſtus. inf. eo. ti. c. duo-

7 Sed quæritur an epiſcopus eodem modo ſe habeat circa ſubditos ſuorum prælatorum, quos habet ſub ſe in ſua diœceſi, ut cauſæ ſubditorum per illos prælatos medios quaſi per gradum transferantur ad eum, ſicut dictum eſt ſupra in metropolitano, reſpectu ſuffraganeorum? Reſpondeo non, omnes enim cauſæ clericorum apud epiſcopum quaſi apud maius tribunal tractari debent, ut ff. de iud. l. iudicium, 11. q. 1. c. de perſona, & q. 3. c. qui reſtitit. 25. dist. c. perfectis ſup. de offi. archi. c. cum ſatis. in Auth. ut clerici apud proprios epiſcopos prius conueniantur coll. 6. circa prin. ſed Ioan. & quidam alij dixerunt, q̃ prælati inferiores ab epiſcopis per electionem & cõfirmationem, ſeu per conſuetudinem habeãt ordinariam iuriſdictionem, epiſcopus nõ poteſt cognoſcere de cauſis ſubditorum ſuorum, niſi per appellationem, uel alio legitimo modo trãsferantur ad eum, ut in metropolitano ſuperius dictum eſt; ſed circa hoc conſuetudinem antiquam & approbatam attendi ſicut plerunque in conſimilibus dico: Saluo tamen eo quod notaui ſupra de abbatibus circa monachos.

8 Officium prælati † uel ordinarij iudicis eſt, curam habere ſubditorum, ut 8. q. 1. c. qui epiſcopatũ; ſingulos pro poſſe iuuare; ſingulos releuare. ut 8 q. 1. c. clemens. Item largam manum habeat cum neceſſitatem patientibus; cum curat alienam inopiam, ſuam credat, ut 86. dist. c. fratrem noſtrum. Adulteria & ſcelera inquirat, & ulciſcatur, ut inf. eo tit. c. 1 ſi fuerint iudiciario ordine comprobata, alioquin occultos delinquẽtes non nominatim, ſed indeterminatè arguet, ut inf. eo ti. c. ſi ſacerdos. Condolebit eis, quos puniet; nam uera iuſtitia cõpaſſionem habet, falſa autem dedignationem. ut 47. dist. c. uera iuſtitia. 46 dist. ca. hoc habet propriũ. manus ſuas debet ſeruare mundas, nullumque contingere lucrum, ut in Auth. de man. prin. § oportet. collat. 3. iuxta illud. Si inciderit te iudice dirige libram iudicij, nec flectat amor, nec munera palpent. Munus enim a normа recti diſtorquet acumen iudicis, & tenebra inuoluit caligine mẽtem. Et alibi. Qã nõ mortalia cogis, auri ſacra fames. Imo & qui rectè iudicat, & præmium remunerationis expectat, fraudem in Deo perpetrat; quia iuſtitiam, quam gratis impetriri debuit, acceptione pecuniæ uendit, ut 11 q. 3. ca. qui recte. † Licet tamen aduocato uendere iuſtum patrocinium, & aſſeſſori iuſtum conſilium, ut 21. q. 2. c. non licet 14. q. 5. non ſanè, & ſpe præmiorũ inuitandus eſt aſſeſſor. ut C. de aſſeſſo. l. 1 ſalarium debet habere, ut ff. de offic. aſſeſſ. l. diem functo. Sed de expenſis iudicum uideamus; † & eſt certum quòd legati exigũt ſuas procurationes, ut diximus ſupra tit. proxi. Delegati ſicitè petunt expẽſas, nec ideo minus gratis iudicant, nam & teſtibus prouidetur de expenſis, nec ex hoc minus gratis teſtificantur, ut 4. q. 3. c. ſi teſtes. §. penult. qui incipit item liberi. Nemo enim tenetur proprijs ſtipendijs militare, ut inf. de ſimo. cap. cum ſit romana. 28. q. 1. c. iam nunc, in fine. Munera autem prohibentur, nõ ſumptus, ut 1. q. 1. c. iudices. Vnde licitè ſumitur eſculentum & poculẽtum, ut ff. de off. præſi. l. plebiſcito, & modica xenia nõ ſunt lucra, ita ut neque omnia, neque ſemper, neque nulla, neque nunquam, neque a quolibet, neque a nemine accipiat; ſed hoc totum cum moderamine, & diſcretione faciat, ut ff. de offi. proconſ. l ſolent etiam § pen. & ult. ut litigantibus damna grauia non infligant, ut,

11 10. q. 3. c. illud. De ordinario † autem, uidetur quòd non debeat habere expenſas, cum certa ſint ei ſtipendia conſtituta, ut 23. q. 1. c. militare; Imo cum proficiſcitur illa expendere debet, quæ domi expenderet, ut in Auth. de man. prin. §. illud. Sit igitur contentus his quæ a fiſco præſtantur, ut in Auth. iuſiuran. quod præſta. ab his coll. 2. circa med. Certi tamen caſus ſunt in iure expreſſi, in quibus ordinarius licitè petit ſumptus, ut in conſecrationibus eccleſiarum, & in uiſitationib. ut inf. de ſimo. c. cum ſit Romana, & inf. de cenſibus. c. ſopite, & inf. de præſcrip. c. cum ex officio, alias nihil petet, niſi quod a iure expreſſum eſt, ut 18. q. 2. c. hoc tantũ. De conſuetudine tamen tam prælati, quàm

priuati

priuati cum pro causis commissis proficiscuntur, exigunt omnes expensas, nec cõtradicit, inf. de uita & ho. cle. c. cum ab oĩ. Illud enim c. non interdicit sumptus, sed conuentionem de certa parte litis, quæ interdicitur procuratori, ut ff. de pact. l. sũptus. ff. man. l. salarium. C. de procu. l. litẽ. Q. mand. l. si contra licitum, quæ interdicitur & fideiussori promittenti iudicatum solui, ut ff. man. l. si remunerandi §. ulti.

12 Potestas † ordinarij potissimè circa tria uersatur, correctione, iudicio, & animaduersione, & his uerbis satis conueniunt uerba canonis. coherce. corripe. excõmunica. degrada. ut 23. q. 4. c. forte i fi. coherce monendo, corripe suspendendo, & habet locum hic ordo, cum quis puniendus est pro contumacia; secus si pro crimine, tunc enim pœna incipit in degradatione, & finitur in excõmunicatione, ut 81. dist. c. dictũ. inf. de iudi. c. cum nõ ab homine, in cõtumacia uerò incipit ab excõicatione, & finitur in depositione, ut 83. dist. ca. quorundam, & 83. dist. c. honoratus; alijs tamẽ uerbis utit apostolus. Argue, obsecra, increpa, in omni patientia, & doctrina. Argue de peccato, obsecra pro iustitia seruãda, increpa timorem diuini iudicis cominando: sed hæc locum habent in occultis peccatis, & in iudicio animæ, ut 2. q. 1. c. Si peccauerit, in fi. Debet aũt iudex in correctione benevolus eẽ, ut 45. di. c. licet. in iudicio iustus, ut 3. q. 7. c. iudicet. in animaduersione misericors, ut 45. di. c. uera.

13 † Impeditur aũt iurisdictio ordinarij p suspensionẽ ordinarij, si ab officio suspendat, itẽ per excõicationem, quia suspẽsũ ab officio intelligo suspensum ab ordinaria ptãte, & excõicatus excõicare nõ põt ut 24. q. 1. c. audiuim⁹, nec alios iudicare, ut inf. de sen. & re iud. c. ad probãdũ. Si uerò ordinarius sit alias in mortali crimine constitutus, etsi de merito uitæ iudicare non possit, ut 3. q. 7. c. qui sine peccato, & c. iudicet, & c. sequentib. de ptãte tamẽ iurisdictionis põt quãdiu fuerit toleratus iudicare, ut 9. q. 4. c. nonne. In his aũt casibus impedit iurisdictio ordinaria uniuersaliter. In specialibus uero negocijs impedit per alios modos præter suspensionem & excõicationẽ, s. per appellationẽ, recusationẽ, & relationẽ ad superiorẽ, negocij reuocationẽ, per alij facta commissionẽ, & per alios modos quos notare põt quilibet studiosus. Finitur autem iurisdictio

14 † ordinaria quo ad personã quatuor modis, morte, depositione, trãslatione, dignitatis renunciatione, quo ad personam iõdicit, quia uacante ecclesia localiter, & casualiter de consuetudine residet iurisdictio ordinaria penes collegium, ut inf. de ma & obe. c. cum olim inf. de hęre. ca. ad abolẽdã. 7. q. 1. ca. pontifices & ar. sup. de consuet. c. cum inter uos, & inf eo. c. irrefragabili, non tñ in oĩbus, quia nõ in collationibus præbendarum, ut inf. ne sede uac. c. illa, bene ãt dixi de consuetudine, nam alias de iure communi soli prælati, qui per electionẽ assumũtur, iurisdictionẽ habent, ut not. sup. eo. ti. in prin. In sũ

15 ma notandũ † est, ꝙ etsi superior mandet ordinario, ut id faciat quod alias ex officio suo facere posset, ordinarius non semper id exequitur, ut delegatus ratione mãdati, sed plerunque ut ordinarius iure ordinariæ potestatis, ut inf. eo. ti. c. licet. & c. graue, sæpe. n. ordinarij procurãt sibi mãdari ea quæ ipsi suo iure facere possunt, ut cũ maiori libertate & excusatione eadem exequãtur, ut 11. di. c. si quis nesciat. Item sæpe superior non intendit cõmittere, unde ei cui scribitur non imponitur necessitas suscipiẽdæ cognitionis, sed potest si uult cognoscere, potest ẽt alteri delegare, ut ff. de of. pręs. l. sæpe. sicut & causæ appellationum cum remittuntur ad examen priorum iudicum, non committuntur, ut inf. de app. c. ut debitus honor.

16 † Quæ autem ad ordinariam iurisdictionem pertineant, legitur inf. eo. ti. c. cõquerente. Solent tamen distingui duæ leges quibus ecclesiæ subsunt, episcopalis lex diœcesana, & lex iurisdictionis. Lex diœcesana in his consistit in cathedratico exigendo, item in tertia, uel in quarta oblationum, huic legi subsunt omnes ecclesię præter monasteria, ut 17 q. 1. ca. cum pro utilitate. 10. q. 3. c. inter cætera. 18. q. 2. c. quãm sit. Capellæ tamen monachorũ subsunt huic legi, ut inf. eo. ti. c. conquerẽte. 16. q. 2. c. statuendũ, nisi monasteria essent exẽpta cum capellis suis, ut inf. de priui.

c.quoniam.& ca.cum capella.& ar.16. q. 2.c.uisis,inf.de capel.mon.c.ecclesijs.Lex iurisdictionis est quoddam ius, ex quo episcopus habet conferre omnia sacramẽta, cognoscere de causis, coercere delicta. Huic legi subsunt & seculares ecclesiæ,& monasteria,ut 50.dist.ca. accedens 18.q. 2.c.hoc tantum.16.q.1.c.interdicimus,& eorum capellæ ut inf.eo.ca.conquerente, & omnes ecclesiæ sitæ in diœce. ut 16. q. 1.c.omnes basilicæ,quamuis autem dixerim monasteria exempta a lege diœcesana,seruitia tamen quæ ab antiquo præstare consueuerunt præstabunt, ut 18.q.2. c.seruitium,& censum statutum,ut 18.q. 2.c.Eleuterius.hoc etiam notabis,q̃ licet distinguam duas leges diœcesanam,& iurisdictionis, frequenter tamen una ponitur pro altera,ut inf.de rescrip.c.auditis. inf.de regul.& transe.ad rẽli.ca.ex parte. inf.de in integ.re.ca auditis, exigit igitur episcopus a cunctis ecclesijs, siue diœcesibus præter monasteria sicut dictum est, cathedraticum siue synodaticũ. Vocatur autem cathedraticum, eo quòd ob honorem cathedræ soluitur;synodaticum, qa frequenter uenientes ad synodum soluũt, quãritas cathedratici uel synodatici erit de iure duorum solidorum,ut 10 q.3. ca. placuit.inf.eo.tit.c.conquerente,& erunt exiguioris monetæ.ut ff.de leg.3 l.nummis,uerius puto,ut tã in quantitate, q̃ in qualitate pecuniæ inspiciatur consuetu-
17 do.† Diœcesani annuis uicibus suas diœceses uisitent,ut 10 q.1.cap.decernimus, 1
uel pluries,si necessitas uel utilitas exegerit, ut 18.q.2.c.uisitandi,& non semel in uisitatione sua faciẽt quod docetur 10 q. 1.cap.placuit.Sed & si uiderint aliquos amouendos, poterunt amouere ut sup. de rescrip.c.dilectus, sed cũ in monasterijs officium uisitationis impendunt, non introducent secum clericos seculares, nisi duos,uel tres,& illos in decenti habitu ut
18 inf.eo.tit.c.ut iusta Item notabis † quòd potestatem absoluendi excommunicatos propter iniectionem manuũ in clericos uiolentas,quæ ex officio competit ordinario in specialibus casibus,potest alteri delegare,ut infra eod.ti.cap.ult. hoc ideo dico,quia potestas absoluendi tales excõ missione competens,alteri committi non potest,ut sup.de offi.dele.cap.ult.

SVMMARIVM.

1 *Officium iudicis quid sit. & in quibus locũ habeat.*
Et quando actioni deseruiat, & loco actionis intentetur,nu.2.& 3.
4 *Officium iudicis latissimum est.*

De Officio iudicis. Rub.

TRACTATVM est supra singulariter de officijs dignitatum, & de officijs iudicum, & quid ad singulos pertineat ratione officiorum, quid ratione iurisdictionis delegatæ uel ordinariæ hic autem indistinctè & indeterminatè tractatur de officio iudicis, nec exprimit cuius,delegati uel ordinarij, eo quod quædam,de quibus sub rubric.tractatur,communia sunt cuilibet iudici tam delegato, quàm ordinario,ut dare aduocatum non habenti,ut infra eod.titu.cap.1.restituere læsos,quod commune est ordinario & delegato,ut inf.de in integ.resti.cap.penul. C.ubi & apud quem in integ. resti. postu. l.ult.& propterea sic simpliciter intitulatur Rubric.de officio iudicis. Videamus igitur. Quid sit officium iudicis; in Quibus locum habeat; Item quando deseruiat actioni; Et quando imploretur & intentetur loco actionis. Officium † iudicis est potestas iudicis a iure sumpta;Habet autem locum officium iudicis tam in his,quæ ante iudicium fiunt, sunt tamen iudicij præparatoria; quam in his, quæ in iudicio facienda occurrunt.Ante iudicium ut habeat publicam personam si potest, aut duos uiros idoneos qui fideliter uniuersa iudicij acta conscribant, uidelicet.citationes dilationes &c.ut inf.de proba.cap.quoniam contra falsam; Circa edicta mittenda ad loca in quibus rei morantur ut inf.de appell.c. cum parati. inf.de dolo & contuma.cap.cum olim.si inueniri possunt,ut inf qui ma.acc poss. ca.relatum;alioquin mittitur ad domos, uel ecclesias eorum, ut inf.de dolo & con

tu.

tu. c. causam. ff. de lib. agno. l. 1. in princ. ff. de damn. infec. l. 3. § prætor. 16. q. 3. c. placuit, ut quicunque. § potest. in ver. is aũt. inf. de dolo & contu. c. contingit. & c. vlt. inf. de cle. non resi. c ex tuæ, denunciabit cognatis & amicis, ut absentem defendãt vel venire procurent. ff. ex qui. cau. ma l. ergo. ff. ex quib. ca. in pos. ea. l. hic autem. inf. qui fi. sint leg. c. perlatum. Circa dilationes indulgendas, pro conditione causæ, temporis, uel personæ, ut his consideratis iudex ordinem edictorum, uel compendium moderetur, ut ff. de iudi. l. nonnunquam, & ut per eas delegati iurisdictio nimium non arctetur. vt sup. de offi. deleg. c. consuluit. Vt principales personę in iudicio comparentes non per aduocatos, sed per seipsos factum proponant, nisi forte adeo fuerint indiscreti, ut eorũ defectus de iudicis licentia per alios suppleatur, vt inf. de iudiciis. c. pastoralis. Vt porrigantur libelli apti, & conuenientes rei, de qua agitur, alioquin iudex ex officio suo repudiet, vel assessor. vt inf. de iudi. c. examinata. ff. si mẽs. fal. mo. dixe. l. 1. 3 §. sinautem. C. vt nemo priua prædiis suis vel alien tit. impo. l. 2. in fi. & ff. de assess. l. 1. uel quod sine scriptis agatur in speciali bus casibus, quos notabo inf. de libel. obl. Item ut per narrationem actoris, & respõsionem rei fiat contest. lit. ut dicam inf. de lit. contest. c. 1. C eo titu. l. uni. nisi agatur causa denunciationis uel inquisitionis, in quibus nec libellus porrigitur, nec fit cõtestatio litis, ut dicam inf. de accu. inqui. & denun. Item ut iuretur de calumnia, & de ueritate dicenda. ut inf de iuramen. calum. Item ut fiant positiones partium, & interrogationes iudiciales. Item ut patiẽter audiatur aduocatus. ut ff. de offi. procõ. l nec quicquam. § circa. † Vt suppleat 2 defectus. aduocatorũ in iure. ut C. ut quæ desunt aduoc par. iu. sup non autem in facto suppleat, nisi de facto iudici liqueat, vt iudici, & post lit. contest. Exempla. C. de appel. l. ampliorem. C. de temp. appella l. 2 §. vltimo. ideo autem ante lit. contest. iudex de facto supplere non potest, quia ante lit. contest. omnia constant iudici, non ut iudici, sed vt priuato, & ideo dici consueuit. quod ea quæ ante lit. contestat. contingunt, non pertinent ad officium iudicis, vt ff. de ædil. edict. l. ædiles. §. item sciendum. Fallit in casu. Nam iudex ex officio suo repellit procuratorem militem, etiam aduersario suo tacente. vt ff. de procurato. l. filius. §. veterani. C de procurat. l. militem. Sed illud contingit propter publicam vtilitatem. Nec obstat his, quæ dicta sunt, lex, quæ uidetur velle, quòd iudex suppleat de facto, & ante lit. contesta. ut ff. de pet hæredita. l. vltima. nam quod ibi dicitur, etsi non excipiatur; exponendum est sic, id est, si non habeat locum doli exceptio, satis tamen consulitur officio iudicis, & sic intelligo suppleri de facto, & post lit. contestatio. supra de consuet. cap. vlt. infra de senten & re iudic. capit. cum Bertoldus. infra de. concess præb. cap. ex parte, supplet autem iudex & ante sententiam, opponendo ad uocatis, & quærendo a partibus, & sicut melius potest verum inuestigando, vt 30. quæst. vlt. c. vlt. supplet etiam & post sententiam; ut in fructibus, ut ff. de re iudi. l. Paulus. † Item locum habet iudicis officiũ in omnibus, quę post lit. contestatio. accidunt circa rem petitam, vel contingunt, vel si fructus ex ea percipiantur, vel damnum in ea detur, siue pretium rei petitæ ad possessorem perueniat, vel aliquid loco pretij, quæ post lit. contestat. accidunt ualde pertinent ad officium iudicis. vt ff. de rei uendi. l. non solum. & l. item si verberatum §. 1. & C. de rei vendic. l. certum est, institu. de offic. iudic. § post inchoatam. & §. eo quoque nomine. ff. de ædil. edict. l. ędiles. §. sciendum. ff. de aqua plu. ar. l. si tertius. §. officium & ff. de vsur. l. 2. idem in dolo, vel culpa, seu negligentia admissa post lit contest. sicut multis probatur exemplis. vt ff. de rei uen. l. qui petitorio. §. primo. Item iudicis officio fit delatio iuramenti circa quantitatem expensarum. ut in Auth. de iudi. §. oportet, colla 6. in quantitate damnorum, ut inf. de his quæ ui. metusue causa fi. cap. ul. C. unde ui. l. si quando 2. quæstio. 1. capit. in primis. Item ex officio iudicis defertur iuramentum, quandoque actori, quandoque reo, inspectis personarum & causę circumstantijs, ut inf. de iureiuran. ca. vlt.

de qua materia ibi plenius tractabimus. Item ut certam ferat sententiam prout pōt. ut ff. de iud. l. de qua re. & iusti. de actio. §. curare. Item ut sententiam executioni demandet, si egeat executione; nam si in rei uendicatione pronuntiatur pro possessore contra petitorem absolue tur possessor, nec est opus alia executione; si autē contra possessorem pronuncia uerit, iubebit eum rem restituere cum fructibus. ut ff. de rei uen l. nt ex diuerso. §. ubi alienum. Sed si possessor neget se in præsenti restituere posse, & sine frustatione uidebitur tempus restituendi causa petere, indulgendum est ei, ut tamen caueat de litis æstimatione cum fideiussore, si intra tempus quod ei datum est, non restituat. ut insti. de of. iudi. §. j. In personali autem actione debet pronunciare absoluendo, uel condemnando. ut. C. de sen. & inter lo. om. iu. l. præsens. Non refert quibus uerbis utatur: nam siue dicat absoluo, siue dicat, mihi uiderur Ticium nihil debere Seio. Item siue dicat, condemno in decem; siue dicat, præcipio Seium dare decem, uel æquipollentia uerba, ualet. sententia. ut ff. de re iud. l. in sententia. de arbi. l. quid tamē. §. sed arbiter. inf. de uer. sig. c. in his In his igitur, & consimilibus, de quibus exēpli gratia aliqua super litera ipsa notaui, iudicis officium ante litem contesta. actioni deseruit, sicut mercēarius & minister; & in tali imploratione officij non est facienda litis cōtestatio, eo ꝙ facta uel faciende est in principali, cui per imploratione officij deseruitur; sicut alias dicitur, non esse faciendam litis contestationem in causa appellationis, si facta est in principali. ut inf. de appel. c. per tuas. Aliquando deficiente actione, cum nulla cō petat actio, ad hoc quod intēditur imploratur. iudicis officium, & tunc succedit loco actionis, licet nō sit actio, ut cum petitur in integrū restitutio, a maiori uel minori non distinguo. ut ff. de mino. l. quod si minor. §. ul. In hac igitur imploratione 4 officij, quæ loco actionis succedit, & ꝓcedit utdictum est, erit facienda litis contestatio. ut inf. eo. tit. c 2. in prin. Itē imploratur. officium iudicis principaliter ad interponendum cautionem, id est, hoc solū agitur & petitur ut caueatur, ut cum petit legatarius sibi caueri de legato præstādo. ut C ut in pos. lega. l. 1. ut cum uicinus petit sibi caueri de damno infecto ab eo, cuius domus minatur ruinam. ut ff. de damno. infect. l. prætor ait. §. ei. & l. dies. §. hoc autem Incidēter autem agitur de cautione interponenda iudicis officio; ut ecce agebatur rei uen. coram iudice, & re usucapta post litē cōtesta. iubet iudex caueri a reo. quod non impignorauerit uel non manumiserit si seruus uēdicabatur, ut ff. de rei uend l. si post susceptum; uel agitur pigno. acti. iudex incidenter iubet creditorem cauere de dolo ut ff. de pigno. acti. l. creditor: ubi ergo iudicis officium principaliter intentatur. nec de alio agitur nisi de eo quod per officium iudicis postulat libelllus porrigendus est, & litis contestatio facienda: ubi autem de aliquo principaliter agitur, & incidenter imploratē officium iudicis super aliquo faciēdo. super hoc quod per officium petitur. litis contestatio locū non habet. ut. inf. eo. tit. c. 2. & propterea locum officij imploratio non habet. inf. de appe. in c. significante, qa cū canonici cōueniss ent episcopum, intelligo porrecto libello, & agerent contra eū petitorio dicentes quod in macellis eorū carnes uēdi deberent, unde episcopus iniuriosè faciebat uendi in suis, ut dicebant non poterant quasi incidenter & per officium iudicis postulare, qđ petebant principaliter per libellum, scilicet, ius uendendi reduci ad statutum antiquum, nec mouet quod dicit ante litem contestat. nam idem esset & post lit. contestat & ideo ponitur in litera, præsertim. Multa alia exempla poni possent in quibus iudicis officium imploratur principaliter tā in ciuilibus quæstionibus, quam in extraordinarijs criminibus puniendis, & in quibus incidenter siue ante litem contesta. siue post: sed sufficiat superiora posuisse causa breuis & summariæ doctrinæ. † unde alibi dicitur, officium iudicis latissimum est. ut ff. de iurisdi. omn. iudic. leg. 1. eo. quod ita latè patet ut exempla quæ ponenda concurrerent, numerari non possent.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Maioritas quib. ex causis inter clericos cõsideratur.*
2 *Obedientia in quibus consistat.*
3 *Superiori quando & a quibus sit obediendum.*
4 *Subditus an in dubio obedire teneatur superioris mandato.*
5 *Habens duos iudices quorum unus præcipit unum, & alter contrarium, cui magis obedire teneatur.*
6 *Monachus an potius abbati quàm episcopo obedire debeat. & nu. 9.*
7 *Mandato oneroso superioris an sit parendum.*
8 *Vxor an peccet mortaliter frangendo uotum abstinentiæ, ad mandatum mariti.*
10 *Monachi regulares magis sunt astricti obedire abbati uel priori, quàm clerici se culares suo episcopo.*

De Maioritate, & obedientia. Rubrica.

TRactauimus supra de ministris, Sed quia ministrorum quidam sunt maiores quidam minores: ad hoc.n. dispensationis prouisio gradus diuersos & ordines constituit esse distinctos; ut dum reuerentiam minores potioribus exhiberent, & potiores minoribus dilectionem impenderent, vera cõcordia fieret & ex diuersitate contextio: non enim eccles. alias subsistere poterat, nisi huius magnus eam ordo seruaret, quod celestiũ militiarum exemplar nos instruit: quia dũ sunt angeli, sunt & archangeli in potestate & ordine differentes. vt 89.dist.c.ad hoc, & sicut membrorum varietas per diuersa officia, & robur corporis seruat, & pulchritudinem repręsentat, ita varietas personarum per diuersa nihilominus offcia distributa & fortitudinem & venustatẽ sanctę Dei ecclesiæ manifestat. vt 89. dist.c.1. Ideo post tractatum ministrorum ponitur hic rubrica de maior. & obedien. In hac igitur rubrica tractatur de maioritate & minoritate ministrorum, & de obedientia maioribus a minoribus impẽdenda. Videamus ergo quibus ex causis maioritas inter clericos attendatur, & in quibus obedientia consistat. Maioritas 1 consideratur ex quinque causis, †Potestate siue iurisdictione, Ordine, Consecratione, Antiquitate. Prærogatiua ordinantis, Potestate siue iurisd. qua præst archidiaconus archipresbytero. ut sup. de off. archidia. c. 1. Ordine, quo præest presbiter diacono. ut 93. dist. c. legitimus in fi. diaconus subdiacono, & sic deinceps. ut 93. dist. c. 2. subdiacono, & hæc duo membra probantur in 89. distin. c. ad hoc in fi. Consecratione, qua pręest episcopus presbitero. ut 99. dist. c. olim episcopus, & episcopus cũctis in ecclesia constitutis. ut 25. dist. c perlectis. Antiquitate, ut prior habeat q prius fuerit ordinatus. ut inf. eo tit. c. 1. 75. dist. c ordinationes. sup. de ele. c. dudũ ad audiẽtiam. ff. de albo. scri. l. j. Prærogatiua ordinãtis. ut maior habeatur qui a maiore fuerit ordinatus. ut inf. eo. ti. c. p tuas. ff. de albo. scrib. l. 2. Et hæc omnia no. sup. de offi. arch. in prin. sed ibi omissum est unũ mẽbrum. s. consecrationis, quod hic additur.
2 Obbedientia † uero consistit in tribus, in reuerentia, iudicio, & præcepto. Reuerentia debetur ei, qui præcedit in ordine uel antiquirate. ut 93. dist. ca. a subdiacono. ff. de albo. scriben. l. 1. Vt minor assurgat maiori, nec sedeat siaute maiore. ut 93. dist. c. non oportet. maior præcedat, minor sequatur in sedendo, scribendo. ut 17. dist. c. ult. 96. dist. c. bene quidem. ff. de albo. scri. li. j. & incedẽdo, quamuis in hoc consuetudo Romanæ curiæ contrarium seruet, nã minor pręcedit & maior sequitur. Item in consuetis & honestis seruitijs faciendis ut inf. eo. ti c. statuimus. sup. de cõst. c. quoniã fallit in duobus casibus, ut cum minor ordine & posterior tempore maior est potestate uel iurisdictione, ut archidiaconus qui etsi inferior sit archipresbitero tempore; & ordine, maior tamen illo cẽsetur, & ei ab illo est obediendum. ut 25. dist. c. perlectis. Item fallit cum minor gerit uicem & locũ maioris. ut 93. dist. c. ult. Obedientia iudicij, & pręcepti debetur ei qui præest iurisdict. oni uel consecrationi, nã alias sententia a nõ iudice lata nullius est momẽti ut inf. de iudi. c. at si clerici. C. si a nõ compe. iudi. per totum. & idem in prę-

cepto, ut 7.q.1.c.quia frater. Virtus autem siue efficacia præcepti est, q̃ subditus tenetur obedire præcepto prælati sui ex necessitate, aliter peccat mortaliter, immo ariolus & idolatria iudicatur. Obedientia verò uictimis iure præponitur, quia pui ctimas aliena caro, per obedientiam propria caro mactatur, ut 8.q.1.c.sciendum, quod intelligo cum superior præcipit licitum & honestum. Obediendum † est superiori a clericis in omnibus, quę ad diuini cultus obsequium pertinent, uel quæ ecclesiasticæ utilitatis cura peragere suaserit. ut in præalleg.c.quia frater.7.q.1.unde si præcipiat superior aliquid contra Deum, non est ei obediendum, quia tunc Deo magis, quàm homini obediendū est. Vnde non semper malum est non obedire, & obedientia nō est seruanda in rebus illicitis, ut 11 q.3.c.si dominus, Nunquā enim propter obedientiam malum committendum est, sed aliquando debet bonum, quod agitur, intermitti. 2 q.3 c. qd ergo. Sed quid si subditus † dubitet an sit licitum uel non quod a superiore mandatur? Respondeo in dubio obediat, nam etsi fortasse reū faciat superiorem iniquitas imperandi, Innocentem tamen inferiorem ostendit ordo seruiēdi, ut 23.q.1. c.quid culpatur. in fi. nec mireris, si circa idem mandatum peccet idem præcipiendo, non autem inferior obediendo, nam & hoc aliàs cōtingit, ut 24.q.5.c. manifesta & c.noluit, & ff. de iudiur.c. debitores. Itē etsi onerosum sit qđ mandatur, obediē dum est, ut 19.dist.c in memoriam, & si iniusta correctio sit, toleranda est, ut 100. dist.c contra morem, & quod dixi in dubio obediendum, intelligo nisi dubitatio esset crassa & supina, quæ non excusaret, ut si superior mandet aliquid, quod sit cō tra articulos fidei, contra præcepta & prō hibitiones, contra generale statutum ecclesiæ, In talibus non excusaret dubitatio, quia nec ignorantia, ut 16.q.1.c. si cupis. Qui enim quæ Dei sunt nescierint, a domino nesciuntur, unde si quis ignorat ignorabitur, ut 38.dist.c qui ea. Sed po e † quòd aliquis duos habeat iudices, unus præcipiat unum, alter contrariū iubeat, cui erit magis obediendum, uidetur Augustinus pro regula tradere, q̃ maiori sit obediendum, ut 11.q.3.c qui resistit. Sed obijcitur de clericis subiectis episcopo, q̃ magis tenentur obedire episcopo q̃ metropolitano, ut 9 q.2 per totum. † Obijcitur & de monachis, qui magis tenent obedire abbati, quam episcopo, ut 58. dist. c. 1 & 2. Nec episcopus debet relaxare sentē tiam excommunicationis latam a plebano, ut supra de offi.ordi.c.cum ab ecclesiārum. Ad quæ respondeo. Canon ille loquitur, quoniam negotium super quo mādatur, translatum est ad superiorem iudicē per appellationem, tūc ad eum spectat negotium principale, ar. sup. de offi. dele. c. prudentiā. in fi. & ideo maiori est obediēdum, uel loquitur quādo minor habet iurisdictionem a maiori, & maior reuocat in eo casu in quo potest, ut ff de iudi. l. iudicium. & arg. ad idē C. de offi. recto. prouin. l. potioris, uel si bene intelligatur litera illius canonis, cessabunt obiectiones nam in primo exemplo loquitur de curatore, qui nullam habet iurisdictionem & si habeat administrationem, loquitur de proconsule, qui habet iurisdictionem, & ideo ei obediendum. In secūdo exemplo ponit de proconsule, & principe, Item de principe, & de Deo, in quibus casibus indubitanter principi contra mandatū proconsulis, & Deo contra mandatum principis est parendum, ut 8.dist.c.quę contra mores in fi. † Vnum non omitto, q̃ mandato superioris onerosō est parendum ut 19.dist.c.in memoriam, & patientissimè toleranda est etiam iniusta correctio. ut c.dist.c.contra morem. Et hæc omnia locum habent in duobus ordinarijs iudicibus, Cæterum si duo sint delegati contraria alicui mandantes, tunc locum habet c.cum contingat. de rescrip. Quid † de uxore an peccet mortaliter frangendo uotum abstinentiæ ad mandatum mariti, cū maiori potestati potius parere debeat, q̃ marito, ut superius dictum est? Respōdeo. Deo obedit in hoc, q̃ marito obedit, quia hoc facit iuris auctoritate ut 33.q.5.c.manifestum & ca.noluit. Quid si episcopus † uellet monachum instituere prælatum in ecclesia seculari, Abbas nolit, cui magis obediendum est? Respondeo abbati. ut

16.q.c.cũ pro utilitate.&c. monachi.58. dist.c.1.& 2.Nec obst.16.q.1. c qui uere. q.n.ibi dicit,nisi iubeat ab epo,suppleo, cum licentia abbatis .Sed fateor, quod si episcopus velit causa necessitatis secũdũ uetera iura & statutũ antiquum ecclesiæ ut 55.dist.c priscis, siue hodie causa utilitatis.ut in d.c. cũ pro utilitate, cogendus est abbas consentire,& monachum licenciare, uel superiorẽ agendum: ut not. in eo qui postulatur in epum, si a suo prælato nõ cõceditur,sup.de postula. circa prĩ. Item si episcopus uocet monachum ad se ad ministerium cubiculariatus,nunquid potest inuitum inuito abbate abstrahere? uidetur quod sic,ut 2.q.7.c.cum pastoris. Sed puto contrarium,quia hoc est priuilegium solius papæ quẽlibet ad se uocare clericum,uel monachum.ut 9.q.3 c p principalem,sed si uocet ad se monachũ, & abbas cõtradicat,monachus debet obedire Papæ, ut 8.dist.c.quę contra mores. & 11.q.3.c. qui resistit Item quid si prælatus uocet aliquem religiosum ad suũ coniunctum,ubi religiosus generalia statuta sui ordinis obseruare non potest,puta, prælatus frequenter equitat & fratrem prędicatorum secum frequenter equitẽ ducit cum sit de generali statuto ordinis ut nullus equitet nisi infirmus,& certe consulo ut ad castrum proprium reuertatur, nec periculum suũ exponat commodis alienis.ut 40.dist.c.sicut non suo,& idem dico in fratre minore prælati alicuius camerario constituto, cum sit de generali ipsorum statuto quod denarios non contingant, Satis enim absurdum reputo, taliũ manus ex contractu pecuniæ rubiginosas fieri,& frequenter insistere calculo rationum,quem enim senseris aut semper, aut crebro de nummis loquẽtem, instituerem potius habeto,quàm monachum. ut 01 16.q 1.c.si cupis † Et nota, qđ monachi & regulares magis sunt astricti obedire suo abbati uel priori tanquam qui renũciauerunt propriæ uoluntati,quàm cleri seculares suo episcopo. ut 12.q.2. non dicatis,sup.de offi.ord.c.quanto.Item cleri si sunt magis astricti,quam laici.arg.71. dist.c.primatus.

SVMMARIVM.

1 *Treuga quid sit,& quid sit pax. Treugarum quot species sint.*
2 *Fides an sit seruanda eo eempore,quo treuga conuentionalis finitur.*
3 *Treuga canonica quãdo sit seruãda,& quã do bellum ceßare debeat.*
4 *Treugę canonicæ quibus personis perpetuò debeantur.*
5 *Prælati & maximè episcopi,tenentur discordantes ad concordiam reuocare.*
6 *Episcopus propriam iniuriam nõ uindicat.*
7 *Episcopus an possit iniuriam ecclesię remittere.*
8 *Pater iniuriam illatã filio remittere potest*

De Treuga & Pace. Rubrica.

QVIA ad officium iudicis spectat pacificare discordes. ut 90. dist. per totum,& maximè in c.discordantes & in c. dissidentes. Ideo post tractatum de officio iudicis ponitur rubrica de treuga & pace.Videamus igitur,Quid sit treuga,Quid pax,& Quibus temporibus potissimè pax & treuga debeant obseruari; † Treuga est securitas pstita personis & 1
rebus ad tempus discordia nondum finita. Pax est discordiæ finis. Itẽ treugarum duę sunt species.Nam alia conuentionalis,alia canonica.Conuentionalis ex conuẽtione recipit formã: sicut & cõtractus ex cõuentione legẽ,ideſt,formã accipiũt ut ff.de posiri.l.1. §.si cõueniat.ff.de re iudi.l.contractus, sicut ex ultimis uoluntatibus uoluntas est lex. ut in Auth. de nupti. §. disponat collat. 4. Eo autem tempore,quod ex conuentione finitur,etiam hosti fides seruanda est ut 23 q. 1,c. noli. 2
22.q.4.c.Innocens,quod intelligo si & in fidelis seruat fidei, alias non. ut infra de iureiuran.c pernenit.27.quęs.1.c.sed infidelis.C.de transact. l. si diuersa pars. & l. cum proponis.ff.loca.& conduc.l.quęro. §.interlocutorẽ.95. dist. c. esto subiectus licet sit ar.cõtrarium. 11. quæst.3. c.inter uerba.in fi.33.quæstio.5.cap. quod Deo, & 22. quæst. 2. c. ultim. † Est & treuga canonica, quæ præter omnem conuen- 3

tionem

tionem certis diebus, & temporibus ſeruanda eſt, ut inf. eod. titu. cap. 1 Sed contra hoc opponitur, aut loquitur de iuſto bello aut de iniuſto Si de iuſto, a tali etiam his diebus, de quibus hæc decre. loquitur, ceſſandum non eſt. ut 18. quæſt ul ti. c. ſi nulla. Si autē de iniuſto, hoc nullo tempore faciendum. ut 11. q. 3 c Iulianus & c. ſi dominus 23 q. 2 c. 1. & 2. Solutio, poteſt hoc intelligi de iuſto bello, a quo & c. ſi nullo tempore ceſſandum, minus tamen ei uacandum eſt his diebus & temporibus, de quib. hæc decre. ſupponit, & hoc idem innuit illud decretum ſi nulla; cum dicit, ſi ineuitabilis urget neceſſitas, uel importunitas. Item poteſt intelligi & de iniuſto bello, quod ſi nullo tempore ut faciendum, minus tamen his diebus & temporibus, quam alijs. Ad has treugas canonicas obſeruādas tres funiculi colligantur; excommunicatio diœceſanorū, confirmatio uicinorum epiſcoporum, & mutuum conſilium, & auxilium a coepiſcopis impendendum, ut infr. c. 1. & 90. diſtinct. cap preçipimus & cap. perlatum Sed quæritur an epiſcopi conſtituantur tranſgreſſores ſi hoc non ſeruant? Et poteſt dici quod non, eo quod non ſunt hæc moribus utentium approbata. ut 4. diſti.
4 c. in his. §. leges. † Quare autem his diebus & temporibus, de quibus loquit hæc decreta, treugæ canonicæ potius ſint ſeruandæ ſuper litera ipſa notaui. Et eſt ſciēdum quod certæ ſunt perſonæ, quibus p·
6 petuo canonicæ treguæ debentur, ut ſunt presbiteri, monachi, conuerſi, peregrini, mercatores, ruſtici euntes, & redeuntes, & in agricultura exiſtentes. Item, & animalibus quæ arant ſemina, & quę portāt ad agrum, ut inf. eod. titu. cap. 2. Item romipetæ & oratoria uiſitantes. ut 24. quæſtio. 3. c. ſi quis romi petas; habent autem hoc priuilegium ruſtici quandiu fuerint
7 ī agricultura, ſicut milites donec pugnāt. ut C. de reſti. mili. l. ult. & C. quibus non ob. lon. tem. præſcr. l. ult. ſic clerici, monachi, & cōuerſi donec ī eccleſiijs canonicè
8 ac regulariter uiuunt. ut C. de epi. & cler. l. generaliter; & ſic legati gaudent priuilegio donec in legatione conſiſtunt. ut ff. de iudi. l. 2. §. planè; ſic animalia quæ ad culturam agri pertinent. ut C. quæres pignoꝛ. ob. poſ. l. pignorum. In ſumma hoc ſciendum eſt, quod † quilibet prælatus & maximè epiſcopus prius de plano & abſque coactione, poſtmodum autē iuriſdictione & poteſtate debet diſcordantes ad concordiam reuocare. 90. diſt. c. 1. & 5. q. 2. c. primates, & litigantes reconciliare. ut ff. de uſur. l. ſi. uſufructus. §. æquiſſimū. ff. de offi. præſi. l. illicitas. §. ne potentiores; Sed obijcitur, ſi ſic inter litigantes componatur, remanebunt crimina impunita, quod eſt contra legem. ut ff. ad le. Aquil. l. ita uulneratus. Item expedit crimina nocentium eſſe nota. ut ff. de iniur. l. eum qui. inf. de collu. c. 1. & 2. Ad quod reſpondeo, quod dixi ſuperius locum habet in cauſis ciuilibus, in actione iniuriarum, quam quilibet remittere poteſt, ſi iniuria non contingat eccleſiam. ut 23. quęſt. 4. cap. ſi is qui, & ſi ſit facta non faciēda. ut ff. de pact. l. ſi unus. §. pacta. Item hoc intelligo in ciuilibus actionibus, eo ſaluo, quod in quibuſdam caſibus compoſitionis remedium locum non habet. ut inf. titu. proximo. c. ulti. Itē hoc intelligo, ubi de crimine ciuiliter agitur; nam & ſi crimen quis remittere nequeat, poteſt nedū a ciuili actione ſed ab accuſatione deſiſtere. ut inf. de accu. cap. ueniens; quando autem ab accuſatione impunè poſſit deſiſti, & quando non, & quando crimen in abolitione ueniat, ſuo loco dicemus.
6 Item notādum, † quod epiſcopus propriā iniuriam uindicare non poteſt. ut 23 quæſtio. 4. cap. inter querelas. Sed eam debet remittere, quia ei ſanctitas ignoſcendi gloriam dereliquit. ut C. de epiſco. & cle. l. ſi quis in hoc genus, ſed non facile dimittere debet; Nam reipublicæ intereſt pœnas facile non dimittti, ne ad maleficia temere quidam proſiliat. ut C. de pœnis. l. ſi operis. † Quod autem iniuriam
7 eccleſiæ poſſit remittere, quibuſdam argumentis ſuaderi poteſt. Nam epiſcopus eſt pater eccleſię. ut 95. diſtin. cap. eſto, ſed
8 † pater iniuriam illatam filio remittere poteſt. ut ff. de iniur. l. ſed. ſi unius. §. filius fam. Item actio iniuriarum non eſt in bonis eccleſiæ antequam intentetur, & lis ſuper ea conteſtetur, ut ff. de iniu. l. iuiu-

riarum

riatum actio, vnde cum non sit in bonis ecclesiæ, potest eam remittere sine consensu capituli, vt inf. de his quæ fi. a præl. c. cum in apostolica. Sed hoc non puto fore verum, nec obstant argumenta superiora. Nam etsi dicatur episcopus pater, est tamen ecclesiæ procurator, vt infra de dona. c. 2. 10 q 2. c. casellas. 12. qõ. 1. c. vlt. 14. q 1. c. sine exceptione. In d. c. cũ apostolica, fauor religionis attenditur, summa autem est ratio, quæ pro religione facit, vt ff. de religio. l. sunt personæ.

SVMMARIVM.

1 *Pactum quid sit.*
2 *Pactum vnde dicitur.*
3 *Pactorum quot species sint.*
4 *Pactorum diuisiones quæ sunt.*
5 *Pactorum uires an porrigantur ad alias personas.*
6 *Pactorum effectus quis sit.*
7 *Pactum nudum quia sit, & quot modis uestituatur.*
8 *Pœna non seruantis pactum, quæ sit.*
9 *Pactum omne an sit seruandum.*

De Pactis. Rubr.

EXplicito tractatu ordinandorum & officiorum. Accedimus ad præparatoria iudiciorum, sed quia homines, vt iudicia euitent, pacta ineunt & transactiones. Iccirco de his præmittitur. Et primo de pactis, eo quod decentius, & honestius gratis a iure discedit ur, quàm pecuniæ interuentu, & quia pacta generaliora sunt, quàm transactiones. Videamus igitur Quid sit pactum; Vnde dicatur: Quot sint species pactorum; Et quot diuisiones; & ad quos pactorum vires porrigantur; De quibus rebus paciſci possit; & Quis sit effectus pactorũ; Et quæ pœna sit non seruantis pactum. Pactum 1 † est duorum pluriumve consensus in idẽ s. dandum, vel faciendum. non autem in eodem vero, vel falso. Nam si duo, vel plures consentiant in hoc vero, s. Titium esse hominem, vel in hoc falso, Titiũ esse asinum, non erit pactum, quia non erit obligatorium, talis enim cõsensus neutrũ alteri obligat; & quia dixi dandum uel faciendum, intellige alteri pacisscntũ ab altero. Quid enim si paciscar tecum inuito Titio quod Titius det Seio? pactũ nullum erit: Sed si paciscar tecum ut des Titio, pactum erit quandoque utile, quando que inutile ad agendum. ff. de uerb. obl. l. stipulatio ista §. alteri. & §. si stipuler. Nec mireris si pactum inutile ad agendum, pactum uocetur. nam sic à iure uocatur. ut C. eod. ti. l. debitorum & l. pacto. & inf. eo. tit. cap. ult. & per hoc quod dixi pactũ duorum pluriumve, differt a pollicitatione; quia pollicitatio est solius offerentis promissio. ut ff. de polli. l. pactum. Promissio autem referri potest nedum ad pollicitationẽ, sed ad nudum pactum. Item ad stipulationem. ut ff. de ædil. edic. l. sciendũ. 2 §. 1. Dicitur autem † pactum a pactione ut ff. eod. titu. l. 1. pactio uerò a pace & actu, quasi pacis actus. Nam qui paciscuntur, ex diuersis & contrarijs moribus animorum post multa uaria certamina in unam cosonantem sententiam conuenire dicuntur. ut C. de rescind. uendi. l. si uoluntate. & ff. eod. titu. l. 1. §. conuentionis. Et hoc nomen pactum generale est ad omnia, quæ aguntur inter partes causa contrahendæ uel tollendæ obligationis; sed nomen conuentionis generalissimum est. Nam & scholares in scholis, & clerici in capitulo, & populus in foro conuenire dicũtur, ut in prædicto §. conuentionis. Vel dicitur pactum a percussione palmarum. Veteres enim cum se obligabant palmas percutiebant in signum non uiolandæ fidei, unde pactum quasi palmæ ictus. Pactorum species duæ sunt. 3 † Quædam in rem, quædam in personam. In rem sunt quotiens generaliter paciscor, ne petam. In personam, quotiens ne a persona petam. In primo autem casu, nec ab illo, cui fit pactum, peti potest, nec ab hæredibus eius; sed nec is qui paciscitur, nec eius hæres petere potest In secundo uero casu, pactum personale ad alterum non pertinet, nec etiam ad hæredem. ut ff. eodem titu. l. idem. §. pactum; utrum autem in rem, an in personam pactum factum sit, non minus ex uerbis, quàm ex mente contrahentium æstimandum est. Plerunque enim

enim persona pacto inseritur. non ut personale sit pactum, sed ut demonstraretur cum quo factum sit. ut ff. eod. titu. l. 1. § pactorum. Diuisiones † pactorum similiter sunt duæ. Quædam enim sunt utilia, quædam inutilia, Utilia sunt ea omnia, quæ non inutila. Inutilium uera exempla multa ponuntur, ponam tamen de multis aliqua causa breuis instructionis. Sunt igitur pacta inutilia ratione personarum, ut si paciscatur furiosus, qui nec expresse consentire potest. ut ff. de actio. & obli. l. 1. § furiosum, nec tacitè. ut ff. loca. & condu. l. qui ad certum, nisi in casu. ut ff. solu. matrimo. l. 2. § olim; unde furiosi matrimo. contrahere non possunt. ut 32 quæst. 7. cap. neque. ut ff. de sponsa. l. furor. ff. de ritu nuptia. l. oratione. § furor; nec etiam se ad religionem obligare, ut 22. quæstio. 1. cap. Consaldus inf. de regula. cap. sicut tenor, quod intelligo in continuo furioso, secus si habeat dilucida intervalla. ut 7. quæstio. 1. capit quamuis. C. qui testa. facere poss. l. furiosus. instituto. titu. § furiosus; quomodo enim reus constituitur, qui nescit quid faciat. ut 15. q. prima, cap. aliquantos. Item inutile redditur pactum ratione personæ in pupillo, qui nondum est doli capax. ut ff. de actio. & oblig. l. prima. § furiosum. ff. de noua. l. 1. in fin. ff. de condi. indeb. l. quod pupillus, & hoc ubi pupillus uult obligari, 5 secus si sibi uelit alium obligare, quod potest etiam sine tutore. ut ff. de autho. tut. l. obligari; & idem omnio in prodigo. ut ff. de uerbo. oblig. l. is cui bonis; & idē intelligo ut obligari uel alios sibi obligare non possint, in monachis regularibus, & conuersis professis. qui personaliter paciscūtur. ut ar. infra de confirm. uti. uel inuti. cap. ad nostram. & cap. porrecta: secus si contemplatione monasterij, cui per tales acquiritur. ut C. de episcop. & cleri. l. Deo nobis. § hoc etiam. 18. quæst. 2. cap. abbates. 16. quæst. 1. cap. monachi. Item deficiunt pacta, & inutila fiunt ratione personarum, ut inuiro & uxore qui sibi donare non possunt, seu uendere. ut ff. de donatio. inter uir. & uxo. l. 1. & l. si sponsus. § circa. Item ratione potestatis. ut. C. de cōtracti. iud. l. 1. & idem intelligo in legatis, dū legatione funguntur, ne per impressionē contrahere uideātur in prouincia in qua legationem exercent. ut C. de his quę ui metusve cau. fi. l. si per impressionem. Item inter patrem & filiū, nisi de castrē si peculio, uel quasi, ut insti. de inuti. stip. § item inutilis. ff. de iudi. l. lis nulla, inter seruum & dominum. ut C. de transact. l. interpositas. Itē deficit pactum, si res, quę in pactum deducitur, non extet in rerum natura. ut ff. de contrahen. emptio. l. domum, nisi mora præcesserit. ut ff. de uerb. oblig. l. inter stipulantem. § penul. Item si homo liber, res sacra, uel religiosa deducantur in pactum. ut insti. de inuti. stip. § idem iuris. Item sunt uel fiunt inutilia pacta ex alijs causis, quæ connumerantur in eo. tit. inst. de inuti. stip. Item cessat pactum in collatione rerum spiritualium. ut 1 quæst. 1. c quàm pio; cum suis concordan. Item cessat in reb. prohibitis, etiam si iuramentum fuerit appositum. ut infra de foro compet. c. Si diligenti, inf. de iu. iur. c tua, C. de legibus & consti. l. non dubium: Item cessat in his, quæ obseruata uergunt in animæ detrimentum. Item pactum turpe, uel rei turpis, aut impossibilis de iure, uel de facto nullam obligationem inducit, ut inf. eod. titul. c. ultimo. Sunt, & aliæ diuisiones pactorum quas omitto, eo quòd sunt merè legales. Porriguntur † uires pactorum ad alias personas, ut probatur hoc ff. eo. titul. l. si tibi, cum ll. sequen. usque ad l. si unus. Item pactum prædecessoris obligat successorem, sicut patris filium, si pactum fuerit in utilitatem ecclesiæ contractum. ut infr. de solut. ca. 1. alias secus. ut infr. de preca. c. 2. Paciſci non possumus de rebus spiritualibus, de prohibitis, & de his quorum non est commercium, ut superius dictum est in tractatu de pacto inutili ratione rei. Effectus † pactorum est, ut quod in pactum deducitur, obseruetur, ut infr. eo. c. 1. & 3. & quamuis secundum leges ex nudo pacto non oriatur actio. ut ff. eo. tit. l. iure gentium. § sed cum nullam. C. de ter. permu. l. ex placito permutationis præter quam in quibusdam casibus, quos non prosequor cum sint prorsus legales; tamen se-

cundùm

cūdum canones ex nudo pacto, & ex simplici verbo aliquis efficaciter obligatur, ita ut detur actio contra eum, ut hic in c. qualiter. 12. quæst. 2. c. quicunque suffragia. & q. 5. c. quia Ioannes. Et est ratio canonum, quia dum quis venit contra simplex verbum, mortaliter peccat. vt 22. q. 1. c. prædicandū. Et ideo quæ procedunt de labijs meis, non facia irrita. Cor enim loquentis conuenire debet ori, quod loquitur. ut 23. dist. c psalmista. Nec Deus uult aliquam differentiam fieri inter simplex verbum, & iuramentum ut 22. q. 5. c.
7 iuramenti. † Dicitur autem pactum nudum, quod non vestitur aliquo genere uestimenti. Sex autē modis vestitur pactum Re, verbis, literis, consensu, contractus conhærentia, rei interuenta, ut instit. de uerb. obli. & ff. de pact. l. iuris gentium. §.
9 quinimò, & §. sequentib. Pœna † non seruantis pactum est, ne alius teneatur stare pacto, & pœna apposita committatur. ut infra de pœ. c. constitutis. infr. de iureiur. c. peruenit. C. de pactis. l. cum proponas infr. de censibus. c. cum olim. C. de transac. cap. cum mota, & hoc si alius pactum seruauit, alias natura partium committitur. ut in d. cap. constitutis. dicitur. In
9 summa notandum est, quod † omne pactum, quod seruatum non exigit animæ detrimentum, seruandum est, vt dicimus in iuramēto ut inf. de iureiuran. c. si verò. & 22. q. 4. cap si aliquid, nec fit in damnū alterius, quamuis sit in damnum paciscētis ut inf. de iureiuran. cap. cum contingat. Sed obstat in eo. tit. cap. debitores, vbi pactum de soluendis vsuris non seruat. Sed iuramentum seruatur. Ad quod respō deo, ibi pactum non seruatur non iuris auctoritate, seu permissione, & eodem modo iuramentum seruatur per aliud. c. ex administratione, eo. titu. Item not. quòd posterius pactum prejudicat priori. C. eo. titu. l. pacta nouissima. ar. infr. de censibus c. cum olim.

SVMMARIVM.

1 *Transactio quid sit.*
2 *Transactio unde dicatur.*
Transigere quid possint.
3 *Transactio an in criminalibus locum habeat.*
4 *Transactio an cesset in actionibus famosis.*
5 *Remissione in generali quæ non ueniant, & quæ ueniant.*
6 *Prælatus an transigere ualeat causa ecclesiæ sine consensu capituli & nu. 7.*
8 *Transigi an possit si agatur super ecclesia.*
9 *Casus in quibus transactio locum non habet.*
10 *Transactionis effectus qui sint.*

De Transactionibus. Rubrica.

DICTVM est supra de pactis in genere, nunc autem tractatur de pactis in specie, scilicet, de transactionibus quæ sunt quædam pacta. Videamus igitur. Quid sit trāsactio, Vnde dicatur, Quis possit transigere, de quibus rebus, Et in quibus rebus cesset transactio, Et quis sit
1 transactionis effectus. Transactio † est de re dubia & lite incerta nec dum finita non gratuita pactio. Litem autem intelligo præsentem, uel futuram, quia & ante litis contesta. fieri potest transactio. ut ff. de condi. indeb. l. eleganter. §. si quis post, Item litem exaudio iustam, siue iniustam. ut C. eo. tit. l. 2. si tamen is, qui agit, certet se fouere iustam causam, alioquin contra. ut ff. de condi. indeb. l. in summa cum distinguatur inter insistentem, ut si actor per calumniam insistat, nulla fit trā sactio. Sed si reus per calumniam resistat, ualeat transactio quo ad eum. ut C. eod. titu. l. sub. prætextu, licet per aliam uiam hoc est per actionem de dolo, vel replicationem doli consulatur actori, ut ibidem dicitur, quando reus dolo induxit actorem ad transigendum. Non gratuita ideo dicitur, quia transactio nullo dato, uel promisso, uel retento non procedit, ut infra, eodem titu. cap. super eo. C. eodem titul. l. transactio, Non finita uerò dicitur, quia si iudicatum esset, non appellari posset, nec aliquo remedio attentari. Nec de sententia dubitatur, si fiat transactio, nulla erit. ut ff. eodem titul. l. post rem. & ff. de condi. indeb. l. eleganter. §. si post rem. Potest enim esse quòd his, qui conuenitur, dicit, uerum est me esse condemnatum tibi ad decem,

&

& verum est quòd debeo, sed vis esse contentus quinque, dabo tibi incontinenti quinque, tunc transactio nulla; sed si negaret iudicatum, adeò tamen liquida foret probatio, vt non sufficeret negare, adhuc idem est. vt C de pœnis. l. qui sententiam.

2 Dicitur autem transactio † quasi actionis transitio, eo quòd qui transigit, transit & discedit ab actione, & ita propriè dicitur transigere is qui agit. ut C. eodem. t tulo. l. 2. Possunt autem transigere domini rerum vel actionum, tutores, & curatores habentes liberam administrationem. ut ff. de procurato. l. procurator, prælati ecclesiarum. Item procuratores habētes speciale mandatum. ut ff. de procura. l. māda to. & l. procura. tutorum. Item dati in rem suam, qui dominis præferūtur. ut ff. de procurato. l. procuratore. potest transigi in omnibus ciuilibus. ut C. eo. tit. l. causas; nō tamē in spiritual bus, ut inf. eo. tit. c. cōsti tutus. Potest in eis interuenire amicabilis 4 cōpositio, ut. inf eo. tit. c. 2. & c. de cętero. inf de decimis. c. suggestū & c. ex multipli ci inf. de confirma. vti. vel inuti. c. uenerabilis; nisi dicatur trāsactionem fieri posse in spiritualibus, ut detur spirituale p spirituali; ac ut in permutatione dicimus, ut inf. de re. perm. c. ad quęstionē, vel nisi interueniat superioris auctoritas. pro bono pacis, ut inf. de prębē. c. nisi & ar. ff. de his

3 q no. infa. l. furti in accipe. § qui iussu † In criminibus autem interuenire potest trā sactio in his quæ irrogant pœnā sanguinis ut C. eo tit. l. transigere. 2. q 3. c. si quem §. in omnibus. Sed & tunc accusator incidit in Turpilianum. ut ff. ad Turpil. an actione, sed hoc nihil ad reum cui ignoscitur si quoquomō sanguinē suum redimit. ut ff. de bo. eorum qui ante sen. nor. sibi conscius. l. j. hoc tamen fallit in adulterio, ut d. l. transigere. Sed hodie in adulterio videtur correctum ut in Auth. ut nulli iudi. §. adulteram; vel forte specialiter obtinet in marito; vel verius ibi non trāsigitur de re dubia & lite incerta, sed reconciliatur coniuncta. In criminibus autem, quæ sanquinis pœnam non ingerunt, trāsactio fieri nō potest, sed gratuita pactio seu remis 6 sio sic. ut ff. de iure fisci. l. in fisci. & ff. ad l. Iul. de ui. publi. l. qui cœtu. § qui vacantē; & idem in adulterio dicerē. Si autem data pecunia reus transigat cum actore, trā sactio nulla est, & reus pro confesso habetur, ut ff. de prævarica. l in omnibus. & in prędicto. §. in omnibus. Et hoc fallit in crimine falsi. ut C eo. tit. l. transigere. Vnde versus. Sanguinis, & capitis metuens de crimine pœnā. Transige, si placeat, nō transigit ullus adulter. In reliquis nulli liceat nisi crimine falsi. Dat censura tamen noua mechonite leuamen. Sed cum secundū canones nullum crimen irroget pœnā sanguinis. ut 23. q. 8. c. his a qb. inf. ne cle. vel mona. c. sententiam, in nullo transigitur. Item in alimentis non transigitur sine pfidis auctoritate. vt ff. eo. tit. l. cum hi, vsq; ad § qui transigit. & §. si prętor. & C. eo. ti tu. l. de alimentis. Itē in quęstionibus, quę ex testamento profiscisciuntur, non transigitur, nisi inspectis cognitisque verbis testamenti. ut ff. eodem tit. l. de gis. Item cessat † trāsactio in actionibus famosis de scēdētib. ex maleficio. ut in actione furti, ui bono. rap. iniuriarum, ut ff. de his q no infa. l. furti. §. pactus uē. secus est in actionib famosis descendentibus ex contractu ut in actio. mandati, tutelæ, & depositi. vt ff. de his q no infami. l. in actionibus. Itē cessat transactio in iure subiectio. ut inf. eo. ti c. prætera. Subiectio enim est spiritualis, & ideo aliquo dato vel promisso remitti nō potest, sed gratis potest, ut inf. de relig. domi. c. cōstitutus inf. de priuile. ca. cum olim. sed potest episcopus in remissionem constituere censum sibi soluendū in recognitione dominij, ut inf. de cen. c. omnis anima, vel ad indiciū perceptæ libertatis ut inf. de priu. c. recipimus. Et no tabis † quòd in generalem remissionem 5 nō venit iurisdictio ut 16. q. 2. c. nisis. in fi. Itē nec visitatio, nec procuratio, ut inf. de donatio. c. pastoralis. inf. de cēsi. c. cum uenerabilis, nec reuerentia. ut C. de bonis liber. l. vlt. Nec cathedraticū ut inf. de dona. c. pastoralis. Quid ergo venit in generalem remissionem, seu cōcessionem, siue exemptionem? Respondeo, remissio omnium temporalium, ut in d. c. pastoralis. Sed quæritur † an prælatus possit transigere in causa ecclesiæ sine consensu capituli? Respondeo non, ut inf. eo. ti. c. contin

git,

git, sicut nec alienare ut 12.q.2.c sine exceptione, & 10.q.2.c.ea.n.§.hoc ius porrectum. Sed agere potest causam ecclesiæ, cum sit maritus & legitimus administrator, præstita tamen satisdatione, q capitulum ratum habeat; ut uides in marito in causa uxoris. ut C. de procur. l. maritus; uel cum causa sit cõmunis inter prælatum & capitulum; admittetur prælatus ad agendum cum fantisfactione de rato; sicut cõsors in causa sui consortis. ut C. de consor. eiusdẽ li. l. 2. defendere autẽ ecclesiã ex suo officio tenetur sup de reseri. c. edoceri. Sed ad primum opponitur. Prælatus habet liberam & generalẽ administrationẽ, ergo transigere potest. ut ff. de procu. l. procurator cui. & l. ꝓcurator tutorum; & quod prælatus sit procurator ecclesiæ. probat inf. de don. c. fraternitatis. 12. q. 1. c. 1. Item tutor transit ut ff. de furtis. l. interdum. §. qui tutelam, & prælatus tutor est. ut 16. q. 1. c. in canonibus. Itẽ transigit administrator ciuitatis, ut C. eo. tit. l. si præses, & prælatus administrator, est seu dispensator. 10. q. 2. c. precariæ. Ad
7 primam obiectionem respondeo † Prælatus habet generalẽ administrationẽ, sed non liberam; & ideo transigere nõ potest ut ff. de procur. l. mandato. Vel dic quod prælatus transigere non potest alienãdo rem de qua agitur, plerumque enim, per transactionem fit alienatio. ut C. de litig. l. ult. & secũdum hoc prælatus potest agere, sed non alienare, quamuis lex reputet hoc absurdum. ut ff. de iure deli. l. ait prætor. Sed illud est generale? Fallit tamẽ in prælato. Itẽ in tutore & procuratore. Itẽ nõ obstat obiectio superius facta de tutore, qui transit, nam alio modo requiritur consensus capituli, quàm pupilli. Itẽ non obstat superior obiectio de præside, quia præses habet liberam & generalem.
8 † Item quæritur an si super ecclesia agatur, trãsigi possit? Respondeo nõ, ut inf. e. tit. c. constitutus, quod intelligo cum de ecclesia agitur tanquam de titulo, seu de beneficio ecclesiastico, ut inf. e. tit. c. sup eo. Cæterum si duo episcopi uel duo monasteria agant de ecclesia cõtendẽtes, de proprietate illius, uel de proprietate prædij alicuius. ut 16. q. 3. inter memoratos. tunc transactio locum habet & permutatio, dum tamen non detur temporale ꝓ spirituali, ut inf. de re. permu. c. ad q̃stiones. In summa notandum est † quòd quædam sunt, in quibus nec cõpositio nec dispensatio, nec transactio locũ habet. Quo modo enim posset fieri per amicabilem compositionẽ, uel per dispensationẽ, seu transactionẽ, ut uir dimissa uxore aliam superinduceret, ut monachus existẽs monachus haberet ꝓ priũ, ut inf. de statu regu. c. cum ad monasteriũ. ut subiectus in subiectione perdurãs superiori non obediat in licitis & honestis. In his ergo & cõ similibus transactio locum non habet ut
10 infr. eodem ti. c. ult. Effectus † transactionis est, ut omnia instrumenta ad causam spectantia super qua transactum est, & quicquid aliud quod opem partib. ferre poterat, sit nacuum & omni uirtute cassatum, & sola transactio ualidum perpetuũ q̃ robur obtineat ut inf. eo. tit. capit. 1. Item ex ea datur exceptio in omni eo quod factum fuerat & trãsactum, unde si generalis fuit petitio & generalis transactio, in omnibus obstabit exceptio. ut C. eo. tit. l sub prætextu & ff. eo. tit. l. non est? nisi reus dolo occultauerit speciẽ, de qua deceptus est actor, ut ff. de pact. l. tres. Si uero generalis est petitio, & de specie facta fuit trãsactio, nocet exceptio in ea specie tantùm, & idẽ est si specialis sit petitio, & generalis quantum ad uerbum trãsactionis. ut C. e. ti. l. si de certa & l. age. & ff. eo. ti. l. cum acquiliana & l. qui cum tutoribus §. ult. & multo fortius idẽ si utrũque fuit speciale. ut ff. de pactis. l. si unus. §. pacta, & hic est effectus trãsactionis ex parte rei. Ex parte uero actoris non datur actio ex transactione, sed ut id detur uel fiat quod conuenit dari uel fieri ut recederet a lite, & est ratio, quia actori supereſt uera actio, ad quam redire potest, & si opponatur exceptio ex transactione, replicabitur, non debet ei fides seruari, qui uult cõtra pacta uersari. ut C. eo. ti l. siue apud acta. ut C. de pac. l cum proponas. inf. de iureiuran. c. peruenit, & si actori non supereſt uetus actio, detur ei condictio ob causam contra reum, ut se reponat in pristinam obligationem. ut ff. de cõd. causa da-

l. si

l.si quis accepto:uel datut actori actio ex præscriptis uerbis ad interesse, qa est cõtractus, do ut des, ut hic remittere sit dare.ut ff.de cond.causa da.l. si mulier.& ff. de iure dot. l. si pater & l. quemadmodũ §.1.& ff de præscri.uerbis. l ob eã,de dolo autem non agit actor,quia non fuit dolo inductus ut.transigeret,licet ex post facto reus dolo fecerit, qp non seruauerit fidem.ut ff.de dolo.l.2.§.si quis, si autẽ trãsigendo dolo fuisset inductus actor, ageret de dolo ut C. eodem tit. l. actione & l. sub prætextu.

SVMMARIVM.

1 *Postulare quid sit,& qui postulare possint.*
2 *Clerici an possint postulare coram indice seculari & nu.9.*
3 *Monachi quando possint aduocare, & canonici regulares.*
4 *Episopi an possint aduocare:*
Sacerdotes an postulare possint.
5 *Qui postulando repellantur.*
6 *Aduocati non debent assumere causas desperatas.*
7 *Aduocatus quando teneatur si causam amiserit & nu 7.*
8 *Aduocatus quæ in suis aduocationibus obseruare teneatur.*

De Postulando. Rubr.

PRÆMISSO tractatu de pactis, & de transactionibus, ad præparatoria iudiciorum accedimus, & quia litigare uolens indiget postulante, idest aduocato, seu patrono, ideo subijcitur hic tractatus de postulando. Videamus igitur Quid sit postulare, Et qui possint postulare, Qui & quibus modis repellantur a postulando. Et an clerici pro impensis patrocinijs sallaria percipere possint. Et quidem postulare est † desiderium suum uel amici sui in iure apud eũ, qui iurisdictioni præest, exponere, uel alterius desiderio contradicere. vt ff. e.ti.l.postulare & 3.q. 7.c.infamis.§.tria. Possunt postulare ingenui & libertini habentes peritiam litterarum uel experientiam causarum. vt C. eo.tit.l.prouidendum.in prin.C. de iud.l. certi,& in Auth.de iud.in princi. & 1. respõ.colla.6. Postulat aũt quis aliqñ uolẽs aliqñ à iudice coactus, ut sup.de of.iu.c.j. uñ & prætor inquit ei,qui nõ habet aduocatũ,ego dabo. vt ff.eo.ti.l.1 §. ait prętor. Et est sciẽdum, qp si aduocatus iussus a iudice alicui patrocinium denegauerit cũ excusatione. quæ nequeat cõprobari, careat foro, ideſt, non aduocet.ut C. eo. ti.l. prouidendũ. §. si quis.& 3.q 7.c. infames. uersi. si quis uero dabit inquam iudex ad uocatum fœminis pupillis,debilibus, & his qui suæ mentis non sunt, uel qui propter potentiam suorum aduersariorũ ad uocatos inuenire non possunt.ut ff.de off. proconsl.l.nec qui cquã.§ ult.nec tũc gratis dare debet,imò conuento a parte, uel a iudice statuto sallario pro facundia aduocati, pro modo litis, & fori consuetudine,dummodo quantitatem debitam non excedat.ut ff.de ua.& extraor.cog. l. 1. §. in honorarijs;alijs autem personis nõ puto a duocatum dari posse, cũ per se & sua pecunia possit quilibet aduocatum habere.ff. de rebas eorum qui sub tu.uel cura. l.magi.§.in primis ergo,unde illud quod dicitur,ei qui non habet aduocatum,ego dabo,sic exponitur ideſt, si habere nõ potest, sicut & in actione aquæ pluuiæ arcẽdæ dicitur,si aqua pluuia nocet.i. nocere poterit, ut ff.de statu.li.l Labeo. Repel

2 luntur † ab aduocatione coram iudice seculari Clerici in maioribus ordinibus cõstituti, etiam si ecclesiastica beneficia nõ habeãt,quia si sine titulo sunt ordinati,tenetur ei episcopus prouidere,ut inf.de p̃ben.c.episcopus.& c.cum secundum apostolicum. Item & in minoribus constituti si stipendijs ecclesiasticis substẽtentur, ni si aduocent pro se & pro miserabilib. p̃sonis,ut inf.eo.ti.c.1. Si vero beneficia ecclesiastica nõ habeant, possunt aduocare etiam in foro seculari, quia iusta negotia non est clericis pauperibus interdicta ut inf.ne cle.uel mo.c 1 Aduocare autem & sallariũ recipere licitũ est pro aduocando.ut, 11.q.3.c.nõ licet,sed in foro ec

3 clesiastico licet utrisque. † Monachi autem,& canonici regulares,nec in ecclesiastico foro possunt a duocare, nisi forte id

m ona-

monasterii exposcat utilitas abbate nihilominus ĩpetrãte, ut inf. eo. c. 2. inf. ne cle. uel mo. c. nõ magnopere. & c. super specula. 16. q. 1. c. alia. & c. placuit & 15. q. 2. c. 1.
4 Quid de episcopis? † Dico q̃ nec in causa propria, nec in causa ecclesiæ possunt aduocare; sed aduocatum habebunt non malæ famæ suspectum, ut 5. q. 3. c. quia episcopus. Sacerdotibus autem non nisi pro seipsis, pro ecclesijs suis, pro personis coniunctis, ac miserabilibus licitum est postulare, ut inf. eodem tit. c. ult. 14. q. 5. c. denique, & 16. q. 1. c. te quidem. Opprobrium est enim sacerdotibus si se peritos forensium causarum uelint offendere, ut C. de testa. l. consulta diualia. C. de episc.
5 & cle. l. repetita. Item repellitur † quis a postulando quãdoque iudicis officio, fortè q̃a aduocati & assessoris officio simul utitur, ut C. de asses. l. ult. Item repellitur quia iudex uidens ex una parte rudes & nouicios aduocatos, ex altera parte peritos & antiquos, uult æquam facere distributionẽ, & unum dare parti alteri indigẽti, cui aduocatus negat suum patrociniũ, ut C. eo. tit. l. prouidendum, & 3. quæst. 7. cap. infames §. apud urbẽ, in uer. si uerò. Item repellitur qui pactus est de sallario cum graui damno litigatoris, & maximè de quota portione litis, ut C. eod. ti. l. si qui aduocatorum & 3. q. 7. d. c. infames. §. arcentur. Item non catholicus, ut C. eod. tit. l. nemo. de pœni. di. 1. c. nemo. infra de hęret. c. excommunicamus § præterea. Itẽ repellitur quis per legem Iuliam repet. si pecuniam ob nõ iudicandum accepit, ut ff. ad l. Iul. rep. l. ea. Item prohibetur quis a iudice, ne apud se aduocet, uel ne in prouincia illa aduocet, uel ne imperpetuum aduocet, q̃d ex forma decreti iudicis apparebit. ut ff. eo. tit. l. puto, cum l. seq. Item prohibentur aliqui postulare per edictũ prætoris, cuius edicti sunt ordines; qui autem in istis ordinibus comprehendantur his uersibus continetur. Non cuicunque datur ut postulet, imò uetatur additus, pęnæ seruus, puer, actor arenæ Luminibus casus, mulier, muliebria passus. Et hæc omnia probant. 3. quæst. 7. præall. c. infames. §. tria. & ff. eo. ti. l. 1. Pro impensis autẽ patrocinij clerici salaria recipere possunt, ut 11. q. 3. c. non licet, nec enim tenẽtur ꝓprijs stipẽdijs militare, ut 13. q. 1. c. ecclesias. §. quia uerò; nec de suo facere beneficiũ, ut 10. q. 2. c. precariæ. Et Greg. dicit, iustum namque est ut illi consequantur stipendium qui pro tẽpore suum cõmodare reperiuntur obsequium. 12. q. 2. c. charitatẽ. Sed contra 15. q. 2. c. obseruandum. Ad quod respondeo cum Gratiano, quòd illud decretum loquitur de professis; uel derogatum est ei per contrariam
6 consuetudinem. Caueant † autem aduocati ne causas desperatas assumãt, & si fortè a principio assumpserint ignorãter, cũ de uitio causæ patuerit, cessent, & salaria iam recepta restituant, ut C. de iud. l. rem nõ nouam; nam & tutor causam defendere debet pupilli si est iusta, ut C. de administra. tu. l. si bonam; alioquin bonam fidẽ agnoscere debet ut ff. de administra. tu. l. quoties. §. sicuti; & idem in fideiussore, ut ff. man. l. quintus, & si nequam aduocatus clientulum suum inducat scienter ad mouendum uel defendendum causam iniquam, tenetur ei ad damna & expẽsas. ar. C. de administra. tu. l. non est ignotum. Item tenetur si propter suam imprudentiã ue negligentiã uel infirmitatem cãm amiserit, ut ar. ff. ad l. Acqui. l. idem iuris. § 1. & ff. loca. & cõdu. l. cũ ĩ plures. § locator. & ff. de of. præsi. l. illicitas. § sicuti, & multo fortius si ꝑ ĩfidelitatẽ & ꝓdit. onẽ. Nã iũc maiori pęna dignus ẽ. ut ff. de pœnis. l. si quis aliquid. la 2. § instrumenta. ff. ad l. Cor. de fals. l. 1. § is qui & ff. de extra-
7 or. crim. l. saccularij. §. 1. † Itẽ tenẽt quali tercũq; suo uitio cãm amiserit. ut ff. de euic. l. si iõ, & C. de eui. l. emptor, & ff. de tabu. exhi. l. locũ. § cõdemnatio; secus si ex qualitate causæ uel defectu probationũ, quia initiũ est materiæ, nõ artificis, ut ff. ad l. Aqui. l. si seruus seruũ. §. si calicem, &
8 ff. loca. & cõd. l. itẽ q̃ritur. §. si gẽma. † Vñ aduocati in suis aduocationibus quatuor obseruare tenentur. Primò ut causæ qualitatem examinent, & iustam si uoluerint assumant, & iniustam repudient, sicut dictũ est. Scđo ut in aduocando modestiam, ueritatem, & legalitatem obseruẽt, modestiam ut nõ procaciter nec cõuiciãdo ꝓponant nisi quatenus litium exposcat uti

litas, ut C. eod. titu. l. quoniam. ueritatem ut non mentiantur, uel falsa iura allegẽt, seu falsas rationes non inducant, falsis & probationibus, cauillationibus non utantur, nec dilationes non necessarias petent, ut 3. q. 7. c. infames. §. tria. in uersic. si quis autem ex litigatoribus. C. de iudi. l. properãdum. §. illo proculdubio. legalitatem, ut de contingentibus nihil omittant. Tertiò ut sallarium pétant conueniens pro magnitudine causæ, & laboris, & pro sui facundia, & fori consuetudine, ut C. eod. tit. l. quisquis. 3. q. 7. sæpe alleg. c. infames. §. tria. in uersicu. apud urbem, & argu. 12. q. 2. cap. concesso. & c. Vulteranæ. infra de præbend. cap. de multa, in fin. in uersi. circa sublimes tamen, & literatas personas. ut C. de off. ma. l. nemo, in uersi. ut is gradu cæteros antecedat quem stipendia longiora & labor prolixior fecerint anteire. & ar. ad idem. 59. distin. capit. si officia, & 61. dist. c. miramur. & ff. de ua. & extraordi. cogni. l. 1. §. in honorarijs. Quarto ut neque a principio conueniant de certa parte litis, uel cum graui damno litigatoris ut superius not. in §. Item repellitur qui pactus est; nec post cæptam litem pactum ineant cum eo, quem in propria fide receperunt, ut C. eo. titu. l. quisquis. §. præterea, & 3. q. 7. d. ca. infames. §. tria. in uersic. præterea. nisi forte nomine palmarij, ideſt, palmę, seu uictorię caueatur, sed & post peractam causam potest de sallario caueri, ut ff. de ua. & extraord. cogni.
9 l. 1. §. si cui. † In summa notandum est, q clerici in criminali causa coram iudice seculari allegare non possunt, ut 51. dist. cap aliquantos. 23. quæst. 8. cap. his a quibus, nisi ad hoc ut pro reis supplicent, ut 14. q. 3. cap. si res aliena. 23 q. 5. c. 1. & 2. & cap. reos.

SVMMARIVM.

1 *Procurator quis dicatur.*
2 *Differentia quæ sit inter procuratorem ad iudicia & procuratorem ad negotia.*
3 *Procurator qualiter constituantur.*
4 *Mandatum procuratorium ut legaliter fiat quæ requirantur.*
5 *Procuratorem quis constituere possit, & qui non & nu. 6. 7. & 8.*
9 *Procurator quando non admittatur.*
10 *Mandatum speciale in quibus negotijs requiritur.*
11 *Procuratores dantur in causis ciuilibus, & quando in criminalibus. nu. 22.*
12 *Procurator an in causa denunciationis, uel in causa inquisitionis interuenire possit.*
13 *Procuratorem constituere an quis compellatur in causis grauibus, & quæ causæ graues sunt, in quibus quis si nult potest constituere procuratorem.*
14 *Procuratores an & quando possit constitui, præsente uel absente aduersario, et qui constitui possint.*
15 *Cautio quæ & quando a procuratore exigatur. & nu. 16.*
17 *Exceptio contra procuratorem quod non habeat mandatum, potest quandocunque proponi.*
18 *Procuratoris officium quale sit.*
19 *Procurator appellans an teneatur prosequi appellationem.*
20 *Mandatum procuratorium quando finiatur.*
21 *Procurationis effectus quis sit.*
22 *Causas absentiæ procurator et quilibet alius inhabilis potest allegare in criminalibus.*

De Procuratoribus. Rub.

IN superiori rubrica dictum est de aduocatis, qui litigantibus patrocinia præstant & glorioſæ uocis confisi munimine laborantium spem, uitam, & posteros defendunt, ut C. de aduo. diuer. in l. aduocati. Sed quia procuratores supplent uices & plerunque defectus litigantium. Ideo subsequenter subijcitur hic tractatus de procuratoribus. Videndum est igitur. Quis dicatur procurator; & Qualiter constituatur; Quis instituat; & quis instituatur, & in qua re; Quæ & quando exigatur cautio a procuratore; Qualiter procuratoris officium explicetur; & Quis sit procuratoris effectus. Procurator † est 1
is qui ad negotia aliena mandato sibi a domino facto gerenda gratuitè susçipit negotia plura, uel unum, ut ff. de nego. gest l. 3. §. negotia. ff. ui bo. rap. l. 2. §. quod ait. Ideo autem adijcitur mandato domi-

ni

ni ut excludantur tutores, curatores, collegia,& prælati ecclesiarum, qui procuratores constituere non possunt, sed syndicum vel actorem ut ff. eo.titu. l. nec ciuitas.C eod titu. l. neque tutores. infra titu. proxi.de syndico cap.vni.nisi forte prælatr suo nomine non ecclesiarum conueniãtur;tunc enim per procuratores agent,& defendent.ut Authen. de sanctiss.epis. §. si quando. quod autem ibi dicitur causam monasterij agi per procuratorem, impropriè ponitur procurator,idest, syndicus; sic intelligo.inf.de iura.cal c. cũ causam. infra eo.tit.c.quia. Vel dici potest,ꝙ causæ corporum,uel collegiorum agantur p procuratores.s. cum lite iam contest syndici uel actores cõstituunt,procuratores,
2 quod licet. † Et est in hoc differentia inter procuratorẽ ad iudicia,& procuratorem ad negotia. nam procurator ad iudicia non constituit procuratorem nisi lite contesta.cum iam dominus litis est effectus,ut in l. prælle. §. tutores. nisi sit procurator in rem suam,qui ante lit.contest. constituere potest,ut C.de dona.l. illam. Sed procurator ad negotia procuratorem instituit quandocunque, ut ff. mand. l. si procuratorem. §. 1. Gratuitè autem ideò dicitur in descriptione, quia si interueniat merces,locator dicitur operarũ,non procurator, & locatio contracta uidebitur,non mandatum; cõtrarium potrò est officio merces, ut ff. manda. l. 1. §. 2. Sed si
4 procurator mãdatum gratis susciat, & postea dominus remunerãdi laboris causa aliquid ei donauerit, nihilominus erit mandati actio,ut C.eod. titul. l. litem. ff. mand. l. 1. §. ultim. & l. si remunerandi in princ. Suscipit,autem iccirco subijcitur, quia procurator tenetur non ideo quia gerit, sed quia gerendum suscepit, ut ff.
3 mand l. si remunerandi. §. 1. Constituitur † autem procurator mandato generali, uel speciali, ut ff. eod. titul. l. 1. & ff. man. l. si remunerandi. §. 1. Sunt tamen quædam personæ, quæ sine mandato admittũtur ad agendum, ut ff. eod. titu. l. sed & hæ personæ. sicut & ad impetrandum, ut supra. de rescriptis. cap. nonnulli, in fi. quod intelligo in coniunctis cognatione carnali usque ad quartum gradum, ut inf. de cõsang & affi. c. non debet & arg. C. de epis. & cle. authen. licentiam, etsi forte d. auth. loquatur de gradu legali. Potest autem constituit procurator ad vnum negotiũ uel plura, ad litem præsentem, vel futurã in diem, uel ad diem, vel in perpetuum purè uel sub conditione, præsens uel absens. ut ff. eod. tit. l. 1. cum sequentib. Item si constituitur unus vel plures simul & in solidum, occupantis conditio melior est; si verò diuersis temporibus, posteriore dato primus reuocatus videtur. ut ff. eo. tit. l. si quis eum. §. ult. & l. plurib. & inf. eo. tit. c. non iniustè. Quid si duo dati sint & in solidum, & neuter occupet vel concurãt? dico iudicem eligere posse idoneorem, ut ff. de popula actio. l. 2. ff. de act. l. si plures ff. de collu. deteg. l. vlt. ff. de liberali. cau. l. 5. & ff. de libero ho. exhi. l. 3. §. hoc interdictum, nisi vnus procurator. velit alteri cedere ar. sup. de of. deleg. cap. pastoralis. Sed quid si duo simul constituantur non hoc abiecto, in solidum? puteo ꝙ pro parte quilibet possit & debeat eam exequi procurationem, licèt in tutoribus benignè aliud sit receptum. ut ff. de negoges. l. cum alicui. & ff. de admistra. tuto. l. de cætero. §. ult. & l. Lucius. §. 1. Nec obstat quod legitur ff. mand. l. creditor. §. duobus, quia illud intelligitur cum insolidum cuilibet mandatur, & eo modo intelligitur. ff. eo. titu. l. qui proprio. §. ult. & l. qui duos. Mandatum † procuratorium legaliter fieri debet, ut inf eo. tit. ca. 1. & vt legaliter fiat quatuor continere oportet. Primum, vt dirigatur aduersario. ut ff. eo. tit. l. si procuratorem; nam & mandati reuocatio eidem est insinuãda, ut inf. eo. tit. cap. mandato, vel saltem dirigatur iudici ut argu. inf. eo ti ca. mãdato; iudici enim facienda est fides. ut ff. de proba. l. quinquaginta. 2. q. 7. plerunque. C de condi. obtur. cau. l. 1. Secundum, nomen instituẽtis & instituti. Tertium, nomen iudicis coram quo procurator expediri debet. Quartum, causam in qua, si tamen coram eodẽ iudice plures causas habeat instituẽs. Sed si quis ita inscribat. Ego talis instituo mihi procuratorẽ talem in causa tali coram iudice tali, quamuis literæ quæ mandatum continent non dirigantur aduersa

rio vel iudici puto sufficere. constituit
5 † procuratorem paterfamilias; filius autem famil. constituit quãdoq; ut si habeat peculium castrense vel quasi, aduentitiũ, & pater eius sit absens, ac patris procurator. ut ff. eod. titu. l. filius. ff. de iudi. l. si longius. & ff. de iniu. l. sed si vnius. §. filio. Itẽ liber homo. Seruus enim non constituit procuratorem, nisi ipse sit in quasi possessione libertatis, & moueatur ei quæstio status, vel ipse moueat alijs alias causas, quia interim pro libero se gerit. ut ff. eo. titu. l. seruum. 1. & 2. responso. & ff. de libera. cau. l. ordinata. & C. de assertio. tol. l. 1.
6 Item maior 25. annis, † nam minor nõ 7 constituit pro se, sed cum auctoritate tutoris, uel tutor seu procurator dat ei actorem, uel post litem a se contesta. procuratorem. C. eod. titu. l. neque. Hoc tamen fallit in his, quibus minor pro maiore habetur, ut in matrimonio contrahendo in 8 quo minor 25. annis maior 12. vel 14 ꝓ maiore habetur, ut inf. de despon. impub. cap. ex literis, unde & per se causam matrimonialem agere potest, & per procuratorem, vt inf. de resti. spol. cap. ex parte. Item in religione assumenda. ut 20. quæst. 1. cap. illud. Item in sacro ordine assumẽdo. vt 77. distinct. cap. 1. 2. & 3. Item cum mortem parentis exequitur, vel eum agit de testamento patris, vt 15. q. 3. cap. certis. § pupillis. Item cum agit de recuperãda possessione. ut C. qui leg. perso. hab. l. ult. Item cum agit de thoro uiolato, ut ff. ad l. Iulia. de adult. l. si maritus. § lex Iuli. Item cum agit de interdicto de libero homine exhibendo, ut ff. de libero homine exhi. l. 3. §. si mulier. Item cũ agit de mandato alterius. ut ff. de mino. l. cum mandato. Item secundum canones cum agit cõtra patrem. ut 2. quæstio. 7. cap. quare; cũ enim pro maiore habeatur in prædictis & ad agendum admittetur si causam de his fieri contingat, & per consequens ad 9 procuratorem instituendum. Constituũt prælati in proprijs negotijs ut infra eod. titu. cap. petitio. In communibus uerò q̃ contingunt ipsos & capitula, & conuentus cum ipsorum consensu. ut infr. eo. titu. cap. 1. sicut è conuerso inf. de iudi. cap. cãm. & hoc tam in agendo quàm in defendendo. Et si opponas & dicas, prælatus ex suo officio tenetur & potest defendere ecclesiam in causa communi, ut supra de rescriptis. cap. edocẽri & not. supra de transa. § sed quæritur, ergo potest dare procuratorem in causa eadem sine consensu capituli, uel conuentus? Respond. non istabit procurator ad agendum qui mandatum suscepit; tenetur enim & potest plus agere ex suo officio, non tamẽ potest constituere procuratorem ante litem cõtesta. ut C. eod. titu. l. neque ff. manda. casi procuratorem, nisi esset datus in rem suam. ut C. de don. l. illam. Possunt constituere non excommunicati; † excõmunicati enim nec cõstituere possũt. ut infr. eo. tit. c. ult. nec cõstitui. ut inf. de proba. c. post cessionem. Et ut breuius dicam constituere potest omnis ille, qui non prohibetur. Est enim edictum de constituendo procuratorem prohibitorium. ut ff. eo. ti. l. mutus. Sunt † autem quædam personę, quæ in proprijs personis non admittuntur ad agendum; ad defendendum autem cogunt constituere procuratores, ut excommunnicatus. ut inf. de iudi. c. intelleximus. Illustris persona, ut C. eo. l. q̃cunque. & auth. quod ius. & in Auth. ut ab illust. & quæ super illustres sunt. ad prin. Item & episcopus. ut 5. quæstio. 3. capitu. quia episcopus; Quod contingit triplici ratione. Vna, quia secundum apostolum, Seruos Dei non oportet litigiosos esse. ut 2 quæst. 7. cap. sicut sacerdotes. Secunda, ne cogantur recedere a diuinis obsequijs. ut. C. de episcop. & cler. capi. omnis qui. Tertia, quia causę materiam criminibus creare solent. ut C. de iudi. l. properandum in prin. & quod dixi in episcopis, locum habet in prælatis maioribus, & etiã in minoribus, & in collegijs quorum singula singulos syndicos habere debent. ut 9. quæst. 3. c. cum simus, & dicemus infra titu. proxi. Illud autem sciendum † est ꝙ ubi is. qui instituit procuratorem, nouit veritatem negotij, ꝓcurator aũt ignorat, item dominus iustus & legalis sit, procurator nequam & perfidus, non agetur causa per talem procuratorem. ut ff. eod. tit. l. si actor. & C. eo. ti. l. ult. & ar. inf. de iura. calum. c. in pertractandis. Est etiam

scien-

10 sciendum ꝙ in quibusdam negocijs † requiritur speciale mandatum, ut cum agitur de suspitione, ut ff. de procur. l. non solum. §. ul. Item in causa restitutionis in integrum, ut ff. de mino. l. illud. §. si talis. In interdicto de liberis deducendis uel exhibendis, ut ff. eo. tit. l. Pomponius, & in literis apostolicis impetrandis ut supra de referi. c. nonnulli. Item in iuramento calumniæ, uel alio iuramento in animam alicuius præstando. Item cum petitur absolutio in forma iuris in personam alterius, alias autem secundum regulam suffi cit generale mandatū. ut inf. eo. tit. c petitio. ff. pro socio. l. actione. §. renunciare.

11 Dantur procuratores in † causis ciuilibus, non autem in criminalibus, ut 5. q. 3. §. in criminalibus ff. de pub. iud. l penult. §. ad crimen. Fallit hoc in crimine iniuriarū, in quo illustris persona agit & defendit per procuratorem, ut 3. q. 9. c. absens. nisi, etsi criminaliter agatur. C. de iniu. l. ult. & tunc sententia concipietur in persona illustris non procu. ut in d. l. ul. ciuiliter agendo licet cuilibet agere iniuriarum per procuratorem, ut ff. de iniur. l. non solum. §. agere. Fallit in causa ingratitudinis, qua patronus libertum per procuratorem accusare potest, & ille defendere, ut ff. eo. ti. l. sed & hæ. §. 1. Item in popularibus actionibus non interuenit procu-

12 rator, ut ff. eo. ti. l. licet. † Et idem uidetur in causa denunciationis, cum & illa sit popularis, sed secus in causa inquisitionis ut infra de sen & re iudi. c. cum I, & A; Nam etsi inquisitio fiat de crimine, non tamen est criminalis propter modū ut inf. eo. tit. c. tuę, & maxime cum sit inquisitio tam in capite, quam in membris, ubi de plano inquiritur, ut inf. de accusa c. olim. Sed cum sententia concipi debeat in persona procuratoris, ut C. de sen. & interlo. om. iu l. 1. qualiter in causa inquisitionis concipiē tur uerba sententiæ in persona procuratoris circa remotionē ab administratione, quæ ex inquisitione procedit? ut inf. de simo. c. licet Hely. Respondeo, in casu isto concipietur sententia in persona principalis, sicut in crimine iniuriarum, cum illustris per procuratorem defenditur, ut C. de iniur. l. vlt. sic fiet in causa criminali, cum agitur & defenditur per procuratores, non enim pronunciabitur matrimonium inter procuratores, sed inter princi-

13 pales: & idē puto in causa electionis. † In grauibus autem causis non compellitur quis constituere procuratorem, unde si citatus sit quis ut compareat, & in propria persona comparere non possit, non tenetur; & si sic non uenerit, quia non potuit, nec miserit quia noluit, contumax non hē ut ff. eo. ti. c querelam. Sed obiicitur, uidetur ꝙ citatus teneatur cōstituere procuratorē si uenire non possit, nam potestatem intelligitur experiendi habere qui per ꝓcuratorem agere potest, ut ff. de diuer. & temp. præscr. l. 1. Respō. uerum est, ꝙ si nō agatur saltem per procuratorem, tempora cedent, non tamen ut quis contumax reputetur. Item opponitur ex eo quod legitur inf. de dol. & cōtu. c. cū dilectus. inf. de appel. c. constitutus, in quibus cōtumax reputatur, qui non misit sufficientem procuratorem, & agebātur ibi causæ electionum. Ad quas respondeo, decreta, quod illæ locum habent cum quis citatur ut compareat per se uel per procuratorem, alias locum habet decreta, querelam unde illud, quod in illis dicitur, magis procedit ex forma citationis, quām ex censura iuris. Causas graues, in quibus potest quis si uelit procuratorem instituere sed non cogitur, puto has & consimiles, causam statutus cum quis uendicatur in seruum, ut C. de asser. tol. l. uni. in princ. 54 distinct. capit. frequens; secus cum quis proclamat in libertatem, ut 2. qua st. 6 capit. si quando. Item ubi agitur ad renouationem, ut in fia de accu. capi. qualiter & quando. Item ubi de toto beneficio, uel de toto patrimonio agitur, seu maiori parte ipsius, ut ff. de

14 excusa. tuto. l propter litem. † Constituitur procurator paterfami. uel filius, ut ff. eod. titu. l. filius §. ipse quoque. infra eodem cap. non iniuste. Itē maior 25. annis, non minor, ut ff. eod. titu. l minor, sed si minor sua sponte interueniat pro absente, sanctius est talem admittere, quam absentem graui condemnatione afficere, ut C. eod. titul l. exigendi quamuis quod ibi dicitur quidam exaudierint, cum minor allegat causam absentiæ, non causam cau-

læ. Item constituitur compos mentis, non furiosus. ut ff. eod. tit. l. 2. §. furiosus. Item homo bonæ famæ, non infamis. ut 3. q. 7. c. 1. quidam tamen exponunt ibi procurator; ideſt, aduocatus; uel intelligunt iſtud in procuratore epiſcopi, vel collegij, per id qđ legitur. 5. q. 3. c. qa epiſcopus; ſecus in procuratore priuati & hoc ꝓpter tex. inſti. de excep. in fi. Sed dici poteſt quod aliud ſit ſecundum leges, & aliud ſecundū canones. Item nec ſeruus inſtitui poteſt procurator, quia iudicio intereſſe nō poteſt. ut C. de iud. l. ſeruus. Et videtur ꝙ circa procuratorē generalis regula tradi poſ
15 ſit, † ut quilibet poſſit conſtitui procurator præſente vel abſente aduerſario, niſi cerra lege prohibeatur. ut inſti. de his per quos agere poſſ. §. vlt. Item & alia ſubijci poteſt, ꝙ procurator volens tantum & ex preſſē cōſentiens conſtituitur. vt ff. eo. tit. l. filius §. inuitus & C. eo. tit. l. inuitus. Sed hæc vltima regula fallit in cōſtituēte, nā quidam compelluntur conſtituere procuratorem, ut excommunicati, conuenti, & illuſtres agentes vel reſpnodētes in pecuniarijs cauſis, prælati, & collegia, ut no. ſupra. eod. §. ſunt autem quædam perſonæ.

Circa cautionem quæ a procuratore
16 † exigitur, ſic breuiter nota, licet materia ſit diffuſa, nam ſi procurator datus ſit ad agendum & de mandato conſtiterit, ſine cautione admittitur, vt ff. eo. tit. l. ſi procuratorem; ſi de mandato dubitetur tenetur probare mandatum, vel de rato cauere. ut C. de procu. l. 1. & idem eſt in actore vniuerſitatis. ut ff. quòd cuiuſq; vniuer. nom. l. item eorum. §. actor; uttum autem velit mandatum probare, vel de rato cauere, quidam dicunt eſſe in poteſtate procuratoris. ut ff. de iure do. l. plerunq; C. de condi. inde. l. ſi quis ſeruum. ff. dam. infec. l. inter quos. l. aliena. Alij autem dicunt eſſe in poteſtate rei an velit probari ab illo, quia ſine mandato nullus admittitur ad agendum. ut C. de proc. l. licet; niſi ſit conjuncta perſona. ut ff. de procu. l. ſed & hæ quæ perſonæ poſſunt ſine mādato experiri, ſed non contra mandatum. ut C. eo. tit. l. exigendi. ff. eo. titu. l. Pompo. §. ult. Quæ aurem perſonæ & vſque ad quēm gradū ſine mandato ad agēdum admittantur, di xi ſupra eo. §. coſtituitur. Quidam tamen inter coniunctas perſonas conumerant clericos. arg. 12. q. 2. c. non liceat papæ. Et nota, quòd licet prædictæ perſonæ nō caueant de rato, cauere tamen debēt de defendendo. ut C. de ſatiſd. l. vni. ff. de procur. l. omnium, hoc in procuratore actoris, ſed procurator rei etiam ſi conſtet de mādato, cauere debet iudicatum ſolui. ut C. de ſatiſ. l. vni. ff. de procur. l. ſed & hæ §. defendere inſt. de ſatiſ. §. ſed hodie. An autem procurator actoris habeat mandatū. dubium efficitur ex ſola negatione rei? quælibet enim res efficitur dubia per negationem ut C quibus ad liber. procla. nō licet. l. ult. C. de acqui. poſſeſ. l. nemo. & ff.
17 de tranſ. l. 1. Et eſt ſciendum, † quòd cautio quam exponit procurator rei. ſ. iudicatum ſolui tria continet. ſ. defenſionē cauſæ faciendam, & ſine dolo, & quod ipſum uerbum ſonat. ut ff. iudi. ſol. l. iudicatū ſolui, ꝓ hac ſatiſdatione fideiubebit dominus cum hypotheca rerum ſuarum ꝓ ipſo procuratore, ſi præſens procuratorem conſtituit, vt præſentem intelligas dominū, & ſi ſit in vrbe, & ſi in hortis, & ſi in cōtinētibus ædificijs. ut ff. eo. ti. l. præſens & l. qui in foro & l. ideo. Si verò procurator dominum defendit abſentem, exponitur ab ipſo procuratore cautio, etiā ſi ſit locupletiſſimus. ut ff. iudica. ſolui. l. ad defendum. inſti. de ſatiſd. §. ſi verò aliquis & ff.
18 eo. ti. l. ſi minor §. vltimo. † Et nota quòd aliquando excipitur contra procuratorē, quòd non habeat mandatum, & hæc exceptio eſt exceptio falſi; nam falſus eſt procurator, qui dicit ſe procuratorem, cū nō ſit. ff. de verbo. ſignifica. l. Paulus Cum igitur iudicium nullum, & controuerſiæ nullæ. ut ff. de iudi. l. licet. & ff. rem ra. habe. l. 3. ſup. de offi. deleg. c. cum. olim. Hanc exceptionem ſi omiſerit fideiuſſor & ſoluerit, non liberat debitorem. ff. manda. l. inter cauſas. §. mandato. ff. de cōd. cauſa da. l. ſi procuratori. Aliquando excipit quòd deſierit eſſe procurator utpote reuocato mandato ut inf. eod. tit. c ex inſinuatione & c. in præſentia, ꝙ intelligo ſiue reuocetur mandatum ante litem conteſtatā, ſiue poſt & ex cauſa. ut ff. eo. tit. l. ante litem & l. poſt litem, cū ſequētibus, cùm tali modo

do

do similiter iudicium sit nullum, vt in p̄missis decre. & ideo hæc exceptio proponi potest quandocunque, idest, in qualibet parte iudicij si iudicium dici potest, eo saluo quòd id, quod præcesserit reuocationem mādati, uel notitiam iudicis, ualet & tenet, ut inf. eo. titu. c. mandato. Aliquando excipitur quod nō possit esse ꝓcurator, quia miles, & hæc exceptio cum sit dilatoria, proponitur vsque ad litis cōtestat. ut ff. eod. titu. l. filiusfamilias, §. veterani. Et hanc exceptionem potest omittere si sit fideiussor, ut ff. māda. l. si fideiussor. §. quædam. Aliquando excipitur ꝙ sit excommunicatus vel ꝙ fuerit tēpore mandati, vt inf. de prob. c. post cessionē, & hæc exceptio proponi pōt quandocunque & post sententiam, ut inf. de sen. & re iudi. c. ad probandū, & hæc exceptio ꝓprie non pōt dici dilatoria, quia proponi pōt post li. conte. peremptoria non, quia proponi pōt post snīam, ut dictum est; & ideo anormala appellatur, idest, irregularis, quia nec dilatoriarum nec peremptoriarum naturam imitatur. † Officium ꝓcuratoris est litem peragere ex quo mandatum susceptit, nam a principio liberū & voluntarium est mandatum recipere; sed postquā susceperit, necessitatis est cōsummare. Vnde versus. Spernere mandatum licet, & finire necesse est, ut proba. ff. eod. ti. l. filius. §. inuitus. & C. eo. tit. l. inuitus. Incumbit ēt procuratori finita causa appellare, ut in §. inuitus, vel saltē domino contestari, ut si velit, appellet, ut inf. eo. tit. c. non iniustè. & hoc verum est nisi iusta cā procuratorem excuset quare appellare nō possit, puta infirmitatis, vel paupertatis, ut ff. mand. l. si procuratorē, §. si ignorantes; & tūc denunciabit domino suo, sicut dictum est, nisi præsens sit vt ff. de euictio. l. Herennius. Sed obijcitur quomodo procurator poterit excusari p̄textu paupertatis cum lata sententia sufficiat uoce illicò appellare, vt 2. q. 6. c. fi. ut ff. de appell. l. 2. quæ ergo expensæ requirunt in dicendo appello? Respondeo forte aberat procurator in die sententiæ, & ideo opus erat in libello appellare, ut ff. de appell. l. 1. in fi. in quo formando & cōcipiendo oportet haberi consilium, ꝙ nō fine expensis expeditur. Sed † nunquid procurator appellās tenetur prosequi appellationem, non, ut C. eo. ti. l. inuitus. C. de appella. l. si actor. Nec obstat. l. unic. ff. an per alium cau. c. nam illa loquitur, cū quis instituitur procurator specialiter ad appellandum, & prosequendum. Item nō obstat. ff. eo. ti. l. qui proprio §. item quæritur. ubi finito negotio principali tenetur procurator suscipere negotium restituto riū, quia ibi fuerat procurator ad hoc specialiter cōstitutus. Sed adhuc instatur, eo quod eadem sit causa appellationis cum principali, ut C. ne in una eadem ꝙue causa in rubrica. & in l. 1. & 2. q. 6. c. si quis in quacunq; lite; sed puto ꝙ non sit eadē, vñ nouæ probationes locū habent in cā appellationis. ut C. de app. l. eos. & C. de tēp. app. l. p hāc. if. de testib. c. fraternitatis, & noua litis contestatio. ut C. ne liceat in una l. si quis in quacunq; & inf. de app. c. interposita. §. vlt. quod intelligo ī articulo appellationis ut ibi; non in principali, si iam facta est coram primis iudicib. ut inf. de app. c. per tuas. † His pactis finitur mandatum procuratorium. Item finitur reuocatione mandantis siue re integra reuocetur, ut sup. de elect. c. i causis, nā hoc gñaliter obtinet in quolibet mādato, ut insti. mā. §. rectè, siue re nō integra, sed añ lit. conte. ut ff. eo. ti. l. ante litē sed & post litem contest. ex causa tamen, ut ff eo. tit. l. post litem, cum ll. seq Sed si procurator in hoc uelit resistere, si solus est, audiri nō debet, quia operas suas īgerit inuito, nisi ad hoc faciat ut pudorē suum defendat, uolens probare falsam esse causam suspitionis quam dominus prætendit, eatenus igitur est audiendus ut existimationē suā defendat, non ut procuratione uti uelit. Item & is, contra quem procurator institutus est, auditur ī hoc; interest enim eius diuersis procuratoribus non impugnari, ut ff. eo. tit. l quæ omnia. Item finitur mādatum renunciatione procuratoris, quæ fit re integra; postea uero non, nisi ex causa, ut eadem intelligas in renunciatione, quæ dixi in reuocatione, ut ff. eo. ti. l. imitari. & le. seq. Itē finitur mandatū morte mandatoris uel mādatarij re integra existente. insti. man. §. item si adhuc & C. m

da.l.mandatum. secus res non sit integra
22 ut C.eo.ti.l.nulla. † Effectus procuratoris seu procurationis est, vt ratum sit qđ cum procuratore geritur, ac si cum Domino gestum esset, vt inf.eod.ti.ca. 1.nisi postmodum appareat procuratorem falsum vel reuocatum, ut superius dictum est, vel eum, cuius nomine actum est, seruum fuisse.ut ff.de iud.l. non iccirco.§.cū postea; uel aliquid aliud, propter quod reddatur iudicium retro nullum. In sum-
23 ma † notandum est quòd in pecuniarijs causis procurator intetuenit, & in criminalibus secundum leges in quibus agitur ad pœnam relegationis vel minorem. Nã pœna relegationis imponitur absenti sicut in pecuniarijs causis.ut.ff.de pœ.l.absentem, & idem dico vbi agitur ad remotionem, scilicet vt quis ab administratione remoueatur, & propterea in causa inquisitionis admittitur procurator, ut dixi sup.eo.ti.§.dantur. nec obstat.l.vnic. ff.an per alium causa appel. quæ dicit, causas criminales, ex quibus se qui solet pœna vsq; ad relegationem, non posse agi nisi 4
per principales, nam illud ibi ponitur ex clusiuè. Sed in præmissa.l.de pœnis, ponitur exclusiuè. & simile. 32. dist. c. de illo.
24 Item notabis, † quòd in criminalibus interuenit procurator, & minor, & fęmina; & qui alias non admittitur, non vt allegẽt causas principales negotij, sed causas absentiæ accusati.ut ff.eo.tit.l.seruum §. publice. & l.absens. & C.de accusat.l. reos.

SVMMARIVM.

1 *Syndicus quid sit.*
2 *Syndicus vnde dicitur.*
3 *Syndicus qui possit constitui.*
4 *Syndici officium quid sit.*
5 *Procurator, syndicus, œconomus, actor, defensor, & vicedominus in quo inter se differant.*

De Syndico. Rubrica.

TRactauimus de procuratore, qui agit vel defendit causam domini. Nunc tractamus de syndico, qui agit vel defendit causam vniuersitatis. Videamus igitur Quid sit syndicus. Vnde dicat. Quid sit eius officium. Et in quo inter differant procurator. Syndicus, Oeconomus, Actor, Defensor & Vicedominus.

1 Syndicus † est procurator vniuersitatis ad iudicia constitutus, ut infra eod.tit.ca. vno.ff.quod cuiusque vniuer.no.l. 1.§. q̃bus. Dicitur autem syndicus singulorum causam dicens, ut ex interpretatione nominis patet, cui deseruire debemus. ut C. de episco.& cleri.l. decernimus insti.qui. mo.test. infirma.§. alio quidam. C. de ferijs l. a nullo. C. de epis. & cler. l. si quis ad declinãdam. §. licentia. 16. q. 1. c. si cupis.

3 † Post autem constitui syndicus qui non sit de collegio ut ff. eo. ti. vno. Pōt & de ipso collegio cōstitui. Nã & monachus cōstitui pōt q̃ monacorũ cās agat & defẽdat abbatis Imperio. ut 16. q. 1. c. monachi a monasterio & c. q̃ vere; & si alicubi inuenis causam vniuersitatis agi per procuratorẽ expone ibi procuratorem, ideſt syndicũ vel actorẽ ut sup. ti. prox. c. quia in causis. inf. de iur. cal. c. cũ causã. in Auth. de sanctis. epis. §. si quando. officiũ syndici † est agere vel defendere causas præsentes, vel quãdocunque emergentes. ut ff. quod cuiusque vniuer. l. item eorum. §. si decuriones, & hoc est, quod hic dicitur constitui debere syndicum alienũ a collegio, salarij constitutio consilium est, quod patet ex eo, quod hic dicitur in fine. expedit. n. pro paruo incōmodo a strepitu causarũ seruas Dei esse quieras? & hoc consilium est salubre dummodo. sufficiat monasterium ad sumptus, sicut alias dicitur, una quęque ecclesia debet habere suum præbyterũ. ut 22. q. 2. c. sicut, & tamen intelligendum est, si sufficiat ut 21. q. 2. c. pręcipimus; alioquin duæ ecclesiæ vno presbytero coniunguntur ut. 10. q. 3. c. vnio. Ideo autem dico fore consilium quod hic continetur, quia potest vnus de collegio agere causas monasterij abbatis imperio, vt superius dictũ est, & probatur optimè in Auth. de sancti. epi. §. si quando colla. 9.

5 † Differunt autem inter se procurator, syndicus & reliqui, de quibus suprap ositum est. Nam procurator est priuatę personæ. ut supra ti. px. in descriptione. Syndicus vniuersitatis, siue ecclesiæ secularis

qui

qui & ab ipsa uniuersitate constituitur. Oeconomus uerò est is, cui res ecclesiasti ca gubernanda mandatur ut C. de sacrosan.eccl.l.iubemus la.2.in prin.unde œconomus in rebus eccclesiasticis tantum,& quem episcopi tractatus elegerit ut C. de epi. & cle. l.omnes qui ubicunque. §. hoc nihilominus. Syndicus in rebus & negotijs cuiuslibet corporis, uel collegij. Actor pro uno ut insti. de cura. in fin. uel pro uniuesitate, sed ad unam causam tãtum,& præsentem,& cum decreto: syndicus ad omnes ut ff. quòd cuiusq: uniuer. no.l.item eorum. Inter syndicum autem, & defensorem lex nõ uidetur facere differẽtiam; nam syndicum defensorem appella.ut ff.de mune.& hono.l.munerum. §.defensores. & ad idẽ. inf.e.ti.c.1.ĩ prin. Est & Vicedominus qui administrat res episcopales, & hospitib. & causis quę uniunt paratus existere debet ut 89.dist.c. volumus. Sed œconomus administrat res ecclesiæ ut dictum est,& probatur.89 di. c.quia in quibusdam 16.q 7. c. quoniam quibusdam 9.q.3.c. cum simus 88.di.c.1. 10 q.2.cap.hoc ius porrectum. Aliquando œconomus defendit in cã, ut in prœal leg.l.omnes qui.§.hoc nihilominus. Sed proprie ad causa actor, uel syndicus, ut dictum est. Item quandoque œconomus ponitur in aliqua ecclesia uacante ad percipiendos prouẽtus,& conserdos ad opus futuri prælati;& hoc cũ propter discordiã patronorũ ecclesia ordinari non potest, vt sup. de off. ordina. c. cũ nos plerũque.

SVMMARIVM.

1 *Vis quinque sunt genera.*
2 *Metus quid sit, & qualiter distinguatur.*
3 *Metus an & quando excuset.*
Graue damnum quod dicatur.
4 *Comminatio excommunicationis an excusationem inducat.*
5 *Metu gesta quæ sint, quæ ipso iure non ualent.*
6 *Metum passis quę actio detur pro rebus traditis:*

De His Quę vi Metusue causa fiunt. Rubrica.

DIXIMVS supra de his quæ spõte facimus tam circa negocia quam circa iudicia. Nunc dicamus de his quæ inuiti agimus & coacti. Et ideo subijcitur hic Rubr.de his quæ ui metus ve causa fiunt. Videndum est igitur Quid sit metus. Qualiter distinguatur. Item quis metus seu quæ actio excuset, uel irritum faciet quod geritur In primis autem notandum est quòd rubr. quæ hic ponitur respicit intitulationem antiquã quæ sic ponebatur in antiquo edicto prętoris. Quod ui metusue causa factũ est &c. Vis autem fiebat mentio propter necessitatẽ impositam contrariã uolũtati, sed postea detracta est uis mentio; ideo quia, quodcunque ui atroci fit, id quoque metu fieri uidetur.ut ff.eo.ti.l.1. Quinque autem
1 † sunt genera uis. Est enim uis conpulsiua, per quam compellitur quis ad id faciendum quod non faceret, si esset liberi arbitrij nec compelleretur, & ex hac ui oritur actio, quod met. causa. Est uis expulsiuo quę inducit interdictum unde ui. Est uis ablatiua, & hæc inducit interdictum ui bonorum raptorum in reb. mobilibus.ut ff.ui.bo.rap.§. sed nedũ talia. Est uis turbatiua quæ introducit interdictum uti possidetis in rebus soli; sed in rebus mobilibus interdictum utrobi, cum duo se possidere contendunt. Est uis inquietatiua, hæc inducit interdictũ quod ui aut clam, ut si qs a me prohibitus uel putans se prohibẽdum quid in eo faciat, sine ius faciendi habeat siue non. ut ff. q
2 ui aut clam.l.1. Metus † est instantis uel futuri periculi causa mentis trepidatio. ut ff.eo.tit.l.1 Metum autem accipiendũ non quemlibet timorem, sed maioris mali, ut ff.eod.titu. l. metum. Item non uani hominis, sed qui in uirum constantem cadere posset.ut ff.eo.ti.l.metum.& inf.e.ti. c.ad audaciã.& c cum dilecti. Et propterea metus distinguit, aut est probabilis aut nõ probabilis. Probabilis qui caderet in uirũ animo sum, & constãtem. Improbabilis, qui caderet in uirum pusilanimẽ & formidolosũ. ut ff.eo.tit.l. 5. & 6. Probabili

excusat

excusat,& rescindit quod factum est, eo instate per actionem quod metus causa. Improbabilis nec excusat, nec rescindit.

3 Et notandum † quod metus damni & amissionis rerum excusat ut infra eod. c.abbas.& simile l.di. c.presbytero; Sed contra 32.q.7.c.omnes accusationes, ubi damna rei familiaris non excusant.Solutio graue damnum excusat, nõ graue nõ excusat. Graue autem damnum appello damnum omniũ rerum uel maioris partis.ar.ff.de excusa.tu.l.propter litem. Vel melius metus damni excusat in dato, uel promisso,siue remisso; quia & datũ repetitur,& promissum nõ soluitur,remissum petitur,sed non excusat in commisso;nõ enim ob metum damni debet mortale peccatum committi, quia Potius debere mus omnia mala tolerare, quàm in peccatum mortale consentire ut 37.q.5.c.itane.Cadit autem in constantem utrum, & 4 p hoc excusat metus mortis. & cruciatus corporis.Item metus stupri & seruitutis. ut ff.quod me.causa.l.isti quidem. C. eo. tit.l.interpositas. infra eo. ti. c. cum dilectus, & sic intelligo infra de spon.c. cum locum.&c.ueniens.Et hæc uera sunt, nisi quis sua culpa se ingerat in hunc metũ, ut ff.eo.tit.l.si mulier.in prin. & l. nec timorem. Inuenio etiam quod metus uerborum excusat. ut ff.de acquir. hære.l.ui. & 6.distin.c.1. Sed quod dixi metum non excusare in quem quis incidit sua culpa, recipit contrarium, inf.de spon.c.ueniẽs. Ad quod respondeo, metus ex culpa meticulosi prouenicus non excusat, si sit legitimus & à iure sumat initium; Si autem iniurioSus,id est, iniuriam timens excusat. Sed non legitimus ibi erat metus, de iure enim mori timere poterat, cum in hoc casu liceat patri occidere adulterum simul & filiam. ut ff ad leg. Iul. de adult. l. quod ait. Sed quàmuis lex hoc dicat, canones non admittunt. ut 33.q. 2. c. inter hęc; uel prærogatiua matrimonij,de quo ibi tractatur, hoc habet, ut metus quàmuis legitimus efficaciam matrimonij nõ impediat.Sed si per coactionem aliquid fiat, tunc distinguitur breuiter, quia aut coactio est absoluta, aut conditionalis. Absoluta. s. cum quis uiolenter trahitur ad quid faciendum,quo casu qui uiolenter trahitur,excusatur omnino, ut l. distin.c.præsbyteros. 1.q 1.c.constat.32.q. 5. fere per totũ. 15.q.6 c. 1.& ar.de consec.di.4 c.eos il.1. Conditionalis autem, qui metum uel cruciatum seu aliquid graue minatur,& si excusęt à tanto, non tamen a toto.ut infra eod.titu. c. sacris. in uerbo culpam attenuet.Quidam tamẽ discernunt inter iuramenta promissoria & assertoria, ut in promissorijs meus uel coactio conditionalis excusęt, in assertoriis non, quia potius debemus omnia mala abstinere &c.ut 33.q.5. c.itane 11.q.3.c. quatuor.&c. quisquis.& c.nolite. Permissoria uocamus illa sacramenta.s. cum quis iurat de aliquo dando seu faciendo, uel non dando uel non faciendo, assertoria cum quis asserit pro uero falsum, & ma xime contra fidem. Sed quæritur † an comminatio excommunicationis excusationem inducat, & uidetur quòd sic, nam continet corporis & animæ detrimentum.ut 2.q.1.c. de manifesta.41.q.3. c.audi. Item per excommunicationẽ sub uertitur status alicuius.Transit enim de corpore uel potestate ecclesiæ in potestatem dyaboli. ut indi. capitu. audi.& ideo iustus est metus. ut ff. eo. titu. l. isti quidem. Item excommunicatio est æternę mortis damnatio ut 11.q.3.c. necessario, qui ergo timet excõmunicationẽ, timet mortem,timenda est igitur 11.q.1. c. 1.Sed contra, excommunicatio medicinalis est, non mortalis. ut 2.q.1.c.multi. Item si est iniusta, uacua est & de ea non est curandum ut 11.q.3. c. cu est illata, nec ligat dummodo non contemnatur. ut 23.q 3. c. notandum. in fi. Puto quod metus excommunicationis non excusęt, aut enim est iniusta,& illa non ligat quo ad Deum. Aut est iusta,& tunc sibi imputet qui se ita constituit, ut mereatur excommunicari ut ff eodem titul.l.si mulier. Est notandum † quod quædam fiunt per metum, quæ ipso iure non ualent, ut contractus matrimonij ut infrà de sponsa.c cum locũ & 30.q.2. c.ubi nõ est. Item dotis promissio ut ff. eo. tit. l. si mulier.§. si dos. Item iudicis aditio', ut

ff.de

ff.de iu.l.2.) respon.in fi. Item authoritatis præstatio, vt ff.de auth.tut.l.2. item ecclesiasticę rei alienatio.vt 15.q.6.cap.primo. item sententiæ pronunciatio, ut 11.q.3.c. iniustum, alias autem quæ per metum fiunt,tenent, sed rescinduntur per actionē quod metus causa,si sunt perfecta: si vero sunt imperfecta,tunc per exceptionem.vt ff.quod metus causa.l.metum. §.sed quod
6 prætor. In summa notandum† est,quòd si per metum rem meam corporalem tradam,possum agere utili rei uendicatione & contra metum inferentem, & contra quemlibet possessorem ad quem res peruenit; sufficit enim hoc docere metum illatum a quocunque, nec astringor probare quis metum intulerit, cum metus hēat in se ignorātiam, id est, iustè possum ignorare quis metum intulerit, maximè si erat nox, vel dies, sed in multitudine hominū, ut maleficium comprehendere vel dignoscere non potuerint,ut ff.eo.ti.l.metum §. violenti. & §. licet enim & l. si cum exceptione. §. in hac. Vtilis in rem actio ideo datur metum passo,& non directa pro rebus traditis, quia per traditionem desinit esse dominus. nam traditionibus & usucapionibus dominia transferuntur, vt C. de pactis l.traditionibus,insti.de rerum diui. §.per traditionem, sed de æquitate prætoria fingitur rem in bonis meis permansisse,ideo possum eam vendicare, ut dictū est. Nec obstat his quia inuitus tradidi,qa coacta voluntas, voluntas est. ut 15.q.1.c. meritò Non enim videtur re excluſus quē prætor restituturum pollicetur,vt ff.de in integ. restitutio. l. nemo. Sed nec uidetur possessionem adeptus, qui ita possessionē adeptus est, ut eam retinere non possit,ut ff.de acquir. poſſeſ.l nō uidebitur, possum etiam agere actione, quod metus causa. Et est sciendum quòd rei uendicatio nunquam competit nisi in simplum. Actio uerò quod metus causa a principio est in simplum,& in simplum condēnatur reus, id est, in rem ipsam si existet, vel in æstimationem ipsius si non extet, cui sententiæ si pareat is,qui metum intulit, soluendo ilberatur: quod si non pareat,damnatur in quadruplū, ut quadrupletur omne quod erat soluendum in simplum, & in quadruplo contineatur res si potest restitui;uel rei æstimatio,ut ff.de rei uēd.l.qđ si possessor,quod locum habet siue agatur contra metum inferentem, siue contra illum ad quem res peruenit,ut ff.eod. ti.l.si cum exceptione.§.1.& §. in hac.& § quadruplatur & §.quatenus,& sic circa eandem rem duę ferunrur sententię & utraque diffinitiua.Sed prima circa rē ipsam instituendam quę diffinitiua est,quia negocio finem imponit,ut ff. de re iudi.l. 1.secūda circa rei æstimationem quadruplandam,& potuerunt hæc nomina locū habere secundum iura canonica. Nam si animal tuum damnum dederit, poteris te liberare dando animal pro noxa, alioqui ad omnia damna teneris, ut infra de iniuri.& dam.dato.ca.si culpa. datur etiā in quadruplum secundum iura canonica,ut 12.q.2.c.cum deuotissimam & cap. in legibus; Et si per uiolentiam à domo mea expellar, tenetur uiolentus ad restitutionem domus, & omnium rerum in uiolentia perditarum, etsi ad uiolentum non peruenerint,ut inf.eo.ti.c ultimo. In quadruplatione autem cōsiderabitur aut metum passus sim siue in re mea, siue in possessione mea; nam aliud est pretium rei,& aliud est possessionis,ut ff.eo.titu.l. si mulier.§.qui possessionem. Dantur igitur metum passo hæc duo remedia,de quibus superius dictum est.s.utilis rei uendicatio,& actio quod metus causa. Datur & tertium auxilium.s.actio de dolo; nam eum, qui metum fecit, & de dolo teneri certum est,& tollitur una actio per alteram ipso iure,facta exactione. Electione tollitur exceptio in factum opposita, ut ff.eo.tit.l.sicut excep.§.eum,qui.

SVMMARIVM.

1 *Restitutio in integrū quib. & quando competat & nu.2.3.& 4.*

2 *Ecclesiæ læsa an possit restitui sicut minor. & nu.4.*

3 *Ecclesia vel minor an restitutionem a sententia petere possit.*

Resti-

6 *Restitutio a sententiæ an alia sit, quam restitutio ad appellandum.*
7 *Restitutio qualiter fieri debeat.*
8 *Restituere qui possint, & nu. 9.*
10 *Iurisdictio ordinaria quibus conferatur.*
11 *Delegatus an causas restitutionis audire possit, & quid de arbitro.*
12 *Restitutio in integrum quid sit.*

De Restitutione in integrum. Rubr.

DIXIMVS supra de restitutionib. quę ratione metus indulgentur maioribus. Nunc uidemus in integrum restitutione, quæ tam ecclesijs quam maioribus ætatis ratione donantur. Videamus itaque quibus per restitutionis auxilium succurratur. Cur. Quomodo. Quando. Et a quo possit restitutio indulgeri. Et quid sit in integrum restitut. Succuritur
1 † per restitutionem in integrum minoribus. 25. annis. Dicuntur autem minores. 25. annis, qui nondum compleuerunt 25. annos, facta computatione de momento ad momentum. Non enim sufficit tetigisse ultimum diem, ut quis ab hoc auxilio excludatur, sed oportet pertransire ultimum momentum, ut cum si quis natus sit in bisexto, duo dies computentur pro uno, nã posterior dies intersciditur, ideſt, de medio eximitur, uel non computatur pro die, ut ff. eo. titu. l. 3. §. minorem. & de uerb. signi. l. cum bisextus. Contingit autẽ bisextus in singulis quadriẽnijs. Nam annus habet trecentos & 65. dies. & 6. horas, ut ff. de statuliber. l. cum hæres. §. stichus; Illæ autem sex horæ in quattuor annis faciunt. 24. horas, & sic diem integram.
2 Item computatio † de momento ad momentum, ubi agitur de restitutione minoris, fit in fauorem ipsius. Expedit enim minori sic fieri, scilicet, prorogari tempora restitutionis potius quam arctari. Aliquando ob fauorem non fit computatio de momento ad momentum, sed sufficit diem inchoari, ut in usucapione triennij contingit Fauor enim est possessoris statis esse ultimum diem usucapionis attingi, ut completa sit usucapio, & hoc propter titulum & bonam fidem, ut ff. de usucap. l. in usucapionibus, & ff. de diuersis & tempora. præ. l. in usucapionibus. 1. respon. & idem est cum tractatur de libertate præstanda a minore. 25. annis, ut ff. manum. l. 1. Item cum tractatur de testamentis faciendis a maiore. 14. annis, ut ff. de testa. l. in qua ætate, sic quandoque ob fauorem sufficit annum inchoari, ut ff. de mu. & ho. l. ad rem. & ff. Ad Trebel. l. qui filium. & supra de elec. c. cum in cunctis; secus in præscriptione. 30. uel 40. annorum, quæ odiosa est, ubi requiritur ultimum annum finiri, ut ff. de actio. & obliga. l. in omnibus. Succuritur † & ecclesijs
3 quæ minorum iure censetur, ut infra eo. ti. c. requisiuit. Semper enim ecclesia iure minoris debet illæsa seruari, ut ibi dicit; quidam tamen exposuerunt illud uerbũ, semper, id est, in quolibet contractu, restringentes illud semper, ad quadrienniũ tantum numerandum a tempore contractus, in quo ecclesia læsa est, posse restitui & non ultra. Ecclesia eñ maior est & restituitur sicut minor factus maior. s. infra quadriẽniũ numerandũ a tpe cõtractus. ut C. de tem. in integ. resti. l. ul. Nam ut ibi hæres minor factus maior restituitur infra quadriennium in his, in quibus fuit captus tempore minoris ætatis, unde qui sic dicunt ponunt ecclesiam in 25. anno. Alii autem aliter dicunt, & alio modo exponunt illud uerbum, semper, sic uidelicet quandocunque sine temporis præfinitione. Vnde ponunt eam in primo die natiuitatis suæ, & dicunt eam super in minori ætate consistere, nec enim crescit uel decrescit eius ętas. Tu dicas quod ecclesia fungitur iure & uice minoris, quod sic probatur, ecclesia enim comparatur reipublicæ, ut C. de sacrosan. ec. l. ut inter diuinũ. Et respublica comparatur minori, ut inf. eo. c. requisiuit; non tamen est minor immò maior, sed restituitur sicut minor ut respublica, ut C. de offi. eius qui uicem alte. gerit. l. 1. Si enim minor esset ut dictum est, non fuisset desponsata ut 26. di. c. acutius. sup. de biga. c. debitũ. Et puto ecclesiã restitui quandocunque in contractibus sine temporis prefinitione, & in iudicijs etiam post sententiã ut inf. eo. c. suscitata & c. tum ex literis. Sed hoc non

nisi

nisi propter graue damnū. ut ff. de mino. l. si ex cā. Et in his duobus differt ecclesia a minore, qui non restituitur nisi in minori ætate. Et hoc intelligo esse uerum nisi post contractum uel post sententiam cōtra ecclesiam præscribatur. Nam in tēporib. ut in usucapione & prescriptione non inuenio ecclesiam restitui, quamuis inueniam quædam tempora de præscriptione subduci, ut notabo inf. de p̄scrip. præscribit enim ecclesia & præscribitur contra eam. Et in hoc similiter differt ecclesia a minore qui in temporibus ipso iure seruatur illesus, præterquam in longissima præscriptione, quæ quidē currit, sed minor restituitur. ut C. in qui. cau. nō est necess. in integ. resti. l. ult. Alij autō dicunt, quod ecclesia restituitur a 25. annis usque ad quadriennium, sic ecclesia recte iure utitur minoris, hæc enim tempora habet minor ad petendam in integrū restitutionem. ut C. de temp. in inte. resti.

4 pe. ter. totum. Item restituitur † minor uel ecclesia si lædatur siue decipiatur ipse minor, siue tutor eius uel curator eius interuenerit legitimus. ut C si tutor uel cura. interue. l. etiam la 1. & la 2. Et idem dico in ecclesia si prælatus eius, syndicus uel œconomus decipiatur. Delictum enī personę non debet redundare in damnum ecclesiæ, ut 16. q. 6 c. si episcopus; secus est si decipiat simplex procurator minoris uel ecclesię, tunc enim minori uel ecclesię non subuenitur nisi procurator sit non soluendo. ut ff. eod. titu. l. cum mādato, magis enim fuit prouidendū superioribus personis quę gerunt ex necessitate, quàm procuratori qui ex voluntate gerit. Et quod dixi ecclesiam restitui si prælatus decipiatur. Hæc est ratio. quia prælatus conditionem ecclesiæ deteriorem facere non potest, ut inf. c. 1. qđ intelligo in faciendo, secus in omittendo ut 16. q. 3. c. placuit. inf. de prescrip. c. 1. Aliquādo tamen potest etiam in faciendo conditionem ecclesiæ deteriorem facere, vt potę, modicam rem donando ut inf. de dona. c. cæterum. 12. q. 2. c. terrulas. Et idem in quinquagesima, & cētesima, ut inf. de dona. c. apostolicæ. & inf. de his quę fi. a pl. sine cōsensu ca. c. pastoralis. 12. q. 2. c. bonæ rei Et in hoc differt prælatus a procuratore, quia procurator liberam habens & generalem administrationē nō potest donare. ut ff. de procu. l. procurator tutorum. & l. procurator cui, quamuis aliquotiens prælatus appelletur procurator ut. 10. q. 2. c. precariæ 12. q. 1. c. ult. & q. 2. c. sine exceptione. 10. q. 2. c. casellas. inf. de dona. c. fraternitatem. Et quod dico cōditionem ecclesiæ deteriorem fieri posse p prælatum in omittendo, uerum est legitimo tempore interueniente, non statim. hoc est, si ex omissione prælati præscriptio inducatur contra ecclesiam. Aliter si prælatus omittat in iudicio legitimam exceptionem seu defensionē restituitur ecclesia ut inf. e. c. auditis. & c. cum uenissent, nisi super hoc eodem petita esse. tūc restitutio & denegata, ut inf. eo. tit. c. ult. Iuuatur etiam minor & ecclesia in allegationib. omissis, dum ea quæ sunt pro cā, non allegata, uel allegata non probata fuerunt, uel si se proditum seu proditam ab aduocatis conqueratur. ut ff. de min. 25. an. l. minor autem. §. 1. & l. minor annis. 25. Itē succurritur minori & ecclesię si se negotijs alienis immiscuerit sine mandato, uel saltem necesse habet cedere domino negociorum beneficium restitutionis, ut ff. eo. tit. l. quod si minor, Et ut breuiter dicam restituitur minor & ecclesia in contractibus, uel quasi contractibus, in delictis, vel quasi, ut super his rubricę speciales in C. ponūtur; & quod dixi restitui in contractibus uel quasi, locū habet cum contractus tenet ut pote celebratus in casu concesso & in forma iuris ut 10. q. 2. c. hoc ius porrectum, & 12. q. 2. c. sine exceptione. Aliter si in casu non cōcesso uel nō secūdum formam iuris, nullus est contractus ipso iure, ut 10. q. 2. c. quia rem homini, & 12. q. 2. ea. sine exceptio nec apostolicos & cap. alienationes. & tunc cum ius commune competat, nō est necessaria in integrum restitutio ut ff. eo. ti. l. in causæ. Item succurritur ecclesię & minori si quasi contumax ad iudicium non uenit culpa, non dolo. ut ff. eod. tutul. l. minor. secus si ex dolo ut ff. de mino. l. si ex causa. §. nunc uidendum. tunc enim non restituetur ecclesia, quia nec

mino-

minor restituitur in delictis atrocibus, nisi quatenus miseratio ad minorem pœnam iudicem perduxerit ut ff. eo. ti. l. auxilium. Quod intelligo, quum tota ecclesia delinquit ut C. de sacrosanc. eccle. l. iubemus nullam nauem, alias delictum personæ & c. ut no supra eo. ti. §. restituitur. Item subuenitur & si nouæ defensiones appareant ecclesiæ, quibus ante usa non fuit. ut C. si sæpius in inte. rest. postu. l. 2 quamuis de iure communi prætextu nouorum instrumentorum lites sopitæ non debeant instaurari. ut infrà de sen. & re iudi. c. inter monasterium. & C. eo. tit. l. sub specie. Item si diferat iuramentum. ut ff. de iureiur. l. nam postea §. si minor. Et qualitercũque in iudicijs minor uel ecclesia capiatur, siue agat, uel conueniatur. ut ff. eo. ti. l. ait prætor. §. Sed & in iudicis. Sed dubitatur 5 †an ecclesia uel minor possit petere restitutionem a sententia, eo quod ecclesia tuta est communi iure & communi auxilio, põt enim appellare, & ideo ad extraordinarium auxilium recurrere non debet. ut ff. de mino. l. in causæ. Sed hæc obiectio in sententia domini Papæ locũ non habet, quoniam superior nõ inuenitur ad quem per appellationem recursus haberi possit, ut suprà de ele. c. licet. in fi. & 9. q 3. c. cuncta. Sed si instes & dicas, poterit supplicari, ergo restitutio superuacua est, ut superius dictum est. Respondeo, utrunque remedium supplicationis & restitutionis est extrordinarium auxilium, & eadẽ æquitate inductum. vnde unum reliquum non excludit. Vt dicitur, aliter actio de dolo non datur, si alia competat eadẽ equitate inducta, ut actio quod metus causa; quæ etsi competat, datur tamen actio de dolo, nam & eum qui metum fecit & de dolo teneri certum est. ut ff. qd metus causa. l. si cum exceptione. §. eum qui. Sed numquid à sententijs aliorum potest quis petere restitutionem? Videtur quòd non, quia potest appellare, & si ad extraordinarium auxilium non recurret per d. l. in causę; & si tempus appellandi excesserit, restituetur ad appellãdum. ut C. si sæpius in integ. rest postu. l. j. Respondeo, põt ecclesia restitui a sententia. Nec obstant. temporalia iura. Nam illa l. in causa, loquitur cum minor est tutus ipso iure, & ideo non debet recurrere ad auxilium restitutionis. Item alia lex non obstat, loquitur enim cum minor petijt restitutionem, & fuit ei denegata, iterum petere non potest, nisi noua defensiones allegentur: sed poterit appellare, ut infra eodem titu. c. ult & C. si sæpius in in- 6 tegr. resti. postu. l. 2. & 3. †Si tu quæras an sit aliud restitui a sententia, quam restitui ad appellandum a sententia? Respondeo tic, cum enim restitutio fit a sententia, perinde est ac si sententia lata non esset ar. ad hoc infra eo. cap. cum ex literis ubi dicit. non obstante sententia. sed ubi fit restitutio ad appellandum, sententia salua manet, quamuis postea suspẽdatur per appellationem. ut C. de iureiuran. l. generaliter, in princi. C. de appellatio. l. præcipimus. §. hæc si. supra de offi. delega. c. pastoralis § præterea. infra de senten. & re iudic. c. cum inter uos. Licet alibi dicatur extingui pronunciatum per appellationem. ut ff. ad se. con. Turpil. l. 1. §. ulti. Sed exponitur ibi extinguitur, id est, suspenditur. 7 † Fieri autem debet restitutio iudice sedente pro tribunali præsente aduersario, uocari enim debet is contra quem petitur restitutio. alioquin ipso iure non tenet restitutio. ut ff. de mino. l. uerum. §. sciendum & l. in causæ. §. causa & l. etiam si patre. §. ulti. Nam negotiorum merita partium assertione panduntur. ut C. si per uim uel alio modo. l ulti. Quia etsi minori uel ecclesiæ pro restitutione non detur actio, sed iudicis officium ut ff de mino. l. quod si minor. §. ulti & l. illud. §. 1. & l. quod si de speciali; oportet tamen libellum porrigi, litis contestationem fieri, & solemniter & ritè procedere ut sup. de offi. iud. c. ult. in casu tamen, si is contra quem restitutio petitur uocatus infra triennium non ueniat, restitutio indulgetur ut in Auth. ut sponsali largi. §. ad hoc. colla. 9. Debet etiam ecclesia siue minor probare lęsionem siue deceptionem, non enim ex hoc solo quòd minor est quis, sequitur quod sit deceptus, & idem in ecclesia. ut ff. de mino. l. non oĩa. ff. de iure

iu. l.

8 iu. l. nam postea. § si minor. Possunt † re
stituere iudices delegati a Papa uel a Prin
cipe. Item ordinarij. Itē delegati ordina-
riorū habentiū administrationē, siue cau
sæ restitutionū fuerint specialiter cōmis
sæ huiusmodi delegatis, siue aliis causis
commissis, corā eis restitutionum incide
rint quæstiones. Itē ordinarij non haben
tes administrationem, sed delegati ab eis
non possunt, si causæ restitutionum com
mittantur eisdē, sed si aliis causis cōmis-
sis quæstiones restitutionum incidāt co-
rā ipsis, & cās audire possunt & restōnes
indulgere. Et idē dico in arbitris, nā sup
restitutionis quæstione compromitti nō
pōt, sed si super alia cōpromittatur, super
quo compromitti potest, & corā arbitro
incidat quæstio restitutionis, & audire &
restituere potest, ut inf. eo. tit. c. causam, q̄
sumpta est ex l. ult. C. ubi & apud quē. Sed
certē si rectē inspiciatur lex illa, colligi-
tur ex ea, q̄ nec delegati ordinariorum
non habentium administrationē, nec ar-
bitri cognoscere possunt de huiusmodi
quæstione ēt incidenter, & sic legebant,
& intelligebāt legem illam domini mei
Azo. & Aug. Sed d. c. causam contrarium
dicit, & potest esse huiusmodi ratio, quia
in incidenti quæstione etiam minus cō-
petens iudex iurisdictionem sortitur, ut
sup. de off. deleg. c. prudentiam. §. ult. C.
de iudi. l. quoties. & C. de or. cognitio. l. a-
9 ditę. Dubitatur autem † qui sunt ordina-
rij administrationem non habentes, sed
facultatem tantummodo iudicandi. Et
secundum iura ciuilia dici potest, quòd
sunt illi qui honorem, & dignitatem ha-
bent, sed non administrationem, vnde
rōne honoris & dignitatis iudicare pos-
sunt, si qui in eos consenserint, & de his
loquitur de iudi. l. 1. & C. eo. tit. l rem nō
nouā. 1. respon. Sed secundum iura cano-
nica posset poni exemplū in epō qui re-
nunciauit loco epali, non dignitati, qui
honorē retinet & administrationē, ut sup.
de ord. ab epō quæ resig. epa. c. 1. & sup.
de renunc. c. nisi cū pridē §. ult. & c. post
translationē circa fi. Itē poni pōt exem-
plū in epō cuius episcopatus oīno destru
ctus est, populus effectus, hic n episco-
pus est, nullus tamē episcopatus, hic ho-
norē habet sine administratione. Quidā
tamē ponunt exemplū in officialib. epō-
rū, & male, quia officiales non sunt ordi-
narij sed delegati ad vniuersitates cārū,
vt no. sup. de offi. uica. circa prin. A quib.
10 aūt † conferat iurisdictio ordinaria no.
sup. de off. or. §. ordinariā. Et est sciendū
q̄ vbicunq. ecclesia uel minor restituē,
restituēdus est & eius aduersarius ēt ma
ior, sed in eo tm̄ casu, & non in alio, ut ff.
de mino. l. q̄ si minor §. rest. & l. pē. §. 2.
& l. ēt §. 1. C. de repu. l. una. C. de pd min.
l. si prædiū, in fi. 12. q. 2. c. uulteranæ. inf.
de reb. eccl. non alie. c. ad audientiā. Non
. n. ecclesia ditari dēt cū aliena iactura, ut
54. di. c. generalis. inf. de pœnis c. suā. ff. de
condi. inde. l. nam hoc natura. Item licet
minor uel ecclesia impetrauerit restitu-
tionem, potest renūciare si uelit, ut ff. de
mino. l. si iudex. Quando autem eccle-
sia restituatur dixi, sup. eo. tit. §. fit cōputa
tio, quia semper & sine temporis præfini
tione, ut inf. c. 1. & c. tū ex literis. nisi con
tra cā legitimē præscribat, nā ut ex litera
illius. c tū ex literis. colligitur, q̄ tempo-
re Eugenij papæ & in primo mēse sui pō
tificatus interuenit læsio, & tēpore Cele-
stini indulta est restitutio, qui cām com
misit sententia Eugenij non obstāte. Qui
dā tamen dicunt quòd ibi interrupta fuit
quadriēnij præscriptio per petitionem re
stitutionis, fuit enim petita restitutio tem
pore Eugenij, & temporibus aliorū sum-
morū pontificū ei succedentiū eadem pe-
titio innouata, & sic ecclesia petens non
fuit quadriennio exclusa; sed errāt qui sic
dicunt quia restitutionis quæstio nedum
petitione, sed nec lit. contest perpetuat,
ut ff. de mino. l. papinian. §. ul. & C. de tem
po. in integ. rest. l. ul. Si quis tamen uellet
illorum sententiam sustinere, posset dice
re quòd ibi per iudices stetit quo minus
in quæstione illa processum fuisset, & iō
ecclesiæ petenti nullum potuit præiudi-
cium generari, ut in Auten. ut spon. largi.
§ hoc quoque, colla. 9. & 2. q. 6. c. anterio-
rum. §. sed lis. & c. biduum. Vnum non
omitto, quia quod dixi supra §. proxi.
11 † delegatum causas restitutionis audire
posse, recipit dubitationē. Videtur enim
quòd causæ huiusmodi delegari non pos-

sunt,

sunt, quia ex edicto restitutorio nulla propria proficiscitur actio, sed condependet ex officio iudicis, ut ff. de mino. l. quod si minor. § ult. Ea uerò quæ iudicis officio expediuntur, non delegantur, vt ff. de off. proconſ. l. nec quicquã, § ubi, ff. de reg. iur. l. omnia, ff. ad municip. l. ea quæ. Ad quod reſpondeo, ſpeciale eſt hic fauore reſtitutionis, qui ampliandus eſt, non reſtringendus, ut ff. de libe. & poſtu. l. cum quidam. Sic & aliud ſpeciale in hac reſtitutione cõtingit, ut cum cauſa reſtitutionis ſit excellens, ita ut in ea requiratur ſpeciale mandatum, ut ff de min. l. illud, vt in ea compromitti non poſſit, nec delegari ab ordinario iuredictionem ſine 1
adminiſtratione habente; tamen tam coram arbitro, quàm coram delegato huius ordinarij tractari poterit incidenter,
12 ut infra eod. tit. cap. cauſa. † Eſt autem in integrum reſtitutio, prioris ſtatus uel iuris reintegratio; per quam ſubuenitur minoribus; Subuenitur & eccleſiis iure minoris ſicut dictum eſt; Subuenitur quandoque & maioribus ex iuſta & legitima cauſa, ut ff. ex quib. cau. ma. per totum. & ſic intelligo. infra eo. tit. c. ex literis. infra de ſent. & re iudic. ca. cum Bertoldus. inf. de pigno. cap. ſignificante.

SVMMARIVM.

1 *Edictum de alienatione iudicij mutandi cauſa facta, quando locum habeat.*
2 *Edictum de litigioſis contractibus, & hoc edictum non concurrunt, ſed diuerſis reſpectibus locum habent.*
3 *Actio ex hoc edicto cui, & contra quem, et in quantum detur.*

De Alienatione iudicij mutandi cauſa facta. Rubrica.

IN ſuperiori rubrica proſpectum eſt & prouiſum per integrum reſtit. eccleſiis, ut ſupra titu. prox. cap. 1. Et minorib. ut ſup. in c. conſtitutus. Et maiorib. ut ſupra in c. ex literis. Et non minori æquitate proſpicitur hic omnibus, in quorũ damnum & præiudiciũ aliqui res & poſſeſſiones, de quibus agendum eſſe creduũt & timent, in alios transferunt cauſa mutandi iudicij. Surgunt autem ex hoc edicto duo ſpecialia beneficia. Vnum quia agitur contra alienantes actione in factũ, ad id quod intereſt agentium res nõ fuiſſe translatas, ſaluis nihilominus priſtinis actionibus aduerſus nouos poſſeſſores, quos potius parat uel parit nouos aduerſarios, vt ff. eod. titu. l. 1. Et aliud, quia literæ commiſſionum contra veteres poſſeſſores obtentæ extenduntur ad nouos, de quibus nullam faciunt mẽtionem, ut inf. eod. tit. c. 1. Intitulatur hic igitur rubrica de alienatione iudicij mu. cauſa fac. Vnde videndum † eſt, Quando locum habeat hoc edictum; & Cui; & Contra quẽ; & in Quantum detur actio ex hoc dicto. *Habet locum hoc edictum, cum quis credens ſe conueniendum ſuper re aliqua* actione reali uel perſonali, *in rem tamẽ* ſcripta, ut pote, aliquo interdicto (interdicta. n. licet in rem uideantur concepta, vi tamen ipſa perſonalia ſunt, ut ff de interdi. l. 1. § interdicta) alienat rem *dolo malo cauſa mutandi iudicij a ſe, & ſuſcipiendi ab illo* in quem transfert poſſeſſionem, nec refert an transferat dominium uel nudã poſſeſſionem, ut ff. eo. titu. l. non ſolum. & l. ex hoc. § alienare. Dolo malo ideo dixi, quia ſi alienat rem redibendo uenditori, non ut iudicium euitet, ſed alias redibiturus, uel ſi ex alia neceſſaria cauſa alienat, locum non habet edictũ, ut ff. eodem titulo. l. ex hoc, & ll. ſequ. Et idem dico ſi ideò alienat, quia timet ſibi moueri quæſtionem, & lites execratur, ut ff. eodem tit. l. item ſi res. § ult. Item locũ habet hoc edictum cum alienatio fit cauſa futuri iudicij mutandi, ut in l. ex hoc. § pri. ff. eo. quia ſi iudicium eſſet inchoatum inter petitorem & poſſeſſorem conuentione iudiciaria, aut per preces principi oblatas & iudici inſinuatas ac per iudicem aduerſario cognitas, cum res eſſet litigioſa, ſi de dominio ipſius uel quaſi quæſtio erat, tunc cõmiſſio uitio litigioſi locum haberet edictum de litioſis, ut C. de litigio. l. ult. in Auth. de litigio. in prin. colla 7. quia prohibitæ eſt talis rei alienatio ut ibi, & 11. q. 3. cap. quia res, ſed res

ſuper

super qua futurum speratur iudicium, nō prohibetur alienari ante motam causam. Et ideo istud edictum, & edictū de litigiosis contractib. nō concurrunt, sed diuersis respectibus locum habent. Datur † autem actio in factum ex hoc edicto ei, in cuius fraudem & elusionem facta est alienatio, & suis hæredib. & contra hęredes eius ad quem res translata est; Et datur infrà annum, ut ff. eo. ti. l. non solum. §. ul. & ll. seq. Datur enim inquam aduersus eū qui alienauit, quem ad interesse conueniat coram ordinario, & ut puto corā delegato per literas contra eum obtentas, ut dolus repræsentet eum possessorem, ut ff. de rei vend. l. qui petitorio. C. ad exhiben. l. ad exibendum, in quo interesse considerabitur, quanti interest agentis rem non fuisse translatam in hominem alterius diœcesis fortè, vel prouinciæ, contra quem illum agere oportet ad possessionē auocādam per pristinam actionem. Item quanti interest ipsius non habere durioremve. potentiorem aduersarium, si in potentiorem translata fuit; quia potentiorib. pares esse non possumus, ut. ff. eo. titul. l. 1. Item aget contra possessorem actione in rem, vel alia actione sibi competente ad rem auocādam siue coram ordinario possessoris, siue coram delegato, quem obtinuit contra alienantem, quod est hic speciale; cum alias generaliter literę commissionis sint personales, nec ad alios extendantur quorum nomina in literis non habentur, ut supra de offic. deleg. cap. cum olim abbas. & c. super eo de rescrip. cap. significauit. Sed fallit illud generale hic, & in alijs casibus, quos not. supra de rescrip. §. sed priuilegium, & suprà de offic. dele. §. casualiter. Veruntamen si ab eo qui rem alienauerit consequatur actor rei æstimationem, dolo præsentante ipsum possessorem, ut superius vt dictum est, non auocabit postea rem a possessore, nec enim habere pōt & rem & pretium, sed alterū, vt ff. de peti hære. l. si & rem & prætiū; & rem a possessore, & interesse ab alienante consequi potest, ut superius dictum est. Itē alienator potest conueniri pristina actione, non tantū ad rei æstimationem ratione doli, vt dictum est; sed ratione pretij quod ex rei uenditione recepit, qua prætium loco rei succedit, ut ff. de pecu. l. sed si quis, & in d. l. si & rem & pretium. ff. de le. 2 l. Imperator. & l. se infrà de usu. c. cum tu. in fi. ff. de leg. 3 l. fideicōmissa. §. si rem. & infra ut lite pen. c. ecclesia sanctæ Mariæ. Sed & si clerico cedatur actio contra laicum, ut si clericus trahat laicum ad forum ecclesiasticum etsi non fiat contra verba edicti, fit tamen contra mentem, ut infra eo. titu. ca. 2. Nam ille incidit in uerba huius edicti, qui credens se conueniendum super re aliqua transfert rem illam in aliū causa futuri iudicij mutandi à se, & suscipiendi ab illo in quem transfert rem; sed in mentē huius edicti incidit non in uerba, qui dum credit vel scit sibi aduersus alium competere actionem illam priuilegiato vel potentiori homini cedit causa futuri iudicij non mouendi a se, sed ab illo incoandi & perficiendi cui cedit, & in hoc casu cessio est, nulla & is qui cedit, amittit actionem ut hic. c. 2. & C. ne licepo. l. nulla. Clericus autem dicitur potentior laico ratione officij cuius contemplatione sortitur priuilegiū quo ad forum. Nam aliàs ratione officij censetur durior aduersarius & potentior. ut. C. quod metus causa. l. si per impressionem. C. si quacunque prædi. potesta. le. 1. & C. si rector prouin. le. vna. Sic & tutor ratione officij censetur potentior pupillo, & ideo cessio ei facta contra pupillum non valet. ut. C. qui dari tuto. vel cu. pos. authen. minoris. Sed hoc qualiter esse potest, ut actione cessa clerico contra laicum, clericus trahat laicum ad forum ecclesiast. cum, quum actor forum rei sequi debet secundùm canonicas & legitimas sanctiones? ut infra de foro compet. cap. si clericus. & capitu. cum sit generale. 11. quæstio. 1. cap. relatum & capit. experientiæ & C. de iurisdict. omn. iudi. l. iuris ordinem. Respondeo, hoc locum posset habere in locis illis, in quibus consuetudo est, quòd clericus trahat laicum etiam reum ad forum ecclesiasticum, vt infra de fo. compet. c. si clericus. Vel aliter, posset clericus molestare laicum super re illa quam laicus possidet, super qua cessa est clerico

actio, laicus cogetur agere contra laicum super molestia, quam clericus ei infert. Et tunc clericus conuentus in foro ecclesiastico intentabit actionem sibi cessam permodum reconuentionis. Cessat autem hæc actio ex hoc edicto in quibusdam casib. ut ff. eo. ti. l. non solum. §. 1. & l. ex hoc. § si quis alienauerit.

SVMMARIVM.

1 *Arbitrium quid sit.*
2 *Arbiter esse quis possit, & qui prohibeatur.*
3 *Compromitti an possit in causa matrimonia li.*
4 *Cõpromitti dẽt ī imparẽ numerũ, & quare.*
5 *Compromissum factum in duos an ualeat.*
6 *Compromissum an ualeat si duobus arbitris potestas assumẽdi tertiũ ī certũ tribuatur.*
7 *Compromitti super quibus causis possit.*
8 *Arbiter an diebus feriatis pronunciare possit. & nu. 11.*
9 *Arbitriorum effectus qui sint.*
10 *Pœna incompromisso apposita, an possit contra partem non stantem in arbitrio peti.*
11 *Compromissum & iudicium in quibus conueniant, & in quibus differant. nu. 12.*
13 *Compromissum qualiter finiatur.*
14 *Pœna soluta ab eo qui non paret, an peti possit & iudicatum.*

De Arbitris. Rubri.

EXpeditis præparatorijs iudiciorum ad iudicia veniamus. Sed quoniã ad instar iudiciorum arbitria sunt redacta. ut ff. eod. tit. le. 1. Nam arbiter partes iudicis assumit. ut ff. eo. ti. l. si de meis. alias Pomponius. §. recepisse. Ideo prius de arbitris est uidendum. Videamus igitur Quid sit arbitrium. Item in quot debeat cõpromitti. Quis possit esse arbiter. de Quib. reb. ualeat compromitti. & Quis sit effectus arbitrorum. In quibus differãt iudicium & cõpromissum. & Qualiter finiatur compromissum. Arbitrium † est actus personarum super ciuili quæstione, in quasi iudicio contendentiũ. Nã & iudicans laborare debet ad inuestigandam ueritatem. ut 30. q. 5. c. iudicantem. Actor ad intentionẽ, & ad amplificandã causam. Reus ad extenuationẽ & ad cãm diminuendam. ut 4. q. 4. c. 1. Vel sic diffini tur arbitrium secundum Azo. Arbitrium est causa in dicendo iure voluntarie posita cum certarum personarũ interpositione, s. arbitri, actoris, rei. Arbiter † esse potest qui non prohibetur a iure utpotẽ liber homo, paterfam. sed & filiusfam. arbiter esse potest, etiam de re patris. ff. eo. titul. l. sed & filius. & l quinetiam. Item libertus, sed non seruus. ut ff. eod. titul. l. Pædius. in princip. & §. in seruum. Item non refert an arbiter sit integræ famæ, uel infamis, ut 3. q 7. infames. § cognitores. & ff. eo. ti. l. Pædius. Sed secus in iudice. ut C. de dig. l. neque famosis. C. de infamibus. l. una lib. 11. & inf. de excus. præl. c. inter dilectos. Prohibetur autem esse arbiter seruus, ut dictũ est. Item mulier. ut inf. eo ti. c. dilecti. C. eo. tit. l. ultima, quia nec iudicare possunt. ut 3. q. 7. ca. infamis. §. tria. ff. de iudi. l. cũ prætor. §. 1. & 33. q. 5. c. mulierem; hoc tamen fallit in quibusdã excellentibus fœminis, quæ ratione suæ excellentiæ & consuetudinis iurisdictione ordinaria & arbitraria utuntur, ut d. c. dilecti, & aliquoties delegata. ut 12. q. 2. c. cũ deuotissimã 8. q. 1. c. uereor. Item in laicum compromitti nõ potest super rebus spiritualibus, ut inf eo. ti. c. cõtingit: quia nec de rebus ecclesiasticis laici iudicare ualent directe, uel etiam incidẽter, ut inf. ti. prox. c. decernimus. inf. q fil. sint legi. c. lator, nisi authoritate superioris suscipiãt cõpromissum. ut inf. eo. tit. c. per tuas, seu iudicium. ut 32. dist. c. præter. §. verũ, uel nisi hoc humilitas superioris inducat. ut 2. q. 7. c. nos si incompetenter: uel nisi hoc fiat ad tollendam oẽm suspicionem contra clericum exortam. ut 2. q. 4. ca. habet, & c. Mennam. Et notabis † q in causa matrimoniali nec in laicum, nec in clericum cõpromitti potest, ut sup. de in integr. resti. c. causam. Et hoc est uerum in causa matrimonij carnalis: nam in causa matrimonij spiritualis compromitti potest in clericum, ut infra eo. ti. c. ex parte. sup. de elect. c. cũ inter dilectos. Item prohibetur compromitti in furiosum, surdũ, aut mutum, seruum, & minorem xxv. annis, maior autem xx. sed minor xxv. annis po

test

test sumi in arbitrium sed restituitur si temerè auditorium recepit, cum inter sit eius litibus non uexari, ut ff. eo. tit. l. sed si in seruum. § 1. & l. cum lege, & ff. de minoribus. l. minoribus. xxv. annis subuenitur. Item prohibetur compromitti in iudicē ordinarium, dicente lege: si quis iudex sit, arbitrium recipere eiusdem rei, de qua iudex est, in se ue compromitti iubere, prohibetur lege iulia, & si sententiam dixerit, non est danda pœnæ persecutio, ut ff. eod. titu. l. sed & si in seruum. § 1. & 3. q. 7. c. infames. § si quis uerò iudex: & est triplex ratio quare in ordinarium compromitti non possit. Prima, quia si nollet pronunciare, non esset qui eū cogeret, cum per ordinarium cogi debeat arbiter ad pronunciādum, ut ff. eo. ti. l. 3. Secunda, quia si cōtingeret sniam, quam ipse tulerit, impugnari, timendū esset ne eā defenderet animosè, ut C. de assess. l. nemo. Tertia, quia lex dicit arbitrū similē esse iudici, ut ff. eo. ti. l. 1. & C. de iudi. l. rem non nouam, ergo est alius a iudice, quia cum inter utrunque similitudo notetur, aliquid simile esse sibi ipsi non potest, & secūdum hoc intelliges illam l. sed etsi in seruū, sicut sonat, ut sint duo dicta, s. q iudex non possit compromissum recipere: nec in se compromitti iubere. Contra hanc sniam facit consuetudo, frequenter enim in ordinarios cōpromittitur, & ualet quod fit, faciunt & multa iura ad hoc sup. de ele. c. causam. & c. cum inter dilectos inf. eo. ti. c. dilecti. & c. cū tēpore & c. ex parte. Similiter & in delegatos compromittitur, ut inf. de præbē. c. ni si inf. de præsump. c. literas inf. de rer. permu. c. exhibita, tu dicas q prohibitio legalis nō habet locum secūdum iura canonica. Vel si uelis sustinere illam l. sed etsi in seruum, dicas uuum esse dictum l. illius, & sit sensus, iudex prohibetur recipere cō promissum iubendo in se cōpromitti, ut illa uerba, iu se ve compromitti iubere, sint expositio uerborum priorum legis. Quidam tamen dicunt, etiam secundum leges posse in ordinarium compromitti per Auth. ut diffe. iu. §. si uerò contigerit. colla. 9. Sed certè auth. illud loquitur in arbitratore, hoc est in amicabili compositore. Potest enim ordinarius per amicabilem cōpositionem dissoluere quæ dubia 4
sunt inter partes, ut ibi dicit. Debent† aūt cōpromitti i imparē numerū, quia numero impari Deus gaudet, s. in unum, aut tres, ut inf. eo. ti c. 1 Et ideo statutū est propter hominum ad dissentiendum facilitatem, ut ff. eo. tit. l. itē si unus. § principaliter, & si cōtingeret tres nō concordare in eandē sniam, obtineat snia duorū, ut hic. c. 1. Quod intelligo tertio præsente & contradicente, secus si absente, tunc enim sententia duorū non teneret, ut ff. eo. tit. l si in tres & l. sicut. Quid si duo pronuncient, tertio præsente & tacente, ut nec contradicat nec consentiat, perinde habendum est ac 5
si contradicat. Sed† quæritur an ualeat cō promissum si compromittatur in duos? Et videtur q non, nam si dissentiant, res sine exitu futura est. Sed certè solitū est cōpromitti in duos, & ualet compromissū, & si non consentiunt, tunc ordinarius uel delegatus qui iurisdictionē sibi retinuit, pōt cogere duos certā eligere & tertiam p sonam, ut in d. l. item si unus. § principaliter, & sup. de offi. deleg. c. suspicionis; quis aliud obseruetur in duobus iudicibus discordantibus ac diuersas sententias ferentibus, quia illa snia ualebit quæ à superiore confirmabitur, ut ff. de re iud. l. duo iu- 6
dices. inf. de re iudi. c ult. † Sed si in duos compromittatur sic, ut si dissentiant tertium assumant, nec exprimatur is qui est assumendus, non ualet compromissum, quia possunt in assumēdo dissentire, ut in dict. l. item si unus. §. si in duos. in fra. eod. titul. cap. innotuit. Sed contra infra. eod. titul. cap. cum à nobis. Ad quod responderi poterit, quod ibi actum fuit de certis personis assumendis, quamuis non fuissent expressæ. Vel illud locum habet in mediatoribus seu ordinatoribus assumendis, secus in arbitris. Vel illud obtinuit ob reuerentiam legati, & simile infra. de accus. cap. ad petitionem. Vel dic, quòd illa est ratio quare non ualet compromissum factum in duos ita ut si discordes fuerint tertium assumant, quia & in assumendo poterunt esse discordes & sic sine exitu res futura esset, quæ ratio cessat cum in unum compromittitur, & datur ei potestas alium ue-

alios assumendi, & sic loquitur contraria
7 decre. Potest compromitti † super pecuniarijs causis & temporalib. potest & super spiritualibus, ut inf. eod. titu. c. non sanè & c. cum olim & c. ex parte, non tamen in laicum, ut inf. eod. titu. c. contingit. Sed in matrimoniali, liberali, uel criminali non compromittitur, ut sup. de in integ. re sti. c. causam §. in matrimoniali. Et est ratio in causa matrimoniali, excellentia sacramenti. In liberali uerò, fauor libertatis, quæ maiores iudices requirit, ut ff. eo. tit l. non distinguemus. §. de liberali. C. de peda. iudi. l 2. C. ubi causa sta. l. iam dudū C. ne insta. defec. l. si pater. Arbiter autem non est magnus iudex, sed paruus, unde ipsius sententia non est per omnia sententia, ut ff. de his qui no. infa. l. quid ergo §. ex compromissis, nec ei paretur nisi metu pœnæ, ut C. de arbi. l. 1. Et hæc eadem ratio locum habet, quare in criminali non compromittitur, ut ff. eod. ti. l. non distinguemus. §. Iulianus. & in l. præallegata, quid ergo. §. ex compromisso. & sup. de in integ. rest. c. cām. Et est sciendum q̄ potest agi inter partes, ut pronuncietur uno litigatorum præsente, & altero absente, ut ff. eo. tr. l. diem. § stari. Item ut unus ex arbitris pronūciet absentibus alijs, ut ff. eo. ti. l non distinguemus. § cū in plures. Itē agi potest ut compromittatur in Titium uel in Seium, sed is cogetur pronunciare in quem litigatores consenserunt, ut ff. eod. ti. l. item si unus. §. item Pompo. Item agi potest, ut certo loco pronuncietur, alioquin ibi pronunciabitur ubi compromissum est, ut ff. eo. tit. l. si cum dies. §. si arbiter. Item agi potest ut arbiter pronunciet, quod sibi uidetur dummodo ei uideatur secundum leges, ut in Auth. de iudi. §. antepe. Sed si actum est ut certam sententiā dicat, nullum est arbitrium, ut ff. eo. l. qua
8 lem. † Item arbiter feriatis diebus pronūciare non potest, nisi in trib. casib. s. p̄tore cogente, ut ff. eo. ti. l. si feriatis; vel de cōsēsu partiū, nā hoc īuenio ī iudice ff. de iud. l. si feriatis. Item si dies cōpromissi sit exitura, ut ff. eod. tit. l. si de meis. alias Pomp. §. arbiter. Item agi potest, ut arbiter certo loco pronunciet, alioquin si certus locus non est adiectus in quo pronūcietur. ibi pronunciabitur ubi cōpromissum est. ut ff. eod. titul. l. si cum dies. §. si arbiter.
9 Effectus † arbitrorum est ut sententiæ arbitri stetur, siue æqua sit, siue iniqua, ut ff. eo. ti. l. diem. § stari, dummodo non sit cōtra leges sacras constitutiones, & sit solēniter lata, & dolo arbitri careat. Et sic non ob. C. eo. ti. l. arbitrorum. ff. eod. ti. l. ita demum. Stabitur inquam sn̄iæ arbitri metu pœnæ, si pœna fuit cōpromissum uallatū, quia tunc nō emologabitur arbitriū i. nō confirmabitur sn̄ia per silentium. 10. dierum, si partes nō cōtradicāt, nec sn̄ia transit in rē iudicatā; sed si sn̄iæ non stetur, agetur ex stipulatione ad pœnam, ut C eod. ti. l. 1. infra eo. tit. ca. per tuas. Sed si compromissum nō sit pęna uallatū, sed iuramēto, secundū canones ualet, ut infra eo. ti. c. cū tēpore, & cōpelluntur partes ad obseruantiā iuramēti ratione, ut inf. eo. ti. c. nō sine. Sed secundū leges non tenet, ut C. eo. titu. auth. decernimus. Si neutrum interuenit, & inf. 10. dies cōtradicitur sn̄iæ, agi potest ad interesse, ut infra eo. ti. c. per tuas, si simpliciter sit compromissum sn̄iæ stari, ut ff. eo. ti. l. diē. § ul. Sed si nullo remedio cōpromissum uallētur, & sn̄iæ infra 10. dies nō fuerit cōtradictū, emologat arbitriū, idest confirmatur silentio 10. dierū tacitè, uel expresse, si cōsenserint manifeste, tūc transit in rem iudicatam, agitur & excipitur ex ea, & mādatur executioni, ut C. eo. tit. l. cum antea. infra eo ti. c. per per tuas. Et quod dico compromissum uallari pœna, intelligo, siue pœna nūmaria, siue res alia fuerit uicè pœnæ promissa, ut ff. eod. ti. l. litigatores. §. & quod ait. Idē hoc intelligo, siue partes inter se pœnam adinuicē fuerint stipulatæ, siue arbitro pœna fuerit promissa; nam tunc arbiter pœnā exactā præstare, uel actionem cedere compelletur ei qui sn̄iæ stabit, contra eum qui non stabit; quasi inter partes & arbitrum hoc tacitè actū uideatur, & ideo pro tāto debet haberi, ut ff. de præscri. uer. l. si gratuita. §. 1. sed si unus litigatorum pœnam promiserit, alter non, compromissum non ua-
10 let. ut ff. eo. ti. l. si de meis. † Sed quid si inter litigiosos cōpromittatur, & cum pęnę interpositione, & altera pars non stet arbitrio, nunquid altera pars pōt petere? Vī q̄

sic

sic,ut infra eo.tit c.dilecti.in fi.Nã & alias auctoritate iudicis pœna petitur.ut 12.q. 2.c.episcopus qui mancipiũ.23. distin.c. quãquã 16 q.1.c.statuimus, 12.q.2. c.cũ deuotissimã.& c.in legib. 17.q.4 c.si quis cõtumax.& c.quisquis. & c. si quis domũ. & c.qui subdiaco.Sed contra.12.q.2.c.fraternitas,& quia religiosi nedũ pœnã, sed forte suũ capitale petere non debẽt cũ scã dalo aliorũ,ut 11 q.1. c.aliud de pẽ.di.1. c.aliud infra de pœ.c.sententia. Sed puto qđ religiosi pœnã petere possunt, siue in pecunia pœna consistat, siue in alio,ut 1. q.7.c.quoties. sup.de ele.c.cũ dilectus;æquũ est.n. ut quis pœnã suæ contumaciæ reportet,ut ff.de coll.bo.l.2 §.si cũ duob. ff.de tab.exhiben. l.locum. Puto q; a quocũque pœna exigi põt, siue sit cõdõnalis, siue sit a iure inducta. Vel tunc tantũ conuẽtionalis potest peti secundũ Canones, cum petitur loco interesse,ut inf de fideiusso.c puenit,& c.constitutus, ff. de act. emp.& ven.l.p̃dia. Et sic non obstat decretũ illud fraternitas. Vel illud loquitur in foro pœnitentiali. Pœna verò adiecta in fraudẽ usurarũ secundũ utrunq; ius peti non põt,ut ff de act.empt.& vend.l.Iulianus § idẽ Papinianus. Vbi aũt duæ ecclesiæ incidunt in pœnã conuentionalẽ,neutra ab altera petere põt, sed fit compensatio,ut inf.de pœ.c.cõstitutus. Compromiſ
11 sum †aũt & iudiciũ habent similia & dissimilia.Similia sunt in his,quia in utroq; libellus porrigitur,& in utroq; per libelli oblationem fit præscriptionis interruptio,ut C.eo.tit.l penu Item quo ad iuramentum calumniæ,ut C.de iu.calum l.1. Item quo ad testes; qui recepti in uno valent in alio,ut C.eo.titu. l.penult. Item in vtroque ferenda est sententia in scriptis, ut C.de sen.ex breui.c. reci.l.una. C.eo.tit. l.penult. Item in utroq; fit citatio per nũciũ,uel epistolam,ut ff.e.ti. l. sed & interpellatur.§.arbiter. Item tam arbiter quã iudex pronũciat diebus feriatis, ut ff. eo. titu.l.si feriatis, & ff.de feriis.l.si feriatis. Item si arbiter non ueniat ad locum destinatũ cognitioni cõpromissi cã, pars illa quæ non uenit, conturnax non habetur,ut ff.eodem titu. l. arbiter. Item sicut iudex sic & arbiter litem suam facit,si male pronunciat, ut C. de episcopis & cleri-
cis,l.si quis in conscribendo in fi. Diffe-
12 runt † autem in his, quia coram arbitro locum non habet satisdatio de lite prosequenda,seu desistendo in iudicio,quia ꝓ his sufficit pœnæ promissio. arg. ad hoc in auth.de litigiosis. §.ad excludẽdas. 1 fi. quæ coram iudice locum habent, ut 3.q. 3.in c.offeratur, & in c. quod fieri. Item reconuentio coram iudice locum habet, ut inf.de mutu.petitio c.1.& 2. Sed corã arbitro non,ut infra eo.ti.c.cum dilectus. Itẽ iudex põt punire contumacẽ,ut inf.ut lite non contesta. c.quoniam frequenter. ff.si quis ius dicen.nõ obtem. l.j. Sed arbiter nõ, quia hoc solis iudicib. permissum est,ut ff.de iudi l.2 §. ult. Nec obst. l.non ex oĩbus, ff.eo tit. quæ dicit arbitrũ posse punire contumaciã litigatoris, ibi enim loquitur in contumacia cõmissa, non in non veniendo,vel non respondendo; sed in non soluendo, quæ per arbitrũ si puniet quia deferetur alteri parti iurm in litẽ,ff de app.l.creditor §.iussus. Vel loquitur illa l.non ex oĩbus, qñ hoc in cõpromisso conuenit in puniendo contumace. Itẽ in arbitris mora nõ purgatur,ubi dies præfiget ab homine, ut ff.eo.tit.l.Celsus. secus ĩ iudicib ut ff.si quis cau. l. & si post
13 tres. initur autem †cõpromissum lapso tempore,in quo exiſtit cõpromissum, ut ff.eo tit.l.si cũ dies. § si intra. & l. si quis. § arbiter. Item si unus ex litigatoribus bonis suis cedat,ut ff.e.o.ti. l.item si unus. Item soluitur cõpromissum die, morte, acceptilatione, iudicio, pacto,ut ff.e.tit.l. nõ distinguemus.§.summa.& §§.sequẽtibus. Et quod dixi de morte, intellige iudicis,ut ff.eo.ti.l.item si unus.§.itẽ si plures & l.arbiter. Morte litigatorũ uel litigatoris nisi in compromisso hæredum uel hæredis mentio habeatur, ut ff.e.tit.l.sed in-
14 terpellatur. †Sed quæritur, an pœna soluta ab eo qui non paret, peti posset & iudicatum? Respondeo non, duabus rõnibus. Primo quia qui sic ageret, contraria postularet, pœna enim petitur, quia nõ paret, iudicatũ verò, quia sententiæ stat, & ideo tanquam petens contraria nõ auditur, ut inf de app. c sollicitudinem. C. de fur.l.1.ff.qñ app.sit l.2 C.de mu.patri-

mo.l. professio, Secundo quia sententia arbitri cum pœna assumpti non agitur quia non transit in rem iudicatam, ut superius dictum est, & probatur. C. eo. titl. 1.

Finitur liber primus. Incipit liber secundus.

SVMMARIVM.

1 Iudiciorum species quot sunt.
2 Iudicium unde dicitur, & quæ sint iudicij partes.
3 Iudicium quibus requisitis constituatur.
4 Missio in possessionem non fit cum agitur inter duos de prælatura, licet contra electum contumacem procedatur, & quare.
5 Contumax, & quando puniatur in expensis. Missus in possessionem, quid iuris consequatur tam in personali, quam in reali. & num. 5 & 6.
7 Repentino animo quæ accidunt de facili ueniam merentur.
8 Iuramentum calumniæ in quibus causis præstari debet.
9 Positiones quando, & a quo fieri debeant.
10 Offerens se probaturum per testes uel instrumenta, an ad positiones redire possit.
11 Interrogationes iudiciales quando fieri debeant.
12 Iudicis officium quale esse debeat.
13 Sententia quando non sit statim executioni mittenda.
14 Iudicium qualiter finiat.
Causæ criminales terminari debent biennio, cæteræ uero triennio. & nu. 15.
16 Iudex ecclesiasticus supplet defectum iudicis laici, sed non è contra.

De Iudicijs. Rub.

EXPLICTIS quibusdam iudiciorum præparatorijs, ad tractatum de iudicijs accedamus. Loquitur autem hæc rubrica de iudicijs in plurali, & non de iudicio in singulari, quia plura sunt iudicia. † Iudicorum enim. Aliud criminale. Aliud ciuile. Aliud ordinarium, Aliud extraordinarium. Aliud spirituale. Aliud temporale. De criminali loquitur infra eod. c. nisi clerici. & cap. cum non ab homine. De ciuili in. inf. eo. c. cæterum. & c quia. G. De ordinario inf. eo. c. dilecti. & c. examinata. De extraordinario inf. eo. c. nouit. De spirituali inf. eo. c. exhibita. De temporali inf. eo. c. uenerabilis Potest & septima species adijci ut dicatur. Aliud spirituali annexum, ut inf. eod. cap. quanto. Sed certe non puto necessarium, hanc speciem addi. Nam causa iurispatronatus, quæ dicitur spirituali annexa, uere spiritualis est, id est, de re spirituali. Vnde iuspatronatus uendi non potest, ut inf. de iure patrona. cap. quia clerici, nisi cum uniuersitate, trãseat, ut inf de iure patrona. c. cum secũdum. Dicitur autẽ causa iurispatronatus annexa spirituali propter quoddam accidens iuris patronatus, quia cadit in laicũ, & possidetur seu quasi possidet ab eo, cum nullũ ius spirituale possidetur a laico prẽter istud. Et præter ius funerandi ut ff. de mortuo infe. l. i. Et præter ius eligendi, si ex priuilegio cõpetat, ut inf. de iure patro. c. nobis. Videamus igitur quid sit iudiciũ, Vnde dicaẽ Quæ sunt partes iudicij. Quæ sint necessaria ad constituẽdũ iudicium. Qualiter & quãdo iudicium perducatur ad effectum. & Qualiter finiatur. Iudicium describitur, sicut & supra descripsimus arbitrium in proxima rubrica, eo excepto q̃ iudicium est de re ciuili & de criminali, arbitrium autem de ciuili. Idem eo excepto, q̃ iudicium necessario, arbitrium uoluntariẽ subijcitur. Dicitur † autem iudicium quasi iurisdictio prius uerò inquisitio uocabatur, ut inf. de uer. signi. c. forus. §. cõstat. Quæ autem sint partes iudicij legitur inf. de proba. c. q̃m contra falsam. † Ad constituendum iudiciũ necessaria est libelli oblatio, & litis cõtestatio de quib. dicemus inf. de specialib. rubricis. Itẽ ad constituendũ iudiciũ considerandа est persona illius, qui pro iudice residet, an sit iudex, & si sit, an ius eum iurisdictionẽ exercere permittat. Si enim non sit iudex, coram eo non ordinatur iudicium, & si consensus partium intercedat, ut C. de iurisdi. omn. iudi. l. priuatorum. Nam pactis priuatorum iuri publico

blico nõ derogatur, ut inf. de foro comp. c. si diligenti. ff. de pactis. l. ius publicum. Et ideo dico si sit iudex, sed ius iurisdictionis eius exercitium nõ admittit. Hoc dico propter excommunicatũ corã quo iudicium nullum, & sententia nulla, uel saltem annullãda, ut inf. de sen. & rei iud. c. ad probandum. Hoc dico propter iudices seculares, qui clericos etiam uolentes & consentientes iudicare non possunt, ut infr. de foro compet. ca. si diligenti. & inf. eod. c. qualiter. 11. q. 1a. c. inolita. & c. placuit. & ideo iudicium nullum, ut inf. eod. tit. c. at si clerici. Item nec coram hæretico iudicium constituitur, ut inf. de hæreti. c. excommunicamus. in uersic. qđ si forte. Item sunt quidam alij qui iudices esse non possunt, & ideo coram eis non ordinatur iudicium. Legibus enim prohibentur esse iudices infames, & turpitudine notati, ut ff. eod. tit. l. cum prætor. §. non autem. ff. de sena. l. 2. C. ad le. Iul. repetun. l. ulti. C. de dignita. l. 1. & 2. C. de infa. l. 1. & inf. de excess. præla. c. inter dilectos Natura impediuntur surdus, & mutus, & perpetuõ furiosus. Moribus ut fœminæ, & serui, ut in d. l. cum prætor. ff. de re. iuris. l 2. sup. de arbit. cap. dilecti. & de pę & re. dist. 1. c. noua quædam. 3. q. 7. cap. infamis. §. tria. ĩ prin. 33. q 6. c. mulierem. Item coram episcopo non constituitur iudicium in dicœcesi aliena. ut 9. q. 2. c. non inuitati. & c. 1. & 2. ff. de iurisd. om. iudi. l. extra territoriũ. Item non constituitur iudicium maioris coram iudice minori. ut 21. dist. c. inferior. ff de arbi. l 3. in fi. & l. 4. Imò nec par in parem habet imperiũ ut ff. ad Treb. l. ille a quo. §. tempestiuũ nisi maior subiiciat se iudicio minoris. ut 11. q. 1. c. peruenit. & 2. q. 5. c. mandastis. & c. audistis. Vel si maior delinquat in territorio minoris. ut C. ubi de crimin. agi. opor. auth. qua in prouincia. Item non constituitur iudicium, cum quis in sua causa iudicat. ut C. ne quis in causa sua iudex sit uel ius sibi dicat. l. uni. Nec causa filii constituitur coram patre, ut ff. de iurisd. om. iu. l qui iurisdictioni; nisi causa liter cum parcissimè ius pro quibusdam dicitur, ut ff. de offi. præsi. l. senatusconsulto. Item non constituitur iudicium coram uno ex duobus iudicibus delegatis. uel corã duobus ex tribus, ut sup. de offic. delega. c. causam. & c. cum causa. & c. prudentiam. in prin. Item non constituitur iudicium coram eo, qui præsidet auctoritate falsarum literarum ut inf. de crimi. fal. c. super eo. ff. de iudi. l. si prætor, uel uerarum. l. quæ iam per mortem delegantis re integra expirarunt, si de hoc fuerit exceptum, ut supra. de offi. deleg. c. relatum. Item coram legato, uel delegatis ipsius post egressum de prouincia, ut supra de. offi. leg. c. ulti. & alios casus poterit studiosus quilibet cogitare ubi ex defectu præsidentis non constituitur iudicium. Item ex defectu actoris, ut si sit excõicatus, ut inf. de excepti. c. exceptionem. Item si sit seruus, nisi in certis casibus, ut ff. de iudi. l. uix certis ex causis. Item si monachi sine iussu suorum abbatum seu priorum. ut. 16. q. 1. c. monachi, mortua est. n. in talibus uox eorũ. ut 2. q. 7. c. placuit. & c. nullus. Item si minor. 25. annis sine tutorum authoritate. ut C. qui legi. perso. hain iudicio. l. 1. & C. de iudi. l. properandum, in fi. Item pater & filius generaliter inter se agere non possunt. ut ff. eo. tit. l. lis nulla. Item ex defectu rei non constituitur iudicium, ut si agatur contra pupillum indefensum, ut ff. de re iud. l. contumacia. In his igitur & similibus, in quibus defectus fuerit uel ex parte iudicis, uel ex parte actoris, uel rei, cum per istas habeat iudicium ordinari, nõ constituitur iudicium, ut superius dictũ est. Nã in oĩ negocio hæ personæ quæruntur, iudex, actor seu accusator, & reus. Sunt ẽt necessarij testes, ut inf. de uerb. sig. ca. forus. §. in omni. Quod uerum est in omni negocio dubio, ne sit obiectũ de notorio ubi testes nõ sunt necessarii. ut sup. de fili. presbyt. c. quoniam. nec accusator. ut sup. de accu. c. euidẽtia. Itẽ hoc intelligo in omni negocio in figura iudicij tractãdo, ne sit obiectio de iudicio inquisitionis, in quo fama habeẽ locõ actoris uel dẽnunciatoris, ut inf. de accu. c. qualiter. Nomine aũt testium intelligo triplex genus ꝓbationis, testium, instrumentorum, & argumentorũ, ut in d. c. forus. §. cã. ludicio igitur ritè ordinato, ut dictũ est, sic ꝓducitur ad effectum, si contiu

gat actorem adesse, reum uero abesse, citatur per nuncium uel epistolam, ut de hoc plenius no. sup. de offi. deleg. c. prudentiam. § in summa; citatur in quam tribus edictis, hoc est, tribus uicibus, seu tribus denunciationibus, uel una pro omnibus peremptoria, prout iudex ordine uel cõpendium edictorum duxerit moderandum, ut ff. eod. titul. l. ad peremptorium. & ll. seq. 24. q. 3. c. de illicita. C. qũo & qñ iudex. l. tres denunciationes. Quælibet autem denunciatio continet. 30. dies ut in Auth. de litig. § omnem, coll. 8. C qũo & quan. iudex, auth. qui semel, qnidẽ tñ dixerunt ꝙ cũ auth. illa loquatur in actore, cette lex uetus, C. eo. ti. proponebatur, quæ dicit quamlibet citationem continere debet decẽ dies, non corrigitur in reo, stabit ergo, quod enim non mutatur, quã restitui prohibetur ut C. de testam. l. scimus. Sed putamus & in reo correctam, ut quod dicit authẽ. in actore, locũ habeat & in reo; quia non debet licere actori, quod reo non licet. ut ff. de reg. iur. l. non debet. † Potest tamen iudex necessitate ingruente peremptoriũ maturare, ut inst. de appe. c. 1 sup. de offi. deleg. c. cõsuluit. & in d. l. ad peremptorium, cũ seq. ll. Si nõ uenerit, mittetur actor in possessionẽ rei petitæ, si realiter agebatur; uel in possessionem rerum ipsius rei iuxta mensuram debiti declarati sacramento actoris, ut in Auth. de exhiben. §. si uero etiam quidã iurent. colla. 5. & hoc si personaliter agatur, ut distinguitur hęc materia. inf. ut litenõ contest. c. quoniam frequenter. Sed si locũ non habeat missio tunc in locum missionis succedit excõmunicatio, sic intelligo. inf. ut lite nõ contest. ca. tuæ. Sunt quædam in quibus nõ habet locum missio, uerbi gratia, cũ agitur inter duos de prælatura, licet enim procedatur contra electũ contumacẽ, ut inf. ut lit. non contest. c. quoniam frequenter; non tamẽ alter in possessionem mittatur, si duo de prælatura contendant, nesi ex secundo decret. postmodum fieret missio, ageret ut prælatus, & si forte ius in electione nõ habeat, deciperet forte animas subiectorum, quod esset absurdũ, ut sup. de ele. c. dudũ. Et idem dico in causa matrimonia li, nam in ea timendum esset, ut missus in possessionem ex secundo decreto ageret ut maritus, cùm in ueritate maritus nõ sit. Vbi tamen non de prælatura ecclesiæ, sed de ecclesia agitur inter duos episcopos, uel inter duo collegia tanquam de proprietate, non de titulo, sicut dictũ est, & probatur. ut 16. q. 3. c. inter memoratos, locũ habet missio, inf. de eo qui mitti. in possess. c. 1. & 2. Nam & de duabus ecclesijs tanquam de proprietate locum habet permutatio, ut tamen temporale nõ detur pro spirituali. uel e conuerso, ut infra, de rerũ permu. c. ad quæstiones. sed si contumax uenerit infra annum pręstita cautione de rudicio sisti, ut in d. c. qñ frequẽter. §. in aliis, & inf. de eo qui mit. in possess. c. cum uenisset. & C. de bonis auto. iu. po. authen. & qui iurat, ac exhibita satisfactione congrua expensarũ ut in pdicto §. in aliis. & C. de iudic. l. sancimus. C. quomodo & quando iudex, authen. qui semel recuperat possessionem restitutis expensis factis circa iter, circa ingressum litis, & sallaria aduocatorũ, ut C. de accu. l. quæ crimen & d. l. sancimus. † Inuenio etiam contumacem teneri ad expensas faciẽdas, ut sup. de in integr. rest. c. auditis. Si non uenerit infra annũ fiet missio ex secundo decreto. De natura primi & secundi decreti dicam inf. de eo qui mitti. in poss. Facta igitur missione ex secundo decre. non restabit reo quęstio de proprietate, ut in d. c. quoniã frequenter. §. in aliis. C. ubi in rem actio. l. 2. in fi. Fiet eñ de possessore petitor, ut C. qũo & quã do iu. l. consentaneum inf. de dol. & contu. c. prout in fi. Nam misso non daretur in rem actio, cum possideat. ut insti. de accu. in prin. infr. eo. tit. c. examinata. Vnde quod dicit illud c. quoniam frequenter, aduersæ parti defensione legitima reseruata, exponitur defensione, id est, impugnatione. Et similis expositio. 8. di. c. quo iure defendis, id est, uendicas uillas ecclesię. Vnde ꝙ ibi dicit de defensione, alibi dicit, allegatione in eo. c. §. quod si super, in fi. Et hæc omna locum cum habeant in reali, quid in personali? uidetur idem. Nam illud c. quoniam, dicit in fin. quòd reus passus missionem uenies infra annum

num vel post annū audietur, iuxta distinctionē in alio casu superius annotatā. Sed certè nō videtur, q̄ superior distinctio locū possit habere in personali ante annū, uel post annum. Ante annū non, quia in reali missus ex primo decreto incipit possidere, & prescribere posse; habet.n. iustū titulum. Nam in iuste possidet qui auctoritate prætoris possidet ut ff. de acq. post. l. iuste possidet. Habet ēt & bonam fidē, credit enim rē petitiam suam esse, & ideo p̄scriptio locū hēt. ut inf. de præscr. c. si diligenti; quod in hoc prætorio pignore assignato pro mō debiti non cōtingit. ut ff. qui satisf. cog. l. sciendum. §. creditor. ff. de usuca. l. non solum. Item post annum non habet hæc auxilia; nam in reali post annū missus in possessionem possidet incōmutabiliter, & irreuocabiliter; nisi de proprietate ab aduersa parte cōuincatur. sed in personali non est ratio, quare reus ueniens post annū non recuperet possessionem præstita cautione, & restitutis expensis. Et est ratio istarū diuersitatū ante annū, & post annum; quia in reali dico melius habere in re, vnde non est mirū si incipio possidere ac præscribere; & post annum efficiar verus possessor. Sed in personali, nec peto rem illā in cuius possessionem mittor, nec dico me habere ius in illa. Respondeo, similitudo notari p̄t inter realē & personalē ante annum, & post annū sic; quia sicut in reali reus ueniēs infra annū recuperat possessionē præstia cautione ac restitutus expensis, sic & in personali, quāuis inter hæc duo quo ad præscriptionē differentia inueniatur. Item & post annū pōt similitudo notari, ut sicut in reali missu possidet donec aduersarius probet de proprietate, sic & in personali missus in possessionem possidet pignus prætorium, donec de debito liqueat, missoprobante debitum. Et in hoc differt a reali. Vel secundùm alios, passo missionem non probante indebitum vel solutum; eo enim ipso q̄ reus non probat indebitum vel solutum, constat de debito, & hoc propter authoritatem secūdi decreti. Quod tamen prius dictum est magis placet. Si ergo de debito constat, tenebitur pignus prætorium, donec satisfiat: & res commodata tenebitur loco pignoris iuris authoritate propter expensas, ut ff. de furtis. l. creditoris. §. dominus. ff. commodati. l in rebus § vlti. & accedunt ad hoc. ff. de leg. 1. l. filiusfamilia. §. diui. ff. si seruitus vendi. l. is cuius. ff. de leg. 2. l. filius fam. §. diui. ff de no. ope. nun l. si priusquam. Sed si actor non veniat reo veniente, licet secūm cursum causarum reus absoluatur statim ab obseruatione iudicij · tñ ē. m iura actor citandus est tribus edictis, vel vno p̄ omnibus edictis continentibus spacium triū mensium: vel fortè citatio facienda est reo postulante, ideſt, si postulauit: & tunc si non venerit, absoluetur reus ab obseruatione iudicij cū non sit de causa liquidum vt C. de iudi. l. properandum. §. 1. & dabitur actori annus, infra quem si causam prosequi detrectat, iudex auditis allegationibus partis p̄sentis pronunciabit diffinitiua, si de causa liqueat. Si uero infra annum ueniens iterum causam deserat, ab omni cadit actione ipso iure, ut C. quom. & quan. auth. qui semel. Nec mireris si durius agitur in hoc cum actore, ut procedatur contra eum ad diffinitiuam lite non contestata, & ut cadat ab actione ipso iure, quam cum reo, in quo talia non contingunt. Nam quicquid fauoris indulgetur actori, & reo uidetur concessum per regulam illam. ff. de regu. iur. l. non debet. Sed hoc non conuertitur, ut ff. de ferijs. l. ult. & C. de tempo. in inte. rest. pe. l. ult. Et hæc locum habent, cum lis non est contest. uel quasi contest. Nam si sit quasi contestata, vt cum agitur contra inquilinum vel colonum qui nomine possidet alieno, q̄ dēt statim dominum in iudicio nominare, dato certo termino, infra quem veniat vel mittat, quod si non fecerit, sed in sua contumacia perduraverit, lis intelligatur quasi contestata, quantum ad interrumpendam longi temporis præscriptionem a die, in quo inquilinus conuictus extitit vel colonus: Quod contingit propter duo, & quia colonus fuit conuentus, & domino certum tempus assignatum ut veniret, vel sufficiē tem mitteret responsalem, quo neutrum facere procurante iudex eum legitimis edictis euocabit: qui si in contumacia sua

perman-

permanserit, negociũ summatim examinans fortè recepto uno de testibus, quos actor producere intendit, uel uiso instrumento per quod probare intendit, uel ẽt delato iuramento actori, ꝙ non calumniosè moueat qõnem ar. ff. ad exhiben. l. thesaurus. C. de fide instr. l. ult. sup. de ele. c. cũ dilectus. inf. de excep. c. pastoralis. in fr. de resti. spol. c. lras, in Auth. de testibus §. quia uero. colla. 7. inf. de testib. c. in causis, & c. significauerunt, mittet actorem in possessionem rei petitæ reseruata quęstione proprietatis absenti, ut in d. c. quoniã frequenter §. ꝙ si sup rebus. & C. ubi in rem ac. l. 2. Sed obstat. inf. de dol. & contuma. c. prout, nam ibi dicit ꝙ si reus uenire contempserit, causam, utpote lite quæ ingeritur contestata, diffinitiua sententia terminetis Ad quod responderi poterit, vt dicatur quod ibi, utpote, est veritatis expressiuũ. Et simile quasi modo geniti. Et alibi, uidimus gloriam eius, gloriam quasi unigeniti a patre. Vel est ibi speciale in odium ipsius calumniosi, qui toties litem delusit; sicut & speciale hic diximus in illo, qui interrupto anno litem deserit, ut C. quom. & quan. iud. auth. qui semel. & diximus sup. hoc in eod. §. Si uerò lis sit uerè contestata, quod qualiter fieri habeat, dicam infra de litis contest. tunc si reus contumax fuerit, & liquet de causa uel liquere possit, procedatur ad diffinitiuã, ut 3 q. 9. c. decernimus. C. de iud. l. properandum. §. finautem & gestis; sed si liquere non posset, fiet missio in possessionem, quæ non recuperatur per cautionem, ut C. quom. & quan. iudi. l. consentaneum, & idem fiet actore per contumaciam absente. Nam illa auth. qui semel, loquitur quod in actore locum habet lite contestata, & etiam si lis cępta non sit. Hæc omnia locum habent cum alter litigantium contumax est in causa ciuili. Cęterum si in criminali reus contumax fuerit, excommunicatur qui si infra annum ab excommunicatione non uenerit in principali negotio non auditur, sed interpretatione iuris pro cõuicto habetur, ut 11. q. 3. c. rursus. Et idem dico in causa ciuili, in qua missio locum nõ habet, ut eisdem c. & q. c. quicunque. Si actor non uenerit, excommunicatur, ut 5. q. 1. c. quidã. Sed si postmodum ueniat, & se pœnitere proponat, audietur ut inf. de accu. c. licet. & 2 q 3 c. si aliquem pœnituerit & cap. si quis iratus. Nam post libelli oblationem licet desistere sine pœna ut ff. ad Turpil. l. quæsitum. ff. de in ius uoc. l. libertus, tenebitur tamẽ iniuriarum pro eo ꝙ infamauit, ut ff. de iniur. l. item apud Labeonem §. si quis libellus. Sed si post litẽ contesta. contumax fuerit accusator, uel non probauerit, de calũnia tenetur, ut 2. q. 3. per totum, nisi iudex inueniat eum promissione testium deceptum, ut 2. q. 3. ca. Paulũ, uel ex temeritate, seu calore iracundiæ accusasse † Temeritas enim facilitatem uenię continet, & inconsultus calor calumniæ uitio caret. Et ob hoc nullam huic pęnã irrogari oportet, ut 2. q. 3. c. Euphemiũ §. notandũ, in fi. Partibus autem sic in iudicio constitutis, & sic ordinato iudicio de personis, ab actore reo libellus est porrigẽdus; nisi talis sit causa, in qua sine scriptis agatur, de quo notabo inf. de libel obla. Fiet ẽt contestatio litis, si est talis naturæ causa, ut in ea locũ habeat contestatio litis; & de hoc plenius dicam inf. de litis contest. Item † præstabitur iuramentum de calumnia, si nõ sit cã spiritualis, uel si sit spiritualis, tunc præstabitur iuramentum de ueritate dicẽda, ut dicam inf. de iura. cal. † Fient positiones, ut sup. de ele c. dudum inf. de lit con test. c. uni; quæ fieri debent post iurm, eo ꝙ fieri habẽt per iuramẽtũ. Vnde & positio actoris sit per sacramentum, & respõsio rei per sacramentum; & ex positione actoris, si contra se ponat, actor excluditur; & ex responsione rei reus conuincitur, & pro confesso habetur. Propterea autem fieri debent positiones post litem contest. & post iuramẽtum de calumnia uel de ueritate dicenda, quia loco probationum succedunt; probationes autem in principali locum non habent nisi lite contest. Vnde cum in locum probationum succedant, & inuentæ sint ad releuationem oneris probationum, sciendum est, ꝙ id solum uenit in positionem, quod uenit in probationem; & ideo non uenit negatiua, quæ non potest probari, ut 6. q. 5. c. actor.

1 7 8 9

5.c.actor.infr.de cā poss.c.cum ecclesia. Quod uerum est directè,ut infr.de prob. c.quoniam,in prin. Et sic non obstat inf. eo.ti.de proba.c.ex literis & c.tertio sup. de renunciatione;super hoc nec p̄t poni. Item sicut id,qđ probatū nō releuat probantem,probari non potest, ut C.de proba.l.ad probationem;sic & id,quod positum non releuat ponentem,poni non potest.Item similia,& contraria,& impertinentia poni non possunt;quia nec probari. Veruntamen cautus & subtilis aduocatus contraria ad diuersa,similia ad dissimilia,impertinentia ad pertinentia reducit mutatis uerbis sed sententia retenta;nisi prudentia iudicis prudentiam ad
10 uocati præcellat. † Sed quid si pars aliqua offerat se probaturam per testes uel instrumenta,nunquid ad positiones redire potest? Respondeo non, puto enim cū potuerit releuari, & grauari elegerit, mos ei gerēdus est,ut ff.de ꝓb.l. certa. Et sibi imputet,qui ꝓ nouo beneficio uetus grauamen elegit,ut C.de iure delib.l.ult.
11 §.sinaurem.† Item fient interrogationes iudiciales,quæ locum habent usq; ad sētentiam,ut ff.de interrog.acti.l.ubicunq;
12 † Et sic iudex per positiones partium, & per interrogationes, per probationes, præsumptiones,indicia,& argumenta ueritatem inuestigabit,ut 30.q.ulti c. iudicantem; ut tamen iudex non suggerere, sed requirere uideatur,ut ff.de quæst.l.1. §.qui quæstionē. Item patienter audiat aduocatos differentes hinc inde, ut ff. de offi.procō.l.nec quicquam.§ circa,sic tamen ut non nascatur cōtemptio dignitatis,ut ff.de offic.præsidi.l. obseruandum. Facta igitur disputatione a partib. & conclusione secuta iudex combinato concilio peritorum sententiam dictabit, ponderabit,& emendabit,& sic in scriptis rediget,ut C. de senten. ex breui. reci.l.2.in fin. nisi sit causa in qua pronunciandum sine scriptis,quod in quibus casibus contingat,notabo infr.de libel.obl. Et tandem præsentibus partibus,uel altera per contumaciam absente, sententiā recitabit, post recitationem non licebit aliquid detrahere;sed nec addere, nisi de fructibus, sumptibus,& similibus quæ pertinent ad consequētiam priorum statutorum,& hoc eodem die,ut ff.de re iudic.l.Paulus Sed si pars illa, quæ non interfuit recitationi sententiæ,uenerit iudice adhuc pro tribunali sedēte, audietur. ut ff.de in inte. restit.l.'diuus. Sententiam uero latam non mandabit executioni usque ad x.dies,eo quòd infra illos poterit appellari,ut ff.de uerb.signi.l.si qua pœna. Infra hos autem dies connumerabitur dies ille,in quo sententia recitata est. Nam secunuum antiqua iura ille dies cō putabatur in biduo uel triduo, in cuius locum succedit decendium,ut 2.q.6.c.biduum.Item computabitur in numero 5. dierum secundum legem Theodosianā, ut 2.quæst.6.ca.propter superfluam. Lapsis igitur x diebus non interposita ap-
13 pellatione iudex exequi debet † sententiam in criminali causa statim, ut 2.q.1. ca.sicut,& C.de pœnis. l. cum reis. nisi in quatuor casibus.Primus est, cū princeps. iracundia motus seuerius iudicauit,ut C. de pœnis.l.si iudicari. 11.q.3.c. cū apud. Secundus est, cum sententia capitalis fertur in mulierem prægnantem, differtur executio usque ad tempus partus,ut ff.de pœnis l.prægnantis. Tertius,cum sententia fertur in seruum ratiocinijs obligatū, differtur enim sententia donec domino ratiocinia reddat,ut C.de bo. proscri.l.1. Quartus, cum insula est a principe assignāda,ut 2.q.6.c.biduum.In his ergo casibus iudicibus immodicè sęuientib. freni temperies adhibetur, ut C.de cust.reo, l.2 Si autem fuerit causa ciuilis & actio personalis,differtur executio usq. ad quatuor menses,ut supra,de offi.deleg.capit. quęrenti,si actio est realis,tunc statim sē tentia executioni mandatur, ut instit. de offic. iudic. §. 1. Verum si a diffinitiua fuerit appellatum,iudex patienter admittat,nec putet sibi iniuriam fieri, ut C. de appel.l.& in maioribus.Nec debet appellanti conuiciari ut ff.de appel.l.illud sciēdum,sed nec iudici ab appellato,ut ff.de iniurijs.l.iudici,licet talis iniuria per appellationem fieri uideatur iudici, a quo fuerit appellatum,ut C.de episc.audient. l.3.propter quam iudices prouocari, & uelle ulisci solent, sicut & cum recusantur,

tur,ut sup.de offic.deleg.c.suspicionis; & pendente appellatione possunt recusari in alijs causis ab his, qui eos taliter prouocarũt,ut inf.de appe.c.ad hæc & c pro posuit & sic iudicium producitur ad effectum. Nunc autem restat uidere qualiter iudicium finiatur. Finitur autem iudicium pluribus modis,tempore, sententia,prohibitione,status mutatione. Tempore,ut criminales causæ biennio, ut C. ut intra cert.tem.crimi.cau.termin. per totum, cæteræ triennio, ut C.eod.titul.l. properandæ.Sententia,quia iudicium finem accipit ex re iudicata,ut inf.de sent. & re iudi.c.iurgantium.Prohibitione, ac status mutatione,quia iudicium soluitur uetante eo,qui iudicare iussit,uel eo, qui maius imperium in eadem iurisdictione habet; uel si ipse iudex eiusdem imperij esse cœperit,cuius est qui iudicare iussit, ut ff.eo.ti.l.iudicium.Saluis his, quæ notauimus alias,quibus modis iurisdictio finiatur,ut supra de offic.ordinan. § finit.

15 † Et quod dixi criminales causas biennio terminari, uerum est; sed aliquando certiori tempore restringuntur, ut C. ut omnes tam ciuil. quam mili. l. 2. in fine in Auth.ut clerici apud proprios episcopos.§.si tamen,colla.6.C.de naufra. l. de submersis,lib.11.C de dolo. l. ulti. Sunt etiam quædam ciuiles,quæ usque ad triẽnium non perducuntur,ut C. de decur.l. generali.lib. 10. C. de ædifi. priua. l. ult. in quibusdã enim mora periculosa est,ut supra de elect.cap. cum inter. infra ut lite non contestat. cap. quoniam frequenter. 100.distinct.cap. quoniam. supra de transla.præla.c.inter corporalia.ff.de dãno interfect. l. 1. Sed uidetur q̃ lex illa quæ loquitur de triennio corrigatur per decre.inf.eod.tit.c.uenerabilis,quæ dicit non obstare exceptionem de triennio.Ad quod respondeo,lex illa non est correcta quia illa excipit causas spectantes ad publicam functionem, spectat & causa ecclesiæ de qua loquitur decre.ad publicã functionem,eo quod ius publicum in sacris & sacerdotibus consistit,ut 1.distin. cap. ius publicum. Vel sicut lex excipit causam fisci,ut in ea locum non habeat lapsus triennij,sic decre. excipit causam Christi,id est ecclesiæ. Vel decr.illa loquitur,cum causa prorrahitur ultra triennũ per cauillationes & subterfugia rei, ut in ipsa litera continetur. Si ergo triennium transeat,perit instantia iudicij, perit processus, sed non pereunt gesta redacta in scriptis per manum publicam authoritate iudicis,ut C.de re iudi.l. gesta.in Auth. ut fratrum fi.§.illud quoque collat.9. In

16 summa notandum † est, q̃ quamuis deficiente iudice seculari succedat ecclesiasticus,ut inf.tit.proxi.c. cum sit generale.& c licet,in fine, non tamẽ hoc cõuertitur, ut ĩf.eo.ti.c.qualiter. Nec ob. Auth.ut clerici apud proprios episcopos.in prin.colla.6.& 11.q.1.c.si quis cum clerico.Nam puto illis iuribus derogatum: Nec de diuersitate superioris mireris. Nam olim omnes causæ clericorum & laicorum deferebãtur ad sacerdotes,ut inf.qui fil sunt legitimi,c.per uenerabilem 11.q.1.c.sacerdotibus,& c.relatum.2 q.5. ca. si quis presbyter. Et ideo si laicus redeat ad suũ primarium forum non uidetur eius conditio deterior fieri; sicut nec dotis conditio fit,si ad suam naturam redeat,ut ff.de pact.l.si unus.§.idem dicemus. Sed clericus priuilegiatus est circa forum, & tali priuilegio cui renunciare non potest, ut inf.ti.prox.c.si diligenti.

SVMMARIVM.

1 *Forum quid sit,& quid forus, & unde dicatur,ac ex quibus constet.*
2 *Forum quot modis quis sortiatur, & de iurisdictione alterius efficiatur. & num. 3. 4. 5. 6. & 9*
3 *Contractus & crimen in quo pœficentur.*
4 *Domicilium quid sit, & quot modis haberi possit,& nu. 5*
7 *Causæ in quibus iurisdictio pertinet ad iudicem ecclesiasticum, etiam si inter seculares uertantur,uel quamuis seculares conueniantur.*
8 *Crimina quæ sint ecclesiastica,de quibus iudex ecclesiasticus tam clericos,quam laicos punire potest.*
10 *Iuri introducto in fauorem alicuius an possit renunciari.*
11 *Clericus an foro ecclesiastico renunciari ua-*

leat,

leat, & adire secularem, & nu. 15.

12 Dispositio auth habita. C. ne fil. propæ in quibus scolaribus locum habeat.

13 Feudalis quæstio coram quo agere debeat.

14 Priuilegiatus quando eximatur a foro, & quando non obstante suo priuilegio possit conueniri.

16 Clericus ut iurisdictionem non sui iudicis prorogare possit, quæ requirantur.

17 Domicilium clerici in quo constat.

18 Miles delinquens an ad magistrum suum remitti debeat.

De Foro competenti. Rubrica.

QVIA rei ad iudicia uocati frequenter de foro excipiunt, solet plerunque dubitari, quod forum reus sic excipiens sequi debeat. Et ideo post tractatum de iudiciis sequitur rubrica de foro competenti. Videamus igitur. Quid sit forum. Vnde dicatur. Et ex quibus causis forum metiamur, uel sortiamur. Et an quis possit proprio foro renunciare, & al-
1 terius adire. † Forum est idem quod tribunal. Sed forus est exercendarum litum locus a fando dictus, siue a Foroneo rege, qui primus Græcis legem dedit, ut inf. de uerb. sig. c. forus, in prin. & 7. dist. c. Moyses. Constat aũt forum ex tribus. Ex causa, ex lege, ex iudicio, ut in d. c. forus. §. cõstat. Aliquãdo dr forum, locus in quo ius redditur, appellatione collata ab eo qđ fit, in eo ubi fit; quem locum determinare hoc modo possumus ubicũque iudex salua maiestate imperij sui, saluoque more maiorum ius dicere constituit, ut ff. de iusti. & iu. l. penul. Et fortè locus, in quo ius redditur, dicitur forum similitudinariè; quia sicut forum vocatur locus, in quo multi conueniunt inferentes res venales, & deferentes res emptas; sic & in foro iudiciali multi veniunt inferentes lites, & quæstiones & diffinitiones in-
2 dè deferentes. Sortimur † forum quatuor modis uel causis, quæ singulariter in singulis attenduntur. Ratione delicti, quia delinquens, nedũ in loco domicilij, sed ubi reperitur, & ubi delinquit, poterit conueniri, C. ubi de crimine agi oportet. auth. qua in prouincia. Authẽ. ut nulli iudicium. §. si verò quis comprehensorum. colla. 9. & 6. q. 3. c. placuit. & 4 q 6. c. 1. Item ratione contractus, ut nomen contractus ponat pro omni pacto, uel quasi contractu, ut si quis gesserit alterius negocia, uel tutelam, ut ff. de iudic. l. hæres absens, & l. omnem obligationem. Poterit igitur, qui contraxit, conueniri, & ubi contraxit, & ubi domiciliũ habet, & ubi facienda est solutio, si alibi quàm ubi cõtractum est, vel ubi domicilium quis habet, soluere conuenit, ff. de act. & oblig. l. contraxisse. ff. de bo. auc. iud. poss. l. 3. & inf. eo. ti. c. dilecti. Sed hoc verũ est, ut q̃dã dicũt si in loco contractus, ut in prin. illius. l. hæres absens. Sed putat dñs meus Azo. idẽ; etsi alibi inueniatur latitandi cã. Nam & alibi inuento poterit mandari vt veniat, & ad locum contractatus poterit remitti, sicut & in criminibus obtinet, ut in Auth. ut nulli iudi. §. si quis verò comprehensorum, coll. 9. Nã hæc duo. s. contractus & crimen quo ad legem † conueniendi parificantur in Auth. ut oẽs obe. iud. § hæc cõsiderantes. coll. 5. si verò alibi inueniat quàm in loco domicili non latitandi causa, citabitur a iudice loci contractus; si citatus non veniet, iudex loci, in quo contractum est, mittet actorem in possessionem rerũ quas ibi citatus habet, vt in d. l. hæres absens. §. 1. vel si ibi nõ habet, tunc mittet in possesionẽ rerũ, quas habet in loco domicilij, ut iudex loci domicilij exequatur, ut inf. eo. tit. c. postulasti. † Item sortitur quis forum rõne domicilij. Est aũt domicilium ubi quis summã rerum suarum & fortunarum constituit, vnde rursus discessurus non sit; unde cũ profectus fuerit, peregrinari uidetur, & ad quẽ cum redierit peregrinari desinit, vt C. de incol. l. ciues. lib. x. Potest autem quis duobus locis domiciliũ habere, vel pluribus, vt cum quis diuersis locis se ita instruxerit, ut non minus in vno; quàm in alio se collocasse videatur, ut ff. ad muni. l. Labeo. & l. assumptio. § iuris prudẽtibus. & l. eius. §. Celsus Potest etiam & sine domicilio qs esse, ut si relicto domicilio nauiget, vel iter faciat quærens quo se conferat & ubi se constituat, ut in d. l. Labeo.

beo. & l. eius. §. Celsus. † Item sortitur quis forum ratione rei de qua agitur, ut ibi reali actione conueniatur, ubi est res propter quam agitur, ut C. ubi in rem actio. l. ult. sup. de rescrip. c. dilectus filius. l. Sarracenus. Quod quibusdam placuit admittere circa immobilia tantum, lex tamen prædicta loquitur indistincte, & alia. ff. de iudi. l. quod legatur. §. si autem. Vnum tamen notabis, q̃ si agatur actione reali, cogitur reus respondere ubi domiciliũ habet, & hoc innuit rubrica, ubi in rem actio exerceri debeat. Sed si agatur ubi res est, potest reus si uult respondere ibidem, sed non cogitur, & hoc innuit rubrica. C. ubi in rem act. exerceri debeat, uel exequi. Exerceri enim debet necessario ubi reus domiciliũ habet, sed potest ubi reus est. Item domicilium † uoco siue quis domum, siue tabernam, siue pergulam, siue horreum, uel armarium habet, ut ff. de iudi. l. hæres absens. Ex his igitur quatuor causis, ut dictum est, forũ sortitur, quæ in singulis singulariter attẽduntur. Sed ex una & uniuersali consideratione, quæ in omnibus locum habet, sortitur quis forum in curia Romana, eo q̃ curia illa communis est omnibus & ecclesia Romana omnium ecclesiarum mater est, & magistra, ut inf. eo c. ul. & Roma communis patria est, ut ff. ad munic. l Roma. Quod uerum est, nisi quis habeat ius reuocandi domum, ut cum aliquis ad curiam uenit pro aliqua iusta & necessaria causa, puta, legationis, uel causa appellationis exercendæ, uel testimonij perhibẽdi, uel causa promouẽdi postulationem, uel electionẽ iam factam; non sic, si quis ueniat pro priuilegijs, uel immunitatib. impetrãdis, uel alijs nouis negocijs suis, uel suæ ecclesiæ, procurandis; talibus n. non competit ius reuocandi domum. Sed & primis, quibus ius competit, tollitur, si perfecto eo, propter quod uenerant, uoluntariè in curia moram trahant, uel alia aggrediantur negotia, uel si ibidem contraxerint, ut ff. de iud. l 2. § legatis, & §. omnes. † Itẽ sortitur quis forum ex alijs causis, vt mulier quæ sortitur forum mariti propter matrimoniũ, ut ff. de iurisd. om. iud. l. cum quædam puella. ff. de iudi. l. exigere. Sed aliud in concubina, ut ff. ad municip. l. de iure. §. ult. Item per manumissionẽ, ut ff. ad municip. l eius, in prin. sed hoc quo ad tutelam locum habet, nõ quo ad conuentionem, id est, ut manumissus ibi conueniatur ubi manumissus est. Item per natiuitatem & adoptionem, ut ff. eo. ti. l. 1 in prin. Item ratione militiæ, ut ff eo. tit. l. municipes. Item ratione dignitatis, ut C. de incolis. l. senatores. lib. 10. Sunt † autem quædam causæ, in quibus iurisdictio pertinet ad iudicem ecclesiasticum, etiam si causæ inter seculares uertantur, uel quãuis seculares cõuenian tur, ut sunt causæ seruorum & rusticorũ ecclesiæ, ut 89. di. c. iudicatum, & 12. q. 2. c. ecclesiarũ seruos. Item causæ pœnitentium, ut 11. q. 1. aliud, de pœni. dist. 1. c. aliud. Item causæ miserabilium personarum, ut 87. dist. c. 1. & 2. Item cum agitur de feudo ecclesiæ, ut infra eo. c. uerũ. Item causæ uiatorum & peregrinorum. ut 24 q. 3. c. si quis de potentibus, & c. sequenti. Item cum agitur contra raptores rerum ecclesiæ, ut infra eo. c. cum sit. Itẽ cum agitur causa spiritualis uel spiritua li annexa, ut sup. ti. pxi. c. decernimus, & c. quanto infra de deci. c. qm̃ infra de consangui. & affini. c. ex literis. Item propter negligentiã iudicis secularis, ut inf. eo. ti. c. ex transmissa. & c. ex tenore. Item si secularis iudex sit suspectus, ut in Auth. ut differen. iud. §. 1. & 2. & §. penul. colla. 9. Item cum uacat imperium. ut inf. eo. c. licet. Item ratione temporalis iurisdictionis, quam habet ecclesia inter seculares; uel ratione consuetudinis, ut inf. de app. c. si duob. Item in causa dotis cum accedit causę matrimoniali, ut inf. de dote post diuor. pe. c. de prudentia. Itẽ cũ agitur de crimine ecclesiastico. ut 11 q. 1. c. si quis cum clerico. in Auth. ut clerici apud ꝓpri. episcopos. §. si quis. colla. 6. C. de episcop. & cle. auth. clericus quoque. † Sunt autem crimina ecclesiastica, de quib. iudex ecclesiasticus punire potest tam clericos, quàm laicos, ut crimen periuri, ut sup. de ele. c. uenerabilem. Itẽ crimen hæreseos, ut inf. de hęret. c. ad abolẽdam. & c. uergentis. Item crimẽ usurarũ. ut inf. de usur. c. cũ tu. & c. quia i omnib.

Item

Item crimen adulterij cum agitur ad thori separationē, ut sup. de procu. c. tuę. Itē crimen simoniæ, ut infra de simo. per totum. In his directē iudicia spectant ad ecclesiam. In alijs indirecte, ut si agatur de aliquo crimine per modum denunciationis, ut sup. ti. proxi. c. nouit. Sed opponit, ferè in omnibus his criminibus leges puniunt. ut C. de transac. l. si quis maior. C. de hæreti. per totum. C. de epis. & cle. l. si quenquam. Ad quod respondeo, leges docent quas pœnas ecclesia imponere debeat, sicut e contrario contigit. ut 5. q. 6. c. delatori. Vel leges puniunt postquam ecclesia puniuit, ut ita sit fori accumulatio, & hoc innuit lex quæ dicit, post debitæ ultionis ærimoniam, quæ erga sacrilegos iure promenda est, exilio perpetuo deportationis subdatur. ut C. de sacros. eccle. l. placetin fi. Sed hoc recipit calumniā ex eo, quod legitur sup. ti. proxi. c. at si clerici, quia non debet quis duplici contritione cōteri. ut 81. dis. c. præsbyter aut diaconus. ut 33. q. 5. c. quid ergo. Propterea dici potest ꝙ in criminibus memoratis laici coram secularibus iudicibus, clerici coram ecclesiasticis iudicibus impetuntur & puniūtur. Veruntame in sacrilegio, in fauorem ecclesiæ inductum est, ut ecclesia possit conuenire laicos sacrilegos coram quocunque maluerit iudice. ut infra eod. tit. c. cum sit generale. Vnde proprie & uere loquendo crimen ecclesiasticum dici potest illud, quod est crimen secundum ecclesiam, non secundum leges, ut crimen usurarū, & crimen fornicationis, quod secundum leges non est crimen ut ff. de concubi. l. in concubinatu. in fin. hæc crimina secundum ecclesiam puniū
9 tur. † Item sortitur aliquis forum per appellationem. ut 3. q. 6. c. peregrina. Item per delegationem. ut 3. q. 6. c. unaquæq;. Item per priuilegii concessionem, ut infr. eo. ti. c. dilecti. Item per causæ maioritatem, ut inf. de appel. c. ut debitus in fin. ut contingit in causa fidei. ut 23. q. 1. c. quoties. 2. q. 6. c. si quis uos. Item in causa dubitabili, quę nisi in concilio expediri nō potest. ut 17. dist. c. multis Item in causa criminali episcopi, cum uideatur episcopus in causa depositionis esse. ut 3. q. 6. c. multum & c. quamuis. Nam causa criminalis episcopi audiri potest ab aliis. ut 3. q. 7. c. 1. & 2. & 5 q. 4. c. 1. & absolui. ut 6. q. 4 per totum. sed non condemnari. ut 3. q. 4. c. duodecim. Item per recusationem. ut sup. de offi. deleg. c. suspicionis inf. de app. c. cū specialis. & c. 2. inf. eo. ti. c. si quis contra aliquē. & c. licet. Item per compromissum. ut sup. de arbi. per totū. Nunc restat uidere an clericus possit renunciare foro. Et est certum quod nō pōt renūciare foro ecclesiastico, ut adeat seculare inf. e. c. si diligēti. 11. q. 1. c. inolita. & c. placuit. Nam hoc ius inductum est in fauorem totius collegij, & sic tanquam iuri publico renunciari nō potest, ut ff. de pactis. l. ius publicū, inf. de sent. excomm. c. cōtingit. Sed hoc recipit multa contraria. ut C. de pact. l. si quis in conscribendo 7. q. 1. c. q̄ periculosum. ff. de ędil. edi. l. quæritur. §. si uenditor. inf. de priuil. c. si de terra. & c. accedentibus. inf. de regula. c. ad apostolicā. ff. de pact. l. paciscī ff. de min. l. si iudex. ff. de feriis. l. 1. ff. a quib. appel. non licet. l. 1. C. de tem. appel. l. ult. in fi. de renunc. per totum. per hæc omnia colligitur, ꝙ
10 quis potest renunciare iuri suo † Ad quę omnia respōdeo, iuri introducto in fauorem alicuius renunciari potest; in fauorē omnium introducto, non pōt renunciari. Vel alias iuri fauorabili tantum renunciare potest; fauorabili, & odioso nō pōt; hoc autem ius inductum est in fauorem clericorū & odium laicorum, qui opidò infesti sunt clericis ut 2. q. 7. c. laicos. Et simile aliud, quia auxilio Velleyani renunciatur. ut ff. ad Velleyanum. l. ult. C. qñ mulier tute. offi. fun. potest, auth. mater. Sed secus in Macedoniano. Vnde post sniam datur exceptio ex Macedoniano. ut ff. ad Maced. l. tamē siue. Et est diuersitatis ratio. quia Velleianum est fauorabile tantum, ideſt, in fauorem mulierum inductum. Sed Macedonianum in fauorem filiorum familias, & in odium creditorū, ff. de condit. indebit. l. qui exceptionem.
11 †. Vel ideo clericus non potest renunciare foro, quia ex hoc præiudicaretur episcopo. ut 11. q. 1. c. clericū. 3. q. 6. c. non liceat. A quo enim ordinem & iudicium recipere debet. ut 9. q. 2. c. nullus primas. Iu-

dicium

dicium inquàm manifestum & secretum. ut de pœni.dist.6.c.placuit.inf de pœni.& remiss c.omnis. Præterea si iuri fori clerici renunciare possent, iam clerici unius episcopatus possint sibi constituere iudicem in alio episcopatu. ff. de iudic. l.1. Et eodem modo clericus non potest renunciare priuilegio, quod toti collegio indulgetur, ut 17.q.4.c si quis suadente. Nam & si actionem iniuriarum sibi competentem clericus remittere possit. ut 23.q.4.c.si is qui.& c. si illic iniuriã, tamen factam ordini abolere non potest, & ideo excõmunicatio durat. ut inf.de sent.excõ.c.contigit. Quidam tamen dicunt q̃ clericus, etsi foro clericali renunciare nõ posset expresse, tacite tamen potest. ut ff.de procur.l.filiusfamilias.§.uetarani.& C. de iur.calum.l.2. quod non pu-
12 to uerum. † Dubitari autem consueuit de clericis existẽtibus in scholis qui forũ adeũt potestatis uel iusticiarij ciuitatis, in qua studiũ uiget, cum sit laicus & hoc fit ex priuilegio Frederici indulto scolaribus in illa constitutione quę incipit. habita. Respondeo, illud locum habere in scolaribus laicis, qui ex priuilegio habẽt optionem an uelint conueniri coram episcopo, uel coram potestate, uel magistro. Vel habet locũ in scolaribus clericis, qui ibi proprium non habent episcopum. Vn de scolares clerici & ciues non habent illam electionem, ut poterint eligere potestatem seu iusticiarium ciuitatis, uel magistrũ, uel episcopum; imò præcise ab episcopo debent iudicari & ab ipso ordinari, ut dictum est, nec locum habet electio
13 de qua dixi. Et nota † q̃ quæstio feudalis agitanda est coram dño feudi, ut inf.eti.c.uerum. Quod intelligo uerum, cũ agitur inter duos uasallos, nec reuocatur in dubium, quin res sit feudalis illa de qua agitur; sed ubi dubitatur quis sit uasallus, & ad quem pertineat iure feudi, tunc quia interest domini feudi quis sit eius uasallus, & ad eũ cognitio spectat, & sic intelligo illam decre.uerum. &c.ex tenore. & sup.tit.proxi.c.cæterum, & inf.eo tit. c. ex transmissa. Sic loquitur constitutio de feudis.§. præterea.sup.tit prox. c. nouit. Sed si quæstio sit inter dominum feudi & uasallũ, an uasallus debeat feudum perdere uel habere, per pares curiæ hæc quæstio finietur. Si uero quis se asserat dñm feudi, & petat in dominum recognosci, possessor autem negat illum dominum, hęc quęstio coram ordinario loci, non coram illo, qui se dñm feudi contendit, agitãda est, ne in sua causa sit iudex. ut C.ne quis in sua causa iudicet. Sed si inter duos uasallos agatur, non de iure rei; sed de iure possessionis, ut pote, quis, aut ad quem uenìat possidentem, tunc coram ordinario loci, uel delegato tractanda est hæc quæstio, non coram domino feudi; & sic lo-
14 quitur decre.inf.eo.c.ex parte. Item † per priuilegium eximitur quis a foro ut supra dixi, & probatur. 16 q.1.c. frater. in f. de priuil.c.cũ capella. ff.de excus.mu.l.penul.§.si post. ff.de excu. tu.l.si spadonem. §.scire.& de aliment.& cibaria.lega.l.is cui. Quod intelligo nisi priuilegiatus sit in priuilegio suo præuentus saltem per citationẽ. ut inf.e.ti. c. proposuisti. ff. de iudi. l. si quis postea. Sed uidetur q̃ etsi priuilegium locum non habeat in præcedentibus, locum tamen obtinet in sequentib. ut ff.de usur.l.cum quidam.§.fiscus. C. de rem.in integ.resti.l.ea quæ, & auth. si minor. Sed leges illæ locũ habent in rebus diuisibilibus, non in iurisdictione quę perpetuatur per citationem ut sup.de offi.de leg.c. gratum, unde ibi iudiciũ accipere debet ubi cæptum est. ff.de iudi.l. ubi. In
15 summa † notandum est, q̃ clericus foro ecclesiastico renunciare non potest, & adire secularem; ut dictum est sup. Sed potest renunciare proprio, & adire alium ec clesiasticum uoluntate sui ordinarij acce-
16 dente, ut inf.eo.c significasti. † Vnde tria requiruntur ad hoc ut clericus non suum iudicem facere possit suum, l. ut cõsentiat in alium habentem ordinariam iurisdictionem, delegata enim iurisdictio non extenditur ad alias personas, q̃ in rescripto cõmissionis cõtinetur, ut sup. de offi. deleg.c.cum olim abbas.& c.P.& G. præterquam in specialibus casibus ut de hac materia nota. sup.de off. deleg.§. casualiter.& §. progatur. Item ut consentiat in p̃sonam ecclesiasticã. ut inf.e.ti c.ii diligenti.& c.significasti, aliter nihil agit. ut sup.

titul.

ti.& c.significasti;aliter nihil agit, ut sup. tit.prox. ca. at si clerici. Item oportet ut diœcesani voluntas accedat, ut in d.c.significasti.& 11.q.1.c. clericum nullus. & 3.q.6.c.non liceat, Et secundum hoc non obstant iura illa, quæ dicunt aliquem posse subijcere iurisdictioni illius,qui habet ordinariam,ut ff.de iudi. l.j.& l. priuato rum. Quia illa in clericis locum non habent,ut dictum est. Et eodem modo non obstat arg.a contrario sensu.3.q.6. c.pulsatus. Item non ob.2.q.5.c mandastis.& c.auditũ. Nam illud facit papa ex nimia humilitate, nec habet superiorem cuius consensum requirat ar.sup.de elec.c.licet

17 † Item quod dixi sup. de domicilio, sic intellige,quia ibi intelligitur clericus domicilium habere, ubi larem sibi constituit; nõ vbi ecclesiã habet, vel beneficiũ, ut sup.de rescr.c.dilectus inf.eo.ti.c.postulasti. Vnde si cõtingat clericum delinquere vbi domicilium habet, ibi punietur; sed si crimen exigit priuationem a beneficio, pronunciabitur a iudice domicilij, mandabitur autem executioni sententia a iudice loci,in quo beneficium uel ecclesia consistit, ut in d. capitu. postulasti.& ff.de re iudica. l. a diuo Pio. §. 1. Sed si alibi quam ubi domicilium habet, delinquat; tunc distinguitur inter graue delictum & leue, ut si grauiter deliquerit, tũc iudex loci in quo deliquitur, punier. ut ff. de re mili l. desertorem. in princ. & adeò ut si aliò se contulerit delinquens, remittatur ad illum, ut in Auth. ut nulli iudi. §. si uerò quis comprehesorum.col. 9. Et hoc prætextu remisit Christum ad

18 Herodem Pylatus. Item † remittitur quis honoris causa, ut cum miles delinquens remittitur ad magistrum militum sub quo deliquit. ut ff. de custo. & exhi. reorum.l.de militibus. Et hoc uerum est, cum miles leue delictum commisit ff.eo. tit.l.non dubium est, secus si graue, ut ff. de accusa.l. ult.

SVMMARIVM.

1 *Libellus quid sit,& quotuplex.*
Libellus quis porrigere debet :
2 *Libellus an in omnibus causis requiratur.*
3 *Libellus conuẽtionalis quid continere debeat.*
4 *Actio an sit exprimenda in libello.*
5 *Reus ab instantia iudicij absoluitur,si actio inepta proponitur.*
6 *Iudicium uniuersale quid sit,& quid generale.*
7 *Libelli effectus.*
8 *Libellus accusatoris reuocari potest.*
9 *Libellus diem dati libelli continere debet.*
10 *Libellus accusationis qualiter debeat concipi.*
11 *Rescriptũ in citatorijs literis insertum, quo ad inducias denegãdas,pro libello habetur.*

De Libelli Oblatione. Rubr.

QVIA rei ad iudicia uocati, solent postulare libelles, ut sciant quid petatur, & qualiter & super quo debeant respondere, ideo post tractatus de iudicis,& de foro competenti, subijcitur hic rubrica de libelli oblatione. Videamus igitur, Quid sit libellus, Quis libellum porrigere debeat, in Quibus cat sis locũ habeat libelli porrectio, Quę in libello debeant contineri, Et de libellorum effectu. Libellus † est paruus liber, id est,mo 1
dica scriptura. Et est duplex libellus, conuentionalis,& accusationis. Primus in ciuilibus, secundus in criminalibus locum habet. Libellum autem porrigit actor, ut 3.q.3.c.inducię. §.spatium, & §.libellum. Porrigit inquam, & offert reo, ut in d.§.spatium, & auth. offeratur. C. de lit. conte. porrectus transfertur in acta, ut infra de proba.cap.quoniam cõtra falsam. Libellus exigitur † in omni causa, in qua 2
ordinariè agitur, nisi in quatuor casibus. Primus est, cum causa uel lis sit breuissima,& maximè uilium rerum seu personarum, vt C.de sen.ex breui.reci.auth. nisi.Secundus, cum episcopus cognoscit in rem suos familiares,ut in d.auth. & 11.q. 1.c.si quis cum clerico. Tertius, cũ hoc fit ex cõsensu partiũ,ut C. de priui. schola.l. quoties,in fi.lib.12.Quartus, cum rector prouincię infra quinquaginta dies cõuenit, ut in Auth. ut iudi. sine quoquo suffr. arg.§.necessitatem,colla. 2. Ideo autem dixi,quãdo ordinariè agitur,secus erit,ut in causa denunciationis,& inquisitionis,

quàmuis in cauſa inquiſitionis capitula ſint edenda, vel potius exponenda de quibus fuerit inquirendum ut inf. de accuſ. c. qualiter & qñ. §. debet igitur. Aliàs autẽ generaliter libellus dandus eſt, ſiue in ciuilibus, ut inf. eo. c 1. ſiue in criminalibus
3 ut 2. q. 8. c ſi. §. libelorum. In † libello conuentionali debent contineri hæc. Nomen actoris, uomen rei, & nomen iudicis coꝝ quo agitur. Item res quę petitur, ut inf. eo. tit. c 2. inf. de appel. c. ſignificantibus. Cũ enim libellus ad hoc detur, ut reus deliberet, cedat an contendat, ut 3. q. 3. c. induciæ. §. offeratur, quomodo poterit deliberare niſi res, quæ petitur, exprimatur? Item quomodo ſcire poteſt reus, an poſſideat vel non poſſideat rem quæ petitur? & periculoſum eſt ſubire defenſionẽ eius rei, quam forte non poſſidet. ut ff. de rei uendica. l. is qui, propterea res exprimenda eſt, & indicia rei, ut ff. de rei uend. l. in rem; & ſi res quæ petitur ſit immobilis, exprimi debent confines, ut ff. de actio. empt. & uen. l. Titius. §. ult. & d. l. ſi in rẽ. §. vlti. Item ſpecies, & pondus exprimi debent, ut ff. depoſi. l. j. § ſi quis argentum. Cauſa etiã exprimi debet, ut C. de adop.
4 l. 3. C. de edic. di. Adri. tol. l. ult. † Sed an actio ſit edenda dubitatur. Et uidetur quod non, ut ſupra. de iudi. c. dilecti. Nam in iudicijs eccleſiaſticis non eſt rigor huiuſmodi obſeruandus, ut infra. de dolo. & cont. c. 1. Sed contra, inf. tit. proxi. cap. 1. inf. depo. c grauis ſup. de iud. c. examinata 11. q. 1. c. experientiæ. Ad quod ſic diſtinguo. Actio aliquando ſignificat formulã verborum, ut ff. de furt. l. ſi ſeruus nauem ut cum dicitur, ago contra talem ad decem actione ex empto, vel certi conditione de mutuo; tales actiones, ideſt, formulæ verborum ſublatæ ſunt ſecundum vtrunque ius, canonicum, & ciuile, ut in d. c. dilecti. & C. de formulis & impetra. ſubla. l. vni. Aliquando ſignificat cauſam agendi, ut cum dico, peto decem à tali, quia vendidi ei librum, vel quia ei mutuui: & ſecundùm hoc actio ſiue cauſa agendi vel petendi proponenda eſt in iudicio tam eccleſiaſtico, quàm ſeculari. Aliquando tamen cauſa petendi exprimenda non eſt, vt cum agitur rei vendicatione. Nam ſi aliquis petat rem iure dominij uel quaſi, non habet neceſſe dicere cauſam dominij, arg. ff. de excep. rei iudi. l. ſi mater. § 1 & 2. Itẽ modus agendi eſt exprimendus, ut cum ex eadem forma uerborum plures modi agendi reſultant, & ideo exprimendum eſt ad qđ agatur, uerbi gratia, ut cũ peto rem mihi furtim ſubtractã, dubitari poteſt an agatur actione ad exhibendum, uel rei uendicatione, uel condictione furtiua, uel actione furti. His enim omnibus actionibus agitur, pro re furtiua. Et in his omnibus actionibus ſatis cõpetunt illa uerba: Peto rem talem mihi ſubtractam, ſed diuerſi ſunt modi, & diuerſos ſortiuntur effectus, ut ff. de condi. fur. l ſi pro fure. §. 1. & 2. & l. in re furtiua. & ff. de rei uen. l. item ſi uerberatum. § ulti. Item ſi ago ſic, ago contra talem, qui arbores mihi incidit; dubitari poteſt an agatur ex illo edicto arborum furtim cæſarum, an ex lege Aquilia: Et ideo iudex qui curare debet certam ferre ſententiam, ut inſtit. de accuſ. §. curare, petere debet exprimi quomodo, & ad quid agatur. Aliquando ſignificat ius agendi uel petendi, ut inſt. de act. in prin. Et ſecundum hoc dicitur. Nemo ſine actione experitur, ut ff. de admi. tu. l. quotiens. §. 1. & ff de nego geſt. l. ſi pupilli §. uideamus. † Vnũ tamen omitto qꝺ ſi actio, ideſt, formula uerborum ꝓponatur & inepta, reus abſoluitur ab inſtantia iudicij, ut ſupra. de iudi. c. examinata. & ff ſi menſor fal. mo. dixe. l. 1. §. 2. Et quæ ſuperius dicta ſunt. locum habẽt ſecũdum utrumque ius, canonicum, & ciuile. Omnia igitur certa debet facere is, qui libellum præſentat; quia non licet ei uagari cum diſcrimine alieno, ut ff. de iniur. l. prętor edixit. in prin. Et ſi hæc, quæ ſuperius dicta ſunt, fuerint ab actore ſeruata, ſaluum eſt reo beneficium deliberationis. Et notandum qđ in uniuerſalibus iudiciis res exprimi non debent in libello, neq; in ſententia, ſed in executione ſic, ut ff. de peti. hæred. l. 4. & l ſi quo tempore, & ff. ſi pars hære peta. l. 1 §. ult. Et hoc idem obſeruandum puto, cum petitur eccleſia cum iuribus & pertinentiis ſuis, ut inf. de reſti. ſpo. c. cũ ad ſedem in

prin.

prin. Et eum petitur præbenda cum plenitudine iuris & honoris canonici, ut inf. de conces. præben. c. proposuit. in fi. Nam in talibus etsi pertinentia iura, & honores in libello, & in sententia non ueniãt exprimenda; in executione tamen exprimi oportet. Nam alias executor sententiam in illis nõ exequetur, nisi uictor probauerit, illa in quibus executionem fieri postulat, esse de pertinentiis & de iuribus rei in libello petitæ; ut in petitione hereditatis dictum est; si tamen actor in libello, uel reus in excipiendo hæc uoluntarie duxerit exprimenda, exprimuntur & in sententia, ut supra, de offic. ordi. c. cõquerente inf. de præscr. c. auditis, & ca.
6 cum olim. † Sunt autem uniuersalia iudicia hæc, petitio hæreditatis. familiæ erciscundæ, actio ex testamento cum uniuersum petitur. Et si militudinarie idem potest dici in præmissis petitionibus, & cum ius episcopale, uel archidiaconale uendicatur. Sunt & generalia iudicia ut cum agitur actione tutelæ, mandati, pro socio, & in talibus ac consimilibus non sunt res exprimendæ in libello; sed in iudicio & in sententia, ut C. de iudi. l. licet.
7 Effectus † libelli est facere rem litigiosam, ut C. de litigio. auth litigiosa res est. & in auth. de litigio. §. 1. colla, 8 & secundùm hoc intelligo inf. ut lite pendẽ. c. ecclesia. & 11. q. 1. c. quia res in litigio. Item perpetuat actiones annales, ut est actio iniuriarum, ut C. quan. libel. princ. da li. con. fa. l. 1. & 2. Item interruptionem prę scriptionis inducit; Et in tantum hoc uerum est, ut si quis in libello aliquem sibi obnoxium dixerit, etsi libellus nullam causam contineat, uel forte cõtineat unã solam omnium actionum, uel obligationum personalium, uideturinterruptio facta, ut C. de annali excep. l. si ex multis. Sed oppones, talis libellus sic generaliter conceptus, & sine causæ expressione recipiendus non est, unde tanquam ineptus nihil debet penitus operari. Respondeo, hoc non sequitur. Nam & circa libellum sola executoris conuentio interruptionem inducit, ut C. de præsc. 30. anno. l. sicut in rem, Leuiter aũt fit interruptio in odiũ præscriptionis, ut innuit eadẽ. l. si ex multis. in fin. Item libellus obligat porrigentem, causam ad finem perducere, ut C. quõ, & quan. iud. auth. qui semel. Aliquando tamen licet porrigenti recuperare libellum, ne iustę pœnitudinis humanitas amputetur, ut 2. q. 5. c. ei qui appellat. §. si quis libellos, & C. de appel. l. si quis libellos. Quod intelligo, cum nihil incõmodi adhuc senserit aduersarius, ut ff. de condi. causa da. l. si ideo pecuniam. alias nõ liceret ei pœnitere cum alterius captione, ut ff. de interr. act l. de ætate. §.
8 ult. & arg. ff. de reg. iur. l. nemo. † Sed & libellus accusatoris põt reuocari. ut 2. q. 3. c. si quem pœnituerit. & c. si quis iratus. Et post libelli oblationẽ licet desistere sine pœna, ut ff. ad Turpil l quęsitum. & ff. de in ius uoc. l. libertus. Tenebitur tamẽ iniuriarũ, eo φ dato libello infamauit illũ, cui libellum porrexit, ut ff. de iniur. l. Item apud Labeonem. §. si quis libello. Quod uerum est, nisi inscriptio sit secunda libelli porrectionem, tunc enim non posset accusatorem pœnitere, nisi ex causa, ut C. de aboli. l. 2. & 2. q. 3. c. Paulum, & petere abolitionẽ dummodo reus non sit passus aliquam iniuriam carceris seu uinculorum, ut C. de abolit. l. fallaciter. Et secundùm hoc intelligo de accusa. c. licet. Et nota † φ in libello continebitur
9 dies dati libelli, ut d. auth. offeratur, in uers. φ non modo ex ipsius re spõsione, sed ex libelli manifesteturin subscriptione.
10 † Sed si sit libellus accusationis, continebitur in eo nomen iudicis corã quo agitur, accusatoris, & rei, crimen de quo agitur, & quandoq; persona cum qua crimẽ dicitur esse cõmissum, & locus in quo. Itẽ dies inst. turæ accusationis, & φfessio accusatoris, ut 2. q. ul c. si §. libellorũ. Diẽ autem & horam commissi criminis accusator inuitus comprehendere non tenetur, sicut hæc omnia quibusdam uersib. continentur. Consule, mense, die, coram prætore professus. Te deferre reum, crimen, loca, pone sodalem. Et licet hora dies, non mensis prætereatur. Item no-
11 ta φ † pro libello habetur rescirptum in citatoriis literis insertũ, quo ad inducias denegandas, ut inf. de dilationibus. c. prę terea, & hoc plenius ibi dicam.

SVMMARIVM.

1 *Reconuentio apud quem, & quando fieri debeat. & nu. 2. & 3.*
3 *Reus non reconueniens cõgruo tẽpore an saluam habeat quæstionem in alio iudicio.*
4 *Reconuentio quando cesset, & coram quo iudice fiat & nu. 5.*
5 *Reconuenienti uolens respondere quando puniatur.*
6 *Conueniens aliquem una actione, an possit reconueniri pluribus.*

De Mutuis Petitionibus. Rub.

DIctum est supra de libel. oblatio. sed quia plerunque ab utraq; parte porriguntur libelli, & mutuæ fiunt hinc inde petitiones, ideo subijcitur hic rubr. de mu. pe. Videamus igitur Apud quem fieri debeant; Quando; & in Quibus casibus locum habeat reconuentio; & in Quibus cesset. Et quæ sit pœna actoris nolentis respondere libello recõuentionis, uel mutuæ petitionis. Reconuentio† fieri debet apud eundem iudicẽ, apud quem fit & conuentio, ut infra eod. tit. c. 1. & 2. 3. q. 8. c. 1. C. de sent. & interloc. om. iud. l. cum Papinianus, & auth. & consequentet. Et si sic in idem iudicium istæ duæ quæstiones mutuæ concurrant, uicissim tractandæ sunt, & eadem sententia terminandæ. Si uero non concurrant, sed una prior, & alia posterior proponatur; tunc locũ habet regula illa, qui prius appellat, prius agat, ut inf. de ord. cogni. c. cum dilectus, & ff. de iudi. l. qui prior. Sed quamuis dixerim, ꝙ ubi concurrunt duæ mutuæ petitiones, uicissim tradẽdæ sint; tamen is, qui primò ad iudiciũ proclamat, prior erit in omnibus, ut prius fiat contestatio litis in causa sua, prius de calumnia sua iuretur, prius recipiantur probationes prius in ea sententia cõcipiatur, & recitetur. Nec obstat quod dictum est, ꝙ eadem sententia terminetur; quia ueræ duæ sunt sententię, quę feruntur circa duas quæstiones sese minimè contingentes; sed etsi se contingerent, ut cum agitur petitorio & possessorio à diuersis partibus etiam circa eandem rẽ, & adhuc dico fore duas sententias, quæ feruntur ut inf. de causa posses. & ꝓp. ca. cum ecclesia. Dicuntur autem vna & eadem sententia, quo ad cõtextum prolationis, quia vnico contextu ambæ feruntur, sicut plures stipulationes respectus plurium rerum, dicuntur vna & eadem stipulatio quo ad cõceptum verborum, ut ff. de uerb. oblig. l. si stichum. §. stipulatio. & ff. de dona. causa mor. l. senatus censuit. §. u l. vnde si iudex pronunciaret in causa conuentionis, & differret pronunciare in causa reconuentionis, grauaret partem quæ reconuenit, & posset ab eo iustè appellari, ut ff. quæ sent. sine app. re. l. j. §. vl. Debet † autem fieri reconuentio statim ut dicit. d. auth. & consequenter. l. in ipsa lit. contest. siue parum ante, uel post; quia quæ incontinenti fiunt, inesse uidentur, ut ff. si cer. pet. l. lecta. & C. de pact. l. petens. Vel dici potest ut omnino necesse sit fieri reconuentionem a principio, & ante litis contestationem, si reus credat actorem in aliquo sibi fore obnoxiũ, propter uerba quæ sunt in corpore Authenticorum. de executorib. colla. 7. § de illud. Non enim ibi dicitur statim, sed sic; non apud alium, sed apud eũ mox à principio liceat conuenire. Sed utrunq, approbo, ut reus possit reconuenire actorem siue à principio cum actor libellum porrigit, siue usq; ad litẽ cõtest. & parum post, arg. C. de procu. l. nihil interest, & quia principium causę dicitur contestatio, ut C. de iureiur. prop. calum. l. 2. Sed hoc est sciendum, quandocunque libellus recõuentionis porrigetur usque ad lit. cõtest. & parum post, ut dictum est, reus tamen necesse habet respondere ad libellum reconuentionis lite contesta. in causa conuentionis, ut inf. eo. ti. ca. 2. Sed quid si conueniam te ad 10. & tu reconuenias me ad ęquum, ego iterum reconueniam te ad bouem, nunquid admittat in ea ultima reconuentione? Nã quodam modo uideor te recõuenire respectu tuæ præcedentis reconuentionis, quę potest dici conuentio respectu subsequentis, sicut & relator dicitur delator, ut C. de rebus credi. & iureiur. l. generaliter. Et puto non

to non esse admittendam, ne sic tuæ petitiones in infinitum procedant. Sed fateor q̃ ego a principio potui vno libello te conuenire super 10. & super boue, & super omnibus personalibus actionibus ut ff. quib. reb. ad eund. iud. ea. l. 1. & 2. & supra de rescriptis. c. ult. Vnum tamen
3 † non omitto, q̃ si reus non reconueniat congruo tempore, salua est ei quæstio in alio iudicio. ut in d. §. illud. Auth. de exe cut. Et quod superius dixi in duabus q̃nibus locum habere regulam illam. Qui prior appellat, prius obtinet &c. cum utraq; q̃ est ciuilis, & neutra præiudicialis. Itẽ cum utraque est criminalis, & neutra maior. Item cum prima maior est, q̃ secunda. Sed & si secunda sit maior, ad huc obtinet regula; si tamen accusati nomen volentis accusare accusatorem, receptum fuerit inter noīa reorum. Nam tũc prætextu maioris criminis obiecti nõ differtur accusatio prioris. Ita & si quæuis alia exceptio ꝓponatur, ut ff. ad leg. Iul. de adulte. l. si maritus. § præscriptiones. Fallit aũt regula cũ utraque querela est ciuilis, & secunda prẽiudicialis; quia de libertate, vel filiatione, ut insti. de actio. §. prẽiudiciales ff. de libe. cã l. ordinaria. C. ad le. Iul. de adult. l. quoniã. & de ord. cogni. l. j. & l. cũ hic status. Itẽ fallit cũ secunda est criminalis. & prima ciuilis, sed nõ præiudicialis, ut C. de ord. iud. l. ult. 3. q. 11. c. prius est. §. aliq̃ Itẽ fallit cum utraq est criminalis sed secunda maior. ut d. ca. prius est. & C. qui accu. non posl. j. Item fallit cũ utraque est par, sed tamen accusatus uult prosequi suã iniuriã vel suorum ut ea. cã. & q. c. negãda. & C. qui accus. nõ possl. l. neganda. Si verò reus aliquã actori q̃nẽ obijcit, ut non ab eo aliquid petat, sed vt absoluatur ab impetitione ipsius, semper est de exceptione cognoscendum fundata primò intentione actoris, ut. C. de proba. l. exceptum. & de excep. l. si quis dã inf. de ord. cogni. c. 1. & sup. de renũcia. c. super hęc. C. de prẽscr. long. tẽp. l. em-
4 ptor. Cessat † aũt reconuentio in actioni priuilegiata, ut in q̃ne restitutoria q̃ de dignantis naturæ est, nec compatitur dissimilẽ q̃nẽ, ut inf de ord. cogn. c. sup spoliatione. Cessat & in prætudicialibus, quę ẽt secundo loco propositæ reijciunt alias q̃nes, ut superius dictũ est. Cessat ubi primò ꝓponitur criminalis, ut in præalleg. l. prius est. Cessat in excõicato, qui conueniri põt, non cõuenire, ut inf. de excep. c. cum inter. Cessat corã arbitro, ut sup. de
5 arbi. c. cum dilectus Et nota † q̃ præmissa locum habent tã corã ordinario, q̃ coram delegato. Nam & delegatus in causa conuentionis, & de recõuentione cognoscere potest, ut inf. eo. titu. c. prudentiam. Pœna nolentis respondere reconuenienti est ꝑm quosdam, ut conuenienti non respondeatur, uel præcisè compellẽdus est respondere, ut inf. eod. titu. c. 1. In summa
6 notandum † est, q̃ si conueniã te vna actione, tu poteris me reconuenire pluribus, ut ff. de procurat. l. omnium. Item si conueniam te in decem, tu poteris me reconuenire in quantitate maiori, ut ff. de iurisdi. omn. iudic. l. si idem cum eodem. Et hęc omnia locũ habent cum duo unus contra alium, agere volunt. Vbi autem duo plures ue, & ex diuersis causis contra aliquem coram ordinario agere volunt, & diuersis temporibus ueniant, tunc locum habet regula, qui prior appellat, prius agat, ut ff. de iudic. l. qui prior. Si uerò simul veniant & concurrant, tunc aut agere uolunt ciuiliter, aut criminaliter Si ciuiliter, tunc iudex eliget quem uelit, ut gratificationi sit locus, sicut aliter ff. de religi. & sump. fu. l. vltima. & inf. de iure patrona cap. cum aduocatus. Si autem criminaliter, iudex debet eligere magis idoneum, ut ff. de accus. l. si plures Nec obstat inf. de accus c. licet. Nam & si plures ibi detulissent à principio, tandem nec unus apparuit. Sed & si plures apparuissent, vnus eligendus fuisset, ut superius dictum est.

SVMMARIVM.

1 *Litis contestatio quid sit, & qualiter fiat. & nu. 2 & 3.*

3 *Plura si in libello ponuntur ad omnia respondendum est, ut sit plena litis contestatio.*

4 *Litis contestatio quid operetur.*

De Litis contestatio. Rub.

POST libelli oblationem & post mutuas petitiones, sequi debet litis contestatio; & ideò post tractatus illos subijcitur hic rubrica de litis contestatione. Videamus igitur, Quid sit litis contestatio. Qualiter fiat; & Quid operetur. Est autē
1 † litis contestatio hinc inde apud iudicē negocij principalis facta narratio p principales personas, non per aduocatos; nisi forte principales adeò fuerint indiscreti, ut eorum defectus per alios de licentia iudicis suppleatur, ut supra de iudi. c. pastoralis. Sic & si fiat interrogatio de facto, principalis debet respondere, ut ff. de interro. act. l. si tunc, quod locum habet in omnibus interrogationibus, quæ fiunt ante lit. contest. ut inf. de dolo & contu. c. prout & ff. de interr. act. l. 1. locum habet & in positionibus, quæ fiunt post litis cōtest. quia probationum loco succedunt, ut no. sup. de iudi. §. partibus per eas aūt nō fit contestatio, ut hic & supra de elec. c. dudum. Item locū habet, si iudex æquitate motus interroget super facto, quod fieri potest ante lit. contesta. & post usque ad sententiam. ut. ff. de interr. act l. ubicūque. In his ergo, in quibus de facto quæritur, principalis respondeat si ætatem habeat ut de con. dis. 4. c. cum pro paruulis. fit & principalis per seipsum præstat iuramentum de calumnia, ut C. de iura. calu. auth. principales. Item est in iuramento de veritate dicenda. Est ratio in his omnibus, qā principalis persona melius nouit factum, quàm aduocatus; & ideo ipse, non aduocatus, de facto respondet, ut ff. dē procu. l. si actor. & C. eo. ti. l. ul. Hoc autem fallit in quibusdā casibus sup. de iudi. c. pastoralis ut dictum est. ff. de procur. l. non solum 1. respon. Fallit in pupillo, q̄ per alium respondet. C. de iura. cal. l. 2. §. quod obseruari. C. de autho præstā. l. clarum. Fallit in vniuersitate, quæ iurat & respondet per alios, per quos municipiū regitur. ut ff. de cōd. & dem. l. municipib. & ff. ad muni. l. municeps. Fallit supra de iudici. c. intelleximus 5. q. 3. ca. quia episcopus. C. de procurato. l. penul. in Auth. ut ab illustribus. fallit. C. de cura. fu. l. ul.

2 Contestatio † litis facienda est post libellum profectum. Nam lit. contest. præter hoc indultum habita, pro nihilo est habenda. vt 3. q. 3. c. induciæ. §. offeratur. nisi sit causa, in quā libellus non detur, vel de consensu partium remittatur ut no. supra de libel. obla. §. libellus. Sed quæritur, quare non fit lit. contesta. per positionem actoris, & responsionem rei, sicut per libelli oblationem, & rei narrationem? lex enim imponenda est rebus, & non verbis ut C. de usu. l. ulti. & C. communia de lega. l. 2. in fine. Ad quod respondeo, positiones inuentæ sunt, non ad contestandum, sed potius ad probandum & ad releuandum ab angustijs testium producendorum, ut alias no. supra de iudi. Sed opponitur ex eo quod legitur infra de dolo & contu. c. prout; vbi post responsionem procedit ad diffinitiuam. Sed ibi agitur de respondente ad interrogationem, non ad positionē. Vel ibi non fuit facta lit. contest. sed quasi ex illa responsione. Vnde ibi dicitur vt pote lite quæ ingeritur contestata. q̄ autem ibi procedit ad diffinitiuā, speciale est in odium illius rei calumniosi, qui totiēs subterfugerat iudicium. Et simile. C. quom. & quan. iu. auth. qui semel. Fit autem contestatio litis aliquando vera, aliquando non vera, sed quasi uera; vt per narrationem actoris & responsionem rei, intelligo contradictoriam. ut C. de iudi. l. rem non nouam. § patroni. & sic intelligo. C. eo. ti. l. uni. Fit & quasi contestatio scilicet cum agitur actione reali, vocatur colonus uel inquilinus qui detinet nomine absentis, vocatus nominat dominum, datur tempus ad denunciandum, non uenit in termino dato, tunc ex his omnibus quæ procedūt. s. quia vocatur inquilinus vel colonus; quia auditur nominans dominum absentem, & quia datur tempus ad denunciādum domino, & expectatus in termino non venit, habetur lis quasi contestata quantum ad interrumpēdam longi temporis præscriptionē, ut inf. titu. proxi. c. quoniam frequenter. § quòd si super rebus, & C. ubi in rem actio. l. 2. Sed est sciendum, quod si reus respondeat in

iudicio

iudicio non ea mente, ut litem contestetur, vel ut in causam procedat, seu auctori resistat, sed iudici non ut iudici sed ut amico seu familiari negocij qualitatem exponat, protestans id se facere sine præiudicio suo, & subsequenter proponat aliquam dilatoriam exceptionem per quã declinet iudicium, non intelligatur facta litis contestatio eo quod fit a reo narratio, saluo iure suo arg. pro hoc, ff. quibus mo. pig. uel hypo. sol. l. si debitor. §. si in uenditione, ff. de neg. gest. l. Nescennius in fin. ff. de reli. & sump. fu. l. at si quis, §. Labeo ait, supra quod metus causa. c. perlatum 31. q. 2. c. Lotharius. supra de in inte. restit. c. cum uenisset circa si licet ar. contrarium sit supra de constit. c. cum M. ferrarien. & infra de appe. ca. solicitudinem. infra de testi. c. præsentium. Item † nota, q; si plura in libello ponantur, ad omnia respondendum est, ut sit plena litis cõtestatio. ar. ff. de appel. l. cum in una. ff. de noui operis nuncia. l. de pupillo. §. si plurium. 2. q. 3. ca. Euphemium, §. notandum, in uerb. si plura. infra de sent. excõ. c. cum pro causa, & c. officij Sed si reus neget omnia in libello contenta, uel si sic respondeat, sicut in curia Romana fieri consueuit, nego narrat ut narrantur, & dico petita fieri non debere; puto, plene fieri lit. contestatio. quasi ad omnia singulariter sit responsum. ar. ff. de uerb. obl. l. pluribus. in prin. & l. Titio. in fin. Sed quid si peto a te decem, & tu confitearis, nũquid dicemus litem esse contestatam? Et uidetur q; non, quia confitens non uidetur subire iudicium, sed dandum est ei tempus ad soluendum, ut ff. de lega. 1. l. si domus, §. in pecunia, ff. de iud. l. si debitori, & ff. iudican. sol. l. & iudicatum solui. Et propterea superius dixi fieri contestationem per narrationem actoris, & per responsionem ei contradictoriam, ut C. de iudi. l. rem non nouam, §. patroni. Sed contra, post confessionem rei sequi habet sententia, ut ff. de confes. l. 1. Et secundum hoc dicitur, in confitentem nullæ sunt partes iudicis, scilicet, ad examinandum, discutiendum, & pronunciandum, ut ff. ad l. acqui. l. proinde. la 2. §. ult. Et puto q; si quis ad iudicium uocatus, non expectans ad libellum de plano confiteatur se debere quod petitur, non fit lit. contesta. nec sequi potest sententia, sed mandatum, ut ff. quod metus causa. l. ult. Si uerò post libellum porrectum reus confiteatur, & contestatio facta intelligitur, & sententia sequi potest, ut superius dictum est. Litis † contestatio multa operatur. Sed de multis aliqua perstringamus. Tollit dilatorias exceptiones, ut 3. q. 6. c. si quis eporum, § 1 exceptio, C. de prob. l. exceptionem, C. de excep. l. si quidam, C. de proc. l. licet & ff. 1 de proc. l. Pompo. §. rati. & inf. de sent. & re iud. c. inter monasterium, C. de excep. c. pastoralis, nisi postmodum ad illius notitiam aliquid perueniat, qui proponit, propter quod dilatoria exceptione utatur, ut d. c. pastoralis, inf. de testi. c. præsentiũ, & sup. de offi. deleg. c. insinuatione, & inf. qui ma. accu. pos. c. consuluit. Itẽ trãsmittit causam ad hæredem ex delicto defuncti, ut C. ex delic. defun. l. uni. Item litis contesta. hoc operatur, ut fructus post litis contestationem percepti & expensæ factæ post litis contesta. valde contingant officium iudicis, ut ff. de ædil. edi. l. ẽdiles. §. sciẽdum. Nam illa per officium iudicis ueniunt, ut inst. de offi. iud. §. illorũ, & §. præterea. Item facit procuratorem domini litis, ut C. de procu. l. neque. Item præstat uni ex legatariis potestatẽ optandi, ut ff. de leg. 1. l. si pluribus Item condi- 1
tionem occupantis meliorem constituit. ut sup. de procu. c. nõ iniustè. ff. eo. ti. l. plurib. Itẽ in multis iuris articulis inspicitur tempus lit. contest. ut ff. de neg. gest. l. litis ff. de donatio. inter uir. & uxo. l. quod aũt. in prin. Item ante litem contestatam non dicitur quis agere, sed agere uelle, ut ff. rem ra. ha. l. amplium.

SVMMARIVM.

1 *Testes quando lite non contestata recipiantur, & ad sententiam diffinitiuam procedatur, & nu. 2.*
3 *Contumacia quot modis committatur.*
4 *Procurans uel impediens ne ad eum citatio ueniat, pro citato haberi debet.*
Contumacia uera quæ sit, & quæ præsumpta.
5 *Mora in iudicijs & compromissis purgatur*

6 *Actiones miſtæ quæ dicantur, & quæ in eis ſeruari debeant.*
7 *In interdictis quid ſit ſeruandum.*
8 *Citatus ad cuius notitiam citatio non peruenit, non comparens, an pro contumace habeatur, & poſſit contra eũ ſententia ferri.*
9 *Iudex contra contumacem, qui ex eius mandato certo die adeſſe debet, nullo emiſſo edicto procedere poteſt.*
10 *Procuratoris contumacia an & quando domino noceat.*
12 *Contumax non in iudicio ſed in executione ſi quis fuerit, quid iuris.*

Vt Lite non conteſtata non procedatur ad teſtium receptionem, uel ad diffinitiuam ſententiam. Rub.

QVIA initium cauſæ in litis conteſtatione conſiſtit. vt C. de iureiur. propter calum. l. 2. in prin. ante initium ad ſequentia cauſę procedi non debet, hoc eſt, ad teſtium receptionem, & ſententiam diffinitiuam. Et ideo intulatur hęc rubrica, ut lite non conteſta. non procedatur ad teſtium recep. uel ſententiam diffinitiuam. Videamus igitur an hoc in cauſis ſingulis ſit obſeruandum. Et quod ſit officium iudicis contra contumacem ante litem conteſtatem, & poſt li-
1 tem. Et eſt ſciendum † quòd regulariter uerum eſt, quòd lite non conteſta. non eſt procedendum ad teſtium receptionem, ut ff. eod. titul. l. quoniam in princi. Fallit hoc in quibuſdam caſibus, ut cum de morte teſtium timeatur, uel de abſentia diuturna, & ciuiliter eſt agendum, tũc enim ne ueritas occultetur & probationis copia fortuitis caſibus ſubtrahatur, ſenes ualetudinarij & abfuturi, lite non conteſtata, ſunt admittendi, ſiue pars contra quam producuntur ſit contumax, ſiue abſens ut conueniri non poſſit. Sed ſi is, qui produxit, non conuenerit aduerſarium infra annum ex quo conueniri poterat, uel ſaltem non denunciauerit ei ꝙ 2
teſtes ſint contra eum recepti, atteſtationes illę non ualent, ne forte hoc faciat productor in fraudem, ut reus perdat probationem exceptionum, quę ſibi in perſonas teſtium competunt, uel in eo ſuper quo producuntur, ut habetur hoc totum. inf. eo. c. quoniam. inf. reſpõ. Et idem puto cum lis mota eſt, ſed non conteſtata. Sed in cauſa matrimonij carnalis & ſpiritualis cum de fœdere agitur, poteſt procedi ad teſtium receptionem & ſententię prolationem, ſi de cauſa liqueat, ut d. ca. quoniam. §. porrò. Et iſti duo caſus locum habent cum altera pars contumax eſt, ſiue lite iam mota & non conteſtata, ſiue non dum mota, ut ex ipſa litera colligitur. Itẽ cum agitur de fœdere matrimonij contrahendi. Et in his caſibus, is qui producit, non arctatur conuenire aduerſarium inf. annum, uel denunciare ei de atteſtationibus ſic receptis, ut in caſibus ſuperiorib. Item hic recipiuntur ſani, & ualidi, ibi ſenes, & infirmi, & abfuturi. Hic ſtatim publicantur; ibi uſque ad annum conſignantur. Hic ualent poſt annum, ibi non, niſi infra annum fiat conuentio, uel denunciatio. Sed quid ſi agatur de matrimonio contracto, & ſeparando? Reſpondeo, refert an agatur ad ſeparationẽ adulterij ratione. Et tunc non lite conteſtata procedi non poteſt ad teſtium receptionem, ut inf. eo. tit. c. 1. in fi. An quia ꝑ petuum ſubeſt impedimentum, propter quod matrimonium non ſubſiſtat. Et tũc ſi is, contra quem procedendum eſt, contumax ſit uerè uel præſumptiue, procedi poteſt lite non conteſtata ad receptionẽ teſtium, & ſentẽtiam diffinitiuam, ut inf. qui filii ſunt legi. c. perlatum. Et idem ſi alter non fuerit contumax ſed uagabundus ut inueniri nõ poſſit, ut inf. qui ma. ac cu. poſ. c. relatum. ſed ſi iuſta de cauſa ſit maritus abſens, tunc contra eum procedi non debet, ut inf. eo. tit c. quoniam. §. ſi uerò. Quidam tamen dixerunt illas decreta. c. perlatum, & ca. relatum, fore correctas per d. §. ſi uerò. Sed uerius puto, ſic diſtinguendum eſſe, ſicut ſuperius dictũ eſt. Vbi uero agitur de ſpirituali matrimonio iam contracto, tene quod dicitur in §. ſi uero in prin. Sunt † & alii caſus ſpeciales, quibus ſimiliter procedi poteſt ad receptionem teſtium lite non cõteſtata, ut cum exceſſum inquiſitio imminet facienda; uel cum id, quod geſtum eſt, petitur

tur publicari, ut inf.c.quoniam.§.sunt. & alij. infra de testib.c significauit. & ca. Albericus. Sed magis proprie loquitur, si in his casibus dixero absque litis contesta. ideo ante litis contesta procedi, quia in inquisitione non est actor, uel accusator, sed fama loco accusatoris habetur, etsi aliquando quis adiuuet inquisitionem, ut infra de sent. & re iud. c. cum I, & A, nec libellus offertur, nec contestatio fit, quia totum procedit ex superioris officio, qui ad clamorem descēdit & inquirit, ut 2.q.1.c. Deus oīpotens. in prin. Et idē est, ubicunque proceditur ex officio iudicis, ita ut officiū iudicis non sit loco actionis, alioquin secus, ut sup. de off. iud. c. ult Item est, ubi aliquid incidenter ꝓponitur & probatur, nam & tunc ante litis contest. testes producuntur ad probandū articulum incidentē, ut inf. de testib. c. c. ueniens. inf. de app c. super eodem. sup. de foro comp. c. licet. Idem est in causa appellationis, cum una parte præsente proceditur, quod fieri potest, ut C. de tēp. app. l. ult. 2. qō. 6. c. ei qui appellat. Idem cum agitur de statu ecclesiæ, ut inf. de testib. c. cum olim. Nam hoc obtinet cum agitur de statu hominis, ut ff. de fideicō. liber. l. in fideicōmissariis. l. hærede. l. apud Iulianum. l. si legatario, & l. si eum. §. pe. Idem est in casibus spiritualib. inf. de dolo & contu. c. prout. C. quom. & quan. iu. auth. qui semel. Idem ubicunque ecclesia ex officio suo procedit, ut inf. de consan. & affi. c. literis, infra de testib. c. cū in tua. inf. de iureiu. c. ad nostram. 24 q. 2. c. sanē profertur. Idem in quodam casu speciali. C. de pœ. l. ne diu. Et nota quod cum index uel ecclesia ex officio suo procedit, uel cum aliquid quod gestum est petitur publicari, ut in d.c significauit, & c. Albericus, uocari debent omnes quos productio testium tangit & lædere potest, ut ff. de adop. l. nam ita ff. de minō. l. in causæ. §. causa. C. si se ab hæred. absti. auth. ad hæc. & in Auth. ut sponsali. largitas. §. ad hæc. colla. 9. C. ad legem Falc. auth. sed cum testator. C. de autho. præstan. l. ulti. Et no. quod inter istam productionem, cum petitur aliquid publicari per testes, & illam, de qua loquitur d. c. quoniam in princ. differentiæ multæ sunt. Nam in illa producuntur tantum senes, & ualitudinarij, & abfuturi; hic omnes. Illa fit contra contumacem; hic contra nullum. Illa cum lis mota est, uel mouenda: hic cum nec mouetur, nec mouenda speratur, sed timetur ne aliquid moueatur. Illam facit actor; hanc facit is, qui se reum futurum timet, cogitat enim, quòd poterit aliquando sibi controuersia fieri, & ideo munit se ipsum. In ista fit publicatio statim; in illa fit consignatio usque ad annum. In hac non requiritur conuentio, uel denunciatio; in illa sic. Item hæc fit præsentibus his, qui lædi possunt, illa absentibus per contumaciam. Hic attestationes conuertuntur in publicum instrumentum; sed ibi remanet in actis. Nunc uideamus † quid sit officium iudicis in contumacem ante litis contestat. & post litem. Et primo uidendum est, quot modis contumacia committatur. Et est sciendum quod quinque. Primus, cùm quis citatur tribus edictis, uel uno pro omnibus peremptorio, præsentiam sui facere contemnit, ut ff. de re iudi. l. contumacia 24. q. 3. c. de illi cita. inf. eod. tit. c. quoniam. §. porro. Secundus, cum ueniens iudici non paret. Tertius, cum ante tempus discedit ut 11. q. 3. ca. certum est 18. dist. ca. si quis autem. Quartus, cum se malitiosè occultat. Quintus, cum impedit ne possit ad eū citatio peruenire, ut d §. porro. & 5. q. 1. c. quidam. ff. de cuic. l. si dictum. §. si præsente. ff. quod ui aut clam l. 1. §. quod si ui. in fin. † pro citato enim debet haberi is, qui procurat uel impedit ne ad eum citatio ueniat ut ff. de reg. iur. l. ad ea. §. semper & l. iure ciui. & ff. de cond. & demōst. l. iure ciui. & l. quibus diebus. Itē sciendū est; ꝙ est contumacia uera, & est cōtumacia præsumpta. Vera est, cū quis citatus & inuentus nullum habens impedimētum uenire contemnit; uel ueniens iudici nō paret; uel contumaciter ante tempus discedit. Præsumpta, cum quis solenniter citatus nec uenit, nec mittit procuratorē in termino constituto. Sed si adhuc iudice sedente pro tribunali uenerit, tollitur illa præsumptio per aliam præsumptionem,

nem, præsumitur enim quod parum audierit, vocem præconis, vt ff. de in integ. restit. l. diuus. Nam vox præconis paucis innotescit, ut C. quom. & quan. iud. auth. qui semel, & propterea iudex expectare potest citatum in diem alterum æquitate suadente, ut supra de offic. deleg. c. consuluit. † Nam in iudiciis, & in compromissis mora purgat, ut ff. si quis cau. l. si post tres. C. de fideius. l. sancimus. Vnde si contingat procedi contra absentem eo quòd præsumptiuè contumax habeatur, si post modum veniens doceat se abfuisse iusta de causa, restituitur, ut ff. & C. ex quibus cau. ma. per totum. infra de sen. & re iudj. c. cum Bertoldus. Iudex contumaciã punire potest. Ideo autem dico potest, quia non semper cogitur, ut no. supra de offic. deleg. §. 1. summa. Puniet autem permissionem in possessionem, si locum habeat missio; ita ut in reali mittatur in possessionem rei petitæ; in personali autem, p modo debiti declarati in libello, ut C. de episco. & cleri. authen. generaliter. Nam etsi decem in libello petuntur, fiet missio in possessionem rei alicuius valentis. 10. vel aliquantulum plus; quia pignus siue prætorium, siue conuentionale, plus debet valere, quàm debitum, prius tamen examinato negocio, ut C. de bon. auth. iudi. poss. auth. & qui iurat. & summatim, ut ff. vt in poss. lega. l. si is a quo. §. 1. & inf. eo. tit. c. quoniam. §. si super reb. Nã ad missionem iudex festinare non debet, ut ff. de damno infec. l. si finita. §. si forte. Summariam autem cognitionem intelligo in hoc casu fore recepto uno ex testibus, quos actor intendit producere in principali; uel lectis instrumentis, per quæ actor intentionem suam fundare intendit; uel recepto iuramento actoris, quod non calumniosè agat argum. ff. ad exhib. l. thesaurus. C. de fi. instr. l. ult. sup. de ele. c. cum dilectus. Cætera de mittendo in possessionem contra contumacem ante litem contest. vel post, in reali, vel personali, vel quid fieri debeat si locum non habet missio. dic ut no. sup. de iud. §. iudicio. & §. si actor. & §. si verò lis sit vere cõtest. & §. hæc omnia. Sed † quæritur quid 6 obseruari debeat in actionibus mistis, de quibus dicto cap. quoniam, nihil dicit, sed tantum de realibus & personalibus: Sunt enim quædam actiones mistæ, vt familiæ erciscundæ. Communi diuidundo. Finium regundorum, ut institu. de actio. §. quædam. Mistæ ideo dicuntur quia ad res dantur, & quia in eis veniunt personales præstationes. In his ergo hoc seruatur circa missionem in possessionem; quia in quantum dantur ad res, sequuntur naturam realium actionum, ut hat in eis, quod in realibus fieri solet & debet. In quantum verò dantur ad personales præstationes, naturam personalium imitentur, & iudex procedat in eis, ut in personalibus circa missionem, ut ff. fam. erc. l. item Labeo. §. famil. erciscund. Item † quæ- 7 rit quid in interdictis debeat obseruari. *Sunt enim personalia, in rem tamen scripta, vt ff. de interdict. l. j. §. ult. Et puto interdicta imitari naturam realium actionum circa missionem faciendam. Et idem puto in actione, quod metus causa. quæ etsi sit personalis, ut ff. quod met. cau. l. metum. §. volenti. & §. licet. in re tamen scripta est, ut ff. eod. titu. l. si cum exceptione. §. aliquando. & §. pedius. Itẽ* 8 † quæritur, quid si edictum, uel citatio non perueniat ad citatum? Videtur q̃ contumax non sit, ut ff. quæ sen. sine app. non reci. l. j. §. item cum ex edicto. C. quo & quan. iud. l. ea quæ, & ideo in eum tanquam in contumacem procedi non debet; & si processum fuerit, uidetur quod sententia nulla sit, ut in d. l. ea quæ, & 3. q. 9. c. caue ant. Alij autem dicunt, sufficit si diligens facta sit inquisitio, licèt absens non sit inuentus, ut inf. de cle. non resi. ca. ex tuæ. inf. qui ma. ac. pos. c. relatum. denunciatione domui uel ecclesiæ facta, ut inf. de do. & contu. c. venerabilis. infra de eo. qui mit. in pos. causa rei seruan. c. si aduersarius, ff. de libe. agno. l. 1. in prin. ff. de dam. infec. l. 4. §. prætor. 16. q. 3. c. placuit. §. potest. in uers. is autem. sollicitatis consanguineis & amicis, inf. qui fil. sunt legi. c. perlatum, ff. ex qui. cau. ma. l. ergo ff. ex quib. cau. in pos. ca. l. hæc autẽ. His enim præmissis absens præsumitur contumax, vnde in eum tanquam contumacẽ procedi potest, ut C. de iud. l. properandum.

§. &

§. & si quidem ff. de euict. l. etsi dictum. § si præsente. & l. si uero. ff. loca. & con. l. ité quæritur. §. exterum. Et puto hoc, quod superius dictum est, uerius esse. Nec obstat. § ille, item cum ex edicto. Nam ibi loquitur. cum edictum propositum non est; & quod ibi sequitur, neque in notitiam peruenit absentis, ad maiorem exaggerationem dictum intelligo; sufficiebat enim dici, quod neque propositum est, ad ostendendum q̃ sententia lata contra absentem nulla sit; sed factam exagerans adiecit; neque in notitiam peruenit absentis; sufficeret tamen solenniter propositum fuisse, & si ad citati notitiam nõ ueniret, sic loquitur. l. ab eo. C. quom. & quan. iud. & auth: omnes. C. si minor abhæredi. se abst. & l. properandum. § 1. C. de iud. Item non obstat illud. c. caueant, quia loquitur de absentibus non per contumaciam, utpote, qui nec citat fuerunt.

9 † Item quæritur, quid si iudex mãdet parti certo die adesse, si non adsit nunquid in eum tanquam in contumacem procedi potest nullo misso edicto? Respondeo 10 sic, ut C. quom. & quan. iud. l. cessante † Ité quæritur, quid facere debeat iudex, procuratore contumaciam committente? Respondeo proceditur contra procuratorem, & nihilominus cõtra dominum, si dominus sciens non purget eandem, ut inf. eo. tit. c. 1. in fin. Cæterum si dominus ignorat, contumacia oberit soli procuratori qui commisit eam; & hoc ante litis contestationem ff. si quis ius dic. non ob. l. j. §. si procuratori. ff. quod quisque iur. l. 3. § j. ff. ad Iegem aquil. l. proinde. §. j. Sed contumacia procuratoris post litis contest. commissa nocet domino etiam ignoranti, ut ff. de dolo exce. l. si procurator. §. si post litem. Sed domino dabitur actio mandati contra procuratorem, ut sic contumacia sua ei soli sit damnosa futura, ut dicit d. l. si procurator. in fi. Et sic intelligo ff. de tributo. l. procuratoris. Sic etiam in confessione procuratoris obtinet. Nam si procurator in iudicio confiteatur contra dominum, oberit procuratori confessio. ut ff. de procu. non solum, in principio, sed domino nullum faciet præiudicium uolenti probare contrarium, ut ff. de interr. act. l. si sine. & l. si defensor. & ff. de confes. 11 l. certum §. sed an. Item † quæritur, quid si aliquis non contumax in iudicio, sed in executione, quia non patitur iudicem exequi sententiam? Respondeo, iudex potest eum de contumacia punire, ut supra de offi. deleg. c. ex literis patriarchæ ff. si quis ius dic. non obten. l. j. §. is uidetur ius dicenti nõ obtemperare, qui quod extremum est in iudicio non facit; & propterea iurisdictio delegata durat usq; ad executionem, ut de offi. deleg. c. in literis, & infra. de sen. & re iud. c. quod ad consultationem.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum calumniæ quid sit.*
2 *Iuramentũ calumniæ quid cõtinere debeat.*
3 *Iuramentũ calumniæ quando sit præstãdum.*
4 *Iuramentum de calumnia, & iuramentum de malitia quot modis inter se differant.*
5 *Iuramentum de ueritate dicenda in quo differat a iuramento de calumniã.*
6 *Iuramentum decisorium quando deferatur.*
7 *Iuramentum præstare qui debeant.*
8 *Iuramentum calumniæ in quibus causis præstetur.*
9 *Iuramentum calumniæ an præstari debeat in causis ciuilibus, & criminalibus.*
10 *Iuramẽtũ calumniæ ad quid fuit inductum.*
11 *Pœna iurare uolentis quæ sit.*
12 *Iuramentum calumniæ quare in spiritualibus non præstetur.*

De Iuramento Calumniæ. Rub.

EGIMVS supra de iud. & de lit. contesta. sed quia actione in iudicio edita, & litis contestatione facta, succedit ex ordine iuramentum de calumnia. Ideo subijcitur hic rubrica de iuramẽto calumniæ. Videamus igitur Quid sit iuramentũ calumniæ. Quę in se capitula contineat. Quis præstare debeat hoc iuramentum. Quando præstetur. Et in quibus causis locum habeat huius iuramenti præstatio. Et quare inductum est hoc iuramentum. Et quæ sit pœna iurare nolentis. Iuramentum † calumniæ est, cum quis iurat se bona

se bona fide, & non calumniandi animo causam mouisse; uel quòd putàs se bona instantia uti ad reluctandum peruenerit. vt C. eo. titu. l. 2 §. 1. Sed quia possibile est, quod actor a principio non mouerit causam animo calumniandi, nunc autem tempore iuramenti moueat calumniosè. arg. ff. de dam. infec. l. qui bona. § si quis stipulaturus, ideo non sufficit iurare de præterito, ut dicat actor non mouisse, sed adijciat, nec mouere. Et eodē modo reus adijciat, quòd non calumniandi animo resistat, vt probātur hęc. ff. fam. ercis. l. inter cohæredes. § si famil. ercis. Vnde hoc iuramentum dicitur calumniæ, scilicet uitandæ, uel non committendæ; ut dicitur sic iuramentum de malicia, uitāda, vel non committenda, ut supra de elect. c. cū dilectus; sicut dicitur alias unusquisque habeat suam propter fornicationem uitandam, uel non committendam. Est autem calumnia cum quis iniustè scienter agit, uel defendit. ff. ad Tu pil. l. j §. calumniari. & 2 q. 3. c. Euphemū. §. notādum. 2 Continet † autem iuramentum quædam capitula, quæ his uersibus comprehenduntur. Illud iuretur, ꝙ lis sibi iusta videtur. Et si quæretur, uerum non inficietur. Nil promittetur, nec falsa probatio detur. Vt lis tradetur, dilatio nulla petetur. Hæc capitula colliguntur per uaria iura. vt C. eo. ti. l. 1 & 2. & auth. principales. & in Auth de his qui ingred. ad appel. §. ult. & pe. colla. 5. ff. famili. ercis. l. inter cohæredes. §. qui famis. her. Præstatur † hoc iuramentum statim lite contesta. ut inf. eo. ti. cum causam. C. eo. tit. §. 1. semel autem præstatur in tota lite. ut C eo. ti. auth. hoc sacramentum. Vnde correcta sunt illa iura antiqua, quę dicunt pluries posse de calumnia iurari. ut ff. de dam. infe. l. ꝙ bona. §. si is stipulaturus. ff. qui satis cog. l. de die. §. iubetur. ff. de iure iur. l. iusiurandum. Quidam tamen dixerunt, quod authen. quæ prohibet pluries iurari post litē cōtest. non tollit iura permittentia pluries iurari ante litē, uel semel ante litem, & secundò post litem. Sed hæc non placet, quare tantū post lit. cōte. iuratur de calumnia, sicut dictum est, hoc tamen fallit in quibusdam casib. in quibus secundo de calumnia iuratur, vt inf. de test. c. in causis. & c. pe. in Auth. de testi. §. quia uero colla 7. quæ authenticæ posteriores sunt illa, hoc sacramentum; &. in alio casu. C. de fi. instr. l. ult. Verūtamē dici posset, ꝙ casib. illis nō iurat de calumnia, sed de malicia. 4 † Differunt autem hæc duo iuramenta in quatuor; quia iuramentum calumniæ præstat post litem cōtest. iuramentum de malicia ante & post, ante ut sup. de ele. c. cū dilectus. inf. de excę. c. pastoralis. inf de test spo c. literas, circa fi. post litem cōtest. ut in præmissis iuribus de testi. & fid. instr. Secundò differunt, quia iuramētum de calumnia præstatur semel in tota lite, vt dictum est, sed iuramentum de malicia præstatur toties, quoties quis in iudicio aliquid ꝓponit uel postulat fieri, ꝙ ex malicia procedere timetur uel præsumatur. Tertiò, quia iuramentum de calumnia tantūmodo locum habet in prophanis; sed sacramentum de malicia locum habet tam in prophanis, quàm in spiritualibus; ut probatur per iura præmissa. Quarto, quia per iuramentum de calumnia prouidetur ne aliquid fiat calumnioſe in tota lite; sed per iuramentum de malicia prouidetur, ne illud quod proponitur uel petitur, in quo suspectus habetur proponens, malicioſe proponatur uel petatur. Est & tertiū † iuramentū, quod in causis ecclesiasticis frequentatur, ut est iuramentū de ueritate dicenda. Sed & istud iuramentū habet suas conditiones, & differt a iuramēto calumnię in tribus. Primò, quia iuramentū de calumnia locū non habet in spiritualib. causis, vt inf. e. c. literas; sed in tēporalibus, & pecuniarijs vt inf. eo. ti. cęterum, c. cum causam, & c ulti Sed iuramentum de ueritate dicenda locum habet in spiritualibus, ut sup. de ele. c dudū. succeſſit enim in defectum iuramenti de calumnia. Secdo differt, quia in iuramēto de calumnia respondetur de credulitate ut in Auth. de his qui ingre. ad ap §. pe. & ul. Sed in hoc iuramento non respondēt nisi de ueritate, nam hoc ipsum uerbū sonat. ut ff. iudicia. sol. l. iudicatum. & ar ad idē. ff. de l. 3. l. nō ait tertio, quia iuramētum de calumnia multa continet capitu

la,

la, quæ in iuramento de veritate dicenda locū non habent. Vnum tamen non omitto, ꝙ cum iuramentum de veritate dicenda successerit in locum iuramenti de calumnia, quia tunc istud ꝑstat qñ illud locū non hēt, puto ꝙ in tpe imitatur naturam illius ut præstetur statim post litē cōte. ar. ad hoc. ff. de peti. hær. l. itē veniunt. §. cum prædiximus. C. comm. de leg. l. 1.

6 Est & iuramentum decisoriū, † quod ēt in causis spiritualib. defertur reo propter periculum animæ, actore non probante, ut inf. de despon. impu. c. continebatur, & c. attestationes. Et idem in causis nō spiritualibus, ut ff. de iureiu. l. admonendi, niſi iudex inspectis personarū & causæ circūstantiis illud actori uiderit deferendum vt inf. de iureiu. c. ult. sup. de renun. c. sup hoc sup. qđ metus cā. c. ult. 2. q. 1. c. in primis. C. unde ui. l. si qñ. in auth. de trien. & semiſ. §. ſtudium, colla. 3. ff. de re mili. l. non omnes. §. sed licet, hoc tamē plenius

7 dicemus infra de iureiu. Præstant † hoc iuramentum principales personæ, ut C. eo. tit. auth. principales. inf. e. tit. c. ult. Et primo actor, & postea reus, ut C. eo. ti. l. 2. Nec obstat ꝙ legitur inst. de pœna temere litigan. §. ecce enim. & §. itē actoris. quia ibi non ordo iurantiū ponitur, sed denotantur personæ quæ iurant. Iurāt tutores & curatores, ut C. eo. tit. l. 2. §. quod obseruari. Et idē dico in his qui præsunt municipiis. Nam ipſi, vel maior pars ipsorum iurare debent, ut C. e. tit. l. 2. §. hoc, & ff. de cond. & demon. l. municipibus. Licet quidā dixerunt, maiorem partem ciuitatis, uel ipsam vniuersitatem iurare debere, sed hoc difficile est. Iurāt syndici & œconomi qui cām oīno non nesciant, ut inf. eo. tit. c. in pertractādis. Iurāt actores, & defensores uniuersitatū, ut inf. e. ti. c. cum cām. Iurat procurator datus in rē suā, ipse enim est dominus causæ, nam ad eum spectat commodum, uel incommodum, ut 2. q. 6. c. biduum. § palam est, ff. quando app. sit. leg. 1. §. in propria, C. de procurat. leg. qui stipendia. Iurat episcopus etiam in causa ecclesiæ, si per seipsum causam agat, ut infra eod. titu. cap. ult. propositis & non tactis euangeliis, sicut cum producitur in testem, ut ibidem & C. de epis. & cler. auth. sed iudex, præsentia enim euangeliorum terrorem inducit, & suffragium ueritati impendit, ut C. de iud. l. rem non nouam. & simile. 11. q. 1. c. nec honore. & in Auth. vt defunc. seu funera. §. oportet. collatio. 5. Secus est cum episcopus hæresim abiurat, tunc enim tangit corporali tactu euangelia, ut 1. q. 8 7. cap. quotiens cordis oculus. † Præstatur hoc iuramentum post litis contest. ut superius dictum est. Præstatur in omnibus causis tam ciuilibus, quàm criminalibus, dummodo nō spiritualibus, vel spiritualibus annexis. Et quod in criminalibus iuretur de calumnia, probatur. C. eod. titu. l. 1. Nam ita dicit, in omnibus causis, causa autem dicitur criminalis, lis pecuniaria, ut C. de transac. l. causas, vel lites. Item ex eo quod dicit, siue propter quicquam aliud. Facit pro hac sententia. C. de fide instr. l. vlt & C. de pœna iud. qui ma. iudi. auth. nouo iure. C. de autho. præstan. l. clarum. Et hoc dixerunt Bul. Ioan. Bapt. Sed Mar. contra. Nam in criminalib. sufficit, si actor puniatur similitudine supplicij, vt C. de accus. l. ult. & 2. q. 3. c. 1. 2. & 3. & 4. Item lex dicit, publica iudicia nec quicquam simile habent cùm cæteris iudicijs vt Insti. de publicis iud. in prin. Itē in criminalibus, quæ sanguinis pœnā irrogant, licitum est alicui sanguinem suum qualitercunq; redimere, ut ff. de bonis eorū, qui mor. sibi conscisse. l. 1. Vnde in criminalibus aliquando parcitur ei, qui calumniam ingerit, ut ff. de bonis liberto. l. qui cum maior. §. si pœnis. Item facit pro parte ista. C. eo. tit. l. 2. in princ. ubi dicit sancimus in omnib. litib. &c. † Puto in omnibus causis ciuilibus, & criminalib. iurandum esse de calumnia. Nec obstat lex illa. ff. de bonis eorum &c. timendum est enim, ne accusator probet calumnioſe. Item non obstat lex instit. de publi. iudic. quia criminalia & ciui. iudicia in multis habent similitudinē, in libelli oblatione, in iudicij examinatione, in snīæ prolatione. Dicuntur aūt non hīe quicquā simile quo ad finem, quia in ciuilibus agitur ad aliquid dādū, vel faciēdū. In criminalib. verò ut reus puniat. Item nō obs. lex. ff. de bonis eorū qui mor. sibi cōsciue. l. 1. quia

illud

illud in trã factionibus locum habet, & licet in quibuslã criminibus permittat
10 transactio, non tñ calumnia. † Inductum est hoc iuramentum calumniæ ad veritatem elicendam ut inf. eo. c cæterũ. Item vt sacramenti timore litigatorum instantia compescatur ut C. eo. ti. l. 1. Itẽ ut propter religionẽ iuramenti quis immemor non sit suæ salutis, ut 1. q. ult. c scimus. §.
11 calumniis cessãt Pœna † iurare nolentis est, ut actor cadat ab actione instituta per iudicantis sententiam; reus autem pro confesso habeatur, & cõdemnetur in his capitulis, quæ sunt in narratione comprehensa, ut inf. eo. ti. c. ult. C. eo. titu. l. ult §. ult. in Auth. ut l. tigan. iurent § 1. in fine
12 † Quæritur quare in spiritualibus causis non iuret de calumnia, cũ. in spiritualib. pernicios ior sit calumnia; quam in alijs? Nam circa maiora maius periculũ uertit 13. di. c. quæsumus 7. q. 2. ca. ult. ff. ad carb. l. 1 § 2. Respondeo, iuramentum de calumnia multa cõtinet, & ad multa arctat iurantem, & in causis spiritualibus nõ est rigor huiusmodi obseruandus, qui in causis alijs obseruatur, ut inf. de dolo & contu. c. 1. Et propterea in locum illius iuramenti multa continentis successit iuramentum de ueritate dicenda, ex quo nihil aliud prouenit nisi ut ueritas excutiatur. Item quæritur pone, ꝙ agam contra te rei uendicatione, tu scis rem meam esse, sed nihilominus uis resistere propter actionem de euictione, nunquid ergo iurando de calumnia peccas? Videtur ꝙ sic, quia negas rem meam esse & mentiris. Item iuras, ꝙ putas bona instantia uti ad reluctandum ueris; & hoc falsum est, quia non bona instantia reluctaris. Quidam tamen dicunt, ꝙ non peccas si ideo hæc facias, ut cõmittatur actio de euictione, in processu tamen iudicij confiteberis veritatem. Non enim uidetur dolo facere, qui ideo facit, ut sibi stipulationem de euictione cõmittat, ut ff. de nego. gest. l. atqui natura. §. cum me absente. ff. de iureiur. l. si quis de libertate. ff. de liberali causa. l. qui ex libertate. Sed licet hoc sit securum quo ad actionem de euictione, non tamen est securum quo ad Deum Et ideo laudo & consulo, ut post libellum porrectum confitearis ueritatem, nec de calumnia iurabis, ex quo fateberis rẽ esse actoris, & non minus committetur stipulatio de euictione, emptor enim honestè defendere debet, ut ff. man. l. idem q. §. generaliter & suo pudori parcetur, ut ff. mãda. l. Quintus Mucius. & causam fouere si est iusta, ut ff. de admi. tut. l. quoties. §. sicut. Et secundum hoc, nõ obstat ff. de euictio. l. si rem. § si duplę Et his, quæ dicta sunt de iuramento calumniæ, non obstat inf. eod. titu. c. 1. Illa decre. corrigitur per subsequentes. Nec obstat l. cum clerici. C. de episco. & cleri. nam loquitur in iuramento iudicio fisti.

SVMMARIVM.

1 *Dilationes quare dentur.*
2 *Dilationes quæ dantur ad probandum.*
3 *Dilationes quæ dantur ante litis contestationem.*
4 *Exceptio recusationis iudicis, an sit dilatoria, & ante lit conte proponenda.*
5 *Exceptio recusatoria prima esse debet inter dilatorias, & ea omissa proponens alias, ad eam redire non potest.*
6 *Dilationes quæ dantur post litis contestationem.*
7 *Inducię iudicatoriæ quæ sint, & quibus dẽ sur.*
8 *Dilationes restitutoriæ.*
9 *Dilationes præparatoriæ.*
10 *Dilatio in ciuilibus.*
11 *Dilatio in criminalibus.*
11 *Dilationes in ciuilibus, quæ dentur, & quæ in criminalibus, & nu* 13.
14 *Dilationes dantur à iudice sedente pro tribunali, & qualiter.*

De Dilationibus. Rub.

DICTVM est supra de litis contest. & de iura. cal. sed quia iudicio cæpto & contestato, solent litigatores inducias postulare, quandoque ad quæstiones faciendas, quandoque ad probationes: Idcirco subiicitur hic rubrica de dilationibus. In decretalibus tamen, quæ huic rubricæ subiiciuntur, non agitur de dilatio-

dilationibus, quæ dantur post litem contestatam. Nos tamen de utrisque tractemus, Videamus igitur. Quare dilationes dantur. Et quando. Et quoties Et quantæ. Et
1 qualiter. Vnde † sciendum est, quod inducię primæ, quæ dantur ante lit. contesta. dicuntur dilatoriæ, & dantur ad ueniendum ad iudicem. Nam infra illas inducias citatus præparabit se & ueniet in termino nihilominus post terminum, ut sup. de offi. dele. c. cõsuluit. Tria autem debent esse edicta citatoria, quorum singula cõtinebunt singulos. 20. dies, ut in Authen. de litigio. §. omne, coll. 8. Sed iudex ordinem edictorum & compendium moderabitur per considerationem temporis, & personarum, & causæ, ut ff. de iudi. l. nonnunquàm; non tamen nulla necessitate instante peremptorium maturabit, ut inf. eo. ti. c. 1. & de hoc plenius not. sup. de iud. §. iudicio. Igitur & si contigerit aliquam dilatoriam iudicii, uel solutionis, seu declinatoriam exceptionem propo-
2 ni, † iudex dabit congruas inducias ad probandum. Iudex tamen ad proponendas dilatorias exceptiones certum tem- 5
pus assignet, & si pars aliqua uelit post illud aliquam dilatoriam proponere, quã non fuerit protestata, nullatenus audiatur, nisi forte de nouo extorta fuerit; uel is, qui eam opponit, fidem facit iuramẽto se postmodum ad illius notitiam per
3 uenisse, ut inf. de excep. c. pastoralis. † Sũt & aliæ inducię, quæ dantur ante litis cõtest. & illæ uocantur deliberatoriæ, cum enim citatus uenit ad iudicem, porrigitur ei libellus; oblato & porrecto libello, 6
dantur ei inducię. 20. dierum, in quibus deliberet reus an cedat, uel contendat, uel iudicem recuset, & sic infra illos dies iudex est recusandus, quod fieri poterit, etsi datus sit fideiussor iudicio sisti, quod patet ex ordine d. auth. canonizatæ in ca. inducię. §. offeratur. 3. q. 3. sicut & post iuramentum de stãdo iuri potest nihilominus appellari, ut inf. de app. c. ad hæc. Et quod dixi infra 20. dies debere iudicem
4 recusari, recipit calumniam. † Nam hæc exceptio dilatoria est, & ideo ante lit. contesta. proponi potest, ut infr. de sen. & re iudi. c. inter monasteriũ. Sed licet hoc sit uerum in aliis exceptionib. dilatorijs; in hac tamen, quæ in personam iudicis proponitur, dico, quòd usque ad 20. dies computando a die porrecti libelli, opponenda est; post illos autem dies non debet admitti. Nec ideo dicitur hæc exceptio dilatoria, quod usque ad lit. contesta. proponatur, sed quia semper ante lit. cõtesta. proponenda est; non tamen, quandocunque, sed usque ad 20. dies tantum, ut dictum est. Item si quandocunque ante lit. contest. posset opponi recusationis exceptio, quia lex diceret, quòd si iudex qui est recusandus sit absẽs, is qui recusare intendit, protestari debet coram alijs, quòd habet iudicem suspectum, ut C. de iudi. l. cum specialis. hoc non alia de causa prouisum est, nisi ut tempus 20. dierum non cedat, & in corpore Authenticorum dicitur in medio. 20. dierũ hoc est, inf. 20. dies licentiam esse, iudicem recusare uel repudiare. Et si contingat fieri litis contestat. quæ non ualet, adhuc sunt salui illi dies, & licebit infra illos omnia ex integro fieri, ut in Auth. de exhiben. & intro. § scimus, colla. 5. † Et nota ꝙ hæc exceptio recusatoria prima debet esse inter dilatorias; unde si quis ea omissa ꝓponat alias, ad eam redire non potest. arg. ff. de iudi. l. sed si suscipit. in prin. Nam si aliquæ interlocutoriæ pro ipso latæ fuerint, iudicem iam approbatum non poterit reprobare, nisi ex noua causa ut supra, de offic. deleg. c. insinuante. Sunt & quædam paternales adiectiones inducierũ, quæ dantur ante lit. contestat. ut 5. q. 4. c. præsenti. Post lit. † uero contestat. dantur inducię præparatoriæ, quæ dantur alicui probare uolenti, infra quas præparat suas probationes. Spacium autem istarum inducierum moderandum est, ut lex dicit. 3. q. 3. c. inducię. § spacium. Et hæ inducię dantur tam actori, quàm reo. ut 15. q. 7. c. si autem. nec facile amplius quàm semel, ut in d. § spacium, & C. de dilat. l. 1. ni si forte casus inopinatus emergat, ut ff. de fer. l. oratione. ff. de iudi. c. l. interdum. Sed in crimine adulterii nulla datur dilatio, nisi ut personæ exhibeantur, uel nisi iudex ex qualitate negocii motus hoc

causa

causa cognita permiserit, ut ff. de crimi. adul. l. in crimine. Sed induciæ deliberatoriæ non dantur ei, qui rescriptum impetrauit ad extraordinarium iudicem; ut si dicat uolo inducias super formando libello, aduersario autem dantur, ut C. eo. ti. l. si quando, & in prædicto. § spacium. in ver. ei autem. Et quod dico, actori non esse dandas inducias, uerum est, nisi quid inopinatum emergat, ut superius dictum est; ut si ponamus contra rescriptū opponi aliquid, in quo replicatione opus
7 sit, de quo non potuit præuidere. † Sunt & induciæ iudicatoriæ, quæ dantur condēnatis, & sunt quatuor mensium, ut infr. de sen. & re iud. c quod ad consultationē. & supra. de offic. delega. c. quærenti. Sed hæ locū non habent in criminalibus causis, in quibus executio non differtur, nisi in quatuor casibus, ut notaui supra, de iudi. § partibus. sicut nec deliberatoriæ locum habent in criminalibus, quia reus certus debet esse an uelit crimen confiteri, uel negare; cum sciat se esse reum ciu
8 minis, uel innocentem. Sunt † & induciæ restitutoriæ, quibus hodie non utimur in causis de facto. Olim enim spoliatis, uel eiectis, & tandem restitutis dabantur induciæ restitutoriæ; infra quas a iudiciorum strepitu quiescebant. Et illæ erant non minores sex mensium, nec maiores anno, ut 3. q. 2. ca. eiectis, uel uerius erant arbitrariē, ut eisd. ca. & q. c. episcopus. Est † & sextum genus inducirum,
9 quibus hodie similiter non utimur, & illæ locum habent in criminalibus causis, & uocantur præparatoriæ; dantur enim accusato, ut infra eas præparet suas defensiones. Et illæ continent annum, & dimidium, uel unum. annum, uel sex mēses, & dantur post litem contest. & ante, ut 3. q. 3. c. de inducijs, & 5. q. 2 c. si prima
10 tes. Illud autem sciendum est, † quòd in ciuilibus causis pro qualiber necessaria causa unica datur dilatio, ut C. eod. titu. l.
11 ul. in fi. & 3. q. 3. c. induciæ. § spaciū. † Sed in criminalibus pro qualibet necessitate dantur tres dilationes reo. Duę autem actori, ut ff de ferijs l. ult. Et est ratio diuersitatis inter ciuilia, & criminalia, quia solennius proceditur in criminalibus, quam in ciuilibus, ut ff. de quęstio. l. 1. §. diuus. & § si quis ultro ff. de pœnis. l. absentem. ff de requiren. reis l. 1. C. de testi.
12 l. sciant & 2 q. 8. ca. sciant. † In ciuilibus igitur prima dilatio dabitur sine grandi causę cognitione; hanc eo ipso, quòd prima petitus dilatio gratia testium uel instrumentorum danda est, nisi euidens apparuerit calumnia. Secunda uero danda est ita demum, si is qui petit probet se aliquo casu impeditum fuisse, quo minus p duceret testes uel instrumenta, ut ff. de ferijs. l. si quis. § pe. & ult. & l. ueluti. & l. ora
13 tione. † In criminalibus autem causis pro quolibet impedimento dabuntur duę dilationes accusatori, & tres reo, sine causæ cognitione, hoc est sine impedimenti probatione; & sic intelligo p singulis causis singulas dari dilationes, id est pro singulis impedimentis, ut ff. de feriis. l. ultim.
14 Dandę † autem sunt dilationes à iudice sedente, non procedente, cum causę cognitione, non plenaria, id est, non de plano, sed magis legitimè colligatur; ut si forte dilationis petitio fuerit improbata, susceptа quæstio per interlocutoriam diriматur, ut C. eod. l. a procedente iudice.

SVMMARIVM.

1 *Feriæ quare sic dicantur, & quæ feriarum tempore cessare debeant.*
2 *Feriæ qualiter distinguantur.*
Quadragesimæ tempore in criminalibus causis sunt feriæ.
3 *Feriarum tempore quæ causæ agi possunt.*
4 *Actio si peritura est, in temporibus quibus agi non potest, an possit procedi.*
5 *Dies quando incipiat, & finiatur.*

De Ferijs. Rub.

DICTVM est supra de dilationibus, quę dantur à iudice; nunc autem dicamus de dilationibus, quę indulgentur a iure, & ideo subijcitur hic rubrica de ferijs. Videamus igitur Quare ferię dicantur, Qualiter distinguantur. Quę tempore feriarum agi possint.
1 Ferię autem dicuntur, † quia a forensibus

stibus negocijs immunitatem præstant ut ff. eodē titu. l. diuus. Et nihilominus præstant immunitatem a mercanti, s, cum enim difficile sit ut inter ementis & uendentis commetium non interueniat peccatum. ut de pœniten. dist. 5. c. qualitas. & c. negocium. cessandum est ab his maximè diebus solennibus. ut inf. eodem titu. c. 1. Cessandum est & a placitis, quæ quamuis fieri liceat, non tamen expedit. ut 11. q. 1. ca. aliud de pœniten. dist. 1. §. in euangelio: & c. aliud. 15. q. 3 c. placita. & C. eodem titu. l. omnes. Nullus etiam ad mortem diebus sollennibus duci debet. Nam quamuis non sit peccatum iudici seculari iustè hominem occidere. ut 23. q. 5. ca. qui malos. & c. iudex & c. si homicidium; quia tamen horridum est, & miserabile hominem perimi, & quia pœnæ non irrogatæ indignatio solam duritiam continet. ut. ff. de seruis expor. l. seruus in fine & ideo ob reuerentiam dierum solennium est ab huiusmodi abstinendum. Cessandum est etiam diebus solennibus a iuramentis. vt inf. eodem tit. c. 1. hoc ideo quia iuramenta malo non credentium sunt facta sup. de elec. c. significasti. His etiam diebus cessandum est ab omni opere seruili, ut inf. eodem ti. c licet. non tamen ab operibus pietatis, quibus magis insistendum est diebus solennibus, quam priuatis. ut inf. de statu. mona. c. cum ad monasterium. §. in refectorio. Diebus autem dominicis & alijs præcipuis festiuitatibus siue inter pascha & pentecostem genuflexio nequaquam fiet. ut inf. eodem titulo. c. 2. §. 1. Et est ratio, quia dies illi in gaudio & continua lętitia peragendi sunt ut alias. 77. dist. c. scire. Distin-
a guuntur † autem feriæ, quia feriarum aliæ solennes, aliæ repentinę; solennes aliæ statuuntur ob honorem Dei; aliæ ob honorem principis; aliæ ob honores ciuitatum; aliæ ob necessitates hominum. Ob honorem Dei, ut sunt dies illi qui continentur. inf. eodem. titu. c. con queſtus. in quibus dies dominicos computabis, ut inf. eodem. titu. c. 1. & 2. Dies autem quadragesimales dicuntur solennes, quo ad uacationem a criminalibus causis. ut. C. eodem tit. l. quadraginta. Quod tamen hodie non seruatur. Ob honorem ciuitatum ut sunt dies natalicij. urbium maximarum, Romæ scilicet & Constantinopolis, in quibus debent iura differri, quia ab his nata sunt. ut C. eodem titu. l. omnes. Ob necessitates hominum solennes feriæ sunt gemini menses, unus datur gratia messium, alter gratia uindemiarum. Hi duo menses conceduntur fructibus decerpendis in æstatæ, & in autumno ad requiem laboris, id est ut homines quiescant a causis dum laborāt circa messes, & uindemias; & propterea appellatur indulgentior pars anni, quia indulget infirmitati hominum concedens eis ad uitam necessaria, ut ea. l. omnes. isti duo menses statuuntur a præsidibus prouinciarum diuersis temporibus secundum diuersitatem locorum. Nam in quibusdam locis tempestiuius, in quibusdam tardius finiuntur messes & uindemiæ, ut ff. eod. tit. l. præsides & ff. de offic. procon. l. si in aliam. † Omni-
3 bus autem diebus feriatis agi possunt ea quæ uoluntariæ iurisdictionis sunt, ut C. eodem titu. l. actus. § in his. Item ea quæ fieri urget necessitas, uel pietas suadet, ut inf. eod. titu. c. conqueſtus. Vrget necesitas; hæc fieri scilicet agriculturam, putationem, fossuram, & mundationem uinearum, quod intelligo cum in alijs diebus hæc non fieri possunt, ne occasione momenti pereat commoditas cœlesti prouisione concessa. ut C. eodem titu. l. omnes. Item quæstiones latronum & maximè Iudæorum, in quibus summi numinis facillimè speratur uenia, per quod multorum salus & incolumitas procreatur. ut C. eodem. titu. l. prouinciarum. Item urget necessitas appellare, unde quolibet tempore appellatur. ut C. eodem ti. l. 1. In exercenda autem appellatione similis est obseruantia solennium, & repentinarum feriarum; quia in neutris appellatio exercetur. ut C eodem ti. l. 1 & tamen nō computantur omnes dies ut C. de tempo. ap. l. 2. §. illud. Pietas uerò suadet,

dari tutores uel curatores pupillis, & alijs miserabilibus personis. ut ff. eod. titu. l. 1. §. sed excipiuntur. & l. sequenti. Item pietas suadet disciplinam militarem, & eo. modo scholasticam, & clericalem. ut ff. eod. tit. l. diuus. Item suadet ea, quæ ad pacem & concordiam pertinent. ut C. eodem tit. l. ulti. Et est
4 sciendum † quòd his temporibus in quibus agi non potest, si tamen actio sit peritura, eatenus proceditur ut litis contest. uel executoris conuentio fiat, ut in prædicto. §. sed excipiuntur. In geminis aut mensibus, qui gratia hominum indulgentur, agi potest ex consensu partium; quod in diebus solennibus statutis ob honorem Dei, principis, uel ciuitatum, non contingit, ut probantur hæc. ff. eodem ti. l. si feriatis. & ff. de arbitris. l. si feriatis. C. eod. tit. l. omnes. & inf. eod. ti. c. ulti. in fi. Sunt & quædam tempora, in quibus a nuptijs abstinetur, ut inf. eod. ti. c. capellanus & 33.
5 q. 3. c. non oportet. Dies † autem incipit & finitur diuersis temporibus & his, secundum diuersitatem eorum, de quibus agitur. Quo ad feriandum, dies incipit uespera, & finitur in sequentem uesperam, ut inf. eod. tit. c. 2. responso. 1. Quo ad ordinandum, dies incipit a uespera, & finitur in mane sequenti. ut 75. di. c. quod a patribus. 1
Qua ad iudicandum, incipit in ortu solis, & finitur in occasu, cum iam iudex honestè pro tribunali sedere non potest, ut supra de offi. delega. c. consuluit. in Auth. de iud. §. sedebunt. collat. 6. & ff. de origine iuris. l. 2. §. & quia. Quo ad soluendum, dies incipit in medietate unius noctis, & finitur in medietate alterius. ut ff. eodem titu. l. more romano. Et quo ad treugas obseruandas, dies incipit ab ortu solis, & finitur in occasu. ut sup. de treuga & pace. c. 1. Quo ad ieiunandum, sexta feria incipit post cœnam, die Iouis, & finitur in mane diei sabbati; & idem in alijs diebus ieiuniorum, ut de conse. dist. 3. c. de esu.

SVMMARIVM.

1 *Quæstiones diuersæ in idem iudicium deductæ, qualiter debeant ordinari.*
2 *Accusare unum an plures possint.*
3 *Quæstiones incidentes quæ dicantur, & quæ emergentes, & nu. 4.*
5 *Quæstiones præiudiciales quæ dicantur.*
6 *Agens contra aliquem de uiolenta spoliatione, nunquid teneatur alijs respondere?*
7 *Quæstioni restitutorię priuilegia.*
8 *Agere & replicare an quis possit ex eodem actu.*

De Ordine Cognitionum. Rubr.

HIc intitulatur Rubrica de ordine cognitionum. Sed melius intitularetur de ordine iudiciorum, quæ latior est & generaliter. Nam in ea tractatur de diuersitate causarum; quę causa alteri præferatur; & quæ cum alia concurrit; & quæ prius & quæ posterius sit tractanda; & sic intitulatur in tertio libro Codicis, in quo de iudicijs agitur. Sed sub rubrica de ordine cognitionum quæritur, quid iuris sit cum quæstio liberalis proponitur, & alia ciuilis uel criminalis. Vnde in 7. li. Codicis, in quo de liberalibus causis agitur, ponitur hæc rubrica de or. cogni. Nos tamen de natura utriusque rubricæ aliqua subbreuitate notemus. Qualiter † autem diuersæ quæstiones in idem iudicium deductæ debeant ordinari, & quis ordo in diuersis quæstionibus seruari debeat, uideamus. Et est sciendum, quod si unica quæstio in iudicio proponatur ab actore contra reum, nulla est dubitatio; si uerò plures quæstiones moueat quis, & eodem libello uel diuersis contra unum, uel diuersos; aut omnes quæstiones sunt ciuiles; aut criminales; aut quædam ciuiles, & quædam criminales. Si omnes sunt ciuiles, potest eas etiam contra unum eodem libello, & apud eundem iudicium intentare, respectu tamen diuersarum rerum, ut no sup. de mu. pet. §. debet autē. quod uerum est nisi actiones illæ sint contrariæ. ut C. de furtis. l. 1. C. si seruus exte. se. emi. man. l. 1. & de pactis inter emp.

emp.& uen. l. commissoriæ; vel si vna sit præambula ut. C. de hære. ac. l. ut debitum; vel nisi vna ex sui natura præcedere habeat aliam, ut infra de eau. pos. & propr. cap pastoralis; uel nisi electione tollantur. ut. ff. de tribut. le quod in hæredem. §. eligere. & ff. de lega. 2 l. cum filius. §. uarijs, hoc tamen fallit in casu. l. 1. §. quod autem. ff. quor. lega. vel nisi quæstiones sese non compatiantur. ut ff. de excepti. l. fundum & l. sed si ante. & l. fundi. Si vero quis uelit agere contra plures respectu diuersorum factorum, uel rerum & ciuiliter, potest cum non sit prohibitus. vt ff. de proba. l. ab ea parte. Sed si actor agat ciuiliter contra reum, & reus eodem modo contra actorem erunt duæ mutæ actiones uicissim tractandæ, si neutra sit præiudicialis, & eadem sententia terminandæ, ut inf. eodem titulo ca. cum dilectus, & nihilominus habebit locum regula in processu, qui appellat, prior agat. ut. de iud. l. qui prior. ut not. supra de mu. peti. §. debet. Sed si congruo tempore non fuerit reconuentio facta, non minus rei actio salua manet in alio iudicio proponenda. ut C. de sen. & inter loc. omn. iudic. auth. & consequenter in fi. Si uero plures criminales causæ in simul apud eundem iudicem moueantur; aut eas mouet idem actor, uel accusator contra unum & eundem reum ex eodem facto, uel diuersis; aut contra plures reos. Si contra unum & ex diuersis factis, licet, cùm non sit prohibitum. Si ex eodem facto, non licet, ut colligitur a contrario sensu. l. qui de crimine. C. de accus. & ff. de accusa. l. Senatus. Sed si moueat contra diuersos reos, potest; vnus quidem ex diuersis factis in diuersis libellis uno & eodem tempore duos accusare potest, uno autem libello non potest; sed tres etiam diuersis libellis non potest. C. qui accusa. non poss. l. cùm ratio nidus. Vel dic, quod nec duos potest in diuersis libellis eodem tempore accusare, nisi suam iniuriam prosequatur. ut ff. de accu. l. his. §. lege Iulia, & ff. ad l. Iulia, de adul. l. inter. §. maritus.

Lex autem illa. cum rationibus. negat de tribus, quia de tribus fuit quæsitum, & eodem modo negasset de duobus, si de duobus quæsitum fuisset. De uno autem crimine potest quis eodem libello plures accusare, ut. C. si reus uel ac. mor. l. 1. ff. ad l. Iul. de adulte. l. vim passam. §. incesti quod tamen fallit in accusatione adulterij. ut. ff. ad l. Iulia, de adulte. l. uim passam §. duos, & l. si maritus. § ulti. & C. eodem 2 titulo l reos. Sed nunquid plures † possunt vnum accusare? Videtur quod sic, ut infra de accu. capitulo licet, in prin. Sed uerius est quod non. Cum enim plures sint qui accusare velint, iudex eligere debet vnum, qui accusat, causa scilicet cognita, & examinatis accusatorum personis, uel dignitate, uel ex eo quod interest, vel ætate, vel moribus, uel alia iusta causa. ut ff. de accu. l. si plures. Vbi uerò duo adinuicem se accusant, plerunque habet locum regula illa, qui prior. & sic in prima accusatio procedit, & secunda subsistit; plerunque prævalet secunda & intermittitur prima; quæ qualiter, & ex quibus casibus contingat, not. supra de mu. pet. § & quod superius dixi. Vbi autem ex vna parte proponitur accusatio criminalis, & ex alia parte quærela ciuilis; siue accusatio prior, siue posterior proponatur, præiudicat ciuili, si ciuilis non sit præiudicialis. ut C. de or. iu. l. ulti. q. 11. capitulo non est §. aliquando. Sed si ciuili quæstioni principaliter propositæ incidat quæstio criminalis, v. g. peto a te fundum uel 10. produco instrumentum ad probandum intentionem meã, tu excipis cõtra in fine de falso; uel si quæstioni criminali incidat quæstio ciuilis, v. g. accuso te de plagio q̃ uẽdidisti seruũ meũ, tu dicis illũ fore seruum tuũ, poterunt simul huiusmodi cõnes terminari ut C. de or. iudici. l. cum ciuili ut tamen non intelligas pronunciari in incidenti, sed eo ipso quod pronunciatur in principali, uidetur & in incidẽti pronunciatum. ut C. de or. iu. li. 1. C. de ord. cog. l. 2. C. ad. l. Iul. de adul. l. quoniam. & C. ad. leg. Iul. de plag. l. præses. inf. eo. ti. c. cũ dilectus circa fi. &

hoc secundum Bulg. Nec ob. ff. de mino. l. intra utile; ibi. n. non pronunciatur in incidenti quæstione, sed super ætate & super restitutione in integrum ratione ætatis, ut restituto liceat intentare veterem actionem. Vnde quæstio restitutionis nō incidenter, sed principaliter mouebatur. Et eodem modo respondentur ab. l. ubi falsi. C. ad le. Cor. de fal. Vbi crimen incidit, i. propositum fuerit non incidenter, sed principaliter, ut prædixi. Placentinus uero dicebat pronunciandum fore in incidenti per. l. de qua re. ff. de iudi. nisi conditio rei, uel iudicis impediat. Io & Azo. distinxerunt inter incidentes, & emergentes ut in incidentibus non pronunciatur, sed in emergentibus sic. † Incidentes 3 autem quæstiones dicuntur ueteres defensiones, quæ ante litem cæptam competebant reo, ex his quæ acta sunt inter reum et actorem, vt pactum de non petendo, transactio, & res iudicata, & similia. Emergentes uero quæstiones dicuntur, quæ proponuntur ex his quæ in lite emergunt, vt cum quæritur an iudex sit competens, vel non, an tempus sit aptum ad causas, vel non; an dilatio 4 danda, uel non. † Et ut breuius dicam incidentes quæstiones sunt peremptoriæ exceptiones, emergentes dilatoriæ. Et est ratio manifesta quare in emergentibus habeat pronunciari; quia si non pronunciaretur in dilatorijs, non posset procedi in sequentibus causæ; sed secus in incidentibus, quæ principale contingunt, in quibus pronunciari intelligitur, dum pronunciatur in principali. Veruntamen secundum iura canonica in incidentibus quæstionibus pronunciatur, vt infra. qui fi. sunt le. capitulo lator. supra de elec. capitulo 5 cum dilectus. † Et no. quòd licet secundū iura ciuilia illæ tantum ciuiles quæstiones sunt præiudiciales, in quibus de statu quæritur. ut insti. de actio. §. præiudiciales. tamen secundum iura canonica quæstio spoliationis, præiudicialis est; ca non patitur dissimilem quæstionem, ut infra eo. tit. cap. super spoliatione. Est. n. priuilegiata hæc quæstio spoliationis, ut agens ex ea conueniri non possit nisi consimili actione, quia tunc cum utraque sit priuilegiata & fauorabilis unam aliam non tollit, nec impedit; sed concurrunt, & eadem sententia terminantur, ut duæ mutuæ petitiones, ut conuentio, & reconuentio, ut infra eo. titu. cap. cum dilectus. supra de mutuis peti. cap. 1. & 2. C. de sen. & interlo. om. iu. l. cum Pap. & auth. & cōsequenter. 3. q. 8. ca. 1. sed si contra agentem de spoliatione excipiatur consimili spoliatione & probetur, repellitur agens, ut infra eo tit. ca. ulti. Et est ratio duplex. Vna, quia fauorabiliores sunt rei, quam actores ut ff. de actio. & obligatio. l. Arrianus, ff. de serijs. l. ulti. infra de. probatio. c. ex literis. inf. de fide instr. c. cum inter, in fi. inf. de sen. & re iu. c. ul. ff. eo. ti. l. inter pares. Item alia, quia exceptiones fortiores sunt actionibus, unde cui damus actionē multò fortius exceptiònem dare debemus. ff. de superficie. l. 1. §. q autem, & ff. de regulis. iur. l. inutilis. §. cui damus. Iō etiam quæ tēporalia sunt ad agendum, perpetua sunt ad excipiendum. ff. de doli except. l. pure § ult. instit eo. ti. & C. eo. titu. l. si pactum. Et hac ratione, quia fauorabiles sunt exceptiones, quæ dantur excommunicatis. ut inf. de except. c. cum inter. Et his rationibus contingit, quod exceptio excōmunicationis impedit actionem spoliationis, sed actio spoliationis aliam consimilem non impedit, sed non 6 currit ut dictum est. † Sed si ego agam contra te uiolentum de spoliatione, nunquid si ab aliis conueniar, teneor respondere? Videtur q̄ sic. Nam in hac decre. super spoliatione, dicitur quod agens de spoliatione non cogitur ante restitutionem spoliatoribus respondere, aliis ergo tenetur. Ad quod respondeo, non teneor si de spoliatione excipiam, potero ei de eadem spoliatione contra unū agere, & contra alios agentes excipere; cum sit generale q̄ spoliatus quemlibet agentem contra se repellere possit per exceptionem, ut 3. qō. 1. c. 1 & q. 2. c. cum ecclesiæ. Ab hoc tamen generali dicto excipit vin. illum, qui agit actione depositi, cum enim actio depositi sit adeo priui-

priuilegiata, ut non admittat compensationem, deductionem, vel doli exceptionem, ut. inf. de depos. cap. bona fides. C. eo. tit. l. penul. & eodem modo nec spolia tionis exceptionem. Sed hoc non placet, quia dum depositarius non inficiatur depositum, sed per compensationem, seu deductionem conatur retinere totum, uel partem, perfidè agat, & ideo non audiatur, sed cum spoliatus a principio & antequàm de depósito constet, excipiat & dicat se inermem cum armato congredi nolle. ut. 3. q. 2. cap. oportet, audiendus erit. Nam auditur adversus agentem de spoliationem, ut dictum est. Item excipit Vin. agentem de matrimonio. Et hoc propterea, quia causa matrimonij fauorabilis est, ut. inf. quia ma. accu. pos. c. uidetur. & prę rogatiuam habet in multis, ut sup. de lite. non contesta. ca primo. Sed certe nec istud approbo, sed sine exceptione teneo, quod exceptio spoliationis quemlibet agentem repellat, ut dictum est.

7 † Duo igitur priuilegia quæstionis restitutoriæ superium assignaui, Vnum, quia primo proposita non compatitur aliam sequentem, & dissimilem quæstionem. Aliud, quia primo proposita in modum exceptionis, repellit quemlibet ciuiliter agentem. Tertium, quia in modum exceptionis repellit quemlibet accusantem, & sic intelligo. 3. q. 1. per totum. Quartum, quia in modum actionis proposita, & accusantem repellit, & restitutionem indulget, & sic exaudio. 3. quæstio. 2. c. 2. 3. & 4 Sed si te primo conueniam aliqua actionem ciuili, & 8
tu subsequenter moueas quæstionem spoliationis contra me, non impeditur mea petitio, sed cum tua concurret, tunc enim quæstio spoliationis aliam non compatitur, cum primo ponitur. Vel possum uti distinctione. Io. qui dixit, ꝙ si ego conueniam te super aliqua re, & tu contra me agas super eadem re restitutorio, impedietur mea actio, & tua procedet. exemplum quære. infra de restitu. spo. ca. ex conquæstione. & c. literas. cæterum si super diuersis agamus, concurrunt huiusmodi actiones, vt dictum est. Vel si velis extendere spoliati fauorem, dicas, ꝙ quæstio spoliationis siue prius siue posterius proponatur, non compatitur dissimilem quæstionem. Et quod dixi, quòd quæstio spoliationis in modum exceptionis opposita repellit quemlibet agentem uel accusantem, uerum esse intelligo, cùm quis spoliatus est tota sua substantia, vel maiori parte ipsius, & hoc innuunt verba canonis, nudi & inermes, ut 3. q 2. cap. oportet. & verba alterius, non potest exui iam nudatus, ut 2. q. 2. capitu. nullus. Cæterum si vna re quis spolietur, cùm habeat multa bona, etsi possit expellere spoliatorem in odium uiolenti, non tamen alium. Item cum absonum uideatur & etiam multorum corda perturbet, ut spoliatus tota substantia vel maiori parte ipsius excipiat contra illos, qui non expoliauerunt, ut sic impunitatem in suis criminibus sortiatur, dum a nemine potest efficaciter accusari, cum forsan desideret sic manere; dico iudicem sic prouidere debere ut certum tempus ei assignet, intra quod petat restitutio. & prosequatur; & si hoc non fecerit, non admittatur exceptio spoliationis ipsius. Nec mireris si in hoc casu quis agere compellatur; hoc enim plerunque contingit, vt certum tempus præfigatur alicui ad agendum, & post istud tempus volens agere non audiatur ut 5. q. 1. c. quidam inf. de clandesti. desponsa. c. cum inhibitio. & arg. C. de inge. ma. l. diffamari. C. de remiss. pigno. l. si eo tempore. C. de usur. pupil. l. ult. † Sed pone, quod agam contra te de expoliatione, et tu excipis contra me de alia spoliatione, ego replico ex illa spoliatione ex qua ago, nunquid sum audiendus? Non, quia exceptio fortior est & potentior, quam actio, ut superius dictum est, nec possum ex eo. actu agere, & replicare. Sed pone quod replicem de alia spoliatione, nunquid excludam exceptionem? Videatur quod sic arg. inf. de excep. ca. a nobis. infra. de sen. excom. c. in præsentia. Puto tamen contrarium, eo quod replicatio adiuuat actionem.

Item pone, quòd agam contra te de spoliatione. & tu contra me de alia spoliatione, excipio contra te de tertia spoliatione, replicas de quarta, quid in hoc casu erit faciendm? Respondeo, qua ratione ad admittetur exceptio, eadē & replicatio; & sic sublata exceptione per replicationem remanebit conuentio & reconuentio, quæ in concursu procedent. ut inf. eo. ti. c. cum dilectum. & c. ult.

SVMMARIVM.

1 *Plus petitur quatuor modis.*
2 *Pœna plus petentium quæ sint.*

De Plus petitionibus. Rubrica.

QVia plerunque in iudicijs plus petitur, quam debeatur; ideo ponitur hic rubrica de plus peten. uel plus petitionibus. Videamus igitur. Quot modis plus petatur. Quæ sit pœna plus petentium. Et † est sciendum quòd quatuor modis plus petitur, causa, tempore, re, & loco. Exempla non pono quia ponitur infra eodem ti. ca. uno. §. re quoque. † Pœnæ autem plus petentium hæ sunt, olim ita seruabatur in his pœnis. Nam quocunque modo actor plus petere, cedebat a causa, nec restituebatur nisi esset minor, uel nisi lapsus esset aliquo errore probabili, ut si petebat ex testamento totum legatum cuius pars adempta erat in codicillis, de quibus actor ignorabat ut instit. de actio. §. si quis agens. Hodie non sic in pœnis proceditur. Sed si quis plus petat ex causa, iudicium non procedet, sed condemnabitur actor ad omnes expensas in triplum, & omne damnum quod pertulit reus occasione huiusmodi conuentionis. ut insti. de act. §. sed hæc quidem. Si quis autem tempore plus petat, iudicium non procedet, & punitur actor in hoc, quia reo duplicantur inducię conuentæ ad soluendum, & aduenient tempore solutionis non aliter reus tenebitur respondere actori, quàm si actor ei restituat omnes expensas, quas fecit reus occasione illius temerę citationis, ut hic & insti ne excep. §. temporales. Vbi autem loco plus petitur, ut cum petis a me ut soluam tibi hoc loco, cum conuenerit inter te & me quòd in alio loco soluerem, & hoc casu procedet iudicium si in foro competenti agatur, quamuis in superioribus non procedat, & ueniet in arbitrariam actionem, hoc est, in tua actione arbitrabitur iudex, quanti interest mea non hic ubi agitur soluere, sed ubi conuenit ut ff. de eo quod certo loco. l. prima. Varia enim sunt pretia rerum per ciuitates & regiones, pecuniæ sub granioribus usuris dantur in uno loco, quàm in alio, ut ff. eod. titulo l. ideo. Et nihilominus condemnaberis mihi in triplum eius, quod impendi nomine sportularum, ut insti. de acti. §. sed hęc quidem. Cum autem plus petitur re, non procedet petitio, & condemnabitur actor in triplum eius, quod reus expendit, ut insti. de actio. §. triplici. Sed si quis super maiori quantitate, quàm sibi debeatur, cautionem exegerit, & in iudicio plus petierit, si pœniteat, & callliditatis & fraudis ueritatem confiteatur, dispendio debiti non grauetur, sed in expensis, quas fecit reus, punietur, & in triplum secundum Azo licet Placen. dixerit in hoc casu in simplum, qui enim sic fecit, non petijt, sed petere uoluit, ut ff. rem ra. haberi. l. amplius. Si uero persistat in certamine, & tandem per testes de falsa quantitate adiecta conuincitur, puniatur in toto debito, sed si non arguatur per testes, sed ipse confiteatur, condemnabitur in expensis, ut dictum est, & probatur, C. de plus pet. l. unica. Sed etiam in superioribus casibus ita demum pœna locum habet, si actor in iudicio duxerit persistendum, ut infra eod. capitulo uno, in prin. Item cessat pœna constitutionis illius, C. eod. tit. l. una, cum actor conuincitur super cautione in maiori quantitate exacta, & conuictus ante sententiam uel post transigit cum reo super pœna. Item cessat, cum actor exige-

rit

rit cautionem in plus, sed reus in iudicio confessus est se totum debere quod in cautione continetur, & hoc est quod in fine illius consti. adiicitur transactionibus & secundis confessionibus suam firmitatem. Sed si actor non fateatur, nec arguatur de falsa quantitate in cautione adiecta, sed in probatione illius quantitatis deficiat, creditur quod pœna non cesset, quia tunc uera quantitate priuabitur.

SVMMARIVM.

1 *Quæstiones possessorię tot sunt, quot sunt interdicta possessoria.*
2 *Interdicta possessoria quæ sint, & quibus et contra quos dentur, & nu. 3.*
3 *Hæres de iure ciuili, & bonorum possessor de iure prætorio, quomodo intelligatur.*
4 *Interdictum quid sit, & unde dicitur.*
5 *Interdictum & actio quid differant.*
6 *Interdictorum quædam sunt simplicia, quædam duplicia.*
7 *Possessorium & petitorium an, & quando possint simul intentari, & nu. 9.*
8 *Causa decisa super proprietate, an possit agi de possessione.*
10 *Possessionem inducit binus actus, uel etiam unicus.*

De Causa possessionis & proprietatis. Rubrica.

SVPERIVS tractatum est de ordine cogni. Sed quia dubitari solet, quis ordo seruari debeat, cum quæstio possessionis & proprietatis a diuersis partibus, uel ab eadem in iudicio proponitur; Ideo subiicitur hic rubrica, de causa pos. & proprieta. Videamus igitur. Quę sunt quęstiones possessionis. Item quę quęstio possessionis concurrat cum quęstione proprietatis, siue a diuersis partibus, siue ab eodem proponatur utraque. Item quę non concurrant.

1 Est igitur sciendum † tot esse quęstiones possessorias, quot sunt interdicta possessoria; sunt autem interdicta possessoria hęc, adipiscendę possessionis, retinendæ, ac recuperandæ. Interdictum adipiscendæ possessionis datur bonorum possessori, hoc est, ei qui est loco

2 hæredis. † Est enim hæres de iure ciuili & bonorum possessor de iure prætorio. Cum enim prætor non potuit suo beneficio hæredem facere, quia hoc legis est, uel senatusconsulti, uel constitutionis, fecit quod potuit, scilicet bonorum possessorem, quem loco hæredis constituit, ut instit. bono. poss. §. quos autem. Et est utriusque, idest, hæreditatis, & bonorum possessionis idem effectus. Sed in hoc differunt, quia hæreditas nititur authoritate legis, bonorum possessio authoritate prætoris. Item aditio hæreditatis non desiderat authoritatem iudicis viuentis, sed bonorum possessio requirit authoritatem & præsentiam iudicis. Datur igitur bonorum possessori interdictum adipiscendæ possessionis, quod appellatur quorum bonorum, datur contra possessores vniuersitatum, ut ff. quorum bonorum. l. 1. §. interdictum hoc, & contra possessores rerum singularium, ut ff. de furtis. l. hoc amplius. dūmodo non contra corporum possessores, ff. quorum bonorum. l. 2. Nec obst. quod dicitur, ff. quorum bonorum. l. 1. §. hoc interdictum restitutorium est, & ad vniuersitatem bonorum, nō ad singulas res, pertinet. Quod enim ibi *dicit* non ad singulas res, subaudio tantum. Sic etiam petitio hæreditatis datur pro una re tantū,

3 ut ff. de peti. hære. l. licet. † Est & interdictum saluianum adipiscendæ possessionis causa comparatum, eo quod utitur dominus fundi de rebus coloni, quas is pro mercedibus pignori futuras pepigisset, ut instit. de interdict. §. interdum. Retinendæ possessionis causa comparata sunt interdicta. vti possidetis, & vtrobi, cum ab utraque parte de proprietate alicuius rei controuersia sit: & ante quæritur, uter ex litigatoribus possideat, uter petere debeat, quia nisi ante exploretur utrius possessio sit, non potest petitoria actio instituti, quia ciuilis & naturalis ratio facit, ut alius possideat, & alius a possidente petat, ut instit.

de interdictis. §. retinendæ. sed. Vti possidetis, locum habet in rebus immobilibus; Vtrobi in rebus mobilibus, ut institut. eod. titu. §. sed interdictum. Et est interdictum recuperandæ possessionis, quod datur alicui ui eiecto a possessione, cui etiam datur beneficium constitutionis illius, C. unde ui. l. si quis in tantam. Item agi potest lege Iulia de ui pub. vel priuata. si tamen armis, vel sine armis facta sit eiectio, ut institut. de interdict. §. recuperandæ. Interdictum † autem nihil aliud est quam quædam verborum solennis conceptio, quibus prætor aliquid fieri iubebat, uel prohibebat, quod tunc maximè faciebat, cum de possessione, vel quasi inter aliquos contendebatur, vt institu. de interdictis. in princip. † Si quæras an idem esset interdictum & actio, cum & actio esset quædam formata verborum conceptio? ut C. de formul. & impetra. ac subla. l. una. Respondeo, non, quia solennitas actionum erat inducta a iure ciuili. Solennitas interdictorium a iure prætorio. Erat & alia differentia inter actiones, & interdicta; quia uerborum solemnitas quæ attendebatur in actionibus, non formabatur in singulorum personis, sed erat generaliter formata in personis omnium. Sed in interdictis quot erant homines qui uolebant agere tot verborum conceptiones formabantur, quibus contra suos aduersarios in causis suis vtebatur, & has conceptiones interdicta uocabant, & ob hoc potest quilibet studiosus scholaris per se notare, quia in interdictis uariantur verba secundum demonstrationem personarum, vt ff. de tabul. exhi. l. 1. ff. ne quid in loco publ. l. 1. ff. de ui & ui arma. l. 1. in princ. hodie autem nulla est differentia inter interdictum, & actionem, ut institut. de interdictis. § ult. Dicitur autem interdictum, non ab interdicendo, uel prohibendo; sed quia inter duos dicuntur, ut institut. de interdi. §. sunt tamen. Et est interdictum actio in factum prætoria, ut institut. eodem titu. §. ult. Item interdictorum quædam sunt simplicia, in quibus alter actor est, alter reus, qualia sunt restitutoria aut exhibitoria. Duplicia sunt, in quibus par utriusque litigatoris conditio est, nec quisquam actor, uel reus præcipuè intelligitur, sed unusquisque tam rei quàm actoris partes sustinet, ut institut eodem titu. §. tertia. & §. duplicia, & ff. de interdict. l. 2.

7 Nunc † videndum est quæ quæstio possessionis possit concurrere cum quæstione proprietatis. Et est sciendum, quod licet secundum iura ciuilia istæ duæ quæstiones sese non compatiantur, sed prius agenda sit causa possessionis, & demum proprietatis, ut C. de rei uendi. l. ordinarij, C. de interdict. l. incerti, C. quorum bonorum, l. ult. ff. de iud. l. si de ui. Aliæ autem leges dicunt, quod suspenso petitorio intentari potest possessorium ab eodem & coram eo. iudice, ut ff. de ui & ui arm. l. cum fundum, §. eum qui, ff. de acquiren. possess. l. naturaliter, §. nihil quas leges dom. Io. sic intellexit sicut prima facie sonare videntur, dicens decre. quæ contrarium dicunt, nullatenus stare posse, ut eadem persona posset utrunque iudicium intentare; nam ordo tunc seruandus est, vt dicebat, ut prius causa possessionis expediatur. Sed Mar. & alij intellexerunt. ll. illas locum habere in interdicto Vti possidetis. & Vtrobi. quæ non concurrũt cum rei uendicatione ab eadem parte; qui enim tenet possessionem per Vtl possidetis, & Vtrobi, excludit seipsum a contraria petitione rei vendicationis, ut ff. quan. app. l. si procuratorio, §. sed si alius, C. de fur. l. 1. C. si seruus exte. se emi man. l. 1. uendicatio enim non datur possidenti, ut institut. de act. in princ immo potius alteri parit actionem in rem, ut C. de alie. iudi. causa mu. fac. l. una. Et hoc uerum esse dicebant, nisi renunciaretur rei uendicationi, quia tunc procederet interdictum uti possidetis, uel nisi quis proponat rei vendicationem ignorans sibi cõpetere interdictum, & sic intelligebant illã l. naturaliter, §. nihil cõmune. Sed in interdicto recuperandæ possessionis, secus. Sed secũdum

dum iura canonica quę circa hoc in simplicitate procedunt, quęstio possessionis cum quęstione proprietatis concurrunt. siue vtraque ab eadem parte, siue singulę a diuersis partibus proponantur, ab eadē parte potest proponi quęstio recuperandæ possessionis & proprietatis. ut inf. eo. ti. c. ad ultrimum c. cum ecclesia sutrina, & c. cum super electione. & c. cū dilectus. inf. de testi. significauerunt. in fi. Item a diuersis partibus concurrunt quęstio proprietatis & quęstio possessionis retinendæ, ita ut unus agat de proprietate, alius de possessione uti possidetis, uel vtrobi. sic agitur inter dominum & fructuariū. ut ff. uti possidetis. l. vl. sic fit cum unus uē dicat seruitutem, & alter tuetur possessionem, ut ff. uti possid. l si duo. §. si vicinus. & hoc cùm uendicans est in possessione seruitutis, ut ibi patet. Sed opponitur. egi utroque iudicio petitorio & possessorio, & in utroque obtinui; appellasti a sententia lata super proprietate, ab alias non, & sic facta est executio super restitutorio, & data est mihi rei possessio; confirmatur sententia lata super proprietate a iudice appellationis. quæritur quæ erit vtilitas huiusmodi confirmatorię? Respō deo declaratoria dominij, non autē tenebitur aduersarius meus restituere mihi possessionem quam habeo, cum nec possideat, nec dolo desierit possidere. Item si egero petitorio, possum redire ad interdictum recuperandæ possessionis pendente iudicio petitorio. ut inf. eod. c pastoralis. Sed hoc recipit calumniam, si enim desistā ad petitorio, quod incepi, & transeā ad nouū iudicium inchoandū super possessione, reus potest a iudice implorare ut in petitorio procedatur per auth. qui semel. C. quomodo & quando. iu. quod locum habet, siue lis fuerit cōtestata in petitorio, siue cępta non sit, ut ibi dicit. Et tunc concludetur in principali, hoc est in petitorio; & non erit locus interdicto si uel quęstioni possessoriæ, postquam in proprietate fuerit conclusum aut renunciatum. ut in c. pastoralis. Sed dominus Io. & alij qui dicunt, q̄ hęc duo iudicia possessorium & petitorium nō concurrunt, exponunt uerba illa, pendent iudicio, quæ sunt in decr. illa pastoralis, in l. cū fundum. § eum qui. ff. de ui & ui. ar. Item dicunt, quòd istud quod dicitur in decr. & in l. ut actor, dimisso prętorio transeat ad possessorium, locum habere non potest, nisi cum reus non uult ut in petitorio procedatur, aliàs oportet in eo procedit, ut dictum est; uel oportet cedi, uel renunciare liti petitorię, ut iam dixi. Et eodem modo intelligebant, quod dicitur inf. de restib. c. significauerūt. ut suspenso petitorio supplebāt ipsi renunciato. Nos autem non sic; dicimus enim, quòd is qui rei uendicatione incepit, potest redire ad interdictum recuperandæ possessionis pendent iudicio proprietatis, id est suspenso & non dimisso, ut dicit illud c. significauerunt. cum enim hoc in odium uiolenti sit inductum, & in fauorem spoliati, non conuertetur ad damnum eius. ut C. de legi. & constitu. l. quod fauore. Nec obstat auth qui semel. quæ locum habet in contumace. Item pone quod is, qui agit de proprietate, litem contestatus est, non potest probare, reuertitur ad quæstionem possessionis recuperandæ, quid proderit ei possessorium, cum aduersarius instare possit, ut pronuncietur in petitorio? ut ff. de iudi. l. de qua re. inf. eo. tit. c. cum super. C. quomodo & quando iu. auth. qui semel. & si pronuncietur in petitorio pro reo, quamuis pronuncietur in possessorio pro actore, uidetur quod sententia lata in possessorio sit sine fructu; quia in executione debet proprietas prævalere. ut inf. eo. c. cū dilectus. Respondeo ex quo de iuris permissione licet actori redire ad possessoriū, ut hęc permissio sit fructuosa, dicam non posse procedi in petitorio nisi actore instante; uel si procedi posset insistente reo, adhuc quod proderit actori sententia super possessione ferenda quo ad fructus & interesse. ff. de vi & vi arma. l. idem est. §. ult. & l. si plures. §. deiectum. Item pone quod egi contra te interdicto unde vi, uel condictione ex illo canone re integranda. 3.

q. 1.

q. 1. obtineo, restituitur mihi possessio, nunquid hæc sententia oberit uiolento in quæstione proprietatis, vt victus in possessione non possit agere contra me de proprietate? Respondeo, non puto hoc fieri posse ex vi interdicti seu condictionis ex canone, quia hæc nudam possessionem auocant. secus si actum esset condictione ex illa. l. si quis in tantam. C. vnde vi. sententia igitur lata in possessione non præiudicabit in proprieta te. quasi per hoc videatur pronunciatum in proprietate. C. de senten. & interlo cu. om. iudi. l. post sententiam. Sed nun quid in hoc casu poterit excipi contra violentum ex illa constitutione. si quis in tantam? Puto quod sic. vt. C. de excep. l licet. Sed caue tibi, quia ex violen tia clerici vel prælati non daretur condicto ex. l. si quis in tantam. vel ex canone re integranda. vel exceptio contra ecclesiam quo ad proprietatem, propter regulam illam. del. ctum personæ non debet redundare in damnum ecclesiæ. 6. q. 6. c. si episcopum. Item vbi cõclusum est vel renunciatum in causa proprietatis, causa non decisa redire non potest ad possessorium iudicium. vt inf. eod. tit. c. pastoralis. Et est ratione lites litibus in
8 culcentur. † Sed nunquid causa decisa super proprietate, poterit agi de possessione? Respondeo sic propter fructus & interesse. sicut video quòd fructuarius eiectus agit interdictio etiam post vsufructum finitum. vt ff. de vi & vi arma. l. idē est. §. vltimo. & l. si plures. Item quæritur, quid si eiectus non agat interdicto vnde vi infra annum a die eiectionis, nunquid post annum agere potest? videtur quod non; quia hoc interdictum annale est vt ff. de vi & vi arma. l. 1. in princip. & infra annum vtilem competit, ut in ead. l. §. annus. vnde anno expirat, sicut & cæterę prætoriæ actiones, vt Institut. de perpe. & tempo. ac. in princip. Ad quod respondeo, prætoriæ actiones temporales sunt quo ad pœnam, perpetuæ autem quo ad rerum prosecutiones. vt ff. de ac. & obli. l. in honorarijs. sic & in interdicto vnde vi. & si quo ad ea quæ in prædio erant, non competat post annum, ad rei tamen prosecutionem hoc est ad prædij restitutionem perpetuo datur. vt in prædicta. l. in principio. Sed condictio ex illo canone. re integranda, perpetuo datur & ad omnia, conditione temporis, capitiuitate, dolo, aut violentia non obstan. vt in eo dem canone continetur. Item dictum
9 est supra, quod † interdictum adipiscēdæ possessionis datur bonorum possessori. Sed opponitur. Nonne quis per bonorum possess. efficitur dominus rerum hæreditarium? quo modo ergo adipiscetur per interdictum quorum bonorum, qđ iam adeptus est per bonorum possess. Respondeo per bonorum possess. adeptus est iam dominum, sed non possessionem. sicut in additione hæreditatis contingit ff. de acqui. pos. l. cum hæredes. & ideo necessarium est interdictum. Vnum non mitto quod continetur. inf eod. c. pastoralis scilicet quod is qui rē vendicare incepit, potest redire ad interdictum adipiscendæ uel recuperandæ possessionis, alijs possessorijs iudicijs suo robore duraturis, quæ vendicationem dominij sui natura præcedunt. Solet enim multum dubitari, quæ sint illa iudicia. Et potest dici, quòd sunt hæc, scilicet interdictum de liberis exhi. & interdictum de tabulis exhibendis. hæc enim ex sui natura præcedunt vendicationem dominij; sunt. n. præambula, & præparatoria vendicationis. Prius enim liberi exhibentur, deinde agitur de iure personarum. vt. C. de lib. exhi. l. 1. Et idem est in interdicto de tabulis exhibendis. Prius enim tabulæ exhibentur, deinde relictum in tabulis vendicatur, vt ff. de tabu. exhi. l. locum. §. solent. Vnde qui non exhibet, condemnatur habita æstimatione eius, quod in tabulis est relictum. vt ff. eod. tit. l. locum. l. condemnatio. Ad ista igitur quę de sui natura præcedere habent dominij quæstionē, non est regressus post intentatam vendicationem. Vel potest dici, q̄ hæc sunt illa iudicia, scilicet interdictum vti possidetis,

fidetis, & utrobi. ad quę redire non potest is, qui rem vendicare incepit, propter cõtrarietatem petendi quam superius assignaui. supra eo. §. nũc uidendum. Nec ob. ff. de acqui. pos. l. naturaliter. §. nihil, quæ dicit dari interdictum uti possidetis ei qui rem uendicare incepit. Nam illa sic intelligitur, scilicet cum quis prius renunciat actioni in rem, quam instituerat, uel cum ignorans sibi compere interdictum, rei uendicationem intentat. Et quod de his duobus interdictis scilicet uti possidetis, uel utrobi, loquatur illa litera. alijs possessorijs iudicijs &c. sic ex litera illa elicio, superius tractauit eadem decre. de interdictis acquirendæ, & adipiscendæ possessionis; in quibus dixit, cum qui rem vendicare incepit, posse ad interdicta redire, antequam in iudicium proprietatis renunciatum sit, aut conclusum; postmodum autem quasi de oppositis interdictis loquendo dicit alijs possessoris &c. hæc autem interdicta scilicet uti possidetis, & vtrobi, sunt opposita illis scilicet, unde ui, & quorum bonorum. Nam hæc sunt retinendæ, illa uero acquirendæ possessionis. Sed huic intellectui aliquantulũ aduersatur, quod in litera dicitur subsequenti, aliis possessoriis iudiciis suo robore duraturis, quæ uendicationem dominij natura præcedunt, hęc enim interdicta ut possidetis, & utrobi, non præcedunt rei uendicationem. Ad quod respondeo, hæc duo interdicta cum rei uendicatione in eodem iudicio non concurrunt; sed præcedere possunt & subsequi, ita ut in diuersis iudiciis proponatur, unde qđ ibi dicit, dominii uendicationem natura præcedunt. subaudi uel subsequuntur. In summa † notandum est, quod per duos actus intelligitur quis esse in possessione, uel quasi, ut infra eo. ca cum olim. Nam binus actus nedum possessionem uel quasi, sed etiam consuetudinem inducit, ut C. de episco. aud. l. 1. in fin. 25. q. 3. ca. itanos, & multo fortius trinus, ut infra eod. titu. c. cum ecclesia sutrina. C. de fideicommiss. l. 1. Sed nunquid per unicum actum acquiritur possessio? Respondeo sic, Sicut enim per unicum actum perditur, ut supra de constit. c. cum. M. Ferra. inf. de præben. & dig. c. pro illorum, sic & acquiritur & retinet, ut C. de seruitu. & aqua. l. cum talis, nam & aqua dicitur quotidiana, quæ una die ducitur, ut ff. de aqua quoti. & æsti. l. 1. §. quod accidunt, & si misero tignum in parietem tuum, statim incipio possidere uel quasi seruitutem, ut ff. de seruit. urba. prędi. l. seruitutes quę in superficie.

SVMMARIVM.

1 *Spoliatio quid sit.*
2 *Generaliter restituẽdus quilibet ab alio quã a suo iudice spoliatus.*
3 *Restitutio quando fieri debeat.*
4 *Restituenda quæ sint.*
5 *Restitutio ut peti possit, quatuor sunt prodita remedia.*
6 *Intellectus ad c. reintegranda. 3. q. 1*
7 *Intellectus ad c. bonæ memoriæ, de appellationi.*
8 *Emens bona fide ab eiciente aliquem uiolenter an præscribat.*
9 *Prius de possessione quam de uiolentia cognoscendum est.*
10 *Actio de uiolentia prius expediri debet quam de prpprietate.*
11 *Causa possessionis prius, & post a proprietatis, terminari debet.*
12 *Possessio de iure naturali est inducta, sed de iure ciuili approbata, & hic habes aliqua de natura possessionis.*

De Restitutione Spoliatorum. Rub.

DICTVM est supra de causa possessionis, & proprietatis, sed quia causa restitutionis possessoria est, ideo subsequenter annectitur hic rubrica de restitutione spoliatorum. Videamus igitur quid sit spoliatio. Quis possit & debeat restitui. Quando facienda est restitutio, & qualiter, & in quibus casibus, cesset.

1 cesset. Spoliatio † est possessione rei immobilis uiolenta & iniurioſa deiectio, vel mobilis rei ablatio. Violenta propterea dico, quia ſi quis ſponte poſſeſſionem ſuam renunciauerit vel ipſam abiuret, reſtitutio locū non hēt, ut inf. eo. tit. c. accepta ſup. de renunc. c. ſuper hoc, vbi enim quis ſe nolle poſſidere conſtituit protinus poſſeſſionem amittit, ut ff. de acqui. poſſ. l. 1. §. ſi uir. & l. ſi quis in §. eſt differentia. & l. poſſideri. §. in amittenda. Iniurioſa propter hoc adijcio, quia non quotieſcunque quis de poſſeſſione uiolenter eiicitur, iniuriosè eiici intelligendus eſt. vt cum quis alium eijciens incontinenti & quaſi bello continuato reijcitur, nam etſi per violentiam excludatur, non tamē reſtituitur, ut inf. eo. c. olim. 3. q. 1. c Deus.
2 §. patet, C. vnde ui. l. 1. Generaliter † reſtituendus eſt quilibet ab alio, quàm a ſuo iudice ſpoliatus, ut hic, & in multis decre. & 3. q. 1. per totum, ſic & a iudice ſine iuris ordine ſpoliatus, ut infra eo. titulo cum ueniſſet, & ca. conquerente, quamuis enim præſumatur pro iudice in his, quæ in iudicio fiunt, ſupra de renun. c. in præſentia. inf. de teſti. c. cū a nobis inf. de ſen. & re iudi. cap. ſicut, ff de ſtatu. ho. l. ingenuum, ff. de in ius uo. l. adoptiuum. § 1. Quod tamen hodie determinationem recipit, ut inf. de ꝓba. c. qm̄ contra falſam. Non tamen ſic præſumitur pro his quæ extra iudicium fiunt, & ideo ſi prælatus præter figuram iudicii ſpoliet ſiue priuet facienda eſt reſtitutio, ac ſi peteretur a priuato; & ſic intelligo decre. præallegatas. Cæterum ſi in figura iudicii a ſuo ordinario quis priuetur, & priuatus petat reſtitutionem tanquam uiolenter eiectus, nō eſt audiendus; ſed prius eſt, ut inquiratur cauſa priuationis, quare ordinarius ſic priuauit, ut ſi inueniatur quòd iuſta de cauſa priuauit, confirmetur priuatio, alioquin infirmetur, & ſic intelligo. 2. q. 1. c. notum, & 7. q. 1. c. præſentium. Et quod dixi generaliter reſtituēdū ſpoliatū eſſe, in tantum uerum eſt, ut non obſtet exceptio criminis, ut inf. eo. ti. c. Item cum quis, uel non canonicæ inſtitutionis ut inf. eo. tit c. in literis, & 6. q. 3. c. deniq; hoc tamen fallit in multis caſibus in ſpoliato a iudice in figura iudicii, ut dictum eſt, & probatur. 2. q. 1. c. notum. 7. q. 1. cap. præſentium. Item ſi qui, intruſus fuerit in Romanam ſedem & eiectus, nō reſtituitur, ut 3. q. 1. ca Deus, §. patet. Item deſtitutus propter ſuſpicionem dilapidationis non reſtituitur ante cognitam ueritatem de dilapidatione, ut 3. q. 2. c. quia ea, hodie tamen recipit correctionem, quia ſuſpectus de dilapidatione non deſtituitur ab adminiſtratione, niſi probata fuerit ſuſpicio, ut infra de Simo. capit licet. Item impedit reſtitutionem criminis enormitas, ut 2. q. 5. c. ſuper cauſa, & infamia, ut 2. q. 5. c. ꝓsbyter. criminis euidentia, ut 2 q. 2. c. ſcelus, & q. 1. ca. de manifeſta. & inf de accu. c. euidentia. Item impedit reſtitutionem crimen ſimoniæ, ut inf. de ſimo. c. accuſans, & cap. tanta. Item contumacia, ut 3. q. 9. c. decernimus. Item ſcandalum, ut 4. q 5. c. hoc quippe. Item rei abſentia, ut inf. eo. tit. c. conſultationibus. Item cum eiiciens incōtinenti eiicit, ut dictū eſt in prin. Itē cum ſpoliatio obiicitur in modū exceptionis, ut ſup. de or. cog c. cum dilectus. Item ſecundum quoſdam, ſi aduerſarius in cōtinenti uelit probare de proprietate, ut ff. ad exhibi. l. 3. §. ibidem. C. de edicto di. ad tol. l. ulti. in fin. ff. ad Carb l. 3. §. cauſæ, ff. vt in poſſ. lega l. ſi is à quo, in prin. ff. ad Trebel. l. ille a quo, §. 1. ff. de doli except. l. dolo facit. Sed certe qui ſic dixerunt, errauerunt: Nam leges ſuperiores loquūtur uel in exhibitione, uel immiſſione in poſſeſſionē, quæ cū ſummaria cauſæ cognitione fiūt. & quia leuiter fiunt, leuiter impediuntur per obiectum dominij. Lex autem illa dolo facit, locū habet in petitorio, & hoc innuit, uerum qui id petit &c. Sed ubi quis petit reſtitutionem quæ priuilehiata eſt, vt ſupra de or. cog. cap. ult. in qua deſideratur plena cauſę cognitio, ut ſup. de offi. delega. c. conſultationibus. ſicut nō de facili datur, ſic nec de facili impeditur, ut inf. eo. ti. c. literas, & inf. de ſentē. & re iud. ca. ſuborta. Item impedit reſtitutionem

rei

rei iudicatæ exceptio. vt 2.q.6.c.ei qui. §. diffinitiua. Item exceptio iusiurandi, uel pacti secundū quosdam, ut inf.eo ti.c.accepta. Item vbi sub conditione quis possedit, vt inf.eo.tit.c.olim. Item si ex gratia, uel precario quis possedit, ut 10.q.3.c. quia cognouimus. infra de exc. s. præla c. cum à quorundam Item si possedit ut colonus, vt ff.de vi & ui ar. l. cum fundum. Item inter virum & vxo. hæc sunt, quæ restitutionem impediunt, ſquicia uiri, ut infra eo.tit.c.ex transmissa. supra ut lite nō conte.c.1.& 32.q.1.c.de benedicto. Item si in continēti offeratur super consanguinitate, pbatio, ut inf.eo.ti.c.literas. Item si eiectus adulteretur post eiectionem, ut inf.de diuor.c.significasti. Item si uxor in iudaismo repudiet, ut inf.de diuor.c.gaudemus. Item si is, qui dicit se eiectum, nō habuit possessionem iuris, ut inf.eo.ti.ca. ex parte, uel habuit possessionem sed per violentiam, ut inf.de sponsa.c.cum locū. Hi sex casus quatuor versiculis comprehenduntur. Si non continuit, si mox probat impedimentum, sitque uir austerus, Moysi sit lege relictus. Si non possedit iustè, uel si uiolenter, Pulsus, & iniustè, ius perdit restituendi. Est autem † facienda restitutio ante principalis causę ingressū. ut infra qui fil. sint legi. ca. causam. Principalem causam intelligo causam criminis, ut inf.eo.tit.c.item cum quis, uel non canonicæ institutionis, ut inf.eo.titu.c. in literis, vel causam petitoriam, ut inf.eod. tit.ca.conquerente. Et sic intelligo omnia iura dicentia spoliatum debere restitui ante causæ ingressum, ut 2.q.2.per totum & 3.q.1. per totum. Alibi autem dicitur spoliatum debere restitui ante omnem contentionem, ut inf.eo.tit.ca. 1. Non aūt intelligas ante ingressum causæ principalis restitutionis, nā & illa causa principalis uocatur, vt inf.eo.tit.c.item cum quis. quia in illa fieri debet litis contestatio, & pbatio possessionis & eiectionis, ut sup. de offi.del.l.consultationibus, & hoc ante restitutionem, quæ cum plena causæ cognitione debet fieri, ut dixi supra in proxi. §. Restituenda sunt igitur † omnia & in eo loco unde abscesserant fundi tus reuocanda, si ad loca alia sunt transla-ta. vt 3.q.1.ca. reintegranda. Reuocanda inquam sumptibus violenti, ut ff. de rei vend. l. si uero. non tñ autem res ablatæ veniunt in restitutionem, sed & damna & fructus percepti à uiolento, & quæ percipi potuissent à uiolētiam passo, si ei possidere licuisset, ut inf.eo.tit.c.grauis. Item omnes commoditates & vtilitates, quas habiturus & consecuturus fuisset eiectus a die eiectionis, vt ff.de ui & ui ar. l.1.§. ex die, & §.non solum. Damna uero probabuntur per iuramentum eiecti, ut C.un de ui.l.si quando. 2.q.1.c. in primis, sup. quod met. causa.c. ult. interueniente taxatione iudicis, ut 3.q.3.ca. induciæ.§. spacium, in uerbo. quod fieri. ff. ad exhib. l. 2. §.2. quæ taxatio fieri habet ante iuramentum, non post, ut in Auth. de iudicibus. §. oportet, col.6. Et sic correcta est lex uetus, ff. de in litem iur. l. uideamus. §. pen. In fi. Fructus autem percepti probari habent, licet percipiendi & alię utilitates à iudice æstimantur, ut ff de ui & ui ar. l.1.§. non solum. Et secundum hoc plenarie facienda est restitutio, ut 2.q.2. per totum, hoc enim importat verbum restitutionis, ut ff. de uerbo. significat. l. cum prætor. Et est sciendum, † quòd quatuor sunt auxilia prodita, per quæ peti potest restitutio. actio, interdictum, condictio ex canone, iudicis officium. Actione petitur restitutio, ut actione quod metus causa, per quam petitur restitutio contra quemlibet possessorem, ut not. supra quod metus causa. §. in summa. Actione de dolo petitur restitutio contra illum, qui dolo fecit, sed contra hæredes agitur in quantum ad eos peruenit ex dolo defuncti, ff. de dolo. l. si plures, & hæc actio de dolo competit ut restituatur, & super hoc fertur una sententia, si autem non restituatur, defertur actori sacramētum in litem & super hoc fertur secunda sententia, & idem seruetur in actione quod metus causa ubi uerò certum est dolosum nō posse restituere, protinus condemnandus est ad interesse, ut ff. de dolo. l. arbitrio? Respon.

spon. 1. & §. 1. Per interdictum datur restitutio contra illum qui uim fecit, vel mandauit fieri, uel factam ratam habuit, vt infra eodem titul. ca. cum ad sedem, ff. de vi & vi ar. l. 1 §. sed cum quis. Condictione ex illo canone, uel dec. ut infra eod ti. c. sæpe contingit. agitur contra successorem violen. qui scienter rem detinet uiolentam. Item condictione ex illa decre. infra de appel. bonæ memoriæ. agitur cõtra quemlibet possessorem, apud quem res fuerit violenta. Condictione uero ex illo canone. 3. quæst. 1. reintegranda. agit generaliter aduersus possessores rerum, quas aliquis noscitur perdidisse, quacunque conditione temporis, aut captiuitate, aut dolo, aut violentia maiorum, & per quascunque iniustas causas, & hoc siue sint res ecclesiæ, siue propriæ, ut ibidem. Iudicis officio petitur restitutio, cũ aliquis propter absentiam perdit rem suam, de qua agitur, ff. ex qui cau. ma. & potest agi cõtra quemlibet possessorem, ut 16. q. 3. cap. porro. & cap. prima actione. Et secundum præmissa non obstat lex, ff. de ui & ui ar. l. cum à te, quę dicit non dari interdictum aduersus eum, ad quem translata fuerit res uiolenta; uerum est enim q̃ non datur interdictum, quia interdicta & ipsa personalia sunt, ut ff. de interd. §. interdicta. Sed dantur condictiones ex canone, uel ex decre. sicut superius dictum est, uel officium iudicis. Sed inter canonem, & decretalem differentia est notanda. † Nam canon ille. reintegranda generalis est qualitercunque & quomodocunque quis amiserit rem propriam, uel ecclesiæ, apud quemcunque & in quocunque loco fuerit constituta decre. illa sæpe contingit requirit scientiam successoris, ut cum quis scienter a spoliatore rem receperit uiolẽtam, tunc quia spoliatori succedit in uitium eo quod non multum interest, quo ad periculum animæ detinere iniustè, ac inuadere alienum, competit condictio contra talem. & hoc de nouo inducitur per decre. illam, quia consideratur uitium in successore singulari, quod in successore uniuersali solet communiter obtinere, ut C. de acquiren. poss. l. vitia ff. de diuer. & tempora præscript. l. cum hęres, ff. de acquir. poss. l. Pomponius §. 1. secus in singulari, quę in uitium non succedit ut ff. de diuer. & tempo. præ. l. ad uitium. † Sed decre. illa bonę memorię simpliciter loquitur, & posset reduci ad intellectum illius, decre. sæpe contingit. Vel dici potest, q̃ in illa decre. bonę memorię. exuberauit officium iudicantis, uel fortè actum fuit condictione ex canone. reintegranda: Veruntamen cum is, qui scientiam allegat, probare habeat, ut ff. de proba. l. verius, graue sit probare scientiam alienam, non reputo cautum agi condictione ex illa decret. sæpe contingit, puto tamen esse tuum agi officio iudicis ex canone reintegranda. Sed quid si te de possessione uiolenter eieci, & alius a me emerit bona fide, nunquid præscribet? Videtur q̃ sic; lex enim Plaucia & Iulia eadem̃ usucapi vetuit, quæ ui possessa sũt. non ea ex quibus aliquis ui foret eiectus, ut ff. de usucapio. l. non solum. §. si dominus, & §. sed nihilominus. Item hic concurrunt ea quæ in præscriptione canonica requiruntur, scilicet titulus & bona fides, cum quibus præscriptio procedit, ut infra de præscrip. c. si diligenti. infra de proba. licet & infra de deci. & primi c. dudum. Ad hoc respondeo, q̃ quæstio ista determinanda est per decre. illam. infra eo. tit. c. sæpe contingit, ut si emptor ante completam præscriptionẽ rẽ nouerit uitiosam, intelligatur in uitium successisse, & ideo non præscribat. † In summa notandum est, q̃ si de uiolenta criminaliter, & de possessione ciuiliter per interdictum agatur, prius de possessione, quàm de uiolentia, cognoscendum est, ut C. de app. l. prius. † Si agatur de violentia & proprietate. prius de violentia, quàm de proprietate, ut inf. eo. tit. c. in literis, ff. de iudi. l. si de ui. † Si autem agatur de possessione & proprietate. prius cognoscendum est de possessione quã de proprietate, ut C. de rei vend. l. ordinarij, C. de interdic. l. inter, idest, quia

& ciuilis

& ciuilis & naturalis ratio persuadet, ut aliter possideat, & alter a possidente petat, ut Inst. de interdict. s. §. retinendę. Sed quamuis hoc magis ordinarium sit, & ordinatius, tamen secundum iura canonica simul ab eodem intentatur utrunque, scilicet interdictum unde ui, & rei uendicatio; a diuersis autem interdictum uti possidetis, & rei uēdicatio ut not. supra de ord. cog. § nunc uidendum. Et quia de natura possessionum multa & uaria proponuntur, de multis pauca & ī summa dicamus.

12 Sciendum † est igitur, unam esse possessionem scilicet naturalem, id est inductam de iure gentium, sed approbatam de iure ciuili & extensam, & hoc respectu dicitur duplicem esse rationem possidendi, ut C. de acq. poss. l. nemo ambigit. Si enim de prædio exeam. nec sit prædium in conspectu meo, retineo possessionem secundum quosdam ciuilem, secundum Azo. naturalem, sed ciuiliter. sicut & prętoria actio dicitur ciuilis auctoritate & extensione, ut ff. de noxali. l. electi. §. si absente. Vnde si alius ingrediatur prędium habet possessionem naturalem sed clandestinam. Credit enim uel credere debet me sibi controuersiam moturum, ut ff. de acqui. poss. l. clam possideri. i. respō so. & illa possessio proderit ei cōtra alios. Nam habet interdictum uti possidetis aduersus alios, sed contra me, qui naturaliter possideo iuris ciuilis auctoritate, vt dictum est sibi non proderit, ut ff. uti poss. l. i. in fi. nisi ego ueniens non admittar ab illo clandestino possessore, uel nisi suspicer posse repelli, ut in l. clam possideri, §. qui ad nundinas, quia tunc clandestinus efficitur violentus: ut ibi dicitur & ff. eod. l. si id §. quod autem, sed & si per alium possideam scilicet per colonum uel inquilinum; ut in l. si id quod, uel per uicarium, ut supra de rescript. ca. ex parte, supra de offic. iudic. c. 2. seu per pensionarium, ut infra eod. titu. cap. cum ueniisser, cap. si ille decesserit, uel de possessione recesserit, non amitto possessionem, ut ff. eodem titulo l. si de eo nisi ueniens &c. ut supra. Sed si is per quem dominus possidet, eiiciatur, uel alii possessionem tradit, perdit dominus possessionem, ut ff. de acquirend. posse. l. possideri. §. & si seruus. C. eo. tit. l. ex liberis. Et hæc omnia locum habent in rebus immobilibus, nā circa mobilia secus est. In eis enim omissa & neglecta custodia inducit amissionē possessionis, ut ff. de acquiren. posses. l. si rem mobilem, imo eo ipso & se constituit nolle possidere, perdit possessionem ut no. supra eo. ti. §. 1.

SVMMARIVM.

1 *Dolus malus quid sit, & quare in hac rubr. subauditur de dolo malo nu. 4.*
2 *Mendacium quid sit, & quomodo committatur fallacia.*
3 *Machinatio qualiter committatur.*
4 *Dolus bonus quid sit.*
5 *Contumacia quid sit.*
6 *Actio de dolo qualiter & contra quos detur.*
7 *Actio de dolo est biennalis. secus est in exceptione doli*
Perpetua ad excipiendum temporalia sunt ad agendum.
8 *Remedia quæ prodita sint contra contumaces.*
9 *Contumax a diffinitiua non audiatur appellans.*
10 *Missio in possessionem qualiter succurratur, si non possit nancisci possessionem propter dolum vel potentiam partis aduersæ.*
11 *Contumax qualiter quis constituatur.*

De Dolo & contumacia. Rub.

IN superiori rubrica tractauimus de eiectis & spoliatis vi & potentia spoliatorum. In hac uero rubrica tractatur de fatigatis in iudicio dolo & contumacia. Et est subaudiendum in rubrica malo. sic enim intitulatur in C. scilicet, de dolo malo. Videamus igitur quid sit dolus. Quare subaudiatur in rub. malus.

Item

Item quid sit contumacia, & quæ remedia sint contra dolosos & contumaces.

1 Dolus malus † est caliditas, fallacia, machinatio ad circunueniendũ fallendũ decipiendum alterum adhibita, ut ff.eod. titu. l.1. § 1. Committitur autem caliditas in fraudem tacendi. Vnde Salomon. Qui dissimulat iniuriã calidissimus est & exempla ponere potes supra de rescri. c.super literis.& in concordantiis ibi notatis, C.si contra ius vel utilit.publi.l.præscriptione. 15.quæst.2. §. præscriptione, ff.de act.empt.& uendit. l. 1. & l.tenetur, 2 §. ult. & penult. † Fallacia committitur in mentiendo & falsum asserendo contra conscientiam. vnde ait Augu.Mendacium est falsa significatio vocis cum intentione fallendi, ut 22. q. 2. cap.beatus Paulus. §. ille ergo. & lex dicit falsitas est mutatio veritatis,ut in Authen.de fide instrumen. in princip. colum.7. Tamen & in hoc membro dicitur committi caliditas tam ex parte loquentis; quàm eius ad quem sermo dirigitur, ut 22. quæstio. 5.cap. qui peierare, §. ex his omnibus.

3 † Machinatio committitur in arte verborum,ut 22.quæstio.5.c.quacunque arte verborum,exemplum, ff.de act.empt. & vend. l.Iulianus, §. Idem Iulianus. Nã machinatio est occulta insidiatio; vnde maritus,qui vitæ insidiatur uxoris, dicitur machinari in mortem uxoris, ut infra de eo qui dux.in matri quam pol. per adul.cap.significasti. Et eodẽ modo adultera dicitur machinari in mortem legi-
4 timi,ut infra eo. tit. c 1.& 2. Ideo † autem subauditur in rubrica de dolo malo, quia est dolus bonus quem quis committit in hostem. Nam dolus est virtus, quã quis in hoste requirat,vt 22.quæstio.2. c. vtilem simulationem & c.quęritur. 23.q. 8.c.ut pridem.Vnde nil refert armis contingat palma dolove. ut tamen etiam hostibus seruetur pactum a ducib. belli factum,ut ff.de pact.l.cõuentionem.22.qõ. 4.cap.innocens.Nam hosti fidem seruanti fides est seruanda,ut 23.qõ.1. c.noli.ne, dũ quis alienã ꝓfidiã arguat,propriã fidẽ soluat, vt in ca.innocens.Itẽ dolus bonus est q̃ fraudẽ excludit,ut ff.de leg.2.l.cum pater,§.Titio vnde veteres dolũ solertiã appellabant,& propterea dicitur quis bonæ indolis, idest, bonum dolum intus habens.i.solertiã & ingenium Contumacia
5 † est inobedientia & contemptus, cum quis tribus edictis, vel uno pro omnibus peremptorio citatus præsentiam sui facere coutemnit,ut ff.de re iudi.l.contumacia, vel ueniens mandato non paret,vt ff si quis ius dicen.non obtempe.l.1.& ff. 6 de appel.l creditor. §.iussus. † Ex dolo alicuius datur doli actio, si nulla alia superest ciuilis vel honoraria, quoniam famosa actio non temerè debuit à prætore decerni, unde cessat hæc actio, si quod aliud supereſt remedium ordinarium, vel extraordinarium, ut ff. de dolo.l. 1. cum l. sequ.& propterea dicitur hæc actio subsidiaria,quia in subsidium datur,cũ deficit omne aliud auxilium, sicut dictum est. Datur autẽ hæc actio aduersus dolosum, siue singularẽ,siue collegiũ, siue corpus, municipium,uel uniuersitatem,licet hęc difficultas contingat ut uniuersitas cõsentiat in dolo, uel metu, uel consimilibus, cõmittendum,ut ff.de orig iur.l.2 §.deinde,qa difficile est,& iõ dicitur,quia enim municipes dolo facere possunt, ut ff.eod. titu.l.si ex dolo.q.d. difficile est propter naturalem facilitatem hominũ ad dissentiendum &c.ut ff.de arbi.l.item si unus,§. principaliter. huiusmodi enim interrogationes non impossibilitatem,sed difficultatem notãt,seu uarietatem,utibi. Est peccatũ ad mortem, quis orabit pro eo? quis medebitur incantatori uulnerato a serpente? Si sacerdos peccauerit, quis orabit pro eo? quis putas est fidelis seruus & prudens,ut de pœn.dist.1. c.importuna,§ quod autem. Item quid in omnibus peccatis adulterio grauius? ut 32.q. 7.c quid in omnibus.& simile,ff.commoda.l.ad eos,ff.loca.l.sed & damno. Datur & exceptio, quæ generaliter est contra omnem agentem, etiam si ab initio quis non dolo faciat prætextu ignorantiæ facti, sed postmodũ certioratus in lite improba perseueret, ut ff. de do.except.l.2.

hanc

hanc exceptionem nullus temporum curſus excludit, ut ff. de doli excep. l. purè. §. vlt. Actio † de dolo eſt biennalis, vt C. eo. titu. l. vlt. & arbitraria, vt Inſtit. de acc. §. præterea, & famoſa vt dixi ſup. in §. ex dolo. Nec mireris, ſi exceptio doli ſit perpetua, actio autem tam breuis vitæ, quia quæ perpetua ſunt ad excipiendum, temporalia ſunt ad agendum, ut no. ſupra de reſcrip. §. durat reſcriptorum auctoritas. Solet autem diſtingui legaliter, & ſcire non eſt inutile, licet tota materia ſit legalis, refert enim, quia aut dolus adhibetur in contractu, aut extra contractum. Si in contractu ſiquidem det cauſam contractui bonæ fidei, hoc eſt quia deceptus nõ erat alias contracturus, niſi dolo ad contrahendum fuiſſent inductus, ipſo iure non tenet contractus, ſi hoc velit allegare deceptus; ſi autem ex eo contractu velit agere, poteſt, vt ff. eod. titu. l. eleganter. ff. de mino. l. in cauſæ, & ff. de iud. dot. l. ſi res, §. 1. Si verò deceptus neſciens dolum admiſſum rem tradit, eandem repetit actione de dolo. Vnde ait Irne. proceſſit venditio vt infirma, ſecuta eſt traditio ut infirmanda per actionem de dolo, ut ff. eod. tit. l. arbitrio, & l. quod uenditor, & l. ſi legatarius. Vbi autem deceptus eſt alias contracturus, ſed dolo alterius decipitur vt in minori pretio contrahat, tenet venditio, ſed dolus purgatur per actionem ex eo contractu, etiam ſi vnius nummi deceptio ſit, vt ff. de ac. emp & vend. l. Iulianus. §. ſi vẽditor, & §. idem Iulianus, & ff. de dolo. l. ſi quis affirmauerit, ſed ſi dolus dat cauſam contractui ſtricti iuris, vel etiam ſi incidat in contractum tenet contractus, ſed obſtabat exceptio inquantum ſibi velit patrocinari dolum, ut C. de inuti. ſtip. l. dolo uel metu, ſed ubi deceptor non poteſt conſului per doli exceptionem; uel alio modo, datur ei actio de dolo, ne moretur in damno, ut ff. eod. tit. l. eleganter. §. ſeruus. Vbi autem quis decipitur in contractu bonæfidei re ipſa, ideſt, non ex propoſitio alterius, & ſi improprie dicatur res ipſa in ſe dolum continere, tenet contractus: Sed ſi contrahens decipiatur vltra dimidium iuſti pretij, aget deceptus uel vt reſcindatur contractus, vel vt ſuppleatur iuſtum pretium data electione decipienti, ut C. de reſcin. ven. l. 2. infra de empt. & vẽd. ca. cum dilecti, & cap. cum cauſa, & hoc per actionem ex eo contractu, & ſic perpetuo ſecundum Azo. vel ſecundum alios officio iudicis implorata in integrum reſtitutione, ut C. ex quibus cau. maio. l. in contractibus, & ita agetur vſque ad quadriennium, vt ff. de tempo. in integrum reſti. l. ſuperuacua. Sed ſi deceptio non eſt ultra dimidium iuſti pretij, tolleratur, licet etiam contrahentibus naturaliter ſe ad inuicem circunuenire, vt ff. de mino. l. in cauſæ, §. ulti. ff. loca. & condu. l. item ſi pretio, §. vltim. Si autem re ipſa inſit contractui iuris deceptio vel dolus, obſtabit doli exceptio, vt ff. de verbor. obliga. l. ſi quis cum aliter. Quidam tamen intellexerunt. l. illam, cum in contractu bonæfidei inter poſita fuerit ſtipulatio. Vbi autem dolus adhibetur extra contractum, ſiquidem cadat in ſpeciale nomen maleficij vt furti, vi bo. rap iniuriarum, non agetur actione de dolo, ſed illa ſpetiali quæ prodita eſt ex eo crimine, hæc enim actio de dolo adeo ſubſidiaria eſt, ut nunquam competat cum alia ciuili, vel prętoria ordinaria, vel extraordinaria, ſed demum cum nullum aliud iuris remedium ſupereſt; datur, ut dixi, ſupra eodem. §. ex dolo. Contra † contumaces prodita ſunt hęc remedia, reus contumax ante litem conteſt. patitur miſſionem in poſſeſſionem, ſiue agatur contra eum realiter ſiue perſonaliter, infra annum miſſionis non recuperat poſſeſſionem, niſi reſtitutis expenſis, & pręſtita cautione de iure parendo, poſt annum efficitur de poſſeſſore petitor. Item contra ipſum abſentem proceditur ante litem conteſt. vel poſt. item, inquantum iura permittunt. In his autem in quibus miſſio locum non habet, patitur excommunicationem, ut ſup ut lit. non conteſt. cap. tuę. Actor uero contumax patitur abſolutio

nem rei ab obseruatione iudicij, nec auditur causam resumens, nisi restitutis expensis. Item contra eum proceditur quatenus iura permittunt, sicut in reo dictū est. In criminalibus vero reus contumax excommunicatur ante lit. contesta. & si infra annum a die excommunicationis non venerit, non auditur in principali; sed pro conuicto habetur interpretatione iuris. Sed si post lit. contesta. contumax fuerit, si liquere potest de causa proceditur contra eum ad diffinitiuam. vt 3.q 9. c. decernimus. salua tamē distinctione legis ff.de pœnis.l.absentem. Accusator autem contumax ante lit. contest. excommunicatur, post litem verò si ex contumacia non probat quod obiecit, de calumnia notatur. Sed secundum iura ciuilia reus contumax in criminali patitur bonorum annotationem infra annum, post annum confiscationem. vt C.de requi. re.l.quicunque.& ff eodem ti. l. ul. De his autem omnibus plenissimè notatur.sup.de iud §. iudicio.cum tribus sequentibus §§.vsque ad. §. partibus autem. & notatur supra vt lite non contest.§ index cum sequentibus §§. vsque
9 ad.§ item quæritur. In summa † notandum est, quòd contumax à diffinitiua nō auditur appellans. ut C. de iudi. §. cum autem 24. quæst. 3. c. de illicita. nisi veniat adhuc iudice pro tribunali sedente, ut ff. de in integr. restitu. l diuus. Et hoc locum habet in contumace in nō ueniendo. contumax autem in non faciendo, puta in non exhibendo auditur appellans vt ff.ad app.l. creditor §. iussus.
10 † Item notādum, quod si is qui in possessionem mittitur, non possit nanciscī possessionem corporaliter propter dolum siue potentiam aduersæ partis, licet secundum iura ciuilia puniri possit, nam omnibus magistratibus concessum est iurisdictionem suam defendere pœnali iuditio. ut ff. si quis in ius uoc. non ierit l. 2. ff si quis ius di. non ob. l. 1. in princ. tamen secundum iura canonica temperatur iste rigor. ita vt si quis missionem passus uelit cauere de parendo iuri, non puniatur pœna legali. puto tamen quòd in expensis condemnabitur. ut inf eo. tit. c. ex literis.& c.finem & inf.de pœ.c.caliū niam. Item temperatur rigor iuris ciuilis in hoc, vt missus non agat ad interesse contra impedimentum ex illo edicto.ne vis fiat ei qui in possessionem missus est. Quod uerum esse intelligo, nisi iustitia periclitetur. ut infra eod.ti.ca.1. Puto autem periclitari iustitiam re perempta, in qua facta est missio, cum apud missum peritura non esset. Nam tunc in subsidium ageret, etiam secundum canones, quanti interest missi fuisse in possessionem corporaliter. ff. ne uis fiat ei qui in pos. missus est. l. 1. § hæc verba & ff. uti pos. l. si duo. §. vltim. sicut alias re perempta vel vsucapta agitur in subsidium actione nego. gest. ut ff. de nego. ge.l. ulti. Sic ergo passus missionem eleuatur a pœna per cautionem ut dictum est, quod locum habet anno missionis instante. Nam eo finito non est locus cautioni, sed missus efficitur uerus possessor. vt inf. eod.tit. c. contingit. quod ideò contingit quia missus fictione iuris medio tempora possidere uidetur. ut ff. de
11 bo. auc. iudi. possi. l. quamuis. † Item nota quòd licet sufficiat denunciari iudici uel ecclesiæ quantum ad constituendū aliquem contumacem. ut inf.eod.titu. c. causam & inf.eod.tit.c.ult.inf ti proxim. c.ult.inf.de cleri.non resi. c. ex tuæ. ff. de lib. agno. l. 1. in princ. ff. de dam. infec. l. 3. §. prætor. plerunque tamen requiritur quis in tota prouincia. ut inf.eod ti. c. cum olim. imò aliquando extra prouinciam. ut inf. qui si. sint ligiti. c. perlatum inf. qui. ma. accu. pos. c. relatum. Item quamus superius dixerim, quod in defectum missionis successit excomunicatio, nō tamen currendum est ad excommunicationem contra prælatos, sed procedendum est ad suspensionem uel interdictum ut sup. ut de offi. deleg. c. sane quia. inf.eo. ti. c. ueritatis. Sic nec contra laicos excellentes statim procedendum est ad excommunicationem, sed ad interdictum terrarum supra de off. dele. c. p. & g. inf. de

iureiu.

iureiu.c.ex reſcripto.inf.de ſponſa.c.non non eſt nobis.

SVMMARIVM.

1 *Miſſus in poſſeſſionem quid iuris conſequatur tum in perſonali quam in reali.*
Et quæ ſit differentia inter primum decretum & ſecundum. & nu. 2. cum ſequen.
4 *Lapſus anni per ſe tantum afficiat poſſeſſorem verum, aut neceſſarium eſt ſecundum decretum.*

De Eo qui mittitur in poſſeſſionem cauſa rei ſeruandæ. Rubr.

DIXIMVS ſupra de contumacia. ſed quia propter contumaciam frequentius fit miſſio in poſſeſſionem. Ideo poſt tractatum de dolo & contumacia, ſubſequenter tractatur de miſſione, & ideo ſubijcitur hic rubric. de eo qui mitt. in poſſ. cauſa rei ſeruan. Et quia ſuperius dictum eſt, quis mitti debeat, & ob quam cauſam, & in
1 quibus caſibus locum habeat. † Reſtat videre, quid iuris conſequatur miſſus tam in perſonali, quàm in reali. & quæ ſit differentia inter primum decretum, & ſecundum, Eſt igitur ſciendum ꝙ miſſus in poſſeſſionem in actione reali ſtatim poſſidet, ut C. de præſcript. 30. anno.l. ſi quis emptionis §.pen. ff. de dam. infect. l.à quo &. C. quomodo & quando iudex.l.conſentaneum.&.ff.ſi ſer.vendi.l.is cuius. & hoc ſecundum quoſdam. ſecundum alios non poſſidet, ſed cuſtodit.vt ff. de acqui. poſſ. l. poſſideri. §. vlti.ff.de dam.infec.l.ſi finita. §. Iulianus.
2 &.ff.vt in poſſ. le.l. is cui in princ. † Nam miſſus in poſſeſſionem cauſa rei ſeruandæ, cauſa legatorum, cauſa damni infecti, non poſſidet, ſed eſt in poſſeſſione. Eſt autem longe diuerſum poſſidere, & eſſe in poſſeſſione. ut. ff. de acqu. poſſeſſ. l. ſi quis ante. Sed obtinuit vt prior ſententia in realibus, poſterior in perſonalibus locum habeat. nec turberis ex hoc, quòd multæ. decre. loquentes in realibus actionibus dicunt miſſum in poſſeſſionem, cauſa cuſtodiæ miſſum fore, ut ſupra ut lite non conteſt. cap. tuæ. infra eo. titul. cap. vlt. & cap cum veniſſet. Sed tu dicas, quòd hæc verba cauſa cuſtodię, im propriè ponuntur, vnde ſubaudi & nihilominus cauſa poſſeſſionis, & hoc in realibus. Vel dic, quòd in poſſeſſionem miſſus etiam in reali dicitur cuſtos eo, reſpectu, qui vſque ad annum non poſſidet incommutabiliter, ſed commutabiliter, nã paſſus miſſionem veniens inf. annum & præſtans cautionem reſtitutis expenſis re cuperat poſſeſſionem. Vnde quod dicitur ſup. ut lit. non conteſt. cap. quoniam frequenter §. in alijs ſcilicet. quòd miſſus in poſſeſſionem in realib. poſt annum efficitur uerus poſſeſſor. exponimus, ideſt incommutabilis; nam & ante verè poſſidebat, ſed non incommutabiliter, ut ſupè-
3 dictum eſt. † Sed hoc eſt ſciendum, quòd vbi miſſio in poſſeſſionem fit poſt lite conteſt. miſſus ex primo decreto poſſidet & ſola quæſtio proprietatis reſeruatur aſſenti ut in prælle. l. conſentaneum. & idem contingit in alio caſu ut lite non conteſt. cap. quoniam frequenter. § quod ſi ſuper rebus. & C. vbi in rem actio. l. 2. Poſt annum verò à die miſsionis abſente in ſua contumacia perdurante miſſus efficitur verus poſſeſſor id eſt incommutabilis, niſi ſuper proprietate contra eum pronunciari contingat. miſſus enim efficitur de petitore poſſeſſor, & paſſus
4 miſsionem de poſſeſſore petitor. † Sed nunquid lapſus anni per ſe tantum afficit poſſeſſorem verum, aut neceſſarium eſt ſecundum decretum? Et dixerunt quidam, ꝙ non lapſus anni, ſecundum decretum hoc operatur. arg. ad hoc inf. eo. ti. c. 1. ſup. ut lit. cont. c. quoniam frequenter. §. in alijs ſup. tit. prox. ca. contingit. ff. de dam infec. l. ſi finita. § Iul. Alij autem dicunt, ꝙ ex curſu anni ſufficiat per ſe ſolum ar. ad hoc infra eo. tit. c. cum ſicut ſupra de offi. or cap. paſtoralis. in fi. & tranſ curſu anni probat crimẽ. 11 q. 3. c. rurſus

& in hoc breuiter dico, ꝙ in realibus sufficit lapsus anni, in personalibus autem requiritur secundum decretum, id est secunda iussio, auctoritas, vel sententia iudicialis. sed in his personalibus secundum decretum diuersimode operatur. nam generaliter verum constituit possessorem, sed in quibusdam efficit dominum, si dominus erat is contra quem fit missio. alioquin præstat causam vsucapiendi vel præscribendi, ut in actione noxali, & damni infecti. ut ff. de noxali, l. & generaliter, & ff. si ex nox. cau. aga. l. 2. ff. de dam. infe. l. si finita. §. Iulianus.

§ † Sed cum in realibus actionibus hoc operetur secundum decretum vt missus in possessionem fiat de petitore possessor, & hoc commodum consequatur, vt aduersario non probante vincat eo iure; quo vincunt cæteri possessores. vt Insti. de interdi. §. commodum. non videtur, ꝙ hoc in personalibus sibi locum valeat vendicare. quia in realibus dicit actor, se ius habere in re quam vendicat. & ideo non est mirum, si ex contumacia rei constituatur ei aliquod ius circa rem ipsam tam per primum, quam per secundum decretum. Sed in personalibus, in quibus ex contumatia Rei actor mittitur in possessionem rei absentis pro modo debiti declarati in libello. vt in Auth. de exhiben. aut introdu. §. si verò. col. 5. &. C. de bo. auth. iudi. pos. auth. & qui iurat. & aliquantulum largius. vt res quæ sibi assignantur a iudice, aliquantulum plus valeant, quam contineant id quod petitur. ut no. Azo. in summa de bonis auth. iudi. possess. non dicit actor aliquid iuris se habere in rebus sed personam dicit obnoxiam. vnde non videtur quòd aliquid iuris in eis per iudicem constituatur eidem, & propterea non videtur quòd in hoc inter reales & personales aliqua posset similitudo notari. quam tamen affignat illa decre. quoniam frequenter, in fi. Ad quod respondeo, sicut in reali missus ex primo decreto lapso anno constituitur incommutabilis dominus nec alius probet de proprietate si potest. sic & in personali missus ex secundo decreto, quia quod facit in reali lapsus anni, hoc facit in personali secundum decre. efficitur incommumabilis, id est, tandiu possidebit, donec ipse idem debitor probet, & si probauerit donec de debito satisfiat. ibi enim agitur de iure rei, hic de iure debiti. vel tandiu retinebit, donec reus probet de indebito, hoc est actori solutum, vel eo nomine satisfactum. Sed & ante secundum decre. potest similitudo notari, vt sicut in realibus passus missionem veniens infra annum, recuperat possessionem præstita cautione & restitutis expensis. sic in personalib. post primum decre. & ante secūdum hoc. & quædam alia de materia ista notaui. supra de iud. §. iudicio igitur. Sed opponitur ꝙ missus in possessionem in personalibus nullo tempore possideat, nam hic pignus est prætorium, & pignus prætorium non possidetur. ut ff. uti possidetis l. si duo §. creditores. Ad quod respondeo. verum est ex primo decre. secus ex secundo. Item quid si agatur de ecclesia vel præbenda, & ex contumacia Rei mittatur actor in possessionem, nunquid efficietur verus possessor? Respondeo sic, quantum ad præiudicium contumacis vt fiat de possessore petitor, non quantum ad episcopum quo ad ius institutionis, qui missum suo iure poterit excludere, nisi probauerit se institutum. ut 2. quæstio. 1. capitu legum &c. de procura. cap. ex insinuatione. prodest igitur missio in possessionem in spiritualibus quo ad contumacem, ut dictum est. Item quo ad præscriptionem si missus alias habeat bonam fidem, ut infra de præscrip. cap. si diligenti. habet enim iustum titulum. vt ff. de acquiren. possess. l. iustè possidet. & adde circa quæstionem istam quod no. sup. de iudi. §. iudicio igitur. † Ex præmissis itaque satis apparet, quę differentia sit inter primum decretum, & secundum. quia primum custodem, secundum verum constituit possessorem. post primum commutabilis est possessio, post secundum incommutabilis. Item missus ex primo decreto

credo seruat rem, sed passus missionem colit & colligit fructus. missus autē fructus ipsos custodit. ut ff. in pos. leg. l. is cui. §. qui legatorum. sed si reus non colat, colit missus, & colligit fructus, percipit, vendit, & pretium seruat. ut ibi. Item missus in possessionem ex primo decreto non vtitur fructibus. ut ff. ex quib. cau. in posses. ea. l. Fulcinius, in prin. &. l. prætor. nisi in casibus ut in l. eadem Fulcinius. §. vlti. ff. vt in pos. leg. l. pen. ff. ad Carb. l. & si is. §. an autem. ff. de ven. in pos. mit. l. 1. §. 1. Missus vero ex secundo decreto vtitur & fruitur. Item missus ex primo decre. compatitur reum in possessione. Sed missus ex secundo deijcit. vt. ff. de dam. infec. l. si finita. § si forte. duo enim insolidum possidere non potest. ut. ff. de præca. l. duo. ff. de acquir. pos. l. possideri. §. econuerso &. §. Trebatius. Reali autem est actio, quæ rem prosequitur ad quemcunque profecta fuerit possessorem. Personalis quæ in personam obligatam intenditur & eius hæredem propriè tamen loquendo. petitio dicitur in rem. actio in personam. per secutio vtroque. ut ff. de actio. & obligati. l. actio.

SVMMARIVM.

1 *Lis quando pendere dicatur.*
2 *Lite pendente nihil eſs innouandum in præiudicium alicuius.*
3 *Appellans ab ordinario in una cauſa, an in alijs coram eo reſpondere teneatur.*

Vt Lite pendente nihil innouetur. Rubrica.

DICTVM est supra qualiter statu rerum absentis per contumaciam immuttetur. Nam possessio rei de qua agitur, transfertur in præsentem. vel mittitur præsens in possessionem rerum absentis per contumaciam, si personaliter agatur. Sed ne fortè crederet aliquis, ꝙ eodem modo posset aliquid immutari circa statum causæ lite penden. ideo subijcitur hic rubrica, vt lite penden. nihil inno. Videamus iugitur, quando lis pendere dicatur. & quare lite pendente nihil sit innouandum. & in quibus casibus liceat aliquid innouari. Lis intelligitur † pendere per appellationem, recusationem, consultationem & relationem. Nam in suspenso sunt omnia, donec ad superiorem negotium transmittatur. sic dicitur executio esse interim in suspenso. ut supra de offi. dele. cap. pastoralis. § præterea. & sic sententia dicitur esse suspensa. vt infra de app. cap. sæpe contingit. infra de senten. & re iudi. cap. 1. C. de re. credi. & iure iu. l. si quis iurandum. &. l. generaliter. & C. de app. l. præcipimus. §. huic. Item per recusationem causa suspenditur, quia dum de causa recusationis coram arbitris disceparatur, iudex recusatus in causa principali sua iurisdictione vti non potest. Sed tunc demum cum recusans defecerit in probatione suspicionis. ut infra de appe. ca. secundo requiris & c. cum spiritualis. Item suspenditur per cōsultationem seu relationem. Nam is qui refert & consuluit pendente relatione non audeat aliquid commutare. vt. 2. quæst. 1. cap. nomē & 3. q 6. ca. multum. C. de rela. l. 2. imo ex illo tempore, ex quo iudex dicit se relaturum, suspenditur negotium, vt C. de appel. l. ex illo. Debet autem is qui refert, superioris expectare responsum, ut 6. quæstio. 3. cap. denique. & hoc nedum in causis locum obtinet, sed & in alijs negotijs ad superiorem translatis. vt in eis nihil audeat inferior commutare. ut supra de offi. de le. cap. licet tranenses. & supra de postu. c. bonæ me. il secondo. Item autem per hos modos suspenduntur negotia, quia interim suspenduntur iurisdictio, quia in eo, in quo ad superiorem recurritur, recurrens eximitur à iurisdictione inferioris, vt infra de ap. c. directè & cap. pastoralis. Lite igitur pendente † nihil est innouandum in præiudicium alicuius, ut infra eo. tit. cap. 1. & 2. quia non est aliquis iure suo sine cā priuādus, ut 16. q. 4 c. nolumus. 17. di. §. hinc

etiam. & 8.q.4.c.nonne. nec indulgentia impetrata lite pendente ualet, ut infra e. tit. c.ult. ueruntamen scripsit super illa decr. Vinc. quod ideo non ualuit indulgẽtia, quia res illa super qua obtenta fuerat, erat litigiosa. Sed non placet, ibi enim agebatur de iure decimarum, & sic de re incorporabili, in qua, etsi secundum uetera iura locum haberet uitium litigiosi, hodie locum non habet, & in hoc correctum est ius antiquum per Authen. de litig. §. 1 colum 8. ibi enim dicit scimus, intellige litigiosam rem mobilem, uel immobilem, seque mouentem, de cuius dominio agitur &c. & propterea scribit dominus meus tractatum de litigiosi, in rebus tantum corporalibus locum habere, ut no. in summa de litigio. in fi. Non ergo illa fuit ratio quia Vinc. assignauit quare indulgentia illa non ualuit. Sed illa, quia monachi præuenti fuerunt per conuentionem, & ideo indulgentia eos non adiuuit, ut ff. de iud. l. si quis postea. supra de foro competen. l. proposuisti, ff. de excu. tuto l. tutor petitus. & quia lite pendente impetrauerunt, ut superius dictum est, unde supplicare non licet lite pendẽte. ut C. ut lite pendẽte. nulli liceat supplicare. per totum. Hæc tamen fallit in casibus, ut C. eodem tit. l. 2. in Auth. in medio lite non fieri sacras iussiones, §. super hoc. col. 8. Et quamuis generaliter uerum sit, quod appellantis causa intacta manere debeat, ut 2. qu. 6. c. anteriorum. §. ad hoc & nihil in eius præiudicium debeat innouari, ut 2. quæstio. 6. ca. decreto, cap. qui se scit. c. arguta. & capit. quotiens. potest tamen casualiter innouari, ut si appellantis possessio turbata fuerit, eo de quo appellatio interposita est, prætermisso, poterit per ordinarium informari, ut infra de appel. capit. cum teneamur. Item si ordinarius appellatum ignoret, poterit appellantem excommunicare, ut infra de ap. c. si duobus. Item si appellans notoriè delinquat, poterit ab ordinario puniri, ut eod. tit. c. cum sit romana, §. ult. Sed si appellans siue appellationi terminu prolixũ præfixerit, poterit ordinarius moderari, & cogere nolentem prosequi, ut in præalle. decre. cum sit romana. & capit. consuluit. §. illos autem.

3 Vnum tamen † non omitto, quod si is qui appellauit, conueniatur coram ordinario super alio, quam eo in quo appellauit, conuentus poterit ordinarium recusare, ut infra de app. cap. ad hæc. & c. proposuit. nisi crimen esset graue & manifestum. ut in decre. proposuit. Sed opponitur. iudex non est offensus ex appellatione interposita coram ipso, & ideo tanquam suspectus recusari non potest ut ff. apud eum a quo appell. non est ne. l. una. nec iniuria uidetur fieri iudici, si appellatur ab eo. ut C. de appell. l. & in maioribus. Ad primam legem respondeo, lex illa locum habet secundum iura ciuilia, secundum quæ ordinarius non recusatur. ut in Auth. ut differentes iudices. in §. si uero collatio. 9. & C. de iudi. auth. si contigerit. Secus Secundum canones, secundum quos recusatur, ut in prę allegata. decreta. proposuit & ca. ad hoc & 3. quæstio. 5. ca. suspecti. Ad aliam autẽ legem respondeo sic, quamuis per appellationem non fiat iudici iniuria talis, & tanta ut agere posset iniuriam, fit tamen ei qualisqualis iniuria. Nam iniuriam facit synodo, qui ab ea semel iudicata & dispositа iterum reuoluere & disputare contendit. ut. C. de sum. tra. & fide ca. l. 3. & ideo timendum est, ne prouocatus uelit obesse. ut sup. de offi. dele. c. suspitionis. & ar. ff. de bonis. quę lib. 50. qui cum maior. §. si liberatus. Vel dico, quòd facilius recusatur secundum canones, quam secundũ leges, sicut & facilius appellatur.

SVMMARIVM.

1 *Sequestratio quid sit, & quid sit sequestrer.*
2 *Sequestratio quot modis fiat.*
3 *Sequestratio regulariter est prohibita.*
4 *Sequestratio quibus modis permittatur. & nu. 5*

DE

De Sequeſtratione poſſeſſionum & fructuum. Rubrica.

HAec rubrica contiuuanda eſt cum ſuperioribus, vt dictum eſt ſup. in titu. de do. & contu. quod contumax ſua poſſeſsione priuatur ratione cõtumacię, ſed quia præter contumaciam aliquando quis priuatur poſſeſsione, puta per ſequeſtrationem. Ideo ſubijcitur hic rubrica. de ſequeſtra. poſ. & fruc. Vel aliter, in proximo ſuperiori titulo dictum eſt, vt lite pendente nihil innouetur; ſed lite coram iudice ſuo pendente, aliquid innouatur per ſequeſtrationem, & propterea ponit hic rubrica de ſequeſtratio. poſſeſſ. & & fructuum. Videamus igitur, quid ſit ſequeſtratio. Quid ſequeſter. Quot ſint modi ſequeſtrandi. Et an ſit licita ſequeſtratio. & ſi non ſit licita, in quibus caſibus
1 locum habet. † Sequeſtratio eſt rei, de qua agitur, depoſitio, Nam & ſequeſter eſt depoſitarius rei in iudicium deductæ. ff. de uerbo. ſigni. l. ſequeſter. ff. depoſiti.
2 l. licet. & l. proprie. Fit † autem ſequeſtratio duobus modis. Nam aliquando fit omittendę poſſeſsionis cauſa, & tunc neuter litigantium poſsidet, ſed ſequeſter. Aliquando res ſequeſtratur cuſtodiæ cauſa, & tunc poſſeſsio remanet penes poſſidentem. vt in l. præallega. licet R. 1. §.
3 2. † Generaliter prohibita eſt ſequeſtratiuo. ut C. de prohibita ſequeſtra. l. vna.
4 † Permiſſa vero cauſaliter. Primo ex voluntate partium, vt lite finita res victor detur. vt ff. de acquiren. poſſeſſ. l. intereſſe puto & niſi hoc fecerit, poterit victor agere cum ſequeſtro ſequeſtraria actione. ut ff. depoſi. l. ſi in aſia. §. cum ſequeſtor. Secundo fit ex neceſsitate, ſi de re mobili ſit controuerſia, & perſona rei ſuſpecta ſit, ne cum ipſa re aufugiat, vt ff. de offi. prę ſi. l. ſenatur. §. vlti. ff. qui ſatiſd. cog. l. fideiuſſor. l. vltim. & C. de agrico. & cen. l. litibus lib. 11. Tertio autem circa rem mobilem vel immobilem perſona poſsidens eſt ſuſpecta, quod fructus depopuletur, vel ren ſit diſsipatura. vt ff. ſol. mat. l ſi cum dotem. §. ſi autem in ſequiſsimo. & ff. de ap. l. Imperator. in fi. infra eodem titulo capitulo dilectus. & c. ult. 3. queſt. 2. capitulo, quia ea. Quarto propter contumaciam non cauentis de collatione bonorum facienda. vt ff. de colla. bo. l. 1. §. ſi frater. Quinto, vt ſi ſeruus de poſſeſsione ſeruitutis proclamet in libertatem, ſit ſequeſtratio earum rerum de quibus dubitatur an ſint domini, vel an eius qui dicit ſe dominum. vt C. qui bus ad liberta. procla. non licet. l. ultim. C. de aſſer. tol. l. 1. §. ſuper peculio. Sexto, cum appellatur ab executore. ut C. quorum. ap. non reci. l. ab executore. Septimo, cum timetur de ſæuitia viri, nec poſsit ſufficienter uxori caueri, tunc ſequeſtranda eſt uxor. ut ſup. de reſti. ſpo. c. literas. & c. tranſmiſſa. Octauo, ne perdatur vendendi commoditas. ut ff. de dolo. l. ſi oleum. Nono, vt cum quis de comitibus præſidis furtum patitur. nam res ſequeſtratur uſque ad tempus ſucceſſoris prę ſidis. vt ff. de offi. præſi. l. ſenatuſcon. cauetur. Et nota quod ſcripſit Vin. ſuper ulti. decre. huius titu. quòd ante decre. illam expreſſus erit ille caſus, quem illa ponit ſcilicet in eo qui appellat ab executore. vt C. quo. ap. non reci. l. ab executore. ſed non cum appellatur a ſententia, in quo caſu loquitur illa decre. Sed ſalua reuerentia tanti Doctoris idem caſus exprimitur per l. Imper. ff. de ap. ex quâ. l. ſumpta eſt hæc decre.
5 † Sed eſt differentia inter vnum caſum & reliquum; quia ibi appellatur ab executore etſi appellans non ſit ſuſpectus & diſsipet, nihilominus fit ſequeſtratio. In ſecundo vero caſu non fit, niſi appellans fructus depopuletur, & ſic loquitur decretalis, ſic loquitur lex imperator; & eſt diuerſitatis hæc ratio, quia vbi ab executore appellatur, cum iam ſententia præceſſerit & tranſiuerit in rem iudicatam, quamuis nunc dicatur executorem excedere in exequendo, & propterea appellatur. cum propter auctoritatẽ ſentẽtiæ præſumitur quod appel-

latio fiat causa impediendæ vtilitatis suæ; & ideo auferuntur fructus ab eo quis appellat, & in depositō collocantur. Vbi autem appellatur a sententia, quia per appellationem extinguitur pronunciatum. ut ff. ad Turpil. l. 1. in fi. uel saltem suspenditur ut notatur sup. tit. proxi. § 1. ut nihil debeat innouari ea pendente. ut supra ca. 1. & ff. nihil innoua appel. pē. l. vna. & 2. q. 6. c appellatione & c. quotiens. merito subsequestratio fieri non debet, nisi tunc demum cum timetur ne possessor, idemque appellans fructus de populetur. ut in decre. prædicta & in l. Imperator.

SVMMARIVM.

1 *Confessio quæ & cui præiudicet, & nu. 3.*
Confessio quæ dicatur fieri in iure.
Intellectus ad. c. cum super in præsenti titulo.
2 *Confessio vt valida sit, quæ requirantur.*
3 *Ordinari qui non debet sine examinatione.*
4 *Procuratoris confessio quando noceat domino.*
5 *Confessio aduocati præiudicat parti.*
Item confessio syndici uel œconomi.
6 *Confessio an reuocari possit.*
7 *Confessio reuocata non nocet.*
8 *Confessus pro iudicato habetur.*

De Confessis. Rubrica.

QVIA frequenter fiunt in iudicijs positiones, vt supra de elect. c. dudum. supra de litis contesta. capitu. vno. fiunt interrogationes à partibus, vt supra de do. & cont. capitu. prout inf. de app. c. cum causam quandoque a iudice ut sup. de postul. ca. 1. infra de fide instru. c. cum Ioannes. & hæc fiunt, vt partes releuentur ab angustijs probandi & maximè per testes vt no. sup. de iudi. § 1. partibus autē in iudicio constitutis contingit ex his confessiones in iure fieri, & ideo post aliquas partes iudiciorum superius expeditas ante tractatum de probationibus ponitur hic rubrica de confes. Videndum est igitur quæ confessio præiudicet, & cui, & an confessio Procuratoris, Aduocati, Syndici, vel œconomi, Tutoris, & Curatoris noceat dominis. Item quando valeat confessio reuocari. Et an noceat si fuerit reuocata. Præiudicat confessio † si fiat in iure. ut inf. eod. tit. c. cum super. ff. eod. titulo. l. 1. & 2. & C. eod. tit. l. vna. In iure autem fieri confessionem intelligo, cum sit coram iudice competente. vt supra de iudi. c. at si clerici. Item præsente aduersario. ut ff. eod. tit. l. 3. § si quis absente. ff. de interrogo. ac. l. ultim. Et sic intelligenda est decre. cum super scilicet canonicus Bethleemitanus accusatus fuerat de simonia & confessus, & sic depositus. vnde cessant omnia contraria quæ assignari solent, scilicet quòd sine accusatore aliquis non deponitur. ut 2. q. 2. c nihil 5. q. 2. c. relatum inf. de accu. c. sup his. ff. de mune. & ho. l. rescripto. § si quis accusatorem non habet. Vel dic, quod ibi inquisitio facta fuit tam de eligentibus quam de electo. vt sup. de elect. c. peringnisitionem. vnde cum per modum inquisitionis constiterit de simonia illius canonici, potuit deponi. non tamen exauctorizari. ut infra de accusa. ca. inquisitioni in prin. Vel dicas quod canonicus iste testis fuerat in causa electionis, quæ vertebatur inter duos electos. & ex suo testimonio constitit de propria simonia, & quia delictum suum tangebat delictū electi, de quo principaliter agebatur; ideo sic fuit punitus. ut infra de excep. c. deniq; in fin. Et sic nō ob. sup. de or. cog. c. cum dilectus. in fi. & ff. de his qui not. infra. l. Lucius. Vel expone idem deponē dum, ideſt, suspendendum. Nam ex confessione extra ius facta suspenditur quis ab officio & beneficio. vt inf. de excess. p. la. quoniam sit graue. Requiruntur † & quædam alia ut ualida sit confessio, quæ his uersibus continentur. Maior sponte, sciens contra se, vbi ius sit & hostis, Nec natura neget, fauor, aut lis ius ve repugnet. Quæ singula singulis iu-

ribus

tibus comprobantur, ut ff. de confess. l. certum, § minorem. 31. qō. 2. Lotharius. C. de iur. & fac. igno. l. error, ff. de interro. act. l. de ætate, §. 1. supra de iudi. cap. at si clerici, ff. de interro. actio. l. vlt. & l. confessionibus, C. de lib. causa. l. interrogata, ff. ad leg. Aquil. l. inde Neratius, §. ult. ff. de pact. l. si vnus, § illud, & 30. quæstio. 2. cap. solet quæri. Præiudicat † enim confessio confitenti, cum de facto proprio confiteatur, non autem nocet alteri quem facti participē dicit ut 2. quæsti. 5. cap. interrogatum. 15. q. 3. nemini. & 5. quæstio. 1. capit. si quis cum militibus. & 79. dist. cap si quis Papa. & infra de hæreti. c. vergentis, infra eod. tit. ca. 1. Fallit in exceptis, vt ibi. sed neque sententia lata contra vnum præiudicat alteri, qui dicitur esse particeps, ut ff. de adult. l. denunciasse, ff. de inoffic. testam. l. posthumus, §. si quis ex his, ff. si serui. ven. l. loci, §. cōpetit. Sed & si confessio vnius non præiudicat alteri. sicut dictum est quo ad condemnationem, præiudicat tamen quo ad præsumptionem & famam, ut infra de adulte. cap. significasti. Inuenio tamen in connexis, quod ex quo constat de uno, cō stat & de altero connexorum. Nam eo ipso quod constat ordinatum malè ordinatum, constat ordinatorem malè ordinasse, & pœna dignum esse, ut supra de æta. & qual. in ordi. præsi. c. cum sit. & 81. dist. c. tantis. & 59. dist. c. ordinatos. Et est ratio, quia nō de facili potest prælatus ignorare vitium subiectorum, ar. infra de reg. iur. c. quāuis supra de le. c. innotuit, C. de rescin. vend. l. quisquis. Quod verum est, cum ipse ordinator per se examinat ordinandos, secus si per alios, quod licet. vt 24. di. ca. quando episcopus, supra de offic. archid. c. ad hęc. Nam sine examinatione non debet aliquis ordinari, ut supra de æta. & quali. in ordine præsi. cap. accepimus & 23. dist. c. 1. per totum. Procuratoris † confessio in iure facta nocet domino, ut supra de postula. c. ad hæc. infra de senten. & re iudi. c. suborta. Nam ex dolo procuratoris post litem contesta. commisso excipitur, ut ff. de doli. excep. l. si procurator, §. post litem. ff. de Tribu. l. procuratoris, ff. de procurato. l. non solum, in princ. Sed contra, ff. de procu. l. si sum, § si defensor, ff. de confes. l. certum, § pen. ff. ad l. Aquil. l. proinde. §. 1. Nec videtur uerum quod dictum est, quod dolus procuratoris noceat domino, ut ff. de doli excep. l. si procurator. Ad primum dicunt quidam, quod confessio procuratoris non præiudicat domino, nisi super hoc habuerit speciale mandatum, vel nisi sit generalis procurator, sicut pactum procuratoris non nocet domino, ut ff. de pact. l. nam & nocere. nec iuramenti delatio, nisi habitum sit super hoc speciale mandatum, ut ff. de iureiuran. l. iusiurandum, §. ultim. & l. sequenti. Alij distinguunt inter defensorem & procuratorem, ut confessio defensoris, idest illius qui non habet mandatum, non præiudicet domino, sed confessio procuratoris cum mandato præiudicet, nisi dominus posset probare contrarium. Nam & contra propriam confessionem dominus audiretur uolens se docere in facto errasse, ut C. de iur. & fact. igno. l. error. Verius tamen puto, quod confessio procuratoris semper obstet domino. ar. sup. de procura. cap. 1. nec expectandum est, ut dominus ratam habeat confessionem eius, ut ff. de cond. indeb. l. si procurator, & l. indebitam. Ad secundum autem sic dico, quod procurator delinquit circa iudicia, & præiudicat domino, ut C. de ꝓc. l. si procurator. sed dominus recuperat ab eo per actionem mandati quicquid perdit ex dolo ipsius, ut ff. de doli excep. l. si procurator, in fine. Et hoc verum est nisi procurator mandati fines excedat. Tunc enim ipso iure non valet quod fit, ut sup. de off. dele. c. cum olim abbas. † Itē confessio aduocati præiudicat parti, vel dño, ut infra de cēsi. c. olim, C. de erro. aduo. l. 1. infra de ap. c. cum causam. Itē confessio syndici vel çonomi, ut inf. de reli. domi. c. dilectus, infra eo. ti. c. ex parte. Et idē credit in tutore & curatore, verum tñ minor poterit restitutionē implorare, à confessione tutoris. Sed est sciēdū, ꝙ falsis

confessio-

confessionibus respondentes ita obligamur, si eius nomine de quo quis interrogatus sit cum aliquo fit actio, ut ff. de interro. actio. l. confessionibus, ff. ad le. Aquil. l. inde Neratius, §. ultimo. Potest
6 autem † quis reuocare propriam confessionem continentem errorem facti vsque ad sententiam, vt C. de iur. & fac. igno. l. error. Et eodem modo errorem procuratoris, ut infra eodem titulo c. ulti. Quod intelligo verum, si probetur error, vt in præmissis, l. cõfessionibus, & l. inde Neratius. Et probabitur error, vel ex ipsa natura ut dicunt leges, vel per testes, & instrumenta. Et est ratio quare liceat reuocare; quia non fatetur, qui errat, ut ff. de confessis, l. non fatetur, sed ante litem contestatam, videtur & liceat reuocare errorem sine aliqua probatione, ut ff. de noxa. l. electio. § pen & etiam post, si nulla sit captio aduersarij, ut ff. de interro. ac. l. de ætate, §. vltimo quandoque etiam post sententiã reuocatur error probabilis, ut ff. quando actio. de pecu. est annalis, l. 2 Sed de errore aduocati lex dicit vsque ad triduum reuocari licere, ut C. de erro. aduo. l. 3. Ad quod respondeo lex illa factum narrat, non ius ponit, sic enim de facto error aduocati fuerat infra triduum reuocatus, & nihilominus potuisset reuocari vsque ad sententiam, vt superius dictum est; quæ enim esset ratio quare proprium errorem posset quis vsque ad sententiam reuocare, non autem alienum, idest aduocati? certè nulla. Vel aliter respondeo ad legem illam, potest reuocari error aduocati usque ad triduum sine probatione erroris, sed postmodum usque ad sententiã
7 probatione. Confessio † autem reuocata non nocet, ut infra de appel. capitulo cum causam, infra de censi. olim. In summa notandum est, quòd † confessus pro
8 iudicato habetur, ut ff. eodem titulo l. 1. Quod plures sic intellexerunt, ut confessus per iudicis sententiam non debeat condemnari, sed sufficiat pro condemnatione sua confessio; vnde in confessum nullæ sunt partes iudicis, ut ff. ad leg. Aquil. l. proinde, unde confesso statim currunt tempora quatuor mensium, vt ff. eodem titulo. l. certum, §. ultimo, & ff. de re iudica. l. debitoribus. Sed certè licet non sint aliquæ partes iudicis in cognoscendo uel interrogando, sunt tamen aliquæ in pronuncianuo vel in æstimando, ut in eadem. l. proinde, & ff. eodem titulo l. Iulianus. Et in criminali causa certum est secundum omnes confessum damnandum esse, ut ff. de custo. & exhi. reo. l. si confessus 2. quæst. 1. capitu. 1. & 2. In ciuili autem causa puto distinguendum, utrum actor cœpit agere iudiciario ordine, puta dato libello, & tunc confessionem sequi debet sententia. Si autem ante libellum reus de plano confiteatur debitum nolens subire iudicium, tunc sequi debet præceptum, quia præcipere debet iudex pecuniam solui infra legitima tempora, sicut cotidie de facto seruari uidemus. Nec enim compelletur subire iudicium, qui illud præueniens confitetur, ut ff de lega. 1. l. si domus. §. in pecunia, & ff. de iudi. l. si debitori. De præcepto huiusmodi uel simplici iussione habes, ff. quod metus causa. l. vltima. Item sciendum est, quòd si quis interrogatus a iudice non respondeat, uel obscure respondeat, ita ut in certum dimittat interrogantem, perinde habetur ac si confessus fuisset contra se quod aduersarius asserebat, vt ff. de interroga. actio. l. de ætate, §. si cum & §. qui tacuit, & nihil interest. De confessis in iudicio pœnitentiali dicam. infra de pœ. & remissionibus.

SVMMARIVM.

1 *Probatio quid sit.*
2 *Probatio vnde dicatur, & cui incumbat.*
3 *Negatiua an & quando & à quo probari possit, & nu. 4.*
5 *Reo quando incumbat probatio.*
6 *Probatio iudici fieri debet.*
7 *Probari quid debeat.*

Probatio-

8 *Probationum quot species sint.*
9 *Instrumenta an & quando improbari possint per testes & nu. 10. & 11.*
10 *Præsentia testium facit ut instrumento credatur.*
11 *Testes & instrumenta an parem uim habeant.*
12 *Testes quot requirantur ad improbandum instrumentum.*
13 *Probatio quando facienda.*
14 *Probat vterque actor et reus in duplicibus iudicijs.*
15 *Limites et census qualiter probentur.*
16 *Literis episcopi an sit credendum, et an literis abbatis, conuentus, et capituli.*
17 *Instrumento Principis creditur in prouincia alienasi hoc habet consuetudo.*

De Probationibus. Rubrica.

DICTVM est supra de confes. sed quia frequentius in iudicijs prompta habent rei negationes, & contra negantes necessariæ sunt probationes. *Ideo de his diligenter est attendendum.* Videamus ergo Quid sit probatio. Vnde dicatur. Quis debeat probare. Cui Quid Qualiter, & quando. Probatio
1 † dicit rei dubiæ per argumenta ostensio. sic diffinit Azo. in summa, sic & Damasus in summa sua. Sed huic diffinitioni obstat infra de verbo. significatio. capitu. forus § causa aut argumento aut probatione constat; quoniam argumentum nũ quam testibus nunquam tabulis dat probationem, sed sola inuestigatione inuenit veritatem, vt dictum est. & dicitur argumentum qua si argute inuentum. probatio autem testibus & fide tabularum cõstat. Vnde etsi hæc diffinitio locum habeat in his quæ probantur per instantiã disputandi. non tamen locum habet in his quæ probantur in iudicio, illa enim probantur per testes vel instrumenta, & plerunque per præsumptiones & indicia. Vnde sic diffinio. Probatio est rei dubiæ per testes vel instrumenta, & plerunque per indicia & præsumptiones ostensio. 4 Plerunque ideo dixi, quia etsi in causis pecuniarijs & ciuilibus præsumptiones & indicia probent, vt C. de fide instru. l. sicut infra de præsum. per totum, ita ut per eas si certæ fuerint vel violentæ ad sententiam procedatur, ut 32. q. 1. dixit infra de præsum. literis, ff. de his qui sui vel alie. iuris sunt l. filium. non tamen in criminalibus ad condemnandum sufficiunt, quia in criminalibus non proceditur ad pœnam ex præsumptionibus, ut infra de præsumpti. c. literas ff. de pœ. l absentẽ. 2. q. 1. c. primo, nisi essent indicia indubitata, & luce clariora vt C. de proba. l. sciant.
2 Dicitur autem probatio † a probè aduerbio. probè enim facit, qui probat quod intendit, nam per hoc pœnas non probantium euitat. Debet probare actor qui aliquid asseuerat, vt ff. eodem titulo l. ei qui dicit incumbit probatio, & hoc de iure regulari, quia negantis factum nulla est probatio, ut 6. q. 5. c. actor. sup. de ele. cap. bonæ memoriæ maguntin. C. de probati. l. actor sup. de renun. c. super hoc † Hoc
3 tamen fallit in casibus si negatiua habeat implicitè affirmat uã, ut sup. de renun. c. super hoc. Et ideo sic subaudiendum est, negantis factum nulla est directa probatio, ut infra eodem titulo cap. quoniam contra falsam. aliàs enim indirecta probatio admittitur ut inf. eo. tit. c. tertio inf. de testi. c. series, & ca. ex tenore, C. de contrahen. & co. tti. l. optimam. Item fallit si præsumptio sit pro actore, ut in casu siue possidetis, C. de proba. Ideo autem negatiua simplex per rerum naturã probari non potest, quia quod non est, nec genus, nec speciem habet, nec circunstantias neque causas, quæ in probatione necessaria sunt, ut inf. de testib. c. cum cã. in Auth. de testi. §. 2. colla 6 alias sola testatio nullius est momenti, vt 4. q. 3. c. si testes. §. item in criminali, & §. solam, C. de testibus. l. sola. Item fallit ubi quis negat ius: ut ff. de proba. l. ab ea parte; ut cum quis dicit aduersarium suũ de iure prohibitum, uel cũ dicit aliquid sibi cõpetere quod est cõtra ius commune, ut 100. di. c. contra morẽ.
4 † Itẽ factũ negatiuũ probari non põt, sed dictum

dictum negatiuum sicut inf eo.tit.ca.tertio.infra de spon. impu.c.ex literis 31. q. 2.capitulo.Lotharius.Item negatiua probatur per iuramẽtum q̃ in defectum probationum defertur quandoque actori, qñ que reo, vt not. supra de iur.calum. § præstatur in fi.& notabo plenius infra de iure iur. Item incumbit neganti probatio. cũ natura negationem impugnet vt cum quis negat hominem sanæ mentis, quia ex natura contrarium præsumitur, probare habet hominem furiosum, vt C. de codicili.l.nec codicillos 3.q.9.c.iudicas. Item natura impugnat dictum illius qui dicit se indebitum soluisse. Nemo enim creditur ita resupinus, ut facile pecunias suas iactet, & in debitas effundat; & ideo neganti debitum & asserenti indebitum incumbit probatio, ut ff.eo.ti.l.cum de in debito §.si vero. Item incumbit neganti probatio, si negationem impugnet honestas, vt cum vxor negat se quæsiuisse de 6
bonis viri.debet probare se aliunde quæsiuisse, ne incidat in suspicionem turpis quæstus, vt ff.de do.inter vi.& vx.l.Quintus mutius, & C. eodem titulo l.etiam. Quod & in prælato dici potest, cum quæritur an de bonis ecclesiæ vel aliunde quę siuerit, ut C.de epi.& cle.l. sacrosanctæ,&
5 in auth.ibi signata licentiam.† Quod autem superius dixi, actori incumbere onus probandi, actorem large intelligas, vt in 7
eo comprehendas accusatorem, & reum excientem. Nam reus actor efficitur in excipiendo, ff. eodem titulo. l. exceptionibus. Quod verum est, si reus in excipiendo aliquid asserat; cæterum si neget, vt cum proponit exceptionem non numeratæ pecuniæ, non ei incumbit probatio, ut probet non numeratam, sed creditori ut probet se numerasse, ut C.de non nu.pe.l.si ex cautione. Item appellatione actoris intellige reum, qui licet non opponat exceptionem, dicit tamen ipso iure deficere intentionem actoris, dum contendit se soluisse, ut C. eodem titulo.l.2. Habet igitur probare actor, accusator, excipiens, dum excipiendo aliquid asseuerat sic, dum dicit actorem nullam actionem habere. Sed & denunciator qui aliquem super crimine denunciat punitur alioquin de calumnia ut infra de calumn. capitulo 2. extraordinariè tamen; cum non sit in hoc certa pœna statuta, ut supra de officio dele. capitulo de causis. Item & qui aliquid obijcit electo, confirmando, uel consecrando, ut infra de accu.capit.super his, sed & promotor inquisitionis, uel adiutor, si ad ipsius denunciationem commissa sit inquisitio, alioquin de falsa denunciatione punietur, ut dictum est, & eo a prosequendo & testificando repulso, si is contra quem inquirendum est, fuerit infamatus, nihilominus inquiretur, ut infra de accus.& inqui. cap. cum oporteat. Et quòd puniendi sint falsi nunciatores, probatur. C.de ac.& inscrip.l.ea quidem, ff. ad turpill. se. con.l. ab accu.§.nunciatores, & C.de curiosis.l.1. lib. 12. Iudici facienda
† est probatio, ut 2. quæst. 7. ca. plerique, C.ob tur.cau.l.1.4.quęst 3 cap. si testes,§. item in criminali, in uer. si testes, ff.de proba.l. quinquaginta, in fin. fides enim relegioni iudicariæ debetur, ut C. de testi.l.eos. Nam ipse magis scire potest, quanta fides sit testibus adhibenda, ut ff.de testibus.l. testium fides, sed præsente aduersario, ut C.testi.l.si quando,§. sed cum infra titulo proximo in nomine domini. Id autem† probandum est quod probatum probantem adiuuet, vt C. de proba.l.ad probationem, ut si quis ad probationem dominij probationem inducere factæ locationis, non enim sufficit ad probationem dominij facta locatio, ut infra de fide instru.c.inter dilectos, C.loca.& con.l.ad probationem. Species pro- 8
bationum sunt sex.† Probatur enim aliquid per rei euidentiam, ut cum quis in crimine deprehenditur, ut 50.di.c.si quis diaconus. 81 di.c.si clericus & ca.presbyter, ff.de ritu nup.l.palam, §.qui in adulterio. Non tamen sufficit sola deprehensio, sed requiritur etiam in conuictio, ut in prædicto. c.si quis diaconus. supra de iu.c.cum non ab homine, C.de defen. ciui.l.7. in prin. Sed quamuis ad condemnandum

nandum non sufficiat sola deprehensio, vt 2.qõ.1.ca.nos in quenquam. sufficit tamen ad infamandum, ut in d.l.palam, §. qui in adulterio. Item secundò, cum quid ita notorium est, ꝙ nulla possit tergiuersatione celari, ut infra de accusa. cap. euidentia. 2.q.1.c.manifesta & c. qui Lotharius, §.in manifestis, & ca. de manifesta, & c.scelus, supra de filiis presbyt. ca.quoniam, infra de purga can.c.cum dilectus. Tertiõ, famam, ut 4.qõ.3.si testes, §. item in criminali. in ver. litem sæpe. infra tit. prox. c.tam literis. Quartò, per præsumptionem, ut 17.dist.c.peruenit. 64 di.cap. multis. infra de coha. cle. & mulie. cap. si quisquã. in Authẽ. vt liceat ma. & auiæ. §. pen. C de adult. l.si quis. & authẽ. si potest tres. Quinto per iuramenti delationem, vt 16.q.3.c dilectio, ff. de iureiuran. l. manifestæ, C. de rebus credi. l. in bonæ fidei, infra eo.ti.c sicut. Sexto per instrumen. vt infra de fide instrumen. per totum. quorũ nomine testes intelliguntur, ut infra de testi.co.c. peruenit, ff de fide instrum. l.1. ff. de ver. signi. fi. l. motionem, § instrumentorum. Hoc tamen notabis ꝙ probatio tollit & vincit præsumptionem, ut infra de præsum. c. quia, ff. quod metus causa l. non est verisimile. sicut & præsumptio præsumptionem, ut ff. de in inte. restitu. l. diuus. Sed quæritur illud, de quo frequẽter in iudiciis dubitatur, † an per testes probari possit contrarium eius ꝙ in instrumento publico continetur. Et uidetur quod sic, ut infra eod.ti. c.tertio loco. infra de fide instr. c.cum Ioannes Eremita. C. de proba. l. cum precibus, C. de contrahen. & commit. stipu. l. optimum. C. de non nu pe. l. aduersus. Et generaliter dicit auctoritas. In ore duorum, vel trium stat omne uerbum, vt inf. de testib. licet. 2.q.4.c.1.§.1. inf. de testib. cum a nobis c. Nec mirũ. Nam uox viua præfertur mortuæ, ut in Auth. de fide instru. §. si verò ali quid tale. collat. 6 †& probatur inf. eo ti. post cessionem, & c. in præsentia. Præsentia testium facit ut instrumento credatur. ut inf. de fide instru. c. 2. sup. de procur. c. alia 61. dist. c. episcopus. 12. q. 2. c. sine exceptione. in Auth. de fi. instru §. si quis igitur. & §. sed & si quis, collat. 6. & in Auth. de hæret. & falcid. §. si uerò obstant. & per eos, qui falsò interfuisse dicuntur, potest probari instrumentum, ut ff. que ad mo. test. ape. l. 1. in fi. & in Auth de fide instru, 11 §. si uerò moriantur. †Sed contra, licèt. n. dicatur quod parem uim habeant testes, & instrumenta, ut C. de fide instrumento. l. in exercendis. Inueniotamen plerisque ualidiorem esse probationem instrumentorum, quàm testium. ut in mandato probando, ut supra de offi. deleg. capitu. cum in iure. C de man. prin. l. una. Item in licentia. ut 71 dist. cap. extraneo. & cap. sequen C. de episcop & cleric. l. si qua per calumniam §. ultimo. in Authen. quomodo oportet episcop. §. non aliter. collatione 1. 8. quæst prima. cap. uno. Item in fideiussione & confessione, ut 1. quæst. ult. ca. saluberrimum. Item in electione. su. de ele. c. quia propter. Item in conuentione rei ecclesiasticæ, ut 10. q. 2. c. hoc ius porrectum. Item in ætate, ut C. si minor se maiorem. l. si alterius, in fi. Item in non numeratæ pecuniæ confessione. C de non num. pecun. l. generaliter. Idem in probatione census, ut ff. de probatio. l. census. In his igitur, & consimilibus uidetur quòd per testes improbari non ualeant instrumenta. cum tamen ualidior sit probatio instrumentorum quàm testium; sicut dictum est. Nec mirum, nam memoria hominum labilis est, u. ff. de arbitr. l. si arbiter. & ideo testes ex tractu temporis uariare solent. ut ff. ad Carbo. l. tertia. §. duæ. ff. de damno infect. l. qui bona §. ultimo. Solutio contra quodlibet instrumentum reprobari potest per testes per l. illam. C. eo. tit. l. cum precibus. Fallit in inuentario ut C. de arbitr. tutel. l. ultima. Et hoc propter infamiam eius solennitatem. Item fallit cum mulier fatetur in instrumento se pecuniam accepisse pro intercessione quam fecit, contra hoc instrumentum probari non potest ut C. ad Velleianum. l. antiquæ. & hoc ideo, quia per hanc confessionem mulier tollit sibi priuilegium Velleiani, quod facilius tollitur

quam

quam ius commune. Nam si quis confiteretur in instrumento sibi pecuniam numeratam, non ei tollitur ius commune per quod excipi potest de non numerata. C. de non nu. pecu. l. aduersus. & l. in
12 contractibus. † Secundò videndum est de numero testium, scilicet quot testes requirantur ad improbandum instrumentum. Et est dicendum, quòd quatuor. Cùm enim tabellio habeatur loco duorum testium. ut ff. de testamen. l. Domicius. Vnde facit quandoque plenam probationem. vt C. ad l. Cor. de fal. l. si quis decurio necessarium est vt tot sint testes excedentes numerum duorum quot per se facerent probationem. vt inf. de fide instru. capit. cum Io. Eremita. Sed quid si instrumentum habeat testes inscriptos, qui instrumentum defendant? Dico quod testes improbantes excedere debent illos in duobus adminus. In numero autem testium qui sunt pro instrumento computabitur tabellio pro duobus, vt dictum est. Restat videre
13 quando probatio facienda sit. † Et est sciendum, quod declinatoriæ iudicij in initio proponendæ sunt. Declinatorias voco, quæ contra iurisdictionem iudicis opponuntur, ne si eis scienter omissis ad alia procedatur, videatur quis in iudicem consentire, vt. C. de excep. l. vlt. & vt no. in recusatione iudicis sup. de dila. §. sunt & aliæ in fi. illius. §. eo tamẽ saluo, quod non videtur in iudice consentire qui edi sibi genus desiderat actionis vt ff. de iudi. l. non videtur in iudicem. Sunt etiam probandæ declinatoriæ similiter in initio. Prius est enim vt sciatur de iurisdictione iudicis, & deinde de ad consequentia procedatur. Verùntamen si ex ignorantia exceptiones huiusmodi omittantur, etiam post sententiã latam locum habent. vt C. ut ante. com pe. indi. l. vlt. inf. de sen & re iud. c. ad probandum. Dilatoriæ proponendæ sunt & probandæ ante litem contest. ut inf. de sen. & re iud. c. inter monasterium. inf. de excep. c. pastoralis. C. eodem ti. l. pen. Dilatoriæ solutiones proponẽdæ sunt in initio causę. Initium causæ appello lit. con
te ut C. de iur. cal. l. 2. Respon. 1. §. vlt. Probandæ vero postquam actor intentionem suam fundauerit. vt C. eodẽ ti. l. exceptionem. si tamen reus non didicit testificata. vt dicam. inf. ti. prox. Actor debet probare intentionem suam post litem contesta. Reus probabit exceptiones suas. s. peremptorias postquam actor intentionem suam probauit. vt C. de excep. l. si quidem. C. sententiam rescin. non posse. l. peremptorias. & C. de prę́scrip. lon. tempo. l. emptor. Quod ãt illa. l. si quidem. & l. exceptionem, C eo. ti. velle videtur, ꝙ reus debeat contestari ante probationem actoris. puto quod illa contestatio ex voluntate, non ex necessitate, fiat. Sunt & quædam peremptoriæ, q̃ post lĩam opponi possunt & p̃bari, vt sunt exceptiones illæ per quas contenditur iudicium retro nullum; vt est exceptio falsi p̃curatoris, vt sup. de p̃cu. c. in nostra C. eod. ti. l. licet. ff. de iudi. l. licet. Itẽ exceptio falsi. vt inf. de cri. fal. c. super eod. ff. de iud. l. si prætor. § Marcellus C. si ex fal. instr. l. ũl & l. 1. & 2. inf. de sen. & re iud. c. cum. I. & A. & in quibusdam alijs casibus quos notabo. inf. de
14 excep. Illud in summa † notandum est, quod sicut se habet exceptio ad accusationem quo ad modum probandi, ideſt sicut probata intentione actoris deinde p̃banda est exceptio peremptoria, vt superius dictum est; sic se habet replicatio ad exceptionem, ut probata exceptione replicatio probetur; vel simul probet vterque. s. excipiãs, & replicans, vt inf. de præscrip. c. illud. sic tamen vt posterius probans non didicerit testificata prioris, alioquin secus. Contingit tamẽ aliq̃n, ꝙ propter præsumptionem facientem pro actore non admittitur probatio exceptionis, sed replicationis. vt si repetam a te beneficium meum, tu excipias ꝙ renunciauit sponte, ego replica ꝙ coacte, tunc quia non est verisimile quod sponte renunciauerim, admittitur in ea probatio. vt sup de renun. c. super hoc. Quod autem dixi posteriorem non probare; ſi

iam

iam didicit testificata prioris, intelligo verum esse per testes. Nam per instrumenta potest quis probare, ut inf. de fid. instr. c. cum dilectus. In summa notabis, ꝙ in duplicibus iudiciis probat uterque, ut infra eo. ti. c. ex literis. Item probat aliquando per aspectum, ut inf. eod. ti. c proposui sti, ff de uen. impu. l. in prin. C. finium regum. l. 2 ff. eod. l. si irruptioni. 16. q. 3. c. inter memoratos. Nec ob ꝙ alias dicitur, ꝙ oculus plerunque fallitur, ut inf. eo. ti. ca. causam. 27. q. 1. ca. nec aliqua. Nam & si plerunque fallatur, frequentius tamen non fallitur. Nam segnius irritant animã dimissa per aures, quam quæ sunt oculis subiecta fidelibus, vt Insti. de gradi. ad fi.

15 † Item probantur limites per libros antiquos, ut inf. eo. tit. c. cum causa. Et census per libros censuales, ut inf. de præscrip. c. ad audientiam, per instrumenta priuata ab archiuo publico producta, ut C. de fide instr. auth. ad hæc 30. q. 1. c. peruenit ꝙ batur per abbreuiaturam notarij defuncti, unde complenda est, & ad instrumentum publicum reducẽda, vt inf de fid. instr. c. ult. non autem per priuatas scripturas ut C. eo. ti. l. instrumenta. nisi habeant subscriptiones trium testium, ut C. de fide instru. l. comparationes. Vnde versus. Cautio priuata cũ trino teste notata, Hoc ius est nacta, quod cautio publicè facta.

16 † Vltimo quæritur, an credatur literis episcopi. Et ui detur ꝙ sic ut inf. eo. tit. cap. post cessionem 11. q. 3 c. curæ inf. de fide iusso. c peruenit 71. di. c. extraneo & c. sequentib. inf. de fide instr. c. 2. Nam creditur literis abbatis, ut 19. q. 3. c. statuimus. Literis etiam conuentus, ut inf. eo ti. c. tertio. loco. Literis capituli, ut inf. de app. c. si gnificauit 73. di. c. in nomine domini. Itẽ creditur sigillo episcopi alieni, ut 19. q. 2.

17 c. 1. & 2. † Creditur instrumento principis in prouincia aliena, si hoc habeat consuetudo regionis, ut inf. de fide instr. c. cũ dilectus. Et satis credo, ꝙ credendum sit literis episcoporum præter quàm circa acta iudiciorum, ut inf. eo. ti. c. quoniam contra falsam. Sed opponitur, cum uox ui ua præferatur voci mortuæ, ut in Auth. de fide instr. §. si uero aliquid tale. Quare non creditur episcopo dicẽti aliquem excommunicatum? ut 6. q. 2. ca. si tantum & c. placuit, & creditur ei scribenti, ut in capit curæ. Respondeo scribenti iure ordinario creditur, vt iudici de eo quod fit coram eo tanquam coram iudice, & sic loquitur. capitulo curæ. Ei autem dicenti id quod nouit, ut homo & contentiosè dicenti tanquam parti non creditur, & sic loquitur. capitulo si tantum, & infra titulo proximo. cap. cum tu fili.

SVMMARIVM.

1 *Testes qui esse possunt.*
2 *Considerari quæ in testibus debeant, & numero 8*
Seruus an testificari possit.
3 *Fœmina quando a testimonio repellatur.*
4 *Minor an ad testimonium admittatur.*
5 *Furiosus & mentecaptus a testimonio repellitur.*
6 *Testis qui non est bonæ vitæ & famæ non admittitur.*
7 *Infidelis contra fidelem testificari non permittur.*
9 *Testimonium an et quando quis ferre possit in causa sua principaliter uel secundario & nu. 10.*
11 *Iudex recusari potest in causa consimili cum litigatore.*
12 *Pater & mater an & quando sint idonei testes pro filijs uel è contra.*
13 *Testimonii dicere aduersus coniunctos suos quæ personæ non coguntur.*
14 *Testes quãdo duo sufficiant, & quando non.*
15 *Iurare debent testes dicere ueritatem quam nouerunt.*
16 *Testes quando sint regulariter producendi.*
17 *Testes produci possunt usque ad tertiam productionem.*
Verbum, productio, quomodo intelligatur.
18 *Auth. de his qui ingredi, ad appellan. §. quia igitur, colla. 5. an sit derogatum.*
19 *Infinitas est euitanda.*

20 *Testes*

20 *Testes in quibus concordari dicantur.*
Testes singulares an & quando probent.
21 *Testes quando dicantur singulares.*
22 *Testes an publicatis attestationibus produci possint, & nu.* 23.
24 *Testes noui an & quando admittantur.*
25 *Articuli noui, vel nouæ assertiones ex veteribus articulis dependntes quæ sint.*

De Testibus. Rub.

DIXIMVS supra de probationibus in genere. Nunc de ipsis in specie videamus. Et primò de testibus, postea de instrumentis, eo quòd vox viua validior est quàm mortua, vt in Auth. de fide instrumen. §. si uero. Hoc igitur ordine procedamus, vt discutiamus qui possunt esse testes. Qui non. Quot testes requirantur. Quę iurare debent. Quando sint producendi. Quotiens. Quę diuersitates testimonijs noceant, & an post publicationem possint
1 testes produci. Possunt † esse testes qui non prohibentur. Nam edictum de testibus prohibitorium est, ut ff. eod. titul. l. 1. sicut edictum de procuratoribus, vt ff. de procu. l. mutus, sicut & edictum de 7 matrimonio contrahendo ut inf. de spō. c cum apud. Prohibitorium scilicet certarum personarum. generaliter autem permissorium licet aliter ponatur, & aliter significet hoc verbum, prohibitorium. Insti. de interdic. §. interdictorum
2 ff. de interdic. l. 1. In testibus † sex potissimè consideranda occurrunt. Conditio, sexus, ætas, discretio, fama. Et fortuna, fides, in testibus ista requires. Conditio, an sit seruus, uel liber seruus enim a testimonio repellitur. nam sæpe seruus metu dominantis testimonium supprimit ueritatis, ut inf. de uer. sig. c. forus. §. testes. 4. q. 3. c. si testes, §. item in criminali, in uerbo liberi. & 3. q. 5 ca. accusatores, C. eod. tit. l. quoniam liberi. seruata tamen distinctione auth. si uero dicatur, C. eodem titulo. Fallit tamenhoc, cum de facto serui quæritur. non tamen pro domino nec contra dominum, ut 4. qō. 3. c. si testes, §. item in criminali. in ver. item serui Item admittitur in defectu testium, sed cum tormentis, vt 4. q. 3. c. si testes, §. item in criminali. in ver. item serui.

† Sexus, quia fœmina non admittitur ad 3
testimonium in criminali, ut 33. quæst. 5. ca. mulierem. Et est ratio, quia uarium & mutabile cor semper fœmina producit, ut in prædicta decre. forus. §. testes. In ciuilibus autem admittitur, vt 15. quæst. 3. c. ex eo. & ff. eod. titu. l. ex eo. In criminalibus vero mulieres admittuntur ad testimonium cum ciuiliter agitur de crimine, etiam contra clericos, ut infra eo. titu. c. quoniam, & cap. tam literis. Aetas. quia minor 14. annis non admittitur in
4 ciuilibus, ut 4. q. 3. c. 1. † In criminalib. autem minor. 20. ann. ut 4. qō. 3 cap. 1. §. item in criminali. in uer. item in testimo
5 nium. † Discretio, quia furiosus & mente captus a testimonio repellitur, sicut ab officio iudicandi, ut 3. q. 7. cap. infames, 6
§. tria † Fama, ut infra eod. titu. c. testimonium. Nam si vita bona defuerit, fide carebit, ut in d. c. furus, in fi. infra de uerb. sig. Fortuna. utrum sit locuples, uel egenus, ut 4. q. 3. c. si testes, §. item in criminali. in uer. si testes. † Fides. quia infidelis contra 8
fidelem non admittitur, ut 2. q. 7. cap. si hę reticus. 23. q. 4. cap. ipsa pietas. nec tenetes. C. de hæreti. quoniam in fi. Item non obstat infra eod. tit. ca. Iudæi. quod enim ibi dicit cum illi &c. factum notat, non ius ponit. † Ideo autem dixi sex potissi 9
mè consideranda. quia & alia sunt consideranda, scilicet an sit odiosus ex crimine, ut in Authen. eod. tit. §. si uero odiosi. † Item non admittitur quis ad testimo- 10
nium in causa sua principaliter, uel secūdario, ut C. eod. titu. l. omnibus, unde uenditor in causa rei uenditæ non admittitur pro emptore. quia propria uenditoris causa uidetur. neque debitor in causa pignoris pro creditore, ut ff. de appella. l. ab executore, §. alio condemnato, & ff. quando appel. sit. l. 2. §. sed si alius. † Fallit hoc in legatariis & fideicommissariis

commissarijs qui ferunt testimonium in causa testamenti, cum agitur de hæreditate, non de legatis & fideicommissis. Nec obstat q̃ alias dicitur, hæres sibi iudex & testis inuenitur. vt C. de fideicom. l. vl. ibi enim improprè loquitur, scilicet cum iuramentum defertur hæredi. Item fallit in collegijs & corporibus, quorum aliqui in causis vniuersitatum ferre testimonium possunt. vt 14. q. 2. c. super prudentia. iuncta. c. insuper. & c. cum nuncius. & hoc ideo, quia causæ vniuersitatum non sunt singulorum, etsi commodetangant singulos vt 12. q. 2. c. qui manumittit. ff. quod cuiusq; vniuer. l. sicut municipium. Item obscuri & ignoti non admittuntur, nisi cum tormentis vt in Auth. eo. titu. §. sanctimus. Itē executores negociorū. vt inf. e. titu. c. insuper. & ff. eo. ti. l. vlt. Itē non admittitur quis in causa communis, quia causa communis duorum vtriusq; est. vt ar. ff. de rit. nup. l. illud. & hoc probari videtur. C. eod. ti. l. q̃n liberi. § idem iuris. licet quidam illud referant non ad primum dictum legis, sed a secundum. Et idem dico in socio criminis & participe. vt in l. quoniam, in prin. & 4. q. 3. c. si testes. §. item in criminali, in ver. item liberi. inf. e. ti. c. veniens. Nec ob. inf. eo. tit. c. quoniam. Nā illud speciale est in causa denunciationis. Vel ibi admittitur socius criminis ad præsumptionē. vt inf.
11 de adul. c. significasti. † Nam & iudex recusari poterit in causa consimili cum litigatore. vt inf. de iudi. c. causam. credit tamen socijs criminum in exceptio. vt 69. di. c. si quis papa. 6. q. 1. c. si quis cum militibus. 15. q. 3. nemini. sup. de confes.
12 ca. 1. † Item generaliter parentes & filij in infinitū contra se testimoniū nō ferunt. ut C. eod. tit. l. parentes. Item & pro se testimonium nō ferūt, gñaliter enim verū est, q̃ pater filio & filius patri idoneus testis non est vt 4. q. 3. c. si testes. §. itē in criminali. in ver. itē testis. & ff. eo. ti. l. testis. Nomine aūt p̃ris & mater continetur. sicut & patrona nomine patroni. vt ff. de verb. sig. l. patroni. Causali-

ter tamen admittitur ad testimoniū pater & mater pro filio, scilicet cum quæritur de ætate, vel de natiuitate. vt ff. de proba. l. etiam. in fi. qui fil. sunt leg. c. trāsmissæ. & c. per tuas. Item vbi agitur de impedimento matrimonij ratione consanguinitatis & affinitatis, ut inf. eod. tit. c. quoties. inf. de sen. & re iudic. c. tenor. inf. qui ma. accu. pos. c. videtur. 30. quæ. 6. c. 1. & 2. Cæterū si agatur, an matrimonium si contractum vel non, tunc admittuntur cum distinctione inf. e. ti. c. super eo. Item in testamento. vt ff. de testa. l. qui testamento. § per contrarium. Insti. de testa. §. in testibus. Item pater & filius. Item duo fratres in eodem testamento testes esse possunt. vt 4. q. 3. c. si testes. § item in criminali, in ver. item
13 pater. † Quædam tamen personæ sunt, quæ aduersus coniunctos suos testimonium dicere non coguntur. vt 4. q. 3. c. si testes. §. item in criminali. in ver. item lege Iulia. Item de domo actoris vel accusatoris testes produci non debent, suspectum est enim in ea re domesticū testimonium vt 3. q. 5. per totum. C. eod. titl. etiam. ff. eo. ti. l. pe. 4. q. 3. c. si testes. §. itē in criminali, in ver. item in iure. ciuili. Qui autem sint domestici. legitur. ff. de pœ. l. respiciendum. §. furta. ff. ad Sylla. l. si vir. ff. de re mili. l. qui cum vno. C. eod. quæst. l. pridem. ff. de ædil. edic. l. ædiles. § familiæ. ff. de religio. l. familiaria. Itē oēs illi q̃ suspecti sunt iudicādo, de qb⁹ dicā inf. de app. & recu. suspecti sūt in testificādo, de qb⁹ dicā inf. de appel. & recu. suspecti sunt in testificando q̃a testes absque suspicione & infamia esse debēt vt 2. quæstio. 7. c. testes. Hi tamen omnes, quid de iure repelli possunt, admitt̃ē di sunt, si is cōtra quem producātur eorum testimonio in alio iudicio vsus fuerit, nisi inimicitas post modū exortas docuerit, vel aliq̃d legitimū post emergēs seu corruptionē. vt 4. q. 3. c. si testes. § itē in criminali. in ver. item si quis testibus, & C. eodem titu. l. si quis testibus.
14 Duo † autem testes ad minus sunt necessarij. vt ff. eodem titul. l. vbi. & 4.

quæstio. 3. ca. si testes §. item in crimina li. in versic. item vbi. nam in ore duorũ stat omne verbum, vt 2. q 4. capit. 1. §. 1. Hoc fallit in quibusdam casibus, in quibus plures requiruntur; vt cum pręsul, cardinalis accusatur, vt 2. q. 4. c præsul. Item in testamentis requiruntur septẽ: vt C. de testamen. l. hac consultissima. In codicillis quinque, vt C. de codicil. l. vlti. & l. si vnus. Nisi forte illa correcta videantur inf. de testa. c. cum esse, & c. relatum. Quidem tamen dicentes hoc durũ esse, vt ex illis decret. tot leges tollantur, vt sup. de elec. c. humana, & C. de inoffi. testamẽ. l. si quando intellexerũt de cre illas in relictis ecclesijs, in quib. minus solennis voluntas requiritur, sicut inter liberos, vt C. famil. erciscun. l. vlt. C. de testamen. l. hac cõsultissima, & in falcidia vt C. ad legem fal. auth. similiter. Alij autem dixerunt leges illas locum habere, cum agitur in foro seculari. Decre. cum agitur in foro ecclesiastico. Item exiguntur quinque testes in donationibus causa mortis: vt C. de dona. causa mortis. l. vlti. Item quinq;, cum quis debitum in scriptis vult probare p testes se soluisse, vt C. eo. titu. l. testium. Vnus autem testis in causa non sufficit: vt 4 quęstio. 3. c. si testes, §. item in criminali in ver. vnius vero. Nam dictum vnius nec iustificat, nec condemnat: vt 33. quæstio. secunda. c. admonere Sed & hoc fallit C. de crimi. fal. l. si quis decurio, in Auh. de fide instrumentor. § si vero moriantur, ff. de dote præle. l. Theopompus. Generaliter tamen dico, quod vnus testis facit pręsumptionem, ff. quemadmo. testa. aperiantur. l. prima. in fi. Præterea si duo faciunt plenam probationem, ergo vnus facit semiplenam. Item creditur vni testimonio in omnibus his, in quibus alteri prędiudicium non infertur, ut puta si dubitetur de baptismo alicuius, vel an ecclesia sit consecrata, vt de consecra. destinc. 4. c paruulos, & c. cum itaque.

15 lurare debent testes † dicere veritatem quam nouerunt, vt 3. quęstio. 9. ca. hortamur. Nec admiscean falsum, vt 2. q. 4. c. nullam, nec de suo aliquid adijciant nec quod bonum videtur addant vt 3. quæst. 9. c. pura. Item quod dicant pro vtraque parte: vt 14. quæst. 5. c. non sanè. Cum uero agitur de impedimentis matrimonij scilicet de consanguinitate & affinitate, tunc testes præstant iuramentum continens duo auditum, & credulitatem. Debent enim dicere se ita a maioribus accepisse, & ita credere esse; ut infra eodem titul. c. quotiens, & 15. quæstio. 6. c. de parentela. Hodie tamen necessarium est, quod is qui testificatur, viderit aliquos in gradibus constitutos; vt infra eodem titul. cap. licet ex quadam, in fi. In inquisitione autem forma iuramenti testium est, vt supra crimine dicant veritatem plenam: vt infra de fimo. c. licet Hely. Si uero super statu ecclesiæ inquiratur, tunc forma duplex est. Nam aut iurat dicere veritatem de his quæ scit vel credit in ecclesia reformanda exceptis occultis. vt supra proxi. vel respondebit ad interroga

16 ta. † Producendi sunt regulariter in principali post litem contesta. Regulariter ideo dixi, quia causaliter secus; ut not. supra ut lite non contesta. §. 1. & 2. In principali ideo adieci; quia in emergentibus quæstionibus, & in dilatorijs exceptionibus possunt testes ante litem contest. produci; ut cum suspicio iudici opponitur, coram arbitris probatio offertur; ut supra de offi. deleg. ca. suspicionis. Item cum opponitur de suggestione falsitatis, vel suppressione ueritatis, sicut in his & consimilibus quilibet poteſt exempla per se notare. Quando autem testes actoris & testes rei produci debeant post lit. cont. no. sup. titu. proxi.

15 §. actor. Testes produci possunt † usque ad tertiam productionem, ut inf. e. tit. c. in causis. sed hoc uerbũ productio duob modis consueuit exponi, uno modo sic. Productio, idest, dilatio, unde tres productiones dari debent pro testibus. id est tres dilationes, in quibus fieri possunt multę testium productiones, id

est

est inductiones & præsentationes; quarta autem dari non debet, nisi cũ solẽnitate legali. infra eod titu. c. in causis. inf. eod. titu. ca. pe. in Auth eod. titul. §. quia vero. coll. 7. Et secundum hoc intelligi potest quod dicitur in lege antiqua, ff. de feriis. l. vlt ꝙ pro singulis necessitatibus singulæ dilationes dari debent, verum est vsque ad tres & quartam cum solennitate, ut dictum est. Alio etiam modo exponitur hoc verbum, productio, idest præsentatio testium. vt sic hoc verbum, productio, significet id qđ uerbum sonat. fimile, ff. de verbo. sig. l. cum enixa, ff. iudicatum solui. l. iudicatum. Nam cum præsento iudici aliquos testes recipiendos, dicitur una productio. cum præsento alios, dicitur secunda, productio, tres ergo tales productiones fieri possunt sub una tamẽ dilatione. quarta vero non nisi cum solennitati legali, vt dixi. Et nota. quòd secũdum primam expositionem, quòd dicitur de quarta, gratia exempli dicitur. Idem est de quinta, & de sexta, & de ulteriori, ex necessitate tamen; quia vt superius dictum est pro singulis necessitatibus singulæ dilationes cum causæ cognitione dãdę sunt nõ enim facile amplius quàm semel dilatio dari debet, ut 3. quæst. ca. inducię, §. spatium. Sed puto in hoc seruari debere quod obtinet in causis de facto, cũ enim aliquis uult probare ꝑ testes. colligere debet omnes testes, quos tunc habere potest, & dicet iudici. Istos repræsento pro prima productione. Item colliget alios, & præsentabit pro secunda. Item alios pro tertia. omnes tamen sub vna dilatione. sed iudex refrenare poterit multitudinem testium effrenatam, vt inf. eo. ti. c. significauerũt. Legalis aũt solennitas hæc erit qa iurabit is qui petit quartam productionem ꝙ non fuit percunctatus dicta testium per se uel ꝑ alium, nec petat quartam productionẽ per aliquem dolum, machinationẽ, uel artẽ, sed propterea ꝙ nõ valuit uti testibus quos producere intendit, ut in Au-
18 th. eo. ti. §. quia uero multi. † Item cũ in hoc casu iuretur, quæro an derogatum sit illi Auth. de his qui ingredi. ad app §. quia igitur. colla. 5. ubi dicitur ꝙ semel in tota lite iurandum est. Respondeo, puto derogatum esse, quia in Auth. de testibus. posterior est illi Auth. de his qui ingre. & eodem modo derogetur illi Auth. de his qui ingrediũtur per aliam Auth. de instrumentorum cautela, §. si uero moriantur. vbi similiter secundò iuratur, quæ Auth. est in 6. collat. Vel. posset dici, ꝙ non derogaretur. nam illa Auth. de his qui ingrediũtur, loquitur in iuramento de credentia, quod semel in tota lite præstandum est. Alia uero Auth. loquitur in iuramento ueritatis. Item sciẽdum est, ꝙ si ego produxi testes in principali. Et tu excipias in personas illorũ, licebit tibi producere testes ad re probationem meorum, & eodem modo licebit mihi excipere contra tuos testes & alios producere ad reprobandas personas tuorum; conceditur enim mihi a iure testes meos defendere, ut inf. de simo. c. licet Hely. & c. per tuas, & etiam cõfirmare, ut 3. q. 3. c. de iudicijs. vlterius aũt tibi non licet reprobare meos, quos ultimo produxi. Nam si hoc tibi licet, iam quarti producerentur contra tertios, cõputatis his quos in principali produxi, & si liceret producere quartos cõtra tertios, eadẽ ratione & quintos cõtra quartos, & sic posset res ad infinitum deduci,
19 ut inf. eod. tit. c. licet dilectus filius. † Infinitas autem vitanda est, ut C. de iudi. l. properandum, in prin. supra de dolo & contu. finẽ, ff. de re iudi. ca. a diuo Pio, §. sed si emptor, ff. de arbit. l. nõ distinguemus, §. quæsitum, ff. pro suo. l. ultima, ff. de lega. 3. l. fideicommissa, §. si quis decem. Et idem dico, si ego & tu produximus testes in principali, nam licebit tibi obijcere in personas meorũ, & mihi in personas tuorum, & sic tibi licet producere testes contra meos, & mihi contra tuos. Sed & cuilibet nostrum licebit tertios producere testes ad defensionẽ illorum, quos in principali produxi & ad reprobationem illorũ qui produ-

cti sunt ad reprobandum. Nunc vide-
20 dum est de diuersitate testium. † Et est sciendum, q̃ testes in his concordare debent que sequenti versiculo continentur. Res, persona, gradus, locus, hæc sint consona tempus. Res, ut cum vnus testis dicit de una re, alius de alia; vel unus de uno facto, alius de alio; si de factis quæritur. Et tunc non valet testimoniũ, cum sint testes singuli in suis testimonijs singulares, ut supra de elec. ca. cum dilectus, & supra de proba. ca licet. Persona, ut cũ quæritur de persona, & unus testis dicit de una persona, & alius dicit de alia, non valet eorum testimoniũ ratione præmissa. Gradus, vt si agatur de impedimento cõsanguinitatis & affinitatis, & testes in computatione graduum diuersos asserant gradus, non valet eorum testimonium, ut 35. q. 6. oa de parentela. Locus reddit testimonium inefficax, ut in exemplo Danielis. Similiter & tempus, vt 3 q 9 c. nihilominus. Sed hæc dicũt quidam vera esse in facto irreiterabili, ut est homicidiũ eiusdem hominis. In facto uero iterabili, vt est adulterium etiam cum eadem, dicunt diuersitatem loci & temporis non nocere. Nam etsi testes in his uarient, ut non probent idem adulterium propter diuersitatem loci & temporis, probant tamen illum adulterium contra quem producuntur. Sed hoc reprobat Danielis exemplum. talis autem diuersitas in tempore non nocet, ut si unus dicat de die dominico, alius de hora nona eiusdem diei, quia dictum secundi continetur sub dicto primi, vel si unus dicat in domo tali contractum vel delictum est, alius dicat in camera. Item in facto durabili non nocet diuersitas testium, ut si vnus dicat se vidisse episcopum uel presbyterum celebrasse in hora tertia, alius in hora sexta. Missa enim in tantum durare solet. Sed quid si agatur de decima, & unus testis dicat decimam solutam uidisse. interrogatus quid uiderit solui, respondit fabas, alius dicit ciceram, nunquid probatum intelliges de-
ci mam fuisse solutam? Respondeo non, quia in rebus discordant, ut in primo membro uersus huius. De diuersitate autem testium plenissimè notatur. 4. q. 3. c. si testes, §. item in criminali, in glo. quæ incipit circa. Sed ut breuem & summariam doctrinam habeas, sic notabis.
21 Si testes, † quos ego induco, varia & diuersa proponant, erant singuli in suis testimonijs singulares, ut supra de elec. c. cum dilectus, & c. in Genuh, & c. bonæ memoriæ, & supra de proba. ca. licet. Si vero quilibet sibi ipsi cõtraria dicat, repelletur omnino, & in decret. c. licet inf. de ap. c. solicitudinem, ff. quando app. sit. l. 2. C. de fur. l. 1. lib. 10. & de mune. primo. l. processio. Cæterum si quidam de meis testibus dicãs pro me, quidam pro aduersario meo, iudex considerabit numerum, & conditionem illorum qui dicunt pro me, & illorum qui dicũt pro aduersario, & qui dicant verisimiliora & negotio aptiora, ut 4. q. 3. c. si testes, §. item in criminali. in uersi. sæpe. Si uerò ego inducam testes pro me. & tu cuos pro te. & testes tui deponunt contraria his in quæ dicunt testes mei, tunc etiam iudex considerabit numerum & conditionem meorum, & tuorum, & qualitatem dictorũ, & sic præferret meos tuis, vel tuos meis. Sed si omnia paria inueniantur, quod difficile est, tunc interpretetur si potest, ut inf. eod. tit. c. cum tu fili. si non potest, absoluat reum, ut supra de proba. c ex literis, inf. de fide instr. c. inter dilectos, uel iudicabit pro re magis fauorabili, ut in prædicta decre. ex literis, ff. de re iudica. l. inter pares, ff. de reg. iur. l. libertas. 12. q. 2. c. cum redemptor, ff. de inoffic. testa. l. si pars iudicandum. 33. q. 1. c. si quis accepit. Vnde uersus. Stat testamentum, libertas, coniugium q̃. Si sint æquales, qui producun-
22 tur utrinque. Publicatis † attestationibus nõ licet alterutri, hoc est ei qui produxit, uel aduersario, testes producere circa idem, ut inf. eo. tit. c. cum uenisset. secus circa aliud, ut inf. eo. ti. c. causam, & c. cum causam c. series, & c. ex tenore.

Quidam

Quidam tamen Doctores aliter intelligunt has duas decre. dicunt enim q̃ ibi post publicationem attestationum producuntur testes. Alij circa idem adijcientes hoc spetiale esse in causa matrimoniali. Et eodem modo intelliguntur inf. de cõsangui. & affini. c. ex literis. inf. eo. ti. c cũ in tua, inf. de spõsali c. sicut eo q̃ causæ matrimoniabiles sunt. Sed certè hoc non est augere fauorem, se uiam falsitatibus aperire, ut in Auth. de testi.
23 §. quoniã uero multi, cella. 7. † Vnde illorum sententia non admissa, dico q̃ ẽt in causa matrimoniali testes ꝓduci non possunt super eisdem articulis, postquã partes dixerint testificata, ut inf. eo. tit. cap. constitutis. Ad iura, quæ ipsi allegant, sic respondeo. Decreta. illa series, non ob. Nam ibi testes producuntur ad alium articulum, siue ad alium gradũ. In illa. ex tenore. inducuntur ad probandam negatiuam indirecte. sicut loquitur lex, C. de contrahen. & committen. stipula. l. optimam. Illa cum in tua. non ob. quia ibi prima productio facta fuit extra iudicium, cum prædiceretur, in ecclesia de matrimonio contrahẽdo. Secunda uero in iudicio, & ideo percunctatio priorum attestationum non nocet secundæ productioni. Et ideo cautè subiunxit in fin. cum hæc exceptio locũ non habeat in hoc casu. Quidam habent in litera in hoc casu. Sed prior litera uerior est. Decreta. illa. ex literis, similiter nõ obstat nam. Sed ibi prima probatio fiebat extra iudicium, secunda in iudicio. Sicut in Illa decr. cum in tua. tertia productio fiebat ad alium & nouum articulum. s. quando testes dixerint quod testati sunt ante accusationem matrimonij, uel post. Scio q̃ cum super hac quæstione inter me & Doctores Paduæ concertatio fuisset exorta alijs primam opinionem fouẽtibus, me secunda, consulta romana ecc. super qõne de facto posteriorem sententiam approbauit. Hæc tamen in causa appellationis locum non habent, in qua materia talis doctrina tradita est, non oppositum opponam; & oppositum non probatum probabo. s. nõ oppositum in primo iudicio opponam. s. in iudicio appellationis; & oppositum in primo iudicio nõ probatum probabo in iudicio appellationis, ut probantur hæc omnia infra eo. tit. c. fraternitatis, ff. de appel. l. scio. C. de appel. l. eos, §. si quis autẽ, C. de tempo. appel. l. per hanc, dominus Alber. dixit, q̃ post publicationem attestationum nec in prima causa principali, nec in causa appellationis licet circa idem nouos producere testes, per tex. in Auth. eod. ti. §. qm̃ uerò multi. Et respondebat ad leges superiores, q̃ loquantur cum in primo iudicio probatum est non per testes, sed alio modo, sed a decre. illam fraternitatis, non poterat respondere. Et no. q̃ decre. illa. fraternitatis, dicit testes posse produci in causa appellationis super nouis capitulis. Sed lex illa per hanc, dixit super nouis assertionibus, quę non ad nouũ capitulum pertineãt. Ad quod rndeo, quia qđ dicit decre. capitula, exponendũ est, idest affertiones super quibus audietur quis in causa appellationis, si non ad nouum capitulum pertineant, ut dictũ est. Nam si in cã appellationis aliquid proponatur uel asseratur nõ contingens id, de quo actũ est in primo iudicio, proponens nõ est audiendus, nec admittendus uolens probare. Item decre. eadem, dicit ī causa appellationis nouos testes admittendos super nouis duntaxat capitulis. Illa per hanc dicit tam super veteribus, q̃ super nouis. Soluũt legistæ dicentes, q̃ super veteribus, in quibus iam facta est publicatio, noui testes induci nõ possunt in eadem causa, sed in causa appellationis quæ est alia à prima. Sed ob. eis verbum decre. duntaxat, quæ in causa appellationis loquitur. Nam dicit q̃ appellatum fuit super quæstione iudicata. Quidam tamẽ dixerunt, q̃ lex loquitur quando appellatur a diffinitiua, decre. quando appellatur citra diffinitiuam, vnde quando eadem causa durat, non posũt testes audiri super ueterib.

Nec istud placet, quia decretoloqui videtur cum appellatum est a diffinitiua, vt
24 superius dictum est. In hoc † igitur sic teneo, quod tam in prima causa, quàm in causa appellationis noui testes admitti non possunt super ueteribus articulis post publicationem. Et quod dicit lex in causa appellationis nouos testes admittendos super ueteribus, subaudio non probatis in primo iudicio, vel probatis
25 non per testes sed alio modo. Solet † dubitari quæ sint nouæ assertiones vel noui articuli ex veteribus capitulis dependentes. Ad quæ exempla canonica sic pono. Agebas contra me in actione ex vendito, ut tibi traderem rem quam tibi vendidi. excipiebam, non teneor quia nondum est mihi in pretio satisfactum. iudex condemnat me. appello in causa appellationis circa vetus capitulum quod fuit de non tradendo quoddam nouum assero in iudicio appellationis, s. non teneor tradere quia venditio non fuit purè contracta, sed sub conditione, quæ non est impleta, ut inf. de fide instrum. c. cum Ioan. in prin. Item uis facere quartam productionem testium, cum iudex non admittit, appellas in causa appellationis, ego appellatus possum circa vetus capitulum, quod est de non recipienda quarta productione aliquid de nouo asserere, quod in primo iudicio non dixi, sut dicam, quartam productionem ideo non fuisse admissam, nec fore etiam admittendam, ut refrenetur effrenata testium multitudo, ut inf. eod. titu. c. significaueruntLegalia exempla sic pono. Tutor datus se excusat dicens se gerere tres tutelas, unde excusat se a quarta, vnde condemnatus appellat nunc in causa appellationis circa excusationem asserit nouũ scilicet se gerere vnam tutelam ita diffusam & negociosam ut loco trium tutelarum habeatur, ut ff. de excusat. tute. l. is qui tres, §. eum qui. Item agebas contra me, dicens q̃ in minori ætate sine decreto vendideras mihi prædium. dicebam ualere venditionem tanquam a maiore factam, in causa appellationis potero asserere a maiore ratam uenditionem habitam, vt C. si mai. fac. ra. hab. l. ultim. In summa
26 notandum est, quòd † quatuor sunt quæ tollunt copiam probandi per testes, publicatio attestationum, renunciatio siue conclusio, quarta productio, & numerus effrenatus. Item nota, † quòd testis
27 super eo tm̃ super quo iurat, & sup quo inducitur deponere debet, ut inf. eo. ti. c. de testibus, ff. de pet. hære. l. si quis libertatem, §. ult. ff. de iurisiu. l. si duo patroni, §. idem Iulianus, C. qui leg. perso. ha.
28 l. ult. † Sed quid si prius testis deponat, & postea iurat? Puto non ualere testimonium, prius enim iurare debet, ut 4. q. 3. c. si testes, §. itẽ in criminali, in uer. item iurisiurandi. Quid si testis dicat testimonium & dicat iuratus, quod scriptum est in carta, dico, vel depono. Ad quod respondeo, quod hoc non sufficit. Nam iudex habet necesse considerare testis sermonem, constantiam, & trepidationem, ut ff. de quæstio. l. de minore, §. 2. Item si ætatem habet, de se loquatur, ut de consecra. distin. 3. cap. cum propter uulis. Et propterea dictum est, tu magis scire potes quanta sit testibus fides adhibenda, ut ff. eod. tit. l. testium fides in fi. Sed hæc quæstio expedita videt. 5. q. 2. relatum 3 q 9. c. testes & ca. car. 2. quæst. ult. per scripta. inf. de accusa. & in qui. inquisitioni, §. tertiæ. Item nota.
29 † q̃ testes producti coram arbitris possunt produci coram iudicibus, & ad idẽ ad quod primo fuerant producti, etsi publicatio facta sit coram arbitris, ut infr. eod. c præsentata, C. de arbit. l. cum antea, in fine, C. de testibus, l. cum apud. Vbi autem aliquis attestationes in uno iudicio receptas in alio iudicio producit, si attestationes sunt clausæ, erit in optione producentis an uelit uti illis attestationib. uel uelit illos testes quos prius produxerat uel alios producere, ut infr. eo. tit. c. constitutus & c. cum causam, §. volentes. Et hoc ita verũ est, si renũciatũ non est testibus, uel sufficiens productio non est facta, ut inf. eo. titu. c. de testibus.

uel

vel si legitimus numerus testium nõ sit complectus, ut in prædicta decre. cũ causam. Et secundum hoc intelligo inf. eo. tit. constitutus, in fi. Cæterum si attestationes sint apertæ, erit in optione illius contra quem attestationes producuntur, ut uel illas ratas habeat, vel patiatur illos produc iterum si uiuunt. Nam si sunt mortui, necesse habet illas ratas habere, ut in præallega. decre. cum causam & C. eo. ti. l. ult. † Possunt etiam testes apud eundem iudicem iterato produci, & ad idem uariato tamen modo agendi, ut inf. eo. tit. c. ueniens. Item si necessario interrogationes omissæ sunt, ut inf. eo. ti. c. per tuas. Item si testes confusè deponant, ut inf. eo. ti. c. cum clamor. Item si obscurè, ut inf. prox. tit. c. præterea 35. q. 6. c. de parentela, ff. de quæst. l. repeti. quod enim obscurè dicitur, pro nõ dicto hr, ut ff. de interrogato. actio. l. de ætate, §. nihil interest, & obscure scriptum pro nõ scripto habetur, ut habetur, ut ff. de his quæ pro nõ scriptis. l. 2.

SVMMARIVM.

1 *Testes generaliter coguntur perhibere testimonium, & quando, & qualiter compellendi sunt. nu. 3*

2 *Clericus ob crimen falsi degradatus, statim seculari foro applicatur.*

4 *Testimonium suum subtrahentes an peccent mortaliter & nu. 5.*

6 *Recipiens aliquid pro testimonio ferendo, qualiter puniatur.*

7 *Pecunia data testi ut uerum testimonium ferat, an repeti possit.*

De Testibus Cogendis. Rubrica.

DICTVM est supra de testibus. Sed quia officium testium publicum est, & ad id nonnunquam inuiti coguntur. Ideo subijcitur hic rubrica de testibus cogendis. Videamus igitur, an sint cogendi, & qualiter; in quibus casibus; & an peccent testes subtrahendo se à testimonio ferendo; vel si pro testimonio ferendo aliquid recipiant. Generaliter testes † coguntur perhibere testimonium ueritatis, & hoc in ciuilibus ut C. de testi. l. si quando, ff. de tabu. exhi. l. locum, § exhibere, in Auth. de testibus §. quoniam. colla. 7. & infra in plerisque decre. 14. q. 2. quar quam. Sed & in criminibus videtur testes fore cogendos, ut supra ti. proxi. c. cũ causam inf. eo. ti. c. præterea, & c. super his, & c. cum contra magistrum & inf. eo. ti. c. ulti. infra de simo. c. licet Hely. Item cum certè sint personæ quibus non denunciatur inuitis ut testimonium ferant, qđ ex priuilegio cõtingit, vt ff. de testi. l. 3. § Iulianus, & l. in uiti. Et in alia. l. inuiti, sequitur quòd in alijs personis aliter est seruãdum, ut ar. ff. ad munici. l. 1. C. de thesau. l. 1. lib. 10. Et hæc quæ dixi in criminibus, obtinent cum de crimine ciuiliter non criminaliter agitur, & secundum hoc non obuiat, infra eodem titulo capitulo dilectorum. Sed instabis decre. illa. cum contra magistrum, loquitur in crimine falsi, nec innuit quòd ibi actum fuit ciuiliter, & tamen testes coguntur. Possumus dicere quòd forte ciuiliter agebatur. Sed dices non multum refert utrum ciuiliter an criminaliter agatur de crimine falsi, nam per utrunque modum sequitur pœna ordinaria, ut C. de proba. l. iubemus Ad quod dico, imo refert quia per modum ciuilem non fieret depositio. Vel dici potest quòd speciale est in crimine falsi, vt in eo etiam si criminaliter agatur testes sint compellendi, qui se subtrahunt gratia, odio, vel timore, sicut & quædam alia sunt specialia in eodem crimine, scilicet ut in eo imponatur pœna ordinaria per modum ciuilem, ut dictum est. † Item clericus pro crimine falsi conuictus, & degradatus statim seculari foro per consequentiam applicatur, ut inf. de uerbo. significa. c. nouissimus. inf de crimine fal. c. ad falsariorum. cũ hoc gñaliter in alijs criminibus non contingat. nisi post depositionem

tionem depositus incorrigibilis habeatur, ut supra de iudi. c. cum non ab homine. Sed his omnibus, quæ superius dixi, q̃ clerici cogantur au testimonium tã in ciuilibus, quã in criminalibus, obstat canon, 2. q 6. c statuẽdum, quia nec clerici iurare debent, ut 2. q. 5. c. si quis presbyter. sicut nec cũpelluntur ad alia publica officia, ut 16. q. 1. c. generaliter. Sed illud gñale sic modifico. verum est, q̃ non compelluntur ad testimoniũ præterquã si per alios veritas liquere non põt, ut in præallegato. c 14. q. 2. c. quanquã, uel nisi gratia, odio, uel timore se subtrahant, ut infra eo. tit. c. 1. & ult. & c. contra magistrum, & c. peruenit. Sed si quæras, quare minus coguntur testes in criminibus si criminaliter agatur, quã in ciuibus. Respõ. leo in criminalibus mouentur accusatores eam rem deferre in publicam notionem, quæ munita sit testibus idoneis, vel instructa apertissimis documentis uel iudiciis ad probationem indubitatis, & luce clarioribus expedita ut, C de proba l. ult. 2. q. 8. cap. sciant, sed dices idẽ in ciuilib. Nã punit is qui aliquẽ temere ad iudicium vocet ut ff. de iudi. l. eũ quem. Ad quod rñdeo, ibi diligentius examinetur, ubi contra salutem hominis oppressa putatur esse
3 iustitia, ut C. de appe. l. addictos. † Sunt aũt compellendi per censurã ecclesiasticã non solum interdicti, sed suspensionis & excõicationis sñam intelligo, ut infr. de uerb. sign. c. quærenti. sed si clausula illa, testes autem, non adiiciatur in literis ut solet fieri, cum in literis hĩ mentio de crimine, nihilominus iudex ad iura se referat & cogat, uel non cogat testem, secundum ea quæ superius sunt p̃missa. Consuetudo tamen Romanæ curiæ sic se habet in causis de facto, ut nullum testem cogat ubi de crimine agit̃, qualitercunque de ipso agatur, & idem seruat in literis non opponendo clausulam consuetam, testes autem & c. In quibus casibus testes non cogantur, per præ
4 missa satis apparet. † Peccant illi & mortaliter, sicut puto qui testimonium suũ subtrahunt ei rei, quæ non nisi per eos probari põt, & ideo compellendi sunt ad satisfactionem, sicut in aliis mortalibus contingit, vt 6. q. 1. c. illi qui. 22. q. 1. cap. prædicandum. 32. q. 5. ca. præceptũ. Et maxime peccat qui metu alterius veritatem occultat. Vnde Augu quisquis metu cuiuscunque potestatis veritatem occultat, iram Dei super se prouocat. quia magis timet hominem quã Deũ. Et post pauca, vterque reus est, & qui veritatem occultat, & qui mendaciũ profert, quia ille prodesse non uult, & iste nocere desiderat. ut 11. q. 3. c. quisquis. & infra de crimi. fal. c. primo. Sed quid,
5 si † qui se sacramento arctant ad non perhibendum testimonium veritatis? Puto iuramentum temerarium in hoc casu, scilicet cum non potest liquere de ueritate nisi per eos. unde iurans possent propria auctoritate contrauenire ut 22. q. 4 ca. in malis. cum sit certum ex hoc mortale peccatum prouenire, secus si dubitaretur. nam tunc superioris auctoritas prius esset requirenda, ut supra de elec. c. venerabilem. Item quid si unus interfuit negotio, cum sciat per vnum non posse probari, ut 4. q. 3. §. item in criminali, in uer. unius, lex enim diuina uel humana unius testimonio etiam idoneo nec iustificat, nec condemnat ut 33. q. 2. c. admouere. iurauit nõ perhibere testimonium ueritati. Respondeo puto & huiusmodi iuramẽtum temerariũ fore. quia si unus non faciat plenam p̃bationem, facit semiplenam, & fit delatio iuramenti, ut per iuramentum probatio compleatur, ut C. de rebus cred. l. bonæfidei, ff. de iureiur. l. admonendi. Nec obstat, ff. de quæstio. l. maritus. ibi enim non ideo reprobatur quæstio. quia unus testis non inducebat præsumptionem. sed quia ancilla in dominum torquebatur, quod fieri non debebat, ut C. de quæstio. l. 1. Item non ob. infra de succes. ab intest. ca. cum dilectus. quia li-

ces

cet vnus testis ibi non faceret plenã ꝓbationem, suffeciſſet tamen ad iuramenti delationem, niſi pars altera obtuliſſet contrariam probationem. Quid ſi aduerſarius ſubtrahat teſtes? Reſpondeo iniquam a ſe foueri litem oſtendit. vt ſupra titul. proxi. capitu. conſtitutus. & experiri debet in ſe auctoritatem iudicis eluſam, vt infra eod. tit. cap. peruenit. C. de poſtu. l. prouidendum. 3. q. 7.
6 cap. infames. §. tria. Reſtat † videre an peccet teſtis, ſi quid recipiat pro teſtimonio ferendo. Et certe ſic, quia ſicut ſententia non debet eſſe venalis, ita nec teſtimonium. Vnde Aug. cum iudicia & teſtimonia, quæ nec iuſta nec vera ſunt vendenda, iniqua & falſa venduntur, multò ſceleratius vtique pecunia ſumitur, quia ſcelerate etiam quamuis volentibus datur, ut 14 q. 5. ca. non ſanè. Expenſas tamen recipere poteſt ab illo qui eum produci. vt 4 q. 3. c. venturis. & ff. de teſtibus. l. fides teſtium §. Sabino. Quid ſi teſtis corruptus teſtimoniũ falſum dicat. Teſtimonium nullum eſt, tũ quia veniale, & tum quia falſum; & præter pœnam falſi, tenetur etiam in iudicio animæ illi quem ſuo teſtimonio læſit ad omne intereſſe. ar. ſupra ti. proxi. c. ſicut, & ar. C. de pœna. iu. qui male iu. l. 2. Pecunia verò, quæ data eſt, non reſtituetur ei qui turpiter dedit, cui obſtat propria turpitudo, vt in prædicto. c. non ſanè. ff. de condi. ob. tur. cauſam. 1
l. 3. ſed ei in cuius iniuriam data videtur. vt 1. q. 1. c. iubemus. & ar. 17 q. 4. ca. ſi quis in atrio. ff. de cal. l. generaliter. §. illud. infra de Simo. ca de hoc autem. & c. audimus. 27. q. 1 ca. ſi quis rapuerit. in Auth. de ſanctiſ. epiſcopis. §. ſed neque.
7 † Quid ſi data eſt pecunia ſimpliciter vt teſtimonium ferat, & vt verũ teſtimonium ferat. Dicunt quidam in his caſibus illũ, qui dedit, repetere non 2
poſſe. videtur enim teſtem corrumpere voluiſſe. ff. de cond. ob turp. cau. l. 2. Sed contra 14. q. 5. capit. non ſane. Vnde in hoc caſu dici poteſt. quòd talis poſſet repetere pecuniam, ſi non eo animo dedit ut teſtem corrumpat, ſed ut ſibi iuſtitia conſeruetur ar. infra de ſimo. c. dilectus.

SVMMARIVM.

1 *Inſtrumẽtum quid ſit, & qualiter accipiatur, & nu. 2.*
2 *Inſtrumentorum duæ ſpecies,*
3 *Sigillum authenticum qui habere dicantur.*
Scriptum authenticum quod dicatur,
4 *Scriptura priuata an fidem faciat.*
5 *Antipocha quid ſit,*
6 *Apocha quid ſit.*
7 *Inſtrumẽtis quando fides non adhibeatur.*
8 *Sumpto an ſit præſtanda fides,*
9 *Inſtrumenta an cum die & conſule edi debeant.*

De Fide Inſtrumentorum. Rub.

DIXIMVS ſupra de illa ſpecie ꝓbationum, qui fit per uocem viuam, ſcilicet per teſtes. Nunc videamus de ſpetie quæ fit per uocem mortuam, ſcilicet per ſcripturam. Et ideò ſubijciẽ hic Rub. de fide inſtru. Videamus igitur quid ſit inſtrumentum. Qualiter hic accipiatur. & Quot ſint eius ſpecies, & Quibus inſtrumentis fides adhibeatur, & ex quibus inſtrumẽtis fides inducatur, uel minuatur. Inſtrumenti † appellatio eſt generalis. Nam & teſtimonia & perſonæ, quibus cauſæ inſtrui ſolent, inſtrumorum loco habentur, ut ff. eod. tit. l. 1. ſup. de teſtibus, c. peruenit, ff de uer. ſig. l. notionem, §. inſtrumentorũ. Sed & alias dicitur inſtrumentũ apparatus fundi quo poſſeſſio exercetur, ut ff. de fun. inſtru. & inſtru. lega. l. quæſitum. Reſp. 1. Hic ãt ponitur inſtrumẽtum pro cartis vel ſcripturis. Inſtrumentorum duæ † ſunt ſpecies, aliud publicum, aliud priuatũ. Publicum quod fit per manũ tabellionis cui ſi fuerit in prima figura hoc eſt non cancellatum, non abolitum, nõ uiciatũ vel uituperatũ, ut C. de edic. di. Adi. tol. 2

l. 3.

l. 3. fides adhibetur sine alio adminiculo. ut in Auth. eo. tit. §. si verò moriantur, nisi is contra quē profertur falsum. ut C. eod. titu. l. si veteris. Priuatum aliud authenticum. aliud. non authēticum. ſ. confectum a duobus loco tabellionis in iudicio assumptis. ut supra de proba. ca.
3 quoniam cōtra falsam. † Item instrm̄ si ue scriptum vel priuatum sed authenticū est cui appensum est sigillum authē ticum, vt inf eo. tit. c. scriptura. Est autē authenticum sigillum. ſ. episcopi. ut supra de testibus cum a nobis 11. q. 3. cap. curiæ. ca. dicunt. & aliorum prælatorum. vt supra de do. & contu. c. veritatis. Item conuentus. ut supra de proba. tertio Capituli. ut inf. de appel. significauit. Vniuersitatis supra de proc. c. quia in causis. Cuiuslibet corporis vel collegij. ut inf. de excess præla. c. dicam. Item authenticū est scriptum, & si priuata manu cōfectū quod habet subscriptionē triū viuentium testium. vt C. qui pos. in pig ha. l. scripturas in fi. in Auth. eo. titu. §. sed &
4 is & § sed & si quis. † Et si de subscriptionibus dubitetur, fiet cōparatio per instrumenta publica, in quibus ijsdem testes subscripsit runt. ut in Auth. eod. titu. §. his qui, vel per instrumenta priuata habentia subscriptionem testium eorundem. ut, C. eodem titu. l. comparationes. Si verò testes inscripti decesserint scriptum non uidetur alicuius firmitatis robur habere. ut inf. eodem titu. scripta. sed priuata scriptura scriptionem non habens generaliter fidem non facit. ut C. de prob. l. instrumenta. & l. rationes. & l. exemplo. nisi contra illū qui scripsit, & hoc in personalibus actionibus, secus in realibus vt in præall. l. scripturas. Publicum igitur instrm̄ auctoritati tabellionis innititur, ut dictū est, & probatur C. ad leg. Cor. de fal. si quis decurio. & in Auth. eo. tit. §. si uero moriantur. Sed si de scriptura tabellionis dubitetur, fiet cōparatio. ut in Auth. eo. tit. §. q̄ si etiam. & §. sequentibus. Nunc de apochis & antipochis aliqua sub
5 breuiter notemus. † Est autem antipocha chirographum, quod facit debitor creditori, in quo debitor fatetur soluisse tantum. Et non dicitur ab anti quod est contra, sed ab ante. quia antipocha fit ante apocham; prius ei fatetur se soluisse pensiones, vsuras uel census. quod fit in antipocha. & demum creditor fatetur in apocha de recepto. Est igitur anthipocha inducta ad securitatem creditoris. qui enim nomine possidet alieno & pensionem soluit, uel qui creditori suo præsentat usuras, si quandoq; dicat se suo nomine possedisse, uel se præscriptione liberatum contendat, obstat ei propria scriptura. Nam dominus siue creditor per antipocham de iure suo docebit. ut C. eo. titu. l. plures. Vel secundum alios antipocha scriptura est quam facit debitor obligando se. tunc dicitur. ab anti quod est
6 contra. † sed apocha secundum omnes est scriptura creditoris profitentis sibi solutum a debitore, & sic ponitur. ff. de administra. tut. l. Lucius. §. tutor. Et secundum hoc dicitur. apocha fit dantis, antipocha susciptis. i. apocha fit a creditore, antipocha a debitore. † Multa
7 uero sunt propter qui instrumentorum fidei derogatur, rasura literarum, immutatio primę figuręq; ut inf. eo. tit. c. inter dilectos. ff. de his quæ in testa. delentur. l. 1. ff. de proba. l. si chirographum. C. de edi. di. Adri. tol. l. 3. Nam falsitas est immutatio ueritatis, ut in auth. eod. ti. in prin. coll. 7. Literæ tamen uel syllabæ mutatio omissa vel subtractio vitiū non inducit, vt inf. eo. tit. c. ex parte. ff. de manu tes. l. qui habebat. nisi subtractio, immutatio, vel omissio, sensu veritatem inducat, ut inf. eo. ti. c. interdilectos. vnde auctorū verba emendare tenore sententiæ perseuerante non est prohibitum ut ff. de re iudi. l. auctorū. & rasura paucarum literarum, quę sapientis animū ne quaq̄ indubitationē vertere debeat: permittitur in literis dom ini Papę, præter vitium falsitatis. ut inf. de crimi. fal. cap. ul. Vitium grammaticæ non vitiat instrumenta, nec. n. error scripturæ impedit

pedit causam iuris, vt C. de testa. l. errore, & l. ambiguitas. ff. de leg. 2. l. cum pater §. fidei tuæ. & l. vnum §. vlt. ff. de hæredi. instit. l. 1. Et est ratio in instrumentis, quia eorum fides auctoritati tabellionis innititur. cuius fides magis inspicitur q̃ error scribentis; sicut in sacramentis veritas substantialis formæ attenditur, non sanitas verborum, vt de con. dis. 4. retulerunt, & cap. si non sanctificatur. Aliud autem est in rescriptis domini Papæ, vt supra de rescrip. ca. ad audientiam. Et est ratio. quia per multorũ officialiũ manus transeunt. & tandem, in purgatorium inducũtur, hoc est ad examen vicecancellarij & correctoris, vt supra rescrip. c. cũ adeo. 35. q. 9. c. apostolicæ. Vnde nõ est verisimile quod in huiusmodi literis vitia remaneant incorrecta. & si secus inuentum fuerit, literæ sunt suspectæ, & non creditur de cã cellaria tales literas emanasse; aliud autem est in literis aliorum prælatorũ, qui non cum tanta angustia & delibe ratione procedunt Item si varietas manus notarij per alia instrumenta ab eo dem confecta notetur, derogatur fidei instrumenti. vt C. eod. tit. l. comparationes. & in Auth. eod. tit. §. sui verò. eo tñ saluo ꝙ ætas literarũ dissimilitudinem sæpe facit, non ei ita scribit iuuenis & robustus, sicut senex & tremens, languor etiam sæpe dissimilitudinem facit, calami & atramenti mutatio aufert per ,om nia similitudinis puritatem, ut in Auth. eo. tit. in prin. Item subscriptionum identitas. qui singulę debent singulorum subscribẽtium manibus annotari, vt inf. de priui. c cum olim & c. propter quæstiones. Item nominis Imperatoris vel indictionis omissio. vt Auth. vt præpo. nomi. Imperator. pub. duocu. in prin. Anni enim domini, nomen Imperatoris, & consulis poni debent in publici instrumentis, vt 23. d. ca. In nomine domini C. de apo. pub. l. 1. & in præalle. Auth. vt proponatur nomen Impera. &c. Itẽ si repugnantia inter se instrumenta contineantur, ut ff. de re. iur. l. vbi. Item si contraria instrumenta quis in iudicio producat fidei sibi ad inuicẽ derogant, ut inf. eo. ti. c. imputari. C. de eo. ti. l. scripturæ. Sed aliud est in testibus contrarijs vel diuersis ab eadem parte productis, quia tunc iudex considerare debet numerum & conditionem illorum qui dicunt pro producente, & illorum qui dicunt cõtra, ut not. sup. de testi. §. nunc uidendum. Et est diuersitatis ratio, quia instrumenta uideri pñt & apud se quis explorare debet an sibi expedit talia producere instrumenta, vnde imputaẽ contraria producenti. Quid autem testes dicturi sint, ignoratur, & ideo non est quod imputetur producenti contrarios uel diuersos. Item derogatur fidei instri. si etiam unus de testibus in instro subscriptis nõ agnoscat suã subscriptionem, ut ff. quemadmo. test. aper. l. 1. in fi. Item derogatur fidei instri, si non habeat debitum numerum testium. quod in quolibet publico instrumento requirit scdum mar. scdum alios distinguit. utrum in ciuitate cõtrahatur, an in uilla a perito literarum, uel imperito, & libram contractus excedat auri, uel non, contrahatur in scriptis, uel non, ut in auth. eo. tit. §. oportet. C. si cer. pet. aut. hodie & notauit Azo in summa sua. si cer. pet. § item & mutui. Item derogaẽ, si nõ contineatur in eo ꝙ contractus habuit testium pñtiam. ut in auth. eod. tit. §. si qs igitur. & §. sed & si quis. Sed ob. l. in donationibus. C. de don. sed illa excludit annotationem testium, non pñtiam. Vel dic ꝙ nec pñtia testium requiritur necessario, nisi in scripris agatur, eo ꝙ tota fides habetur notatio. Nec ob. in auth. de hære. & fal. §. si uero absunt. ubi requiritur pñtia testium & descriptio. uã illud spãle est in inuentario. Item derogatur fidei, si nõ si scriptum a tabellione & partibus, si hoc actũ est ut in scriptis cõtrahatur. ut C. eo. tit. l. contractus. & C. de cõuenẽ. fisci. debito. l. 2. Itẽ derogatur, si aliquid in eo inueniatur subsignatum vel subscriptũ, ut ff. ad leg. Cor. p fal. l. Pau. Item si in aliqua pte sui

sit

sit incisum. ut ff. si tabulæ tes. extra. l. 1. §. pe. Itē derogatur fidei instrumenti ex archiuo ꝓducti, si non fuerit manu commentariensis signatum ff de iure fisci. l. 8 in fraudem. §. quoties. † Derogatur fidei instrumenti, si non sit originale, sed sumptum. Exemplū autē iudex & sumptum idē supponunt originale authenticum, & exemplar idem significāt; exēplū igit iudex uel sumptū fidē non facit, ut inf. eo. ti. c. 2. 9. di. c. ut ueterū. 76. di. ca. ieiunium. 25. q. 2. c. sancimus. C. de edē. auth. si quis in aliquo documento. in Auth. ut sponsa. largi. §. & hoc quoq; iubemus; col. 9. ff famil. ercis. l. si quæ sunt cautiones. ff de actio. emp & uē. l. Titius. C. de fideic. l. instr. C. de diuersis rescriptis. l. sancimus, & ff eo. ti. l. 1. Quidā aūt contrarium dicunt. ſ ꝙ stanciū sit sumpto uel exemplo, & hoc dicebat dominus Albericus. Mouebatur autem quadam ratione & quadā lege. rōne tali, sicut originale instrumentum dicitur authenticum & ei statur, quia confectum est a publica persona, idest a tabellione sic & sumpto stādum est si à tabellione, fuerit exemplatum; quod enim præstat auctoritatem originali, idem & sumpto, scilicet persona publica. inducebat legem pro se in Auth. ut fratrum filij. §. illud, collat. 9. Et hanc opinionem tenuit donec inconuenientiam suæ opinionie fide deprehendit occulta. cum enim in causa de facto, in qua ipsę patronus erat, induceretur exemplum & pars altera fortiter allegaret, exemplo non esse credendum ipso cōtrarium asserente, tandem deductum est originale in medium, in quo quædam vitia sūt inuenta, quæ in sumpto non erant; & ex tunc visum est sibi nō sufficere sumptū, quamuis per tabellionem sumatur, & quāuis in sumpto tenor originalis contineatur de uerbo ad uerbum, ꝓpter uitia, literas & correctiones quæ possunt esse in originali, & nō in sumpto. Auth. illa ut fra. filij. non loquitur in simplici sumpto, sed loquitur in sumpto auctoritate iudiciali. cui etiā secūdum Azo. stan dum est, ut C. de testa. l. publicati. C. de re iudi. l. gesta. inf. de confir. uti uel inut. c. cum dilecta. non enim uerisimile est, iudicem auctoritatē præstitisse sumendi, si uitia in originali fuissent, ut inf. de priuil. c. cū olim essemus apud perusiū. & inf. eo. tit. c. ult. Nec obstat his decre. supra de probat. qm̄ contra falsam. quæ dicit recurrendum fore ad originale, si de gestis quæ remāserunt apud partes, dubitari contingat. Nam illa sumpta non sumuntur auctoritate & præsentia iudici, & propterea recurritur ad originale, ut sup. de probat. col. ult. Hæc & alia sunt, quæ debilitant instrumenta, saluis his quę de falso possunt obijci in strumētis, & per quæ de falsitate argui possunt. de quib. dicemus inf. de crimi. 9 fal. † Et notandum ꝙ licet instrumenta cum die & consule edi non debeant, ne fraudis fabricandę materia detur, vt ff. de eden. l. 1. §. editiones. ff. quemadmo. te aper. l. 2. §. si dubitetur. C. eod titu. l. eius. *Si tamen de falso arguatur instrumentū ratione temporis, in quo potest falsitas facilius deprehendi, ut inf. e. tit. c. inter dilectos. necessarium est instrumentum edi cum die & consule, ut C. de contrah. & comm. stipu. l. optimam. Instrumentū aūt nō uisum non pōt argui. de falsitate, ut inf. eod. tit. c. accepimus.*

SVMMARIVM.

1 *Præsumptio quid sit.*
2 *Præsumptionum species quot sunt.*
3 *Præsumptionum alia est iuris tantum, alia est iuris & de iure.*
Probatio an admittatur contra præsumptionem iuris & de iure.
4 *Bonum esse præsumitur rectè factum.*

De Præsumptionibus. Rubrica.

QVIA præsumptiones plerunque semiplenam probationem faciunt, plerunq; alias probationes adiuuant, nonunquam per se probant vt uio

lenta,

lentæ. Ideo subijcitur hic rubrica de præsumpt. tractaui de probatio. de testibus. & de fide instrumen. & inseritur. Videamus igitur quid sit præsumptio, quot sunt præsumptionum species, quibus præsumptionibus stetur, & quibus
1 non. Præsumptio † est alicuius facti dubij aliquoties semiplena, aliquoties
2 plena inuestigatio. † Tres sunt species præsumptionem, alia temeraria, alia probabilis, alia violentia. Temeraria reprobatur. ut 2. quæstio. 1. c. primo. 6. qō. 1. c. oues. inf. de sen. excomm. c. inquisitioni. Probabilis admittitur ad semiplenam probationem, vt hic in multis decr. & inf. de senten. excomm ca. inquisitioni. sup. de restit. spol. c. solicitè. & ad purgationem indicendam. ut 2. q. 5. c. presbyter. inf. de purga can. ca si qs de gradu. Violentia ad pronunciadum sufficiens reputatur. ut 32. q 1. ca. dixi dominus. inf. eo. tit. c. literis. ff. de his qui sui
3 vel alie. iur. sunt. l. filium. † Sed circa violentas præsumptiones subdistinguitur, quia alia iuris. & alia iuris, & de iure. Præsumptio iuris est, cūm ius præsumit aliquid, sed non statuit super præsumpto. & hæc præsumptio recipit contrariam probationem. & exempla super hoc 35. quæst. 3. cap. extraordinarie. 33. q. 1. ca. nec aliqua. C. de episc & cleri. authen. licentiam 22. q. 5 c. nulli. inf. de testa cap. requisisti. ff de dona. inter vi. & vxo. l. Quintus. C. eod. titu l. etiam. Præsumptio iuris & de iure est, cūm ius fingit & statuit super ficto, contra quam fictionem non admittitur contraria probatio. exempla ad hoc, inf. de spōsa. c. ad id. & c. is qui fidem. inf. de cond. appo. puras & c. de illis. inf. qui ma. accu. pos. c. insuper. inf. de sponsa. ca. cōmissum 54. distin. ca. fraternitatem 27. dist. ca. quod interrogasti 26 q. 2 c. vidua. inf. de regula & transe. ca. vidua. Et generaliter vbicunque ius statuit & fingit super ficto. Quandoq; tamen ius fingit aliud esse, quā sit; fingit enim mulierem stipulatādo rem, quæ non est. vt C. de rei vxo. ac. l. 1. in prin. fingit natum, quod non est. ut ff. de statu. ho. l. in vtero, fingit viuere quod non viuit, vt Insti. de excu. tu. §. filijs autem. fingit non esse natum, quod est natum, vt ff. de libe. & postliu. l. Titius testamento. §. Lucius. fingit non cōceptum, quia nascitur mortuus, ut ff. de verb. sig. l. quæ mortui. istas & consimiles fictiones iuris inuenimus, quas notat dominus meus in princ. summæ circa 10. prædicamenta. Et est notandum, q̄ si aliquando lex fingit bonum, canon autem malum, nam si liberæ mulieris coniunctione lex præsumit matrimonium, ff. de ritu nup. l. in liberæ. c. canon præsumit contubernium, nisi probetis matrimonium, ut 30 q. 5. c. 1. & 2. Et hoc propter periculum, quod accidere potest ex clandestinitate, nam etsi sunt alii qui uir & vxor, si tamen alter ab altero diuertat, nec possit probare matrimonium, ecclesia non cogit eos cohabitare. vt 30. q. 5 ca. si quis diuinis. §. his ita.
4 inf. de clande. despon. ca. 1. † In summa notandum est, q̄ omne bonum factum recte præsumitur actum. omne male factum praue præsumitur actum, ut infra eo. c. 1. & 6. quæst. 1. c. si omnia.

SVMMARIVM.

1 *Iuramētum quid sit, & quod iuramentum sit prohibitum.*
2 *Iusiurandum aliud assertorium, aliud promissorium.*
3 *Iuramenti assertorij species quot sunt.*
4 *Iuramentum in quib' casib. non deferatur.*
5 *Iusiurādū deferre qui possit, & nu. 6. & 7.*
6 *Iuramentum assertorium cui & quando deferri debeat.*
8 *Iusiurandi effectus qui sint.*
9 *Iuramentum res comunes habet.*
10 *Iuramenta illicita & temeraria seruari nō debent.*
11 *Iuramentum quando dicatur illicitum.*
12 *Periuri pœna quæ sit.*
13 *Periurus an sit infamis.*
14 *Periurum quotuplex sit, et quod dicatur periurium.*
15 *Iuramentū de quo in hoc tit. est de ueritate.*

DE

De Iureiurando. Rubrica.

DIximus supra pe probationibus, sed quia ex inopia probationum recurritur ad iuramentum, nam finis omnium litium est iuramentū, ut inf. e. ti. c. & si christus, circa medium. Et alibi dī. maximum remedium expediendarū litium est iuramentum ut ff. eo. ti. l. Ideò post tractatū de probationibus annecti tur iste de iureiuran. Videndum est igitur. Quid sit iuramentum. Vnde dicatur. Quot sint eius species. Quis possit deferre. & cui, qualiter sit deferendum. qualiter iurandum. & quid sit iuramenti effectus. & quæ periurij pœna. Iura-
1 mentum † est affirmatio vel negatio sacræ rei attestatione firmata. Sacræ rei ideo dixi. quia non licet iurare per creaturas non sacras. vt in euangelio. Nolite omnio iurare neq; per cęlum &c. & inf. eo. ti. ca. & si christus 22. q. 1. c. clericum & ca. considera. in Auth. vt non luxurientur contra naturam. col. 6. Sed licet per illas creaturas de quibus in iure permittitur. vt per crucem, per euangelium, p odrinem, per altare, per salutē principis & per similia verba. vt 22. q 1. c. si aliqua & q. 5. c. deierat. 1. q. 2. c. quoties 22. q. 1. c. habemus. ff. de iu. iu. l. quæ salutem. 22. q. 1. c. mouet re §. sicut etiam. Per numina improbata iurare non licet ut ff. eod. ti. l. non erit, §. 2. Per mēbrū autē Dei ꝓhibitum est, ut 22. q. 1. ca. si quis per capillum, in Auth. vt non luxurientur contra naturam circa medium. col. 6. quod prohibitum est propter quosdam hęreticos, qui dixerunt Deum humano more membra habere distincta, ut 24. q. 3. c. quidam in versi. antropomorphitę Potuit autem cōpetentius appellari factū
5 iuramentum eo quod super facto iurāt, vel iusiuratum; qa super iure qđ iurati competit, iuratur, quasi iusiurā placuit. tñ vt factum ius dicatur, quia sup facto iure iuratur. Adijcitur verò iurandū, eo quod id debet esse iuratum quod antea fuit iurandum relatione facta non ad id qđ fit, sed ad id qđ fieri conuenit, vt ff. de
2 iusti. & iure. l. ius. Insiurandi † quæ sunt species, aliud assertoriū, aliud promissorium. Assertorium quod fit de præterito, vel præsenti in quo assertitur aliquid esse vel fuisse. Promissoriū est quod concipitur super futuro, in quo ꝓmittitur dādum vel faciendum, vel non dādum, seu non faciendum. Iusiurandi † assertorij
3 tres sunt species, aliud voluntarium, aliud necessarium, aliud iudiciale. *Voluntarium* est quod pars parti defert extra iudicium, ideo sic dictum, quia ex volūtate defertur & suscipitur voluntariè, & delatum vel relatum voluntariè suscipitur, vel recusatur ut ff. e. ti. l. iusiur. Necessarium dī iusiur. quod necessitate à iudice impositā defertur, vel suscipit
4 arg. ad hoc. ff. de in litē iuran. l. vlt. † Et hoc sacramentum nō potest referri vel recusari, nisi prætendatur iusta causa recusationis, vt C. eod. tit. l. generaliter. §. sin autē. Iudiciale est illud ꝙ in iudicio defertur vel refertur a parte parti quod non est necessarium subire, imo delatū potest recusari, potest & referri. vt C. eod. tit. l. delato. ff. eo tit. l. generaliter. §. sint aūt is cui. & inf. eo. ti. c. vlt. Olim aūt non poterat recusari, sed referri, vt ff. e. titu. l. manifestæ. Vel loquitur lex illa cum iusiur. delatum suscipitur ab eo cui defertur. In casibus tamen non defertur iusiuran. vt in actione rerum amotarum, furti, & alijs famosis actionibus, vt ff. rerum amotarum. l. mar. §. vl. & l. non magis. & idem credo vbicunq; lex defert iusiur. vt C. de fideicom. l. quæstionem, C. de iure delib. l. scimus. §. licentiam. C. de iure domi. l. vl. §. vl. nisi eadem lege permittatur potestas deferendi. ut C. de bonis aucto. iudi. poss. l. ulti. Potest † iusiurandum defere omnis ille, ad quem spectat negotium proprio nomine procurator uero non potest deferre, nisi in tribus casibus, si habeat speciale mandatum, si sit datus in rem suam, uel habeat liberam & generalem administrationem, alias non ut ff. eodem titu. l. iusiurandum, §. ult. & se

& ff.de procu.l. procurator, cui libera, & l.procurator tuorum. Quid de prælato agente pro ecclesia, vel defendente, nūquid iuramentum deferre potest? Puto q̄ sic, nā & tutor, & curator, & defensor vniuersitatis deficientibus aliis probationibus possunt deferre iusiurandum super re dubia, super certa nō possunt facere gratiam, ut ff.eo.ti.l.tutor, & l.iusiurandum, quòd § ult. & C.de transact.l.præses. Iusiurandum necessarium
6 defert iudex. † Sed quando, & cui deferri debet, uideamus. Et est certum, q̄ si actor nihil probat, reus est absoluendus, ut C.de eden.l qui accusare. 6.q.ult. c.actor.infra eodem titu. capit.ult Hoc tamē fallit in quibusdam casibus, in quibus defert lex iuramentum reo, si actor nihil omnino probet, ut C.de his qui ad ec confu.l.ult §.sanè, C. de fide instru.l. ult.C.de iure delibe.l.ult.§.licentia. Et secundum hoc posset intelligi infra eo. titu.c.ult.& in Auth.de instr.cau. §.si tñ quisquam. Si autem actor probauerit, semiplene, puta per scripturam domesticam. per collationem literarum. per vnum testem, uel per fugam rei. qui finito officio debuit ibi respondere vbi gessit officium, defertur iuramentum actori, qui nouit veritatem rei, maximè si res petita sit modica, & actor sit honestus, ut in Auth.de instru.cau. § si verò moriantur. & de collatione, §.sup hoc, & § si quis autem. col.9. & ff.de re mili. l.non omnis. § ult.& ff de legiti tu. l.legitimus. Respon.1.nam & vnum testem dico inducere præsumptionem, ut ff.de dote præle l.Theopompus, & ff. quem ad.testa.aperi.l. 1.§.si vnus. Item si duo faciunt plenam probationem, ergo vnus facit semiplenam. Nec obstat, ff.de quæst. l. maritus. ibi enim non prohibuit quæstionem haberi de ancilla, quia non procederet iudicium, sed quia ancilla non debebat torqueri contra dominum suum in pecuniaria causa etiā præcedentibus indiciis, ut C.de quęstio. l. 1. Item propter enormitatem delicti à reo commissi defertur actori iuramentum, si actor non possit quæ perdidit, uel ablata singula, cōprobare, ut C. unde vi. l.si quando, supra quod metus causa.c.ult.2.q.1. c. in primis. Item propter enormitatem rei & improbitatem litigandi defertur actori iusiurandum, vt C.de iudi.l.properandum, § sinautē. Alias aūt ubi actor non nouerit veritatem rei, uel summa nō est modica, & p̄sona actori est suspecta, vel non suspecta, sed reus est ita honestus, ut actor defert reo iusiurandū ut absoluatur in contractibus bonæ fidei, uel stricti iuris in delictis, & quasi delictis propter regulam quæ est, ff.eod.titu.l.admonendi,
7 C.eo.ti.l.in bonæfidei. Iusiurandum † voluntariū deferendum est secundò voluntatē partis deferentis. Necessarium vero defertur secundum arbitrium iudicantis. Debet autem iurare is, cui delatum est iuramentū, prout est delatum, ff.eod. tit l.4.§.ult.& l.4.& l.5. in prin. & l. qui per salutem. eo saluo q̄ per improbatas religiones iurari non debet, vt in princ.
8 dictum est. Effectus † iurisiurandi est, ut ex eo detur actio in factum, si iurauerit quis sibi deberi non adiecta forma, vel rem suam esse, ut C.eod.titu.l.actori. Si autem adiecta forma quis iurauerit, dabitur vtilis actio ex eo contractu, & non tātum ei, sed aduersario, ut ecce iurauit quis se emisse a Ticio Stichum. pro 10. nam & agit ex empto ad Stichum, & tenetur ex vendito ad 10. Vel iuraui me dedisse Stichū pignori pro 10 quæ accepi mutuo, ago pignoraticia pro Sticho, & teneor certi condictione pro mutuo ad 10. uel iuraui mihi fundum in dotem datū, & ipsum possum ꝓsequi & soluto mīimonio teneor ex stipulatu, ut ff eod. tit.l.si duo, §.is qui iurauit, & §.Marcellus. Item ut seruetur quicquid per iusiurandum firmatum est, dummodo iuramentum seruatū non uergat in interitū salutis æternæ; ut inf.eo.tit.c.si vero & si vergat in præiudiciū temporale, ut inf. eo.ti.c.debitores etiā si præstetur super contractu non obligatorio de iure, ut infra eo.titu.c.cum contingat. In sum-

ma

9 ma sciendū est, † q̄ iuramentū tres habet comites, veritatem, vt iurans sciat vel credat verum quod iurat. Iudicīū id est, discretionem, vt quis discretè iuret non præcipitanter, & sine necessitate ad iurandum festinet. Item iustitiā. vt sit iustum & licitū quod iuratur. Sed si tres comites vel aliquod ex istis defuerit, nequaquam iuramentū erit sed periurium, id est illicitum vel temerarium iuramentum, vt 22.q.2.c animad
10 uertendum. † Iuramenta autem illicita & temeraria seruanda nō sunt. ut. inf. eo. ti. c. quemadmodum. & c. sicut nostris. c. cum quidem & c. sicut ex literis. Item illa quæ prioribus, præiudicant. ut inf. eo. ti. c. tua. & c. intellecto & c. ea te. In his igitur seruabis, q̄ si iuramentum fuerit euidenter illicitum, potest quis contra illud propria auctoritate venire. ut 22.q.4.c. diffinitio. & c. in malis. Et hoc ideo, quia iuramentum non fuit inuentum, ut ad inquitatē obliget ut inf. eo. ti. c. quanto. 22. q. 4. inter cætera. Ex
11 his † autem causis redditur iuramentum illicitum, quæ sequentibus uersiculis continentur. Sit iusiurandum licitum discerne notando: quis, cui quid, per quid, ad quid, cur, quomodo quando, Quis, quia ex persona iurantis redditur, iuramentū illicitum, ut cum paruulus iurat. ut 20.q.5.c. paruuli. Quod intelligo in infante, uel infantiæ proximo ut ff. eo. ti l. qui iurasse. nam doli capax iurat. ut. ff. de lib. cau. l. ul. Cui, quia persona eius, cui inratur, censetur illicita. ut 22.q.5 c. nullus. & inf. eod. titu. c. nimis. Quid, nam ratione rei quæ iuratur censetur iuramentum illicitum. ut sit iuretur id quod est mortale peccatum. ut inf eo. ti. si uerò aliquis. 22.q.4.c. iurauit. inf. eo. ti. c quēadmodum. inf. de homi. c. cum iuramento. Per quid. nam ratione eius, per quod iuratur, censetur illicitum, ut si iuretur per creaturas ut 22.q.1.c. considera & dixi supra in prin. huius tit. Ad quid. quia finis, ad quem tenditur, reddit iuramentum illicitum ut cum quis iurat ut eligatur. ut 8.q.2.c artaldus, supra de elec. c per inquisitionem. Cui quia causa, propter q̄ iuratur, reddit iuramentum illicitum, vt salratio puellæ iuramentum Herodis. vt 22.q.4.c vnusquisque. Quomodo scilicet discrete, vel indiscrete. Indiscretio enim & præcipitatio reddit iuramentum illicitum. vt 22.q.2. ca. animaduertendum. Quando. quia tempus reddit iuramentum illicitum, nō enim licet iurare in diebus dominicis, nisi p
12 pace. vt supra de fer. ca. 1. Pœna † periurij, id est fractionis liciti iuramenti, est pœnitentia septennis vt 22.q 1.c. prędicandum. hoc enim imponitur p quolibet mortali. vt 23. quæ 2.c hoc ipm. Hoc in iudicio animæ, sed in iudicio corporum pœna periurij est depositio. vt 15. dist. c. vnum. §. criminis. Sed pœna periurij hoc est temerarij iuramenti est pœnitentia annalis in foro pœnitētiali. vt 22.q.4 c qui sacramento. In foro iudiciali est amotio a beneficijs. vt inf. e. ti. c. tua. § cæterum. Sed secundum iura ciuilia iureiurandi contempta religio Deum habet vltorem. ut C. eod. ti. l. 2. nisi iuramētum in contractibus interponatur. vt ff. de crimine stellionatus. l. vlt. C. de transact. l. si quis maior, C. de dig. l. quoties. lib. 12. Quæritur
13 † an periurus sit infamis. Et circa hoc distinguit Azo. sic, cum quis iurat de præsenti vel de præterito, puta rē esse suam vel fuisse, nam si de præsenti notatur infamia, & sic intelligit, ff. de his qui not. infa. l. Lucius, ff. de cri. stel. l. 2. & ul. Ar; contra in Auth. vt li. ma. & auiæ, § quod autem a nobis, & in Auth. ut litigan. irrent. §. si quis autem liti. Si autem iurat de futuro, nō est infamis, nisi veniat contra duo, scilicet iuramentum, & pactionem, ut C. de transac. l. si quis maior. Magister Ray. in summa sua distinxit inter assertorium, & promissorium iuramentum. Periurium in prima specie nō dixit infamem, & allegauit decre. inf. de exce. c. denique, & supra de ordi. cog. ca. cum dilectus, in fi. & facit ad hoc lex illa Lucius. Sed hæc omnia mihi secundum

dum iura canonica non placent. nam dico periurium infamem esse, siue de præterito, siue de præsenti, si scienter & prudenter falsum asserat sub iureiurando, siue iuramentum sponte præstitum dando vel faciendo volens violet. ut 6. q. 1. c. infames. qui enim periurium spõte committit, mortaliter peccat. ut 22. q. 1. c. vl. ergo est infamis infamia canonica. vt 6. q. 1. c. illi qui. Item periurium crimen est vt infra eo. tit. c. querelam. supra de tempo. or. ca. vlt. ergo. est famosum. vt 25. di. §. nunc autem, in ver. in epistola verò. Ad l. autem Lucius, & ad decre. cũ dilectus, respondeo. testes quorum testimonium reprobatur, inter infames haberi non debent, verum est infamia legali quæ generaliter non ipso facto, sed per sentẽtiã irrogatur. Vel aliter, possibile est quòd testimoniũ testiũ reprobatur. Nec ex hoc solo de periurio conuincuntur, vt si negatio apta non pferat. vt 4. q. 3. c. si testes §. item in criminali. in ver. si testes nude deponant. vt 4. q. 3. §. item in criminali, in ver. solam, & cãm sui testimonij non facit manifestam. vt in Auth. de testi. §. & licet. vel quia per plures contrarium proba-
14 tur. Periurium † autem multiplex est, dicitur enim periurium falsa iuratio, q̃ si ignoranter fuerit facta & adhibita oĩ diligentia, nullam inducit peccatum. vt 12. q. 2. ca. homines. non adhibita omni diligentia est veniale peccatum. vt 25. dis. §. verum, in fi. Dr̃ periuriũ transgressio liciti iuramenti. & hoc est mortale. ut 6. q. 1. ca. q cunq;. Si vero illicitum si iuramentum, sciẽter hoc iurare, pctũ est. sed contrauenire, nõ est peccatum. vt dixi sup. prox. §. dicitur periuriũ indiscretum iuramẽtum, & istud est ueniale peccatum. ut 25. di. §. criminis, in fi. dr̃ periurium mendaciũ iurõ firmatũ, & istud semper est mortale vt 22. q. 2. ca. homines. nisi fiat loco. vt 22. q. 2. ca. quod ait. vel simulatorie. vt 22. q. 2. capit. vtilem.
15 Vltimo tandum † est, q̃ hoc iurũ, de quo hic tractatur, est de veritate. vt ff. eo. ti. l. quoties in f. eo. ti, c. ex literis, & iõ si deferatur alicui qui non nouit veritatem, impetret sibi remitti vel dari sibi tẽpus vt certioretur. vt ff. eo. ti. l. iusiur. & ad pecunias. ff. rerum amo. l. mar. §. qui rerum. Iuramentum de calum. est de opinione seu credentia, ut dixi sup. de iuramentum calum. Iuramentum uero, quod præstatur in litem, est de affectione & assertione, de quo tractatur, C. & ff. de in litem iurando.

SVMMARIVM.

1 *Exceptio quid sit.*
2 *Exceptio peremptoria quæ dicatur, quando et qualiter opponatur.*
3 *Exceptionum dilatoriarum diuisio, & multiplicis differentia.*
Exceptiones tam dilatoria quàm peremptoriæ, seu anormalæ in qua parte iudicij proponantur.
4 *Exceptionum aliæ perpetuæ, aliæ temporales, aliæ personales, aliæ reales.*
Exceptiones prædictæ qualiter opponuntur.
5 *Exceptionis effectus quis sit.*
6 *Litis contestatio an fiat per exceptionem peremptoriam.*
7 *Excommunicatus an repellatur ab agendo.*
8 *Exceptio excommunicationis non tollitur per replicationem excommunicationis, si de maiori excipiatur & replicetur.*

De Exceptionibus. Rub.

DICTVM est supra de proba. de testibus, de fide instr. de præsumptio. & de iureiuran. ad quod recurritur in defectum probationis, ut sup. in prox. tit. dictum est. Sed quia is qui exceptione utitur, onus probationis in se recipit, ut ff. e. tit. nã p exceptionem quis defendit & iuuat, sicut p actionẽ, ut instit. eo. tit. in princ. Ideo subiicitur hic rubr. de exceptio. Videamus igitur, Quid sit exceptio. Quæ sit exceptionum diuisio. Quando, Qualiter, & a quibus apponatur. & quis sit exceptionum effectus.

S Exceptio

1 Exceptio † est aliquando actionis exclusio, plerunque enim competit actori actio, & eam per exceptionem excludi oportet. Nam si metu coactus, vel dolo inductus, aut errore lapsus tibi stipulanti promitto iure ciuili obligatus sum. si ex stipulatu agatur, rectè quidem agitur; sed iniquè, & ideo per exceptionem quod metus causa, vel doli mali, aut in factum, excludendus. est actor. Item si tibi pecuniam promisi spe futurę numerationis, & si non numeraueris teneor tibi ex stipulatu, & potes contra me agere sed te per exceptionem repellam. Item si pactum feceris mihi de non petendo, nihilominus remaneo obligatus, quia pactum non tollit ciuilem obligationē, sed elidit. vnde exceptione opus est. Item si contra me egisti, & per sentētiam extiti absolutus, si verus etiam 3 ditor natura maneo obligatus. ff. de condi. inde. l. vl. & propterea necessaria est exceptio; vt probantur hæc omnia. Insti. de excep. Aliquando excèptio est nō actionis, sed intērionis exclusio; vt si petas a me. 10. & ego dico solui, si uerū est ꝙ excipiēdo dico scilicet soluerim, nulla competit tibi actio. quia solutione eius quod debetur tollitur omnis obligatio, vt Insti. qui. mo. tol. ob. in princ. Et ꝙ exceptio aliquando non actionē, sed intentionem vel actorem excludat,

2 probatur ff. eo. titu. l. Exceptionum † alia dilatoria, alia peremptoria, alia anormala. Peremptoria est quæ semper obstat agenti et quæ perimit actionem si quam inuenit perimendam, vel saltē intentionem excludit vt superius dictū est. vt exceptio doli mali. rei iudicatæ, pacti conuenti perpetui. Nam si pactum de non petendo ad tempus interuenerit, exceptio quæ oritur ex hoc pacto nō est peremptoria, sed dilatoria. vt Insti. eo. tit. §. appellatur. Regulariter autem perēptoriæ exceptiones opponi possunt vsque ad sententiam. Hoc tamē fallit in quibusdam quæ etiam post sententiam proponūtur vt exceptio Macedoniani, & Velleiani. vt ff. ad Mace. l. tñ si non opposita. imo solutum per errorem omissa exceptione Macedoniani repetitur, ut ff. de condi. inde. l. qui exceptionem. Itē fallit in quilibet peremptoria à milite per simplicitatem omissa. Nam eo post sententiam opponere potest, vt C. de iu. & fac. igno. l. 1. Fallit in exceptione, quæ competit donatoris, vt non condemnetur nisi inquantum facere pōt; qa & si in solidum condemnetur, adhuc locum habet exceptio. vt ff. de re iudi. l. Nescennius. §. vlt. Item fideiussor insolidum cō demnatus etiam post sententiam implorare potest mandati sibi actiones contra fideiussores. vt ff. de fideiuss. l. si fideiussore §. idem respondit. Item fallit in quibusdam exceptionibus, per quas cō tenditur iudicium retro nullum fuisse, vt no. supra de proba. §. actor. Dilato riarum exceptionum † quædam sunt de clinatoriæ iudicij, quædam dilatoriæ solutionis. Declinatoriæ iudicij, ut exceptio contra rescriptum, contra libellum. Exceptio contra personam iudicis de suspecto. Exceptio de ferijs. Exceptio de loco non tuto. Exceptio procuratoria. Nam per tales exceptiones non litem inficior, sed differo vel euito personas, vt ff. e. l. 2. in fi. Dilatoriæ solutionis, vt exceptio pacti conuenti temporalis, vt ff. eo. tit. l. 3. §. 1. Item exceptiones quæ dantur quibusdam personis, vt non conueniantur nisi inquantum facere possunt. vt ff. de re iudi. l. sunt qui. Ideò autem dicuntur dilatoriæ, solutionis, quæ differunt integram & totalē solutionem, donec debitor vel eius hęres ad pinguiorem fortunam deuenerit. & hoc respectu exceptiones prædictæ dicuntur temporales, non ppetuę; quia nō est verisimile ꝙ nec debitor nec eius hęres vel hęredis hæres in infinitum non deueniant ad pinguiorem fortunā. nec enim pauperibus industria uel augmentum patrimonij, quod laboris & multis casibus quæritur, interdicendum est vt C. ar. tutel. l. si defunctus. Alio tamen respectu dicuntur peremptoriæ, quia possunt proponi ante litem, & post litē con-

conteſtā. imò & poſt ſententiam ſecundum ne plus extorqueatur quàm condē natus facere poſſit, ut ff. de re iudi. l. inter eos in fi. & l. cum ex cauſa, ff. de uer. ſig. l. in condemnatione. Et hac ratione anormalæ dici poſſunt, quia nec dilatoriarum nec peremptoriarum regulam imitantur. Quando autem proponendæ ſunt & probandæ tam declinatoriæ quàm dilatoriæ duxi ſupra de proba. §. reſtat uidere. Sed hoc ſciendum eſt, q̄ ſi dilatoriæ nō proponātur ſuo tempore, quia competere ignorantur, nihilominus & poſtea locum habēt, ut inf. e. tit. c. paſtoralis, ſup. de teſti. c. p̄ſentiū, ſup. de off. del. c. inſinuāte, inf. qui ma. acc. poſ. cap. conſuluit. Anormalæ ſunt per quas contenditur nullum retro fuiſſe iudiciū quæ ideo dicuntur anormale, quia non ſequuntur regulam uel naturam aliarū exceptionum, nam locum habēt ante litem conte. & poſt litem conte. ante ſententiam, & poſt. ut no. ſup. de probat. §. actor. Sed illæ exceptiones quæ dantur certis perſonis, nō ut conueniantur niſi inquantum facere poſſunt, anormalæ dici poſſunt, ut dixi, ſup. §. proxi. Itē exceptio non numeratæ pecuniæ, & exceptio nō ſolutæ dotis, quo ad quid anormalæ dici poſſunt, quia cum alias exceptiones obijciens probare habeat quod opponit ut ff. eodem tit. l. in exceptionibus. In prædictis duabus ſecus eſt, quia non is qui excipit probare debet, ſed q̄ petit probare habet, ut C. de non numer. pecun. l 3. Quod uerum eſt infra biennium, ut C. eodem titu. l. in contractibus. Et idem dico in exceptione non ſolutæ dotis, cum ſecundum uaria tempora, quæ circa hoc ſtatuuntur in Authen. de tempo. non ſolutę dotis, coll. 7. contingit & aliud mirabile in prędictis exceptionibus, nam qui alteram ex illis proponit, ſimul & litem conteſtatur & exceptionem opponit, cum alias per peremptorias exceptiones conteſtatio litis non ſoleat fieri, ut infra notabo. 4 Fiunt † & alię diuiſiones exceptionum, quia alię perpetuę, alię temporales, ut ff. eo. ti. l. 4. aliæ perſonales, alię reales. Perſonales non tranſgrediuntur perſonas earum quibus cō petunt. Rei cohærentes alicui competunt, & omnibus qui ex perſona illius conueniuntur, ut ff. eodem titu. l. exceptiones in princ. & §. rei. Opponuntur exceptiones peremptorię, cum agitur, vnde ſi nunquam agatur, nunquam excipietur, & hac ratione dicuntur exceptiones perpetuę, ut ff. de doli excep. l. pure, §. ult. & C eo. titulo l. ſi pactum. In qua autem parte iudicii proponatur tā dilatorię quam peremptoriæ ſiue anormalæ, dictū eſt. Exceptio datur reo. Replicatio actori vt ſupra de renuncia. ca. ſuper hoc. infra eodem titul. c. a nobis, & cap. dilecti filij. Inſtitu. de replica. Aliquando largo ſumpto uocabulo dicitur replicatio etiam exceptio quæ actori competit, vt ff. eodem titul. l. 2. §. 1. † Effectus exceptionis eſt, ut per dilatoriam differatur iudicium, uel euitetur perſona iudicis, uel procuratoris per peremptoriam perimatur actio agentis, uel intentio excludatur, ut ſupra in princ. not. 5 6 Sed quæritur an † per exceptionem peremptoriam fiat conteſtatio lit. vt ſi vendicem a te fundum, & tu excipias de præſcriptione. Et uidetur quòd non. Nam exceptio eſt actionis excluſio, ut ſuperius dictum eſt, non autem opus eſt actionē excludi cui contradictum non eſt. Ante enim neceſſarium eſt ut conteſtatio præcedat & demum quandocunque uſque ad ſententiam, locū habēat peremptoriæ, ut C. eodem titulo l. ſi quidem, & l. præſcriptionem, & C. de lon. tempo. præſcri. l. emptor, C. de ſen. reſcin. non poſſe. l. peremptorias. Item oportet prius per contradictionem ordinarium iudici, & demū ad defenſiones accedi, ut not. ſupra de litis conteſta. §. ſit autem conteſtatio. Sed contra nam inſtituta actione & oppoſita exceptione peremptoria, videtur eſſe iudicium, ut ff. de inter. actio. l. ſi filius, §. exceptionib. Item per exceptiones non numeratæ pecuniæ, & non ſolu-

tæ dotis, fit contestatio litis, ut dixi, sup. §. anormulæ. Item facit pro hac parte sup. de dolo & cõtu. prout ibi post exceptionem præscriptionis oppositam proceditur ad diffinitiuam, vtpote lite quæ ingeritur contesta. & melius, inf. de app. c. cum causam sumpto argumẽto à contrario sensu, quod est fortissimum, vt ff. de offi. eius cui mã est iurisdictio. l. 1. Solutio puto non fieri contestationem vnde si peremptoria opponatur antequã rñdeatur ad libellum, erit tunc illa exceptio intentionis exclusio, & sic intelligo quod legitur, ff. de condit. inde. l. eleganter, §. si quis post transactionem, & ff. quod met. cã. l. metũ, §. sed quod ait, in fin. ff. de neg. gest. l. si autem, §. si quocunq; Si verò postquam iam respõsum est ad libellum, & contestatio facta est, opponatur exceptio peremptoria, erit actionis exclusio. Ad decr. prout rñdeas sicut respondi, sup. de litis contest. §. cõtestatio. Ad aliam cum causam respondeas, q̃ ibi cessat argm̃ à contrario sensu, ut alibi, C. de episc. & cleri. l. conuenticulas, infra de uerb. sig. c. quod dicitur 24 q. 2. c. priusquam. Vel ibi Papa magis inspexit opinionem iudicum veritatem. Quæritur † de excommunicato an 7 repellatur ab agendo? Rñdeo sic, etiam si non opponatur exceptio, scilicet officium iudicis, ut inf. eo. c. exceptionem, in fi. Quod intelligo si non solus nouit. Nam si solus, non posset eum vitare in publica communione, ut 6. q. 2. ca. si tm̃ & c. placuit. Reum autem excõicatio nõ excludit, quia trahitur ad iudicium. Iudicium enim redditur in inuitum, ut ff. de verb. oblig. l. inter stipulantem, & iõ omnis legitima defensio reseruatur eo excommunicato, ut inf. eo. tit. c. cum inter. Item à prosecutione appellationis non repellitur excommunicatus, si originaliter fuerit reus, ut inf. e. c. significauerunt, nec ab impetrando, etiam si nõ faciat mentionem de excommunicatione, in quo duo requiro, q̃ excommunicatus reus fuerit in primo iudicio ī quo appellauit & super quo impetrat. Item q̃ excommunicatio non contingat id super quo impetrat, alioquin literæ impetratæ in forma cõi non facta mẽtione de excommunicatione elidi possent, vt no. sup. de rescriptis, c. dilectus, & secundum hoc intelligo, inf. eo. ti. c. vl. Actor verò excommunicatus impetrare non posset super quocunque non facta mentione excommunicationis, vt inf. de sententi. excom. c. per tuas, sup. de officio ordinã. ex parte sup. de offi. del. c. cum contingat. Sed † quæritur an exceptio ex- 8 communicationis tollatur per replicationem excommunicationis, si de maiori excipiatur, & replicetur. Et licet olim diceretur, q̃ sic, per decreta, inf. eo. ca. a nobis, sumpto argu. a contrario sensu. Hodie tamen dicendum est q̃ non per aliam. inf. eo. ti. c. dilecti.

SVMMARIVM.

1 *Præscriptio quid sit, & in quibus locum habeat.*
Vsucapio in quibus rebus locum obtineat.
2 *Præscriptio canonica quæ requirat.*
3 *Præscriptio quibus modis interrumpatur.*
4 *Præscribi quæ non possint.*
5 *Præscriptionum species quæ sint.*
6 *Præscriptio quæ contra ecclesiam Romanã currat.*
7 *Vsucapio triennij an in rebus ecclesiasticis mobilibus & profanis locum habeat.*
8 *Præscriptionis qui sint effectus.*
9 *Præscribi an possit mala fide, etiam longissimo tempore.*
10 *Habens conscientiam rei alienæ post completam præscriptionem, an illam restituere teneatur.*

De Præscriptionibus. Rub.

VIDIMVS de exceptionibus, sed quia frequẽter ex præscriptionibus obijcitur exceptio, ideo subiicitur hic Rubrica de præscrip. Videamus igitur, quid sit præscriptio. Quæ exigantur in præscriptione. Quot sint species

ſpecies præſcriptionum. Quæ ſecundū iura canonica præſcribi non poſſunt. Quibus modis interrumpitur præſcriptio. & quis ſit præſcriptionis effectus.

1 Præſcriptio † eſt ius quoddam ſubſtantiam ex tempore capiens, i. firmitatem. Habet autem locum præſcriptio in rebus immobilibus, vſucapio verò in mobilibus rebus, quæ aliter deſcribitur ſic videlicet, vſucapio eſt acquiſitio dominij per continuationem poſſeſſionis tēporis lege diffiniti, ut ff. de vſucap. l. 3.

2 Exiguntur in † præſcriptione canonica quatuor. Primum bona fides, q̄ is qui poſsidet credat rem ſuam quam poſsidet, uel credat tradentem eſſe dominum & ius diſtrahendi habere, licet erret in facto, ff. de uerb. ſignifi. l. bonæ fidei. Et hæc bona fides ſemper præſumitur, niſi probetur mala. cum lex dicat præſumi ignorantiam, niſi probetur ſcientia, vt ff. de proba. l. verius. Præſumitur autem mala fides, ſi denuncietur emptori, ne emat, C. de rei uēd. l. ſi fundum, vel quia opus contra legem mercatur, ut C. de agri. & cen. l. quemadmodum, vel ſi emit a procuratore meo per concluſionem. vel cum quis emit a luxurioſo, cum ſciret protinus eum ſcorto pecuniam daturum, ut ff. de uſucapio. pro emp. l. qui fundum, §. qui ſciens, & l. ſi quis. Sed quandoque quis habet conſcientiam rei alienæ, & tamen vſucapit, puta ſi decretum iudicis interueniat, ut ff. de noxa. l. generaliter. 16. q. 3. c. placuit, & cap. ut quicunque. infra eo. tit. c. 1. Illud autem non obeſt accipienti mala fides tradentis, ut ff. de diuerſis & tempo præſcri. l. an uitium. & argu. infra eo. tit. c. de quarta. Sed arg. contra, ff. de præſcrip. 10. uel 20. anno. auth hodie. ſed illud de præſc. 10. uel 20. an. In præſcriptione verò. 60. annorum non nocet, dummodo nolit poſſeſſor vti acceſsione temporis illius. vt ff. de acquir. poſſ. l. Pomponius. §. cum quis. Item dicitur bona fides, licet erret in iure, ut infra de iur. pa. c. cura paſtoralis, ff. de pet. hære. l. ſed & ſi, §. ſcire licet. ſecus ſit in uſucapione, ut ff. de uſuca. l. nunquam. Item bonæ fidei eſt quis, licet conſcientiam habeat dubiam, vt ff. de uſuca. l. quid ſit, § bonæ. Secundū, iuſtus titulus, ut infra eo. tit. c. ſi diligenti. Qui an probari habeat in iudicio, dubitatur. Et videtur q̄ ſic. quia cū exigatur in præſcribendo, ut dictum eſt, neceſſe eſt illum probari, ut ſup. de proba. c. licet, infra de decimis, c. dudum. tēpus enim ſolum non eſt modus inducendæ vel tollendæ obligationis, ut ff. de actio. & oblig. l. obligationum fere. §. placet. Et hoc verum eſt, ſi titulus pro non titulo habeatur. vt in prædicta decre. dudum. Appello autem titulum poſſidendi cauſam, utpote donationem, emptionem, permutationem, & conſimiles. Exigitur ergo in præſcriptione cauſa vera; nō legitima. nam ſi legitima foret, præſcriptio locum non haberet; quia non poteſt eadem res ex duabus cauſis acquiri, ut ſup. de fide inſtrumen. c. inter dilectos. Nec poſſet titulus duplicari, ut C. de contrahen. empt. & uen. l. cum res, ff. de acqui. poſſ. l. poſſideri, §. ex pluribus Inſtitu. de actioni. §. diſcretis. Inuentio tamen ex duplicato titulo excipi, ut inf. de conceſſ. præbend. c. poſt electionem. Sed illud ideo cōtingit. quia non prohibetur quis diuerſis exceptionibus vti, ut ff. de excep. l. nemo, & ff. de inoffic. teſtamen. l Pomponius, §. ſed nec impuberis. Ex pluribus autem cauſis nobis aliquid deberi poteſt, ut ff. de reg. iur. l. non vt ex pluribus. & ſolui, ut ff. de ſolut. l. cum quis, §. de peculio. Non tamē ex pluribus cauſis aliquid noſtrum fieri poteſt, ſed ex una, ut in d l. non ut ex pluribus, C. de iure dot. l. 1. ff. ad l. Fal. l. fundo. Item poſſumus ex pluribus cauſis rem poſsidere, ut in prædicto §. ex pluribus. Nam quamuis una ſit poſſeſſio, tamen plura ſunt genera poſsidendi, ut in prædicta l. poſſideri, §. generaliter. vnde de cauſa præſcribendi ſic intellige, ut uera cauſa interueniat non legitima. In hoc pono exemplū. In donatione quę fit ab epiſcopo ſine cōſenſu capituli. huc ē verus titulus, nō legitimus,

tñ nec sufficientem præstat causam possidendi & præscribendi. & secundũ hoc potest intelligi. infra eo. tit. c. de quarta. infra de iure pa. c. cura pastoralis. Sic & erroneus titulus præstat cãm præscribẽdi, ff. pro emptore, l. quod uulgo, ff. pro suo, l. ult. Verius tñ puto, non esse necessariũ probari titulum possessionis, nisi quis possideat pro hærede, vel pro possessore, vt C. de peti. hær. l. cogi, & 2 q. 5. §. 1. vel nisi sit præsumptio contra possessorẽ, ut C. de prob. l. siue possidetis, vel nisi quis sponte titulum alleget, ut sup. de prob. c. licet, inf. de deci. c. dudũ, sufficit. n. probari temporis continuationẽ, ut sup. de prob. c. ex literis, 18 q. 2. seruitium. & 1 q. 3 quæritũ. & C. de præscrip. 30. anno. an lex competit Tertiũ, continuata possessio. s. q̃ res sit possessa continuẽ usque ad finẽ præscriptionis sine interruptione, ut inf. eo. tit. c. illud, & ca.

3 auditis. † Fit aũt interruptio naturaliter, vt cum prædiũ, quod præscribitur, inundatur, vt ff. de bonis auth. iud. poss. l. cũ unus, §. ult. Et hæc interruptio prodest omnibus habentibus ius in re, ut ff. de usuca. l. naturaliter. Fit interruptio ciuiliter per synodalem proclamationẽ, ut infra eo. tit. c. sanctorũ. Per quasi contestationem, ut C. ubi in rem actio. l. 2. supra ut li. non contestata. c. qm̃ frequẽter. in fi. Per contestationẽ, ut C. de lon. tẽ po. præscrip. l. nec bona. Per executoris conuentionẽ, ut C. de præscrip. 30 ann. l. cum notissimi, in princ. quæ quasi cõtestatio dicitur, ut ff. de actio. & oblig. l. constitutionibus. Per debiti agnitionẽ vel fœnoris solutionem, ut in l. cum notissimi, §. sed & si quis per solam precũ oblationem, & ad rescriptionem, in annalibus, & prætoriis actionibus, ut C. quando li. princi. litis con. fa. l. 1. & 2. C. de anna. excep. l. ut perfectius. Item fit interruptio, si is contra quem præscribitur, nanciscatur possessionem rei, quæ præscribitur, ut in l. cũ notissimi, §. mo. Itẽ fit interruptio per solam libelli oblationem furore, infantia, vel dignitate aduersarij impediente me agere, ut in l. ut perfectius. Item exigitur in præscriptiõne canonica, q̃ res sit præscriptibilis.

4 † Quædam enim sunt quæ præscribi nõ possunt, ut subiectio. infra eo. tit. c. cum non liceat. Sed contra infra eod. tit. c. auditis, infra de capel. mona. c. dilectus, infra de priuil. c. cum olim. c. propter quæstiones. supra de excep. c. cum uenerabilis in fi. In omnibus illis innuitur, q̃ cõtra subiectionem & obedientiam præscribatur. Ad quod respõdeo, subiectus per se tantũ non præscribit libertatem contra subiectionem, sed si priuilegium libertatis concedatur a superiore in enormen læsionem illius, cui subiectio debeẽ quamuis possit implorare ut priuilegium reuocetur, ut infra de deci. c. dilecti, & c. suggestum, infra de don. c. apostolicæ, huic iuri hoc implorandi præscribitur a subiecto. Ad hanc solutionẽ accedit, C. de fundis patrimonia. l. ulti. Vel subditus contra obedientiã præscribit, dũ eã illi debitam esse prætendit, cui tanto tempore se præstitisse allegat, ut præscriptio sit inducta. & sic loquitur d. c. cũ olim. Et licet sic dixerim, põt tñ subiectus contra prælatum suum præscribere per seipsum quod pertinet ad prælatum, ut infra eo. tit. c. de quarta. infra de iure pa. c. cura. Visitatio, & procuratio. ut infra eo. titu. c. cum ex officij. Item non præscribitur limes, nec quæ limitibus adhærent, ut infra de parroch. c. super eos. supra de proba. c. cum causam. 16. q. 3. c. licet. Sed contra. infra eo. tit. c. quia iudicante. Ad quid ergo fines prædiorum præscribuntur? vt ibi & 16. q. 4. c. nolumus. supra de prob. c. ex literis. Fines autem prouinciarum, parrochiarũ, & diœcesium non ut in primis iurib. Itẽ publicæ functiones. vt 16. q. 3. c. dilectio. §. põt, circa fin. Itẽ decimæ a laico, ut inf. eo tit. c. causam. Itẽ colonus non præscribit fundũ, quẽ colit, ut C. de præscr. 30. uel 60. annorũ. l. male agitur. Item uia publica non amittitur non vtẽdo, ut ff. de uia publica. l. uiã. Itẽ aquæductus, ut C. de aquæductu. l. diligenter, li. 11. & C. de fundis rei priua. & sal. diui

næ do-

næ domus l.usus aquæ lib.11. Item quæ dã insignia Romanæ eccleſi.ut 93.di.ca. illud. Sunt etiam quædam, quæ præſcri-ptiones impediunt, vacatio eccleſiæ, ut infra eod.titu.capit.1.& capi.de quarta. Hoſtilitas,ut infra eod.titu.ca. ex tranſmiſſa.16.q.3.c.prima actione & ca.porro.Hæreſis prælati, cõtra quẽ præſcribe re quis intendit ut infra eod.tit.c.1.in fi. Vita malè alienãtis,ut 16.q.3.cap ſi ſacerdotes.Tempus ſchiſmatis,ut infr.eo. cum nobis. Item minor ætas, C.in quibus cau.non eſt neceſ.in integr.reſtit l. ult.Patria poteſtas impedit, ne filio currat præſcri.vt C. de bo. quæ libe l. quæcunque.Item matrimoniũ impedit, ne contra uxorem præſcriptio currat in rebus dotalibus, ut C. de iure do l. in rebus,§.omnis. Itẽ tempus abſentiæ, ut cũ is, contra quem præſcribitur, profectus eſt in ſubſidiũ terræ ſanctæ, uel alias de mandato Domini Papæ uel ſine,cũ fortẽ occurrit ſarracenis vel aliis fidei hoſtibus chriſtianos exterminare uolentibus, impedit præſcriptionem quo ad effectum,quia ſubducitur de tempore præſcriptionis tempus illud, quod in abſentia effluxit per in integrũ reſtitutionem. Primum fuit medium ultimum ue.& ſic non profit nec obſit quod euenit, ut ff. quibus ex cauſis.l.1.in prin. & l. uidelicet unde & ſi præſcriptio ſit completa in præſentia eius,contra quem præſcribit,adhuc poſtulari poteſt per integrum reſtit.ut ſubducatur illud tempus quod lapſum eſt in abſentia. Sed & ſi in pluribus uicibus quis abfuerit, omnium abſentiarum tempora ſubducentur. Hæc ſententia æquitatem habet,& iuuatur legibus, C.de teſt mili.l. quod tẽpore militiæ,ff.ex quibus cau.ma.l.nec nõ.§ ſi qs ſæpius,C.de tẽpo in in integ.reſt.l.ult C. quibus non obſt.lon.temp.præſcr.l.præſcriptione.Nec mireris ſi dicam de præſcriptione currere contra eccleſiam,ſed tempora de præſcriptione ſubduci,nam contra eccleſiam currit præſcriptio, ut ſupra de in integr.reſtit.§.2. Sed aliud eſt in minore,ut ibidem notaui.Alii uerò dicunt,tunc demum reſtitui aliquem & tempus de præſcriptione ſubduci, cũ in abſentia eius contra quem præſcribitur,completa eſt præſcriptio,uel parum poſt reuerſionem illius. Et hoc colligũt ex uerbis prætoriis,qui ait. Si quid ex bonis abſentis cauſa reipublicæ præſcriptum fuerit, cũ is abeſſet poſtea uel reſtituam,quod poſtea,ad modicum tẽpus refertur ſcilicet, dum quis poſt reuerſionem ſuam conducit hoſpitiũ,componit ſacrinulas, quærit aduocatũ; hæc enim modica præſentia, abſentia reputatur,ut ff quibus ex cauſis ma. l. ab hoſtibus, §.ſed quòd ſimpliciter, & ſimile ff.de uerb. ſig.l. hæc adiectio. Qui hoc dicunt,habent rõnem talem,ſi pſcriptio in abſentia cõpleatur uel parũ poſt, qđ tempus pro abſentia reputatur, ut dictũ eſt,iuſtum eſt ut reſtituatur,quia legitur cum in abſentia.Sed vbi in præſentia cõpletur,quamuis is contra quẽ præſcribit aliquo tpe de præſcriptione abſens fuerit nũc læditur cũ cõpletur, & nõ tũc cũ abfuit.Ad qđ tñ reſpondet dñs meus, qꝫ etſi tũc nõ læditur, lædebatur tñ, nã ex totali tpe pſcriptionis intelligitur quis lædi non tantũ ex eo quo pſcriptio completur, alias ultimo momẽto tpis pſcriptionis tantũ deberet quis reſtitui.eo n. tpe quo præſcriptio conſumatur. Et ſic ſm eos,eo tantũ tpe quo læditur effectiuè Quod eſt ſatis abſurdũ. Dicit tñ dominus meus in ſumma, qꝫ ſi prima ſententia ſit æquior, poſterior tamen eſt ſecurior ſecũdũ leges. Species præſcriptionum multę ſunt.† Eſt.n.pręſcriptio 10. dierum,quæ currit cõtra appellãtem,ut 2.q.6.c.biduum Eſt & ſex menſiũ, ut in redhibitoria actione,ut ff de redhi.ac.l. ſi tantum,§.2. Et in beneficiorũ collatione,ut infra d. conceſ prębend. capitul. nulla. Et in expectatione abſentium, cum agitur de ſpirituali conjugio cõtrahendo,ut ſupra,ut lite non cõte. c. quoniam,§. ſi uerò aliter. Item eſt præſcriptio trium menſium, quę currit capitulo non eligenti,ut ca.di.50. poſt quã 63 diſt. c.obeuntibus,ſupra de elec.cap.ult

Et eiusdem temporis præscriptio currit electo negligenti petere cõsecrationem. seu palliũ 100.di.c.qñ, supra de transla. cap.inter corporalia. Est & unius anni, quæ obijcitur agenti iniuriarum, ut C. de iniur.l si non conuicij. Et eadem opponitur non prosequenti appellationẽ, ut infra de appel.ca cum sit romana. Itẽ non utenti rescripto,ut sup.de præscrip. cap.si autem.& c.plerunque. Est & biennij,quæ currit debitori, ut C.de non nu. pe.l.in contractibus. Est & triennij,ut infra eo.tit.c.1. Est & quadriennij, ut 16.q. 3 c.quas actiones, C.de quadriennij præscrip.& hæc competit fisco & contra fiscum,ut ibi. Est & decennij uel uicennij, quę requirit titulum & bonam fidem, etiam secundum leges ut 16.q.3. c.§ potest. Est & præscripto.30.vel 40. annorum, de quibus præcipuè in canonibus tractatur Et licet antiqui canones admittant contra ecclesiam præscriptionem.30 annorum,ut 16.q.3 c.1. 2.& 3. hodie tamen sola 40.annorum præscriptio admittitur contra ecclesiam, ut infra eodem titulo c.de quarta. c. ad aures
6 & c.illud auditis.†Sed contra romanam ecclesiam non nisi centenaria currit prę scriptio,ut infra eodem titulo capitu.ad audientiam,& c.cum anobis.16.q 3 ca. quas actione. Quæritur de præscriptione quadriennii, quæ currit aduersus cũ, cuius rem Imperator donat. C.de quadriennii præscri.l.bene a Zenone, an cõtra ecclesiam locum habet? Respondeo non ar.12.q.2.c.quicunque infra de reb.
7 ec.non alte.cap.1. † Item quæritur an usucapio triennii in rebus ecclesiasticis mobilibus & ꝓfanis locum habeat. Respõdeo sic,ut in præalle.l. quas actiones, qũdam tamen dixerum, ꝙ non,sicut nec in rebus fisci, ut instit. de usu, §. res fisci. Quę autem sint, quæ præscribi non possunt, dictum est supra eo.§. item exigitur. Item quibus modis interrumpitur præscriptio, dictum est supra eo.§. fit autem. Restat quis sit ef-
8 fectus præscriptionis. † effectus quadragenariæ præscriptionis est talis, qua lis est effectus longæ præscriptionis secundum leges, quia quæ requiruntur in longa præscriptione, eadem & in longissima secundum canones, scilicet bona fides, & iustus titulus & ꝙ res sit præscriptibilis ut superius dictum est. Ex longa uerò præscriptione acquiritur exceptio contra dominum rei, uel creditorem cui res sic obligata, ut C. de præscrip.30.uel 40. annorum. l. si quis emptionis in prin. Sed cum exceptio sit actionis exclusio, ut ff. de excep.l.2. & no.supra de excep.patet quòd directum dominum remanet apud ueterem dominum, unde & rem uendicare potest a quolibet possessore, præterquam a præscriptorem, uel ab illo quia ab eo possidet. Præscriptor autem habet utile dominum ut C.de bo. ma. l.1. in Auth.nisi tricennale, quæ est in Auth. de nup. §. si verò expectet,col.4.unde habet utile rei vendicationem etiam contra ueterem dominum, cum lex dicat per præscriptionem mutari dominum,ut ff.de usucap.l. eum qui ædes. Non mireris, si per usucaptionem acquiratur directum dominum rerum mobilium, per præscriptionẽ utile in rebus immobilibus; quia mobilia facilius transeunt & mutantur,quam immobilia, sicut ex ipso nomine patet,& probatur ff.de acquirẽ. pos.l.si rem mobilem. Et si quæratur, quæ sit ratio quare perscriptionem tollatur hypotecaria actio. vt l. si quis emptionis, & non per usucapionem triennii,ut ff.de pigno.l. 1. § cum prædium, & ff.de usuca.l.iusto.§.non mutat, C.de pigno.l.usucapio.Respondeo, quia per præscriptionem acquiritur exceptio, quæ omnem prorsus actionem excludit,ut inf.eo.ti.c ad aures. Sed per usucaptionem triennij acquiritur solum dominium, quæstio autem pignoris ab intentione dominij separatur, ut in prędicto,§.cum prædium. In summa quæ
6 ritur † an cum mala fide prescribi possit etiam longissimo tempore? Respondeo non, quia bona fides exigitur in prescript.one canonica, vt 34. quæst.

2.c.si

2.c.si virgo.inf.eo.ti.c.vigilāti, & c.si diligenti. ita vt in nulla parte tpis prescriptionis possessor conscientiā rei habeat alienæ ut inf.eo.tit.c.vlt.In quo iuri ciuili derogatur expresse, sicut & in qbusdā aliis.sup.de dolo & cōtu.c.1.sup.de offi.de le.c.super qōnū.sup.de resti.spo. sæpe contingit.inf.de test.relatum. Sed si quæratur, qualiter ecclesia potuit hoc constituere in præiudiciū laicorum. Rñ deo, bene ratione peccati, ut sup.de iudi.c.nouit. Sed pono, q̄ post cōpletā p̄scriptionem incipiat quis habere conscientiam rei alienæ, nunquid tenetur rem restituere prior dño? Videtur quod sic. Quia nō dimittitur pctm̄, nisi restituatur ablatū, vt 14.q.6.ca.si res aliena, & nullus numerus defendit annorum, vt 33.q.2.c.si virgo. Sed contra. completa præscriptione tutus est quis secundū utrūq; ius.ut inf.e.ti.c.de quarta, & c. ad aures. & 16.q.3.c.1.2.& 3.& c. dilecto, ergo iure possidet. Si iure, iuste, si iuste, bene, vt 14.q.4.c.qd dicā. Nec est iam alienū qd̄ p̄scriptū est, ut ibi dicit. Pręterea iure faciunt hoc meum, illud tuū, ut 8.di.c.quo iure Itē conditor canonis & legis pōt mihi dare rē alienā, & tutus sum, vt ff.de euic.l.Lucius. C. d̄ quadriē.p̄scrip.l.bonæ, potuit.n.stare, q̄ q̄p 40.annos rem possideret alienā, eius efficeretur. In hac qōne dicunt theologi. q̄ q̄cunq; quis habeat cōsciētiam rei alienæ, eam teneatur restituere, alias peccat. Sed certe quod dicunt theologi puto cōsilium esse, alias de iure nō tenetur quia iam res non est aliena, & iuste possidetur, vt in c.quid dicam. & dñium mutatū est, vt dixi in §.superiori. Alanus tñ dixit, q̄ si ex cā lucratiua quis rē possidet, & præscripsit, debeat eam restituere, vt ff.de his q̄ in frau.credi.l.quod aūt.§.si quid cū pupillo. Si vero ex cā nō lucratiúa, nō tenetur eam reddere. Consilio ergo theologorū acquiescere arbitrium est, non necessarium, vt 14.q.1.c. quisquis.§.quod præcipitur. Si consilio vti uolueris, minus boni adipiscēris, nō mali aliqd ꝑpetrabis vt 14.q.1.c. qsqs.

SVMMARIVM.

1 *Sententia quæ dicatur.*
2 *Sentētię species duę assignātur. & nu.5.*
3 *Interlocutoria an reuocari possit infra decem dies, postq; lata est, uel quandocūq;.*
4 *Appellari an possit a qualibet interlocutoria.*
5 *Sententiam diffinitiua an per eundem iudicem reuocari possit.*
6 *Iudex qui sententiam pronunciando errauit, an possit sentētiam suam corrigere, & iterum iudicare.*
7 *Sententia diffinitiua qualiter proferri debeat.*
8 *Iudices plures cognoscentes, an simul in unam consonā sententiam conuenire debeant.*
9 *Causæ matrimoniales a quibus iudicibus sint iudicandæ.*
10 *Sententiæ diffinitiuæ qui sint effectus.*
11 *Sententia an rescindatur prætextu nouorum instrumentorum.*
12 *Sententia quo remedio subleuetur.*
13 *Iudex in sententia omnia quæ ipsum mouent, exprimere non debet.*

De Sententia & Reiudicata. Rub.

SIC cōtinua. diximus. sup. in tit. ꝓxi. qualiter per præscriptionem res acquirantur. Nam videndum est qualiter res alio modo ciuiliter acquirantur. s. p sñias iudicū. Vel alias. Finito cursu d̄ processu iudiciorū, nūc quasi ad littus, i. ad sñias veniamus diligēter attēdentes, quid hic sñia dicat. Quot sint eius spēs. A quo sit pronuncianda. Qualiter & qñ. Eius effectus, Quo remedio sñia subleuetur. Sñia † est diffinitio iudicialis controuersiæ finē imponēs, vt ff.eo.l.1. Determinat.n.iurgātiū cōtrouersias. vt inf. eo.tit.c.2. Addūt quidā in descriptionē diffinitio in q̄ indubitata, & quæ nullo remedio appellationis attentari possit, p l.elegāter.§.si post rē iudicatā. ff. de trā sac. sed aliud ibi adijciatur ad oñdēdū, q̄ post talē sñiam trāsactio locū non habeat,

1

beat, aliàs bñ dr̃ iudicata, q̃ attẽtari p̃t remedio appellationis, ut C. de ap. l. litigatoribus. Species sententiæ † duæ sunt. Nam alia interlocutoria, alia diffinitiua. Interlocutoria est, q̃ nõ sup̃ principali, sed sup̃ aliis quæstionibus fertur causa principali durante. Ideo autem dicitur interlocutoria, qa inter principiũ & finẽ fertur principalis causæ uel quia iudex inter partes loquendo sine solẽnitate scripturę pronunciat. Hanc sententiã reuocare põt iudex, siue sit ordinarius. ut ff. eo. ti. l. quod iussit siue delegatus. ut inf. de ap. c. cum cessante. siue arbiter. ut ff. de arb. l. dicere. Ferri tamen debet, cũ causę cognitione & iudice sedente non procedent. ut 3. q. 3. inducię. §. spacium, in uer. a iudice. Sed dubitatur 3 † an reuocari possit infra 10. dies post quam lata est, uel quandocũq;. Et uidetur quod sic per iura prę all. l. quod iussit & c. cum cessante. sed cõtra uidetur, q̃ infra 10. dies tantum. Nam transit in rẽ iudicatam, & ideo infra decendium est appellandum, ut supra de elec. c cum dilectus. in fi. sup. de testi. c. significauerũt. Trãsit enim interlocutoria in rem iudicatã quo ad duo, scilicet ut remedio appellationis attentari nõ possit, & ut excipiatur ex ea ut in decre. cũ dilectus, non autem ut ex ea agatur actione in factum, sicut agitur ex diffinitiua, ut C. de rebus cre. & iureiur. l. actori & l. delato. 4 † Sed nunquid põt a qualibet interlocutoria appellari? sic, secundũ iura canonica, non secundũ leges, inf. de appe. c. cũ sit romana. 2. q. 6. c. non ita. sed contra. 2. q. 6. c. ante sententiam. ff. de appel. non reci. l. 2. C. quorũ ap nõ reci l. ante pen. C. de episcopali audi. l. 2. C. de iudi. l. apertissimi. C. de app. l. si quis prouocatione. Ad hoc quidam dixerunt generaliter obtinere, ut secundum leges ab interlocutoria nõ appelletur, sed casualiter. fallit in casibus illis, quos ponit lex illa. ff. de ap. nõ rec. l. 2. C. ut lite pe. l. 2. ff. de mino l. ait prætor § permittitur. ff. q̃ satisda. co. l. arbitro. C. de ap. l. si quis prouocatione, Ad hoc dixerũt quidam, ca sus illos gratia exẽpli ꝓductos esse. Nã idẽ dicũt & in alijs casibus, in quib. maius grauamen incidere potest. Alij aũt dicũt sic, referre an interlocutoria sit talis q̃ absorbeat totũ ius alicuius, & instar habeat diffinitiue, ita ut post interlocutoriam non sit locus ad appellandũ a diffinitiua, a tali interlocutoria appellatur. Verbi gratia. Agitur ex re iudicata corã executore, excipit̃ contra ius ꝓnũciatũ, uel iuris ordine ptermisso, uel cõtra absentẽ pronũciatui scdum ius iudicatum fore uel ritè, seu cõtra præsentẽ, post talẽ interlocutoriã nõ restat nisi sentẽtiã executioni mãdari. A tali igit̃ interlocutoria põt appellari. Secꝰ si post interlocutoriã saluũ sit benefic ũ appellationis a diffinitiua, argu. ad hoc. ff. de ap. l 1. §. quæsitũ. in fi. Sed tu tenes qđ primò dixi, generale est q̃ secũdum canones appellatur ab interlocutoria. Et è contrario generale esse, q̃ nõ appellatur ab interlocutoria ẽm leges, quod tamẽ fallit in casibus specialibus, ut dictũ 5 est. Diffinitiua † uero est, per quã principalis quæstio diffinitur. quam semel latam iudex reuocare non potest, ut in l. præall. l. qđ iussit, in fi. ff. eo. ti. l Paulus, post quã latam nihil quæritur ff. eo. ti. l. post rẽ iudicatam. qua lata iudex esse desijt: semel. n. benè uel male officio suo fungitur, ut ff. eo. ti. l. iudex. Quod uerũ est, ut sentẽtiã suã reuocare non possit, uel amplius iudicare. Nam quo ad exequẽdum retinet iurisdictionẽ, ut supra de offi. dele. c. ex literis. & c. quæreti. Et quod dico iudicẽ iterum iudicare non posse, in delegato obtinet̃, nõ in ordinario, qui potest pronunciare iterũ, si prima sententia quã tulit, nulla sit ipso iure. ut C. qũo & quando in l. si p̃ses. C. de accu. & inscrip. l. si accusatoribus. & ar. ff. de arbi. l. dicere & l. quid tamen. Sed si iudex delegatus semel pronũciauerit diffinitiue, & eius sentẽtia nulla sit, impetrabitur a superiore ex integro iudicari. ut C. de se ex breuicu. recit. l. 1. & p alium iudicem ut C. qũo & quando iudex. l. si ut proponis la. 1. In causa uero

matrimo-

matrimoniali dico eundem ordinariũ, qui primò male pronũciauit, vel delegatum, non tñ eundem qui primo iudicauit, sed altũ posse iterũ iudicare, siue prima sentẽtia ipso iure sit nulla, siue p errorẽ facti sit lata. Et hac ratione dicitur, ꝙ sententia in causa matrimoniali non transit in rẽ iudicatã, ut inf. eo. ca. latore. c. tenor. & c. cõsãguinei. inf. de spõs.

6 c. sicut 35. q. 9. c loci. §. qa ergo. † Quid si iudex in ꝓnũciando errauerit, vt cum voluit dicere, condẽno dixit absoluto; vel econuerso, nunqd sententiã corrigere põt, & iterum iudicare? Videtur ꝙ sic, nihil. n. dixisse videtur arg. ff. de supp. leg. l Labeo. ff. de reb. du. l. 3. Sed contra ff. de arbi. l. qui arbiter. ff. de re iudi. l. cũ quęrebatur. Huic sentẽtiæ addi nõ põt, nisi circa accessiones, & eodem die. vt ff.

7 eod. tit. l. Paulus. † diffinitiuam iudex recitare debet in scriptis, alioqn recitata sine scriptis; vel scripta, & partibus edita non recitat, non valet. vt 2. q. 1. ca. in primis. & c. statutis. & C. de sen. ex breui cu. reci. l. 1. 2. & 3. Hęc tñ fallit in ca sib. illis, in quib. agit sine scriptis, quos. sup. no. de libel. ob. § libellus exigit. Recitari inquam debet à iudice, nõ ab alio, ut sup. de consue. ca. ad nostrã. Nec ẽt ab assessore, ut in Auth. ut defunc. seu fu. eorum. § illud. coll. 5. Et à iudice sedente, non stante. ut ff. quis ordo. in bo. pos. ser. l. 2. § in bonorũ. & §. nos, & in auth. ut ab illustribus, & qui super illam dig. sunt, coll. v. Item ferenda est diffinitiua præmisso ordine iuris, aliter lata non tenet ut. 2. q. 6. cap. ei qui. § diffinitiua in uer. sententia. C. de sen. & interlo. om. iudi. l. prolatam. Quod intelligo in ordine gñali, secus in speciali, q in aliqua sñia requiritur, nec seruatur, tunc. n. tenet sententia, & necesse est appellari vt C. de appel. l. 1. Vel distingui põt inter ordinẽ iudiciarium, & ordinẽ iuris, vt sententia lata contra ordinẽ iudiciarũ nõ teneat, & lata contra ordinem iuris teneat. Hoc tñ fallit in his, in quibus non requiritur ordo iudiciarius. ut sup. iurando c. ad nostram. Item ferẽda est ꝑ iura. vt inf. eo. tit. ca. 1. C. de iud. l. rẽ non nouam in prin. in auth. de defenso. ciui. § iusiuran. col. 3. 9. q. 3. c. summo opere. Alioquin sñia non tenet. ut inf. eo. tit. ca. 1. 2. q. 6. c. ei qui. § diffinitiuẽ. in ver. sñia. Et hoc cum expresse fertur sentẽtia cõtra ius. vt ff. de ap. l. si expressum. ff. quæ sententiæ sine app. rescin. l. 1. secus aũt, si nõ expresse, ut ff. eo. ti. l. cũ ꝓlatis, & tũc appellandũ est, ut inf. eo. tit. ca. cũ inter. in fi. qñ aũt expressim pronunciatur contra ius, & qñ nõ expressim, habes. 1. q. 6 c. ei qui. ff. Diffinitiua, in ver. sñia. & ff. q sententię sine appel. rescin. l. 1. Item ferri debet diffinitiua prẽsentibus partibus, vel p cõtumaciã absentibus, aliter non valet. C. qũo & qñ iudex. l. ea quæ. & 3. q. 9. c. caueant. Hoc tñ fallit in sententia arbitri, cum actũ est in cõpromisso, vt vel vno vel vtroq; absente sententia promatur, vt ff. de arbi. l. diem. §. si quis. Item sententia diffinitiua non est ferenda cõtra res prius iudicatas, ꝙ si fiat, non tenet. ut 2. q. 6. c. ei qui. § diffinitiua, in ver. sententia. C. qñ. prouo. non est necesse. l. 1. Hoc tamẽ fallit in causa matrimoniali. ut superius dictum est. & probat. 35. q. 9. c. loci. §. qa ergo. In crimine falsi. ut C. de cri. fal. l. querelam, & vbi negatur iudicatũ, ut ff. q sñiæ sine appel. rescin. l. 1. in prin. Et cum dolo quis omisit except onẽ, quæ cõpetebat ex prima sñia. vt inf. e. ti. c. iter monasteriũ. qđ contrariat. l. pallegatæ. 2. q. 6 c. ei qui. §. diffinitiua. ver. sñia. C. qñ ꝓuo. non est necesse. l. 1. Sed decr. intelligo. cum qs ex certa scientia & ex dolo obmisit exceptionẽ volens decipere aduersarium, ar. ff. ad Velley. l. si decipiendi. lex aũt loquitur, cũ ex ignorantia omittitur exceptio rei iudicatæ, vel ex certa scientia omittitur, sed ideo qs omisit, qa nõ poterat eã tũc tpis ꝓbare, vñ omissio nõ ꝓiudicat. vt 2. q 7. c. plerique. Item fallit. ff. de iure iu. l. admonẽdi. pp piurũ prior sñia retractat. Itẽ ferẽ sñia cõtra rẽ prius iudicatã, vt cũ p nouas defensiones minori vel ecclesię subuenit. ut sup. ꝺ in int. re. c. vl. & C. si sępius iũt. re. post. l. 2. Itẽ iudicari

non

nō debet dieb. feriatis, vt. ff. de arbitris l. si de meis. §. arbiter. Quod intelligo in ferijs solennibus ad honorem Dei inuē tis. secus in his, quę facta vel statuta sunt ob commoditates hominum, vt tempus messium & vindemiarū, quando iudicari pōt de consensu partium, vt ff. de ferijs. l. si feriatis. supra de ferijs. ca. vl. & p̄tore cogente ut ff. de arg. l. si feriatis. Et de materia no. sup. de ferijs. §. vlt. Item diffinitiua debet continere alterum ex duobus, condemno, vel absoluo. vt C. de sen. & inter. om. iu. l. p̄ses & 2. q. 6. c. ei q̄ §. diffinitiua, vel ęq pollēs, vt if de verb. sig c. in his. & ff. de arbi. l. quid tñ, & ff. de re. iu. l. in summa. Item sententia certam quantitatem continere debet, si de certa quātitate agatur; sed & si non cōtineat, sufficit tñ certā cōtineri in aliqua parte actorū. ut C. de sen. quæ sine certa quā ti. l. hęc sententia. Si aūt de incerta quā titate agatur, puta de indēnitate p̄standa valet sententia C. de sen. & interlnc. om. iu. l. cum eorū & C. de sen. q̄ sine cer
8 ta quā. l. 2. inf. de fide iuſ. c. peruenit. † Et nota, q̄ si plures iudices cognoscant simul in vnā consonā sententiā cōuenire debēt, vt. 6. q. 4. c. si quis episcopus crimi naliter accusatus. si aūt in concipiendo sententiā dissonēt, serua qđ legitur. 6. q. 4. c. 1. 2. & 3. Sed si diuersas sententias duo iudices tulerint, distingue. ut inf. eo. c. vult. Si verò tres iudices tulerint, distingue, ut inf. eod. ca. vlt. Si vero essent tres iudices tunc valeret sententia duorū contradicente tertio. secus si absente. vt ff. de re iu. l. duo ex tribus. ff. de arbi. l. in tres. Vbi de sumis agitur. & duo iudices diuersas tulerint sentētias, i. vnus cōdēnauerit in maiori summa, alius in minori, tenet sententia in summa minori. Nam vterque conuenire videtur in summa minori. vt ff. de re iudic. l. inter partes. ff. de arbit. l. diem. §. si plures. Et autem iudex peritus in iure, cum secundum iura iudicare debeat, vt superius dictū est, vel saltē experiētiā causarum hꝫ debet per vsum quotidianū. vt C. de iudi. l. certi iuris est. In Auth. de iudi. §. nos igit, coll. 6. ar. 2. q. 2. c. vlti. Duo. n. ad iudicādum sunt necessaria potestas,
9 & sciētia, ut 20. di. §. 1 † Et hoc maxime in causis matrimonialib. q̄ non sunt tractādæ p quoslibet, sed p̄ iudices discretos qui potestatem habeāt iudicandi, & statuta canonū nō ignorāt, ut inf. de cō sang & affi. c. ex literis. Vbi autem princeps ex certa sciētia Imperito cōmittit, delegatus iudicare pōt, quia princeps omnia dedit quę iudicare iussit, vt ff de re iud. l. quidā consulebat. Quæ āt ætas requirat in iudice, habes sup. de offi. del. c. cum uicesimū. Et sic iā uidimus quot sint species sententiæ, qualiter, qū, & à quo debeat iudicari. Restat uidere de ef
10 fectu † sententiæ. Et quidem uidimus de effectu interlocutoriæ sup. eo. titulo, §. species. Videamus de effectu diffiniti uę. Effectus sententię, est cōfirmatio. ea. n. quę iuxta ecclesiasticum more iustè & rationabiliter fuerint diffinitiua, nostra quoque snīa roburentur, ut inf. eod. ti. c. ea quę, si tñ roborari petatur, ut inf. eo. ti. c. causam, in fi. Itē executio ut 2. q. 1. c. sicut 30. q. 9. c. omnibus modis. Quę quidē circa executionē snīę debeāt obseruari, plenè notaui, sup. de iud §. partibus aūt in iudicio cōstitutis. Item actio ex re iudicata, q̄ q̄dem datur ei, pro quo sententia lata est, ut C. de re. cre. & iur. l. actori, & l. delato ff. ut re iud. l. miles, §. vl. & aliis eius nomine, ut ff. de excep. rei iudi. l. rei iudicatę, non autem ei, contra quem lata est, ut ff. de except. rei iudi. l. euidenter. Datur inquam actio aduersus illum, cōtra quē lata est, & in hæredē ipsius, ut ff. eodem titulo. l. miles, §. ultim. Reo autem absoluto, datur exceptio cōtra illū q̄ succubuit, & alios eius nomine uenientes, ut in prędicta. l. rei iudicatæ, secus si idem qui succubuit alterius nomine agat, ut C. de admin. tut. l. cum quędam ff. de rei uend. l. inter officium. Sed reo absoluto nō tollitur actori actio ipso iure ut ff. de condi. inde. l. Iulianus. Quod est mirabile, quia. fortius & proprius deberet actio tolli propter rē iudicatam, quā dari ex re iudicata, ff. de act.

& ob. l.

& ob.l.Arrianus. Sed forte hoc ideo est, quia lex nō potuit alio modo subuenire actori vincenti, nisi indulgendo actionem reo. aut potuit subuenire, & si ipso iure non extinguatur actio, uel tollatur hoc est per remedium exceptionis. Auctoritas verò rei iudicatæ est, ut ei steī, si non fuit appellatum, ut C.eod.titu.l.ad solutionem. aliquando tamen non statur propter subuenientem æquitatē, ut C.eo.ti.l.1.infra de purgat.vulga.c.significantibus, ff.de conditio. sine causa l.2. ff.commodati, l.in commodato, inf. de frig.& malefi.impotentia coeundi, c.fraternitatis, ff. quando de pecu.act. est an. l.1. §.vlt. ff. de conditio. sine causa. l. si fullo, ff.de iureiur. l.admonendi. Itē est auctoritas rei iudicatæ, vt non rescindatur prætextu computationis vel calculi ut C eo.tit. l.2. nisi error calculi in sentētia exprimatur, ut ff.quæ sententiæ sine
11 appell.rescin. l.1.† Itē non rescindit res iudicata prætextu nouorum instrumentorum, ut infra eod.tit. c.inter monasterium, C.eo tit.sub specie. Hoc tamen fallit in sententiis latis aduersus fiscū, quæ infra triennium retractantur, C.de sen. aduer. fis. la. retract. l.una.li. 10. Item si gesta sunt translata in publicam formā, perpetuam obtineant firmitatem, ut C. eod.tit. l.ult. etiam sine testium præsentia confecta, ut C.de dona.l.in donationibus, quod verum est inter partes etiā in alio iudicio, ut C. de liber.cau.l.iube-
12 mus. Subleuatur uel releuatur † sententia remedio appellationis infra decendium, ut 2.quæst.6. ca.biduum, ff.de uerbo.significi.l si qua pœna, ff. ad Turpil.l.1.§.ult. Vel per supplicationem faciendam eisdem, a quibus appellare nō licet, ut C.quæ senten.prefe.l.vna,& hoc infra 10. dies, ut C. quando libel.princ. da. auth. quæ supplicatio. in Authen. vt spon.largi.§.& aliud, vel in pr.infra biē nium, ut C.quæ seu.præfe.per in integr. rest.ut sup.de in integr.rest. c.auditis, c. tū ex literis,& c.scisitata, ff. de mino.l. in causæ.§.ult.& l.perfect.Per querelam falsi, ut C.ad le.Cor.de fal. l. querelam, ff.de re iudi.l.diuus, & C.si ex fal.instru l.1.& ult. In summa notandum est, q̄ secundū plures in causa surreptionis, hoc est cum quis dicitur per surreptionē ascendisse ad apicem dignitatis, quod eē non debet, ut sup.de elec. c. cū dilectus filius arch. mornen. ꝓceditur ad sniam contra absentem lite non contest. ut infra eod.tit. c.cum olim, supra de dolo & contu.c.cum olim, ut sic casus iste sit unus de casibus specialibus, quos ponit decre.illa sup.ut lite nō conte. c.qm̄ fre-
13 quenter, §. sunt & alij. † Item iudex in snīa omnia, q̄ ipsum mouent, exprimere non debet, ut infra eo.ti. c.sicut nobis. Itē cæteri iudices iudicare tenētur in casibus similibus; sicut Summus Pontifex iudicat, nisi forte cā necessitatis & vtilitatis inspecta dispensatiuè duxerint aliquid statuendū, ut inf. eo. tit. c.in causis.

VMMARIVM.

1 *Appellatio quid sit.*
2 *Appellatio quare sit inducta.*
3 *Appellare quis possit.*
4 *Appellatio à quo & ad, quem debeat fieri.*
5 *Appellari an debeat delegato ad delegantem.*
6 *Appellatur à diffinitiua non ab interlocutoria. & quando ab interlocutoria appelletur.*
7 *Iudex litigatori conuitiari non debet.*
8 *Executio in leuioribus maleficijs retardatur propter appellationem ob grauiora facinora.*
9 *Appellatio locum non habet in disciplinis & correctionibus, & quando.*
10 *Appellari an possit à nomētanea possessiōe.*
11 *Appellatio non habet locum causa decimarum.*
12 *Libellus appellationis qualiter concipiatur*
13 *Forma dimissoriarum seu apostolorum.*
14 *Appellatur infra decendiū à recitatione sententiæ.*
15 *Appellatur bis a diffinitiua, non tertiò, petit tamen restitutio in integrum contra rebus iudicatas.*
16 *Appellare à quibus non liceat.*

Ad

17 *Ad prosequendum appellationem indulgetur annus a iure, & ex causa biennium.*
18 *Appellationem nō psequentis quæ pœna sit.*
19 *Recusatio iudicis quibus ex causis fiat, et nume. 23.*
20 *Familiares qui dicantur, remissiuè.*
21 *Consanguinitas q̄libet testem non repellit.*
22 *Forma recusationis iudicis.*
23 *Causa recusationis iudicis coram quo allegari & probari debeat, & qui iudices recusari possint.*
24 *Recusatio iudicis inf. quot dies fieri debeat.*
25 *Recusationis effectus.*
26 *Iudex recusatus an possit prœuenire recusationem, & causam alteri delegare.*
27 *Intellectus ad c. de quarta, de præscrip et ad c. curæ de iure patro.*
28 *Arbiter hodie eligitur qui cognoscit de causa suspicionis iudicis.*
29 *Appellans an eximatur à iurisdictione eius à quo appellat.*
30 *Relatio fit tribus de causis.*

De Appellationibus. Rub.

DICTVM est supra de his quæ in iudiciis fiunt, & tandem de sententijs; Nunc autem tractatur hic de quibusdam remedijs, per quæ litigatores solitum est releuari, videlicet de appellationibus, recusationibus, & relationibus. Videamus igitur quid sit appellatio. Quare inducta sit. Quis possit appellare. A quo. Ad quem. Quando. Qualiter. Quotiens inf. q̄ p̄ tp̄s. A cuius sn̄ia nō possit appellari. Infra q̄ tpa valet exerceri. Item ex quibus causis iudex possit recusari. Itē qualiter & qñ relatio sit facienda. Ap-
1 pellatio † est per inuocationem maioris iudicis prætextu iniquitatis primæ sententiæ rescisionis imploratio, ut ff. de mino. l. præfecti. Sed hæc diffinitio legalis est, quia ſm leges gñaliter non appellaī nisi a sn̄ia, ut not. sup. tit. prox. §. species. Sed secundum canones aliter appellatio diffinitur. Appellatio est à minore ad maiorem iudicem prouocatio, ut 1. q. 6. ca. omnis oppressus & c. sequentibus, & maxime in c. placuit, nam secundū canones ēt extra iudiciū appellaī, & tūc passim. i. sine assignatione grauaminis permittitur appellare, ut inf. eo. ti. c. cum sit romana, §. si uerò secus cū in iudicio appellatur, ut eo. ti. c. ut debitus honor. In-
2 ducta † est appellatio secūdū leges, ut iniquitas & imperitia iudicāriū corrigaī. licet nonnunq̄ bene latas sn̄ias superior in peius reformet. neq;. n. utiq; in melius p̄nūciat, qui nouissimus sn̄ias est latur ut ff. eo. ti l. 1. Resp. 1. Sed secūdū canones ēt ad hoc inducta est appellatio ut liceat appellator. uitiatam cām appellationis remedio subleuare, ut 2. q. 6. c. 1. Et ad aliud, ut oēs oppressi releuenī, ut 2. q. 6.
3 c. ad Romanam. il 2. Appellare p̄t oīs † is cuius interest, siue cōtra eum lata sit sn̄ia vt 2. q. 6. ca. iō. siue cōtra aliū, sua tn̄ interfit, ut 2. q. 7. c. nō solēt. sup. ti. prox c. cū super, ff. e. ti. l. tutor, & l. ab executore, §. alio. Item p̄t qs appellare p̄p quale qualē præiudiciū, ut in decre. præalle. cū super & ff. eo. ti. l. a sn̄ia Item etsi non interfit alicuius ex causa pecuniaria, potest tamen pro alio appellare humanitatis causa, ut ff. eo. ti. l. non tantum & ff. quando ap. sit. l. 2 §. ulti. Item potest quis pro alio damnato ēt sine mandato appellare, dummodo damnatus mox ratū hēat, hoc est inf. decēdiū, ut 2. q. 6 c. non solent ff. de ap recipi. l. 1. ff. rem ra. ha. l. 1 Appel
4 lari potest † & debet a minori iudice ad maiorem, ut 2. qō. ult. c. anteriorum, §. illo uidelicet, & §. illud ēt, & c. placuit. Si quis appellauerit ad minorē iudicem, error ei nocebit. Nā sentētia transibit in rē iudicatam. Sed si ad parem vel minorē alium tamen pro alio, error non nocet, nihilominus tamen poterit appellans prosequi appellationem apud illum, ad quem debuit appellare, ut ff. de app. l. 2. §. si quis, & §. si uero. Quibus autē omissis appellatio facta ad Papam ualet ut 2. q. 6. c. si quis putauerit, infra eod. titu. ca. duobus & c. solicitudinem, ipse enim est ordinarius omnium, ut inf. de priui. c. antiqua. Secundum leges si appellatio fiat ad principem omissis mediis, princeps

remit-

remittit ad eũ, ad quẽ debuit appellari. vt ff. eo. ti. l. Imperatores. † A delegato aũt appellandũ est ad delegantẽ, dũ modo delegans in delegando aliquid sibi de iurisdictione reseruet, vt sup. de offi. del. c. super qõnum. C. qui pro sua iurisd. vna, in fi. Sed obstat. ff. quis & a quo. l. 1. in fi. Ad quam sic respõdeo. lex illa loquitur in ordinatio delegante, ad quem nõ appellatur, sed appellatur ad eum qui ordinariũ dedit. Aliud in delegato delegante. Et est ratio, maior. n. & dignor est iurisdictio delegata, q̃ ordinaria, vt sup. de offic. dele. c. significasti & c. sanè. Sed hęc ratio, & si colorem debeat, nõ tñ mihi placet. Vnde dic. q̃ ibi dicit. non est appellandũ ad secundò delegantem. subaudi tñ. Vel dic q̃ appellabitur ad primo delegantẽ, sed ille remittet ad eum qui secundo delegauit, vt ff. de appel. l. 1 §. si quis. Vel loquitur q̃n is qui secundo delegauit, nihil sibi retinuit de iurisdictione, ut in præalle. c. super qõnũ. & de hac materia plenius no. sup. de offi. vica. circa princ Appella
6 tur † a diffinitiua, non ab interlocutoria, secũdum leges, nisi in casibus, ff qui satisda. co. l arbitrio, & ff. a quibus ap. non sit. l. vlti. & in alijs casibus, quos no. supra ti. proxi. §. interlocutoria. Appellatur à grauamine illato in iudicio, vt. inf. eo. tit. c. cum cessante. Extra iudiciũ, sed tũc erit potius ad causam prouocatio, vt inf. eo. titu. c. cum sit romana. Itẽ & ab iniuria iudicis, vt C. eo. ti. l. si quis prouocatione. Quod duobus modis põt intelligi, vno modo sic, ut cũ iudex
7 litigatorẽ protrahit, vel conuiciatur ei dem, † sicut enim litigator iudici conuiciari non debet, sic econuerso, eod. titu. l. illud, & C. eodem titu. l. & in maioribus. ff. de iniur. l. iudici. licet qualisqua his iniuria per appellationẽ iudici fieri videatur, vt C. de sum. tri. & fide catho. l. 3. & C. q̃ prouoca. non est ne. l. vlti. in fi. Alio modo sic cum iudex post sentẽtiam in exequẽdo excedit, vel quia. inf. quadrimestre tps exequitur. Sic & ab executore appellatur, cũ modũ in exequando excedit, id est cũ mandati fines excedit, vt sup. de offi. dele. c. sup qõnũ. §. nos aũt. & §. porro. & sic intelligo. 2. q. 6. c. ei qui, §. diffinitiua. in ver. ab executorẽ, & C. quorũ ap. l. ab executione. Item põt appellari a tota sententia & a certo capitulo ipsius, si diuersa capitula contineantur in ipsa, nec rescinduntur alia capitula, super quibus non appellatur, nisi essent connexa, vt ff. de mino. l.
8 ẽt. † Si vero damnatus ex pluribus facinoribus ob grauiora appellet, differtur executio in leuioribus, si aũt ob leuiora, tunc non differtur executio in grauioribus, vt 2. q. 6. c. post appellationẽ. §. si quis ex plurib. & ff. nihil innoua. ap. pen. l. 1. §. ult. Itẽ appellatur a mala consultatione vel minus plena, vt 2. q. 6. c. biduũ, in fi. ff q̃n ap. sit. l. 1. in prin. & l. vlt. Itẽ ne fiat aliquid nisi canonicè, vt de ele. cum nobis olim. Contingit aũt aliq̃n, q̃ ab eadẽ sententia vtraq; pars appellat respectu diuersorum capitulorũ, ut inf. e. c. significauerũt, inf. de testa. c. Raynucius, & c. Raynaldus. Appellari aũt non põt, ne id fiat quod perpetuo edicto fieri mandatur, vel cum res dilationem nõ recipit, vt ff. de app. reci. vel non. l. sciendum, & in alijs contractibus quos habes 2. q. 6. c. ei qui. §. diffinitiua, in ver. sunt ẽt. C. quorum ap. non rec. In
9 disciplinis † & correctionibus regulariũ nõ habet locũ appellatio, vt inf. eo. tit. c. ad nostrã c. reprehẽsibilis & ca. speciali. Vnde in his remota appellatione procedebatur ẽt secundũ vetera iura, vt inf. ne cleri. vel mona. ca. relatũ. Hoc tñ intelligo cũ modus correctionis modũ pacti non excedit, vt 33. quæst. 4. c. qui peccat, in fi. alias secus: quia nimiæ aspe ritati increpatio nec correctionem nec salutem recipit, vt 45. distin. c. cum bea-
10 tus. † Item in momentanea possessione non appellatur, quia sententia lata in ea interlocutoria est secundum quosdam. Ego autem dico eã diffinitiuã, & tñ non appellatur ab ea secundum leges alia ratione, s. quia de proprietate eiusdem rei plenius & principalius iudi-

cium

cium expectatur, vt C. si de mo. pot. fue-
rit ap. l. vna. Secundũ canones tñ appel-
8 lat, vt sup. de testi. c. significauerũt. † Itẽ
in cã decimarũ non habet locũ appella
tio ẽt secũdũ vetera iura, ut inf. d̃ deci. c.
tua. in fi. Nã decimæ sunt tributa, vt 16.
q. 1. c. decimæ. & in tributis nõ appellat.
vt 2. q. 6. ca. quotiens. Vel põt dici, ꝙ in
causa decimarum appellatur. Nec ob. il
la decre. tua, nam ibi forte remota fuit
appellatio specialiter in rescripto. Item
nõ obstat, ꝙ dixi decimas fore tributa;
quia si verè essent tributa, locum in eis
præscriptio non haberet, vt 16. q. 3. c. di
lectio. §. potest. in vers. ad hæc in verbo
porro, & C. de præscrip. 30. ann. l. cõpe-
tit. Quod falsum est, vt no. sup. de p̃scri.
c. de quarta. Item si verè tributa essent
nõ haberet locum in eis cõpensatio, vt
C. de compen. l. in ea. In decimis uerò
post interuenire amicabilis composi-
tio, vt inf. de cõfir. vti. vel inuti. c. venera
bilis. inf. d̃ decimis. ca. ex multiplici. ca.
suggestũ. & c. dilecti. sup. de transac. c. sta
tuimus. Fiet aũt appellatio apud acta,
viua voce, vt sit quis dicat appello. si ve
rò non apud acta quis appellet, libellus
appellationis est offerendus ei a quo ap
pellatur, si eius copia habetur, alioquin
ei ad quẽ appellatur vt 2. q 6 c. biduum.
in versi. si quis ipsius. ff. eo. ti. l. 1. & 2. C.
eod. tit. l. litigatoribus. & l. eos. ff. qñ ap.
sit. l. 1. §. dies, & §. si quis. Qualiter au-
12 tẽ † concipiatur libellus appellationis,
habes 2. q. 6. c. post appellationẽ. §. for-
ma. Porrecto artẽ libello iudici a quo
appellatur, si quidẽ receperit, bene est,
Et tunc ipse iudex dent dare apostolos,
i. literas dimissorias. inf. 30. dies. ẽt non
petent appellatore. sed & appellator cũ
instantia petere debet, vt 2. q. 6. c. post
appellationem, ff. de li. dimis. l. 1. Quod
si nõ fecerit, imputatur ei, licet & iudex
male fecerit non dando vt 2. q. 6. c. post
appellationem. & C. eo. tit. l. iudicibus.
13 Forma † uero dimissoriarum seu apo
stolorũ habetur in prædicto. c. post ap-
pellationẽ. §. forma, & ff. de libe. dimis.
l. 1. Olim appellabatur, inf. biduũ in ꝓ
pria causa, vel triduũ in cã aliena. Cur-
rebat aũt hoc tp̃s a diæ latæ sententiæ
siue sub conditione lata esset, siue pure
q̃uis sub conditione fieri non deberet.
14 † Hodie vero appellatur, inf. decendiũ
à recitatione sententiæ, & hoc tp̃s vtile
est, qa nõ cedit nisi a die scientiæ, & nisi
iudex copiam sui fecerit in publico, vt
2. q. 6. c. biduum, & ff. qñ ap. sit l. 1. §. bi-
duũ, & §. dies. Vnde si pronunciatum sit
contra absentem non per contumaciã,
non currit decẽdium ignoranti, nisi per
ꝓcuratorem defensus fuerit. quia si pro
curator nõ appellauerit, difficile est, vt
hic audiatur. C. qũo & qñ iu. l. ab eod. &
ff. qñ ap. sit. l. 1. §. vl. & 2. q. 6. c. biduum.
15 & §. si aduersus. Appellatur autem † bis
à diffinitiua, non tertio. C. ne in vna ea
dem causa tertiò prouo. l. vna 2. q. 6. ca.
si quis in quacunq; inf. eod. tit. c. sua. Sed
quamuis tertiò non appelletur, petitur
eñ in integrum restitutio contra res bis
iudicatas, vt ff. de mino. l. minor aũt in
gratus. Item admittitur supplicatio, vt
in l. si quis in quacunq; lite, & sic intelli
gi põt sup. tit. prox. c. cum causa. Nec ob.
2. q. 6. c. quotiens, & c. omnis oppressus.
Quod enim ibi dicit totiens appellari
posse, quoties opus est; expone quo-
ties, id est bis, vt ff. de leg. 3. l. fideicom-
missa. §. si quis decẽ. Vel expone donec
superior inuenitur, & hoc locum habet
cum appellatur ab ordinario. Vel illud
in diuisis grauaminibus illatis circa dif
finitiuã. Item non ob. 31. q. 2. c. Lotha-
rius. ibi. n. ter appellauit Theberga. i. vo
ce appellationis ter emisit, semel tñ ap-
pellando; vt inf. eo. tit. c. bonæ. Et quod
dixi in diffinitiua, idem puto in interlo
16 cutoria. A papa † vel principe non ap-
pellatur. cũ ipse sit qui prouocetur. pa-
pa. n. de alijs sententijs iudicat, nemo
de suis, ut 9. q. 3. c. cũcta. Itẽ à senatu nõ
appellat, vt ff. à qui app. nõ licet. l. 1. Itẽ
nõ appellatur a sententia p̃fecti prætorio,
vt C. de sentẽ. præf. l. illa. Itẽ ab arbi
tro nõ appellat, quia nullã habet iurisdi
ctionẽ, & cùm ipso iure non teneat sen
tentia ipsius, sed ei stetur metu pęnæ; &
quod

quod non tenet, rescindi non pōt, quia nec gradus rumpitur, qui nullus est, ut ff. de rupt. iniusto uel ir resta. l. nā & sub condōne: & iō a sñia arbitri non appellatur, ut C. de arb. l. 1. Qđ verū est in arbitro cōpromissario. secus est in arbitris iuris, de quib. legif. 11. q. 1. c. peruenit, C. de iu. l. ult. sup. de off. deleg. c. suspicionis. inf. eo. tit. c. cū speciali. Est tñ quædā species appellandi ab arbitro. i. arbitriū rescindi, ut cum litigator, qui suspectū habet arbitrum, protestatur ne procedat, ille nihilominus pronunciat, ut ff. de arb. l. non distinguemus, §. cum quidem, & similе, C. de his qui per me. iudi. no. ap. l. 2. Statur ergo sñiæ arbitrorum, vt dictum est, metu pœnæ. Sed si arbiter per sortes pronunciauit, datur contra sñiam exceptio, ut C. de arbi. l. arbitrorum, & ff. eod. tit. l. ita demum. Arbitrorum autem sententiæ, si inique fuerint, corriguntur, ut ff. pro socio. l. societatē, ff. de operis libe. l. si libertus, sup. de iureiuran. c. Quintauallis. & c. venientes. Item si ex consensu partium iudex detur, poterit appellari ab eo, ut ff. eod. tit. l. consensu. Nec obst. 2. q. 6. c. a iudicib. nam ibi loquitur de arbitris, non de iudicibus. Item ab executore appellari nō pōt, nisi modum excedat, ut dixi sup. eo. tit. §. appellatur à diffinitiua. In quibus autem cāsibus non appelletur, solet quibusdam versibus notari. Appellari vetant scelus, excellentia, pacta. Contemptus partis, sed & interdictio facta. Arbitrium, res quæ perit, est, si longius acta. Scelus, quia in notorio delicto non appellatur, ut inf. c. ti. c. cū sit romana. §. p̄terea, & c. consuluit. Excellentia iudicis vetat appellari, quia a Papa vel principe, a senatu, vel præfecto prætorio non appellatur; vt superius dictū est Pacta, si paciscant partes ne appellent, nō potest appellari vt ff. a quib. ap. non licet. l. 1. Cōtemptus partis, quia cōtumax non auditus appellans ut 24. q. 3. ca. de illicita. nisi veniat iudice adhuc sedente pro tribunali. ut ff. de in integ resti. l. vl. vel nisi esset cōtumax in exhibendo. vt ff. e. tit. l. creditor. §. iussus. Sed & interdicto facta. qui inhibetur appellatio, a Papa appellari non potest etiā à diffinitiua, nisi cā probabilis assignetur, Citra diffinitiuam aūt appellari non p̄t coram eodem, a quo appellatur, nisi expressa causa probabili & probata. Arbitrium, quia ab arbitro nō appellatur, vt superius dictū est. Res quæ erit, est, si longius acta quia si res ex dilatione petiat detrimentū, nō appellat vt 2. q. 6. c. ei qui §. à diffinitiua. in verbo ab executore. ff. de ap-
17 pel. reci. l. vl. Ad † prosequendū appellationē indulget annus a iure, & ex iusta cā bienniū. ut inf. eo. tit. c. cū sit romana. Sed si per impotentiam partis omissa sit p̄secutio, nullū appellanti præiudiciū generatur, ut inf. eo. tit. cap. ex ratione. si verò per iudicem steterit, ipso iure t̄ps appellationis non currit. ut in Auth. vt sponsa. lar. §. hoc quoq; colla. 9. in Auth. de appella. §. sancimus. colla. 8. 2. q. 6. c. anteriorum, §. sed lis, C. de temp. appel. auth. sed lis. Sed si dolo aduersarii circunuentus appellator appellationē suam non fuerit prosecutus, præiudicat ei; quia post tempus non admittitur ad prosequendum, sed aget aduersus dolū ad interesse, ut ff. de dolo, l. arbitrio, §. dolo cuius. Sed si soluendo non fuerit, restituetur appellans ad prosequendū, ff. de eo. per quem fac. est. l. ex hoc edicto. Infra tempus p̄dictum licet appellatori prosequi secundum se, communiterue, ideſt solus, vel cum aduersario. Tpe autem indulto transacto lite non completa, rata manet sñia, ut 2. q. 6. c. si quis appellat. C. e. tit. auth. ei qui appellat. & in Auth. de his qui ingre. ad ap. §. sancimus. coll. 5. Appellatore aūt cessante, cū unus mēsis supereſt ex biennio; licet uictori ingredi, ut quærat reus. quo siue inuento, sine nō, suas afferat allegationes, vel ut confirmetur, vel ut rescindatur sñia omni casu absentem in expensis condemnando. neutro occurrēte sñia firma manet ut in auth. p̄allegata, & sic intellegi potest, infra eoden titu. c. oblatæ. Vel erit in arbitrio superio-

ris, an appellans nimium præcurret, vel non. Et nota q̃ tempora prædicta locum habent, nisi iudex à quo fuerit appellatũ, tps reciſius moderetur, ut infra eo. ti. c. cum ſit romana. In caſu uerò cũ de matrimonio ſpirituali agitur, põt is ad quẽ fuerit appellatum, tps reciſius moderari, ut inf. eo. ti. c oblatæ, in fi. Et idem puto in matrimonio carnali, nã in utroq; periculum eſt in mora, ut ſup. ut li. non conte. c. qm̃ frequenter, & hic ſecundum præmiſſa patet, q̃ terminus appellationis, qui a iure præfigitur, præuenitur ab appellatore, qui quandocũque, infra annum proſequi põt, vt dictũ eſt. Põt præueniri & ab appellato, ſed non nimium, ut dictũ eſt. Et ſi quæratur quæ ſit diuerſitatis ratio. Duplicem rationem aſsigno, terminus legis prolixior eſt, & iõ præuenitur; terminus aũt hois breuis, nam iudex reſtringere poteſt, ut in decre. oblatæ. ſeu moderari terminum legis, vt in decre. cũ ſit romana. uerbum aũt moderandi, ad reſtringendũ ſe habet, ut infra de uerb. ſign. c. ult. & propterea terminus hominis nõ præuenitur. Vel alias homo eſt magis dedignantis naturæ, quàm lex. & ideo terminus hominis non præuenitur, terminus legis ſic, argu. ad hoc, ff. de arbi. l. ſi cũ
28 dies, §. ult. & l. Celſus. Si quæras † quæ ſit pœna nõ proſequentis appellationẽ interpoſitã circa diffinitiuã, diſtinguo ſic. Aut appellat actor, aut reus, ante li. conteſt. aut poſt. Itẽ aut proſequit appellator & non appellatus, aut appellatus & nõ appellator, aut uterq. aut neuter. Si actor appellat ante li. conteſt. & nõ proſequatur, proſequente appellato appellator cõdemnaẽ ad expẽſas, ut inf. eod. tit. c. reprehenſibilis. §. 1. Si uerò actor qui appellauit, proſequatur, reo non proſequẽter proceditur in reũ, tanquã in contumacẽ, ut inf. eo. tit. c. ſæpe contingit, ſcẽm formã illius decret. ut ſup. ut li. non conte. c. qm̃ frequenter. Si uterque proſequatut, lis ſuo marte ꝓcedat. Si neuter, primus iudex libere ſua iuriſdõne utatur, ut in decr. reprehẽ ſibiſis in prin. Sed ſi poſt li. conte. actor appellet, & non proſequatur proſequente appellato, actor iterum eſt citandus, vt q. qũo & qm̃ iudex. auth. qui ſemel. ſi non uenerit proceditur in principali, ſi liquere poterit, ut C. de iudi. l. properandum, §. ſin autem exgeſtis, uel ſaltẽ fiet abſolutio ab obſeruatione iudicij cum condemnatione expenſarum, ut in ea. l. §. & ſi quidem. Sed ſi proſequatur actor non proſequente reo appellato, proceditur in principali, ſi liquere poteſt, ut 3. quæſtio. 9. c. decernimus, & in præal. l. properandum, §. ſin autẽ affuerit reus, ſi nõ poſſit liquere, fiet miſsio in poſſeſsionem irrecuperabilẽ, ut C. qũo & qm̃ iudex. l. conſentaneum. Sed ſi uterq; proſequatur, uel neuter, repete quod dictũ eſt in membris eiſdem. Et eadem locũ habent appellante reo quæ dixi cum appellat actor. Recuſatur iudex multisex
19 cauſis. † Sed de multis aliquas proſequamur. ut ſi iudex ſuffraganeus multorum litigatorũ. alteri. n. meritò eſt tũc ſuſpectus, ut ſup. ut li. non conte. c. accedens, il 1. Itẽ ſi ſit dñs litigatoris, ut ſup. de offi. deleg c. inſinuante, & c. cauſam quæ. Item ſi iudex eſt de terra litigatoris, ut ſup. ut li. non conteſt. c. accedens, il 2. Item ſi a iudice appellatum ſit, pendente appellatione etiam in aliis cauſis eſt ſuſpectus, ut infra eo. tit. c ad hęc. & c. propoſuit. Item ſi iudex habet familiaritatem cum litigatore, ut 3. qõ. 5. cap. accuſatore, ut ſup. de offi. dele. c. inſinuã-
20 te. † Qui aũt ſunt familiares, legitur, ff. de fur. l. ſi libertus, ff. de pœ. l. reſpiciendum, §. furta domeſtica, C. de queſt. l placuit pridem, ff. ad Sylla. Se. Con. l. 1. §. ſin autem, ff. de ædil. edict. l. ædiles, §. familiæ, & C. de his qui ad ec. con. l. ult. §. & hoc quidem, ff. de uerbo. ſigni. l. pronunciatio §. familiæ. Item ſi eſt affinis, ut 3. q. 9. c. abſens, & ff. de iniu. l. lex Cornelia. Item ſi litigator ſit comes iudicis, ut ff. de offi. præſi. l. ſenatus cenſuit. Item ſi udex aliqua conſanguinitate coniungaẽ litigatori, ut inf. eo. tit. ca. poſtremò. Item ſi eſt concanonicus, ut ſupra de offic.

offi. deleg. cum. R. canonicus Ianuensis. Item si iudex habet cõsimilem causam. vt sup. de iud. c. causam, & arg. ff. de excu. tu. l. propter litẽ. Item propter domi nũ omnes de eius familia recusantur. C.
21 si quacunq; præditus po. l. vnica. † Istæ & consimiles causæ repellunt iudicẽ a iudicio, sed non testem a testimonio. licèt enim quælibet consanguinitas repel lat iudicem, non tñ testẽ, vt inf. e. titu. c. post remò. 4. q. 3. ca. si testes. Item in criminali, in ver. itẽ lege Iulia. Hoc ideo, quia facilius habentur iudicẽs, q̃ testes. & propter hoc repellitur quis a iudicio ex defectu testiũ, vt sup. de testib. ca. dile
22 cto. † potest autem recusari iudex verbo vel libello. Et erit forma recusationis hæc. quia periculosa res est, & tristissimos solet habere euentus, corã suspecto iudice litigare, recuso te. Vel sic, quia suspecti vel inimici iudices esse non debent, & quodammodo naturale est suspectorum iudiciũ insidias declinare, & inimicorũ velle refugere, ideo te recu-
23 so. † Allegabitur causa suspicionis coram iudice. quæ si sufficiens visa fuerit, probabitur coram arbit. vt inf. eo. titu. c. secundo requiris, & cap. cũ speciali. sup. de offi. delega. ca. suspicionis. Nec ob. 3. quæst. 5. c. quia suspecti. ibi enim nec admissa fuit recusatio, & ideo nec probatio exacta. Secundum vtrunq; ius scilicet canonicum & ciuile potest recusari delegatur, ut inf. eo tit. c. postremo, supra de offi. deleg. c. suspicionis, & cap. insinuatione, & idem secundum leges. vt C. de iud. l. cũ specialis, & l. apertissimi. Ordinarius aũt recusat secũdũ canones, vt 3. q. 5. c. suspecti. sup. de fo. cõp. si quis clericus, & c. licet. 2. q. 6. c. placuit. 11. q. 1. c. peruenit. Et idẽ secũdũ leges, & secũdũ d. Mar. p l. nemo. C. de iurisd. om. iudi. sumpto argu a contrario sensu. ibi. n. sic dicitur, nemo post li. contes. ordinariæ iurisdictionis declinet examẽ. ergo. ante lit. conte. declinet. Et ad idem inducebat auth. & cõsequẽter. C. de senten. & interlo. om. iudi. Sed dñs Io. B. cõtra, non enim ordinarius recusatur secundum leges, sed si suspectus fuerit, adijcẽdus est ei episcopus loci, vt C. de iud. auth. si vero contingit, & respõdent ad legem illam nemo, sic dicit ipse, domine Mar. si vis. sumere argm̃ a contrario sensu legis ill. nemo. sume a contrario sensu legis totius sic. nemo post litẽ conte. ordinariæ iurisdictione declinet examen, ergo ante lit. conteſt. non ordinariæ iurisdictiones non declinet examen. & sic delegatur non ordinarius recusatur secundum leges. Auth. verò, & consequẽter, intelligebant in delegato. Sed quod dixi, delegatum posse recusari, verum est non petitũ, petitus. n. recusari nõ põt ab eo qui petijt, vt 3. q. 3. ca. inducię offeraẽ. C. vt lit. conte. auth. offeratur. supra de offic. deleg. c. cum olim magister, nisi noua ex causa, vt sup. d. off. deleg. c. insinuante. & arg. ff. de arbi. l. li
24 cèt. † Sed quæritur de tpe recusandi. Et dicit Ioã. teutonicus, q̃ generaliter recusatio fieri habet. inf. 20. dies vt dicit auth. offeratur. & alia auth. & consequẽter; & qm̃ isti dies cedunt, & post lapsum eorum non est locus recusationi, ideo prouidit lex, q̃ si copia iudicis recusandi haberi non potest, recusatio coram præside proponatur vt C. de iudic. l. apertissimi. T. dicit q̃ recusatio fieri põt qñcumq;, dummodo ante lit. cõtest. cũ sit dilatoria exceptio, vt sup. titu. proxi. c. inter monasterium. nisi terminus præfixus esset a iudice ad omnes dilatorias proponẽdas, vt sup. de excep. c. pastoralis. Sed de hoc plenus dicit no. sup. de
25 dilati. §. sunt & aliæ. Effectus † autem recusationis est, vt si probata fuerit suspicio, iudex ordinarius recusatus committat negotiũ principale, vt sup. de foro comp. c. si quis clericus. inf. eo. ti. c. ad hæc & c. cũ a te. 11. q. 1. c. peruenit 2 q. 6. c. placuit. C. de iudi. l. cũ spãli. & l apertissimi. hoc. n. competit iure ordinariæ potestatis. Si sit delegatus, dixit. T. q̃ cũ per recusationẽ probata suspicione desinat esse iudex & iurisdictionẽ non habere, supersedebit causæ cognitioni, & committere non põt iurisdictionem

quam non habet; quod. n. quis non habet, generaliter alteri dare non pōt, ut 1.q.1.c.gratia.& 1.q.7.c. Daibertum, & nemo inuitus cogitur ad arbitrū ire. ut ff.de arbit.l.3.§.1. quamuis iudiciū red datur in inuitum, ut ff. de uerb.obl.l.interstipulantem.decr.autem illam, infra secundò requiris. intellexit in delegato. Illam autēm, cum speciali, & alias quæ dicunt recusatum posse committere negotiū principale, dixit in ordinario locum habere; puto tamen q̄ tam ordinarius quàm delegatus probata causa suspitionis possit committere negotium de recusatoris assensu, uel de superiorē trāsferre ut inf.eo.ti.c. cùm speciali Nec ob.decre.illa, secundò requiris, in eo qđ dicit supersedere tenetur. Nam uerum est, q̄ supersedebit iudex post probatā suspicionem, s.ut non cognoscat, non autem ut non committat causam. Nā & in delegato loquuntur leges, quæ dicūt expresse iudicem recusatū committere posse. C.de iud.l.apertissimi & l.cum speciali, quas leges Tacr. correctas esse dicebat, cùm aliter ad eas rīdere non posset. Ad decre. autem illam ad hæc, cum à te, quę dicit aut si alterutra partiū te suspectum habuerit, te insistente iudicem eligant, qui propositā inter eos dirimere ualeat quæstionem, respōdebāt quæstionem.s. suspitionis; ego aūt dico principalem. Nec ob. huic nostræ opinioni. supra de foro cōp. c. licet, ubi dicit probata causa recusationis ad te uel ad nos pro iustitia recurratur, sicut superius est expressum. Nā intelligo. s. per appellationem, si recusatus in causa procedat.

26 † Dubitari autem cōsueuit, an iudex suspectus & recusabilis possit prævenire recusationē & causam alteri delegare. Et uidetur quod non. Nam inefficax est iurisdictio penes eum. pōt enim per exceptionē elidi, & nihil interest utrū aliquid sit ipso iure inefficax, an per exceptionē, ut ff. de reg. iur. l. nihil interest. ff. quibus ex causis in p.s. l. Fulcinius. §.si in diē.ff.de dolo.l. eleganter. §. seruus pactionis. Si igitur inefficax est iurisdictio in delegante, inefficax est & in delegato, qui pro nō suo imperio agit, sed partibus fungitur delegantis.ff. de iurisdom. iud. l. si prætor. de offi. eius cui mā. est iurisd. l. §. qui mādata. Item pars iurisditionis est delegare, ut ff. de iurisd. om. iud. l. 3. in fi. cū ergo alias partes iurisdictionis aggredi non pōt delegatus obstāte sibi exceptione recusationis opponēda in persōnā ipsius, & istud aggredi non pōt. In delegationibus enim consideratur, an delegatus cognoscere possit, ut ita demū ualeat delegatio facta ab ipso, ut C. qui pro sua iurisd. l. 1. Et iō si proconsul antequam ingrediatur prouinciam sibi decretam, causam deleget; q a cognoscere nō posset, nec delegatus ab ipso pōt, sed demū ingrediente legato efficax efficitur delegati iurisdict. o ut ff. de offi. proc. l. obseruare. §. ulti. Ite iudex non debuit prȩuenire diligentiā recusari uolētis. arg. infra eo. tit. ca. ſępe cōtingit, & c. oblatæ. l. 1. de cōfir. uti. uel 27 inuti. ca. bonæ. † Sed contra causæ suspitionales personas iudiciū afficiunt, non iurisdictionē, & ideo contra successorē, ideſt contra delegatū non competit exceptio. ff. de diuer. & tempo. præscrip. l. an uitium. Nam personales exceptiones psonas nō egrediuntur, ut ff. de excep̄. l. exceptiones unde mutatione personarum uitiū aboletur, ut 2. q 1. c. primis. 1. q. 1. c. cito. sup. de filijs presby. c. ex transmissa. ff. uti. possi. l. si duo. §. non uideor. et secundū hoc intelligūtur decreta. illæ de p̄scrip ca. de quarta. infra de iurep. c. cura. Solutio, puto iudicem suspectū ante recusationem cōmittere posse, & cōmissio ualet quod in ordinario indubitatū est, ut ff. de iurisdom. iud. l. prætor, idem puto in delegato. Et not. q̄ secūdū uetera iura arbitri eligendi sunt a partibus, qui cognoscant de principali, ut sup. de fo. com. c. si quis clericus. inf. e. ti. c. ad hæc, & c. cū à te. Et hoc fiebat insistēte iudice recusato, ut in illo c. & hęc cogente inf. triduum, ut C. de iudi. l. ult.

28 † Hodie eligitur arbiter, qui cognoscat de causa suspicionis ut inf. eod. titu. c. cū speciali,

ſpeciali, in prin. Sed principale negotiũ nõ cõmittetur, niſi de recuſatoris aſſenſu. ℭ ſi non conſentiat recuſator, ad ſuperiorem tranſmittet negotium recuſatus, ut infra eo. c. cum ſpeciali in fi. 1. R.

29 Et notabis, † ℭ licet iudex recuſatus iuriſdictionem retineat, & cogere poſſit arbitros eligere, ut dictum eſt, & tertium ſi duo diſcordant, ut ſup. de offi. de leg. c. ſuſpicionis, & cauſam cõmittere, vel ad ſuperiorem tranferre. ſecus tñ eſt in iudice, à quo fuerit appellatum. Nã appellans eximitur à iuriſdictione eius à quo appellat, ſi iudex fuerit delegatur, ut infra eo tit. c. directè. Si autem fuerit ordinarius, eximitur appellans quo ad cauſam in qua appellat; in aliis non eximitur. ſed pendente cauſa poterit ordinariũ recuſare, ut infra eod. tit. c. propoſuit. & c. ad hoc eo, ſuper quo appellatum eſt, prætermiſſio, ut infra eod. titu. c. teneamur. Hoc tñ fallit in delinquẽte notoriè, ut infra eo. tit. c. cum ſit,

30 in fi. & cap. cõſuluit. Relatio † fit tribus de cauſis. Aut ei iudex refert de iure cõſulens, quia in iure dubitat. Aut quia pronunciare euitat, & ideo refert ut ſe exoneret. Aut ei conſulit ſuper facto. Primus modus approbatur, ſecũdus & tertius reprobantur, ut probantur hæc, ff. de iudi. l. eũ quẽ. §. iudicibus, & §. de facto & in Auth de iudi. § ult. in Auth. ut iudices nõ expectent ſacras iuſſiones, §. iubemus. Eſt & quartus referendi modus. ſ. cum ſuperior ita cõmittit, ut delegatus ſi de partiũ voluntate fuerit, pronunciet, vel cãm ad ſuperiorẽ tranſmittat, ut ſup. de reſcrip. c. ex parte. Sed cũ relatio facienda eſt, plena omnia notificanda ſunt ſuperiori, & partib. cõſultationis edi debet exẽplũ; & ſi altera partium viderit relationem minus plenam vel contrariã veritati, põt illicò a conſultatione appellare, & nihilominus à ſententia, ut C. de relat. l. 1. & ff. qñ ap. ſit. l. 1. R. 1. & 2. q. 6. c. induciæ, §. biduũ, in fi. Adeò aũt plenè in relatione omnes omnino cauſæ ſunt comprehendæ, ut prope modũ actorum recenſione nõ ſit opus. acta tamen neceſſariò ſunt aſſocianda, ut C. de rela. l. ult. Et nota ℭ refertur cauſa, refertur & electio ſeu poſtulatio, ut ſupra de offi. lega. cap. licet Tranen. & ſup. de poſtu. c. bonæ memo. il 2. Et ſicut electione ſeu poſtulatione relata ad ſuperiorem, non licet in ea aliquid innouati, ut iuribus prælleg. ſic & in negotio per conſultationem trãſacto, ut C. de appel. l. ex illo. 2. q. 1. c. nomen. 3. q. 6. c. multum, & C. de rela. l. 2. Sed in his omnibus expectari debet ſuperioris reſponſum, ut 6. q. 3. denique.

SVMMARIVM.

1 *Peregrinantes qui dicantur, & quod ſubſidium eis indulgeatur à iure, & nu. 2.*

De Clericis Peregrinantibus. Rub.

QVIA ſicut appellãtes, ita & peregrinantes iura tuẽtur. Ideo poſt tractatum de appellationibus ſubiiciuntur tractatus de peregrinantibus. Videamus igitur qui hic peregrinantes dicantur, & quod præſidium eis indulgeatur a iure. Peregrinantes † intelliguntur hic romipetæ, apoſtolorũ limina & aliorũ ſanctorũ oratoria uiſitantes, ut 24. q. 3. c. ſi quis romipetas, & c. paternarũ, & c. illi qui. & ſup. de treug. & pa. c. innouamus. Itẽ illi qui accedũt ad põtiam dñi Papæ, ut inf. eo. tit. c. 1 vno. 2 q. 6. c. argu ta. Non aũt intelligas de quolibet peregrinante; nã largo mõ quicunq; a loco domicilij proficiſcitur, peregrinari vr, ut C. de incol. l. ciues. lib. 10. † Peregrinantes igitur, de quibus ſuperius dictũ eſt, eccleſia romana ſub protectione recipit, & ſpecialiter ad curiã venientes, hi. n. facto appellare, vel uerius prouocare vñr, ut ſup. tit. prox. c. cũ ſit romana. & c. dilecti. Et per hunc modũ ꝓuocandi recedit ab ordinario, & vocat aduerſarius ꝓuocãtis ad ſuperiorẽ. Recedit ẽt & a delegato, dũmõ ante notitiã litterarũ, ut ſup. ti. prox. c. meminimus

& c. suggestum. & c. ad hæc sicut asseris: Quidam tamen dixerunt, ꝙ hodie prouocatio facti locum non habet ꝑ decr. sup. tit. prox. c. vt debitus honor. quæ sic dicit. cum autem ex rationabili cā putauerit appellandum, coram eodem iudice causa probabili appellationis exposita, tali videlicet q̄ si foret probata, deberet legitima reputari. Vnde decre. illas cū sit romana, & c. dilecti. abrogatas esse dixerunt. Sed errauerunt, nam illa, ut debitus honor. loquitur in appellatione. Aliæ verò loquuntur in prouocatione. Habent aūt hoc p̄sidium a iure veniētes ad curiam romanā, ut si quid eis arreptū est vel sublatū post iter arreptū, eis restituatur, ut infra e. c. vno. ēt si per iudicē sit subtractū, & agetur condictione ex hac decre. Idem præsidium habent appellantes, ut sup. ti. prox. c. cū teneamur. 2. q. 6. c. arguta. & c. quoties. Sed & aliis iusta ex causa absentibus seu peregrinātibus iuris præsidiū indulgetur, nā si eorum turbata fuerit possessio ꝑ vim, & expulsis his qui eorū nomine detinebant, datur eis condictio ex lege, ad recuperandam possessionem absentium nomine, siue fuerint serui siue fuerint extranei, etiam si mandatum non habeant. quod est speciale contra regulam generalem, ut C. si per vim vel alio modo turbata. fue. absentis possess. l. 1.

SVMMARIVM.

1 *Confirmatio quid sit, & quot modis fiat.*
2 *Confirmari quæ possunt.*
3 *Confirmationis effectus quis sit.*
4 *Sententia excommunicationis si lata est ab ordinario uel delegato, & a summo pontifice confirmata, an ille qui tulit, possit ab ea absoluere.*

De Confirmatione vtili uel inutili. Rubrica.

TRactatum est sup. de his q̄ appellationis beneficio suspendunt. Hic aūt tractatur de his quæ confirmationis p̄sidio muniunt. Videamus igitur quid sit confirmatio. Qualiter fiat. A quo. De qua re facienda sit. Et quis confirmationis effectus. Confirmatio † est prioris iuris habiti corroboratio. Hæc descriptio colligit sup. de fi. instr. c. inter dilectos. Fit āt confirmatio plurib. modis tp̄is excursu, ut si a snīa non fuerit, inf. decēdiū appellatū, nā lapsu tp̄is rata manet, & ei standū est, ut no sup. de sen. & re iudi. § auctoritas. Sic & snīa arbitri dr̄ emologari. i. silentio decendii confirmari, ut supra de arb. c. ꝑ tuas, C. de arb. l. cū antea. & no. sup. de arb. § effectus. licet in casu ꝑ appellationē dicat snīa confirmari, ut ff. re ra. ha. l. ult. Confirmat aliquid iuro, ut si minor rē alienet, & iuret non cōtrauenire, ut C. si aduer. uend. l. sacra puberū. Itē cū mulieres consentiunt alienationi rerū dotaliū & ꝑꝑ nuptias donatarū, & ne contraueniant, firmant ꝓprio iuro, ut sup. de iureiu. c. cū contingat. Itē cū debitor ꝓmittit usuras, & ꝓmissum suum firmat iuramento. Nā tunc ēt excipere non potest, ut sup. de iureiu. c. debitores. Itē cū quis transigit, & transactionem suam iuro confirmet. Nā tunc punitur si contrauenerit, ut C. de transact. l. si quis maior. Itē iureiurando firmatur statutum de certo numero canonicorum, sup. de rescriptis, c. cōstitutus. Confirmatur etiam per literas superioris & maximè dn̄i Papæ. qui plerunque confirmat snīas, ut sup. de sen. & re iudi. c. ea quæ. & c. causam quæ in fi. inf. de testam. c. Raynutius. in fi. & c. Raynaldus, in fi. Statuta, sup. de const. c. cū accessissent. Beneficia, ut inf. eo. ti. c. ad nr̄am, & c. porrecta. Contractus, ut sup. de pact. c. quoties. Arbitria, ut inf. eo. ti. c. examinata. Cōpositiones, ut inf. eo. tit. c. venerabilis. Itē electiones, ut sup. de ele. c. postquā. Postulationes verò nō confirmant, sed diiudicant, ut sup. de postu. c. bonæ. il secōdo. in 2. col. & si inuenta fuerit canonica, admittat, ut sup. de ele. c. scriptū. vel non admittitur, si minus canonica sit inuenta, ut sup. de postu. p̄la. c. bonæ. il primo. uel ēt irritatur, ut infra eo. tit.

& si

2 & si vnanimiter. Possunt confirmari † quæ pacificè possidentur vt inf. eo. tit. c. 1, Res litigiosæ confirmari non possunt vt inf. e. ti. c. 1. & not. sup. vt lite pen. §. lite igitur pendente. Effectus † confirmationis est, vires plenissimas dare ei rei, 3 cui fortè aliquid iniuriæ vel imperitia minus incertum est, vt supra de transac. c. 1. Personale facit reale, vt sup. de transact. c. veniens, & hoc intellige de confirmatione domini papæ. Auctoritas. n. principis non solenne facit solenne, vt C. de testa. l. omnium. Nam facit ex nudo pacto dari actionem, vt ff. de pactis. l. legitima. principis. n. auctoritas mutat substãtialia, vt C. communia de leg. l. 2. C. de rei vxo. actio. l. vna. Item operatur confirmatio domini papę, vt si nona quæstio oriatur super re illa, sup qua confirmatio est obtenta, ordinarius uel alius causam audire non potest sine speciali mandato domini papæ; si res illa tpe confirmationis pacifice possidebat. vt inf. e. ti. c. 1. Sed quo ad titulum possidendi confirmatio nihil addit; id enim confirmatur, quod à principio firmum est, ut sup. de fide instrumen. c. inter dilectos. Vnde in confirmationibus rerum poni cõsueuerunt tales terminationes, sicut iniustè & pacificè possides. In sententijs autem confirmãdis ponitur. sicut quidè lata est, vt inf. e. tit. c examinata. Papa. n. nõ intẽdit vni dare, vt alius scrupuloso corde moueatur, vt 16. q. 7. ca. 1. nec intendit vni conferri, & alteri nocere vt 14. q. 5. ca. denique. nec vult alicui subtrahi per priuilegia sua, ut 9 q. 3. ca. nunc verò. 25 q. 2. ca. de priuilegijs. Sed hoc uidet̃ absurdũ quibusdã, ut tãta immunitatẽ rerũ quis sortiatur per hmõi simplices confirmationes, quæ leuitur in curia impetrantur. Nam & sit sup rebus singulis quis impetret confirmationes, enerua erit iurisdictio ordinarij super illis, & propterea sic intellexerũt decre. illas. inf. eod. titu. c. 1. & 2. quod iudex non possit cognoscere de confirmatione, an sit iusta uel iniusta, sed de re cõfirmata sic. Alij dixerunt has decr. locum habere, cùm Papa cũ causæ cognitione cõfirmat, ut sup. de of. deleg. c. quoniam abbas. sup. de testi. c. veniẽs. inf. eo. tit. c. uenerabilis. inf. de testa. c. Raynutius. & c. Raynaldus in fi. Alij uero intelligunt has decre. ad literã sicut sonare uidetur, p confirmationes simplices hæc immunitas rebus confirmatis accedat. ut si super eis noua quæstio oriatur, nullus cã audiat sine mandato domini Papæ, & idẽ si quæstio oriatur super confirmatione. Hæc posterior sñia cum textu decretalis magis concordat. Verum tamen si confirmationi domini Papæ obijciatur falsi suggestio, poterit de ea cognosci & iudicari, ut inf. eo. tit. ca. de cõfirmationibus, & sic confirmatione non obstãte poterit ecognosci de re cõfirmata, cum certũ sit confirmationem p falsi suggestionem illicitam fuisse. Vnde 4 † quæritur, si sentẽtia excommunicationis lata fuerit ab ordinario uel delegato, & à summo põtifice confirmata, an ille qui tulit possit ab ea soluere? Et uidetur qđ nõ. nã papa cõfirmãdo sententiam suam facit. Omnia enim sua facit, quibus suam impartitur auctoritatẽ ut C. de uete. iu. enu. l. 1. §. & iõ. contrariũ tñ est uerius, ut inf. de inst. c ex frequentibus. Hæc autem de literis confirmationis. Sed de literis innouat omis sciendum est, q̃ per eas nihil iuris acquritur, ut inf. de priui. c. ex parte, & inf. e. tit. c. cum dilectus. Per literas autem p tectionis non eximitur quis a iurisdictione ordinarij, ut inf. de priui. c. ex parte. il secondo & c. recepimus. Sed si aliquis se subijciat protectioni dñi Papæ, & ex simplicitate appellare omittat, eximit̃, ut sup. ti. pxi c vno. sup. de app. c. ad audientiam. Quid ergo prosunt literæ protectionis? Rñdeo, maior honor ei. debetur, quem Papa sua protectione honorat, ut sup. de ma. & obe. c. per tuas. Vel solet plus timeri, quod singulariter pollicetur, quàm qđ gñali sponsione cõcludit. 23. di. c. q̃q̃. 11. di. c. quis nesciat.

¶ Explicit liber secundus.

Incipit liber tertius.

SVMMARIVM.

1. *Clericorum uita qualis esse debeat.*
2. *Cler corum honestas in quibus consistat.*
3. *Clerici in incessu, & societatibus qualiter debeant se habere.*

De Vita & Honestate clericum. Rubria.

FInito tractatu iudiciorum a quibus clerici abstinere debẽt in quantũ possunt, cum seruos Dei non oporteat litigare, vt 2.q.7. capitulo. sicut sacerdotes. ideo subijcit hæc rub. de vita & honcle. Videndum est gitur, qualis debeat esse vita cleri. & in quibus consistat honestas eorum. † Et qdẽ in ecclesijs collegia 1
tis clerici debent viuere in communi, in vna domo vescantẽ, atque sub vno tecto dormiãt & requiscant, vt inf. eo. ca. qm. 32. di. c. pter hæc de con. di. 5 c. in omnibus 12 q. 2. c. necessaria. Quidam tamen intellexerunt iura illa in ecclesijs regularibus locum habere, aliud in secularibus. vt 12. q. 2. ca. quia tua sanctitas 32. di. si qui verò. Sed puto iura priora cõtinere ius commune in ecclesijs collegiatis. quãuis eis in multis ecclesijs sit per contrariã cõsuetudinẽ derogatum. Posteriora vero loquunt in clericis non valẽtibus cõtinere q. sortire pnt vxores ante sacros ordine secundum licentiam ab apostolo datam, vt 28. distin. de his in fi. Et stipendia extra ecclesiam in domibus suis recipere vt pauperes, non vt clerici; nec ratione canonici tituli, sed paupertatis contemplatione, & sic intelligi pt 1. q. 2. c sacerdos. Cõiugati enim canonicum titulum obtinere nõ pnt. vt inf. de cle. cõiuga. c. sanè, & c. diuersis fal-
2 lacijs. Honestas † clericorum consistit in multis. In tonsura capitis, vt inf. e. c. si quis ex clericis c. clericus, & c. clericis. Ita vt admodũ sphęræ caput habeat abrasum, vt 23. di. c. phibere, & sic attõ sis capitibus, & patentibus auribus incedant, vt 22. dist. c. non liceat. Quod verũ. nisi timor vel necessitas exigat habitum trãsformari, ut inf. e. c. clericis officia. Vnde quidam reprehensus de habitus dimissione, sic se excusauit. Vnde uersus. Tutius, ut pererẽ laici sub imagine Romam, Fas fuit ut finerem luxuriare comam. Item in ornatu uestimentorum & aliorũ, ut inf. e. c. clerici. & c. officia. 20. q. 4. per totũ. ita ut nec fulgidis nec sordidis uestibus se ornẽt. ut n. ait Hiero. nec affectatæ sordes, nec exquisitæ deliciæ laudes pariunt, ut 41. dist. §. 1. Item ut moribus & uerbis pudorem indefinẽter exhibeãt. unde genæ sponsæ. 1. prædicatores turturi comparantur, ut 43. di. §. 1. quamuis laicis uerecundia indicatur. iuxta illud, uerecundos & uerentes facite filios Israel. ut 32. q 4. c. in eod.
† Item in incessu debent clerici esse ornati, ut grauitate itineris mentis maturitatem ostendant. Incompositio enim corporis, ut ait Grego. qualitatem iudicat mentis. 41. dist. c. sicut. Item in societatibus, ut non habitent cum malis hominibus; quia sępe consortia malorum bonos etiã mores corrumpunt, ut 28. q. 1. c. sæpe. unaque aspecta liuorem ducit ab una. Item in modestia & sobrietate, ut inf. eo. ti. c. a crapula. & 35 dist per totum. Item in mundicia uitæ, ut inf. e. ca. ut clericorum, & dicemus. inf. ti. proxi. Item ut sint assidui in lectione & oratione. hæc enim esse debent opera clericorum. ut 36. dist. c. ulti. Hæc & alia a clericis exiguntur, quorum uita, & conuersatio debet esse secreta, & a laicorũ actibus remota, vt. 2. q. 8. c. laicus, vt eorũ, qui in laicali ordine consistunt. obseruãtiam, sicut loco, ita religione præcellãt. vt 4. dist. c. denique in princ.

SVMMARIVM.

1. *Mulieres quæ permittantur cum clericis cohabitare, & quæ prohibeatur.*
2. *Pœna clericorum fornicatorum. & nu. 6.*
3. *Aequitas rigori præfertur.*
4. *Pœna mulierum cum clericis fornicãtium.*
5. *Dispensatio quæ adhibeatur circa clericos fornicarios.*

Occultus

6 *Occultus fornicatur suspensus est quod ad se, ita & occultus simoniacus.*
7 *Notorium quotuplex sit.*

De Cohabitatione clericorum & mulierum. Rubrica.

QVIA frequenter vitam & honestatem clericorum suspectarum exhonestant mulierum consortia. Ideò post tractatum de vita & honestate clericorum subijcitur hic rubr. de cohabitatione clericorum & mulierum. Videamus igitur quæ mulieres prohibentur habitare cũ clericis, & quæ permittuntur. Itẽ quæ sit pœna clerici fornicantis, & quæ mulieris se clerico commiscentis. Item q̃ circa clericos fornicarios dispensatio
1 valeat adhiberi. *Ille* † autem mulieres clericis cohabitare permittuntur, in q̃bus naturale fœdus nihil permittit sæui criminis suspiciari, aliæ prohibentur. vt inf. e. c. à nobis. Quæ aũt sint personę, q̃ permittuntur, legitur 32. dist. c. interdixit. 81. dist. c. cum omnib. & c. uolumus. C. de epis. & cle. l. eum qui. in Authen. de sanctis. episco. §. presbyteri. colum. 9. in Auth. quomodo opor. episcopos. §. quãta. Sed contra. inf. eod. titu. ca. j. Ad quod dico, quòd prima decre. huius titu. non tenet, derogatur enim per posteriorem. inf. eod. c a nobis. Vel prima decreta loquitur in mulierib. quæ etsi suspicionẽ effugiant, habent tamen secum pedisse quas & ancillas, in quibus & de quibus sinistra frequenter oritur suspicio. Et de talib dicit Aug. Quæ cũ sorore mea sunt meæ sorores non sunt, ut 81. dist. c. legitur. Iura aũtem superiora loquuntur de personis coniunctis, quæ suspicionem effugiunt, nec secum habent mulieres suspectas. Episcopi uerò & monachi oĩno nullas secum mulieres habere dẽnt ut in Auth. de sanctis. epis. §. episcopum
5 uerò, & 81. di. c. oportet & cap. clerici. & 18. q. 2. c. diffinimus & in Auth. de mo-
2 nachis. §. cogitandũ. Pœna † clericorum fornicatorũ est, ut admoniti nõ se corrigentes a beneficiis suspendant. Et si suspẽsi fornicarias præsumpserint detinere, perpetuo sunt remouendi, ut inf. e. c. sicut & c. si autem. neque enim suspensi sunt ipso iure, nisi eorũ fornicatio esset notoria ut 32. distin. c. nullus & cap. pter hæc, & sic potest intelligi, inf. eo. c. super eo. Tunc enim suspensi essent ab officio, & per cõsequentiam a beneficio, ut 81. dist. c. si quis ammodo, & c. si quis sacerdotum. Sed nonne fornicatio mortale peccatum est? Sic igitur pœna eius est depositio, ut 35. dist. c. ul. 81. dist. c pbyter. c si quis epus & c. si qui sunt presbyteri. Ad hoc dicunt quidam, quòd canõ ille rigorem contineat, alius autem circa idem contineat æquitatem, ut 34. di-
3 stinct. c. frater. † æquitas præferenda est rigori, ut 45. di. c. licet. 50. i. c. ponderet. in fi. 81. di. c. presbyter, C. de iudi. l. placuit, ff. de reg. iu. l. in omnib. Melius est enim reddere de misericordia rationẽ, q̃ de crudelitate, ut 86. di. c. non satis est 26 q. vlti. c. alligant, & 35. q 9. ca. ueniam 9. dist. c. sana. 50. distin. c. eos. Vel forte iura iõ minus procedunt in crimine fornicationis, quia pauci ab eo inueniunt immunes, vt 50 di. c. quia tua. Vel dicas de iure cõi seruare posse rigorem, de dispensatione æquitatem. Nec ob. qđ dicit illa decre. frater. scilicet fragilitas nostri temporis talem non patit manere cẽsurã. Nã sic intelligẽdũ est. s. rigidã, & indispẽsabilẽ. † Pœna mulierũ fornicãtium uer. nicenã. quidã tamẽ intelligunt cum mulier illa hoc peteret. Alioquin secus, vt 32. dist. ca. seriatim, & 32.
4 q. 1. cap. integritas. Si uero cum clericis matrimonialiter de facto contraxerint, tunc uenundantur, si filios non hẽnt, sed si filios habent, mulieres & filii susceptiex clericis, quos sua libidine infecerũt, in seruitutẽ redigãtur ecclesiæ, cuius sunt clerici, vt 81. dist. c. quidẽ 32. dist. c. eos.
5 15. q. ul. c. cum multæ. Adhibetur † circa clericos fornicarios dispẽsatio magna, vt nõ remoueãtur ab officiis vel beneficiis, ut infra eod. c. sicut, & ca. si autem, sed ad altiora officia non ascendant, ut

15. q.8. ca. hi qui. Maior. vt ad maiores ordines promoueantur vt 34. distinc. c. fra. Maxima. ut ad dignitates ascendant ut 33. distinct. capitu. habuisse. In sum
6 ma no. † est, q occultus fornicator suspensus est quo ad se, sicut & quilibet in mortali peccato constitutus. vt 1. quæ. 1. cap. sacerdotes. non tñ quo ad alios antequam per sententiam præscindatur. vt 5. q. ult. cap. vlti. sed notorius fornicator est suspensus quo ad se & quo ad alios. vt inf. eo. titulo. c. vlt. 30. distinc. ca. nullus. & c. præter hæc. Et idem est in simoniaco etiam occulto, qui suspensus est quo ad se & quo ad alios, ut. 1. q 1. ca. reperiuntur. Quod intelligo verum esse in simoniaco in ordine suscepto, q̃ vitiosum habet caracterem vt 2. quæ. 3. 1
c. quibusdam narrantibus. secus autẽ in simoniaco in ordine alteri collato. vt inf. eo. ca. de simon. & ca. per tuas. A tali ergo simoniaco in ordine suscepto non debes sacramenta suscipere, ut 1. q. 1. ca. si quis à simoniacis, sed à quolibet alio sic, quandiu tolleratur; licet quo ad se sit suspensus, non tñ quod ad alios, vt su
7 perius dictum est. Notorium † aũt aliud iuris. Aliud facti. Tertium notiorũ præsumptum. Notiorum iuris duplex. per confessionem factam in iure, vel per sententiam. vt inf. eo. c. vestra. Facti per euidẽtiã rei, quæ tergiuersatione aliqua celari nõ potest, vt inf. eod. ca. vlti. inf. de purga. can. c. cũ dilectus in fi. 2. q. 1. c. in manifestis Notorium præsumptum est, vt si aliquis publicè habitus est per filio, vbi non requiritur alia probatio, vt sup. de filijs presbyt. c qm̃; hoc. n. qđ aliquis sit filius, non potest verè probari, ut. ff. de cond. & demon. l. Lucius. Item filius quẽ nuptiæ demonstrant. vt ff. de in ius vo. l. qui semper. Et idem dico in fornicatore. Si enim clericus iuuenis & cupidus secum habeat euidenter in domo iuuenculam & suspectam, non notoria est fornicatio, sed præsumpta. a iuuene & cupido credatur reddita virgo?

SVMMARIVM.

1 *Clericis quib. permittatur habere cõiuges.*
2 *Episcopus an dispensare possit in officio cum sacerdote, qui matrimonium de facto contraxit.*
3 *Clericus vxoratus an retineat priuilegium clericale.*

De Clericis coniugatis. Rubr.

DICTVM est supra de prohibita cohabitatione clericorum & mulierum. Hic agitur de permissa. s. coniugali. Videamus ergo quibus clericis permittitur habere coniuges. & an habentes coniuges possint simul & ecclesiastica beneficia retinere. † Possunt clerici in minoribus ordinibus constitui vxores ducere. ut *inf. eo. c.* 1. 28. di. ca. de his, in fin. In sacris autem non, quia omnibus in sacris cõtinentia est *indicta*. ut sup. de tempo. ordi. c a multis 32. dist. c. erubescãt. c. nemo & c. si qs eorum & 31. distinct. c. ante triẽniũ. & 83. dist. c. cùm *in præterito. Oriẽtales aũt clerici in minoribus ordinibus cõstituti ducũt vxores, & eis vtunt̃* in sacris. sed post sacros ordines nec de nouo contrahunt, nec mortuis uxoribus alias ducũt, ut 31. di. c. Nicena. c. qm̃. & c. alter, & inf. e. c. cũ olim. Olim in ecclesia primitiua clerici vxores habentes, beneficia extra ecclesiã percipiebãt, quia in ecclesiis seruiebãt, ut 32. di. c. si qui uerò sũt clerici 12. q. 1. c. quia tua sanctitas, vel vt stipendia tanq̃ pauperib. nõ ut beneficia tanquã clericis pstabantur. Hodie aũt a beneficijs ecclesiasticis excludunt̃, ut inf. eo. ti. per totũ. ea. n. facto proprio amiserunt, cõtrariũ eligendo, & se ad uitã oppositã cõferendo, ut ff. de bo. lib. l. si patronus, C. de furtis, l. 1. ff. de tributo. l. qui in hæredẽ, §. ulti. 84. distin. c. quisqs, nã quasi in duo diuisi ecclesijs a quibus stipẽdia percipiunt famulari non pñt, cum eos oporteat cogitare, qualiter uxorib. suis ualeãt complacere, ut inf. eo. tit. c. diuersis fallacijs, ubi aũt aliqui fornicationi-

bus

bus deditis ecclesias penit⁹ derelinquũt, beneficia pro derelicto hĩe videntur, & eis sunt ipso iure priuati, vt 81. dist. cap. eos. Si quis aũt scienter beneficiũ confe rat coniugato, non per ipsum qui contu lit, sed per superiorẽ potius est priuan dus, ut inf. eo. c. d uersis fallaciis. Sed quę
2 ritur† an episcopi dispensare valeãt in officio cũ clericis in sacris ordinibus cõ stitutis, qui de facto contrahunt matri monia? videtur ꝙ si c, ut inf eo. c. sanè sa cerdotes. Sed cõtra, clerici dũ sacros or dines recipiunt, uotũ continentiæ solen nizare uidenť vt 32. di. c. feriatim, in fi. vnde postea cõtrahendo maius peccatũ cõmittunt, q̃ fit adulteriũ, ut 27. q. 1. ca. meliore. non ergo pñt episcopi dispen sare, quibus datur potestas dispensandi ab adulterio citra, ut sup. de iud. ca. at si clerici. ad quod respõdeo, episcopi pos sunt dispensare in adulterio & in mino ribus, sed & in maioribus, vbicũq; inue nitur a iure permissum, vt in casu p̃mis so, & hęresi, & sacrilegio, ut 50. di. c. psb. & c. si quis presbyter. Licet alij contra riam sniam asserant, dicentes posse epi scopos dispensare in adulterio & in ma ioribus criminibus, nisi inueniatur pro hibitũ, vt in homicidio, & in simonia, ut 1
5 0. di. c. miror & infra de simo. c. nobis.
3 Quæritur† de clerico vxorato, an reti neat priuilegiũ clericale, qđ habeť. 17. q. 4 c. si quis suadẽte? Et uidetur ꝙ non, 2
ut inf. eo c. Ioan. Sed dect. illa põt intelli gi in eo, qui contraxit cũ uidua, qui irre cuperabiliter a clericatu recessit, ita ut vlterius ad clericatũ redire nõ possit, ut 34. di. c. feriatim, & propterea exuitur omni priuilegio clericali, ut 82. di. c. q̃s quis, alias si clericus vxoratus seruaret tonsurã, retinet priuilegiũ clericale. sic intelligo sup. de uita & ho. cle. c. clericus & maximè si beneficiũ retinet, cui⁹ gra tia tõsurã seruare tenetur, ut in p̃dicta de cre. Ioan. Nã talis sub ecclesiastica regu la est tenẽdus, vt 32. di. c. si qs uero 12. q. 1. c. qa tua. Vel põt dici, ꝙ illa decreta. Ioan. nõ loquitur in priuilegio ipsius ca nonis. si quis suadẽte. illud. n. retinetur, eo ꝙ non tm̃ in fauorem clericorum in ductum est, sed in odium laicorũ, ut inf. de sen. ex. c. cõtingit, sed loquitur in pri uilegio, quod clerici hñt in angarijs, ut 16. q. 1. § nouarũ cũ c. sequen. illud reti nẽt clerici vxorati, & maximè si non ser uãt tõsurã, q̃ depositã si resumpserit, pri uilegiũ nõ resumũt, ut inf eo. c. ex parte.

SVMMARIVM.

1 *Residere quid sit, & qualiter clericus de beat residere nu. 2.*
2 *Pœna non residentis quæ sit.*

De Clericis non residentib. Rub.

DICTVM est sup. de clericis qui priuantur a beneficijs propter cõ sortia mulierum, hic autem tractatur de his qui a beneficiis excluduntur, eo ꝙ non residunt in ecclesijs, in quibus be neficiati existunt, & ideo subijcitur hic rubrica, de clericis nõ resi. in ec. uel præ ben. Videamus igitur quid sit residere. Qualiter clericus debeat residere. Et quæ sit pœna non residentis. Residere
1 † est deseruire, ut infra eo. c. conquerente. parum enim est residere, nisi & re dens curam ecclesiæ habeat, in qua beneficium habet vel personatum, ut infr. eo. c. quia nonnulli. Debet aũt † quis re sidere per seipsum, non per uicariũ, ut inf. eo c. qm̃. Per uicariũ. n. deseruire nõ licet, nisi in casibus quos no. sup. de offi. vica. §. nunc videndum. Aduersus non residentes sic iura procedunt. Si quis cã cupiditatis trãseat ad aliã ecclesiam, quã ambit, priuari debet vtraque, habi ta, & ambita, vt 7. q. 1. c. si quis e p̃us, sup. de trãsla. pla. c. pe. & ul. nisi ecclesia ue lit eum repetere, vt 7. q. 1. c. nõ oportet. Si aũt cã utilitatis puta ad ecclesiam ma iorẽ & cũ lnia p̃lati sui trãseat, cũ corpo ralẽ possessionẽ ecclesiæ scdæ tenuerit, & tps p̃terijt, infr. qđ oĩa peragi possint, quæ pertinẽt ad plenã acqsitionẽ secun dæ ecclesiæ, tũc primũ beneficiũ qđ ha buit

buit, potuit alteri libere cõferri, ut sup. de ele. c. cum in cunctis, § cum uero. Sed si causa necessitatis, puta propter persecutionẽ, tũc cessante persecutione redibit ad suã ecclesiam, ut 7 q. 1. c. pastoralis. Sed si causa humilitatis, puta si ad religionem transeat, de iure non redibit ad primam, ut 7 q. 1. c. hic nequaquam,
3 sup. de renun. c. post trãslationem. † Vbi aũt leuitatis causa quis deserit suam ecclesiã, puta uagatur per mundũ, tunc si hẽat primam ecclesiam ꝓ derelicta, ut quia recipit aliã, ut infr. de præben. c. de multa. inf. de concess. p̃bẽ. uel ec. nõ ua. c. literas & c. cum nostris, uel ducit uxore. vt sup. ti. prox. c. diuersis fallacis, uel miles seu iocultator efficitur, tunc quia vitã assumit primæ professioni contrariã, vt C. de mune. patrimo. l. professio. libr. 10. poterit eius ecclesia vel præbenda alteri conferri. Sed si nõ habeat ecclesiam pro derelicta trinæ citationis edictũ in absentis ecclesia publicetur, & si nec sic curauerit obedire, & ultra sex menses ecclesiã suã deseruerit, poterit ea priuari, & nihilominus suspendi & excõmunicari, non tamen degradari, ut inf. e. c. ex tuę. Quod intelligo cum nescitur ubi sit, & sic non põt ad eum citatio peruenire. Alioquin monendus est absens, nec aliter posset de iure priuari, ut infr. eodem c. ex parte, & c. qualiter, & c. ultimo at ipsius reditum congruo tempore per superioris arbitrium moderãdo. ut inf. eodem c. inter quatuor. Tñ in hoc diuersa inuenio a iure tempora cõstituta; inuenio enim duos menses, ut 7. q. c. præsentium. Tres septimanas, ut 7. qõ. 1. c. si quis in clero. Annum, ut in Auth. de sanctiss. episcopis, §. interdicimus. Quatuor annos, ut inf. eo. tit. c. qualiter. quinque an ut inf. eo. c. ex gestis. Moderabitur autem superior secundum locorum distantiam, personarum absentiã, & negotiorũ qualitatem, ut sup. de lite nõ contest. c. qm̃, & sup. de appel. c. cum sit Romana. Si quis autem licentiatus a suo episcopo ad certum tempus ultra tẽpus abfuerit, statim post tempus priuari poterit, nisi ex iusta causa post tẽpus impediretur, ut 7. q. 1. c. præsentium, vbi enim dies apponitur, pro homine interpellat, ut C. de contrahen. & commit. sti. l. optimam, inf. de loc. & cõduc. c. potuit, C. de iure emph. l. pe. In summa no. est, q̃ residere intelliguntur quidam, q̃ in ueritate non residunt, ut is qui extra ecclesiam procurat utilitatem ipsius, ut inf. eo. c. ex parte. Item qui seruit episcopo extra ecclesiam, ut inf. eo. c. ad audiẽtiam. Item qui seruit Papæ, ut inf. eo. ca: cum dilectus. Item qui studet in theologia, ut inf. de magist. c. super specula. §. docentes. Isti omnes fructus p̃bẽdarum præcipient præter uictualia & quotidianas distributiones, quæ residentibus tantum debentur, ut inf. eo. c de cætero inf. tit. prox. c. licet, & c. dilectus.

SVMMARIVM.

1 *Præbenda quid sit & quid sit Canonia.*
2 *Præbenda cui sit conferenda.*
3 *Præbenda a quo conferri debeat.*
4 *Præbendæ quomodo sint conferendæ.*
5 *Præbenda infra quod tempus conferenda.*
6 *Episcopo negligente, si ad eũ spectat collatio deuoluitur ad capitulum ius conferendi.*
7 *Præbenda quando nomine beneficij contineatur.*
8 *Præbenda secunda recepta, an prima uacet ipso iure.*
9 *Beneficia duo curam habentia si quis hẽat, an possit retinere quod malit.*
10 *Dispensare quis possit in pluralitate beneficiorum.*
11 *Clericꝰ recipiẽs diuersa beneficia an peccet.*
12 *Episcopus an peccet conferendo beneficium scienter ei, qui alias beneficiatus existit.*
13 *Clerico beneficiato potest aliud in beneficiũ vel stipendium sine titulo conferri.*
14 *Episcopus ordinãs clericũ sine titulo vel præbenda, an ei prouidere teneatur.*
15 *Papa si alicui mandat conferri præbendam si qua uacat, & episcopus uel canonici ad quos spectat collatio, de mandato scientes alteri conferunt, an ille pro quo scriptũ est ius in illa præbenda habeat.*

DE

De Præbendis. Rub.

TRACTAVIMVS, sup. de uita & honestate clericorũ, nũc de reb. ad eos pertinẽtibus disseramus: & ideo subiicitur hic rubrica de præben. Videamus igitur quid sit præbenda. Cui conferri debeat. A quo. Qualiter infra quod tempus. Et ad quẽ deuoluatur cõferẽdi potestas, si is ad quem collatio pertinet,
1 in mora fuerit conferendi. Prębẽda † est ius percipiendi prouẽtus in ecclesia cõpetens alicui tanq̃ uni de collegio, qd' ius ex canonica descendit, non. n. debet esse canonicus sine p̃benda, ut inf. eo. c. relatũ, & c. dilectus. Canonica verò est quoddam ius, quod ex electione & receptione in canonicum & in fratrem oritur, vel de nouo creatur, ubi certus canonicorũ numerus non habetur, ut inf. eo. c. dilecto. § procurator. uers. præterea. Oritur inquam, uel creatur, in loco, in capitulo, & in aliis quorum cõis est usus, ut inf. eo. c, relatũ, & c. pro illorũ, & in præbendæ petitione, vt superius
2 dictum est. Est aũt † conferenda præbenda idoneæ personæ, quæ resideat in loco, & curam eius per se valeat exercere,
3 vt supra titulo prox. c. relatum. † Conferri debet regulariter a prælato ipsius ecclesiæ, in qua conferenda est præbenda, ut inf. de insti. c ex frequentibus, & c. ad decorem. sicut & collocatio ecclesiarum pertinet ad prælatum de iure ordinario, vt sup. de offi. or. c. cũ vos. 1. q. 3. c. si quis episcopus, & c. peruenit, ꝙ 16. q. vlti. c. nullus, licet in plerisque locis secus obtineat, de consuetudine speciali tam in collatione prębẽdarum, ut sup. de ele. c. cum ecclesia Vulterana. infr. de conces. præben. vel ecc. nõ ua. c. nulla. q̃ ĩ ordinatione ecclesiarum. 63. di. c. si in plebib. 59. dist. c. 2. Alicubi spectat communiter ad prælatum & capitulum collatio præbendorum, ut inf. de con. præben. uel eccl. non ua. c. postulatis. Sed de iure communi, sicut dictum est, p̃latus una cum capitulo suo institutiones & concessiones facere dẽt, ut inf. de his q̃ fi. a præla. sine con. ca. c. 1. 2. & 3. & c. nouit. Alicubi tñ obtinet, ubi prælatus solus sine capitulo cõferre posset, vt infr. de his q̃ fi. a pręl. sine cõ. cap. c. ea noscitur, & econuerso. Alicubi capitulũ sine prælato, vt inf. de elect. ca. cum ecclesia Vulterana Plenè cum iuribus & pernentiis suis sine diminutione aliqua conferendæ sunt præbendæ, ut inf. ut eccl. benefi. sine dimin. confe. c. vt nostrum, & 1. q. 3. c. si quis præbendas, vt quod præbendis annexũ est, nõ separetur ab eis, vt sup. de constit. c. cum omnes, inf. eo. exposuisti. Turonen. aũt concilium prębendarum inhibet sectiones, ut inf. e. c. maioribus. Vnde duo ad unam præbendam eligi non possunt, ita ꝙ inter se fructus diuidant præbendæ, vel ꝙ unus ex ipsius præbendam uacãtem habeat, alter uacaturam expectet, ut inf. eo. c. tuæ fraternitatis. Aliquando tñ potest una præbenda diuidi in duas, dummodo talis sit, ut etiã diuisa sufficiat duobus, ut inf. eod. c. uacante. Item purè, simpliciter, sine pactione, & sine modo conferri debent, ut inf ut eccl. benefi. sine dimi. con. c. vt nostrũ. Spiritualia. n. talia non patiuntur, ut sup. de pac. c. ul. 1. q. 1. c. q̃ pio. inf. de simo. c. tua, & c. per tuas. Sed contra inf. eo. c. significatũ. Ad quod respondeo, non fuit ibi pactio habita cũ persona, sed sic canonici inter se statuerunt, ut quicunq; illam præbendam haberet, hoc onus agnosceret, vt missam de Beata Virgine quotidie debeat celebrare, nisi esset corporis infirmitate grauatus, & hæc canonicorũ dispositio fuit a summo pontifice confirmata, uñ præbẽda illa trãsibat cũ onere suo, ut ff. de pig. ac. l. si conuenerit, §. 2. ff. de usufr. l. vsufructu lega. § ul. & l. si pendẽtes, §. si qd ĩf. de deci. c. cũ nõ sit in homine. Vel vbi conditio siue modus inest ex natura rei, nõ facit rẽ conditionalẽ, ut ff. de cõdi. & demon. l. cõditiones. Vel si cõditio siue modus sit spiritualis, rẽ non afficit ut in d. c. significatũ, & sup. de seruis nõ ord. c. nullus. & c. eo liberius. Debet

autem

5 autem † conferri præbenda inf. sex mẽ-
ses, postquam vacauerit, alioquin is ad
quem spectat collatio, priuatur potesta
te cõferendi, vt inf de concess. prẽb. c. nul
la. Ab hoc semestri deducitur tempus su
spensionis illius, ad quem spectat collatio. Et idem puto in excommunicatione, dummodo suspensus vel excommunicatus non sit in mora petendæ absolutionis, vt inf. de concess. præbẽ. c. quia diuersitatem. & sup. de ele. c. his quib. Alioquin contra ar. 100. di. c. qm̃. de rescrip. c. si autem, ff. de re iu. l. qui potest, ff. de remil. l. oẽs, §. qui prẽpositũ. Nec obstat. q̃ sua culpa in excõmunicationem uel suspensionem quis incidat, nam etsi hoc ei imputetur, non tm̃ imputanda sunt oĩa, quæ ex culpa illa procedunt, vt 15. q. 1. c. si concubina & c. inebriauerũt, inf. de sponsa. c. ueniẽs, ff. de furtis. l. verũ, & l. qui iniuriæ in princ. ff. de publ. & vec. l. sed & hi. §. sin autem, ar. 50. dist. c. sæpe. & c. studeat, ff. quod metus causa l. si mulier. Tempus illud semestre vtile est, nec currit eunti ad curiam Romanam manenti in ea, & discedenti ab ipsa. Et idem in alio iusto & legitimo impedimento. Item non currit nisi a die noticiæ, vt in d. c. quia diuersitatẽ, §. tẽpus, sup. de sup. 9
6 neg. præ. c. licet. Negligente † epo, si ad eũ spectat collatio, deuoluitur ad capitulum ius conferendi. Si autem ad capitulum spectat & negligat, deuoluitur ad episcopum. Si cõiter ptineat ad vtrunq; & negligãt, deuoluit ad superiorẽ, ut inf. de cõcess. prẽ. c. nulla & c. postulastis Sed moriẽte epo, ad quẽ ptinet collatio, non deuoluitur ius conferendi ad capitulũ,
7 ut inf. ne sede va. c. illa. † In summa notã dũ est, q̃ si scribitur pro aliquo ut in aliqua ecclesiarum ciuitatis vel diœcesis, puideatur ei in beneficio' competenti, nomine beneficij prẽbenda continetur, vt inf. eo. c. pro illorum, inf. de verb. sig. c. tua, quamuis aliàs nomen beneficij lati us pateat, q̃ præbendæ, quia beneficiũ distinctũ vel inductũ; prẽbenda verò nõ nisi distincta, ut inf. de concess. præben.
8 c. ex parte. Sed quæritur, an † recepta secunda prẽbenda, prima vacet ipso iure? Et vr̃ q̃ sic, vt inf. de cõcess. prẽ. c. literas. Vñ qd̃ statutũ est in beneficiis curã animarũ habẽtib. ut inf. eo. c. de multa, & in personatib. de quib. idem iudiciũ est habẽdũ, ut sup. de ele. c. dudũ, ẽt si cura animarũ nõ habeãt, vt in decr. de multa, in fi. Idẽ intelligo & in p̃bendis, & accedit ad hoc 21. q. 2. c. si quis iã trãslatus, sup. de ele. c. cum in cunctis, ff. de regulis iuris. l. 3. §. si ex cõuentione, ff. de diuor. l. vlt. in fine. Et intelligo hoc, cum secunda p̃benda recipitur ut titulus, non ut simplex beneficiũ, uel ut stipẽdiũ. Tãcr. tũ, & qdã alii doctores nõ cõpatientes pauperib. sed diuitibus blandientes, dixerunt hoc locũ habere tantum in beneficijs curam animarũ hntibus, & in personatibus, de quibus loquitur hæc decre. de multa. non ãt in præbendis. Rñdẽtes ad decr. illam literas, q̃ allegationẽ continet, & non ius, cũ per literam illius decre. contrarium pateat manifestè; nõ ergo palpanda sunt crimina, ne uulnera incurata seruentur, ut 50. dist. in. c. si quis diacon⁹. veh aũt, si nõ sparserimus, ueh si tacuerimus, nõ. n. leue discrimen incũbit si uisse quod congruit, ut 43. dist. c. di spẽsatio. † Item quæritur an is, qui duas habet præbendas uel beneficia curã habentia seu personatus, possit retinere qd̃ malit. Et uidetur q̃ non, quia primũ uacat, ut superius dictũ est; & si utrunque retinere contenderit, carebit utroque, vt inf. c. de multa, & arg. 7. q. 1. c. si qs episcopus, sup. de trãsla. præ. c. quanto. in fi. Itẽ cum in culpa fuerit accipiendo utrũque, optionem habere non debet, ut ff. de petie. hæred. l. si rẽ & p̃tiũ. ff. de testatu. l. tutor ita rectè. Sed contra, inf. eod. c. referente. Ad quod respondeo, decre. illa docet qualiter superior circa huiusmodi gratiosè procedere potest. Vel
10 optio illa locum habet secũdum uetera iura, hodie locum non habet, quia recepto secundo primum uacat ipso iure, ut dictum est. Sed † quæritur an alius a Papa dispẽsare possit in pluralitate beneficiorũ, & scripsit Io. q̃ sic in eadem diœcesi.

cesi. vt 70. di. c. sanctorũ. Sed in diuersis diæcesibus nõ, & hoc pp iuris impossibilitatẽ, qa qua ratiõe clericus habẽs bñficia in diuersis episcopatibus teneretur recipere ordines ab vno episcopo, & ab alio, & vtrique teneretur obedire. qđ esse non posset, si mandarent aduersa; qa nemo põt duobus dominis seruire. 26. dis. c. acutius. hãc autem perplexitatem solus Papa tollere potest, qui eo ipso p dispensat, vt liceat alicui habere plura beneficia in diuersis episcopatibus, concedere videtur vt ei liceat ordines recipere à quo malit episcopo & in contrarietate mandatorũ ei obediat, vni vult. Verius esse puto, p siue in eodem episcopatu siue in diuersis nullus dispẽsare pt, nisi Papa. Et sic curia tenet. † Sed nunquid peccat clericus recipiendo diuersa beneficia, maximè in diuersis diæcesibus? Respõsio sic. Nam si sciat primum vacaturum recepto secundo, peccat tñ in cupiditate, dum deserit quod sortitus est, & eligit magis pingue. vt 7. q. 1. ca. si quis suæ. & c. si quis de ordine Item peccat cõtemnendo suũ episcopũ, dũ eo cõtempto recipit beneficiũ ab altero. Sed hoc mirũ vr, p possit quis per receptionẽ secũdi beneficij se liberare à suo epõ cui forte iurauit, & a quo ordines suscepit. Ad quod dico, p hoc locũ habet, cũ quis de licentia sui episcopi recipit ꝑm beneficiũ, alioquin etsi primũ beneficiũ vacet, titulus tñ prioris ecclesiæ durauit, poterit ab epõ vel à sua ecclesia reuocari. ut 7. q. 1. c. non oportet. & c. si verò. & erit in expectatione beneficij vacaturi, & sic patet p q̃is primũ beneficium vacet ipso iure, prior tñ locus nõ vacat ipso iure, nisi velis dicere quòd & prior locus & primum beneficiũ vacat quo ad illũ, q recipit ꝑm, non tamẽ quo ad ecclesiam vel episcopũ priorẽ. Itẽ nũ quid episcopus peccat conferendo beneficium scienter ei, qui aliàs beneficiatus existit? Videtur p non, scit enim vel scire debet, p non duplicatur ei beneficium, sed primũ vacat sed per ea quę ꝓximã superius dicta sunt, patet ipsum delinquere, nisi de permissu primi episcopi fiat. p aũt primũ beneficium vaçet in pęnã recipiẽtis ꝑm beneficium est statutum, & ex hoc facti qualitas satis patet. Fuit enim commune vitium recipiẽtis & conferentis, sicut commune vitiũ est malè ordinati, & malè ordinantis. ut 81. di. cap. tantis. & 59. dist. cap. ordinatos. † Vnum tñ non omitto, p clerico beneficiato potest aliud in beneficium vel stipendium sine titulo cõferri. vt 16. q. 1. cap. possessiones. & q. 7. c. illud. Hoc etiam in summa † notandum est, p quicunque episcopus ordinat clericum sine titulo vel præbenda, ei prouidere tenetur, quod in sacris ordinibus locũ habet, sicut curia tenet & seruat, licèt iura indistinctè loquantur de ordinibus: vt inf. eo. c. non liceat & c. cum secundũ apostolum. Quod verum est, nisi qs ad titulum sui patrimonij fuerit ordinatus & sic intelligo inf. eo. c. episcopis, & catuis, talis enim taliter ordinatus beneficium aliud petere non potest, vt 12. q. 2. ca. illi qui. 16. q. 1. ca. vlti. in fin. † Sed etiam illud quæritur, quod frequens est & assiduum. Ecce Papa mandat alicui conferri præbendam vacantem vel vacaturam, episcopus seu canonici ad quos spectat collatio, conferunt alteri in elusionem mandati apostolici, nunquid is ꝑ quo scriptum est, ius habet in præbenda illa? Puto quod sic, vt inf. eod. c. inter cætera. & ca. dilectus filius. g. lo vlti. & sup. de rescrip. ca. constitutus. Sed ad maiorem pœnam statutum est, vi & collatio facta ualeat, & ei pro quo scriptum est, de redditibus ecclesiæ singulis annis prouideant conferentes, donec ei fuerit in beneficio præbendali prouisum, vt inf eo. ca. dilectus filius. g. il penultimo.

SVMMARIVM.

1 *Clerici an propter morbum amouendi sint à beneficiis personalibus & prelaturis & alii in locum eorum surrogandi.*

2 *Famuli an tẽpore infirmitatis sint pascẽdi.*

DE

De Clerico ægrotante. Rubri.

DICTVM est sup de cler.non resi. ꝙ prębenda uel aliud beneficium conferendum est residenti & deseruienti ecclesiæ; sed quia quidam infirmitate detenti deseruire non possunt, de eis videndum est, & ideo subijcitur hic rubrica de clerico ægrotante vel debilitato. An igitur † clerici amouendi propter morbum sint a suis beneficiis ꝑsonalibus & prælaturis,& alij in locum eorum subrogandi, diuersi diuersa senserunt. Hug.enim dixit, ꝙ nunquã aliqs subrogandus est viuo, nisi renuncianti, vel remoto;seu translato, nec prætextu morbi est aliquis amouẽdus. Ras. distinxit vtrũ morbus sit curabilis vel incurabilis, ut si morbus sit incurabilis fiat amotio & subrogatio,alias nõ.Sed hæc distinctio nõ procedit; ut inf.e.ti.c.ex parte.Vin,aũt dixit, ꝙ quãdiu infirmus ꝑt in collegio remanere,nec amouet, nec ei alius subrogatur; sic. n. mutat iudex, si operam iudicio dare non põt; vt ff. de iudi.l.si longius. Tan. autem dixit, ꝙ si prælatus vel clericus non possit in collegio remanere, ꝙ in morbo lepræ contingit,amouendus est, & ei alius subrogandus. & hoc per quandam decre. quę 1
erat in compillatione antiqua infra de concess.præben.c.ex transmissa. quæ tãquam iniquitatem continens est sublata,& ꝑ quãdã aliã,inf.eod.ti.ca.tua,mihi placet sententia Hug.& confirmatur inf.e.c.6.& 7.q.1.ca.1.2.& ca.qualiter & c.quamuis triste. Quod autem dicit decre. illa tua sic intelligo, ꝙ ab administrationis debet officio remoueri, subau 2
dio nõ tamẽ a titulo prælationis vel sue
2 institutionis. † seruire enim intelliguñ famuli, quos curamus ægrotos. vt ff.de statu.lib.l.4.§.pe. & tpe infirmitatis pascendi sunt, vt ff.commo.l.in rebus commodatis.§. possunt iustæ causæ. Qui ãt debiles,& infirmi,seu mutilati celebrare non possunt, not. supra de cor.uitia. 3

Et si quæras, quid erit, si quis propter morbum residere uel deseruire non possit? Respondeo si est prælatus, dabitur ei coadiuuatore vt inf.eo.ca.de rectoribus,& c.ul.& 7.q.1.c.1.& c.quamuis triste.Si fuerit simplex clericus, dabitur ei vicarius,ut no.sup.de offi.uic.§.nunc uidendum.

SVMMARIVM.

1 *Institutio quid sit,& quid sit collatio & inuestitura.*
2 *Clauiũ assignatio signũ est traditionis rei.*
3 *Instituere quis possit,et qui sint instituẽdi.*
4 *Inuestiri potest præsens uel absens per aliũ siue alius pro eo.*
5 *Ius quod instituto acquiratur.*
6 *Titulum quis non desinit habere in priori ecclesia, quousque possessionem adepius in secunda.*

De Institutionibus. Rubrica.

SVPERIVS tractatum est de collationibus ꝑbendarũ,hic tractatur de institutionibus personarum; & ideo subijcitur hic rub.de instti. Videamus igitur quid sit institutio. Quis possit instituere, & quos. Itẽ quod ius institutione
queratur.† Institutio est proprie clericorũ personarũ,& prælatorũ.Collatio uerò beneficiorũ,ecclesiarũ,uel prębendarum.Inuestitura autem est traditio, uel quasi traditio.Quasi traditio ideo dico, quia plerũque fit per annulũ uel per librũ,ut sup.de sen.& re iud.c. cũ olim ff. de concess.præ.uel ec.non uac.c. ut ꝓpo
suit inf.de his quę fiunt a ma.par.cap.c. 2
ex ore.† Sicut & clauium assignatio, est signũ traditionis rei,ut ff.de contrahen. emp.l.clauibus,& scotatio.ut sup. de cõsue.c.ex literis.Item instrumentorũ datio. vt C.quæ res pign. ob. pos. l.2. C.de don.l.si quis argẽtũ. sicut & deportatio est ĩtronizationis indiciũ,ut sup. de ele. ca ecclesia uestra. Quis autem instituere possit.† Dicas ut alias dixi, quis con-

ferre

ferre possit sup. de præb. §. conterri. Instituendi sunt viri literati, vel aliàs idonei, vbicunq; originem duxerũt, vt inf.
4 eod. ca. ad decorem. † Potest quis inuestiri pñs, vel absens per alium, siue alius pro eo. ut sup. de prẽb. c. accedens. Sic & post aliquis per alium inuestiri, & conferre. ut sup. de prẽb. c. dilecto. inf. de cõcess. præb. vel ec. non va. c. constitutus. Et si is qui interponitur, mandatũ habeat ab illo qui instituitur, quæret proprietatem & possessionẽ absenti. vt C. de acqui. pos. l. 1. si hoc gerat ille qui interponitur & is qui mandauit, vel saltem qui mãdauit. vt ff. de dona. l. qui mihi. alioquin tunc demũ quæritur absenti possessio, & proprietas, cum ei possessio fuerit tradita vt ff. de acqu. re. do. l. res ex mandato. sed si is qui recipit nomine absentis, mandatum habeat, tũc quęretur absenti possessio, & proprietas cum ratum habuit. vt ff. de nego. ge. l. si ego. Nunc vi-
5 dendum est, † quod ius ex institutione quęrat. In quo distinguo. Refert an instituatur in canonicum, & tunc id quęritur quod diximus quęri ex canonia. sup. de præ. in prin. Si autem in prælatũ, acquiritur titulus prælaturæ, sed non pos- 1
sessio, nisi institutus possessionẽ nactus fuerit corporalem, vt sup. de elec. c. cũ in cũctis. §. cum verò 21. q. 2. c. si quis iam translatus. & arg. ff. de acqui. pos. l. cum hæredes, in Auth. vt or. præfec. colla. 5. ff. de bono. pos. ex testamen. militis.
6 l. vltima. in fi. Vnde † non prius desinit quis habere titulum in priori ecclesia, nisi possessionem adeptus fuerit in secunda vt 92. distinct. i. ca. si qui episcopi.

SVMMARIVM.

1 *Ecclesia uel præbenda quæ dicatur non vacare.*
2 *Papa solus potest concedere non vacantes ecclesias.*
3 *Beneficium non vacans an possit conferri uel promitti, & nu. 4. 5. & 6.*
4 *Recepto in canonicum & in fratrem ad primã uacantem acquiritur ius canoniæ.*
5 *Promissiones uel concessiones de non uacantibus quare reprobentur.*
6 *Recipientes an possint obijcere recepto, & contra concilium sit receptus, & nu. 7.*
7 *Intellectus ad ca. cum ecclesiasticæ, supra de exceptioni.*
8 *Intellectus ad ca. ex tenore, inf. eo ti. ad ca. cum iam dudum, & ca. cum non ignores, supra de præbend.*
9 *Intellectus ad c. significasti, inf. de diuorti. et ad c. intelleximus, inf. de adulteriis.*

De Concessione præbendæ vel ecclesiæ non vacantis. Rubrica.

DIctum est sup. de præben & insti. sed quia plerumque conceduntur seu promittuntur præbendæ, vel ecclesiæ non vacantes. Ideo subijcitur hic rubr. de concess. præben. vel ec. nõ va. Videamus igitur quæ præben. vel ecclesia dicitur non vacare. Item quis possit concessiones vel promissiones facere de nõ vacanti. Qđ ius acquiratur, si quis recipiatur ad primã vacante? Et quæ sit ratio, quare concessiones & ꝓmissiones de nõ vacantibus reprobẽtur. † Non vacare dicitur ecclesia vel p̃benda, quæ utroque modo non uacat de iure. s. & de facto ut inf. eo. c. cùm nostris. Sed hoc verũ est in eo, qui literas obtinet a superiore super ecclesia vel p̃benda asserens cã vacare, cum non vtroq; mõ vacet, vt dictum est. Alias tñ conferri potest ecclesia vel præbenda vacans de iure, non de facto. ut cum quis habens vnã ecclesiã vel præbendam acquirat aliã, primã tñ de facto tenet. ut sup. de prę. c. de multa. Et idem puto in omnibus beneficijs, q̃ de facto detinent a clericis coniugatis, a clericus depositis, uel remotis; & gñaliter in omnibus quæ ab aliquibus occupat de facto tenentur. † Potest solus Papa cõcedere nõ uacantes, ut sup. de off. đ leg. c. ex parte inf. eo. c. proposuit. Et est ratio, quia ipse est supra ius, ut in prædicto. c. proposuit. ipse constitutionibus non ligatur vt C. de legi. & consti. l. di-
2

3 gna. † Legatus hoc non potest, ut sup. de præben. c. dilectus filius. quilibet tamē prælatus promittere potest se prouisurum cū potuerit, vt inf. eo. ca. accedens. Ratio autem quare valeat hæc species promittendi, est, quam assignat eadem decre. accedens. quia in multis casibus se facultas offere potest, in quibus collatio non est in expectatione vacaturi beneficij differēda, & sic subtrahitur expectatio mortis; potuerunt enim bona ecclesiæ superexcrescere, & de his in beneficio prouideri. vt sup. de consti. c. cū. M. inf. de verbo signi. cap. vlt. Sed opponitur. Nam idē videtur in promissione non vacantis, nam pluribus modis euenire potest, vt aliter q̄ per mortem facultas se offerat prouidendi, vt com vnum beneficium in duo diuiditur ex ꝓuisione superioris. ut sup. de prēben. c. vacan. Item cum aliquis ex canonicis remouetur, vel promouetur, vel resignat, vel ꝓ derelicto habet beneficiū, vel religionē ingreditur. Ad ꝙ respondeo. Iura ista, quæ prohibent promissionē vel concessionē de non vacante, considerauerunt ea quæ frequentius accidunt; ad illa. n. quæ frequētius accidunt iura aptantur, ut ff. de le. & sen. l. nam ad ea, ff. ad Treb. l. postulantem. Frequentius n. accidit vt beneficia vacēt ꝓ mortē, q̄ per alios modos, in promissione primæ uacaturę 8
hoc agi videtur, & ideo non valet. promissio vero cum potero, vel cū facultas se offerret, & gñalior est, & in ea non uidetur ad mortem respectus haberi, &
4 ideo approbatur. † Recepto in canonicum & in fratrem ad primam uacātem acquiritur ius canoniæ, vt sup. de præb. c. dilectus filius. T. præbendam autem cum vacauerit non potest petere 9
ex promissione. Sed quia canonicus non potest esse sine præbenda, potetit cōi iure. s. canoniæ, ut sup. de præb. c. relatū. c.
5 inter cetera & c. dilectus filius. T. † Ratio autem quare promissiones vel concessiones de non va antibus reprobantur, est illa, quæ continētur inf. eo. c. nulla. s. ne desiderare quis mortem alterius uideatur in cuius locum & beneficium se credit successurum. & eadem ratio est in pacto de futura successione, vt C. de pact. l. vlt & C. de inut. stip. l. ex eod. & de his legibus fit mentio. inf. eo. c. nul
6 la. Et notandum, ꝙ † si contra concilium illud aliquis sit receptus, recipientes contra eum excepere non possunt, vt inf. e. c. cum super. Sed cum promissio de non vacante comparetur pacto de futura successione, dixerunt quidam ꝙ sicut pactum de futura successione valet in genere, non in specie. vt ff. pro so. l. 3. §. de illo. Sic & promissio non vacantis. Quod non puto verum, vt inf. eo. ca. constitutus. & c. ex parte. Item dixerunt quidam, ꝙ sicut pactum de futura *hæreditate* valet, si fiat de ratificatione illius cuius est hæreditas. vt C. de pac. l. ult. sic & promissio de non vacante; quod non puto verum, nisi is de cuius beneficio agitur, omnino renuncier. vt sup. de offi.
7 delega. ca. ex parte. † Et quod dixi, recipientes recepto *obijcere non posse*, ꝙ *contra concilium receptus sit; ideo contingit, quia cum sit in possessione canoniæ in pari causa turpitudinis, peior est conditio agentis*, & melior possidentis. vt ff. de cōdi. sine cau. l. auunculo. C. de condi. ob tur. cau. l. 2. & secundum hoc intelligendum est, quod legitur sup. de excep. cap. cùm ecclesiasticæ. † Si verò in possessione non esset, sed ageret ex promissione vt reciperetur, tunc illi qui promisserunt contra concilium possunt excipere contra cum, & in hoc casu in pari causa melior est conditio rei. vt. ff. de regu. iur. l. cùm par delictum. & sic intelligo. inf e. c. ex tenore. sup. de ꝑben. c. cum iam dudum. & c. cum non ignores. † Nec obstat inf. de diuor. c. significasti inf. de adul. c. intelleximus. ibi enim agenti datur replicatio in furorem matrimonij, vel ibi datur replicatio circa diuersa delicta. Sed circa idem & commune delictum in hoc casu non daretur agenti replicatio contra doli exceptionem. vt, ff. de doli excep. l. apud Clerum §. Marcellus.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Sedes quando dicatur vacare.*
2 *Episcopus malus non est episcopus.*
3 *Ecclesia vacãte an innouari aliquid possit.*
4 *Facto minoris tempore quo non habet curatorem, iudex auctoritatem præstat.*
5 *Ecclesia uacans non agit nec conuenitur.*
6 *Donari vel legari an aliquid possit ecclesiæ vacanti.*
7 *Ecclesia vacans habens œconomum, syndicum, vel actorem, an per eum agere possit & conueniri.*

Ne Sede vacante aliquid innouetur. Rubrica.

TRactatum est supra de institutionibus & concess. quæ de iure communi habent fieri ab episcopis cum suis capitulis, ut no. sup. de præben. §. conferri. Vacantibus autem episcopalibus ecclesijs capitula conferre non possunt, ut infra eodem ca. illa, & ex hoc nacta occasione tractatur hic generaliter, qd̃ sede uacante nihil innouetur, & ideo ponitur hic rub. ne sede ua. aliquid innouetur. Videamus igitur quæ ecclesia dicatur hic uacare. Item quæ sint illa quæ sede uacante innouari non pos-
1 sint, & quare. Sedes dicitur hic † uacare, quę non habet prælatum, ut inf. eo. titu. per to. licet aliàs & quæ hæreticum habet, nullum habere fingitur, vt sup. de præscrip. c. 1. & qui non cõsecratum habet, nullum habere videatur, quantum ad ea quæ munus consecrationis exposcũt, ut sup. de transl. præb. c. inter corpo-
6 ralia. nam & qui malus est, videtur non esse, vt de pœn. c. dist. 1. ca. scindit. & qui inhabilis est ad agendum nec esse videtur, vt ff. quod cuiusq; vniuersi. no. l. 1. §. pen. Nec cautũ videtur, q̃ vitiosè est
2 sacerdos, vt 40. dist. c. multi. † Et malus
3 epus, nõ est epus. vt 2. q 7. c. non oẽs. † Ecclesia vacante aliquid circa statũ ipsius innouari non debet, vt inf. e. c. 1. uacãtia beneficia cõferri non possunt, ut inf. e. c. illa. Quod. n. obtinet in plato negligente. vt sup. titul. proxi. c. nulla, & c. postulasti. non obtinet in prælato moriente, ut dictum est. Item vacante ecclesia clerici non pñt disponere de reb. eccl. vt. 12. q. 2. c. si quis episcopis. 76. di. ca. qñ. H. tñ dixit, q̃ possint, sicut instante necessitate, possunt clerici vacantis ecclesiæ aliqua alienare, vt 71. di. ca. fraternitatem. dum tñ adsit auctoritas metropolitanę ecclesiæ. nam † & iudex præstat auctoritatem facto minoris eo tempore,
4 quo non habet curatorem, ut C. qui ad mi. ab bo. pos. l. bonorum. Item in minoribus ecclesijs põt episcopus aliqua alienare mortuo sacerdote, vt 10. q. 2. c. si quis episcopus. Item dicebat, q̃ si canonici faciunt aliquem contractũ mortuo episcopo, tenet, sed si ab ecclesia fit, rescindetur vt 12. q. 2. ca. si qua, ut uides in cõtractu minoris non habentis curatorẽ, ut C. de in inte. rest l. si curatorem. sed hoc non placet. Nã hoc fieret viuente prælato, vnde dico q̃ non tenet contractus, vt inf. eo. c. vl. sicut nec tenet iudiciũ. ff. de iudi. l. acta. §. vlti. C. qui da. tu pos. l. vniuersis. nã & in iudicijs quasi contrahere videmur, ut ff. de peculio. l.
5 licet. §. idẽ scribit. Item † non agit, uel cõuenitur ecclesia uacans, ut inf. e. c. ult. Quod intelligo uerum esse in negotio, quod ad solum episcopũ pertinet, uel ad episcopum cum ca. sequus si ad solum capitulũ, ut sup. de rescrip. c. edoceri. Et idẽ dico in collatione beneficiorum, ut capitulum ea conferre non possit, si ad solum episcopũ spectet, uel ad episcopũ cum. ca. Secus si ad solum capitulum, ut
6 not. sup. de præb. §. conferri. † donari aũt uel legari ecclesiæ uacanti potest, & alia bene possunt fieri, quæ sunt ad utilitatẽ ipsius ecclesiæ uacantis. ne si aliter dicatur cedat in dãnũ quod fauore ecclesiæ est inductũ, ut C. de legi. & cõsti. l. quod fauore. C. de proc. l. non eo minus. C. de secun. nuptijs. l. generaliter. §. in his. & C. de rei uxor. actio. l. una. §. accedit.
7 Sed pone, quod † ecclesia uacans habeat œconomum, syndicum, seu defensorem, uel actorem, nunquid per eum

agere poteſt, & cõueniri? Videtur q̃ ſic. ut 12.q.2.ca.nobis.& cap. Vulteranæ. Et hoc idem innuit decr.inf.eo.c. ult. cũ dicit atteſtationes receptas uacante burgenſi eccleſia, & carẽte legitimo defenſore non ualere.innuit q̃ ſi habuiſſet defenſorem, atteſtationes caluiſſent. Sed hoc non placet. Vnde ad canones reſpondeo, q̃ non loquuntur in œconomo, ſed in coadiutore qui plenam habet adminiſtrationẽ in temporalibus & ſpiritualibus, vt 7.q.1.c.1.& c.quamuis.

SVMMARIVM.

1. *Prælati eccleſiarum an & quando in earũ negotijs requirere debeant conſilia & conſenſus ſuorum cõllegiorum, & num. 7. & 8.*
2. *Conſenſus qui requiratur in alienatione rerum ciuitatis.*
3. *Epiſcopi diœceſani auctoritas quando ſufficiat ſine conſenſu ſui capituli.*
4. *Alienationis prohibitio facta à teſtatore, non extẽditur ad eam quæ fit in familiã.*
5. *Alienatio in fraudẽ facta eſt reuocabilis.*
6. *Clauſula quæ apponi debẽt per Romanam curiam, in literis impetratis per eccleſiã uolentẽ acquirere à laico rem eccleſiaſticam malè detentam.*
7. *Prelati quando poſſint ſine conſilio clericorum donare.*

De His Quæ fiunt a prel. ſine conſenſu capituli. Rubrica.

QVia ſuperius tractatum eſt de inſti. & conceſ. quæ ab epiſcopis ſine conſenſu capitulorum fieri non debent, ideo ſubijcitur hic rubr. de his quę fia à præla. ſine conſenſu. ca. Videamus igitur quæ ſint illa, quæ ſine cõſenſu cle
1 ricorum fieri non debent. Et † quidem prælati eccleſiarum in negocijs eccleſiarum ſuorum collegiorum conſilia & cõſenſus requirere debẽt, ſcilicet in contractibus, donationibus, & conceſſionibus, ut inf.e.c.1.2.& 3. In inſtitutionibus, & deſtitutionibus, & confirmationibus, ut infra eo.c. nouit, & c. quanto. In ordinationibus faciendis, ut 24.d.c. epus. In dignitatibus conferendis, vt 93.di.ca.legimus. In diſpẽſatione rerum eccleſiæ, ut 12.q.2.ca.ſi qua de reb. In cauſis audiendis, vt 15.q.7.c.fœlix. & c.ſi autẽ. In alienationibus ut 10.q.2.c.hoc ius porrectũ
2 & 12.q.2. ca. ſine exceptione. † Sic & in Alienatione rerum ciuitatis requiritur conſenſus ciuiũ. C. de uẽ.re.ci. l. vlt. lib. 10. Et ſicut tunc iurãt maiores ciuitatis ſic & in hac alienatione iurat ordinator domus, vt in prædicto ca. hoc ius porrectum. Et notauit Lau. q̃ in hoc caſu requiritur conſenſus omniũ ſimul & cõis, non ſeparatim, & ſingulorũ. non obſtante. l. per fundũ. ff. de ſeruit. vr. præd. quia loquitur in re communi, quæ cuiuſlibet eſt ut ff. de ritu nup. l. illud. Secus in re vniuerſitatis, quæ nullius eſt, ut ff. quod cuiuſq; uniuer. l. ſicut municipum. §. 1. Sed certè hoc non placet. Nã ſi inueniã hoc in electione, ut requiratur conſenſus cõis, nõ ſingularis, vt ſup. de elec. c. in geneſi. non tamen hoc requiritur in alienatione; nam alienatio quæ de iure nõ valet, cõualeſcit per conſenſum ſequentẽ, vt 12.q.2.c.ſi qua de rebus, & inf. eo.c. cũ uos, & c. cum apoſtolica & 16.q.1.ca.vlt. Quod in electionibus non contingit, ut ſup. de ele. c. auditis. ſufficiũt ergo in alie
3 natione ſingulares cõſenſus oĩum, ſicut dictũ eſt. Sed q̃riũ an in rebus † eccleſiæ male a laicis detentis ad eccleſiam aliquam reducendis vel reuocandis ſufficiat auctoritas diœceſani epiſcopi ſine conſenſu ſui capiutli. Et certe ſic inf. eo. c. cũ apoſtolica & 16.q.1. c. ul. Ad quod opponitur, per collationem laici & conſenſum epiſcopi transfertur dominium rei in illã eccleſiam, ad quam res trãſit; & ſic res illa alienatur quoad priotẽ eccleſiam, cuius fuit. Nam alienatio eſt oĩs actus, per quẽ dñiũ transfertur ut C. defun. dota. l. 1. nec in ſecundã eccleſiã proprie res dicitur reuocari, ſed de nouo acquiri, eo q̃ prius nũquam eã habuit. Ad hoc rñdeo ſine dubio quædam ſpẽs alienãdi eſt quantũ ad primã eccleſiã, q̃ per hunc modum rem perdit, ut dictum eſt, &

est, & cum hæc species alienandi nõ est phibita, sed illa, cum res quæ alienatur est in possessione ecclesię quę alienat. & sic intelligo infra de rebus eccl. nõ alienan. † Et prohibitio alienationis, quæ fit à testatore, nõ extenditur ad eam quę fit in familiã, ut C. de fide ic. l. uolũtas. Vel hæc alienatio toleratur, sicut alias Deus magis uoluit immolari sibi hostias, quã demoniis, ut 22. q. 4. c. considera. Item res ista quodammodo recuperatur, & si non ab illa ecclesia cuius fuit, ab alia tamen; vnde facilius & fauorabilius permittitur rei perditæ recuperatio, q̃ habitæ & possessæ alienatio. nam & in rebus non habitis sed habẽdis potest fieri deterior conditio per seruum, ut C. de acq. pos. l. per seruum. † Item si debitor alienat in fraudem creditoris, res, quas hẽt, reuocãtur, ut ff. de his quæ in frau. cre. l. 1. secus in his quæ nõ habet, ut si in fraudẽ creditoris non adit hęreditatem, vt ff. eod. tit. l. qui autem. Item si libertus alienat aliquid in fraudem patroni, reuocatur. Secus si in fraudem illius non adit hæreditatem, vt ff. ne quid in frau. pa. l. 1. § utrũ. † Sed sciendũ est, q̃ si aliqua ecclesia uult impetrare literas a curia, per quas liceat rem ecclesiasticã alicui ecclesiæ acquiri malè a laico detentam quæ alteri ecclesiæ pertinet, Romana curia talem solet adiicere clausulã, priori ecclesiæ præstita cautione, ut si ad pinguiorem fortunam deuenerit rẽ ei restituat prius sibi de pretio satisfacto. In summa no. est, † q̃ licet prælati generaliter in omnibus negotiis ecclesiarum requirere debeant consilio clericorum, vt cum eis peragant & pertractẽt, & quæ statuenda fuerint, statuãt, errata corrigant, & euellenda dissipent & euellant, ut inf. eo. c. quanto. & maximè sup illis quæ clericos ipsos cõtingere dignoscuntur, ut infra eo. c. ultim. Possunt tamen quædam modica donare sine cõsilio clericorũ, ut 12. q. 2. c. terrulas, considerata tamen rei donatæ quantitate, & loci cõsuetudine. vt inf. de don. c. cęterũ Item quinquagesimam & centesimã, ut inf. eo. c. pastoralis. Nullus enim accusare episcopum potest, quod templa Dei ædificat, vel ædificata & indigentia ampliat, ut 12. q. 2. c. aurum. Vnde non obstante iuramento de non alienando, potest de nouo ecclesia cõstrui. ut inf. d. ec. ædi. c. tua. ad hoc autem permissum est dari quinquagesimam vel centesimã. s. ad nouam ecclesiam construendam, uel constructã ampliandam, ut 12. q. 2. c. bonæ rei. Vnde cum hoc semel à iure permissum, nõ est necesse ut nouus requiratur assensus, ut ff. de cõdi. inst. l. quæ sub cond. § ult. Sed contra. 12. q. 2. c. si ẽpus unã, & inf. eo. c. cum uos & c. quanto, & inf. de dona. ca. pastoralis. Sed circa hoc scripsit Lau. q̃ talis donatio ualet donatore uiuente; eo autem mortuo poterit reuocari, ut 26. q. 3. c. sacerdos. Puto ex hac causa donationem reuocari non posse, ne iuris auctoritate donatarii decipiãtur, ut C. de his qui uc. æta. impet. l. 1. Sed ex aliis causis poterit reuocari, siue uiuente, siue mortuo donatore, ut in fr. de dona. c. si apostolicæ. Sed quæritur qd si ẽps plures donationes facit, ita q̃ oẽs aggregatæ excedant quinquagesimam uel centesimam, singulæ autem infra subsistant, nunquid oẽs reuocari debebunt, uel illa quæ excedit? Respondeo illa q̃ excedit, ar. 12. q. 2. c. si quis de seruis ar. ff. de iurisd. om. iu. l. si qs id qđ 17. q. 4. c. quæstio. Sed q̃ omnes, est art. ff. de ap. l. si quis separatim, § 1. Vel est de qualibet detrahendum, vt C. de don. l. si totas, & ff. ad l. fal. l. pœnales, § annua. Verius tamen uidetur, ut reuocetur excedens. arg. C. qñ & à quibus quarta pars decuri. l. 2. li. 12. Illud ei reuocandũ est, quod detrimentũ inducit ar. C. de don. l. si quis argentum, & 12. q. 2. c. si quis.

SVMMARIVM.

1 *Maior pars quæ dicatur, & quomodo præualeat quod à maiori parte capituli fit numero 2.*

De His quæ fiunt a maiori parte capituli. Rubrica.

DICTVM est supra, ꝙ epi cum capitulorum suorum consilio quę dam peragere debent. Item alia sunt negotia, quæ tantum ad capitula spectant, vt supra de rescrip. c. edoceri, ut no. sup. de præben. §. conferri. Sed quia plerunque fratrum vota discordant, & generaliter obtinet quod a maiori parte corporis uel collegij fuerit ordinatum, ideo subiicitur hic rub. de his q̄ fi. à ma. parte capituli. Videamus † igitur quæ dicatur maior pars capituli, & in quibus pręualeat factum seu uotum maioris partis, & in quibus factum minoris. Maior est pars, quæ numerosior est. Sed sicut in electione non sufficit partem esse maiorem, nisi sit sanior, ut sup. de ele. c. ꝙa ꝓpter diuersas, sic & in cæteris agendis ecclesiæ requiritur maior pars quo ad numerum, sanior quo ad zelū, sup. de ele. c. ecclesia. Vel maior dici pōt, q̄ maiori nititur rōne ut 9. di. c. sana. & 40. di. ca. multi, vñ nō tantū ad multitudinem respici oportet ut 4. q. 3. c. si testes. si item in criminali. Generaliter † autem pręualet quod a maiori parte capituli fit, ut 65. di. c. 1. 2. & 3. Præsumitur. n. pro pluralitate, nisi ex parte altera p̄ponderet auctoritas, ut sup. de ele. c. dudū, sup. de test. c. in p̄sentia, ff. de testi. l. ob carmē, & 4. q. 3. c. si testes, §. itē in criminali, in prī ci. Interdū pręualet minor pars, ut inf. cod. ca. 1. 3 1. di. c. Nicena, ff. de serui. ru. præ. l. per fundū. 12. q. 2. c. non liceat, & ff. de pac. l. maiores. Interdū non sufficit ꝙ maior pars consentiat, sed requiruntur duæ partes, ut sup. de ele. c. licet, & c. scriptū est. Aliquando requiritur, ut duę partes adsint, ut ff de dec. ab or. fa. l. 3. ff. quod cuiusque uniu. nom. l. nulli ut C. de decu. l. nominationum. Et nota, ꝙ licèt generaliter non obsit contradictio paucorum, obest tamen absentia; unde plus operatur contemptus paucorum, quam contradictio multorū, ut sup. de ele. c. ꝙ sicut ca. uenerabilem & c. bonæ memoriæ Cremon. & supra de post. cap. bonæ memoriæ. il secundo.

1 Videamus † igitur quæ dicatur maior pars capituli, & in quibus pręualeat factum seu uotum maioris partis, & in quibus factum minoris.

2 in criminali. Generaliter † autem pręualet quod a maiori parte capituli fit, ut

SVMMARIVM.

1 *Beneficia ecclesiastica debent purè, palam, libere, & sine diminutione cōferri. Quod intellige ut inf. nu. 2. & 3.*
3 *Præsumitur contra occultè dantes, facientes, & iudicantes*
4 *Electiones clandestinæ non ualent.*
5 *Contractus de nocte celebratus an ualeat.*
6 *Dies quando incipiat & finiatur in contractibus.*
7 *Iudex ante noctis tenebras iudicare debet.*
8 *Prouentus beneficij vacantis an possint per prælatum uel capitulum in certos vsus conuerti.*
9 *Prælatus cum capitulo potest ex causa supprimere personatum.*

Vt Ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur. Rubrica.

DICTVM est supra de beneficijs conferendis, sed quia cum integritate & sine diminutione aliqua conferenda sunt. Ideo subijcitur hic rub. vt benefi. ec. sine dimi. confe. In † quo dicendum est breuiter, ꝙ beneficia ecclesiastica debēt pure, palam, libere, & sine diminutione cōferri. † Purè sine pacto & sine cōditione, vt no. sup. de p̄b. §. plenè. Et sine modo, nam sicut conditio simoniam inducit, & rē spiritualem afficit, & ita modus; quia modus æq̄pollet cōditioni, vt 27. q. 1. c. si infidelis, inf. de cōd. appo. c. verū. C. de leg. & fideicom. quæ sub modo. l. 1. immo magis obligat modus, q̄ conditio. Nā is, cui aliquid sub modo relinquitur, statim petere pōt, si caueat de eo implendo. vt. ff. dele. 3. l. si tibi legatum est. Sed si sub conditione, aliquid est relictum, nō prius illud præstabitur, quàm conditio impleatur, licet paratus, sit legatarius de adimplendo cauere, ut ff. de condit. & demonstration. l. quæ hæred. §. ul. & l. quibus diebus, §. ul. & ff. de fideic. li. l. cū in testamento in

princ.

3 prin. Palam. †Occultè.n.collationes suspectæ sunt, ut infra eo. c. 1. Præsumitur enim contra occultè dantes, ut dictum est. facientes, & iudicantes, ut ff. de iure fisci. l. ita, ff. de admi. tut. l. non existimo. 18 q. 2. c. pernicioſam, sup. de offi. dele. c. consuluit. 19. dist. c. Anastasius. Nã tenebræ aptæ sunt ad fabricandũ falsum, vt ff. de uen. inspi. l. 1. §. de inspiciendo. Veruntñ si ille, cui datũ est occultè, sit capax, non uitiat occulta donatio. ut C. 4 de dela. l. 1. lib. 10. †Sed electiones clãdestinæ non ualent, ut sup. de elec. c. ꝙa pp 5 diuersa, §. ult. †Contractus aũt nõ minus valet, si celebretur de nocte; nullum.n. tempus sanæ mentis maioris 25. an. cõsensum repudiat, ut C. de transac. l. non minorem. Et est ratio in contractib. ꝙa 6 † in eis dies incipit a medietate unius noctis, & finitur in medietate alterius, 7 ut ff. de feriis, l. more romano. † Iudex verò iudicare debet ante noctis tenebras, ut in prædicta decr. c. consuluit. Et sic intelligo quod dicitur, sedebunt autem iudices matutino meridie, ac uespere, ut in Auth. de iu. §. sedebunt, coll. 6 & qđ dicit alia lex, incongruum est magistratibus esse in publico uespertinis horis, ut ff. de orig. iu. l. 2. §. & quia, & facit ad hoc. 2. q. 6. c. biduum, & ff. qñ app. sit l. 1. §. biduũ. Liberè. ut 1. q. 3. c. si quis prę bendas. Sine diminutione, ut hic, & in p dicto c. si quis prębendas. & simile alias. 16. q. 1. c. si monachus. & q. 7. c. quicunque. infra de decimis. c. cõmissum. c. ex parte, & c. tua. in fin. & c. ex transmissa. 8 †Verumtamen si prælatus cum suo capitulo ante collationem beneficij alicuius decernat fructus eiusdem beneficij retinendos ad tempus, vel in usus certos cõ uertendos ex iusta & necessaria cã, satis 9 licet, ut infra eo. c. uno. in fi. †Nã si prælatus cum capitulo potest ex causa supprimere personatum, ut sup. de consti. c. cũ accessissent. & possessiones alienare, ut infra tit. prox. c. ecclesias. subiicere &, unire, ut inf. de excess. præl. c. sicut unire. 1 multo fortius de prouentib. bñficii disponere põt, ut 12. q. 1. c. his ita rãdetur. Omnium autem beneficiorum prouentus in certos usus conuertere nõ posset, & ideo hoc per indulgentiam obtinetur, ut inf. de uerb. sign. c. tua nobis.

SVMMARIVM.

1 *Alienatio propriè quid sit.*
2 *Alienari quæ res ecclesiæ prohibeantur, et quæ non.*
3 *Alienatio rerum ecclesiarum quam solennẽ tatem requirat, & nu. 4.*
4 *Solennitas quæ requisita sit, in alienatione rerum monasteriorum.*
5 *Alienatio contra debitam formam nulla est ipso iure, licet facta fuerit in casu cessso.*
6 *Ecclesia quando in uenditione decipitur, quid agendum, & nu. 7.*
8 *Vasa sacra an alteri ecclesiæ uel priuatæ personæ uendi possint.*
9 *Alienãtes malè rẽ ecclesiæ qualiter puniũt.*
10 *Ecclesiæ rem recipiens citra debitam formam qualiter puniatur.*
11 *Ecclesia qualiter possit agere alienata suæ possessione præter formam iuris.*
12 *Ecclesia nunquid teneatur cedere actionem soluenti contra alium, scilicet alienanti contra possessorem vel è conuerso.*
13 *Episcopus an possit repetere rem, quam iniustè alienauit.*

De Rebus Ecclesiæ alienandis, vel non alien. Rubrica.

TRactauimus sup. de reb. spũalib. clericorum, s. beneficiis & prębendis, nunc aũt de rebus temporalibus est tractandum. Et quia res tpales ecclesiarũ nonnunquã a clericis distrahunt, ideo de earũ alienatione dicamus, & pterea subiicitur hic rub. de reb. ec. alie. uel non. Videamus igit quid sit alienatio. Quæ res possint alienari. Quibus ex causis. Quæ sit forma alienandi. Quę pęna male alienantis & recipientis. Et quę pœna subscribentium illicitæ alienationi. Alienatio † strictè sumpto vocabulo est omnis actus, per quem dominium transfertur, ut C. de fun. dota.

l.1.quamuis verba illius legis cõuertantur sic.omnis actus, per quem dominiũ transfertur, est alienatio. Hic autẽ ubi tractat de rebus ecclesiæ alienandis vel non, laxatur uocabulum alienationis, vt cõprehendat quosdã cõtractus, in quibus dñium non transfertur, ut inf. e.ca. nulli.& simile, C.de re.ec.non alie.l.scimus. in Auth. de nõ alie. aut permu. re. ec.§.non igitur,col.2. Alibi alienare dr quæ vsucapi permittit, & quæ non vtendo seruitutẽ amittit, ut ff de verb.sign. l.
2 alienationis. Prohibetur † res ecclesiæ alienari,ut 12.q.2.c.sine exceptione.10. q.2.c.hoc ius porrectũ.& 12.q.2. per totum.& maximè in c.non liceat, & C. de sa.sanc.eccle.l.iubemus. sicut & res Cæsaris,ut ff de lega.1.l.apud Iulianum,§. ultimo. Excipiuntur quatuor casus. cã necessitatis, ut cum debitum vrget ut in 6
illo.c.hoc ius porrectũ. Causa pietatis, ut pro redemptione captiuorum vel alimonia pauperũ, ut 12.q.2.c.aurũ. Causa vtilitatis, ut in c.sine exceptione. Cã incommoditatis vel minoris vtilitatis, vt 12.q.2.c.terrulas. Possunt & aliæ causæ assignari, ut 7.q.2.c.aurum. sed ferè omnes ad hos quattuor reducuntur. Mobiles res ecclesiæ, quæ seruando seruari non pnt, citra solennitatem aliquam alienantur,ut res pupilli, ut C. de admi. tu.l lex quæ tutores,& l.ult.& ea quę magis expedit distrahi q̃ seruari,ut animalia; supuacua,ut uestes attritæ, ut C. qñ 7
3 decreto opus non est.l.ult.† Aliæ autem res alienant cũ solennitate,ut olim quidẽ maxima requirebat solennitas. nam duo de vicinis epis vocabantur, qui de cã alienationis cognoscebant, & alienationis contractui scribebant, ut 10.q.2. c.casellas.in fi.& 12.q.2.c.quicunq; suffragio.17.q.4.c. nullus res. hodie sufficit consensus epi & capituli, ut in ca.c. fine exceptione. & si res modica sit, & necessitas magna, non requiritur cõsensus capituli,ut 12.q.2.c.terrulas. In re- 9
4 bus † monasteriorũ alienãdis, sed m iura requirũt cõsensus abbatis, cõuentus, epi diœcesis, ut 12.q.2.c.abbatib. & 17. q.4.c.in uenditionib.Sed istud nõ seruat vbique. Et ideo puto sufficere solẽnitates sed m locorum consuetudines approbatas. In venditionibus verò rerum ecclesiæ parrochialis requiritur consensus psbyteri,& epi, ut 12.q.2.c.placuit. Solus aũt eps sine sacerdote parrochiali non põr,ut 10 q.2.c ult.Et nota, q̃ solennitas illa quæstatuitur, 10.q.2.c.hoc ius porrectũ est. hodie non seruatur.
5 † Alienatio facta contra debitam formam nulla est ipso iure, licet facta fuerit in casu concesso,ut 12.q.2.c.sine exceptione.sed si facta fuerit forma seruata & in casu concesso, tenet de iure.ar. supra de his q̃ a præla. sine con. ca. c.cũ nos.inf.de emp.& vendi.c.cũ dilectus.& c.cũ causa. sed si dãnosa fuerit ecclesiæ, rescindit p beneficiũ restitutionis,ut supra de in integ.rest.c.1 † Sed si dolus det 6
causam contractui, puta dolo inducitur ecclesia ut uendat qđ venditura nõ erat, tunc ipso iure nõ ualet contractus, ut ff. de dolo.l.& elegãter, arg. 12.q.2.c.quisquis eps. in fi.& inf.de rerum permut. c. vniuersorũ. Si uero dolus incidat in cõtractum, ut quia ecclesia sponte uendidit,quod uenditura erat.sed circunuenta est in pretio, quia in minori pretio uendidit,quã res ualeret, & hoc p circũuentionẽ actoris, tenet contractus; sed agitur vt ecclesia nõ decipiatur, ut ff. de act.emp.& vend.l.Iulianus,§.si vẽditor. 7
† Vbi autem decipitur ecclesia in vẽditione ultra dimidiã iusti pretii, agit de iure cõi,ut inf.de emp.& uen. c.cũ dilectus.& c.cũ cã.& C. de rescin. uend.l.rẽ maioris. Hæc oĩa locũ habẽt in reb. p̃fanis, nam res sacræ, & religiosæ uendi non possunt,ut ff. de contrahen empt.l. & liberi. licet transeant cum uniuersitate,ut inf.de iure pa.c.ex literis.† Vasa uero sacra uendi possunt alteri ecclesiæ in 8
propria forma, priuatæ vero personæ nõ nisi conflata,ut 10.q.2. c.hoc ius porrectũ est, & 12.q.2.c.aurũ. Pœna † malè 9
alienantis rẽ ecclesiæ,est depositio, si super hoc accusatio instituat, ut 12.q.2.c. monem⁹.& c.diaconi,nisi celeri restõne

sibi

sibi prospexerit alienator.ut inf.eo. ca.si quis presbyterorum. Celerē restitutionem intelligo post appellationem ecclesiæ,si enim possessor,qui facultatem habet rei restituendæ, interpellatus congruo loco & tempore rem non restituat videtur in mora. Et idem dico in alienatione si interpellatus ab ecclesia non componat cum possessore, vt rem recuperet & ecclesiæ restituat, vel nisi post interpellationem agat contra possessorem, quod forte ei licet suo iure arg. præd.c.si quis presbiterorū.35.q.9 c.si qs.sup.de ele.c.nosti.vel cessa sibi actione ab ecclesia, vel nisi totum interesse præstet ecclesiæ, semper videtur in mora;si ergo alienator per celerem restitutionē morā præuenerit,euitabit pœnam depositionis,de qua dictum est, & excōmunicationis de qua agitur inf.eo.ca. si quis presbyteroru. Nam si quis rem alienauerit, & deinde receperit,euitat pœnam edicti.vt ff.de ali. iu. mu. causa facta.l.ex hoc. §. si quis alienauerit.Et licet hic dicatur de clerici restitutione, alibi habes,celeri satisfactione,vt inf.ad loca,& condu.ca.propter.& cap. potuit.

10 † Pœna verò recipientis rem ecclesiæ citra præmissam formā,est, ut rem cū fructib. restituat, & actionē nullam habeat ad petendum aduersus ecclesiā. vt. 12.q. 2.c.non liceat & 10.q.2.ca.hoc ius porrectum. in uer. quæ verò. & in Auth. de non ali.aut per mu.re.ec.§.nos igitur, cū sequentibus.§§.sed aduersus alienantem sic.Guari.tñ adiecit verba, sua, per q̄ omnis omnino actio denegatur hmōi acceptori. Sic. n. dixit, sed melius dicitur omnino denegandas esse actiones hmōi acceptori;& assumpsit hæc verba de lege,quæ est.C.de sa.san. ec.l.scimus nemini. Sed corrigitur in Auth. de non ali. aut per mu. §. quia verò leonis. & p canonē 12.q.2.ca.Vultaranæ. Vnde siue bona siue mala rem acceperit,habet regressum ad auctorē suū vt inf.eo.ti.c.ad audientiam.Hæc opinio est.Io.Teuton. Lau. autem & quidam alij dixerunt,q̄ si mala fide quis accepit rē ecclesiæ, nec aduersus ecclesiam nec aduersus alienantem habet actionem.vt 16.q.3.cap. vniuersitas. nisi sibi per cautionem de euictione prospexerit.ut C. de euic.l. si fundum.In casu tamē speciali malę fidei agitur ad pretium, vt C. communia de le.l. vl. §. ult. Aequum tñ videtur in casu præmisso, vbi etiā malæ fidei acceptor agat ad prætium contra alienantē v i f.eo.ti.cap.ad audientiam.In sum-

11 ma † notandum est,q̄ possessione ecclesiæ præter formam iuris alienata, ecclesia potest agere contra possessorem realiter, contra alienantē personaliter, vt. 12.q.2. cap. apostolicos.& C.si tutor vel cu.l.vltima. Sed pone, q̄ ecclesia conueniat possessorem, & consequitur rem & interesse, nunquid potest conuenire alienantem.Respondeo non, vt ff. de eo per quem fac.est.l.1.§.si plures. Quid si cepit vnum conuenire, nunquid ex hoc solo sit præiudicium quo ad alterum, ut alterum conuenire non possit. Respondeo non, nam demum per actionē tollitur actio. vt ff. depo. l.1. §. si apud. C.si tu vel cu.l. vlt. Quid si partem sui interesse consequatur ab vno. Respondeo tanto minus consequetur ab alio, vt ar.ff.de exercito.l. 1.§. ult.hæc actio.

12 † Sed nunquid ecclesia teneatur cedere actionem soluenti contra alium.s. alienanti contra possessorem, vel conuerso? Non,cùm enim conueniatur ex maleficio vel ex suo delicto non potest petere cessionem actionum. vt ff. de admi.

13 tu.l. si plures tutelam. Sed † quæritur, an episcopus, qui male alienauit, possit repetere si in administratione tolleretur? Videtur q̄ non, nam ipse de euictione tenetur; & quem de euictione tenet actio, eundem agentē repellit exceptio. vt C. de euic. l. exceptiones. Sed contra hanc exceptionem replicabitur,rem esse ecclesiæ; sicut & replicat mulier,se mulierē esse, & sibi cōpetere Velleia.vt ff. ad vell.l.si mulier.§. item si mulier.Nec est mirum, si continget in episcopo. nā & simile in priuatio contingit. C.de ag. & cen.l. quemadmodum. lib. 11.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Precarium quid sit.*
2 *Precarij contractus gratuitus est, & similis commodato.*
3 *Precarium in quo consistat, & nu. 6.*
4 *Precarium unde dicitur.*
5 *Precaria quid sit.*
7 *Differentia inter precarium et donationē.*
8 *Precarii & commodati differentia.*
9 *Precarium recipiens non tenetur nisi de lata culpa.*
10 *Commodatarius tenetur de leui, & leuissima culpa.*
11 *Precarium pluribus modis soluitur.*
12 *Precarium per quam actionem reuocari possit.*

De Præcario. Rub.

DIXIMVS de alienationibus in genere, sed quia precarii cōcessio speciem alienationis habet, ideo de pręcario subiicitur hic rubrica. Videamus igitur quid sit precarium. Vnde dicatur: Quid præcaria. Quanto tempore durat. Quę differentia sit inter præcarium & donationem. Quę inter pręcarium & commodatum. Item quot modis soluit precarium. Precariū † dr̄ pignus obligatū creditori, & a creditore debitori concessum vtēdum, quandiu patitur qui cō cessit, ut inf. eo. c. ult. & ff. eod. l. 1. Et est iste † contractus gratuitus, & similis cō modato tm̄, ut quidam dicūt hos duos cōtractus nō differre, nisi uerbis, sed certè in re differunt, ut inf. notabo † Consistit autem precariū in re propria, possessionis gratia q̄ est apud creditorem, nō gratia proprietatis, ut ff. eod. l. certè, §. ult. † Dicitur precarium contractus ad p̄ces. † Precaria est cōtractus de quinquēnio in quinquennium renouandus, ut inf. e. c. 1. Item precaria dicitur donatio ad preces facta usq; ad mortem accipiētis, ut 12. q. 2. c. sæpe. 16. q. 3 c. clerici. Itē precaria dicitur cōcessio vsusfructus ad preces facta cuius forma habet. 10. q. 2. c. præcarię. † Consistit aūt precarium in rebus mobilibus & immobilibus, uelut si me rogaueris, vt per fundum meum tibi ire agere liceat, uel in tectum seu in arca ędiū mearū stillicidiū, vel in parete meum tignū immissum habere, ut ff. e l. 2. §. ult. & l. 3. & 4. in prin. Differunt precarium, & donatio inter se. † Nam q̄ donat sic dat, ut non recipiat quod dat. Sed is qui precarium concedit, sic cōcedit ut recuperet q̄ncunq; placebit nam tandiu durat, q̄diu ipse patitur, ut superius dictū est. † Item precariū & cōmodatum differunt, nā cōmodatum fit ad certum vsum, nec reuocari pōt, nisi vsu expleto, ut ff. cōmodati. l. in commodato, § sicut. Precarium uerò q̄ncunque, vt inf. eo. c. precarium, ff. eo. ti. l. 1. & l. cū precario. † Item is qui precarium recipit, non tenetur præstare nisi latam culpam, ut ff. eo. l. quæsitū, §. & illud. † Sed cōmodatarius tenetur de leui & leuissima, vt inf. tit. prox. c. uno. Et est ratio diuersitatis illa, quam iam præmisi; quia cōmodatarius maiorem utilitatem consequitur de re commodata, q̄ precarii rogator de re precaria, & ideo magis tenetur, quod per se notare potest quilibet curiosus, nam fere ubicūque fit mentio de cōmodato subiicitur usus ad quē cōmodatur, vt cū dr̄ cōmodaui tibi æquū vt ad uillam duceres, pecuniam vt ditior appareres, ut ff. commodat. l. 3. §. ul. & l. 4. & l. si ut §. sed interdictum, & l. vlt. sic dicitur commodaui scalas ut fenestris supponeres, vt Instit. de ob. q̄ ex de li. nas. §. ope. & consilio. † Soluitur precariū quinq; modis, quamuis *decr. inf.* eo. ponat tres. Soluitur enim contraria voluntate eius qui concessit, vt ff. e. l. 1. & hic est primus casus siue modus. Secūdus, scilicet morte eius cui cōcessū est. non autē obitu concedentis, ut ff. e. l. cū precario. §. precarij. Et est rō, quia precarij concessio trāsit ad hæredē eius qui concessit, non aūt ad hæredem eius qui rogauit vt in l. prędicta. Tertius alienatione rei precarię si is cui alienatū est, nolit precariū vltra durare, vt ff. e. l. q̄situm. §. quod a Ticio. Et est rō, quia per conuen-

conuentionem huiusmodi nō licet rem alienam inuito dño possideri, vt ff.eo.l. cum precario 1.R.Quartus, finito tempore vsq; ad quod precarium est obtentum, vt in l.cum precario.Quintus, cum debitor soluit creditori qđ debet: tunc enim finitur precariū pignoris, quia de
12 sint esse pignus vt ff.e.l.si debitor. † Sed quæritur, per quam actionē possit quis precarium reuocare? Ad quod rñdeo. per interdictum de precario; est.n.natura æquum, vt tā diu liberalitate ea vtaris quādiu.velim,& vt possim reuocare cū mutauero voluntatē, vt ff.eod.tit.l.2. Sed hoc verū est cū simpliciter facta est p̄carij concessio. Nā tūc nulla ciuilis cō petit actio. Magis enim ad donationem & beneficij causam,q̄ ad negocij contracti spectat precarij conditio, & ideo necessarium est interdictum.Si uero in concessione precarij specialiter actū est, ut quandocunq; liceat reuocare,tunc competit & actio præscriptis uerbis, ut ff.eo. l. 2. Cæterum si stipulatio interuenit, cessat interdictum de precario,ut ff.eo. tit.l.& habet §.cum quis.

SVMMARIVM.

1 *Commodatum quid sit.*
2 *Commodatum unde dicitur.*
3 *Commodatum in quibus rebus consistat.*
4 *Commodare quis & cui possit.*
5 *Res quę commodari possunt.*
6 *Commodati quæ sit natura.*
7 *Actiones quæ ex contractu cōmodati oriā tur, & quæ ueniant in actione directa commodati,& quæ in contraria, & quibus,& in quos dentur.& nu.8.9.& 10.*
9 *Contractus ex cōuentione legem accipiūt.*

De Commodato.Rub.

TRactatum est supra de contractu p̄carij, qui fit gratia accipientis; & qui a commodatum fit plerunq; gratia recipientis, ideo subsequēter subijcitur hic rub.de cōmodato. Videamus igitur quid sit commodatū. Vñ dicatur. In qbus rebus consistat. Quis possit cōmodare res.Et cui.Et quę sit natura commodati.Et quæ actiones oriantur ex contractu commodati. Commodatum † est ali
1 cuius rei ad aliquē specialē usū gratuito facta concessio. Ideo autē dico concessio, & non trāslatio; quia qui cōmodat, retinet dñium possessionē, ff.eod. ti.l. rei commodatæ. Gratuito, ideo dixi; quia si interueniēte mercede res trā sit in locationē vel in contractum innominatū, vt do ut facias, vt Instit.nam.§. vlt.Ad aliquē specialē usum, ideo adieci, ut notem differentiam inter commodatū & precarium, ut dixi de hoc sup.ti. proxi. §. Item precariū & commodatū.
2 Dicitur autem † commodatū, quasi commodo vtētis datum. † Consistit commo
3 datum in rebus mobilibus, & se moueti bus,& in immobilibus.Itē in incorporalibus,puta in seruitute habitādi, ut ff. e. l.1.Ea uero quæ usu consummunt, ut pecunia cōmodari non p̄nt, nisi ad pompā vel ostētationē, ut quis ditior videatur vt.ff.eod.l.sed mihi.§. vl. sępe ēt ad hoc cōmodatur pecunię, vt ditis gratia numerationis loci intercedant, vt ff.e.l.4.
4 Potest autem † commodare & ei cōmodari qui p̄t contrahere, vnde non solū p̄latus p̄t commodare & ei commodari,sed & œconomus, nā & is contrahere p̄t, vt 10.q.2.c.hoc ius porrectum. Pos-
5 sumus cōmodare † q̄ nostra sunt, possumus ēt & res alienas quas possidemus, & si scientes aliena possidemus. ita ut si fur, vel p̄do cōmodauerit, habeat actionē cōmodati, vt ff.e.l.cōmodare. & l. ita
6 vt si fur. † Natura commodati est vt res ipsa restituatur; hoc.n.est de iure naturali.vt 50.di.c.ius naturale.in ver.item de positi vel commodatę rei restitutio.Nec potest p̄textu debiti retineri vt C. eo. ti.
7 l.vl. Oriuntur ex † cōtractu commodati duæ actiones, directa, & cōtraria. Directa dat cōmodāti, & eius hęred. contra cōmodatariū & hærede eius. Contraria dat cōmodatario & eius hæredi contra cōmodantē & hæredes ipsius, vt ff.eo. l. in cōmodato.§.1.de act.& obl.l. ex ā positi,

siti & l.ex cõtractibus, & Inst. de perpe. & tem.ac.§. sed & hæredibus. Venit aũt in directã actionẽ commodati & restitutio, vt dixi sup.§. natura. Rei inquã non deterioratæ, nec enim videt res reddita si deterior reddatur, & prestabitur interesse, vt ff.eod.l. sed mihi. §. 1. Si vero res non restituatur p contumaciã, iurat in litẽ contra contumacẽ. Si aũt nõ fuerit cõtumax, sed culpa cessat restituere rẽ, æstimatur quanti res sit à tpe moræ vsq.ad sniam. Sed in stricti iuris iudicijs stimantur à tempore moræ vsq; ad tempus cõtestatæ litis, vt ff.eod l.sed mihi.l. in hac. Itẽ venit in hac actione dolus, lata culpa, leuis, & leuissima, vt hic, & ff. eo.ti.l.si vt certo.§. commodatũ. Et hoc cũ gra accipiẽs fit commodatum, quod frequentius cõtingit Cæterum si gratia dãtis quod rarò fit, verbi gratia cũ quis commodat sponsæ suæ ornamẽta vt ornata vel ornatior ad eum ducatur, tunc pstatur dolus, & lata culpa, vt ff.eod.l. si vt certo. §. sed iterdũ. Si uero gra vtriusque cõmodatum fiat, vt cum communẽ amicum inuitamus, & tu curam eius rei suscepisti, ego tibi argentum commodaui, teneris mihi de dolo, culpa lata, leui non leuissima, ut ff. eod.l.in rebus. §. 1.

8 Casus † autem fortuitus non venit in hanc actionem, vt hic, & ff. eodem titu. l. in rebus. in prin. nisi in tribus casibus, qui hic ponuntur, scilicet ubi culpa pce dit pactum, ut cum equum tibi cõmodaui vt ad villã duceres, duxisti ad bellũ, teneris de casu. Cęterum si tibi commodaui, vt ad bellum duceres, meũ erit periculum, vt ff.eod.tit.l. si vt certæ. §. sed interdum. Item commodaui tibi seruũ vt de plano opus faceret, tu machinæ imposuisti; vel si commodaui vt in machina operaretur, machina verò culpa tua malè ligata est, & sic perijt seruus vt in l. pdicta. In pacto pone exemplum

9 ff.eod.ti.l.si ut certe.§. 1.† contractus.n. ex conuentione legem accipiũt, vt ff. de positi.l.1. §. si cõueniat. Pone etiam exẽplum. C.eo.ti.l.1. Item imputatur casus ex mora præcedẽte, vt ff.eo.l. si ut certo.

10 §. sed interdum. Contraria † uero da commodatario aduersus commodantẽ ad impensas factas in re cõmodata, modica tamen impẽdia sicut cibariorum, ad eum pertinẽt, qui utendũ acceperit. Item datur commodatario aduersus cõmodantẽ, qui scienter cõmodauit vasa vitiosa seu corrupta, pp quod vinũ uel oleũ est effusum, ut ff.eo.ti.l.in rebus.§. possunt & §. item qui sciẽs & l.pe. Item cõtra eũ qui intẽpestiuè. reuocat mandatum vt ff.eo.ti. l. in cõmodato. Itẽ dat & in alijs casibus, vt ff.eo.l.rẽ mihi, & l.in commodato. §. pe. & §. quicunque.

SVMMARIVM.

1 *Depositum quid sit.*
2 *Depositum unde dicitur.*
3 *Depositum in quibus rebus consistat.*
4 *Depositum qualiter fiat.*
5 *Depositi quæ sit natura.*
6 *Depositum quando repetatur.*
7 *Actio depositi qualis sit.*
8 *Actio depositi cui detur & nu. 9.*
9 *Actio depositi an detur fueri & prædoni deponenti.*
10 *Actio depositi contra quem detur.*
11 *Dolus uenit i actione depositi, et lata culpa.*
12 *Lata culpa qualiter præsumatur.*
13 *Depositarius an teneatur de casu fortuito.*
14 *Damnatus ex actione depositi an sit infamis. Actiones quæ infament.*

De Deposito. Rub.

DIximus supra de cõmodato, quod frequentius fit gratia recipientis, nunc videamus de depositio, quod generaliter fit gratia deponentis. Videamus igitur quid sit depositum. Vnde dicatur. In quibus rebus consistit. Quę sit natura depositi. Cui detur actio d positi. Contra quẽ. qñ, & in q̃tũ, & qualis sit actio.

1 Est † autem depositũ qd ad custodiendũ alicui traditũ est. Cõtrahitur. n. re obligatio in depositio, ut inst. qb. mo. re contrahit ob. §. pe. Rei vero depositæ sicut & cõmodatæ, & possessionẽ & pprietatem

tē retinemus, ut ff.eo.l.licèt, §. rei. Qñq, tñ rei depositæ dominium transit in depositariū, qđ est contra nouissimos terminos depositi, & tñ depositi agitur, ut cū depono apud te quod est in numero, pondere, uel mensura, & cōuenio, ut illud idē reddaē mihi, uel tātūdē in eodē genere, qđ obtinet siue in id expresse cōueniā, siue tacitè uidear conuenire, ut cū prædicta, uel aliquid ex prædictis depono, nō signata, nō clausa; nā signata uel clausa, uideor ꝓhibere ne utaris eis, nisi in contrariū agatur, ut ff.eo.l.Lucius, & l.die.§.qui pecuniam, & l.quintus. Est
2 autem † dictum depositū quasi deorsum positum, deorsum in quā à ponente positū, ut oñdatur totum fidei eius cōmissū apud quem ponitur, qđ ad custodia rei ptinet, & oīno uideaē separata custodia à deponente. Et ideo dr̄ q ꝓpositio, de, auget depositū ut ff.eo.titu.l.1. in princ. Et ex his uerbis diffinitionis dixerunt q dā, q ubiq; habet locum actio depositi & mandati, eo q super custodia mādaē. ar. pro eis, ff.eo.tit.l.1.§.q si rē. Alii etiā distingūt utrū in ipsa rei depositione custodia cōmittaē, ut tunc nō agaē manda ti, sed depositi tm̄, An ante, & tūc posset agi & mandati propter omissam custodiā, & depositi pp facta depositionem. Sed Azo sicut in summa sua notauit, dixit indistinctè agi depositi tantū. Et rñdet ad l.inductam, q ibi præcesserat cōtractus mandati, cuius forma & initium
3 est seruādū. Consistit † depositum in rebus mobilibus, & se mouentibus. Causaliter autem deponitur res immobilis, cum res in quæstione posita sequestraē. Et de sequestrationis natura non noto
4 hic, qa notaui sup. de suo tractatu. † Solet depositum fieri per chirographum, uel cum chirographo. Hmōi uerò chirographum solet diuidi, una pars depositario, alia remanet deponenti, ut ex iunctura partiū probatio fiat. Sed hæc ꝓbatio nec iuris est, nec de iure, quia priuatæ personæ nō creditur, nisi habeat sub scriptionē triū testium fide dignorū, ut C.qui potio.in pig.ha.l.scripturas, &
5 in Auth.de fide instru.§.1. † Natura de positi est ut res depositа reddatur; hoc enim de iure naturali procedit, ut dixi in commodato, ut 1.distin.c.ius naturale.in uer.itē depositę. Reddatur inquam deponenti. Quod fallit in quatuor casib. Primus est, cum quis gladium deponit, & furēs repetit. 22.q 2.c.ne quis. Secundus, cum deponens fuerit deportatus, nā bona eius in publicum deferuntur. Tertius, cum fur deponit & repetit, si repetitio ueri domini cum furis repetitione concurrit. Quartus, cum fur rem furtiuam deponit apud illū à quo furripuit vt ff.depositi.l.bona fides. Sed si res ecclesiæ comendetur, seu apud ecclesiam deponatur, quod fieri vr̄, cū in thesauriam uel sacristiam infertur, nec vr̄ esse dicendum q ecclesia teneatur, sicut tenetur nauta & caupo de rebus inuectis & illatis, ut ff.nau.cau.sta.l. parui refert, §. recipit. C.de his qui latro occul.l.1.& ff.furti aduer. na.l.1. Quod tamen non intelligo fore uerum, nisi pñte prælato & capitulo deponatur; alias non ecclesia, sed persona quæ depositum recipit, obligatur. sic intelligo inf.eo.c.1. Depo
6 situm † repetitur quandocunq; etiam si eo pacto depositum fuerit, ut demum post mortem depositarij repetatur, poterit enim deponens mutata uoluntate repetere, ut ff.e.l.1.§.ul. Nisi apud sequestrum res deposita fuerit, quæ non poterit repeti, nisi lege sequestrationis impleta, ut dixi. sup. ī sum. de sequestra. Itē in repetitione depositi compēsatio, vel deductio, locum non habet, ut inf.e.c.2. §. sanè. nec exceptio ut C.eo.l.pe. nec ꝓpter expensas retentio, licet quidam cōtrarium dixerunt, per l.si quis rem, ff.de acquir. poss. ff.de furtis. l.si is qui rem, sed leges illæ in commodato loquuntur. Hæc actio † bonæ fidei est, ut Insti.de actionibus, § actionum. Item famosa, in tantum ut hæres suo nomine
7 damnatus infamis fiat, ut ff. de his qui not.infa.l.furti, §.illud, & C.eo.tit.l.qui
8 depositum. † Datur ei actio hæc qui deposuit, sed hoc fallit in casibus, quos notaui

taui.sup.eod. §.natura.Item datur domi
no vel dominis deponentis, nā si seruus
deponens plurium erat, vnicuiq. dño-
rum in partes cōpetit actio,ut ff.eod.tit.
l.1.§.si seruus meus,& §.si seruus,& § si
9 duorū. † Datur hæc actio etiam furi &
prædoni deponenti non obstāte suo de-
licto,agunt enim ex suo contractu,ut ff.
eo.l.si prædo.Sed furti agere non pōt,ne
ex improbitate sua consequat actionē,
10 ut ff.de fur. l. itaque fullo, † Datur hæc
actio contra eū apud quē depositum est,
uel contra hæredem depositarii ex do-
lo defuncti,& multo magis ex suo, ut ff.
11 de ac.& ob. l.ex depositi. † Venit in hac
actionem dolus; etsi conueniat ne de do
lo agatur,ut ff.eo.l.1.§.si conueniat.Ve-
nit & lata culpa, quam Nerua dicit es-
se dolum,quod sic exponitur,ideſt præ-
sumi dolum,ut ff.eod.tit. l.quod Nerua,
ff.mandati, l. si fideiussor. 1.R. Compa-
ratur.n.dolo,ut ff.si mes.fal.mo dix.l.1.
§.lata. & est proxima dolo, ut ff. si quis
test.lib. esse iusſ. l.1. §. non autem, ff. de
12 uerb.sign. l.magna. † Qualiter aūt lata
culpa præsumatur dolus, sic pone exē-
plum,ut cum quis non intelligit, quod
omnes intelligunt, ut ff.de verb.sig.l.la-
tæ culpæ, ut si apud sequestrum depo-
natur homo uinctus, ut de eo qō habea
tur, & sequester intēpestiue misericor-
diam exercet circa eū ipsum dissoluen-
do, ut ff.eod.tit.l.si hominē. Quod ergo
dicitur. infra eod. c.2. bona fides abesse
præsumitur expone ideſt dolus adesse
præsumitur, si rebus tuis saluis depositas amisisti.in quo pone exēplū sic, ,,pria reposuisti in archa, depositā reliquisti in banca, venit leuis & leuissima si te depositō obtulisti, ut dicit hic, & ff. eo.ti.l.1.§.sæpe.In leui.sic pone exēplū, depositā in arca deposuisti, sed archam dimisisti apertā.In leuissima sic, depositā reposuisti in archa & clausisti,sed clauem incautè dimisisti. Item uenit leuis & leuissima, si aliquid pro custodia recepisti; sed tunc non veniet per hanc actionem,sed per actionē ex conducto, si pecuniam accepisti, ut ff.eod.l.1.§.si quis seruum, si speciem vel operas per actionē pscriptis uerbis. ut ibi, & Insti. mandati. §. ult. Item uenit per hanc actionem casus fortuitus pacto, culpa, uel mora, præcedentibus. ut hic de pacto probatur,& ff.eod.tit. l.1 § sæpe. cō tractus enim ex conuentione legē accipiunt,ut ff.eod.tit.l.1.§.si conuenerit, sed tunc necessarium est omnes casus enumerari,ut ff.si quis cau.l sed & si quis,§. quæsitum. In culpa sic pone exemplū, depositarius uendit rem depositā & tradit, demum eam redimit ut habeat in causam depositi, sed redemptam nō habet in eam causam, tenetur de casu fortuito, cum semel dolo fecerit cum uenderet, ut ff.eo.l.1.§ si rem. Sed si pœnitentia ductus reclinat,& in primo statu habeat,purgatur uitium, ut ff.de usucap.l.sequitur Labeo ait.Item si depositarius sit in mora rei restituendæ, tenetur de casu fortuitu. Dixerunt tamen quidā,si erat res eo modō peritura apud deponentē,aliàs secus,ut ff.eod.l.si plu-
13 res, §. scire. † Sed dominus Azo dixit in summa depositarium & quemlibet debitorem teneri de casu fortuito ex mora, quia satis est quòd res potuit nō perire penes actorem, ff.eod.titu. l.si in alio,§.ult.ff.de leg.primo. l. cum res, §. ultimo. Sunt & alii casus,in quibus tenetur depositarius de casu , si gratia sui fiat depositum, ut ff. si cert. petatur, l.si quis nec causam. Item si dolum cōmittat,& non in alienando, sed in utendo, ut ff. de condi. fur. l. qui furtum.
14 † Damnatus in hac actione infamis efficitur. Quatuor enim actiones ex cōtractibus descendentes, & quatuor ex delictis infamant, ut mandati, depositi, tutelæ, & pro socio. Iniuriam. ut bon. rap.furti,doli,ut probatur, ff.de his qui not. infra l.furtis, §. mandati, & §§. sequentibus.& l.1. Vnde uer. Iudice damnatos infames reddit ubique. Quod uidiripitur,iniuria, furti, dolique. Actio mandari, tutelæ, depositique. Directo sed pro socio communis utrique.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Emptio qualiter & quando contrahatur.*
2 *Arrharum datio quid operetur.*
3 *Emi & uendi quæ res possint.*
4 *Emptionis quæ sit natura.*
5 *Venditor tenetur ita q̃ emptor habeat uacuam possessionem.*
6 *Res uendita an possit manu militari ab inuito uenditore extorqueri*
7 *Res iusto pondere et mensura uendi debet.*
8 *Falsis ponderibus & mensuris qui utitur, qualiter puniendus.*
9 *Emptor cogitur facere nũmos uenditoris. Venditor an teneatur solum de euictione.*
10 *Contractus emptionis & uenditionis in quo quis decipitur, an teneat.*
11 *Emptor an & quando re euicta agat de euictione, & nu. 12.*

De Emptione & venditione. Rub.

DIXIMVS de cõtractibus, qui celebrantur gratia alterius contrahentium. Nunc uidendum est de his qui fiunt gratia utriusque. Et primo de uenditione & emptio. Ideo subiicitur hic rubrica de empt & venditio. Videamus igitur quando & qualiter contrahatur. De quibus rebus. Quæ sit eius natura. Ad quid emptor, ad quid uenditor teneatur. Contrahitur † emptio postquam de pretio conuenitur, ea mente ut pretium soluatur. Nam si imaginarie & per simulationem de pretio conueniret, tũc emptio nulla esset. Contrahitur autem solo consensu siue inter præsentes siue inter absentes per nuncium, uel epistolam, ut probãtur hæc. Instit. eo. ti. in prin. ff. eo. ti. l. 1. §. ul. & l. 2. §. 1. & l. cũ in uẽditione & l. nuda. Arrhæ † aũt datio non perficit emptionẽ, sed est argm̃ emptionis & uenditionis contractæ, ut ff. e. l. q̃ sæpe in pr. Arrhis aũt interuenientibus, si quidem steterit per dantẽ quo minus contractus pficiatur, perdit id q̃ dedit; si uerò steterit per accipiẽtẽ, hoc est per uenditorẽ, duplũ restituere tenetur, ut Instit. eo. tit. §. in his aũt. Nec puto uenditorem teneri ad interesse, cum satis sit eũ puniri in arrhis. Nam hos inter contrahentes agi uidetur, ut arrharũ amissione, & dupli actione debeant esse contenti. Quidã tñ putauerunt uenditorem nihilominus ad interesse teneri. Arrha tñ cõputabitur ad interesse. Et quod dixi de pretio cõuenire debere, intelligendũ est in quantitate, non in specie. Si. n. emptor sic dicat, dabo pretiũ quod est in sacculo, tunc non est emptio nec uẽditio sed contractus innominatus ut ff. de condi. ob causam da. l. ult. & C. eo. tit. l. empti. Insti. eo. tit. §. itẽ pretium. Quantitate aũt intellige certa, uel sermone, vel re ipsa; ut si dicatur sit empta, quãti emeris, uel quãti est in archa, ut ff. eo. ti. l. hęc uẽditio, §. hmõi. Secus si dixerit, sit empta pro eo quod in archa habeo, tunc. n. quod in archa est, uenit ut species, non ut quantitas, ut ff. de leg. 1. l. plane, §. 1. & l. sed & si certos. † Vendi & emi potest omne id quod habet cõmerciũ. Sunt. n. quædã, quæ in commercium non ueniunt, vt liber hõ, res sacra, & religiosa, vt ff. eo. tit. l. si in emptione, §. 1. & §. liberum, ff. de uer. obli. l. inter stipulantẽ, §. sacram. Res tñ sacrę & religiosę trãseũt cum uniuersitate, cũ uniuersitas in profanis consistit ut inf. de iure patr. c. ex literis, nam tunc sacræ accedunt emptioni maioris partis, vt ff. eo. ti. l. in mo dicis. † Natura emptionis est, ut res sit q̃ vendatur, ut pretium intercedat ut ff. eo. l. 2. §. fine & l. nec emptio. Item natura eius est, vt rei emptæ lucrum & damnum pertineat ad emptorem, ut Insti. eo. ti. §. cũ autem, ff. de pericu. & cõmo. rei uend. l. id quod. Vñ proponitur regula talis. Si uẽditio fiat purè sine scriptis certæ spẽi, quæ degustationẽ non exigit, oẽ periculũ spectat ad emptorem, excepto casu publicationis, nisi pactum, culpa, uel mora interueniat. Purè iõ dicit, q̃ sine cõditionalis esset, venditio ante euentũ cõditionis pertinet ad uẽditorẽ ut in illa. l. id qđ. Ideo aũt sine scriptis, quia si in scriptis fiat, periculum spectat ad uendi-

ad venditorem, antequã scriptura perficiatur vt C. de fide instru. l. contractus. Certe speciei, ideo qa si sub alternatione fiat emptio diuersarũ rerũ, periculũ primo pertinet ad uenditorem, ut ff. eo. titul. l. si in emptione, §. si emptio. Quæ degustationem non exigit, ideo dicitur quia in illis ante degustationes pertinet periculum ad venditorem, ut ff. de pericu. & commo rei uen. l. si una. Itẽ periculum publicationis pertinet ad uenditorem, ff. loca. & conduc. l. si fundum. † Tenetur uẽdito rem tradere, ita quod emptor habeat vacuã possessionẽ. Vacuam autẽ possessionem habere, hoc est, ut emptor potior sit, ita ꝙ ab eo auocari non possit; nã si quis eã auocauerit, perinde est ac si tradita non fuisset. Quid enim si alius sit in possessione eiusdem rei causa rei seruandæ, uel legatorũ, uel mulier causa ventris. Tunc vacua possessio non est tradita, ut ff. de act. emp. & vendi. l. 1. §. 1. & l. 3. & l. emptio R. 1. & l. emptorem, §. inde Neratius. Hæc autẽ traditio facit emptorem dominũ, si venditor dominus erat, si non erat, obligatur nomine euictionis, Si mõ pretium sit solutũ, aut eo nomine satisfactum, ut ff. de act. & empt. l. excepto. si uẽditor nolit rẽ tradere, tenetur ad interesse, vt ff. de emp. & uendi. l. 1. † Sed nunquid manu militari poteri. ab inuito uenditore res uendita extorqueri? Quod uisum est domino Mar. per. l. qui restituere iussus, ff. de rei vendic. Sed Azo. cõtra per. l. si traditam, C. de act. emp. & vendi. ff. eo. ti. l. emptio. §. idem ait. † Vendi autem debent res iusto põdere, & mensura, ut inf. eo. c. 2. 22. q. 3. c. si quis romipetas. 45. dist. c. omnis qui. † Et si quis in falsis mensuris, vel põderibus fuerit interceptus, extra ordinẽ punietur, ut ff. de extraor. crimi. l. annona, & ff. de pœ. l. in dardarios. Emptor autem † cogitur nummos facere uenditoris, vt de act. emp. & vend. l. ex empto. R. 1. in fi. & est diuersitatis ratio; quia uẽditor tenetur in specie, & ideo sufficit eũ de euictione teneri; emptor uero in genere, & propterea cogitur nummos facere uenditoris. argu. ad hoc, ff. de lega. 1. l. si a substituto, §. hæres, quoque. In summa notandum † est, ꝙ si ecclesia de cipiatur in contractu emptionis & uẽditionis, aliqñ non tenet contractus ipso iure; aliqñ tenet de iure, sed rescinditur beneficio cõi; aliqñ agitur ad decipiendum in pretio; aliqñ subuenitur ecclesię vel minori per integrum restitutionem. Vnde distinguendum est, cum dolus dat causam contractui; puta dolo te induxi, ut uenderes; quod uenditurus non eras, non tenet contractus, vt ff. de dolo l. eleganter. arg. 12. q. 2. c. quisquis episcopus in fi. infra de rerum permu. c. cũ uniuersorum. Si uero incidat in cõtractum, vt quia eras venditurus, sed per circonuentionem te induxi ut minori pretio uẽderes, tenet quidem contractus, sed agitur ad decipiendũ, ut ff. de act. emp. & uen. l. Iulianus, §. si uenditor. Vbi uerò nec dolus dat causam contractui, nec incidit in cõtractũ, sed res vendita est minori pretio nec te in pretio circonueni, quamuis re ipsa sis deceptus in pretio, ad nullum agere potes, nisi pretium, inf. dimidiã iusti pretij subsistat, tunc. n. obtinet quod legi. & no. inf. eo. c. cum dilectus, & c. cũ causam. & C. de rescin. vend. l. rem maioris, nisi sit ecclesia uel minor 25. annis, quibus subuenitur per in integrũ restitutionem. Et hæc locum habẽt in contractibus bonæ fidei; nã in contractibus stricti iuris, ẽt si dolus det causam contractui, tenet contractus, sed excipitur contra agentẽ, ut ff. de uerb. ob. l. si quis cũ aliter, C. de pactis. l. cum posteaquã. Et no. ꝙ in cõtractibus bonæ fidei, si dolus det causam contractui, non per contrahentes, sed per mediã personã idest per mediatorẽ, non tenet contractus, ut ff. de dolo l. & eleganter, §. 1. In quolibet aũt cõtractu exigitur bona fides, ut C. de actio. & obliga. l. bonam. Et nota, ꝙ non tenet contractus. & tñ ex eo exigitur, ut ff. de ac. emp. & uen. l. Iulianus, §. si quis colludente. † Item re uendita euicta agit emptor de euictione, quod fallit in multis casibus, si emptor sup re uendita

vēdita impetitus non nūciauit uenditori, uel si abfuit tēpore sententiæ, uel per iniuriam contra eum sententia lata fuerit, ut inf. eo. c. ultimo, vel si non tempestiuè enūnciet, sed iam propè snīam, vt ff. de euic. l. si rem quam, §. ulti. nisi contractu remissa sit necessitas nūciandi, ut ff. de euic. l. Herennius, vel vbi non potuit nunciari, ut C. de euic. l. antepenul.

12 Sunt & † alij casus, in quibus emptor non agit de euictione, si compromisit, & sentētiam contrariam reportauit, ut ff. de euic. l. si dictū, §. si cōpromisso. Itē si culpa sua possessionē amisit, ut ff. de euic. l. si rem quàm. §. si duple. Item si habuit rē pro derelicto, ut ff. de euic. l. ult. Itē si seruū emptū manumiserit, ff. de euic. l. si seruum. Item si ancillā emptam prostituat, ut ff. de euict. l. si mācipium. Item si emptor usucepit rem emptam, ut ff. de euic. l. rem alienam. Itē si uenditore absente emptor condemnatus nō appellauerit, ut ff. de euict. l. Herennius, §. 1. ff. mandati. l. si procuratorem, §. si ignorantes.

SVMMARIVM.

1 Locatio quid sit.
2 Locator quis dicatur.
3 Locatio & conductio qualiter contrahitur.
4 Locari militibus prædia non possunt, & quando monachis.
5 Locatio potest fieri in perpetuum & ad tempus.
6 Conductore mortuo infra tempus conductionis, eius heres in iure conductionis succedit.
7 Locari quæ possint, & quæ non.
8 Actiones quæ nascantur ex contractu locationis et conductionis.
9 Merces et pensio locationis quo tempore sit soluenda.
10 Inquilinus in quibus casibus possit expelli.
11 Inquilinus quando possit domum deserere.
12 Remissio quando fiat in contractu locationis, et nu. 14.
13 Sterilitas quando esse dicatur.

De Locato & conducto. Rub.

AVDIVIMVS de contractu emptionis & venditionis, sed quia cōtractus locati & conducti nimiam cum ipso habet similitudinem, in tantum ꝙ in quibusdam casibus inquiri soleat, vtrum sit locatio an uenditio, ut ff. eod. l. 1. & 2. ideo post tractatū de emptione & venditione subiicitur iste de locato & conducto, tanquam familiaris, similis, & affinis. Videamus igitur quid sit locatio & conductio. Quis dicatur locator. Qualiter contrahitur. Et in quibus reb. Et quæ actiones ex locato & conducto nascantur. Locatio † est personæ uel rei ad usum facta concessio mercede in pecunia numeranda cōuenta. Alioquin si de alia re danda, faciendaue conuenerit, non erit locatio, sed contractus innominatus, & agetur p̄scriptis verbis, ut ff. cōmuni diuidun. l. si cōuenerit. & ff. de posi. l. 1. §. si quis seruum. Locator dicit † qui re sua alium vti permittit mercede sibi cōuenta, ut cum loco tibi domū meā ad inhabitādū; locator ego dicor, & tu conductor, ut inf. eo. c. propter, ff. eo. l. si tibi, & l. cum fundum, & C. eo. ti. l. nemo. & l. conductores. Aliquādo locatio dī firma, vt inf. eo. c. vestra. & inf. ne cle. vel mo. ca. fm dictum. Quod intelligo secundum uulgare prouinciæ alicuius. Aliquando locatio ponitur pro emptione, & e conuerso, ut ff. de actio. emp. & uen. l. ueteres. † Contrahitur locatio & conductio quibuscunq, modis contrahitur emptio & uēditio. Et ideo quæ in superiori tractatu dicta sunt de consensu, rebus, & pretio, hic intelligas repetita.

1 2 3 4

† Militibus prædia locari nō possunt, ne amisso armorum vsu ad opus rutale se conferant, nec curialibus, ut C. eo. titu. l. milites, & l. ultima, & l. curialis, & ff. eo. tit. l. si ignorans. Sic nec monachis, ut īf. ne cleri. uel mona. c. secundum, nisi causa necessariis faciant, cū sufficiētia prædia non hīt, ut inf. de deci. c. dilecti. & in Auth. de sanctiss. episco. §. ultimo. col.

5 Potest † autem fieri locatio in perpetuum & ad tempus, ut ff. si ager vectiga
6 lis. l. 1. & 2. † Et si moriatur conductor. ĩfra tps conductionis, succedit hæres in iure cõductionis, secus in usufructu, qui personalis est, & extinguitur cum persona, ut C. eo. tit. l. si unã, & C. de usufruc. l.
7 si domina. Locari possunt † omnia, quæ & uendi possunt; quæ autem uendi non possunt, nec locari; quia titu. locationis non est gratuitus, & isti duo contractus emptionis & locationis simillimi sunt, vt superius dictum est. Nascũtur ex hoc
8 contractu duæ actiones, † actio & locato quæ datur locatori, & actio ex conducto quę datur conductori. In actione ex locato venit in primis merces soluenda, de qua conueniet, veniunt & alia de quibus actum est in contractu, ut C. eod. tit. l. legem, & ff. eod. titu l. si in lege, §. si
9 domus, & l. dominus, §. ult † Quo autem tempore merces & pensio debeant solui, dubitatur. Quædam enim leges uidentur uelle, ꝙ in principio sit soluenda, unde dicitur posse inquilinum expelli nisi soluerit pensionem, ut C. eo. ti. l. 3. sup. de iureiu. c. querelã sup. de dila. c. literæ. 10. q. 2. c. hoc ius porrectum, § qui vero, ff. eo. ti. l. quæro, § inter. Quædam autem iura innuunt, ꝙ in medio tempore, sicut dicitur in salario quod fiscus dat suo patrono, vt C. de aduo. diuer. iudi. l. per hanc Quidam dicunt, ꝙ in fine, vt cum quid debetur in diem, vt ff. de uerbor obliga l. quod hoc anno, ff. de migran. l. 1. §. pensio. Ego puto seruandum esse quod actum est, ꝙ si id non appareat, seruabo morem regionis, ꝙ si is non appareat, quia forte uarius inuenitur, tunc quod minus est obseruabo, scilicet ut exigatur in fine anni, ut ff. de regul. iur. l. semper in stipulationibus, licèt ergo dominus non possit exigere actum, si inquilinus ultro ei non satisfaciat, dominus poterit eum impunè expellere, maximè elapso tempore pensionis; unde si locator promiserit pœnam, si expelleret cõductorẽ, intelligitur hæc conditio, si conductor soluat pẽsionem.
10 vt ff. eo tit. l. q̃ro, §. inter locatorem. † Potest autem dominus inquillinum expellere in quatuor casibus. Primus est, si domus locata sit suæ habitationi necessaria. Quod intelligo cum aliam domum habuerit locator tempore locationis, & illi casu periit, nã si tunc nullam habuerit, nisi illam quam locauit, ẽt ad suam habitationẽ illam recuperare non põt; hoc. n. à principio prospicere debuit, ut ff. eo. tit. l. si quis domum, §. hinc subiungi. Secundus, cum necessaria est domus refectio. Quod similiter intelligo cum tempore locationis refectio illa necessaria non erat, sed postea emersit, alioquin secus vt in casu præmisso. Tertius si cõductor peruersè in domo versetur. Et in hoc casu non fiet remissio pensionis pro rata temporis secundum Azo. Sed dabitur domino domus actio legis Aquiliæ. Quidam autem dixerunt, quod & hic fiet remissio pensionis. In aliis verò duobus casibus præmissis secundum omnes fit remissio pensionis pro rata tẽporis, vel prouidebit dominus inquilino de alia domo æquè idonea ad inhabitandum, vt ff. eodem titulo l. cũ in plures, in princ. Quartus, cum inquilinus canonem per biẽnium nõ soluit, ut inf. eod. c. propter, & ff. eod. titul. l. quæro, §. inter locatorem. Sed secus est in re data in emphyteusim, vbi secundum leges statuitur triennium inter priuatos, ut C. de iure emphy. l 2. Sed in re ecclesiastica biennium, vt inf eod. c. potuit, & 10. q. 2. c. hoc ius porrectum, in versic. qui rem huius. Fiscus autem non soluentem statim expellere potest, vt ff. de pub. & vectig. l. vectigalia, §. non solutis. Fuerunt autem aliqui, qui dixerunt ꝙ in omnibus præmissis casibus non potest dominus inquilinum expellere, nisi completo tempore locationis, ut sic dominus ex sua parte perficiat, ff. de actio. empt. & uenditi. l. Iulianus, §. offerri. & ff. de migran. l. 1. §. 1. Sed hoc non placet, nam completo tempore locationis etiam præter illos casus potest inquilinus expelli, nisi per tacitum consensum

sensum conditio reuocetur, vt sit dominus ex parte sua perficiat contrarium. vt ff. eod. tit. l. Item quæritur. §. qui mi-
11 pleto. † Et sicut dominus potest in casibus expellere inquilinum, vt superius dictum est; sic & inquilinus potest domum deserere causaliter inuito domino & pensione pro futuro tempore non soluta. vt ff. eod. tit. l. habitatores. §. verum & l. dominus. §. vltimo. Fit autem
12 remissio † propter sterilitatem. sterilitas enim census & mercedis solutionem excusat. Item uis maior, cui resisti non potest. Item quod præter consuetudinem euenit, ut ff. eod. tit. l. ex producto,
13 §. 1. & ff. de censi. l. forma. † Sterilitas autem & vbertas intelliguntur secundum vulgi opinionem, ff. de fun. instru. instrumen. quæ le. l. cum delanionis, §. asinam. licèt quidam dixerint sterilitatem esse, cum semen non percipitur, ut ff. eod tit. l. ex conducto, §. similis, & l. si labes. & l. si in vno. Et sic si sterilitas contingat ex casu fortuito, merces minuitur, ut dictum est. Si uerò uitio, debilitate, vel vetustate rei, non, ut in l. ex conducto, §. 1. & l. si in vno. Ita & vbertas, si casu fortuito contingat; augenda est pensio, non aũt si diligentia possessoris. arg. earundem legũ, & l. colonus, nam & colonus modicũ damnum æquanimiter sustinere debet, & modicum lucrum non aufertur ei, ut ff. eod. titu. l. si merces, §. ius maior. Fit autem compensatio ubertatis & sterilitatis præcedentium annorum cum sequentibus, ut ff. eod. tit. l. si vno. Loquor autem de eo colono, qui numis colit; nam partiarius quasi iure societatis, & damnum & lucrum cum domino fundi partitur, ut ff. eod. titu. l. si merces, §. apparet. Item sicut fit mercedis remisso propter casum fortuitum, ut in l. ex conducto, §. cum quidam, & l. qui insulam. sic & propter necessariam refectionem, ut ff. eod. titu. l. sed addes, §. si quis cum rei. Si tamen conductor aliqua parte prædij utatur, 2
non fit deductio mercedis, ut ff. eod. tit. l. habitationes, §. si vicino. Hæc omnia locum habent in locato & conduc-
14 to. † Sed est quidam contractus medius inter contractũ locationis & uenditionis, ut contractus emphyteuticus, qui nec est emptio nec locatio, sed inter utrunque medium, sicut dixi. de hoc loquitur infra eod. ca. potuit. Contractus ille locum habet in rebus soli, venditio & locatio in omnibus. In illo contractu requiritur scriptura, ut C. de iure emphyteut. l. 1. in istis non. In illo contractu non exigitur pecunia, in istis sic. In illo contractu non amittit dominus directum dominium per traditionem, secus in venditore. Item locator ad modicum tempus non habet ius in re, nec vendit, nec uendicat; emphyteuta facit utrunque, vt hic in c. potuit, & C. de iure emphyteu. l. 1. & ff. si ager. vec. l. 1.

SVMMARIVM.

1 *Permutatio quid sit, & qualiter cõtrahatur.*
2 *Permutationis natura quæ sit.*
3 *Res quæ permutari possunt.*
4 *Ecclesia an possit cum ecclesia permutare, & an possit permutare cũ priuato.*
5 *Ex sola conuentione permutationis, re nulla hinc inde secuta, neutri aliqua competit actio.*
6 *Actiones quæ dentur ex permutationibus, & quando competant.*

De Rerum permutatione. Rub.

DIximus sup. de emptione & venditione, sed qm̃ permutatio vicina est emptioni, ut ff. eod. tit. l. quoniam & C. eo. tit. l. permutatione. ideo subijcitur hic rub. de rerum permu. Videamus igitur quid sit pmutatio. Qualiter cõtrahat. Quæ sit eius natura. Quæ res valeat permutari. Et cũ quibus ecclesia ualeat permutare. Permutatio † est
2 vnius rei cum altera uicaria præstatio. Contrahitur permutatio, sicut plerisq;

risq; placuit, quando inter aliquos conuenitur, vt certa species detur pro certa, vt C. eod. tit. l. quoniam asseris. Si enim conuenirent vt daretur certa pro incerta, vel incerta pro certa, non esset contractus permutationis, sed alius contractus
2 innominatus, do ut des. Est igitur † natura permutationis, vt rerum interuentu contrahatur non solo pacto, sicut & emptio, in qua etsi res & pretiũ esse dẽant vt ff. de contrah. emp. & uen. l. nec empt. & l. 2. §. fine. Contrahitur tamen postquã de pretio conuenitur, ut notaui supra de emp. & uendi. §. 1. Aliquando autem & sine re contrahitur emptio, ut in prædicta. l. nec emp. §. Aliquando possunt per
3 mutari quæcunque possunt uendi. † Sed & quædam permutantur, quæ non uenduntur, ut ecclesiæ, ut inf. eod. c. ad quæstiones, & 16. q. ult. c. nemini. Sed opponit̃, cum permutationis contractus non sit gratuitus, ut ff. eod. titu. l. 2. quomodo in spiritualibus interuenire potest, quæ gratis sunt conferenda, ut 1. q. 1. c. gratia & q. 7. c. Dai bertum, quæ abhorrent pactum, modum, & conditionem, ut 1. q. 1. c. quàm pio, infra ut eccle. benefi. sine. dist. confe. c. ut nostrum, infra de simo. c. tua & c. per tuas. Item si ecclesiæ permutentur, & alter ex permutantibus agat, ex permutatione petendo ecclesiam, petere uidebitur prælaturã fic, sed hoc fieri non debet, ut infra de iure patr. ca. per nostras. Respondeo permutatio in spiritualib. non ex pacto partium nititur, sed auctoritate superioris; totum enim
6 quod geritur, in arbitriũ superioris confertur, qui ex arbitrio suo de rebus permutandis disponit; & propterea omne vitium aboletur, vt ff. de his qui no. infami. l. furti. §. quæ iussu. & supra de præben. & supra de pac. c. cum pridem, superior enim potest commutationes rerum facere, & personarum, ut infra eo. c. q̃sitũ. 7. q. 1. c. mutationes, c scias c. omnis, qui 16. q. 1. ca. temporis qualitas. 16. qõ. vltim. ca. si quis vult 74. dist. c. quorundam. Et hæc determinatio colligitur ex illa decre. quæsitum, & infra eod. c. cum vniuersorũ, in uerbo. illo. licet ipsi per se de iure nõ possent ecclesiastica pmutare. Potest ecclesia † cum ecclesia permutari indẽnitate utriusq. seruata, potest, & cũ principe. vt 10 qõ. 2. c. hoc ius porrectum est, in uerbo, sed & permutare, & infra eod. c. 1. Potest & cum priuato permutare, dũmodo vtilitas ecclesiæ hoc exposcat, ut infra eo. c. 2. Quod autẽ dr̃. infra eod. c. mancipia & cap. iustum, scilicet q̃ mancipium ecclesiæ permutari non põt cum mancipio priuati, nisi ad libertatem. intelligendum est de seruo ecclesiæ dato & cõuerso facto, qui cũ sit religiosa psona, seculari homini seruire non debet. qđ semel Deo consecratum est, ad humanos actus vel usus trãs ferri non dẽt, ut in c. mãcipia. 12. q. 2. c. nulli liceat. 14. qõ. 6. c. comperimus. 19. q. 2. c. qui semel. 12. q. 2. c. aurum. 10. qõ. 2. c. hoc ius. uel intellige q̃ permutatio mancipiorum de facili fieri non debet. Et est ratio illa, quæ assignatur in seruis minorum nõ uendendis, C. de adm. tut. l. lex quæ tutores, & ff. de fideicommis. lib. l. cũ quasi, §. furiosi. Vel forte loquũtur istæ dec. quando non expedit ecclesiæ mancipia permutare. Et notandum, q̃ sicut spirituale cum temporali pmutari non potest, ut superius dictum est; sic nec tẽporale cum spirituali, cũ permutatio de spiritualibus ad tẽporalia improbetur, ut infra eo. c. vlt. In summa
5 notandũ est. † quòd ex sola conuentione pmutationis, re nulla hinc inde secuta, neutri aliqua cõpetit actio, vt C. eod. tit. l. ex placito. † Sed re secuta, quæritur an ex placito. i. ex conuentione, vel ex rei traditione actio detur? Ad qđ rñ deo. ex pacto, vt ex. l. illa ex placito. colligitur manifestè, & probatur hoc idẽ. ff. de pac. l. iuregentiũ. §. 1. ff. de pecu. l. q̃sitũ. §. is qui. & l. quotiẽs. §. si semel. Datur igitur ex contractu actio, sed demũ re secuta. Sicut aliter dicimus ex cõtractu nasci actionem, sed non statim competere, ut in mutuo. ff. de fideiuf. l. si q̃s pro eod. §. si nummos. Sic dicimus in societate, sic in tutela, vt detur actio ex

contra-

cõtractu, sed demũ societate, uel tutela finita, ut ff. de tute. & ratio. distra. l. si tutor reipublicæ, §. ulti. & l. sed non datur. Sic obtinet in mandato, vt ff. de of. procon. & leg. l. obseruandum, §. ulti. Sic & actio de dote nascitur quidem ex contractu, sed non datur nisi demum matrimonio soluto, vt C. de repudi. l. 1. Sed quæritur quid si ex vna parte res sit secuta, nũ quid alteri parti, quæ nesciuit pactum, dabitur actio? Respondeo non, vt probatur, C. de pac. l. si certis annis. Sed hæc qõ uidetur inutilis, ad quid. n. dabitur actio ei cui completum est quod conuenit, ipse tamẽ alteri non compleuit. Sed hæc legalia sunt, nec ulterius ꝓsequor.

4 Quartus inf. de donat. c. per tuas. † Non autem est nouum feudum, quod iterato confertur, ut inf. eo. ca. ex parte, sicut nõ est nouum ædificium, quod suscitatur, vt ff. de noui oper. nunciat. l. 1. §. si quis ædificium, inf. de iudæ. c. consuluit. Item aliud est infeudare, quod non licet; aliud reinfeudare, quod licet sicut aliud est facere, & aliud reficere, vt ff. de iti. actu q. priua. l. 3. §. reficere † quamuis uerbum reddendi & per se dandi significationem habeat, vt ff. de uerbor. signifi. l. verbum reddendi. † Sed quæritur an decimæ possint laicis in feudum concedi? Ad quod respondeo non in perpetuum, probatur hoc per multa iura. 10. q. 1. c. vlt. infra de deci. cap. prohibemus. 16. q. 7. c. quoniam sup. de his quæ fi. a præla. sine consensu. cap. c. cum in apostolica infra de deci. c. ad hoc, & c. quamuis, ad tempus autem non, ut titulus, sed vt stipendium, decimæ perceptio laico posset concedit, arg. 32. di. ca. si uero re dominij & possessionis penes ecclesiam remanente, † quia laici decimas possidere non possunt, ut sup. de præscript. ca. causam. Ideo uero dixi perpetuum, quia feudatarius perpetuus habet utile dominium, sicut emphiteuta, publicanus, & is qui ad non modicum tps conduxit, ut ff. si ager vectigal. l. 1. & ff. de superficie. l. 1. §. quòd ait. Amittitur feudũ, si uasallus illud alienauerit, uel maiorẽ partem ipsius, & dominus potest illud vendicare à quolibet possessore. Si vero minorẽ partẽ ipsius uasallus dederit ad liuellũ, vel pignori obligauerit, dũmodo in seruitio domini remaneat, non perdit feudũ, ut in lib. feudorum in titu. quibus mod. feud. amittit. §. 2. & 3.

9 † Sed quæritur an ex delicto patris filius perdat feudum? Videtur quod sic, argu. ff. de bonis liber. l. quæritur, C. de quæstioni. l. duo, ff. de in re patrona. l. iura. & l. quæ contra legem, sed argum. contra, ff. de in ius uo. l. adoptiuum, in fine, ff. de decu. l. 2. §. nullum, ff. de bonis dam-

SVMMARIVM.

1 *Feudum quid sit.*
2 *Feudum vnde dictum.*
3 *Res in feudum quæ concedi possunt.*
4 *Feudum iterato collatum nõ dr nouum.*
5 *Verbum reddendi, quid importet.*
6 *Decimæ an possint infeudari laicis.*
7 *Laici decimas possidere non possunt.*
8 *Feudum qualiter amittatur.*
9 *Filius an ex delicto patris pdat feudũ.*

De Feudis. Rub.

DICTVM est supra de quibusdã modis & cõtractibus, per quos res ecclesię alienantur. Sed quia in feudatio est modus alienandi, idcirco interseritur iste tractatus de feudis. Videamus igitur quid sit feudũ. Vnde dicatur. Quæ res valeant infeudari. Quibus res ecclesiasticæ dari possunt in feudum. Ex quibus causis feudatarij perdunt feudum.

1 Feudum † est conceptio rei pro homagio facta, ut inf. de simo. c. ex diligenti.

2 Dr † autem feudum a fidelitate, quam feudatarij seu uasalli dominis suis iurare & præstare tenentur, vt supra de iureiur. c. veritatis, & infra c. eam te. † Res feudales, id est, quæ consueuerũt dari in feudum, possunt concedi in feudũ; quæ aut non sunt feudales, de nouo infeuda

ri non ualent, præterquam in quatuor casibus, tres habentur, inf. eo. c. ex parte.

Item ratio, §. 1. & 2. Sed circa hoc recurrendum est ad consuetudines & constitutiones feudorum.

SVMMARIVM.

1 *Pignus quid sit.*
2 *Pignus vnde dicitur.*
3 *Pignus an differat ab hypotheca.*
4 *Pignus quot modis contrahatur.*
5 *Pignus generaliter & specialiter contrahitur.*
6 *Pignoris triplex diuisio.*
7 *Pignori quæ res obligari possunt, & quæ non. & nu. 10.*
8 *Rem alienam an quis vendere possit, & an sint in nobis.*
9 *Seruitutes an possit pignori obligari, & supra nu. 8.*
10 *Sacræ res an obligari possint.*
11 *Pater ob necessitatem famis potest vendere filium & obligare.*
12 *Amissio pignoris an liberet debitorem.*
13 *Dator pignoris an teneatur ad impensas in pignore per creditorem factas.*
14 *Res vni pignorata, alteri pignorari non potest.*
15 *Creditor integrè solito debito, pignus reddere tenetur.*
16 *Creditor tenetur reddere pignus non aliàs obligatum, nec deterioratum.*
17 *Pœna adiecta in contractu pignoris, an faciat illum præsumi vsurarium.*

De Pignoribus. Rubrica.

POST prædictas alienationis species, consequenter de pignoribus annectamus. Videamus igitur quid sit pignus. Vnde dicatur. Qualiter pignoris obligatio contrahatur. Quæ res pignori obligari possit. Ad quid dator, ad quid
1 acceptator pignoris teneat. Pignus † est res obligata pro debito qđ ad securitatẽ fit creditoris, quia tutius est pignori incumbere, q̃ in personam agere, vt Instit. de obligatio. quæ ex delic. nascuntur, §. furti. † Dicitur autem pignus res
2 propriè mobilis pignori obligata & tradita a pugno. s. quasi à pugno vel manu tradita, ut ff. de verb. sign. l. plures, §. pignus, in princ. tñ in re immobili traditione rei pignoris obligatio contrahit,
3 & pignoraticia actio nascitur. † Vbi autem res non transit in creditore, dicitur hypotheca, vt ff. de pig. act. l. si rẽ, §. propriè, sed quantum ad hypothecariam actionẽ nihil refert inter pignus & hypothecam, sono enim tantum differunt, vt ff. eo. ti. l. res hypothecæ, §. inter pignus. & Inst. de actioni, §. inter pignus. † Item
4 contrahitur pignus duobus modis, tacitè, vel expressè. Tacitè, vt in rebus ministri, quæ tacite intelliguntur obligatę ecclesiæ pro administratione rerum. ar. 13. q. 2. c. illud. si dona, mariti tacitè obligantur, vt C. in quibus causis pig. tac. cõ. l. 1. & 2. Sic & bona tutoris tacitè obligantur pupillo, ut C. in quibus cau. pig. taci. con. li. mater & ff. eo. tit. l. vltim. Sic bona conductoris inuecta & illata tacitè pro pensionibus obligantur, vt ff. in quibus causis pign. tacitè con. l. si non inducta & l. vlt. & ff. eo. titu. l. ex differen-
5 tia †. Item contrahitur pignus generaliter, & specialiter. Generaliter, vt cum quis omnia bona sua pignori obligauit quo casu obligata intelliguntur habita & habenda, ut C. q̃ res pign. oblig. possunt. l. vl. Specialiter obligantur, vt ager,
6 liber, vel equus. † Item triplex est diuisio pignoris, quia pignus aliud conuentionale, aliud prætorium, aliud iudiciale. Conuentionale ex ipso facto nomen sumpsit, vt ff. eo. tit. l. 1. Prætorium constituitur per missionem in possessionẽ, vt ff. de pig. act. l. non est mirum, §. sciendum. Est autem prætorium pignus, si fiat ex ea causa, quã prætor fieri iubet; puta vt caueatur pro legatis, vel de damno infecto, vel de opere demoliendo in noui operis nunciatione. Iudiciale pignus est, ut cũ iudex iubet mitti in possessionem, vel sententiam diffinitiuam executioni demãdat, tunc primo capiũtur mobilia, post modũ immobilia, demũ peruenit ad nomina, ut ff. de re iud. l. a diuo Pio. Aliquãdo iudiciale dicitur

præ-

prætorium, & econuerso prætorium iudiciale: quia utrunque a iudice constituitur, vt C. de præto. pign. l. 2. P gnori
7 obligari possunt † quęcunq; uendi possunt, quæ autem vendi nō possunt, nec pignori dari possunt, ut ff quæ res pign. obliga. non pos. l. 1. §. ult. Quædam tamē uendi possunt, quæ pignori dari nō
8 possunt; † nam rem alienam quem vendere posse, nulla dubitatio est, ut ff. de contrahen. emp. & uen. l. rem alienam, sed obligare non possumus nisi ea quæ de bonis nostris obnoxia facimus, ut C. quæ res pigno. obliga. poss. l. qui filios. Rō diuersitatis hæc est, quia in venditione hoc agitur ut tres tradāt, & venditor de euictione obligetur, ut ff. de act. emp. & uen. l. exempto in 1. responso. §. inde Neracius. Sed in pignore hoc agitur, ut ius in re cōstituatur, unde pigno ris conuentio in rem parit actione creditori, ut ff. eo tit. l. pignori. Et quod dixi rem alienam vendi posse, verū est immobilem. Si enim mobilis res aliena vē datur, furtum cōmittitur, & ideo ne emptio nec venditio contrahitur, ut ff. de contrahen. emp. & vendi. l. si in emptione. & Insti. de vsuc. §. vnde in rebus. Itē obligari possunt res præsentes, & futuræ, ut fructus pendentes, partus ancillę, fœtus pecorum, & ea quæ nascuntur, ff. eodem titu. l. & quæ nondum. Item res corporales, & incorporales, ut cautiones, & nomina, ut ff. eod. titu. l. cum venit. Item seruitutes personales, & vsus, & fructus, ut ff. eod. titu. l. si is. §. vsufructus. Item seruitutes prædiales, & rusticæ, ut ff. eod. titu. l. sed an viæ. Iura verō prædiorum urbanorū pignori dari nō possunt in l. is, §. ult. Ratio diuersitatis est, ne ex uarietate usus & utentium ædificia destruantur, & inutilia fiant.
9 † Sed opponitur contra id quod dixi, seruitutes rusticas posse pignori obligari; nam seruitutes nec in bonis nostris sunt, nec extra bona, ut ff. de usufruc. lega. l. 1. & ideo obligari non possunt, ut C. quę res pigno. obli. pos. l. qui filios, & ff. de pigno. l. & quæ nōdum sunt §. quod dicitur. Ad quod respondeo, seruitutes dicuntur nō esse in bonis, quia non per se subsistunt, sed corporib. accedunt, unde dici pōt non per se in bonis esse, sed cū his quibus accedunt. Vel dicuntur non esse in bonis, quia res sua nemini seruit. Vel dici posset, q̄ obligat cōmoditas seruitutum urbanorū, sicut in rusticis hoc contingit, secundum licet credi tori ire & agere, ut in l. sed an
10 viæ. Res sacræ † obligari non pōt, ut uasa sacra, & ornamenta, ut C. de sacrosan. eccl. l. sancimus nemini, nisi ecclesia superflua uasa habeat, & debitum urgeat, ut 10. q. 2. c. hoc ius porrectū, uel nisi in aliis causis necessariis in quib. res ecclesiæ alienari possunt, ut 12 q. 2. c. aurum & nota, sup. de reb. eccle. non alien. §. ex ci piūtur. Sed nec ecclesiæ possunt pigno ri obligari, ut in Auth. de alie. emphyt. §. qm̄. Itē liberi hominis obligatio nulla est, quia contraria est libertati & naturæ, ut in fi. c. 2. C. de acti. & ob. l. ob æs. C. quæ res pigno. obli. pos. l. qui filios in Auth. ut nulli iudi. §. quia uero. In casib. tamen tenet obligatio liberi hominis, vt in redempto ab hostibus, vt C. de capti. & postli. re. l. ulti. & ff. de leg. 11. l. senatus, §. vlti. † Item ob necessitatem fa
11 mis pater filium obligare potest; nam & vendere potest, vt C. de patribus qui filios distra. il 2. Item libera persona consentiēs poni potest in obstagio. vt sup. de iureiur. c. ex rescripto. 23. q. ulti. ca. ut pridem, ff. qui testa. fa. pos. l. obsides, ff. de iure fisci l. diuus. Verē tamen non tenet obligatio pignoris in libero homine, vt ius constituatur in rē, præterquā in casibus præmissis; sed detinetur homo qualitercunq;, vt fiat quod cōuenit. Vel dic, q̄ liber homo non potest obligari pro pecunia, sed pro pacto ineundæ pacis, vel cōsimili; sic. Prima tm̄ tīsio competit ad decre. illam, ex rescripto. Tenetur
12 dator pignoris † nih ilominus soluere debitū, si pignus perijt absq; culpa creditoris, vt Inst. q b more cō. ob. §. ult. nisi actum sit, q̄ amissio pignoris liberet debitorē, vt C. de pig. act. l. q fortuitis. Item

13 † impensas in pignore à creditore bona fide factas reddere debet, nisi fuerint immoderatæ, ut ff. de pigno. act. l. si
14 seruos. † Sed & rē uni pignoratā alteri pignorare non debet, alioquin stelliona tus crimine poterit accusari, ut C. de crimine stellionatus. l. 1. & ul nisi res sit talis, ꝙ utri. q sufficiat, ut ff. de pig. ac. l. si quis in pignore. § ult. Itē si debitor sciēs rē alienā absq. dñi uoluntate obligauerit, uel obligatam surripuit, crimini stel lionatus subiectus erit, ut C. de crimine
15 stellio. l. 2. & ff. eod. titu. l. 3. † Creditor autē integrè soluto debito pignus reddere tenetur. vt C. de luitio pigno. l. vl. Ideo aūt dixi integrè; quia debito pro parte soluto pro reliqua parte totū pignus remanet obligatum. vt C. de
16 distra. pign. l q̄ diu. † Itē tenetur redde re pignus non alij obligatum; nec deterioratom. vt ff. de pigno. actio. l. si cum
17 §. venit. & l. creditor. Illud † in summa notandum est, ꝙ aliqñ colore quęsito in fraudem iuris canonici, quod usuras reprobat, & repetioni fauet, transitur de contractu pignoris ad contractum emptionis, qđ ex forma contractus, & ex qualitate conuicitur creditoris. vt inf. eo. tit. c. illud. & sup. de empt & ven. c. ad nostram. sicut præsumitur contractus usurarius, in quo pęna adijcit̄, q̄ legitimum modum usurarum excedit. vt ff. de act. emp. & ven. l. Iulianus. §. ibidē ff. de pig. act. l. vel vniuersorū. ff. de usuris. l. qui semisses. ff. ad Macedo. l. sed Iulianus. §. quod dicitur. ff. de leg. 3. l. nūmis, C. de episc audiē. l. nemo deinceps.

7 *Fideiussor quibus modis agat cōtra principalem debitorem.*

De Fideiußoribus. Rubrica.

TRactauimus superiori titulo qualiter res pro debito pignorentur. Nunc videamus de personis, quæ pro alieno debito obligantur, unde subijcitur hic. Rubrica de fideiusso. Videamus igitur quid sit fideiussor. Quis possit fideiubere. Pro quo. Ad quid teneatur fideiussor. Ad quid is pro quo fideiussit.
1 Fideiussor † est, qu alterius obligationem in suam fidē susceperit. Est autem fideiussoris nomen gñale, ut contineat
2 mandatorem & cōstitutorem. † Differt aūt fideiussor a constitutore & mādatore; quia mandator præcedit, cōstitutor subsequitur obligationem, fideiussor & præcedere & subsequi potest, ut insti. de fideiussore, & ff. de iudi. l. non quemadmodum. Vnde hic tractatur de fideiussore, qui per stipulationē pro alio obligatur nihilominus ipso obligato remanēte. *Si enim pro Titio debitore tuo apud te Rñdeo, fideiussor ero. Si verò mandem tibi ut Titio credas, mandator ero.* Sed si obligationem a te in me transferam, & me pro te liberando constituo debitorem, cōstitutor ero, & actione de cōstituta potero conueniri, ut C. de consti. pecu. l. 1. Fideiubere † pñt oēs, qui
3 pñt obligari. Fallit in militibus, ut C. loca. & conduc. l. milites. In clericis, vt in Auth. de sanctis. epis. § alium. Et in mulieribus, C. & ff. ad Vell. per totū. 33. q. 5. c. mulier est. Quod aūt de clericis dictū est per Authen. idem obtinet & per canones, vt 11. q. 1. c. & quidem, & c. sicut. Si tñ fideiusserint, obligant̄, ut inf. eo. c. penit. & c. constitutis. Monachus autē fideiubere non potest, nisi de mandato abbatis uel conuentus, ut inf. eo. c. quod quibusdam. & si fideiusserit, nulla est obligatio. Clerici tñ vicario modo inter se fideiubere debent de sistendo in iudicio, ut C. de epis. & cler. l. omnes, §.

hoc

SVMMARIVM.

1 *Fideiussor quid sit.*
2 *Fideiussor differt à constitutore & mandatore.*
3 *Fideiubere qui possint.*
4 *Fideiussor accedit omni obligationis ciuili & naturali.*
5 *Fideiussor ad quid teneatur.*
6 *Exceptiones quæcunq; rei cohærētes cōpetentes principali competunt & fideiussori.*

4 hoc nihilominus. Omni autem † obligationi fideiussor accedit ciuili, & naturali, vt ff. eod. titul. l. fideiussor obligari. §. si fideiussor accipi potest. Vnde si quis pro pupillo sine tutoris autoritate obligato prodigo vel furioso fideiusserit, efficaciter tenetur, vt ff. eod. titu. l. marcellus, & l. ubicunque quamuis reus exigi non possit, qui naturaliter remanet obligatus. Nec obstat q̃ alibi dicitur, si deiussorem non posse in plus obligari, q̃ principalis sit obligatus. Est enim accessoria obligatio, & plus non debet esse in accessione q̃ in principali, vt insti. eod. tit. §. fideiussores. Plus enim quatuor modis dicitur, vt sup. de plus peti. c. vno. Insti. eo. tit. § plus. quorum nullus aptari potest ad id qđ præmisi. Et quod dixi, fideiussorẽ obligatum pro pupillo sine tutoris auctoritate teneri, locum habet, vbi pupilli obligatio ex re venit; puta impedi in rem commune mihi & pupillo, vel pupillus damnũ dedit in re cõmuni. vt ff. de actio. & obli. l. furiosus. Alias contra. ut ff. eod. tit. l. si à reo. §. si a furiosus. Si vero nulla sit obligatio principalis, nulla est accessoria. vt ff. eo. tit. l. qui contra. & l. cum lex. & l. si quis
5 postquam. Fideiussor † tenetur ad id, quod tenetur principalis; nec enim fideiussor in duriorem causam obligari põt quã principalis. vt ff. eo. l. obligari. §. qui certo loco. Et est sciendum q̃ secũdum vetera iura in ptate creditoris erat, à quo exigere mallet, a reo, vel a fideiussore. vt C. eod titu. l. iure. Hodie autem non licet exigere a fideiussore præsente reo & existente soluendo in toto vel in parte. Sed & si absens fuerit, dabitur certũ tempus, inf. quod fideiussor dedu 6
cat rerum primò cõueniendum, ipso fideiussore in subsidium reseruato. vt C. eo. titu. in auth. præsente. Et si plures sint fideiussores, quilibet tenetur insolidum. 7
vt Insti eod. tit. §. si plures, nisi actor diuidat actionem suã agens contra vnum pro parte. vt C. eo. tit. l liberum. Secus si eligat vnum ex pluribus agendo contra eum & insolidũ, & non exigat; nã nihilominus alij insolidũ tenetur vt C. eo. tit. l. reos. Sed cum plures fideiussores insolidũ tenetur, habent beneficiũ nouæ constitutionis, per quã diuidenda est actio inter eos, vt C. de duobus reis. Auth. hoc ita. vel epistolæ diui adriani, quæ est. C. de consti. pecu. l. ult. qđ locum habet, nisi beneficio diuidẽdę actionis fuerit renunciatum, nam tunc pactũ seruabitur. vt C. de pac. l. pacta & l. vlti. & sup. de pac ca. 1. Et quod dixi plures fideiussores teneri insolidum, videtur locum habere, cùm a principio specialiter hoc actũ est, vt dicit p̃alle. auth. hoc ita. Vel forte auth. loquitur in duobus reis tantum. sicut & iure veteri cautum erat. vt ff. de duobus re. l. reos. §. vlti. non autem loquitur in fideiussoribus, quorum qui libet debet insolidũ teneri, sicut & principalis, p̃ quo quilibet intercedit, etiã si expresse hoc nõ agitur vt quilibet insolidum teneatur. Et tenetur fideiussor in omnem causam, siue hoc agatur expresse siue simpliciter fideiubeatur, vt cùm vnus dicit fideiubeo pro illo; nam in omnem cãm fideiubere videtur. ut ff. eo. tit. l. si quis procc. § si nummos. & l. amissi. §. fideiussores & l. si vt proponis. & l. si ita stipulatus, & ff. ut leg. non. l. 1. §. bellissime. & ff. loca. & cõdu. l. quæro. Cæterum si expesse agatur de sorte, de vsuris aũt nihil dicatur, non videbitur fideiussor obligatus in vsuris; quia in maiori quantitate, q̃ actum sit, obligari non debet. vt ff. de fideiuss. l. si in pignore. sed & si fideiussor, qui in omnem cãm, vel qui simpliciter fideiussit, obligetur, ut dictũ est, habet tñ exceptionẽ quo ad usuras, q̃ indebitę sunt de iure canonico, ut sup. de iureiuran. c. debitores. † Et quæcunque exceptiones rei cohęrentes competunt principali, & fideiussori cõpetunt. ut ff. de except. l. exceptiones. §. rei. In summa † notandum est, q̃ fideiussor agit in quattuor casibus cõtra principalem debitorẽ. Primus est, si diu steterit in obligatione, ut ff. manda. l. Lucius. Secũdus, si reus dilapidat bona sua. Tertius, si fideiussor condemnatus est debitori. Et

hi

hi tres casus ponũtur inf. eo. c. vl. Quartus, sic hoc conuenit à principio. ut C. mand. l. si pro ea. Sed contra fideiussorẽ fideiussor agere non potest, nisi ei a creditore actio cedatur. ut ff. eo. tit. vt l. vt fideiussor. Est aũt facienda cessio ante solutionem, postea enim cedi non poterit, nisi ante solutionem hoc actum fuerit, vt cedatur. vt ff. de solu. l. Modestinus.

SVMMARIVM.

1 *Solutio quod sit.*
2 *Solutionis quot species sint.*
3 *Solutio cui fieri debeat.*
4 *Creditor inuitũ debitorem liberare potest.*
5 *Solutionis quis sit effectus.*

De Solutionibus. Rubrica.

QVIA solutione eius, quod debetur, tollitur obligatio, vt Insti tu. qui mo. tol. obliga. Ideo post tractatum de obligationibus, competenter sequitur de solutionibus, & ideo ponitur hic rub. de rub. de sol. Videamus igitur quid sit solutio. Quot eius spẽs. Quis soluere possit, & cui. Et quis sit solutionis effectus. † Solutio est eius 1
qđ debetur redditio. vt colligitur hæc descriptio Insti. qui. mo. tol. ob. in prin. Vel large sumpto vocabulo solutionis Solutio est ab obligatione liberatio. Liberatio inquam quocunq; mõ facta magis ab substantiam obligationis refertur, quã ad nummorum solutionẽ. ut ff. eo. tit. l. solutionis. Duæ sunt species so-
2 lutionis, † alia ciuilis, alia naturalis; si ue alia vera, alia imaginaria. naturalis sine vera fit per redditionem eius quod debetur. Ciuilis siue imaginaria fit multis modis. per nouationem, delegationẽ acceptilationem, & compensationẽ. de quibus omnibus in suis specialibus rubricis tractat, & tangitur. C. eo. ti. l. si obligatũ & l. eius quantitatis. Item per cõfusionẽ seu successionem, vt si creditor debitori succedat vel econuerso. vt ff. ad leg. Fal. l. 1. §. si debitor. ff. de fideiuss. l. Stichũ. §. a Ticio. & l. Vranius. & ff. de solu. l. Stichum. §. a Ticio. Item per oblationem, depositionem, & consignationẽ ut C. eo. tit. l. obsignationem. & ff. depositi. l. 1 §. si pecuniam. in fi. Item per fructuum perceptionem. vt sup. de pig. c. cũ contra g. & C. de pig. ac. l. 1. & 2. & inf. de vsu. ca. 1. Item per pactum de non petendo. Soluere debet debitor principalis, qui si fuerit compos & maior tollitur omnis obligatio principalis & accessoria. nam si pupillus vel adultus tutorem vel curatorem habens sine tutoris vel curatoris actoritate soluat, liberatiõ contingit, nisi pecunia sit consumpta. vt ff. eod. tit. l. quod si forte §. vl. Ideo autem dixi curatorem habens. Quia si curatorem non habeat secus vt C. de in integ. resti. mi. l. si curatorem. Item hæres debitoris soluere debet. Itẽ fideiussor & eius hæres, vt ff. de fideiuss. l. potest. §. 1. Sic & prælatus soluere debet debitum sui prædecessoris pro ecclesiæ utilitate contracta ut inf. e. c. 1. alias enim contractus esset inualidus ut 10. q. 2. c. hoc ius porrectum est, 12. q. 2. ca. sine exceptione, q rescindi posset in integ. rest. ut *supra* de in integ. rest. c. requisijt. Quippe prælatus sui prædecessoris quasi hæres uidetur, ut 23. q. 8. c. conuenior. 40. dist. ca. 1. Vt tñ caueant prælati pro alienis debitis ecclesias obligare ut inf. eo. c. si quorundã. Sed quilibet extraneus pro debitore soluere potest, & soluẽdo ignorantem liberat, & inuitum, ut ff. e. ti. l. souere, ff. de nego. ge. l. soluendo. Sunt aũt quidã, qui soluere tenentur, nec sunt tñ quo ad debitũ obligati, vt tutores, curatores, & alij administrationem habentes, ut ff. de admi. tu. l. quoties, § sicut aũt. Soluendũ
3 est † ei cui debetur, uel adiecto in stipulatione, ut ff. eo titu. l. quod stipulatus, & l. sequenti. Itẽ seruo creditoris, ut ff. eod. ti. l. si quis seruo, & l. seruus pecuniam, & l. quod seruus. Procuratori aũt litis non soluitur, vt ff. e. ti. l. hoc iure. Si uerò inuito & ignorante creditore alteri soluat,

non

nō liberatur debitor, ut sup. de iureiu. c. eam te. C. de solu. l. inuito, & ff. eod. titu. l. si alieni. Nisi alter esset socius, ut ff. de pac. l. si vnus. Nisi sit procurator, cuius ignoratur reuocatum esse mandatum, ut ff. si cer. pe. l. eius. ff. de soluti. l. uero. Cuicunq; autem soluatur uoluntate creditoris contingit liberatio, ut C. eodem ti. l. nihil. Illud in summa notabi
4 tur. † q̄ creditor inuitum debitorem liberare pōt, ut ff. eod. tit. l. si debitor. Sed instrumenti redditio uel cancellario nisi de voluntate creditoris fiat, non liberat debitorem, ut C. eodem. tit. l. quod debitori. ff. de proba. l. si chirograph. Qui aūt solutionem allegat, probare debet, quo facto chirographū condicere pōt, vt C. eod. tit. l. vlt. Item omnis satisfactio pro solutione habetur, vt ff. eod. tit. l. satisfactio. dummodo voluntas creditoris accedat, vt ff. de pig. ac. l. si quis rem alienam. §. omnis. Aliquando tamen cogitur creditor aliud pro alio recipere, ut C. eodem. titu. auth. nisi debitor. ff. de le. r. l. si domus. §. qui confitetur. ff. de au. & arg. le. l. 1. in fi. Itē in noxali actione, vt ff. de re iud. l. miles. §. 1. & 2. Ef-
5 fectus solutionis † est, ut omnis obligatio tollatur principal s, & fideiussoria. ut Iusti. qui mo. tol. ob. in ptin. Itē naturalis obligatio, vt ff. eo. ti. l. si pupillus.

SVMMARIVM.

1 *Donatio quid sit.*
2 *Actio de euictione locum non habet in donatione.*
3 *Donatio vnde dicatur.*
4 *Donationum quot species sint.*
5 *Donare qui prohibeantur.*
6 *Donari quæ res possint.*
7 *Donatio an scripturam requirat seu insinuationem.*
8 *Donatio qualiter perficiatur.*
9 *Donator ad quid teneatur.*
10 *Donatio quibus ex causis reuocetur, & quæ donationes reuocari possunt numero 11. & 12.*

De Donationibus. Rubrica.

TRactauimus. sup. de his quæ alienantur non gratuito titulo. Nunc uideamus de his, quæ gratis in alium transferuntur. vñ ponitur hic rubrica de donationibus. Videamus igitur quid sit donatio. Vnde dicatur. Quot eius spēs. Quis donare possit, & quid. Quę donatio requirat scripturam. Qualiter perficiatur. Ad quid teneatur donator. Et ex quibus causis donatio reuocetur. Dona
1 tio † est mera liberalitas, quę nullo iure cogente cōceditur vt ff. eo. ti. l. donari. sola aūt ciuilis obligatio pcedens non impedit donationem, eo q̄ illa non est efficax ad agendū, uel retinendū, seu ēt constituendū ut ff. de constitu. pecu. l. 3. §. 1. sed naturalis sic. q̄ sufficit ad constituendum, ut ff. de consti. pe. l. 1. §. debitū. & probat. ff. de dona. l. hoc iure. §. ul. Mera ideo dicitur, quia si ex necessitate, non est donatio. in necessitatibus. n. nemo liberalis existit, ut ff. de admi. le. l. rē legatā. Et propterea beneficiorum cōcessiones, quæ a prælatis fiunt, non sunt donationes; quia potius ex necessitate q̄ ex voluntate procedūt. Nā tales donatio
res de euictione tenent, ut si contulerint
2 qđ non possint, conferant qđ. colatū teneat, vt sup. de pben. c. inter cætera. 7. q. 1. c. præsentiū. † In meris aūt donationibus actio de euictione locū non habet
3 vt ff. de ædi. edi. l. ad res donatas. † Dicit autem donatio a dono, quasi doni datio. ut ff. de dona. causa mortis. l. senatus. §. 1. Donationum † autem duæ sunt
4 species, alia simplex, alia ob causam. Simplex, quæ causam non habet. Ob cām, utpote donatio causa mortis, donatio propter nuptias. Item donationū alia inter viuos, alia cā mortis. Donatio inter uiuos est, qñ rē q̄ dono, malo illum habere cui dono, q̄ me. Donatio causa mortis est, qñ rem, quā dono, malo me hīre, q̄ illū cui dono, sed magis illū q̄ hæredē meum, ut ff. de do. cā mor.
5 l. 1. Donare † non potest monachus uel

conuer-

cōuenſus, quia nihil habet, ut 54. diſt. c. abbati. nec abbas ſeruū eccleſiæ, qā in illa donationis ſpē neceſſaria eſt compenſatio, ſcilicet vt dentur eccleſiæ duo ſerui eiuſdē meriti & peculij, vt 12. q. 2. ca. eps qui mancipiū. Alias aūt res cum conſenſu capituli, vel ſolus donare poteſt, ſed cum ſolus donat, donatæ rei q̄titas, & illius terræ conſuetudo diligentius eſt attendenda, & ſecundū hoc donū eſt ratum uel irritum iudicādum, ut inf. e. c. cęterum. Itē donare nō poteſt minor 25. annis, vt C. ſi maiore fac. alie. ra. ha. l. vlt. furioſus, prodigus, & is cui bonis interdictum eſt, vt ff. e. tit. l. Modeſtinus. ff. de cu. fu. l. Iulian⁹. ff. de ver. obl. l. is cui. Itē is cui interdicta eſt alienatio, ut quia cōmiſit crimē lęſæ maieſtatis, uel eſt hæreticus. C. ad le. Iul. ma. l. vlt. & C. de hære. & mani. l. manicheus. 6. q. 1. c. q̄ro ergo. §. uerum. inf. de hære. c. ad abolendā & c. vergentis. In alijs criminibus donare nō pōt quis poſt ſuīam. ut ff. eo. titu. l. poſt cōtractatū & l. donatiōes. §. vl. Item donare nō poteſt ſeruus, nec filiusfamilias, ut ff. e. tit. l. filius. Nec pupillus ſine auctoritate tutoris. vt ff. de acq. re. do. l. pupillus. Donari † non poteſt, quod in alterius dñium transferri non ualet, ut ff. eo. ti. l. in ædibus. §. vlt. Donari non pt 9 à prælato ſine cōſenſu capituli, ut inf. e. c. fraternitatem, & ca. paſtoralis: niſi ſit res modica, ut ſuperius dictū eſt, & præter quinquageſimam & centeſimam, ut ſup. de his quę fiūt a pla. ſine cōſenſu ca. c. paſtoralis. & de hoc plenius nota. eod. tit. §. in ſumma. Item non poſſunt donari aliqua in enormem eccleſię læſionē. vt inf. eo. c. fraternitatem. Sed quid ſi per plures & modicas donationes grauiter lædatur eccleſia, tamen nulla illarū per ſe allatura ſit detrimentum? Dixerūt q- 10 dam, omnes donationes reuocari debere ar. ff. de iure pa. l. ſi libertus. Sed circa hāc q̄ſtione dicas, qđ not. ſup. de his quę fiunt à præla. ſine con. cap. in fi. Requirit † ſcripturam illa donatio, quæ excedit ſummam quingentorum aureorum ut C. de dona. l. pe. & vl. Vocatur autem hæc ſcriptura inſinuatio, quæ ſi fiat in actis, non eſt neceſſariū adhibere teſtes. Nam ſuperfluū eſt adhibere teſtes, cùm publica munimenta ſufficiāt, ut C. e. ti. l. in donationibus. Aliæ uero donationes, quæ inf. prędictā quantitatem ſubſtitūt, ſine ſcriptura fieri poſſunt, vt C. eo tit. l. 1. in extraneos. Sed donationes, quæ fiunt a principe in priuatū cuiuſcúque ſint quantitatis, ualeāt ſine ſcripturra, ut C. eo. ti. l. ſancimus. Reſp. 1. Et è conuerſo, quæ fiunt a priuato in principem, ut C. e. ti. auth. ibi ſignata quæ incipit. Item & a priuatis. Itē cū donatur pijs loci, in quibus optima meaſuram eſt rerū donatarum immenſitas, vt in Auth. de non alien. aut permu. re. eccl. §. ſi nimis col. 2. Item ſponſaliti a largitas inſinuationem non deſiderat, vt C. de dona. ante nup. auth. eo decurſum. Item & cū creditor futuri temporis remittit vſuras. vt C. eod. titu. l. Modeſtinus. Perficitur donatio † nudis verbis, vt Inſtit. eod. titu. 8 §. perficiuntur. conſenſu tamen donatoris & donatorij interueniente, alias ſecus, ut ff. de actio. & obligatio. l. obligationem ſubſtantia. quia nuda ratio ſcilicet non concurrente conſenſu alterius non facit aliquem debitorem, ut ff. eod. titulo. l. nuda. † Tenetur donator ad rē tradēdā. ut inſti. e. tit. §. perficiuntur. C. e. ti. l. ſi quis argentū. §. vl. Et ſi res euincantur, non tenetur donator de euictione, ut ff. eo. tit. l. Ariſto. niſi ex pacto cōuenerit, vt C. eod. ti. l. 2. vel niſi donatio a promiſſione incepit, ut ff. de uer. ob. l. vbi aūt non apparet. §. vlt. Item tenetur donator inquantum facere poſſit, i. habita rōne ſui, ne egeat, ut ff. de re iu. l. ſunt qui. & l. inter eos & l. Nēſenius. & l. ne liberalitate, & ff. de re. i ur. l. in condē natione. Reuocantur † donationes multis ex cauſis, propter conditionē in donatione adiectam, ut inf. de cōditio appo. c. verū. Propter pacti turpitudinem ut inf. de ſimo. c. de hoc aūt. & ca. audiuimus & ca. veniens. Propter dati enormitatem, vt 12. q. 2. c. ſi quis iraſcitur. Propter ſuſcipientiū fraudem, ut 16. q. vlt.

c. con-

c. constituit. Propter superuenientem filiorũ natiuitatem, vt 17 q. vlt. c. quicumque. Propter dantis impotentiam, vt 17. q. vlti. ca. quæsti. Propter causæ defectũ, vt sup. de cle. coniuga. c. cum inimicis. Item reuocatur aliquando donatio quatenus excessit, vt 12. q. 2. ca. si quos de seruis, vt C. eod. tit. l. sancimus. Item propter ingratitudinem, vt inf. eod. c. ul. Item si quis impugnet eum, a quo beneficium habet, perdit beneficium, vt sup: de postu. c. ult. C. de reuo. dona. l. generaliter. Sic perditur feudum, vt 96. dis. c. si imperator. & legatum, ut ff. de inoffi. testamen. l. Papinianus. §. meminisse. Sic reuocatur in seruitutem, qui patronum impugnat, vt C. de obsc. patro. ps. l. si manumissoti. 12 q. 2. c. liberti, & ca. octauo. Sunt & † quædam causæ ciuiles, propter quas donatio reuocatur, ut donatio facta liberto, quæ sola ratione non præstiti obsequij reuocatur. Et qđ magis est mirabile, etiam res empta ex pecunia donata. ut C. de reuo. do. l. 1. ex hac tamen causa non reuocatur libertas, vt C. de libe. causa. l. solo. Item reuocatur donatio facta libertis tota propter liberos postea à patrono susceptos, vt C. de reuo. do. l. si vnquam, alias non reuocatur tota, ut C. de inoffi. do. l. si totas. Donationes † uero in filium emancipatum factæ reuocãtur ex quinq; causis ingratitudinis. Quatuor continentur inf. eod. c. vlti. adde & quintam per l. C. reuocan. do. l. vlti. scilicet si non compleantur conuentiones adiectæ. Sed mater, quæ filio donauit, & postmodum ad secundas nuptias transiuit, ex his quinque causis donationem reuocare non potest, ut C. de reuo. do. l. his quæ. Sed ex tribus. s. si filius uitæ matris insidietur, manum in eam inferat, totius substantiæ molliatur iacturam. ut auth. super. l. illa signata. quæ incipit sed postquam. Cæterum si in extraneum donatio conferatur, potent ex quinque causis superioribus reuocari. vt C. de reuoc. dona. l. vlt, inst. cod. titulo, §. aliæ.

SVMMARIVM.

1 *Peculium quid sit. & unde dicatur.*
2 *Peculij duæ sunt species.*
3 *Clerici an possit habere peculium.*
4 *Clerici an de peculio testari possunt:*
5 *Clerico relictum an præsumatur intuitu ecclesiæ, uel personæ.*
6 *Clericus qui in terra ecclesiæ uineam fecit uel agellum, illud pretium in suo peculio usque ad suum obitum retinet.*

De Peculio Clericorum. Rubrica.

DIximus in superiori titulo de donationibus: Sed quoniam clerici ex suo peculio donationes facere possunt; ideo subsequenter subijcitur hic rubrica. de peculio clericorum. Videamus igitur qđ sit peculium. Vnde dicatur. Quæ sit eius species. Quibus clericis liceat habere peculium, & quid de ipso facere possunt. Peculium † clericorum est patrimonium clericorũ. Nã peculium patrimonium appellatur. ff. ad Trebel. l. cogi. in prin. Stricto tñ modo & vsualiter peculium dici solet filiorum, & seruorum, quod pater filio & dominus seruo concedit, ut ff. de pecu. p totum. Dicitur aũt peculium a pecunia, totũ. n. qđ hoies hñt, pecunia appellantur; pecunia uero à pecoribus quia quic quid antiqui habebãt, in pecoribus cõsistebat, ut 1. q 3. per totum. Peculij duæ sunt species. † aliud. n. profecticiũ, aliud aduentitium. Profecticiũ quod proficiscitur ex bonis patris. Aduentitium qđ quæritur aliunde. Sic & in clericis dici potest, ut peculium profecticium sit, qđ de bonis ecclesiæ procedit, uel quod ecclesiæ cõtemplatione acquiritur. Aduẽtitium qđ acquiritur ex opera, uel alias prouenit intuitu personæ, nec distingui tur ut in tit. prox. ca. requisisti. Possunt habere † clerici propria paternæ uel maternæ successionis uel iure cognatiõis vsque ad quartum gradum, vt C. de epis. & cle. auth. licentiam. & in Auth. de ecclesiastu.

clesiast.tit. §. interdicimus, colla. 9. Vel ex artificio suo, ut inf. tit. prox. c. qa uos. & c. relatũ, in fi. 91. d. c. clericus. nam & apostolus arte & manibus. uictũ quærebat. ut 10. q. 3. c. cauendũ in fi. Vnde idẽ dixit. ad ea quæ mihi opus erant, & his qui mecũ sunt, ministrauerunt manus istæ. ut 21. q. 1. c. 1. in fi. Et hoc uerũ est, nisi aliqui renunciauerũt pprijs, ut monachi, canonici regulares, & cõuersi professi, ut infra de statu mo. c. monachi, & c. cũ ad monasteriũ subiacẽ. 12. q. 1. c. nolo. & c. nõ dicatis. infra de priuil. c. cũ & plantare. § de cõfratribus. & c. cũ priuilegia. & 27. q. 1. c. ut lex. & idẽ dico ĩ omnibus religiosis, qui se ad abdicationem proprietatis astringũt. possunt tamen religiosi habere peculiũ, quibus fuerit ab abbatibus seu prioribus permissum, ut in decre. cum ad monasterium. §. qui ue
4 rò. † Clerici de peculio aduenticio testari possunt, ut infra ti. proxi. cap. quia uos. & si in parentum potestate fuerint, pñt testari de peculio castrensi, uel quasi. vt C. de episc. & cle. l. sacros. C. de asser. l. velut. Sed etsi ab intestato decedãt, succedunt cognati in his bonis, vt 12. q. 1. c. sicut manifestè. & ca. eps qui filios & q. 3. ca. vl. sed & viuẽtes pñt de eis facere qdquid velint, vt inf. de succes. ab intes. c. 1. 12. q. 3. c. fixum. De peculio autẽ profecticio testari non pñt. Quod in immobilibus verum est, nam de mobilibus bonis ecclesiæ põt clericus cognatis, amicis, & familiarib. & pauperibus erogare, ut 86. d. c. nõ satis. etsi sit sanus vt ibi. Item infirmus & cõpos mentis. vt inf. e. c. ad hoc. Item in morte. vt inf. eod. c. re-
5 latum. §. licet. Illud in summa † notandum est, q si clerico prælaturam vel administrationem aliquam non habẽti aliquid datum fuerit vel relictum a cognato vel extraneo, eius peculiũ est; intelligitur enim relictum non intuitu ecclesiæ, sed personæ, vt inf. titu. prox. c. re-
6 quisisti. §. illud. † Item si clericus in terra ecclesiæ vineam fecerit vel agellũ, illud pretium in suo peculio vsq; ad suũ obitum retinebit, ut infra eo. ca. si quis, nam huiusmodi precaria possessio, quæ ad preces clerico vt stipendium datur, cum vita finitur, vt 12. q. 2. c. sepe.

SVMMARIVM.

1 *Testamentum quid sit.*
2 *Testamentum vnde dicatur.*
3 *Testatoris uoluntas est ambulatoria usq; ad mortem.*
4 *Testamentorum quot species sint.*
5 *Testamentum quas solennitates requirat. & nume. 6.*
7 *Testamentum minus solẽne quãdo ualeat.*
8 *Testamentum quis facere possit. & nu. 9.*
10 *Testamentum qualiter infirmentur. & numero 11.*
11 *Testamentum non legitimè factum an sit ipso iure irritum.*
12 *Vltimæ uoluntatis quis sit effectus.*
13 *Testamẽtorũ defensio ad ecclesiã pertinet.*
14 *Intestatus quando quis decedat.*

De Testamentis. Rubrica.

TRactauimus supra de donationibus inter uiuos, & causa mortis. Sed quia donationes causa mortis in testamentis fieri solent. Ideo dicamus de testamentis. Vel alias. Supra dictũ est in proxi. ti. de peculio tam professicio, quàm aduentitio; sed quia clerici de aduentitio testari possunt, ideò de testamentis subijciamus. Videamus igitur quid si testamẽtũ. Vnde dicatur. Qualiter conficiat. Quot sint eius species. Quot testes requirũtur in eo. Quis possit facere testamentũ. Qualiter cõfirmetur uel infirmetur. Et quis vltimæ uolũ-
1 tatis effectus. Testamentum † est uoluntatis nostræ iusta sententia de eo, quod post mortem suã quis fieri uoluit, ut ff. eo. tit. l. 1. Et intellige cum quis in testamẽto de toto suo patrimonio disponit, ut excludatur codicillus, & speciale relictũ. Vt tñ hoc scias, q si qs hæredẽ instituat in re certa uel ĩ parte, & de reliquo nõ disponit, de toto disposuisse, vr; vnde

scriptus

scriptus hæres totum capiet; quia & in parte totus as continetur. vt. ff. de hęr. inst. l. si quis ita scripserit. &. C. eod. tit. l.
2 quoties. Dicitur autē testamētum † qua si testatio mentis, non tamen quælibet,
3 sed illa quæ de hæreditate disponit. † Et est voluntas testatoris ambulatoria vsq; ad summum vitæ exitū. vt. ff. de adimen. le. l. 4. ff. de dona. inter. vir. & vxor. l. cum hi c. status. §. præsentiam. C. de codicilis. l. 3. inf. de cele. mis. c. cū Marthę. Vñ apostolus. testamentū in morte cōfirmatur. & in tantum vt ante mortem quandocū que mutari possit, etiā si pacto conenerit ne mutetur. vt. C. de pac. l. pactum dotale. & etiam si testamentum sit per principem confirmatum. ar. C. de testa. l. omnium. Testamentorum duæ sunt species
4 † aliud nuncupatiuum, aliud in scriptis Nuncupatiuum in sola nūcupatione cō sistit testatoris, non solēnitate scripturę.
5 † septem tamen testes necessarij sunt, & hæredis nominatio. vt Inst. eo. ti. §. vl. C. eo. ti. l. hac consultissima. §. per nuncupationem. Item est necessariū, quòd fiat vno contextu, idest nullo alio actu inter posito, nisi forte actu naturæ, vt cùm necessitate succeditur ad depositionem suę perfluj ponderis, vel cùm forte interponitur datio medicinę, vel breuis lāguor interuenit. ut. C. eo. ti. l. cū antiquitas. ff. eod. tit. l. hæredes. §. vl. Quod autem sit
6 in scriptis, † exigit numerū, subscriptones, & signacula. 7. testium. Et si testator velit occultare esse testib. q̄ testatur chartam sui testamenti clausam & inuolutā testib. repręsentet. Et dicat eis, hoc est testamentū meū, rogo vt subscribatis & eis subscribentibus subscribat & ipse testator, vel alius loco octaui testis. vt. C. e. ti. l. hac cōsultissima. Subscriptio autē testatoris continebit nomen eius & nomen hæredis. vt. C. e. ti. l. iubemus. Sed si testator propria manu scripserit testamētū, & hoc specialiter in scriptura posuerit q̄ manu fecerit non reqritur alia subscriptio vt. C. e. ti. l. cū antiquitas. §.
7 vlt. † Ab his solennitatibus excluditur testamētum militis. vt. C. de mili. test. l. quanquā. Testamētū rustici in quo sufficiunt quinque testes. vt. C. e. ti. l. vl. Testamentum coram principe cōfectū, cuius præsentia sufficit pro solennitatibus oībus. vt, C. eo. tit. l. omnium. Excipitur testamentum, quod sit inter liberos. vt, C. eo. tit. l. hac consultissima. §. exim perfecto. & auth. ibi significata. hoc inter liberos &, C. fa. ercisc. l. vlt. Item in his, quæ relinquitur ecclesijs, sufficit minus solennis volūtas. ut inf. eo. c. cum esses &c. relatū. Quidā tñ dixerunt per decr. illas derogatum legibus loquentibus de solēnitatibus testamentorū. Tertij dicūt, verū esse qđ derogat, dū agitur in foro ecclesiæ, secus si agatur in foro seculari. Itē valet testamentū minus solēne, si speciāli priuilegio principis solennitas sit remissa. vt, C. eo. ti. l. fine speciali. Nunc dicamus, qs testamētū facere possit. † Qđ
8 satis apparebit, si dixerimus qs facere non possit, vt ar. ff. de his qui sunt sui vel alie. iuris. l. 1. in pri. &, ff. de pcu. l. Põponius. § stipuletur. Nō potest facere testamentū seruus. Item filiusfa. nisi sit miles qui de peculio castrē. uel quasi, põt testari, ut Insti. quibus nō est permis. fa. testa. & C. de aduo. diuerso iudi. l. fori. & Inst. de mil. test. §. ultimo. Item impubes, furiosus nō habēs dilucidum interuallū. Prodigus, cui bonorū administratio est interdicta. Mutus, q̄ nihil loquitur. Surdus, qui omnino non exaudit, vt Insti. q̄bus non permis. fa. testamentum. Cæcus autem potest cum solēnitate, quæ habetur, C. quibus nō est permis. facere test. l. hac cōsultissima. Item illi, qui propriis renūciauerūt, qui nihil habēt, totum. n. dedit qui se Deo obtulit. Vnde ingressi monasteria se & sua dedicāt Deo non ergo testari possunt vtpote nec domini rerum. in Auth. de monachis, §. illud, C: de sacrosā. eccl. l. ingressi 19. q. 3. §. quia ingredientibus. Sed si filios habens monasterium ingreditur nullo condito testamento, permittitur eis diuidere, ut in Auth de sanct. episcop. §. si qua mulier, C. de sacrosan. eccle. authen. si qua mulier. 9 Sed nunquid eremitæ, † & alii solitaria

solitariam vitã agentes, qui nulli se ecclesiæ tradiderũt, testamenta cõdere possunt. Respondeo sic, vt 19 q. 3. §. eo contra paulus. De quibus autem rebus clerici testari possunt, & de quibus non possunt, dixi. § titu. proxi. §. clerici confirmatur autem testamentũ morte testatoris, ut superius dictum est. † Infirmatur volũtas primi testamẽti per fin, vt inst. quib. mo. testa. infir. § sed si quis. Infirmantur autem testamẽta per agnationẽ posthumi. vt C. de posth. l. 1. Per secundi testamenti cõfectionem, quod iure perfectum est quantum ad solennitatem iuris; & quia in eo instituti sunt illi, qui prẽteriti dicerent testamentũ ipso iure nullum. Nam in secundo testamento prẽteriti sunt filij in ptãte testatoris constituti, cum ipso iure non teneat secundum, non rumpitur primum. vt instit. quibus mo. test. infir. §. 1. & 2. ff. de vulg. subst. l. si quis. §. vl. Itẽ per capitis diminutionẽ ipsius testatoris, vt Instit. eod. titu. §. alio quoq;. Item si testator mortem sibi conscinerit. vt. C. de bo. eo. qui mor. sibi cõsci. l. 1. Itẽ rumpitur per bono. poss. contra tabulas, & per querelã inofficiosi. Est † nũt irritũ testamentum ipso iure, si nõ legitimè factũ est. vt. C. eo. tit. l. ex imperfecto. Item si filius in patria ptãte constitutus ptereatur. ff. de iniusto rup. test. l. 1. Vñ tunc dicit testamentũ ipso iure nullũ, vel impugnat per querelã inofficiosi. vt. ff. de inof. test. l. 3. Sed emancipatus expugnat de iure prætorio. s. per bonorũ possessionem cõtra tabulas. Nec mireris si dicã aliud in suo, & aliud in emancipato: nam licet dicatur alias sublatam esse differentiã emãcipationis, & patriæ potestatis. vt Inst. de hær. ab intesta. §. nullam verò. & Instit. de exhære. lib. §. nostra autem uerum est, quo ad hoc ut tã iste quàm ille admittatur contra patris testamentũ, sed quilibet suo iure. † Effectus vltimæ voluntatis est vt ei omnino stetur. vt. 13. q. 3. c. vltimę, inf. e. c. nos q dem. Vnde voluntas testatoris est lex. vt in Auth. de nupt. §. disponat. † In sũma notandum est, quòd testamentorum defensio ad ecclesiã pertinet. vt inf. eo. ca. si hæredes c. tua nos c. quidẽ & c. executores. ff. de pe. hęr. l. si hæreditas §. si defuncto. non autem eorum publicatio. vt C. de test. l. consulta diualia. † Item non videtur decedere intestatus, qui extremã voluntatem alterius dispositioni committit. vt inf. eo. c. cum tibi secus si committatur voluntati. vt si dicat. instituo Ticium hæredem, si eius voluerit; hæc enim institutio captatoria est, vt C. de testa. mili. l. captatorias. Et est, quia in hoc casu testamentum expresse committitur arbitrio alieno. sed in primo tacitè, & ideo ius diuersum. vt. ff. de hær. inst. l. illa institutio & l. si quis Sempronium, &, ff. de cond. & demon. l. nonnunquam, ff. de le. 2. l. 1. &, ff. de le. 1. l. captoriæ. An autem prælato & ecclesiæ coniunctim, vel prælato tãtum, vel ecclesiæ tantum, relictum aliquid in testamento videatur, attendes distinctionem, quam facit inf. eo. c. requisisti. De quartis autẽ hoc non dico, quia materia legalis est tota, sed recurras ad ea quę nota sup. eo. c. Raynucius & c. Raynaldus.

SVMMARIVM.

1 *Intestatus decedere quot modis quis dicat.*
2 *Laico decedenti ab intestato quis succedat.*
3 *Clerico intestato morienti qui succedat. & nu. 4. 5 et 6.*
7 *Intestatus non videtur decedere qui monasterium reliquit hæredem.*

De Successionibus ab intest. Rub.

EGIMVS de possessionibus ex testamento, nunc agendum est de successionibus ab intestato. & ideo subijcitur hic rubric. de succes. ab intesta. Videamus igitur quot modis dicatur qs intestatus decedere. Quis intestato morienti succedat. & in quibus rebus. Quatuor modis † dicitur quis intestatus. 1 si omnino non fecit testamentum; vel si fecit, & non iure; vel facit iure, sed postea

ſtea ruptū eſt aliqua de cauſis, quas notaui ſupra tit. proxi. §. infirmantur. vel ſi ex illo teſtamento nemo ſit hæres, ut
2 in Auth. de hær. ab inteſ. in prin. † Laico decedenti ab inteſtato ſuccedunt cognati primò deſcendentes, poſtmodum aſcendētes, deinde collaterale, ut in predicta Auth. de hære. ab inteſta. His autem omnibus deficientibus ſuccedit vir uxori, & vxor. virgo, ut C. vnde vir uxor. l. 1. ultimo ſuccedit fiſcus. ut C. de bo. va
3 can. l. 1. li. 10. † Clerico inteſtato morienta ſuccednnt cognati ſecundum ordinem prænotatum. Et hoc uerū eſt in 6
his bonis, q̄ ſibi p̄ſonæ intuitu obueniūt ut 12. q. vlt. c vlt. & vt no. ſup. ti. proxi. §. clerici. omnibus deficientibus ſucedit eccleſia quaſi fiſcus. vt inf. eod. c. 1. 12. q. 2. ca. ult. Et hoc intelligo vbi res clerici decedētis ſunt manifeſtæ à reb. eccleſiæ 12. q. 1. ca. ſint manifeſtæ. nam ſi fuerint res confuſæ, ut dubitetur an habuerit 7
aliquid propriū, uel certū, ſed neſcitur quid vel quantum. In primo caſu præſumitur pro eccleſia, & totū ſibi vendicat. ar. 12. q. 3. c. quicunque. ff. de reb. dubijs l. ciuilibus. Si vero certum ſit, & habuerit, ſed neſcitur quid uel quantum, locum habet diſtinctio decre. inf. e. c. 2. vt ſumatur tantum de bonis eccleſiæ, quā tum creditur. habuiſſe defunctū, & illud in partes quatuor diuidat, nec indigne; nullus. n. nobis proximior hæres q̄ qui nos Deo proximos facit, ut infra d̄ pœ. ca. presbyter. Vel loquitur decre. illa in illis presbyteris, qui ex ſeruis facti ſunt presbyteri. Et hunc intellectum innuit illud uerbum presbyteros ſuos. ſ. ſeruos olim. & illud, ſicut liberti facti ſunt, & il
4 lud peculū. ſ. reſpectu prioris ſtat⁹. † Sed quid ſi clericus ab inteſtato decedens in pluribus eccleſijs intitulatus fuerat? Dico bona illius ſi cognatos non habeat, debere diſtribui inter illas pro rata bñ ficiorum, quæ obtinuit in eiſdē, ut ſup.
5 ti. prox. ca. relatum. §. vlt. † Item quid ſi clericus habēs cognatos decedat ab inteſtato relictis bonis, de quib. dubitatur, an q̄ſita ſint intuitu eccleſiæ vel p̄ſonæ? Reſpondeo ſi fuerit prælatus præſumo quod intuitu eccleſiæ q̄ſita. ſi priuatus præſumo quæſita gratia p̄ſonę. arg. ſup. ti. prox. c. requiſiſti. §. vult. & C. de epiſc. & cler. auth. licentiam. Vel dico, q̄ ſi eccleſia poſſideat bona, de quibus agitur, cognati agentes probare debent quæſita fuiſſe contemplatione perſonę. Vel econtra ſi poſſideāt cognati, & eccleſia vendicet, ipſa p̄babit bona quæſita fuiſſe intuitu eccleſię; non enim ſine cauſę cognitione talia auferenda ſunt poſſeſſori, ut 12. q. 5. ca. nulli. In ſumma notan dum eſt. † quòd ſi clericus vxoratus nō habens cognatos ab inteſtato decedat, vxor ei ſuccedit in proprijs bonis & eccleſiæ prefertur. C. de epiſco. & cler. l. ſi quis presbyter. Item nota, quod non videtur decedere inteſtatus, qui monaſterium reliquid hæredē, ut ſupra de probatio. c. in p̄ſentia.

SVMMARIVM.

1 *Sepultura quid ſit.*
2 *Ius funerandi quotuplex.*
3 *Sepeliri apud quā eccleſiā quis debeat.*
4 *Portio legitima quæ ſit.*
5 *Eccleſiaſtica ſepultura qbus interdicat.*
6 *Portio canonica ī quib. nō habeat locū.*
7 *Canonica portio cui eccleſiæ ſpectat.*
8 *Peregrinus viator decedens in qua eccleſia habeat ſepulturam.*
9 *Defunctus ſi reliquid in teſtamēto parū eccleſiæ parochiali, & multū eccleſiæ in qua ſepulturā elegit, an parochialis eccleſia illo modico cōtēta eſſe debeat.*
10 *Cui communicamus uiuo, communicamus & mortuo.*

De Sepulturis. Rubrica.

DIctum eſt ſupra de ſucceſſionibus in bonis defunctorum ſiue ex teſtamento ſiue ab inteſtato; ſed quia morientes ſepelliuntur. Ideo ſubſequenter ponitur hic rub. de ſep. Videamus igitur qd ſit ſepultura. Quid ius funerā

di quæ ecclesia habeat ius sepulturæ, & apud quã ecclesiam debeat quis sepeliri, & quibus interdicitur ecclesiastica sepultura. Sepultura quidem multas habet acceptiones. † Quandoq; dicitur officium quo impenditur sepeliendis, & secundum hoc intelligitur q̃ alias dicitur sepulturam uẽdi non posse, vt inf. de simo. c. non satis. 13. q. 2. c. præcipiendũ. & 1. q. 1. c. dictũ. Quãdoq; dicit ipsa terra. Et tunc si est de cœmiterio siue fuit aliquis ibi sepultus, siue nõ vendi nõ potest, ut ff. de rei ven. l. q̃ religiosis. Quandoq; tumba marmorea, uel lapidea, dr̃ sepultura, & hæc vẽdi potest, si sit pura, idest si nullus in ea sit sepultus. Si autem aliquis sit in ea sepultus, quia p hoc locus factus est religiosus vt ff. de relig. & sumpt. fu. l. 2. 13. q. 2. c. q. & c. postquam uendi non potest. Quandoq; dicitur terre deputãda ad vsum sepulturæ, & hæc vendi non põt, ut 11. q. 2. cap. aurum. Ius funerãdi est duplex. † Vnum quod competit ecclesijs. Secundum qđ dicitur potestas sepeliẽdi in cœmiterio proueniẽs ecclesijs ex concessione põtificis. Tenetur. n. episcopus assignare maioribus ecclesijs cœmiterium. 40. pedum. minoribus. 30. vt 17 q. 4. c. sicut antiqtus, & debet cœmiteriũ tale assignari, quando locus ecclesiæ consecratur, ut de cons. di. 1. c. nemo. Quædam autẽ sunt ecclesiæ, quæ non habent ius funerandi, ut capellæ quæ sunt in castris, vel in ciuitatibus in locis strictis, ut 17. q. 4. c. quisquis. in fi. & quibus epi cœmiteria nõ concesserunt. Est & ius funerandi, quod his competit, qbus ius est mortuos inferendi, ut ff. de mor. inferẽ. per totum. Apud quã ecclesiam quis debeat sepeliri, † diuersi diuersa scripserunt. Hug. n. dixit ibi aliquẽ sepeliendum, vbi audiuit diuina & recepit sacrameuta, ut sup. eo. c. 1. nisi in tribus casibus. cum quis uult sepeliri in ecclesia episcopali, ut 13. q. 2. c. vbicunque. Vel nisi eligat sepulturam in loco magis religioso ut inf. eod. c. fraternitatem. Vel nisi velit sepeliri in sepulchro patrum suorũ, ut inf. cap. 1. & 13. q. 2. ca. placuit. Mihi autẽ videtur, ut quis possit sibi eligere sepulturam vbicunq; velit. dũ tamen ecclesię parochiali legitima portio relinquatur, ut inf. eod. c. 1. & c. de his. & c. cum super. Et hoc verũ est, etiam si sepultura eligatur in loco minus religioso. ut infra eod. ca. in nostra. Iura vero contrarium innuentia intelligo, quãdo sepultura eligitur ex electione alterius aut ex odio vel contemptu proprij sacerdotis, uel quando moriens non relinquit ecclesiæ parochiali legitimam portionẽ. Si uero aliqua ecclesia receperit corpus alicuius in casu nõ cõcesso, reddẽt corpus cum omnibus quæ obuenerunt ei ratione corpus, ut inf. eo. c. fraternitatem, in fi. & c. ex parte, & c. in nostra. † Legitima portio dicitur tertia iudici, ut inf. eo. c. 1. Vel dimidia, ut inf. eo. c. relatum. Vel quarta, ut inf. e. c. cum super. Sed hæc varietas determinatur secundũ locorum consuetudinẽ. vt inf. eo. c. certificari. Sed quid si nulla appereat consuetudo, Quarta debetur, ut inf. e. c. in nostra. In hoc enim p̃dicta iura conuenire uidentur, ut arg. ff. de arb. l. diem. §. si plures. Quid si sit consuetudo, quod aliquid detur? Puto quod non ualeat, cum nõ sit rationabilis, ut sup. de consue. c. ult. & sit contra ius, ut inf. eod. c. 1. Portionem istam intelligunt quidã de toto iudicio uel testamento, & hoc innuunt duæ decre. inf. eod. c. 1. & c. cum super. Alij dicũt, quod illa portio debetur de his quæ defunctus iudicauit uel reliquid gratia sepulturę illi ecclesię in qua eligitur sepultura. Interdicitur ecclesiastica † sepultura hæreticis, & paganis. Et eodẽ modo iudęis, ut de cons. dist. 1. c. ecclesiã, & c. seq. Item eodẽ modo excommunicato. inf. de hęr. c. sicut. & excommunicationc minori, ut. 24. q. 2. c. sane quod super. Quid si excommunicatus sepultus in cęmiterio fuerit? Extumulari poterit, nisi ossa ipsius cũ ossibus non excõicatori ita permixta fuerit & confusa, ut nequeãt separari, ut inf. e. c. sacris. Itẽ decedẽti in pctõ mortali manifesto sine pœnitẽtia ut 13. q. ul. c. q̃stum. &

1
2
3
4
5

tum.& c.quibus.& c. pro obeũtibus. 23. q.5.c placuit.& q.7. qui cunq; clericus. Itẽ usurarius manifestus. ut inf. de usu, q̃a Sed si cõfiteatur, ficut corpus Xp̃i ei cõceditur ita & sepultura. vt in c.q̃situ & 95.di.c.illud. & idẽ est si in morte signa confessionis & pœnitentiæ appareãt. ut inf.de sent.excõm.c. à nobis.in fi. Fallit hoc in quibusdam casibus. in quibus ad terrorẽ inducitur, ut concedatur corpus christi,& sepultura negetur. ut īf. de tormentis.c 1.de raptor ca. sup eo. Vel hoc inductum est in confusionem hęredum, ut facilius satisfacere compellantur. Iure tamen nouo statuitur, ut si quis p̃ crimine fuerit excommunicatus, & in extremis agẽs fuerit secundũ formã ecclesiæ absolutus. nec cœmiteriũ ei, nec ecclesiæ suffragia denegentur. Sed hęredes & p̃pinqui, ad quos bona peruenerint, satisfacere cõpellũtur. ut inf. eodem ca. parochiano. In summa notandum est,

6 † q̃ canonica portio, de qua superius dictum est, locum nõ habet in his qui sani p̃ ingressum religionis se dedicant Deo. ut. inf.eo.c.de his. Itẽ in armis & equis tẽplarijs & hospitalarijs gratia sepulturæ relictis. ipsi.n. deputati sunt in subsidiũ terręsanctę, & hæc tanquã ad usum subsidij necessaria p̃ priuilegiũ sunt exceptа, ut non subiaceant canonicæ portioni. ut inf.eo.c in nostra. Sunt & quędã alia, quæ in hac non ueniunt portionẽ, ut supra de testa. cap. ult. Sed quæritur,

7 † quid si quis in una ecclesia habeat sepulturam, in alia præcipiat sacramẽta, in tertia eligat sepeliri? cui ecclesiæ cõpetit canonica portio? Respondeo. diuidetur inter duas primas. Vel obseruabitur loci cõsuetudo. argu. inf.de deci. c. apostolicæ. Itẽ qd si quis assumat in confratrẽ alicuius loci religiosi, bonis suis retẽtis nec oblatis,& ibi sepeliatur? Respondeo, non liberat a canonica portione sicut nec eximitur ab episcopali iurisditione. ut inf.de pri. cap. cum & plantare. §. de confractibus.& ca. ut priuilegia. Item quid si quis intrat religionem? Puto non debere ecclesiæ parochiali canonicam portionem quamuis exire potuerit, tñ non exiuit sed religiosus & in religione decessit; & si non monachus, q̃a non professus, & hoc sufficit ad quartæ retentionem. ut inf.eo. c.de his. & c. nostra. † Item quid si peregrinus viator decedat in loco, in quo parochiã nõ habeat, nec sepulturã? Dico ipsum sepeliẽdum apud maiorem ecclesiam, uel apud ecclesiã in cuius parochia mortuus est. vt 13.q.1.c. ecclesias. Item pone q̃d defunctus † reliquit in testamento parum ecclesię parochiali, multũ aũt ecclesiæ in qua sepulturam elegit, nũquid ecclesia parochialis erit contenta illo modico? quamuis nõ attingat ad canonicam portionem, uel petet nihilominus integram portionem, uel aget ad supplemẽtum computato eo quod relictũ est in legitima portione. Respondeo, si nõ recipit illud modicum quod sibi relictũ extitit, salua manet petitio ad integram portionem. Si aũt accipit legatum agere potest ad supplementum, computato in canonica portione q̃d legatum est & acceptum, ad similitudinem filij cui minus legitima portione relictum est. ut C.de inoff testamen. l. omnimodo. & l. si q̃n. §. illud. Quod uerum est, nisi testator tali modo illud modicũ reliquisset, ut eo contenta esset, tunc enim recipiẽdo illud modicũ & scienter, debitæ portioni renunciare uī, ut sup. de test. c. officij. Vel dici potest, quod ubi absolutè & sine conditione modicum est legatum, ecclesia parrochialis & illud habebit, & nihilominus integram portionẽ canonicam. argu. illius c. officij. & c. requisisti quasi testator uelle uideatur. vt utrunque habeat argum. C. de rei ux. ac. l. una. §. sciendum. In summa notandũ

10 est, † quòd cui communicamus uiuo, & mortuo communicare debemus, ut inf.e.ti.c ex parte.& 24 q.2.c.sane quod super, nisi post mortẽ appareat, quare non fuerat cõicandus in uita, ut si probetur defunctũ fuisse hæreticum. ut 24. q.2.c.sane profertur. Est & alia regula cõtraria, cui non communicamus viuo

nec mortuo cõmunicare debemus. inf. eo. c. sacris. & 24. q. 2. c. 1. Et in hac regula excipiendũ est, nisi post mortẽ appareat, quare communicandũ erat viuo. vt inf. de sentẽt. excõmunica. d. c. nobis.

SVMMARIVM.

1 *Parochiæ quid sit.*
2 *Ius parochiale in quibus consistat. Obligationes an necessariò sint soluendæ parochiali sacerdoti.*
3 *Parochianus trãsferens domicilium ad aliam parochiam, cui subijci debeat.*
4 *Domicilium ibi est, vbi quis habitat.*
5 *Fines parochiarum an possint præscribi.*

De Parochijs & alienis parochianis. Rubr.

IN superiori rubrica tractatũ est aliquid de iure parochiali quod in iure funerandi habetur, nunc subijcit rubrica, de parochijs & alienis parochianis, in qua generaliter agitur de iure parochiali. Videamus igitur quid sit parochia. In quibus ius parochię consistat. Et an fines parochiæ præscribantur.

1 Parochia † est locus, in quo degit populus alicui ecclesię deputatus. Diuisio aũt parochiarũ à Dionysio incepit. vt 11. q. 1. c. 1

2 Ius † parochiæ consistit hoc, vt omnes parochiani in diebus dominicis & festiuis missas audiãt in ecclesia, in quarum parochijs habitant vt inf. eo. c. 2. de consec. dist. 1. c. si quis ẽt extra. Consistit in decimis personalibus, quæ ecclesiæ parochiali debẽtur. vt 16. q. 1. c. si quis laicus ecclesiæ. c. quicunq; c. de decimis. & c. statuimus. infra tit. prox. c. ad apostolicæ. Cõsistit in oblationibus, quæ dandæ sunt sacerdoti parochiali, qui & pro populo orare debet, ut 10. q. 1. c. quia sacerdotes sanctorum. Hanc consuetudinẽ de his oblationibus, quæ in manu sacerdotis vel altari ponũtur, dixit Hug. ꝙ necessariò sunt soluendæ, & nisi soluantur potest sacerdos parochialis excommunicare non soluentes. vt de consecra. dist. 1. c. omnis Christianus. 16. q. 1. c. statuimus 32. dist. cap. præter hæc 12. q. 2. c. duo. Alii autem intelligunt illud c. omnis, de oblatione interiori, vel bonorum operum; vel consilium est quod ibi dicitur. Alia uero duo, cc. superius allegata intelliguntur de oblationibus & donationibus factis ecclesiæ inter uiuos, uel causa mortis, quę postquã factæ sunt, necessario sunt soluendæ. In hoc tamen concordant omnes, ꝙ si sacerdos pauper est, potest cogere parochianos ad offerendum per subtractionem diuini officii. Nã ut ait apostolus. Nemo cogitur suis stipendijs militare. inf. de simo. c. cum sit. Ar. tñ cõtra 91. dist. c. clericum uictum. Si tamen parochiani alicuius ecclesiæ consueuerint in certis festiuitatibus certa ferre, agere potest sacerdos per superiorem eos compelli ad obseruandam laudabilem consuetudinem, ut infra de simo. c. ad apostolicam. Ecclesia tamen aliquorum oblationes respuit in detestationẽ criminum, ut puta notoriè dissidentiũ. Item eorum, qui opprimunt pauperes, vt 90. distin. cap. oblationes. Item raptorum, ut inf. de rap. c. super eo. Item usurariorum, ut inf. de vsu. c. quia in *omnibus*. Item meretricis, ut in deuteron. nõ accipias mercedem prostibuli. Et Isa. Nõ accipias mercedẽ meretricis. Item immunitatem ecclesiæ violantis, vt 17. q. 4. c. miror Itẽ consistit ius parochiale in eo, vt parochiani pœnitentiam a suo presbytero parochiali percipiant, *nisi* ab eo licentiam habeant ut ab *alio* recipere possint, de pœ. dist. 6. c placuit, inf. de pœ. & remi. c. omnis utriusq, sexus. Item consistit in cœmiterio, & in his sacramẽtis conferendis, & officijs celebrãdis suis parochianis, quæ simplici cõpetunt sacerdoti. Et est sciendum, ꝙ si parochianus transferat domicilium suum ad aliam parochiam, illi sacerdoti subiectus erit quo ad ius parochiale, in cuius parochia habitat in omnibus, præterquam in decimis prædialibus, quæ illi ecclesiæ sunt soluẽdę, in cuius parochia

sita

sita sunt prędia, ut inf. eo. c. significauit. 16. q. 1. c. si quis laicus. In personalibus vero per translationem domicilii subtrahitur a iurisdictione illius, in cuius parochia erat ante trãslationem, ut 13. 4 q. 2. c. vbicunque, §. quia ergo. Ibi † aũt videtur quis domiciliũ habere, vbi manet, vt ff. ad municip. l. municeps, §. miles. Quędam tñ lex contrariũ dicere uidetur; dicit enim, ꝙ licet senatores domicilium habeant in urbe, retinent in prouinciis unde sunt oriundi. vt ff. de se na. l. senatores. Sed illud uerum est quo ad honores, nõ quo ad onera, vt in prędicta. l. municeps. ĩ prin. & de hac materia plenius dic. vt no. sup. de foro comp. §. 5 item sortitur. † Fines parochiarum nõ prędscribuntur, quod enim de finibus prouincialibus statutum est non præscribendis, ut 16. q. 3. ca. quæcunque, & de episcopalib. intelligendum est, ut 16. q. 3. c. iter memoratos. locum habet & in finibus parochiarum, vt inf. e ti. c super eo. & ea quæ finib. eorum cohærẽt, eiusdem sunt naturę cum finibus, ut ar. ff. de rei uen. l. quæ religiosis & ff. de cõtrah. emp. & ven. l. in modicum. Cætera de hac materia dicas ut notaui supra de ꝑscrip. § item exigitur.

SVMMARIVM.

1 *Decima quid sit.*
2 *Decimarum quot species sint.*
3 *Decimæ animalium an inter prædiales vel personales numerare debeant.*
Boues intelligũtur de eo fundo in quo laborant, non in quo morantur.
Arbor cuius soli esse censeatur.
4 *Decimæ personales cui dandæ.*
5 *Clerici an teneantur ad decimas.*
Argumẽtum à contrario sensu est fortissimum.
6 *Religiosi an ad decimas teneantur.*
7 *Leprosi an teneantur dare decimas.*
8 *Decimæ de quibus rebus dari debeant.*
9 *Decimæ an dari dẽant deductis expensis.*
Decimæ qualiter sint dandæ.
10 *Decimæ an sint diuidendæ.*
11 *Decima an sit soluenda de illicitè acquisitis. & nu. 12.*
12 *Semen an sit deducendum in solutione decimæ.*
13 *Laici an possint sine peccato decimas percipere.*
14 *Laicus an per priuilegium Romanæ sedis possit percipere decimas, vel eximi à solutione ipsarum.*
15 *Clerici habentes sufficiens patrimonium an possint habere decimas.*
16 *Decimas si detinet laicus nec ecclesia potest ab eo reuocare, nunquid redimere possit sine periculo simoniæ.*
Decimæ cum rebus temporalibus permutari non possunt.
17 *Consuetudo longa, an excuset decimas non soluentes.*
18 *Pœnitentia quæ in ponenda sit non soluẽti decimas ad pœnitentiam reuerso.*
19 *Decimæ omnes an debeantur de mandato Domini.*
20 *Decimæ an de omnibus fructibus dari debeant, si in eadem terra, eodem anno diuersa semina sparguntur.*
21 *Decimam debens si aceruum frumenti indecimatũ alienat, an ecclesia vendicare possit partẽ sibi debitã ab emptore.*
22 *Ecclesia an teneatur cedere actionem suã venditori contra emptorem.*
23 *Mala quæ proueniant ex subtractione decimarum.*
24 *Decimas dantes quadrupliciter remunerantur.*
25 *Primitiæ debentur de iure diuino.*
26 *Oblationes quæ dicuntur & qualiter diuidendæ sint.*

De Decimis primitijs, & oblationibus. Rubrica.

DICTVM est sup. proximo ti. de parochiis, & parochianis. Sed quia parochiani tenentur ad decimas primitias, & oblationes. Ideo subsequenter ponitur hic rubr. de decimis, primitiis, & oblationibus. Videamus igitur de prima parte rubricę, videlicet de decimis, & primò quid sit decima. Quibus, & a quibus, & qualiter danda sit, &

1 qualiter diuidenda. † Decima est omnium iustè quæsitorum pars Deo debita vt inf. eo. c. tua il secondo. Deus enim qui dignatus est totum dare, decimam dignatur recipere, non sibi sed clericis pro futuram. vt 16. q. 1. ca. decimæ. De
2 cimarum duæ sunt species. † Quædã. n. sunt personales, quædã prædiales. Personales sunt quæ debentur ex his quæ proueniunt ex opera personali. Prædiales verò quæ debentur ex his quæ proueniũt ex fructibus prædiorum. Nec in hoc distinguo an prædicta sunt rustica, vel vrbana. vt inf. eo. c. ad apostolicæ. & sup. tit. proxi. ca. vltimo. Sed dubitatur
3 de decimis animalium, † an inter prædiales vel personales debeãt numerari. Et videt ꝙ inter prædiales. Nam ibi decimæ soluuntur animalium, vbi ipsa pascuntur. vt 13. q. 1. §. 1. in verbo, q̃ pascit gregem & de lacte eius non edit. Itẽ seruitus pascendi pecora prædialis est. vt ff. de serui. tu. præ. l. pecoris. & boues de eo fundo intelliguntur, in quo laborant, non in quo morantur, vt ff. de fundo instruc. instru. que. lega. l. cum. quidã. Sic & arbor illlus soli censetur in quo viuit, & in quo radices habet, non ex illo in quo videtur existere, & in quo truncus sustinetur ipsius. vt ff. de arb. cæ. l. si plures §. si radicibus. & facit ad hoc inf. eo. c. commissũ. Licet sit ar. contra alias. Nam is qui natus est ex mancipijs vrbanis, & missus in villam nutriendus, inter vrbana non inter rustica mancipia nuratur. vt ff. de ver. signi. l. is qui natus.
4 Dandæ † sunt docimæ personale clericis a quibus laici audiunt diuina & recipiunt sacramẽta ut inf. eo. c. ad apostolicæ. 16. q. 1. c. quę. 13. q. 1. §. 1. prędiales uerò debentur illis clericis, in quorũ parochijs prædia sunt constituta, ut sup. ti. proxi. c. ul. inf. e. c. qm̃ 16. q. 1. c. si laicus. 13. q. 1. §. 1. Nec ob. his. inf. eo. c. ad apostolicæ, ubi circa hoc dubiè respondetur; illa enim dubitationem non iuris perplexitas, sed diuersarum consuetudi
5 num inducit varietas. Dandę sunt † decimæ a laicis. ut 16. quæ. 7. cap. decimas quas. Sed nũquid a clericis uel religiosis? Videtur ꝙ non, ut inf. eo. c. nouũ genus quamuis in ueteri testamẽto leuitæ darẽt sacerdotibus decimas, ut inf. e. c. 1. in prin. Sed uidetur, ꝙ & hodie clerici teneantur, ut 16. q. 1. c. si quis laicus. Ad quod respondeo, decr. illa loquitur in clericis coniugatis, qui ab alijs non coniugatis accipiunt ministeriorũ labores ut in illa nouum genus. in fi. Vel locũ habet indecimis patrimonialium p̃diorũ. Itẽ adhuc uidetur, ꝙ clerici teneantur, sumpto ar. a contrario sensu ex illa decre. decimas. 16. q. Ibi. n. dicitur, ꝙ clerici communiter uiuentes non tenentur. ergo à sensu contrario communiter non uiuentes tenentur; tale aũt ar. furtissimũ est ut ff. de offi. eius cui man. est iuris. l. 1. 15. q. 3. cap. ex eo. ff. de testi. l. ex eo. 25. dist. c. qualis 32. di. ca. hospitiolũ. sup. de his quæ fi. à præla. sine cõsensu c. in apostolica. in fi. Ad quod ego cõmuniter uiuentes. subaudio maximè. nam &
6 in alijs idem obtinet. † Quid de religiosis? Respondeo. Monachi alibi tẽplarij, & hospitalarij Hierosolimitani non tenentur dare decimas de possessionibus suis, quas ꝓprijs manibus uel sumptibus excolũt. Secus si eas tradunt alijs excolendas, ut inf. eo. c. ex parte, in 1. Monachi vero nigri, canonici regulares, & seculares, tenentur dare decimas de omnib. possessionibus suis exceptis nouali bus, ortis, & nutrimẽtis animalium, ut probantur hæc in f. eo. c. ex parte. il primo & c. licet, & c. ad audientiam. Et hoc verum est, nisi aliqui ex his amplius essent priuilegiati a Papa. Item quod dictũ est a monachis albis, templarijs, & hospitalarijs, intelligendũ est de possessionibus quas habebant ante concilium gñale de illis autem possessionibus, quę gratis postea sunt collatæ, uel quas emerunt pro monasteriis de nouo fundandis; nam aliter emere non liceret, & de quibus ante decimæ soluebantur, soluere tenentur illis ecelesijs, quibuus solui solebant, priusquã possessiones peruenirẽt ad ipsos quamuis possessiones eas-

dem

dē proprijs manibus vel sumptibus excolant, ut inf. eo. c. nuper abbates. Scripsit aūt Ray. in summa sua, ꝙ tunc demū monachi nigri decimas soluere debent, cum populum non hñt, nam si habeant tunc recipient tam personales q̄ prędiales, ut inf. e. c. dilecti. & c. suggestum. Sed non bene excipit, quia & si populum habeant, & ab eo decimas de iure percipere debeant personales & prędiales de p̄ diis inf. limites eorum parrochiæ constitutis, & nihilominus soluent decimas ecclesijs secularibus, in quorum parochiis habent prędia, sicut superius dictū est, nisi possint priuilegio uel legitima præscriptione defendi, ut sup. de præscri. c. uenientes, inf. eod. c. a nobis. Cessat aūt priuilegium tam nigrorum q̄ albo-
rum, si enormen lęsionem inducat, ut infra e. c. suggestum, inf. de ver. sign c. quid per nouale. Cessat per actionem seu per transactionem, vt inf eod. c. ex multipli ci. Cessat cum per solutionem renunciant priuilegio, vt inf. de priuilegiis c. si de terra. sup. de cōsti. c. cū accessissent. Cessat alborum, templariorum, & hospitaliorum immunitas in prædijs alienis conductis, vt inf. eo c. dilecti. Cessat in suis aliis locatis, ut inf. eo. c. licet. Item
7 leprosi tenentur† dare decimas, præterquam de ortis & nutrimentis animaliū, vt inf. de eccle. ædi. c. cum dicat apostolus. Dandæ sunt decimæ† de omnib.
8 fructibus terrarum. pomis arborum, herbis ortorum, de apibus, nutrimentis animalium, lana, lacte, fœno, lignis, piscationibus, uenationibus, fictis, pensionibus, molendinis, furnis, balneis, fullonicis, argentarijs, metallarijs, lapicidinis, de negociis, artificiis, & de omnibus bonis, ut inf. eo c. nuncios c. ex parte c. non est in potestate, & ca. pastoralis 16. q. 1. c. decimæ sunt tributā, & q. 7. ca. quicunque omnes decimæ. & etiam de tempore, vt de conse. distin. 5. c. quadragesi-
9 ma.† Dandæ sunt decimæ prædiales nō deductis expensis, censu, tributo, seu partiarii portione, ut inf. eo. c. cū homines, & c. tua nobis. Nam dandæ sunt statim antequam separatio fiat. Cæterum si prima separatio facta fuerit, tūc sicut rusticus decimare tenetur quod apud ipsum remanet, sic & dominus quidē qđ ad ipsum peruenit, ut inf. eo. c. tua nobis, & c. cum non sint in homine. In personalib. autem, quæ ex negociatione, uel artificio proueniant, distinguitur. an surgant ex pecunia decimata, uel non. In primo casu deducuntur expensæ in secundo nō ut infra eodem c. pastoralis. Personales dandæ sunt in fine anni, interest. n. ecclesiæ simul recipere totum in fine anni potius; quàm primitias singulariter de quolibet quæstu. ar. ad hoc. ff. fa. ercisc̄ū. l. plane. supra de pigno. c. ex literis, C. quom. & quan quarta pars debe l. 2. in prin. li. 10. De animalibus uero ne-
me liora, nec deteriora, sed mediocria prō decima solui debent, ut 10 q. 2. cap. hoc ius porrectum est, & ff. est ædil. edi. l. ſ quis uenditor, §. ulti. Deteriora autē dari non debent, nā indignū est dare Deo quod dedignatur homo, ut 49. di. c. ult. 16. q. 7. c. omnes decimæ. Et est notandū, ꝙ quicunque tenetur ad decimas, per censuram ecclesiasticam cōpelli pōt ad solutionem, vt inf. eo. c. tua nobis, & c cū
10 non sit in homine.† Diuidendæ sunt de cimæ diuisione canonica, quæ habetur. 12. q. 2. Sed quia illa in paucis ecclesijs obseruatur, standum est in hoc consuetudini loci, ut sup. de sepul c. certificari.
11 Quæritur† an decimæ dari debeant de iniustè quæsitis, puta ex malicia iniusta, venatione prohibita, furto, rapina, simonia, usura, meretricio, histrionatu, item de his quæ per concussionem extorsionem extorquentur, & de his quæ dantur iudici, uel testi corruptionis causa. Et uidetur, quòd non ut infra eodem capit. ex transmissa 2. q. 1. c. non est putanda. Sed contra dandæ sunt decimæ de omnibus fructibus. Solutio decimæ aliæ prædiales, aliæ personales. In prædialibus planum est, quia quocunque possidente prędia clandestino uel uiolento, iudęo, hęretico seu pagano decima dari debet. Et est ratio, quia

nō intuitu personæ, sed grā prædij, præ dialis decima datur. Et idem in tributo contingit ut ff. de pact. l. inter debitorem C. sine cen. uel reli. l. 1. delictum autem in talibus priuilegiū nō indulget. vt 16. q. 1. c. legi. nec pœna habet immunitatē ut ff. de minorib. l. Papinianus exuli re-
12 uerso. † In personalibus uerò distinguo aut trāsfertur dñium, ut in his quæ acquiruntur ex meretricio uel istrionatu. Et tūc decima dari debet; Meretrix .n. turpiter facit, quia meretrix, non turpiter accipit, cum sit meretrix ut ff. de cōdi ob tur. c. l. ītē si § quoties. Sed eccle sia recipere nō debet, ne per hoc uideat crimina approbare; sicut plerumque in detestationē criminum ecclesia respuit aliquorū oblationes ut no. sup. ti. px. §. 2. Aut non transfertur ut in furto, & rapina, & præda. Et tunc nec dari potest de cim., nec recipi debet. Prædam uoco, ex iniusto bello, ut 13. q. 1. c. militare sup. de iureiu. c. sicut. Secus si ex iusto. vt 13. q. 5. c. dicat. Et idē est in his, quæ turpiter q̄runtur, & dñium trāsfertur, sed cō petit repetitio, vt in his quæ ex usura, simonia, ex concussione vel correptione quæruntur. quamuis magister Raym. scripsit in summa sua in e. ti. q̄ nō transferatur dñium in usuris. Quod non admitto, cum usura a uolente & ex conuē-
12 tione soluatur. † Sed quæritur, an semē sit deducendum? Vī q̄ sic. Nam primum semē dñs ministrauit, & illius usum fructum agricolę constituit, vnde saluum de fructu debet esse semen ad instar pecunię in usumfructum datę, vt ff. de usufru. ea. re quę usu. consu. l. 2. sup. de pign. c. vlti. & ad instar gregis in usumfructū cōc. si. ut ff. de usufru. l. vetus fuit. & sicut in negotiatione deducit capitale de cimatū, ut inf. e. c. pastoralis. sic uī, q̄ deducendum sit semen decimatū. Sed contra inf. eod. c. tua nobis. in prin. & c. non est in potestate. Solutio, puto semen non debere deduci. Et ad superiora respondeo. Primum semen non fuit a domino usumfructū datum, sed gratis donatum. Item non obstat q̄ opponitur de negotiatione, in qua solum lucrū decimatū decimatur; at in satis decimatur quicquid nascitur. Dominus .n. qui totū largitur, decimam recipere dignat. ut 16. q. 1. c. decimæ. Est & alia ratio, quia semen mortificatur, & iō non deducitur, sed pecunia in merce data salua manet. Ītē decima p̄dialis est tributum, ut in d. c. tua nobis. & 16. q. 1. c. decimæ sunt tributa egentium aīarum. Sicut ergo tributum soluitur nulla facta deductione, sic & decima. ut in eadem decre. tua nobis.
13 Item quæritur, † an laici sine peccato decimas percipere possint. Et vī q̄ non, Dñs enim præcipit in Leuitico eas dari leuitis, vt sit cibus in domo dñi. vt 16. q. 1. c. reuertimini. Et iura prohibent laicis percipere decimas, uel detinere. inf. eo. c. prohibemus. Ad hoc & c. q̄m. sup. de præscr. c. cām. sup. de his quæ fi. a p̄la. sine con. cap. cum in apostolica. in fi. 16. q. 1. c. quoniam. & q. 7. c. decimas. 10. q. 1. c. quia sacerdos. & c. hanc consuetudinem. & facit ad hoc sup. de arb. c. peruenit. Contra hæc iura consuetudo generalis obstare vī. Solutio ad tempus ut stī pendium, non vt titulus, nec in perpetuū, nec transitoria ad hæredes decima laico dari potest; sicut & aliud beneficiū in stipendiū, nō in titulū datur eidē, ut 32. dist. c. si quis uero. & 12. q. 2. c. quia tua sanctitas. dñio ac possessione penes ecclesiam remanente, quia laicus decimam possidere non potest, ut sup. de p̄scr. c. causam. Iura vero superius deducta sic intelligo, laicus decimam retinere non potest, seu possidere, uerum est pro suo, quasi habeat ius in re. Item in perpetuū & transitoriā ad hæredes, sed ad tempus in eleemosynam, uel aliqua iusta cā noīe & iure ecclesiæ percipere p̄ōt. Sed his omnib. obstare vī. inf. eo. c. tua, il j. quod dicit q̄ decimatione antiqua laico in feudum concessa, decima noualium vsurpari non debet. Sed illud intelligo, sicut & aliud. sup. de his quæ fi. à præla. sine consensu capit. c. cum in apostolica, scilicet in decima male in feudum concessa. & quia illicita & in-

ualida

ualida erat cõditio; iõ tanquã reproba & odiosa restringitur, vt cã decima noualium non sequatur. aliàs aũt cui concedit decima de laboribus, & de noualibus concessa videtur, vt infra eo. c. ex
14 parte. Item quæritur, an per † priuilegium Romanæ sedis possit laicus percipere decimas, vel eximi a solutiõe ipsarum. Et puto qđ sic, siue in perpetuũ siue ad tempus priuilegium sit indultũ, nam alias papa ius spirituale laico concedit. vt inf. de iurepa. c. nobis. 73. dist. c. Adrianus, & c. in synodo. Sed ĩ hoc casu cõcessionẽ veteris decimæ decima noualiũ nõ sequetur, quia in talibus odiosis restringenda est licentia potius, q̃ laxanda, ut infra eo. cap. tua. 11 primo. Itẽ
15 quid † de clericis habentibus sufficiens patrimonium, qui decimas percipiũt? Respondeo, si ecclesiis nõ seruiũt, quarum contemplatione percipiunt, & ad hoc recipiunt ut in malos vsus conuertant & sua seruent, sacrilegium ꝓfecto committũt, ut 1. q. 2. c. clericos 19. q. 1. c. quoniam, in fi. tunc enim sine peccato vñ pauperes victuri sunt, non accipiunt. vt 1. q. 1. c. pastor. Tunc locũ hẽt, quod Aug. dicit. Panis egentiũ uita pauperis est, qui defraudat illũ homo sanguinis est, ut 14. q. 5. c. immolans. Et qđ dicit Ambrosi. Esurientiũ panis est, quẽ tu detines; nudorum indumentũ est, qđ recludis, ut 47. di. c. sicut hi. Cæterum si deseruiunt ecclesiæ, debent eis decimæ & stipendia ecclesiastica quãuis habeãt sufficientia bona paterna, vel materna, uel aliunde iustè quæsita. ut 12. q. 1. c. illi aũt 12. q. 2. c. charitatẽ. ff. de reg. iu. l. secundum naturã. Quod verũ est, nisi ad suorũ patrimoniorum titulos sint ꝓmoti. quod fieri potest, ut supra de præben.
16 c. episcopus, & c. tuis. † Item quæritur, si laicus detinet decimas, nec ecclesia potest ab eo recuperare, nunquid redimere põt sine periculo simoniæ? Videtur ꝙ non. Sicut enim spiritualia non possunt emi, sic nec redimi, ut infra de sim. c. querelã. & expressius ad hoc 16. q. 7. c. decimas quas populus. 1. q. 3. ca. altare.

Item decimæ cum rebus temporalibus permutari non possunt, ut supra de rer. perm. c. exhibita. quia spiritualia cũ tẽporalibus non permutantur, ut sup. de rer. perm. c. ad quæstiones. Puto tñ posse redimi si hoc fiat auctoritate episcopi. nam in talibus auctoritas superioris vitium abolet, sup. de præben. c. nisi, supra de re. permu. c quæsitũ. ff. de his qui no. infa. l. furti. §. qui iussu. Posset ẽt ecclesia suas decimas a laico malè detentas recipere in pignore, nec computare fructus in sortẽ, ut sup. de feu. c. 1. & inf. de usu. c. 1. & c. conquestus. Suas ideo dixi, quia alienas in pignore recipere non posset. ut inf. eo c. vlt. Item nunquid lon
17 ga † consuetudo excusat non soluentes? Respondeo non, cum. n. ex mandato domini decimæ sunt soluendæ. vt 16. q. 1. c. reuertimini, nõ dare peccatũ est, imò minus dare, vel tardius dare. ut 16. q. 1. c. decimæ, & propterea consuetudo non excusat, etsi in tota prouincia obseruaretur, ut 32. q. 7. c. flagicia. in talib. diuturnitas non minuit peccatũ, sed auget, ut inf. de simo c. non satis. nec crimen leuigat q̃diu resistit. ut 24. q. 1. c. schisma. Sed his obstare vĩ inf. eo. ti. in aliquib. quod dicit, illæ quippe decimæ necessario sũt soluendæ, quæ debentur ex lege diuina, vel loci consuetudine approbata. Ad quod respondeo. illud intelligo de consuetudine appropata per Papam, aliàs non excusaretur quantacunq; longa cõsuetudine, quæ sine mortali peccato seruari non posset, ut sup. de consuet. c. vlt. Vel illa consuetudo attenditur circa minutas decimas, quamuis & illæ sint soluendæ iuris rigore. ut inf. eo. c. ex multi plici. & c. cum in tua. Vel illa consuetudo locum habet in decimis prædialib. cum prædia sita sunt in vna parochia, & dñi prædiorũ sunt in alia constituti, vt inf. eod. c. cum sint homines. & c. de
18 apostolicæ. † Item quid si is, qui longo tempore non soluit decimas uel minus soluit, ueniat ad pẽnitentiam? Respondeo, imponat ei quod minus plenè dedit, modo emẽdet, ut 16. q. 6. c. quicũq;.

pro-

prouiſo. n.ei remaneant ut unde viuere poſsit; qm̃ quidquid habent clerici, pauperũ eſt, ut 16.q.1. c.qm̃ qdquid. Et res clericorum pauperũ ſunt. vt 23.q.7. ca. quod aũt. nam & ſcdm leges a quibuſdam debitoribus exigitur, prouiſio tñ ne egeant, ut ff. de re iudi. l. ſunt quæ in id. & ll. ſequentibus, & ff. de reg. iu. l. in condemnatione. imponetur etiam ei, ut in totum ſatisfaciat, ſi ad fortunã deuenerit pinguiorẽ, ut ſup. de ſolu. c. Odoardus. & ff. de ceſſio. bono. l. 4. Item quæ-
19 ritur † nunquid omnes decimæ debeãtur de mandato domini. Dicunt theologi, q̃ prædiales tm̃, non perſonales, ut pater per textum Leuitici. perſonales aũt ex conſtitutione eccleſiæ. Et ſi hoc verum eſt, ſatis dici poſſet, ſaluo tñ iudicio meliori, ut in ceſſatione ſolutionis perſonalium decimarum excuſare poſsit conſuetudo contraria talis, quæ ius obrogat poſitiuum. ut no. ſup. de cõ ſuetudi. Item excuſare poſſet fortè pactio, tranſactio, ſeu remiſsio. Item in talibus fortè decimis locũ habet decre. illa. infra eo. c. in aliquibus. §. ille. Quippe decimæ neceſſariò ſunt ſoluendæ, q̃ debentur ex lege diuina, ut p̃diales. vel loci conſuetudine approbatæ, vt perſonales. licet & aliis modis intellexerim decre. illam. ſup. eo. § 2. Hoc ideo dixi, quia in paucis locis ſoluuntur decimæ
20 perſonales. † Itẽ q̃d ſi in eadẽ terra eod. anno diuerſa ſemina ſpargantur, nunquid de omnibus fructibus decimæ dari debent? Sic, ut infra eo. c. ex parte. nõ. n. eccleſia diuerſo iure cenſeri debet, vt in quibuſdam fructibus ſit. decimalis, & in quibuſdam non, ut infra eo. c. cum in tua, & ſimile. 12.q.2. c. cognouimus. infra de priui. l. quia. & ff. de uſucap. eũ qui quamuis contrarium ar. c. ſit. ff. de peculio. l. huic. §. 1. ubi dicitur, q̃ pe-
21 culium duplici iure cenſetur. † Itẽ quid ſi is, qui tenetur ad decimã, aceruũ frumẽti indecimatum alienet, nunquid eccleſia poteſt vendicare partem ſibi debitã ab emptore? Reſpondeo ſic, qm̃ tranſiuit ad eum aceruus cum onere decimarum. ut inf. eod. c. cum non ſit. & ſi ab eo exegerit, non petat à uenditore; hoc. n. non patitur bona fides, vt bis idem exigatur, ut ff. de regu. iur. l. bona fides & abſit, ut eccleſia petat aliquid cum augmento. vt 12. qõ. 2. c. fraternitas. Sed ſi egerit & non exegerit, quia emptor inuentus eſt non ſoluendo, nunquid redire põt eccleſia contra uenditorem? Sic,
22 ut C. ſi tu. uel cu. l. ultima. † Sed nunquid eccleſia tenetur cedere actionem ſuam venditori ſoluenti contra emptorẽ? Reſpondeo non; qua. n. fronte hoc petet, qui ex ſua nequitia condemnatur, ut ff. de adminiſt. tuto. l. ſi plures, ff. de iu. & ra. di. l. 1. §. nunc tractemus. Et idem dico emptore malæfidei, ſecus aũt ſi emerit bona fi. Item in ſumma † notandum
23 eſt, q̃ ex ſubtractione decimarum, hæc mala proueniunt quatuor. Primum. ſi præuaricatio diuini mandati. Secundum, quia cùm olim homines ſoluẽtes decimas bonis omnibus abundarent, ut 16.q.7.c. maiores. nũc quia decimã non ſoluunt, ad decimã conuertuntur. 16 q. 1. c. decimæ. Tertiũ, quia dñs nobis increpat locuſtas nec plagas amouit. vt 16. qõ. 1. c. reuertimini. Quartum, quia qd̃ nõ accipit Chriſtus, hoc tollit fiſcus,
24 ut in prædicto. c. maiore † Decimas vero dantes quadrupliciter remunerãtur. Prima remuneratio eſt abundantia fructuũ. Secunda, corporũ ſanitas. Tertia, indulgẽtia peccatorũ. Quarta, præmiũ æternum. vt probantur hæc. 16.q.1. ca. decimæ. Nunc videamus de ſecunda
25 parte rub. ſ. de primitiis. Et ſciendũ q̃ primitię ſunt ex p̃cepto domini, dicẽtis in exodo. Decimas & primitias nõ tardabis domino offerre. Et alibi. Primitias frugũ terræ tuæ deferes in domum domini Dei tui. Itẽ ex conſtitutione canonica, ut 16.q.1.c. reuertimini. 32.di.c. p̃ter hoc. Quantitas aũt primitiarum libris Moyſi nõ inuenit expreſſa. Dicit. n. Hiero. maiorũ traditione inductũ eſſe, q̃ plurimũ dabãt, quadrageſimã partẽ dabãt: q aũt minimũ, ſexageſimã, & ſic 40. & 60. licebat offerri q̃ voluntate ſol

uentis.

uentis, ut inf. eo. ca. 9. Et hoc uerũ est in aridis & liquidis, in pecudibus uero primogenitum datur. Sed Hug. putans hoc esse durum, dixit q̃ de ducẽtis dandum est vnũ. Et si quis tot capita non habeat, proportionabiliter dabitur æstimatio. Lau. & Io. dixerunt centesimum esse dandum. Melius aũt vr̃, ut stetur circa hoc cõsuetudini ut ar. sup. ti. 2. ca. certificari vel recurratur ad cõsuetudinẽ vicinarũ ecclesiarũ, ut sup. de cõsue. c. cũ olim. Ita vt ex multis mediocritas obseruet. art. 10. q. 2. c. hoc ius, uel quod minimũ est, detur, ut inf. de cẽsib. ex parte, & ff. de le. 263. l. minimis. Oblationes † vero dicuntur quęcunq; de proprijs & licitis rebus ecclesiæ à fidelibus offerunt̃, inf. de ver. sig. c. cã. Et sunt diuidẽdæ oblationes & primitiæ, sicut & decimæ. vt 12. q. 2. quatuor. 10. q. 1. c. antiqs. 12. q. 2. c cõcessio.

SVMMARIVM.

1 *Regulares qui dicantur.*
2 *Religiosi qui sint.*
3 *Regulares tria debent.*
4 *Professio quid sit.*
5 *Tempora probationum.*
6 *Causæ propter quas egressi pueri excusantur.*
7 *Filius oblatus parentibus religioni, an exire possit.*
8 *Anni discretionis qui dicantur.*
9 *Filium infra annũ discretionis per se ingredientem religionem reuocat pater, reuocat tutor.*
10 *Annus probationis à quo tẽpore currat.*
11 *Monachalem habitum per annum gestãs compellitur monasterio profiteri.*
12 *Egress⁹ a religione, a qua egredi de iure cõpetit: sed aliã laxiorem cõpellitur ingredi, an possit post egressum assumptæ & ante ingressum assumendæ contrahere matrimonium.*
13 *Habitus probationis qualis esse debeat. Habitus non facit monachum.*
14 *Professionis præsumptio quando oriatur.*
15 *Votum quot modis solennizetur.*
16 *Epi scopus si vult ad religionẽ trãsire, nũ sufficit licentia petita, sed requisita & obtempta.*

De Regularibus. Rubrica.

TTactauimus supra de clericis & rebus eorum, nunc dicamus de regularibus & his quæ pertinent ad regulares. Videamus igitur qui dicũtur regulares. Qui religiosi. Qui profiteri debeant regulares, & q̃bus verbis, & in cuius manibus. Quãto tẽpore nouicij sunt probandi. In qua ætate religionẽ ingredi ẽs obligẽt. Et ex quibus causis nõ professus pro professo habeat̃. Regulares † sunt q̃ ad viuẽdũ regulariter se astringunt, siue sint monachi, siue canonici, regulares, qui etsi a sanctorũ monachorũ consortio non computentur seiuncti regulæ tamen inseruiunt laxiori, ut inf. de statu regula. ca. quod Dei timorem. In multis autem eorũ condito concordat. ut inf. ne clerici vel monachi. c. ex parte. 20. q. 3. c. prẽsens, inf. ne cle uel mona. c. super sepul. Et conuersi professi, ut 27. q. 1. c. ut lex. Secus est in cõuersis nõ professis qui se & sua non dedicarunt Deo. ut inf. de ptiui. c. cũ & plantare §. de cõ fratribus, & ca. ũt priuilegia. Religiosi † autem largo modo dicũtur, qui in proprijs domibus religiosè viuunt, quanuis non professi, vt 33 q. 5. c. qđ Deo patri. † Tria profiteri dẽt regulares, obediem tiam. castitatis custodiam, abdicationẽ proprietatis; hæc enim sunt substantialia vitæ regularis, nam qui regularis, professionis hominẽ Dei vice supra caput suum cõstituit 19. q 3. c. statuimus. renũciat propriæ voluntati, ut 12. q. 1. c. non dicatis. similiter cũ quis religionem ingreditur, se & sua dedicat Deo vt C. de episc. & cleri. auth. ingressi. 10 q. 3. c. qa ingtedientibus. ca. si qua mulier. & cap. tunc autem, & ideo post ingressum potestatem in corpore & in rebus amittit. In his autem substantialibus dispensari non potest, ut infra de statu regu. c. cum ad monasterium. in fi. † Professio autem nihil

nihil aliud est, q̃ solemnis religionis promissio, in qua promissione hæc tria conueniunt, quæ p̃dixi. Fit promissio in manu prælati, ut inf. eo. c. porrectum. & c. ad apostolicam. Fit & in manu priuati. 15. q. 1. c. vidua. inf. q̃ cleri. vel vo. c. ueniens. & c. insinuante. Probationis tempora sunt diuersa. † nam clericus notus
5 probat & probatur per annum. ut 17. q. 2. c. Cõsaldus. clericus ignotus & laicus notus per biennium, ut 19. q. 3. ca. monasterium. laicus ignotus per triennium. ut 17. q. 2. ca. si quis incognitus. 53. di. c. legem. Hodie autem hæc diuersitas temporum reducitur ad annum, ut inf e. tit. ca. ad apostolicam. c. postulasti. & ca. ex parte. De ætate ingredientium religionem hec seruandum est, ut si post 14. annum quis intrauerit religionẽ, exire non possit. Nec obstat. inf. eod. c. ad no-
6 stram. † Quinq; enim causæ considerantur in illa, propter quas egressi pueri excusantur. Prima, quia impetuosè & sine deliberatione intrauit, ideo ingressus non fuerit obligatorius apud Deũ, qui animũ considerat, & non opus. cor interrogat, & non manum, ut 14. q. 5. c. si quid inueniſti. 15. q. 6. c. 1. Licet sit argu. contra 17. q. 4. c. sunt qui opes. Secunda, quia intellectus. Tertia, quia sine probatione habitum suscepit. Quarta, quia prope pueritiam intrauit. Quinta, quia. inf. triduum exiuit. Si uero minor quatuordecim annis intrauerit, poterit egredi cũ uenerit ad 15. annũ. ut 20. q. 1. c. illud. Hug. autem dicebat, discretũ ingredientem religionem obligari, etiã ante. 14. annũ; quia sicut ante annos illos potest quis obligari diabolo, ita &
7 Deo, ut inf. de delic. pue. c. pueris. † Sed quid si filius a parentibus sit obligatus? Respondeo, si fuerit in annis discretionis, & non contradicat, exire nõ potest. ut inf. eo. ca cũ virũ. Si ante annos illos, adhuc exire non potest, ut inf. eo. tit. ca. significatum. Sed ueniens ad. 16. annum inquiretur, & tunc si ratum habet quod factum est, non exibit, ut in prædictis decreta. Si autem dissentiat, potest exire, ut 20. q. 2. c. illud. & inf. eo. c. cum simus. Nec obst. his 20. q. 2. ca. monachum, ubi dicitur, monachũ autem paterna oblatio aut propria facit deuotio. Nam illud intelligo. Monachum facit paterna oblatio occasionaliter. ut cum filius paternæ oblationis ex debito honestatis non necessitatis obtemperans, cum p̃t contradicere, non reclamat. Vel paterna oblatio facit monachum, ut cum filius habẽs discretionis annos oblatus à parentibus non contradicit, tunc uerè facit monachũ, secus si cõtradicat, vt 20. q. 3. ca. p̃sens. Vel tertio modo paterna oblatio facit monachũ, ut si filius. inf. discretionis annos oblatus fuerit, ante discretam ętatem exire non possit, ut superius dictum est. & secundum hoc intelligenda sunt omnia capitula 20 q.
8 1. usque ad ca. cum ergo. † Anni uero discretionis sunt anni ad uotum emittendum, & matrimonium contrahendum, qui sunt. 12. in muliere. & 14. in masculo, ut 20. q. 1. ca. 1. & 2. q. 2. ca. 1. & 2. Illa enim ætas soluit ius patriæ potestatis per ingressum religionis. † Filium
9 autem. inf. annos discretionis per se ingredientem reuocat pater, reuocat tutor, ut 20. q. 2. ca. si puella usque ad annum. ut inf. eod. tit. ca. si quis ante, ut in prædicto cap. si puella. Quod intelligo verum esse, nisi monasterium fit ualde remotum, ut per tantum temporis ad illud peruenire nõ possit, quia tunc maius indulgetur tempus arg. 12. q. 2. ca. si
10 quis incognitus. † Sed quæritur a quo tempore currat annus iste? Videtur q̃ à tempore scientiæ, ut ar. 2. q. 7. c. biduũ vel a tempore amonitionis, ut ar. sup. de concess. præb. c. qm̃ diuersitatem. Vel dicemus illud tempus esse continuum, ita vt cedat ignoranti. vt ff. de his qui no. infa. l. genero. Credo q̃ annus iste incipiat cedere à tempore scientiæ. ar. 27.
11 q. 2. c. si quis incognitus. † Non professus compellitur profiteri, qui monasterii ingrediens per annum gestauit habitum monachalẽ, ut inf. eo. c. ex parte. Item ingressus religionem non profes-

sus ad

sus ad priorem statum redire nō potest, si tēpore ingressus euidenter in eo signa appareant, qđ obsolutè voluerit vitam mutare. vt inf. eo. c. statuimus. Intelligo autem hæc signa apparere, si is qui ingreditur, testamentum facit, & transfert omnia bona sua in hæredes & legatarios, vel distribuit omnia bona sua ecclesijs, & pauperibus erogauit omnia bona sua. Item si in monasterio distinctus sit habitus nouiciorū ab habitu ꝓfessorum, & ingrediens hoc sciēs assumpsit habitū ꝓfessorū, similiter ad priorem statum redire nō potest, vt in prædicta decre. statuimus. Additur & quartus casus. s. cum is qui ingreditur, proponit absolute vitā mutare & sic de hoc non appareant euidētia signa. vt inf. eo. c. consulti sumus. Vel posset suppleri in eo qđ de signis additur in decre. statui-
12 mus. † Sed quæritur, quid si ingressus, cui egredi de iure cōpetit religionem assumptam, sed reingredi cōpellitur laxio rē, nūquid si post egressum assumptæ, & ante regressum assumendæ, contrahat matrimoniū, tenet? Et videtur ꝙ sic. nā habitus solus, quē assumpsit, nō solenni zauit votū. ut inf. eo. c. porrectum. & simplex uotū nō dirimit matrimonium vt inf. q cle. vel. vo. c. consuluit. & c. rursus. 27. di. ca. 1 & 2. § hinc. distinguendū est. Puto tn contrarium, ꝙ si habitus solus non solennizat quantū ad religionē assumptā, solennizat tamē in geenre quātum ad religionē quam generaliter consentit intendens absolutè vitā mutare, cum habitum assumpsit. Et si obijcias, est monachus, cuius ergo monasterij? Respondeo, hæc obiectio non procedit, nam pōt quis esse professus in propria domo pōt quis esse et monachus, nullius tamē monasterij. vt 33. q. 5. ca. quod Deo. 27. qō. 1. c. de uiduis & C. de epis. &
13 cle. l. raptores. Quæritur in quo † habitu debeat quis probari, & probare. Et videtur, ꝙ in seculari. vt inf. eo tit. super eo 53. di. c. legem. 54. di. c. multos. & arg. 17. q. 2 ca. si quis incognitus. Lau. dixit, ꝙ in monachali habitu est probandus. ar. in ꝑdicta decre. super eod. &. 19. q. 3. c. in monasterijs. alias nō posset probare austeritatem regulæ monachalis, cum magna pars austeritatis in habitu consistat. Solutio in hmōi puto standum consuetudini & statutis monasteriorū, magis q̄ iuri scripto. Sed ſm iura moderna habitus probationis religiosus esse debet. Vnde in quibusdam locis distinguitur habitus nouiciorum ad habitu professorum, vterq; tn est religiosus; sed si non distinguatur, nihilominus ad aliquam differentiam denotandū benedictēdæ, sunt vestes professorum, vt inf. eod. tit. ca. statuimus. in fi. Sed obijcitur. habitus non facit monacū. vt inf. eo. ca. porrectū sup. de transac. ca. ex transmissa. inf. qui cle. vel vo. c. cōsuluit. inf. e. tit. c. vt clerici. Quædam tn iura uelle euidētur, ꝙ habitus faciat monachū. ut inf. eo. tit. c. uidua. 27. dist. ca. quod interrogasti. Ad hoc dico, ꝙ alia est professio uera & expressa, alia præsumpta & occulta. Vera est & expressa quæ fit uerbis. ut 20. q. 1. c. uidua. infra tit. proximo. ca. dudum. Præsumpta & occulta, ut inf. eo. ca. statuimus. Priora igitur iura sic determinanda sunt, habitus non facit monacum professione uera & expressa. Posteriora uerò quæ dicunt, ꝙ habitus facit monachū, sic intelligenda sunt, uerū
14 est professione præsumpta. † Oritur aūt professionis præsumptio ex nimia mora in monasterio, vel ex mora per annū, vel per euidentia signa, uel per assumptionē habitus professorū, ut 27. q. 1. c uidua infra eod. tit. c. uidua. 27. dist. c. quod interrogasti. infra eo. c. ex parte.
15 & c. statuimus. † Sed quæritur, quot modis solennizatur votū? Et certe tribus: Per professionē verā & expressam, præsumptā & occultā, ut superius dictū est. Itē per ordinis susceptionē solennizatur votū cōtinentiæ. ut 28. di. c. diaconi. & 84. di. c. cū in ꝓtorio. Itē & per habitus susceptionē, ut inf. tit. prox. c. ex parte. infra qui cle. vel vouē. c. insinuate. 27. q. 1. c. 1. Sed in hoc ul. mēbro iura illa obuiare videnť, quæ superius allegauī, &

quæ

quæ dicunt, ꝙ habitus non facit monachum. Ad quæ responderi potest iura illa locum hñt, cum habitum non præcedit votũ, secus si uotũ p̄cedat & habitus
16 subsequat̃, vt dictũ est. † In summa notãdũ est, ꝙ licitũ est religiosis ad arctiorẽ vitã ꝑ religionẽ se trãsferre, petita à p̄latis licẽtia, q̃uis nõ obtẽta, vt inf. e. c. licet quibusdã. Et si necẽt petita trãseat quis ad maiorẽ religionẽ, vr̃ ꝙ valeat transitus, ut inf. eo. c. sane. Quidã tñ dicũt illã de permissione loqui, ex eo ꝙ dicit permittas. Vbi ãt eps vult ad religionẽ transire, nõ sufficit licẽtia petita, sed reqsita & obtẽta, vt in decre. licet, & hoc siue sit cõsecratus, siue nõ, vt sup. de trãsla. præla. c. inter corporalia. Et est rõ, nimia utilitas q̃ ꝓuenire põt ex officio pastorali, vt sup. de renũc. c. nisi cũ pridẽ, §. ulti. Si eo mõ militetur, quo noster iubet imperator, vt 40. di. c. ante oĩa. Itẽ cũ quis leuitatis cã trãsit ẽt ad maiorẽ, nõ sufficit licẽtia petita, vt 19 q 3. c. statuimus. De fugitiuis ãt reqrẽdis, cõicãdis, uel retrudẽdis seruat̃ ꝙ legit̃ ĩf. e. ti. c. ne religiosi.

SVMMARIVM.

1 *Conigum alter, an ante consumatum matrimonium altero inuito, possit ad religionem transire.*

2 *Monsterium intrare an possit alter coniugum post copulã carnalẽ altero inuito.*

3 *Matrimonium cõtractũ per reuocatũ à religione, post mortẽ reuocantis an ualeat.*

4 *Alter cõiugum qui altero absente & ignorante religionem intrauit, & in ea professus fuit reuocatns, an mortuo reuocãt teneat̃ resumemere religionẽ dimissam.*

5 *Coniugatus qui cõsentiẽte uxore ingressus est monasterium, et postea ad uxorẽ eductus, an mortua uxore reitrare teneatur.*

6 *Vxor illius, qui ea inuita & ignorante religionem intrauit, an similiter eo inuito monasterium intrare possit.*

7 *Vxor adulteri an eo inuito possit intrare religionem.*

8 *Adulter an possit intrare religionem innocente inuito.*

9 *Coniugem vnum simpliciter consentire an sufficiat, vt alter ad religionem trãseat, vel necesse sit remanere in seculo & uitam mutare.*

De Connersione coniugatorum. Rab.

SVPERIVS dictum est in genere de transeuntibus ad religionem, hic autem tractatur in specie de transitu cõiugatorum. Videndũ est igitur, quando alter cõiugum altero inuito possit religionẽ intrare, ut inf. eo. tit. c. 2. vel ad sacros ordines promoueri. Itẽ an sufficiat alterum ex cõiugib. simpliciter consentire, vt alter ad religionẽ transeat, vel oporteat illũ qui remanet vitam mutare. Et qd iuris sit, si alter trãseat altero inui
1 to. Est igitur sciẽdũ. † ꝙ ante cõsummatum matrimoniũ põt alter cõiugũ altero inuito ad religionẽ trãsire inf. e. c. 2. & c. ex publico. ita ut inf. duorũ mẽsiũ spaciũ alterũ faciat, vel religionẽ assumat, vel ad coniugẽ reuertatur. Sane qđ dñs in euangelio dicit, non licere uiro nisi ob cãm fornicationis vxorẽ suã dimittere, intelligendũ est ẽm interpretationẽ sacri eloquij, de his quorũ est matrimoniũ carnali copũla consumatũ, ut in d. c. ex publico, in fine. Sed si alter istorũ vellet inuito altero in domo propria remanere quasi propositum castitatis in seculo seruatur⁹, nihilomin⁹ cõsumãdũ est matrimoniũ iã cõtractũ; nisi voto se astrixerit ad obseruãtiã regularẽ, in quo casu cõpelli p̄t vt relicto seculo religionis ꝓpositũ exequat̃, vt inf. eo. c. ex par-
2 te, in fine. † Post cõsumatũ aũt matrimoniũ non licet alteri coniugum altero in seculo remanẽte religionem assumere; & si is, qui remanet hoc permittat, nisi esset senex & de cõtinentia non suspectus, ut inf. eo. c. cum p̄ditus, & c. vxoratus tũc. n. sufficit si is q̃ remanet, cõtinẽtiã promittat, ut ibidẽ, quã ꝑpetuo obseruabit

seruabit etiã altero in religione defuncto; & intãtũ, vt si post mortẽ ingressi is, qui remãsit & cõtinẽtiã promisit, contrahat matrimoniũ, non teneat, & hoc ad similitudinẽ cõiugis illius, q̃ pmittẽte vxore & continẽtiã ꝓmittẽte ordinatur. vt 33. di. c. seriatim & 28. dist. ca. qa sunt culpæ. nã uotũ uxoris, quod intelligo simpliciter fieri in promissione cõtinentiæ, solẽnizatur in ordinatione uel professione mariti. uir. n. & uxor sibi cõmunicant actiones. ut 30. q. 4. c. si qs uiuis. Si uerò alter coniugũ ingrediatur religionẽ altero inuito, nõ ualet ingressus, & is, qui remanserit, poterit reuocare ingressum, reuocatus autẽ uiuo reuocãte ñ exigit debitũ, sed reddet exactus potuit. n. ꝓmittere id qđ in ipsius erat ptãte, scilicet nõ exigere. Non reddere aũt nõ potuit promittere; qm̃ hoc non erat in eius, sed in mulieris ptãte. Vnde apostolus. Vir non habet ptãtem sui corporis, sed mulier. vt ĩf. e. c. qdã intra
3 uit. 27. q. 2. c. sunt qui. † Sed quæritur, an si post mortẽ reuocantis, contrahat reuocatus matrimoniũ, valeat, vel non? 6
Et puto matrimoniũ tenere, qa is quis intrauit potuit simpliciter vouere, & se in eo qđ in ipso est obligare, vt superius dictum est. Sed votũ illud solennizare nequit iuita vxore, nã solẽnitas uoti tollit utrũque. s. ptãtem exigendi & reddendi debitũ. con ugale, solennizatio enim 7
uoti si rite fiat, cõtinẽtiã ppetuam induc it, q̃ est essentiale ꝓfessionis, ut inf. đ sta tu mo. ca. cũ ad monasteriũ in fin. Item
4 quid † si alter coniugum altero absente & ignorãte religionẽ assumat, & ꝓfitea tur in ea, demũ ab altero reuocetur, nũ quid reuocatus mortuo reuocãte teneat resumere religionẽ dimissam? Rñdeo, consultius est ei, & congruentius ad salutem, vt ad monasterium redeat, ubi bona ductus intentione professionẽ fecit, & habitũ religionis accepit. Si vero ad hoc induci non poterit, ipsum inuitum credimus nõ cogẽdũ, ut inf. eo. c. placet.
5 † Sed si alter coniugam altero sciente & consentiente, cuius cõsensus non sufficit etiã si cõtinentiã promittat, sed requirit vt & ipse similiter conuertat, vt 23. q. 5. c. qui vxorẽ, monasteriũ ingrediatur, & demũ ad uxorẽ de monasterio reducat, nunquid mortua vxore reintrare tenet? Respondeo sic, ẽt si post mortem primæ aliã duxit, nã & tũc per excõmunicationẽ cõpellitur, ut muliere dimissa ad suũ monasteriũ reuertatur sub regulari habitu de cætero dño seruiturus, ut inf. eo. c ex parte. Et est rõ diuersitatis inter illã decre. placet, & aliã ex parte abbatis, quia in illa placet, is qui intrauit, non habuit cõsensum coniugis, & iõ simplex votũ nõ potuit solẽnizare altero ignorãte uel inuito, vt superius dictum est. Sed in illa ex parte is, qui intrauit, habuit cõsensum uxoris; vnde ingressui mariti nõ insuit alius defectus, nisi suspicio de incontinẽtia uxoris, q̃ ꝑ mortẽ ipsius aboletur. vñ mortua uxore religio uiri inuenitur ex omni parte sussulta, & quia professio interuenit, nec defuit consensus uxoris, & suspicio in cõtinẽtiæ cessat, & ppea cõpellit reintrare, ut dictum est.
6 † Sed nunquid uxor illius, qui intrauit ea inuita uel ignorante, poterit intrare eo similiter inuito? In hoc distinguo. Refert an maritus sit de monasterio eductus & recõciliatus uxori. Et tunc eo uiuẽte & inuito non ꝑt intrare. An non sit eductus, & tũc ꝑt uxor intrare iuito marito, ut 27. q. 2. c. Agathosa. † Item qd si maritus adulteriũ commisit, nunquid liceat uxori eo inuito intrare religionẽ? Rñdeo sic, si fuerit per snĩam separata q. 6. c. multorum & 33. q. 2. c. seculares, qa post snĩam nõ posset de monasterio reuocari, argu. ad hoc optimũ, inf. eo. c. ul. ubi alter cõiugũ religionẽ ingressus nõ reuocat ab altero q̃ spũaliter fuerit fornicatus, cũ iã snĩa diuortij lata est inter eos. Sed ante snĩam non posset irreuocabiliter intrare, quia si fornicator peteret restitutionem ingressi, indulgeretur eidẽ, nec obstaret fornicationis obiectus, vt supra de restitu. spol. c. item cum quia arg. C. de dona. inter uirum & uxorem. l. si maritus. Non obstat his.

27. q. 2.

27.q.2.c. Agathosa. vbi nō reuocetur ingressus a fornicatione, nam illud intelligo, cum sententia diuortii lata est. Vel loquitur canon ille cum adulter agit cōtra ingressum petitorio, secus si agat restitutorio, sicut dictū est. Adducunt quidā & alium casum, in quo licet alteri cōiugum altero inuito religionē intrare, s. cum alter notoriè fornicatur, ut inf. de diuor. c. significasti. Sed decr. illā intelligo, cum spoliatus post spoliationē adulterium cōmittit, & sic petitioni restitutionis, quæ sibi iam cōpetit, præiudiciū parat. præcedens autem adulterium nō ei obstaret, vt dictum est; & sic intelligo
8 inf. eo. c. constitutus. Sed q̄ro, † an adulter intrare posset religionē innocēte inuito? Rn̄deo non. Pœna. n. quam ex adulterio meretur, hanc immunitatem non inducit, ut a nexu cōiugis liberetur, ut ff. de interdic. & rele. l. relegatorū, §. ult. nec ex delicto debet cōsequi actionē, vt ff. de fur. l. itaq; fullo, & supra de suetud. c. ex parte. Item quid si sententia diuortii lata esset, nunquid adulter intrarē posset innocente inuito? Rn̄deo non, quia innocēs posset adulterium inuitū sibi reconciliare si uelet, vt 32.q.1.c. non erit & c. qđ autē in Auth. vt nulli iud. §. manifesta. colla. 9. & signatur illa auth. C. de adulteris, & incipit, sed hodie. Et q̄ dicta sunt supra de religione assumenda ab vno coniugum altero inuito, iisdem in casib. idem puto in sacris ordinib. re
9 cipientis. Nunc videamus, an † sufficiat alterū ex coniugib. simpliciter cōsentiē, vt alter ad religionē trāseat, vel necesse sit ipsum qui remanet in seculo, vitā mutare. Et in hoc dicit Hugo q̄ uno intrante monasteriū & profitente de consensu alterius, is qui remanet intelligitur profiteri, & ammodo contrahere non p̄t, ut 28. di. c. q̄a sunt culpæ. 32. di. c. seriatim & 33.q.5.c.q̄ uxorē 27. q.2.c. agathosa. Sed obstat ei inf. de eo qui duxit in mat. quā pol. per adult. c. ex literarum. Posset tn̄ ad illam Hug. respondere, q̄ ibi non habetur, q̄ interuenerit consensus eius qui remansit. Alii dicunt, q̄ si alter coniugū permittat alterū intrare & simpliciter permittat, nec tenetur intrare, nec continetur in seculo remanere nisi esset iuuenis & suspectus. Puto aūt uiam mediam eligēdam, vt cōiunx qui permiserit alterum intrare, si suspectus est is qui permiserit, cōpellatur intrare & profiteri. Si uerò non est suspectus, continentia promissa poterit in seculo remanere, vt inf. eo. c. cum sis præditus, & c. uxoratus. Et secundum hoc intelligo primam decretalem huius ti. Nec ob. his, inf. eo. tit. c. veniens, vbi vir intrauit vxore permittente iuuene & suspecta, nec cogitur ipsa intrare. Sed hoc ideo, quia licentia illa fuit per fraudem elicita, & p captionē extorta, vt ex illa litera colligitur manifestè. Et si hoc est verum, quare nō fuit maritus de monasterio reuocatus? Rn̄deo propter fornicationē uxoris post ingressum mariti, cōmissam, vt ibi patet, aliàs licuisset ei reuocare maritū, vt 33. q.5.c. notificari. In eo aūt quod dixi sup. q̄ si maritus intret religionē p̄mittente vxore & profitetur, q̄ uxor intelligitur uouere & uotū suū solēnizare solēnizante marito; quia uir & uxor sibi cōicant actiones. Adiiciebat Io. & cauta est adiectio, si mulier hoc sciret, & intelligeret hunc esse effectū suæ permissionis. Tunc n. post mortē viri cōtrahere non posset, nec cōtractū teneret. Cæterum si mulier simplex & iuris ignara hoc nō intelligeret, neq; sciret nec intenderet sic se ad petuā cōtinētiā obligare, q̄uis votū simplex qđ intelligit emisisse p̄mittēdo maritū intrare, ppetuo dēat obseruare, & sic ēt post uiri obitū cōtinere, si tn̄ cōtraxit m̄riū, tenet arg. ad p̄missa if. e. c. ueniēs.

SVMMARIVM.

1 *Coniugum alter infidelium si conuertitur ad fidem, vel vnus ex coniugatis fidelium, in hæresim labitur, an eorum matrimonium dissoluatur.*

2 *Sacramentum fidei & baptismi primum est, eo fundamentum ac ianua omnium sacramentorum.*

Diffe-

3 *Differentia inter fornicationem carnalē & spiritualem.*

4 *Vnus ex duobus fidelibus coniugibus si labatur in hæresim, & demum ad fidem reuertitur, is qui ad fidem remansit, compellitur ei volenti cohabitare.*

5 *Diuortio facto apud quem filij remanere debeant.*

De Conuersione infidelium. Rub.

IN superiori rubrica tractatum est de conuersione coniugatorum ad religionem, hic autem tractatur de conuersione infidelium ad fidem. Est ergo videndum quid iuris sit, si alter coniugatorum infideliū conuertatur ad fidem, & è conuerso, si vnus ex coniugatis fideliū
1 labatur in gentilitatis errorē. † Sic itaq; in hac materia distinguendū. Quia si matrimonium contrahatur inter duos fideles, matrimonium ratum est, ideſt indissolubile nisi morte quo ad substantiam matrimonij. Nam etsi diuortium intercedat, non abolet cōfœderatio nuptialis. vt 32. q.7. c. licitè & c. interueniente. Si ergo alter illorum labatur in hæresim, potest alter qui remansit in fide, agere ad diuortium propter fornicationē spiritualē, & tunc sententia necessaria est, quæ separet quo ad tori cohabitationē & mutuam seruitutem vinculo matrimo
2 nij perdurante. † Et est ratio, quia sacramentum fidei, quod semel admissum, nunquā amittitur & ratū efficit coniugij sacrameutum, ut ipsum in coniugibus illo durante perduret. ut inf. de diuor. ca. quanto, sacramentum. n. fidei & baptismi primū est & quasi fundamentū & ianua omniū sacramentorū. ut 32. distin. c. ad hoc. §. porro. in fi. inf. de presby. non bap. mi. c. veniens. vnde posito fundamēto, quod semel positum non amittitur, ut dictum est, & probatur in eadem decre. quanto. & de conse. dist. 4. c. ostenditur. superædificatio aliorum sacramentorū firma est. Sed si illud fundamentū nō sit positū, aliorū sacramentorū superædificatio ualida nō cōsistit. Et in casu præmisso cū diuertitur, non habet locū illa consideratio, an velit lapsus cohabitare uel non. Vnde mirabiliter & enormiter errauit Vincen. in hoc quia ipse in glo. suis, quas scripsit super illa decre. supra ti. prox. c. mulier hæc. considerasse uidetur, ꝙ in hoc casu, quē præmisi, locū nō hēt in alio, ut iam dicā. Vbi verò matrimonium cōtrahitur inter duos infideles, & unus ad fidem conuertitur, monet apostolus fidelē ut cohabitet infideli. Iō autem monet, quia hoc pōt esse multorum occasio lucrandorum, ut fideles cōiuges in relinquendis infidelibus pmissa licentia non utantur, ut 28. q.1. c. iā nunc sed si infidelis nolit cohabitare fideli, uel uelit sed cū blasphemia saluatoris, uel ut trahat fidelē ad mortale pactum, in his casibus sine iudicio & præter sniam soluitur uinculum matrimonij. Contumelia enim creatoris soluit ius matrimonij, ut in illa decr. quāto. Ideo aūt soluitur, quia cū cōtractum fuit hoc mrimoniū, nō inuenit fidei firmitatē, super qua stabiliri possit coniugij sacrm. Et hæc eadē ratio est, quare in diuortiis superioris matrimonij requiratur sententia, nō aūt in hoc matrimonio dissoluendo. Item nota quòd in casu primo post diuortiū separatus altero uiuente nō cōtrahit, in secundo contrahit, & ideo fidelis ut hic licēter & libere faciat, testes adhibeat; cum in fidelis renuit cohabitare, vel cū cohabitans blasphemat, uel trahit ad mortale peccatū, ut de his uel eorū aliquo fid sfiat.
3 Itē nota. dr̄iam inter fornicationē carnalē, & spiritualē, quia pp vnicā fornicationē carnalem pōt maritus diuertere ab uxore, vt 32 q. 1. c. dicit. & c. inconiugio. & inf. de diuor. c gaudemus. in fi. Sed propter vnicā spiritualē non, nisi p-seuetetur in ea. vt 28. q. 1. c. nō solū. In alio aūt conuenientia est inter utranq. fornicationem. Sicut. n. maritus vxorē fornicantem carnaliter excludere à sua cohabitatione tenet, ut 32 q. 1. c. si quis uxorē. sic & fornicantem spiritua-

liter si in hoc perseueret, vt 28.q.1.c. nō solum. Sed cum inter duos iudæos contrahitur matrimonium, & alter ad fidē conuertitur, quāuis is qui remansit in iudaismo habitare cōsentiat, & sine blasphemia vel contumelia creatoris, fidelis tñ ei cohabitare nō pōt, vt 28.q 1.ca. iudæi. Et est ratio, quia iudæi habent leges & prophetas & domestici sunt fidei nostræ. Et ideo timetur, ne iudæis Christianum subuertat. In summa notandum est. †ꝙ si unus ex duobus fidelibus 4
coniugibus labatur in hæresim, & demū reuertatur ad fidem, is qui in fide remā sit, compellit ei volenti cohabitare, nisi ante cōuersionē fuissent per sententiam separati, ut inf. de diuor. ca. de illa. hodie tñ vī correcta illa distinctio. infra de diuor. c. quanto. in fi. vbi vī ꝙ indistincte
5 cohabitare cogatur. Diuortio † autem facto si quæratur apud quem filii debeāt remanere. Dicendum est, quòd ſm vetera iura infantes vsq; ad triennium apud matrem sunt alendi, nam usque ad tempus illud magis indigent lacte, quā esca. Post triennium vero apud patrem vt C. de patria po. l. nec filium. eo saluo ꝙ si iudex decerneret etiam tales apud ma- 1
trem nutriēdos, ipse æstimabit an apud patrem vel apud matrem filii nutrianť, vt C. de diuor. l. una. Sed ture authentico rum aliud consideratur, an pater dederit causam diuortio, vel mater; vt si pater, tunc filii alantur apud matrem expensis patris; si mī, filii nutriātur apud patrem expensis matris, ut in Auth ut liceita. & auiæ. §. illud quoq; & signatur, C. de diuor. fac. & incipit. si præstiterit. & 2
hoc idem consideratur inf. eo. ca. ex literis. Et alia duo, patria potestas, & fauor fidei Christianæ, vt ibi colligitur, & 28.q. 1.c. iudæi. Patre uero defuncto præses determinet, ubi pupilli debeant educari, vt C. ubi pu. debe. edu. l. 1. & 2.

SVMMARIVM.

1 *Votum quid sit.*
Votorum species quot sunt.
3 *Votum voluntarium subdistinguitur.*
4 *Votum simplex impedit matrimonium cō trahendum, & dirimit iam contractum.*
Votum frangens an peccet, & supra nu. 3.
5 *Vouere quis possit.*
6 *Votum quod quis ante monachatum emisit, an possit per abbatem reuocari.*
7 *Vota omnia an possint redimi & commutari. & nu. 9.*
8 *Anima prætiosior est cunctis rebus.*
10 *Dispensare quis possit super voto.*
11 *A voto quot modis discedi possit.*
12 *Vouens an possit differre uotum exequi.*

De Voto & voti redemptione. Rub.

DICTVM est supra de transitu ad religionem. Sed quia postquam transitur ad religionem, uotum emittitur, vel prius emissum solennizatur. Iō subsequenter tractatur hic de uoto & uoti redemptione. Videamus igitur quid sit uotum. Quot sint species uotorum Qui uouere possunt. In quibus casibus, & qualiter possit redimi. Et qualiter possit a uoto discedi. Et an in uotis ualeat dispensari. Et per quem. Votum † est alicuiꝰ boni cū deliberatione Deo facta pollicitatio. Alicuius boni, ideo dixi; quia si de malo quis voueat, non obligatur, quia in malis ꝓmissis rescindi de finem, in turpi uoto mutata decretum, vt 22.q.4.c. in malis. Cum deliberatione ideo adieci, quia uotū quod & facili tate animi magis, q̄ ex arbitrio discretionis emittitur, non est usque quaque obligatorium, ut inf. e. c. venientis, sup. de reg. c. ad nīam. † Votorū duæ sunt ſpēs, necessitatis, & uoluntatis. Vota necessitatis sunt illa, quæ quis necessario in baptismo promittit, ut ab renunciare dyabolo, & pompis eius, tenere fidem, seruare decolagum. de cōse. di. 4. ca. prima. Vnde cum homo peccat post baptismū, dupliciter reus est; & quia peccat in eo qđ committit, & quia uotum præuaricatur; non tñ tāquam pro duob. mortalib. peccatis pœnitentia inducetur, sed tam quam pro una circumstantia trāsgressionis

nis grauato. Vota uoluntatis sunt illa, quæ quis uoluntariè emittit super his, ad quę ante uotum non tenetur, sed post votum sic, vt sunt uota contientiæ, abstinentiæ, peregrinationis, & similium. Et de his dicitur. vouete & reddite domino Deo uestro, vt primum ad consilium, secũdum ad imperium referatur, ut inf. e. c. magnæ. Et de utraque specie 7
vororum dicit Aug. Sunt quædam, quæ etiam non uouentes debemus, quædam etiam quę nisi vouerimus, nõ debemus; sed postquam ea Deo promittimus, necessario Deo reddere astringimur, ut 17. q. 1. c. 1. Et autem sunt in nostris ossiciis grauiora, quæ cum liceret nobis nõ impendere, tamen causa dilectionis im
3 pendimus, ut 28. q. 1. c. Idolatria † Votum voluntarium subdistinguitur; quia aliud simplex, aliud solenne. Simplex est omne illud, cui nulla solẽnitas adhibetur. Solum autem continentię uotum solennizatur. Sed quot modis solennizatur votum, notaui supra de regul. §. sed quare. Tu autem scias, q̃ quantum ad Deum non minus obligat simplex uerum, quàm solenne. Nam ex sui natu 6
ra eandem obseruantiam habet, utrũq; in perpetuum est seruandum, vtriusque fractio inducit mortale, utrunque prohi 7
bet contrarium actum. Sed quia ecclesia considerat circunstantias, ut 40. dist. c. homo Christianus, & de pœ. di. 5 ca. 1. & solennitates uerborum attẽdit, ut inf. qui cleri. vel vo. c. rursus. 22. q 5. c. iuramẽtum huius. Idcirco diuersum statum
4 in vtroque, vt simplex impediat matrimonium contrahendum, solenne dirimat iam contractum, ut in prædicta decreta. rursus 27. di. per totum. 27. q. 1. per totum. Item maiorem pœnam statuitur in fractione solennis, quam simplicis, ut 27. dist. c. si uir. & 27. q. 1 c. uirginibus, & cap. deuotum. Et ex hoc satis apparet grauius delinqui in fractione solennis, quàm simplicis voti. Quis enim dubitet, sceleratius esse commissum, quod grauius vindicatur, vt 24 q. 1. c. non asseramus. Et hæc omnia quæ dico in uoto simplici & solenni, locum habent in promisso simplici & iuramento ut 22. q 5. ca. iuramenti. Et est ratio quare magis peccatur in fractione solennis, quam simplicis; quia qui frãgit solenne, peccat in Deum, offendit constitutionẽ ecclesiæ, & homines conscios scanpalizat, quod in simplici nõ contin
git. † Potest uouere quilibet, quia illud consilium uouere &c. cõe est omnibus. qui enim uouet opera pietatis, spiritu dei ducitur, & ideo nõ est sub lege; vbi enim spiritus Dei, ibi libertas, ut 19. q. 1 c. duæ. sup. de reg. ca. licet. Excipiunt quędam personæ, quæ sine cõsensu aliorum religionem uouere non possunt, ut eẽus sine licentia papæ, ut in d. c. licet. & inf. eo. ti c. magnæ. Impubes sine patris uel tutoris auctoritate, ut 20. q. 1. cap. 1. & 2. Et seruus absq; domini voluntate, ut 17. q. 2. ca. si quis incognitus. Vxor sine licẽtia viri, ut sup. de cõuersione cõiugatorum per totum. Sed nec monacho licet uouere sine licentia abbatis, ut 20. q. 4 c monachis. Quod intelligo in voto abstinentiæ, p quod alij fratres scandalizarentur. Sed nunquid † votum, 6
quod quis ante monachatum amiserit, potest abbas reuocare? Videtur q̃ sic. ar 33. q. 5. ca. noluit. † Omnia uota vo- 7
luntatis redimi possunt, & commutari auctoritate superioris. ex cuius arbitrio dependebit considerare qualitatẽ personæ, & causam ommutationis, ut ex hoc colligat, an recompensatio melior sit, & Deo magis accepta, ut inf. eo. cap. 1. Præter uotum continentiæ, in quo dispensari non potest, ut inf. de statu reg. c. ad monasterium. in fi. Quod ideo contingit, quia vix posset aliquid inuentri, in quo deberet castitas commutati. ar. 32. q. 1 c. nuptiæ. 33. q. 5. cap. tunc saluabitur. Et castitas sola est, quæ potest cum fiducia Deo animas præsentare. ut in Auth de leno. §. sancti ssimus. colla. 2. Nullam autem cõmutationem
8 potest homo dare pro anima sua. † cum anima sit præciosior omnibus rebus, vt 24. q. 3. c. si habes. Ideo autem dixi uota

voluntatis commutari non posſũt, quæ in baptiſmo promittũtur. Hoc enim eſſet diſpenſare contra Deũ, uel contra fidẽ, quod non licet, ut 25.q.1.c.ſunt quidã 15.diſt.c.ſicut. 11.q.3.ca. qui reſiſtit.

9 †Sed uota voluntatis, ut dictum eſt, commutari pñt, quia in ueteri lege, in qua non minus obligat præceptũ domini, q̃ hodie uotum obliget in eccleſia, primogenita q̃ domino mandabantur offerri, quædã domino redebãtur ut primogenita leuitarum, quædam redimebantur ut aliarũ tribuũ, quædã cõmutabantur in aliud, ſicut primogenitũ aſini, quod cõmutabatur pro oue, vt inf.e.c.1.& c.ma-

10 gnæ. †Sed nunquid quilibet prælatus poteſt præſtare auctoritatem cõmutationi uoti? Dicunt quidam, q̃ nullus, niſi is cui permittitur hoc à papa ſpecialiter, ut inf.e.ti.c.ex multa. Credo tamen, q̃ cuilibet epiſcopo permiſſa ſit commutatio uoti, ut inf.eo.c.1. Et quod dicit illa decre. ex multa. ſpeciale eſt in voto ultramarino, quod ſtatutum eſt ob fauorem ſubſidii terræ ſanctæ. Sed is, cui uoti illius fuerit diſpenſatio ſpecialiter delegata, in commutatione uoti illius habet attendere ea, quæ continentur inf.eo.c.quod ſuper his.&c. ex mul-

11 ta. †Poteſt uouto diſcedi quatuor modis. Primò ſi auctoritate ſuperioris fuerit commutatum uel dilatũ, ut inf.e.c.1. & c.nõ eſt. Secũdo, cum uouẽs uotũ ſuũ, quod in temporali obſequio cõſiſtit, in perpetuam religionis obſeruãtiam propria auctoritate commutat, vt inf.eo.ti. c.ſripturæ. Et ſic poteſt intelligi quod ſup.de iureiu.c. peruenit. Si tamen quis votum temporale perficeret, & demum ad religionem migraret, tutius uideret, argu.inf.de ſpon.c.commiſſum. Tertio, propter defectum conditionis, ut ſupra de iureiu.c. peruenit.il.2. Secus ſi abſolutè quis uoueat, nulla.n. conditione rũpenda ſunt quæ ſine ulla conditione uouent, ut 32.q ult.c.ult. Quartò propter defectum cauſæ, propter q̃ uouet, ut inf. e.ti.c.magnæ, in fine. Secus tamen eſt in uoto religionis, quod ex falſa cauſa nõ vitiat. ſup.de conuerſi. coniuga.c.ex parte. Et quod dixi a uoto conditionali poſſe recedi, intelligo ſiue conditio ſit ſpecialis, & expꝛſſa, ut inf. de condi. appo.c. uerũ.c.de illis, & c.ſuper eo. & ſup.de teſtitut. ſpolia.c.olim cauſam. ſiue ſit tacita, ſed talis quæ ex ſui natura inſit voto, vt ſi potero, ſi uixero, ſi deus uoluerit, niſi deus aliter reuelauerit, ut probantur hæc 16.q.1.c.in parochia 22.q. 2.c.Beatus. 27.q.1.cap. Beata Maria. In

12 ſumma† notandum eſt, q̃ ſi uouens impediatur exequi uotum in potentia facti, expectandus eſt donec ceſſet impedimentum, ut inf.eo.ti.c. quòd ſuper his, ff.de uaca.mune.l.ultima, inf.de ſenten. excommu.c.de cætero. Nec interim habendus eſt uoti tranſgreſſor. argu.ff. qui ſatiſ.e.l.ul. voti obligatione in ſui robore perdurante, quia difficultatis cauſa ad incõmodũ promiſſionis, nõ ad impedimentum ſtipulationis, pertinet, ut ff. de uer.obl.l.continuus, §.eſt autem.

SVMMARIVM.

1 *Monachi & canonici regulares qualiter debeant viuere.*
2 *Monachi an poſſint præfici eccleſiis parochialibus.*
3 *Monachi tranſeuntes ad prælaturas ſeculares a quibus abſoluantur, & nume.4.*
4 *Monachus, cui commiſſa eſt cura eccleſiæ ſecularis, an abſoluatur ab obedientiæ abbatis.*
5 *Monachi in quo conueniant cum canonicis regularibus, & in quo differant.*
6 *Monachorũ viſitatio qualiter fieri deat.*
7 *Priores per electionem canonicam inſtituti, an poſſint remoueri.*
8 *Epiſcopus de eo, quod monachis refertur, nihil poteſt vendicare.*

De Statu monachorum & canonicorum regularium. Rub.

DICTVM eſt ſupra de conuerſione ad religionem. Sed quia qui conuertuntur, frequẽtius monachi fiũt,

uel

uel canonici regulares. Ideo subijciuntur tractatus de statu monachorũ & ca
1 nonicorum regulariũ. Videndũ † est igitur, qualem vitã debeant ducere monachi & canonici regulares. Item in quo conueniant, & in quo differãt monachi & canonici regulares. Qualem habitum genere debeant. Et quę sint necessaria ad vitam regularem obseruandam. De vita quorundã monachorũ & habitu tractatur. inf. e. c. ad monasterium. Sed quia circa hoc diuersæ inueniuntur obseruãtia, & statuta, magis hoc per institutiones eorum instruitur q̃ per iura. Vt tñ sciamus ꝙ monachi peculium habere non possunt, nisi ab abbate fuerit pro iñcta administratione permissũ. ut inf. eod. ca. 2. in prin. & §. quia uero. Nam & in regula Beati Benedicti p̃cipitur pro uideri, per quorũ manus negocia monasterij procurẽtur, vt inf. ne cleric. vel mona. c. 1. Singuli per villas & oppida non ponantur, vt inf. e. c. 2. inf. de cap. mone.
2 ca. ulti. & pe. † An autem in ecclesiis parochialibus possint p̃fici, & eis animarũ cura committi, dubitari solet. Dicunt enim ꝙ olim ex dispensatione poterat 55. dist. c. priscis. Hodie de iure communi põt, ut 16. q. 1. c. in parochia. ca. cum pro utilitate. c. doctos & c. si monachus. Tertij dicunt, ꝙ nec hodie possunt præfici secularibus & parochialibus ecclesijs sine dispensatione, ut inf. de c. mo. c. 1. Sed in hoc dici potest, ꝙ olim non poterant præfici nisi ex necessitate; ut in prædicto. c. priscis; hodie uero possunt ẽt vtilitatis causa, ut in præalle. ca. cum pro utilitate. Et hoc locum habet in ecclesijs, in quibus plures monachi esse possunt. Secus si ecclesia talis sit, in qua monachũ oporteat solũ esse, ut inf. eod. c. 2. in princ. & inf. eo. c. quod Dei timorem. Puto autem ꝙ episcopi monachos possunt præficere secularibus ecclesijs cum abbatum consensu, vt 63. dist. ca. 1. Et hoc uerũ est in ecclesijs, quæ non spectant ad monachos pleno iure, ut sup. de sup. negli. præla. c. sicut. sup. de p̃ben. c. de monachis. & inf. de priuile. c. cum &

plãtare. §. in ecclesijs 16. q. 1. ca. sane. & ca. statuendũ. In his aũt quæ ad eos pertinent pleno iure, sufficit abbatis cõsensus, ut 16. q. 1. ca. visis. & si sic fuerint instituti, pñt p̃dicare, baptizare, missam ac populum celebrare, & cætera officia sacerdotalia ministrate, ut 16. q. 1. ca. adijcimus illud. §. ecce. in hoc cap. cum omnibus sequentibus. cc. usq; ad. §. his omnibus. Aliter non hñt huius officia. vt 16. q. 1. per totum usq; ad prædictũ.
3 §. ecce in hoc cap. † Et sciendum, ꝙ cum monachi ad prælaturas transeunt secu lares, absoluuntur a quibusdam obseruantijs, ut a ieiunio, silentio, & vigilijs. Et est ratio, quia ut dicit canon, nemo potest ecclesiasticis obsequijs deseruire, & in monastica regula ordinatè persistere, ut districtionẽ monasterij teneat, qui quotidie in monasterio ecclesiastico cogit permanere, ut 16. q. 1. c. nemo. In alijs aũt nõ absoluitur, ut habitu obseruando continentiam, & de proprio
4 non habendo. † Sed nunquid absoluitur ab obedientia abbatis. In hoc distingue. Quia, aut trãsfertur ad ecclesiã ep̃alem, aut ad aliã minorem; si ad ep̃alem, omnino absoluitur a iurisditione & obedietia abbatis, ut 18. q. 1. c. 1. si ad aliam minorẽ, subdistingue; aut illa ecclesia est subiecta abbati suo, aut non. si est subiecta abbati suo quo ad temporalia, tunt eximitur ab obedientia illius quo ad spiritualia, ut 16. q. 2. c. sane. inf. de. c. mona. cap. 1. si uero ecclesia sit subiecta abbati suo in spiritualibus & temporalibus, tũc trãslatus remanet subiectus abbati in omnibus, & seruabit oĩa sicuti prius p̃ter tria, ieiunia, silentiũ, & vigilias, q̃ in ecclesia seculari seruari nõ possunt, vt superius dictũ est. si aũt ecclesia in nullo sit abbati subiecta, tunc monachus trãslatus in nullo tenet abbati, ut 16. q. 1. c. in parochia nec ecclesiã suam reget ẽm officiũ monachale; qa ad quã cunq; ecclesiam veneris, illius consuetudinẽ seruabis, ut 12. di. c. ilia. 41. dist. ca. quisquis. sed nunquid ab esu carnium eximitur à regula monachali? Videtur

q̄ non;quia canon causam infirmitatis tantum excipit in monacho. de conse. dist.5 c. carnem. satis tñ dici posset, q̄ sic ne aliis,cū quibus viuit,hoc scandalū inducatur.vt 41.distinct.ca.quisquis. sed ubi aliis non est scandalum, uel ubi monachus commonachum hēt,cū quo viuit,ut inf.e.ti. c. quod Dei timorē,seruabit regulam quo ad esum † Monachi 5
& canonici regulares conueniunt inter se in his quæ sunt substantialia religionis,vt in abdicatione proprietatis,obedientia,& continentia,ut inf.eod.tit.ca. cum ad monasterium,in fin.12 q. 1. ca. non dicatis,ut inf.eo.ca.super quodam. Et secundum hoc dicit Nicolaus Papa. Non enim putamus,quod absit,religiosos canonicos a sanctorum monachorū cōsortio seiunctos,vt 20.q 3.c. præsens in fi.& inf.eo.titu.c.quod Dei timorem. Item sicut isti,sic nec illi claustrum exire debent,ut inf.ne cle.vel mona.c. non magnopere & c.super specula. Item ut communiter dormiant & vescantur, ut sup.de vita & hone. cleri.c. qm̄ 32. dist. c.præter hæc de conse.distinct.5.cap in omnibus. 12.q.2.c. necessario. Item & in alio,ut inf.eo.ca.in singula. Differunt autem in quibusdam ; quia quod statutum est de monachis ut singuli per uillas oppida non ponant,ut inf.c.2. de ca 7
nonicis regularibus specialiter non cauetur. Item quo ad habitum, & quo ad esum regulæ seruiunt laxiori,ut inf.e.c.
6 quod Dei timorem. † Ad obseruantiam regularem necessarium est, ut in singulis regnis siue prouinciis fiat de triennio in triēnium commune capitulum. Abbatū atq; priorū, abbates proprios non habentiū, qui non consueuerunt capitulum tale exercere,in quo diligēs habeatur tractatus de reformatione ordinis,& obseruātia regulari; & hi, q capitulo p̄sunt,corrigāt & reforment quæ correctionis & reformationis officio nouerint indigere,ut inf.eo.tit. ca.in singulis. Item ut in correctionibus & reformationibus & disciplinis regularib. non appellantur,ut sup.de appella.c.ad nostrā,& c.reprehensibilis.inf. ne cleri. vel mona.c.relatū, sup.de appell. c.cum speciali. Quod intelligo, cum modus correctionis qualitatē peccati nō excedat,vt 23.q.3.c.qui peccant.in fi. Nā nimia asperitatis increpatio nec correctionem recipit,nec salutem,vt 45.di.c. cum beatus.Itē ut mittantur uisitatores per prouincias, qui de statu monasteriorum & obseruantijs regularibus diligenter inquirant, & tam in spiritualib. quā in temporalib. corrigant & reforment quę uiderint corrigēda, monachos corrigi faciant per abbates,nihilominus & ipsi corrigēt quos cōrumaces inueniunt & rebelles. Quod si abbates in hoc fuerint negligētes, p̄clamētur & puniātur in capitulo gñali. Si verò uisitatores aliquem abbatē dignū inuenerint amotione,denuncient episcopo loci. Quòd si episcopus implere neglexerit, uisitatores uel præsidentes capitulo gñali, hoc referant apostolicæ Sedi. Si uero abbas amouendus fuerit exēptus, pōt suspendi ab administratione p̄ visitatores vel p̄sidentes in cap.generali,amotione illius summo pontifici reseruata,ut infra eo.c.ea quę. Et hoc locum habet in monasteriis monialium, quo ad articulos corrigendi,reformandi,suspendendi,& amouendi,vt inf.eo.d.c.ea quæ in fi.† In 7
summa notādum est, q̄ si priores aliqui per electionē canonicā fuerit instituti, sine causa,& sine iuris ordine remoueri nō p̄nt,vt inf.eo.c 2 §. priores, & accedūt ad hoc.5 6.di.c satis peruersum.16. q.vl.c.inuētū.15.q.5 c 2.sup.de iud.c.1. Alij aūt priores, qui non sic eliguntur, sed eos abbates instituūt,& sicut uolūt, de facili remouētur,vt inf.de simo. ca p tuas,in fi. In primis cōfirmari p̄nt priorat⁹,ut sup.de p̄bē.In posteriorib.nō,ut inf.e.ti.c.cū ad monasteriū,§.in refectorio,ī fi.sup.de cōfir.uti.vel inuti.c. ad nostrā & c.porrectū. † Itē notandum,q̄ de 8
oblationibus quotidianis,de his quæ cōferūtur in uita cōferentium,ecclesia cathedralis non habebit aliquam portionē,ut inf.e.c.1.& 16.q.1.c.cū pro utilita

te. Cæterũ si mortis vel sepultura causa aliquid monasterio cõferatur maior ecclesia habebit portionẽ canonicã. vt sup. de sepul. c. de his. c. relatũ, & sup. de test. c. reqsisti. Itẽ nec cathedrati cũ soluũt monachi. vt 10. q. 3. c. inter. cætera. nisi hoc a fundatione ecclesię cõueniſſet vt 18. q. 2. ca Eleutherius. Et quo ad hæc monasteria dñr nõ subesse legi diœcesanę & 18. q. 2. c. q̃ sit sup. de offi. ord. c. dilectus. Capellę tñ monachorũ subsũt, sup. de offi. ord. c. cõquerente. sup. de præb. e. de monachis. Nec obst. canon ille. 10. q. 3. c. inter cętera, vbi dicit monasteriorũ basilicis ab hac solutionis expressione seiunctis. Illud n. sic exponitur, basilicis monasteriorum, ideſt basilicæ quæ sunt monasteria. Et hæc vera sunt, nisi monasteria cum capellis libertati donentur; tũc. n. ea lege qua monasteria, & capellæ cẽsentur. vt inf. de priui. c. qm̃ c. cũ cappella. & arg 16. q. 2. c. visis, & de hac materia no. sup. de offi. or. §. quę autem.

SVMMARIVM.

1. *Religiosæ domus quæ dicantur. Oratorium quid sit, & an oratoria dicãtur loca religione.*
2. *Domus religiosæ qua auctoritate cõstrui debeant, & cui subsint.*
3. *Domus religiosæ ad vsus seculares reduci non possunt.*
4. *Abbas an possit p̃iudicare monasterio.*
5. *Monasterium si alteri monasterio vniatur ẽpo ignorante, cui valeat vnio.*
6. *Religiosis licitum est ad arctiorem se trãsferre religionem petitia licentia quã vis non obtenta.*
7. *Ecclesia vna tribus modis vniũ alteri.*
8. *Ecclesiarum vnio ex quibus causis fieri possit.*

De Religiosis domibus. Rubr.

TRACTATVM est supra de cõuersione & statu religiosorum, hic subijcit tractatus de domibus eorundem. Et ideo ponitur hic rub. de religiosis domibus, vt episcopis sint subiectæ. Videndum est igitur, Quæ dicantur religiosæ domus. Cuius auctoritate sint construendę Cui subiectę sunt, & in quibus. An ad seculares vsus conuerti valeant. Quæ religio sit assumenda, postquã domus fuerit cõstituta. † Religiosę domus dicuntur monasteria, tẽpla hospitalia, & alia loca similia, ad pios & religiosos vsus deputata, quocunq; nomine censeãtur, ut inf. eo. ca. de xenodochijs &, C. de episco. & cleri ca. orphanotrophos. & l. omnia. Oratoria etiã, quæ aliqui ex deuotione in proprijs domibus auctoritate episcopi constituerint, loca religiosę sunt. ut 42. di. oratoriũ. 19. q. 2. c. quidã, de conse. di. 1 ca. unicuiq; & ca. clericos. & c si quis. Oratorium autem idem est, qd̃ ecclesia seu capella. ut inf. de eccle. ædifi. ca. ult. † Construendæ sunt domus religiosæ auctoritate episcopali. ut. 16. q. 1. cap. quicunq; cum sollennitate illa quæ hẽtur de cõcess. di. 1. c. nemo, in Auth. de eccl. titu. §. si quis autem uoluerit colla. 9. Subsunt aũt tem ecclesiæ, q̃ domus religiosę illi episcopo in cuius diœcesi consurgunt. ut 16. q. 7. ca. basilicæ. & 18. q. 2. c. monasteria. & inf eod. ca. de xenodochijs. nisi priuilegio sint munitæ. ut inf. eod. c. constitutus, uel præscriptione ut sup. de p̃script. ca. auditis. Subsunt autem inquã duabus legibus, lege diœcesana & iurisdictionis, ut dixi supra de offi. or. § quæ autem. sed utranq; legem diœcesanam & iurisdictionis episcopus remittere potest. ut inf. eo. c. constitutus. & inf. de censi. c. cũ uenerabilis, in fin. & 16. q. 2. ca uisis. Licet uideatur q̃ iurisdictionem remittere non possit; quia sicut subiectus seipsum eximere à iurisdictione prælati non põt, ut supra de foro cõpe. c. si diligẽti. 11. q. 3. c si clericũ cuiuslibet, & c. clericum nullũ. sic nec p̃latus põt à se excutere iurisdictionem ordinariã, quã hẽt in subiectis, ar. ff. de of. præ. l. legatus. Verius est tñ quod prius dixi. Nam episcopus põt dare decimas extra ecclesiam baptismalem. ut. 16. q. 1. c. statuimus. potest vni ecclesiæ detrahere, &

clare alteri, ut inf. de exce. prę c. sicut uni re 12. q. 2. c. bonæ. dummodo cum consensu sui capituli, ut sup. de don. c pastoralis. † Domus religiosæ ad usus seculares reduci non possunt, ut inf. e. ti. ca. inter quatuor. Et est hoc generale in omnib. cõsecratis, vel Deo dedicatis, ut 19. q. 2. c q̃ semel, sup. de re. permu. c. mancipia. de cõse. d. 1. c ligna, & c. vasa. & ff. de rel & sumpt. fune. l. si quis sepultura. Unde si monasterium aliquod fuerit deformatum per monachos eiusdem ordinis si põt fieri reformetur, alioquin per monachos alterius ordinis, ut inf. ne cle. vel mona. c. relatum. nõ autem per clericos seculares, ut infra eod. titu. ca per quatuor. & accedit ad hoc 18. q. 2. ca. peruenit dudum, & supra ti proximo. c. vl. §. vl. postquam autẽ domus aliqua fuerit constructa, assumẽda est religio una de approbatis, ut inf. e. tit. c ne nimia noua enim sine licẽtia dñi Papę assumi nõ posset, sicut nec nouum institui collegium sine principe, vt ff. de coll. l. 3. † In summa notandum est, q̃ si abbas uel prior alicuius monasterii prẽter assensum fratrum obedientiam promittat episcopo loci, si monasterium sit exẽptum vel legitima p̃scriptione munitum, nõ prẽiudicatur eidem, ut inf. eo. c. cum dilectus filius. † Item quid si monasteriũ aliquod alteri monasterio uniat̃ episcopo ignorãte, nunquid unio valet? Videtur q̃ sic, maximè si uniatur monasterio regulæ arctioris. † Nã licitũ est cuiuslibet ad arctiorẽ transire religionem petita licẽtia & si non est obtẽta vt sup. de reg. c. licet, & c. sane. Item per unionem huiusmodi non eximitur monasteriũ a iurisdictione diœcesani episcopi, ut infra eod. titu. c. quia monasterium, vnde episcopus ratiõ debebit habere quod alteri prodest, & sibi nocturnum non est, ut ff. de aqua pluuia arcẽda. l. in summa, § itẽ uarijs. Sed cõtra hæc sic allegat̃, ad ipsum spectat unire ecclesias infra de excessi. prælato. c. sicut unire prudentię ipsius cõmittitur qualiter ecclesię suę diœcesis consistere debeant, vt 70. dist. c. sanctorum. Item per unionem præiudiciũ fit episcopo, quia monasterium q̃d unitur gaudebit priuilegiis & immunitatibus illius cui unitur, quod. n. alteri aggregatur, eius debet imitari naturam, ut inf. de statu, regul. c. recolẽtes, C. de rei uxo. actio. l. una, C. comm. de leg. l. 1. Puto sine cõsensu episcopi hoc fieri non dẽre, & intelligo q̃ in cã, cum dilecti. sup. de his quæ ui met. ve causa fiunt, habitus fuit consensu episcopi. † Tribus autem modis unũ monasterium uel una ecclesia unitur alteri, uno mõ fit, ut cum una alteri subiicitur. Et tunc subiecta uniet secundum obseruantias eius, cui subiicitur, & priuilegiis eius utetur, ut in prę allegata decre. recolentes, circa fi. & iõ ne cessarius est episcopi cõsensus, ut præ dixi. & secundũ hoc dicitur una ecclesia depẽdere ab altera, ut sup. de ęta. & qua. in or. præsi. c. eam te. Secundo mõ sic, ut cũ duæ ecclesiæ uniũtur ita ut neutra subiiciatur alteri, nec est scire quæ sit illa quæ unitur, quæ sit illa cui uniat̃ altera. sed ambæ ecclesiæ sic conueniunt, ut canonici unius vel monachi sint canonici vel monachi alterius, & sint oĩa cõmunia; & tũc etũt quasi una ecclesia, & quasi unum collegium, & uiuẽt secundũ meliores obseruantias & consuetudines, q̃ hactenus in utraq; uigebant, & respondebunt epis diuersarum diœcesum, uel eiusdẽ, sicut prius, ut illi qui uiuũt in illo loco rñdeãt in suo diœcesano in his, in quibus debẽt, & isti qui uiuũt in isto, rñdeant suo, si diuersos habeant diœcesanos, ut unio non noceant diœcesanis, ut infra eod. ti. c. quia monasterium Tertio modo fit unio duarum ecclesiarũ, ut duę remaneant, & possessiones diuisæ sint, sicut prius & collegia duo; sedĩ hoc tm̃modo unum habeat prælatum, qui præsit utrique. Sic & Imperator duas dignitates cõiũgit in unũ, ut in Auth. ut iudices sine quoquo suffr. § illud. col. 2. De iure autem episcopi, erit quod dixi in modo secundo. † Quattuor autem sunt causę, ꝓpter quas unio ecclesiarũ fieri põt. Propter temporis qualitatem

seu

seu turbationem. vt 21.q.1. & temporis qualitas. Item duarum ecclesiarum vicinitas. vt ibidem Item ecclesiæ paupertas. vt 10.q.3.c.vnio. circa fi. Item a clericis vel monachis desolatio, vel destitutio. vt inf. eo. c. quia monasterium.

SVMMARIVM.

1 *Monachi et alij religiosi quid iuris habeant in capellis monachorum.*
2 *Intellectus ad c. tributum. 23. q. 8.*
3 *Religiosi si acquirunt capellas ex donatione episcopi, quod ius in illis habeant, & num. 4.*
4 *Actio de subiectione capellæ, an contra ipsam vel possidentem competat.*

De Capellis Monachorum. Rub.

IN superiorib. rubricis tractatum est de monachis religiosis, hic tractatur de eorum locis & capellis. & ideo subijcitur hic rubr. de locis, vel capellis monachorum, seu aliorum religiosorum.

1 †Est igitur videndum quid iuris hēant monachi, & alij religiosi in suis capellis. Et in hoc distinguendum est; quia, aut monachi ius hñt in capella ex fundatione, aut ex donatione laici. Si monachi capellam in proprio solo expēsis proprijs fundauerint. hñt in ea omnia tpalia & episcopus omnia spiritualia. Et hoc est quod alibi dicitur, sacerdotes de populi quidam cura episcopis reddant rationē. abbati vero ꝓ reb. tpalib. ad monasterium pertinentib. debitā subiectionem exhibeant, & sic sua cuique iura seruentur. vt 16 q.2.c.sane. & c.statuendum. inf. de priui. c.cum & plantare. §. in ecclesijs. inf. eo. c. 1. sup. de pben.
2 c. in lateran. & c. de monachis. Habent & nihilominus ius pñtādi. vt sup. de sup plen. neg. c. sicut. †Et per hoc notare potes, ꝙ cū collegiū regularium, & idem in secularibus puro, fundat aliquam ecclesiā, pinguius ius habet ex fundatione q̄ laicus, qui & si ius habeat pñtandi, vt inf. tit. prox. in possessionib. tñ ecclesiæ, quas etiam ipse confert, nullam retinet prātem. vt 10.q.1.c.nouerint. pñt tñ laico patrono statui aliqui prouentus in ecclesia percipiendi. vt inf. ti. prox. ca. præterea. Et sic intelligo. 23.q.8.c. tributum, quod intelligo ante consecrationē ecclesiæ. ar. C. de dona. quæ sub modo l. perfecta. & 16 q. vlt. c. filijs. possunt aūt ante consecrationem, vel post possessiones aliquæ beneficij vice concedi, & maximè patrono, ut 16. qō. 6. c. illud. & 16. q. 1. c. possessiones. Si vero ex donatione episcopi monachi ius habeant, vt in
3 capella, tunc si certo † modo donauit eis episcopus ius illud habebunt, quod expressum est. ar. ff. de pac l. in traditionibus. Si vero episcopus contulit pleno iure, tunc monachi habebunt tpalia, & spiritualia, & institutiones, vt 16. q. 2. c visis. Quod si episcopus simpliciter donet, tunc illam portionem contuliſſe videtur, quam episcopus tpaliter in eandem percipere consueuit, forte aliquid tempore dedicationis impositum. Sed si episcopus nihil tale percipiebat in ipsa, tunc donasse videtur omne id quod spirituali iure percipiebat in ea. ut tertiam, uel quartā de obligationibus uiuorum, & mortuorum, præter cathedraticum. Vt autem hæc donatio sit legitima, consensus est capituli requirendus. vt inf. de dona. c. pastoralis. Vbi uero ex donatione laici ius sibi vendicant, religiosi in ecclesia, tunc tñ modo ius obtinent patronatus, ut inf. eo. c. cum seculū. & si quid aliud percipiebat laicus tēporaliter in eadem, ut superius dictum est. ¶non. n. potuit laicus plus iuris in ecclesia conferre laico, quā sibi competeret. ut inf. de dote post diuor res. c. nup. 1. q. 1. & 1. q. 7. c. Daibertū. ff. de reg. iur. l. nemo plus. & ff. de contrahen. empt. & vend. l. alienatio. Quanuis casualiter & specialiter hoc generale fallat, ut su. de ele. c. suffraganeis. ff. de vsufruc. l. quod nostrū. ff. de acq. re. do. in l. nō est nouū, & ff. de acq. pos. l. interdum. †Sed quid si
4 in ecclesia male a laico detenta ex de-

natione

natione ipsius in vsus transierit mona chorum, ep̄o loci præbente consensum Constabit hęc donatio perpetua firmiter subnixa vt. 16.q. 1.ca vlt. vt si laicus erat patronus ius patronatus traseat in eosdem, & nihilominus quod temporaliter ep̄s abtinebat. si verò laicus patronus non erat, saltē ius episcopi transit sup. de don. pasto. inf de iure patro c. illud. Et hæc omnia locū hñt in monasterijs quæ non sunt exēpta cum suis capellis alioquin diœcesanus nihil iuris hēt ī capellis, sicut nec in monasterijs ex q̄b. capellę dependent. vt no. sup. de sta. mona. in fi. † In summa notandum est, ꝙ si
5 agatur de subiectione capellæ, non est agendum contra ipsam sed contra superiorem qui est in possessione, uel quasi subiectionis ipsius, ut sup tit prox. c. cū venerabilis. sup. de ele. c. querelam. 16. q. 3. c. inter memorator. sup. de rescr. c. ex parte. ff. de lib. exhi. l. ul. ff. de ser. l. ul. & ff. si ser. uen. l. is cuius, & nihilominus agi pōt contra rectorem capellę, ut sup. de appell. c. ad audientiam, supra ut lite non contesta. c. quoniam. 12. q. 2. c. quicunque. & in prædicta decre. ex parte.

SVMMARIVM.

1 *Ius patronatus quid sit, et ex quib. proueniat.*
2 *Patrono quæ competant.*
3 *Institui non debent sine præsentatione in ecclesia quæ patronum habet.*
4 *Patronus qui præsentauit vnum, an possit variare & alterum præsentare.*
5 *Clericus plus peccare dicit̄, quàm laicus in eodem genere delicti.*
6 *Intellectus ad c. cum Bertoldus. de re iud. & c. decreuimus. 16. q. 7.*
7 *Ius patronatus qualiter in aliū trāsferat̄*
8 *Ius patronatus an transferatur in aliū sine auctoritate.*
9 *Plures quando sunt patroni, & in præsantione episcopi discordant, quid sit agēdū.*
10 *Episcopus qd agere debeat, quando inter præsentatores est contentio quis eorū sit patronus.*
11 *Ius patronatus an sit apud quemlibet hæredem insolidum quo ad omnes effectus, & quomodo intelligatur. et nu. 12.*
12 *Ius patronatus ex gratia cadit in laico.*
13 *Eiscopus in aliena diœcesi ecclesiam ædificans potest quemcunque clericum præsentare.*
14 *Differentia vtrū ius patronatus spectat ad clericū iure ecclesiæ, vel patrimonij ratione.*
15 *Vnus si construit ecclesiam, & ei plures succedunt hæredes: omnes sunt patroni.*
16 *Plures si ecclesiam construant vel dotent an omnes habeant vnū ius, an pro beneficij portione.*
17 *Clericus habens ius patronatus. nunquid possit seipsum præsentare.*
18 *Excluditur ab officio procurationis qui se ingerit.*
19 *Patronus potest eligere filium.*
20 *Patronus donando, tradendo, & cōcedendo ecclesiā, vel instituendo in ea, quo ad ecclesiam nihil agit.*

De Iure Patronatus. Rubrica.

EGimus supra de iure patronatus in specie, s. quid cōpetit monachis in alijs religiosis. Nunc cōiter & generaliter de iure patronatus agamus, unde subijcitur hic rubr. de iure patronatus. Videamus igitur quid sit ius patronat. Ex quibus proueniat. Quæ competunt patrono. An sine præsentatione valeat institutio. Qualiter ius patronatus in alium transferatur. Itē quid si plures sint patroni, & discordant in p̄ntando. Item infra quod tempus patronus debeat p̄-
1 sentare. † Ius patronatus est auctoritas, seu potestas proueniens ex beneficijs ante consecrationem ecclesiæ collatis. Patronatus autem ius prouenit ex fundatione, dotatione, soli collatione 16. q. 7. c. filius. & c. quicunq;. 18. q. 2. c. abbatē. Et hoc vno ver. continentur. Patronum
2 faciunt dos, ædificatio, fundus. † Competit patrono aliquid honoris, aliquid oneris, aliquid vtilitatis. Aliquid honoris

ris, vt si ecclesia nõ fuerit collegiata, pre
sentet. vt inf. fere per totum, si fuerit col
legiata, tunc non electioni faciendæ, sed
iam factæ honestius patroni postulatu-
rus assensus, nisi ex speciali concessione
obtineat, vt partes suas interponere de-
beat electioni tractandæ, vt inf. eo. c. no
bis. Itẽ habet aliquid honoris, quia pri-
mus in processione incedit. vt 16. q. 7. c.
piæ mentis. & c. Frigentius. Habet aliqd
oneris, quia tenetur defendere eccleſiã
ab oĩb. oppreſſionib. vt 16. qõ. 7. c. filijs.
Hẽt aliq̃d vtilitatis, qa si vergat ad ino-
piã, alendus est de bonis eccleſiæ. vt 16.
q. 7. c. filius. & c. quicũq;. Et notanr duo-
bus verſib. Patrono dẽtur honor, onus,
vtilitasq. Præſentet, pſit, defendat, ala-
tur egenus. Põtetiam patronus præter
egestatem aliquos reditus hr̃e moderatos ab eccleſia, cuius patronus exiſtit, vt
hic notaui ſupra tit. prox circa prin. Si-
3 ne † præſentatione inſtitui non debent
in ea eccleſia quæ patronum habet; & si
ſpretis patronis hoc factum fuerit, ſm
rigorem iuris est inſtitutio irritanda, vt
inf. eo. c illud. in fi. uel irrita nuncianda.
& ad inſtituentis verecundiam inſtitu-
tus amouendus est, & alius quem patro-
nus condignum elegerit, ordinandus. vt
4 16. q. 7 c. decreuimus. † Sed si laicus re-
ſentet vnum, & poſtea variet alium pre
ſentando, vr̃ à primo diſcedere poſterio
rem præſentando. vt ff. de procurat. l. ſi
cum. § vlt. & ſup. de procur. c. non iniu-
ſtè. & tunc videtur arbitrio epiſcopi re-
linquendum, quis eorum alteri præfe-
ratur, vt inf. e. c. cum autem aduocatus.
vt in caſu iſto ſit locus gratificationi, ſi-
cut alias. ff. de reli. & ſump. fu. l. vlt. ff. de
donat. l. Stichum. §. ſi decem. ff. de pecu-
lio. l. ſumma. ff. depoſit. l. ei apud quem.
§. 1 ff. loca & condu. l. in naue Saupheli,
in fi. Licet ſit arg. contra, q̃ non ſit locus
gratificationi. ff. quæ in fraudem cred. l.
pupillus. Admittitur hæc variatio pa-
troni laici duplici ratione. Vna, quia in
caſu iſto locus eſt pœnitentiæ, ſicut &
alias 2. q. 3. c. ſi quis iratus. & c. ſi quẽ pe
nituerit & q. 6. c. ei qui. §. ſi vero. & cap. ſi
quis libellos. Alia rõne, quia pñtato ex
pñtatione non acquiritur ius in re, vn-
de alio pñtato & inſtituto potior eſt con
ditio poſſeſſoris. quoniam antequam
pñtatio per diœceſanum ep̃m approbe-
tur, ratum non eſt quod a patrono fuerit
inchoatum, vt infra eodem c. quod autẽ
conſulis. Et propterea ſicut dixi, ſupe-
rior variantem admittit, quia nonnun-
quam prætor variationem admittit, &
conſilium mutantis non aſpernatur. vt
ff. de col. l. nonnunquam. Quamuis alter
inconſtantia arguatur, vt ff. de proc. l. in
cauſæ. Variatio autem non admittitur
in perſona eccleſiaſtica variante, vt in
prædicta decre. cum autem aduocatus,
in fi. Et est ratio, quia quædam res pro-
hibentur in clericis, quæ in laicis tole-
5 rantur † & in eodem genere delecti plus
dicitur peccare clericus, q̃ laicus. vt 15.
dist. c. nulli fas. 1. q. 3. c. ſaluator. 11. q. 3.
c. præcipue. 32. q. 5. c. qui viderit. 19. dis.
c. nulli, inf. de hær. c. excommunicamus
§ preterea ff. de re. mi. l. omne delictum
6 §. augetur. † Et quod dixi, præſentatum
a laico non habere ius in re, eo quod ra-
tum non eſt a patrono, quod fuerit in-
choatum, priuſquam à prelato fuerit ap
probatum, recipit contra. ſupra de re iu
di. c. cum Bertoldus. vbi primò præſen-
tatus & non admiſſus agit contra ſecun
dum præſentatum & inſtitutũ, vt amo-
ueatur. In quo ſic dicendum, ſi quis pñ-
tetur ab eo qui ius habet præſentandi,
& cum ſit idoneus, non admittitur a pre
lato, & patronus non variet, ius habet in
re, & agere poteſt contra inſtitutum a
nemine, uel a falſo patrono præſenta-
tum. Et ſic loquitur c. cum Bertoldus. ſic
loquitur. 16. q. 7. c. decreuimus. ubi autẽ
verus patronus aliquem repræſentat, &
variat alium repñtando, locum habet.
c. cum aũt aduocatus. & c. quod autem
conſulis. ut primò præſentatus ius non
habeat in eccleſia, ad quem primò fue-
rit præſentatus, vt poſſit agere aduerſus
ſecundò præſentatum, & inſtitutum.
Sed poterit agere contra prælatum, qui
eum præſentatum & idoneum malitio-

sè

sē non admisit fortē differendo instituere, & difficultates aliquas ingerendos, vt variet patronus & alterū p̄sentet, & aget ut prouideat ei in beneficio competēti, ut inf. eo. ti. c. pastoralis. Et quia p̄latus nō admittēs p̄sentatum idoneum, sic punitur dixerunt quidam non esse locū gratificationi, & correctā esse illam decre. cū aūt aduocatus, per illam pastoralis. Sed uerius est, qđ primō dixi. vt gratificationi sit locus, & cui gratificando p̄latus ecclesiam contulerit, eius erit, & alius nullum ius in ecclesia habebit, quāuis primb p̄sentato & idoneo subueniatur, ut superius dictum est. Admittenda est igitur præsentatio patroni uel eius qui est in quasi possessione iuris patronatus, ut inf. e. c. cōsultationibus, inf. sex mēses a tpe uacationis, ut inf. c. c. cā te. uel inf. quatuor à tpe motę litis, ut īf. e. c. qm̄ in quibusdā. inf. e. c. cū pp discordiam. Quidam autem dicunt correctā esse illā dec. eā te. per posterio rē, cum pp discordiam & tp̄s semestre
7 reductū est ad tp̄s quadrimestre. † Trāsferturī alium ius patronatus gratuito ti. ut inf. e. c. ex insinuatione & c. illud. & c. cura pastoralis. Non gratuito autem tit. non transit, cum sit spirituale uel spi
9 rituali annexū, ut inf. e. c. de iure. c. quia clerici. & c. præterea. Cum uniuersitate aūt transit ius patronatus ēt nō gratuito tit. ut inf. eo. tit. c. cum seculum, ut fundus dotalis qui per se generaliter non trāsit, sed cum uniuersitate transfertur, vt ff. de fun. do. l. 1. quædam. n. sunt, quę per se sola nō transeūt, sed cū aliis transferūtur, vt ff. de acquir. re. do. l. quędam, ff. de contrahē. empt. l. in modicum. Vn de uersus. Iura patronatus transire facit nouus hęres. Res permutata, donatio, uenditioq;. Nam ex successione trā sit in hæredē, ut inf. c. 1. Et permutatur cū alio spirituali, vt 16. q. 7. ca. nemini. Et venditur cum uniuersitate, ut in dec.
8 cum seculum. † Sed nunquid sine auctoritate episcopi trāsfertur? & uidetur ꝙ in singularem personam non, sed collegium sic; & hoc innuitur manifeste in fra eod. c. illud, ubi dicit, licēt religioso loco patronatus ius conferendi liberam habeat potestatem. Et est ratio, quia ius canonicum libenter amplectitur, ut id quod est spirituale uel spirituali annexum, a laico ad ecclesiam reuertatur, ut alias uideo. 16 quæ. 1 c. ulti. sup. de his, q̄ fi. a præla. sine con. ca. cum in apostolica. tunc. n. ius reddit ad suam naturā, ut ff. de pac l si unus, §. idem dicemus. Nō ob. inf. eo. tit. c. ex insinuatione, nam illā intelligo, cum consensus capituli intet uenit. Sed obstat inf. eo. ca. nullus, quod dicit, quicquid ecclesiastici iuris est, nō posse monasteriis conferri concessione episcopi. Sed ibi excipi potest ius patronatus. Vel si uelis, stabis ei quod dicit illa decre. nullus. sine aliqua exceptione. Et respondebis ad illam decretalem illud; quia quod dicit licet religiosæ domui &c. nō determinat proximam clausulam præcedentem illam. s. tum quia laicus; sed aliam. s. tum quia de re non uacante &c. ut sit sensus, laicus ecclesia non uacante ius patronatus, quod habet in ea, ēt cum consensu episcopi priuato conferre nō potest, licet religioso loco conferre possit, subaudi non tñ sine
9 consensu episcopi. † Si plures sint patroni & discordant quidam enim repręsentat unum, quidam alium, si constat eos esse patronos, stabit episcopus maiori & saniori parti illorum, si partes p̄sentati nō uideātur æquales, tunc attendantur merita eorū quæ præsentant, ut sup. eo. c. qm̄ in quibusdam 62. dist. ca. si forte. Sed si præsentati pares in meritis uideantur, tūc est locus gratificationi, de qua superius dictū est, uel dicet epūs patronis, iterū p̄sentate. ar. 79. di. ca. siduo. Nec puto, ꝙ in casu isto alter eorum habebit cōtra epm aliquam actionē; quia epi sese impediūt in concursu, sicut duo fructuari. ut ff. quibus mo. usu. amit. l. si duobus, §. cum singulis, ff. de usuf. l. quoties, sicut duo hæredes sub conditione instituti ut ff. de condi. & isti. l. si titius hæres erit. Sed si patroni nolint quē præsentare, epūs reliquias de illa ecclesia,

si fieri

si fieri pōt sine scandalo, seruet vsq; ad diem concordiæ atq; eiusdem ecclesiæ claudat hostia, ut nullus in ea sacrū ministerium celebret, antequam vnum eligant presbyterū, qui sacrosancta idoneus sit procurare, ut inf.e.ca.quicunq;

10 †Cum aūt inter præsentantes sit contentio, quis eorū sit patronus, expectet episcopus ad sex menses; & si vsq; tunc non fuerit diffinitum, prouideat episcopus ecclesiæ de pastore, saluo in posterū iure eius qui euicerit.ut inf.e.tit.c. si uero, & si noluerit episcopus tanto tpe spectare, faciat hoc in fine quatuor mēsiū. ut inf.eo.ca.qm̄ in quibusdā. Si aūt inter episcopū & præsentātes si qō, forte episcopo ignorante eos forte patronos, tūc donec qō sopiatur, episcopus ponat in ecclesia œconomum pro reditibus conseruandis, qui aut eos in vtilitatē ecclesiæ conuertat, aut fideliter futuræ personæ reseruet. ut sup.de offi.ord.c.cū nos

11 plerūq;. †In summa notādum est, ꝙ ius patronatus apud quēlibet hæredem est in solidū quo ad oēs effectus, præter sacerdotis p̄sentationē, quæ est apud oēs ita, ꝙ apud nullū, ut inf.eo. ca. 1. & 2. Et hoc ideo, quia cū sit res simplex peruenies ad quēlibet hæredū in solidum, ēt si ex diuersis & inæqualibus partibus sint hæredes, ut ff. de seruitu. l via. ff. ad. l. Fal. l. 1 §. si usufructus. qui spiritualia nō diuiduntur, ut 7. q. 1. c. nihil. Vñ alia incorporali ut nomina, & si nō ueniant diuidenda, ut ff. famil. ercis. l. 2. ff. ul. & l. hęredes. §. 1. C. eo. tit. l. ea quæ. ueniunt tñ adiudicanda & assignanda, ut ff. fam. ercis. l. 3. non sic in iure patronatus. qđ nec uni assignatur, nec diuiditur inter omnes, sed consistit in solidū apud oēs,

22 ut superius dictū est, † Item notādū est, ꝙ ius patronatus qñquæ stat in suo nomine, qñq; dicitur aduocatia, ut inf.e.ti. ca. quia clerici. Qñque vicedominatus. Qñq; custodia. Qñq; guardia apellatur, ut inf.e.tit.c. præterea. Qñq; ius frequentationis seu processionis, vt 16. q. 7. cap. piæ mentis, & c. Trigentius. Item nota, ꝙ ius patronatus de gratia dicitur obtineri. ut 16. q. 5. c. si quis episcoporum, ecclesia. n. sustinet patronos in hac parte. ut inf.e. tit. c. qm̄ in quibusdā. Et hoc ideo, quia cum ius patronatus sit spirituale vel spirituali annexū, ut sup. de iudi. c. quanto. inf.e.ti. c. de iure. & laici de rigore iuris non debeāt ecclesiastica, & maximè spualia tractare negotia. ut sup. de iudi. c. decernimus. & cū ecclesiæ cū suis dotib. ad ordinationes episcoporū pertineant, ut 10. q. 1. c. decretū. & ca. nouerit. ex p̄missione iuris procedit, ut hoc ius cadat in laicū, & actus p̄sentandi qui merè est spiritualis. hæc tñ permissio siue gratia cōuersa est in ius cōe, & ob hoc dicitur ius patronatus annexū spirituali, cum tñ sit spirituale. quia cū laicus nullum spirituale valeat possidere, possidet tñ uel quasi possidet ius patronatus. Itē ius funerandi vt ff. de mor tuo inferē. l. 1. & præterea ius eligendi, si ex priuilegio cōpetat, ut inf.e.ti.ca.no

13 bis. Item notandū est, ꝙ si episcopus in alia diœcesi ecclesiam ædificauerit, hæc gratia fit ei, ut liceat ipsi quēcunq; cleri cū præsentare undecūq; sit. ut 16. q. 3. c. si quis episcoporū. cōtra illud. 72. di. ca. hortamur. quasi sufficiat testimonium episcopi præsentantis ar. ad hoc. 7. q. 1. cap. epūs de loco. sicut monacho sufficit testimoniū abbatis, ut 16. q. 2. ca. monachi uagātes. † Et sciendum ꝙ dria est,

14 vtrū ius patronatus spectat ad clericū iure ecclesiæ, uel patrimonij rōne. Nā in primo casu pōt legatus rōne ecclesię cō ferre ecclesiā spreto tali patrono, ut inf. eo. c. cum dilectus. Et est rō, quia cum legatus conferat ecclesias & alia beneficia quæ inuenit vacātia, & quæ vacare incipiunt post suū ingressum, non obstante iure institutionis qđ ordinatio competit, multominus obstabit ius patronatus qđ clerico competit beneficij rōne; quia plus iuris habet prelatus in conferēdo q̄ patronus in p̄sentando. & nihilo minus illud quod pluris est, absorbetur prærogatiua legati, ut sup. de offic. ord.

15 c. dilectus. † Sed quid si vnus construas ecclesiā, & ei plures succedūt hæredes,

nun-

nunquid omnes erunt patroni? Sic, ut infra c. 1. Sed nonne grauatur conditio ecclesiæ multiplicatis patronis? Nō, quia multiplicantur defensores. vt 16. q. 7. c. fil. js & nepotib. Idem ius competit omnibus & insolidum, quod competebat defuncto, non secundū diuisiones hērdit.

16 Item † quid si plures construant ecclesiam vel dotent, nunquid omnes habebunt vnum ius, an pro beneficij portione? Rñdeo vnum, & æquale; quia sicut superius dixi, ius patronatus est simplex & indiuisibile, fateor tñ, ꝙ in alendo & in honoribus qui debentur patronis, habebitur respectus ad eū, qui plus donauit, & si gratificationi locum adesse contingat, concurrentib. oīb. magis dēt prælatus gratificari p̄sentato ab illo q̄ plus contulit, quam ab illo qui minus. Sed

17 † quid si clericus ius habeat patronatus, nunquid seipsum p̄sentare pōt? Non, ut inf. eo. tit. c. per nostra & simile. & qō. 1. c. in scripturis. In multis. n. iuris articulis hoc reprobatur, ut quis se iu-

18 geratad aliquod officium. † Nam qui ad officium procurationis se ingerit, seipsum excludit, suspectus. n. hī. ut ff. de ꝓcu. l. quæ omnia. & qui sibi tutelā ascribit. ut ff. ad leg Cor. de fal. l. uxori. § qui se. nec potest quis sibi auctoritatē præstare, ut ff. ad Treb. l. 1. §. fuit, & accedūt ad hæc, ff. de test. tu. l. sententia. ff. de au-

19 cto. præst. l. 1. † Sed opponitur. pater & filius eadem persona censentur. vt C. de impube. & alijs substitu. l. ult. & tñ pater eligit filium. ut ff. quod cuiusque uniuer. l. illud. Ad quod respondeo. pater, & filius censentur vna & eadem persona fictione iuris, non secundum ueritatem. Item opponitur, tutor sibi ipsi possessionem tradit, ut ff. de contrah. emp. & uen. l. fistulas. §. fundum. Et ad hoc respondeo. non simpliciter sibi tradit, sed ægrediente pupilli familia ipse ingre-

20 ditur. † Vltimo notandum est, ꝙ patronus donando, tradendo, & concedendo ecclesiā, vel instituēdo in ea, quo ad ecclesiam nihil agit. vt inf. eo. ti. c. vl Verū tamen, si quis vtatur tali simplicitate verborum. dono tibi ecclesiam & concēdo, donare intelligitur qđ habet in ea, ius, videlicet patronatus, vt inf. eo. c. qđ autem. Nam plerumq; hoc nomen ecclesia, pro iure patronatus supponit. vt 16. q. vlt. c. si plures & 15. q. 3. c. nemini.

SVMMARIVM.

1 *Census quid sit. & an per censum fiat probatio subiectionis.*
2 *Census à quo imponatur, & quando & numero 3.*
4 *Census nouus inmponi non debet nec antiquus augeri.*
5 *Nouus census quis dicatur.*
6 *Census an possit remitti.*
7 *Census si fuit tanto tempore solutus, quod non extet memoria quando fuerit impositus, vel quando primò solutus, an pro iure constituto habeatnr.*
8 *Quid si per quadraginta annos census soluatur et causa impositionis vel solutionis ignorentur.*
9 *Episcopus quid exigere dēat ab ecclesiis*
10 *Procuratio quare debeatnr, & qualiter inprocurationibus se habere de e dant, et considerare habeant superiores.*
11 *Procuratio an à pauperibus ecclesiis exigatur.*
12 *Visitator ecclesiæ nūquid quod domi solet expendere, expendere debeat in via, dū visitat, vt saltem in ecclesiæ releuētur.*
13 *Procuratio non venit in generalem remissionem iuris episcopalis quia nec visitatio nec correctio remitti potest.*
14 *Visitatio ecclesiarum quando fieri debeat, quoties.*

De Censibus. Rubrica.

Dictum est supra de quodam onere ecclesiarum, scilicet de iu. patronatus. nunc autem subsequenter, & de quibusdam alijs oneribus tractatur. Ideo subijcitur hic Rubrica de censibus, & actionibus, & procurationibus. Videamus igitur quid sit cen-

sus

sus. Quis censum imponere possit. Item an possit augeri, & an possit remitti. Itē ex quibus causis fieri pōt exactio ab ecclesijs. Itē ex qua cā debeatur ꝓcuratio, & cui, & a quibus. † Cēsus est annua pēsio. q̄ episcopo de ꝓuētibus ecclesiæ debetur ut 1.q.3.ca.quæsitū in fi. Per censum fit probatio subiectionis, ut inf.e.c. omnis anima. Aliqñ census præstat indicium præstitæ libertatis, aliqñ perceptæ protectionis, ut inf.de priuile.c.recepimus. vnde census impositio nō sem per probat exemptionē. Nam ex duplici cā imponitur, ut superius dictū est; & ideo non probat hoc esse, quod ad hoc contingit abesse. Protectio aūt non inducit exemptionē, ut inf.de priuile.c.ex parte tua. licēt aliqñ suppositio sub protectione domini papæ instar appellationis habeat, & sic sup re certa eximat & ad tēpus, ut sup. de app.c.ad audiētiā. Nā appellans quodāmodo eximitur a iurisdictione illius a quo appellat, ut sup.de appel.c directē. & in hoc distinguo. referi an census imponatur ab episcopo uel a papa imponatur. Si ab episcopo, tunc census impositio, subiectionis est signū; ex hoc.n. apparet ꝙ ecclesia censualis existit de iure cōi subdita, si priu legio est munita ar. ad hoc. 100. di.c.cōtra morē & sup de trās.c. ꝑterea. Si uero census imponat a papa, ex hoc apparet ꝙ ecclesia illa, quæ censum solui t, specialis beati Petri existit, & ad indictū perceptæ libertatis impositus est cēsus, ut d.ca. recepimus, & sic probatur
2 exempta. † Imponitur census a papa, ut dictū est. Imponitur & ab episcopo, cū episcopi concedunt aliquas ecclesias pijs locis aliquid sibi reseruant in eis no mine pensionis, ut sup.de reli.do.c cōsti tutus. Et hoc est cū cōsensu suorū capitulorū, ut sup. de his quæ fi.a præla. hue
3 con.cap. cap. pastoralis. † Imponitur & ab alijs quibus ecclesiæ subsunt, ut inf.e. tit c. præterea. forte archidiaconis, quibus ecclesię sunt subiectę, ut sup. de offi. archi.c.dilecto. sup.de insti.c.cum uenis sent. uel ab abbatibus, qbus ecclesiæ se culares aliqñ subsunt in temporalibus, ut dixi sup. de locis monachorū in prin. Aliqñ archipresbyteris sunt subiectæ ecclesiæ in iure instituēdi, ut sup. de offi. dele. c. super eod Aliter census impositus uitam eius, qui soluerit, non excedit, vt sup.de trās.ac. c. de cætero. rectores. u. ecclesiarū non possunt ecclesias, quibus præsunt auctoritate sua præsertim post decessum suum efficere censuales, ut inf. eod.titu ca. præterea. Apparet igitur ex præmissis, ꝙ census imponitur, cum exemptio conceditur, uel immunitas indulgetur. Item imponitur tpe fundationis, uel donationis census vel tributū, soluēdus vel soluēdū patrono ut sup. tit.prox.ca. præterea. Itē tpe dedicationis imponitur census annuus. ep̄o soluē
4 dus 18. q. 2. cap. Eleutherius. † Nouus census imponi debet, nec antiquus augeri, ut inf.e.tit.cap.prohibemus sup. de his quæ fi.a pla. sine con. c. c.pastoralis. inf.e.ti.c.significauit.& c.cū clerici. sup. de trās.c.de cætero. sup.de præb.c. extir pādę in fi.& c.auaritiæ.& accedunt. 16. q.2.c.seruitiū & c.hoc tm̄. C.noua vecti. impo non pos.l.3.inf.e. tit.c. ecclesijs.& ca.innouamus Sed procurario augetur exceſentibus, rebus, ut inf.e.ti.ca.quanto. sup.de cōsti.c.cū M.ff. de fideicō.lib. l.generaliter § si alienum.ff.qui & a quibus ma.l.nō fi. l. si mortis. Sic est in pensione rerū locatarū, quæ crescit in vbertate, & decrescit in sterilitate, ut ff. loc. & cōdu.l.si vno.& sup.de loca. & con.c. propter sterilitatem. Sed contra. C.de al lu.l. 3. in uerbo illo, doleant. Ad quod dico, ꝙ priora iura loqū hñt, cum vbertas procedit ex gratia diuina. posteriora, cum studio & diligentia colentium Quamuis hoc vltimum recipiat contrariū ar.de cōsti. c.cum. M. Sed de hac materia plenius not. sup. de lo.& condu.§.
5 fit aūt remissio. † Nouum autē censum intelligo illū, qui non fuerit impositus tempore fundationis, donationis, consecrationis exemptionis, seu immunitatis indultæ. his enim temporibus uel imponit uel offertur, sed quamuis tūc,

cum

cum offertur, sit volũtarius, postmodũ tñ transit in necessitatẽ & debitũ, sicut alias hoc cõtingit. sup. de cõmo. c. vno. ff. commodati. l. in commodato. §. sicut C. de ac. & ob. l. sicut initio. vt sup. de vo.
6 & vo. re c. magnæ. †Põt census remitti. vt inf. eo. tit. c. cùm venerabilis. ita tñ, vt episcopus remittat cum consensu capituli, vt sup. de do. c. pastoralis. & su. de
7 his quæ fi. a præla. ca. pastoralis. Sed quid si census fuerit tanto tẽpore solutus, ꝙ non extet memoria qñ fuerit impositus, vel qñ primò solutus: videtur ꝙ pro iure cõstituto debeat haberi. vt ff. de aqua plu. ar. l 1. §. vl. & ff. de aqua quo. & æsti. l. hoc iure. §. ductus aquæ. vt tum is, qui censum petit, non innitatur tempori, quod non est modus indu cẽdæ obligationis. vt ff. de ac. & obli. l. obligationũ. §. placet. C. de pac. l. si certis annis. C. de vsu. l. creditor. sed innitatur impositioni, quæ ex tempore præsumirur. vt ff. de vsuf. l. cũ de in rem ver
8 so. † Sed nunquid si per 40. an. census soluatur, & causa impositionis vel solutionis ignoretur? videtur, ꝙ a quo exigatur, nõ teneat ad solutionẽ; census. n. ignorãtio, id est cuius causa ignoratur, nec diuinis nec humanis legib. inueniatur. vt inf. eo tit. c. c. peruenit. Item qa tẽpus. nõ est modus &c. vt superius dictũ est. & accedunt ad hoc 1. q. 1. c. nullus episcopus grauamen 10. q. 3. c. quia cognouimus. inf. de excess. præla. c. sanè. & cũ ad quorũdã. & C. ne vx. pro. ma. l. vl. Sed cõtra 18. q. 2. c. seruitium. 1. q. 3. c. quæsitum ff. si seru. vendi. l. si quis; diuturno. su. de elec. c. cumana. su. de causa pos. & proprie. c. cũ ecclesia Sutrina. C. de seruit. & aqua. l. 1. & 2. & de seruitijs tẽpore acquirẽdis loquitur expresse. l. litibus. C. de agri. & cen. dico autem in hac quæstione, sicut & in præmissa, vt is qui censum petit dicat impositum, si tñ non credit contrariũ, & probet per tanti rẽporis solutionẽ. Nunc videamus de secunda parte rubricæ. ſ. de exactio-
9 nib. † Et est sciendũ, ꝙ episcopus nihil debet ab ecclesijs exigere, nisi canonica & consueta, cathedraticũ quod erit duorũ solidorũ, ut 10. qõ. 3. c. placuit. c. priscis c. illud. & sup. de off. ordi. c conquerente. ad plus, minoris n. quantitatis esse potest. ut inf. eo tit. c. olim, 10 q. 3. c. numerus. Et forte hic solidus appellatur aureus. ut C. de sportul. l. 2. Institu. de pœna te. hti. in fine. uel erunt solidi usuales, & cõis monetæ regionis, ut ff. de leg. 3. l. nũmis. & si plures sint monetæ in regione forte dabuntur meliores. vt ff. de iureiur. l quanto, in fi. uel mediocres, argum. 10. q. 2. c. hoc ius porrectũ. ff. de aur. & argent legat. L. qui lancem. Vel minores, ut ff. de leg. pri. l nummis. ff. de reg. iuris. l. semper. ff. de lega. 1. l apud Iulianum. § scio. inf. eo. ti. c. ex parte. Alibi appellat synodaticum, ut infra eod. tit. c. olim. Cathedraticum dicitur, quod ad honorem cathedræ soluitur: synodaticũ, quia frequenter in synodo datur. Item exiget tertiam, uel quartam partem oblationum. ut x. q. 3. c. unio & ab his duobus monasteria erunt libera. ut no. sup. de statu. mo. circa fi. Item census, ut superius dictum est. Item aliquid impositũ soluendũ in die dedicationis. ut 10. qõ. 3. c. nec numerus. vt 18. q. 2. c. Eleutherius. Canonicam portionem de his, quæ offeruntur gratia sepulturæ. ut no. sup. in summa de sepul. Item procurationem, de qua inferius dicam. Sustinetur etiam pro multis necessitatibus, quæ aliquotiens superueniunt, ut si manifesta rationabilis causa extiterit, cum charitate moderatum ab eis auxilium valeant postulare, ut inf. eo. ti. c. cũ apostolus. §. prohibemus. Sed si in dubium reuocetur, an sit rationabili causa, an non quare exigitur, superioris arbitrio decidat. ut x. q. 3. c. qa cognouimus. & 11 q. 1 c. si clericus aduersus. Talias vero & exactiones plati eccl. imponere non debent, ut in præd. c. cum apostolus. §. phibemus. & c. eccleſiijs. 1. q. j. c. nullus epus grauamen. ab alijs tñ indictionib. & necessitatib. ecclesiæ, & clerici sint immunes. vt 16. q. 1. §. nouarũ cum sequenti placet. Et de hac materia

dicam

dicam plenius infra de immu. eccle. Re
stat dicendum de tertia parte rubricæ, ſ.
10 de procurationibus. † procuratio qui-
dem debetur ratione uiſitationis, ut ſup.
de præſcrip. c. cum ex officij. & inf. e. tit.
c. procurationis. & ideo redimi non po-
teſt. ſecundum ut detur non uiſitanti, ut
10. q. 1. ca. 1elata. Sed taxari poteſt dan-
da cum uiſitauerit 10. q. 3. ca. relatum.
In procurationibus exigendi utentur
ſuperiores illo moderamine, quod ſta-
tuitur inf. eo. c. cum ſecũdum apoſtolũ.
Item conſiderabunt facultates eccleſia
rũ. ut inf. eo. tit. c. ſoſpitæ. & c. q̃to. & cap.
cum inſtantia 10. q. 3. c. cauendũ. ſup. de
offi. ordi. c. conquerente & inf. e. ca. cum
11 nuper. † Sed nunquid a pauperibus ec-
cleſijs procuratio exigetur? Et uidetur
q̃ non. ne ſupra uires ſit, vt 10 q. 3. ca. il-
lud. & longi tpis quæſtum hora breuis
conſummat, ut inf eo. c. cũ apoſtolus. &
accedunt ad hoc. 1. q̃. 2. ca. placuit 10. q.
3. c. cauendum. Sed uerius eſt, q̃ paupere
eccleſiæ conferent & alijs coniungẽtur,
ut inf. eo. c. cum inſtantia. & c. ꝓcuratio
nes. & ſup. de reſcrip. ca. accedentes. Sed
12 † nunquid quod domi ſolet expendere
viſitator eccleſiæ, expendet in uia dum
viſitat, ut ſaltẽ in eo eccleſiæ releuẽtur?
vī q̃ ſic ar. in Auth. de manda prin. §. il-
lud col. 3. & ī Auth. ut iudices ſine quo-
quo ſuff. §. nulli. col. 2. ſed puto contra-
rium. quia in ciuitate manens & uiſitãs
nihilominus procurationes exigere po
teſt, ut inf. e. tit. c. uenerabili. nõ obſtãte
canone antiqua, qui contrarium innue
re videbatur, ut tũc demum procuratio
nem poſſit prælatus exigere, cum non p
ſuæ ciuitatis parochias fatigatur, vt 12.
q. 2. c. charitatem. ſed ſi modum excedat
ſuperior in exigendo, poterit inferior
denegare, ut inf. de exc. pla. c. ſane & ca.
cum ad quorundam. ff. de aqua quoti. &
æſti. l. 1. §. Trebatius. Ne tenuis uitæ ho-
mines, ſub prætextu aduentus officialiũ
breui ſupellectili ad eorũ vſum tranſla
ta, iniurijs vexentur. ff. de offi. præſ. l. il-
13 licitas. §. 2. In ſumma notandum eſt
q̃ in gñalem remiſſionem iuris epiſco-
palis non uenit procuratio; quia nec ui
ſitatio nec correctio remitti põt. ut inf.
eod. tit. c. cum uenerabilis. 16. q. 2 c. vi-
ſis ī fi. ſicut nec cathedraticũ, ut ſũ de do
na. c. paſtoralis. Nec ob. ſup. de relig. do.
c. conſtitutus. vbi uidetur, q̃ generali-
bus verbis eccleſia generaliter eximã-
tur. ſed ibi hoc operatur confirmatio
domini papæ ſicut enim ſubditus a ſe
non põt reijcere iuriſdictionem epiſco
palẽ, ut ſup. de renunci. ca. admonet. ſup.
de foro cõpe. c. ſi diligenti. & c. ſignifica-
ſti, ſicut nec prælatus iugum ſui officij a
ſe excutere poteſt ar. ff. de offi. præto. l.
legatus Cæſaris. ſic patronus quantum
nunq; generalibus uerbis utatur in re-
miſſionem iuris patronatus, aliqua iu-
ra tñ retinet in liberto, ut C. de bonis li-
14 ber. l. 3. † De uiſitationibus autem, pro-
pter quas procurationes exigi habent,
ſic ſummariã tango. Dixerũt enim qui-
dam, q̃ ſi neceſſitas fuerit, tunc põt epi
ſcopus ſingulis annis diœceſim uitare
10. q. 1. c. relata. & q. 3. c. cauendum. ſed
ſi non eſt neceſſitas, tunc de triennio in
trienium uiſitabit. vt ſup. de offi. arc. c. ut
archidyaconus. Verius puto, q̃ ſiue ne-
ceſſitas fuerit, ſiue non, annua uiſitatio
fiet, ut 10. q. 1. c. decernimus. ſed ſi ne-
ceſſitas fuerit, tunc viſitabitur quoties
opus erit, vt ſup. de offi. archi. c. manda-
mus. ſup. de hæreti. c. ad abolendã. 18. q.
2. ca. non ſemel 10. q. 1. c. regẽda. Nec ob
ſtat. inf. e. tit. c. cũ venerabilis. vbi dicitur
procurationẽ accipiat bis in anno. illã
non intelligo, cum a fundationis onus bi
næ procurationis erat impoſitum. Vel
forte monaſterium illud conſueuit uiſi
tari a fauentinis epiſcopis bis in anno.

SVMMARIVM.

1 *Eccleſia vel altaria a quo conſecranda.*
2 *Eccleſia qualiter conſecranda.*
3 *Conſecrationes quando fieri poſſint.*
4 *Epiſcopus nec primarium lapidem eccle
ſia ponere poteſt, niſi prius dote conſti-
tuta & aſſignata a fundatore.*
Eccleſia a quo deheat donari.

5 *Ecclesiam ædificare si quis inceperit, an & quando teneatur perficere.*
6 *Ecclesiæ in quibus casibus reconsecrari ualeant.*
7 *Ecclesia quando consecrari non debeat.*
8 *Infideles viuentes ab ecclesia repellendi sunt.*
9 *Ecclesia quibus viuentibus nō cōmunicat, & mortuis cōmunicare nō debet.*
10 *Mulier prægnas si est sepulta in ecclesia, nunquid possit cōsecrari ea nō abiecta.*
11 *Altaria quæ & quomodo consecrentur.*

De Consecratione ecclesiæ uel altaris. Rubrica.

IN tractatu superiori dictū est de cē tibus. sed quia in consecrationibus solent immunitates ecclesijs indulgeri, & census ab indulgentibus retineri, uel imponi, ut no. sup. ritu. prox. §. apparet. ideo subsequenter ponitur rubri. de cō. ec. uel. al. Videndum est igitur a quo, qualiter, & cuius auctoritate ecclesiæ uel altaria ualeant cōsecrari. Et in quib.
1 casibus possint reconsecrari. † Et quidē per episcopos consecrādæ sunt eccleſiæ uel altaria, ut de con. di. 1. ca. 1. Per simplices autem sacerdotes nec cōsecrationes nec eccleſiatū reconciliationes fieri pñt. etiam ex commissione eporū ut infra eo. ti. ca. aqua. Pœnitentia tamen, quibus ab episcopo iniuncta est pœnitētia, & excommunicatorum reconciliatio potest simplici sacerdoti committi. ut 26.
2 q. 6. ca. presbyter. & ca. aurelius. † Debet autem consecrari eccleſiæ cum missa, ut de con. distin. 1. ca. omnes basilicæ. quā Ber. dicebat fore de substantia consecrationis. Hugo uero dicit, quod non. Item dixit, q̄ si episcopus consecret, & presbyter cantet missam, quod eccleſia consecrata est. licet aliud si in ordinatione clericorum, ut 23. d. c. quorundā. Olim consecrationes fieri non poterant nisi de mandato summi pontificis, ut de con. d. 1. ca. de locorum, cū quatuor. seq. cc. Sed contra. 22. quæst. 2. c. bonæ rei. & de con. dist. 1. c. nemo & inf. e. ti. ca. 2. &
3 3. Et ideo ill. s. 5. canonibus est hodie derogatum. † Est sic sciendum, quod consecrationes possunt fieri tam diebus solennibus, quam priuatis, ut inf. e. ti. c. tua, licet in pluribus secus obtineat; qa nec clerici ordinantur, nec uirgines, aut episcopi consecrantur, nec chrisma cōficitur. nisi certis diebus. vt sup. de tempo. ord. c. sanè. 20. q. 2. c. deuotis. 75. d. c. 1. de con. di. 4. c. oī tempore. † Item notan
4 dum est, quod episcopus necetiā primarium lapidem eccleſiæ ponere pōt, nisi prius dote constituta & assignata a fundatore, ut de con. di. 1. c. nemo in Auth. ut determinatus sit numerus clericorū. § 1. & tanta dēt esse dos, quæ sufficiat ad luminaria, & ad uitā ministrorū, ut. 16. q. 7 c. piæ mentis. & in prædicto. c. nemo duorum ad minus. supra de fil. presb. c. proposuit. uel triū. ut de con. d. 1. c. hoc quoque. Item ad hospitalitatē exercendam & ad respondendum episcopo de episcopalibus, ut sup. de sup. neg. pla. c. sicut. supra de præb. c. de monachis. Sed si hoc omissum est tēpore primari lapidis ponendi, restauretur tempore consecrandi, ut inf. e. ti. c. cum sicut. & 1 q. 2. ca. placuit. Sed quid. si hoc utroq; tpe sit
missu m; Dixit Hug. quod episcopꝰ dotare tenetur, sicut & cū ordinat clericū sine titulo, ut supra de præben. c. episcopus. Sed melius dicit, q̄ fundatores teneantur ad hoc. ut 16. q. 7. ca. piæ mentis & arg. ff de ritu nup. l. qui liberas & lex dicit, q̄ hæres fundatoris tenetur, ut in Auth. de eccle. titul. §. sinautem. & §. si quis ædificationem. Sicut & successor episcopi prouidet illi, quē prædecessor sine titulo ordinauit, ut supra de præb. c. cum secundum apostolū. Sed illis existentibus non soluēdo dicerē actionem dādam in episcopum, ut ff. si messor fal. mo. dix. l. 3. § 1. & ff. de eo per quē fac.
5 erit. l. ult. † Item qđ si quis inceperit ædificare eccleſiā, & non consummauerit? Respondeo, tenetur perficere usq; ad 5. annos, si est oratorium. Si aūt est thochiū, uel xenodochium usq; ad annum, ut in Auth. đ ecc. tit. § si quis ædificationē. In
6 quib. † aūt casibus eccleſiæ reconsecrati

valeant,

ualeant, uideamus. Et assignauerũt ĩ hoc antiqui doct. sex casus. Primus, cũ dubitatur in ecclesia sit conserata, ut de cõ. d. 1. c. ecclesiæ. Secundus, cum mouẽt altare maius. Tertius, cũ ecclesia est exusta. Quartus, cum parietes sunt de nouo funditus reparati. Quintus, ꝓpter adulterium. Sextus propter homicidiũ, ut de cons. d. 1. c. si motũ. & c. seq. & c. de fabrica. Vñ versus. Altaris motus, dubitatio, semen, & ignis. Effusus sanguis, paries si corruat ipse. Hæc sunt quæ faciũt iterato templa sacrari, sed hodie secus est. Nam alia est cõsecratio ecclesiæ, alia altaris, vnde si tabula altaris moueatur, vel enormiter frangatur, seu diminuatur, reconsecratur altare, & nõ ecclesia, vt infra eo. tit. c. 1. & econuerso. Si ecclesia destruatur & non altare, reconsecretur ecclesia, & non altare. Ideo propter adulterium uel homicidium non reconsecratur ecclesia, ut infra de adulte. c. significasti. & infra eo. c. proposuisti. Qđ autem dictum est ecclesiam dirutã vel exustam iterum consecrandã, intelligẽdum est quando parietes penitus sunt destructi vel decrustati, uel maior pars ipsorum, alias secus. arg. ff. de contrah. emp. & vend. l. domum. Item hoc intelligebat. Hug. nõ successiue. Nam si successiuè, cum parietes simul destructi sint & successiuè reparati, tũc eadem intelligitur ecclesia. argu. ff. de legat 1. l quod in rerum natura. ff. de iudicis. l. proponebatur. Et nota quòd licet tectũ uel alia pars ecclesiæ cõburatur, dũmodo parietes integri maneant, non reconsecratur
7 ecclesia, ut infra eod. cap. ligneis. † In summa sciendum est, ꝙ ecclesia consecrari non debet, ubi paganus sepultus est ante eiectionem ipsius, ut de consec. dist. 1. ca. ecclesia & idem est in hæretico vel iudæo, ut in eadem dis. c. in alio. c. ecclesiam. Idem intelligo & in excommunicato, si tamen ossa infidelium discerni possunt ab ossibus fidelium. Alioquin neutri sunt eiiciendi, ut supra de sepul. c. sacris. Sed si discerni possunt, tũc euulsis corporibus infidelium sed auctorita te episcopi uel principis, ut de consecr. dist. 1. c. corpora. ff. de religio. & sumpt. fu. l. ossa. Huius rei ratio hæc est, quia
8 † infideles viuentes ab ecclesia expellẽ di sunt, ut 21. dist. cap. cleros. 25. distin.
9 c. perlectis, ergo & mortui. † quia quibus viuentibus ecclesia non communicat, & mortuis communicare nõ debet. ut 24. q. 2. c. 1. & c. sane. Licet hoc casualiter fallat infra de senten. excommuni.
10 c. a nobis. Sed † quid si in ecclesia non consecrata sepulta sit mulier prægnans, nunquid poterit ecclesia consecrari ea non eiecta? Respondeo sic, quia fœtus pars uiscerum est, ut de conse dist. 3. ca. si quid & ff. de uentre inspicien l. 1. §. 1.
11 † Item altaria dedicanda seu consecranda non sunt sine reliquiis, ut de conse. dist. 1. c. placuit. Dicunt tamen doctores sufficere corpus Christi. Itẽ altaria si nõ sint lapidea non consecrantur, ut de cõ. di. 1. c. altaria. Nec obstat ꝙ dominus ꝓcepit in exodo fieri altaria de lignis Cethin, quæ sunt imputribilia & Salomon fecit altare aureum, nam illa facta sunt in figura.

SVMMARIVM.

1 *Missam solus sacerdos cantare potest, & quę seruari dẽant in missæ celebratione.*
2 *Missa quando celebrari possit.*
3 *Intellectus ad c. nocte, dist. 1.*
4 *Missam vnam tantum cantare debet sacerdos.*
5 *Missam celebrans debet habere socium qui ei respondeat.*
6 *Sacerdos ieiunus missam celebrare debet.*
7 *Sacerdos nunquid post medicinam sumptã possit celebrare.*
8 *Sacerdos an celebrare possit post potum aquæ calidæ uel frigidæ.*
9 *Sacerdos prænsus an conficiat sacramẽtũ.*
10 *In missa decem sunt præfationes.*
11 *Sacramẽtum conficiendum est de azimis non defermentato.*
12 *Sacramentum an conficiatur de pane ex lolio facto.*
13 *Frumento si admisceatur piper uel cymi-*

num, & fiat inde panis, nunquid totum conuerteretur in corpus Christi uirtute verborum. & quid si admisceatur aliqd de fermento.

14 *Corporis Christi tres sunt opiniones.*

15 *Eucharistiæ in sacramento tria intelligũtur esse discreta.*

16 *Cõsuetudo ecclesię in quib. locũ obtineat.*

17 *Officia diuina qualiter dici debeant & quis modus in eis sit seruandus.*

18 *Clerici diuinis officijs interesse debent.*

19 *Clerici qui sunt in scholis an teneantur dicere diuinum officium.*

20 *Vir tenetur ministrare necessaria uxori, quæ debitum reddere non valet.*

21 *Intellectus ad c. omnes de cons. dist. 1. & ad c. episcopus. 16. q. 6.*

De Celebratione Missarum, sacramento Eucharistiæ, & diuinis officijs. Rubrica.

DICTVM est supra de cons. eccl. vel alta. sed quia consecrationes fieri solent & debent cum missa, secundum illos qui dicunt missam esse de substantia consecrationis, vt no. sup. tit. pro xi. in princ. Ideo subsequenter ponitur hic rubrica de celebratione missarum, & additur de sacramento Eucharistię, & diuinis officijs. Videmus igitur quæ seruari debent in celebratione missæ ut dignè celebretur, demum de alijs partib.

1 rubricæ † Missam quidem cantare põt solus sacerdos. Nemo. n. conficere põt nisi sacerdos, qui ritè fuerit ordinatus, vt sup. de sum. Tri. ca. firmiter. §. vna. de cõ. di 1. c. 1. & c. sicut & 1. q. 1. c. dictum. Omnis autem sacerdos non præcisus, vt tollatur obiectio de suspensis & de excõmunicatis, missam cantare potest præter simoniacum, vt inf. de simo. c. tanta. & præter enormiter delinquẽtes seu mediocriter quorum crimina sunt notoria de iure uel facto, ut sup. de tempo. ordi. c ul sup. de renuncia. c. nisi cum pridem in prin hi. n. sunt suspensi, & quo ad se, & quo ad alios. Vel dici põt, solũ simoniacũ & occultũ suspẽsum esse quo ad se & quo ad alios, & hoc ĩ detestationem criminis, & notorium fornicatorem, ut 32. dist. c. nullus & c. præter hæc. Cæterum sacerdotes in aliis mortalibus constituti etsi suspensi sint quo ad se, non tñ quo ad alios, vt 11. q. 1. cap. sacerdotes. Vndè quod dicitur, omnis peccator missam cantare põt, intellige de officii potesta-

2 te, non de merito uitæ. † Missa celebranda est diuersis horis ſm diuersitatem dierum. Nam in diebus ieiunorum celebrari debet in hora nona. ut de cons. dist. 1. c. solent. In quatuor temporibus circa horam vespertinam, cum ordines celebrantur, vt 75. dist. c. quod a patrib. & c. ordinationes & 76. dist. ca. dilectionis. In diebus autẽ dominicis & priuatis siue festiuis põt prima parte diei missarum solennia celebrari, ut de cons. di. 1. §. 1. & cap. necesse, sed si sacerdos solus erit in ecclesia. non celebrabit usque ad tertiam horã, sed usq; tunc seruabit ieiunium, ut necessitatib. peregrinorum & hospitum siue diuersorũ commeãtium infirmorum atq; defunctorum succurrere possit. inf. e. ti. c. 1. accedit. 43. dist. c.

3 nõ licet. † In cõuentualibus autem ecclesiis, sine collegiatis, etsi missa cantetur prima hora diei vt dictum est, nihilominus & in tertia cantari debet solẽnis, & sic intelligo de con. di. 1. c. nocte. Vbi dicit reliquis vero tpibus missarum celebrationes ante horam diei tertiam minime celebrẽtur, subaudi. solẽnes. † Vnam autẽ missam cantabit sacerdos in die &

4 de die. Fœlix. n. est qui unam dignè celebrare pt & aliam si necesse fuerit cãtare poterit pro defunctis, ut de con di. 1. ca. sufficit. inf. e. ti. c. referente. De die igitur dixi, quia quidam post positio officio feriali missam celebrãt de sanctis, quorũ festiuitatis tunc non sunt, ut inf. eod. tit. ca. quidam. Nam ſm congruentiam dierum, missarũ sunt solennia celebranda. vt inf. e. ti. c. cum creatura. † Cũ autẽ celebrat sacerdos, nõ erit solus, sed socium hẽbit q ei rñdeat, vt 7. q. 1. c. illud. 81. di. c. in omnibus, de con. d. 1. c. hoc quoque statutum, & 1. q. 2. c. placuit. Itẽ ieiunus

cele-

celebrare debet. Nã potus uel cibus quãtumlibet minimus impedit celebrationẽ, ut 7.q.1. c. nihil quod ob reuerentiã sacramenti inductum est, vt de cons. di. 2. c. liquido. & idem in aliis sacramentis vt de consecra. dist. 5. c. ut ieiuni. 75. di. c. quod a patribus, sup. de tempo. ord. ca. literas. 22. q. 5. c. honestum. Vnde uinum perfusionis assumptum impedit aliã celebrationem, ut inf. eod. titu. c. ex parte.

7 Sed † nunquid post medicinam sumptam potest celebrare sacerdos? Dixit Ioan. quod sic, quia medicina inter alimenta non continetur, ut ff. de pe. leg. l. non omne, sed tutius puto contrarium. Nam medicina abhominationem solet inducere, & timendum est, ne post cõfectionem inducat uomitum. Et hęc ratio attenditur. alias dũ quæritur, quare non cõficitur in calice de eræ, aut de auricalco. ut de con. di. 1. c. calix.

8 †Sed nunquid post potum aquæ calidæ uel frigidæ debet celebrare sacerdos? Respondeo non, quia ut dicit Io. aqua potus est, & canon *pallegatus* 7. q. 1. c. nihil, dicit q̃ post potum uel *cibum* quemlibet minimum, alias *litera* quodlibet minimum, missam

9 celebrare non debet. † Sed quæritur an pransus conficiat? Ad quod respondeo etsi male faciat pransus celebrando in contemptum prohibitionis canonicæ, conficit tñ; quia q̃ a ieiunio conficiatur non est de substantia sacramenti, ut de

10 con. di. 2. c. liquido. † Decem sunt præfationes in missa. nouem habentur con. di 1. capi. inuenimus, & decima. 70. dist. c. sanctorum. Et uariantur ſm uarietatẽ temporum & festiuitatum. Sunt autem in missa & in canone quædam addita, quæ in textu euangelii non continentur, sed ea credimus ab apostolis & sanctis patribus esse adiecta, ut inf. e. tit. ca. cum Marthæ in 1. responso &

11 11. dist. c. ecclesiasticarum. † Conficiẽdum est de azimis, non fermentato, ut inf. e. tit. c. literas, unde si quis de fermentato conficeret, ſm Hug. nihil conficeret, per id quod le. de con. dist. 2. c. in sacramento, et per illã auctoritatẽ, non in fermento veteri, sed in azimis sinceritatis &c. Sed

12 † cum de frumento nascatur lolium, ut dicunt rustici, & ut innuit canon. 56. di. cap. nasci nunquid si de lolio fiat panis trãsubstantiabitur in altari virtute uer

13 borum? non. † Item quid si frumento admisceatur piper vel cyminum, & fiat inde panis, nunquid totum cõuertetur in corpus Christi uirtute verborũ? Non, sed reliquum quod de frumẽto est. Quid si admisceatur aliq̃d de fermẽto? Tunc nihil conuertitur in corpus Christi, qa nihil azimini est, cuius cõsecratio fieri

14 possit. † De corpore autẽ Chri tres sunt opiniones. Vna dicit, q̃ illa substãtia q̃prius fuit panis & uinũ, postea sit corpꝰ & sanguis, ut de cõ. di. 2. c. panis est in altari, & c. quia corpus Alia tenet, q̃ substãtia panis & uini desinat ibi esse, & tñ accidẽtia iporũ ibi remanẽt. s. sapor, color, & põdus, & sub illis accidẽtibus est corpus Christi. Et hoc videtur velle conciliũ. sup. de sum. Tri. & fi. catho. c. uno. Tertia uero asserit, q̃ remanet ibi substãtia panis & vini, & in eo. loco, & sub eadem specie est corpus & sanguis Xpi. arg. de con. dist. 2. c. ego. Et q̃libet harũ opinionũ fatetur uerũ corpus Xpi esse in altari. Quarta opinio dicit nõ esse in altari corporis & sanguinis ueritatem, sed imaginẽ tñ spẽs & figuram. Et ista reprobatur. inf. e. cum Marthæ, §. ex eo.

15 † In hoc sacramẽto tria itelligũtur esse discreta, videlicet forma uisibilis, ueritas corporis, & uirtus spiritualis forma est panis & uini, veritas carnis & sanguinis, uirtus unitatis & charitatis. Sed primũ. s. forma panis & uini est sacrm geminę rei, i. corporis Chri & unitatis & ita & signãs tantũ. Secundũ, ideſt corpus Christi est sacrm. s. unitatis & res sacramenti, ideſt specierum panis & uini, & sic est signans & signatum. Tertiũ uero. s. unitas, est res duorũ sacramẽtorum. s. corporis Christi, & specierũ panis & uini, & ita est tñ signatum; quia significatur per illa duo sacramenta. s. per species panis & uini & per corpus Christi. Et ita primum est sacrm tñ signãs, ſm

signans & signatum, tertium tantùm si
guatũ; vt probantur hæc inf. eo c. cùm
16 Marthæ. §. ex eo. in fi. In calice vtrũ-
miscendũ est vinum & aqua. vt de cons.
d. 2. c. 1 & 2. Sed plus in eo de vino q̃ de
aqua ponendũ est. vt inf. eo. ti. c. pernicio-
sus. Sed quare? respondeo, ex cõsue
tudine ecclesiæ hoc inoleuit, quæ locũ
hẽt in sacramẽtis altaris vt 11. d. c. eccle
siasticarum. locum habet in sacramẽto
batismi. vt de con. d. 4. c. de trina locum
habet in diuinis officijs vt de cons. d. 2.
c. institutis. & 12. d. c. vlt. Hæc duo vinũ
& aqua in sanguinem transmutantur.
vt infra eo. c. cum Marthæ. §. quæsiuisti.
17 † Restat videre de vltima parte rubri-
cæ. s. de diuinis officijs. Et est sciendum,
quod diu na officia dici debent cum di
ligentia explicate & intelligibiliter, nõ
cũ syncopa. vt inf. eod. ti. c. dolentes. Me
lior est enim paucorum psalmorum de
cantatio cum cordis puritate ac sereni
tate ac spirituali hylaritate, q̃ psalmo-
rũ modulatio cũ anxietate cordis atq;
tristitia. vt de cons. d. 5. c. non mediocri-
ter. Et qđ dixi, paucorũ, sanè intellige. s.
vt tamen debitum officium non omitta
tur. In officijs diuinis rectores eccle-
siarum vnũ eundemq; modum teneant,
quẽ in metropolitana sede nouerint in
stitutum. nec aliqua diuersitatis cuius-
cunq; ordinis vel officij à metropolita
na se patiantur sede disiungi. 12. d. c. de
his, de con. di. 2. c. in omnibus. & d. 15. c.
18 conuenit. † Clerici diuinis officijs in-
teresse debẽt. & qui absq; sui corpuscu
li inæqualitate defuerit excommunice-
tur ut 91. dist. c. 1. & 2. vel excludatur à
clero, siue moueatur ab ecclesia. vt 92.
distinct. ca. vltimo & maximè si hoc fe-
cerit solennibus diebus. vt 7. q. 1. cap. si
19 in clero † Sed quid. de clericis, qui
sunt in scholis, nunquid tenentur dice-
re diuinum officium? Dixerũt quidam,
quòd illi tantum tenentur dicere diui-
num officium, qui ad titulum certæ ec-
clesiæ sunt promoti per illud quod legi
tur 92. distin. c. si quis presbyter secus si
ab titulum suæ possessionis, vel sui pa-
trimonij sit promotus. vt supra de præ-
bend. c. episcopus. sed pnto omnes cleri
cos ad hoc teneri etiã si non percipiant
necessaria ab ecclesia, quia tenuis est, si-
bi enim imputare debet qui ad tenuem
ecclesiam se promoueri fecerit. argum.
20 ad hoc 32. q. 2. c. horrendus. Vñ † sicut
vir tenetur ministrare necessaria vxori,
quæ tamen debitum redde non valet.
vt 32 q. 7 c. quod proposuisti. ita & cle-
ricus qui non percipit necessaria ab ec-
clesia, quia pauper est, nihilominus te
netur eam officiare, & dicet cũ aposto-
lo. Scio satiari, & esurire, abundare, &
penuriam pati; omnia possum in eo q̃
me confortat. vt 41. distinct. c. quod di-
cit dominus. manus autem suę ministra
bunt ei. vt 21. q. 1. cap. clericus in fin. &
21 91. dist. ca. clericus. † Et idem dico si ec-
clesia à principio fuit diues, & postmo-
dũ deducta est ad paupertatem. Sed in
vtroq; casu debet vnire episcopus eam
alteri ecclesiæ. ut 10. q. 3. c. vnio. sic intel
ligo de cons. distin. 1. c. omnes 16. q. 6. c.
episcopus.

SVMMARIVM.

1 *Baptismus quid sit.*
2 *Baptismus quando institutus.*
3 *Batismi genera quot sint.*
4 *Batismi effectus quis sit.*
5 *Pronomen, ego, an sit de substantia formę batismi.*
6 *Baptismi substantialia.*
7 *Verba quæ requirãtur in forma baptis.*
8 *Ordo verborum an sit de substantia baptismi.*
9 *Actus qui interponitur vel mora quæ in ter uenit an vitiet id, quod in contextu et continuè fieri debet.*
10 *Paruulus baptizatur, licèt ab infidelì offeratur.*
11 *Intellectus ad c. quos à paganis, de consecr. distinct. 4.*
12 *Baptizatus an intelligatur ille, in cuius parte corporis sacerdos aquã profundit.*
13 *Baptismus an in omni tempore possit conferri.*

Batizari

14 *Baptizari an possit in nomine Trinitatis implicitè.*
15 *Baptizatus in nomine Christi, an sit bene baptizatus.*
16 *Furioso perpetuo an valeat baptismus.*
17 *Baptismus an valeat ei cui incidit in furorem.*
18 *Baptizatus coactus an sit baptizatus.*
19 *Baptizatus fictè an recipiat sacramentũ.*
20 *Baptizatus an sit is qui baptizaũ & baptizari intendit, & baptizans non intendit baptizare.*
21 *Baptizare seipsum nemo potest.*
22 *Baptizatus an quis sit, si aquæ alius sit liquor admistus.*
23 *Paruuli an obligentur in baptismo.*
24 *Baptismus dicitur sacrementum fidei.*
25 *Baptismus an valeat si latinus proferat verba in lingua græca uel alia.*
26 *Baptizatus in nomine genitoris & nati & sancti flaminis an sit baptizatus.*
27 *Baptizari nõ potest in nomine paternitatis & spiritalis sanctitatis.*
28 *Baptizatus an quis sit, statur uniꝰ testimonio.*
29 *Uniꝰ testimonio standum est, de consecratione ecclesiæ.*

De Baptismo & eius effectu. Rub.

IN superiori rubrica dictũ est de corpore Christi, quod nihil in sacrificijs maius esse potest, ut de cons. dist. 2. cap. nihil. Sed quia baptismus inter alia sactamẽta maius est, necessarius, & magis efficax, ut 32. dis. §. porro, cum omniũ sacramentorum sit ianua & fundamentũ, vt inf. de presbytero nõ bapti. mis. c. veniens. Ideo subsequenter ponitur hoc rubrica de baptismo & eius effectus. Videamus igitur. Quid sit baptismus. Qñ institutꝰ. Quot sunt baptismi genera. Et
1 quis eius effectus. † Baptismus est exterior hoĩs ablutio cum certa forma uerborum. Est & caracter infixus animæ accedente uerbo ad elementum, unde est ista tanta virtus aquæ, ut corpus tãgat, & cor abluat, nisi faciente uerbo, nõ qa dr, sed quia creditur. Nam in ipso uerbo aliud est sonus trãsiens, aliud uirtus
2 manẽs vt 1. q. 1. c. detrahere. † Fuit autẽ institutus secundum quosdam, quando dictum est Nicodemo. nisi quis renatus fuerit &c. ut de cond. di. 4. c. filius. Secundũ alios, cum dominus dixit discipulis. Ite baptizate omnes gentes &c. inf. eo. ti. c. debitũ. de con. d. 4 c. propriè in uerbo euntes. Secundum tertios, cum misit Iudam cum alijs vt 1 q. 1. c. dedit. Io. uero putat tunc fuisse institutum, cum dñs à Ioanne baptizatus est, ut de con. d. 4. c. per aquã. Posset tamen responderi ad illud, quia tunc dedit formã baptismi facto & exẽplo, sed postea dedit verbo & præcepto, cum dixit apostolis. eũtes &c. ut dictum est. † Genera paptismi sũt
3 tria, fluminis, sãguinis, & flaminis, ut de con. dis. 4. c. baptismi vicem. † Effectus
4 baptismi est. quia si digne quis baptizetur deletur in eo tam actuale q̃ originale peccatum sine omni pœnitẽtia. quia sine pœnitentia sunt dona, & vocatio Dei; quia gratia Dei in baptismo non q̃rit gemitũ, non quærit planctũ, uel opus aliquod, sed solã fidẽ, & omnia gratias condonat, ut de con. di. 4. c. sine pœniten
5 tia. † Sed quæritur an ꝓnomem, ego, sit de substantia formæ. Et creditur, quod nõ. nã plenum sensum habet hæc uox. baptizo tẽ in nomine patris &c. unde alibi pronomen dicitur abundare, ut ff. de hære. instit. l. 1. §. qui neque, sic & in stipulatione non interest utrũ stipulor habere licet, an mihi licere habere, ut ff. de uerbo. obliga. l. stipulatio istã. Cætera verba, quę sunt ĩ forma, necessaria
6 sunt & substantialia. † Sed quæritur quod si uerba substãtialia dicuntur, sed corruptè & contra regulam donati Respondeo, non minus efficax est baptismus, cum enim virtus illorum uerborũ excludat demonium, excludet & precis uitiũ, ut de con. d. 4. c. si non sanctificãt. &c retulerunt. Sed quæritur quid si aliquid aliud in forma dicatur. Ad hoc dixerunt quidam, vt si aliquid prẽmittatur, ut si dicatur arma uirumq; cano.

Ego te baptizo in nomine patris &c. uel post formam adijciatur sic. Ego baptizo te in no. pa. & fi. & spiritus sancti, & dyaboli. efficax est baptismus. quia cum extrinseca & impertinentia adijciuntur, non uitiant. ut ff. de ver. ob. l. quæ extrinsecus. secus aũt si aliquid interponatur, vt si dicatur. Ego baptizo, arma virum q; cano, In nomine pa. & fi. & spiritus sancti. Nã tunc nõ confertur baptismus. nam & si ordinatione testamenti aliquid alienum immisceatur, viciat. vt ff. de testa. l. hęredes. §. ult.

7 † In forma autem baptismi omne uerbum aliud a uerbis domini alienũ censetur, sed putant doctores nostri contrarium. dicunt enim q̃ siue adijciatur formæ siue interponatur, uiciatur baptismus. Qui sic dicatur, non ego baptizo te &c. Absurdũ putant, dici, tunc baptizatum. Et idem si dicatur. Ego te baptizo in omnie pa. & fi. & spi. san. & omnũ sanctorum. Et idem est ubi aliquid interponitur, in quo consentiunt omnes

8 † Sed quid si ordo mutetur, & uerba transponantur, ut si dicatur, Ego te baptizo in no. pa. & fi & spiritus sancti. nũ quid est baptizatus? Dicunt q̃ sic. ar. C. de test. l. p̃posteri. & sup. de reseri c. causam. nec enim ordo scripturæ servandus est, vt ff. de solu. l. nec enim. Alij aũt contrarium ar. pro eis. C. de sen. & interlo. om. iu. l. prolatam. Dicunt enim ipsum ordinem verborũ esse de forma. Et hoc securius esse videtur; si autem in prolatione verborũ interponatur mora naturalis & compendiosa, vt de respirando tussiendo, & excreando, non uiciat.

9 vt C. de testa. l cum antiquitas. † An aũt actus, qui interponitur, uel mora quæ interuenit, uitiet id quod in contextu & continuè fieri debet? Determinabis per iura illa ff. de duobus reis. l. duos reos. § ul & pe. ff. de uer ob. l. cõtinuus, in principio. ff. de testa l. hæredes § festum nec enim omne, quod differendi causa fit, moræ annumerari potest, ut ff. de usuris. l. sciendum. Item nec moratoria cunctatione ne præcipiti festinatio ne faciendum est aliquid. Quantum uero interuallum sine uitio ualeat in talibus interponi, intellectu magis q̃ locutione exprimi potest, ut ff. de solu. l. ratum. Et hoc totum locum habeat, si quæratur de mora interposita inter uerba, quæ dicuntur in consecratione Eucharistiæ, & uerba quæ dicuntur in cõsecratione calicis. Quæ qõ locum habet ẽm illos, qui dicunt unã esse formã in uerbis illis hoc est corpus meũ, hic est sanguis noui testamenti &c. Sed nostri docto. magis approbant, q̃ sint duæ formæ, una in uerbis illis, hoc est corpus meum. alia aũt in illis. hic est calix noui testamenti &c. & ad prolationẽ priorum transubstantiatur panis in corpus Christi, & ad prolationẽ subsequentium conuertitur uinum in sanguinem. Sed obijcitur, nonne prolatis primis uerbis est ibi sanguinis, ex quo est ibi corpus. Certè sic, quia ubicunque est corpus, ibi & sanguis. Ad hoc rñdetur, est ibi sanguis nõ ptrãslationẽ, sed per cõmistiõ-

10 nem. † Sed quæritur, cum paruuli intelligãtur baptizari in fide parẽtum, ut de con. di. 4. c. quæris, & eorum à quib. paruulus cõsecrandus offertur, vt de cõ di. 4, c. illud. q̃d si offerentes sint infideles? Rñdeo baptizari intelligitur in fide ecclesiæ, & in uerbo Christi. nec oberit infidelitas offerentis, dummodo in forma ecclesiæ baptizetur, ut de con. dist. 4 ca.

11 Romanus. † Nec obstat de con. di. 4. ca. quos a paganis, quia illud loquitur, eũ non in forma ecclesiæ baptizat. Item

12 q̃ritur, † quid si nõ habeat aquæ copiã, & sic sacerdos perfundat aqua illũ, quẽ baptizat, sic ut partẽ corporis, non totũ corpus contingat aqua. In hac qõne dixit Aug. q̃ si caput perfundatur, vel præter caput maxima pars corporis, esset baptizatus, aliàs non. Alii autem dicunt baptizari, ẽt si aqua cadat in quancunque corporis partem ar. ad hoc de con. di. 4. c. hoc nequaq̃. sicut sufficiat possideri partem, ad hoc ut quis totum possideat, dum tamen eius sit animi vt totum possidere intentat, vt ff. de acqui. pos. l.

possi-

possideri. §. 1. & de pœ. distin. 1. c. vulga
13 ris. † Item quæritur, nunquid baptis-
mus pōt omni tempore conferri? Non,
nisi necessitate imminente, ut pote peri
culo mortis uel lāguoris in cursu ut de
con. dist 4. c. ueuerabilis & c. baptizan-
di. Sed puto in adultis illud locū habe-
re, non in paruulis, quibus nulla præter
baptismū salus promittitur, ut de con.
di. 4 ca. nulla. timendū est. n. ne propter
naturæ imbecillitatē morte peruenien
te qui baptizentur, inueniri non pñt ut
5. di. c. baptizari. In adultis aūt hæc non
timentur. quia in eis conuersio mentis
ad Deum baptismi vicem suppleri non
dubitatur, ut de con. di 4 ca baptismi vi
14 cem. † Item quæritur an baptizari pos-
sit in nomine Trinitatis implicite. Et
videtur ꝙ sic. ut de con. di. 4. ca. a quodā.
Sed illud exponitur, i. explicite per id
quod legitur in eadē di. c. sanctū. c. si nō
sanctificatur ca. si re uera. & in c. in syno
15 do. † Item nunquid baptizatur in no-
mine Christi? Respondeo sic. vt de con.
di. 4. c. a quodā. sed quare potius in no
mine Christi, quam in nomine Trinita
tis? Rñdeo, quia in nomine Trinitatis,
non intelligitur nisi trium personarum
essētiæ unitas. Sed in hoc nomine Chr̄i
intelligitur vnctus, vngens, & a quo vn
gitur. Basi. tñ dixit cōcessum fuisse apo
stolis baptizare in nomiue Christi pro
pter nomen Christi ampliādum sed ille
canō est hodie a quodam abrogatus, per
id qđ legitur in ea dis. ca. in synodo. Sed
non sic putamus. nā ille canō est a quo
dam Nicolao, & posterior illo in syno-
do quæ fuit Zachariæ, ut patet in croni
cis. Dico ergo ꝙ nō baptizabitur in no
mine Christi, sed si fuerit baptizatus.
16 ualet baptismus. Itē quæritur, quid si
quis ꝑpetuo furiosus & qui nunq̄ sine
furore fuit, baptizetur, nunquid ualet
ei baptismus? Videtur ꝙ sic ar. ff. de le.
2. l. cum pater. §. surdo. vbi dicitur acqui
ri furioso emolumentū; tales. n. pro in-
fantibus habendi sunt. nec grauātur ali
quo peccato actuali, ut 3. q. 9. ca. iudi
cas. vñ & si nunq̄ uoluerunt baptizari
nunquā tñ noluerunt, unde sufficit hoc
quo ad baptismi carracterē imprimen
dū; tūc. n. caracterē sacramentalē impri
mit operatio, cū obicē uoluntatis con-
trariæ non inuenit resistentem, ut inf. e.
tit. c. cum Marthæ in fi. & hoc idē consi
deratur in paruulus, de cō. dist. 4. c. quæ
17 ris. † In eo aūt qui incidit in furorem, &
in amente, & dormiente cōsideratur vo
luntas præcedens furiorē, amētiam, vel
dormitionem, ut sup. tit. prox. c. cū Mar
18 thæ, §. item quęritur. † Itē quæritur de
coactu. ad quod dico, ꝙ absolute coa-
ctus non recipit caracterem ut ea. dec. §.
eo. sed conditionaliter coactus sic; quia
coacta uolūtas, uoluntas est. ut 15. q. 1. c.
merito. q̄a nec impedit sacr̄m ordinis.
ut 74 di. c. ubi ista. nō impedit scr̄m ma
trimonij, ut 22. q. 4. c. inter cætera. inf. de
sponsa. c. ueniēs. & si taliter coactus ba-
ptismū recipit, cōpellitur seruare fidem
19 ut 40. di. c. de iudæis. † Item quid de fi-
cte baptizato, respondeo recipit sacr̄m.
sed non rem sacr̄i, nisi recedat fictio, vt
20 de con. di 4. c. tūc ualere. † Item quid si
is, qui baptizatur, baptizari intendat,
baptizans aūt non intendit? Rñdeo, non
esse baptizatus ut 1. q. 1. ca. spiritus san-
ctus. §. ecce. & de cō. di. 4. c. solet quæri.
Nā & cū per locū dicuntur hæc uerba.
spondes spondeo. nō inducitur obliga
tio, ut ff. de ac. & ob. l. 3. §. uerborum.
21 † Item qnæritur, an in necessitate possit
quis seipsum baptizare? ad qđ rñdeo
non, ut inf. eo. ti. c. debitum. sicut nec pōt
quis seipsum recōciliare, ut de con. di.
22 4. c sanctū est. † Item quid si aquæ alius
sit liquor admistus, nūquid baptizabit?
Rñdeo sic, si aqua præualet, aliter non.
23 † Item cum is, qui nihil intelligit, non
obligetur, ut C. de fal. mo. l. 1. qūo par-
uuli obligātur in illis spōsionibus, quæ
ꝑ eis fiunt ante baptismū? credis in Deū
&c. ut de con. di. 4. c. 1. Respō. speciale est
in baptismo, ubi quis ignorans per aliū
obligetur. imo verius est in baptismo
quis per aliū liberatnr scilicet potesta-
te dyaboli, ut de cō. di. 4. ca. postquā. po-
test autem quis ignorans per alium libe
rari.

tari. ut ff. de sol. l. soluere. & ff. de nego.
24 gest. l. soluendo. † In summa sciendū, q̄ baptismus dicitur sacramētum fidei, ut de cō. di. 4. c. nihil aliud. Hoc iō, quia in fide Christi cōsecratur, & in fide ecclesię confertur. Vel quia cōfertur in nomine Trinitatis explicitè quam & offerentes & oblati tenentur credere. Vel q̄a signū est q̄ suscipiēs fidē habeat, & si non ha-
25 beat aliquo impediente. † Sed q̄ritur, quid si latinus baptizater, & proferat verba necessaria, nō tñ regu lariter, nec in sua lingua, sed ī gręca vel alia? rñdeo batizatū esse. Nā & apostoli loquebantur varijs linguis, & forma realis attendēda est, nō verbalis. vt de cō. di. 4. c. re-
26 tulerunt. † Item pone, q̄ non dicantur verba. In no. pa. & fi. & spi. san. sed similia. In noīe genitoris, & nati, & sācti flaminis, nunquid erit baptizatus? Rñdeo q̄ sic, quia non refert ex æquipollentib. quid dicatur, ff. de uer. obl. l. q̄ extrinsecus, & l. si in noīe, & inf. de ver. sign. ca. in his. Et satis puto credendū esse posse fieri baptismū sub verbis synonimis. Sed
27 † nūquid possit baptizari sic. In noīe paternitatis, & filiationis, & spiritalis san-
28 ctitatis? Rñdeo non. † Vltimò notabis, cū dubitat, an aliquis sit baptizatus, stat testimonio vni⁹ de cō. d. 4. cap. placuit.
29 † idē in cō. ecclesię vt de cō. d. 1. c. ecclesiæ. sec⁹ ī ordine vt 98. d. c. afros. & sup. d. cle. pereg. c. 1. Rōnē diuersitatis collige. ex. §. gratia. 3. q. 1. §. ecce. cū honores.

SVMMARIVM.

1 *Ordinum collatio facta non baptizato an valeat.*
2 *Non baptizatus credens se baptizatum an saluetur.*
3 *Ordinatus comperiens se non baptizatum debeat baptizari, & iterum ordinari. & num. 3*
4 *Baptismi & ordinum reiteratio an fierī debeat, quando de batismo & ordine dubitatur.*
5 *Matrimonium an in dubio præsumetur, & stetur sacramento viri.*

De Presbitero non baptizato. Rub.

Dictum est supra q̄ baptismus sit ianua & fundamentum omnium sacramentorum aliorum. *Sed quia dubitari posset*, an non posito *fundamento* ædificatio aliorū sacramētorū subsistat: Iō tractat hic de collatione ordinum facta non baptizato, & iō ponitur hic rub. de presbyt. nō bap. ministrante. † Videa-
1 mus igitur an collatio ordinū facta non baptizato ualeat. Et quid iuris sit, cum quis credit se baptizatum, cum in ueritate non sit. Item an ordinatus cōperiēs se non baptizatum debeat iterū ordinari. *Ad primum itaque sic dico*, cum Paulus dicat *fundamētum aliud nemo pōt ponere* p̄ter *id quod positū est*, quod est Christus Iesus cōsequēter probat, q̄ vbi Christus non est fundamentum *nullius* operis boni est *super ædificiū*, ut 1. q. 1. c. cū Paulus. *propterea nulla est collatio* ordinū ut *inf. e. ti. c. 1. & 1. q. 1. c. si quis cō*
2 *fugerit. & c. siquis p ignorātiam.* † *Ad secundum dico*, q̄ si quis *baptizatus non sit*, credat tñ se baptizatū fore, & alias sit bonæ uitæ & cōuersationis honestæ, liber ab originali peccato cœlestis patrię gaudium adipiscitur incunctanter, ut inf. e. ti. c. 2. Nec obstant iura illa quæ dicunt, nullū posse sine baptismo saluari. ut de cō. di. 4 c. cathecuminū. & c. firmissimā & 15. q. 1. c. merito. §. ut itaq; componat istud cancellatū de gñante. & ca. nulla q̄a illa locū hñt in his qui sciūt se non baptizatos, & cū baptizari possint negligant, vel contemnunt ipsi seu parentes ipsorū. hic. n. de quo sup. p̄missi, ītelligitur baptismus in fide Chri ecclesiæ. Nam baptismus inuisibiliter ministrat. quē non cōtemptus religionis, sed articulus necessitatis excludit, vt inf. e. ti. c. 2. & 5. Vñ quidam ante baptismū spiritu sancto impleti creduntur, vt Centurio. vt de con. di. 4. c. non dubito, & 2. q. 7. c. non oēs. Et Valētinianus, q̄ cū ueniret ad baptismū & in uia decesserit, dr Ambrosiū de eo dixisse uentrem meum

doleo.

doleo, quia quē regeneraturus erā, perdidi; ille tñ gratiā, quā poposcerat, non
3 amisit.† In tertio autē membro dico baptizari & iterum ordinari debere, quia non intelligitur iteratum, quod ambigitur esse factum, ut inf. eo. tit. ca. ueniens. Sed opponitur, qui se credit baptizatum baptismo flaminis, etsi non sit, in fide tamē Christi & ecclesiæ intelligitur baptizatus, ut superius dixi. Vñ si in tali statu positus ordinetur, sacramētum ordinis inuenit fundamentum sacramentorū, s. fidē; & iō firmum est ædificium, & sic iterari non debet ordo; & si iteretur, fit iniuria sacramēto. ut 1. q. 1. c. quod quidā de con. d. 4. c. ostenditur. Ad quod Respō deo. tam diu intelligitur baptizatus in fide, quādiu ignorat se baptizatum uerbo & elemento. Et tunc ordo iterari non posset, sed cum post incipit scire uel credere se non baptizatum fuisse uerbo & elemento, nisi baptizetur in aqua cum possit, incipit contemnere, & sic perdit baptismū flaminis, & sic sine fundamento ædificiū ordinis inuenit, & propterea ponendus est primarius lapis s. baptismus, & demū superædificabit ordo, nec
3 iteratus intelligetur.† Et est sciendum, q̄ ubi scitur aliquē baptizatum nō esse, baptizabitur & seruabitur forma cōis, vt sup. ti. prox. c. nō ut apponens, ubi ät dubitatur, tunc seruabit illa forma quæ habetur sup. tit. prox. c. 1. de con. di. 3. c. si nulla. & idem seruatur in consecratione ecclesiæ, ut de consec. d. 1. c. solennitates, & c. ecclesia. Item in ordine, ut 68. d.
4 presbyteri quos, §. qđ autem.† Et not. q̄ quidam dixerūt, q̄ ubi dubitatur de ordine uel baptismo, & iterū ordinat̄ seu baptizatur, idē caracter confertur qui fuit primo collatus. dicentes q̄ hic articulus necessitatem inducit, & allegātes simile, ff. de acqui. pos. l. possideri. §. ex pluribus. Sed hoc nō est uerū, qa si prius fuit caracter ordinis uel baptismi collatus, secundo nihil addit, sed totū ad uocē referē, & ad uisibilē unctionē, ut 68. d. c. presbyteri. §. quod ergo, nihil. n. addit uel detrahit iteratio unctionis, sicut nec iteratio manuumissionis, ut C. de ind. libe. l. nihil. Sed quid de his, quæ presbyter iste gessit qui se comperit non baptizatum fuisse, nunquid decepit animas, vt sup. de ele. c. dudum Rothomag. Rñdeo nō, imo dum bona fide credit se baptizatum & rite ordinatū, rata sunt oīa quæ gessit ar. ff. de offic. præto. l. Barbarius. In summa sciendum est. in dubio potius p̄sumi non baptizatū, q̄ baptizatū; potius non ordinatū, q̄ ordinatum, ut de con. di. 4. c. paruulos, & hic in c. ue
5 nens. † Sed cum ita præsumatur in his sacramētis, quare in sacro matrimonii contraria assumitur præsumptio? vt stetur tantum uerbo uiri, ut 23. q. 1. c. si qs acceperit, ff. de ritu nup. l. in libero. Rñdeo sine omni periculo est, si sacramenta illa iterentur, sed valde periculosum esset; si iudicaretur nō esse matrimoniū vbi est. Licet alibi canon nō p̄sumat, nō esse matrimoniū, ubi tñ est, & si solēnia desint vt 30. q. 5. c. aliter, & c. nostrates.

SVMMARIVM.

1 *Eucharistia qualiter custodiatur.*
2 *Eucharistiam defert sacerdos infirmis cum solennitate & reuerentia.*
3 *Res sacratæ & diuinis dicatæ qualiter seruentur.*
4 *Pallæ altarium & uestimenta clericorum sordida qualiter lauari debeant.*
5 *Vestimenta sacra uetustate consumpta incendi debent.*
6 *Deo dicata ad profanos vsus conuertī non debent.*

De Custodia Eucharistiæ. Rubrica.

SVperius tractatum est qualiter Eucharistia consecratur hic tractatur qualiter custodiatur, & idèo ponitur hic Rub. de custodia Eucharistiæ, crismatis,
1 & aliorū sacrorū. † Est igitur sciendum, q̄ Eucharistia est in loco singulari mundo & signato semp honorificè collocata deuotè ac fideliter cōseruāda, ut sup. de

cele-

cele.mis.cap.sane clauibus adhibitis.vt
2 inf.e.ti. c. 1. † Sacerdos per seipsum deferat illam infirmis cum solēnitate & reuerentia illa, quæ statuta est in concilio generali.sup.de cele.mis.c. sane. §.sacerdos. Non aūt per laicum uel mulierē transmittat, vt de con.di.2. ca. peruenit. qđ fieri per diaconū licet, si necesse fuerit. vt 93.d.c.diaconū.& c.præsente.
3 † Crisma ēt sub eadem custodia seruetur, vt inf.eo.ti.ca. 1. Ipsa quoque oratoria vasa corporalia, palleæ altaris, & vestimenta clericorum mūda & nitida conseruentur.ut inf.eod.ca. 2. quibus in alijs vsibus vtendum nō est, nisi in ecclesiasticis & Deo dignis officijs, vt de con. di.1.c.vestimenta.& c.ad ad nuptiarum quæ ab alijs q̄ à sacratis hominibus nō debent contingi, ut in prædicto.c. vestimenta.& 23.dist. §. uasa. & c. sacrata.&
4 de con.di.1.cap. in sancta. † Item pallas altarium & uestimenta clericorum, cū sordida fuerint, diaconi cum humilib. ministris intra sanctuarium lauent. vt
5 de con.dist.1.c.nemo † & si fuerint uetustate consumpta, incendio dentur.ut de con.di.1.c.altaris. Et est ratio, quia
6 † Deo dicata ad profanos usus conuerti non debent.ut 19.q.3.ca. quæ semel.14. q.ult.c.comperimus.12.q.2.c. nulli.§.4. distin.c.ex antiquis.17.q.ul.ca.quæstio. de con.di.1.c.ligna.

SVMMARIVM.

1 *Reliquiæ q̄ et qualiter venerari debeāt. Reliquiæ approbatæ non debent venales exponi.*
2 *Canonizatio Sanctorū qūo debeat fieri.*
3 *Miraculum ad hoc, vt dicatur, quæ requirantur.*

De Reliquijs & veneratione sanctorum. Rubrica.

DIctum est supra de custodia & reuerentia sacrorum. non autem tractatur de reuerentia sanctorum, & ideo subijcitur hic rubrica de reliquijs & ue-
1 neratione sanctorum. † Sciendum est igitur, quòd reliquiæ in ueneratione sanctorum habendæ nō sunt, nisi auctoritate summi pontificis fuerint approbatæ, ut inf.eo.tit.c.2. quæ postquam fuerint approbatæ, extra capsam ostendi non debēt, nec uenales exponi ut inf. eo.c.2.C. de sacrosanc.ec.l.nemo. Nam sancta æstimationem non capiunt.ut, ff. de rerum di.l.sacra loca.§.ul.& propterea uendi nō possunt, cum uenditio sine pretio non consistat. ut Insti. de emp. & uen.§. pretium.& ff eo.ti.l.2.§.sine pretio.& qui spiritualia uēdit, capitale crimen cū simonia comittit.ut 1.q.1.c.stu-
2 det. † Ad canonizandos sanctos & in sanctorum cathalogo cōscribendos, de quo legitur.19.q.3.c. qm̄. taliter peruenitur. Inquirendum est enim an illi, de quo canonizando agitur, prior uita testimonium præbeat pro laboribus multis, pro motibus castis, pro actibus strenuis.ut 61.dist.ca. miramur. oportet.n. præsenti testificatione prędicari & bonæ famæ præconijs non taceri.ut 12.q. 2.cap. quatuor. Et quæri debet maximè de simplicitate & humilitate. ut sup. de præsump.c.ex studijs, simplicib.n. Deus dat gr̄am. Itē quæri solet.an in uita passus fuit persecutiones.ut 7.q.1.cap.omnis.ca.qui gemebat.& ca.ibi adunati. Et an fuerit passus ex charitate.ut 1.q.1.c. uide quantū bonū est charitas. Quærendum est ēt de miraculis factis in uita, et post mortē. † Et no. quia quantū ad
3 hoc ut sit miraculum, quatuor requirūtur. Vt ex Deo contingat, non ex arte.ut 1.q.1.c.teneamus.2.q.6. §. itē cū Balaā. 1.q.1.ca. prophetauit. Itē ut sit cōtra naturā. Itē quod non ex ui uerborum, sed ex merito hominis hoc cōtingat. Hoc ideo dico, quia panis miraculosè trāsubstantiatur in corpus Christi non merito hominis, sed uirtute uerborū.ut de consec.di.1.c.ca corpus Christi.& ca.in quibusdā. Itē ut sit ad corroborationem fidei.herba.n. trāsit in uitrū hominis ministerio. sed hoc nihil ad fidei corroborationem.& ideo non sunt hæc talia miracula, q̄is homnium ministerio fiant, ut propterea debeat quis canonizari.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Ieiunium quid & quotuplex sit.*
2 *Ieiunans à quibus abstinere debeat.*
3 *Gulæ vitium quibus modis tentari.*
4 *Ieiunandum quando sit. & nu. 5. & 6.*
7 *Vigilia occurrente in dominica ieiunari debet in sabbato.*
8 *Carnes licitè comeduntur sexta feria in die Natalis Domini.*

De Obseruatione ieiuniorum. Rub.

DICTVM est supra de veneratione sanctorum, sed quia ob reuerentiam sanctorum ieiunia celebrãtur. Ideo subsequenter de ieiunijs tractatur, & propterea ponitur hic rubrica de obseruantia ieiuniorum. Videamus igitur. Quid sit ieiunium. Et quibus diebus ieiunia sint indicta. † Ieiunium triplex est. Ieiunium magnum & generale est, ad quod omnes tenentur abstinere ab iniquitatibus & illicitis uoluntatibus seculi, quod est perfectum ieiunium vt de conse. dist. 5. ca. ieiunium. Secundo modo dicitur ieiunium, discreta & moderata refectio, vt singulos dies absque ciborum luxuria transigamus. vt de con 4
se. d. 5 ca. sint tibi. & ca. non dico, Et hæc duo ieiunia omni tempore & diebus singulis sunt seruanda. Tertio modo dicitur ieiunium subtractio prandij & postcenam cuiuslibet cibi priuatio vsque ad diem sequentem. Item abstinentiæ indictio à carnibus, & ab omnibus quæ sementinam trahunt originem à carnibus, à lacte videlicet caseo, & ouis, vt probantur hæc de conse. dist. 3. c. de asu. & 4. dist. ca. deniq,. Vbi etiam adijcitur. cæterum piscium esus ita relinquitur, vt hoc infirmitatis solacium non luxuriæ pariat incendium. hoc tamen saluo, vt nõ cogantur diuites pauperum cibi vesci. 5
vtantur consuetudine infirmitatis suæ, sed doleant se non posse aliter substentari. vt. 41. di. c. non cogantur. Vnde nec in qualitate cibi, nec in quantitate est vitium, dummodo quis vtatur secundum exigentiam suæ naturę, sed in appetitus excessu, vt probantur hæc. 41. d. c. quisquis deliciæ. & c. quod dicit. † Item cum 2
abstinemus à cibis, ab omnibus dissolutionib. abstinere debemus. quid. n. prodest ieiunare visceribus, & luxuriari venatibus; abstinere a cibis, & errare peccatis. vt 86. d. c. quid ꝓdest. Item alibi nihil ꝓdest hoĩ ieiunare, & orare, & alia religionis opera agere, nisi mens ab iniquitate, & ab obtrectationibus lingua cohibeatur, vt de con. d. 5. c. nihil ꝓdest.
† Quinque autem modis gullę vitium 3
nos tentat, aliquando nanq; indigentia tempora præuenit. aliquando non præuenit, sed cibos lautiores quærit. aliqñ quæ summenda sunt, procurare accuratius expetit, aliquando autem & quantitas ciborum & tempus, cõgruit, sed in ipsa quantitate summendi mensuram excedit. nõnunquam & abiectius qđ desiderat, & cum ipso esu immẽsi desiderij deterius peccat, vt de con. d. 5. c. quinq; modis. Vnde uersus. est certum, ꝙ quinque modis gula damnat edacẽ. Cum nimium comedit, uel edendi ꝑuenit horã. Quærit delicias, vel parat delicioſa. Vel sumit cupide quod non est deliciosum.
† Nunc uideamus in quibus diebus & 4
tẽporibus ieiunia tertij generis indicantur. Et est sciendum, ꝙ quadragesima sũma obseruatione est obseruanda, q̃ continet. 40. & duos dies diebus dominicis cõputatis, è quibus dum sex dies dñicæ abstinentiæ subtrahuntur, remanẽt. 36. dies in abstinẽtia, quæ sunt decima pars totius anni. Annus. n hẽt. 365. dies quorum 36. sunt decima. Sed his diebus adduntur quatuor dies primæ septimanæ :s. dies Mercurij, dies Iouis, dies ueneris & dies sabbati. ut sacer numerus 40. dierũ impleatur. quem Saluator sacro suo ieiunio consecrauit. ut de cons. dist. 5. c. 5
quadragesima. † Item ieiunandum est in vigiliis apostolorum. Et quamuis in versibus contineantur nomina eorum. Petrus & Andræas, Paulus cũ

Simone

Simone Iudas, Vt ieiunemus nos admonet, atq; Matthæus. Puto tñ in omnium apostolorum vigiliis ieiunandũ. ut infra eo.c.consilium. præter vigiliam Philippi & Iacobi, Beati Ioannis euangelistæ, qñ illorum festiuitas infra solennitatem paschalem, istius autem infra natalem dñi celebratur, & dicitur in eadẽ decre. in 1. Respon. de festiuitate Beati Bartholamæi, de cuius celebratione dubietas oritur apud quosdam, consuetudo regionis est obseruanda. ut in ea. decreta. § sanctorum sicut & aliàs in ieiuniis consuetudo attenditur. ut 12. dist. c. illa in fi. 76. di. c. vtinam. & in decre. eo.

6 § item de illis. † Item constitutũ est, ut quatuor anni tpa ab omnibus hominibus cõi ieiunio obseruentur. vt 85. dist. c. constitutum. Hoc autem ordine ieiunia illa celebrentur. Primum ieiunium in initio quadragesimæ. Secundum in hebdomada penthecostes. Tertium vero & quartum in septẽbri & decembri more solito fiat. ut 76. dist. c. statuimus. Vnde uersus. Prima quadregenę seruat ieiunia veris Pneumatis, ebdomada sercare secunda teneris. Tertia septembris fert cultũ mercuris istum. Sabbata ieiunent vigilem pñtia Christum. Et cum quatuor sint anni tpa, ver, æstas, autonnus, & hyems. prædicta quatuor ieiunia ex doctrina sanctispiritus ita sunt p totius anni circulum distributa. ut lex abstinentiæ omnibus sit ascripta temporibus ut 76. di. c. huius. In quatuor temporibus Penthecostes hæc ratio redditur. ut si quis forte inter paschalis festiuitatis gaudia negligens libertas & licentia immoderata præsumpserit, hoc religiosæ abstinentiæ censura castiget. vt 76. dist. igitur. Est & alia ratio, quare ieiunium illius tpis differtur post Penthecostem, & nõ inducitur ante post resurrectionem. quia illo tpe fuit spõsus cũ sponsa, ideo non fuit tunc sponsæ aliqua indicenda asperitas, cum sponsum haberet secũ & eius delectaret amplexibus. Vnde in ecclesia tũc cantaĩ quasi modo geniti infantis. & hæc ratio redditur. 76. dist. c. ieiunium. § non autem cum sequen. § & licet dicam illos quinquaginta dies qui sunt a pascha vsq; ad Penthecostẽ à ieiunio exempto eo, q iugi lętitia peragendi sunt dies illi. si tamen aliquis ex deuotione ieiunet, prohibendus non est. Nam vtinam omni tempore ieiunare possemus, ut probantur hęc in ca. ieiunium. § vlti. & ca. vtinam. Obseruantur & alia ieiunia ab ecclesia constituta. quæ sine necessitate rationabili non seruantur. vt 76. dist. ca. ieiunia. Quædam etiam ieiunia obseruantur in vna prouincia. quæ non seruãtur in alia & in hoc vnaquęq; prouincia in suo sensu abundet. vt 76. dist. c. vtinam. Nam pter festa præcipua & communia singuli episcopi in suis ecclesijs speciales obseruant festiuitates, vt de con. dist. 3 ca. pronunciandum. Item ieiunandum est tempore rogationum, vt de con. d. 3. ca. rogationes. Ieiunandum est sexta feria & die sabbati. Sexta feria propter domini passionem. Die sabbati, quia dies ille interstristitiam passionis, & letitiam dominicæ resurrectionis includitur. vt de consec. dist. 3. c. sabbato, vt saltem ab esu carniũ die sabbati abstineamus, quicunque enim christianæ religionis se participẽ esse desiderat, ab esu carnium eadẽ die nisi maiori festiuitate interueniẽte uel infirmitate, abstineat. de cons. dist. 5. c. quia dies sabbati. † In summa notandum est, quòd si festum habens uigiliam incidat in diẽ lunæ, die sabbati ieiunandum est, ut infra eod. tit. ca. 1. Sed opponitur argumẽto legali sic. dies medius. s. dies dominicus debet impedire ieiunium, cum sit a ieiunio liber. Nã sacer locus interueniẽs inter duo prædia seruitutem impedit extremorum, ut ff. de serui. l. seruitutes. §. sacer. Et lex illa dicit. medium prædiũ, qđ non seruit, impedit seruitutem, ut ff. de ser. ur. præ. l. q̃ sella. §. in rusticis: Ad quod respondeo. Ieiunare nõ est seruitus p̃dialis, sed debitũ personale, qđ cũ solui non possit sua die, soluatur alia. nam ad duo tenetur. s. ieiunare & in vigilia ieiunare, & iõ si nõ

7 possumus

possumus die dominica propter eius excellentiam ieiunare, ieiunandum est die sabbati. ar. ad hoc sup. de dolo & contu.
8 c. cum dilecti. ff. de arb. l. Celsus. † Nam & excellentia natiuitatis inducit, ut in sexta feria carnibus vesci possumus, secundum consuetudinem ecclesiæ generalis. vt inf. eo. c. explicari.

SVMMARIVM.

1 *Purificatio qualiter olim fiebat, & an hodie sit seruanda. & num 2.*

De Purificatione post partum. Rubrica.

IN superiori rubr. tractauimus de ieiunijs celebrandis ob reuerentiã Sanctorum, sed quia ex reuerentia & deuotione procedit, ꝙ mulieres post partũ cessant ab ingressu ecclesiarum vsq; ad tempus purificationis, subsequenter interponitur hic rubrica, de purifica. post partum. Quid igitur circa hoc olim seruabatur in lege veteri, & quid hodie ser-
1 uandum sit, breuiter videamus. † Et est sciendum, ꝙ secundum legem Mosayca mulier immũda reputebatur post partum, & ideo si masculum peperit, cessabat a templi ingressu 40. diebus. si fœminam. 80. diebus, vt dist. §. 1. Sed contra in quadam palea, quæ in quibusdam libris in eadem dist. habetur, & incipit. cum enixa. ibi enim dicitur ꝙ pro masculo cessabatur ab ingressu templi. 33. diebus, pro fœmina 66. dieb. Sed in masculo non attenditur dies natiuitatis, sed circuncisionis, circũcidebatur puer in 7. die suæ natiuitatis. In fœmina autem attenditur ibi dies impositionis nominis, cum imponebatur nomen in 14. die natiuitatis. Sed in §. 1. in vtroq; consideratur tempus natiuitatis. Sed si quæras, quare tot dieb. cessabatur ab ingres-
su tẽpli pro masculo, & tot pro fœmina? Rñdeo, quia sicut physici dicunt tot diebus fœtus masculinus, & tot femininus est mortificatus sine animæ infusione.

2 † Sed hodie quando iã legis vmbra euanuit, & illuxit veritas euangelij, si mulieres post prolem emissam acturæ gratias ecclesiã intrare voluerint nulla proinde peccati mole grauantur, nec ecclesiarum aditus denegandus est, ne pœna illius videatur in culpam conuerti. Si tñ ex veneratione voluerint aliquandiu abstinere, deuotionẽ eorum non credimus prorogandam. vt inf eo. tit. c vno. & simile sup. tit. prox. Aliquando. n. bonum est abstinere ab eo; quod tamen licitè fit. vt de consec. dis. 2. c. quotidie. 11 q. 1. c. aliud. quia bonarum mentium est ibi culpas agnoscere, vbi culpa non est, ut supra ti. prox. c. consilium. §. sanctorum & 5. dist. c. ad eius vero concubitum.

SVMMARIVM.

1 *Ecclesia à quibus debeat reparari.*
2 *Fructuarius tenetur ad sarta tecta reparanda.*
3 *Ecclesiæ quo construẽde vel reparandæ.*
4 *Ecclesiæ nouæ ex quib. causis sint faciẽdę.*
5 *Auctoritas, quæ interuenire debent in construenda ecclesia.*
6 *Ecclesiam ædificare si quis inceperit, an et quando teneatur perficere.*
7 *Facere aliud est, quàm reficere.*
8 *Nouum opus quando fieri dicatur.*
9 *Domus ecclesiæ, vel naues quando dicantur refici, & eædem sint.*

De Ecclesijs ædificandis. Rub.

DIctum est supra de ecclesijs consecrandis, sed quia plerunque ecclesiæ consecratæ corruunt, & reparatione egent. Ideo subijcitur hic rub. de ecclesijs ædif. uel reparandis, vel de nouo construendis. Videamus igitur a quibus sit
1 ecclesia reparanda. Et cuius auctoritate de nouo sit ædificanda. Et quib. ex causis nouæ sint ecclesiæ faciendæ. † Est aũt sciendum, ꝙ sit portio fabricæ deputata sufficiat ad reparationẽ ecclesiæ, is qui eam percipit, reparare tenetur. vt 10. q. 3. c. vnio. & q. 1. c. decernimus. inf. e. ti. de

his.

his. Si verò non sufficiat, tunc rector & qui beneficiũ hẽt ab illa ecclesia, quę reparanda est, cõferent & ecclesiã reparabunt. vt in prædicta decre. de his. vt inf. c.c.1.& 16.q.1.c.si monach. sup. de his q̃ fi. a ma per ca. c. vlt. Nec mireris si conferant beneficiati. Nam cum emolumẽtum sentiant, & onus sentire dẽt. iuxta illud. Commoda qui sentis, iũgas onus emolumentum. ut arg. C. de caduc. tol. l. vna. §. pro secundo, in fi. & §. nę aũt. C. de fur. l. manifestum. §. pe. in fi. supra de his quæ fi. a ma. par. ca. c. vlt. Debent inquam beneficiati agnoscere onus fabricæ pro rata beneficiorũ. †nã & fructuarius reficit sarta tecta, ut ff. de vsufr. l. de vsufructu legato. §. hactenus. C. e. tit. l. eũ quem. †Ecclesiæ faciendæ sunt per congrua loca. ut de cõ. d. 1. c. ecclesias. Si uero superfluæ inueniant uel destructę, prudentia episcopi modus inueniat, qualiter consistere possint. ut de conse. di. 1. c. 2. reparentur. ut dictum est, uel ut destruantur. ut de conse. di. 1. c. ecclesiæ, uel altaria. Vel si per se subsisteri non pñt alijs ecclesiis vniant. vt 10. q. 3. c. vnio. circa fi. & vt no. sup. de relig. do. §. tribus. & §. ult. & secundum hoc intelligo. 70. dis. c. sanctorum, in fi. Sic aũt faciendæ sunt nouæ ecclesiæ, ut per eas veterib. præiudicium non fiat. ut 16. q. 2. c. ecclesiæ. & c. quicunq;. Item plures baptismales ecclesiæ in vna terminatione fieri nõ pñt. vt 16. q. 1. c. plures. posset tñ epus ex causa de vna terminatione facere duas, nã & diuidere potest vnam in duas, & duas vnire ad unam, ut inf. de excess. prælat. c. sicut vnire. sicut & prouincia una diuiditur in duas, ut ff. de off. assess. l. si eadem 10. dis. c. imperiali. sic & vna præbenda diuiditur in duas. vt sup. de præb. c. vacãte. nam & auferre potest uni ecclesiæ & dare alteri. ut inf. eo. ti. c. ad audientiam. 12. q. 2. c. bonæ rei. sup. de dona. c. apostolicæ. sup. de his quæ fiunt a pla. sine consensu c. c. pastoralis non tñ hoc licet pastim, & sine causa. & sic intelligo sup. de reb. eccl. non alie. c. 1. †Tres autem sunt causæ, propter quas nouæ ecclesiæ pñt construi, quamuis in præiudicium antiquarum. Temporis qualitas. ut 7. q. 1. c. temporis. Incrementum populi. vt 16. q. 1. c. fœlix. & c. multis. & c. præcipimus Ecclesiæ distantia, uel difficultas accessus. vt inf. eo. ti. c. ad audientiam. Sine p̃iudicio alterius ecclesiæ, licet episcopo pro sua sepultura ecclesiam construere, vt 12 qõ. 2. c. bonæ rei, supra de donat. c. apostolicæ. Et quilibet priuatus masculus, vel fœmina potest sibi construere ecclesiam, siue oratorium. ut de const. dis. 1. c. unicuique clericos. & c. si quis etiam 18. q. 2. quidã 12. q. 2. c. religiosam. † In construenda dẽt interuenire auctoritas episcopi, qui primarium lapidẽ ponere debet, dote tamen ab ædificatore prius assignata, vt not. sup. de conse. eccl. §. itẽ notandum. †Et no. q̃ postquam quis incipit ædificare, compellitur consummare, ut no. sup. de conse. eccl. §. item quid si quis incepit ædificare. †In summa notabis, longe aliud est facere, q̃ reficere. vt ff. de itine. actuque priu. l. 1. §. si quis ædificium. Reficere enim est ad pristinã formam reducere. ut in prealleg. l. 3. de itinere actuque priuato. †Nouum autẽ opus fit cum rei facies immutatur. vt ff. de no. ope. nun. l. 1. §. opus nouum. †vnde si domum, uel ecclesiam diruas, eamente, ut de eisdem cementis & lapidibus eam reædifices, non est eadem domus, uel ecclesia, si vsque fundamẽtum fuerit diruta, secus tamen est in naue. Nam si nauis reficiendæ causa omnes tabulæ refixæ sint, nondum intercidisse nauis videtur, & compositis rursus eadẽ nauis esse incepit. vt ff. de verb. obl. l. interstipulantem. §. saram. & §. nauis. vnde si tota ecclesia dejciatur usq; ad fundamentum, vt dictum est, in reædificando auctoritas episcopi necessaria est. ut 16. q. vult. c. si quis uult. Sed secus in reficiendo. vt inf. de iudæ. ca. consuluit. & cap. iudæi. C. de operibus publicis l. vltima. Aliàs tamen lex diuidit, qui prohibet reficere prohibet ædificare. ut ff. de mor. inferen. l. 1. §. ædificator.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Immunitas quid sit et vnde dicat. nu. 2.*
Immunitatibus ecclesiarũ qui gaudeant.
Ecclesia an teneatur ad munera, et nu. me. 3 4.
3 *Onera quæ imposita sunt rebus, antequam res ad ecclesiã perueniãt, subit ecclesia.*
5 *Pater occidens filium pro defensione patriæ an excusetur.*
6 *Placita secularia in ecclesiæ audiri non debent.*
7 *Laicus non debet in domibus ecclesiarum hospitia pro iure & debito vendicare.*
8 *Immunitas ecclesiæ vel cœmiterij p quot passus extendatur.*
9 *Immunitate ecclesiæ qui non gaudeant.*
10 *Publici latrones, & nocturni de populatores agrorum an possint impunè occidi.*
11 *Furtum uel sacrilegium omittens in ecclesia an ab ecclesia defendatur.*
12 *Frustra inuocat auxilium ecclesiæ qui in eam committit.*
13 *Immunitate ecclesiarum an gaudeãt oratoria quæ in domibus habeantur.*
14 *Ecclesia interdicta an suis priuilegijs & immunitatib. gaudeat, et n. 15. 16. et 17*
15 *Clericus interdictus durante interdicto perdit ea quæ ad suum beneficium spectant. & idem est in suspenso.*
16 *Clericus suspensus non exequitur ea quæ sunt officij.*
18 *Immunitatem ecclesiæ violantes quæ pœna plectantur.*

De Immunitate ecclesiarum. Rub.

DIctum est supra de ecclesijs ædificandis, quæ quidem domus Dei sunt, & oneribus opprimi non debent, quib. domus priuatæ præmũtur; & pro terea de immu. ec. uel cœ. & rerum ad eas pertinentium, disserendum est. Vnde ponitur hic rubr. de immu. ec. vel cœmite. & rerum ad eas pertinentium. Videamus igitur qd sit immunitas. † Quã immunitatẽ habeat ecclesia, Res, & homines eius, Quam cœmiterium, & quã 4 manſus. Et quæ sit pœna violantiũ cœmiterium & immunitatem. Immunitas est libertas, quæ competit ecclesiasticis personis, & rebus ad eas spectantibus. 2 † Dicitur autem immunitas, quasi extra munia, idest, extra munera. non n. ecclesia subit sordida munera, vt calcis coquendæ, arenæ fodiendæ, sed ab his tam ecclesiæ, q̃ ipsarum prædia, & mancipia, siue rustici ipsarũ, exempta sunt, vt 16 q. 1. § nouarum. Clerici uxores, & filij clericorum similiter ab huiusmodi liberi & exempti sunt, ut C. de epis. & cle. l. 2. Eorum q̃; coloni. vt 89 dist. c. iudicatum. Item extraordinaria munera, quæ subito imponuntur, similiter ecclesia non agnoscit, etsi sint onera realia seu prædialia, vt sunt superindicta, vt 16 q. 1. c. placet, & C. de epi. & cle. l. placet, & C. de superindictis. l. vna. li. 10. Ab his extraordinariis muneribus excipitur, nisi forte epus & clerus tantam necessitatẽ aut utilitatem inspexerint, vt absq; vlla coactione ad releuandas cões utilitates, ubi laicorũ non suppetunt facultates, subsidia per ecclesias existiment conferenda, ut inf. eo. ti. c. nõ minus. prius tñ romano pontifice cõsulto, ut inf. eo. ti. c. aduersus, & hoc possumus appellare canonicã illationẽ, q̃ ad uẽticiæ necessitatis sarcina repẽtina popoſcerit, vt dicit illa l. placet. 3 † Onera autem quæ imposita erant rebus, ante q̃ res ad ecclesiã peruenissent, subit ecclesia, ut tributũ, canonẽ, siue cẽsum, & sic intelligo. 11. q. 1. c. tributũ. & c. magnũ, & 22. q. 8 c. si tributum. hæc onera ordinaria sunt & prædialia, & uocãtur indicta, ut C. de indictis, l. 1. lib. 10. Verũtamen si cesſetur in ſolutione canonis, uel tributi, res nõ transferturin eũ, cui tributũ uel canõ debetur, & hoc est qd præall. l. placet. dicit, nulla translationis ſollicitudo signetur. Nec obstat. l. si diuina, C. de exac. tribu. quia aut lex illa non tenet ſecundum canones, aut ex poni debet, diuina domus, i. imperialis. Secus est in ecclesiastica, vt dictum est. 4 † Onera personalia non subit ecclesia. vt C. de epis. & cle. omnes quæ vbicunque

que. Sed hoc fallit in casu. nullus enim a murorum vigiliis excusatur, ut inf. eo. ti. ca. puenit nisi sit senex, vt C. de dec. l. ul. lib. 10. expedit. n. reipublicæ plures habere defensores, vt ff. de no. ope. nun. l. nam reipublicæ, & quilibet dēt defendere patriā, vt 23. q. 8. c. omni tempore.
9 †Pro cuius defensione pater occidens filiū excusatur, ut ff. de relig. & sump. fu.
6 l. minime. †In ecclesia placita secularia audiri nō debēt, ut infra eo. titul. ca. 1. & maxime iudicia sanguinis, ut inf. eo. tit.
7 c. cum ecclesiæ. †Item nec seculares homines debent in domibus ecclesiarum hospicia pro iure & debito vēdicare, vt inf. eod. ti. c. 1. & simile 42. dist. quiescamus. Cęterum si charitariuè petatur nulli negari debet, vt in c. quiescamus 42. dist. §. 1. supra de præben. de monachis. supra de sup. neg. præ. c. sicut 85 dist. ar-
8 chidiaconum. †Item immunitatem habet ecclesia & cœmiterium vsq; ad 40. passus, si maior fuerit ecclesia, uel 30. si minor. vt 17. q. 4. c. sicut, ut fugientes ad eā ob maleficia violēter nō extrahātur. vt inf. eo. ca. inter & c. immunitatem. Sed prælati debent eis obtinere uitā & membra; super eo tamen, qđ inique fecerint, sunt alias legitimè puniē di, ut in d. c. in
9 ter alia. †Et quamuis ab hoc priuilegio lex plures personas excipiat in Auth. de mā. priu. coll. 3. scilicet homicidas, adulteros, & raptores uirginum. decre. tamē prælegata duo genera hominum excipit, publicos latrones, & nocturnos populatores agrorum. raptores etiam uirginum ad ecclesias fugientes immunitatem ab ecclesia cōsequuntur 36. q. 1. ca. de raptoribus, vnde non obstante exceptione legali, cui derogatum est in hac
10 parte standū est distinctioni decr. †Nec mireris, si hæc duo genera hominum ecclesia non defendit; hos. n. cuilibet licet impunè occidere, ut C. quādo licet uni. l. 1. & 2. & sine peccato, ut canon ilie uel le vī. 23. q 5. c. cum homo. Quod tamen intelligo si fuerit nocturnus, sed si diurnus, tunc sine peccato occiditur cum sęlo defendit, ut inf. de homi. c. si perso-

diens. Itē excipiuntur & illi, qui sperantes per defensionem ecclesiæ impunitatem suorum excessuum obtinere, homicidia uel mutilationes ī ecclesiis uel earum cœmiteriis committere non uere-
11 tur, ut inf. eod. ti. c. immunitatem. †Sed quæritur nunquid is qui furtum uel sacrilegium cōmittit in ecclesia, defendetur? Videtur q; non nam Augu. dicit de iure ad supplicādum admitti non debet ibi, ubi sacrilegium cōmisit, ut 17. q. 4.
12 c. frater. & ca. cor ēpus. †Et frustra invocat auxilium ecclesiæ, qui in eam cōmittit, ut inf. e. c. ul. inf. de usu. c. quia frustra. in Auth. ut liceat matri & auiæ, §. quia uero. Puto tamē contrarium, quia iura canonica certas personas ab hoc priuilegio excludunt, ut superius dictū est. Et quia ecclesiis & ecclesiasticis personis sanctitas ignoscendi gloriam relinquit, ut C. de episcop. & cleric. l. si q; in hoc genus. Hoc priuilegiū immunitatis habent ecclesiæ consecratæ, & non
13 consecratæ, ut inf. e. ti. c. ecclesiæ. †Sed nunquid priuata oratoria, quę homines in suis domibus habent, hac immunitate gaudebunt? ut in Auth. de eccle. titu. §. si quis in sua domo & §. si uero. colla. 9. supra de censi. c. ultim. de cons. dist. 1. c. unicuique, & cap. sequen. Puto quòd
14 non. †Item quæritur an ecclesia interdicta retineat hoc priuilegium? Et uidetur q; non. Nam decre. dicit in qua diuina ministeria celebrātur, ut inf. e. ti. c. ec
15 clesiæ. †Item clericus interdictus durante interdicto perdit ea quæ ad suum beneficium spectant, ut sup. de elec. c. cū in cunctis, sup. de ele. c. cum dilecti sup. de conces. præbē. uel ecc. non ua. c. quia diuersitatem supra de postu. ca. 1. Et idē est in suspēso. vt sup. de ętat. & qual. ord. c. cum bonę memoriæ. supra de app. c.
16 pastoralis, in fin. †Item suspensus non exequitur ea quę sunt officij, ut 32. d. c. nullus, & c. præter hæc, inf. de simo. c. cū
17 ta. †Credo quòd ecclesia interdicta retinet priuilegium immunitatis, sicut & clericus interdictus vel suspensus retinet priuilegiū suę immunitatis quo ad

inie-

iniectionem manuum violentam. Nam & depositus habet hoc priuilegiū, quia caracterē retinet. vt 18 di. ca. dictum. In summa notandum est, q̄ est ecclesia defendit ad se fugientes quantum ad mortē & mutilationem, vñ recepta idonea cautione super vita & membris, reddet eos puniēdos pecunialiter, vel in rebus. Seruus aūt redditur dño iuramēto præstito de impunitate ipsius. vt inf. eo. ti. c. 18 inter alias. Pœna verò violantium immunitatē ecclesiasticā, est duplex, excōicatio hominis siue uris. Nam violator est excōicandus. vt 17. q. 4. c. nullus & c. & q̄s deinceps, eo saluo q̄ causaliter sacrilegus est excōicatus ipso iure, ut incēdiarius ecclesiæ, & effractor. ut 40. q. 1. c. canonica. 17 q. 4. c. oēs. ecclesiæ. inf. de rapto c. in literis. inf. de sent. de excō. c. cōquesti. Alij autē sacrilegi, qui alio modo ecclesias violāt, seu personas, vel res ab ipsis rapiun violenter, vel bona ipsorum vsurpat, & per hoc sacrilegium incurunt, non sunt ipso iure excōicati. vt supra de foro comp. c. conquestus.

SVMMARIVM.

1 *Negocia secularia quæ dicantur, & vnde dicatur negocium nu. 2. 4. & 5.*
Clericis & monachis quæ negocia interdicantur.
3 *Monachis q̄ negotia nō sint interdicta.*
6 *Sacri sacerdotes Deo vacare tenentur.*
7 *Clerici vel monachi non suo nomine, sed ecclesiæ vel monasterij, prædia laicorū ad firmas conducere possunt.*
8 *Laici peccant sacerdotes à diuinis officijs auocando.*
9 *Clerici an possint esse notarij.*
10 *Clerici audire leges & phisicam qui prohibeantur.*

De Clerici vel monachi secularibus negocijs se immisceant. Rubr.

SVPERIVS in plerisque titulis tractatum est de his, quæ competunt clericis & monachis. nūc aūt tractatur de ꝓhibitis. & ideo ponitur hic rubrica. ne cleri. vel mo. secularibus negocijs se immisceant. Videndum est igitur quę secularia negotia pmissa sint clericis & monachis, & quę non † Negocia secularia dicuntur de secularibus reb. emendis, acquirendis, uel distrahendis Et hęc sunt prohibita clericis & monachis. ut infra eo. tit. ca. 1. & 81. dist. ca. fornicari, quia interementes & vendentes commercium difficile est non interuenire peccatum. vt de pœnit. distinct. 5. qualitas. † Dicitur autem negotium quasi negans ocium. Proprię verò in causis negotium, in commercijs negociatio locum habet. ut infra de uerbor. signi. c. forus. §. constat. De his igitur officijs & commercijs secularibus dicitur, clerici officia vel commertia secularia non exerceant. maxime inhonesta ut supra de ui. & hon. c. cle. clerici. Nam honesto artificio sibi quærere possunt uictum. ut 91. dist. c. clericus uictum. & de consec. dist. 5. c. nūquam exemplo Pauli. & 10. q. 4. ca. cauendum. † Monachis etiam iustum negocium non est interdictum propter diuersas necessitates, quia legimus sanctos apostolos negociatos fuisse. & in regula beati Benedicti præcipitur ꝓuideri p quorū manus negocia monasterij ꝓcurent ut inf. eod. titu. capi. 1. Et ideo canon dicit, ad uitæ huius necessitatem studia sunt diuersa. ut. 21. q. 1. c. clericus. † Itē dicūtur negocia secularia, quęstiones quæ mouentur in iudicio seculari. & hæc similiter interdicūtur clericis in maioribus ordinibus constitutis, ēt si beneficia ecclesiastica nō habeant; quia episcopus tenetur eis prouidere. vt supra de prębend. c. episcopus. & c. cum secundum apostolum. Item & in minoribus ordinibus cōstitutis, si stipendijs ecclesiasticis sustententur, nisi pro se & miserabilibus pſonis. ut supra de postula. c. 1. & 86. di. c. peruenit. uel nisi suā vel suorum iniuriā prosequātur. ut 4. q. 6. ca. omnibus. Et secundum hoc intellige quod hic tangitur de

hac materia contentiones, vel lites, uel
5 rixas amare & c. ut inf. eo. ti. c. 1. † Tertio modo dicuntur negocia secularia, procurationes prædiorũ, vel secularium personarũ, quibus est penitus abstinẽdum ut inf. cap. 1 & 2. in Auth. de sanct epi. §.
6 aliũ. † Sacros enim sacerdotes Dei vacare oportet vt 31. dist. cap. sacerdotibus & ff. de arbi. l. non distinguemus. §. sacer
7 dotio. † Possunt tamen clerici vel monachi non suo nomine, sed ecclesiæ vel monasterij prædia laicorum ad firmas cõducere. ut inf. e. tit. c. fin & hoc si ecclesia vel monasterium sufficientia prædia nõ habet, alias secus. ut sup. de deci. c. dilecti. in Auth. de sanct. §. aliter. col. 9. Imo secundũ quosdã, si clericus secularis personæ procurator seu ministrator. assistit occasione administrationis, impunè poterit deprehendi, nec defendetur priuilegio clericali; & sic intellexerunt decre. inf. e. ti. c. sacerdotib. Quod mihi
8 non placet. † cum n. laici peccent clericos à diuinis officijs auocãdo. vt 21. q. 3. c. Cyprianus. & 89. dist. c. vlt. c. ex hoc delicto tale priuilegium sortiri nõ debent. argumen. ad hoc. 16. qu. 1. cap. legi. ff. de donat. inter vir. & vxo. l. 3. ff. de regul. iur. l. non fraudantur. §. nemo. ff. de fur. l. itaque fullo ff. de mino. l. Papinianus exuli reuerso. Vnde enim puniendi sunt, priuilegium habere non debent. vt 24 q. 1. ca. didicimus. Intelligo igitur decre. illam, quando clericus administrator personæ secularis tertiò monitus non desistit, & ideo excommunicatur. vt infrà eod. tit. ca. sed nec procuratores. Vel dic quòd ecclesia non subuenit tali clerico pecuniaria subuentione, sed tamen priuilegio non destituit clericali. Vel intelligo sic literam illius decre. deprehendantur, id est, intercipiantur, si in fraude commissa, non autem in persona. Sic & aliter dicitur, quòd summam sapientiã præparabunt capere suis incidijs, scilicet captione
9 verbali. vt de pœn dist. inc. 6. cap. 1. vltra mediũ. & simile. ff. de pigno. act. l. vltima. † Sed quæritur, an clerici possint esse notarij. Et certè possunt domini Papæ. vt 16. q. 1 c. quidem. ut possunt archiepiscoporum & episcoporũ arg. sup. de proba. c. quoniam contra falsam, 77. dist. c. monachus verò nouitius. ita vt inter clericos scribant non inter laicos, eo quòd cõuersatio nostra secreta debet esse & remota ab actibus laicorum. vt 2. q. 7. c. laicos. Quod etiam in ciuilibus locum habet, nedum in criminalibus. Nam si in eis clericus scriberet incurreret irregularitatem. ut 51. distin. c. aliquantulos & arg. 23 q. 1. ca. 1. & 3. Possunt autem clerici familiares principũ esse, & baronũ, & eis seruire in diuinis officijs ut sup. de ser. nõ or. c. nullus & eorum consilijs interesse. Vt tamen caueant ab his consilijs, propter quæ irregularitas possit incurri. possunt tamẽ clerici & etiam prælati consilium dare regibus & principibus super iustitia facienda ut 23. q. 8. capi. pessimam in fi. & clericus dare potest consiliũ iudici seculari in genere, sic dicendo. fures taliter sunt puniendi de iure, ut 5. q. 5. ca. delatori. ut tamen potius consulentis, quàm suggentis opera fungatur. ut ff. de quæst. l. 1. §. qui quæstioni. Item nec descendat ad speciem vel personam. Item licitè potest conqueri clericus iudici seculari de fure. vt inf. de homi. c. postulasti. ciuiliter & modestè, non procaciter & iniuritè. ut sua tantum recuperet, non vt fur in corpore puniatur. ut 23. q. 5 ca. vnum solum. & dum sic agit clericus, licitè furem conuincit, nec imputatur clerico si iudex secularis ulterius procedit in pœnã quàm intẽtio & actio exigat cõquerentis. ut in prædicta decr. postulasti. & arg. ad idem 23. q. 5. c. 1. & ca. unum solum. & c. pœna. & c. nõ uos. ff. de bo. lib. l. qui cum maior. §. 1. & de euict. l. si per imprudentiam. dum tamẽ iudicio sanguinis non interfit, nec aliquod officiũ præster. ut inf. eod. titu. cap. sententiam.
10 † Item notandum est quòd id quod statutũ est cõtra religiosas personas exeuntes ad audiendum physicã siue leges, vt nisi infrà duorum mensium spacium ad

clau-

claustra redierint, sicut excõicati ab oĩbus euitentur. in nulla causa patrocinium præstent; in choro, & in mensa, & in capitulo ultimi fratrum existant; & nisi forte ex nimia sedis apostolicæ indulgentia, spẽ torius promonis amittant. extenditur ad archydiaconos, decanos, plebanos, præpositos, cantores, & alios clericos personatus habentes, vt primiceriatum. vt sup. de cõsti. c. cùm accessissent, Thesaurariam. vt su. de concess. præb. vel ecci. nõ va. c. cùm nostris. Cancellarium. vt su. vt ecc. benefi. sine di. confe. c. vt nostrum. Succẽtoriam. vt inf. de excess. præla. c. inter dilectos. vt inf. de excess. præla. c. inter dilectos. Magisterium scholarium. vt inf. ne prę. vic. suas. c. quãto. Et idem intelligo in alijs personatibus, qui personatus habentur secundum cõsuetudines diuersarum ecclesiarum necnon extẽditur ad presbytoros. nisi omnes hi à studio legali seu phisicali destiterint inf. spacium duorũ mensiũ. vt inf. eod. c non magno &c. super specula. Sed quid si quis non habeat personatum, sed habeat beneficiũ quod habet curam animarum annexã? puta habet ecclesiam parochialem. Videtur idem fore dictum, nam de personatibus & beneficijs cura animarũ habentibus idem iudicium est habẽdum. vt sup. de elect. c. dudum ecclesia Rothoma. sup de præb. c. de mult. a. Curia tamẽ cõtrariũ tenet, nec in meritò, cùm enim hæc constitutio super specula sit pœnalis, ad alios quàm exprimat, extendi non debet.

Explicit Liber Tertius.

SVMMARIVM.

1 *Sponsalia quid sint, & vnde dicantur.*
2 *Stipulatio an in contractu sponsalium requiratur.*
3 *Matrimonium inter absentes contrahi potest.*
4 *Species sponsaliorum quot sint. Sponsalia de futuro quot modis contrahantur.*
5 *Spõsalia de præsenti quæ sint, & qualiter contrahantur & nu. 6.*
6 *Sponsalia de præsenti an differant à matrimonio non consumato.*
7 *Affinitas ex nuptijs cõsumatis oritur.*
8 *Sponsalia quãdo contrahi possunt, & quãdo matrimonium.*
9 *Sponsalia quando dissoluantur.*
10 *Sponsus vel sponsa de futuro compellitur cõtrahere matrimonium & consumare contractum per censuram ecclesiasticã.*
11 *Iustitia publicæ honestatis ex sponsalibus oriatur, & quid operetur, & quare sic vocetur.*
12 *Affinitas non contrahitur ex nuptijs interdictis.*
13 *De similibus idem est iudicium.*
14 *Matrimonium quid sit. Nuptiæ quæ dicantur.*
15 *Matrimonium non potest ad tempus contrahi.*
16 *Matrimonium dicitur matris officium, et quare magis à matre, quàm à patre denominetur.*
17 *Matrimonium in quo loco, et quando fuit institutum.*
18 *Matrimonij causæ principales quæ sint.*
19 *Matrimonium ex inhonesta causa contractum an teneat.*
20 *Matrimonij substantialia quæ sunt.*
21 *Matrimonij quæ sunt impedimenta.*
22 *Matrimonium qualiter contrahatur. & nu. 23. & per quos.*
24 *Attinentia inter quos oriatur ex matrimonio.*
25 *Matrimonium non consumatum quando possit separari.*
26 *Matrimonium aliud verum, aliud præsumptum.*

Incipit Liber Quartus.

De Sponsalibus. Rubr.

POstq̃ de his, quæ ad clericos pertinent, superius satis tractauimus; ad ea quæ spectant ad laicos, stilum vertamus. igit̃ de spõsalibus & matrimonio videamus. Et primò qd sint sponsalia.

Vnde dicantur. Quot sunt spōsal. ū species. In qua ætate contrahātur. Qual ter dissoluantur. An contrahētes sponsalia ad contrahendū matrimoniū cōpellantur. Quæ attinētia ex spōsalibus oriatur.

1 † Sponsalia sunt futurarum nuptiarum promissio. ut ff. eo. tit. l. 1. & 30. q. 5. cap. nostrates. Dicuntur autem sponsalia à spōdeo. Nā mos fuit ueteribus, stipulari, & respōdere sibi uxores. ut ff. eod. tit.
2 l. 2. †Sed non est necessaria stipulatio in sponsalibus; quia cōtrahuntur inter ab
3 sentes, ut ff. eo. tit. l. 4. 5. & ul. † nā & matrimoniū inter absentes contrahi potest per internuncios, ut supra de cōuer. cōiuga. c. ex parte 32. q 2. c. honorantur 30. q. 5. c. nec illico. inf. de matri contrac. cōtra interd. ecc. c. ex literis ff. d ritu nup. l. mulierē. alias si stipulatio in cōtractu sponsaliū exigeretur, inter absentes cōtrahi non possent, ut Insti. de inuti. stip. §. itē uerborum. Vel oportet dici, speciale eē in hac stipulatione sponsalium, ut
4 inter absentes contrahi possent. † Species sponsalium duæ sunt. alia de futuro, alia de pñti; sponsalia de futuro contrahuntur quinq; modis. Simplici sponsione, ut accipiam te in meum, & accipiam te in meam, ut inf. e tit. ca. si inter. Fidei datione, ut inf. eo. tit. c. 2. & c. is qui fidem. Iuro interposito, ut inf. c. ti. c. de illis. & c. ex literis siluā. in f. de cō. appo. ca. de illis. Item datis arrhis spōsalicijs, scilicet pecunia, uel alijs rebus; & C. de sponsa. l. arrhis. Itē annulli subarrhatio
5 ne, ut inf. de de spō. impub. ca. tuæ. † Sponsalia de pñti sunt illa, quæ contrahuntur per uerba pñtis tpis, ut cum dicitur. Accipio te in meū. accipio te in meam. 6 uel cum dicuntur alia uerba consensum exprimentia de pñti. ut inf. eo. tit c. si inter virum. & inf. de spons. duo licet præter solitum. Aliqñ uerba interueniunt de pñti, nec tñ consensus hñdus est de præsenti, ut cum consensus contrahentium trāsfetur in arbitrium alienum, ut inf de cond. appo. c. super eo, cum. n. sub stantia contractus ponitur in arbitrio alterius nominatæ personæ nisi ille fuerit arbitratus, contractus redditur nullus, ut C. de contrah. emp. & ven. l. ulti. Similiter si inter aliquos innubiles aptos tñ ad sponsalia cōtrahenda consensus interueniat mutuus de præsenti, non matrimonium, sed sponsalia fore contracta dicuntur, ut inf. de despon. impu. c. a nobis. & c. ult. In his. n. non uim uerborum, sed iuris attendimus potestatem. Sed opponitur. Videtur q̄ in casu præmisso, nec matrimoniū, nec sponsalia contrahantur. Matrimoniū non, quia contrahi non pōt nisi in ętate matura, ut inf. de despōsa. impube. c. ex literis. Sponsalia non, quia hoc non intendebant cōtrahentes, ut ff. de spō. l. quæsitum. & ideo ptāte ac uolūtate sibi mutuo aduersantibus, neutrum contractū esse uidet, ut ar. sup. de offic. deleg. ca. cū super abbatia. C. si quis alteri uel sibi. l. multum interest. Puto sponsalia fore contracta non intentione non ui uerborum, sed iuris potestate, ut superius dictum est, & probatur per iura præalleg. ut inf. de despō. impu. c. a nobis, & c. tuę. Et idem lex probat aperte. ff. eod. titu. l. quæsitum, & si taliter contrahentes in eadem uoluntate usq; ad nubilem ætatem utriusq; perdurent, matrimonium inducetur, siue expressus interueniat cōsensus, siue tacitus; arg. ad hoc inf. de despon. impu. c. de illis. ff. d ritu nup. l. minorem. Tacitum consensum intelligo per cohabitationem, ut inf. eo. c. ad id. & in prædicta l. minorem. Item ex carnali commistione, ut inf. e. tit. c. is qui fidem inf. q̄ ma. ac. poss. c. insuper. inf de eo q̄ duxit in ma. quā pol. per adul. c. significasti. inf. de condi ap. c. sup. eo. † Sponsalia de præsenti sunt idem, quod matrimonium non consummatum. Inter matrimonium autem consummatū, & non consummatum quo ad essentiam matrimonij nihil interest; quia consensus eorum, de quorum coniunctionibus agitur, sufficit ad matrimonium inducendum, qui solus si defuerit, cætera etiam cum ipso coitu celebrata frustrātur, ut 27. q. 2. cap. sufficiat. Differunt autem in

quatuor.

quatuor quo ad significationem ut sup. de biga. c. debitū quo ad religionis ingressum, vt sup. de conuer. coniuga. c. ex publico, circa fi. Quo ad b. gamiá cōtrahēdam, uel non cōtrahendam, ut 33. di. c. Valentianus, & in prædicta decre. debitum in fi. Item quo ad affinitatem contrahendam inter virū & cognatos vxoris, & inter vxorem & cognatos viri, vt inf. de consan. & affi. c. quod super his.

7 † Hæc autem affinitas oritur ex nuptiis consummatis, ut inf. de cōsan. & affi. c. 1. ff. de gradibus, l. non facile, §. affines, & dicemus in summa de cōsangui. & affi.

8 Contrahuntur † autem sponsalia de futuro in septēnio, vt inf. de despon. impu. c. literas. Matrimonium uerò pōt contrahi in annis discretionis, ut inf. de despon. impub. c. duo pueri. s. in duodecimo anno mulieris, & quartodecimo uiri, ut inf. de despon. impu. c. ex lris. Sed possunt hæc tempora præueniri, ut dici

9 mus inf. ti. prox. † Dissoluuntur spōsalia communi dissensu, sicut cōi cōsensu cōtrahuntur, vt inf. eo. ti. c præterea. Nihil enim tam naturale est, sicut vnumquodq; dissolui genere, quo colligatum est, ff. de reg iu l. nihil inf. de reg. iu. c. omnes res. Quod intelligo cū uterq; sponsorū in diuertendo consentit. cæterum si alter eorum hoc consentiat, alter uerò dissentiat, tunc is qui ad diuortium tendit, compelli debet contrahere matrimonium & consummare, ut in sequentibus dicam Hug. tñ & quidam alii intellexerunt decre. illam, præterea. loqui de comparatiua permissione, vt permittat minus peccatum committi, ut euitetur maius, minus peccatum est si sponsi se dimittant uiolenta fide sponsalium, quàm si spōsus inuitus & coactus ducat illam quam odit, & occidat, uel eam abhominans cum aliis adulterium committat. Et hunc intellectum colligunt ex illis, ne forte deterius inde cōtingat, & simile. 33. q. 2. c. si quod uerius. Item ex illis, hoc possit in patientia tolleratri, quod enim toleramus uel permittimus, inuiti permittimus, ut 31. q. 1. c. hac ratione. Verius tñ est, quod prius

10 dixi. † Sponsus vel sponsa de futuro cōpellitur contrahere matrimonium & consummare contractum, compellitur per censuram ecclesiasticam, ut inf. e. c. ex literis. Siluaniani, & c sicut. Nec obstat inf. e. ti. c. requisiuit, ubi dicitur monenda est potius, q̄ cogenda, nam exponitur potius, id est prius, & similis expositio 23. q. 4 ca. non inuenitur. Et nota q̄ Hugo. dicebat in hoc casu, non finaliter compelli inuitum, unde si semper nolitis, qui cogitur per censuram ecclesiasticam, absoluetur. Nos autem dicimus, q̄ inuitus finaliter compelletur, & excommunicatus non absoluetur nisi pareat. Quod verum est eo. statu durante, nam si status eius mutetur, puta quia cum altera matrimonium contraxit, cum iam primum uinculum expirauit, superueniente maiori absoluetur & imponetur ei pœnitentia de fide mentita, & idem fiet si sponsa moriatur, uel si cum altero matrimonium cōtrahat, ut inf. eo. ti. c. de illis. Puto tñ, q̄ si ecclesia credat ex coniunctione futurum uxoricidium & guerram, restringet censurā, alias non erit medicinalis, ut 2. q 1. cap. multi, nam siue plectendo siue ignoscēdo hoc solum bene agitur & ca. vt 23. q.

11 5. c. prodest. † Ex sponsalibus oritur publicæ honestatis iustitia, quæ prohibet cognatum sponsi contrahere cum sponsa, & cognatam sponsæ cum sponso, ut infra eo. tit. ca. ad audientiam & c. sponsam. Hæc prohibitio non surgit ex consanguinitate, uel ex affinitate quæ contrahitur ex nuptiis consummatis, vt superius dixi, sed surgit ex quadam publica iustitia, uel publica æquitate, publicè enim uidetur iustum & æquum, ut cognatus sponsi sponsam eius non ducat uxorem. Vbi ergo inhonestum est aliquos matrimonialiter coniungi, nec impedit consanguinitas, nec affinitas, nec aliud subest legitimum impedimētū, fuit inductū hoc ius, prohibens matrimonium cōtrahi, & contractū dissoluens, ut inf. ti. prox. c. duo pueri. Et uo-

catur publicæ honeſtatis iuſtitia, qa in matrimonijs nõ ſolum quod liceat, ſed & quod honeſtũ eſt, conſideratur, ut ff. de ritu nup. l. ſemper. Et nota, qꝑ publicę honeſtatis iuſtitia oritur etiam ex ſponſalibus, quæ de iure non ſortiuntur effectum, vt inf. eo. ti. c. ad audientiam dum modo contrahentes ſint ſeptennes, uel ſeptennio proximi, ut inf. prox. ti. c. duo pueri, ut ſic intelligãt quid agatur, alioqui contra, ut infra de deſponſ. impu. c. 12 literas, & ca. acceſſit. † Quod in matrimonio non contingit, nam affinitas nõ contrahitur ex nuptijs interdictis, ut ff. de gradibus. l. non facile, §. ſciendum. Et cum in vno caſu inuenią ſublatã hodie publicæ honeſtatis iuſtitiam, ſ. in ſobole ſuſcepta ex ſecũdis nuptijs cognationi uiri nõ copulãda prioris, ut inf. de conſan. & affini. c. non debet, uidetur qꝑ in alijs caſibus duret, vt 35. q. 3. c. porrò ff. de adop. l. qui in adoptionẽ, ff de ritu nup. l. ſi qua. §. uxor: Et generaliter vt nullus de conſanguinitate ſponſi præmortui ducat ſponſam, & è conuerſo: nulla de conſanguinitate ſponſæ præmortuæ ducat ſpõſum, ut inf. ti. prox. c. cõtinebatur, §. ſi uero & inf. e. ti. c. ſponſam. Quod. n. non mutatur, quare ſtare prohibetur? vt C. de teſta. l. ſancimus, C. de ap. l. præcipimus, 2. q. 6. c. anteriorũ, §. illo. videlicet in fi. Alii aũt dicunt qꝑ ex quo ſublata eſt in eo caſu, in quo de maiori æquitate, q̃ in aliis locum ha 13 bebat, & in alijs reuocata uidetur, † nã de ſimilib. idẽ eſt iudiciũ, ut ſup. de reſcri. c. inter cætera, ſup. de tranſla. præla. c. corporalia, ſup. de confir. vti uel inuti. c. cũ dilecta. ff. ad le. Aqui. l. illud. ff. ne quis eum qui in ius uo. fue. ui. eximat. l. 2. C. de legib. l. leges, & ff. eod. titu. l. non poſſunt. Et ſic ſecũdum quoſdã in nullo caſu locũ habet hodie publicæ honeſtatis iuſtitia, niſi in ſponſa fratris, de qua in veteri & in nouo teſtam. prohibitum eſſe videt, Iuxta illud Io. Non licet tibi habere ſuppoſitã fratris tui. Itẽ reuocata eſt hodie ꝓhibitio, quæ olim erat in ſecũdo & in tertio genere affinitatis, ut inf. de conſang. & affini. c. non debet. Durat ergo primi generis prohibitio uſq; ad quartum gradum. De his tamen generibus affinitatis & de ſobole ſuſcepta ex ſecun. nup. dicit Greg. qui hodie diſſoluit, negat uerbum dei, ut 35. q. 10 ca. fraternitatis. Sed intelligendum qui hoc diſſoluit, c. alius a Papa.

Sequitur videre de ſecunda parte rubricæ, h. e. de matrimonio. Videamus igitur quid ſit matrimonium. Vnde dicatur. Qñ fuit inſtitutum, Vbi, & quib. verbis. Et q̃ ſint cauſæ matrimonii. Quod ſint bona matrimonii. Quot ſint impedimẽta ipſius. Qualiter cõtrahant. Quę attinẽtia ex mrimonio naſcatur. Et ex quib. cauſis ſeparet. 14 † Matrimonium eſt matris & fœminæ cõiũctio indiuiduã vitæ cõſuetudinẽ retinens, vt 27. q. 2. §. 1. Et alibi. Nuptiæ ſunt cõiunctio maris & fœminæ & conſortium oĩs uitę, diuini & humani iuris cõmunicatio. ff. de ritu nup. l. 1. Dicitur aũt indiuiduã vitæ cõſuetudinem retinẽs, vel conſortium oĩs uitę, quantũ ad propoſitum eorũ qui matrimonialiter cõiungũtur; quia hac intentione cõiungi debẽt, vt perpetuo ſimul maneant, q̃uis poſt contractum matrimonium & ante carnalẽ copulã poſſit alter inuito altero religionem ingredi, ſed poſt conſummatũ nõ, niſi volẽte, & plerũq; non niſi ſe ſimiliter conuertẽte, ut ſup. de cõuerſi. coniuga. c. cum ſis prædictus, & c. uxoratus, ut notatur in ſumma illius ti. Sed ad hoc opponitur de B. Virgine, quę contraxit matrimonium cum Ioſeph. & nihilominus proponebat in uirginitate manere, vnde dixit: Qũo fiet iſtud, qñ virum non cogноſco? Ad quod reſpondeo: B. Vir. Maria ꝓpoſuit ſe ſeruaturã votũ uirginitatis in corde, ſed ipſum uotũ uirginitatis nõ exꝑſſit ī ore. ſubiecit ſe diſpoſitioni diuinæ, cum ꝓpoſuit ſe ꝑ ſeueraturã virginẽ, niſi Deꝰ aliter reuelaret, cõmittẽs ergo uirginitatẽ ſuã diuinæ diſpoſitioni cõſẽtit ī carnalẽ copulã, nõ illã amplectẽdo, ſed diuinæ inſpirationi ī vtroq; ubediẽdo, ut 27. q. 2. c. oĩs

res, §.

res. §. cũ ergo. & ideo exponit in eo. §. vi
rũ non cognosco. i. me non cognituram
proposui. Item opponitur ex illa decre-
ta. cõmissum, inf. e ti. ibi enim quia iura
uerat se contractũ cum quadam, post-
modũ ad religionis aspirabat ingressũ.
datur ei consilium, vt prius contrahat
vt iurauit, & postmodum intret. Ad qđ
respondeo. ille non uouerat, & ideo con
trahendo non efficitur reus voti. Datur
igitur ei pro consilio, vt adimpleat qđ
iurauit, nec est contrarium proposito re
ligionis, quia ẽt post contractum nõ tñ
consummatum, liberè & de licentia iu-
ris alter cõiugum intrat religionem, vt
suprà de conuersi. coniuga. ca. ex publi-
co. Et in consilium hoc credendum est
deuenisse, vt in indiuiduam vitæ con-
suetudinem consentiret in contrahen-
15 do, † quia matrimonium contrahi non
põt ad tẽpus. vt 32. q. 2. c. solet quæri. &
c. aliquando. & postea dominus de no-
uo ei inspiret, licenter intrare poterit,
vt prædixi. & hoc innuitur in litera. ibi,
16 & postea si elegerit. † Matrimonium di
citur matris munium, ideſt officiũ. Sed
quare magis à matre dominatur matri-
moniũ, quam a patre? quia licet pater
sit generationis auctor. & penè vxoris
dñs. vt. 33. q. 5. ca hæc. imago. matris tñ
officiũ circa filios apparet magis. Et fi-
lij dum infantes fuerĩt materno magis
indignet solatio, quàm paterno. Vnde
mater ante partum est onerosa, doloro-
sa in partu, ac post partum laboriosa. ut
17 supra de cõuer. in fi. ca. ex literis. † Fuit
aũt institutũ in paradiso, & ante pecca-
tum. ut. 32. q. 2. c. sicut non ois. §. his ita.
Quib. verbis? Quidã dicũt, q illis. Cre-
scite & multiplicamini &c. Sed illã vet
ba fuerunt potius benedictionis, quam
institutionis; vnde dicendũ est, q insti-
tutum fuit verbis Ade ore ꝓphetico di-
cẽtis. hoc nũc os ex ossibus meis, & caro
de carne mea &c. vt inf. de diuor. c. gau-
demus. Post peccatũ verò & extra para
disum fuit institutũ ad remediũ. vt car-
nis vitiũ cohiberetur. Vnde apostolus.
vnusq; habeat suã pp fornicationẽ.

18 † Causæ matrimonij duæ sunt princi-
pales. susceptio sobolis & vitæ confor-
mationis, vt. 32. q. 2. ca sicut nõ ois. §. his
ita. Propter primã instituit Dñs propter
19 secundam Apostolus, vt dictũ est. † Sed
nunqd tenet matrimoniũ ex inhoneſta
cã cõtractũ, puta pp pulchritudinẽ, di-
uitias, uel potentiã? Rñdeo sic. ut. 32. q.
2. ca. solet quæri. Vnde Iacob videns, q
Rachael esset decora & venusta facie di
xit laban. septem annis seruiã tibi pro
20 Racahele. † Tria sunt bona matrimo-
nij. vt 27. q. c. omne itaque. quæ alibi ap
pellãtur substãtialia matrimonij. ut inf.
de condi. app. c. vltimo. Et sunt illa hæc
Fides, ꝓles, & sacramentũ. Fides. s. co-
iugalis, quam sibi nupti adinuicem de-
bẽt, ne cũ alijs adulterẽtur fide coniugij
violata. Proles, propter quã multipli-
cãdam matrimoniũ est a dño institutũ
in paradiso, vt 35. q. 1. c. cũ igit in prin.
& 26. disti. c. deinde licet quibusdam nõ
valẽtibus generare matrimonia sint ad
solatiũ, vt. 27. q. 2. c nuptiarũ. Sacramẽ-
tũ, ideſt inseparabilitas, vel indiuidui-
tas quo ad perpetuã seruitutẽ, nisi reli-
gione uel fornicatione separatio fiat. vt
supra de conuer. coniuga. c. in plerisque
21 decreta. & 33. q. 1. ca. dixit. † Impedimẽ
ta matrimonij his versi. cõtinentur. Er-
ror, conditio, votum, cognatio, crimen.
Cultus disparitas, vis, ordo ligamẽ, ho-
neſtas. Si sis affinis, quodq; coire nequi
bis. Error personæ impedit matrimo-
niũ. ut si credã contrahere cũ Titia, cõ-
traho, cũ Seia. Error autem qualitatis &
fortunæ non impedit, ut si illa, cum qua
cõtrahitur, credatur esse uirgo & nõ sit;
dives, & si pauper. ut 29. quæs. 1. Condi-
tio, ut si credam illam, cum qua contra
ho, fore liberã, & sit ancilla; tunc enim
nullum est matrimoniũ, nisi postquam
sciuero eius conditionem, cõsensero in
eam. ut inf. de cõiug. seruo. c. proposuit.
Votum solẽne impedit matrimonium,
& dirimit. simplex impedit, sed nõ diri-
mit vt. inf. q cle. uel uo. c. rursus. Cogna-
tio carnalis impedit matrimonium. ut
inf. de cõsan. & affi. per totum. 35. q. 3. P

to-

totum. Item cognatio spiritualis. ut infra de cogna. spi. per totum. Crimẽ, quia propter homicidiũ inhibetur matrimoniũ. vt 33. q 1. cap. ammonere. & in alijs criminib. idẽ. vt inf. d e eo qui cog. con san. vxo. suæ. ca. 1. & 2. Cultus disparitas, vt in hominibus diuersarũ sectarũ; ut si vnus sit Christianus, alter iudeus. vt 28. q. 1 per totũ. Vis, ideſt violentia. vt infra e. c. eũ locum. Sacer ordo simi l r impedit & dirimit matrimonium vt 32. distin. c. feriatim. Ligamen impedit & dirimit matrimoniũ vt 33. q. 1. c. si p sortiarias. Quod intelligo, cum ligamẽ matrimoniũ præcedit cæterũ si subsequitur, non scindit matrimoniũ quod semel tenuit nulla enim infirmitas vel causa superueniens præter fornicationẽ corporalẽ & spiritualem rescindit matrimoniũ, qđ semen tenuit. vt 32. q 7. c. illi q̃. & q 5. c. horrẽdus & c. si quis vxorem. & infra de eo qui cõsang vx suæ c. discretionẽ. Honestas, ideſt publicæ honestatis iustitia impedit. vt 37. q. 2. cap. si quis vxorem. & dirimit. ut not. supra eo. tit. §. ex sponsalibus. Si sis affinis de hoc dicemus infra de consang. & affinit. Quòdque coire nequibis. & de hoc notabimus infra d frigi dis & male. Addit magister Ray. in summa sua quartũ versiculũ. Hæc sociãda vetant, cõnubia iuncta retractant. Sed istũ uersiculũ non approbo propter crimen. crimẽ enim adulterij non dirimit, & licẽt ipse hoc assignet crimine adulterij, non tñ est simpliciter verum, quia crimen adulterij per se non dirimit, sed cũ adiuncto. s. cũ fidei. datione, vel machinatione, uel contractu de facto. vt nõ. infra de eo qui dux. in ma. quã
22 pol. per adul. † Qualiter contrahatur matrimoniũ. Contrahitur matrimoniũ corde & ore, dũ aliq̃ corde & ore cõsentiũt in matrimonium & mutuo se cõcedunt vnus alij & mutuo se suscipiunt. vt infra desponsa. c. duo. ca. 1. in fi. vtroq; dicẽte alteri. accipio te in meum. accipio te in meam. vt infra eo. ti. c. si inter & infra desponsa. du cap. licet. vel similia verba. ut si quis dicat mulieri. Iuro vel promitto tibi, quòd ab hac die in antèa tu habebo pro legitima vxore. vt infra. eo. ti. ca ex parte Corde ideo dixi. quia & si verba interueniunt apta ad matrimoniũ contrahendũ, animus tamen non cõsentiat, nõ contrahitur matrimoniũ. vt infra eo. ca tua. & ca. tuæ. Sed è conuerso plerunq; animus sufficit sine verbis. ut in muto in quo natus & indicia supplẽt vicem uerborũ. ut inf. e. c. cũ apud. Nam & nutu legatur. ut ff. dele. 3. l. nutu. Ad nutũ reconciliatur & baptizatur. ut 26 q. 6. c. q̃ recedunt. Et quod dixi sine uerbis contrahi matrimoniũ, locũ habet in his qui loqui nõ possunt. alias necessaria sunt quantum ad ecclesiã uerba consensum exprimentia de presenti. ut inf.
23 eod tit. ca. tuæ. † Potest contrahi matrimoniũ per principales. Põt & per parentes. ut 26. q 2 c honorantur. & per extraneos. nã per nuncios põt cõtrahi ut no. supra eo. § 2. Contrahitur cum solennitate quæ habetur infra de clandest. de-
24 spon. c. cum inhibitio. † Oritur attinentia ex matrimonio inter uirũ & cognatos uxoris, & inter uxorem, & cognatos uiri. nõ autẽ inter cognatos utriusq; ut inf. de cõsan. & affi. ca quod super his. æqualiter eñ debet quis abstinere à consanguineis uxoris sicut à proprijs. ut inf. de consan. & affi. ca. 1. & notabo plenius
25 in summa ti. illius. Matrimonium non consummatum separatur ꝓpter religionẽ, ut supra de cõuer. cõiu. c. ex publico consumatum separetur propter fornicationẽ spiritualẽ & carnalem. ut inf. de diuor. c. quãto & ca. gaudemus. 27. q. 1. c. nõ solum & c. se. & inf. de diuortijs. c. significasti. & 32. q. 1. cap. dicit dominus
26 † In summa notan. est, q̃ matrimoniũ aliud uerum, aliud præsumptũ. Verum, quod contrahitur inter personas legitimas per uerba apta ad matrimoniũ cõtrahendum nullum subest impedimentum. Præsumptum est matrimoniũ, ut cum inter personas legitimas interuenit tractatus de contrahendo, fidei datio, uel iuramentum, uel promissio, uel & si interueniunt uerba apta ad matri-

mo-

monium contrahendū; habet tm tractatum in euentum conditionis, vel arbitrij alieni, & succedit copula carnalis, in quo casu præsumitur recessum ab oī conditione, uel modo, & generaliter ab omni eo quod matrimonium suspendebat seu differebat. vt infra eo. c. commissum. & c. ad id. infra de cōdi. appo. c. de illis. inf. de eo qui dux in ma. quā pol. p adul. c. significauit. Et sic contractus de futuro præcedens cū copula carnali sequēte inducit matrimoniū præsumptū, etsi deficiant verba solita & statura ad matrimonium contrahendū. vt inf. e. c. is qui fidem & c. adolescens. & est in his casibus prēsumptio iuris & de iure. imo fictio quæ non admittit probationem contrariam. vt not. de hac materia de præsump. §. 2.

SVMMARIVM.

1 *Impuberes qui dicantur.*
2 *Pubertas qualiter probetur.*
3 *Aetas legitima in contrahendo matrimonio quæ sit. & quæ in sponsalibus.*
4 *Impuberes quę possint spōsalia cōtrahere Malitia supplet ætatem.*
5 *Aetas quanto tempore præuenitur.*
6 *Pubes si contrahit cum impubere, non pōt separari, donec perueniat ad annos legitimos.*
7 *Impubes ad pubertatem ueniens liberum habet consentire in matrimonium, vel dissentire.*
8 *Intellectus ad c. de illis et c. à nobis inf. e.*
9 *Sponsalia de futuro in quibus casibus soluantur.*
10 *Pubes se contrahit cum impubere, nec expectat, sed cum alia contrahit per verba de prēsenti, an matrimonium teneat.*
11 *Sponsalia an cōtracta dicantur, si quis iurat vel promittit ducere in uxorem vnam de filiabus tuis.*
11 *Pater an possit cogere filium vel filiam in potestate constitutum vel constitutam ad sponsalia vel matrimonium contrahendum.*
Filiæ pater sponsum quærere debet.
13 *Filia an cogatur inuita illum in virū ducere, cum quo pater ipsius nomine sponsalia contraxit seu promissionem fecit.*
14 *Pater si promittit alicui dare in uxorem vnam de filiabus suis: an electio sit sponsi, vel ipsius patris.*
15 *Iurans dare vnam ex filiabus suis in uxorem alicui, si omnes moriantur præter vnam an illam solam dare teneatur.*
16 *Pater qui iurauit vnam ex filiabus suis dare in uxo. & vnam obtulit sponso, qui eam non acceptauit sed aliam præoptauit, an liberetur.*
17 *Quid si sponsus vnam ex illis cognouit.*
18 *Subarrhatio an inducat matrimonium sponsalia.*

De Desponsatione impuberum. Rubrica.

DIctum est supra de sponsalibus in genere, nūc subijcitur tractatus in specie de despon. impub. & ideo sequitur rubrica de despon. impu. Videamus igitur q sint impuberes. Qui spō salia contrahere possunt. An tēpus pubertatis valeat prēueniri. Et quid iuris sit, si pubes contrahat cum impubere † Impberes sunt illi, qui ex habitu sui 1
corporis impubertatē ostēdunt, vt generare & cōcipere nondū possunt. quo probato qui sint puberes euidenter appareat. vt inf. eo. c. puberes. vno. n. ex cō trarijs ꝓbato, reliquū videtur esse probatū. vt. ff. de his q sunt sui vel alie. iur. l. 1. & ff. de procu. l. Pomponius. §. si stipuler. † Vnde si de pubertate dubitari 2
cōtingat, ꝓ aspectū & qualitatē corporis ꝓbari oportet, vt in prædicta decre. pubetes. ff. de mino. l. minor ex aspectu. Sed cōtra. C. quādo tutor vel cura. esse debe. l. in decora Ad quod dico. cū agitur de tutela uel cura, nō inspiciūtur loca secreta. vt dicit. lex. Sed cū dubitatur de matrimonio cōsummato vel nō consumato, inspicit in regione priuata vt 27. q. 1. c. nec aliqua. & supra de proba. c. proposuisti. † Quod ergo alibi dicit, 3
quòd matrimonium contrahi non po-

test

test ante ętatem legibus & canonibus determinatum, ut inf. eo. tit. vbi non est consensus, hoc est ante 14. annos in viro 12. in muliere ut inf. e. tit. c. & ex literis. ff. de ritu nup. l. minorem. Hi enim anni dicūtur discretionis, ut sup de reg. c. cum te. & c. significarum, & inf. eo. tit. c. duo pueri. Et excipiēdum est, nisi hos annos quandoque pubertas præueniat, vt hi, de quorum matrimonio agitur, ante hoc tempus per qualitatē & dispositionem suorum corporum pubertatē ostendāt, ut generare & concipere possunt. vt superius dictum est. Fit autem hæc præuentio per maliciam, ut inf. eo. tit. cap. de illis. C. si minor se maio. dix. l. 3. Fit per prudentiam & industriam; ut inf. eod. tit. c. tuæ. Et licèt diuersa tempora statuantur in iure in uiro & muliere quo ad matrimonium contrahendum, ut dictum est supra, & quo ad religionis ingressum, ut in prædicta decre. cum te & 10. q. 2. ca. puella In spōsalibus tñ de futuro idem tempus est in utroq; .s. septennium, ut inf. eod. tit. c. accessit. Sed lex obstare videtur quæ dicit, q̄ in sponsalibus contrahendis ætas contrahentium diffinitia non est, ut in matrimonijs, ut ff. de sponsa. l. in sponsalibus. Ad quod rñ deo. diffinita non est in sponsalibus, sicut in matrimonijs i. non tanta & talis in sponsalibus, sicut & in matrimonijs, quia in sponsalibus septem, in matrimoniis. 12. & 14. ann. uel non est diffinita in sponsalibus varie in masculo & fœmina, sicut in matrimonijs. Vel aliter in matrimonijs sufficit ætas. 12. uel 14. ann. Nam illa ætas est discretionis, ut superius dixi, & tunc pueri satis intelligunt quid agunt, nisi furiosi. sed septennium nō sic sufficit ad sponsalia, imò requiritur ut sponsi intelligant q̄d agant. plerunq; ante adultam ætatem voluntas alicuius circa talia dicerni nō
4 potest, ut infra eo. c. 1. † Possunt impuberes sponsalia contrahere de futuro, de præsenti non, nisi essent proximi puberati, ut inf. eo. tit. c. de illis. & c. tuæ. & c. continebatur, & malitia siue prudentia
1 supplet defectum ætatis, alias non, ut in prædicta decre. tuæ. Duo tantum requiruntur ut suppleatur defectus proximitas, & malitia siue prudentia. Sed † quæritur. quanto tpe præuenitur ætas? Respondeo per annum, ut inf eo. tit. c. conti
1 nebatur. Quidam tamen dicunt, q̄ non prævenitur nisi per sex menses ar. C. de iu. l. properandum. §. & si quidam & ff. de excu. tu. l. non tantum in prin. Sed hoc puto superioris arbitrio relinquendum, ut ipse qualitatem personæ & prudentiam siue malitiā metiatur. & idem in pubertate obtinet. nam & pubertas plerunq; annos anticipat, ut inf. e. c. puberes. & potentia coeundi interdum anticipat pubertatem, ut inf. eo. c. a nobis.
6 † Si pubes contrahat cum impubere tenetur expectare donec impubes perueniat ad annos legitimos. ut inf. e. tit. c.
7 de illis. & c. a nobis. † & si minor ueniens ad legitimos annos non consenserit in matrimonium, poterit resilire. maior autem non potest, sed expectare tenetur, ut dixi. Et si minor factus maior consentiat, maior dissentire non potest. Et ex eo, q̄ in casu præmisso impubes veniēs ad pubertatem potest resilire, moti fuerunt quidā magnæ auctoritatis doctores ut dicerent & scriberent, spōsum uel sponsam non esse cogendum uel cogendam ad matrimonium contrahendum, contra id quod notauimus. sup. ti.
8 proxi §. sponsus. † Lau. & Vin & alij dixerunt, & illæ decre. de illis, & à nobis. locum habent, cum sponsali contrahuntur inter minores septennio. Sed hæc sententia nulla est. nam litera illius decre. de illis, contrarium dicit in uersi. illo. si uero alteruter istorum ad annos pubertatis peruenit, infra eosdem annos altero existente cum sponsalia contrahuntur. Et illa decre. à nobis. loquitur in sponsalibus contractis infra nubiles annos. Alij autem dixerunt, q̄ in decr. de illis, contrahentes erant septēnes, sed intendebam contrahere matrimonium. unde vere matrimoniū nō tenuit impediente ætate, nec spōsalia,

quia

quia contrahentes de his non agebant. & ideo aduenientе pubertate liberum erat eis consentire uel dissentire. Nec istud placet per ea quæ notauimus sup. ti. proxi. §. 1. Sed nos dicimus, cum pubes uel maiores contrahunt sponsalia, si alter consentiat in matrimonium, alter dissentiat, is qui dissentit compellitur inuitus. Et sic locum habet nostra sententia de sponsis cogendi ad matrimonia contrahenda & consumanda. Si uero vnus cõtrahentium sit impubes, & alter pubes, tum locũ habent illæ decr. de illis. & à nobis, ut impubes ad pubertatem ueniens liberum habeat consentire in matrimoniũ, uel dissentire; & si
9 dissenserit, sponsalia dissoluuntur. † Et idem est si inter duos impuberes spõsalia contrahuntur. Nam eis venientibus ad pubertatem liberum est eis consentire in matrimonium, uel dissentire; nec cogendus est alter eorum. Et iste est casus unus de octo casibus, in quibus spõsalia de futuro soluunt. Secundus, cum alter sponsorũ transfert se ad aliã prouinciam, & longo tpe expectatus non redit, ut sup. ti. proxi. c. de illis. Tertius si alter sponsorum incurrat lepram, uel aliam infirmitatem enormem. ut infra de coniugio leprosi. c. literas. inf. de iure iur. c. quemadmodum. Quartus cũ spons si se mutuo absoluunt, ut inf. tit. proxi. c. præterea. Quintus si superueniat affinitas altero fornicante, ut in prędicta decre. quemadmodum 27. q. 2. c. quædam desponsauit. Sextus cum alter sponsorũ incidit in hæresim. Nam & illud mechatio est. ut 28. q. 1. c. non solum. Septimus est, cum alter sponsorum per uerba de præsenti cõtrahit cũ tertio, ut sup. ti. proxi. ca. sicut Octauus, cum alter sponsorum religionem ingreditur; quia solu untur sponsalia de præsenti, ut sup. de cõuer. cũiu. c. ex publica. Secundũ in his duobus ultimis casibus solluũtur sponsolia ipso iure uel ipso facto in alijs superioribus per sententiam arg. 33. q. 2. c. seculares. 35. q. 6. c. multorũ. Nec mireris, si dicam q̃ impuberes contrahentes sponsalia, demum ad pubertatẽ uenientes non coguntur ad matrimonia contrahenda, q̃uis. n. ante pubertatem spõsalia contracta teneant non tamen sunt ad hoc efficatia ut coactionem inducant; & alias hoc contingat ut cum minor religionem ingreditur, demum ad annos discretionis veniens requiritur utrum in religionem consentiat, & si consenserit, professionẽ faciat; alioq̃ ad secularem habitum redeundi licentia nõ negat̃, ut 20. q. 1. cap. illud. Simile accidit cum inquiritur a clericis in minoribus constitutis, an in clericatum cõsentiant. quibus si gr̃a sanctitatis Deo inspirante placuerit & promissionẽ castimoniæ suæ absq; coniugali necessitate se spopõderint seruaturos, ad sacros ordines ascendant. Alioqui licentiam data ab apostolo auferre non possumus. vt 28. di. ca. de his. In præmisso igitur casu, cũ pubes cõtrahit sponsalia cũ impubere. alter cõpellitur ac matrimonium; alter non. Cõtingit idem & alibi, ut inf. de eo q̃ duxit in matri. quã pol. p adul. c. propositum. & infra de adulte. c. 1. & 2.
10 † Ideo autem cõpellitur pubes. & nõ impubes; quia firmior est in persona sua promissio, q̃ in persona impuberis. sed quæritur, quid si pubes, qui puberẽ expectare tenet̃, nec expectet, sed medio tpe contrahet cũ alia per uerba de præsenti, nunquid tenet matrimoniũ? Rñdeo sic. Et idem puto si pubes matrimonium contrahat cum impubere; matrimonium. n. non tenet impediẽte ætate, quia ex una parte tenere non potest, cũ sit relatiuũ; est. n. coniunctio maris & fœminæ, ut dixi in descriptione matrimonij, q̃uis pubes fortius obligetur, q̃ impubes, in hoc s. vt si impubes factus pubes consentiat, pubes cogitur recon sentire, ut dictum est Sed quæritur, po-
11 ne † quòd iuraui vel promisi ducere in vxorem unam de filiabus tuis, nunquid dicemus sponsalia fore contracta? Rñdeo non; sicut enim matrimonium, sic nec sponsalia in vno consistit, sed duo
12 requirit. † Nec obstat si dicas, pater

potest,

potest cogere filium uel filiam in potestate constitutã uel constitutũ ad sponsalia vel matrimoniũ cõtrahẽdũ, ut ff. de ritu nup. l. si patre cogẽte. Intelligo cũ quod parte filiũ cogere põt midica coactione. s. increpatione paterna præcise aũt cogere non potest, ut C. de nup. l. nec filiũ. ff de ri. nup. l. nec cogitur. Filiæ verõ parte sponsum quærere debet, ut 32. q. 2. ca honorantur nec extra uoluntatẽ patris filia nubere debet. ut 32 q. 2. cap. hoc secundũ. & idẽ in auo. ut 32. q. 3. ca.
23 patrem. † Sed nunquid filia cogetur inuita illum in virũ ducere, cũ quo pater ipsius nomine sponsalia contraxit, uel uerius iurauit, seu promissionem fecit? Seruius respondit ꝙ sic, quia filia in hoc patri contradicere nõ põt, nisi pater deferit ei turpẽ sponsum vel moribus suis indignum, ut ff. de spon. l. si quæ patris. Sed certæ puto cõtrariũ. Et iura canonica non ex necessitate, sed honestate loquũtur. Ad d l. autem respondeo, uerum est ꝙ filia patri danti sibi uirum contra dicere non põt, subaudio sine uitio ingratitudinis. Incurrit enim ingratitudinẽ, & poterit exhæredari, ut in Auth. ut cũ de ap. cog § alicui. coll. 8. Sed matrimonium uel sponsalia nõ tenebunt, nisi consensus filij uel filiæ accedat, ut inf. e. cã. 1. Dico igitur in quęstione pręmissa, ꝙ illa erit sponsa siue uxor, quæ factum approbabit, quasi nomine suo gestũ, & cõsentiet in illum, cui pater iurauit uel
14 promisit. Sed † cuius erit electio, sponsi, uel patris? Respõdeo, promissoris, hoc enim est generale in promissionibus generalibus uel altrius. vt Insti. de ac. §. præterea. & ff. de iur. do. l. pleriq; & ff.
15 de contra. emp. & uen. l. si ita. Quid, † si omnes moriantur præter unam. Respõdeo, pater qui iurauit dare vnã ex filiabus, illã solã dare tenetur. ff. de eo quod certo lo. l. 2. §. qui stichum. ff. cõtra. em.
16 & uen. l. si in emptione. † Quid si pater unam ex pluribus obtulit sponso, sed sponsus non acceptauit illã, sed aliã ptcoptauit? Respõdeo pater absolutus est à iuramento uel promisso, ut ff. de condi. inde. l. cũ his. & ff. de uer. ob. l. sti-
17 pulatus. Item quid si sponsus cognouerit vnam ex illis? Respondeo, aliã habere non põt, & ideo illam solam habebit. ar. ff. de solu. l. Stichũ aut Pamphilium. Quod intellige verum esse, si illa contẽplatione tractatus præcedentis consentit ei in copulam carnalẽ; imò videtur, quod statim post carnalẽ copulã præcedente despõsatione matrimoniũ fuit inductũ arg. inf. de eo qui dux. in ma. quã pol. per adul. c. significauit. & inf. ã cõiu. lepro. ca. proposuit. Vel si non est matrimoniũ, saltẽ cogendus est in eam matrimonialiter consentire, ut infra de eo qui dux. in ma. quam pol. per adul. c. propo-
18 situm. In summa † quæritur, an per subarrhationem matrimonium uel sponsalia inducantur. Solent enim omnes mulieres per annullos subarrhari. Circa has arrhas dixerunt quidam doctores, ꝙ subarrhatio facta à sponso sponsę inducat matrimonium. Si aũt à parentibus spõsi fiat sponsæ tunc sponsalia inducũtur. Sed hçc distinctio non placet. Ad hoc dico, ꝙ si sponsus ante fores ecclesiæ in die benedictionis, sicut alibi fieri cõsueuit, donet annulũ sponsæ sacerdote benedicente & dicente. benedic domine has arrhas &c. tunc annuli datio matrimonium inducit. Et sic loquitur. c. si quis vxorẽ. 27. q. 2. & c. si quis desponsauerit. & 30. q. 5. c. nostrates. & ca. fœminæ. Et idem dico, si alias spõsus det annulum sponsæ sic dicens. duco te in vxorẽ. uel accipio te in meã. uel similia uerba importantia cõsensum matrimonialem, tunc matrimoniũ inducetur, non tam per annuli dationem, quam per cõsensum in uerbis expręssum. Si uero tẽpore sponsaliorum de futuro annulus detur, non potest aliud significare annuli datio quam cõtractus celebratus expressim. nam & alias arrhæ datio signum est futuræ uenditionis, non factę. vt Instit. de emp. & vendit. in prin. vnde arrha est contractus per se, ut ff. de acti. empti. & uendi. l. exempt. §. is qui vina.

SVMMA-

SVMMARIVM.

1 *Clandestina matrimonia dicuntur duobus modis.*
Matrimonia clandestina an teneant.
2 *Clam facere quis dicatur.*
3 *Matrimonia clãdestina quare phibeantur.*
4 *Matrimonium an sine dote valeat.*
5 *Instrumenta nuptialia sine nuptys nõ pbant matrimonium.*
6 *Matrimonium an sit ualiduus, si quis dicat mulieri, iuro tibi, uel promitto, quòd habebo te pro legitima uxore.*
7 *Clam qui matrimonium contraxerunt, si postea palam in facie ecclesiæ confitentur se contraxisse, an eorum confessioni sit standum.*
8 *Ratio quæ sit, quare si uir & uxor cõfitentur se adulterium cõmisisse, standum ipsius confessioni; non autem standum si confitentur consanguinitatem uel affinitatem.*
9 *Manifestum coniugium præindicat clandestino.*
10 *Pœna clam contrahentium matrimonia.*

De Clandestina desponsatione. Rub.

Dictum est supra de sponsalibus, sed quia sponsalia plerunque palam, plerunque occultè contrahuntur. Ideo subijcitur hic rubrica de clandesti. desp. Videamus igitur, quot modis dicatur clandestinũ matrimonium. Item an manifestũ matrimoniũ præiudicet clandestino. Et quæ sit pœna clam cõtrahentiũ. †Clandestina matrimonia dicuntur 1
duobus modis. Vno modo, cum occultè & sine psentia testium cõtrahũtur, ita vt exinde legitima probatio nõ appareat. vt inf. eo. c. 2. Alio modo dicuntur clãdestina, cum sine solennitatibus contrahũtur, vt 30. q. 5. c. aliter, & infra e. ca. cum inhibitio. In vtroq; tamen casu matrimoniũ tenet si aliud legitimũ non subsit impedimẽtum, vt inf. e. c. 1. & 2. & 30. q. 5. c. nostrates, in fi. † alias autem clã facere videtur, qui celauit aduersario, neque ei denunciauit, si modo timuit eius contrauersiam, aut debuit timere. Item Aristo. putat, eum quoque clã facere, qui celandi animum habet eum, quem se prohibiturum intellexerit, & id existimat aut existimare debet se prohibiturum. Seruius putat clã facere eum, qui existimare debet sibi contrauersiam futuram non in opinione eius, & resupinam existimationẽ exequi oportet, ne melioris cõditionis sint stulti, q̃ periti. ff. qđ ui aut clã l. 3. §. vlt. & l. seruia † Ideo autem clã 3
destina coniugia prohibẽtur, quia si clã contrahentes discordes fuerint, & cohabitare nolint, ecclesia eos cõpellere nequit, ut inf. eodem ti. ca. 2. ecclesia, quæ quando fallit, & fallit, ut inf. de sen. excõ. a nobis, quia diuinare non põt, ut supra ec. bene. sine di. cõfe. c. vt nostrum, & ff. ad le. Aql. l. si putator. sicut audit, & sic & iudicat secundum probata, vt de con. distin. 5. c. ulti. 15. q. 5. c. presbyter. 2 q. 1. c. Deus omnipotens 3. q. 7. c. iudicet. 11. q. 3. c. eorũ & c. quamuis & ca. graue & c. summopere. Et propterea etsi clandestinũ matrimonium sit uerũ, vt 30. q. 1. ca. si quis diuinis, §. his ita, quia tñ non ius deficit, sed probatio, vt ff. de test. tut. l. duo sunt Ticij, pro matrimonio iudicare non potest dissentientibus coniungatis, ut dictum est; imò præsumit ecclesia contuberium, & separat sic coniunctos vt 20. q. 5. c. 1. Sed nunquid requirantur omnia illa solennia, de quibus loquuntur illi canones. 30. q. 5. & ca. nostrates? Respondeo non si enim omittãtur modica vel leuia, nõ nocet, ff. de ven. inspi. l. 1. in fi. Sed quid † si dos non interueniat? nihilominus matrimonium tenet, 4
vt 30. q. 5. cap si quis diuinis, & in Auth. quibus modis natura effi. legi. §. quoniam. Sed cõtra 3. q. 4. c. consanguineorum. Ad quod respondeo. ille canon loquitur sicut & ille. 30. q. 1. ca. 1. si in matrimonio occulto, quod probari nõ potest; unde cum de dote nihil appareat, nec de nuptiali benedictione, nec de aliis solennitatibus, in obscuro pro non matrimonio habetur; & propterea alius canon dicit nullum sine dote fiat coniugium

gium, vt 30.q.5.c.nullum. Vere tñ matrimonium tenet, quia matrimonium si ne dote, dos autem sine matrimonio nõ consistit, ut C. de dona. ante nup. l. cum multæ. Lex aũt in personas impares requirit dotalia, hoc est nuptialia instrumenta vt C. de nupt. l. imperialis, §. præsenti, & §. imo. Sed illud intelligo similiter, cum de matrimonio dubitatur, hæc .n. circunstantia seu solennitas requiritur inter personas impares. circa pares aũt requiritur, an maritalis effectio præcesserit comparatis personis, vitæ q; cõiunctione considerata, ut ff. de dona. l. donationes. Item attenditur fama loci,
5 vt sup. de præsump. c. illud. † Illud non omitto, q; sine nuptiis instrumenta nuptialia ad probationem matrimonii nõ sint idonea, vt C. de nup. l. neq; sine nuptiis, sicut nec probatur per instrumẽta possessio. vt sup. de fide instru. c. inter dilectos. nec uiolẽtia ut sup. de resti. spo. c. cũ ad sedẽ. Sed quo ad essentiam matrimonii, & quo ad ueritatẽ sufficiat solus consensus eorũ, de quorũ coniunctione agatur; qui solus si defuerit, cætera etiã cum ipso coitu celebrata frustrantur, vt
6 27 q.2.c. sufficiat. Sed † quæritur pone, q; aliquis ita dicit mulieri, iuro tibi, vel promitto, quod habebo te pro legitima vxore mea. nunquid est matrimonium? Videtur q; nõ, quia hoc verbũ, habebo, futuri tpis est; & ideo tractum habet ad futurũ, & sic vt contractus de futuro habendus est, non de præsenti, etsi uerbũ, iuro vel promitto, q; ibi ponitur, sit tpis præsentis, vt inf. de cõ. appo. c. super eo. Sed cõtrariũ verũ est, nã matrimonium verũ cẽsetur, vt 30.q 5.c.si diuinis, quia licet verbũ illud, habebo, futurum designet, præsens tã non excludit. Vnde in
7 verbis illis subaudiendũ uel subintelligẽdum est, ab hodie in antea, vel ab hac die, siue ab hoc tpe, & taliter cõtractum matrimoniũ legitimũ est, ut sup. de despon. c. ex parte. † Sed pone, q; illi qui clam cõtraxerunt, nũc palam in facie ecclesiæ confiteantur se matrimonium cõtraxisse, nũquid eorum cõfessioni stabitur? Rñ deo, Gratianus apertè dicit, q; sic vt 30 q 5. c. si quis diuinis ita. & sic põt intelligi finis illius decr. 30. q 5. c. aliter, ubi dicitur, nisi uoluntas propria suffragauerit, & uota ꝓpria succurrerint, qd de plano est admittẽdum, si per confessionẽ illã alteri matrimonio ꝓiudicium non fiat tunc .n. non staretur confessioni in præiudiciũ alienũ, ut inf. de eo q; cog. cõ. ux. suæ. c. super eo. sed cõtra. inf. de rap. c. cum causa, vbi statur confessioni alteris in præiudicium monasterii & matrimonii spiritualis, sed ibi exponitur, uel, pro &; sm hoc idem est in matrimonio carnali & spirituali. ad hoc. sup. de re. & trã. ad re. c. uidua. & 27. di. ca. quod interrogasti. cur. n. inferior erit lex diuina, vt 12. q. 2. c. cũ deuotissima. Vel dic, aliud esse in matrimonio carnali, & aliud in spirituali. Nam in carnali siue alter cõiugũ siue uterque cõfiteatur in præiudiciũ matrimonii, nõ statur eorum cõfessioni timẽdum .n. est, ne colludant, vt inf. de eo qui cog, consang. vxor. suæ. c. super eo. Sed ubi alter coniugũ, vel uterq; cõfitetur in præiudicium spiritualis matrimonii pro carnali, admittitur cõfessio, vt in d. c. cum causa. Cum uero agitur ad dissoluendum matrimonium ratione consanguinitatis vel affinitatis, non statur confessioni cõiugum, nisi & fama concurrat, vt 35. q 6. ca. si duo. 33 q. 1. ca. requisisti. Sed si agatur ad separationem mutuæ seruitutis adulterii tõne, tũc statur cõfessioni alterius contra se cõfitentis, ut inf. de diuor. c. ex literis. Nec ob. in hoc casu turpitudo ꝓpria confitentis pp periculũ aiæ, ut sup. de spõsa. c. præterea. sup. de sẽ. & re iud.
8 c. lator. † Sed quæritur quæ sit rõ, quare si uir uel uxor confiteat se adulteriũ cõmisisse, statur ipsius confessioni, nõ aũt statur si cõfiteatur cõsanguinitatem uel affinitatem, vt probantur hęc 31. q. 2. c. Lotharius. if. de adul. c. intelleximus. 35. q. 6. c. si duo. Rñ deo cum agitur de cõsanguinitate, vel affinitate, seu alio legitimo impedimento, si separõ fiat licet, separatis cũ aliis cõtrahere, ut in c si duo

in

in fi. & 30. q. 6. ca. ab isto. Et ideo timendum est, ne ob hanc causam colludant, ut infra de eo qui cog consan. uxo. suæ. c. super eo. infra de diuor. c. ex literis. ũ vero ratione adulterij fit diuortiũ, neuter altero viuente contrahere potest, ut 32. q. 1. cap. dixit. ideo minus hic timetur. & propterea magis creditur. Item quæritur pone ꝙ petam diuortium ab uxore dicens me aliam uxorem habere cum qua prius legitime contraxi, nõ probo, nunquid uxore, contra quã ægi, mortua possum cum tertia cõtrahere? Vel pone, ꝙ uendicem aliquam in uxorem, non probo; vel iuro aliquam mihi fore legitimã nihilominus absoluitur illa a mea petitione, nunquid ea viuente possum cum alia contrahere? Respondeo In his omnibus hoc propriæ meæ conscientiæ relinquendum, ut supra de iureiu. c. mulieri. in fi. † Per hæc autem quæ superius dicta sunt, satis apparet ꝙ manifestum coniugium præiudicet clãdestino. cum de clandestino probari nõ possit, & oporteat ecclesiam ſm allegata nunciare, ut supetius dictum est. §. nõ. Et hæc etiam est causa, quare prohibentur clandestina matrimonia, ut 30. q. 5. c. ũ quis diuinis. §. his ita. sic prohibentur electiones clandestinæ, vt supra de elect. c. quia propter diuersas. § ul. † Pœna illorum, qui clam matrimonia contrahunt, hæc est; quia si contraxerit mrimoniũ, quod iure stare nõ põt, quia noluerunt seruare formã statutã. inf. e. c. cũ inhibitio. videntur ignorantiã affectasse. & ideo eos ignorantia non excusat, sed filij qui nascuntur, illegitimi censebuntur de ignorãtia parentũ nullũ subsidiũ habituri ut in decretali. cũ inhibitio. Nec ob. infra qui fil. sint legi. c. cũ inter Ioãnẽ veterẽ. vbi filios excusat ignorantia paterna, & legitimos facit. nã illa loquitur, cũ non clã, sed publicè est matrimoniũ contractum, vnde errauerunt, quidã dicentes derogatũ esse hodie illi dec. cũ inter. per hanc, cũ inhibitio. sed non est verũ; hæc. n. loquitur in clandestino mrimonio, illa in publico.

SVMMARIVM.

1 *Sponsalia de præsenti non soluuntur p sponsalia de futuro prius contracta, ẽt si sint iuramento valata.*
2 *Sponsalia de præsenti non soluuntur per sequens matrimonium, etiam carnali copula consumatum.*
3 *Secunda sponsalia contracta viuente primæ uxore per verba de præsenti non tenent.*
4 *Sponsalia cum duabus per verba de futuro contracta an teneant.*
5 *Sponsalia si quis contrahat simul cũ duabus, dicens iura uel promitto quod contraham cum vtraque, nihil agitur.*
6 *Quid si vna illarum apta sit ad matrimonium, & alia illegitima & inepta.*
7 *Sponsalia de futuro sequentia non tollunt præcedentia eiusdem naturæ.*

De Sponsa Duorum. Rubrica.

TRACTATVM est supra de duabus speciebus sponsalium, scilicet de manifesta, & clandestina. Nũc autem tractatur hic de duabus speciebus sponsalium, scilicet manifestè & successiue contractis, ut cum duo diuersis temporibus contrahunt sponsalia cum eadẽ, vnius de futuro, & alius de præsenti. Et ideo subijcitur hic rub. de spon. duorum. Et idem intelligo in spõso duarum, qui cum una contraxit de futuro, & alia de præsenti. Vnde sicut intitulatur rubrica de spon. duorũ. ita posset intitulari de sponso duarum. † Circa quam materiam breuiter est dicendũ, si cum eadem sponsa contrahant duo successiue, unus de futuro, alius de præsenti, siue cũ eodẽ sponso duæ contrahan, mulieres, tenent sponsalia de præsenti, etsi sponsalia de futuro uallata fuerint iuramento. sed agetur pœnitentia de fide mentita, ut inf. eo c. 1. sup. de spon. ca. sicut. & c. de illis. † Si autẽ spõsam Ticij de præsenti Seius ducat similiter p verba de præsenti, priora sponsalia tenent

vt inf.eo.ti. c.2. etiam si posteriora fuerint carnali copula cõsummata, ut inf. eo.c.licet nõ obstante contraria consuetudine alicuius loci, vt inf.eo.tit.c. ulti. Non obstante, quod obtinet in pignore conuentionali, in quo is potior est qui prius hypothecã accepit, etsi posterius de pignore conuenit, ut ff.qui po.in pig. habe.l.potior, §.1. Non ob.quod obtinet in re uendita uel donata successiuè duobus, in qua potior est is cui prius fuerit assignata vt C. de rei uen. l. quoties, ff.de publica.l.sin autem, §.si duobus, ff. de rei ven.l.si à Ticio. ff. de excep. rei ven.& tradi.l.2. †Item si quis contrahat cum vna per verba de præsenti & demũ cũ alia similiter prima viuente, priora sponsalia valent, non secunda, ut inf.eo. c.tua fraternitas. † Sed quæritur, quid si quis contrahat sponsalia de futuro cum duobus sic, dicens iuro uel promitto q̃ contraham cum altera ex uobis? Respõdeo hęc quæstio similis est illi, cum quis contrahit cum una de filiabus Ticij. quam no. sup.de sponsa.impu.§.sed quæritur. †Item quid, si quis spõsalia simul contrahat cum duabus sic dicens. iuro vel promitto quod contraham cum utraque. Respondeo, nihil agitur; quia si sic cõtraheret aliquis matrimonium, nihil ageret. hoc enim esset contra substantiam matrimonii, ut inf.de diuor.c. gaudemus, §.quia uero, & ideo nihil agitur, vt 32.q.2.c.solet quæri. & c.aliquando.inf.de condi.appo.c.ult.ubicunq; autem prohibetur matrimonium, & sponsalia, vt ff.de spõsa.l.oratio. Sed † quid, si una illarum apta sit & legitima ad matrimonium, alia illegitima & inepta? Vr quòd ualet id, quod actum est, cum apta, nec uiciat quod adiectum est de inepta, ut ff de reg.iur.l.non solent, ff.de donã.l.sancimus, de consdist.4.ca.si non sanctificetur. Puto tamen contrarium, quia qui sic contrahit, sicut superius est expressum, non intendit contrahere cũ vna, sed cum utraque, quod non potest, & ideo nihil egit nec id quod vult, quia nõ potest, nec id quod potest, quia non uult, ut sup.de offi del.c.cum super abbatia, C.si quis alteri uel sibi l.multũ interest, ff.de arbit l.pedius. † In summa notandum est, q̃ sponsalia de futuro sequentia non tollunt præcedentia eiusdem naturæ, sed sponsalia de præsẽti sequentia tollunt sponsalia de futuro præcedentia, tanquam minus uinculũ, ut inf.eo.c.1.qui cle.uel uo.ca.iuxta.

SVMMARIVM.

1 *Conditio tribus modis dicitur.*
2 *Conditionum plures species.*
3 *Conditio quę dicatur impossibilis, & an uitiet contractum.*
4 *Conditio in alijs contractibus à matrimonio, quandoq; apponi potest contractum constituens, quandoque perimens.*
5 *Res donata ecclesiæ sub conditione si non alienetur, an ecclesia alienante reuocetur donatio.*
6 *Res donata ecclesiæ ex quibus causis alienari valeat, & donatio reuocari non possit.*
7 *Conditio apposita in donatione facta ecclesiæ, ne res donata alienetur in casibus à iure permissis, non tenet.*

De Conditionibus appositis in desponsatione vel alijs contractibus. Rubr.

TRactauimus, supra de desponsatione, quæ fit purè. Nunc dicendum est de ea quæ fit sub conditione. Videamus igitur quot modis conditio recipiatur. Quot sint cõditionũ species. Quæ conditiones suspendant matrimoniũ, uel sponsalia. Quæ uitient. Et quæ habeantur pro non adiectis. † Conditio dicitur tribus modis. s. status personæ. ut cũ dicitur quis seruilis conditionis, vel liberæ ut sup.de ser.non.or.c.ult.32.q.4. c.liberi. Et eo.respectu dicitur conditio in rebus; quædam enim res dicuntur seruilis conditionis, & quædam liberæ, ut ff.de seruitu.& C.eod.titu. Tertio modo dicitur conditio promissionis suspensiua per conditionis euentum, nam do-

na-

nationes & promissiones recipiunt modum, conditionem, causam, demonstrationem. Modum, vt do tibi decem ut facias mihi hoc. Conditionem, dabo tibi 10. si feceris hoc. Causam, ut, promitto tibi decem, quia mihi hoc fecisti. Demonstrationem, ut promitto tibi seruũ quem emi à Titio. Vel cum demonstro seruum per adiectiua sic dicens. seruum meum Stichum cocum do, lego. Vnde versus. Scito q; ut modus est, si, conditio, quia, causa, Demonstratio quem sed & adiectiua subacta, idest substantiuis adiuncta. argu. ff. de cond. & demon. l. demonstratio. In hoc autem titu. conditio sumitur pro tertia significatione scilicet promissionis suspensio per conditionalem coniunctionem. † Species conditionum plures sunt. Nam alia possibilis, alia impossibilis, alia potestatiua, alia causalis, alia honesta, alia inhonesta, alia uoluntaria, alia necessaria. Nos ergo de his omnibus illas, quæ ad præsentem materiam pertinent, prosequamur. Est itaque in sponsalibus uel matrimonio conditio honesta, & inhonesta, honestarum alia uoluntaria, alia necessaria. Inhonestarum alia repugnat naturæ spõsalium, seu matrimonij; alia non. Honesta & uoluntaria est, quæ potest apponi & non opponi. puta, cõtrahã tecum si dederis mihi centum. hæc si apponatur suspendit sponsalia, quamdiu non fuerit adimpleta, nisi interueniant consensus de præsenti, vel copula carnalis, vt inf. eo. tit. c. de illis. Honesta & necessaria est, quæ si non apponatur, nihil agitur, vt cum christianus dicit iudeæ, contraham tecum si facta fueris Christiana ut 28. q. 1. c. non oportet. Inhonesta, quæ repugnat naturæ matrimonij, est illa. contraham tecum ad tempus, vel si procuraueris uenena sterilitatis, hæc si apponitur contractum uitiat, ut nec sponsalia teneant, nec matrimoniũ, vt 32. q. 2. ca. solet quæri. Et idem est si sic dicatur. contraham tecum, si pro quæstu adulterandam te tradas, ut infra eo. c. ult. Inhonesta, quæ non repugnat naturæ matr. monij, est illa. contraham tecum si furtum feceris, si hominem occideris, hæc si apponatur pro non adiecta habetur, & nihilominus sponsalia vel matrimonium tenet, ut infra e. tit c 1 & ult. † Sed opponitur, nonne quælibet inhonesta conditio est impossibilis? Sicut, ff de condi. & insti. l. filius. argu. 22 q. 2. cap. faciat, sed impossibilis conditio uitiat contractum, ff. de uerbo. oblig l. impossibilis, ff. de regu. iu. l. impossibilium, & ff. de actio. & obliga. l. non solum. Iusti. de hære. insti. §. impossibilis, & sup. de pac. c. ult. Et sic uidetur, q; matrimonium contractum sub conditione illa, si furtum vel homicidium feceris, quasi sub impossibili conditione contractum non ualeat. Respondeo, matrimonium sub quacunq; conditione contractum quantúcunq; turpi, dummodo non sit contra substantiã matrimonii, vt superius dictum est, ualet & tenet, ut inf. eo. c. ul. Et respondeo ad obiecta. speciale est in matrimonio, ut contractum sub impossibili conditione teneat, ut est in institutionibus, legatis, & fideicommissis, in quibus turpis conditio pro nõ adiecta habetur, si apponatur ei cui aliquid relinquitur. cæterum si ei à quo relinquitur, uel cui iubet de dando uel restituendo; valet legatum, ut Insti. de lega. §. ultim. & sic notauit dominus Azo in summa de conditio. & inst. §. & quod dixi. Vt igitur ex præmissis apparet, contrahitur matrimonium sub cõditione, & maxime honesta. vt inf eo. tit. c. de illis. & cum sic dicitur. contraho tecum, si talis uoluerit, ut inf. e. ti. c. super eo. sicut & alius cõtractus, ut ff. de cõtrah. em. & ven. l. hæc uenditio Nec ob. ff. de reg. iu. l. actus. actus enim non sunt contractus. Quidẽ tamen dixerunt, q; tũc conditio in matrimonio transferri potest in arbitrium alienum, cum transfertur in arbitrium illorum, in quorum potest. te sunt cõtrahẽtes, & sic loquitur. inf. e. c. super eo, & hoc per. l. ff. de rit. nup. l. nuptiæ. Sed certæ idem puto & in aliis personis, vt inf. eo. ti. c. per tuas. Restat uide

re de secunda parte rubricæ. s. uel aliis
4 cõtractibus. † Et est sciendum, ꝙ in aliis contractibus apponi põt conditio qñq; cõtractum restituens, quandoque perimens. Vnde conditio quædam est constituens uerbigratia do tibi hoc, si tu feceris, vel dederis. hoc te enim dante uel faciente cõstituitur donatio, vt ff. de cõdi. & demon. l. qui hæredi. § ultimo. Et est conditio adimens sic. dono tibi fundũ, uel lego, si nõ manumisseris seruum talẽ. statim ualet donatio uel legatum, sed si manumisseris, utrũq; adimitur, ff. de cõditio. & demonstra. l. cum sub hac
5 conditione. Sed † nũquid si res uel possessio ecclesiæ donẽ sub hac conditione. si nõ alienetur. ecclesia alienãte adimeẽ ne donatio, uel reuocabitur? Videtur qđ
6 sic, ut inf. eo. c. verũ. Sed † quid si res illa alienẽ in casu permisso à iure? puta ob redemptionẽ captiuorũ, ecclesiæ reparationem, cœmiterii ampliationem. Vẽ ꝙ in his casibus nõ reuocetur donatio. hi enim casu sunt excepti, vt quamuis alienatio generaliter sit prohibita, in illis casib. est permissa, ut 12. q. 2. c. aurũ, & ideo licita videtur alienatio. ut C. de re. ec. alie. uel non alie. l. ulti. in fi Præterea hæc conditio, ne liceat mihi re meã alienare, reprobat a iure. vt ff. de pac. l. pen. Sed expresse contradicit auth. quæ in hoc casu loquitur in Auth. de aliena. & empt. §. sanctissimas. col. 9. C. de pac. inter emp. & uen. l. cum te fundũ. & l. ul. C. de con ob causam dat. l. ea lege. & l. dictam Ad hoc quidam dñi legum dixerunt, ꝙ in re priuati non potest apponi tale pactum, ne alienẽ propter legem illam, ff. de pac. l pen. Sed in rebus donatis ecclesiæ sic, & seruandum est, ut dicit Auth. illa sanctissimas. Et hæc est causa quare ualet pactum, quia tunc ius ecclesiæ reddit ad suum statũ & suã naturam ar ff. de pac. l. si unus ex argentariis, §. sed si. Verius puto ut distinguatur. an ecclesia, cui possessio sub conditione donata est, ne alienet, habeat alias possessiones, vel nõ; vt si alias habeat, pactum valeat, & inhibeat alienationem rei illius, & sic intelligi põt auth. illa sanctissimas si aũt non habeat alias, tũc alienari põt res illa vel possessio, non obstãte pacto, vel conditione. Nã casus superiores, in quib. alienandæ sunt possessiones ecclesiæ, sicut a iure inueniuntur excepti, sic & a pactis & conditionibus specialibus. † Sed si in donatione hoc dicatur ex
7 presse ne liceat alienare etiam in casib. illis. Puto donationem tenere & conditionẽ tanquam turpem & pro non adiecta haberi. vt inf. eo. c. ult.

SVMMARIVM.

1 *Clerici qui possint contrahere matrimonium, & qui non.*
2 *Clericus in maioribus ordinibus constitutus, est postea depositus, an possit contrahere.*
3 *Clericus depositus exuitur priuilegio clericali.*
4 *Clericum depositum clericaliter uiuere oportet.*
5 *Ordinatus per simoniã an possit cõtrahere.*
6 *Vouentes an impediantur contrahere matrimonium.*
7 *Votum solenne dirimi matrimonium iam contractum.*
8 *Votum seruandum est.*
Voti violatio an inducat peccatum mortale.
9 *Iurans aliquam ducere in uxorem, si postea voueat simpliciter se perpetuam cõtinentiã seruaturum, quo astringetur, iuramento, an voto?*
10 *Vouens simpliciter continentiam, qui postea iurauit de cõtrahẽdo, ad qd teneat.*

Qui Clerici vel uouentes matrimonium contrahere possint. Rub.

DIXIMVS supra de sponsa. & matrimonio, nunc tractemus de impedimentis illorum. Impedimentum enim per sacrum ordinem & per uotũ, & ideo subiicitur hic rubri. qui cle. uel vo. matrimo. contrahere pñt. † Videndũ
1 est igitur, qui clerici possint contrahere matrimoniũ, & qui prohibeantur. Est

aute

autem sciendum, ꝙ clerici in minorib. ordinibus cõstituti contrahere possunt secundum licẽtiam ab apostolo datam. vt 28.distin.c.de his & 32.dist. ca.seriatim. In sacris autem ordinibus constituti prohibentur, vt 32.di.ca.erubescant, & c.nemo,& c.si quis eorum.31 di.c.ante triẽnium,& sup.de æta.& quali. præsi.c.à multis,& inf.eo.ti.c.ex literarum.
2 Sed †nunquid clericus in maioribus ordinibus constiturus & tandem depositus potest contrahere? Et uidetur, ꝙ sic, nomen enim depositi deletũ est de ma-
3 tricula clericorũ ut 2.q.1.c.nomen.†clericus depositus exuitur priuilegio clericali, vt 4.dist.c.ex antiquis 17.q.4.ca. si quis deinceps. Puto tamẽ cõtrarium, quia depositus nihilominus characterẽ
4 retinet, quia animæ infigitur; † & ideo per depositionem non tollitur, cuius ratione clericũ depositũ clericaliter uiuere oportet, vt 81.dist.c.dictũ, characteri aũt annexum est uotum continentiæ
5 vt 84.d.c.cum in pręterito.†Item quid, si quis per simoniam fuerit ordinatus, cũ characterẽ habeat vitiatũ? vt 1.q.1 c. quibusdam narrantibus. Respondeo, nihilominus contrahere prohibetur; non .n.delictũ hanc ei immunitatẽ inducit, vt ff.de mino.l.Papinianus,& ut no.sup.
6 ne cle.uel mo.§.3.†Nunc uidendum est de secunda parte rub.scilicet, uel uouentes. Et est sciendum, ꝙ omnes uouentes continentiam, siue simpliciter, siue solenniter uoueant, contrahere prohibentur, quod enim vouetur domino reddendum est. Vnde vouere consilij est, reddere imperii, ut sup.de uo.& uo.te.ca.magnæ. Et si simpliciter uouẽs cõtraxerit, tenet matrimoniũ, sed pœnitentiã aget
7 de fractione uoti, ut 22.di.c.1.& 2.†Si aũt solenniter uouens contraxerit, non tenet matrimonium ut 27.di.c.3.& 4.& inf.eo.ti.c.rursus & 27.di.§. hinc distinguẽdum. Et sicut nos distinguimus inter votum simplex,& solẽne. sic Hug.distinguit inter uotum de futuro,& de præsenti. Sed eius distinctio nullo iure iuuatur. & si habeat similitudinem contractus sponsalium de futuro & de præsenti, unde distinctionem illius in uoto nõ serua-
8 mus. † Sed opponitur. utrunque uotum simplex & solẽne seruãdum est, utriusq; uiolatio inducit mortale peccatũ, utrunque prohibet cõtrariũ actum, quid ergo fines fecerit esse diuersos, ut primũ impediat matrimonium cõtrahẽdum, ſm dirimat iam contractum? inf.e. tit. c.rursus,& 27.q.1.per totum. Respondeo ecclesia considerat circunstantias, ut 40. distin.c.homo christianus, & de pœniten.distin.5.c.1.& uerborum solemnitates attendit, ut in uoto,& in iuramento, ut 22.q.5.c.iuramenti, & diuersum statuit in utroque, diuersam etiam pœnam statuit in fractione unius, & in fractione alterius, ut 27.dist.c.si uir. & 27.q.1. c.uirginibus,& c.deuotam. Et ex hoc ꝓbatur grauius delinqui in fractione solennis, q̃ simplicis uoti, quis enim dubitet sceleratius esse cõmissum, quod grauius uindicatur, ut 24.q.1.c.non afferamus. Et hæc omnia quæ notaui in uoto simplici,& solemni, locum habẽt in iu-
9 ramento,& simplici loquela. †Sed quid si inter se cõfligãt iuramẽtum, & uotum simplex? quod illorum præualebit? Verbigratia. Iuraui me ducturũ Ticiam in uxorem, postea uoui simpliciter me perpetuam continentiam seruaturum. Respondeo præualet iuramẽtum, quia pręcedit; sicut in duobus iuramentis contrarijs contingit, quorum primum est obligatoriũ, ſm uero temerariũ reputatur, ut sup.de iureiur.c.ueniens. Quod intelligo, cum utrunq; iuramentum est licitum; alias si primum est illicitũ, præualet ſm, ut sup.de iureiu. c.eã te. & c. tua. Et ad hanc respõsionem accedit, ut inf. eo.tit.c.ueniens, ubi uotum non fuit usquequaq; obligatorium, quia emissum post fidẽ datam de contrahendo,& ideo primo uiro matrimonium contrahente datur mulieri licentia contrahendi post uotum, quamuis & alio modo intelligatur decre illa. s.ut detur licentiã contrahẽdi post uotũ ex permissione cõpa-
10 ratiua. Item † quid dicemus in casu

conuerso? voui simpliciter continentiã, postea iuraui de contrahendo. Rñdeo, votum seruabitur, pœnitentia imposita de temerario iuramento, ut infra eo.tit. c.rursus. Quibus autem modis profiteatur quis, vel profiteri intelligatur no. supra de reg. §. sed quæritur. Vbi autem quis prius iurat de matrimonio contrahendo, & postmodum ad religionem suspirat, locum habet consilium decre. supra de spon.c.commissum.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium an teneat cum ea, quam quis cognouit uiuente legitima uxore. et è conuerso, & quando nu.2.*

3 *Matrimonia contrahi quæ crimina impediant.*

De Eo qui Duxit in matrimonium quam polluit per adulterium. Rubr.

DIctum est supra in proxi.titul. de duobus impedimentis matrimonij, scilicet de ordine, & de voto. Nunc autem tractatur de tertio, s. enormitate delicti. Et prosequitur iste tractatus hoc impedimentum de vna specie, s. in illo qui mortua vxore sua contrahit cũ illa, quam illa adhuc viuẽte cognouit, vel ecõuerso in illo, qui vxorẽ alterius cognoscens, eo mortuo contrahit cũ eadem, & ideo ponitur hic rubrica, de eo qui dux. in ma. quam pol. per adul. Est

1 igitur †sciendum, ꝙ quamuis generaliter & indistinctè canon prohibeat contrahi matrimonium cum illa, quã quis per adulteriũ polluit uxore sua uiuente, vt 31.q.1.c.nullus, vel cum qua quis adulterium commisit uiuente marito illius, ut 31.q.1.c. illud hoc tamẽ ad duos casus restringitur, s. cũ adultera machinatur in mortem legitimæ, seu adulter in mortem legitimi, uel cum viuente legitima uel legitimo fides datur inter adulteros de contrahendo post mortem legitimæ vel legitimi, vt inf. eo.c.1.2. & 3. 31.q.1.c. relatum. Et ꝙ dico, si adultera machinetur in mortem legitimæ, idem est, & si adulter, vt inf. eo.ti.c. significasti. Est & tertius casus, in quo prohibitio locũ habet, s. cum adulter cõtrahit de facto cum adultera legitima vxore viuente, quia plus est de facto cõtrahere, q̃ fidẽ dare de contrahendo. *ut infra eo.tit.c.cum haberet, & c.ex literarum.* Cæterum si cõiugatus aliquam polluat per adulterium, & vnum ex tribus non interueniat. s. quia neuter in mortem legitimæ machinetur, nec fides intercessit de cõtrahẽdo, nec de facto contrahitur, potest adulter post mortem legitimæ contrahere matrimoniũ cũ adultera, vt inf. eo.ti.c. ueniens, & si quis cõiugatus de facto matrimonium cõtrahat cum aliqua huius rei insciа, mortua legitima potest consistere matrimonium inter eos, & hoc in fauorem insciæ & in odiũ adulteri, ut sup. de spon.c.cũ in apostolica. imo si ignorans uoluerit, adulter ad hoc cogetur, ut inf. e.tit.c.1. Et est ratio, quia insciа adulterium non commisit, vt in prædicta decre.c cum in apostolica 34.q.2 ca. in lectum. ff. ad l. Iul. de adul. l. Sed nunquid mortua legitima cõfirmatur eo ipso matrimonium inter adulterum, & insciam? Respondeo non, nam primus consensus viri fuit illegitimus tanquam adulterinus, consensus autem mulieris ignorantis impedimentum fuit erroneus. Error autem ille error fuit conditionis, nam quasi seruus est, qui est alligatus legi & seruituti uxoris, vt 32.q.5.ca. apud uos, unde uir non habet potestatẽ sui corporis, sed uxor, vt 27.q.2. c. sunt qui dicunt. unde idem seruandum est in hoc casu, quo ad hoc vt non teneat matrimoniũ, quod obseruatur cum libera insciа cõtrahit cũ seruo, unde nouũ requiro consensum, *ut infra e.ti.c.ueniẽs, inf. de cõiugio. seruo.c. proposuit*, & ff. de iure do. l. Proculus, & valebit matrimonium non ut a tempore contractus, sed ut a tempore noui cõsensus. Est igitur in potestate mulieris etrãtis separari a viro putatiuo, uel implorare ipsum cõpelli, si spõte noluerit.

Sed

Sed quid si adulter nouũ cõsensum præueniẽs cũ alia cõtrahat? Puto matrimonium tenere. † Et nota quòd hodie non sufficit fidei datio, uel contractus de facto, nisi adulterium interueniat, ut inf. eod.ca.vlt.& idem puto in machinatione. q̃uis de ea nihil exprimat decre. eadem, exprimitur tamen inf.e.c 1.& c. super hoc & c. ueniens quod enim nõ mutatur, quis stare prohibebit? ut C. de testamen. l. sancimus. Credendum est enim, q̃ dominus papa considerauit, q̃ omnia iura de hac materia loquentia tractant de adulterijs; & ideo uoluit q̃um ad matrimonium impediendum & prohibendum ut adulterium præcederet. omnem causam fidei dationem, machinationem, contractum de facto, uel etiam sequeretur legitima cum superstite, ut inf.eo.c.vlt. Et per hoc sublata est hodie opi. Hug. q̃ dicebat unum sufficere ex tribus prædictis sine adulterio. Et reddebat rationem sui dicti sic. In his casibus agitur de re nõ vacante. s. de muliere ab alio possessa. & idem in viro ab alia possesso; unde iura noluerunt matrimonium consistere inter tales, etiã sublato impedimento per mortem legitimi, uel legitimæ; sicut alias contingit simile in pacto de futura successione, quod nõ ualet etiam defuncto dño, de cuius hæreditate paciscitur, ut C.de pact.l.ult. Et simile in prom.ssione præbendæ non uacantis, quæ hon ualet etiam quando vacat, ut sup.de cõcess. pben.ca.nulla. Sed, ut dictum est, obtinet quod præmisi. † Sunt & alia crimina, quæ impediunt & prohibent contrahi matrimonia, ut est raptus, vt 27.q 2.ca. raptor.& cap. statutum. Item incestus ut 32.q.7.c.si quis uiduam & c.si quis cum nouerca. Item violatio publicæ honestatis iustitiæ ut 27.q.2.ca.si qs spõsam. Item cum alter coniugum, uel uterque per industriam & malitiam proprium filium eleuat de fonte sacro. 30.q. 1. ca. de eo. Item si quis sanctimonialem cognoscat, vt 27 q.2.c.hi ergo. Item si quis vxorem occidat, ut 23.q. 2.ca.admonere. nisi sit adolescens, & de eius incontinentia timeatur, ut 33.q.2.ca. in adolescentia. Item qui presbyterum occiderit, vt inf.de pę.& re.c.qui presbyterum. Item dicunt quidam, q̃ solemniter pœnitentes contrahere prohibentur ut 23. q.2.ca.de his & c.antiqui Et in his delictis dicunt quidam, ita prohiberi contrahi matrimonium, ut & contractum non teneat; quasi sufficiat legislatorem prohibuisse, & si non adiecerit factum contrarium non valere, ut C. de legi.& consti. l. non dubium. quos enim prætor probibet, omnino prohibet, ut ff. de postu. l. quos prohibet, & quod contra leges uel canones fit, rescindi oportet. ut 10. dist. ca. vides. Verius tamen puto, q̃ teneat matrimonium, etsi contrahi prohibeatur. nam inuenio q̃ cùm incestuosus cõtrahat matrimonium, tenet. vt inf.de eo qui cog.consangui.vxo sue. cap.transmissæ. Excipiuntur tamen tria crimina, quæ præmisi, adulterium cum fidei datione, cum machinatione, uel cum contractu de facto. Quod autem de solemniter pœnitentibus dixi, ideo uerum est secundum quosdam, quia vouere intelliguntur; pœnitentes enim sub regula ecclesiæ uiuere debent, ut de pœni.dist.5.ca.contrarium. Item intelliguntur ecclesiasticæ personæ ut 11. q. 1.ca. aliud Hug. uero dixit q̃ quilibet pœnitens matrimonium cõtrahere potest, nisi sit alicui iniunctũ nomine pœnitentię, ne contrahat; hoc tamen fallit in tribus casibus, ut dicebat in uxoricida, in raptu spõsæ alterius, & incestu. Ideo autem in his matrimonium prohibetur, quia in his matrimonium contaminatur. Sed & ab his casibus excipiebat adolescentes, quos dicebat de iure contrahere posse, non obstante aliquo ex criminibus supradictis.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium non dissoluitur per superuenientem lepram, uel infirmitatem, uel affinitatem.*

2 *Vxor an teneatur sequi maritũ leprosum.*

De Coniugio Leprosorum. Rubr.

IN præsenti rubrica tractatur de alio impedimento matrimonij. ſ. de impedimento lepræ morbus enim lepræ ſponſalia de futuro diſſoluit, vt infra. eo. tit. c. literas. ſup. de iureiur. c. quemad modũ, vnde impedit matrimoniũ cõtrahendũ. & ideo ponitur hic rub. de coniu.
1 lepro. † Eſt igitur ſciendum, quòd neq; lepra ſuperueniens, neq; infirmitas, uel affinitas diſſoluit matrimonium legitimè contractũ. inf. eod. c. 1. & 2. 32. q. 5. c. horrendus. & c. ſi vxorem. & q. 7. ca. illi qui. & c. neque furioſus. & inf. de eo qui co. conſang. vxo. ſuæ. c. diſcretioni. & ca. tuæ. vnũ ſolũ caſum inuenio, in quo matrimoniũ nõ conſumatum diſſoluitur. ſ. per ingreſſum religionis, ut ſup. de conuer. coniu. c. uerum, & c. ex publico. Sed nũqd ſanus teneãt cohabitare infirmo? Dixit alanus, q; non. quia de cõſuetudine approbata per canones obtinet, ut leproſi ſeparentur a ſanis, ut inf. e. c. 1. ſup. de ec. ædi. c. cũ Apoſtolus. 33. q. 2. ca. hoc ipſum. & idẽ ſtatuitur in ueteri teſtam. Sed erit ſanus ita vicinus infirmo, ut poſſit ei miniſtrare, & debitum reddere coniugale. Sed certe quamuis leproſi ſeparandi ſint à ſanis, vt ſuperius dictum eſt? nõ tñ vxores a uiris, u el uiri ab vxoribus ſunt ſeparandi, uel ẽt dimittendi. ut inf. eod. c. quoniam. vnde cum ſanus teneatur infirmo reddere debitum coniugale, & cohabitare tenetur. Nec obſtat decre. inf. eod. c. 1. quæ dicit vxores ſollicitis exhortationibus inducendas, vtuiris leproſis cõiugali affectione miniſtrẽt; ideo illa monitoriè loq̃tur non preceptiuè, ut leproſi iudicantur ad continendum, & non fiant improbi ad exactionẽ debiti, alias decre. illa corrige-
2 tur per ſequentem. † Sed quid, ſi quis egrediat domum leproſorũ, in qua multi leproſi ſub magiſtro uiuunt? ut ſup. de ec. ædi. c. cum dicat, nunquid vxor ſana
1 teneãt ſequi? Nõ credo, cum in cõmuni dormiant, & in communi ueſcantur; ſed ſi cella aliqua daretur, vel domus proxima ĩ qua poſſẽt cohabitare uir & uxor, tunc videretur contrariũ eſſe dicendum. Quid de filijs, puto quod cum ſano debeant remanere, ne inficiantur, cum ſit morbus contagioſus.

SVMMARIVM.

1 *Seruus an poſſit contrahere matrimonium, & cum qua.*
2 *Seruus cui ubedire teneatur, ſi eo tempore quo dominus ſeruitium exigit, vxor petit debitum.*
3 *Domini ſeruorum an & quando cogantur eos vendere ne eorum matrimonium ſit ſeparatum.*
4 *Dominorum neuter ſi vult emere ſeruũ, qui matrimoniũ cõtraxit, q̃d ſit agẽdũ.*
5 *Matrimonium an ſeparatur, ſi liber ignoranter cum ancilla contraxerit.*
Errantis conſenſus nullus eſt.
6 *Matrimonium cõtractum per ſeruũ cum libera, q̃ putabat eã eẽ ſeruã, an teneat.*
7 *Matrimonium an ſit ſeparandũ, ſi ſeruus intendens contrahere cum libra cũ ancilla contrahit.*
8 *Matrimonium an ſeparetur, ſi ſeruus contraxit cum ancilla ignoranter, & ex quo ſciuit, conſenſit.*
9 *Matrimonium contractũ cũ ancilla ignoranter, quæ tandem manumittitur viro ignorante mutationem ſtatus mulieris, an teneat.*

De Coniugo Seruorum. Rubrica.

SEQVITVR de alio impedimẽto matrimonij. ſ. de impedimento conditionis ſeruilis, & ideo ponitur hic rub. de coniugio ſeruorum. Videamus igitur an ſeruus poſſit contrahere matrimoniũ, & cũ qua. Itẽ an cõſenſus dñi ſit requirendus. Et quid iuris ſit de matrimonio contracto inter liberũ & ancillã, & inter ſeruum & liberã. † Poteſt ſeruus contrahere cum ancilla, ut inf. e. ca.
1 1. & 39. q. 2. c. ul. poſt etiam cum ingenua.

nua. dummodo non ignoret conditionem ipsius, ut 29.q.1.c.1.2.& 3. & ca. si quis ingenuus, non enim uidetur celatus qui scit, nec certiorati debuit qui non ignorauit, vt ff. de ac. empt. & ven. l. 1. in fi. Sed si dñs uideat seruum suũ cum libera contrahentem, & dissimulet, seruus eripitur in libertatem, ut C. de lati. libe. tol. l. una. §. sed & si qs, & in auth. ibi signata, & in Auth. de nup. §. si uero ab initio. col. 4. in Auth. vt libe. de cætero, §. sed & si quis. coll. 6. Potest seruus cõtrahere cum ancilla inuito dño, & si dñs contradicentibus inter seruos & ancillas contracta sint matrimonia, non sunt propterea dissoluenda, ut infra eo. c. 1. & si diuersi sint dñi non debent debitis seruitiis defraudari, vt infra eodẽ c. 1. & 29.q.2. c. dictum, nec sunt ita detrahendi, ut uiri & uxoris separatio fiat, vt C. communia utriusque iudi. l. possessionum †Sed quæritur, quid si dominus exigat seruitium a seruo, & eodem tpe vxor petat debitum? Dici põt, ꝙ se impedient in concursum, ff. de vsufr. l. quotiens. Vel uerius est dño obediendum, ꝙa uir cum onere suo trãsit ad uxorem. Et quia hæc decre. dicit consueta seruitia non minus debẽt dominis exhiberi. Quod intelligo uerum, nisi periculum fornicationis timendum sit in uxore.

† Sed quid si diuersi domini diuersarũ sint regionum, ita ut uir & uxor mutuo conuenire non possint ad cõiugali officium exercẽdũ? Rñdeo, vt euitetur fornicationis materia, cogãtur p ecclesiam alter dominorum vendere alteri uolenti emere, vt C. de com. seruo. manumis. l. vna, §. generaliter. †Sed quid si neuter dominorum emere uelit? cogatur alter dominorum cuilibet extraneo uendere in prouincia serui; vel uenalem exponat, & si nullus appareat emptor, emat ecclesia, vt ar. 54. dist. c. fraternitatem. uiri enim & uxores separandi non sunt, vt 33.q.2.c. quos deus. 29.q.2.c. uti. & ff. de ædi. edi. l. plerunque. † Si liber contrahat cum ancilla ignorans eius conditionem, nullum est matrimonium propter conditionis errorem, nisi comprobata conditione in eam consentiat uerbo uel facto, ut inf. eo. tit. c. proposuit, & c. ul. & 29.q.2.c. si quis ingenuus. errãtis enim consensus nullus est vt 29.q.1. §. 1. & ff. de iurisd. om. iudi. l. si per errorem. C. de iuris & fac. ig. l. non idcirco. Et qđ dixi de errore conditionis, intelligo de terioris, id est seruilis. † Nam si seruus cõtrahat cum libera, errãs in eius cõditione, cũ eã putaret ancillam, quamuis erret; quia error nihil aliud est, quàm aliud pro alio putare, ut 22.q.2.c. in qb. 28. distin. c. quamuis. hic tñ errans non decipitur, cum eius conditio melioret; unde prætextu talis erroris non posset diuortiũ postulare uxore in matrimoniũ consentiente, etsi nouerit uirum cõditionis esse seruilis. † Item quid si seruus credit & intendit contrahere cum libera, & contrahit cũ ancillã, nunq̃d, ꝙa errauit in conditione ẽt deteriori, credidit enim eam cũ qua contraxit melioris conditionis, & reperit deterioris, dirimetur matrimonium? Rñdeo non, q̃a consensit in hominem suæ conditionis. Vnde quod dixi prætextu conditionis deterioris posse dirimi matrimonium, intelligere respectu errantis, tunc enim neuter alteri conditionem opponere pt. hæc fuit opi. Hug. & mihi placet. Alii tñ dixerunt, ꝙ siue erret in conditione meliori, siue deteriori, non tenet matrimonium, ut ar. ff. de arbi. l. sed & si in seruum. Vnde ſm eos, si seruus credat contrahere cũ ancilla, & contrahit cum libera; uel si liber cum libera, & contrahit cum ancilla, non tenet matrimonium. Tertij dicunt, quòd error disparis conditionis dirimit matrimonium, non autem paris; unde secũdũ illos, si seruus credit contrahere cum ancilla, & cõtrahit cum meliori hoc est cum libera, nõ tenet matrimonium. Item si liber credat contrahere cum libera, & contrahat cum deteriori, similiter non tenet matrimoniũ, sed in hoc ultimo exẽplo oẽs conueniunt. Vbi autem error interuenit in pari conditione, non dirimi-

tur, vt si seruus credat cõtrahere cum libera, & cõtrahat cũ ancilla, uel liber credit contrahere cum ancilla, & contrahit
8 cum libera. † Item quid si aliquis contrahit cum ancilla ignoranter, & tandẽ dñs manumittit ancillam, nũquid hoc ipso matrimonium confirmatur, maximẽ si post manumissionem interueniat copula carnalis, uiro tamen ignorante mutationẽ status mulieris? Rñdeo nõ, quia ad hoc intelliguntur cõmisceri ex consequentia prioris consensus, qui nullus fuit. ar. ad hoc C. ad vel. l. quamuis.
9 & l. si mulier. ff. de mino. l. §. scio. † Sed pone quòd seruus contrahit cum ancilla ignorans eius cõditionem, deinde detecta conditione illius consensit in matrimoniũ verbo vel facto. vt inf. eo. ca. vlti. illa tamen non consentit, nunquid est matrimonium inter eos? Dicunt q̃dam, quòd matrimoniũ est ex una parte. f. ex patre illius q̃ consentit. Sed hoc non placet, quia matrimoniũ non claudicat, nec ex vna parte tantum consistit; est enim duorum coniunctio. s. maris & fœminæ ut 27. q. 2 §. 1. in pri. ut not sup. se spon. in prin. Sed fateor, quòd mulier compelletur ad consensum matrimonialẽ ratione fidei dare, vt dixi sup. de despon. impu. s cum maior contrahit cum minore. & quia mulier malitiosè dissentire videtur. ar. ad hoc supra de eo qui dux in ma. quam pol. per adul. ca. 1. 1
10 † Item quid si inter aliquos coniugatos moueatur q̃stio super alterius conditione seruili, nunquid is qui matrimoniũ 2
accusat, pendente lite exiget debitũ, vel saltem reddat? Videtur quòd saltem reddere debet exactus, alter enim interim 3
possessione maritali destitui non debet, ut sup. ut li. pen. c. laudabilẽ. 16. q. 4. c. volumus 9. q. 4 c. nonne. Dixerunt quidam quòd is qui ad diuortium agit, exigere non debet, ne sibi præiudicium paret, sed exactus soluat; q̃a exigere est in eo, soluere non est in ipso, sed in altero, ut supra de conuer. cõiu. ca. quidã intrauit. Mihi aũt uidetur, q̃ nec exigere debet nec reddere exigenti. aliàs quodcũque istorũ fecerit, præiudicabitur sibi, ut inf. eodem tit. ca. proposuit. & sic ob hoc ex communicaretur, quia non redderet, deberet excommunicationem patienter tolerare prius, quàm obedire. quia si naturali affectione cognosceret, induceretur matrimonium; si fornicatione, peccatum mortale. & *ideo in tali casu* expedit non parere, ut sup. de re. spo. ca. literas inf. de sen. excom. c. inquisitioni.

SVMMARIVM.

1 *Liberi vnde dicantur, & q̃d sit libertas.*
2 *Liberi qui sint.*
3 *Partus quo ad libertatẽ & seruitutẽ sequitur ventrem, in honoribus verò & quo ad alia sequitur patrem.*
4 *Ecclesia libertates tueri debet.*
5 *Filiatio qualiter probetur.*

De Natis ex libero ventre. Rub.

TRACTATVM est sup. de conditione coniugatorum. nunc tractatur de conditione natorum; & *ideo* supponitur hic rubti. de natis ex libe. vẽ. Videndum est igitur, qui sint liberi. Cuius conditionem, patris, an matris filius sequi debeat, & in quibus. Itẽ in q̃bus casibus nati ex libero vẽtre deducãtur in seruitutem. † Liberi dicuntur à libertate. libertas autẽ est naturalis facultas eius, quod cuiq; facere libet, ut Insti. de iure perso. in princ. † Liberi sunt qui ex ingenuis nascuntur; fiunt autẽ liberi, q̃ manumittuntur. ut Insti. de inge
† Partus quo ad libertatem & seruitutẽ sequitur conditionem matris. ut C. de rei uend. l. partus. ff. de sta. ho. l. lex naturæ & l. cum legitimæ. sup. de seruis nõ or. c. ult. 32. q. 4. cap. liberi. Et in tantum hoc uerũ est, ut sufficiat aliquo momento fuisse in libero uẽtre, ut quis liber nascatur. ut ff. de sta. ho. l. seruorum. In honoribus autẽ, muneribus, & municipijs partus sequitur patrem. C. de decu. l. eos. l. exẽplo & l. nullius solius. & ff. de

sta-

ſtatū.ho.l.libertos. Et in tantum hoc verum eſt, ut ſufficiat conceptū eſſe ex decurione, quantū adhoc, ut patris conditionem ſequatur quamuis ante ipſius natiuitatem pater deſinat eſſe decurio, ut ff. de decur. l. 2. §. in filiis. Et ſi quæratur, in quibus filius patris iam a ſenatu remoti ſequatur conditionem? Reſpondeo in multis, ut ff. de decu. l. 2. §. in filiis, ff. de pœnis, l. mortis, §. iſte forte, C. de decu. l. decurionem, & l. decurionum filij. Cauſaliter verò contingit, ut liber natus efficiatur ſeruus, ut ſi ſacerdos de facto ingenuam mulierē ſibi copulet uxorem, filij nati ex tali contubernio fiunt ſerui illius eccleſiæ, in cuius iniuriā ſacerdos contraxit. ut 15. q. ult. c. cum muliere. Item illi, qui ſaracenis arma, ferrum, lignamina ſubminiſtrant, ut infra de iudæ. c. ita quorundā. Itē illi, qui ſarracenis triremes ſiue galeas vendunt, uel naues quæ in pyraticis ſarracenorū nauibus curā gubernationis exercēt, vel machinis aut quibuſdā aliis aliquod eis impendunt conſilium, uel auxilium in diſpendium terræ ſanctæ eo. ti. de iudæ. c. ad liberandū. Itē ſi liber homo maior 20. an. ſciens permittit ſe vendi ad participandum pretium, & in veritate participet, ſeruus efficitur, ut Inſti. de iure perſo. § penult. & ff. de libe. cauſa. l. liberis. 1 reſponſo, & §. ſi quis ſciens. Sed liberi facti ex ingratitudine reuocantur in ſeruitutem, & ex omnibus aliis cauſis ex quibus reuocatur donatio. in ut Auth. ut lib. decæ. §. illud. col. 6. & de hac materia no. ſupra de ſeruis non ordinan. §. nunc videndum.

4 † In ſumma notandum eſt, q̄ eccleſiæ
5 libertas tueri debet, ut infra eo. c. 1. † Sed ſi dubitetur de filiatione, poterit p̄bare 1
quis ſe filium. ut ſup. de filiis presby. ca. Michael. ff. de lib. & poſt. l. poſthumus. §. ult. Licet ſit contra ar. ff. de conditio. & demonſt. l. Lucius. probabit inquam 2
cum natum ex his, qui matrimonialiter iuncti ſunt. nā filius eſt is, quem nuptiæ demonſtrāt, ut ff. de in ius voc. l. quia mater uel per confeſsionem patris & matris, ut infra qui ſi. ſunt legi. c. tranſmiſſæ. vel per affectum, ut ſup. de p̄ſump. c. afferte. 2. q. 6. c. ad Romanam. C. de inoffic. teſt. l. ſi mater. & ſtatur his cōfectu ris, donec probetur contrarium, ut C. de proba. l. non nudis. C. de teſtib. l. neq; p̄feſſio. ff. de inoffic. teſtamē. l. ſi inſtituta. § 1. & C. de hæredi. inſti. l. ſi pater.

SVMMARIVM.

1 *Cognatio ſpiritualis quid ſit.*
2 *Propinquitates ortæ ex cognatione ſpirituali, quæ contrahitur in baptiſmo, quot ſint.*
3 *Vir & uxor an ſibi cōmunicent actionem & paſſionem in materia prædicta.*
4 *Compaternitas in baptiſmo cōtrahitur. & an contrahitur in his, quæ baptiſmum præcedunt.*
5 *Filij duarū commatrū uel compatrū an poſſint inter ſe contrahere matrimoniū.*
6 *Cognatio ſpiritualis & legalis quas perſonas non excedat.*

De Cognatione ſpirituali. Rub.

TRactauimus ſupra de quibuſdam impedimentis matrimonij, nūc autem tractaturi de cognatione legali, item de conſanguinitate & affinitate, præmittamus de digniori, ſcilicet de cognatione ſpirituali; & ideo ponitur hic rubr. de cognatione ſpirituali. Videndum eſt igitur, Quid ſi cognatio ſpiritualis. Quot ſint eius ſpecies. In quibus ſacris hæc cognatio cōtrahatur. Et an filij ante compaternitatē, vel poſt geniti, poſſint matrimonio copulari. † Cognatio ſpiritualis eſt propinquitas ſeu attinentia prouenies ex ſacri
1 datione. Ex cognatione ſpirituali, quę contrahitur in baptiſmo, noue propinquitates naſcuntur. † Prima inter ſacerdotē baptizantē & baptizatū, quæ eſt filiatio. Secunda inter ſacerdotē & patrem baptizati, & hæc eſt compaternitas. Tertia inter eundem & matrem pue
2
ri, &

ri, & hæc est commaternitas. Quarta inter filios sacerdotis & baptizatū, & hæc est fraternitas, ut 30.q.1.c.oēs. & q.3.c. ita. Quinta inter baptizatū & suscipientem de baptismo, & hæc est filiatio. Sexta inter baptizatum & uxorem suscipiētis, & hæc similiter est filiatio. Septima inter baptizatum & filios suscipiētis, & hæc est fraternitas. Octaua inter suscipientē & patrem suscepti, & hæc est cōpaternitas. Nona inter suscipientem & matrē suscepti, & hæc est cōmaternitas, ut hæc omnia probantur. 30. q. per totum. & q.4. c.si quis unus. & c. qui spiritualē. & c. post uxoris. & infra eod. titu. c.1. & c. Martinus, & c. veniens. & c. tua.

3 † Circa hanc materiam quæri cōsueuit, an uir & uxor sibi cōmunicent actionem & passionē? In actione dico, q̄ sic; ut si suscipio filium tuum de sacro fonte, compaternitas contracta inter te, & me mediante actu meo cōmunicat uxori meæ. ut infra eo. tit. c. Martinus & 30. q.4. c. si quis unus. Sed nunquid communicāt sibi passiones. Verbi gratia. habeo filiū ex prima uxore, hunc suscipis de sacro fonte, & per hoc quòd patior te agēte contrahitur inter te, & me compaternitas, quæ videtur me mediante cōmunicari uxori meæ secundæ, vnde efficieris mihi & uxori meæ compater, cū qua prius contraxerā & consumaueram matrimonium. Nam si antequam cū secūda contraham, vel si post contractum & antequam cōsumaretur, filius meus genitus ex prima uxore de sacro fonte leuetur, si postea contraham uel saltē postea consumem, hæc cōpaternitas non cōmunicatur uxori: neque enim cognatio carnis cognationi spiritus comparatur. ut 30. q. 4. c. post uxoris. ut sicut oēs cōsanguinei mei efficiuntur affines uxoris meæ, sic omnes cōpatres & cōmatres meæ efficiuntur compatres & commatres uxoris meæ, quam postea duco, vel cum qua postea saltem matrimonium cōsummo; quia per unionem carnis sequentem ad unionem spiritus præcedētem, ideſt ad cognationem spiritualē, hoc est ad compaternitatem vel cōmaternitatem r.ō transitur, ut in præalleg. c. post uxoris. & s̄m hoc intellige. c. qui spiritualem. Vel dicas cum Hugo. Lau. & Io. quod uir & uxor communicant sibi actionē consummato matrimonio p carnis copulam, ut cum alter coniugū suscipit filium extranei de sacro fonte, sed non communicant sibi passionem, ut cum filius alterius tantum coniugū suscipitur de sacro fonte. nec refert siue ante, siue post matrimoniū consummatum. Et est diuersitatis ratio, q̄a quod agit pars corporis, æquum est vt alteri parti cōmunicetur; sed non sic communicabitur alteri quod in persona filij vnius tantū agitur, qui alteri coniugum nec carnalis nec spiritualis filius inuenitur, & si sit filiaster in primo gradu affinitatis. Iuxta posteriorē sententiam locū habent. vnde ver. quę mihi, vel cuius natū mea fonte leuauit. Heu mihi commater fieri mea non valet vxor. Si qua meæ natā non ex me fonte leuauit. Hāc post fata meę non inde vetabor habere. Ambos cū patres facit actio, passio nun quā. Respuo quæ meum, cuius ve leuat mea natum. Vt mea dicatur, quæ carne mihi sociatur. † Contrahit compaternitas in baptismo, vt superius dictū est. 4 Sed nunquid in his quæ præcedunt baptismū? Videtur q̄ non, quia baptismus est ianua omnium sacramentorū. vt 32. dist. c. nullus. §. verum. & su. de presbxte non bapti. c. mini. veniēs. vnde antequā ponat̄ funda sacrum sacramētorum, nō videtur q̄ contrahi possit cognatio spiritualis. argum. 1. q. 1. c. cum Paulus. & ad hoc accedit decre. inf. eod. c. contracto. s̄m vnam lecturam. Sed secundum hoc signatum coutrarium. 30. q. 1. c. peruenit. & de cons. dist. 4. c. in catechismo. Circa hoc dicit Hug. quò in oībus ludijs baptismi contrahitur cōpaternitas. & talis q̄ impedit & dirimit matrimonium. Et rñdebat ad illud. c. contractio. quod puer in catechismo retētus non fuit filius communis concubinarij & concutebinariæ, sed tm̄modo cōcubinæ.

næ; & ideo concubinarius pōt cōtrahere matrimonium cum illa, quę puerum illum tenuerat in catheciſmo. nam hoc nec etiā cōtrahendum matrimoniū impediret, ut 30.q.4.c. qui ſpiritualem. Et quod dicit litera illius decre. cōtracto. quæ rex uis contrahendo matrimonio impedimentum afferret. exponebat ipſe. uix, id eſt, nullo modo. Baſianus autē dicebat in tribus contrahi compaterni tatem, quæ impedit & dirimit. in baptiſmo, catheciſmo, & in confirmatione. vt de conſe. diſt. 4 c. in catheciſmo. Sed uerior uidetur ſententia Lau. & aliorum dicentium, ꝙ in prǽludijs baptiſmi contrahatur compaternitas, ſed non adeo valida vt matrimonia contracta diſſoluat, ſed impediat contrahenda. Et hoc innuunt uerba decre. vix contrahendo matrimonio impedimētū afferet. quia quod uix fit, tū fit. ut ff. de iudi. l. vix certis ex cauſis ff. ad vell. l. ul. 1. R. Iuſti. de uſu. & ha. circa prin. Quamuis ſit argu. contra ff. ad uell. l. tutor, in 1. rūſo. Et ſ. in hanc ſententiam determinanda ſunt illa. c. peruenit. & c. in catheciſmo.

5 † Reſtat uidere, an filij duarum commatrum vel compatrum, inter ſe contrahere poſſunt. Et eſt ſciendum, ꝙ circa hoc canones diuerſimode loquuntur. Quidam enim dicunt, ꝙ poſt compaternitatem cōtractā filij, qui naſcūtur, inter 1
ſe contrahere non poſſunt, vt 30.q.3.c. poſt ſuſceptum. Sed altus canon poſterius editus primum corrigens, dicit ꝙ fili duorum cōpatrū ſiue ante, ſiue poſt cōpaternitatem geniti, contrahere pñt, 2
excepta illa ſponſa dumtaxat per quam ventum eſt ad compaternitatem ut 30.q.3.c. ſuper quibus, & hic canon confirmatur. inf. eo. ca. 1. Sed videtur ꝙ in his conſuetudo ſit obſeruanda. ut inf. eo. c. 1 & c. ſuper eo. Quod ſatis admitto circa matrimonia contrahenda. nam etiam illos filios, per quos non eſt peruentum ad compaternitatem, poteſt impedire 3
conſuetudo contraria ſcilicet in contrahendo. Et ſic intelligo illas decret. ſed non poſſet diſſoluere iam contracta. ut ſup. de ſpō. duo. c. licet & c. tuas dudū.

6 † In ſumma notandum eſt, ꝙ cognatio ſpūalis, ſicut & legalis, ſicut & publicæ honeſtatis iuſtitia, ramos nō habēt; vnde perſonas, cū quibus cōtracta ſunt, non egrediuntur hęc vincula. vnde cum filia filij mei ſpiritualis contrahere poſſum. quia hoc nuſquam prohibetur, & edictum de matrimonio prohibitorum eſt ut ſup. de ſpon. ca. cum apud. Item cū filia commatris meæ, non tamen mea ſpirituali filia ut 30.q.3.ca. illud.

SVMMARIVM.

1 *Cognatio legalis quid ſit.*
2 *Adoptionis quot ſpecies ſint.*
3 *Adoptari quis poſſit.*
4 *Legalis cognatio quotuplex.*
5 *Cognatio legalis an impediat matrimoniū cōtrahendū, uel dirimat cōtractū.*

De Cognatione legali. *Rubri.*

DICTVM eſt ſupra de cognatione ſpirituali, ſequitur de cognatione legali. Videndum eſt igitur, Quid ſit cognatio legali.. Quot ſunt eius ſpecies. Qualiter diſſoluatur. Et qualiter impediat matrimonium. † Cognatio legalis eſt, quæ prouenit ex adoptione. Adoptio autē eſt legitimus actus, per quē qui filius non eſt pro filio habetur uel nepote, uel ulteriore ſm uoluntatē adoptantis. † Adoptionis duæ ſunt ſpēs. vna quæ ſtat in ſuo nomine, & dicitur adoptio. Alia quę tranſit in aliud nomen, & dicitur arrogato. Adoptio fit imperio magiſtratus. Arrogatio auctoritate principis. Dicitur autē arrogatio, qa is quæ arrogat, rogatur hoc eſt interrogatur, an uelit eum quem arrogat, iuſtū filiū ſibi eſſe; & is q̄ arrogatur, interrogatur an id fieri patiat. † Adoptat is, q̄ eſt in ptāte aliena. arrogat, q̄ ſui iuris exiſtit. Vnde uerſus. Arrogo qui ſuus eſt, & hēt meus eſſe neceſſe. Prīs adopto

ſuum

suũ. nec patris definit esse. vt probantur hæc. ff. de adop. l. generalis. Adoptiuus sinim non transit in potestatem adoptantis, sed habet ius succedendi ab intestato. vt Insti. de adop. §. 1. † Triplex est
4 legalis cognatio. Vna superioris & inferioris, lineæ inter adoptantẽ & adoptatum, & hæc perpetuã habet prohibitionem vt ff. de ritu nup. l. quin ét. Et alia collateralis, quæ tandiu impedit, quandiu durat, ut ff. de ri. nup. l. per adoptionem. & hic in c. vno. Tertia est prohibitio. q̃ surgit ex cognatione legali, & illa perpetua est inter adoptatum & vxorẽ adoptantis. ut ff. de ritu nup. l. adoptiuus 1. Respon. Dicunt tñ quidam, q̃ hodie collateralis cognatio locum non habet, cùm hodie adoptatus non transeat
5 in potestatem extranei adoptantis vt C. de adop. l. ult. Sed puto contra. quia etiã hodie acquiritur per adoptionem ius succedendi. ut in l. prædicta. † Hæc cognatio legalis nedũ impedit matrimonium contrahẽdum, sed ẽt dirimit iam contractum vt 30. q 3. ca. ita diligere.

SVMMARIVM.

1 *Consanguinem spousæ si quis cognoscit, an contrahatur affinitas.*

2 *affinitas an per coitum incestuosum, vel fornicarium contrahatur.*

3 *Affinitas, consanguinitas, & publicæ honestatis iustitia, prohibitionem suã producunt usquæ ad quartum gradum.*

De Eo qui cognouit consanguineam vxoris suæ. Rubrica.

SVPERIVS diximus de cognatione spirituali & legali. Nunc dicam⁹ de cõsanguinitate & affinitate carnali. Sed quia plerunq; post matrimonium ctontractũ superuenit affinitas inquè cõtracta, ut inf. eo. ca. discretionem. circa fi. Ideo prius de ipsa uidẽdum est; & propterea ponitur hic rubrica. de eo
1 qui cog. consangui. vxo. suç. † Est igitur scientũ q̃ si quis post cõtractum matrimonium cognoscat consanguineam vxoris suæ, oritur inter ipsum & vxorẽ quædam affinitas, vel publicæ honestatis iustitia, per fornicariũ coitum cõtracta. Sed quia nihil superueniens, præter ingressum religionis, rescindere põt matrimoniũ legitimè contractũ. vt no. sup. de coniu. le pro. in prin. Ideo nõ sufficiat ad matrimonium dirimendum, etsi exationem coniugalis debiti inter dicat ut inf. eo. tit. c. discretionẽ. & c. suç. & c. iordane. si uero matrimonium præcedat, quamuis sequantur sponsalia de futuro, impedit matrimoniũ contrahen
2 dum. ut inf. eo. ca. 1. & 2. † Sed qnæritur an per coitum incestuosum uel fornicarium contrahatur affinitas? Respondeo sic, ut inf. eo. c. discretionẽ. & c. tuæ. & 35. q 3. c. nec eam. Quidam tñ absurdum reputant, q̃ affinitas, quæ est legitimum uinculum, oriatur ex damnato coitu. Vnde si uelles, probabiliter dicere posses, q̃ si ex huiusmodi coitu non oriatur affinitas, nam affinitas est quædam proximitas ex nuptijs prouenientes ut, ff. de gradi. l. non facile. §. affinens. & §. sciendum. oritur tamen publicè honestatis iustitia. Sed si quis aliquam extraordinaria pollutione polluat, nunquid cum consanguinea ipsius poterit contrahere? Respondeo si citra maritalem affectionem ipsam polluit, non impedit contrahere cum cognata. ut 35. q. 3. cap. extraordinaria. sed si maritalis affectio interuenit, ut pote cum sponsalia de futuro præcedunt, & postmodum sequitur extraordinaria pollutio, ex hac oritur publicæ honestatis iustitia, quæ prohibet matrimoniũ contrahi cũ cognata pollutæ, & contractũ dissoluit, ut inf. eo. tit. ca. fraternicati. Et est *dupler* causa diuortij, publicæ honestatis *iustitia*, quæ surgit ex sponsalibus. & eadem siue affinitas, de quarum altera dubitatur, an nata sit ex pollutione uel pollutionis tentatione, qua compelli non potuit ætatis impediente defectu. ut supra de spon. cap. iuuenis. quamuis cum prima

ma nec uerum fuerit matrimonium ex forma cõtractus, nec presumptum cum contractus non habuisset effectum, ut
3 sup. de spon. c. ult. † In summa notãdum est, q̃ istud quod hic dicitur in pleriq; decre. ut si quis aliquã consanguineam uxoris suæ cognouerit perdat ius exigendi, locũ habet in consanguinea usq; ad quartum gradum. Et idem est, si quæratur an is qui cognouit aliquã fornicario coitu, possit contrahere cum cognata ipsius. Quia dicẽdum est, q̃ non, usq; ad quartum gradum hodie enim consanguinitas affinitas, & publicæ honestatis iustitia, prohibitionem suam producunt usq; ad quartum gradum, ut inf. tit. proxi. c. non debet.

SVMMARIVM.

1 *Probatio per inspectionem oculorũ quando fieri debeat.*
2 *Regulæ assignantur quartũ instructione genealogiæ arboris consanguinitatis explanatur.*
3 *Matrimonium olim in septimo gradu cõtractum an legitimetur hodie per iura concilij generalis, secundum quæ licet contrahere in quarto gradu.*
4 *Leges & constitutiones futuris dant formã negotijs, nõ ad præteritã reuocãtur.*
5 *Matrimonium inter supradictos separatum an possit denuo contrahi.*
6 *Consanguinitas an sit in quinto, sexto, & septimo gradu.*
7 *Incestus an in quinto gradu cõmittatur.*
8 *In gradu quæ personæ esse dicantur, & gradum faciant.*
9 *Linea quid sit, & quid gradus.*
10 *Affinitas quid sit. & nu. 20.*
11 *Regulæ assignatæ in arbore affinitatis per quas affinitatis gradus & genera dignoscuntur.*
12 *Arbor affinitatis qualiter componatur.*
13 *Matrimonium contractum in secundo genere affinitatis, nunquid stare uel separari debeat, & an isti separati possint iterum matrimonialiter copulari. nu. 14.*
16 *Publicæ honestatis iustitia q̃ olim ex sponsalibus nupt̃ijs nascebatur, an sit sublatã.*
17 *An hodie sola publicæ honestatis iustitiæ locum habeat, quæ oritur ex sponsalibus de futuro.*
18 *Affinitatis genera qualiter contrahentur & nu. 19.*
21 *Affinitas ex nuptijs interdictis non oritur.*

De Consanguinitate & affinitate. Rubrica.

DICTVM est supra de cogna. spi. & lega. nunc agendum est de carnali, qua in consanguinitate & affinitate consistit; vnde ponitur hic rubr. de consan. & affi. Videndum est igitur de prima parte rubricæ, Quid sit cõsanguinitas. Quid linea. Quid gradus. Quot sint lineæ. Quot gradus. Et qualiter computandi. De secunda parte rubricæ videndum est. Quid sit affinitas. Quot sint affinitatis genera. Quot gradus in singulis generationibus. Et
1 qualiter sint computandi. † Sed quoniã quædam sunt quæ inspectioni subijcienda sunt oculorum, ut agrorum, dimensio, vt C. fini regun. l. 2. ff. eo tit. l. si irruptio. 16. q. 3. c. inter memoratores. Ventris inspectio, ut videatur an mulier sit pregnãs, uel non, ut ff. de ven. inspi. l. 1. in prin. Locorum pudicitiæ occulta inuestigatio, dum quæritur an mulier uirgo sit, uel corrupta. ut sup. de probati. ca. prosuisti. 27. q. 1. c. nec aliqua. Item cum quæritur an mulier arcta sit, uel non arcta, ut inf. de frigi. & malef. c fraternitatis. Idem est. & si quæratur de alia instrumenti infirmitate a natura contracta, ut inf. e. tit. c. ex literis. Et idẽ crederem, si quæratur an uir sit, sectus, uel eunuchus. Item inspicitur quis in partibus inferioribus, dum quæritur de ætate; vt supra de despõ. impube. c. puberes. ff. de mino. l. minor ex aspectu. Nec obstat his. C. quando tutor, uel cura. esse desinat. l. indecorum. Nam uerum est, q̃ illa inspectio reprobatur, cum agitur de tutela, uel cura. Item non ob. quod dicitur, q̃ oculus fallitur 27. q. 1. ca. nec aliqua.

qua quia si plerunq; fallatur, sæpius tamen non fallitur. Et propterea vtile æstimaui ponere utranque arborem, & oculata fide instruere de vtraq;, sicut in subsequentibus apparebit.

Lectioni arboris vacaturum prius nosse oportet, quare arbor fuit sic depincta. Et certe ideo quia vtile, uisum est & expediens, gradus & attinentias consanguinitatis oculorum inspectioni subijci; quia segnius irritant animos dimissa per aures, q̃ quæ sunt oculis subiecta fidelibus, ut inf. de gradibus §. ult. Huius arboris pictura authentica est vt 35.q.5. c. ad sedem. cit ca finē tertiæ columnæ. Et licet hæc pictura ascripta sit in decretis, non tñ hic esset superflua, ut cùm ibi, & hic de consanguinitate tractetur, neuter librorū picturę doctrina carere debent. cum nemini dubiū veniat, q̃ repetita lectio, probat hoc satis ualidum satisq; esse formosum. vt C. de emendatione iustiniani cod. l. vna. Sed quia oculus plerunq; fallitur, ut 27 q. 1. ca. nec aliqua. & ff. de ventre inspi. l. 1. 1 tñ. Idcirco super ipsius arboris expositione doctores inuigilant, & scholares circa intellectū eorum, quæ vident & audiunt aliquantulum elaborent. Et quia in qualibet arbore fructifera & naturali. quattuor attenduntur. truncus, rami, Fructus, frondes. Et in hac arbore scripta codē considerari oportet. Appellamus ergo truncū, Ioachim; sicut. n. arbor naturalis producit palmites sursum ex lateribus, Ramos extendit, deorsum aūt continet pedamenta. sic & Ioachim sursum lineam erigit ascendētē, & utroq; latere ramos collaterales emittit, deorsum uero subdit lineā descendentē. Ioachim itaque truncum, lineas collaterales ramos, fructus attinētius, frōdes quasdā dicimus q̃nes vel auriculas quæ in antiqua arbore ponebantur. Hac itaq; similitudine denotata, quæ ēt auctoritate canonis comprobatur, vt 34.q.5. c. tunc saluabitur. in prin. ad lectionē ipsius arboris accedamus. In qua doctrina talia sunt obseruanda. primò assignentur regulę, quarū breui instructione genealogia totius arboris explanatur. Secundò arbor ipsa legēda est, & gradus sunt ſm regulas cōputandi. Tertiò quædā obiectiones discutientur. Quartò notabilia assignentur. Et sic quaternario numero arboris expositio terminetur. Quinque sūt regulæ † Et prima talis est. Persona adiecta personæ per carnis propagationem gradū adijcit. Et hæc regula locum habet in linea ascendenti, & descendenti. Secunda talis. Quot sunt personæ de quibus quæritur cōputatis intermedijs vna minº, tot sunt gradus Verbi gratia. si sunt quatuor personæ dicas ibi tertiū esse gradū inter extremos; si sunt quinque, dic quartū esse gradum. vt semper vna persona subducatur. Et hęc regula locū habet in his personis, quarum vna descendit ab altera, ut est videre in linea ascendēti. & descendenti. Tertia regula talis est. *Si personæ, de quibus quæritur, nō descēdat vna ab altera, sed collateraliter a cōi stipite procedant, & sint in linea æquali, quoto guadu quęuis istarū distat a cōi stipite, toto gradu differunt inter se.* Quarta regula est talis. Si personæ, de quibus quæritur, non descendant una ab altera, sed collateraliter a stipire cōi procedant, & sint in linea inæquali, quoto gradu distat persona remocior ab ipso trūco, toto gradu distant inter se, ut sp computatio fiat ab eo qui magis est remotus ab ipso trūco ad ipsum trūcū. Et hæe duæ regulæ locū hńt in collateralibus. Quinta regula est talis. Quot gradu distat aliqua persona a c ōmuni stipite, toto gradu distat a quolibet descendentiū ab eo. Et hæc regula locū habet usq; ad lineā æqualitatis & de hac facit mentionē decre. *inf. ti.* cap. ult. Præmissis itaq; regulis *istis*, facienda est cōputatio graduū, & videdū qualiter & quoto gradu distent inter se omnes personæ in arbore constitutæ. His ita dispositis & gradibus in ipso arbore tam animo q̃ oculo ac digito computatis, uidēdū est de obiectiunculis & responsis

responsis ad eas. Quæritur igitur, qua re cellula, in qua est Ioachim, dicat vacua. Et redditur illa ratio; quia p̄ trunco ponitur, à quo trunco cæteri ramusculi producũtur, & ideo trũcus appellatur. Inde est, q̄ in illa cellula non ponuntur duæ personę, sicut in alijs cellulis. cum respectu diuersorũ diuersa nomina sortiatur. nam quandoque vocat̃ pater, quãdoq; filius, quandoq; nepos, quandoque auus. non potuit ei cõgruũ nomen imponi, sed dicit̃ cellula vacua, dicitur truncus, ut 35 q. 5. c. series. Dicitur ẽt protheus p̄pter diuersitatem nominum & proprietatũ, quæ illi attribuũtur, vnde illud. Quot tenet̃ nodo mutante prothea vultum. Itẽ quæritur, quare Ioachim non posset contrahere cũ filia abaui ex linea transuersali ſm regulam illam. persona adita personæ per carnis propagationem mutat uel adijcit gradum. Ad hoc dici consueuit. Quærite quos agitat mundi labor mihi semper. Tu quicunque mones tã crebros cã meatus, ut superi voluite late. Posset tñ dici, quod hoc ideo contingit, quia gradus canonicus compositus est, vnde quamuis plures sint distantiæ in personis, eadẽ tamen videtur attinentia inter Ioachim & sobolem abaui ex parte trãsuersali quæ est inter Ioachim & ipsum abauum, considerato gradu in quo attinet Ioachim ipsi abauo. sicut est uideri in banca. si enim plures sedemus in una banca, licet vnus altius & alter planius, in vna tñ banca sedemus. Vel planius dicere põt. cum quæritur de attinẽtia inferioris ad superiorem, non computat̃ ascendendo ab inferiori vsque ad summum, ut sic postea a summo fiat descensus ad inferiores. q̄a secundũ hoc fieret multiplicatio graduũ, sed ascendit̃ vsq; ad collateralẽ ipsius de quo quæritur. Vnde in q̄stione præmissa cõputandũ est à Ioachim vsque ad proauũ & proauiam, & sic perueniendum est ad collaterales qui gradum adijciunt. † Item quæritur, an matrimoniũ olim in septimo gradu contractum legitimẽ hodie per iura concilij generalis, sc̃dm q̄ licet contrahere in quarto gradu, ut inf. eod. titu. c. non debet. Ita tamẽ si non per tãtum tempus ante noua iura duraverit quod per noua iura sit quædã dissimulata dispẽsatio, ut inf. qui mat. acc. poss. c. per tuas. Rñdeo matrimonium istud iudicandũ est sc̃dm antiqua iura, & p̄ hoc dirimendum, ut probatur in Auth. ut cũ de app. cognoſ. in prin. coll. 9. † leges. n. & constitutiones futuris dant formam negotijs, non ad præterita reuocantur. ut sup. de consti. c. cognoscentes. & C. de legi. & cõsti. l. leges † Item quæritur, an isti de quibus proximè quæritum est, se parati possint inter se contrahere matrimonium? Et uidetur quod nõ, vt p̄batur. 35 q. 6. c. ab isto posset tamen satis tolerari, ut si denuo & de nouo consentiant, valeat matrimoniũ ut ex nũc, nõ ut ex tũc, ut inf. de eo qui dux. in matquam pol. p̄ adul. c. 1. & c. veniẽs. † Item quæritur an hodie in quinto gradu, sexto, & septimo sit consanguinitas? Rñdeo est, quantum ad ius succedendi, nõ quãtum ad ius matrimonij contrahendi. imo est ius succedẽdi vsque ad decimũ gradum legalem, ut 35. q. 5. c. ad sedem, circa princi. Nec obstat, quod in eod. c. dicitur in fine. vltra septimum non est gradus. sic & hodie dici põt ultra quartum gradum non est gradus, ut inf. eodẽ cap. non debet. Sed ad utrunque simul rñdeo. non est gradus impediens matrimonium, sed est gradus inducens successionem, ut superius dictũ est. Itẽ quæritur. pone q̄ distem a communi stipite quinto gradu. aliqua distat ab eodẽ ex alio latere per lineam transuersalẽ tertio, nunquid possum cum illa contrahere? Rñdeo hæc quæstio uidetur expedita per quartam regulam superius positam, nam quoto gradu ego remotior disto à communi stipite, toto gradu ab illa minus remota. Nec obst. decret. inf. eod. tit. quod dilecto. vbi igitur q̄ vterque contrahentium distat a communi stipite pari gradu. Quia hic circa dispẽsationem interpretatio arctatur. Vel

ibi papa multitudini & obseruatæ consuetudini illius prouinciæ cõsulcius deferr q̃ aliud in dissensionem & scandalũ populi statuat quadam adhibita nouitate, ut ibi in fin. † Item quæritur an
7 cõmittatur incestus in quinto gradu? Et certè non. quia quod incestus cõmittatur, hoc non procedit ex natura coitus. sed potius ex cõstitutione ecclesiæ quæ statuit certos gradus, & constituit in eis fore coitum incestuosum. Sicut & ꝓhibitio matrimonij non ex natura matrimonij, sed ex constitutione procedit ecclesiæ, ut 35. q.1.c. cum igitur. Item quæritur, cum proauus proauunculus & ꝓpatruus sint in eadẽ linea & in eodem gradu, quare Ioachim magis distet a propatruo & proauunculo q̃ proauo? Respondeo illi dicuntur esse in eodem gradu respectu superioris, non inferioris. Item quæritur, quantum protendatur consanguinitas in linea ascendenti & descendenti? Et uidetur ꝙ in infinitum, ut ff. de ritu nup. l. nuptiæ. 35.q.1. ca. ꝓgeniem. & c. de affinitate. & c. in copulatione. Hodie autẽ indistinctè tam in ascendentibus & descendẽtibus, q̃ in collateralibus quartum gradum prohibitio non excedit, ut inf. c. tit. c. non debet. Hæc notabilia notabiliter sunt notanda. quia Ioachim cum nulla persona posita in arbore contrahere potest. Item positi in vna parte arboris. interse contrahere nõ possunt, qua sibi adinuicem attinent. Et hoc uerum est vsque ad ultimam lineam ęqualitatis, quę p filium coniungitur Ioachim. Nam sex vltimę cellulæ ex una parte arboris nõ attinent omnib. superioribus, sicut oculata fide uideri potest. Item illi qui sunt positi in una parte arboris, possunt contrahere cum illis qui sunt ex alia parte exceptis tribus lineis descendẽtibus ex illa cellula, in qua cõtinetur pater, mater; nam illi inter se contrahere nõ possunt præter abnepotẽ, qui cum illis q̃ sunt in linea sororis & fratris Ioachim contrahere potest. Item nota, quòd non fuit necessarium arborem ex vtraq; parte depingi, sed ex una ad modum uexilli. sed forte factum est ex causa venustatis, uel ut sciamus nomina gñis utriusq; sexus, quia ex una parte arboris ponuntur nomina descendentium per masculinum sexum, & ex alia descendentium per fœmininum. Item nota, ꝙ quædam sunt lineæ ligatæ filo per transuersum, ut denotetur ꝙ illæ sunt lineę æqualitatis. Item nota, ꝙ licet Ioachim sicut & quilibet alius habeat quatuor auos duos paternos & duos maternos. & sic si ascenderis in quolibet gradu, duplica bis numerum superiorum. non tamen
8 oẽs illæ personæ hic ponuntur. † Item nota, ꝙ personæ quę distant æqualiter à communi stipite, dicuntur esse in gradu & facere gradum; quæ autem inæqualiter dicuntur distare gradu, ut 35. q.5. ca. porro. & ca. parentelæ. Item no.
9 quid sit linea, quid sit gradus. † Linea est ordinata collectio personarum consanguinitate cõiunctarum diuersos gradus continens, & eos a stipite secundum numeros distinguens. Gradus est quædam habitudo siue distantia personarũ adinuicem facta collatione ad communem parentem. Item nota, ꝙ puncta rubea designant gradus canonicos propter excellentiam quandam. Nigra verò gradus legales. De quibus breuiter est notandum. quia in ascendentibus & descendentibus gradibus legalibus locum habẽt duæ primæ regulæ superius positæ, in collateralibus vero talis est regula. Quot sunt personæ collateraliter à cõi stipite descendentes præter ipsum stipitem, tot sunt gradus inter extremos de quorum attinẽtia quæritur. Computationem graduũ hic non pono; quia sicut à principio præmisi melius secundum regulas fit computatio ad oculum & ad digitum, q̃ ad intellectum.

10 *Sequitur* videre secunda parte rub. scilicet de affinitate. † Et est sciendum, ꝙ affinitas est attinentia vnius personæ ad aliam proueniens ex copula carnali? qñ enim uir coniungitur carnaliter vxori, oẽs consanguinei

vxoris

uxoris efficiuntur affines uiro; & econuerso, omnes consanguinei uiri efficiuntur affines uxori, & in eisdem gradibus affinitatis, in quibus gradibus consanguinitatis alteri attinent. Sed inter cognatos uiri & cognatos uxoris nulla ex illo matrimonio nascitur attinentia, ut in. feo ti. c. quod super his. Dicuntur autem affines, quasi ad alterius fines accedentes. Et ut melius ac utilius ea, quæ ad instructionē huiusmodi arboris pertinent, ad oculum ostēdantur, arborem ipsam depictam inserui, ipsam per regulas artificiosè diuidens ac distinguens gradibus secundum regulas cōputādis.

In arbore affinitatis doctrina ita seruetur. Prius ponantur regulæ, quarum artificio genera & gradus affinitatis inueniantur. Secundò arbor componenda est, ut tam gradus q̄ gña secundum regulas computentur. Tertio quæstiones quædā notentur, & solutiones adhibeantur. Quarto quædam notabilia assignantur, & sic quaternario numero huiusmodi arboris *instructio* terminetur. Quatuor
11 † regulæ *in* hac arbore sunt ponendæ, quarum prima talis est Persona, de qua quæritur, matrimonium cōtrahente ac consummante, oritur primum genus & gradus affinitatis iuxta gradum consanguinitatis inter uirum & cōsanguineos uxoris, & inter uxorē & consanguineos viri. Hæc regula comprobatur inf. e. tit. cap. quod super his. Secunda regula talis est. Quoto gradu consanguinitatis distat quis a consanguineo suo uel consanguinea, toto gradu affinitatis distat ab eius uxore marito ipsius. Et hæc regula comprobatur. 35. q. 3. c. de propinquis, & c. æqualiter. Tertia regula talis est. Persona addita personæ per carnis copulam mutat genus, & non gradum. Et hæc regula comprobatur. 35. q. 3. ca. contradicimus, §. auctoritate, & c. seq. Quarta regula talis est. Persona addita personæ per carnis propagationem mutat gradum, & non genus, & hæc regula comprobatur. 35. q. 5. c. porro. Has duas posteriores regulas breui uersiculo comprehēde. Mutat nupta genus, sed generata gradum. Positis regulis & iure probatis componenda est arbor, & exponenda, & secundum artificium regularum gradus affinitatis sunt ex utroq; latere arboris cōputandi, ut per eorum breuem instructionē sciatur, quoto gradu affinitatis viri sororis & suarum descendentiū attineant consanguineis suarum uxorum. s. fratri & suæ posteritati vsq; ad quartum gradum. & è cōuerso, quoto gradu affinitatis attineant uxores fratris & descendentium ab eo usq; ad quartum gradum consanguinitatis suorum uirorum. s. sorori & descenden-
12 tibus ab ea. † Arborem sic componas. in medio arboris ponatur linea continens quatuor cellulas. In cellulis illis hæc scripta sunt. Primus gradus. Secundus gradus. Tertius gradus. Quartus gradus. Ponitur autem in medio scilicet inter fratrem & sororem propter tria, ut detur intelligi q̄ à consanguinitate ortum habet affinitas, & quòd ex utroque sexu uirili & fœmineo affinitas contrahatur, & quod gradus affinitatis contrahātur secūdum gradus cōsanguinitatis, sicut inferius explanabo. Ab uno latere ipsius lineæ ponitur alia linea continēs quatuor cellulas. in prima scribitur frater, in secunda fratris filius. in tertia fratris nepos. in quarta fratris pronepos. Ex altero ponetur alia linea continens quatuor cellulas. in prima scribitur soror. in secunda sororis filia. in tertia sororis ineptis, in quarta sororis proneptis. Fratre igitur uxorem ducente contrahitur primū genus affinitatis, & primus gradus inter uxorem fratris & sororem. detur sorori filia, oritur secundus gradus. Addatur filia filiæ, erit tertius gradus. Nascatur filiæ sororis filia, gradus quartus addetur. Et quod dico in filiabus, idem est & in filijs, sed ex vno latere arboris ponuntur consanguinei fœminei sexus, & ex altero uirilis. Item filio fratris matrimonium contrahente oritur inter eius uxorem & sororem fra-

tris cum suis posteris primũ genus affinitatis & talis gradus, in quali gradu consanguinitates inuenitur maritus cũ illis personis. Et idem omnino, si nepos fratris vxorem duxerit, idem in pronepte. Horum igitur vxores continentur in linea illa, q̃ est iuxta frater quæ linea quatuor habet cellulas. in prima scribitur vxor fratris olim relicta. in secunda vxor filij fratris. in tertia vxor nepotis fratris. in quarta vxor pronepotis fratris. Nec mireris, si in tot narrationib. graduũ nõdicã mutari genus affinitatis, sed gradus, quia genus non mutatur per carnis propagatione, sed gradus, vt su. in regulis est præmissum. Et eodem modo ex alio latere arborem explanabis. Nam sorore matrimonium contrahente oritur primum genus affinitatis inter uirum uxoris & fratrem cũ posteris suis. similiter sororis filia contrahente oritur primum genus affinitatis inter virũ vxoris & fratre sororis cũ descendentibus suis. Idem in sororis nepte, Idem in sororis pronepte affinitatis gñe non mutato in uariatione successionis, sed gradibus variatis, sicut variatur gradus consanguinitatis cum illa persona, qua mediante affinitas est contracta Viros istarum continet illa linea, quæ est iuxta sororem, quæ quatuor habet cellulas. in prima scribitur vir sororis olim relictus. in secunda vir filiæ sororis. in tertia uir neptis sororis. ĩ quarta uir pronepti sororis sunt & duæ auriculæ siue cellulę ex vtroque latere arboris positæ In vna continetur relictus relictæ fratris. in altera relicta relicti sororis. quę cellulę solę sunt, & lineas non hñt. & ponuntur causa venustatis vel ornatus, ut in sequentibus dicam. Exposita arbore, & affinitatis gradibus assignatis, restat discuti qõnes & solui.

23 † Pone q̃ hodie inueniatur aliquod matrimonium olim contractũ ante cõstitutionem illam in fco. tit. ca. nõ debet. in secundo gñe affinitatis, nunquid stare uel separari deberet? Ad quod rñdeo matrimonium istud iudicari debe-

ret ſm iura tpis illius, in quo cõtractũ est. ut in Auth. vt cum de app. cog. §. 1. colla. 8. Cætera in hac qõne dicas, sicut dixi in consimili qõne, quam no. supra

14 in arbore consanguinitatis. † Item quæritur, an isti de quibus ꝓxime quæsitum est, separati possint iterum matrimonialiter copulari? Et uidetur q̃d nõ, ut 35. q. 6. ca. ab isto. Ad quod rñdeo. Ca non iste loquitur in impedimento, q̃d fuit & durat. Sed nos loquimur in impedimento quod fuit, sed esse desijt per cõstitutionem illam. nõ debet. quæ tollit secundum & tertium genus affinitatis, & ideo cõtrahi denuo põt. ut sup. de eo qui dux. in ma. quã pol. peradul. c. 1.

15 & c. veniens Item † quæritur. duo olim impedimenta ex secundo genere affinitatis surgebãt, affinitatis & publicæ honestatis iustitia, vt 35 q. 3. ca. porrò, sed affinitas est sublata, ut superius dictum est, nunquid & publicæ honestatis iustitia? Videtur, quod non; quia de ea non fit mentio in constitutione illa non debet, sed tñ de illa publicæ honestatis iustitia, quę olim ex secundis nuptijs nascebatur, quod ergo non mutatur quis stare prohibet? ut C. de test. l. scimus. Sed dico, quòd illa publicæ honestatis iustitia, quæ olim ex secundo genere affinitatis oriebatur, sublata est per constitutionem eandem. non debet, nam ibi dicit prohibitionem de coniugio in secundo & tertio affinitatis gñe minime contrahendo sacri approbatione concilii reuocantes, vnde reuocata est quælibet prohibitio, quæ olim ex secundo genere procedebat, propterea in constitutione sequitur, ut sic contrahentes, hoc est in secundo affinitatis genere de cætero liberè copulentur. Patet igitur ex præmissis, q̃ hodie vxores duorum fratrum vel duorum cõsobrinorum non sunt affines, vnde mortuis ipsarum maritis, põt aliquis utra q̃; ducere successiue. non obstãte canone, cui est hodie derogatũ. 35. q. 3. c. porro. Item reuocata est ꝓhibitio de sobole susceptа ex secũdis nuptijs cognationi viri non copulãda prio-

ris.

ris.ut in dicta constitutione,non debet.

16 Item quæritur † an hodie sola publicæ honestatis iustitia locũ habet, quæ oritur de spõsalibus de futuro, uel de præsenti dummodo non consumatur; quia illa ẽt ex diuina pagina ortum habuit. ut ibi, non licet tibi sponsam fratris tui uel & alie. nihilominus locũ habẽt quæ per illam constitutionem nõ debet.non inueniũtur sublata. Hãc qõnem no.sup. de sponsa. §. ex sponsalibus. Vltimò notabilia uideamus. Et primò uidendum est qualiter affinitatis genera con-

17 trahantur. † Et est sciendum, ꝙ aliquo contrahente matrimonium & consumante per carnis copulam, oritur primum genus affinitatis inter virũ & cognatos uxoris, & inter uxorẽ & cognatos uiri,inf.eo.c. quod super his.Secundum genus fit fratre matrimonium contrahente, ut dictum est, & moriente.demum relicta ipsius cum alio contahente oritur secundum genus affinitatis inter secundum virũ & cognatos prioris, & è conuerso.aliqua matrimonium contrahente & consummante,demum moriente,& relicto ipsius cum alia contrahente oritur scẽm genus affinitatis inter secundam uxorem & cognatos prioris & ad hoc denotandũ ponitur in quibusdam cellulis,olim relictus, olim relicta. quasi dicat in arbore antiqua ponebantur hæc uerba. relictus relicta. quibus contrahentibus oriebatur scẽm genus affinitatis, quod hodie locum nõ habet.Vel forte locum habet, quia contrahitur secundum & tertiũ genus affinitatis,sed prohibitio est sublata,ut inf. eo.tit.ca.nõ debet. Itẽ fratre contrahente oritur primum genus affinitatis inter eius uxorem & sororem fratris cum sua posteritate. fratre moriente & uxore fratris olim relicta cum alio contrahente, oritur scẽm genus affinitatis inter ẽm uirum & uxorẽ cum posteris suis.mortua uxore & relicto illius cum alia contrahente oritur inter illam & sororem cum sua prole tertium genus affinitatis; & hoc designat auricula illa, relicta relictæ fratris. Idem dicas in alio latere arboris.nam sorore contrahente oritur primum genus affinitatis inter virũ sororis & fratrem cũ posteritate. mortua sorore & relicto ipsius cum alia contrahente, oritur inter illam & fratrem cum suis descendentibus secundum genus affinitatis. mortuo relicto sororis & relicta ipsius cum alio contrahente, oritur inter illũ & fratrẽ cum sua prole tertiũ genus affinitatis & hoc significat illa auricula in qua scribitur, reli-

18 cta relicti sororis. † Secundò notabis ꝙ super cellula illa, in qua scribitur, uxor fratris olim relicta, protenditur filiũ. sup. in quo scriptum est, primum genus affinitatis, & reflectitur ad cellulam illam in qua scribitur, soror, & ab illa cellula soror producitur filium cũ eisdem uerbis, & reducitur ad eandem cellulam, uxor fratris, vt denotetur ꝙ isti inter se sunt affines. Et eo.modo super cellulam illam,frater,erigitur aliud filum habens eadem uerba, s.primũ genus affinitatis, & retorquetur ad illam cellulam, uir sororis Itẽ ab illa cellula uir sororis, sumitur filium cũ uerbis eisdem, & reuoluitur ad illam cellulam, frater. ad ostendendum ꝙ inter se sint

19 affines. † Tertio notabis, ꝙ affinitas est proximitas personarum ex carnali commistione prouenies omni carnes

20 parentela † Quarto not. ꝙ affinitas nõ oritẽ ex nuptijs interdictis. ut ff. de gradibus.l non facile.§. sciendum est. Et in quatuor regulis, quatuor qõnibus, & quatuor notabilib. exposita est arbor.

SVMMARIVM.

1 *Species quot sũt impossibilitatis coeũdi.*
2 *Impedimenta perpetua coeundi, & quæ matrimonium dirimunt, quæ sint. & num.5.6.& 7.*
3 *Senex an possit contrahere matrimoniũ.*
4 *Matrimonium quod semel tenuit, nullæ infirmitate maleficio, vel impedimento superueniente rescinditur.*
5 *Castrati matrimonium an sit nullum.*

6 *Tria bona matrimonij, quæ alibi appellantur substantia.*
8 *Impotentia coeundi qualiter probetur.*
9 *Vir si proclamat ad iudicium dicendo se frigidum & maleficiatum, & mulier dicit eum esse potentem, an iuramento viri credatur.*
10 *Muliere ad iudicium reclamante & dicente virum frigidum & maleficiatum, & viro hoc confitente, an sit dissoluendum matrimonium.*
11 *Matrimonium propter arctationem separatum, an sit reintegrandum, si alter referat seras eius.*

De Frigidis & maleficiatis. Rub.

TRACTAVIMVS supra de quibusdam impedimentis matrimonii, sed quia impossibilitas coeundi impedit mrimoniũ, iõ subiicitur hic rubr. de frigidis & maleficiatis & impotentia coeundi. Videamus igitur quot sunt species impossibilitatis, quæ impediant matrimoniũ, & quæ nõ. Itẽ quæ sint impedimenta ex parte uiri, & quæ ex parte mulieris. Et qualiter probetur impossibilitas coeundi. † Species impossibilitatis duæ sunt. Impossibilitas. n. coeundi alia naturalis, alia accidentalis. Sed & hęc substinguitur. Nam impotentia siue sit naturalis siue accidentalis, aut est perpetua, aut tẽporalis. Naturalis impotentia coeundi triplex est, in uiro frigiditas. arctatio in muliere uel aliud instrumenti impedimentũ à natura cõtractũ, vt inf. eo. tit. c. ex literis. Defectus ætatis in utroq;, vt est in pueris. Accidentalis impotentia prouenit propter duo, propter maleficium, Itẽ propter sectionem seu castrationem. quæ impedimenta in viris, non in fœminis, locum habent.
2 † Perpetua impedimenta sunt frigiditas. Item arctatio, cui ope medicorum subueniri non põt, vt inf. eo. ti. c. ex literis, & c. fraternitatis, Sectio seu castratio, maleficium quod deleri nõ potest. Temporale impedimẽtum præstant pueritia. 3 vt inf. e. c. quod sedem, & sup. de despon. impu. quasi per to. & 30. q. 2. c. 1. Item arctatio cui subueniri potest ope medicorum. Item maleficium temporale. Impediunt & dirimunt matrimoniũ ut impedimenta perpetua. Frigidus enim naturalis contrahere nõ potest, & si contra xerit non tenet matrimonium, vt inf. eo. c. 1. c. laudabilem. & c. literæ, & 33. q. 1. c. 1. & 2. Et in hoc casu non dicetur matrimoniũ contractũ dissolui, sed à principio non fuisse, vt in Auth. de nup. §. si uero col. 4. Cum. n. duæ sunt causæ matrimonij, propter quas extitit institutum, vt not. supra de sponsa. §. fuit, & nulla illarum subsit in frigido, meritò matrimonium est nullum. † Et per hoc videtur, q; senex nõ possit contrahere matrimonium. Sed contra, C. de nup. l. sancimus. 27. q. 1. c. nuptiarũ bonum. in prin. Nec ob. inf. eo. c. quod sedẽ. ibi. n. loquitur de his impotentibus, qui perpetuò impedimento laborant. Senex autem si naturali calore destituatur, opẽ tñ mendicorum & virtute medicinarum poterit eius debilitas subleuari, & ad coitum roborari. De maleficio autẽ sic teneas, quòd si matrimonium præueniat, etsi perpetuũ impedit contrahendum & dirimit iam cõtractũ, ut 33. q. 1. in pri. & c. si per sortiarias Quidam tñ dicunt, illud. ea. non tenere, quasi non fit aliquod maleficium perpetuũ, quod saltẽ per eum, qui fecit, deleri nõ possit, & ita cum per opus humanũ subueniri possit, nõ dirimit matrimoniũ, eo quod non sit perpetuũ ut inf. eo. tit. c fraternitatis, quicquid. n. ligatur solubile est. in Auth. de nup. §. nuptias. Sed contrarium est uerum. põt. n. aliquod maleficium esse perpetuum, ut deleri non possit; puta aliquid datum est edendum uel bibẽdum, uel mortuus est maleficus, vel perditum est maleficium, uel maleficus nescit delere, in his igitur potest locum habere. c. si per sortiarias, vnde stabunt simul uir & mulier per triennium, & operam dabũt ad carnalem copulam, quæ si interuenire non possit, separari debebunt, ut infra eod.

tit. c.

tit.c.laudabilē.& in Auth.de nup. §. per occasionem. Sed si uir post diuortium cognoscat carnaliter aliam, non reconciliantur priora concubina, ut in prædicto ca.si fortiarias.in fi. nā pōt quis esse maleficiatus quo ad vnam, non tñ quo ad alias, secus in frigido naturali. Et hæc omnia habent locum, cum maleficia præcedunt matrimoniū. Cæterum si subsequantur, non rescindunt matrimoniū siue ante malificiū. fuerit cōsum
4 matū, siue potuerit consummari; † nulla.n. infirmitate, uel maleficio, uel impedimento superuenienti rescinditur matrimoniū, quod semel tenuit, ut 31. q.7.c.illi qui.& q.5.c.horrendus.& c.si
5 quis uxorem nisi religione præueniēte copulā carnalem, ut sup.de cōuers. cōiuga.ca.ex publico.† De castratis aūt dñt quidam, ꝙ castrati hoc est castē nati, id est frigidi contrahere non possunt; & si contraxerint, non tenet matrimonium, vt superius dictum est. Si uero fuerint spadones id est, spata secti possunt contrahere, in quibusdam. n. matrimoniū est humanitatis solaciū, vt 27 q 1.c.nuptiarum & ar. ad idem. 33.q.5.c. quod dens. Sed verius est, quod secti matrimoniū contrahere non possunt, nec valet contractū, quia ex quo cognoscere uxores non possunt, pueris assimilantur, ut
6 inf.eo.c.quod sedē.† Præterea tria sunt bona matrimonij, ples, fides, & sacrm̄, quæ in matrimonio castrati locum non habent vt 27.q.1.ca. omne. Itē duæ sunt causæ principales matrimonij, ut not. sup.de sponsa §. causæ. quarū neutra in castratis inuenitur. Et ꝙ castrati matrimonium nullum sit probatur, ff.de iure do.l.si serua.§.si spadoni. Secus vbi aliquis habet vnum testiculum, h mōi matrimoniū tenet, & sic uidetur posse intelligi. l. sed est quæstum. §. spadonē. ff.de lib.& posth. & ff. de ædi. edic. l. ædiles. §. ofilius. nā & hic militat. ff. de re mili. l. qui cum vno. & propterea dicit lex. spadonum multa sunt genera. ut ff. de
7 verb. signi. l. spadonum. † De arctatione uero teneas & ꝙbseruos, qđ legitur. inf. eo ca. fraternitatis. Quidā tñ dicunt, ꝙ arctatio matrimonium nō dissoluit, ut inf.eo.ti.c.cōsultationi. Sed qđ ibi dicit, Romana ecclesia tñ cōsueuit in similib. iudicare, ut quas tanquam uxores habere non possunt, habeant vt sorores. subaudi consueuit iudicare consulendo & mouendo, non diffiniendo uel sententiando. Quid si uir generare non possit, uel mulier concipere, nunquid matrimoniū contrahere possunt? Respondeo sic, nam quamuis in matrimonio taliū utraq; causa matrimonij locum non habeat, de quibus not. sup. de spon. c causæ; sufficit tamē alterā non deesse. c
8 † Nunc videndum est de modo probationis, qualiter probatur impotentia coeundi. Et est sciendum. ꝙ si mulier dixerit uirū suum frigidæ naturæ esse, vt coire non possit, & se matrem fieri velle adiecerit, stabit cū illo vsq; ad triennium, ut in Auth. de nup. §. si per occasionem. inf.e tit.ca.laudabilem. & si per tñ temporis data ad hoc opera coire non possit, fiet diuorcium. si tñ vterque iurauerit cum septima manu propinquorum, ut 34.q.1.c. requisiuit, & hoc appellatur uerū & iustū iudiciū, ut inf. eo.tit.1 ca. laudabilē. Sed si post diuortium contigerit cum alia contrahere, reintegranda essent priora concubina. vt in c. requisiuit. conuicto de periurio uiro per contrariū factū, ut inf.e.c. 1. Et idem tempus seruabitur in maleficiato ad probandū impotentiā coeuntis, nisi per minua tēporis cōstare possit, ut inf. eo.ti.ca.laudabilē. eo ſaluo ꝙ si propter maleficiū separetur matrimoniū, si separatus cū alia cōtraheret, non reparetur primū matrimoniū, ut in c.si per sortiarias in fine. Sed si mulier dicat uirum coire nō posse, vir aūt dicat contrariū, uiri standum est ueritati, ut 33.q.1 ca.si quis acceperit. nisi mulier uelit se probare uirginē per aspectū corporis, ut sup. de proba.c.proposuisti. Sed quid si dubitetur, an præcedat maleficium vel subsequatur matrimoniū, p̄sumetur subsecutū esse vt ar. C. de ædil. actio. l. 3. De arctatione,

ctatione, & sectione ꝓbabitur per aspectum. † Sed pone, ꝙ vir proclament ad
9 iudicium dicens se frigidum uel maleficiatum. mulier è cõuerso dicit eum potentem & se ab eo cognitam, nunquid in hoc casu standum est iurõ viri, eo ꝙ caput est mulieres? Rñdeo non, quæ actor est, & actore non probante &c. vt 6.q.5.c.actor.sup. de causa possessio.ca. cũ accleſia.sup.de iureiu.c.vlt. & ei, qui dicit, incumbit probatio.ff.de probat.l. ei qui. Item timendum est, ne multi sic dicerent, si ad proprium iuramentũ se crederent ab uxoribus separandos. Itẽ
10 fauor matrimonij repugnat. † Item mu 1
liere ad iudicium proclamãte, & dicente uirum frigidũ & maleficiatum & sic impotentem, & viro hoc confitente, timẽt de colludio, ut sup. de eo ꝙ cogno. cõsan. vx. suæ. c. super eo. & ideo eis tantum non creditur, sed adijcitur, septima manus propinquorum, vt sup. dictũ est. nihilominus ergo creditur soli viro in qõne præmissa contradicente vxore.
11 † Item quid si propter arctationem se- 1
paratum sit matrimonium, & tandẽ mulier nubat alteri, qui referat feras eius, nũquid reintegrabitur matrimonium? Ad quod breuiter respondeo. si mulier non erat cognoscibilis primo, sicut secundo; puta quia diuersæ naturæ & conditionis homines erant, tunc non integratur. sed si cognoscibilis erat primo, cuius simili commiscetur, apparet sententiam diuortij per errorem latam, & ideo reintegrabitur matrimonium primum, ut inf.eo.c.fraternitatis.

SVMMARIVM.

1 *Interdictum quod sit, & à quo fieri possit. & an matrimonium impediat.*
2 *Matrimonium quando interdicat ecclesia & quare, & nu.3.*
4 *Matrimonium clandestinum interdicitur sed contractum tenet.*
5 *Viri vel vxores nunquid peccent exigendo debitum, uel reddendo in diebus solemnibus vel in locis sacris.*

De Matrimonio contracto contra interdictum ecclesiæ. Rubrica.

POST impedimenta matrimonij quæ & contrahendum impediunt, & dirimunt iam contractum, agitur hic de quodam impedimento. quod & si impediat contrahendũ, non tamen dirimit iam contractum. ideo subijcitur hic rubri. de matrimonio contracto contra interdictum ecclesiæ. Videndũ est igitur, quid sit interdictũ eccl. Quis illud facere possit. Quibus modis fiat. Et quis sit interdicti effectus. † Interdictũ ecclesia in hoc causa est prohibitio contractus matrimonialis. Tale autem interdictum põt ep̃us facere, ad quem spectat cognitio cãrum matrimonialiũ, ut inf. de excess. præla. c. i. acceden tes. quia cum matrimoniũ sit magnum sacramentum in ecclesia Dei, ut sup. de biga c. debitũ qõnes, quæ sup̃er matrimonijs mouentur, sunt ad ep̃um deferendæ, ut 24. di. c. perlectis. si tamen de consuetudine approbata archidiaconi cognoscant de casibus matrimonialib. ut supra de rest. spo. c. literas. uel archipresbyteri, ut sup. de cõsangui. & affi. ca. ex literis. possunt & ibi ꝓhibere aliquibus, ne simul matrimonialiter copulentur. Aliqñ interdicit ecclesia gñaliter matrimonium cõtrahi ex causa, tale interdictum impedit contrahendum, & dirimit iam contractum, ut 35.q.3.c.cõtradicimus. Aliquando interuenit ecclesiæ prohibitio simpliciter & sine constitutione. & illud interdictum non sufficit ad irritationem matrimonij, etsi contra interdictum facientibus pœnitentia imponatur, ut inf. e. c. 1. & 2. nisi subsit causa perpetua, & tunc matrimonium irritabitur non propter interdictum, sed propter causam. quæ si non subsit, & si contra interdictum contrahi non debeat, non tamen est cõueniens ut ob id solum sacramentum coniugij dissoluatur, ut inf. eo. tit. ca. ex literis. in fin. † In
2 summa notandum est, ꝙ tempore feria-

rum

tum non interdicitur contractus matrimonii quod solo consensu contrahitur, ut 37.q 2.c.sufficiat. quocunque.n. tempore potest matrimonium cōtrahi, vt sup.de feriis c.capellanus. Sed interdicitur solennitas nuptialis, ut ibidem.& 33.q.4.c.non oportet, cum sequentibus &c. Interdicitur & traductio solennis, ut inf.eo.ti.& q. ea. c. nec uxorem ducere. Addit frater Ray. in summa sua de copula carnali, forte inhæres canonib. dicentibus, ꝙ tempore orationibus non debet quis cognoscere uxorem suam, ut
3 33.q.4.per totum. † Sed tu dicas, ꝙ illud quandoque est præceptum, qñque consilium. Præceptum est, quòd illis diebus non cognoscat uxorem suam cā exercendæ libidinis, nam cum priuatis diebus uenialiter peccaret uir, secūdum nos taliter cognoscendo dieb.solennib. peccaret mortaliter. Consilium uero est, ubi uult cognoscere causa prolis, uel causa vitandæ fornicationis. Et hæc oīa intelligas in existente, nam exactus quocunque tempore reddere debet, ut 27.
4 q.2.c.si tu abstinens 33.q.1.c.2. † Interdr̄ & matrimonium clandestinum, sed contractum tenet, saluis pœnis quæ imponuntur cōtrahentibus & proli.ut sup. de clandestina despon.c.cum inhibitio.
5 Sed nunquid † peccant uiri uel uxores exigendo debitum uel reddendo in diebus solēnibus, vel in locis sacris? Ad quod rñdeo, quòd exactus semper reddere dēt. nisi cautè & sine periculo adulterii possit differre, exigere autem non debet. Vnde dicit apostolus. Nolite fraudari inuicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut uacetis orationi. Et iterum. Reuertimini in idipsum ne tentet uos Sathanas propter incontinētiā uestram. Hoc aūt dico ſm indulgentiam, nō ſm imperium. Et Aug. Christiano cū uxore sua aliquando licet conuenire, aliqñ non licet propter dies processionis & ieiuniorum; aliquando conuenire non licet, quia etiam à licitis abstinendum est, ut facilius impetrari possit quod postulatur: Item quotiescunque aut dies natalis dñt, aut reliquæ festiuitates aduenerint, nō solum concubinarum consortio, sed à propriis uxoribus abstinete, ut probātur hæc 34. q. 4. c. apostolus christiano.& c.quotienscunque.

SVMMARIVM.

1 *Filiorum genera quot sunt, & numero 2. 3. & 4.*
2 *Filij legitimi qui sunt.*
3 *Filij legitimati qui dicuntur.*
4 *Filij naturales qui censeantur.*
5 *Filij naturales quib. modis legitimentur.*
6 *Legitimatus à Papa an admittatur ad omnia, ad quæ admittuntur alij legitimati.*
7 *Legitimare non est cōtentiosæ iurisdictionis sed uoluntariæ, sicut manumittere, adoptare, & emancipare.*
8 *Legitimatus simpliciter à Papa & informa communi, an videatur legitimatus ad dignitates.*
9 *Legitimatus à Papa ad dignitates, an de episcopali intelligatur.*
10 *Filiationis probatio.*
11 *Filij ut legitimi nascantur, sufficit bona fides vtriusque coniugū vel saltē alteris.*

Qui Filij sint legitimi. Rubrica.

TRACTAVIMVS supra de matrimonio & eius impedimēto, sed quia proles est unum de bonis matrimonii, ut 27.q.1.c.omne.& una de causis, ꝓpter quas matrimonium est institutum, vt no.sup.de sponsa §.causæ. Vñ subsequēter & de filijs tractatur, & ideo ponitur hic rub. qui fil. sint legitimi. Videamus itaque quot sunt genera filiorum. Qui filij sint legitimi, & q non. Et qualiter illegitimi legitimētur ſm ius
1 canonicū & ciuile. † Filiorum quinque sūt genera. alij legitimi, alij legitimati, alij adoptiui, alij arrogati, alij natu
2 rales. ¶ † Legitimi filij sunt, q ex legitimis mr̄imonijs, ꝓcreant, vt Instit.de patria po.in princi.ff.de his q sui vl̄ alie. iur. sunt l. itē in potestatem. & l. filium.

Hi

Mi etiam dicuntur liberi, ut 32.q.4.c.liberi. Et hoc puto uerum, siue matrimonium sit verum, siue putatiuum, dūmodo contrahentes solenniter contrahant, & impedimētum ignorēt, ut inf. eodem c. cum inter Ioannem. † Legitimati sunt illi, qui illegitimi nascuntur, sed aliquo superueniēte beneficio pro legitimis reputantur, ut inf. eod. ti. c. tanta, & ut in sequētibus dicam, de adoptiuis & arrogatis dixi. sup. de cogna. legali. † Naturales sunt, qui ex concubinis nascuntur, ut 32.q.4.c liberi. Vel subdistingue melius. Filiorū alij sunt legitimi nō naturales, ut adoptiui, & arrogati, Alij sunt legitimi & naturales, vt ex legitimis matrimoniis procreati, siue ueris, siue putatiuis, ut superius dictū est. Alii sunt naturales & nō legitimi, vt nati ex cōcubinis indubitato affectu retentis, hi ab intestato succedūt parētibus vna cum matribus in duabus vnciis, ut C. de naturali liber. Auth. licet patri. Alii spurii, ut nati ex dānato coitu, hi in nullo succedūt, imò nec pasci à parētibus debēt, ut in Auth. quibus mod. na. effic. sui §. ante penult. inf. eo. tit. c per venerabilē in fin. 32.q.4.c. dicat. Sunt & alia genera filiorum, nam sunt alii spirituales, vt 30.q.1. c. omnes, & q.3.c. 1. & 2. Dicuntur etiam filii secundum legem veteris testamēti, qui ex ancillis & patronis de uoluntate vxoris nascūtur, ut 56. distinct. c. Ismael & 32.q.4 c. recurrat. Et quod dixi sup. ꝙ filii nati ex legitimis matrimoniis dicūtur liberi, fallit quia natus ex ancilla & seruo, vel ex ancilla & libero, quamuis matrimonialiter coniunctis, non tamē est liber. vt 32.q.4.c. liberi. & nihilominus verum est matrimonium inter seruos, ut sup. de cōiugio seruo. c. 1. Itē contingit quōd nati ex iustis nuptiis liberi non sunt, ut cum aliqui casualiter in seruitutem rediguntur, ut not. sup. de natis ex libero uentre. §. casualiter. † Octo modis legitimantur filii naturales. Primo, si quis cōcubinam suam duxerit in uxorem, legitimatur filius naturalis, nō spurius, ut infra eod. ti. c. tanta, & c. gaudemus. Secundò, si pater tradat filium naturalem seruitio curiæ ciuitatis, de qua ipse oriundus existit, vel curiæ ciuitatis metropolitanæ, vt Institu. de nup §. vltimo. Tertio, si pater naturalis filiam suam copulauit in matrimonio officiali curiæ ciuitatis, de qua ipse oriundus est, vel ciuitatis metropolitanæ, ut C. de naturali. li. 1. 4. Quarto, si ipse naturalis seipsum offerat, cum non superest legitima proles, nam aliàs non liceret ei se offerre, & sic liceret patri seipsum offerre, ut in Auth. qui mo. na. effi. sui. §. & iste modus. col. 7. Quinto si pater deficiēte legitima prole & matrimonio quo impedimento cum concubina offerat preces principi, & princeps eas admittit ut in Auth. qui mo. na. effi. sui §. illud col. 7. Sextò, si pater in suo testamento dixerit naturales legitimos, ut in Auth. quibus mo na. effi. sui. §. si uero nec coll. 7. Septimò, si pater in instrumento publico vel propria manu confecto habente subscriptionem trium ueracium testiū dixerit naturales legitimos. Octauo, si uni ex filiis præbuerit hoc testimonium, nam hoc sufficit aliis ad legitimationem ut in Auth. ut liceat marri & auiæ, §. ad hoc. col. 8. Est & nouus casus legitimandi, cum papa legitimat aliquem. Sed † cum per superiores modos legitimati admittantur ad actus legitimos & successionem, nunquid legitimatus à Papa admittetur ad prædicta? Ad hoc dixerunt quidam, ꝙ Papa nō habet potestatem legitimandi quo ad actus seculares & successionem, sed eo ipso ꝙ quis legitimatur ab eo in spiritualibus, legitimari videtur in temporalibus, ne sit absurdum ꝙ legitimatus ad spiritualia, illegitimatus ad temporalia censeatur, arg. ad hoc, ff. de interdic. & relega. l. relegatorum, §. ultim. ff. de senat. l. qui indignus, ff. de ser. expor. l. cui pacto. Is igitur, quem papa legitimat, intelligitur legitimatus ad temporalia per consequentiam quādā, ut infra eodem titulo ca. per uenerabilem, quædam enim per consequentiam obtinemus.

mus.ut ff.de pœ.l. moris in princip.C. si aduersus transa.l. 2. C.de dilia.l. si qñ. C.de tempo. in integ. restitut. l. petendæ. Nec mireris, nam quamuis Papa non exerceat iurisdictionem contentiosam in temporalibus, præterquam in casibus.ut sup.de app.c.si duobus. supra de iudi.c.nouit.inf.eod.ca.causam quæ.

7 † Legitimare tamen non est contentiosæ iurisdictionis, sed uoluntariæ, sicut manumittere, adoptare, & emancipare.ut ff. de offi.proconsl. 2. & 3. † Sed

8 quæritur an uideatur legitimatus ad dignitates is, quem papa simpliciter legitimat,& in forma communi.Respondeo non. † Item quid si ad dignitatem

9 legitimet, nunquid de episcopali intelligitur? Videtur ꝙ non, hæc enim indulgentia ad episcopatus vel archiepiscopatus non solet extendi, sed ad personatus alios & dignitates minores ut arg. sup.de cõcess præbend.uel.ec.c.dilectus filius. nam & citra episcopatum sunt alij dignitates.ut sup.de fi. presbytero. ca. nimis. ad quas intelligo per indulgentiam huiusmodi dispensatum, quia hæc indulgentia odiosa est, cum deroget iuri communi; & ideo restringenda. ut ff. de libe.& posthu. l. cum quidam.& sup. de consa.& affi. c.ꝙ dilecto.& sup.de trã

10 slat.præla. ca. licet. † In summa notandum est, ꝙ ad probandam filiationem prodest parentũ professio. ut ff.de probat.l.etiam matris. ff. de libe.agno. l. 1. §. Iulianus.inf.eo.ca. ꝓtuas.ff.de proba. l.ult.Item affectio.ut sup.de præsumpc. afferte.C.de rei ux.ac.l. 1. §. si uerò. 33. q 3.ca. ea uindicta.C.de inoffic.testa.l.si mater.ff.de ritu nup. l. non solum. Hæc præsumptionem inducunt pro filio,nec tamen ad successionem sufficiunt, vt C. de testa. l. neq; professio. & l. si pater & C.de proba.l.non nudus. Sicut & è conuerso,si parte filium negat, patris negatio præsumptionem inducit cõtra filiũ, non probationem. Vnde negationi non statur,ut ff. ad carboni. l. 1. §. si quis. ff. de lib.ag.l.3. ff. de inoff. testa. l. si insti-

11 tuta. §. 1. Item nota † ꝙ quantum ad hoc, ut filij legitimi nascantur, sufficit bona fides utriusq; coniugũ, uel saltim alterius, ut ſ. credat matrimoniũ fore legitimum,ut infra eo.ti c.ex tenore. Quidam tñ dixerũt, ꝙ si alter parentũ sciat impedimentũ matrimonij,& alter ignoret, filius natus ex his legitimus erit quo ad ignorantẽ, illegitimus quo ad successionẽ scientis impedimentũ arg. ad hoc 32.q.2.c.solet quæri & c.aliqñ. C. solu. ma. l. si ignorans. C. de incestis nup.l.qui contra. ff. de tributo.l.3. Sed hoc non placet, nam hoc monstruosum esset aliquẽ pro parte fore legitimum, pro parte illegitimum, ut infra eo. titu. c.venerabilem. Sicut alibi lex dicit, absurdum esse si aliquis dicatur partiũ liber,& partim seruus. ut ff.de liber. causa.l.si duob. Sed verius est, ut dicat, ꝙ si ambo parentes ignorant uitium, vel alter, locũ habet quod primo dixi, sed si ambo scirent impedimentũ matrimonij, uel ignorarent & clã contraherent non facta denunciatione in ecclesia, tũc affectatores ignorantiæ uidentur, & eorum ignorãtia filios nõ excusat, ut sup. de clandesti.despon.cap cum inhibitio. Quod intelligas esse ueru,cũ matrimonio inest impedimentum cognationis, vel alicuius ꝓximitatis, eo ꝙ illa inhibitio dicit, si quis uero hmõi clandestina uel interdicta coniugia inire præsumpserit in gradu prohibitio ẽt ignoranter, proles de tali coniunctione susceptа prorsus illegitima censeatur. Cæterum si alter cõtrahentium sciat impedimentũ alterius quo ad matrimonium contrahendum, & nihilominus cum eo solenniter contrahat, solennitas uitium abolet; vnde matrimonium erit legitimum & proles legitima & libera, dummodo mater nõ sit ancilla,ut sup.de cõiugio seruo.c.proposuit, ut sup.de natis ex libero uen.c.uno, ut sup. de seruis nõ ordi.c. dilectus. Sed si alter cõditionem alterius ignoraret, & clam contraheret, adhuc puto prolẽ nasci legitimam, ar. ff.so. ma.l.si cum dotem, §.ult. non obstante prædict. constitutione. cum inhibitio

bitio quæ loquitur in impedimento cognationis, vt dictum est.

SVMMRIVM.

1 *Querela in officiosi testamenti dicitur mista inter ciuilem & criminalem.*
2 *Matrimonium accusare qui possunt.*
3 *Extranei an admittantur ad accusandum matrimonium.*
4 *Repulsus ab accusando matrimonium, an admittatur ad denunciandum.*
5 *Parentes an admittantur ad testificãdum in quæstione matrimoniali.*
6 *Mariti ius de accusando adulterium in quibus consistat.*
7 *Absens per scripturam matrimonium accusare non potest.*
8 *Accusare matrimonium ex quibus causis quis repellatur.*
9 *Accusare non habet locum in contrahendo matrimonium.*

Qui Matrimonium accusare possunt. Rubrica.

HACTENVS tractauimus de matrimoniis & eorum impedimentis, nunc de diuortiis tractaturi, quia diuortium accusatio solet præcedere, de accusatione matrimonii ꝑmittamus, & ideo subiicitur hic rubrica qui matrimoniũ acc. poss. vel in ipsũ testificari. Videndum est igitur, qui matrimonium accusare possunt. Et qui in ipsum testificari valeãt. Et qualiter accusatio sit faciẽda. Vnũ tñ præmitto, ꝙ secũdum iura canonica & in foro ecclesiastico impropriè dicitur accusatio. qm̃ hmõi petitio uel actio, etsi de crimine fiat, nõ tamen est criminalis, sed quasi mista inter ciuilẽ & criminalẽ, ut sup. de proc. c. tuę.

1 ¶Sic & querela inofficiosi testamenti dicitur mixta inter ciuilem & criminalẽ, vnde plerunq; uocatur querela, ut ff. de inof te. l. 1. eo ꝙ qui querelam ꝓponit, petitionem hæreditatis exercet, ut ff. de inoff. test. l. quæ de inofficioso. Aliqñ dicitur accusatio, ut C. eo. tit. l. cum qui. Sic & contra conficrandum excipitur, & si de crimine excipiatur, non est tamẽ qõ criminalis; vnde in his casibus interuenit procurator, etsi per principales securius procedunt, ut sup. de procur. c. tuæ. inf. de acc. c. super his, & de hac materia plenius tractaui supra de proc. §. dãtur.

2 ¶Pñt accusare matrimonium soli uiri, & nõ alii ut cum agitur de aliquo perpetuo impedimento, qđ peccato subiectũ nõ est, puta de frigiditate naturali, maleficio, vel arctatione, non enim interest aliorũ hoc agere, nisi eorũ qui cum aliquo ex impedimentis superiorib. sunt coniuncti, & in tali coniunctione constituti non peccant, unde consulitur, ut si quis non possit habere coniugẽ ut uxorem, saltem hẽat ut sororem, ut 3. q. 2. c. requisisti. supra de frigidis & male. c. cõsultationi. Et idẽ puto, ubi error conditionis alterius effectũ matrimonii impediuit. Nã & tunc nullus impetere põt matrimonium tale, nisi is qui deceptus existit, uel alius ipsius nomine, q si sciẽs conditionẽ alterius semel consenserit, tollitur actio, ut supra de coniu. seru. ca. ꝓposuit. Itẽ ubi agitur ad separationem mutuæ seruitutis pp adulterium ab altero commissum, solus maritus uel sola uxor agere põt. nullius alterius interest, nisi illius torus maculatus est, nam uiri adulteriũ ẽt uxorẽ coninquinat, & è conuerso, ut 32. q. 1. c. in coniugio. Põt & dissimulare si uelit, dummõ cõiunx in adulterio nõ perstat, quia tũc secus, ut 32. q. 1. c. si quis, & in alio c. si quis uxorem. Põt & remittere adulteriũ iam commissum, ut supra de iureiu. c. quẽadmodũ. imo & post diuortiũ põt sibi adulterum recõciliare, ut 32. q. 1. c. ꝙ autem. supra de conuer coniu. c. gaudemus, C. ad le. Iul. de adul. auth. sed hodie. Sed si agatur de consanguinitate, uel affinitate, seu de cognatione spirituali, uel publicę honestatis iustitia, quia hmõi coniunctiones nephariæ sunt & coitum incestuosum inducunt, licet uiro uel uxori matrimonium accusare, licet & parentibus, qui si defuerint, ꝓximiores, admittuntur.

tūtur. † Et est ratio, quare isti extraneis præferantur, qm̄ parentes & ꝓximi suā genealogiam tum testib. & chartis, cum ex recitatione maiorum, scire laborent. ut inf. eo. ti. c. videtur. Et ꝙ parentes præferantur extraneis, in hoc casu probant leges, ff. ad le. Iul. de adul. l. 1. §. ult. & l. si maritus. quibus cessantibus accusare, extranei admittuntur, alias non ut C. ad le. Iul. de adul. l. quamuis. licet enim hæc actio uel accusatio sit popularis, ut inf. eo. c. cum in tua. tñ repellitur qui ab accusando propter turpitudinē quæstus ut inf. eo. c. significante. Item & si suspectus habeatur, eo ꝙ p̄sens fuit tempore denunciationis, & cum sciret impedimentum tacuit. ut inf. e. tit. ca cum in tua. Olim præscriptio. 20 vel. 18. annorum repellebat accusatores matrimonij, hodie uerō cōiuncti taliter nulla longinquitate defendūtur annorum. ut sup. de cōsang. & affinita. ca. nō debet

4 in fi. † Sed nūquid is, qui repellitur ab accusando matrimonio, admittetur ad denunciandum? Rñdeo uidetur quod sic ad denunciationem canonicā, quæ attenditur circa peccatum committendum. uam ad illā quilibet ut sup. de cog. spiri. c. tua. ad quam admittitur etiam is qui accusare nō potest. sup. de iureiur. c. quemadmodum. in fi. In qua qualiscunque noticia sufficit. vt 22. q. 5 ca. hoc uidetur. in qua turpido propria non obsistit, ut sup. de spon. c. p̄terea. quā iuramentum præcedens non impedit. ut 13. dist. c. nerui. Ad quā si quis se iuramento astrinxerit non faciendam, iuramentum temerarium reputatur. ut in prædicta decretali. quemadmodum. Hac in denuntiatione euangelica, quæ circa peccatū commissum attenditur, non cōtingunt. ut notabo de ea inf. de accu. c. in quisitioni. Puto tñ ꝙ is, qui ab accusando repellitur, ad denunciand. non admittatur. ne per vnam uiam expulsus ingrediatur per aliam, quod esse non debet ut sup. de procu. c. tuæ ff pro socio l. ideoq; ff de cōditioni. instit. l. quæ sub

5 conditione. † Item quæritur, an in qōue matrimoniali admittantur parentes ad testificandū? Rñdeo si quæratur an matrimoniū contractū stare possit, uel non, ratione cōsanguinitatis vel affinitatis admittantur, ut inf. eo. ti. c. videtur. 35. q. 6. c. 1. Idem si agatur de contrahendo, & ad impediendum ne contrahatur opponatur cognatio in casu, quem habes inf. eod. ti. c. cum in tua. Si uero agatur, an matrimoniū sit contractū, an nō, tūc locum habet dic. dec. inf. de test. c. super eo. Probatio autē eorum, qui super consanguinitate uel affi. testificantur, fieri debet cū iuramento duos articulos cōtinente, vt dicant ita se a maioribus accepisse, & credere ita esse, vt sup. de testi. c. quotiens. Hodie tñ necessariū est, ꝙ is, qui testificatur super gradibus parentelæ, uiderit aliquos in aliquo graduū constitutus, ut sup. de test. c licet ex quadam in fi. Cum igitur ad diuortiū pp adulteriū & si forsan oporteat agētem inscribere, ut designet in scriptis nomē, locū, & tps, & omnia quæ cōprehenduntur. 2. q. vl. c. libellorum. ad talionē tñ non debet se aliquatenus obligare: ne forte cū in probatione defecerit, intentionis suæ consequatur effectum, vt sup. de ꝓcu. c. tuæ. Pōt tñ maritus accusare uxorem de adulterio iure tñ mariti inf. 60 dies computandos à tpe diuorcii, vt ff de adul. l. is cuius. Sed iure extranei etiam post hos dies, dum tñ non excesserit quinquennium, vt ff. ad l. Iulij, de adul. l. mariti, §. præterea, sed ad tori separationem etiā post illud tempus auditur, vt 33. q 2. ca.

6 admonere. † Ius autem mariti seu priui legium. inf. 60. dies, in quatuor cōsistit. Primò, quia ex sola suspitione adulterii ream facit uxorem, vt 4 q 4 c. nullus, §. aliqñ, C. de adul. l. quamuis. inf. de adul. c. maritis. Quod intelligo in suspitione uel præsumptione violenta, vt 32. q. 1 c. dixit. sup. de præsumpto. c. literis. Secundo, quia præfertur aliis uolentibus accusare, ut in prædicta l. quamuis, & ff. c. ti l si maritus. Tertio, ꝙa non inscribit, saluo eo quod dicit illa decr. tuæ. sup. de procu. Nouo tamen iure, cum maritus

agit

agit ad pœnam legalem in foro seculari cõtra vxore inscribere tenetur. ut in Auth. vt liceat matri & auiæ. §. causas Quarto quia de calumnia non punitur. nisi euidens sit calumnia, ut C. de adul. l. iure mariti. ff. eod. tit. l. is cuius § vlt. sed fin canones non videtur, q̃ pœna talionis locum habeat siue criminaliter agatur, ut 33. q. 5 ca. hæc imago. siue ciuiliter, ut sup. de procu. c. tuæ. Vbi aũt de perpetuo impedimento agitur siue a coniugibus siue ab extraneis simplex petitio formanda est, uel petitio facienda, ut denuncietur matrimoniũ nullũ, &
7 coniuncti nepharie separentur. † Per scripturã aũt absens matrimoniũ accusare non põt ut inf. e. ti. cap. à nobis. 2 q. ult. c. p scriptura. nec denũciare, ut infra
8 de accus. ca. inquisitioni. † Repellitur aũt ab accusatione qui põs fuit tpe denunciationis, & sciens impedimentum tacuit, prætereq̃ si ex legitima cã ad eum nõ potuit denunciatio peruenire, ut inf. eo. ti. c. cũ in tua, uel si timens probatione destitui non accusauit ut 2. q. 7. c. plerique. uel nisi ideo tacuit, quia uidit aliũ accusantẽ, quem vult docere præuaricatum fuisse, ut ff. de præuari. l. 2. Sunt & aliæ causæ, pp quas repellitur quis ab accusatione matrimonij, quæ sunt gñales, & cões in omnibus accusatoribus.
9 & prosequentur hę infra de accusa. † In summa notandũ est, q̃ in matrimonio contrahendo nõ habet locũ accusatio. non. n. accusari põt quod nondũ exist it. ut sup. de despon. impu. c. ad dissoluẽdũ. sed habet locũ denunciatatio. Item sponsalia de futuro contrahenda leuiter impediuntur, vt si dicatur illam, de cuius spõsalibus agitur, a cognato futuri spõsi fuisse præcognitã. nã stabitur in hoc simplici assertioni sic dicentis. Sed post sponsalia contracta per hoc nõ impeditur matrimonium contrahendum, nisi probetur saltem per famã loci. vt sup. de de consangui. & aff. ca. super eod. Sed ad
1 separandũ matrimoniũ iam cõtractum necessariũ esset, hoc legitimè probari, ut sup. de eo. q̃ cogni. cõsa. vx. suę. c. de illo.

SVMMRIVM.

1 *Diuortium quid sit, & vnde dicitur.*
2 *Diuortium ex quibus causis fiat.*
3 *Matrimonium quod semel tenuit consummatum, non dirimitur nisi morte.*
4 *Diuortium in quibus casibus non est permissum.*
5 *Maritus an teneatur reddere debitũ vxori pendente accusatione de adulterio.*
6 *Maritus an post sententiam diuortij possit adulteram sibi reconciliare inuitam.*
7 *Differentia fornicationis carnalis a spirituali.*
8 *Diuortium fit propter contumeliam creatoris. & nu. 11.*
9 *Matrimoniũ quando dicatur claudicare.*
10 *Probatio quando fienda q̃ infidelis non vult cohabitare fideli, vel cohabitans blasphemat vel trahit fidelem ad mortale peccatum.*
12 *Matrimonium aliud initiatum, aliud ratum, aliud consummatum.*
13 *Vxor separata per sententiam à viro propter fornicationem, an si uir fornicatur, possit illum repetere.*
14 *Coniuges si fornicantur vnus spiritualiter & alter carnaliter, nunquid hinc inde compensatio fiat.*
15 *Vir qui occultè adulteratur an possit uxorem manifestè adulterantem accusare, & dimittere sine peccato.*
16 *Adulter uel adultera dignè de adulterio pœnitens an possit accusantem repellere.*
17 *Diuortij sententiam quis ferre possit.*

De Diuortijs. Rubrica.

DICTVM est sup. de accusatione matrimonij. sed quia accusatione præcedente & legitima causa probata solet fieri diuortiũ, idcirco post tractatũ de accusatione matrimonij subijcit hic rubr. de diuor. Videamus igitur qd sit diuortiũ. Quis possit ferre sententiam
1 diuortij. † Diuortium est uiri a muliere, uel mulieris a viro legitima separatio. Legitima ideo dico, q̃a quos Deus coniunxit, homo non separet, s. violenter

sine

sine lege absque ratione. Non. n. hō sepa
rat, quos pœna damnat, quos reatus accu
sat, quos maleficiū coarctat ut 32. qu.
2. ca. quos deus. Dicitur aūt diuortium a
diuersitate mentiū, quia hi, qui matri-
moniū distrahūt, in diuersas ptes eunt,
2 ut ff. de diuor. l. 1. † Plures sunt causæ di-
uortij scdm iura ciuilia. ut in Auth. de
nup. §. per occasionem. & in Auth. ut li.
ma. & auiæ §. quia uero. sed dicimus iu-
ra illa nō tenere. & idē dico in omnibus
alijs legibus, ex quibus habetur diuor-
tia seu repudia fieri posse, præter causas
canonicas, quas inferius prosequemur.
Nā matrimonia iure poli non iure fori
reguntur. ut 2. q. 3. §. hinc distinguendū.
Duæ verò sunt causæ legitimæ, propter
quas fit diuortiū quo ad torū & mutuā
seruitutē, non quo ad fœdus seu vincu-
3 lū matrimoniale; † quia si semel tenetur
& matrimoniū fuerit consumatū, nō di
rimitur nisi morte ut 32. q. 7. c. interuen
te diuortio. & cap. licitè. in Auth. de nup.
§. deinceps. f. religio & fornicatio. De re
ligione diximus satis, sup. de conuer. cō
iu. Fornicatio aūt, propter quā pōt fieri
diuortium, duplex est, corporalis & spi
4 ritualis. † Ob fornicationem corpora-
lem licite dimittitur uxor, vel uir. ut 32.
q. 1. c. dixit dominus, & q. 7. c licite. Hoc
tamen fallit in 7. casibus. Primus est, si
& is qui agit, de fornicatione conuincit
vt 32. q 6. per totum inf. eo. ti. ca. significa-
sti. & tūc. n. mutua crimina pari com-
pensatione delentur, ut in præallegatis.
iuribus, ut inf. de adul. c. intelleximus, ut
ff. so. matr. l. uiro atq; uxore, ff. de adul.
l. si uxor. §. si iudex. Secundus, si uir uxo
rem prostituat, ut sup. de eo qui cog. cō-
sangui. vx. suæ. c. discretionem. Tertius,
si mulier credens maritū mortuū, nubat
alteri. quam maritus rediēs tenetur re-
cipere sine fornicationis exceptione, ut
34. q. 3. c. cum per bellicam. Quartus, si
quis falso simulans se maritum, lectū il
lius intrauit, & cognouit uxorem, ut 34.
q. 2. c. in lectum. Quintus si mulier fue-
rit ui oppressa, ut 32. q. 5. c. propositō, qđ
intelligo in ui absoluta, non in cōditio
nali. omnes. n. causationes apostolus am
putauit, ut 32. q. 7. c. oēs causationes. Se-
xtus, quādo maritus recōciliat sibi uxo-
rem adulterā, uel eā publice adulteran-
tem retinet nihilominus in consortio
maritali, ut 32. q. 1. c. 1. & 2. & 3. & C. ad
ad l. Iul. de adul. l. crimen adulterii. Se-
timus, licet raro occurrat, est ille quē pō
5 nit finis decre. inf. eo. c. gaudemus. † Sed
quæritur si maritus accusat uxorem de
adulterio, durāte accusatione uxor pe-
tit debitum, nunquid vir tenetur redde-
re, & si uoluntarius reddet, nūquid sibi
præiudicium parat, & irregularis effici-
tur? Ad quod rndeo. si notorium est mu
lierem adulterium commisisse, uir nec
exigere debet debitum nec reddere; nec
mulieri restitui. ut inf. e. c. significasti. ni
si uir fuerit fornicatus, ut ibidē, & ut su-
perius dictū est. § primus. Si aūt uolun-
tarius exigat uel reddat debitum, & sibi
præiudicium parat, ut ar. sup. de cō. ui. set
uo. c. propositū. & irregularitatē incuri-
rit. 34. di. c. si cuius uxorem. & 32. q. 1. c.
1. & cap. si quis uxorem. Si uero adulte-
riū mulieris non sit notorium, vir non
exiget, sed reddet exactus; quia ante sen
tentiam non debet uir priuare uxorem
suā iure suo, ut inf. e. ti. c. porro & sup ut
lit. pen. c. laudabilem. & 8. q. 4. c. nonne.
6 † Item quæritur an maritus post sen-
tentiam diuortii possit adulteram sibi
recōciliare inuitam? Videtur q̄ sic argu.
C. de legi. & consti. l. quod fauore. Item
innocens non priuatur iure quod ha-
bet in persona nocentis, sed è conuerso,
vt C. ad l. Iul. de adul. auth. sed hodie,
nec sententia proderit mulieri, contra
quam lata est, ut ff. de excep. rei iudic. l.
euidenter, nec pœna præstabit immuni-
tatem, ut sup. ff. de interdic. & releg. l. re
legatorum, § ultim. Contingit & alias,
q̄ unus coniugum habet seruitutem in
altero, altero ammittente, ut supra de
conuer. coniug. ca. quidam intrauit. 27.
q. 2. c. qui dormierit. Item nisi uir posset
reconciliare inuitam uxorem, daretur
mulieribus occasio fornicandi. Nam alī
quæ hodie habētes maritos fornicaren
tur

tur, vt sic separatæ à viris nunquã cohabitarent eisdem, sed tollenda est materia fornicandi, vt inf. eo. tit. c. quanto. in §. Pro muliere aũt facit sententia, cui standũ est, nisi per superiorẽ fuerit reuocata, ut 6 q. 4 ca. quod semel. contingit aũt casualiter, ꝙ sententia quodam modo prodest ei, contra quẽ lata est; vt si plures sint rei debẽdi insolidũ, fertur sententia contra omnes, iam ex re iudicata non põt insolidũ agi aduersus singulos, vnde si unus partem soluit, liberatur, ut ff de re iudi l. Paulus. 2. Puto in q. præmissa virum posse reconciliare uxorem etiã inuitam. † Est & fornicatio spi- 7
ritualis, quia non solũ mechatio est illius, qui carnẽ suam coinquinat, sed ẽt qui simulachrũ facit, vt 28. q. 1. c. non solum. Differt aũt fornicatio spiritualis à carnali in quattuor. Nam carnalis semel commissa sufficit ad diuortium inducendũ; spiritualis nõ, nisi is qui fornicatur in fornicatione persistat, & nõ pœniteat ut in prædicto c. nõ solũ. Itẽ ꝓpter fornicationem spũalem aliquãdo soluit matrimonium ipso iure, vt cum contractum est matrimoniũ inter duos infideles, vnus conuertitur, alter persistit in fornicatione spũali, nec vult cohabitare; uel vult, sed cum contumelia creatoris, vel saluatoris, vel ut cõiugem trahat 9
ad mortale peccatũ, vt inf. eo. c. quanto. 28. q 2. c. si infidelis. Item consulitur innocẽti cohabitare fornicanti spiritualiter, vt 28. q. 1. c. iam nunc, & ca sic. n. sed in fornicatione carnali prohibetur, ut 32. q. 1. c. 1. 2. & 3. Item si is, qui spũaliter fornicatur, ad fidem redeat, alter cõpellitur conuersum recipere, & sibi reconciliare in casu quem habes inf. eo. ti. c. gaudemus, in fi. quod in fornicatione carnali non contingit. põt. n. innocens si vult sibi reconciliare fornicante carnaliter, sed non cogitur, vt 32 q. 2. c. de benedicto. Et ꝙ proximè dixi fidelẽ cogi reconciliare conuersum, intellige uerũ esse, si fidelis ab infideli nõ recessit iudicio ecclesiæ, alioquin secus, ut inf. c. tit. c. de illa, fin q̃ intelligi põt finis illius decre. gaudemus. Vel dicas indistincte compelli, ut dicit illud c. gaudemus, ad quod trahitur hodie decre. illa. Et intelligo, ꝙ matrimonium reconciliatum erit nouum matrimoniũ, ut ꝓbatur, inf. eo. ca. gaudemus, § quod si conuersum. Nec mireris, ꝙ quis ad nouum matrimonium compellatur, hoc. n. contingit fauore religionis, contingit hoc idem & alias. sup. de eo qui du in ma. quam pol. ꝓ adul. c. propositũ. inf. de adul. ca. 136. q 2. c. tria. Et in casu ꝓmisso is, qui reconciliat sibi conuersum, non contrahet bigamiam, quia etsi secundò contrahat, non tñ contrahit cum duabus, nec diuidet carnem suam in plures. † Fit igitur 8
diuortium propter contumeliã creatoris, quia contumelia creatoris soluit ius matrimonii in eo, quod relinquitur, ut inf. eo. ti. c. quanto & 28 q 2. c. infidelis. Sed & nihilominus in eo, q reliquit, matrimonium. n. quo ad substantiam claudicari non potest, nam si est matrimoniũ, oportet ut sit inter duos, ut ex diffinitione matrimonii probatur, ut notaui. sup. de spon. §. sequitur. Quamuis uideatur quibusdã respectibus claudicare, quia qũ unus tenetur ad seruitutem, alter, non, sup. de cõuersi. coniu. c. quidã intrauit, sup. de eo qui cog. cõsangui. vx. suæ. c. transmissæ. † Item & alio respectu 9
dicitur matrimonium claudicare, quia vnus tenet ad mrimoniũ cõtrahẽdũ, alter nõ, ut sup. de eo qui duxit in ma. quã pol. per adul. c. propositũ, sup. de despõ. impube. c. cõtinebatur, & c. de illis, & if. de adul. c. 136. q 2. c. tria. Sed quo ad essẽtiam, sicut dixi, claudicare nõ potest. Dicitur autẽ matrimonium solui circa eũ qui relinquitur, hoc est circa fidelẽ; qa ille solus cõtrahit sine peccato in tribus casibus, s. cum infidelis qui infidelitate remansit & non uult cohabitare cõuerso ad fidem, vel uult nõ tamẽ sine cõtumelia creatoris, vel ut trahat fidelem ad mortale peccatum. Alter aũt qui in matrimonio peccat odio nominis Christiani sine peccato non contrahit, uel ecclesia nõ curauit dicere de infideli, quid

enim

enim ad nos de his qui foris sunt, ut 2. q. 1. c. multi. & ideo dixi tñmodo de fi-
10 deli. † Sed qualiter de hoc fiet fides, q̃ infidelis nolit cohabitare fideli, vt cohabitans blaſpemet, uel trahat fidelem ad mortale peccatum? Rñdeo per teſtes, & propterea ut de ſecũdo matrimonio dubitari nõ poſſit, laudo fideli vt teſtes adhibeat cũ infidelis requiſitus cohabitare recuſat, uel cum cohabitans blaſphemat, vt trahit ad mortale peccatũ. Alio qui ſi de ſecundo matrimonio cõtingeret dubitari, deficeret nõ ius. ſed probatio. ut ff. de teſta. tu. l. duo ſunt Ticij. & probatione deficiẽte eccleſia militans, quæ qñq; fallit & fallitur, ut inf. de ſententia excom. cap. à nobis. iudicare & in probata, ut no. ſimile ſupra de clandeſt.
11 deſpõſa. §. ideo aũt. † Quod autem dixi matrimonium ſolui contumelia ſaluatoris, locum habet in matrimonio contracto inter duos infideles. quod & ſi ſit uerum, non tñ eſt ratum. verũ ideo eſt, quia matrimonium eſt apud omnes gentes, in Chriſto enim Ieſu neq; liber neq; ſeruus eſt a ſacramentis eccleſiæ remouẽdus, ut ſup. de coniugio ſeruorũ. c. 1. Ratum, idcirco non eſt; quia diſſolubile in tribus ſuperioribus caſibus.
12 Vnde matrimonium aliud iniciatum aliud ratum, aliud conſummatũ. Inicia tum per conſenſum. Ratum hoc reſpectu, quia indiſſolubile, quia cõtractum inter fideles quod non ſoluitur niſi in caſu religionis, ut ſup. de cõuer. cõiugati. c. ex publico. Et dicitur ratum, ad differentiam illius matrimonij, quod inter infideles contrahitur, ut ſuperius dictum eſt. Aliud cõſummatum, ſ. per carnis copulam. Dicitur autem cõſummatum, id eſt perfectum & completum quibuſdam reſpectibus, quia non licet alteri intrare religionem altero inuito, & propter quaſdam ſignificationes matrimonij conſummati, ut not. de hoc. ſup.
13 de biga. §. quattuor. Sed † quæritur, pone q̃ vxor ſeparetur per ſententiam a viro propter fornicationem ſpiritualem uel carnalem, poſtea uir ſimiliter fornicatur, nunquid mulier poteſt virum repetere cum effectu, ſententia non obſtante? Videtur q̃ ſic, ar. ſup. de iureiu. c. tua nos, il 2. inf. de adulte. cap. intelleximus. & quia mutua crimina &c. ut no. ſup. e. §. primus. Sed contra, ſentẽtia bene lata nõ retractetur ut 6. q. 4. ca. quod bene ſemel diffinitum eſt. Item mulier
11 per ſententiam ſeruitutem amittit, quã habebat in uiro; vnde ſeruitus amiſſa non renaſcitur, ut ff. de ſolu. l. Stichum. §. aream. Itẽ & ſi exceptio criminis tollatur per replicationẽ criminis, ut ſup. eo. c. ſingiſticaſti. & in prædicta decre. intelleximus. & 32. q. 6. per totum. exceptio tñ rei iudicatæ per ſubſequens crimen nõ tollitur. In hac quæſtione ſcripſit frater Ray. in ſumma ſua ſe credere, q̃ eccleſia ex officio ſuo compellere debeat virum ad vxorem redire. arg. inf. eo. tit. ca. ex literis. Puto tamen contrarium, ut inf. eod. tit. c. de illa. ſup. de conuer. coniug. c. vltimo. Nec ob. illud. c. ex literis. nam ibi non fuit facta ſegregatio per ſententiam, ſed per prouidentiam ad tempus, vt interim epiſcopus inueſtigaret, an ex colludio mulier conſiteretur adulterium; vnde poſtea detecto colludio ſegregatio reuocatur ſeu
14 finitur. † Sed pone quod vnus coniugum fornicatur carnaliter, alter ſpiritualiter & ante ſententiam, nunquid fiet compenſatio carnalis & ſpiritualis fornicationis? Videtur q̃ ſic. nam iſtæ fornicationes & ſimiles ſunt, & idẽ operantur quo ad diuortium. vt 28. q. 1. ca. idolatria & ca. iam nunc. & multo fortius idem operari debent quo ad reconciliandum, quia proniores debemus eſſe ad coniugendũ quam ad ſeparandum ar. ſup. ut lite non conteſt. c. 1. in fi. Sed contra. iſtæ fornicationes diuerſarum ſpecierum ſunt, & res diuerſarum ſpecierum in compenſationem non veniunt; quia ſpecies cum quantitate non compenſatur, ut ff. de pigno. act. l. ſi conuenerit. Puto quòd compenſatio fiat.
15 Item † pone quod uir adulteretur occultẽ, vxor autem manifeſtẽ, nunquid vir

poteſt eam accuſare de adulterio, ac dimittere ſine peccato? Rñdeo non, quia vxori nõ deficit ius excipiendi, ſed probatio ut ff. de teſt. tu. l. duo ſunt Ticij. arg. ad hoc 32. q. 5. per totum. Si autem vir egiſſet pœnitentiam, vxor autẽ impœnitens in adulterio perſeueraret, ſe-
16 cus eſſet. ut 32. q. 1 cap. 1. 2. & 4. † Sed pone q̃ adulter uel adultera digne de adulterio pœnituit, nunquid ex hoc poterit repellere accuſantem? Videtur q̃ ſit. quia ut ait Greg. iam non debet in eo uel ea deſpici quod fuit; quia incipit eſſe quod nõ fuit, ut 50. di. c. ferrum. imo poſt Chriſti conſortium adultera non vocetur, ut 32. q. 1. c. non erit. Puto tamen contrarium cõ q̃ pœnitẽtia non tollit accuſationem, ut 33 q. 2. ca. amouere. & multo minus exceptionem, q̃a facilius tollitur actio q̃ exceptio, arg. ff. de ſuperficie. l. 1. §. q̃ autem, & ff. de reg. iu. l. & inuito §. cui damus. Præterea q̃ vir dimittat vxorem adulteram, lex eſt. ut 2. q. 1. ca. dicit dominus. & qđ legis eſt, in pœnitentia non deletur; ſicut nec in baptiſmo, ut 26 di. c. vna tantum. Quod enim peccatum non eſt, ſolui inter peccata credi non debet. ut 26.
17 diſt. cap. deinde. in fi. † Item epus ferre debet ſententiam diuortij, cum matrimonium ſit magnum ſacramentum in Chriſto & eccleſia, ut ſup. de biga c. debitũ, & ad epum maiores cauſa ſunt referẽdæ ut 25. di. c. perlectis. ad eum ſpectat cognoſcere de matrimonio & iudicare, ut dictum eſt. Si tamen archidiaconi, uel archipresbyteri hoc habeant ex conſuetudine vel priuilegio, poterunt & ipſi uel alij de matrimonio iudicare, ut ſup. de reſt. ſpo. ca. literas. ſupra de conſanguinitate & affi. c. ex literis.

SVMMARIVM.

1 *Donatio propter nuptias quid ſit.*
2 *Donatio propter nuptias quæ ſit vxori à marito non indiget inſinuatione.*
3 *Donatio ppter nuptias a quo, & cui fiat.*
4 *Donatio propter nuptias quare inducta.*
5 *Donatio ante nuptias in quo differat a donatione propter nuptias.*
6 *Fructus donationis propter nuptias an ſpectent marito uel vxori.*
7 *Donatio inter virum & vxorem conſtante matrimonio an ſit prohibita.*
8 *Donatio inter virum & vxorem quos modis reuocetur.*
9 *Dos quid ſit.*
10 *Dotis ſpecies quot ſunt.*
11 *Dos profectitia, reddit ad patrem mortua in matrimonio filia, liberis non exiſtentibus.*
12 *Liberorum eſt prima ſucceſſio.*
13 *Dotis lucrum vel damnum ad quem pertineat.*
Aeſtimatio facit venditionem.
14 *Dotem lucratur maritus, & vxor donationem propter nuptias ex pacto conuento.*
15 *Pactum de lucrando dotem quando locum habeat.*
16 *Paraphernа quid ſit & vnde dicatur.*
Paraphernalia priuilegium habent ſicut dos.
17 *Dos an exigi poſſit cõſtante matrimonio.*
18 *vxor tenetur alere virum egentem.*
19 *Dos cui reſtituenda.*
20 *Dos quando reſtituenda ſit.*
21 *Maritus an impenſas in rebus dotalibus factas repetat.*
22 *Maritus in dote reddenda non condemnatur, niſi inquantum facere poteſt.*
23 *Inter dotem & donationem propter nuptias in quibus æqualitas ſeruetur.*

De Donationibus inter virum & vxorem. Rubrica.

DICTVM eſt ſupra de matrimoniis & de impedimentis eorum & diuortijs. ſed quia poſt diuortium ſequitur dotis & donationis reſtitutio, uel amiſſio; idcirco poſt tractatũ ad diuortijs ſequitur hic rubr. de dona. inter ui. & uxo. & de dote poſt diuor. reſti. Videamus igitur quid ſit donatio pp nuptias. Quid donatio ante nuptias. Quid donatio poſt nuptias. Quid dos. Quot ſint ſpẽs dotis. In quib. caſib. uir dote, &

vxor

uxor lucretur donationem pp nuptias. Et qñ dos constante matrimonio repe-
R tatur. Cui & qñ sit restituenda. † Est autem sciendum, quòd olim dicebatur donatio ante nuptias, eo quòd ante nuptias fiebat; hodie verò dicitur propter nuptias, quia fit hodie ante nuptias & post, & ideo merito propter nuptias nũcupatur, ut nomen consonet rei, ut Insti-
6 tu. de donatio. §. est & aliud. Vocatur & antiferna idest donatio contra donatio nẽ ab anti. quod est cõtra, & ferna quod est donatio. Mulier n facit primo donationem pp nuptias, id est dotem constituit. Vir autem facit aliam donationem uxori. vt C. de dona. ante nup l. cum multæ. Vocatur & sponsalicia largitas, ut in Auth. de spon. largi. in rubri. & C de dona. ante nup. auth. eo decursum. Vocatur & dotalicium, ut infra eo. titu. c. plerun-
7 2 que. † Hæc donatio quæ fit uxori à marito, non indiget insinuatione, quamuis excedat quingentos aureos, ut C. de don. ante nup. Auth. eo decursum, quod proderit mulieri, nõ uiro, qa si pactum factũ sit de dote & donatione lucrandis, mulier in donatione lucrabit ultra quingentos aureos, vir autem nõ lucrabitur in dote ultra quingentos, ut in prædicta auth. eo decursum, in Auth. ut sponsali. largi. responso primo, & in Auth. vt fra-
3 trum filij. § illud quoque. † Donatio propter nuptias fit à sponso uel alio eius nomine sponsæ, uel alii pro ea. ff. de iur. dot. l. perfectissimi, responso. 1. & §. qp si quis patri & §. qp si quis curator. & § sed si patri. & sic intelligo inf. eod. tit. c. & si
4 necesse & c. nuper. † Inducta est donatio propter nuptias, ut per eam in dote consultum sit mulieri; quia soluto matrimonio, per donationẽ, idest per res donatas, quæ alienari non pñt, prouidebit mulieri, ut salua sit ei dos, quia & de ea poterit satisfieri mulieri, soluto autem matrimonio sicut dos ad mulierẽ, sic & donatio propter nuptias redit ad uirũ, vt inf. eod. tit. c. donatio. §. sane in Auth.
5 de æquali dot. † Et nota, quòd licet dixerim, idem esse donationem ante nuptias & post nuptias, est tñ inter vtranq; differẽtia; quia si donatio fiat ante nuptias, potest excedere quantitatem dotis, & infra subsistere, ut C. de pac. conuer. super dote. l. ex morte, sed vbi iam contracto matrimonio fit donatio, non debet excedere quantitatem dotis, ut C. de dona. ante nuptias. l. cum multæ, §. si ig tur
6 dote iam præstita. † Illud autem non omitto, qp si mulieri tradatur donatio, & ipsa in possessionẽ inducatur eiusdẽ, non tamẽ fructus ipsa percipiet, sed uir ad sustentationem suæ uxoris & familiæ, alias si maritus perciperet fructus dotis, & uxor fructus donationis, iam non diceretur quòd maritus dotem recipiat ad sustentanda onera matrimonii, cum tãtum ei abesset, quãtum adesset, ut inf. eo. in c puestras, & inf. de usu.
7 c. salubriter. † Aliæ aũt donationes præter istas, de quibus superius dictum est, prohibitæ sunt inter uirum & uxorem, ne mutuo amore se spolient, ut ff. de donatione inter uirum & uxorem. l. 1. Sed hoc in ea donatione obtinet, & donatarius locupletior, & donator efficitur pauperior. ut infra eod. titul. cap. donatio: Sed si donator nõ fiat pauperior, donatarius uero constituatur locupletior, ut si maritus hæres ab aliquo institutus non adeat, vt uxori substitutæ locum faciat, & idem in legato relicto marito postmodum restituendo uxori. Nam si maritus statim uxori restituat animo donandi, ualet donatio. ut ff. de donat. inter uir. & uxo. l. si spõsus, § si maritus, & §. similiter. Item & si maritus rogatus sit restituere hẽditatẽ uxori certa quantitate deducta, si restituat nulla facta deductione, & hoc animo donandi, valet donatio. ut ea. l. §. si quis rogatus Item si maritus uxori donet rẽ alienã, nõ efficitur pauperior, sed uxor efficitur locupletior, quia incipit usucapere, ualet donatio, ut ff. eo. ti. l. si constante. Et ẽ conuerso si donator efficiaẽ pauperior, donatarius aũt nõ fiat locupletior, valet donatio, ut habes de hoc multa exẽpla, ff. eo. ti. l. si sponsus, §. cõcessa. & l. quod autẽ.

§ si maritus. Quamuis aũt donatio inter uirum & uxorem facta constante matrimonio non ualet, tñ si talis donatio maneat in uita donatoris, eius obitu cõfirmatur, ut inf eodem titu. c. donatio. & C. eod. titulo l. 1 & 3. siue fiat donatio cã mortis eo animo, ut non statim efficiat donatarii, sed demum mortuo donatore, siue eo animo fiat, ut statim fiat eius, cui donatur, ut ff. eod. titulo l si interim.

8 §. 1. & 2 & l si is seruus. † Hæc donatio, quæ fit inter uirum & uxorẽ, tribus modis reuocatur, tacitè, & expressè, & si præmoriatur is qui donatum recipit, ut inf eod. tit. c. donatio. Tacitè reuocatur donatio, si diuortium fiat, ut ff. eod. ti. l. cum hic status, §. si diuortium, & cũ socer nuncium repudii mittit nurui cui donauerat, ut in eod. l. cum hic status, §. si socer. Expressè reuocatur donatio per pœnitentiam, quam suprema accipere debemus, vt in l. cũ hic status, §. primo. Item si res donata alienetur, ut C. eod.

9 titu. l. si maritus tuus. †Nunc uidendum est de secunda parte rubri. Dos est quædã donatio facta à parte mulieris parti viri non oneribus matrimonii sustinendis, & quasi est patrimonium mulieris,

10 vt ff de min. l. denique, §. proinde. †Species dotis sunt duæ, alia profecticia, alia aduenticia. Profecticia est, quæ à patre pro filia, ab auo pro nepte, vel de bonis eorum proficiscitur, vel quam alius de mandato ipsorum constituit, ut ff. eo. titu. l. profecticia. Aduenticia est quam mulier dat pro seipsa, vel alius à patre vel aliquo ascendentiũ, siue frater, siue

11 auunculus, vel quiuis alius. † Profecticia reddit ad patrem mortua in matrimonio filia. vt C. so. matrimonio. l. dos. quã legem intellexit Martinus. (liberis non extantibus, q si extarent in dote succederent. Nã dos est proprium patrimoniũ mulieris, vt dictum est per l. illam

12 denique. † & liberorum prima successio. vt Insti. de hære. quæ ab intesta. defe. §. sinautem. Sed Bulg. intellexit illam. l. dos. indistinctè, siue extent liberi, siue non (sileat enim ob liberos dotis retentio. vt C. de rei vxor. actio. l. vna. §. sileat. facit pro ipso. ff. de iur. dot. l. iure successi. Item alia C. de bonis quæ. lib. l. 2. Item & alia ff. de pac. dota. l. si pater. 1. respõ. Nam ibi dos retinetur ex pacto liberis extantibus. quod superuacuum esset, si vera esset sententia Mar. vt ff. man. l. 2. rñdeo. 1. Ad l. illam, quæ dicit primam esse causam successionis liberorum, taliter respõdetur. Pater nõ repetit dotem iure successionis, qa tunc filiis pferẽtur, sed petit iure potestatis, vel ex pacto; fingitur. n. stipulatũ esset, vt probantur hæc C. de rei vxor. act. l. una. & auth. ibi signata. Sed licet fm iura obtineat sententia Bul. tenet fm cõsuetudi

13 nem præualet sententiam Mar. † Fit & alia distinctio dotis. Dos alia æstimata, & alia inæstimata. Si æstimata detur, tam lucrum quàm damnũ pertinet cũ marito, sicut ad rei emptorem. Nam æstimatio uenditionẽ facit, ut ff. de iur. do. l. plerunque, & l. seq. ff. pro emp. l. litis. Et hoc uerum est, quod æstimatio venditionem faciet, nisi æstimatio fiat, vt sciatur tẽpore repetitionis inquantũ res fuerint diminutæ, ut C. de iur. do. l. si inter. Si aũt inæstimata detur, tũc damnum & emolumentum rerum ad mulierem spectant præter fructus qui cedunt

14 marito pro oneribus matrimonii sustinendis, ut C. de iure dot. l. pro oneribus. Luctatur † maritus dotem, & uxor donationem propter nuptias ex pacto conuento, ut C. de pac. conuen. l. ex morte, & auth. ibi signata quæ incipit. æquitas, in Auth. de æqualitate dotis, §. hoc igitur. colla. 7. C. de dona. ante nupt. l. ulti.

15 §. pactis. Item ex cõsuetudine, ut inf. eo. tit. §. sane. † Et no. q ubi pactũ interuenit de lucrando, locũ obtinet pactum, si ue alter moriatur, siue monasteriũ ingrediatur, ut C. de episc. & cle. l. deo nobis. Item de delicto adulterii, ut inf. eodem c. plerũque. in Auth. ut lice. ma. & auiæ, §. quia uero, colla. 8. saluo eo, quod in

17 casu unus succedit alii C. unde uir & uxo. l. prima. † Diximus sup. qd si dos, nũc dicamus quid sit parapherna, & uñ

dicatur,

dicatur. Paraferna, ideſt quod habet mulier præter dotem, dicta à para quod eſt iuxta, & pherna quod eſt dos. Vnde dicitur parapherna hoc eſt iuxta dotem, habet. n. parapherna priuilegium ſicut dos. quia ſicut bona mariti obligata ſunt mulieri pro dote, ſic & pro rebus paraphernalibus, ut C de pact c conuē.
17 ſuper dote. l. ultima. † Dos conſtante matrimonio in caſu repetitur. ſ. cū maritus ad inopiam uergit ſecundum quoſdam, ut C de iur. do. l. ubi. & in Auth de æqualita. do §. ult. colla. 7. vel eſt ſequeſtranda, cum uir ſuſpectus habetur, ꝙ fit eā diſſipaturus. vt ff. ſoluto matrimo. l. ſi cum dotem. § ſi maritus. in fine. inf. eod. titu. c. per ueſtras. ſupra de ſequeſtr. poſſ. c. ult. ff. de appel. l. Imperator. in fi.
18 † Sed hæc ſententia non placet. nam & uxor tenetur alere virum egētem, ut ff. de iure dotium. l. mutus. §. manēte. Nec obſtant luges ſuperius allegatæ, quæ dicunt uxorem poſſe repetere dotem uiro ad inopiam uergente, quia vel ſunt correctæ per Auth de æqual. do. §. illud. colla. 7. vel oportet illas intelligi & determinari per illam, vt dicamus uxorē poſſe repetere dotem conſtante matrimonio viro uergente ad inopiam', ut dicunt leges ueteres, & malè gubernante res ſuas, ac malè utente ſubſtantia ſua. vt dicit. d. Auth. ut ſic non ſufficiat uirū ad inopiam uergere quo ad dotē repetendā conſtante mrimonio, ſed requiratur & aliud. ſ. ꝙ & dilapidet bona ſua. Hæc fuit ſnīa Alibe. & Azo. & hāc ſequi vr decre. infra eo. tit. c. per ueſtras. Nā & ſi maritus ille ad inopiā vergebat, non tñ bona ſua dilapidabat. vnde ſi dotem habuiſſet, repeti non debuiſſet. & agēs pro dote non debuit exceptione repelli. Et propterea ſnīa conſulū reuocat. Nec obſtat ꝙ dicitur in eadem decreta per veſtras. de cautione preſtanda, ut dos ſalua eſſet, quia hoc fiebat ex prouidentia ſuperioris. non ſcām legem, quæ dicit, ſatis poſſe credi marito dotem cui creditur & committitur corpus uxoris, ut C. de pac. conuen. l. hac lege. Vnde ꝙ dote ſoluenda fideiuſſores vel mandatores dari non debent. ut C. ne fideiuſ. uel
19 man. l. 1. & 2. †Si uxor uiro præmoriatur dos reſtituenda eſt patri. ſ. profecticia. uel a liberis eſt reſtituenda, ut no. ſupra eo tit § aduenticia. Si uero diuortium fiat uiuente patre & filia, dos reſtituenda eſt patri & filiæ, ut ff ſolu. matr. l. 2. & l. poſt dotem. uel ſaltem filiæ, ut infra eo. c. 1 & ſupra de coniug ſeruo. c. propoſuit. & ſupra de pign. c. ex literis. Si veto dos eſſet aduenticia, eſſet tantū mulieri reddenda, ut ff ſolu. mat. l. quoties. §. 1. & in tali dote poſſunt intelligi
20 decre. præallegatæ. †Nunc reſtat uidere, qñ dos reſtituenda ſit. Et eſt ſciendū, ꝙ ſi dos, in poſſeſſionibus. hoc eſt in rebus immobilibus conſiſtat, ſtatim dēt reſtitui matrimonio ſoluto. Si verò in rebus mobilibus, puta pecunia, ueſtibus, uel animalibus, tunc infra annum. vt C. de rei uxo. act. l. una. §. cum autē. fructus aūt ſi ante matrimonium ſint percepti, augent dotē; ſi poſt, uiro cedūt.
21 ut ff. de iure doti. l. dotis fructus. †& ſi maritus impenſas fecerit in rebus dotalibus neceſſarias, imputabit, & dotem minuent; utiles repetet actione mandati, uel negociorum geſtorum; uoluntarias tollet abſque immutatione prioris ſtatus rerum, ut ff. de impenſis in re. dota. f. c. l. 1. 2. & 3. cum aliis ſequentibus.
22 † In ſumma notandum eſt, ꝙ maritus in dote reddenda non condemnatur niſi inquantum facere poteſt. ideſt, habita ratione ne egeat, ut ff de regu iu. l. in condemnatione, & ff de re iudi. l. ſunt
23 qui. & ll ſequen. Item † inter dotem & donationem propter nuptias. æqualitas in quatuor obſeruatur. in conſtituendo; in pacto lucrando, in augendo, & in quantitate. ſed in hoc ultimo membro æqualitas ſecundum conſuetudinem non ſeruatur. hæc probantur. infra eod. c. ult. §. ſanè. C. de pac. conuen. ſup dotem. l. ex morte. & auth. ſuper ea ſignatis. quarum una incipit, æqualitas, altera, augmentum.

SVMMARIVM.

1 *Contrahere secũdas nuptias an sit licitũ.*
2 *Secundò nubentes an sint benedicendi.*
3 *Pœnæ legales, quæ inferuntur nubentib. infra annum luctus, non tenent de iure canonico.*
4 *Peccans legis auctoritate non peccat.*
5 *Matrimonia reguntur iuræ poli, non iure fori.*
6 *Bigamia an sit peccatum, & pœna.*
7 *Secundæ nuptiæ contrahi nõ debent, nisi certum sit de morte primi mariti, vel primæ vxoris.*
8 *Mulier quæ cum alio nupsit putans virũ suum mortuum esse, illo redeũte ad priorem redire tenetur.*
9 *Dispositio. l. uxores. ff. de diuortijs nõ habet locum de iure canonico.*

De Secundis nuptijs. Rub.

TRACTATV est supra in gene re de matrimonio. Nunc tractatur in specie scilicet de secundo matrimonio, & ideo subiicitur hic rubri. de secundis nupt. Videamus igitur, an secundæ nuptiæ permittantur. Et an secundo nubentes benedicendi sint. Et an nubentibus inf. tempus luctus pœna uel infa- 5
1 mia irrogetur. † Est autem sciendum, ꝙ secundæ nuptiæ & tertiæ & ulterius permittuntur, dummodo nullam legitimum subsit impedimentum. Vnde Hiero. Nõ damno bigamos, nec trigamos, & si dici potest octogamos, ut 31. q. 1. c. aperiant. Et dominus septemuirũ non damnauit, ut 31. q. 1. ca. ꝙ si dormierit, vnde secundæ nuptiæ utroq; testamento permittuntur, ut sup. eadẽ c. au. & q.
2 1. c. Deus. † Secundo nubentes non sunt benedicendi, ut inf. eo. c. 1. & c uir autẽ. Quod ideo prohibitum est, ne sacramẽtum iteretur, ut in decr. uir autem & 1. q. 1. c. quod quidã, de con. dist. 4. c. ostenditur, & 32 q. 7 c. quemadmodum. Vel forte hoc statutum est ad exhortationem continentiæ, alias quare nõ possit iterari benedictio nuptialis, cum alia sacramenta iterentur, scilicet pœnitentia, extrema unctio, manus impositio, ordinatoria uel reconciliatoria ut 1. q. 1. ca manus. † Infamiæ & aliæ pœnæ legales, quæ inferuntur nubentibus, inf. tẽpus luctus, & quæ continentur, C. de sec. nupt. l. 1. & in auth. ibi positis, quarum una incipit. hisdem pœnis, & alia incipit. item ea. locũ secũdũ iura canonica non habent; licentia enim Apostoli indistincta est & absoluta quæ dicit. Mulier mortuo uiro soluta est a lege uiri, nubat cui uult tm̃ in domino, ut inf. eo. tit. c super illa, & c. cũ secũdũ apostolũ, ideſt nubat secundum dñi uoluntatẽ homini s. fidei Christianæ, ut 28. q 1. c. cæue. & ca. non oportet, nubat s. in statuta ecclesiæ, cui dominus locum dedit statuendi de his ut 38. q 2. c. sic. n. neq;. Vide per licentiam apostoli infamia aboletur, ut inf. e. ti. c. super illa, & cõtrahẽs eius auctoritate pœnã nõ meretur, ut C. ad leg. Iul. de adul. l. gratus. † *Qui. n. pec-* 4
cat, nõ peccat legis auctoritate, ut 23. q. 4. c. qui peccat. 33. q. 5. c. noluit, & 26 di. c. deinde. Et ges ãt cõtrariæ præsertim in his, hoc est matrimonis, nõ dedignãtur sacros canones imitari. ut inf. e. c. ul. sup. de iud. ca. clerici. in Auth. vt clerici apud proprios, § penul. col. 6 † Matrimonia. n. reguntur iure poli, non iure fori. 7. q. 3. § huic distinguẽdũ. Et ppea dici potest, ꝙ omnes prohibitiones, quæ fiunt ex aliqua causa spirituali, præter causas canonicas de matrimonio non contrahendo inf. tempus luctus propter sanguinis turbationem, vt ff. de his qui no. inf. l. liberorum, §. 1. vel ne maligna suspitio præstetur & festinantia nubendi, ut in Auth. de restitu. & ea *quæ pa.* §. vnum si quidem. coll. 4 uel ne dubitetur de prole, an sit primi, uel secundi mariti ut C. de diuor. & repudi. l. in consensu, §. si uerò. Item de matrimonio nõ cõtrahẽdo inter tutorẽ & pupillum propter administrationis subuersionẽ, C. de interdict. ma. inter tu. & pu. per totum. Item de ma-

de matrimonio inter rectorem prouinciæ & prouincialem propter timorē impressionis, ut C. si rector prouin. l. unam per canones corriguntur. Vel dicit pō, ꝙ si prohibeantur matrimonia in casibus illis contrahi ex causis superius assignatis, contracta tamen tenent cum legitimus interuenerit consensus, uel nullum canonicum subsit impedimentum.

6 Sed opponitur, † dictum est supra, qđ ex secundis nuptijs nulla pœna uel infamia irrogatur; sed nonne contrahitur bigamia quæ hominem ad ordines & ecclasticas dignitates reddit indignum? Respondeo sic. Sed certe bigamia non est peccatum. ut 3 1. q. 1. c. aperiant. & c. sequen. & 26. di. ca. deinde. nec ex pœna prouenit aliquem promoueri non posse, sed ex defectu & ex alijs causis, quas no. sup de tēp. ordin. § monogamus. Itē non est pœna non ordinari, quia non sublimitate graduum, sed in amplitudine charitatis acquiritur regnum Dei. ut sup. de tempo ordi. c. ad aures. in fi.

7 † In summa notandum est, ꝙ non debet aliquis vel aliqua secundo contrahere, nisi certū sit de morte primi mariti, uel primæ vxoris. ut supra de spon. c. in præsentia. inf. eod. tit. c. dominus. in Auth. ut liceat ma. & auiæ. §. quod autem. coll. 8. quod signatur. C. de repudia. l. uxor. uel nisi constet ueri similiter. ut supra ut lite non conte. c. qm̄ frequenter. §. si uero. † Vnde si mulier credēs uirum mortuum cum alio contrahat, ab adulterio excusatur, dum modo uiro redeunte, confestim ad ipsum redeat. ut 9 34. q. 1. c. cum per bellicam. † Lex autē, quæ dicit uirum in quinquēnio expectādum ut ff. de diuor. l. uxores. secundum iura canonica non tenet.

Finitur liber quartus.

SVMMARIVM.

1 *Accusatio quid sit.*
2 *Accusare qui possint, et in quibus casibus sit permissa accusatio.*
3 *Intellect. ad l. si fœmina, C. ad S. C. Turpillianum.*
4 *Accusari qui possint.*
Papa & Imperator sunt supra ius, & legibus sunt soluti.
Papa superiorem non habet nisi solū Deū.
5 *Accusationis formæ.*
6 *Accusator an debeat se inscribere, & ad pœnam talionis obligare.*
7 *Libellus an semper sit necessarius in accusationibus.*
8 *In notorijs nec accusator requiritur, nec ordo iudiciarius obseruatur.*
9 *Ordo est ordinem non seruare in notorijs.*
10 *Agitur quatuor modis de crimine.*
11 *Accusationis quis sit effectus.*
12 *Accusatus de crimine & absolutus, nō potest super eodem iterum accusari.*
13 *Accusatio quando reiicari possit.*
14 *Procurator quando admittatur in criminalibus.*
15 *Inquisitio quid sit, & quæ sit eius natura & qualiter in ea procedatur & nu. 17. cum seq.*
Ea quæ domi fiunt per domesticos probari oportet.
16 *Differentia an iudex ex officio descendat ad inquirendū, an aliquo procurante in quisitionem.*
17 *Inquisitio vbi fieri debeat.*
18 *Inquirendus an sit citandus informandæ inquisitioni.*
19 *Testis esse non potest qui semel inter accusatores apparuit.*
20 *Forma iuramenti testium in causa inquisitionis.*
21 *Inquisitus conuictus qualiter puniendus.*
22 *Iudex inquirēs qualiter pcedere debeat, si nihil probatum sit aduersus eum contra quem inquiritur nisi de sola fama.*
23 *Inquirere si velit superior, reus aūt dicit nolo ut inquiras, sed præfigas terminū accusare volentibus, & accusatore deficient paratus sum me purgare, an sit audiendus reus, an uerò iudex.*
24 *Reus an possit probare innocentiam & excusationē p familiares & cubicularios.*
25 *Auditore inqsitionis repulso, an alius sit admittēdus, uel iudex ex officio pcedat.*

26 *Crimina semel audita indiscussa præteriri non debent.*
27 *Infamia ortum habens ab inquisitione, an inducat inquisitionem. & nu. 29.*
28 *Descendere debet superior ad inquirendum canonicus ecclesiæ suæ.*
30 *Denunciare quis debeat.*
31 *Denunciare qui admittantur, & nu. 33.*
32 *Disputare de apicibus iuris non conuenit, vbi de bona fide agitur.*

Incipit liber quintus.

De Accusationibus, inquisitionibus, & denunciationibus. Rubri.

PROXIME tractauimus de accusatione matrimonij, & de diuortijs, quæ frequenter fiunt adulterij ratione. & ex hoc nacta oportuna occasione de accusationibus in genere nunc tractemus. Ideo subijcitur hic rubr. de accusationibus, inquisitionibus, & denunciatio. Vnde videndum est, quid sit accusatio. Quis possit accusare. Quis possit accusari. Quæ sit forma accusandi. An accusator inscribere teneatur. An sine accusatione quis ualeat condemnari. Et an semel absolutus possit iterum accu-
1 sari.† Accusatio est alicuius criminis
2 delatio. † Potest autem accusare quicunq; non prohibetur. sicut dicimus in testibus. ut ff. de testi. l. 1. In procuratoribus. ut ff. de procur. l. mutus. Et in matrimonijs. ut sup. de sponsa. ca. cũ apud. Prohibentur occusare aliqui ꝓpter sexum, ut mulier ut 2. q. 1. c. prohibentur. & ff. eod. tit l. ult. Hoc fallit in quibusdã casibus. ff. eo. tit. l. 2. ff. ad leg. Iul. ma l. in qõnibus. Insti. de suspe. tu. §. consequẽs. Item cum prosequũtur iniuriam suam uel suorum, semper admittuntur. Qui autem suorum nomine intelligãtur, habes ff eod. titu. l 1. & 2. Item admittitur mulier secũdum iura canonica. ut 2. qu. 1. c. prohibentur §. mulierem. f. in crimine fraudatæ annonæ. Item in crimine symonię, ut inf. eo. ti. ca. tanta. Et idẽ dici potest in alijs criminibus exceptis. & idem in crimine dilapidationis. Et quia exceptum est, ut uidetur. ut 2. q. 7. c. qua propter. quia æquiparãtur crimini fraudatæ annonæ, ad cuius accusationem admittitur fœmina, ut superius dictum est Et in his casibus, in quibus admittitur mulier ad accusandum, nec inscribit ad pœnam, nec incidit in Turpillianum. ut ff. ad Turpil. l. 1. §. accusationem & l. mu
3 lier.† Nec ob. l. si fœmina. nam ibi loquitur de fœmina, quæ destitit ab accusatione pacto corrupta. Item prohibetur accusare pupillus propter ętatem. ut 2. q. 1. c. prohibentur. ꝙ ff. eo. titu. l. qui accusare, in fi. in quibusdam casibus. ut ff. eod. tit. l. 2. §. pupillus. Adultus autem ꝓhibetur accusare curatorem. ut ff. de auct. præstan. l. datur. Item alij propter magistratum ut cõsules. ut 2. q. 1. c. ꝓhibentur. ff. eo. tit. l. qui accusare. quia nec ipsi in ius uocari possunt. ut ff. ad le. Iu. de adul. l. si maritus. Quod de hijs magistratibus intelligo qui merum habent imperium, secus in modicis. ut ff. de iniurijs. l. nec magistratibus. Alijs propter sacramentum. ut milites qui iurant non se euitaturos mortem propter rempublicam. ut 2. q. 1. ca prohibentur. nisi suã uel suorum iniuriam prosequantur. ut C. qui accu. nõ poss. l. nõ prohibentur. & l. si crimen. Alij ꝓpter delictũ, ut criminosi & infames, qui tamen admittuntur in exceptis criminibus contra infames. ut 2. q. 1. c. in primis circa fi. ad accusandum, non ad testificandũ, nisi illa adminicula interueniãt, de quib. inf. de simo, c. licet Hely. & ca. per tuas. Alij propter suspitionem turpis questus, ut qui duos reos in diuersis iudicijs habet iudicio nondum finitio, ut C. qui accu. nõ poss. l. cũ rationibus. tertiũ. n. accusare nõ põt, nisi suam uel suorum iniuriam ꝓsequatur. ut. ff. ad leg. Iul. de adul. l. inter liberos §. ult. & ff. eod tit. l. hos accusare. §. lege Iulia. Item qui ob accusandum, uel nox accusandum, nummos accepit. qui incidit in legem Iuliam repetundarum ut ff. ad legem Iul, repe. l. ead. §. ult. &

in

in legem Coraeliam, ut 1.q.1.c.concussionis. Alij propter conditionem suam, vt liberti contra patronos. Alij pp̃ paupertatem, vt qui minus quàm quinquaginta aureos habent in bonis, vt 2. q. 1. ca. prohibentur, & ff. eod. tit. l. qui accusare. & l. alij. & l. nonnulli. Item illi non admittunt̃ ad accusandũ, qui ad sortilegos magosq; concurrunt. ut 2.q 8. ca. quisquis. Hi tñ oẽs si suã uel suorũ iniuriã p̃sequãtur, admittuntur. ut in l. multoties aliàs prohibentur. vt ff. eod. tit. l. hi tñ. & 4.q.ulti. c. omnibus. & in crimibus exceptis, ut in crimine læsæ maiestatis, hæresis, simoniæ, fraudati census, fraudatæ annonæ, dilapidationis, ut in l. prohibentur. 15 q.3.c. sanè. & c. nemini inf. de simo. c. tãta. & in his admittunt̃ contra clericos infamatos, ut 2.q. 1.c. in primis, circa fi. uel si suã aut suorum iniuriã prosequãtur ut sup. de testi. c. de cætero, alias non admitterent̃ etiã in exceptis criminibus, cum generaliter p̃hibeant̃ laici ẽt bonæ famæ & clerici infames clericos accusare, ut 2. q. 7. p totũ. & maximè in c. ipsi apostoli. & ca. testes. Sed instabis. In quo ergo sunt crimina excepta? Rñdeo, q̃a infames, de quibus superius dictũ est, admittitur contra laicos infames, & contra clericos infamatos. ut dixi. p ca. in primis. & hoc in accusatione. Itẽ q̃a admittunt in testimoniũ cõtra clericos interueniẽtibus illis adminiculis, de quibus ponunt decre. illæ inf. de simo. licet Hely. & c. per tuas. Si ergo legitimus non fuerit accusator, non fatigetur reus, ut inf. eod. ca. 1. Nisi forte, ut ei purgatio indicat̃ p̃pter infamiã, vt inf. eo. ti. c. veniẽs. in fi. sup. de confessis. c. 1. in fi. 2.q.6.c. presbyter, uel saltẽ superior ex officio suo inquirat, ut inf. de collu. c. crimina inf. eo. tit. c. qualiter. Item sunt & alij, q ob reuerentiã personarũ illos, q̃bus reuerentiã debent, nõ accusant, ut liberi, liberti, beneficiati, serui, familiares; q̃bus, si hoc fecerint, imponuntur variæ pœnæ. vt ff. eo. ti. l. q̃ accusare in fi. & l. hi tñ. §. 1. C. eodem. tit. l. iniquum. & l. si q̃s ex familiaribus & l. contra ecclesiam, ut 12. q. 2. c. liberti. & c. octaua. Idẽ in clerico beneficiato, ut sup. de postu. c. vl. Itẽ socij & participes criminum non admittuntur. vt sup. de testi. c. veniens C. de liberali causa. l. si filium. nisi forte denunciatiuè uel exceptiuè agatur. vt sup. de test. c. q̃m inf. de adul. c. significasti. Item ab alio delatus alium accusare nõ põt. vt 2.q.1. c. prohibentur sup. de testi. ca. ita ut nec etiã suum accusattorem accusset de pari uel minore, secus in crimine maior. ut 2.q.11. cap. neganda. Condemnatus aũt in crimine, cùm sit infamis, alium accusare non poterit, nisi suã iniuriã prosequatur, ut ff. eod. l. qui iudicio. Quod uerum est quod accusare non põt, si nouã velit accusationem in extraneum inchoare, secus si in suum accusatorem. nam põt, si per sententiã nõ amittit libertatẽ & ciuitatẽ. ut ff. de pube. iudi. l. is qui. parcendum est enim ei, qui prouocatus voluit se ulcisci. ut ff. de bon. liber. l. qui cũ maior. §. fi libertus.

† Accusari aũt non possunt aliqui propter excellentiam dignitatis. vt Papa & Imperator, ipsi enim sup. ius sũt & legibus soluti sunt. ut sup. de cõcess. præbẽ. c. proposuit C. de legi. ca. consti. l. digna vox. Papa enim superiorem non habet, nisi solum Deum ut 9.q.3. c. nemo aliorum. nisi in crimine hæresis ut 40. dist. ca. si Papa. Item magistratus non accusatur. vt not. sup. eo. ti. §. item alij propter magistratum. † Forma accusationis hæc est. concipietur libellus accusationis continens ea quæ leguntur. 2. q. vlt. c. per scripta. § libellorum. in prin. & in Auth. de exhibẽ. re. §. suscepto. & ad hoc not. sup. de libel. ob. in fi. † Debet autẽ accusator inscribere, & se ad pœnã talionis obligare, ideſt, ad talẽ pœnã qualem accusãdo inferri intendit. q̃a calumniãtes ad vindictã poscit similitudo supplicii vt 2.q.vlt.c. quisqs. & q.3.c. calumniator. & c. qui nõ p̃bat. Quidam excipiunt quosdam casus s. cum qs accusat de leui crimine. ut ff. eo. ti. l. leuia. Itẽ cum muliter accusat. ut dixi sup. e. ti. §. 3. Itẽ i crimine

mine apostasiæ. ut C. de apo. l. apostatũ. Itẽ cum accusatur christianus, q̃ iudæam duxerit in vxorem. ut C. de iudæ. l. ne quis. Itẽ cùm maritus accusat mulierẽ de adulterio iure mariti. vt 4. q. 4. ca. nullus. §. aliquando. C. ad leg. Iul. de adul. l. quamuis. & l. iure mariti. Itẽ in accusatione falsæ monetæ. ut C. de fal. mo. l. 1. Itẽ si tutor accusat, ut C. qui accu. non pos. l. 2. Itẽ cùm quis ex necessitate accusat, ut hæres volens vindicare necem defuncti, ut ff. qui. vt indig. l. tutor. Item in crimine abigeatus ut C. de abige. l. vna. Itẽ cum per officiales crimina nunciantur, vt C. q̃ accu. non pos. l. ea quæ. Sed est sciendum, q̃ si accusator non inscribat, ex natura tñ accusationis pœna calumniæ venit. ut C. eo. tit. l. vltima. † Item est sciendum, q̃ in accusationibus non semper necessaria est libelli conceptio, ut in leui crimine vt ff. de accusa. l. leuia. Item in notorio. vt C. eo. ti. l. ea quæ. 4. q 4. ca. nullus. §. aliquando. † In notorijs enim nec accusator requiritur, nec ordo iudiciarius obseruatur, vt sup. de fil. presby. c. qñ. inf. e. ti. c. euidẽtia. inf. de purga. ca. c. cũ dilectus 2. q 1. ca. scelus. & ca. qui lotharius. † Nam in talibus ordo est, ordinemẽ seruare. vt sup. de iureiuran. c. ad nostram. secus in manifestis & non notorijs. vt 11. q. 3. ca. eorum. sup. de diuor. c. porro. Item plerunque de crimine agitur, nec est necessaria libelli conceptio, sed sine accusatore ad pœnam procedi-tur. vt ff. ad l. Iul. de adul. l. 1. §. si publi co. ff. de prob. l. pe. C. de testi. l. nullum. Instit de suspec. tu. in §. præterea. Item in calumniatore tempore sententiæ, po stea non. ut C. de calum. l. 1. 2. q. 3. ca. euphemium § notandum ff. de bo. liber. l. qui cum maior. §. si libertus. Et idẽ dñt quidã in falso. vt C. ad leg. Cor. de fal. l. vbi. Sed nos intelligimus legem illã, cum principaliter de falso agitur, non incidenter; aliàs aũt generaliter ad pœnã ordinariam de crimine agi non põt sine accusatore & sine libello. ut ff. de mun. & ho. l. rescripto. §. si qs accusatorem. 2. q. 1. ca. nihil. Ordinariã ideo dixi. qa plerunque agitur fm iura canonica de crimine ciuiliter non ad pœnam ordinariam. & tunc nec accusator nec libellus est necessarius. † Vnde notandũ est, q̃ in foro ecclesiæ quatuor modis agitur de crimine, per accusationẽ, inquisitionem, denunciationem, exceptionem. Nec obstat inf. eod. tit. c. super his. nam verum est, q̃ crimẽ tribus modis valet opponi. vt ibi dicit. sed quatuor modis agitur, ut dictũ est. nam per inquisitionẽ agitur de crimine, nec tñ tunc crimen opponitur. In primo ergo modo & accusator & libellus est necessarius, nisi in casibus vt superius dictum est. in tribus casibus sequentibus nõ. vñ accusationem præcedere debet inscriptio. ut inf. eo. tit. c. super his. Quod fallit casualiter ut supertus dictum est. Inquisitionẽ clamorosa insinuatio, ut inf. eodem tit. c. qualiter. inf. de simo. c. licet Hely. & c. per tuas. Denuntiationẽ charitatiua monitio, ut inf. eod. c. 2. & in decreta. licet Hely. & ca per tuas. 2. q. 7. ca. accusatio. & cap. si quis erga. Exceptionem ad exordinariã pœnam obligatio. sed contra electum confirmatum excipiatur. vt inf. eod. tit. c. super his. † Effectus accusationis est depositio. Inquisitionis ab administratione remotio. Denunciationis pœnitentia vel correptio. Exceptionis cõsecrandi exclusio. vt inf. eod. tit. c. super his. In casibus tamen ex denũciatione sequitur amotio, ut cum quis agere non potest pœnitentiam, eo retento quod vitiosè quæsiuit. & super quo denunciatus est, vt in simonia in ordine. ut 1. q. 1. c. si quis. & q. 7. ca. requiris. Item in dignitate & beneficio simoniaco. vt 13. dist. ca. nerui. In re furtiua uel violenta. ut 14. q 6. c. si res aliena. Idem in re per dolum quæsita, quam reddere quis tenetur vt violenta. vt sup. de restit. spo. c. sæpe contingit. † Siquis autem accusatus de crimine fuerit absolutus, non potest super eodem iterum accusari. ut infra eodem tu. c. de his, siue enim crimen remissum sit

fit a parte recidiuo dolore iterari non debet. 23. q. 4. c. si illic siue per abolitionē nomen rei deletū sit, alias accusationem repetere non pōt. vt 2. q. vlc. in fin. siue crimen remissum sit per in integrū restitutionē. vt 2 q. 3. c. euphemiū. §. notandum. siue accusatore non probante reus sit absolutus non pōt accusatio refricari. vt ff. naute. caupo. stat. l. licet. §.
13 vlt † nisi in duobus casibus, cū posterior accusator docere paratus est priorē accusatorem præuaricatum fuisse. vt ff. de præuarica. l. 3. vel cum posterior primā accusationem se docet ignorasse. vt ff.
14 de accusa. l. si cui. §. hisdem. † In summa sciendum est, q̄ in causis criminalibus principales requiruntur personæ, nec interuenit procurator, vt 5. q. 3. c. in criminalibus. & ff. de publi. iu. l. penul. §. ad crimen. Fallit hoc in quibusdā casibus. In crimine iniuriarum, vt 3. q. 9. §. nisi. Item admittitur procurator ad excusandū. vt inf. eo. ti. c. veniens & 23. q. 5. c. reos. Item cum de crimine agitur nō criminaliter, vt sup. de procur. c. iuæ. inf. eo. tit. c. super his. de sen. & re iu. c. cum I. & A. Item in leuibus criminibus. vt ff. eo. l. leuia. Item si crimen non excedit pœnam relegationis vt ff. an per aliū causa appella. exer va. l. vnā. Item in crimine suspecti tutoris. ff. de procura. l. non solum. §. vlt. Item cum quis accusat aliū de ingratitudinem. vt ff. de ꝓ cura. l. sed hæ personæ. §. patronus. Item in popularibus actionibus interuenit ꝓ curator ad agendū. vt ff. de procura. l. licet in popularibus. sed nō ad defendendum, vt ff. de popula. actio. l. qui popula ri. Item dominus defendit seruū in crimine. vt ff. de accusatio. l. si cui. §. vlti. Quidā tñ dixerunt, q̄ semper in crimine pōt interuenire procurator est parte rei. post litem contestatam vt 5. q. 3. c. reos. Sed illud locum habet in procuratore dato ad allegandas causas absentiæ, non causas causæ. vt ff. de procu. l.
15 seruū. §. publicè. † Videamus de secunda parte rubricæ. s. de natura inquisitionis, & qualiter procedatur in ea. In primis no. est differentia inter inquisitionem, quæ fit contra singularē personā, & illam quæ fit tam in capite, q̄ in membris, quia in prima requiritur ordo ille, quē habes. inf. eo. ti. c. qualiter. In secundo casu de plano & sine strepitu fieri habet, ut inf. eo. tit. c. olim. Vbi autem agitur de statu ecclesiæ, requiruntur testes tales quales in ecclesia inueniuntur. Et est rō, quia ea quæ domi fiunt per domesticos probari oportet, vt C. de repu. l. cōsensu. sup. de testi. c. ueniens, vbi uero cōtra singularem personam, tunc legitimi adhibentur, ut sup. de senten. & re iudi.
16 c. cū I & A. † Item nota dr̄iam an iudex ex officio suo descendat ad inquirendū, an aliquo procurāte inquisitionē. Nam in primo casu inquisitor facit iurare illum, contra quē inquirit, ut super eo de quo inquirit ad interrogata rñdeat, ut inf. eo. ti. c. cum dilectus. In secundo casu non faciet illum iurare, sed ꝓmotor inquisitionis probabit illud, q̄ sup quo literæ sunt obtentæ, si ex delegatione inquirit, uel corā ordinario, si ordinarius inquirit; & si non probauerit, tūc ꝓmotor uel adiutor inquisitionis punietur, vt inf. ti. prox. c. cū dilectus. Itē & aliam dr̄iam notabis, qua cum inquisitor ex officio suo ꝓcedit publicatis attestationibus, denuo ab aliis testibus inquiret, ut 2. q. 1. c. norum. 2. q 5. c. habet hoc ꝓprium, & c. Mennam. Cum aūt aliquo adiuuante inquisitionem, non sic; time
17 tur. n. de subornatione. Fieri autem † debet inquisitio in loco, in quo persona de qua inquirēdum est, conuersatur, ut 22. q. 1. c. paratus. 24. q. 1. c. pubēda, sup. de electi. c. postquā. sup. de prēsumpt. c.
18 quosdam. † Citabitur is contra quem inquirendum est, & significabuntur ei crimina, de quibus est inquirendum, vt 5. q. 2 si primates, & inf. e. tit. c. qualiter, §. debet. Is autem, contra quem inquiritur, poterit opponere contra inquisitionem de suspecto, ut inf. eo. tit. c. ad petitionem. Item poterit opponere q̄ sit criminosus, ut 2. q. 7. cap iudicet. Poterit opponere contra testes, ut inf. eo. tit.

c. cum

c. cum oporteat. & ca. qualiter. infra de simo. cap. licet Hely. & c. per tuas. nam ibi cum de crimine excepto inquiritur, est speciale ut criminosi admittantur. Si ergo inquiratur de non excepto, non admittentur, ut 2. qō. 1 c. Deus. supra de testi. cogen. c prætera. 35. q. 6. c. episcopo. Poterit obicere ad dicta testium. ut infra eo. tit. c. qualiter. §. debet. poterit excusationes suas proponere. ut inf. eo. c. cū dilectus. Poterit opponere in perso nam denunciantis, & literas impetrantis. vt inf. eo. tit. c. cū oporteat. & ca. dilectus. Inquisitor faciet iurare illos, qui denunciauerunt. vt in decre. licet Hely.

19 †Secus est, cū agitur per modū accusationis; quia qui semel apparuit inter accusatores, testis esse non pōt. ut inf. eo. c.

20 cū P. † Forma iuri testium in cā inquisitionis diuersa est a forma illa, quæ in causis aliis obseruatur. Nā in aliis causis testis iurat dicere ueritatem de his, quæ uidit & quæ in præsentia eius dicta sunt. vt 3. q. 9. c. testes. §. de his quæ, & c. cohortamur. Sed in causa matrimoniali cū de consanguinitate agitur, forma iuramenti testis est. quia iurabit testis de his, quæ nouit circa parentelam, uel credit, & quod a maioribus accepit, ut supra de testi. c. licet & in his casibus, in quibus agitur in figura iudicii & sunt partes, testis dicet tam pro una parte, q̄ pro altera. nam cōis est. ut 14. q. 6. c. nō sane. In inquisitione verò forma iuramenti testis est. ut super crimine dicat plenam veritatem. ut in decre. licet Hely. Si uerò super statu ecclesiæ inquiratur, tunc forma iuramenti testium duplex est. nam aut iurat ueritatem dicere de his quæ scit uel credit in ecclesia reformand a exceptis occultis. ut inf. eod. tit. c. olim. vel q̄ rñdebit ad interroga-

21 ta. ut inf. eo. tit. c. cū dilectus. † Sed si is, contra quem inquiritur, conuincatur, qualiter puniendus sit, a nōnullis in dū bium reuocatur eo, q̄ circa hoc diuersimode loqui uidentur. Ad hoc dico, q̄ si contra prælatum inquiritur administrationem habentem, certa est pœna. s. ab administratione remotio exemplo uicini, ut inf. eo. tit. c. qualiter, tunc ergo non erit arbitraria. Nam facti quidem qō in arbitrio est iudicantis, pœnæ vero persecutio non eius uoluntati mandatur, sed legis arbitrio reseruatur. ut 2. q. 3 c euphemium. §. notandum. & accedunt ad idem. ff. de uerbo. signific. l. si qua pœna. & ff. ad Turp l. 1. § primo. Si uero fiat inquisitio cōtra prælatū nō habentem administrationem, tunc est arbitraria pœna. Nam tunc secundum merita personæ & qualitatem excessus pœnam poterit iudicantis discretio moderari. ut inf. eo. ti. c. inquisitionis. in fi. 1. responso. & arg. infra de simo. c. de regula. & c. dilectus. Sed hæc fallunt in criminibus enormibus quę ordinis executionē susceptī aut retentionē beneficij ēt post peractam pœnitentiam impediunt. ut est uidere in homicidio, & simonia, in ordine, & beneficio, ut infra eo. c. inquisitionis. In his. n. & consimilibus sic esset, sicut in accusationis iudicio procedendū. ut dicit illa decre. inquisitioni. Quæ aūt sint enormia delicta, & de effectu ipsorum, no. sup. de tem. or. &

22 qual. or. §. circa. Sed † quid si nihil probatū sit aduersus eū, cōtra quē inquiritur, nisi de sola fama? Si crimen, de quo inquisitū est, perseuerantiam hēt facti, admoneat eū ordinarius primo seorsū, postea corā testibus; & si infamia perduret, suspendet eum usq; ad satisfactionem condignā, ut infra de purga. cano. c. si quis presbyter. Et in eo casu intelligo, q̄ presbyter infamatus dēt suspensi nō. n. dico q̄ statim propter infamiā debet suspendi, nisi enormitas delicti scādalum hoc expoſcat, ut infra de purga. cano. c. inter sollicitudines. Cæterū si omnes testes dicunt eum innocētem, non suspendetur, nec onerabitur purgatione, nisi ex abundanti hoc fiat ad tollendam infamationem facti. ut 2. q. 5. c.

23 habet. & c. mennam. † Itē quid si superior uelit inquirere, reus aūt dicat nolo ut inquiras sed pfigas terminū accusare uolētib. & accusatore deficiēte paratus

sum

sum me purgare. nūquid audietur reus, an iudex? Videtur q̄ reus: quia q̄d reus petit, ordinarium est, quod dicit iudex, est extraordinarium, & iudex potius ordinario q̄ extraordinario iure procedere debet ut 2 q. 1. cap. multi. in fi. & ff. de mino. l. in causæ. Puto potius inquirendum, quia purgatio sequitur inquisitionē. ar. inf. de purga. cano. c. inter sollici-
24 tudines. † Sed quæritur, an reus possit probare innocentiam suam & excusationem per familiares, & cubicularios? Rūdeo sic; ut 11. q 2. cap. manifestæ. & 2. q. 7. ca. cū pastoris. Itē quid si alienus, qui non est de diœcesi, impetret inquisitionem, hoc supprimens in impetrādo, potest præsumi ipsum non charitatiuè moueri, cum non interfit ipsius. Item
25 † quid sit repellat̄ adiutor inq̄sitionis, nunquid alius admittetur, uel iudex ex officio suo procedet? Rūdeo admittetur alius, ut inf. eo. tit. c. cum oporteat. & argu. ff. de inoffi. testa. l. posthumus. §.
26 1. † Crimina. n. semel audita indiscussa præteriri non debent. ut inf. de collu. dete. c. crimina. nec refert vndecunq; claruerint. ut 24. q 3. ca. ecce. Item inquisitio nititur ex officio superioris, & ideo iterari pōt ut 2. q. 5. ca. habeat hoc pro-
27 prium. & c. mēnam. † Item quid si infamia ortum habeat ab inimicis; nūquid inducet inquisitionem? Rūdeo non, ut inf. e. ti. c. qualiter. & c. inquisitionem. in fin. 11 q. 4. c. in cunctis. & 2. q 4. ca. omnibus. inf. de purgatio. can. c. cum in iuuenture. Sed cum difficile sit ortū infamiæ probare, cum ipsa fama a certo autore procedat. ut de conse. dist. 4. ca. sanctū est. Satis dici potest, q̄ etsi esset inquisitio, non tamē cessabit purgationis iudicium, ut inf. eo. c. inquisitionis in fi. De-
28 bet autem † descendere superior ad inquirendum cum canonicis ecclesiæ suę. ut 86. dist. c. si quid uero. 15. q. 7. c. si quid. Intelligo hic ecclesiam scilicet maiorem hoc est cathedralem, ut inf. de uerbo. sign. ca. cum clerici. Sed si abbas uel alius prælatus inferior ab episcopo sit infamatus, puto in inquisitione & alios prælatos diœcesis canonicis adiungendos. ut 18. q. 2. ca. si quis abbas. In sum-
29 ma notandum est. † q̄ infamia orta ad denunciationem paucorum, non inducit inquisitionem ut inf. eo. ti. c. inquisitionis in fi. Vnde is, contra quem mandatur inquisitio fieri, poterit excipere, ut dicat inimicos esse denunciatores. Itē ipsum denunciasse super eo, de quo ante fuerat infamatus ut inf. eo. ti. ca. cū oporteat. multa enim falsa principi referuntur. ut 2. q. 5. c. biduum, in fi. sub tali. n. conditione commisso facta videtur, ut si infamia & clamor præcesserint, unde de hoc est primitus inquirendum, ut in illa decr. cū oporteat. Nec obstat inf. eo. ca. ul. vbi ad denunciationē q̄q; mandatur inquiri; quia, si superior mandat inquiri, exceptio prædicta nihilominus salua manet. Nunc restat uidere de tertia & ultima parte rubricæ, s.
30 denunciationibus. † Est igitur sciendū q̄ ad denunciandū tenentur omnes fm quosdam ut 2. q. 1. ca. si peccauerit. & q. 7. c. quia propter 11 q 3. c. tam sacerdotes. 45. dist. c. sed illud quod & Hug. concedit. Sed dura est hæc opinio, & multos constituit transgressores. Et propterea alij benignius dicunt, q̄ illud mandatum euangelicum, si peccauerit &c. non extenditur nisi ad illos, qui in magistratu sunt positi. siue sint clerici siue laici. arg. ad hoc 33. q. 4 c. duo ista noīa
17 q. 4. ca. p̄sbyterorū. quo ad alios autē est consilium. Et hoc uerum est in peccato cōmisso, secus in committendo, nam quo ad illud omnibus est præceptū, ut
22 q. 5. c. hoc videtur. quicūq; ergo habet familiarē, tenetur corrigere. ut 33. q 4. c. duo ista nomina. 23 q. 5. c. non putes. Et q̄o intelligatur præceptiue quo ad prælatos, cōsultiuè quo ad priuatos.
31 est arg. 23. qu. 4. cap. 1. † Sed dubitatur an infames & criminosi admittant̄ ad d̄ nunciādū. Et uidetur q̄ sic, quia omnes ad hoc ex præcepto tenentur fm unam opinionem. Et q̄ infames admittantur, arguitur ex multis iuribus. 24. qu. 1. c. quisquis. sup. desponsa. ca. præterea. &

ubi

vbi ad correctionem agitur, non requiritur tantus rigor, ut in præd. ca. hoc uidetur. † vbi de bona fide agitur, nō conuenit de iuris apicibus disputare, ut ff. mandat. l. si fideiussor. §. quædam. Sed è contra uidetur, quia tm̄ honestiores personæ admittantur. ut 35. q. 6 ca. epo sinodo. & non infames. ut supra de test. cog. ca. præterea. Nam & ad populares accusationes non admittuntur nisi personæ integri status, ut ff. de popula. ac. l. popularis. Scripserūt Io. & Tan. quod quilibet admittitur ad denunciandum. dummodo bono zelo denunciet supra de senten. & re iudica. cum I. & A. Sed licet admittantur infames & irregulares, non tamen criminosi; cum. n. crimi nosi non correxerint sua crimina, præsumiī ꝙ zelo denuncient aliena. † Has summas approbo, vt tamen inter denunciationem & denūciationem distin guas; quia denunciatio, quæ sit de peccato commisso, est euangelica. sed illa quæ sit de cōmittendo, est canonica, Ad hanc canonicam quilibet admittitur, vt supra de cogn. spi. c. tua. ad hanc qualiscunq; notitia sufficit. ut in. ca hoc uidetur. in qua turpitude propria non obstitit. ut sup. de spoli. ca. ptera. quam non impedit iuramentum præcedens. ut 14. di. c. nerui. Ad quam non faciendam si quis se iuramento astrinxerit, iuramentum non tenet sup. de iureiu. c. quemadmodum. quæ omnia in denunciacione euangelica non contingunt, ut superius dictum est. Quamuis autem possit quilibet, dummodo non criminosus, ut superius notandum est, peccatum denunciare cōmissum. ut in Auth. qūo opor. episc. §. licentiam, colla. 1. & in Auth. de non alie. aut permu. § ult. colla. 2. & circa accusationem solennia. vt 4. q. 4. cap. nullus. §. aliquando. & C. de accu. & inscript. l. ea quæ. tamen nunciatores his quæ nunciant, assistere debent, ut ff. ad Turpill. l. ab accusatione. §. nūciatores. & C. de accusa. & inscript. l. singuli. & si non probauerint, quod denunciants puniantur vt inf. tit. proxi. c. cum dilectus.

32

33

1

2

3

SVMMARIVM.

2 *Accusatorum temeritas tribus modis detegitur. & tribus pœnis subijcitur.*
2 *Calumniari quid sit, & quid præuaricari, & quid tergiuersari.*
3 *De calumnia qualiter quis dicatur.*
4 *Præuaricator quis dicatur.*
5 *Tergiuersator qs sit, et qualiter puniat.*

De Calumniatoribus. Rubrica.

DICTVM est supra de accusationibus & accusatoribus. sed quia plerunque accusatores calumniantur; Idcirco subijcitur hic rubr. de calum. Videamus igitur, quid sit calumniari. Qualiter quis de calumnia conuincatur. Et qualiter puniatur. † Est autem sciēdum, ꝙ accusatorum temeritas tribus modis detegitur, & in tribus, pœnis subijcitur. Aut enim calumniantur, aut præuaricantur, aut tergiuersatur. † Calumniari est falsa crimina intendere. Præuaricari vera crimina abscondere. Tergiuersari in uniuersum ab accusatione desistere ut 2. q. 3. ca. euphemium. § notandum. ff. ad senatusc. Turpill. l. 1. Rñ. 1. Et ꝙ dixi, calūniari est falsa crimina intendere, subaudi scienter & animo calumniandi. ut inf. eo. tit. ca. 2. Calumniatoribus pœna lege iulia irrogatur. ut ff. eo. tit. l. 1. §. 1. Nam calumniantes ad uindictam poscit similitudo supplicij. ut non. sup. tit. proxi. §. debet autē accusator inscribere. † Conuincitur quis de calumnia secundum quosdam eoipso ꝙ non probat quod intendit. vt 2. q. 3. c. calumniator. & ca. qui non probat. C. de aduo. diuer. iud. l. 1. ff. de testi. l. 3. §. idem diuus Adrianus. C. de famo. libel. l. 1. in fin. C. ad leg. Iulia. de uipubli. l. si quis ad sc. & C. de fruct. & lit. ex. l. non ignoret. Sed non est ita, quia non protinus calumniari uidetur, qui non probat quod intendit, unde eius rei inquisitio spectat ad iudicem, qui

reo

reo absoluto animi destinatione. argu. ff. de verb. signific. l. fugitiuus quia post sententiam absolutionis hoc non liceret. ut C. de cal. l. 1. de accusatoris incipit consilio quærere, qua mente ductus ad accusationem processit, & tunc condemnabit eum, uel absoluet, quorũ alterum ex forma sententiæ apparet ut 2. q 3. c. euphemium. §. notãdum. ff. eo. titu. l. 1. §. 1. potest enim esse, ꝙ accusator qui non probat, iustam habuit causam veniendi ad crimen. ut C. eo. titu. l. qui non probasse. Si vero iudex de hoc non inquisierit durante adhuc primo iudicio, postea non potest. ut C. eo. titu. l. 1. nisi noua contra accusatorem eundemque calumniatorem accusatio instituatur, vt C. de aduo. diuer. iudi. l. 1. Vel potest in continenti reo absoluto condemnare calumniantem, præhabita tamen inquisitione; quia quæ in continenti fiunt, inesse videntur. C. de pac. l. petens. ff. si cer. pe. l. lecta. Et no. ꝙ vbi certa est pœna imponenda accusato, si conuincatur, certa est & imponenda accusatori calumnioso, quia eadem. sed ubi incerta esset illa, quæ imponenda esset accusato, tunc accusatori in calũnia comprehenso imponetur tanta & talis pœna, quanta & qualis pro crimine obiecto ab accusatore solet imponi, ut C. eod. tit. l. vlt ff ad senatuscon. Turpil. l. & in priuatis. † Prævaricator autem dicitur, quasi uaricator qui diuersam partẽ adiuuat prodita causa sua, quod nomen Labeo a uaria concertatione tractum ait. nam qui prævaricatur ex utraque parte consistit, quinimo ex altera. Hic autem extra ordinem solet puniri. ut 2. quæstio. 3. cap. euphemium. §. notandum. in uerbo prævaricator. & ff. de prævarica. l. 1. & 2. † Hic autem tergiuersatur, qui terga vertit ac cusato, & circa abolitionem ab accusatione desistit. Hic incidit in Turpil. & extra ordinem punitur, ut 2. quæstio. 3. cap. euphemium. §. notandum. in verbo. si quis. & ff. ad Turpill. l. 1. § si quis autem.

4

5

SVMMARIVM.

1 *Simonia quid sit.*
2 *Simonia unde dicta.*
3 *Simonia committitur tribus speciebus muneris.*
Munus aliud ab obsequio, aliud à manu, aliud a lingua.
4 *Simonia volũtate cõmittit. & num. 9.*
5 *Casus in quibus munus à manu in spiritualibus licitè intercedit.*
6 *Obsequium spirituale an possit sine vitio præstari & pacto.*
7 *Exennia an inducant simoniam.*
8 *Modica quantitas pro re spirituali ex pacto data an inducat simoniam.*
9 *Simoniacus fori comparatur.*
Vsuram quæ inducant.
10 *Simonia an committatur si aliquid detur pro calice seu vestibus benedicendis.*
11 *Simonia in quolibet ecclesiastico ministerio exercendo committi potest.*
12 *Cautio an ante promotionem alicuius exigi possit sine vitio simoniæ.*
13 *Superioris autoritas vitium tollit.*
14 *Dare intelligitur qui quod sibi detur remittit.*
15 *Simonia est crimen enorme.*
16 *Simoniacus a quolibet accusari potest.*
17 *Missam cantare potest quilibet peccator præter simoniacum.*
18 *Iura canonica quare simoniam & fornicationem prosequantur.*
19 *Suspensi et excommunicati excluduntur à participatione sacramentorum.*
20 *Simoniacus qualiter debeat puniri.*
21 *Accusatus de simonia, pendente accusatione, officium suum exequi prohibetur.*
22 *Beneficium simoniace adeptus tenetur ad omnes fructus perceptos & percipiẽdos.*
Fur semper est in mora & ad dãna tenet.
Possidens siue titulo tenetur ad damna et lucra percepta & percipienda.
23 *Pecunia simoniace data cui sit restituẽda.*
24 *Prælatus aliquid ab ecclesia per simoniã extorquens duplicatum restituit.*
25 *Simoniam an inducat omnis pactio in re spirituali intercedente.*

Pactum

Pactum in traditione rei propria apponere licet.

26 *Simoniam an committat exigēs aliquid in exequijs mortuorum, uel in benedictione nubentinum, & in consecrationibus episcoporum.*

27 *Dispensare cum simoniaco an quis possit.*

28 *Episcopus an possit cum simoniaco dispensare, & nu. 35.*

29 *Simoniacè ordinatus quis dicatur.*

30 *Damni nihil sentire, qui prohibuit.*

31 *Prohibitio in casibus nihil operatur.*

32 *Tacens plerunq; præsumitur consentire.*

33 *Absentia aliquando plus operatur quàm contradictio.*

34 *Dispensatio quando dicatur fieri semiplenè, quando plenè & quando plenissimè.*

35 *Intellectus ad c. erga. 1. q. 1.*

37 *Sacerdos an peccet uel simoniam committat missam pro denarijs celebrando, uel alia officia exequendo.*

38 *Laici an compelli possint ad præstandum oblationes.*

39 *Simoniacus an efficiatur qui se cum bonis suis ecclesiæ confert.*

40 *Paupertas delinquenti non ignoscit.*

41 *Famis necessitas excusat à furto.*

42 *Mediatores simoniæ, simoniaci sunt & infames, nec ad testimonium admittuntur.*

De Simonia. Rub.

INTER cætera crimina ecclesiastica, simonia primum obtinet locum. Nam simoniaci uelut primi & præcipui hæretici ab omnibus fidelibus sunt respuendi. & omnia crimina ad comparationē simoniacæ hæresis quasi pro nihilo reputantur, ut 1. q. ult. c. patet, & quia usitatum est tantum malum, ut 1. q. 1. c. reperiuntur, & ideo exaggerandum, ut ff. de pœ. l. aut facta, §. ult. Idcirco præmisso de accusatore & eius calumnia, statim ante alia crimina ponit de simonia. unde subiicitur hic rub. de simo. & ne aliquid pro spiritu exigatur, uel promittatur. Videndum est igitur, quid sit simonia. Vnde dicatur. Quibus modis cōtrahatur. Qua pœna simoniacus puniatur. Et quæ contra eum possit dispensatio adhiberi. Simonia † est studiosa cupiditas uoluntas emendi, uel uendendi spirituale, uel spirituali annexum, quod spirituale censetur. Ius enim percipiendi prouentus præbendales spirituale non est, sed dicitur annexum spirituali, hoc est canoniæ propter res temporales, quæ ex illo iure proueniunt. s. fructus. Sic & ius percipiendi prouentus ratione prælaturæ, spirituale nō est, sed dicitur annexum spirituali propter temporalitatē, quæ inest ipsi perceptioni. Et ideo si quis emat uel uendat spirituale pp annexum spirituali, neutrum inemptum uel inuēditum derelinquit: vt 1. q. 2. c. si quis obiecerit. Sic & ius patronatus uendi non potest, ut sup. de iure pa. c. de iure & c. quia clerici. tñ dicitur spirituali annexum, vt in decre. de iure & sup. de iud. c. quanto. propter quandā considerationem, quia cadit in laicum & a laico possidetur uel quasi, cū nullū ius spirituale a laico possideatur præter illud, & præter ius funerandi, ut ff. ius funerandi, vt ff. de mortuo infe. l. 1. & præter ius eligēdi, si ex priuilegio cōpetat, vt sup. de iure patr. c. nobis, & propterea non dicitur ius spirituale, sed annexum spirituali. accedit ad ista supra de rerum permu. c. quæsitum. Præmissa aūt diffinitio uel descriptio simoniacæ probat. 1. q. 1. c. qui studet. † Dicitur simonia a Simone mago primo in nouo testō sceleris huius auctore. ipse. n. uoluit emere gratiā sancti spiritus a B. Petro. sicut & Gyesi in ueteri testō uoluit uendere gratiam sanitatis Naaman Syro. Vnde proprie loquendo emptor spiritualium dicitur simoniacus uenditor gyziacus uel gyziecus. Sed usus hominum hēt ut vterq; simoniacus appellet, & de utroq; legitur. 1. q. 1. c. qui studet. † Committitur autem simonia tribus speciebus muneris. Vnde beatus, qui excutit manus suas ab omni munere, non dixit solūmodo a munere, sed ab omni munere, quia munus aliud ab obsequo, aliud à manu, aliud à lingua. Munus ab obsequo est

uitus

uitus indebite impensa. munus a manu pecunia est munus à lingua fauor est, ut
4 1.q.1.c. sunt nõnulli. † Item cõmittitur simonia sola uoluntate vel intentione; sicut & usura, ut inf. de usu. c. cõsuluit 14. q.3.c. si fœnerauerit. In hoc tñ distiguẽ dum est, sicut distinxerunt doctores antiqui. quædã sunt prohibita, quia simoniaca, ut uendere vel emere sacramẽta; hæc.n. ideo hodie prohibentur, quia in ueteri testamẽto erant ꝓhibita & simoniaca, emi uel uendi dona sancti spiritus. ut 1.q.1. c. qui studet. unde uenditores colũbrarum eiecti sunt a domino de tẽplo. ut 1.q.3.c. ex multis. Quędam aũt fiunt, quæ in ueteri testamento nec erãt prohibita nec simonica; quia prohibita per constitutiones, ut uendere vicariam castaldionatũ, œconomatũ, aduocatiã, & hmõi, ut inf. eo.ti.c. ad nostrã. 1.q.1.c. siquis episcopus & qu.3. c. saluator. hæc emi uel uendi est simoniacũ, quia prohibitum. Et in his non sufficit sola uoluntas, sed requiritur ut interueniat actus. Et nota, ꝙ in his, quibus simonia cõmittitur, sola voluntate nullo pacto, sed effectu animi præcedent, non est necessaria resignatio spiritualium quæ confertuntur, & temporaliũ quæ præstantur, sed sufficit delinquentibus per solam pœnitentiam suo satisfacere creatori, & eos pro simonia hmõi non teneri. ut inf. eo.ti.c.ult. & sm hoc intelligo de cre. inf.
5 eod.titu.ca.tua nos. † Sunt aũt casus, in quibus munus a manu licitè intercedit in spiritualibus. Primus est, cùm quid sponte datur & gratis offertur. ut 1.quæ. 1.c.quidquid inuisibilis. c.q̃ pio, in fi. & c.placuit. & inf. eo.ti.ca. dilectus filius A. in fi. Secundus cũ omnia illa concurrunt, quæ distinguit inf. eo. c. etsi qõnes. Tertius pro operibus spiritualibus ab eo collatis, qui ad hoc ex officio non tenetur. ut 12.q.2.ca. charitatem. Quartus pro operibus spiritalibus, ad quas qui confert, ex officio tenetur; ut cũ episcopus consecrat ecclesiam vel visitat, quia tunc põt exigere moderatã procurationem, ut inf. eo.c.cũ sit Romana sup. de re scrip. c. cum ex officij. 10.q.3.c. relatum. Sed quamuis sic dixerint antiqui, & sic scripserit frater Raymũ. in summa sua, tñ non audeo dicere, ꝙ pro actu uisitationis uel consecrandi episcopus exigat, & hoc propter canonẽ. 1.q.1.ca. statuimus. sed pro labore uiæ. 12.q.2.ca. charitatẽ. Sed oppones. canon ille loquit, cũ epus non per suæ ciuitatis parochias fatigatur; si ergo in sua ciuitate uisitat, uel consecrat, uidetur ꝙ non debeat exigere ꝑ cationẽ, cùm non laboret; & tñ cõtrarium est, ut sup. de cẽsibus exac. & procura. c. uenerabili. Ad quod rñde. & si minus laboret eundo ad ecclesiã ciuitatis causa uisitandi uel consecrandi, q̃ eũdo ad ecclesiã in dicœsi cõstitutã, laborat tñ, & ideo cessat obiectio. Quintus, cum eleemosyna datur pro uita æterna & peccatorũ remissione. unde peccata tua eleemosynis redime. Sextus pro redimenda vexatione, q̃ in rebus spiritualibus iniuste inferr, ut inf. eo.ti.c. dilectus. Et concordat, redimẽtes tps carissimi, qm̃ dies mali sunt. Sed uidetur obstare inf. e.tit.c. querelã. ibi. n. utrũq; prohibetur emi & redimi ecclesiam. Sed ibi exponitur redimi. idest pro pecunia reignari, item nõ obstat inf. eo.ti. ca nemo quia ibi non redimitur vexatio, sed emitur absolutio. Vel potest sic dici, ꝙ redẽptio rei spiritualis permittitur vexato in iuste & redimenti, prohibetur vexãti & ꝑ uexationis cessatione recipiẽti. In munere ab obsequio distinguit; ꝙa aut obsequium est corporale aut spirituale. Si corporale fit obsequiũ & honestũ, uitiũ non inducit. ut cũ quis seruit suo episcopo corporaliter in rebus licitis & honestis, puta eũdo Romã pro ipso, aduocando, uel procuratoris officiũ gerendo ꝑ negocijs eius, uel ecclesiæ suæ; ubi ergo dignus dignum & honestũ põtat obsequiũ ꝑ bñficio uel ordine, cessat uiciũ simoniæ, & hoc innuit a cõtrario sẽsu ca nõ ille. 1.q.1.c. sũt nõnulli. in uerbo. munus ab obsequo est seruitꝰ indebite impẽsa. Si uerò indignꝰ dignũ, uel dignus indignũ põtet obsequiũ, nõ caret uitio simo-

niæ. Sed quamuis honestũ obsequiũ liberalitate præstitum uitiũ non inducat; ut dictũ est, in pactum tñ dici non põt. Hug. tñ. dixit indistinctè, ꝙ si quis directè habeat intentionem suam ad ordinem uel beneficium cùm seruit, simoniacus est, ar. pro e. inf. eo. ti. c. cũ essent. Sed nunquid obsequium spirituale põt sine uitio præstari est pacto? Rñdeo nõ, sine beneficio uel personatui sit annexum, ut sup. de præben. c. significatũ. In munere autem a lingua sic dico, licet super hoc diuersi diuersa scribant. porriguntur preces aut ab ipso ordinando seu promouendo, aut ab alio pro ipso. Et in utroq; casu dicunt quidam, preces hmõi esse illicitas. & si ad eas fiat ordinatio, uitiosa est speciem continent simoniæ arg. 1. q. 1 c. ordinationes & cap. nullus itaq; ,& 7. q. 1. c. in scripturis sup. de iure patro ca. per tuas. Quod tolerabile puto, si pro indigno fiant; secus si ꝓ digno ut sup. de ęta. & quali. c. tuà 1. q. 1. c. filiũ, inf. de simo. c. tua aliàs multi hodie dãnarentur, cùm plures ordinentur & beneficiuntur interuenientibus proprijs precibus, uel aliorũ. Sed si aliquis pro prælatura preces porigat pro se ipso, hoc ambiciosum est ut 1 q. 1 ca. nullus itaq;. si uero interpositis precibus alienis ad platurã aliqs assumatur, tunc distinguo; aut preces sunt carnales, aut spirituales; Si carnales & fiant pro indigno, cõmittitur simonia ut 1. q. 1. ca. de ordinatiobus. Nam preces loco pretij succedunt. ut 1 q. 1 ca. sunt nõnulli. Sed si sint carnales & fiant pro digno, licitæ sunt; dũmõ is, qui ordinat uel instituit, respectũ non habeat ad præces, sed ad utilitatẽ ecclesiæ, uel meriũ promouendi. Spirituales aũt preces uitiũ non inducunt, ut 1 q. 1. c. latorẽ. 63. dist. c. princi-
7 pali. † Quæritur de exenniis, an simoniã inducant? Videtur ꝙ nõ, dum tñ nõ producantur ad munerum quantitatẽ. ut ff. de offi. procon. l. solent §. nõ autem & §. ult. licitè. n. recipitur esculentum & proculẽtum, quod intra dies proximos prodigatur, ut ff. de offi. præsi. l. plebisci-
to. sicut & quæ prophetæ offerebantur, stipites magis æstimabantur tabernaculi, q̃ munera ꝓphetæ ut 1. q. 1. ca. iudices. Sed quid si corrupta intentione dentur uel recipiãtur exennia? Rñdeo simonia cõmittitur, quæ sine resignatione ordinis uel beneficij collati *pœnitentia sola* purgatur, ut inf. eo. c. ul. & *ẽm hoc intelli*
8 gi põt. inf. eo. c. nemo. Sed nunquid † modica quantitas pro se spirituali ex pacto data simoniã inducit? Rñdeo sic. Nam inuenio ꝙ sex solidi faciant simoniam, ut inf. eo. t. c. tuæ. Item 30. ut inf. eo. c. ueniens. Item quinq; oboli. ut 1. q. 1. iudices Item tremissis ut 1. q. 1. c. placuit, ut nullus episcoporũ, id est, tertia pars soli
9 di. † Item simoniacus furi comparatur. ut 1 q. 1. c. ordinationes, & in furto non distinguitur q̃titatis. ut 14. q. 6. c. ul. Item simonia comparatur crimini usurarũ, utrunque. n. sola uoluntate cõmittitur. ut sup. eo. §. itẽ committitur. Et in usuris non distinguitur inter modicũ & multum. Item cupella uini, Item uerba, poma, & quicquid sit quod sorti accedit, usuram inducit, ut 14. q. 3. c. pleriq;. Ad hoc aũt dico, ꝙ vbi ex pacto aliquid datur, non distinguo quantitatem, & opus est resignatione eius, qđ taliter est quæsitum, ubi aũt aliquid quãtuncunq; corrupta intentione datur sine pacto, simonia committitur, quæ absque renunciatione per pœnitentiã deletur, ut inf. e. c. ult. Sed si non constet de mente corrupta, tunc cõsiderantur circũstantiæ illæ, de quibus habes. inf eo. ti. ca & si qõnes.
10 † Sed nunquid simonia cõmmititur, si aliquid det pro calice seu vestibus benedicendis? Dixerunt quidam, ꝙ non, nisi inueniretur hoc in iure prohibitũ; tunc .n. esset simoniacũ, quia prohibitum. ut est uidere in chrismate, baptismo, cõione, balsamo, sepultura, basilicis dedicãdis, vt 1. q. 1. ca. dictum. & ca. placuit, ut unusquisq;, & inf. eo. ti. c. cũ in ecclesiæ. Et his. consentit frater Raymũ. in sum-
11 ma sua. † Puto tñ uerius, ꝙ in quolibet ecclesiastico monasterio exercendo simonia committi potest, ut inf. eod. titul.

12 tul.ca. ad nostram. † Sed nunquid ante
ꝓmotionem alicuius pōt ab eo cautio
exigi sine vitio simoniæ? Rñdeo nō, sed
postea sic. vt 8.quæst.3.c.talia 1.q.1.ca.
quam pio.dūmodo pactū nō præcedat.
8.q 3.c. Artaldus. postea uero præstabit
cautio, quæ ex antiqua consuetudine
approbatur. vt 63.dist.c. qa sancta. sed
a superiori pōt exigi & recipi cautio si-
ue ante, siue post ordinationē subiecti,
ut sup. de electio.c.sinificasti.23.disti.c.
quanquā.28.dist.c. de Siracusanæ. 100.
dist.ca. optatū & sup. de iureiur.c.nul-
13 lus. † auctoritas.n.superioris uitiū tol-
lit.ut sup.de pac.c.cum pridē sup. de ꝓ-
bē.c.nisi sup detransa.c.statuimus.ff.de
his q̄ not.infa.l.furti.accipe. §. q̄ iussu.
Itē nota ꝙ sicut simoniacū est mediāte
pecunia uł pacto rē spiritualē acquiri;
& resignari; ut inf.eod.ti.c.querelā sup.
14 de testi.c.veniens.† dare enim intelligi
tur, q̄ quod sibi debetur, remittit, ut 8.
q.3.c.talia.ff.de calu.l.quin etiam ff. de
cond.cā da.l.si mulier.licet sit arg. con-
tra ff.qui.mo.pig. uel hypo.sol.l.1.§. cū
debitor C.ad uelle.l. 1. ff. quæ in frau.
cre.l.si pignus. Et eodē modo simonia-
cū est ob pecuniam reconciliare, uel nō
reconciliare.ut inf.e.tit.c.nemo.& c. ad
aures. Nec mireris, si duo contraria in
idē recidūt. Nā hoc cōtingit alias, ut cū
recipit pretiū ad accusandū, uel non ac
cusandum.denunciandū, uel non denū
ciandū, testificandum uel non testifican
dum, eligendū uel non eligendū, hæc.n.
omnia eadem lege puniuntur.ut 1.q.1.
ca. qui cū & l.eadem.§.lex Iuli.& 2.q.1.
ca. prohibentur.accedit ad ista.1.q.1.§.
qui aūt pecuniam. Sed obstat canon.1.
q.1.c.sunt quidam.ibi dicitur, sunt q̄dā
qui uiolentia uel fauore non permittūt
ecclesias ordinari, hos etiā decernimus
vt sacrilegos iudicandos. Sed ibi subau-
15 dio, nihilominus simoniacos.† Est
aūt sciendum, quòd simonia est crimen
enorme, ut sup.de acc.& inqui. c. crimē
exceptum.ut C. de epis. & cle.l. si quen-
16 quam.15.q.3.cap.sane.† Ad accusatio
nē simoniaci quilibet admittit ad accu-
sandum. ut inf.e.tit.c.tanta, dummodo
is qui accusatur sit malæ famæ. vt 2.q.
1.c.in primis.& de hoc plenius not.sup.
de accusatio. §. itē illi nō admittuntur.
17 † Quilibet peccator missam cantaræ
pōt, præter simoniacū, ut inf.e.tit.c.tan-
ta. & præter alios enormiter delinquen
tes uel mediocriter, dummodo eorum
crimina notoria nō sint de iure, uel de-
facto.ut sup. de tēpor.ordi.ca.ultimo.&
sup.de renūcia.c.nisi cū pridem.in prin
cip. hi enim oēs sunt suspēsi quo ad se,
& quo ad alios. Vel dic solum simonia-
cū etiā occultum suspēsum esse quo ad
se & quo ad alios, & notoriū fornicato
rē.ut 32.dist.c.nullus,& ca. præter hæc
18 & § uerū.†Et si quæratur, quare iura ca
nonica sic insequantur hæc duo. s.simo
niā, & fornicationem? Respondeo simo
nia est morbus cancrosus. & ideo ferro
ignito opus est. est etiā malum vsitatū.
vt 1.q.1.c. reperiūtur. Itē fornicatio est
cōmune uitiū, ut 50.dist.c.qa tua sancti
tas. in fi. & ideo pœna ex acerbari de-
buit in utroque, ut ff.de pœ. aut facta.
§.ultimo. Et quod ꝓxime dixi, q̄libet
peccator pōt missam cantare præter si-
moniacū sic intellige quilibet nō ꝑcisus
19 quilibet toleratus. † Et sic tollitur obie
ctio de suspēsis & excōicatus, qui exclu
dunt à participatione sacramentorum.
vt 3.q.4.c. engeltrudā sup. de excep.c.a
nobis.inf.de ele.ex. mi.c.si celebrat. Itē
omnis peccator pœnitens.& sic non ob.
quod dici solet. constitutus in morta-
li peccato suspensus est quo ad se. ut. 1.
q.1.c.sacerdos. qđ locū hēt in non enor
mibus ēt occultis, & nō mediocribus ēt
occultis, & non mediocribus notorijs.
nam enormia occulta, & mediocria no
toria, & post peractam pœnitentiā exe-
cutionem ordinis detinēt impeditā, vt
sup.de renun.c.nisi cum pridē.50.di.c.
20 de his sup.de tempo.ord.c.ult.† De pœ
na simoniaci sic dicēdū est. Aut quis est
simoniacus in ordine, aut in beneficio
suscepto. Si in ordine, suspensus est ipso
iure, ut ꝓximè dictū est; habet.n.chara
cterem furtiuum.ut 1.q.1.c.ordinatio

nes habet characterem vitiosum. vnde ordo intus ortus occidit, vt 1.q.1.ca.qui busdã narrantibus inf.eo.tit.c.accusatũ. & ca.quotiens. Qualitercunque de hoc crimine constiterit siue per modum accusationis siue per modũ inquisitionis, siue denunciationis, sequitur pœna depositionis primũ ꝓbãt̃ sup.de acc.inq. & denun.c.super his.Secũdũ.sup.de acc. inquisi.& capit.de tertio.not.de accu.§. effectus. Symoniacus aũt in dignitate vel beneficio conuictus per accusationẽ deponitur, ꝓ inq̃sitionẽ amouetur, ut sup.de elec.c. per inquitionẽ.& idẽ ꝓ denunciationẽ.Et est ratio,quia nõ posset agi pœnitentia illa vel illo retento, vt 13.distin.c.nerui.& vt in prædicto §. effectus. Et quod dixi in simoniaco in ordine,ꝙ suspẽsus est ipso iure, puto locum habere in simoniaco in dignitate, qui executionẽ dignitatis retinet ĩpeditã; vnde quidquid facit gerendo officiũ dignitatis suspensus, agit & decipit animas subiectorũ,ut sup.de elect.ca.dudũ Rothomag. & idẽ dico in beneficio curã animarũ habẽte; quia de is duobus idẽ iudiciũ est habendũ, ut continet̃ in ꝓdicta decre.& argu. sup. de filijs presby.c.vlt. Si vero aliquis sit simoniac⁹ in receptione simplicis beneficij,vt in collatione beneficij cuiscunque, aut eius delictũ est occultũ, aut notoriũ de iure vel de facto. In primo casu simoniacus est ipso iure suspẽsus,sicut & quilibet in mortali peccato constitutus, vt 1.q.1. ca. facerdotes. In secundo quo ad se & quo ad alios,ut sup.de temp.or.c. q̃sitũ.

21 † Nã & accusatus de simonia ꝓhibetur exequi officiũ suũ accusatione pẽdẽte. ut inf.e.tit.c. accusatum. Itẽ quid de his qui per simoniã recipiunt,uel recipiuntur ad monachatum? Rñdeo, si per modum accusationis deuicti fuerint, deponuntur tã recipiẽtes, quam recepti. sed si per inquisitionẽ de his constiterit, recepti amouentur a locis & in monasterijs arctioribus collocãtur ad pœnitentiã peragendam.recipientibus aũt iniũgitur pœnitentia, & donec eã peregerint ab executione ordinũ suspendũtur, ut inf.eod.titu.dilectus filius A. Sed instabis, quare priores isti uel abbates nõ remouentur ab adminastratione ẽt per modum inquisitionis, cum hæc sit pœna ordinaria simoniacorũ prælatorum? vt no.sup.e.tit.§. de pœna. Rñdeo, illud locum habet in simonia commissa in dignitate in qua administrant; secus in simonia cõmissa in beneficijs cõferendis, uel monachis recipiendis, in quo casu locũ habet decre. dilectus. Vt ibi multitudo erat in cã, & vtile nõ erat monasterijs veteres amoueri prælatos

22 ut sup.de renun.ca.1.† Sed quæritur an is, qui beneficiũ simoniace acquisiuit, teneatur ad oẽs fructus, quos recepit & qui recipi potuerunt? Rñdeo sic, est.n. fur & lator.vt 1.q. 1. cap. ordinationes. & ideo sicut fur semper est in mora, & ad damna tenetur C. quod met. causa l.1.C.de condi.furt.l. ulti. & C. de furt. l.subtracto. & ad oẽs fructus. ut violentus.ut sup.de resti.spol.c.grauis.Generaliter enim sine titulo possidens tenetur, ad omnia damna,& lucra, & perceptas & percipienda, ut ff. de rei uẽ.l. si naui. §.generanter. Et idem est, si habeat tãtulũ. sed talem qui pro nõ titulo sit habendus.ut C.de agrico. & cen.l. quemadmodum.ff. quod met.cauſ l. sed par-

23 tus.† Sed quæritur, cui restituetur pecunia simoniace data? Rñdeo ei in cuius inf.iniuriã data est,hoc est ecclesiæ. ut in.eo. titul. c. consulere & ca.audiui mus & c. de hoc autem. & ar. ad idẽ 17. q.4.ca siquis in atrio 27. q.ca.siquis rapuerit. in Auth.de sanctiſ.epiſco. §. sed neque coll.9. Ei uero, qui pecuniam dedit, inuenitur ex miseri cordia restitui, ut inf.e.tit.c. veniens. sed forte illud locum habet,cum redditur ei qui monasteriũ est ingressus per simoniam, considerandum.ne alteri monasterio, ad quod transferendus est, fiat onerosus, ut 16. q.6.c.de lapsis.27.q. ca. siquis rapuerit.

24† Prælatus autem aliquid ab ecclesia per simoniam extorquens duplicatum restituit, vt in prædicta decret.

audiui.

audiuimus, secus si per impressionē, qa tunc redderet quadruplicatum, ut 18. dist. c. qm̄ quidam. 1. q. 1. c. concussionis. Dicitur autem concutere, qui prætextu officij comminando aliquid ab inuito extorquet, vt ff. de concuss. l. 1. & 2. 24. q. 1. c.
25 militare. † Sed sciēdum est, q̄ non omnis pactio, quæ in re spirituali interuenit, simoniam inducit, & ideo pœnam non meretur. Nam si possessio detur ecclesiæ, ut in ea oratorium constituatur, non committitur simonia, ut sup. de restit. spol. cap. olim. quia in traditione rei proprię licet pactum apponere, ut ff. de pactis l. in traditionib. sup. de condi. appos. c. verum. Item non committitur simonia, si detur licentia construendi oratorium sub pacto cēsus, ut 12. q. 2. c. Eleutherius, sup. de religiosis domi. c. constitutus & c. accedit. inf. eo. ti. c. ex insinuatione. talia n. pacta spiritualia repetuntur, sicut & illud, sup. de præben. c. significauit, sup. de sen. non ordi. c. nullus, de
26 elec. c. significasti. 15. q. 1. c. 2. † Quid, si quid exigatur secūdū loci consuetudinē in exequiis mortuorum, puta cerei, & denarij, uel in benedictione nubētium, puta panis & uinū cerei, & mātile. sicut in plerisq; locis hoc de more seruatur? Item in consecrationibus episcoporum manutergium aqua & mantile? Rndeo exactionem in talibus reprobandā esse, sed nihilominus debitā fore solutionē vnde superior ex officio suo cogere potest ad solutionem, nam compescendi sunt, qui maliciosè nituntur laudabilē consuetudinem immutare, ut inf. e. ti. c. ad apostolicam. Quædam enim ex debito præstanda sunt, ad quæ actio non datur, ut no. sup. de postulā. §. restat. sic & prādii exatio iuxta morem reprobatur, vt inf. eo. titu. c. Iacobus, sic & in multis alijs actibus spiritualibus consuetudo non excusat exactionem pro introniza-
dis episcopis, uel abbatibus, seu abbatissis in sede ponendis, uel pro quibuscunq; aliis personis inuestiendis. Item pro danda absolutione uel pro quibusdam alijs, sicut quilibet studiosus per se notare pōt, ut 1. q. 1. c. saluator. ca. si quis præbendas, & c. uendentes, ut inf. e. ti. c. cum in ecclæ, c. ad aures suas, c. in tm̄. c.
27 audiuimus, c. ad apostolicā. † Vltimo uidendū est, an in simonia ualeat dispēsari, in quo distinguo. quidā sunt simoniaci, quidā simoniacè promoti uel ordinati non tñ sunt simoniaci. Cū simoniacis alius a papa dispensare non pōt, ut 1. q. 1. c. erga simoniacos, ut inf eo. ti. c. nobis in fi. papa uerò ex plenitudine potestatis dispensare pōt, ut inf. eo. ti. c. dilectus filius A. & 1. q 5. c. quicūq;. Cū simoniace promotis & nō simoniacis pōt ēpus dispensare, ut inf. e. ti. c. nobis 1. R. & ca. ex insinuatione, sup. de ele. c. si alicuius. 1. q 5. c. præsentiū, inf. e. ti. c. de simoniace, & c. de regularibus. Et q̄ dixi posse dispensari cum simoniace promoto, uel ordinato; uerum intelligo resignato eo, quod simoniace est quæsitum, ut in dec. si alicuius, & 1. q. 5. c. q̄cunq; in prin. Et quod dicunt iura illa in beneficio & dignitate, puto & in ordine locū habere, vt resignetur executio, caracteri. n. renūciari nō pōt, eo q̄ animæ est infixus. Quidam tamen dixerunt, Papam non posse dispensare cum simoniaco in ordine, & hoc tali ratione; quia necessaria est renūciatio, sed simoniacus in ordine characteri renunciare non pōt, executioni non, quia illā non habet. Ad q̄d rndeo, pōt renunciare quantū in eo est offerendo se perpetuæ depositioni, ut 21. dist. c.
28 nunc aūt. † Item quod dixi posse ēpum dispensare, intelligo si nō episcopo, sed alicui de suis comitibus pecunia data fuerit, q̄a si sibi, simonia sua eū indignū redderet & dispensare non posset, & hoc innuit canon ille 1. q. 5. ca. præsentiū, in prin ubi dicit per pecuniam non episcopo, sed cuidā princ pū eius datam. Sed videtur, q̄ episcopus ēt cum simoniacè promotis, qui simoniaci non sunt, dispē sare non possit, ut inf eo. tit. c. nobis, ibi enim in principio ponitur q̄stio de promoto simoniace, non simoniaco, & in fin. respondetur, q̄ cum ipso non ualet episcopus dispensare. Ad quod respon-

deo, qđ in fine illius decre. dicitur, non referas ad principium, & ad primum casum, in quo certum est, posse episcopũ dispensare, ut superius dictũ est, sed referas ad casum, qui ponebatur in decre. secũdũ ueterem compilationem, q̃ est hodie interciſa, in qua tractabatur de uere simoniaco. Et quod dicitur ibi & qđ dictũ est per simoniacã prauitatẽ &c. sic expone ut dictũ est in princ. decr.

29 sed in parte decisa. † Est autem sciendum, q̃ is dicitur simoniacè ordinatus vel promotus, nõ tamẽ est simoniacus, quo ignorante & ratũm nõn habente a consanguineis familiaribus & amicis commissa est simonia, ut probatur per iura inducta super eo. §. ult. uidẽdũ est. & probatur, inf. e. c sicut Vbi uero pecunia datur in dispẽdium promoti ab his qui nocere potius, q̃ cõferre intendunt prorsus ignorante promoto & ratum, cùm ad eius notitiã uenerit, penitus nõ habente, promotio ipsius nequaquã assicitur, ut inf. e. ti. c. nobis, & multo minus afficitur, si eo prohibente pecunia de-

30 tur, ut inf. e. ti. c. sicut. † Nihil. n. damni sentire debuit, qui prohibuit, ut ff. de nego. gestis. l. si duobus in fi. ff. de procu. l. Poponius, § ult. ff. man. l. si pro te.

31 C. de nego. gest. l. ult. † In casibus tamen nihil operatur prohibitio, vt ff. de rei. & sumpti. fune. l. at si quis, § si me prohibente, ff. de libe. causa. l. 2. ff. de appell. l. non tm. Aliqñ plus operatur expressa

32 contradictio, q̃ tacitus discensus. † Et est ratio, quia plerunq; qui tacet præsumitur consentire, ut 54. dist. c. si seruus. C. de nup. l. siue proponis, ff. solut. ma. l. 2. sup qui clerici uel uo. c. iii. sinuate, sup. de spõ. c. ad id, sup. de despõ. impu. c. literas, sup. qui ma. acc poss. c. in super. Quãuis regula iuris contrarium dicat, qui tacet non consentit, nec &c ff. de reg. iu.

32 c. qui tacet. † Aliquando plus operatur absentia, quam contradictio, ut est uidere in sententia, ut ff. de re iud. l. duo ex tribus, ff. de arbi. l. si in tres. Item in electione, ut sup. de electi. c. quod sicut c. uenerabilis, c. bonæ memo. sup. Cremonẽ.

sup. de postul. c. bonæ il secundò. Et n ot.

34 † q̃ dispensatio fit aliqñ semiplenè, ut cum dispensatur cum aliquo, ut in minoribus tm̃ valeat ministrare, ut sup. qui clerici uel uo. c. 2. & 2. q. 1. c. si quis hæreticæ. Plenè, vt cum permittitur ad sacerdotium, & non ulterius, promouere, ut sup. qui cler. uel uouen. c. 1. & 1. q. 7. c. cõuenientibus. Et plenius, ut cum permittitur alicui, ut fiat episcopus, & non primas, ut 22. dist. c. nos consuetudinẽ. Plenissime, ut cum ad omnia dispensatur, ut 23. q. 4. c. ipsa pietas. Item quæritur,

35 † num quid põt episcopus dispensare in simonia cõmissa in exequiis mortuorũ, in benedictionis nubentiũ, in cœmiterii concessione, in crismate recipiendo, in sacrorum uasarum uestimentorũ benedictione, & consimilibus minoribus speciebus simoniæ? Creditur, q̃ sic post peractam pœnitentiã, eo q̃ non prohibetur, argu. ad hoc, inf. de senten. excom. c.

36 miser. † Nec ob. 1. q. 1. c. erga, quia loquitur in simoniaca dignitate, sic loquitur

37 decre. inf. eo. tit. c. nobis, in fi. † Quæritur an sacerdos peccet uel simoniã committat. missam pro denariis celebrãdo, vel alia officia exequẽdo? Ad quod rñdeo, si sacerdos non teneatur ad illud, pro quo pecunia recipit, & sumptus ei desunt, nec peccat nec simoni committit vt 1. q. 1. c. duces, vel iudices. Nam & operas suas locare põt ad tempus, vt ff. eo. ti. prox c. vl. dum tm̃ in celebratione missæ vel aliorum officiũ principalem intentionẽ suã ad remissionem dirigat obtinendam, secundariò aũt habere põt respectum ad denarios, quos percipit. Illa autem officia, ad quæ tenetur, pro pecunia celebrare non debet, sine pecunia nõ celebraturus, alioqui simoniã cõmittit vt 1 q 3. c. vendentes; sed & si non teneatur ad illa, habet tm̃ aliàs sumptus suos pro denarijs illa exeq, aut si-

38 moniacũ est, aut auarũ. † verũ tm̃ si laici consueuerunt dare oblationes, & subtrahãt, puto laicos cõpelli posse laudabilẽ cõsuetudinẽ cõseruare. vt inf. e. ti. c. ad apostolicam, in fi. Et sic ad dãdas oblationes.

tiones.ut 16.q.1.cap.statuimus & 32.di.
39 c.præter hæc,in fi. Item quæritur, † aliquis cõfert bona sua ecclesiæ pure simpliciter sine pacto, hac tamẽ intentione ut per bona tpalia quæ offert spiritualia ualeat adipisci; & clerici qui eum in fratrem admittunt, non essent eum, nisi comoda tpalia perciperent, admissuri,an simoniaci reputentur? Ad hanc qõnem rñdet decre. dicens q tam illi, q̃ isti apud districtum iudicem, qui scrutator est cordium & cogniror secretorum, culpabiles iudicantur ut inf.eo.ti. c.tua. §. licet autem. Vnde cum non dicat, simoniaci iudicantur. dixerunt quidam, quod non sunt tanquam simoniaci puniendi propter uoluntatem cum operæ subsecutore.arg.ff de big.ca.nuper, & c.à nobis. Alij dicunt, quod uerius sicut puto, q simoniaci sunt; quia sola voluntate committitur simonia. ut dixi,sup.eo.§.committitur. Satis tamẽ puto, q si ecclesia sit tenuis facultatibus & paupertate depressa, & aliquis rogat admitti,clerici uel monachi dicere possunt,nos libenter admittimus te ad spiritualia, sed cum bona nostra nobis nõ sufficiant & tibi, adducas unde uiuere possis.uel sic, prouideas tibi unde uiuere possis. Et tunc si ingrediens aliqua temporalia conferat, non erit uitium simoniæ.Nec obstat decre.inf.eo.c. quoniam. ubi dicit paupertatis prætextu volentes huiusmodi uitium palliare, nam illa loquitur, cum non sic cautè p̃ceditur, sicut dictum est, sed recipientes cõmitterent improuidè simoniam, & postquam cõmiserint, prætextu pau-
40 pertatis palliare nituntur. † Paupertatis enim prætextu non ignoscitur delinquenti ut ff. de ritu nuptia.l.pallam. §. non est ignoscendum sup.de diuor.c.ex literis. potius enim debent recipientes mori famæ, quam simoniacis uesci. ut 32.q.4.cap.sicut sancius.& omnia mala tolerare, quàm simoniæ consentire. ut
41 32.q.5. ca. ita ne. † Quamuis à furto excusat nimiæ famis necessitas. ut de consec.dist.5.cap.discipulos. hoc ideo,quia tpe nimiæ necessitatis omnia sunt communia.ut ff. ad leg.Rod.de iac.l.1. §. in eadem naui. sed si non fuerit antea necessitas, nõ omnino excusat. inf.de furtis.c. si quis per necessitatem. † In summa notabis, q mediatores simoniæ simoniaci sunt ut 1.q.1 ca.si quis episcopus.& nota infamiæ procelluntur. ut 1.
42 q.3.ca.vlt. Vnde non admittuntur ad testimonium, etiam cõtra illum qui simoniam illam principaliter dicitur cõmisisse, quamuis crimen simoniæ sit exceptum ut no.sup.eo.ti.§.est aũt sciẽdum, quamuis admittatur ad accusandum, ut 71.dist.c.si quis papa.cùm hoc fama meruerit accusari ut 2.q.1.ca.in primis.

SVMMARIVM.

1 *Prælatus an possit uices suas concedere sub pretio, & ad locationem & conductionem deducere.& nu.2.*

3 *Vicarius potest gratis constitui, & constituto prouidendum est unde uiuat.*

4 *Ecclesia uel præbenda potest conduci & locari fructuum causa.*

5 *Ecclesia præbenda,uel beneficium, an possit in perpetuum locari, uel ultra tempus uitæ locantis.*

Ne Prælati uices suas sub annuo censu concedant. Rubrica.

IN proxima rubrica dictũ est de simonia in genere, nunc subijcitur tractatus de simonia in specie, scilicet cum prælati uices suas uel ecclesias sub annuo censu concedunt.& ideo ponitur hic rubr. ne prelati uices suas uel ecclesias sub annuo censu concedant.

1 † Et est igitur sciendum, q prælatus aliquis prælationem suam, iurisdictionem, officium,uices suas, circa ea quæ spũalia sunt, sub prætio concedere non debet, ad locationem & conductionem deducere.Huiusmodi prohibitionis triplex est ratio. Prima,quia dum iurisdictio & officium prælaturæ cõducitur in grauamen subiectorũ, & subuersionem

iudicorum non est dubium redundare. vt inf. eo. c. 2. quia dum sumptus quæritur, prædo crassatur. ut 23. q. 1. c. militare. Secunda, quia qui uicarium constituit, curam tradit. ut sup. de offi. uica. c. ult. & ideo pro uicaria dare uel excipere pecuniam, simoniacum est. ut sup. ti prox. c. ad nostram. nec mirum, nam uendere castaldionatum, vel œconomatum, simoniacum est ut 1. q. 1. c. si quis episcopus. & q. 3. cap. saluator. † Tertia est ratio, quia cũ prælatus gratis debeat iudicare. ut 14. q 5. c. nõ sane. & mundas seruare manus, nullum q; cõtingere lucrũ, constituit iudicia venalia, in quo Deum & legem offendit. ut in Auth. de manda. prin. §. oportet. col. 3. & 10 q. 3. c. qui recte. Sed opponitur. hæc duo paria sunt quo ad simoniam committendam, remittere spirituale pro pecunia, uel cõferre. ut sup. ti. prox c. querelam. sup. de testi c. ueniens. & tñ uideo, q̃ episcopus põt iurisdictionẽ remittere sub annuo censu. ut sup de reli. domi c constitutus. Ad quod respondeo, prælatus priuilegium libertatis indulgens, censum sibi retinet pro temporibus, quæ remittit. ut sup. de cẽsi. ca. cum uenerabile. *Vel cẽsus impositio uitium non inducit; quia imponitur, ut sit probatio subiectionis antiquæ*, ut sup de censi. c. omnis omnia. & ad iudicium põstitæ libertatis, ut inf. de priuile. ca. recepimus. Potest autem gratis uicarius constitui, & constituto prouidendũ est unde uiuat. ut sup. de offi. ordi. c inter cætera, sup. de appella. c. pueniit. Nam cum uicarius teneatur ad uices alienas gerendas, non debet suis stipendijs militare, ut 12. q. 2. ca. charitatem. † Item põt ecclesia uel præbenda cõduci & locari fructuum causa. ut inf. eo. tit. ca. querelam. quia & fructus, etsi proueniunt ex spiritualibus beneficijs, nõ sunt spirituales, unde uendi possunt, ut tñ in hac locatione nihil spirituale admiscatur, ut sup. de rerũ permu. ca. ad qõnes. His, quæ superius dicta sunt, non ob. decre. 1. eo. tit. qm̃ enormis. Nam illa loquitur in regimine animarum. hoc est in prælatura, quæ, locationẽ & conductionem deduci non potest, ut superius dictum est. Item non obstat canon. qui prohibet ne conductitijs præsbyteris ecclesiæ committantur, ut 21. q. 1. c. præcipimus. quia & illum *intelligo, ut* ecclesiæ non committantur, *ideſt* ecclesiarum prælaturæ. & sẽm hoc expono uerba illius decre. quoniã enormis. quidam sacerdotiũ, hoc est prælatura sub hmõi mercede uenale disponatur, ad æternæ retributionis præmium considerationi non habetur. quasi dicat, dum pro pretio cura committitur & recipitur animarum, non ad ipsarum ædificationem respectus habetur, sed ad lucrum. † Sed nunquid põt ecclesia prædictam uel beneficium aliquod in perpetuum locare, uel ultra tempus uitæ locantis? Rñdeo non, quia cùm beneficia sint personalia, contractus circa illa habiti personas concedẽtiũ nõ excedunt. arg. sup. de præbend. c. nisi, *in fi. sup. de trãsactio.* c. de cętero, & c. ueniẽs sup. de usu pallij. c. ad hæc, clericus enim in beneficio usu *fructuario comparatur, ut 16 q. 6. c. illum. & usufructuarius rem, in qua usumfructum habet*, ultra tempus suæ uitæ *locare* non põt; & si locauerit successor in beneficio frui conductorem præstare non tenetur; imò si conductor expensas fecerit, quasi ultra uitam clerici fruiturus, non ea recipiet, quia hoc euenire posse prospicere debuit, ut ff. loca. & cõ du. l. si quis domum, §. hic, subiungi potest. Nisi forte dicere uelis ab hærede illius, qui sic locauit conductori restituandas esse ei expensas. argum. sup. de re. eccle. non alienan. ca. ad audientiam. His autem, quæ dicta sunt, non obstant iura illa quæ dicunt, illum qui in *perpetuum* conduxit uel ad non modicũ tempus, ius habere in re, ut resistere possit, & etiam ab eo utiliter uendicare. ut ff. si ager vectig. uel emphy. l. 1. §. qui in perpetuum, & ff. de superficie. l. 1. §. qđ ait. Nam illa loquuntur in priuatis locantibus res proprias, & in conductoribus qui à dominis conducunt.

§ V Mo

SVMMARIVM.

1 *Simoniam an committant illi qui habent examinare doctores, & licentiam dare docendi, si obtento pecuniæ licentiam præstant aliàs non daturi, & nu. 2.*

3 *Venditores columbarum sunt qui gradū vel gratiam spiritualem gratia humanæ contributionis exercent.*

4 *Docentes Parisij, & alijs in locis, an licitè collectas exigant a scholaribus.*

Socrates ut liberius philosopharetur abiecit magnum auri pondus.

5 *Præstans pro tempore obsequium, debet consequi beneficium.*

De Magistris. Rubrica.

DIXIMVS supra de spiritualib. qualiter prohibeantur concedi, vel recipi pecunia mediante. Nunc tractatur de his, quæ instar spiritualiū hñr, uidelicet de magistro, & licentia docendi. Et ideo ponitur hic rubrica. de magistris, & ne aliquid exigatur p licentia docendi. Est igitur sciendum, q̄ statutum fuit antiquitus, deinde ab Alexandro Papa in Lateranensi concil. innouatum, & postmodum ab Innocentio in concilio generali, q̄ singulæ ecclesiæ cathedrales singulos magistros liberaliū artium haberent, per eundem Innocentium est adiectum, ut non solū in qualibet cathedrali ecclesia, sed in aliis quarū sufficere poterunt facultates, constituat magister idoneus a præsato cū capitulo seu maiori & saniori parte capituli eligēdus, q̄ clericos ipsarum ecclesiarū gratis in grāmatica facultate & alios instruat iuxta posse. Sanè metropol. ecclesia theologū nihilominus habeat, qui sacerdotes & alios in sacra pagina doceat & in his præsertim informet, quæ ad curā animarum spectare noscuntur. Assignetur aūt cuilibet magistrorum a capitulo unius prębendę, q̄ uentus, & pro theologo a metropolitis tantundem. non quòd propter hoc efficiatur canonicus, sed tandui redditus ipsos percipiat, quandiu perstiterit in docendo, ut probatur hæc 38. dist. ca. de quibusdam inf. eo. c 1. & c. q̄a nonnulli.

1 Nunc autem quæritur de cancellario Parisien. & de archidiacono Bonon. & de magistro scholariū, qui vel ex priuilegio uel ex iure consuetudinario habent examinare doctores, & licentiam dare docēdi, nunqd simoniā cōmittūt, si obtētu pecuniæ licentiā præstāt, aliàs non daturi? Rñdeo non, neque enim vē ditur uel emitur spirituale vł spirituali annexum, sed committitur crimen concussionis, cum prætextu officij per impressionem exigitur, quod nō debet. ut C quod met. causa. l. si per impressionē. 23. q. 1. c. militare ff. de concussio. l. 1. & 2 & 1. q. 1. c. concussionis. vnde qui exegerit, dignitate officio ac beneficio ecclesiastico spolietur inf. eo. c. 1. & c. 5. in fi. Et licet ex parte dantis & exigētis uideatur turpitudo uersari, & sic potior sic conditio possidentis, & deterior repetentis, ut ff. de condit. ob turpē cau. l. 3. 14. q. 5. c. non sane. tñ in hoc casu promittenti succurritur, & soluēti ut remittat p̄missum, & solutū reddatur. ut inf. eod. tit. c prouideas. nō in fauorem promittentis uel soluentis, sed in odiū petentis. Vel posset dici, quòd nō uersatur turpitudo ex parte promittentis cum enim sit idoneus, qd requiritur. ut inf. c. 1. & impediatur uel non permittat facere quod à iure pmittatur, licet ei uexationē suā redimere, ut sup de simo. c.

2 dilectus. Sed † quæritur de magistris talibus, q̄bus de beneficijs est prouisum, an simoniam cōmittant exigendo a clericis ecclesiarū, a quibus percipiunt beneficia, & ab alijs clericis pauperibus? Rñdeo sic. Nam in templo uendentes sunt qui hoc, quod quibusdam iure competit, ad præmiū largiuntur, ut 1. q. 1. c. templo. Item † nō solū uenditores sunt

3 columbarum, & domū dei faciunt domum negociationis, qui sacros ordines largiendo pretium pecunię uel laudis uel honoris inquirunt; uerum hi quoque, qui gradum uel gratiam in eccle-

sia

sia spiritualem, quam dño largiente perceperunt, non simplici intentione sed cuiuslibet humanæ retributionis causa
4 exercerent, ut 1.q.3.c.non solum. †Quæritur aũt de magistris aliis ligentib. Parisijs, vel Bononie, vel Neapoli, vel aliis locis, an licite collectam exigant a scholaribus? Et uidetur prima facie, q̃ non, quia scientia donum Dei est. ut 16.q.1.c.reuertimini, circa fi. vnde uẽdi non debet. ut 1.q.3.c.non solum. Item proijcere debent pecuniam exemplo Socratis, qui magnum põdus auri abiecit, videns se non posse uirtutes & diuitias simul possidere, ut 12.q.2 Socrates. Item professores iuris, etsi honeste recipiẽt sponte oblata, inhoneste tñ exigunt, ut ff. de ua. & extra ordi cogni. l.1.§.est quidam. Itẽ doctores philosophantes, inter quos Iuris ciuilis numero professores ut ff. de iusti & iure. l.1 si pecuniam exegerint, contraria erit professioni eorũ exactio.
5 vt C. de mune. primo. l. profssio. †Sed contra, qui pro tempore præstat obsequium, debet cõsequi beneficiũ. vt 12.q.2.c.charitatem. Itẽ põt magistre vendere doctrinam, sicut & iurisconsultus consilium vt 14.q.5.c non sane. & 12.q.3.c. non licet. Gratis enim intelligitur docere, etsi collectam recipiat p̃ expensis; sicut eps gratis intelligitur consecrare uel uisitare, & tñ recipit procurationem, ut sup. de simo. c.cum sit sup. de p̃scr c.cum ex officio. sic & testis intelligitur gratis testificari, & tñ habet expensas. ut 4.q.4.c.uenturis. Scholares etiam quas minimas possunt, sed pro facultatib. & dignitate natalium mercedes præceptorib. suis constituãt, vt ff. de admini strato. tut. l.cum plures, §.cum tutor & eos munificentiis suis ditare debent, ut ff. de dona. l. Attilius Vtiliter quidem fiunt expensæ in mercedib magistrorũ, ut C. de neg. ge. l. si patrono. Sabinus a suis scholarib. sustentatus fuit. vt ff. de orig. iur. l.2. circa fi. Iudices expẽsas recipiũt, ut sup. de uita & ho. cle. c.cum ab oĩ. esculentũ & poculẽtũ, ut ff. de off præs. l. plebiscito ut ff. de off. procon. l. solent, §. ul. sacerdotes, q̃ erãt in templo, recipiebãt aliqua p̃ sumptu, ut 1.q.1.c.iudices. Circa hoc dico, q̃ si doctori sua non sufficiũt, licite & honeste potest à scholaribus exigere p̃ expensis. Si uero sufficiũt, nõ exiget, sed sponte oblata recipere põt, ut 10.q.3.c.priscis 12.q.1.c ecclesiasticarũ 18.dist.c.de eulogiis 1.q.1.ca. quicquid inuisibilis, &c placuit E. hoc intelligo in his qui apti sunt & idonei ad docendum; cæterum si qui tempus præueniãt, & ad cathedram nimis accelerent magistralem, intendentes magis discere, quã docere, suum negotium gerunt non alienum, ut ff. de nego. gest. l.si pupilli, § in talibus, & si sua sufficiunt, non est prouidendum ex debito in expensis imputaturus sibi qui suã infirmitatẽ uel imperitiã nõ aduertũt, ut ff. ad leg. Aqui. l. idẽ

SVMMARIVM.

1 *Iudæi qui & vnde dicantur.*
2 *Hebrei vnde dicantur.*
3 *Sarraceni quare sic appellantur.*
4 *Iudei et sarraceni auctoritatib. & rationibus ac bladimentis potius quam asperitatibus debent ad fidem de nouo suscipiendam prouocari, non compelli.*
5 *Christiani qualiter se debeant habere cũ iudæis vel sarracenis.*
6 *Intellectus c. ad mensam 11.q.3.*
7 *Christiani iudæos vacare nõ debent in necessitatibus nec medicinam ab eis recipere. nec cum eis in balneis balneare.*
8 *Iudæis non permittitur nouas synagogas erigere.*
9 *Iudæis non licet in die Veneris Sancta, Ostia vel fenestras tenere apertas.*
10 *Iudæi Christiana mãcipia hẽre nõ dẽnt.*
11 *Christianus nõ potest in testamẽto aliquid relinquere pagano.*
12 *Iudæi & saraceni debent in terris Christianorum uti habitu per quem a Christianis discernantur.*
13 *Christiani an pro mercede in seruitio iudeorum esse debeant.*
14 *Iudæi tenentur ad decimas prædiales.*
15 *Iudæi qualiter pro excessibus puniantur.*

Ecclesiæ

16 *Ecclesia an peccat permittendo iudæos ritus iudaicos obseruare.*

17 *Serui iudæorum qualiter liberentur. & redimantur.*

18 *Seruus iudeorum à Christiano redemptus an fiat seruus redimentis.*

19 *Christianus an paganum mancipiũ vel iudæum emere possit.*

20 *Iudæus vel paganus baptizatus an remaneat seruus.*

21 *Merces quæ prohibitæ sunt, quæ ad saracenos nullo tempore deferri possunt.*

De Iudæis & Sarracenis. Rubrica.

EGIMVS de his, qui spiritum sanctum per simoniam blasphemant. Nunc de his agamus, qui Deũ malè colendo inhonorã, vt sunt iudæi & sarraceni. Videamus qui dicãtur iudæi, & vnde. Qui sarraceni, & vnde. Et qualiter sint inuitãdi ad fidẽ. Qualiter sint a christianis tractãdi. Et qd iuris sit de seruis

1 eorum †Iudæi dicuntur qui Mosaicã legem ad literã tenent circumcidendo, & alia legalia faciendo. Dicti sunt iudæi a nomine dignioris tribus. s. a tribu Iudę. qui inter alias tribus bellicosior & in bellis primã aciẽ & regni priuilegiũ obtinuit. s. vt ex ea sola Rex crearetur.

2 sicut ex tribu Leui sacerdotes. † Hębrei vero dicuntur ab Hæber, cuius familia cultum tenuit vnus dei cæteris dolatria

3 fœdatis. † Sarraceeni dicuntur, qui nec nouum nec vetus recipiũ testm̃, qui nõ ab Agar ancilla Abrahæ de qua eorum fuit origo. Agarenos sẽ vocari uolunt, sed potius a sarra vxore eius & libera se sarracenos vocauerunt. Sunt inter sarracenos quidã, qui receperunt quin que libros Moysi, sed prophetas respuerunt. Et dicuntur Samaritani a Samaria ciuitate. Et ideo, quia prophetas respuerunt, dñr in euangelio, non con-

4 tuntur iudæi samaritanis Debent † autem tam iudæi, q̃ sarraceni auctoritatibus rationibus & blandimentis potius, q̃ asperitatibus ad fidem de nouo suscipiendam prouocari non compelli. ut 45. dist. c. qui sincera. & c. de iudęis. inf. eod. ti. c. sicut. Debet autem homo diligere proximum suum, sicut seipsum. vt quem putauerit hominem beneficientem consolatione uel informatione doctrinæ uel disciplinę cohertione adducat ad colendum Deum. ut 23 q. 4. c. ul. Si tñ aliquis conditionaliter coactus puta per minas, per rerum ablationẽ, uel aliam similem coactionem, baptismi recipere sacrm̃, & postmodum a fide recesserit, compelli debet redire ad fidem, & seruare, ne nomẽ domini blasphemetur, & fides quam suscepit uilis ac contemptibilis habeatur. ut 45. dist. c. de iudæis. & sup. de bap. & eius effe. c.

5 maiores. † Sic circa iudæos christiani se debent habere, non commedent cum eis, neq; habitabunt, neq; recipient eos ad conuiuia sua. ut 28. q. 1. ca. nullus. & c. omnes. Cum saracenis aut possumus manducare. ut 11 q 3 ſcap. ad mensam. Huiusmodi diuersitatis illa est rtio; quia iudæi per abusionem scripturam & contemptum ciborũ nostrorum magis fidem nostram impugnant. Alij tñ ut Lau. & Io. dicunt, & melius, q̃ sicut christianus cum iudæo non debet facere supradicta, ita nec cum sarraceno; quia & sarraceni hodie iudaizant unde eadem causa prohibitionis & idem

6 periculum est in utroq;. † Excipitur tñ casus, in quo possimus uti cibis appositis a paganis cum modestia & gratiarũ actione seruata temporum qualitate iuxta canonicas sanctiones, cum ad prę dicandum Christi fidẽ ad eos christiani accedant, ut inf. eo. tit. c. q̃ sit laudabile & sic intelligendum est. 11. q. 3. ca. ad mensam. dummodo quod apponitur, non sit idolis immolatum; quia tunc sanctius est mori fame, q̃ idolatico uescitur. 32. q. 2. c. sicut sanctius. quod quidam intellexerunt, cum quis ad uenerationẽ idoli uescitur, aliàs in summa necessitate famis cum horrore & execratione posset aliquis idolatico uesci ad uitæ tantummodo sustentationem,

necessitas

necessitas enim nõ habet legẽ, ut de con se. dist. 1. c. sicut. inf. de reg. iu. c. ꝙ nõ est licitũ. Nam necessitas est contraria uoluntati, ut ff. qđ met. causa. l. 1. & nullũ peccatum nisi uoluntariũ, vt 15. q. 1. ca: 7 1. & c. illa. † Item christiani nõ debent in suis necessitatib. vocare iudæos, nec ab eis accipiere medicinã, nec se cũ eis in eisdẽ balneis balneare. vt 28. q. 1. ca. nullus & c. omnes. Itẽ permitti non debent iudæi, ut inter Christianos publicis officijs præferantur, qm̃ sub tali prę textu Christianis nimiũ sunt infesti. vt inf. e. tit. c. cum sit. & 54. dist. c. nulla. 17. 8 q. 4 c. constituit. † Item non permittuntur nouas erigere synagogas, sed si ueteres corruerint uel ruinam minantur, possint eas reædificare, non aũt ut ens exaltẽt, aut ampliores uel præcioſiores faciant, ut inf. eo. tit. ca. iudęi. & c. consuluit. longe. n. aliud. est reficere, & aliud facere, ut ff. de itinere actuq; ptiua. l. 3. §. reficere. & ff. de nou. oper. nunci l. 1. §. si quis. Licet contrarium arg. sit ff. de 9 mor. inferen. l. 1. §. ædificare. † Item nõ permittitur iudæo ostia uel feneſtras apertas habere in die paraſceues, ut sup. eo. c. quia. eo qđ nõnulli ex ipsis iudæis Christianis afflictis solent illudere illo die, ut inf. e. ti. c. in nõnullis. § in diebus. Sic & alias abhominationes & abusus facere prohibentur, ut inf. e. ti. c. & si iu. 10 dæos. Item † non permittitur iudęis uel sarracenis Christiana mãcipia in domibus suis habere. ut inf. eo. ca. iudęi. Item 11 † nullus Christianus aliquid in testamento pagano relinquit, alioquin etiã post mortẽ iudicabit̃ anathema, vt inf. 12 de hęr. c. si quis episcopus. Item † compellendi sunt, ut in omni Christianorũ prouincia & in omni tempore qualitate habitus publicè à pſonis alijs distinguantur. ut inf. e. tit. c. in nonnullis. Item 13 † Christiani iudæorũ seruitio se ꝑ mercede aliqua nõ exponant. ut inf. e. ca. ad hæc & c. ab omnibus, qđ verũ est in domib. iudęorũ, sed in agris pñt ut inf. eo. 14 tit. c. multorum. † Itẽ iudæi cogẽdi sunt soluere decimas prædiales, vt sup. de de ci. c. de terris. Christiani autem iudæos grauare non debent, ut inf. e. tit. c. sicut. nisi forte circa pensionũ exactiones, ut per hoc cõpellatur ad rectitudinẽ festi- 15 nare. ut 23. q. 6. c. iam uero. † si iudęi ex ceſſerint in prædictis uel alijs veniẽdo cõtra canonicas sanctiones, puniuntur qñq; in personis, ut inf. e. ti. ca nõnullis. de rap. c. in archiepiscopatu. & 18. dist. c. sępe. qñq; pecunialiter. vt inf. e. c cum fit in fi. & in prædicta decre. in archiepiscopatu. Qñq; per pœnam spiritualẽ, s. per pœnã excõicationis indirectẽ. quia Christianis inhibetur sub pœna excõicationis, ne cũ eis aliquod commerciũ audeãt exercere. ut inf. e. c. & si iudæos, in fi. sup. de deci. c. in terris. inf. de usu. c. cũ tu. Sed opponitur, quid ad ecclesiã de his qui foris sunt? ut 2. q. 1. c. multi. 45. di. c. qui sincera. Rñdeo nihil attinet ecclesiæ iudicare de his. s. eis religionis regulas imponendo, uel eos spiritualiter puniendo, nisi indirecte, sicut superius dictũ est. sed pertinet ad ecclesiã alias eos punire de excessibus supradictis. 16 † Item non admittit eos ad actus legitimos, ut 2. qõ. 7. ca. alieni. Sed nonne ecclesia peccat, dum finit iudæos ritus iudaicos obseruare. ut inf. e. ti. c. sicut. Ad quod rñdeo, ecclesia non approbat, sed permittit; quod aũt permittimus, nolentes permittimus, quia malas hominum uoluntates ad plenum prohibere nõ possumus ut 31. q. 1. c. hac aucto. præterea si hoc ecclesia nõ tolleraret, uideretur eos ad fidem cogere, qđ fieri non debet, ut superius dixi in §. debet autẽ. Nunc de seruis iudæorũ uideamus. Ad 17 quod notandum est. † ꝙ seruus iudæi, aut est uernaculus, i. de propria ancilla natus, aut empticius. Si uernacul⁹, si sit uel uelit fieri Christianus, statim emꝑitur in libertatem, nullo ꝑcio dato. ut C. đ epiſco. & cle. l. deo nobis. §. his itaq; & ar. 54. di. cap. fraternitatẽ. Si uero empticius, subdiſtingue, ꝙa aut erat Xp̃ianus, quãdo fuit emptus, aut paganus. Si Christianus indiſtinctè in libertatẽ eꝛi pitur nullo pretio, quia Christiani cõ-

mercium

mercium est iudæo penitus interdictũ, vt 54.di.c.mancipia, similiter serui hæreticorũ impune pñt & dominos relinquere, & ad ecclesias confugere, vt C.de hære.& ma.l.manicheos. Si aũt sit emptus dum erat paganus, aut causa seruitii, aut causa commercii. In primo casu si vult effici Christianus, liber efficitur sine pretio, ut 54.di.c.fraternitatem. In secũdo uero casu, si inf. tres menses nõ exposuit eum venalem, postea si uult fieri Christianus liberatur sine pretio, quia p̃sumitur ꝙ ad seruiendum emerit. Si aũt exposuit eũ uenalem, infra tres menses, & iste uult fieri Christianus, inf. illud spacium, uel ẽt post, dũ tñ non steterit per dominum quo minus vẽdiderit eũ, inf. illud tempus liberatur reddito pretio. 12. solidorũ, ut 54.c.fraternitatatẽ, & ĩf. eo.tit.c.1.& 2.& c.ult. Sed quæritur, cum ius monetæ erunt solidi illi? Rñdeo dicunt quidam ꝙ erunt aurei, vt ff.de mino.l.si mulier. Insti.de pe.te.liti. in fi. C. de spor. l. omnibus. C. de falsa mo. l. si quis nũmos, vnde in simili casu lex una dicit. 20. soli. dandos, ne libertas præstita reuocetur, ut ff. de ma.test. l.cum ex falsis. Alia dicit. 20. aureos, ut ff.de inof. testa l.Papinianus, §.ultimo. Dabuntur autem. 20. solidi à quocũque Christiano
18 emptore, ut 54.di.c.fraternitatem. † Sed nunquid redemptus fiet seruus redimentis? Non, sed restituet ei pretium, & erit liber. ut arg. Insti.de noxa.actio.§. dominus. Vel si non potest illud dare, seruiat suo redemptori aliquo tempore, ut C. de capti. & postli. reuersus, l. ult. 36. q. 1.c.de raptoribus. Vel quærat hostiatim pretium suæ redemptionis, vt ff.de ma. l.4. Sed hæc uera sunt nisi pretium datum fuerit causa pietatis animo non repetendi; quia tunc nec pro prẽtio seruitur, nec pretium reddetur. Quia quod pietate datur, prohibet ius ne repetatur. Sed quid si plures emptores vel redemptores simul ad redimendum concurrant? Respondeo, episcopus loci eligat magis idoneum. arg. ad hoc, ff.de accu. l.si plures, & ff.de popul. ac. l.si plures, vel si sint pares, gratificetur episcopus cui uelit. arg. sup. de iure. pa.c.cum ãt aduocatus, & ff. de religio. & sumpt. fu. l.
19 sunt plures. † Nunquid Christianus potest paganum mancipiũ vel iudæũ emere? Rñdeo sic, ut inf.e tit.c.fraternitatem & c.si iudæos. 23.q.8.c.dispar. sed iudæũ secum in familia non habebit, ut 18.q. 1.c.sæpe & c.nullus. Sed si voluerit effici Christianus, sibi prohibere nõ potest, nec debet; quia ubi spititus, ibi libertas, vt 19.q.2.c duæ, sup.de renunc.c.nisi cũ
20 pridem, §.sed dices. † Sed nunquid iudæus, vel paganus baptizatus remanebit seruus? Rñdeo sic. Nam seruitus introducta est de iure diuino, vt 36. dist. c.sexto. Confirmata de iure gẽtiũ, ut prima dist.c.ius gentium, & de iu.canonico approbata, ut 12.q.2.c.illo, c.si quos. c. de seruis, vsq; ad ca.ecclesiarum seruos, eo saluo, ꝙ in quibusdam casibns seruitus est per ecclesiam introducta, ut 32. dist.c.eos, & 81.dist.c.quidã. 15.q. vlt. c. cum mulie. inf.e.c.iudæi.& c.ad liberã-
21 dam. † In summa sciendum est, ꝙ quædam merces prohibitæ sunt, quæ ad sarracenos nullo tẽpore deferri possint, vt arma, ferrum, & lignamina, vt inf.eo.c. ita quorundam, inf.eo.ti.ca. ad liberandũ. Nam & secundũ leges hæc ad hostes transferri non debent, ut C. quæ res exporta. non de.l.2.C.de comer.& merca. l.mercatores, ff.de publ.& vect.l.cotem, sed aliæ merces non sunt prohibitæ tẽpore treugæ, vt inf.e.ca.significauit. Qui aũt eis triremes siue galeas vendunt uel naues, aut in piraticis sarracenorum nauis curã gubernationis exercent, uel machinis quibuscunque aliis aliquod eius impendunt consilium, vel auxiliũ in dispendium terræ sanctæ, qualiter puniatur, legitur. inf.eo. tit.c. ad liberandum.

SVMMARIVM.

1 *Hæreticus quis dicitur.*
2 *Hæreticus quibus modis puniatur.*
Intellectus ad c.cum ab homine.de iud.ĩc. ad falsariorũ, de cri.falsi & c.noĩus, de verbo.

verbo significa.
3 Ecclesia contra suos rebelles brachium secu-
lare inuocat.
4 Catholici an possint propria authoritate
hæreticos spoliare.
5 Hæreticos exterminantes priuilegium ha
ber quod euntibus in terræ sanctæ subsi
dium est concessum.
6 Hæreticis ad fidem conuersis an eis ablata
restituantur.
7 Hæreticorum filij orthodoxi an iure hære
ditario bona paterna capiant.
8 Æquitas iuri scripto & stricto est præfe
renda.
9 Filius pro parte puniri non debet.
10 Ecclesia punit temporaliter filios pro de-
licto patris.
11 Vasalli hæreticorum ipso iure à fidelita-
te sunt liberati.
12 Principes seculi & domini tẽporales non
solum propter suam hæresim, sed propter
hæresim aliorum, quos negligunt ex-
terminare, qualiter puniantur.
13 Ludouicus rex Frãcorũ prædecessor Pipi
ni patris Caroli quare fuerit depositus.
14 Recipiẽdi an sint, ab hæresi redire uolẽtes.
15 Pœna prælatorum negligentium punire
hæreticos.
16 Dispensari an ualeat cum reuersis ab hæ-
resi ad fidẽ catholicã, vt promoueri possint.

De Hæreticis. Rubrica.

IN superiori rubrica dictum est de iu-
dæis, & sarracenis, qui per infidelita
tem Deum inhonorant. Nunc dicẽdum
est de hæreticis, qui deuiantes a uia fi-
dei in Deum multipliciter peccant. Vi-
deamus igitur quot modis dicatur hæ-
reticus. Qua pœna feriatur. Qualiter
ab hæresi rediens recipiatur. Hæreticus
1 dicitur sex modis. † Hæreticus dicitur,
qui falsam de fide opinionem uel gignit
vt hæresiarcha, sicut Arrius, Sabellius,
& Maced. uel sequitur, vel qui hæresia-
cham imitatur, sicut & Arriani, Sabel-
liani, & Macedoniani, ut probantur hæc
24. q. 3. c. hæreticus, & c. quid, §. Sabellia
ni, & §. Arriani, §. Macedoniani. Secun-
do modo potest hæreticus appellari qui
cunque aliter scripturam intelligit, quã
sensus spiritus sancti flagitat, a quo scri-
pta est, licet ab ecclesia non recesserit, ut
24. q. 3. c. hæresis. Tertio modo dicitur
hæreticus, qui a sacramentis ecclesiæ &
communione fidelium est diuisus, ut 4.
q. 1. c. quod autem. Quarto modo dicitur
hæreticus, sacramẽtorum peruersor, ut
simoniacus qui emit & uẽdit sacramenta
ecclesiastica, ut 1. q. ul. c. patet. Quin-
to mõ dicitur hæreticus, dubius in fide.
vt inf. e. c. 1. Nam firmiter debemus cre-
dere, ut sup. de summa Tri. & fi. ca. c. firmiter. 23. dist. c. qñ episcopus; 24. q. 1. c.
aperte, unde leui argumento a fide de-
uians hæreticus censetur, ut C. eo. ti. l. 2.
Sexto mõ dicitur hæreticus, qui Roma-
næ ecclesiæ priuilegium ab ipso summo
ecclesiarum capite traditũ auferre cona
tur, ut 22. dist. ca. 1. Est autem fides de re
non uisa, ut de pœ. di. 4. ca. in domo, de
con. dist. 4. c. uenit. Et est sciendũ, q̃ om-
nes hæreses sunt hodie damnatæ, ut inf.
2 eo. tit. c. ad abolẽdam. Punitur hæreticus
secundum iura canonica quattuor mo-
dis, excommunicatione, depositione, re
rum omnium ablatione, & militari per
secutione. Excommunicatione, quia om
nis hæreticus siue magnus, siue paruus,
siue manifestus, siue occultus, excõicatus
est ipso iure maiori excõmunicatione,
ut inf. eo. titu. cã. ad abolendam, non ob-
stante distinctione legali, quæ inter ma-
iores & minores hæreticos uidetur di-
stinguere, C. eo. l. qñ. Item depositione,
quia siue sit clericus, siue laicus, Papa,
vel Imperator, uel quilibet infetior, de-
poni debet ab omni dignitate, ut 40. d c.
si Papa. 24. q. 1. c. qui cõtra pacem, infra
c. ti. c. ad abolẽdã, §. 1. & 2. Clerici prius
ab ordinib. degradati secularis relinquã
tur arbitrio præsis animaduersione de-
bita puniendi, & sic ecclesia tradit cleri-
cũ depositũ curiæ seculari, s. relinquen-
do ipsum, ut inf. c. ad abolendam, §. 1. &
sic intellige, sup. de iudi. cũ ab homine.
inf. de crimine fal. c. ad falsariorum, inf.
de uerb. signifi. c. nouimus, non autem

debet

debet ecclesia tradere depositũ, sicut quidam male intelligẽtes dicũt, ꝙ ecclesia manualiter & corporaliter tradere debet depositũ: iuduci seculari ecclesia. n. pro damnandis corporaliter supplicat, vt 23. q 5. ca. reos, C. de epi. audi. l. adiector. Quomodo ergo traderet puniendos, quos supplicando debet à pœna exi-
3 mere? † aliquando enim ecclesia inuocat brachium seculare contra suos rebelles, ut 11. q 3. c. si quis sacerdotum, & c. petimus inf. eo. c. excommunicamus. Qui uerò inuenti fuerunt de hæresi sola suspitione notabiles, nisi ad arbitrium episcopi se purgauerunt, simili sentẽtiæ subiacebunt, ut inf. eod. tit. c ad abolendã, § laicus inf. de sent. excom. c ut famę in fi. militari persecutione; quia si aliter fieri non põt, manu armata & militari sunt ab eis omnia bona, quæ iniuste occupata detinet, auferenda, quia sicut ꝓbat Isidorus & alii sancti, & præcipue Augu. Nulla iure possunt hæretici possidere. iure naturali non, quia secundum illud omnia sunt communia, ut 1. di. c. 8
ius naturale, nec iure diuino, unde ipse dñs. Auferetur a uobis regnũ & dabitur genti facienti fructus eius. Itẽ, labores impiorũ iusti edent. Itẽ, omnia sunt iustorũ, ut 8. dist. c. quo iure 23. q. 7. ca. 1. & 3. & sup. ne cleri. vel monac. c. relatũ. Sed
4 † nunquid catholici possunt hæreticos propria auctoritate spoliare? Videtur ꝙ sic ecclesia enim generalem auctoritatẽ
5 eis præstitit, ut eos exterminent, † concedit etiam idem priuilegium eos exterminantibus, quòd euntibus in terræ 9
sanctæ subsidiũ est concessum, ut 23. q. 5. c. si nos inf. e. ti. c. excommunicamus, §. catholici uero 23. q. 5. c. si audieris, & qõ 8. c. legi & occidit fines. Veruntamen satis uidetur tutũ, ut semper fiat speciali edicto principis vel ecclesiæ, ne alias ex cupiditate uel ultione potius, quam ex iustitia uel obedientia pugnare uideãtur, ut 23. q. 1. c. quid culpatur, & q. 2. c.
6 1. & 2. qõ. 3. c. sex differentiæ. † Sed quid si cõuertunt ad fidẽ, nũqd eis ablata restituentur? Rñdeo non, nisi de gratia, ut
7 inf. e. tit. c. vergentis, † Sed quid si hæretici habeant filios orthodoxos, nunquid iure hæreditario capient bona paterna? Videtur ꝙ non, ut inf. eod. c. uergentis, sed contradicunt leges C. eod. titu. l. manicheos, & l. cognouimus, & auth. ibi signata. Item de Nestorianis, ubi dicitur quòd bona hæreticorum deuoluũtur ad filios orthodoxos, si hæretici habeant filios orthodoxos, alioq; ad agnatos uel cognatos orthodoxos deuolpuntur. circa hoc dixerunt Lau. & Io. quòd decre. illa uergentis, corrigit leges illas, & ius illud antiquum trahitur ad hoc nouum. argu. ff. legi. & consti. l. non est nouum sup. de cog. spi. c. 1. Puto autẽ verius cum Tã ꝙ decr. prævalet legibus in terris, quæ sunt Romanæ ecclesiæ tẽporali iurisdictione subiectæ, sicut principio decr. innuitur manif. istẽ leges uero prævalent decre. in terris quæ non sunt temporaliter ecclesię subiectę, cum maiori æquitate nitantur quàm decre. imo decretalis rigorem continet, leges
8 aũt æquitatem. † Aequitas præferenda est iuri scripto & stricto, ut C. de iudi. l. placuit 100. dist. c. eos. ff. de pœ. l. plures, & uere decretalis seueritatem continet; leges. n. quæ puniunt filios eorũ, qui cõmittunt crimen læsæ maiestatis, nam timuerunt ne filii essent imitatores paternæ iniquitatis, ut 1. q. 1. c. quisquis cum militibus. Sed si ecclesia uideat ꝑ certa indicia fidẽ & deuotionẽ filiorũ hæreticorum, qũo puniet eos, cum pœna suos auctores debeat tenere? ut sup. de his q̃
9 fi. a ma. par. ca. c. quæsiuit. † cum filius non debeat puniri pro patre? vt C. ne filius pro patre, cum ecclesia oẽs debeat iuuare, oẽs amare? vt 8. q. 1. ca. clemens, nulli uolenti uenire claudere gremiũ, vt C. de sa. san. eccle. l. ultimo. Credo ꝙ Inno. in pœna filiorum considerauit parentes, an parentes intelliguntur puniri pœnis filiorum, ut ff. quod met causa
10 l. isti quidem. † & frequenter ecclesia punit temporaliter filiũ pro delicto patris, vt 15. q. vlti. c. cũ multæ. 1. q. 4. c. ecclesia, §. itẽ pctõ. 1. q. 1. c. cito, & iupra de si.

de fi. presbyter. per totum. infra de pœnis. c. in quibusdam. Aliàs aũt generaliter bona damnatorum deuoluuntur ad hæredes. ut C. de bo. damna. auth. bona.

11 † Vasalli absoluuntur ipso iure a fidelitate & omni pacto quacunque firmitate uallato, quo hæreticis tenebant astricti. ut infra e. c. ult. imo ẽt uasalli dominorum temporaliũ, qui requisiti & moniti terram suã purgare neglexerint ab hæretica infidelitate, post eorũ excõicationem & contemptum denunciandi sunt absoluti. ut infra eo. c. excõicamus.

12 uersi. si uero dominus talis † Vnde diligenter attendens q̃ principes seculi & dñi tales non solum pp̃ suam hæresim, sed pp̃ hæresim aliorum, quos dum p̃nt exterminare, neglexerint, sunt excõicandi ab ecclesia, & expellendi à terris, & terræ ipsorum exponi p̃nt catholicis occupandæ. Et idem est si princeps contra regnum & iustitiam faciendam negligens inuentus fuerit insufficiens & ineptus. ut 17. q. 4. c. si quis deinceps. 11. q. 1. c. nullus, il primo 32. q. 5 c. præ-

13 ceptum. † Vnde & Zacharias Papa deposuit Ludouicum Regem Francorum prædecessorem Pipini patris Caroli. ut 25. q. 6. c. alius. quilibet. n. nullo excepto contrahit forum ecclesiæ ex peccato. ut sup. de iudi. c. nouit. hoc aũt indubitatum est, q̃ deus proponitur omnib. ptãtibus. ut 8. di. c. quæ contra mores. in fi. ergo & eius vicarius, qui uices eius gerit in terris. ut sup. ut ec. bene sine dist. conse. c. ut nostrum. sup. de transla. epis. c. inter corporales. Vnde dñs ad Hyeremiam. ecce constituite super gentes & regna. ut 36. dist. c. qui ecclesiasticis. §. ecce. Et hæc maximè locũ habent, cum princeps de cuius pœna quæritur, aliũ secularem superiorem non habet. De pœna credentium, receptatorum, defensorum, & fautorum hæreticorum, te neas qd̃ dicitur. infra e. c. excõicamus.

14 §. præterea. Qui verò † ab hæresi redire volunt recipiantur ſm formam quæ habetur infra eo. tit. c. ad abolendam. §. 1. & c. excõicamus. §. si quis aũt de prædictis, de conse. di. 2 c. ego Belengarius.

15 † De pœna vero prelatorum circa hoc negligentium legitur infra eo. c. excõi-

16 camus in fi. † Sed quæritur. an cum reuersis ab hæresi ad fidem catholicã valeat dispensari, ut promoueri possint, & per quos dispensetur. Est sciendum, q̃ tales de iure cõi suscipiendi sunt ad laicam cõmunionem. ut 1 q. 7. c. 1. adhibetur autem circa eos quadrupliciter dispensatio, semiplena, plena, plenior, plenissima. semiplena ut recipiantur in ordinibus iam receptis sublata eis omni spe promotionis, ut 1. q. 1. c. si quis hæreticæ. Plena ut possint sacerdotes fieri, & non ultra ut 1. q. 7. c. conuenientibus. Plenior, ut possint esse epi, & non primates, ut 12. q. 2. c. nos consuetudinem. Plenissima, ut ad oẽs dignitates & ordines ualeant promoueri, ut 23 q. 4. c. ipsa pietas. Et similem distinctionẽ. no. sup. de simo. §. & nota quod plus. Cætera quæ ad fidẽ catholicam pertinent, no. sup. de sum. trin. & fide cathol.

SVMMARIVM.

1 *Schisma quid sit.*
2 *Schisma in quo ab hæresi differat.*
3 *Schismatici à quo puniantur.*
4 *Alienationes rerum ecclesiasticarum factæ per prælatos schismaticos nõ valẽt.*
5 *Schismaticus volens redire ad vnitatem ecclesiæ quid peragere debeat.*

De Schismaticis. Rub.

DICTVM est supra de hæreticis, sed quia schisma inducit hæresim, quia omne schisma intendit sibi constituere ecclesiam, & uniuersalẽ ecclesiã impugnare, quæ una est, ut 33. q. 1. c. loquitur. unde schismatici volentes ecclesiã Dei scĩdere, peccãt in fide, quo ad articulum illum. & vnã sanctã ecclesiam catholicam. & ideo subsequenter ponitur hic rubrica de schismaticis. Videamus igitur, q̃d sit schisma. Vnde dica-

dicatur, in quo ab hæresi differat. Qua pœna schismatici feriantur. Deinde uideamus de alienationib. & ordina schis
1 maticorum. † Schisma est illicita discessio eorum, inter quos vnitas esse debet. Vel schisma est illicitus ab unitate uel vniuersitate discessus. Dicitur aũt schisma a scissura; quia per schisma fit ab vnitate uel uniuersitate scissura, ut 24.
2 q.1.ca.schisma. † Differt schisma ab hæresi. quia hæresis in principio sui habet peruersum dogma, qđ non habet schisma, sed in fine contingit aliquam hæresim, ut rectè uideatur ab ecclesia recessisse, ut dicit Hieronymus. 24.q.3.ca.inter hæresim & schisma. Vel est talis dĩa inter hæresim & schisma, qualis est inter genus & spẽm; qa omnis hæreticus est schismaticus, sed nõ conuertitur nisi si schisma durauerit. nam tunc in hære-
3 sim incidit, sicut dictum est. † Puniunt schismatici à Deo & ab homine. vnde ut scienter homines q̃ graue & q̃ detestabile crimẽ est schisma, ostendit in Chore Dathan & Abiron, quos terra uiuos absorbuit. Apparte & alio exemplo. Nã cum decem tribus scissæ fuissent a tribu Iudæ & Beniamin, & relicto rege suo alterum sibi foris constituissent, & rãdem iret ad eos Ieroboã, ut peccata sua exprobaret, & ut vltionem futuram prædiceret, panẽ apud illos ædere & aquam bibere veritus est. quod cùm non custodisset, statim diuina censura percussus est, & inde regrediens impetu & morsu leonis necatus est in itinere, ut 7.q.1.ca. denique. Vnde indubitatum est sceleratius esse delictũ, quod grauius uindicatum est, ut 24.q.1.c.non asseramus. Nec obſ. qđ alibi dicitur, hæresim maius esse inter cætera crimina, eo quod primum locum tenet in pœnis, ut 32.q.7.c. quod in omnibus. Nam hoc locum habet, cũ nouum est schisma cæteris̃ si fuerit radicatum & firmatum, tunc idem est crimen, & pœna æqualis, ut superius dictũ est. Quid autem iuris sit de ordinatis a prælatus schismaticis. Non repeto hic, quia materiã illã plenè no. sup. de tẽpo.
4 or. § ordines conferri possunt. † Itẽ alie nationes rerum ecclesiasticarum factæ per prælatos schismaticos non ualent, ut inf.c.c.1.siue,n schismaticis, & intrusis habeantur, non ualent alienationes. 12.q.2.cap.alienationes. Siue pro nullis habeãtur ecclesiæ sub talibus prælatis, vacare intelligantur, ut sup.de prescrip. c.1.& sup.de trãsla.prę.c.inter corporalia. similiter alienationes talium nullæ
5 sunt, ut 13.q.2.cap. si qua de rebus. † In summa sciendũ est, q̃ si schismaticus volens redire ad unitatẽ ecclesiæ ad mãdatũ ipsius satisfacere debet & recipi cum impositione manus, vt accipiat spũm q̃ extra ecclesiã nõ est, nec eẽ põt, ut 24.q.1.c.didicimus c.pudenda. & c.schisma. Item quid si quis reconciliatus dicat secum circa ordinem misericorditer dispensarum? Probare habet, & ab eo qui potest dispensare, ut inf.eo. cap.ult.

SVMMARIVM.

1 *Apostasia quid sit, & vnde dicatur.*
2 *Apostasia quotuplex sit, & qualiter committatur.*
3 *Apostatis quæ pœna imponatur.*
4 *Caracter an recipiatur per reiterationẽ baptismi.*
5 *Clericus qui primam tõsuram dimisit, an ad eam deferendam possit compelli.*
6 *Clericus uxoratus, uel ad militiam cõuersus. an compelli possit ad defferendam tõsuram.*
7 *Clericus uxoratus retinet priuilegiũ canonis. 17.q.4.*
8 *Episcopus an possit dispensare cũ clerico uxorato ad clericatum redeunte.*
9 *Monachus i fuga cõstitutus cui acquirat.*
10 *Monachus fugitiuus si secundum ingrediatur monasteriũ, quæsita vacationis tempore cui acquirat.*
11 *Monachum fugitiuum quando monasterium teneatur recipere.*
12 *Monachus fugitiuus in monasterio dedu-ctus habitum abiectum reassumere volens qualiter puniatur.*
13 *Monachus uel monacha licet pluries delinquat, eius abbas compellitur ipsum recipere.*

De Apostatis. Rub.

EGIMVS de hæreticis & schismaticis, sed quia uterque eadunt in apostasiam. Ideo subiicitur hic rubrica de apostatis. Est igitur sciendum, quid sit apostasia. Quæ sint eius species. Qua pœna apostatæ feriantur. Et qualiter reuertentes recipiantur.

1 Apostasia est † temerarius recessus a statu fidei, obedientiæ, uel religionis. Et dicitur apostasia, quasi post statio. i. retro statio, uel retrogradatio, ut 26.q.7. c.non obseruetis. † Est aũt triplex apostasia, perfidiæ, inobedientiæ, & irregularitatis. Perfidiæ, qua quis recedit a fide. ut Iulianus apostata. de hoc habetur. 2.q.7.c.non põt. Inobedientiæ, quà quis transgreditur spontanea uoluntate præceptũ. Adã & Aeua. & qui sacris canonibus obedire contemnunt. de hac habetur. 3.q.4.c.alieni. sup. de maiori & obe. c.si quis. Irregularitatis, qua quis a statu religionis assumptæ recedit, ut cũ apostatatur clericus, monachus, religiosus aliquis, uel conuersus, & de hac habetur. 50.dist.c.ult. 44.dist. c.quantũ libet 16.q.1.c.legi. *hæc fit multis modis abiiciendo tonsuram* uel coronã, ut 20.q.3.c.eo. inf.eo.c.1. Conuertendo se ad negocia secularia, sup.de ui.& honest. cler.c.ex literis. infra de sent. excom.c. in audientia. & c. perpendimus. Vxorẽ ducendo, ut sup.de cle.coniuga.c.ex parte. Habitũ religionis abiiciendo, ut 20. q.3.c.1.& 2.27.q.1.c.omnes. & inf.eod. tit.fere per totũ. Imponitur † pœna apostatis ſm diuersitatem apostasiarum, nã apostata a fide hæreticus est, & sicut hæreticus punietur. De pœna hæreticorũ dic.ut sup.de hære. §.puniũtur. Pro apostasia inobedientiæ excõicatur quis, & efficitur infamis. ut 3.q.3. c.si quis a suo & 11.q.4.c.si aũt uobis. sup.de maior.& obe.c.si quis uenerit. c. cum in ecclesiis. Pro apostasia a religione efficitur quis infamis. vt 2.q.7. c.alieni. 3.q.4.ca.beatus. Interim ad ordinem uel dignitatẽ promoueri non debet, ut 16.q.1.c.legi. & 50.di. c.ul.& si sacrũ ordinem in apostasia receperit, & si suo fuerit reconciliatus abbati, & pœnitentiã receperit, tñ absq; dispensatione summi pontificis ministrare non poterit *in ordine* sic susceptо, ut inf.e.c.ul. Et est iste *unus* casus, in quo prohibetur *episcopus dispẽsare cum reuersis reconciliatis*. *Alius*, cùm quis iterata vnctione fuerit *maculatus*, ut 1.q.vlt.c. saluberrimũ in fi. *Tertius*, cùm quis scienter iterato recipit sacrum baptisma. vt de eon.di.4.ca.quibis.& ca.eos. Quartus cum ad subuertionem fidei ordinem ab hæretico recipit, maxime cũ præsens habetur episcopus orthodoxus. vt 1.q.vlt.ca. conuenientibus. in fi. † Sequitur in rubrica, & reiterantibus baptisma. circa quod quæritur. an in reiteratione baptismi character recipiatur. Ad hoc dicunt quidã, ꝙ sic.& idem dicunt in reiteratione ordinis. alias qualiter per reiterationem fieret iniuria sacramẽto, ut inf.e.tit.c.ex literarum. 1.q.1.c quod quidam. de cond st.3.c. ostenditur. Item qualiter actus qui non habet effectum, *induceret irregularitatem indispensabilem*, nõ uidetur. *quia alibi quod de iure non fortitur effectum*, non inducit impedimentum. ut sup. de dspon.impub.c.literas & c.accessit. Puto uerius, ꝙ character non iterum cõfertur. vt 68.distin.ca. presbyteri. §. quod ergo consecratus. licet casualiter quod de iure non fortitur effectum, inducat impedimentũ, vt sup. de biga.c.nuper.& c.ulti. sup.de sponsa.ca audientiam. Quod aũt dicitur iniuriam fieri sacramento per iterationem, verum est quo ad intentionem iterantiũ, non quo ad veritatem. † Circa apostatantes a clericatu, quæritur an *is qui primam tantum tonsuram accepit & dimisit*, ad eam deferendam possit cõpelli? Rñdeo sic. Nam per primam tonsuram iuxta formam ecclesiæ datam clericalis ordo confertur, vt sup. de æta.& quali.c. cũ contingat. tonsuratus igitur in clericum & sic ordinatus, clericus est vt 21.dist.c.cleros & 54.dist.ca.ex antiquis.

quis. vnde compellendus est ab habitū deferendum, ut sup. de vi. & ho. cle. ca. si
6 quis ex clericis 20. q. 3. c. eos. † Sed q̄d si ducat vxorem; dicunt quidam q̄ si vxorem ducat corruptam vel secundam, tunc q̄a irreuocabiliter a clericatu recessit. vt 32. di. c. seriatim. omne priuilegium amisit, ut 54. di. ca. quisquis. & idē dicunt si ad militiā se conuertit, quasi ad uitam contrariā clericatui, & in militia sæua exercuit; tunc non cōpellitur portare tonsuram. Cæterū si clericus dimisso habitu clericali simpliciter viuit, & vxorem virginē ducit, cōpelli debet, vt dicit Hug. & idem dicit frater Ra. in summa sua. præterquā in trib. casibus. Vnus est, sicut ipse dicit, cū clercus nullo mō uult retinere priuilegiū clericale. Alius, si non pōt clericalē ferre tonsuram sine scādalo vxoris. Tertius, cum iusta causa timoris exigit tonsuram uel habitum trasformari. ut sup. quod me. cau. ca prælatū. Quod mihi non placet. Sed dico generaliter, clericū vxoratum non teneri nec cōpelli deferre habitum clericalem; cum. n. vxoratum oporteat secularibus negocijs se immiscere, tonsura ipsius secularia exercentis videretur profecto in clericalis ministerij vituperiū redundare, vt sup. de cle. cōiug. c. Ioannes in fi. Quod uerū est, nisi beneficiū habeat. vt ibi dicit. si tñ sua sponte tonsuram vxoratus deferat, retinet priuilegium clericale. Nec ob. quod in eadem decre. dicitur, q̄ igitur idē tonsuratus priuilegio nō pōt clericali gaudere. Sed illud verū est, quod ad quæd̄, de quibus loquitur illa decre. inf. e. ti. ca. ex
7 parte. † retinet aūt priuilegiū illius canonis. 17. q. 4. c. si quis suadente. Nā illud priuilegium indultum est non tā in fauorem clericorum, q̄ in odiū laicorū
8 vt inf. de sen. ex. c. contingit. † Sed quid si clericus in sacris ordinibus constitutus vxorem ducat de facto, demum ad clericatum redeat, nunquid pōt cum eo episcopus dispensare? Rñdeo sic. ut de cle. coniu. c. sane. quamuis in contrariū moueat. quia clericus assumendo sacrū ordinem uotum continentiæ solenniza re videtur. vt 32. distin. c. seriatim. vnde postea contrahendo maius peccatū cōmittit violando votum sollenne, q̄ sit adulterium vt 27. q. 1. ca. meliore. Sed episcopus nō pōt dispensare. sup. adulteriū, vt sup. de iudi. ca. at si clerici. Verius
9 est, quod primō dixi. † Quid de monacho fugitiuo, cui acquirit in fuga constitutus? Rñdeo, suo monasterio, sicut & seruus ut 18. q. 2. c. abbates. ff. de ac-
10 qui. pos. l. 1. §. per seruum. † Sed quid si monachus fm ingrediatur monasteriū de licentia abbatis sui, uel iuris auctoritate quæsita vacationis tempore, cui monasterio cedent primo, vel secūdo? Rñdeo secundo, vt 16. q. 6. cap de lapsis in Auth. de san. epi. §. si monachus coll. 9. 18. q. 1. ca. vno. Sed quid si sine licentia abbatis & absque iuris auctoritate monachus vagabundus fm monasterium intrauit, bona quæsita vagationis tempore cui cedent? Rñdeo, si monasterium primum uidit vagabundum, & neglexerit, bona cedent monasterio secundo; sicut & seruus pro derelicto habitus priori domino non acquirit, ut C. de lati. lib. tol. l. vna §. sed scimus. sed acquirit apprehendenti eum, ut ff. de stip. seruo. l. q̄ seruus. Cæterum si primum monasterium non neglexit vagabundum, sed repetit, & reuocauit errantem, tunc bona cedent monasterio priori, ut in Auth. de san. epi. § si monachus
11 col. 9. † Sed quæritur, an monasterium compellatur recipere monachum fugitiuum? Respondeo sic. ut 27. q. 1. ca. peruenit, & ca. & quia. 16. q. 1. cap. quidam monachi. nisi primum monasterium sit de dissolutione suspectum. tunc enim tradetur in monasterio cautiori & strictiori cum omnibus bonis quæ obtulerat primo, ut 17. q. 1. c. quæ simonachorum. & ca. si quis rapuerit. & in Auth. de san. episc. §. si quis rapuerit. Sed obiectum delictum personæ non debet redundare in damnum ecclesiæ, ut 16. q. 6. c. si episcopum. Ad quod rñdeo, non uidetur redundare; quia primum

monasterium liberatur a monacho nec ei tenetur vlterius prouidere. ut 16. q. 6. c. de lapsis. sup. de cle. cõiu. c qđ te. nec dico res dadas secũdo monasterio, nisi quo ad vsum fructum in vita detrusi. vt 21. q 9. ca. de lapsis quo mortuo ad primum monasteriũ bona redibunt. vt ar. ad idem. C. de episco. & cle. l. raptores.

12 Sed †quid si monachus fugitiuus in monasterio reductus habitũ abiectũ reassumere nolit? Rñdeo sub graui custo-

13 dia carceretur, vt inf. e. ti c. a nobis. †In summa notandum est q monachus uel monacha, etsi pluries delinquat, abbas eius compellitur ipsum recipere ut 27. q. 1. c. peruenit quod in seculari clerico non contingit. vt 48. dist. ca. qm̃ multa.

SVMMARIVM.

1 *Pœna legis Pompeię de parricidijs in quibus locum habeat, & quæ sit eius pœna. nume. 2.*

3 *Parentes ad quorum latus filij reperiuntur oppressi, qualiter & quando puniantur. & num. 4.*

De His Qui Filios occiderunt. Rubr. 3

POstquam tractauimus de his quæ circa fidem committuntur in Deum: vt de iudæis, & Sarracenis, de hæretici, & apostatis. Nunc videamus de his quæ in homines delinquũtur, & nihilo minus in Deum, & ideo de homicidio tractemus. Sed quia inter alia genera homicidij parricidium grauius reputatur, de parricidio videamus. vnde ponitur hic rubr. de his qui filios occide. Sed aliter intitulatur hæc rubr. in ff. s. ad legem Pompe. de pari. Et aliter in C. scilicet de his qui pat. uel fi. occi. Est igitur videndum qm̃ hoc particulare flagitium locum habet. Et quæ sit pœna ipsius. Et quæ circa delinquentes huiusmodi dispensatio fiat. Secundum qđ hic intitulatur, locũ habet, cũ pater vel mater occidit filium. sic. n. loquũtur decreta. posita sub hac rubrica, sed sm rubricam. C. locum habet cum quis aliquem de parentibus vel aliquem de li-

1 beris occidit, †vt parentũ nomine omnes ascendẽtes, liberorum uero omnes descendentes in infinitum *intelligãtur*. vt ff. de in ius vo. l. quincunq; §. *ult.* & *l.* sed si hac lege §. libertos. locum ẽt habet in collateralibus. ut ff. eod. tit. l. 1. & quibusdam personis alijs, vt in ea. l. & l. sed sciendum. sed & qui opẽ præstiterit, ita tenetur, sicut ipse qui occiderit. ut ff. eod. tit. l. vtrum. & l. si sciente. Item qui veneum emit, ut principi daret, quamuis dare non potuerit, lege pom-

2 peia tenetur. ut ff. eo. tit. l. 1. in fi. †Huiusmodi sceleris pœna sm leges hæc est, ut parricida virgis sanguineis verberatus, deinde in culleo insuatur cum cane & gallo gallinacio & vipera, & simea, deinde in mare profunde iactetur culleus uel in amnem. ut ff. eo. tit. l. pœna. ut & cœlum superstiti, & terra mortuo auferatur, ut C. eo. tit. l. 1. Secundum canones non sic, sed imponitur pœna intrusionis *in monasteriũ. ut inf. eod. tit.* c. 1 c. & hoc uerũ est. si is qui filium occidit, coniugem & filios non habet, alias secus, ut inf. eo. tit. c. intelleximus. † Cũ verò in lectis parentum filij inueniuntur oppressi, distinguitur vtrum parentibus procurantibus, aut negligẽtibus hoc euenerit. In primo casu si parentes clerici fuerint, ab officio altaris debent perpetuò abstinere, & eis grauior q̃ laicis, non tñ publica nisi in publicum ueniat, pœnitentia debet imponi. verum si ex incuria parentum filij mortui inueniantur in cunis, & illud occultum fuerit, pœnitentia eis pro arbitrio pœnitentiarij imponatur, ut inf. de pœnit. & re. c. quæsitum. In dubio aũt præsumitur, q ex incuria hoc prouenerit. arg. sup. de præsump c. afferte. Vnde eũa lex dicit, quod repetini casus iniquitas per coniecturã maternæ pietatis est emendãda ut C. de inoff. testa. l. si mater. Nam qũo mater potest obliuisci filiũ? vt 2. q. 6. c. ad romanam. Itẽ omnem effectum

vincit

vincit paternus ut C. de procu. fu. l. 1. in pri. Sed si dubitetur, an ex incuria parentum processerit, non inde debent esse securi, nec ẽt sine pœna. sed tñ consideratio debet esse pietatis inf. eo. tit. c. 1. aliqua. n. pœna debet eis imponi propter duplicitatis ambiguum. ut 23. q. 5. c. ex cõicatorum. In his enim, in quibus periculum animæ vertitur, in securiorem partem est declinandum. ut 5. dis. c. ad eius. sup. de spõ. c. iuuenis. 50. di. c. si qua
4 fœmina & c. si quis uoluntate. † Dispẽsatio igitur adhibetur circa pœnitẽtia impositionẽ, quę arbitraria est. ut inf. de pœni. & re. c. quæsitũ. non ut cũ homicidia, quo ad ordines dispensetur; qa homicidium enorme delictũ est, & indispensabile. ut sup. de tempo ordi. c. quæsitum.

SVMMARIVM.

1 *Exponere quid sit, & qui exponi dicũtur.*
2 *Exponẽtes infantes & languidos quibus pœnis puniantur & nnm. 3.*
4 *Expositos qui colligunt, an aliquid iuris in eorum personas habeant.*
5 *Colligentes expositos quas expensas repetant a recollectis.*

De Infantibus & languidis expositis. Rubrica.

IN superiori rubrica tractauimus de his qui fi. occi. sed quia necare uidetur qui filium non alit. ut ff. de libe. agno. l. necare. & 81. dist. c. pasce. & expositi sanguinolenti dicuntur. ut in rub. C. ubi sic adijcitur, & de his qui sanguinolentos nutriendos acceperunt. Ideo subijcitur hic rubr. de infantibus & lãg. expositis. Videamus igitur, quid sit exponere. Quid dicantur exponi. Quæ sit pœna exponentium. Et an exponens recolligere ualeat quem exponit, & infra
1 quot dies. † Exponere est extra se ponere. solent enim aliqui relato pietatis officio infantes uel languidos ante ecclesiam ponere, ut eos aliqui moti miseratione colligant. ut 87. dist. c. si expositus. Dicuntur autem exponi filij, serui, & liberti. ut inf. eod. titu. cap. uno.
2 †Circa materiam expositionis sic distinguendum est. exponitur aliquis à patre vel domino uel ab extraneo. si a patre vel à domino, aut necessitate, aut sponte. Si sponte, nunquã poterit cũ postea recolligere. nec enim suum dicere poterit, quem pereuntem contempsit. C. eo. tit. l. & 2 Si necessitate, repetit qñcunq; quia inuitus exposuisse uidetur. ut C. eo. tit. l. 1. & hoc innuit hæc decr. ubi dicit relato pietatis officio. & iu fi. ubi dicit alimenta impiè negari contingerit. Et in his casibus, ubi quis inuitus exponitur locũ habet cõtestatio illa, de qua loquitur canon ille 87. distin. c. si expositus. Quod aũt dixi, de necessitate, uidetur malè dictum. Nam lex dicit, quod si quis non põt alere seruum, debet eum in zenonẽ hoc est in hospitale mittere. ut C. de iati. lib. tol. l. una. §. sed scimus. Sed tu dicas, quod illud membrũ distinctionis, ut necessitate, locum habet cũ nullus talis locus inuenitur, & hoc in filijs locũ habet. nam in seruo uidetur, q̃ potius debeat eum uendere, qui exponere. Vbi autem exponitur infans ab extraneo, distinguitur. utrum domino, patre, uel patrono ignorante, uel sciente, vel postea ratum habente. In primo casu non præiudicatur ei à iure suo, sed repetit infantem restitutis expensis. nisi à fure repetat, in quo casu non restituuntur expensæ. C. eo. tit. l. 1 Item si expensæ factæ fuerint pietatis causa non restituuntur. ut ff. de relig. & sumpt. fu. l. & si quis. §. interdũ In secundo casu serui ascripti efficiuntur liberi, liberti ingenui. filij familias sui iuris ut C. eod.
3 tit. l. 2 & 3. † Imò in hoc casu pater patitur pœnã ẽm leges capitalem; quia necare uidetur filium; qui non alit. ut in prin. dictum est. C. eod. tit. l. ulti. Et hæc locum habent, ubi infans exponitur. Si autem maior exponatur, non eripitur, in libertatem, nisi languidus exponatur. ut C. de iati. lib. tol. l. una. §. sed scimus. & in languido attenditur Auth. de

nup.§.si vero & §.sequ.coll.4.licet quidam velint, ut quod ibi dicitur, obtinet in non languido, sed in languido maximè. Item vbi infans vel maior nõ exponitur, sed ei alimenta negatur, nõ eripitur in libertatem, sed pro derelicto habetur. ut ff. pro derelicti.l.vlt.& ideo cõceditur occupanti, ut ibi & ff. de stipul. ser. l. quod seruus & ff. de noxa. l. si seruus. Sed certe quis sic uideatur fore dicendum fin legem præallegatam.ff. pro derelic. & sic notet Azo. in summa sua. vt C.eo tit. Decr.tamen in hoc tit. posita contrarium dicit expresse. Nam eripitur quis in libertatem, cum ei alimenta denegantur. ut hic. Vnde Vincen. super hac decre. non bene aduertit. posuit.n.super ea glosam suam, & prosecutus sententiam Azonis & distinctionem legalem textum illius decreta. non attendit. litera enim huius decre. tres casus enumerat, & æquparat, scilicet cum infans exponitur, cũ longuidus cuiuslibet ætatis, & cum alicui illorum infanti uel maiori alimenta negantur. In his tribus casibus filiusfamilias liberatur à patria potestate, libertus eripitur in
4 genuitatem, seruus in libertatem. † In summa notandum est, q̃ illi qui exposi tos colligũtur, nihil iuris in personis eorum, quos ex miseratione suscipiũt vel recipiuut, acquirunt. vt inf. eo c. vno in fi. Item notandum, quòd vbi quis exponitur ignorante eo, qui ius habet in exposito is, qui eum recipit, contestationis epistolam ponet in loco publico continentem, ut quicunq; ius habet in puero exeat, & probet, & recuperet puerum, aliter non crederetur ei. argu. ad hoc 5.q.1.cap.quidam Sed argu. contra supra qui fil. sint legit c. transmissæ. vbi creditur patri & matri dicẽtibus filium non esse suum. Post talem uero epistolam dantur decem dies ei, qui ius habet in puero, ut in præall.c.si expositus. 77.dist Cedent autem dies illi à tempore scientiæ, & si in tali loco sit, q̃ venire non possit, restituetur per clausulam generalem, quę habetur. ff. ex quibus causis ma.l.1. Alij autem dicunt, q̃ sunt vtiles, scilicet cum experiri potest ut ff. de ædi.edi.l. cum sex. ff. de diuer.& tem.
5 præscrip.l.1.†Si quid autem expendit is, qui collegit, in puero erudiendo in aliqua arte, repetet a recolligente, ut C.eod.titu.l.1 alimenta non repetit nisi fuerit protestatus. ut ff. de neg. gest. l. segnius. vt nisi collectus nolit filiam re colligentis ducere in vxorem. vt C. de nup.l.patrem.

SVMMARIVM.

1 *Homicidium quid sit, & vnde dicatur.*
2 *Homicidij species, & quot modis committatur.*
3 *Homicidium linguæ committitur tribus modis.*
4 *Pœna homicidij spiritualis est pœnitẽtia. Pœna homicidij corporalis quę sit.*
5 *Præuenire in ictu occidere volentem an licet.*
6 *Percusso an liceat in continenti insequi percutientem fugientem.*
7 *Vim vi quod repellere liceat, quomodo intelligatur.*
8 *Bellum dicitur iniustum quinque modis.*
9 *Præstans ministerium iudicio seu vindictæ sanguinis irregularis efficitur.*
10 *Clericus an in causa sanguinis possit dare consilium iudici seculari.*
11 *Clericus an de suis malefactoribus conqueri valeat iudicio seculari.*
12 *Clericus potest malefactorem suum carcerari petere.*
13 *Item fustigari.*
14 *Item vt quis in seruitutem redigatur.*
15 *Item vt quis suspendatur.*
16 *Item vt decapitur spiritualiter.*
17 *Aborsum procurantes an reputentur homicidæ.*
18 *Phisici & cirurgici an possint p̃monere.*
19 *Plures an & quando teneantur de vulnere vel de odioso.*
20 *Alium a morte defendere quando quilibet teneatur.*
21 *Dispensatio quæ adhibeatur circa homicidas.*

DE-

De Homicidio. Rubrica.

DICTVM est supra de homicidio in specie, nunc subijcitur in genere; sed quia homicidium fit aliquando casualiter. Idcirco intitulatur hic rubrica de homicidio voluntario, uel casuali. Videndum est igitur, quid sit homicidiũ. Vnde dicatur. Quot sint eius species. Quæ pœna, & quæ dispensatio
1 fiat circa clericum homicidam. † Homicidiũ est hominis occisio intelligo ab homine facta. nam homicidũ sonat in actum hominis. Est aũt homicidium dictũ ab homine, & cedo cedis, quasi ho
2 minis cedium. † Species homicidij sunt duæ. aliud corporale, aliud spirituale. Spirituale homicidium spiritualiter & quadã fictione iuris cõmittit octo modis. Homicidæ enim reputant detractores fratrũ & odientes eos. Item iniquitatẽ, oppressionem, & iniustitiã facientes. Item fratribus malẽ persuadentes; hæc probantur de pœn. dist. 1. c. homicidiorũ omnis iniquitas. & ca. noli. Et generaliter omnis iniquus motus ad nocendum fratri in homicidij genere deputatur. vt de pœniten. dist. 1. ca. homicidiũ. Itẽ homicida censetur, q tẽpore necessitatis proximis alimẽta negat 86. dist. c. pasce. Corporale homicidiũ est hominis peremptio, cum homo corporaliter occiditur, & hoc committitur dupliciter lingua, uel facto. lingua tribus modis præcepto, consilio, & defensione, vt 50. dist. c. siquis viduam, de pœni. dist. 1. c. periculosæ. Facto cõmittitur quatuor modis, iustitia, necessitate, casu, uolũtate. Iustitia, vt cũ miles iusto imperio potestatis executor uel minister æquo iudicio condemnatũ occidit. ut 23. q. 5. ca. miles c. cũ minister ca. cũ homo. & ca. si homicidiũ. Quod intelligo, cùm non ex odio personæ. Odio ei habeantur peccata, nõ homines, ut 86. dist. c. odio. non ex delectatione fundendi humanũ sanguinẽ, non amore spoliorũ, non ꝓ pretio, sed ex sola obedientia cũ dolore cordis hoc feci, & compassione. Nã uera iustitia cõpassionẽ habet. probantur hæc 23. q. 5. c. in prælega. c. iuri. & in c. lex æterna & c officia. nec est crudelis q̃ malos punit. vt 45. dist. c uera iustitia. Necessitate hoc distinguendũ est; q̃a aut illa necessitas fuit euitabilis, potuit enim sine occasione euadere, tunc reus est homicidij, & tãquã homicida pœnitẽtiam aget. Aut fuit ineuitabilis & occidit hominẽ sine odij meditatione, imo cũ dolore, ut se & sua liberaret, tunc non peccat nec ad pœnitentiã arctatur, nisi ꝓp duplicitatis ambiguum, ut 23. q. 5. c excommunicatorum. Interiorẽ aũt pœnitentiam & dolorẽ aget, & peccatis suis imputabit, quòd ad tantam necessitatẽ induci meruit, ut sine hominis peremptione liberari non posset; quia bonarum mentium est, ibi culpas agnoscere vbi culpa non est, ut inf. eo. tit. c. interfecisti & 5. dist. cap. ad eius in fin. Casu, ut cum quis lapidem proijcit ad aues, uel alias non animo hominem lædendi uel occidendi, & aliquis transiens ictu lapidis percussus moritur, hic distinguendũ est an quis det operã rei illicitæ uel licitæ. Si licitę, ut cum quis proijcit porcos vel alias bestias de sua segete, uel de arboribus aues circumspicit & neminẽ videns funda vel manu lapidẽ iacit, & cum locus nõ esset hominibus præuius, aliquis casualiter in ictu lapidis occurrens percutitur, & moritur & alia exempla per se ponere potest quilibet studiosus. vt inf. eo tit. c. lator, c. dilectus. ca. ex literis il. 1. c. ex literis il 2. c. significasti. Io. & c. quædam, ut asseris. 50. dist. ca. hi q̃ arborem. c. sæpe contingit & c. si duo. In his igitur & cõsimilibus casibus operatur rei licite, sicut dictum est. etsi adhibetur omnis diligentia, quæ potest adhiberi & debet, innoxius est is, qui occasionem mortis præstat, ut probant iura prædicta. Si autem rei illicitæ operatur, uel si non adhibeatur diligentia & cautela quæ põt & debet, mors imputatur, exempla pone in hoc inf. eo. ti. c. cõtinebat c. ad audientiam c. tua sicut 50. dist. c. clerico iacẽte c. q̃a te eos. & c.

si qua fœmina: De uoluntario homicidio pone exẽpla. inf. e. c. 1. 50. di. ca. si qs voluntate. Vnum autem non omitto notare qa frater Ray. in sum. sua duo scripsit, quæ nisi ad iuris intellectũ redacta fuerint, simplicium animos subuertere
3 pñt. † Dixit enim, ꝙ homicidium lingua cõmittitur tribus modis præcepto, consilio, & defensione, & quodlibet istorum mortale est. Hoc sic intelligẽdum est. s. in pręcepto iniusto, uel eius qui præcipiendi auctoritatem non habet. Itẽ in consilio iniusto & corrupto, & in defensione, ut ponemus inferius. Aliàs si iusto præcepto iudicis uel ptãtis, iusto cõsilio assessoris, legitima defensione interueniat homicidiũ, nullũ pctm̃ cõmittitur. Primũ probatur 23 q. 4 ca. quæsitũ. Secundum. 23 q. 4 ca. illud. Tertiũ. 23. q. 8. c. quicunq; § his ita. vsq; ad § in registro. & C. vnde ui l. 1. C. ad le. Cor. de sic. l. 1. Item & aliud scripsit frater Ray. ꝙ homicidiũ uoluntariũ semp mortale pctm̃ est, & enorme. Et hoc intelligendũ est gñaliter esse uerũ. Fallit tñ in exceptis. vt per inferiora patebit.
4 † Pœna homicidij spũalis est pœnitentia. Et ideo videndum est de pœna homicidij corporalis, circa quã taliter est distinguendum. Cõmittit homicidium aut promotus aut promouendus. Item aut spõte, aut necessitate, aut casu. Si promotus & spõtè homicidium sit commissum, cõtrahit clericus irregularitatẽ indispensabilem, ut etiam remanere non possit in executione ordinũ susceptorũ. vt 50. di. c. minor. & 1. q. 7. c. si quis oẽm. & de cõse. dist. 1. §. 1. sed deponatur, ut 50. dist. c. si quis viduã. Sed si laicus fuerit, ad ianua ecclesiã sp iaceat, & cõmunionẽ in exitu uitæ suæ recipiat, ut 50. di. c. si quis uoluntate. Sed secundum leges, laici honestiore loco positi deportari solent; qui secundo gradu sunt, capite puniuntur. ut ff. ad le. Cor. de sic. l. qui cedem, & l. 3. §. leges. Et in hoc casu fateor me errasse in quadã gl. quam posui. inf. eo. ti. c. lator. & incipit q̃uis magna sit materia de homicidio. qd. n. ibi dixi in homicidio occulto dispensari posse post peractã pœnitentiã in ordinibus iam susceptis. & suspendis per cap. de his vero 50. di. in mediocribus criminibus locũ habet. & de talibus loquitur. c. canon, non aũt habet locũ in homicidio & in alis enormibus. vt sup. de tẽpo. ord. ca. quæsitum. Et hæc locum habent in homicidio uoluntate commisso. Sed si necessitate homicidium committat; aut euitabili, aut inuitabili. si ineuitabili, & tunc nullum est peccatum, nec contrahitur aliqua irregularitas quo ad ordines iam susceptos. ut sup. e. c. interfecisti. ad superiorem autem non poterit promoueri. eo quod, etsi in necessitate, uoluntarie tamen occidit. & lex promotionis in facto consistit. vt 15. q. 1 ca. vl. Cæterum si necessitate euitabili, post peractam pœnitentiam remanet in executione ordinis iam suscepti iure cõi. non autem ad superiora conscendit, ut 50. dist. ca. de his clericis. Vbi aũt casu, si dabatur opera rei licitæ, & omnis diligentia fuit adhibita, nec pctm̃ cõmittitur, nec irregularitas contrahitur in susceptis vel suscipiendis. ut inf. e. ti. c. lator. & in alijs iuribus, quæ no. sup. eo. ti. §. casu. si uero rei illicitæ. tunc non promouetur & promotus de iure nõ administrat. ut 50. di. c. clerico, & inf. e. tit. ca. sicut. In promouẽdo autem dicunt quidam, qualitercunq; quis homicidium cõmittat, promoueri non potest; quia sicut superius dixi, lex promotionis in facto consistit. Et intelligũt decre. illã. lator. de dispensatione loqui. Verius autẽ puto, ꝙ loquatur de iure cõmuni. Aliquando tamen committitur homicidiũ uoluntarie, nec delinquitur, & tñ irregularitas cõtrahitur, ut 50. di. ca. aliq̃tos. & hoc secũdum Basianum, etiam si ante baptismum homicidium sit commissum, quia s̃m eum in baptismo deletur omnis irregularitas ex peccato contracta, sed illa quæ sine peccato prouenit, non deletur; quia baptismus tollit peccata & sequelas eorũ, & quod peccatum non est inter peccata solui non debet.

bet. Item in baptismo cul pa dimittitur sed non aboletur, ut 26.di.c.deinde, & c. vna tñ. alij autem dicunt & uerius, sicut puto, q̃ si homicidium fiat sine peccato, uel cu peccato, vt cùm iudex, assessor, vel executor occidit añ baptismũ, nõ impedietur post baptismũ, & p̃ hac sentẽtia sunt duo canones. 51.di.ca.aliq̃tos. & c. si quis post acceptum. Sed cum quis furem nocturnum & diurnum si se telo defendit, sine peccato occidat, se & sua liberando, ut inf. eo.c. interfeci sti, & c. perfodiens ff. ad l. Aqui. l itaq; . §. lex. & ff. ad l. Cor. de sic. l. furem. Quæritur

5 † an permittatur præuenire in ictu occidere voluntatem? Respondeo sic; licèt enim repellere iniuriam, vel propulsare, ut ff. ad l. Aqui. l. sententiam C. vnde vi. l. i. ff. de iusti. & iu. l. ut uim. & 1. dist. capitu. ius naturale. in verbo violentiæ per uim repulsio, sufficit autẽ terror armorum, ut ff. de ui & ui arma. l. 3. §. au-

6 tem. † Sed nunquid si me percutias & fugiras, possim te incontinẽti insequi & repercutere fugientem? Rñdeo non. q̃a hoc non fieret ad propulsationem sed ad ultionem, quæ ad solum iudicẽ spectat. Nam uirgo iudiciarius & tutela uris publici est in medio cõstituta, ut nullus sibi sumere audeat ultionẽ ut C. de iudæis & cœli. l. nullus. Et hoc cõe est clericis & laicis. s. iniuriam propulsare rerum & personarũ. ut sup. de appel. c. si gnificauerunt, inf. de sen. exc. c. si uerò. & c. ex tenore. Contrarium autem videtur per id quod legitur, inf. cod. tit. c. suscepimus. 46. di. c. seditionarios. 23. q 8. ca. 1. & c. conuenior. Ad hoc dicunt quidam, q̃ licèt laicis, clerici verò non. Ego credo q̃ clericis & laicis licèt iniuriam p̃pulsare & repercutere. Distinguitur tamen, q̃ aut uis infertur personæ, aut rebus. Si personæ, tunc est uis propellãda antequam fiat. Nam & insidiantem uitæ licet occidere, ff. ad l. Aqui. l 4. & 5. & vt dixi in proxi. § superiori. si tamen a liquis ui factum repellat, potius præmi debet quòd causa defendendi fecerit, quam ulciscendi, ut ff. ad l. Aqui. l. si ex plagis. §. tabernarius. & hoc si percussor uoluit denuo percutere alioquin si nolebat, & alter nihilominus repercusserit, potius præsumitur q̃ hoc fecit animo ulciscedi, q̃ animo propulsandi. Sed si iniuria inferatur rebus, licitũ est illatã repellere, & p̃pulsare inferendã.

7 † Quod ergo dicitur, vim vi repellere licet. sic intelligẽdum est, vt. s. tria in hoc requirantur, vt hoc fiat defendẽdo, non ulciscẽdo, ut 23. q. 1. ca quid culpatur. ff. ad l. Aquil. l. scientiam. & cum moderamine fiat d̃fensio. ut sup. d̃ rest. spo. c. oli causam, in fi. si quis tamen moderamen excedat, & non ex proposito, uidetur nõ teneri. ut ff. ad l. Aquil. l. si ex plagis. §. tabernarius. Sed contrarium velle videtur illud c. olim causam, inf. eo. ca. significasti nobis. in fi. Item incontinenti debet quis vim repellere, ut sup. de appell. c. si gnificauerunt. Et hæc tria membra intelligitur ex l. vna. C. vnde vi. l. 1.

8 † Vnde subsequenter notabis, q̃ bellum est iniustũ quinque modis. Ratione personæ, vt si fuerit persona ecclesiastica, cui non est licitum sanguinem fundere vt 23. q 8. ca clerici. & c. his à quibus. Ratione rei, ut si non est pro repetendis rebus, vel pro defensione patriæ, ut 33. q. 2. ca. 1. & ea. causa. q 8. ca si nulla. Ratione causæ, vt si non pp necessitatem, sed pp voluntatem pugnatur, ut 23. q. 1. ca. noli. Item ex animo est iniustũ, ut si fiat animo ulciscendi, ut superius dictũ est. Item si non fiat auctoritate principis, ut

9 23. q. 1. ca. quid culpatur q. 2. ca. 1. † Notabis igitur, q̃ quicunq; post baptismũ in cã sanguinis iudex fuerit, assessor, notarius, executor, aduocatus, siue p̃ actore, siue pro reo, licèt alioqui distinxerint inter istos, & gñaliter qui aliquod ministeriũ iudicio seu uindictæ sanguinis præstiterit, irregularitatem incurrit, vt 51. di. c. aliq̃tos. & c. si qs post acceptum sup. ne cle. vel mo. c. sententiã sanguinis

10 inf. de excess. præb. capit ex literis † Sed quid si iudex secularis cõsiliũ quærat à clerico perito, uel princeps à prælato? Rñdeo, potest clericus gñaliter confe-

ren-

rēdo cū iudice seculari, dicere fures, latrones, incendarij, homicidæ sic sunt puniendi de iure ciuili, ut 5.q.5.ca. delatori. non descendendo ad aliqđ factū uel casum aliquē specialē, ut sic potius consulentis, q̄ suggerentis opera fungatur. ut ff. de qō. l. 1. §. qui qōnem. Si tñ clericus sciat vel credat iudicem habere coram se causam criminis, de quo quærit, responsionem honestè declinet, præter quam si clericus posset pœnam criminis recta conscientia reducere ad ciuilem & sic intelligi pōt. 23. q. ultima. ca. 11 pessimam. in fi. † Item quæritur, an clericus de suis malefactoribus conqueri ualeat iudici seculari? Rñdeo sic ciuiliter petens sua sibi restitui & damna resarciri, non ut malefactores in corpore puniatur; & si iudex actius in puniendo procedat, quam clerici qæ tela requirat, non est clerico imputandum, ut inf. eo. ti. ca. postulasti, & c. tua, & 23. q. 5. ca. 1. & ca. unum, & c. pœna. & c. non nos ff. 12 de bo. lib. l. qui cum maior §. 1. † Potest tñ clericus malefactorem suum carcerari petere, ut sup. de apost. c. a nobis. su 13 pra de depo. c. graui. † Item fustigari, ut 14 q. 6. c. si res aliena. 12. q. 2. c. fraternitas. 23. q. 5. c. circuncellliones. 5. q. 5. c. illi qui. 6. q. 1. ca. quæro. §. verum in fi. 4. q. 3. c. si testes. §. Item in criminali. in uer. 14 ea rei conditio. † Item ut quis in seruitutem redigatur, vt sup. de iud. c. ita quorundam 15 q. ult. ca. cum multæ. 36 q. 1 ca. de raptoribus. sup. de iudæ & sarracē. 15 c. ad liberādam. † Item vt quis mutiletur spirituali mutilatione. hoc est ut su- 16 spendatur. 5. q. 5. ca. delatori. † Item ut decapitetur sed spiritualiter. 1. excōicetur, vnde excōicatio dicitur mucro episcopi, ut 16. q. 2. ca. uisis. in fi. decapitari enim intelligitur quia a Christo, qui caput est ecclesiæ, separantur. ut 2. q. 7. c. si cuti sunt. §. quia ergo. sup. de hære. c. vergentis. vnde qui excōicatur mori creditur, ut sup. qui fil. sint legi. ca. per uene 17 rabilem in fi. Quæritur de his qui procurant aborsus, an reputentur homicidæ? Rñdeo sic, quantum ad pœnam legalem. ut ff. de pœn. l. si quis aliquos. §. qui aborsionibus, ff. ad le. Cor. de sic. l. mulierem. Item quantum ad pœnam spiritualem. ut inf. eo. ti. c si aliquis & quantum ad irregularitatem quæ contrahitur ex delicto mortali, ut 25. di. c. unum oratoriū. §. nunc aūt. Sed quantum ad illam enormen & indispēsabilem irregularitatē, quæ contrahitur ex homicidio corporali, de qua iura illa loquuntur. 50. di. ca. miror. 1. q. 7. c. si quis omnē. de cons. di. 1. §. 1. si ceus est. quia illa non contrahitur, nisi cū perimitur hō gradiens super tertam, vel puerperiū iam formatum, ut inf. eo. tit. c sicut. 32. q. 2. ca. quod 18 vero. & ca. Moyses. Nunquid † phisici & cirurgici poterunt promoueri? Rñdeo si in arte phisicæ & cirurgæ sunt eruditi & in curis secundū artem processerint nihil de contingentibus omittentes, licet aliquibus in contrariū cesserint medicinæ, si eos conscientia non remorder, poterunt promoueri, ut sup. de ætate, & quali. ca. ad aures, & promoti ordines exequantur, ut inf. eo. tit. ca. tua. Consulo tñ ut promoti & maxime promouendi abstineant ab opere practicali. & maxime ab his qui sēm cirurgiā adustionem vel incisionem requirunt, ut sup. ne cle. uel mo. c. sententiā sanguinis. inf. e. c. tua nos. cū in nullo vacillare debeat conscientia promouendi, ut 33. 19 di. cap. laici. † Quid si plures rixati fuerint & vnus occisus fuerit, nescitur tñ a quo uel cuius vulnere, nunquid omnes iudicabuntur homicidæ, uel irregulares, an nullus? Rñdeo quantum ad peccatū omnes dicuntur homicidæ qui percusserint, & qui uoluntate occidendi venerunt, licet non percusserint. Itē & illi qui non occiderunt nec voluntatē occidendi habuerunt, sed uenerūt præstare auxiliū occidentib. si forte ijs aliqd impedimentū præstaretur. discretus tñ iudex maiorē pœnitentiā dabit primis q̄ secundis & secundis q̄ tertijs. Illi ētnō sunt immunes a culpa nec debent esse immunes a pœna, qui nō eripiūt homiēa morte, cùm possint, vt 23. q. vlt. c. si qua-

quatuor.inf.eo.tit.c.sicut dignū.23.q.3. c.nō inferēda & c.ult. Sed si ageretur ex lege Cornelia,uel Aquilia, ictus uniuscuiusq; contēplari oportet. ut ff.ad leg. Corn.de sic.l.ult.is autē lege Aquilia de occiso tenetur,ex cuius ictu apparet occisum, & qui mortiferū uulnus infixit. vel qui hominē interemit. Alij qui non lętaliter percusserūt,de uulnerato tenētur.ut ff ad leg. Aquilia.l. huic scripturę.§.1 sed si dubiū sit ex cuius ictu qs perierit,oēs de occiso tenētur. ut ff.ad leg. Aqui.l.ita uulneratus & cōcordat.inf.eo. tit.c.significasti. sed si clericus feriat nō lætaliter,nec aīo occidēdi,nec alios prouocet,alij tñ feriūt & occidūt,sed discerni possit ictus clerici, nō tenetur de occiso,nec irregularitatē contrahit homici
20 dij.ut inf.eo.tit.c.significasti nobis. † In summa notandū est, q̄ nō est immunis ab homicidj culpa, qui potuit hoīem a morte sed noluit liberare, ut inf.eo.ti.c. sicut dignū.§.illi aūt.arg.76.d.c.facientis.23.q.3.c non inferēda & c.qui pōt & q.5.c.reos.& hoc cū constat illū iniuste occidi.ut de pēn.di. 1.c. periculosæ.23. q.1.c.vl.inf.e.tit.c.sicut dignū. Quidā tñ intelligūt hoc in iudice qui auctoritate ordinaria defendere pōt; ille n. solus ut dicunt ex p̄cepto ad hoc tenetur. ut 23. q.5.c.q malos & q.4.c.forte,in fi. Cōsulo tñ cuicūq; priuato, ut si pōt sine periculo sui,eripiat hoīe à morte pp iura p̄-
21 missa † Nūc uidendū est de dispēsatione, quę circa homicidas hmōi adhibet. Cū homicida iustitiæ,s.iudice,assessore, executore,q iuste homicidium cōmiserunt,nō dispensatur in ordinibus suscipiēdis, sed in susceptis tolleratur ex cā. vt 50.di.c.aliquātos. Circa homicidium necessitatis euitabilis nō facile dispensatur.sed in homicidio necessitatis ineuitabilis datur cōsiliū,ut homicidia non ministret ēt in ordinibus iam susceptis. vt 50.di.c.de his clericis. non tñ quis deponitur, sed in suo ordine tolleratur de iure,& absque dispensatione secundum Lau.& loquitur.inf. eod.tit.cap.2.Circa homicidium casuale,quod nulla culpa præcessit, nō est necessaria dispensatio. Circa homicidium casuale,quod culpa præcessit, fit dispensatio magna, maior & maxima.Magna, ut promotus ad sacros ordines nō in eis, sed in minoribus tolleretur,ut inf.eo c. cōtinebatur. Maior,ut etiam in maioribus tolleretur.ut 50.d.c.clericos.Maxima, vt ꝓmoueantur.ut inf.eo.tit.c.lator.Circa homicidiū voluntariū non iuste, non necessarium, nec ulla cogente necessitate, non dispensatur.vt dixi supra.eo.§.committit.

SVMMARIVM.

1 *Torneamenta quæ sint.*
2 *Torneamenta quare fieri prohibeantur.*
3 *Pœna cōcertantiū in torneamētis quæ sit.*
4 *Mortuo in torneamentis an sit neganda pœnitentia & ecclesiastica sepultura.*
5 *Ecclesiastica sepultura ex quibus causis denegetur.*
6 *Milites, euntes ad torneamēta animo pugnandi,qui non occidunt nec percutiūt, an promoueri possint.*

Quid de his qui alys bellis interfunt, nec tamen occidunt uel mutilant.

De Torneamentis, Rubrica.

QVia in torneamentis homicidia fiunt. Idcirco post tractatum de homicidio sequitur rubrica de torneamentis. Videndum est igitur, quæ sint torneamenta. Quare fieri prohibentur. Et quæ sit pœna pugnantium in torneamentis. Torneamenta † dicuntur quædam nundinæ uel feriæ, in quibus milites ex edicto cōuenire solent, & ad ostentationem virium suarū & audaciæ temere cōgredi.ut inf.eo.c. 1.† Causa prohibitionis sunt mortes hominū, & animarum pericula,quæ inde proueniunt, vt inf.eod.cap. 1.& licet alias possit fieri gratia ostendendæ uirtutis, & causa experiendarum uitium. ut ff. de postu. l.1.§. item senatus. & ff. de præscript. verb.l.solent.& si in colluctatione damnum

num datum sit, nõ agitur lege Aquilia. nam uirtutis exercendæ & gloriæ causa, non causa iniuriæ, damnum datũ est. ut ff. ad leg. Aquil. l. qua actiones. §. si qs in colluctatione. In hoc tñ casu secus est; quia pugnantibus & cõcertantibus pœna infigitur. ludus enim ille noxius est, & ideo reprobatus. ut ff. ad leg. Aquil. l. nam ludus. quis autem ludos appellat, ex quibus crimina oriuntur, ut in con-
3 stitu. ff. circa fi. † Pœna concertantiũ in torneamentis, hæc est; quia si quis aliũ occidat siue in sistendo siue in resistendo, homicida est; voluntariè enim occidat; & ideo punitur pœna uoluntarij homicidij, saltẽ quo ad canones. & si non quo ad pœnã legalem excusante edicto de pœna uolũtarij homicidij, dixi sup. tit. prox. §. cõmittit. Sed si dicere, qđ? resistentem excusabit defensio & necessitas. Ad quod rñdeo ad hanc necessitatẽ ultrò & ex ꝓposito quis se ingerit; & ideo non minus homicidia censetur. ut dixi
4 sup. tit. proxi §. necessitate. † Si uero qs in torneamento fuerit occisus q̃uis morienti & poscenti pœnitentia non negetur, ecclesiastica tñ careat sepultura, ut inf. eod. ca. 1. in fin. si tñ ad torneamentum uenerit animo concertandi. nam si uenerit causa debita exigendi, uel alia sua negocia exercendi, secus erit ut inf. eo. tit. c. ad audientiam. Et nota ꝙ hic cõceditur, quod maius est, pœnitentia. s. & denegatur quod minus est. s. ecclesiastica sepultura. quod fit ad terrorẽ & correctionis exemplũ. & simile inf. de rap. c. super eo. Leuiter aũt inter dicitur ecclesiastica sepultura. Et ratio est, quia sicut impio non prodest sepultura preciosa. ita non obest pio sepultura uilis aut nulla. ut 13. quæs. 2. c. animæ defunctorum.
5 † Sunt & alia, quæ inhibent ecclesiasticã sepulturã, moriẽtis infidelitas, ut de cõse. di. 1. c. ecclesiã. Itẽ obeuntis manifesta iniquitas. ut 88. dic. c. ult. Vsurarum exactio. ut inf. de usu, quia in oĩbus. imò hoc generale est in quolibet decedẽte in peccato mortali, ut sup. de fur. c. 2. 23. q. 5. c. placuit. 13. q. 2. c. pro obeuntib. 21. q. 3. Cyprianus sup. de sta. mo. c. monachi. §. q vero. Itẽ inhibet ecclesiasticã sepulturã interdictũ ecclesiæ. ut infra de sent. exc. c. à nobis. sup. de sepul. c. sacris,
6 † Quid de militibus qui ad torneamentum fuerunt animo pugnãdi, nõ tamen occiderũt, nec percusserunt? Itẽ quid de his qui alijs bellis intersunt, nec tñ occidũt nec mutilãt, nunqd poterũt ꝓmoueri, si in torneamentis uel bellis aliqui sunt occisi? Ad primũ rñdeo, ꝙ non, eo ꝙ ad rẽ dãnatã & prohibitã accesserũt. Ad secm sic dico, ꝙ si quis interfit bello licito nec occidat, nec mutilet, nec cãm mortis præstat, si aliàs sit idoneus poterit promoueri, nihil. n. interest qui occidat, uel causam mortis præbeat. ut ff. ad l. Cor. de sicca. l. nihil. Si uero in bello illicito, tunc impeditur pp culpam præcedentẽ. 15. q. j c. ul. & de pœ. di. c. si quis cum telo ar. ad hoc infra de cle. percuss. c. præsentium. & c. continebatur.

SVMMARIVM.

1 *Duellum quid sit, & vnde dicatur.*
2 *Duellum an sit prohibitum.*
3 *Crimen lesæ maiestatis vocatur crimen per duellionis.*
4 *Pugnantium in duello pœna quę sit.*

De Clericis pugnantibus in duello. Rubr.

QVia sæpe prouenit homicidium ex duello. subsequenter ponitur hic rub. de cleri. pugn. in duello. Videndum est igitur, quid sit duellum. Vnde dicatur. An laici licenter faciant duellum. Et quæ pœna imponenda sit cleri
1 cis pugnantibus in duello. † *Duellum* est singularis pugna, quę fit ad *probationem* rei alicuius, ita ut per hunc modũ se ꝓbaturũ offert, si uicerit probasse credatur; si non uicerit, defecisse in probatione putetur. Dicitur aũt duellum, quasi duorũ bellũ. Dicitur & monomachia, quasi unica & singularis pugna, à monos, qđ est unus, & machia qđ est

pugna.

2 pugna. † Duellum ẽt inter laicos prohibetur, quia in duellis deus tentatur. ut 2. q. 5. monamachiam. & scriptum est. non tentabis dominum Deũ tuũ, ut 22. q. 2. ca. quæritur. Nec obstat exemplum Dauid pugnantis cũ Golia, ut 2. q. 5. ca. monachiam, quia priuilegia paucorum non faciunt cõem legẽ, ut 26. q. 2. ca. non exẽplo. In his enim qæ perrarò fiunt, miraculum est, ut in Auth. de consu. §. 3 1. circa medium colla. 4 † Item non obquod crimen maiestatis dicitur crimen per duellionis, ut §. ad Iulij. ma. l. ult. non enim idcirco vocatur crimen per duellionis; quia probari põt per duellũ; sicut quidam intellexerunt & male, sed dicitur crimen perduellionis, i. crimen hostis uel hostile, ut ff. de uerb. sign. l. quos nos hostes. Itẽ dixerunt quidam licere hoc laicis per. l. qua actione. §. si quis in colluctatione, ff. ad l. Aquil. Sed nec. c. illud placet per l. 1. C. de gladiato. l. una. lib. 10. Item quidam dicũt hoc licere in locis, in quibus talis uiget cõsuetudo inducentes illud pro se, qñ mos erat, crimen non erat, vt 33. qu. 4 ca. obijciuntur. Sed illud fuit diuina reuelatione concessum, quia mos qñq; fas censetur. per quã sicut Iacob amendatio, israelitæ a futuro, & Sanson ab homicidio. sic & patriarchæ & alij uiri iusti, qui plures simul leguntur habuisse vxores, ab adulterio excusantur, ut sup. de diuor. ca. gaudemus. §. quia uero pagani. Alij aũt distinguunt, utrũ quis offerat, an suscipiat duellum. & si suscipit utrum sponte, an a iudice delatũ. Si. n. quis offerat, uel oblatum spontè recipiat, mortaliter peccat; si verò iudice cogente delatum cum aliter periculum corporis vel rerum non possit euadere, excusatur, ut sup. de homi. ca. interecisti. Verius aũt puto, ꝙ ẽt offerens. & oblatũ sponte suscipiens siue iudice insistente, mortaliter peccet. quãuis is qui iudice deferẽte inuitus suscipit & cõmittit, excusetur non a toto, sed à quanto. metus. n. ille peccatum attenuat, nõ prius excludit. ut sup. quod met. causa. c. sacris. potuis. n. deberẽt omnia mala pati, q̃ malo cõsentire. ut 32. q. 5. ca. ita ne. & si homicidium in duello cõtingat fieri omnes irregularitatem puto cõtrahere, s. offerentem, suscipientẽ, iudicẽ deferentẽ, seu auctoritate præstantem duelli commissionem, & assessorem ad hunc modum probandi consilium dante, ut 4 no. sup. de homi. §. notabis. † Pœna pugnantium in duello si sint clerici, est de positio; si tñ neq; mors neq; mutilatio interuenit, poterit dispensari, ut inf. e. c. 1. Sed si homicidiũ interuenerit, adhuc põt in beneficio dispensari, ut inf. e. c. 1. & 2. in fi. Quod ergo alibi dicitur, cũ homicida dispensari non posse, ut 50. di. c. miror. 1. q. 7. ca. si quis omnem traditionem. de consc. di. 1. §. 1. sup. de tem. or. c. ul. in officio locũ habet, aliàs ẽt dispensatur in beneficio & nõ in officio ut 28. dist. c. presbyterũ. 50. di. cap. studeat. Sed nunquid talis homicidia habebit ex dispensatione beneficium ut titulũ aut stipendium. Videtur ꝙ stipendium, vt sic quasi laicus habeat & extra ecclesiam ut 32. dist. c. si qui uero. Verius puto, ꝙ habeat ut clericus, & sicut beneficium titulatum eo ꝙ decreta dicit, potuit tamẽ cum eo circa habẽdum beneficium misericorditer dispensari.

SVMMARIVM.

1 *Christianis contra christianos nõ permittitur ars sagitariorum.*

2 *Pœna exercentium officium sagitariorũ contra christianos.*

De Sagittarijs. Rubrica.

DIctum est sup. de homicidijs in genere. sed quia sagitarij & balistarij plerunq; homicidia cõmittunt. ideo hic de sagittarijs rubr. subijcitur specialis. Videamus igitur utrum & quando hoc officium sit prohibitum exerceri, & qua pœna tales puniantur. † Christiani aduersus christianos non possunt

hoc

hoc officiū exercere, ut inf. c. vno. Quod verum est, si bellum fuerit iniustū, nam si iustum quolibet gñe armorū est vtendū, imō ut uincatur dolis est & insidijs insistendum, ut 23. q. 2. c. dñs, & q. 8. c. ut pridem. iuxta illud. Nihil refert armis contingat palma dolisve. Et alibi. Dolus uirtus quis in honeste requirat. Sed contra paganos & persecutores fidei christianæ pōt hoc officium exerceri.

2 † Pœna autem exercentium hoc genus armorum contra christianos est anathema, ut inf. eo. c. uno. præter cōem pœnā homicidij de qua dixi sup. ut ti. proxi. §. pœna, ut de homici. §. notabis igitur. Sed an sit canon latę sententiæ, ut contrafacientes statim ligentur, dubitatur. Dicunt. n. quidam, ꝙ vbi sub interminatione anathematis aliqd prohibetur, non incurrit excōicatio si fiat prohibitū, ut sup. de iure pat. c. relatū. secus vbi sub distinctione. quia tunc statim incurrit, ut sup. de immu. ec. c. nō minus, in fi. & idē dicunt, ubi mandatur aliquid sub pœna excōicationis. ut 63. di. ca. Salonitanæ. Sed aliud est ubi à iure sic mandatur aliquid, uel prohibetur ut 30. dist. per totum. Et est ratio quia ius magis trascitur in contemptu ministri iuris, ꝙ in contemptu suij ipsius. ut ff. de arbi. l. si cum dies. §. ult & l. celsus. Alij aūt indistinctē dicunt, ꝙ illa uerba siue dicantur sub pœna, siue sub interminatione, siue sub districtione, non habent uim sententiæ uel cōminationis, ut C. communia. & ēpistolas per totum. Et in hoc plures concordant. Vnde hæc decre. non est canon latæ sententiæ, sed ferendæ. & simile, supra de magistris. c. quanto.

SVMMARIVM.

1 *Adulteriū quid sit. & qualiter cōmittat.*
2 *Stuprum quid.*
3 *Accusan. re adulterū quibus sit permißū.*
4 *Intellectus ad c. tuæ, in prin. de ꝓcurato.*
5 *Practica ꝓcedēdi i accusatione adulterij.*
6 *Vxor an possit obijcere fornicationem spiritualem marito accusanti de carnali.*
7 *Mulier an possit marito obijcere lenocinium.*
8 *Leno quis dicatur.*
9 *Pœna quæ sit pro adulterio imponenda.*
10 *Maritus in accusatione adulterij uxorie deficiēs in ꝓbando, tenentur ad talionē.*
11 *Mulier ab alio quā à viro suo cognita, in quibus casibus nō cōmittat adulterium.*
12 *Incestus cum quibus committatur.*

De Adulterijs & stupro. Rubr.

QVIA in decalogo statim post homicidium prohibetur mechia, dum dicitur non occides, non mechaberis. idcirco post tractatum de homicidio sequitur tractatus de adulterio. vnde ponitur rub. de adult & stupro. Videamus igitur quid sit adulterium. Vnde dicatur. Quid sit stuprum. Qui admittantur ad accusationem adulterij. Et intra quæ tempora. Ex quibus eau. quis ab accusatione adulterij repellatur. Item quæ sit pœna adulterij. & quæ stupri.

1 Adulterium † est alieni tori uiolatio, ut 32. q. 5. c. nō mechaberis uel detur patio sui. Nā qñq; dī cōmitti adulteriū respū utriusq; l. cognoscētis & cognitæ, ut cū uterq; cōiugatus existit. qñq; respectu cognoscētis, ut cū uxoratus ad solutam accedit; qa tunc vxorē suā coinquinat. vt 32. q. 1. c. in coniugio. qñq; respū cognitæ, ut cū solutus ad coniugatā accedit. Nā & illa sibi coinquinat virū suū quia uir & vxor nō ad imparia iudicantur, vt sup. de diuo. c. gaudemus. §. qa vero & 32. q. 1. ca. si quis vxorē. propriē loquendo adulterium in nupta cōmitti tur, ut ff. e. ti. l. inter liberas. §. lex iulia.

2 † Stuprum est illicita virginis defloratio, quāuis ex in uidua stuprum cōmitti dicatur vt in l. ꝓdicta probatur. † Ad

3 hmōi criminis accusationē admittitur primo loco maritus, vt præferatur etiā patri adulteræ, si simul ad accusationē ueniant. Nam & propēsiore iure & maiori dolore uirum executurum accusationem credendum est. ut ff. eo. tit l. 2. §. si similis. quod uerum est, nisi pater maritum

ritum aut infamen arguat, aut doceat, colludere magis cũ vxore, quàm ex animo accusare, vt ff. eo. tit. l. 3. Præfertur maritus oĩbus extraneis, imo & si extraneus prius accusationẽ instituit, pręferẽt maritus, dummodo non ex negligentia sit præuentus. ut ff. eo. tit. l. si maritus. §. si aũt. Potest autẽ agi de adulterio, sine sit vxor legitima, sine non hoc enim ad omnia matrimonia pertinet. nec. n. soli atrides vxores amãt, & vt dicit Virgilius, coniuge prærepta non solos tangit atrides. sed in ea vxore potest maritus adulterium vindicare, quæ vulgaris sit, vt ff. eod. tit. l. si vxor. Nec ob. C. eo. l. si ea quæ & l. si adulterium. Leges. n. illæ non loquuntur in vxore, & expone ibi adulterium, id est stuprum. his eum promiscuè vtimur. vt. ff. eo. tit. l. inter. §. 1. Sed si cum sponsa de pręsenti adulterium commissum sit, agit sponsus; quia nec qualecunque matrimoniũ nec speciem matrimonij violare permittit vt ff. eo. tit. l. si vxor. §. diuus. 27. q. 2. c. q de sponsatam. in primis igitur maritũ genitalis tori vindicẽ esse oportet. vt C. eo. tit. l. quamuis. qui põt duplici iure accusare speciali & cõmuni, id est, iure
4 mariti, scilicet sine inscriptione. † Nec obst. sup. de proc. c. tuę in prin. quia loq̃tur cum accusat post dies non iure mariti siue metu calumnię & ex sola suspicione, vt 4. q. 4. c. nullus. §. aliquãdo C. eod. tit. l. quamuis & inf. eo. tit. c. maritus inf. 60. dies à tempore diuortij numerãdos vt ff. eo. tit. l. pater. §. sexaginta. Et qđ dixi sine metu calumniæ, verum est nisi sit euidens vt ff. eod. tit. l. is cuius, §. vlti. Et qđ dixi ex sola suspicione ream vxorem facere licet, verum est quod ex sola suspicione accusabitur, nõ tñ condemnabitur. vt 2. q. 1. ca. 1. c. semper. ff. de pœ. l. absentẽ, responso. 1. nisi suspicio sit iure. vt C. eo. tit. auth. si qs ei quẽ suspectũ ff. de his qui sui vel ali. iu. sunt l. filiũ, sup. de p̃sump. c. literis 2. q. 1. c. si peccauerit. & sic intelligo 32. q. 1. c. dicit dñs. Post maritũ admittuntur ꝓpinqui, vt. C. eo. l. quamuis demũ extranei.

Sed hæc locum habent ẽm iura ciuilia cũ agit̃ ad pęnã legalem. secus cũ agitur ad tori separationem, quia tũc soli uiro licet accusare uxorem de adulterio, & ecõuerso ut no. sup. qui ma. accus. pos. §. possunt. Et nota ꝙ maritus admittitur ad accusationem adulterii, ẽt si fuerit filiusfamilias, ut ff. eo. tit. l. inter, §. filius. Nam & inuito patre hoc potest filiusfamilias, ut ff. eo. tit. l. filium. Nec ob. ei si sit minor 25. annis, si matrimonii sui iniuriam prosequatur, ut ff. eo. ti. l. si maritus, §. lex Iulia, & ar. sup. de rest. spo. c. ex parte curatore actore vt C. e. ti. l. ꝓpter.
5 † In adulterii accusatione sic proceditur, quia p̃sente accusatore & accusato cũ ad pœnã legalẽ agitur, porrigetur libellus, quo porrecto ꝓponi poterũt exceptiones dilatoriæ antequã accusatus recipiat̃ inter nomina reorum, ut ff. eo. ti. l. maritus, §. præscriptiones, & §. 1. ut dicat nupta, quę impetitur, a se non esse incipiendũ, cũ nuptias nõ p̃cesserit nunciatio. vt ff. eo. l. qui uxori, & l. denũciasse. Resp. 1. & §. 2. Et hoc fallit in crimine incestus, quod contra utrunque scilicet adulterum & adulteram simul interpræ tari põt, ut ff. eo. tit. l. uim passam, §. ult. pñt opponi & peremptoriè ut de lapsu quinquẽnii, ut C. e. ti. l. adulter, post quinquẽniũ & sex mẽses, ut ff. eo. ti. l. si maritus p̃uenerit, uel si dicat̃ accusatorem destitisse, vt ff. e. ti. l. 1. §. 1. potest mulier accusata excipere cõtra maritũ, & ipse similiter adulteriũ cõmisit, ut inf. eo. ti. c. intelleximus, & c. tua & sup. đ diuor. c. significasti & 32. q. 6. ꝑ totũ sup. de iu. c. tua ff. so. ma. l. uiro atq; uxore ff. eo. ti. l. si uxor, §. iudex. Itẽ excipere põt, ꝙ accusationem remiserit, ut 23. q. 4. si illic, uel ꝙ eam sibi recõciliauerit sup. de cõue. coniuga. c. gaudemus, & ut de hoc ple-
6 nius, no. sup. qui ma. ac. pos. §. pñt. † Sed nunquid uxor obiicere poterit fornicationem spiritualẽ marito accusanti de carnali? Videtur ꝙ sic, Nam fornicatio carnalis & spiritualis similes sunt, & idẽ operantùr quo ad matrimonium separandum vt 28. q. 1. c. idolatria, & ca. iam

nunc.

nunc.& multo fortius similes sunt ad compensandum & operādum, vt matrimonium duret. Sed contra. Istæ fornicationes diuersarum specierū sunt, & res diuersarum specierum non veniunt in compensationem; quia species cū quantitate nō compensantur. ut ff. de pig. act. l. si conuenerit. Verius puto, q̄ compen-
7 satio fiat. † Item excipitur contra' marītum accusantem vxorem de adulterio, si eā talē sciuit, & mores eius eā vxorē ducēdo probauit. vt in eadē l. si vxor. §. vlt. Item potest uxor opponere marito accusanti, q̄ eā adulteranti tradidit, ut supra de eo qui cognō. cōsang. vxor. suæ c. discretionem. Item quòd lenocinium fecerit. Sed hæc exceptio si ante litē contestē opponatur, accusantem repellit, si postea instat accusationis habet, & accusatori pœnā inducit; quia hæc exceptiō à muliere proposita virum onerat, non mulierem excusat. vt ff. eo. tit. l. 1. §.
8 sed publicè. † Est aūt leno, qui adulteriū subijcit; vel pretium pro cōperto stupro accepit, vel damnatam de adulterio ducit, uel sciens adulterium celat uxoris. vt 32. q. 1. cap. 1. Nunc restat uidere de
9 pœna adulterij uel stupri. † Pœna quidem pro adulterio secundum leges imponitur mortis, quasi pro sactilegio. nā sacrilegos nuptiarū gladio puniri oportet vt C. eo. titu. l. quamuis. fœmina autē iure authēticorum verberata in monasterium recluditur, quam intra bienniū viro recipere licet, biēnio translato vel viro mortuo antequam vxorem de monasterio educat adultera tonsa, monastico habitu susceptō, ibi dum viuit permaneat. duabus partibus ꝓpriæ substātię liberis applicandis, tertia eius monasterio, si liberos non habeat, parentibus extantibus huiusmodi iniquitati nō cōsentientibus tertia pars applicatur, duæ monasterio, quibus prædictis non extātibus tota substantia monasterio quæritur pactis dotaliū instrumentorū omni casu seruandis, vt in Auth. nulli iudi. §. manifesta. col. 9. & ponit C. de adulter.
10 sed hodie † & si maritus in accusatione uxoris deficiat in probando tenetur ad talionem. vt in Auth. vt liceat matri & auiæ. §. quia uero plurimas. §. & causas col. 8. in Auth. vt nulli iudi. §. adulterū col. 9. sed scdm hoc uir volens separari ab vxore indirectè consequi poterit, qd directè nō potest, accusabit vxorem de adulterio calumniose, si deficiet in probatione detrudetur in monasterio, & sic indirectè separabitur ab vxor. Ad quod respondeo nō consequitur, quia non solum hoc fiet scdm iura. Authē. sed aliàs vir punietur in bonis. vel non consequitur, quia erit in voluntate mulieris sibi reconciliare maritum inuitum. vt dixi in hoc eodem. §. secundum uetus testamentum mulier de adulterio conuicta lapidabatur, non autem vir. ut 33. q. 5. c. hæc imago. sed secundum iura canonica in foro ecclesiastico agitur ad separationem, vt supra. de procur. c. tuæ. vel ad dotis uel donationis amissionē. vt su.
11 de dote post diuor. rest. c. plerunq;. † In summa sciendum est, quòd in quibusdam casibus, & si mulier viuente marito alteri carnaliter commisceatur, adulterium non committit, vt si violenter fuerit oppressa. ut ff. ad l. Iul. de adul. l. vim passa 32. q. 5. c. proposito. Item si ignoranter cognita est ab aliquo quem virū suum esse credebat. ut 34. q. 2. c. in lectum. Item cum credens virum suum mortuum alteri nubit. ut 34. q. 2. c. cum per bellicā. Item contingit. quòd aliquę mulieres adulterium committūt, & de adulterio accusari non possunt, ut sunt illæ, quæ in caupona ministrant. quas vitę utilitas dignas obseruatione legum non credidit. vt C. eod. titu. l. qui adulterium commisit. quod secundum cano-
12 nes non procedit. † De incestu autem summatim & breuiter disseramus. Incestus committitur cum cognata & affine, aliquando per se solus, aliquando coniungitur adulterio, vt in nupta. ut ff. eo. titu. l. si adulterium cum incestu. v. R. & §. 1. In quo grauius crimen committitur, quam in adulterio secundum leges. Si uero incestus per matrimonium illicitum

illicitum contractus sit ut in pręall. l. si adulterium. §. 1. sed secundum canones simpliciter & indistincte incestus vincit adulteriũ, ut 32. q. 7. c. omnes causationes. §. sunt. n. & c. adulterij malum.

SVMMARIVM.

1 *Raptor duobus modis dicitur, & quid propriè sit rapina.*
2 *Rapina qualiter fiat.*
3 *Fornicatio aliud a stupro, aliud est adulterium. & aliud incestus, & aliud raptus.*
4 *Incestus quando committatur.*
5 *Pœna raptorum. & nu. 6. 7. 8. & 9.*
6 *Raptori cõtrito quare sepultura negaĩ.*
8 *Rapta an possit nubere raptori.*
10 *Prædo quis, & quot modis dicatur.*
11 *Incendiarius quis appelletur. & qua pœna plectatur.*

De Raptoribus Incendrijs &c. Rubrica.

DICTVM est supra de adulterijs & stupro. sed quia raptus aliquando committitur in rebus ut inf. eod. ca. 1. 2. & 3. aliqñ in hominibus. ut inf. e. ca. in archiepatu. & c. cum causa. & c. accedens. & per hoc ad stuprum uel adulterium peruenitur. Ideo subsequenter ponitur hic rubrica de raptoribus & adijcitur incendiarijs & uiolatoribus ecclesiarum. Videamus igitur quis sit raptor. Quis incendiarius, & uiolator ecclesia
1 rum. Et de pœna ipsorum. † Raptor dicitur duobus modis. rerũ, & hominum, & maxime fœminarũ. Proprie aũt dicitur rapina rerum, & raptus mulierum. Rapinæ crimen cõmittitur, cum aliqs per violẽtiã & aperte res capit alienas, nõ tñ ecclesiasticas, nec ab ecclesia. q̃a tunc cõmitteretur sacrilegiũ, de quo in
2 ferius dicam. † Fit autem rapina cum armis aliqñ, aliqñ sine armis, & diuersa est pœna, ut iam notabo. Et est sciendũ, ꝙ omnis raptor est fur, sed non conuertitur; q̃a nullus improbior fur, q̃ q̃ rapit. vt Insti. vi bo. rap. in prin. Raptus mulieris nõ solũ cõmittitur in uirgine, sed etiam in vidua & sanctimoniali, ut 36 q. 2. c. raptores. & c. si quis nõ dicam rupere. Isidorus tñ gñalius accipit raptum. s. ꝓ quolibet illicito coitu, ut 28. q 2. ca. raptus est illicitus coitus a corrũpendo dictus. vnde qui raptu potitur,
3 stupro fruitur. Et ut plenius intelligas, notabis ꝙ aliud est fornicatio, aliud stuprum, aliud adulterium, aliud incestus, aliud raptus. Sed horũ omniũ pessimũ est quod cõtra natura fit. vsus quidã cõtra naturã execrabiłr fit in meretrice, sed execrabilius in vxore. vt 32. q. 7. ca. adulterij. sed excedit hæc omnia cum vir nubit in fœminam ut C. e. tit. l. cum uir. Fornicatio licet uideatur esse genus cuiuslibet illiciti coitus, qui fit extra vxorẽ legitimã, tñ speciałr cõmitti dicitur in vsu viduarũ, & meretricũ, seu concubinarũ. Stuprum est illicita uirginis uiolatio. Adulterium est alieni tori defloratio. ut no. sup. de his duob. supra.
4 t. ꝓxi. § adulteriũ. & §. stuprũ. † Incestus est cũ consanguinea, uel affine? vnde incestuosi dicuntur qui affinibus vel consanguineis abutuntur. Raptus admittitur, cum puella de domo patris abducitur, ut corrupta in vxorẽ habeatur. siue puellæ solũmodo, siue parentibus tm̃, siue vtriq; vis illatta constiterit; ut probãtur hæc omnia 36. q. 1. c. lex illa. §. cũ
5 ergo. † Puniuntur raptores rerũ inf. annũ in quadruplũ, post annũ in simplũ re ipsa in quadruplũ cõputata, ut ff. vi bo. rap l. 1. & 2. Et hoc si ciuiłr agatur. Si aũt criminaliter, tũc distinguitur inter vim illatã cũ armis, & sine armis. prima inducit deportationẽ, secũda tertiæ partis bonorum amissionem, ut Insti. de publi. iudi. §. itẽ lex Iulia de vi pub. uel priua. Vnde versus. Vis priuata rerũ deponit ab ordine rerum. Sed deportatur, si vis armata probatur. Pœna uero canonica hæc est, ut raptor excõicetur ab illo epo, in cuius dięcesi rapina cõmittitur, ut inf. e. c. 1. 6. q. 3 c placuit. Nã cõtra hiť forũ ratione delicti. vt sup. de fo cõp c. licet. inf. đ sen. ex. c. a nobis. C. vbi đ er

mi agi opor. authen. qua in prouincia. nec absoluetur nisi prius emēdet. ut inf. c. 1. inf. de uerbo. sig. c. ex parte. Sed si satisfacere nolit cūm possit, uel emendandi plenam securitatē prestare, denegatur ei beneficiū pœnitentiæ. Si uerò usque ad obitū in obstinatione durauerit & tunc emendationē uel emendandi securitatē præstiterit, pœnitentia & sepultura ecclesiastica conceduntur; sed si in morte satisfacere nō possit, cōtrito uiaticū cōceditur, sed sepultura negetur. ut inf. eo. tit. c. super eo. Si verò in morte cōstitutus satisfacere promiserit si conualesceret, & ante satisfactionem decessit non negabitur. sed ad satisfactionē compelletur hęredes, ut inf. eod. tit. c. in literis † Et si quæratur, quare cōtrito sepultura negatur, cùm viaticū qđ maius est omnibus sacrificijs concedatur, vt de conse. di. 2. c. nihil. Rñdeo hoc fit ad terrorem, & simile. sup. de tornea. c. 1. Vel; fit ad confusionē cognatorū ut per hoc ad satisfaciendum inducūtur. † Raptor mulieris scđm leges capite punitur & eius substantia raptæ applicatur, si tñ rapiat mulierem honestū. secus si rapiat meretricem, ut C. de rap. virgi. l. una in princ. & ff. de fur. l. uerum. Nec distinguitur an volentem mulierem quis rapiat, an inuitā, sponsam propriam, uel alienam, coniugatā, uel non coniugatā, quamuis acrius puniri oporteat pro adulterio cū adiectione raptus, tñ non patitur diminutionem substantiæ si ancillam rapuerit, uel libertā, ut hic & alia multa leguntur in l. prælleg. de raptu virgi. Hac pœna puniuntur raptores, & eorū comites, & qui eis auxiliū præbuerunt; nec pōt rapta eligere consortium raptoris, & si hoc fecerit perdit substantiam raptoris sibi datū a leg. ut in auth. de rap. mu. quæ rapto. nubunt. coll. 9.

† Sed scđm canones raptor efficitur seruus raptæ, nisi uelit se redimere ut 36. q. 1. c. de raptoribus. Itē debet cū fautoribus excōicati. ut 36. q. 2. §. 1 & 4. sed si rapta uelit cum raptore matrimoniū contrahere, pōt. inf. eod. tit. c. accedens. Sed nunquid ex hoc iucurret pœnā legalem, s. vt perdat dominū rerum raptoris. ut dicit auth. puto qđ non. nā legem illam abrogatā esse dico, & quo ad pœnam interdicti matrimonij, & quo ad pœnam contracti. vt sup. de secun. nup. c. dominus. † Raptores aūt puerorum abusionis causa exquisitis pœnis capitalibus puniuntur scđm leges. ut C. ad le. Iul. de adult. l. cum vir. ff. ad le. Cor. de sicca. l. 3. §. libidinis. Sed ubi hoc scelus prælato committitur vindicandum, quia pœnā sanguis infligere non pōt. ut 23. q. 8. ca. quis & a quibus sup. ne cleri cis. uel mo. c. sentētiam in flagella cōmuttat. ut inf. eo. c. in archiepiscopatu. & simile 14. q. 6. c. 1. 12. q. 2. cap. fraternitas. sup de iudæis c. postulasti. hñt quidam in rub. de prædonibus. † Et est sciendum qđ prædo dicitur tribus modis. pdo est, qui alios prædatur & spoliat. ut qui itinerarijs & viatoribus auferunt bona sua. Dicitur etiam prædo miles qui ultra stipendiū sibi taxatum quęrit. idcirco enim militibus stipendia sunt taxata, ne dū sumptus quæritur, prædo crassetur. ut 23. q. 1. c. militare. Item prædones dicuntur prælata, qui ut procurationem aut seruitium aliquod impendant legato vel alij plus extorquens a subditis, quā soluant. & eorum dānis lucrum sectantes quærunt prædam potius, q subsidium in subiectis. ut sup. de cēsi. c. quia plerique. Incēdiarius est qui domos alienas arbores, uel segete incendit igne appositio ex odio, uel uindicta. ut 22. q 2. cap. cum deuotissimam. & 23. q 8. cap. pessimam. qui secundum canones est excōmunicatus ipso iure, si ecclesiam uel locum religiosum. uel cæmiteriū, uel eaquę sunt in spacio priuilegiato. ut 16. q 4. ca. sicut antiquitus. incenderit uel effregerit. & de talibus incendiarijs & effractoribus loquūtur iura illa. inf. de sen. excom. ca. conquesti. 11. quæsto. 3. c. canonica. postquam autem tales incendiarijs fuerint per ecclesiæ sententiam publicati pro absolutionis beneficio ad sēdem apostolicam sunt mittendi. ut

di. vt inf. de sen. exc. c. tua. Alij incendiarij non sunt excõicati ipso iure, sed sunt excõicandi per sententiam. ut 13. q. 8. c. pessimam. & c. si quis membrorũ. Nec ob. 17. q. 4. c. omnes. ibi enim lucius excõicauit incendiarios sui temporis. Sed secundum leges incendiarius, si dolo ignem apposuit, & ipse igne crematur, aut capite punitur ut ff. de incend. naufra. l. qui ædes. & l. ult. & pen. ff de pœ. l. capitalium. § qui ob inimicitias fortuita tamen incendia, si tamen euitari non possent, cum per negligentiam eorum apud quos ortæ sunt, damno uicinis fuerunt, ciuiliter excõmunicentur; ut qui iactura affectus est, damni disceptet, vel modice vindicet, ut ibi. & ff. ad l. Aquil. l. si seruus seruum. § . si quis insulam, cum tribus seq. §§§.

SVMMARIVM.

1 *Furtum quid sit, & in quib. rebus cõmittatur, & qualiter à furto qs excusetur.*
2 *Furtum vnde dicitur.*
3 *Furtorum species.*
4 *Abigei qui dicantur.*
5 *Pœna furti.*
6 *Agere cõtra furẽ quot modis quis possit.*
7 *Orandum non est pro occisis in furto.*
8 *Furti quis teneatur.*
9 *Necessitas an excuset a furto.*
10 *Mulier an excusetur à fornicatione necessitate famis commissa.*
11 *Homicida ad sui defensionem an sit excusabilis.*
12 *Fur semper est in mora, & interitu rei non liberatur.*
13 *Fur rem cum fructibus perceptis & qui perci possunt, restituere tenetur.*
14 *Fur an repetat expensas in melioratione rei furtiuæ factas.*
15 *Fur restituens rem deteriorẽ non liberatur etiã si res perit, æstimatio debetur.*
16 *Furti actio datur, contra hæredes proportione.*
17 *Vxor an in rebus mariti furtiũ cõmittat & qualiter maritus contra eam agat.*
18 *Præstans vxori opem ad furandum mãdato furti tenetur.*
19 *Serui & filij an furtum committant in rebus dominorum & parentum*
20 *Actio furti est famosa.*
21 *Præses prouinciæ non pot efficere ut furti damnatum non sequatur infamia.*

De Furtis Rubrica.

Dictum est supra de raptu. sed quia omnis raptor fur est, ideo rectè dictum est raptorum improbum furem esse. ut Insti. vi bo rap. in princ & quia dominus in lege sub eadem prohibitione rapinam & furtum prohibuit, ut 14. q. 5 c. pœnale. Ideo hic consequenter de furtis agitur. Videamus igitur quid sit furtum. Vnde dicatur. De quare fiat. Quæ furti species. Et quæ pœna † Furtũ est contrectatio fraudulosa, inuito domino alienę rei mobilis & corporalis, quę fit animo lucrandi gratia rei, uel possessionis, uel usus. ut ff. eod. tit. l. 1. Ideo autem ponitur in diffinitione, contrectatio; quia sine ea furtum non fit. licèt voluntas, uel uerbum interueniat, uel scriptura; sola enim cogitatio furti faciendi non facit furem. ut ff. eod. tit l. 1. neq; verbum, seu scriptura. ut ff. eod. titu. l. si quis uxori. §. in uerbo. & l. inficiendo. & l. falsus. §. si qui sui. Ideo autem dicitur, fraudulosa; nam si quis aliquo errore ductus suam rem esse existimans, & imprudens iure eo animo rapuit quasi domino liceat rem suam etiã per uim auferre a possessore, furti non tenetur. ut Insti. ui bo rapt. §. quia tamen. Inuito dño, ideo dicitur; quia si credit dominũ permissurũ, & subest iusta causa credendi, etiam si nõ erat cõcessurus, non tenetur. Si autẽ non subest iusta cã credendi hoc, tenetur. ut ff. e. tit. l. si is qui tem. Si tñ putat facere dño inuito, & faciat eo volẽte, peccat mortaliter & facit furtũ, nec agitur furti. ut ff. eo. tit. l. inter omnes. §. pen. Rei alienæ, ideo ponitur; qa rei, quę pleniſſimè mea est, non facio furtum, nec teneor furti actione secus si alius habet rem mecum cõem. ut ff. eo.

tit.l.si socius. Si uero alius in re mea ius habeat, puta quia creditor uel bonæfidei emptor, facio quidem furtum, & teneor actione furti. sed res non est furtiua. ut ff. eod. titu. l. cũ res. §. 1. & l. si is qui rem pignori. in princip. & ff. de usucap. l. sequitur. §. si rem. Mobilis & corporalis ideo dicitur; quia in rebus immobilibus & in rebus incorporalibus furtum committit non potest, quia propter sui immensitatem & incorporalitatẽ contractari non possunt ut insti. de usucapio. §. quod autem. quia incorporalia tradi uel tractari non possunt. & ideo nec contractari ut ff. de ac. re. do. l. seruus. §. incorporalis. Apponitur autẽ lucrandi animo; quia si quis alienam ancillam meretricem rapuerit uel celauerit non lucri, sed libidinis causa. non cõmittit furtum. ut ff. eo. tit. l. uerum. Itẽ ponitur in diffinitione, gratia rei, possessionis, uel usus. & ponit hæc tria lex. ff. eo. tit. l. 1. quia qñque non ratione rei, vel possessionis, sed solius usus causa rẽ alienam contrectat quis, ut 50. dist. ca. qui sacrum & ff. eo. tit. l. qui iuramenta.

2 † Dicitur autẽ furtum à furuo, idest nigro. eo quod clam. & obscurè & plerũq; de nocte fiat. uel a fraude, uel a ferendo, idest auferendo. ut ff. eod. titu. l. pri. De quare fiat furtum satis patet per ea, quę

3 in diffinitione dicta sunt. † Furtorum duæ sunt species. nam aliud manifestũ, aliud non manifestum. Manifestũ, cum quo deprehenditur fur antequã ueniat ad locum destinatum. Non manifestũ, cum quo fur non deprehenditur. ut ff. eod. l. 2. & 3. Item furtorum quædam remanent in nomine generali, quædam transeunt in nomen speciale, uerbi gratia. Furtum rei sacræ dicitur sacrilegium. furtum reipublicæ dicitur peculatus s. cum quis de pecunia sacra, religiosa, publica ve aufert, intercipit, uel in rẽ suã uertit. ut ff. ad le. Iul. pec. l.

4 prima. † Sed & qui pecora ex pascuis uel ex armentis subtrahunt, fures sunt. sed abigei uocantur. ff. de abige. l. 1. §. 1. Item qui liberũ hominẽ sciens uendit, uel emit, uel donat, furtũ committit. vt inf. eod. c. 1. & tamen dicitur cõmittere plagium. ut ff. ad le. fauiã de plagia. l.

5 1. & l. lege fauia. † Pœna furti duplex est, cum ciuiliter agitur. Nam furti manifesti pœna est in quadruplum. nõ manifesti in duplum, ut Insti. de obli. quæ ex delic. nas. § pœna. Sed si criminaliter agatur, pro furto quis non moriatur, nec aliquid abscindatur, sed aliter castigetur ut in Auth. ut nul. iud. §. ul. coll. 9. & C. de furt. & seruo. cor. auth. sed nouo iure. Quod uerum est, si occultè & sine armis commissum sit crimen. Nam uiolẽter aggredientes aut cũ armis, aut sine armis, aut in domibus, aut in itineribus, aut in mari, legalibus pœnis subijciẽtur. vt in ead. Auth. ut nul. iudi. Legales sunt pœnæ quæ habentur. ff. de pœn. l. capitaliũ §. crassatores. & §. famosos. † Et est sciendum, q̃ tribus modis agitur cõtra furem. ciuiliter ad pœnam pecuniariã, criminaliter ad pœnam legalem ut dictum est, & condictione furtiua ad rem subreptam. nam furti actio pœnam petit legitimam, condictio rem ipsam; ea res facit ut neque furti actio per condictionem, neq; conditio per furti actionẽ consumatur. ut ff. de con. fur. l. si pro fure. §. furti. Et eo. modo si quis agit criminaliter pro furto, poterit iterũ agere ciuiliter, & e conuerso. ut C. quando ciui. actio præiudi. cri. l. 1. & ff. de furti.

7 l. ul. † Et notandum, qd̃ si fures occidantur in furando uel prædando, nam est pro eis orandum. ut inf. eo. tit. c. fures. Et est ratio, quia præsumitur q̃ decedant in peccato mortali. ut 23. q. 5. c. placuit 88. di. c. neq; 13. q. 2. c. pro obeuntibus.

8 † Tenetur aũt furti non solum is qui furatur, sed & is qui opem furi, uel consilium dedit. Consilium dat, qui persuadet, impellit, & instruit aliquem ad furtũ faciendũ. Opem fert, qui ministeriũ & adiutorium præbet ad surripiendas res. ut Insti. eo. tit. §. interdum. ff. eo. tit. l. in furti actione. §. rectè. & tenetur furti non manifesti ut ff. eodem titul. l. is qui opem. non tamen de consilio quis

teneatur,

tenetur, nisi furtum secutũ sit. vt ff. eod. tit. l. is qui. §. si tu. Item qui cũ fure partitur, fur est. Sed & ille reus est, qui furti conscius dño quærenti non indicat. vt inf. eo c. qui cũ fure. Quod verum intelligo quo ad Deũ & quo ad peccatum, non quo ad legem humanam, secundũ quam põt quis accipere pecuniam pro indicio, nec turpiter accipit ut ff. de condi. ob. tur. cau. l. 3. §. ulti. quod si debitũ esset indicare, repeteretur quod pro inditio datũ esset. ut ff. de condi. ob turpi.
9 cau. l. ulti. † Excusatur autem fur, si p ne cessitate famis furetur cibaria, vestem, vel pecus. ut de con. dis. 5. c. discipulos. secus si non esset extrema necessitas; tũc enim attenuaretur delictũ, non tñ excusaretur omnino. ut inf. e. tit. c. siquis per necessitatem. Quidã tñ dicunt q nulla necessitas excusat omnino. arg. 12 q. 2. c. fraternitas. Sed puto probabilius qđ omnimoda excusetio sit, si extrema necessitas furari compellat; quia tempore necessitatis omnia sunt cõmunia. ut 24. dist. c. 1. 12 q. 1. ca. dilect. ssimus 23. q. 7. c. quod autem ff. ad le. Ro de iact. l. 1. §. idem. & 47. dist. c. sicut hi q per infamiã. Qui aũt in tali statu furatur, debet credere dominum permissurũ, quando furtũ non committitur. ut Insti. de ob. quæ
10 ex deli. nas. §. furtum. † Sed quæritur, quare quis excusetur à furto ratione necessitatis, & mulier non excusatur à fornicatione, quã famis necessitate committit. ut ff. de ritu nup l. palam. §. non est ignoscẽdũ. cõmunes res sunt ut dictũ est, quod in mulieribus nõ cõtingit.
11 † Item quæritur, quare qs excusetur ab homicidio in necessitate, hoc est in sui defensione cõmisso, nõ aũt mulier à fornicatione, ut dixi? Rñdeo, qui alium aggreditur animo occidendi si occiditur, ipse quodãmodo se occidit, & ideo alius excusatur. ar. ad hoc ff. si quadr. pau. fe.
12 di. ca. l. 1. §. cũ arietes. † Est autem sciendũ, q fur semper est in mora, & ideo nõ liberatur interitu rei, sic nec violentus. vt C. de furt. l. subtracto C. quod me. cã l. 1. Quod uerum est, bisi res intereat. postquã fur eam restituendã dño obtulit congruo tẽpore, & loco. ut C. de condi. fur. l. vlti. & ff. eo. tit. l. in re furtiua. 2. R. ff. de solu. l. si soluturus. & ff. de usu-
13 fruct. l. mora. † restituat autem fur rem furtiuam cum fructibus perceptis & q percipi potuissent à possessore priore, vt sup. de restit. spo. c. grauis ff. de rei vẽ-
14 di. l. si nauis. §. generaliter. †. Sed quid si fur rem furtiuam suis sumptibus meliorauit, nunquid expensas repetet? Respondeo non, imò nec eis qui à fure mala fide emit, ut sup. de reb. eccl. nõ alie. c. ad audientiã 16 q. 3. ca. uniuersos 10. q. 2. c hocius porrectum in fin. nisi sibi de euictione prospexit. ut tunc contra suũ actorem possit habere regressum. ut C. de euict. l. si fundũ bonæ fidei. aut repetit expensas, vt sup. de in integr. restit. c. requisiuit 12. q. 2. c. uulteranæ. in Auth. de non alien. aut permut. rebus eccl. §. si
15 quis igitur. colla. 2 † Item fur. non liberatur, si rem reddat deteriorem; & si res perijt, fiet æstimatio eius temporis in quo plus ualuit à tempore furti. ut ff. de condit. fur l. in re furtiua. §. si ex causa.
16 † Item hæres furis insolidum tenetur nisi quatenus ad eum peruenit, si solus fuerit hæres; si aũt fuerint cohæredes, q libet tenetur pro ea parte, pro qua hæres existit. ut ff. de condi. fur. l. in conditione. dum tñ intelligas, q si res furtiua ad unũ peruenerit tota, tunc non tenebitur restituere pro parte, sed totam.
17 ut ff cõmo. l. 3. §. hçres. † in summa notandum est, q uxor in rebus mariti furtum committit. sed uir contra eam non agit actione furti, sed actione in factum,
18 † qui tñ uxori opem præstat ad furandum marito, furti tenetur. ut ff. eod. titu:
19 l. si quis uxori. & C. rerũ amo. l. 2. † Item serui & filij furtum committunt in rebus dominorum & parentem, sed contra eos furti non agatur, nisi seruus post manumissionem rem contractet. ut ff. eod. titu. l. serui & filij & Instit. de obli. quæ ex delic. nas. §. hi autem. Furtum autem non solum in maioribus, sed etiã in minoribus iudicatur; non enim

quod furto sublatum est, sed mēs furan
20 tis attenditur, ut 24.q.6.ca.vlt.† Famo
sa est actio furti, ut Instit. de pœna te-
21 liti. §. sed furti.† & in tantum ut præses
prouinciæ non possit facere vt damna-
tum furti non sequatur infamia, ut ff.
eod.tit.l.non potest.

SVMMARIVM.

1 *Vsura quid sit.*
2 *Mutuum quid sit.*
3 *Differentia inter vsuram & pœnam pro-
missam.*
4 *Vsura vnde dicitur.*
*Pecuniæ nomine totum continetur quod
homines habent.*
5 *Vsura in quibus rebus committatur.*
Mutuum in quibus contrahatur.
6 *Vsurarum species quot sint.*
7 *Fœnus exercens an infamia notetur.*
8 *Vsuræ veniunt ex mora.*
9 *Vsura in quibus casibus petatur de iure
canonico.*
10 *Vsurarij a quibus compellantur vsuras
restituere.*
11 *Iudex contra vsurarium manifestū quā-
uis non accuseur, procedere debet.*
12 *Clericus ab vsuris non desistens, ab officio
& beneficio suspenditur.*
13 *Vsura centesima, & vsura sextupla.*
14 *Vsuræ omni iure sunt prohibitæ.*
15 *Vsurarius quilibet vel eius hæres in iu-
dicio animæ tenetur totum restituere
quod exactum est.*
16 *Actione qua agi possit contra vsurarium
vel eius hæredes si fœnebria pecunia con
uersa est in prædiorum emptionem.*
17 *Creditor si de pecunia fœnebri emit pos-
sessiones & vendidit, & ex illa pecunia
alias emit, an idem iuris erit in istis se-
cundis rebus quod in primis.*
18 *Possessio empta de fœnebri pecunia si trā
seat in alium, nunquid is qui pecuniam
soluit, habeat idem beneficium contra
alium extraneū possessorem, quod habet
contra vsurarium vel eius heredem.*
19 *Res empta ex fœnebri pecunia si superue
niat ex titulo lucratiuo ad eum qui sol-
uit vsuras, an is ad quē prius ex simili
causa peruenerit res eadem, liberetur,
vt contra eum agi non possit.*
20 *Vsura an cōmittatur, si quis mutuat cum
pacto quod sibi alia vice mutuo detur.*
21 *Vsurarius restituūs partē fœnebris pecu-
niæ an liberetur, si debitor a quo exe-
git, aliam partem sibi remittat.*
22 *Pœna a dicta in contractu mutui, quan-
do præsumatur in fraudem vsurarum.*
23 *Repeten. vsuras an sit audiendus nisi re-
stituat p se exortas, & qd in hoc casu in-
dex facere debeat, si dicat se paratum es-
se restituere si quis petat.*
24 *Pecuniæ vsurariæ cum non inuenitur is
a quo exacta est, uel eius hæres, quid sit
agendum.*
25 *Literæ si obtentæ sunt contra vsurariū,
& is re integra moritur, an possit eius
hæres per eas literas conueniri.*
26 *Iurans se soluturum vsuras potest solue-
re & solutum repetere.*
27 *Iurans nō repetere vsuras nec denuncia
re, an teneatur iuramentum obseruare.*
28 *Exigens alieno nomine vsuras, an illas
restituere teneatur.*
29 *Vsuras cōmittere quādo quis dicatur, &
nu.30.31.32.33.& 34.*
35 *Prælati subscribentes se contractib. vsu-
rariorum an peccet & intelligantur il-
los approbare.*
36 *Sigilla prælatorum faciunt instrumenta
authentica.*
37 *Pecunia traiectitia quæ dicatur.*

De Vsuris. Rubrica.

DICTVM est supra de rapinis & furtis, sed quia parum uel nihil in teresst quo ad restitutionis legem, inter furtum, & rapinam, & vsuram, ut 14.q.4.c.si quis usurā, quia sicut vnū subiacet restitutioni, sic & reliquū, sicut non multum interest quo ad periculum animæ iniustè detinere ac inuadere alienū, ut sup. de rest. spo. ca. sæpe contingit, Ideo post tractatus illos subijcitur hic rubrica de vsuris. Videamus igitur qd sit vsura. Vnde dicat. Quæ sint eius spēs. In quibus

bus casibus permittantur vsuræ. Qualiter vsurarij ẽt hæredes eorũ cõpellantur ad restituetionem vsurarum. † Vsura est quicqd sorti accedit, ut 14.q.4 c. pleriq;. In hæc descriptione, addo intentione præcedente, uel pacto. sola. n. spe uel expectatione uitiũ contrahitur vsurarum ut inf. e. c. 1. & c. consuluit. 14.q.3. c. si fœnerarius. Quod intelligo uerum esse, cum causa mutuandi principaliter ponitur in spe uel expectatione lucri siue emolumenti. aliter si non principaliter propter hoc moueatur mutuator ad mutuãdũ, sed ob charitatem & dilectionẽ, secundariò aũt sperat de aliqua retributione, nõ puto hoc vitiosum ar. ad hoc. 76 di c. in singulis. 58 di c. si officia. 61. di. c. quod perderit. cum. n. quis mutuum dat liberaliter, scit vel scire debet debitorem sibi naturaliter obligari ad antidota. ut ff. de peti. hære. l. sed & si lege cõmissoria. §. consuluit. sup. de testa. ca. cum inofficijs. & ideo de retributione sperare põt, & non sperare non potest. & simile. 1. q. 1. c q̃ pio. & sup. de simo. tua. Vel si dicatur simpliciter & in distincte sola spe cõmitti uitiũ usurarũ, dico q̃ ad purgationem delicti non est opus restitutione eius quod sic sorti accedit. sed sufficit pœnitentia, sicut pœnitentia sola purgatur simonia tm̃ animo cõmissa, ut sup. de simo. c. vlt. Pacto præcedente, ideo in descriptione adieci. quia si sine pacto gratis & liberaliter, maxime post debitum solutum debitor quondã offerat creditori, vitiũ non inducit. nullam n. oblatio suscipienti culpæ maculam ingerit, quæ non ex ambientis petitione processit, ut 1 q 2 ca. si cut. Sorti, ideo dixi vt notẽ contractum mutui. nam & si ex re locata aliquid detur, uel accipiatur, nõ dicitur usura, nec est usura, sed merces quæ rei locatæ accedit. nã rei locatæ dominiũ retinetur. it quòd conductor qõnem de proprietate referre non põt. ut C. de pig. ac l. nec creditores. sed in mutuo dominiũ tranſit in debitorem. † nam mutuũ est de meo fit tuum, ut ff. de reb. credi. & si certũ petatur. l. mutuũ. §. appellata est. Et ideo quia periculũ rei locatæ ad locatorum spectat, periculum aũt mutui ad debitorem pertinet, conuenitur merces & exigitur nõ vsura, ut ff de rei ven. l. si nauis. † Sed quæritur, quicquid sorti accedit, est usura, ut in descriptione dictum est; quæ ergo erit differentia inter vsuram & pœnam, cũ pœna conuentionalis, pœna canonica & illa quæ venit loco interesse, possit exigi sm canonicas sanctiones, ut dicam. inf. de pç. Rã deo vsura datur per menses uel annos. vt C. eo. tit auth. ad hoc pœna, si nõ fiat quod cõuenit, ut inf. de pç. c. cõstitutus. Vel aliter pœna soluitur, quia non fit, quod conuenit; uel quia non soluitur, quod debetur. Vsura uero præstatur, ut sors non soluatur, sed sortis solutio differatur, vt inf. e. tit c. cõsuluit. Vnde vsura cum pœna aliqñ contrariæ videntur, imo aliqñ vsura excludit pœnam ut C. de iure do. impe l. 2. qñq; excludit ipsum debitũ, ut ff. depositi. l. si hominẽ. § quoties. † Dicitur autem usura, quasi vsus rei, quia ob ũsum rei datur, i. pecuniæ. Vel dicitur vsura quasi vsu rea. i. vsus ẽris idest pecunia, & hæc expositio ad idẽ recidit cũ priori. Pecuniæ uero nomine continetur totum, quod homines hñt. vt 1. q. 1. c. protũ. † sed vsura nõ committitur nisi in cõtractu mutui, de quo hic agitur. Mutuũ aũt contrahitur in his rebus, quæ cõsistunt numero, ponderе, & mensura, i. in his quæ numerari solent, & ad numerũ dãtur ut moneta; & quæ solent ad pondus dari, ut æs, argentũ & aurũ, vel quę ad mẽsurã vt frumentum, vinum, & oleũ, sed nihilominus præter has res cõmittitur vsura, nã si tibi mutuem aliquid ex his, quę cõsistunt in numero, pondere, uel mensura. & tu mihi cõuenias pro vsura equũ, vestem, uel prædium, uel quicquid aliud quocunque nomen ei imponens, vsura est. vt 14 q. 3. cap plerique. unde non placet quod not. frater Ray. in summa sua in eod. tit. qui dixit non dicitur fieri usura nisi in his rebus, in quibus fit

mutuũ, scilicet quę consistunt in nu-
mero, pondere, uel mensura. l. sci. qui mo-
6 re contra. ob. in princ. † Duæ sunt spe-
cies vsuræ. vna est spiritualis & æqua,
altera corporalis & iniqua. Primum fœ
nus aspicere & exercere debemus, vt
quod hic misericorditer tribuimus, à
dño multipliciter & imperpetuum tri-
buta mãsura recipere valeamus, vt 46.
7 dist. c. sicut nõ suo. † Sed secunda species
subdiuiditur. Est enim fœnus sortis. &
fœnus fœnoris. q secunda speciẽ exer-
cet, et sm leges ipso iure notantur infa-
mia vt 3 q. 7. ca. infames. §. tria. Sed sm
iura canonica in vtraq; specie ipso iure
infamia irrogatur, cum in utraque com
mittat peccatũ mortale, vt 6. q. 1 ca. in-
fames. Veniũt vsuræ ex pacto, ut supe-
rius dixi; veniunt & ex mora, uel quasi
8 mora, sm leges. † Mora fit iure commu
ni vel speciali. Fit mora iure communi,
cum quis maior 14. annis. vt ff. de ver.
oblig. l. si pupillus. interpellat9 cõgruo
loco & tpe. ut ff. de solu. l. soluturus. vel
per diei appositæ lapsum. vt ff. de uer.
obl. l. si fundũ C. de contrahen. uel com
mit. l. magna & § de loca. & conduc.
potuit. vel per lit. conte. ut ff. de uerbo
obli. l. si ex legati causa cũ intelligat se
debere vel intelligere debuit, vt ff. de
reb. credi. & si certũ peta. l. quod te, nec
omissa sit repetẽdæ rei instãtia siue cã,
distulit rei solutionẽ vel præstationẽ.
vt ff. de vsuris. l. mora. & l. sciendũ. Hæc
mora facit currere vsuras in contracti-
bus bonę fidei, uel legatis, & bonæ fidei
cõmissis, ut ff. de vsu. l. mora. §. in bonæ
fidei. & ff. de leg. 2. l. siq̃s seruo. & l. soli-
dum 1 P. quia licet legata sint stricti iu
ris. in hoc tñ casu equiparantur bonæ
fidei cõtractibus, ut C. in quibus causis
non est necessaria in inte. resti. l. mino-
rũ. Sed nũquid sc̃m iura canonica hæc
proceduni? Respondeo non, nisi vsura
9 pro interesse petatur. † Et ideo sciẽdum
est quòd in 7. casibus vsura sm iura ca
nonica licite petitur. Primus est, cùm
laico beneficium assignatur, & laicus
malè tenet. potest enim ecclesia vel p-
sona ecclesiastica in pignore illud reci
pere, nec fructus computabit in sortẽ,
ut saltẽ hoc modo tes ecclesiastica de
manu laici redimat, vt inf. eod. c. 1. & c.
cõquestus. Secũdus casus, cũ fideiussor
soluit debitum & vsuras forte qa iura-
uerit tũc exigere à debitore vt su. de fi-
deiusso. c. cõstitutus. Tertius, cùm pertẽ
vsura canonica hoc est pœna canonis q̃
põt exigi ultra sortem ut 12. q. 2. c. in le
gibus Quartus. cùm petit usura nõ tam
quã usura, sed tanquã interesse. ut in cõ
tractibus bonæ fidei, de q̃bus superius
dictũ est, & tunc non petetur quasi usu-
ra, sed qđ interfit moram adhibitã non
fuisse, ut ff. pro socio. l. socium. Sed hoc
intelligo, cũ interesse est intra rẽ, vel cũ
petitur cã damni uitandi non lucri ca-
ptãdi. ut ff. de act. emp. & uen. l. si sterilis
§. cũ per venditorem. Et ideo caute di-
xit canon, incrementa susceperit. ut 14.
q. 4 c. si quis oblitus. Quintus, in cõtra-
ctu locationis. in quo licite recipitur ali
quid ultra sortẽ, idest ultra id quod da-
tur. ut dixi supra §. 2. Sextus, rõne incer
titudinis. ut inf. eo. tit. c. cũ in ciuitate. Se
ptimus, cùm possessiones à socero uel
genero sunt p̃ numerata dote pignori
obligatæ. nã tunc fructus non computã
tur in sortẽ, vt inf. e. tit. ca. salubriter. Et
huius ultimi casus est ratio, quia dos ad
hoc constituitur, ut onera mrimonij su
stenteñ. vt sup. de dote post diuor. resti.
c. per uestras. Vñ cum p̃ pecunia dota-
li prædiũ obligetur, sicut ex aliquo ho-
nesto lucro pecuniæ sustentarẽtur one-
ra mrimonij, ut dicit illud c. p̃ uestras.
sic & ex fructibus prædij, quod in locũ
pecuniæ succedit, ut inf. e. e. cũ tu in fi.
& ff. de leg. 2. l. Imperator, in fi. & l. se-
10 quenti. † Compelũtur vsurarij restitue
re usuras a iure & a iudice. A iure sic,
quia si fuerũt vsurarij manifesti, ius eos
excommunicat quo ad tria; quia nec ac
cõmunionem admittuntur altaris, nec
eorũ oblationes debent recipi. & si de-
cesserint, eis nõ dabitur ecclesiastica se-
pultura. ut inf. eo. titul. c. quia in omni-
bus. & de his omnibus agitur in literis

domini

dominī Papæ. cum dicat, eos ad restituē dum quicquid vltra sortem perceperūt per pœnam in Lateranē. consilio contra vsurarios editam compellatis. De hac triplici pœna iuris intelligēdum est, de qua superius dixi. Vñ iudex, cui sic scribitur, compellatis usurarios ad restitutione usurarum per obscurationē cōstitutionis illius pœnas in ea editas exequendo. Cōpelluntur & à iudice, quia si hoc meruerit proteruitas contumacis, ad aliam pœnam procedat, ut sup. ut lite non cōtesta. c. qm̄ frequenter, in fi. nā excōmunicabit excommunicatione maiori, ut inf. eod. tit. c. quoniam c. nō solū & c. præterea, ut sup. de iureiur. c. ad nostram. Item compellentur & alio modo licet indirectè. quia si ipsi ab alijs vsuras repetant, quas soluerint, repellentur, nisi & ipsi restituant quas: ab alijs exigerunt, ut inf. eod. tit. c. quia frustra. Item compelluntur & hīdes vsurariorū restituere vsuras, quas exigentur defuncti. siue sint filij, siue extranei, ut inf. eodem ti. c. tua nos & c. Michael.

11 † Item quid si certum est & notorium aliquem fœnebrem pecuniam exegisse. & constat quòd debitores, qui persoluerunt, non remittunt, sed repetere non audēt ꝓpter potētiam exactorū? Rndeo aliquo denunciante, uel nullo, ecclesia ex officio suo procedet, & ad restitutionē compellet ut inf. eod. tit. c. cùm in dic
12 cesi. † Clericus aūt compellitur cessare ab actione usurarum per suspensionē ab officio & beneficio, ut inf. eod. tit. c. præterea. & si cessauerit, poterit dispēsari cum eo. ut non deponatur, & sic intelligo 67. dist. c. episcopus 14. q. 4. ca. 1. Nam de rigore iuris poterit deponi, vt 47. dist. c. qm̄ 14. q. 4 ca. canonum c. si qs
13 oblitus. & c. quenquam. † Est autem scīēdum, ꝙ quædam usura vocatur centesima illa scilicet, quæ inf annū forti ęqui paratur. quædam vocatur sexdupla, à sex quod est totū, & plica quod est pars siue medietas quæ etiā alio modo dicit æmilia ab emi quod est medium, & olō quod est totum. & est illa usura quæ totum continet & medietatem totius, vt
14 47. dist. c. quoniam. † Quæritur an usuræ pñt peti de iure ciuili. Et videtur ꝙ sic, ut C. & ff. de vsuris. Sed contrarium puto uerius per Auth. de eccle. titul. col. 8. quæ lex posterior est p̄dictis. & in eadem dicit Iustinianus se quatuor generales synodos in omnibus seruare, scilicet Nicenā, & Constantinopolitanam, Ephesinam & Calcedonem. Nicena prohibet usuras, ut 47. dist. c. qm̄ multi. Sed ad illum canonem & alium similem 47. dist. ca. quoniam multi. rndent quidam legistæ ꝙ canones prohibent usuras clericis, non laicis. Sed certè quamuis de clericis loquantur, authoritas tamē quæ ex sacra scriptura inducitur, generalis est & locum habet tam in laicis, quam
15 in clericis. Item in iudicio animæ tenetur quilibet usurarius vel eius hæres totū restituere, quod exactum ex; sed si non sit soluendo, nihilominus remanet obligatus, & ꝓmittet confessori suo soluere cū ad pinguiorem fortunam deuenerit. nā hoc cōmune est in quolibet debitore, qui soluendo nō est. ut sup. de solutioni. c. Odoardus. eo tamen saluo, ꝙ is qui cessit bonis, si postea aliquid acquisiuerit, condemnatur in iudicio corporū inquantū facere pōt, ut ff. de cessio. bo. l. 4. idest habita rōne sui, ne egeat ut ff. de re. iur. l. in condēnatione. sed in iudicio animæ totum restituet, & si nihil ei remaneat, quia nec dimittunt pec cata nisi restituantur ablata. ut 24. q. 6. c. si res aliena. Ablatum dico siue per usuram siue per rapinam, quia hæc similia sunt, ut dixi supra eod. titu. in princip. & probatur 14. q. 4. c. si quis usu
16 ras. Quid † si fœnebris pecunia conuersa sit in emptionem prædiorum. nunquid is, à quo usura est exacta, poterit agere contra usurarium uel eius hæredes actione reali? Dixit Alanus, quòd sic. & est hoc speciale ut detur actio in rem ad res emptas de pecunia actoris. sicut & aliàs, si alius de pecunia emerit res meo nomine, ut C. de rei uenditio. l. si de pecunia. & leg. si ut proponis. Et

alibi

alibi cõtingit illud speciale. C. arbitriũ tu. l. 2 Sed hoc non puto verum, imò is qui vsuras soluit, aget personali actione contra usurarium vel hæredem eius ad pecuniam, & iudex ex officio suo cõpellet vsurariũ vsuras soluere, si habeat unde soluat, alioqui compellet vendi possessiones illas, & satisfacere creditori, ut infra eod. tit. c. cum tu §. possessio-
17 nes. † Item quid si creditor de pecunia fœnebri emat possessiones, & demũ vẽdat, & ex pecunia redacta ex uenditione illarum emat alias, nũquid idẽ iuris erit in his secundis rebus, quod in primis? Rñdeo sic, quasi res secundo loco emptæ succedat in locum priorum arg. ad hoc. sup ut lit. pen. c. ec. & ff de le. 2. l. im-
18 perator. & l. actor. † Sed quid si possessio empta ex fœnebri pecunia transeat in aliũ, nunquid is qui pecuniã soluit, habebit idem beneficium contra aliũ extraneum possessorẽ, quod habet cõtra vsurarium uel eius hæredẽ, ut cogatur uendere & satisfacere agenti? Rñdeo, non puto, nisi extraneus possideat ex causa lucratiua, & vsurarius uel eius hæres conuentus & excussus inuentus sit non soluendo argum Iustin. de le. 3. si aliena. & ff. de eo per quem factum est.
19 l. ex hoc edicto. 1. Rñso. † Sed quid si res empta ex fœnebri pecunia perueniat ex tit. lucratiuo ad eum qui soluit vsuras, nunquid is ad quem prius ex simili causa peruenerit res eadem, liberetur, ut contra eum agi non possit? Rñdeo sic. ut ff. de ac. & ob. l. omnes debi-
20 tores. † Quid si mutuo tibi tali pacto, ut tu mihi remutues alia uice, nunquid usura cõmittitur in hoc pacto? Rñdeo sic, quamuis enim dũ tibi mutuo, obligeris mihi ad antidota, & teneris mihi retribuere de eo quod tibi feci, ut ff. de peti. hære. l. sed & si lege commissoria. §. consuluit. sup. de testa. cum in officijs charitatis. illam tamẽ naturalẽ obligationẽ i reducere ciuilẽ, species lucri est, & ideo vsuræ licèt alias licitæ deducantur in pactum speciale id ad quod aliquis sine pacto obligatur. ut sup. de præ-
ben. c. significauit. sup. de elec. c. signifi-
21 casti. † Quid si usurarius partem fœnebris pecunia restituat ei a quo exegit, an aliam partem debitor sibi remittat? Rñdeo, si ex pacto facta est remissio, ut per hoc debitor partem aliã rehabeat, non reputo vsurarium liberatum quo ad Deum, & quo ad ecclesiam; quia vitiosa est huiusmodi remissio, & simile, sup de simo. c. ueniens; si autem debitor liberaliter remittat, liberatus est creditor, sicut & non tenetur, cùm debitor liberaliter & sponte aliquid vltra sortem
22 dat creditori, ut no. sup. eo ti. §. 1. Item quid si pœna sit adiectiua in contractu mutui, nunquid præsumemus fraudem vsurarum adiectam? Rñdeo non, nisi ex qualitate personæ creditoris, ut si consueuerit fœnerari, & sic intelligẽ. ff. de actio. empt. & venditio. l. Iulianus. §. ibi
23 dem & sup. de pign. c. illo, in fi. † Quid si aliquis repetat vsuras, & excipiat contra eum q̃ ipse repetere non põt, nisi restituat quas extorsit ipse uel is cui successit, ut inf. eo tit. c. michael. ipse aũt replicet paratus sum restituere, si sit qui petat. quid faciet iudex ecclesiasticus? Respondeo præconizari vel banniri faciet, ut quicunq; tali soluit vsuras veniat & probet, & rehabebit. & simile fit aliàs. 5. q. 1. c. quidam maligni spiritus. & sup. de clandest. despon. c. cum in tua. Sed si illi negligant, aut contemnãt venire, uel actiones suas remittant? Respondeo procedet petitio istius sine impedimento exceptionis illius; sed si ueniant & probent se soluisse vsuras, fiet eis restitutio, nec in hoc casu sufficit eis pignora dare vel cautiones. supra de sentent. & re iudic. ca. cum aliquibus ff. de pigno. acti. l. quod si non soluere.
24 Sed † quid si is, a quo exactum est uel eius hæres non sit superstes, nunquid impediatur actoris petitio, an procedet? Respondeo, iudex ecclesiasticus pecuniam fœnebrem debet pauperibus errogare, ut inf. eod. ritu. capi. cum tu. & cùm hoc factum fuerit, petitio procedet, aliàs non. Et idem puto si uiuat &

nesci-

nescitur ubi sit, vel scitur, sed ad eum mitti non potest. tunc enim propter impossibilitatem vel difficultatē restituendi ei, à quo exactum est, distribuet pauperibus. ut sup. de iudæ c. cum sit. Cęterū si de illius aduentum speretur, tūc pecunia deponetur & consignabitur, ut aliàs C. de usu. ca. accepta. Et sic pecunia usuraria inter pauperes distributa, uel dispositā, uel cōsignata, seu ei, à quo exacta est, restituta, uel eius hęredi siue ꝓcuratori, quē absens dimisit, ꝓcedet in petitiōe actoris. alioq; eadē repelletur,

25 vt dictum est. † Quid si literæ obtentæ fuerint contra aliquē usurariū, & is re integra moriatur, nūquid poterit eius hæres ꝓ easdē literas cōueniri? Videtur ꝙ sic quia hæredes ea districtione sunt cogendi ad restituendas usuras, qua parentes si uiuerent cogerentur, ut inf. eo. ca. tua uos. ar. ad idem sup. de iu. c quia G. Sed puto cōtrarium per decre. supra de reser. c. significauit. Nec obstat illa decr. tua; quia quod ibi dicit, in ordinario locū habet. Nec obstat aliud c. ꝙa G. nam illud est auctoritate secundi rescripti

26 † Quid si debitor iurat soluturum usuras? Pōt si vult soluere, & solutū repetere. ut supra de iureiur. c. debitores. pōt, si uult implorare se absolui. ut sup. de iure

27 iur. c. ex administratione. † Quid si iurauit non repetere, nec denunciare? Dico iurā temerarium esse, quia per hoc ꝓcluditur uia ad pœnitentiam ut supra

28 de iureiu. c. quemadmodū, in fine. † Itē quid, si quis alieno nomine usuras exegit? vtpote tutor, curator, procurator. Rūdeo sicut nō suo, ita nec alieno nomine debet quis fœnus exercere 46. dist. c. ult. Sed nunquid restituere tenetur? Rūdeo sic, si is, pro quo exactū est, sit non

29 soluendo † In summa nota, ꝙ usuras cōmittit quis, siue cum ex pacto recipit ultra sortē, siue sine ex intētione ad hoc principali & directa, siue pro parabola iurī danda, siue quis merces suas maiori pretio uendat, ut ad solutionem proli xi tpis dilatio detur. ut infra eod. titu. c. cōsuluit, & c. in ciuitate. Itē quid si quis eunti uel nauiganti vel eunti ad nundinas certā mutuat pecuniæ quātitatē recepturus aliquid vltra sortē pro eo ꝙ in se suscipit periculū pecuniæ, quāuis in hoc casu contrarium uideatur, sicut video in eo qui prædium locat, uel equū, vel aliud simile, qui mercedem recipit: nec usuraria perceptio reputatur periculi ratione, sicut nec dñs vsuras suæ pecuniæ exigat, quas ꝓcurator sub periculo mutuauit. ut ff. de mandati. l. idemq; §. si mandauero. nec socius a socio si cōmunē pecuniam proprio periculo mutuauit, ut ff. ꝓ socio. l. si unus. Sed aliud est creditore mutuante pecuniā sub suo periculo. ut infra eo. tit. c. nauigāti. r. iñ so. Et est aliud in isto, quàm in locatore. creditor transfert dominiū, locator retinet, res locata usu deterior reddit, quod in mutuo non contingit ubi eadē pecunia, quæ mutuò accipitur non redditur sed alia eiusdē generis, ut ff. de reb. credit. & iureiur. l. cum quid. Vbi ergo pecunia sic nauiganti datur, contrahit nauticum fœnus. & sic intitulatur rubr. C. & ff. de nautico fœnore. Est & alia ratio quare in nautica pecunia contrahitur usura; quia & si is, qui pecuniā dat, recipiat in se periculū, pecuniā tñ salua manente habiturus est dñs ultra sortē quemcunq; exitū cōmerciū habeat, siue debitor lucretur in mercibus, siue pdat, & iō usurarius est contractus. Is aūt qui pecuniam sibi dat, ut tot sibi mē sūræ grani, uel olei, uel uini rpe messiū, collectionis oliuarum, vindemiarum dentur, excusatur à fœnore, si probabiliter dubitet an merces sint plus vel minus eo tempore valituræ. Et idem ex parte venditoris, cùm quis principaliter vēdidit merces & tradidit pecuniæ solutione dilata. vt in eadē decre. nautgāti. §. 1. & 2. Sed caueat sibi quilibet ne magis declinet in æstimatione lucri q̄ dāni ex dilatione. Deus. n. cor interrogat, & si manū. ut 14 qd. 5. c. si inueniſti. cogitationes respicit magis q̄ actus. ut 15. q. 6. c. si sacerdotibus in fi. Vis autem dare pecuniā nauiganti uel eūti ad nundinas.

dinas seu alij mercatori sine peccato, pone tu pecuniam & alius operã personalem & pecuniã tantam uel minorem; plerunq; enim quod pecuniæ deest, odera supplet, ut ff. pro socio. l. 5. §. 1. & cõi-
30 cetis pericula, lucra, & damna. † Quid de quibusdam qui dant pecuniã ecclesijs, & ab eis recipiunt certas possessiones tenendas toto tẽpore vitæ suæ quibus vtantur & fruãtur in uita sua, & post mortem ipsorum ad ecclesias redant pecunia apud ecclesiam remanente, nũ quid licitus est cõtractus? videtur quod sic, propter conditionis incertũ, ut C. de pac. l. 1. & dubium mortalitatis euentũ. Nam & aliter propter dubium excusatur vsura, ut inf. eo. tit. c. in ciuitate. & c. nauiganti. Sed puto contrarium. eo q̃ homines sperant uiuere, & sic taliter cõtrahentes credunt se amplius præceptu-
ros de possessionum prouentibus, quàm sit pecunia quam dederunt. Et sicut in principio dictum est sola spe contrahi-
31 tur uitium usurarum. † Sed si quis dederit vnam possessionem ecclesiæ, & receperit aliã æquiualentẽ vsurus & fruiturus utraque in vita sua, deinde post mortẽ suã ambæ ad ecclesiam cũ pleno domino reuertantur, contractus iste iustus est. est enim contractus precariarũ. in hoc casu licet recipe ab ecclesia possessionem in duplo ualẽtem plusquam sua quam confert. Sed si suam uelit omnino in ecclesiam à præsenti transferre, vt ipse non vtatur vel fruatur ea, poterit ab ecclesia possessionem in triplo valentẽ recipere, ut 10. q. 2. ca. precariæ.
32 † Quid si quis mutuat ueterem annonam, vt reciperet nouam? Respondeo, si ideo facit ut meliorem recipiat, usuram committit; si autem ideo, ne sua si bi pereat, uel forte ut recipiẽti gratiam faciat mutuando, usuram non cõmittit.
33 † Quid si quis pecuniam mutuat recepturus in termino aurũ, uel argentum vel alterius generis monetam? Respondeo si ideo facit, ut in æstimatione lu-
34 cretur, usurarius est. † Quid de his, qui tempore vindemiarum & missiũ emũt uilius frumenta & uina, ut uendant carius? Rñdeo non cõmittunt usuram sed turpe lucrum, nec tenẽtur aliquibus ad restitutionẽ. sed in iudicio animæ tanquam malè quæsita, quę ex hoc quæsierunt, debent pauperibus erogare. Ad quod nõ puto illũ teneri, qui non hac intentione emit, sed ut domui suæ prouideat & tandem ex aliqua causa partem vendit & carius. Nã quicquid agant homines, intentio iudicat omnes Solauo-
35 luntatis forma monetat opus † Quid de prælatis, qui contractibus usurariorum subscribunt, & apponunt sigilla? Respõdeo participes sunt criminis usurarũ, & si non cõmodi. nã subscriptio in multis iuris articulis cõsensum & approbationẽ inducit, vt sup. de re iu. c. cũ inter vos. C si cer. pe. l. mutuæ. C. admi. tu. l. si non subscripsit. C. de dona. l. non ignorans. C de fideiuss. l. si patet. C. de reb. alie. vel non l. 2. Sed fateor, quòd si quis instrumento subscribat nõ lecto & eius tenorem ignoret, nõ approbat, nec cõsentit. vt C. plus ualere quod agitur. l. ult. & ff. de pign. actio. l. gaius. Sigilla n. prælatorum faciunt instrumenta authẽtica sup. de fide instrum. c. scriptura. Per hoc igitur laici credentes contractus hmõi per ecclesiã approbari, securius peccant; & ideo de talibus dici potest. laqueus iuue
36 nũ omne uos. ut 2. q. 6 c. paulus. † De nautico fœnore, ad doctrinã eorũ, maximè qui circa leges nõ studeant, aliqua sub breuitate dicam. Pecunia quæ nautis datur traijcienda uel transuehenda dicitur nautica; quia nautis datur. uel traiecticia, quia traijcitur. Datur autem periculo creditoris. ut ff. de nautico fœnore. l. 1. & l. periculi. Sed hoc locum habet nauigio susceptο, uel postquã nauẽ nauigare conuenerit. ut ff. de nau. fœ. l. 3. Quod uerum est, nisi aliqd possit imputari debitori, ut quia non seruauit locum nauigij, uel quia merces prohibitas transportauit; tunc enim, quia non ex maritimæ tẽpestatis discrimine, sed ex magna auaritia uel audacia debitoris periculũ accidit, imputat debitori, ut ff. de

ut ff.de nau.fœ l. cum proponas. Sed q̃ uis in hoc cõtractu nautico periculum pecuniæ generaliter respiciat creditorem vt dictum est, a peccato tamen vsurarum creditor ex hoc non excusatur. v dixi supra eo.§.in summa.

SVMMARIVM.

1 *Falsitas quid sit.*
2 *Falsum quibus modis committatur. & n. 5. & 6.*
3 *Falsi pœna quæ sit. & nu. 6.*
4 *Aduocatus & procurator an teneantur de falso.*
5 *Falsum non committitur sine dolo.*
7 *Falsarij literarũ Papæ & aliorum prælatorum vel publicorum instrumentorũ, qualiter puniantur.*
8 *Pœna falsi qualiter euitetur.*
9 *Rasura an inducat falsitatem.*
10 *Instrumentum quando dicuntur suspectum de falsitate.*
11 *Instrumẽta quibus modis probẽtur falsa.*
12 *Falsi suspicio quãdo pro falsitate habeat.*
13 *Literæ quæ dicãtur falsę & quę falsatę.*
14 *Sententia lata per falsas literas non debet executioni mandari.*
15 *Executor inueniens sententiam latam cõtra ius litigatoris, an eã exequi debeat.*
16 *Sententia ex falsis literis lata, sine temporis præfinitione est retractanda.*

De Crimine Falsi. Rubrica.

EGIMVS supra de crimine vsurarum, quo sua tollit manifeste creditor debitori. Nunc agendum est de crimine falsi, quo falsarius occulte diripit aliena. Videndum est igitur, quid sit falsitas. Qualiter committatur. Et
1 qualiter punitur. Falsitas † est mutatio ueritatis, ut in Auth.de instr.cau. §. & si in prin.col. 6.ff. eodem titulo. l quid sit falsum. Vel dicitur imitatio veritatis. eo q̃ falsatores studeant imitari ea, quæ sunt uera, ut sic falsa verisimilia uideantur, ut in Auth. prædicta. Duplex est litera. imitatio, & mutatio veritatis.
2 † Pluribus modis committitur falsum, scribendo; & delẽdo. scribendo falsum, & delendo verum, ut supra de fid. instr. c. inter dilectos. Nec refert, utrum hoc fiat in testamento, uel alio instrumento publico, uel priuato, tabulis, uel rationibus, ut ff.eod.tit.l.1.§. qui in rationibus & l.nullus. Item qui signum adulterinum fecerit, vel sculpserit, ut ff.eo.tit. l. lege Cor. & l. qui testamentum. Item qui absentes veluti præsentes scribit, ut supra de his quæ fiunt a præla.ca.quanto. & C. ad l. Corn. de fal. l. qui ueluti. & supra de testi.c cùm ex literis. Item qui superlinearem scripturam apponit, ut supra de religio domi.c.cum venerabilis. Item aliter transcribendo, q̃ sit in originali, ut sup.de except.c.cũ venerabilis. Item sunt. quidam alij modi falsitatis circa literas domini papæ, qui exprimuntur.inf.eo.tit.ca.licet.de quibus differere non est utile.ne forte magis in struere q̃ deterrere videar falsatores. Item committitur falsum dicto, ut in teste qui scienter falsum asserit, uel sup primit verum.vt inf.e.ca.1.ut in iudice qui contra leges & iura pronunciat, ut ff.eod.tit.l. 1.§. sed si iudex. Corruptor testium, aduocatorum, & iudicium, vt ff.eodem.tit.l. 1. & falsarum constitutionum allegator, falsum committit, ut ff. eod.tit.l.ult. Item non omnis qui mentitur, de falso poterit accusari, sed qui mentitur præsidi, uel principi, papæ, uel episcopo, seu alteri iudici. vt ff.eo. tit. l. si quis obrepserit. nam mendax precator carere debet penitus impetratis. & si nimia mentientis improbitas interuenerit, seueritati subiaceat iudicantis. ut sup.de rescriptis.c.super literis. 25.q. 2.c.& si legibus. C. si contra ius uel utilitatem publicam. l. & si legibus. vnde puniẽdi sunt iudices, qui ueluerunt precum argui falsitatem, ut C.si contra ius uel utilitatem publ. l. puniri. Falsum committitur facto, ut cum quis vera sigilla corrumpit, ut supra de fide instru.ca.inter dilectos. Item cum falsat

mone-

monetam, vt sup. de iureiuran. c. quãto. ff. eod. tit. l. quicunq;. & l. seq. Item cum falsat pondera uel mensuras. ut ff. eod. tit. l. hodie. §. 1. quę a legitimo suo statu diminui vel mutari non debẽt, vt inf. de empt. & ven. c. vt mensuræ & ponde
3 ra iusta fiant. † Potest autem accusari talis falsarius de falso ad pœnam relegationis, ut in prædicta l. hodie. & ff. de extraor. crimi. l. annona. § honorãt. Aliquando pœna extraordinaria punitur. ut ff. de pœ. l. in dardarios. In iudicio uero animæ imponitur pœnitentia. 30 dierum in pane & aqua, vt dicit illa
4 decre. vt mensuræ. † Tenetur de falso aduocatus, procurator, qui screta causæ aperuit aduersario. uel qui instrumẽta prodidit. ut ff. eod. tit. l. 1. §. is qui deposita. ff. de pœn. l. si quid aliquod. § si quis instrumentum. & §. instrumenta. alias condemnatur ad interesse, ut 12. q. 2. c. si quis de clericis. aliàs tenetur in iuriarum ut ff. depositi. l. 1. §. siquis tabulas. & ff. ad l. Aquil. l. siquis testamentum. §. sed & siquis tabulas. & talis proditor dici potest. vt 47. dist. ca. clericus. sic & falsum committit, qui aperit secretũ iudicis. vt sup. de offi. deleg. c. cum olim. Falsum committitur usu, sed in hoc distinguuntur; nam siquis falsum fabricat non vtendo, nõ releuatur à pœna falsi; secus si alius fabricat, & alius non vtatur, ut C. eod. tit. l. si quis falsos. qui autem deceptus sit per alium si suã innocentiam probet, & eum a quo accepit, exhibet, se liberat, vt C. eo. tit. l. maiorem. & concordat. inf. de excess. præla.
5 c. iuter dilectos. §. præterea. † Falsum. n. non committitur nisi dolo. vt C. eo. tit. l. nec exemplum. ff. eod. tit. l. diuus. Sed contra, inf. eo. l. tit. c. ad falsariorum. Ad quod respondeo, speciale est in literis domini papæ, ut siquis falsis literis vtatur, & ignoranter, non excusetur, ut ibi. Et est ratio, quia literæ domini papæ, cum nimia diligẽtia & exquisita curiositate fiunt, ut sup. de rescrip. c. cũ adeo. & expressi sunt in iure falsitatis modi. ut inf. e. tit. c. licèt. Vel dic, ꝙ illa l. falsa

riorum. loquitur cum quis vtitur. falsis literis à seipso obtentis, vbi nulla est excusatio, ut in all. l. siquis falsos. quia tunc vitium rei propriæ non excusat. vt C. de rescin. uen. l. quisquis. Item qui se pro milite gessit, uel illicitis insignijs vsus est, tanquam falsarius puniendus est, ut ff. eod. titu. l. eos. § qui se. Et idẽ dico in non ordinatio qui gerit officium ordinati, ut inf. de cle. nõ ordi. c. 1. & 2 Idem in eo qui sub prætextu clerici, cum id munus non impleat, aliis se muneribus subtrahere conatur, ut C. de sacrosan. ec. l. qui prætextu. Idem in eo qui tanquam clericus obtinet beneficium, cum nõ sit clericus, nec ẽt tonsuratus, vt sup. de trãsac. c. ex literis sup. de rescrip. ca. cùm adeo. quatuor igitur modis, ut superius dictũ est, committitur falsum, scripto, dicto, facto, & vsu. Est etiã quasi falsum, cum tutor vel curator finita tutela vel cura non eã restituunt, sed se ingerunt & administrant. ut ff. eodem. tit. l. j § tutores † Pœna falsi
6 secũdm leges est deportatio, & omniũ bonorum publicatio, & hoc in libero homine; in seruo ultimum supplicium, ut ff. eo. tit. l. 1. §. ul. Secundum canones autẽ multiplex est pœna falsi secũdm diuersitates falsitatum. Vnde distinguitur. Dicitur enim charta falsa ex dicto vel tacito; & in tali falso quæ sit pœna legitur. supra de rescrip. c. super literis. Item dicitur charta falsa ex scripto, vt cum quis scribit omnes vel maiorẽ partem præsentem fuisse, quæ non fuit, in tali falso suspenditur quis ab officio & beneficio, ut sup. de testi. c. tã literis in fin.
7 Falsarij † autem literarum dñi papæ ipso iure excommunicationem incurrunt cum fautoribus & defensoribus suis, siue per se. siue per alios uitium falsitatis exerceant. qui si clerici fuerint, officijs & beneficijs ecclesiasticis perpetuò sunt priuati; ita quòd, qui per se falsitatis officium exercuerint postquam per ecclesiasticum iudicem fuerint degradati, seculari potestati tradantur secundum constitutiones legi-

timas

timas puniendi, p quas & laici qui fuerint de falsitate cõuicti legitimè puniatur. qui autẽ literis falsis vtuntur, laici tandiu maneant excõicationi subiecti, donec satisfaciant competenter. Ita tñ. vt in laici & in clericis malitia grauius quã negligentia puniatur, vt ptobantur hæc infra de crimine fal. c. dura. & ca. ad falsariorum. Et quod dixi, tradantur curiæ seculari, intelligo tradi. dum capi sinuntur. vel dum degradatio clerici denunciatur iudici seculari, ut inf. de verb. sig. c. nouimus. & de hoc no. sup. de hær. punitur. Vbi autem dubitatur de falsitate circa literas domini papæ commissa, suspectus capitur & detruditur, & papa consuluitur super pœna, ut 19. di. ca. in memoriam, sup. de rescri. c. ex parte.

8 † Falsatores literarum aliorum prælatorum, vel publicorũ instrorum deponuntur & detrudũtur, sed seculari curiæ non traduntur, ut 50. di. ca. si epus. Euitat. n. pœnam falsi is qui cum falsas literas sibi cognoscit, inf. 20 dies illa destruit, aut resignat, vt inf. eo. ti. ca. dura, circa fi. Quod intelligo verũ in literis, quas quis per alium impetrauit. secus si per seipsum & co scius fuit falsi, vel esse debuit ut inf. eo. ca. ad falsariorũ. Itẽ euitat quis pœnam, si dum cognoscit literas de simplici iustitia falsas esse, siue per seipsum impetrauerat, vel per alium vsus eis nõ est, ut inf. eo. ti. c. accedens. non est enim verosimile q falsum commiserit in literis talib. quæ in curia de facili obtinentur. sicut nec præsumitur dolus in re modica, ut ff. de dolo. l. si oleum. §. vlt. nec præsumitur corruptio in re modica, vt ff. de off. presi. l. plebiscita. & offi. pcon. & le. l. solent. §. pen. & ult. Vnde in hoc casu præsumptio, quæ oritur ex qualitate literarum, tollit præsumptionẽ falsi quæ oritur ex illa decre. ad falsariorum. sic & aliàs vna præsumptio tollit aliam. vt ff. de in integ. resti. minor. l. diuus, &

9 57 di. ca. si quis in ęgritudine. † Est autẽ sciendum, q rasura paucarũ literarum, quæ nequaquam animum sapientis indubitationẽ vetere debet, suspicionem falsitatis non inducit, vt inf. e. ca. ul. quia nec vitium syllabæ nocet, vt ff. de manu. testa. l. quia habebat. dum modo rasura paucarum literarum vel syllabæ immutatio sensus non inducat varietatẽ. alias secus, vt sup. de fide inst. c. inter dilectos. Rasura verò lineæ suspicionem falsitatis inducit, ut inf. de priuil. ca. cum olim propter cõnes. & sup. de rescrip. ca. cum olim. Quod verum est, si inueniatur in narratione iuris, secus in narratione facti, ut sup. de fide instr. cap. ex literis. De rasura autem paucarum literarum non distinguo, aut appareat in narratione iuris, uel facti, in literis clausis, uel apertis, vel publicis instrumentis. Vt tamen scias, q in literis domini Papæ nullus audet manum apponere ad aliquid contingendum præter quosdam officiales, alias incurritur excõicatio in curia fa-

10 cta. Sunt † autem instrumenta de falsitate suspecta ex quibusdam alijs causis, vt si instrumentum non habet subscriptiones varijs manibus notatas, vel si nõ sit eadem manu completum, ut inf. de priuil. c. cum olim propter quæstiones. nisi manus inducat mutationẽ calami, & atramenti mutatio, vt in Authen. de instru. cau. & fi. in prin. Item suspecta hr̃ lra, si fuerit alieno sigillo signata, dũ is qui alieno sigillo signauit, habeat propriũ, ut sup de appell. c. significauit. Item si religioso prioratus uel administratio confirmatus, ut sup. de cõfir. util. uel inuti. c. porrecto. Item repellitur instrumentum ut suspectum, si fuerit alteri instrumento ab eodem productũ contrarium, ut sup. de fide instr. c imputari. ut C. de fide instru. l. scripturæ. Item litera domini Papæ suspecta redditur per falsam grammaticam, ut sup. de rescri. c. ad audientiam. Item si sine mandato domini impetretur, ut sup. de rescr. c. nõ nulli. & ca. ex parte. Item suspecta sunt instrumenta, quorum sigilla apparent fracta, ut sup. de fide instru. c. inter dilectos. Item suspectum est instrumentum publicum, si non sit in eo nomen Imperatoris, annus Imperij, uel consulis, uel

pote-

poteſtatis anni illius, & ſi deſit menſis, dies, uel indictio. aliàs inſtrumenta dicũtur adulterina, ut in Auth. ut præpo. not. impera. pu. do. §. 1. & 2. & C. de apo. pu. l. 1. lib. 10. locus etiam, in quo celebratur eſt cõtractus, debet apponi. arg. ff. de accu. l. libellorum. & 2. q. ul. in fi. & C. de contrahen. vel cõmit. ſtipu. l. optimam, in fi. Et hęc locum habent in priui
11 legijs apoſtolicis. † Multis modis probantur falſa inſtrumenta, ut ſi probet rẽ eſſe aliter geſtã, quàm contineat inſtrumentum ut ff. de pact. l. iuriſgentium. §. quod fere agitur. C. de proba. l. cũ precibus. C. plus valere quod agitur quàm qđ ſimu. conci. l. ult. ſupra de fide inſtru. ca. cum Ioannes. Item improbantur inſtrumẽta per indirectam negationẽ, ut ſup. de proba. c. tertio. C. de contrahen. & cõmit. ſtipulatio. l. optimam. Per hæc igitur & ſimilia, quæ ſuperius notata ſunt, inſtrumenta reddũtur aut ſuſpecta, aut falſa. Et circa primũ articulũ no. plura. ſup. de fide inſtru. §. multa. In qõne falſi quædã ſingularia & ſpecialia obſeruan-
12 tur. † nam ſuſpicio de falſo pro falſitate habetur, niſi pro parte producente ueritas cõprobetur, & proceditur ad pœnam. C. de proba. l. iubemus. quod generaliter non contingit, ut 2. q. 1. c. primo. & ff. de pœ. l. abſentem. Item cõdemnat quis ſine accuſatore, quod aliàs non contingit vt 2. quæ 1. ca. nihil. vt ff. de mu. & ho. l. munerum. §. defenſores. & in euangelio. Mulier ubi ſunt qui te accuſant. nemo domine. nec ego te condemnabo. Item & ſi in crimine falſi inciderit, pronunciatur in eo, ut C. eo. tit. l. vbi. quod aliter no. ſeruatur ſm leges, vt pronũcietur in incidenti. ut C. de ordi. iudi. l. adire. Item in hoc crimine deuictus deponitur, & ſtatim traditur curiæ ſeculari, vt inf. eo. c. ad falſariorum. quod generaliter non ſeruatur, ut ſup. de iudi. c. cũ nõ
13 ab homine. † In ſumma notabis, quòd quædam literæ dicuntur falſæ, quædam falſatæ. Falſæ quæ per falſi ſuggeſtionẽ & veri ſuppreſſionem impetrantur, quæ largo mõ dicuntur falſæ. ut ff. eo. titu. l. ſi quis obrepſerit. Item falſæ ſunt literæ quæ, & ſi ſimilitudinẽ aliquam ueritarum prætendant, nihil tñ ueritatis habent; quia nec uerã bullam nec verã ſcripturam, & iſtæ literæ, quæ nullæ ſunt, falſæ dicuntur ſicut & is qui non eſt tutor, dicitur falſus tutor, & falſum teſtamentũ quod non eſt teſtamentũ, & iniquus modus qui non eſt modus, vt ff. de uerb. ſig. l paulus. Quædam vero literæ dicuntur falſatæ. quæ & ſi aliquid ueritatis habẽt, puta verã bullã, vel verã ſcripturam, vel verum vtrũq;, aliquid tamẽ mutatũ eſt de primordio ueritatis. Literæ falſæ ſm primam ſpeciem falſitatis conferunt iuriſdictionem, & ſi contra eas non excipitur valent, & tenet quod ſit earum auctoritate, ut ſup. no. de reſcrip §. colligitur. Literæ falſæ iuxta ſcđm ſpeciẽ falſitatis nõ conferunt iuriſdictionem, nec ualet quod ſit auctoritate illlarum literarum. Et idem dico in falſatis, de quibus ult.
14 dixi. † Vnde ſententia lata auctoritate talium literarum non eſt executioni mandanda, vt inf. eo. tit. c. ſuper eo. imo contra talẽ ſententiam & exceptio competit, & reſtitutio datur cuilibet maiori, ut ff. de iudi. l. ſi prætor. & idem ſi per falſos teſtes ſententia lata ſit, ut ff. de re iudi. l. diuus. Et lex dicit iudicati executio, ſolet ſuſpendi & ſoluti dari repetitio, ſi falſis inſtrumentis circunuentam eſſe religionẽ iudicantis crimine poſtea falſi illata manifeſtis ꝓbationibus fuerit oſtenſum, ut C ſi ex falſis inſtru. l. ult. Quod verũ eſt, ſi iudex fuerit falſa ſecutus. ut C. eo. tit. l. falſam. & l. 1. & ſup. de
15 ſen. & re iudi. cum I & A. † Sed ſi executor inuenerit ſententiã latam contra ius litigatoris, eam exequi debet, ut ſup. de offi. dele. ca. paſtoralis. §. quia vero niſi apud delegatũ poſſet efficere, ut ab hoc
16 onere ipſum abſoluat, vt ibi. † Hoc ẽt notabis, q; vbi auctoritate falſarum literarũ ſententia lata eſt, reuocãda eſt ſine temporis præfinitione. Vbi autẽ a iudice lata eſt, ſed prætextu falſi, ſi ciuiliter agatur, per actionem in factum reuocatur uſq; ad 30. annos, ut ff. de re iudi. l. diuus

diuus. Si uero agatur criminaliter per modũ accusandi, tunc reuocatur vsque ad 20. annos. vt C. eod. titu. l. querelam. Sed si per modũ exceptionis inpugnetur, hoc licebit perpetuo, quia exceptiones perpetuæ sunt, ut ff. de exceptio. l. pure. §. vlt. institu. de excep. & C. eod. tit. l. si pactum.

SVMMARIVM.

1 *Sors quid sit. Diuinatio propriè quid sit, & quæ sint species diuinationis. nu. 3.*
2 *Sortilegi qui dicantur.*
3 *Diuinatio quocũq; modo fiat & qualiter cunq; uocetur, prohibita est & damnata.*
4 *Priuilegia singulorum non faciunt communem legem.*
5 *Sortilegorum pœna.*
6 *Ad sortes an licite recurratur.*

De Sortilegijs. Rubrica.

DICTVM est supra de crimine falsi. sed quia sortes & diuitiones in fasitate consistunt, dum sortilegi & diuinatores, quod dei est proprium, videlicet futura prædicere, sibi falsò assumunt; & cùm non sint, se prophetas esse ostendunt. Ideo subsequenter ponitur hic rubrica de sortilegijs. Videndum est igitur quid sit fors. Quot species diuinationis. Quæ diuinatio prohibita. Quæ permissa. Qua pœna puniantur sortilegi, & diuinatores.

1 †Sors est ars diuinandi. † Diuinatio proprie in malo accipitur, prophetia verò in bono, vnde canon dicit. nunquã diuinatio in bonam partem accipitur. videbãtur quidam sibi esse prophetæ; sed quia pœnam accipiebant, prophetia eorum facta est diuinatio. & diuinatio eorum, quæ uidebatur ꝓphetia, declarata est diuinatio ut 1. q. 1. ca. nun-
2 q̃ † Sortilegi autem sunt, qui sub nomine fictæ religionis per quosdã, quas sanctorũ seu apostolorũ vocant sortes, diuinationis sententiam profitentur. Aut quarũcunq; scripturarum inspectione
3 futura ꝓmittunt, ut 26. q. 1. ca. 1. † Spẽs diuinationis multę sunt, quæ enumerãtur. 26. q. 3. c. igit. & q. 5. c. epi. & ca. nec mirũ. Omnis aũt diuinatio quocunque modo fiat, & qualitercunque vocetur, prohibita est & damnata, ut 26. q. 5. per totum, infra, eod. tit. per totum. Sed obijcitur ex eo, quod legitur. 26. q. 2. c. fors non est aliqd mali, sed est res in humana dubietate diuinã iudicãs volũtatem ut 26. q. 3. c. fors. Itẽ opponitur ex eo ꝙ legitur 26. q. 5. c. non licet, vbi dicit nec in collectionibus herbarũ, q̃ medicinales sunt, aliquas obseruationes aut incãtationes liceat attendere, nisi tñ cum symbolo diuino aut oratione dñica, vt tñ deus creator omnium & dñs honoretur. Item opponitur exemplo Matthiæ apostoli ut 26. q. 2. ca. nõ exemplo. Nam quamuis nõ statim debeamus recurrere ad sortes, vt 26. q. 2. cap. non statim. cùm tñ non supereſt humanum auxiliũ, recurrere possumus ad diuinũ, vt 22. q. 2. c. quæritur. & in dubijs secundũ leges ad sortes recurritur, ut ff. de iudi. l. sed tñ ambo. C. cõia dele. l. si duobus. Itẽ objcitur, ꝙ Iosue præceptu dñi per sortes exquisiuit pctm̃ Achor, quod cõmiserat sumens furtiue regulam auri & clamidẽ cocci de anathemate iherico quæ historia tangitur. 1. q. 4. ca. ecclesia quæ. §. item ex peccato Achor. Item opponitur, ꝙ Saul sorte deprehendit Ionathã filiũ suũ comedisse fauũ mellis cõtra edictũ quod posuerat, ut tangitur hoc 22. q. 2. c. quæritur cur. §. itẽ opponitur. Ad quæ rñdeo exẽpla veteris testamenti non obstant, quia hæc & alia permittebãtur ante euãgeliũ, quę tpe perfectionis disciplinæ penitus sunt eliminata vt 26. q. 2. ca. posteaq̃. §. his ita.
4 Exẽplũ de B Matthia non obstat, † quia priuilegia singulorũ nõ faciũt cõem legem, ut prẽallega. c. nõ exẽplo. quod aũt dicit Aug. fors non est aliquid mali, verum est in sui natura, prohibetur tñ, quia propter assiduitatẽ vtendi labuntur homines in idolatriã. sicut de iurõ dicitur, & de vini potatione, ut sup. de

iureiur. ca. & si Christus. unde si esset cā honestatis & subesset necessitas, ut si esset contentio de electione aliquorum, esset paritas vtrobiq; in omnibus, scribsit Lau. & Ray. q̄ exemplo Matthiæ possunt fieri sortes. & hoc agit Beda dicens. si qui necessitate aliqua compulsi deū putant sortibus exemplo apostolorum esse consulendum, videant hoc ipsos apostolos non nisi collecto fratrum cetu & precibus ad deum susis egisse. ut 26.q.2.c.non exēplo. sed etsi ita scripserint doctor. illi, decre. tñ hoc reprobat, quæ dicit licet nota non careat, quinimo iusta reprehensione sit dignum, q̄ sors in talibus interuenit, ut inf.e. c. ecclesia vestra. vnde in casu præmisso potius putarem gratificandum per superiorē, uel iterum eligendum, vt no. sup. de elec. §. sed videtur. † Pœna sortilegiorum secūdum leges capitis est, ut C. de mali. & mathe. l. nemo. Pœna vero canonica est multiplex Nā in talibus, si peccatum est notorium corū, eucharistia denegat, ut de con. di. 2. ca. pro dilectione. Item infames sunt non solum ipsi, sed & qui ad eos concurrunt, ut 2. q. 8. c. quisquis sunt. & aliæ pœnæ, quæ, cōtinētur 26. q. 5. c. in multis capitulis ibi positis, & maxime in c. contra idolorū.

† Sed nunquid licitè recurritur ad sortes, & ad inspectionem astrolabij, uel alias inspectiones pro rebus perditis recuperandis? Dicunt quidam, q̄ si non fiant inspectiones huiusmodi cū inuocatione dęmonum uel alicuius superstitionibus, licitè fiat aliter secus. Sed puto contrarium, ut inf.e.c. ex tuarū. Non ob. 26.q.2.c. hi qui Nam canon ille loqtur de cōparatiua permissione. Item non ob. 37. di. c. si quis grāmaticam. Nā licet dicatur ibi, q̄ arismetrica & geometrica habent in sua scientia veritatē, subdit tñ q̄ non sunt sciētiæ pietatis.

2 *Discedere a lite quot, modis quis possit.*
3 *Colludens cum inquisitore absolutus, an possit iterum inquiri.*
4 *Sententia per collusionem lata est nulla.*
5 *Pœna colludentis quæ sit.*

De Collusione Detegenda. Rubrica

QVIA is qui colludit in falsitate consistit. nam aliud agit, & aliud simulat dum accusat. & cum accusato colludit. ideo post tractatum de falsis & sortilegijs sequitur rubrica. de collusione. Videamus. igitur quid sit collusio. Et quæ colludentium pœna. Collusio† est inter actorem & reum latens & fraudulenta conuentio. Fit autem collusio in criminali causa plerunque, scilicet qñ accusator ueras criminū ꝓbationes abscōdit seu dissimulat. Falsas vero accusationes admittit, & p hoc incidit in vitiū ꝓuaricationis & extra ordinē punit ut 2.q.3.c.si quē. §. prævaricator in uersi. sciendū, & § prævaricatore. Vel qñ accusator in vniuersum ab accusatione desistit. & per hoc incidit in uitiū tergiuersationis. Is in quinque libris auri punitur & infamatur, ut §. de præua. l. præuaricationis, in fi. Vnde circa hoc distinguendū est. Nam causarum tria sunt gña. Alia ciuilis, alia criminalis, alia spiritualis † Item a alia duobus modis receditur. Per gratiam, & per transactionem. In causa ciuili qñcunque qūocunq; & etiam sine iudicis auctoritate licet a causa desistere, præterquā in actione famosa, in qua sine auctoritate iudicis transigi non pōt. vt ff. de his q. not. infa. l furti. §. pactus. In causa vero criminali ante inchoatā accusationē per gratiā licet desistere, vt ff. ad Turpil. l. mulier. & l. quæritur. post inchoatā non licet citra auctoritatē iudicis, & et rei consensum si tormenta uel vincula passus sit, ut C. de aboli. l. 2. uel propter accusationem infamatus ar. 5. q. 1. c. quiddā. & si desisterit incidit in Turpil. si publicū fuerit crimen quod

SVMMARIVM.

Collusio quid sit, & quādo dicatur fieri, in criminalibus.

quod intendit. ut C. ad turpi. l. 1. Si priuatum, extra ordinem punietur ut ff. eo. tit. l. si quis repetere. Cum autem secundum iure canonica omne crimẽ sit publicum, uidetur quòd in nullo possit interueniri transactio; posset tamen dici, quòd in omni crimine, in quo potest iudex ecclesiasticus dispensare, potest & transactioni & simplici renunciationi auctoritatem præstare. arg. 5. q. 2. c. si primates. & 90 disti. cap. dissidentes. In causa spirituali licet quãdoque per gratiam a lite discedere, sed qui sine iusta causa discedit punitur. ut 2. q. 7. c. quapropter. sup. de simo. c. nemo. Per transactionem uero a causa spirituali recedere non licet. ut supra de transac. c. super eo. & c. præterea. Vbi autem in causa criminali uel spirituali a lite quis desistit aliter q̃ debeat, ad iudicem pertinet ex officio suo inquirere. ut inf. eo. c. 1. & 2. & C. de abo. l. 2. & l. fallaciter. Sed ubi ex iusta causa vult desistere, iudex abolitionem indulgere debet. ut C. de abo. l. 1. & 2. q. 4. §. abolitio in causa uerò mista inter ciuilem & criminalem, ut cum accusat uxorem de adulterio in foro ecclesiastico ad tori separationem, potest maritus quando uult ab accusatione desistere, tum etiam de adulterio condemnatum sibi reconciliare possit. ut C. de adulte. authen. sed hodie. supra de conuersio. coniu. c. gaudemus. & de donatio. inter uirum & uxor. c. plerunque. & 32. quæst 1. cap. de benedicto. sed inquisitor colludere dicitur cum eo de quo inquirit. ut inf. eo. tit. c. in tantum clamor.

3 † Vnde si inquisitor eum, de quo inquirit, per collusione, absoluat, talis absolutio non impedit, quo minus iterum inquirat. ut infra. eod. cap. 1 & 2. & ulti.

4 † Nec enim tenet sententia per collusionem lata. vt 2. q. 3. c. si quem pœnitet. ut ff. eod. titu. l. cum non iusto & l. collusionem. & l. sententiam. unde sicut probata præuaricatione denuò accusatur absolutus. ut ff. de præuarica. l. 3. sic. & pro

5 bata collusione. ut dictum est. † Pœna colludentis hæc est, si quis colludat in causa super beneficio, priuetur beneficio. ut infra eod. cap. adiuimus. si super crimine, punitur in quinque libris auri. vt ff. de præuarica. l. 3. & hanc pœnam nemo præstat, nisi qui desistit à publico crimine. ut ff. ad Turpil. l. si quis. §. stellionatus. Sed qui desistit ab accusatione priuati criminis, est infamis. & extra ordinem punitur. ut ff. ad Turp. l. primatis. C. eo. tit. l. 2. sed si absens est accusator, & citatus noluit in accusatione procedere, tũc grauius punitur, q̃ pœna. 5. librarum auri ut ff. de pœnis. l. absentẽ. §. 2 In causa status is qui collidit, perdit ius quod habebat in persona illius, de cuius statu agebatur, & applicabitur illi qui collusionem detexit. ut ff. de collu. l. 1. & C. eod. tit. l. ult. & ff. de in ius uo. l. adoptiuum. §. patronum. In alijs autẽ ciuilibus causis punitur colludens pro motu iudicis, quem delusit. In summa sciendum est, q̃ colludunt principales, & colludunt aduocati, qui si in causa criminali collusérint, extra ordinem puniuntur. ut 2. q. 3. c. euphemium. §. notãdum in uer. præuaricator. colludunt & procuratores, qui se dolo patiunt superari in lite cõtra quos agitur de dolo, sed si non sint soluendo, tunc agitur contra illos, cum quibus collusum est, nisi parati sint in se transferre iudicia. ut ff. de dolo. l. eleganter. sup. si dolo.

SVMMARIVM.

1 *Pueri septennes doli capaces an ex delicto obligeatur.*
2 *Pueri delinquẽtib. qualiter subueniatur.*
3 *Peccata quæ membris genitalibus cõmittuntur, in pueris locum non habent.*
4 *Pueri an deierent.*

De Delictis Pueroruta. Rubrica.

DIctum est supra de quibusdam criminibus. quia dubitari possit, an pueri huiusmodi criminibus inuoluantur. Ideo subijcitur hic rubrica

de delic. puerorum. Est igitur uidendum qui pueri teneantur ex delicto & qui non. Et quæ delicta in puerum cadunt, & quæ non. Et qualiter pueri delinquentes sunt puniendi. † Pueri septennes doli capaces obligantur ex delicto. Sicut dicit August. in quadam glo. posita super. cap. paruuli de conse. dist. 4. septennis ætatis pueri mentiri & uerum loqui confiteri & negare iam possunt; & ideo cum baptizantur & sympolum reddũt, & ipsi per se ad interrogata respondent. secus si non essent doli capaces. ut ff. de regu. iur. l. pupillus. & ff. ad leg. Aquil. l. sed & si quæcunque. §. 1. & ff. de dona. l. hęredibus. §. 1. † sed quamuis ex delictis pueri teneantur ut dictum est, nec eis subueniatur per in integr. restit. vt C. si aduersus delic. l. 1. interdum tamẽ miseratio ætatis ad mitiorem pœnam iudicem producit. ff. de minori. l. auxilium. §. in delictis. de conse. dist. 4. cap. eos. sed si ex delicto conuentus minor potuit cõfiteri & uitare pœnam inficiationis, & negauit; uel si potuit trãsigere, & non fecit, sed in pœnam inuoluit, subuenitur ei per beneficium restitutionis. vt ff. de minor. l. si ex causa. §. nunc videndum. sed quamuis subueniatur minoribus, sicut dixi, tamen impunitas delicti propter ætatem non præstatur. ut C. de pœnis. l. impunitas. qđ tñ fallit ut C. de fal. mo. l. 1. in fin. peccata, † quæ membris genitalibus committuntur, in pueris locum non habent, vt inf. eo. c. j. hoc enim ante puberes annos præsumitur non cõmitti, solet tamen in quibusdã malicia anticipare tempus pubertatis, ut sup. de dispon. impub. c. a nobis. & aliquando tẽtant quod implere nõ possunt. ut sup. desponsa. c. iuuenis. & ca. adolescens. & in hoc, quod ex malicia supplente defectum ætatis tentant, intelligo eos peccare, si non cum proprijs sponsis tentant; fœminę etiam ante tempus pubertatis cognoscí se faciunt, ut supra de eo qui cog. consan. vxo. suæ. cap. iordanę. † Sed quæritur de periurio, an pueri delerent? & uidetur ꝙ sic. nam mendacijs plena est puerilis ętas. ut lic. c. 1. & ualet pupilli iuramẽtum. ut ff. de libero. cau. l. ult. vnde sic pupillus potest iurare & deierare. sed contra. ff. de iureiu. l. qui iurasse. ubi dicit, ꝙis non uidetur deierare pupillus, quia sciens fallere non videtur. sed lex illa loquitur in infante vel infanti proximo, qui nec scire nec discere potest ut ff. de acqui. hæ. l. pupillus.

SVMMARIVM.

1 *Venatio quotuplex sit, & quibus ac quando permissa.*
2 *Venari quare clerico prohibeatur, & nõ poscari.*

De Clerico Venatore. Rubr.

HActenus tractatum est cõiter de delictis clericorum & laicorum. Nunc autem tractatur de quibusdam excessibus clericorum. unde subijcitur rubrica de cleri. uenatore. Videamus sit licita, & quibus ergo, quot modis sit uenatio. Quibus non. Et quæ pœna imponatur clerico uenatori. † *Triplex est uenatio. oppressiua scilicet hominum, arenaria & saltuosa.* Oppressiua, est hominũ, & semper est illicita. de qua dicitur, cœpit Nembroth esse robustus uenator coram domino, i. hominum extinctor & oppressor. ut 11. di. c. his itaque. Arenaria est, quæ fit in arena. ut cum quis locat operas suas, ut pugnet in arena cum aliqua bestia dentata; hanc qui exercet, peccat grauiter, nisi eã exerceat gratia virium experiẽdarum. vt ff. de postul. l. 1. §. itẽ senatus 3. q. 7. c. infames. §. tria. in uersi. infames circa prin. & de hac loquitur canon ille. 86. dist. c. qui uenatoribus. cum duobus sequenti. eccl. *Saltuosa* est, quæ fit in syluis & saltibus. & hæc est illicita ex tempore & persona. In tempore ut in quadragesima, ut 86. dist. cap. an putatis. Ex persona, ut in clerico; in quo tamen distinguẽdum est, quoniam episcopo semper est illicita, ut 33. dist. c. quorundã. Alijs clericis est licita causa necessitatis,

necessitatis, utilitatis, & recreationis cũ retibus & laqueis & canibus, dum modo cum silentio & modestia fiat. Nam & monacho licet texere lina pro piscibus capiendis. de conse. di. 5. c. nũquam. licet etiam tempore feriato. ut pote diebus dominicis & festiuis præterquam in maioribus solennitatibus ingruente necessitate intendere piscum captioni. ut sup. de ferijs. cap. licet. & idem puto in captione ferarum. eo tamen modo, quo prædixi. Illa uera uenatio, quæ fit cum clamore, cursu, uel armis clericis est illicita. & in hoc etiam excipio casum necessitatis. Quid enim si apri uel ursi ueni rent destruere clericorum vel monachorum segetes, & uineas? satis credo, quòd possent uenari. hoc est feras illas excludere cum clamoribus, canibus, & armis quia quod non est licitum, necessitas facit licitum. ut inf. de regu. iuris. ca. quod non est licitum. hoc excusat à furto, homicidio; uti rubricis illis de furto & homi. notatum inueniens. hæc saltuosa licita est laicis pro carnibus & pro pelli-
2 bus, alias non. † Sed quæritur quare clericus prohibetur uenari, & nõ piscari? Rũdeo, quia uenatio fit cum clamore, piscatio non; uel quia maior delectatio est in uenatione, quam in piscatione, & maior dissolutio. Vel ideo quia uenator discurrit per deuia & inuia sicut duabus, cum ducit animam captiuam.

SVMMARIVM.

1 *Percussor quot modis qs. dicatur. & nu. 2. Prælatus in prædicãdo qualis esse debeat.*
2 *Percussio quando sit peccatum.*
3 *Episcopus neminem suis manibus uerberare potest.*
4 *Clericus an & quãdo licite percutiatur.*
5 *Pœna percussoris quæ sit.*

De Clerico Percussore. Rub.

SVperius tractatum est de quodam excessu clericorum, qui uenando committitur. Nunc tractatur de quodã alio, qui committitur ferienda, & ideò ponitur hic rubrica de cleri. percussore. Videndum est igitur, qui dicantur percussores. Et in quibus casibus liceat clericis percutere. Et quæ sit pœna temerarij percussoris. † Percussor duobus modis dicitur spiritualis & corporalis. Spiritualis qui inutilis sermone corda audientiũ ferit. ut 45. di. c. sane. Discretus debet esse prælatus in prædicãdo. ut nõ multum taceat, nec uerba superfluat dicat. ut 34. di. c. sit rector. Et sicut nõ leue discrimen incũbit pontificibus si luisse, quod congruit; sic obseruare debet, nẽ indignis & non intelligentibus secreta mysteria sua prædicatione reserare inci piat. Vitium enim animæ est indignis secreta uulgare. quod uel loquacitate incauta, cum fine iudicio uolat irreuocabile uerbũ; uel adulatione, ut ei placeat, cui secreta reuelat; uel iactatione scientiæ, ut plura scire uideatur. ut probantur hæc. 43. di. c. dispensatio. & §. sequen. & 8. q. 1. c. oportet. Item non debet populis grãmaticã exponere. ut 86. dist. c. cum multi. sed consiliũ domini annũciare. ut 43. di. c. ephesis. ponere autem ante oculos hominũ Dei iudicia, terrere cruentes cõscientias, persuadere pœnitentiã. ut 2. q. 1. c. si peccauerit. Et sic dicit Aug. turba iniquorũ, cum facultas est in populis promendi sermone generali, obiurgatione ferienda est, & maxime si occasionem atq; importunitatem aliquod flagellum domini de super quo uis apparet pro suis meritis uapulare. vt 23. q. 4. c. non potest. neminem aũt nominabit. vt 8. q. 2. c. quid autem. in quibus omnibus profecto datur intelligi, quanta debet esse discretio in prædicatione sacerdotis, qua si forte caruerit, quasi torto naso sacerdotalis officij iu-
2 dicatur indignus. ut 43. di. in fin. † Est & percussio corporalis, & hæc fit manu, pedes, uel capite, uel cubito, uel pectoris & humeri impulsu. Fit cum baculo, uel alio genere armorum. Corporalis percussio si fiat malicioſe uel ex odio, peccatum est. ut 45. dist. c. cum beatus.

Sed & si quis pugno percuciat impie, & dicit ludens feci, non excusatur, ut sup. de præsumpc. sicut. Nã ludus noxius est in culpa, ut ff. ad le. Aquil. l. nam ludus, quis. n. ludos appellat, ex quib. crimina oriuntur, ut in procemio. ffrũ. sed si quis plane socialiter, & ex ludo percutiat, non delinquit, ut ff. de iniurijs. l. illud. & 15. q. 1. c. illud. Si uero fiat causa correctionis licita est ei, qui habet potestatem in eum, quem percutit, ut 45. di. c. cùm beati. 35 dist. c. ante. † Hoc tamen scias q̃ neminem suis manibus episcopus verberare potest. sic. 86. dist. ca. non liceat. sed per aliũ sic. vt 22. q 5. cap. ille qui. & si clericũ faciat percuti, nõ faciet hoc per laicum sed per clericum, ut inf. de senten. excomm. c. vniuersitatis. nisi clericus sit omnino incorrigibilis, nec comprehendi patitur, ut tunc per laicum capi. possit. dum tñ non amplius laici uiolentia se extendat, q̃ exigat rebellio uel defensio clerici, ut inf. de sen. tenet excommun. c. ut fame. † Item distinguendum est circa qualitatem personarum, quæ corrigendæ sunt, & etiam circa criminum quantitatem, nam qui sunt in minoribus ordinibus constituti licite verberãtur ẽt pro minoribus criminibus. 45. dist. c cum beatus. §. Salomon. & 35. di. cap. ante omnia. qui uerò sunt in maioribus, non sunt pro leuib. verberandi, ut 45. dist. c. cum beatus. hi sunt casus speciales. in quibus licite percutitur clericus, quos notabo. inf. de sent. excõica. Abbas aũt uel prior potest licite monachum vel conuersum verberare causa disciplinæ. vnde beatus Gregorius scribit, beatum Benedictum quendam monachum virga percutiendo sanasse, quem crebra monitione curare nõ poterat, ut 45. di. c. cũ beatus §. Salomon. hoc tñ sic facere debet; ut subditis pietas matrẽ, disciplina uero patrem exhibeat, ut 44. di. §. hoc ẽt alibi. † Pœna percusori s est hæc, quia prohibetur per apostolum ordinari, ut 45. dist. ca. in principio. si fuerit promotus & non habens respectum ad suum ordinem & incaute & temerarie percutiat, suspenditur, ut inf. eod. ca. præterea. & si se non emendauerit, deponatur, ut inf. eo. c. 1. & saluo q̃ si ex incauta percussione mors interueniat, etiam si causa disciplinæ fiat, irregularitas cõtrahitur, ut sup. de hom. c. presbyterũ & de hac materia in rubrica illa notaui.

SVMMARIVM.

1 *Maledicus quis dicatur.*
2 *Actio iniuriarũ datur contra maledicũ.*
3 *Detractor qualiter puniatur.*
4 *Clericus maledicus quomodo puniatur.*
5 *Conuitiator qua pœna feriatur.*
Pœna blasphemantium quare potius imponitur pecuniaria quam corporalis, & cui applicetur. num. 7.

De Clerico Maledico. Rubrica.

DICTVM est sup. clerico percus. & ibi distinctum extitit, quod per cussio alia fit manu, alia lingua. In hoc ergo tractatu insistitur circa illam speciem scilicet percussionẽ lingue, & ideo subijcitur hic rubrica, de cleric. male. Est autem videndum, quis dicatur maledicus. Et quę sit pœna maledici. † Maledicus est is, qui obloquitur de homine detrahendo ei & eum obloquijs deprimẽdo ut inf. e. ca. 1. Summa enim iniquitas est detrahere. Omnis enim qui detrahit fratri suo, homicida est, vt 6. q. 1. summa. & alibi dicitur, detractores fratrum homicidę sunt. vt de con. dist. 1. in c. homicidiorum; vn de nec tui commendandi causa aliquid dicas, quo minor alius fiat vt 11. q. 4. c. si quis vero 98. dist ca. nullus uero & ca. ecce. si quis autem uerbum iniuriosum dixerit proximo, delinquit in deum. & peccat in proximum; † unde datur proximo actio iniuriarũ, ut insti. de iniur. §. 1. ff. de iniur. l. ita apud Labeonẽ. §. cõvitiũ & C. eo. tit. l. si nõ conuitij quæ f. mosa existit. vt ff. de his qui not. infa l. Athletas. §. vlt. & C. ex. quibus cau. infa. irro. l.

irro.l.iniuriarũ sup. de sent. & re iudi. c. cum te. Est etiã maledicus blasphemus dei & sanctorum, ut inf.eo. c.statuimus.

3 † Punitur detractor, ꝙ fit infamis, & ab ecclesia extorris, ut 6.q.1.ca.deteriores. Item punitur homicida vt in præalleg. c.homicidiorum. non quia ita grue sit crimen detrahere, sicut occidere; sed quia, sicut homicida punitur pœna æterna quo ad deum, sic & detractor. sicut in euangelio dicitur, qui dixerit fra

4 tri suo racha, reus erit gehennæ. † Item clericus maledicus, si in iudicio de hoc fuerit cõuictus, degradatur, ut 46. dist.c.

5 clericus maledicus. † Conuiciator fratris punitur pœna pecuniaria facta æstimatione iniuriæ arbitrio iudicis secundùm qualitatem & quantitatem iniuriæ ut insti.de iniur.§.in summa.& hoc si ciuiliter agatur. Si autẽ criminaliter agatur, extraordinaria pœna officio iudicis reo irrogatur, ut ibidem. Si quis autẽ contumeliam vel conuitia eꝑo intulerit, mox depositus curię tradetur, ut 11. q.1.c.si quis sacerdotum. & maxime si in depressionem dñi Papæ aliqua protulerit, ut inf.eo.c.1 Verum tamẽ in hoc sanctè ac religiosè dicere posset summus pontifex, sicut dicit dñs imperator. Si quis modestiæ nescius & pudoris ignarus improbo petulantiq; male dico nostra crediderit lacescenda ac temulentia turbulentus, obtractor ipsorum fuerit, pœne nolumus subiugari. neque durum neque asperum aliquid sustinere, qm̃ si ex leuitate processit, contendendum est, nec lubricum linguę ad pœnam facile trahendum est, ut ff.ad leg Iul.ma.l. famosi. si ex insania, miseratione dignissimum; si ob iniuriam, remittendum. 1.ad principem transferendum, vt C.si quis imperat. male. l. vna.

6 † Si quis aũt contra deũ uel aliquẽ sanctorum suorum & maximè beatã uirginem linguam in blasphemiã publicè relaxare præsumpserit. per suum episcopum pœnæ subdatur annotatæ inf.eo.c. statuimus. quæ pœna locum habet cum 1 blasphemia non calore iracundiæ, non ebrietate vl demẽtia prolata est. alius cũ blaspemante benignus ageretur, ut 2.q.3.ca.si quis iratus.& §.notandũ C.de rebus cred.& iureiuran.l.2.C.de iniur.l. si nõ conuitij.& ut sup. dixi cum qs ma

7 ledicit imperatori. † Sed quæritur de pœna pecuniaria, quæ in fine illius decreta.statuimus. adiecit, quare fit adiecta? Rñdeo ideo, quia plures magis timent pœnã pecuniariam, quàm ẽt corporalem. & propterea imponitur illa quæ magis timetur, vt sup.ut lite nõ cõ

8 testata.cap.qm̃ frequenter. † Sed quæritur.cui hæc pœna pecuniaria soluatur. Et videtur ꝙ potestati seculari ex eo quod dicit in fine. ꝙ etiam inter alia cõmunitatum statuta ponatur. Vel dic, ꝙ hoc crimen ecclesiasticum est, à quocũque commissum; & ideo pęna illa soluetur episcopo in vsus paupertum conuertenda, ut sup.de foro cõpeten.c cum sit sup.de vsu.c.cùm tu. Vel si uis, distingue personas & distribue pœnas, ut pœna clerici blasphemi soluatur episcopo, & pœna laici soluatur potestati. Et nota, ꝙ hæc pęna pecuniaria est irremissibilis, ut in fi.illius decr.statuimus. continetur.vbi dicit, nullã in hoc misse ricordiam habiturus. Illam enim clausulam ad pœnam pecuniariam refero, non ad superiores. Et intelligo si blasphemus habeat vnde soluat, cæterum si paupertas impossibilitatem inducat, iudex ecclesiasticus in flagella cõmutet. ut sup.de rapto. ca.in archiepatu 12.q. 2.c. fraternitas 14.q.6.cap.si res aliena sup.d iudę.c.postulasti & c. ad liberãdã. Sed hæc omnia pro tribunalli fiunt, sed in iudicio animę sacerdos discretus moliet hunc rigorem, & misericordiã non negabit; quia misericordiæ dei nec mẽuras possumus ponere, nec tẽpora diffinire, apud quem nullas patitur veniæ moras conuersio, ut 26.q.6.c.hi qui.

SVMMARIVM.

Excommunicatio quid sit. & quot sunt 1
species excommunicationis.

1 *Clerici excõmunicati qualiter puniãt.*
2 *Clericus excommunicatus quare teneatur dicere horas canonicas.*
3 *Excommunicatus excommunicatione durante, fructus beneficij non percipit.*
4 *Regresso iure postliminij non restituuntur stipendia eius temporis quo fuit apud hostes.*
5 *Excommunicatus excommunicatione minori exercere potest ea quæ sunt iurisdictionis, sed non quæ sunt officij.*
6 *Excommunicatus excommunicatione minori an celebrando grauiter peccet.*
7 *Depositus vel degradatus celebrans an conficiat.*

De Clerico Excommunicato ministrante. Rubrica.

DICTVM est supra, de quibusdam excessibus prælatorum, sed qm̃ clerici delinquentes plerunque excõicantur, plerunque interdicuntur, aliquoties deponuntur, & nihilominus claues ecclesiæ contemnentes irreuerenter ingerunt se diuinis. Idcirco subijcitur hic rubrica, de cle. excõ. interdic. vel depo. minist. Videndum est igitur de pœna istorum, qui quantũ in eis est, misteria sacra profanant, & an cum eis valeat dispensari. Est aũt sciendum, q excommunicatio, alia maior, alia minor
1 est. Maior excludit à sacramẽtis & a cõmunione fidelium. Minor autẽ tãtum à sacramentis excludit ut sup. de excep. ca. à nobis inf. de sent. excõm. cap. penultim. sed totũ contrariũ dicit canon. 3. q. 3. c. Engeltrudã. Ibi. n. dicit, q Engeltruda nõ solũ fuit excõicata minori excõicatione, quæ a fraterna societate separat, sed ẽt maiori quæ a corpore Xpi rescindit. Sed exponenda sunt verba illa, sic, ut intelligamus fraterna societatem, quam contrahimus in communione sacramẽtorum. corpus aũt Christi, ecclesiam, ut ibi dicit, per ecclesiam verò intelligas collegium fidelium, ut de con. dist. 1. c. ecclesia. Itẽ sciẽdum est, q duæ sunt species minoris excommunicatio nis. vna est quæ excludit a sacramentis, & hæc quandoque contrahitur à iure, vtpote per participium excõmunicati excõmunicatione maiori, ut inf. de sent. excomm. c. nuper. Quandoque ab homine per sententiã, ut 5 q. 1. c. 1. Alia species excõicationis minoris separat à communione fidelium, & non sacramẽtorum, ut 5. q. 2. c. præsenti, & q. 4. ca. in loco. 18. dist. c. placuit. 34. dist. ca. quorundam 58. dist. c. si quis de alterius excommunicati igit maiori excõicatione & minori fm primam speciem diuina officia celebrare non debent; & si hoc fecerint, alter deponetur, ut inf. e. c. latores, alter grauiter peccat, nullius in notam irregularitatis incurrit, ut inf. e. ca. si celebrat quod intelligo si solenniter celebrat iuxta præcedentem consuetudinẽ, & vt prius, ut hæc probantur inf. eo. c. illud & 11 q. 3. c. si quis damnatur & c. seq. si quis episcopus. secreto tñ non officiando ecclesiam, sed solus legendo nõ cantando, & sic plane, vt a nemine audiatur, dicere horas põt & debet, missam aũt celebrare non põt quomodocunque, nec sacramenta ecclesiastica pertractare, ut 28. dist. ca. presbyterum. † Si tu quæras, quæ est ratio quare excõicatus teneatur dicere canonicas horas? Rndeo, qa oneris est, & ideo non tollitur, alias ei sententia prodesset quod esset iniquum. nam euidenter iniquum est ei prodesse sententiam, cõtra quẽ lata est, vt ff. de except rei iudi. l. euidenter. & pœna non habet immunitatem, ut ff. de interdic. & reg. l. relegatorum. §. vlt. nec aliquid esse habet delictum cũ venia. vt ff. de mino. l. Papinia. † & propterea, qa excõmunicatus
3 diuina non põt celebrare officiando ecclesiam vt prius, fructus beneficij nõp-cipit excõmunicatione durãte. ut supra de appell. c. pastoralis in fin. & 32. dist. ca. præter hoc. & si reconciliatus fuerit, fructus illius temporis non recuperat,
4 † sicut regresso iure postliminij nõ restituuntur stipendia eius tẽporis quo fuit apud hostes, ut C. de re mili. l. stipendia.

hæc

hæc est etiã causa quare excõicato non confertur beneficium, ut sup. de æta. & qualita. præsi. c. cum bonę memorię. Nã beneficium datur ratione officij vt 81. di. c. si quis sacerdotũ, & ca. eos. hæc omnia quæ dicta sunt in excõicatio, locum habent & in interdicto, nam vterq; ingerens se diuinis est in causa depositionis, ut inf. eo. c. clerici. Nec ob. quod ibi dicit, nisi moniti sine dilatione redierint; quia nihilominus, etsi redierint, possunt deponi. sed si redierint ad statum & obseruantiã interdicti poterunt dispensationem obtinere. Nec ob. inf. e. c. postulasti. §. prętera. ubi dicitur quòd clerici, qui talia præsumpserint, beneficijs sunt ecclesiasticis spoliandi. Nam ibi suppleo, & officijs. uel ibi agitur de clericis celebrantibus in locis interdicti, non de clericis interdictis. Et quod dixi in clerico interdicto, dico in clerico suspenso, dummodo ab officio sit suspensus; hæc enim duo æquipollentia sunt, & eundem hñt effectum. clericum
5 interdici, & suspendi. † Vnũ tñ nõ omitto notare, ꝙ excommunicatus excõicatione minori potest exercere ea quæ sunt iurisditionis, & eligere potest, & non eligi, & sacramenta ab eo collata non carent virtutis effectus. cum non uideatur à collatione, sed à perceptione sacramentorũ, quæ in sola consistit perceptione, remotus; peccat tñ conferendo sacramenta, sed leuiter. quia vt prędixi non est excluſus à conferendo, sed à percipiendo. sed celebrando peccat 1
grauiter, ut hæc omnia colliguntur, inf.
6 eo. ca. si celebrat. † Sed mirum est, ꝙ ex excõicatus excõicatione minori celebrando peccat grauiter, non tñ irregularitatem incurrit, cum ex omni mortali quis constituatur irregularis irregularitate canonica, ut promoueri non possit vt 25. di. c. unũ oratiũ. §. nunc aũt. & c. primũ. & promotus sit suspensus quo ad se, vt 1. qõ. 1. c. sacerdotes. Ad quod rñdeo, qđ dicit illa decre. si celebrat. nullus nota & sic intelligo quantum ad id quod ibi sequitur, ſ. quo minus eligat & quo minus exequatur, quæ iurisditionis sunt, secus quę sunt officij. † Sed 7
quæritur de depositio, seu degradato, an conficiat? Et uidetur ꝙ sic, quia ordinem non amittit, vt 20. q. 3. c. eos. 1. q. 1. c. ꝙ quidem. de con. di. 4. cap. ostenditur 32. q. 7. c. licite. ar. contra. 50. di. ca. accidens. 11. q 3. ca. episcopus. 81. di. c. dictũ. 23. q. 8. c. clericis. 54. dist. c. ex antiquis. Ad hoc respondeo, puto ipsum non conficere; potuit enim ecclesia auferre potestatem conficiendi, quã contulit ordinando q̃uis caracter, qui animæ infigitur, non possit auferri. Cum eo, qui ex
8 excõicatum se sciens in contemptum clauiũ præsumpserit celebrare diuina, non potest alius a papa dispensare, nec etiã synodus, ut 11. q. 3. c. si quis episcopus damnatur, & c. si quis in consilio.

SVMMARIVM.

1 *Non ordinatus celebrans an conficiat.*
2 *Ordinare an possit non ordinatus.*

De Clerico non ordinato ministrante. Rubrica.

IN superiori rubrica dictum est de his qui excommunicati, interdicti, depositi administrant; hic tractatur de his qui non ordinati hoc faciunt, & ideo subijcitur hic rub. de cle. non or. mi. Videamus igitur an talis celebrando conficiat. Et an cum eo ualeat dispensari, & in quo. † Et est autem sciendum, quòd talis, si celebrat, non conficit. nullus. n. celebrat nisi sacerdos, rite fuerit ordinatus, ut supra de sum. Trin. & fi. cath. capi. firmiter. de const. dist. 1. cap. 1. & ca. sicut. 81. dist. c. dictum. † Nunquid autẽ non ordinatur baptizare potest? Respõdeo non ex officiũ, sed sicut laicus in necessitate absente sacerdote potest, ut 30. q. 1. ca. ad limina. 93. di. ca. diaconus. de con. di. capitu. constat. Talis autem abijciatur ab ecclesia, ut nũquam ordinetur ut infra eo. cap. 1. In exequendo ordinẽ quem iam habet, & in beneficio potę-

rit

cit cũ eo per episcopũ misericorditer dispẽsari, ne substentatione priuatus ad seculi negocia reuertatur. ut inf. e. c. 3. Sic plerũq; dispensatur in beneficio, & non officio. ut 50. di. c. studeat. 28. di. c. præsbyterum. & hoc ideo, ne in uituperium cleri mẽdicet miser clericus in plateis, 3
vt 93. dist. c. diaconi.

SVMMARIVM.

1 *Dispensari an possit cũ clerico per saltum promoto, & an conferatur ordo præter missus.*
2 *Intellectus ad c. sicut 11. distin. & ad c. veniens supra de cleri. non baptiza. mi nistran.*
3 *Episcopus sine sacerdotio quis esse nõ pot.*

De Clerico per saltum promoto. Rub.

DIctum est. sup. de clericis non ordinantis ministrand. hic tractatur de ordinatis inordinatè, hoc est præposterè & per saltum. & ideo subijcitur hic rubr. de cle. per sal. prom. de hoc autem quid iuris sit, breuiter uideamus. Et est sciendum, quod gradatim & per ordinẽ 1
est ascendendum. ut ff. de mu. & ho. l. ut gradatim. & l. honor. §. gerendorum. C. vt dignitatum ordo ser. l. 1. & 2. li. 12. Et ascendendum est de minori ad maius. Nam qui prouehitur de minori ad ma- 2
ius, prouehitur. ut 93. dist. c. legimus in fi. & per certas interstitias temporũ. ut 77. di. c. in singulis. & c. quicunque. & in
1 sequentibus. cc. † si quis ergo per saltũ promotus sit in aliquo ordine ptermissb, misericorditer agi põt, ut cõferatur ei ordo prætermissus. ut sup. e. tit. c. uno. 62. di. c. solicitudo. cautè n. supplendum est quod omittitur. ut sup. de sacramen. non iteran. c. pastoralis. Et scd̃m hoc uidetur ꝙ aliquis nullum ordinem habẽs põt esse sacerdos. Sed obstat. 11. dist. cap. sicut. & sup. de cleri. nõ bap. mi. c. ueniẽs
2 sed ad canonem. † Rñdeo, clericatus & sacerdotium faciunt sacerdotem uerũ rectè & ordinatè. Sed quamuis inordinatè, nihilominus ordo sacerdotalis secundum formã ecclesiæ collatus efficit sacerdotem; ad aliud aũt respondeo, spe ciale est in non baptizato, ut nullũ recipiat sacramentũ, qui a baptismus est ianua oĩum sacramentorũ. ut 32. di. c. nullus missam. §. uerum. † Vbi. n. non sit po 3
situm fundamentũ, nihil super ędificari potest. ut 1. q. 1. c. cùm Paulus. ut no. sup. de presbytero non bapt. mi. Episcopus autem sine sacerdotio quis esse non potest. ut infra. titu. prox. cap. ex literis.

TVMMARIVM.

1 *Furtiuè ordinari qualiter quis dicatur.*
2 *Furtiuè promotus an possit in ordine minis strare, & an cum tali ualeat dispensari, & per quem.*
3 *Ordines omnes an quis possit eodem tempore suscipere.*

De eo qui furtiue ord. suscepit. Rub.

DIctum est supra de his qui ascendunt ad ordines per saltum. *Nũc* tractemus de his qui ascendunt *per furtum.* † Per furtum autem intelliguntur ascendere, qui clãdestinè promouentur. vt inf. eo. c. innotuit. hoc est contra conscientiã superioris. ut 64. di. c. extra conscientiã. Et ideo subijcitur hic rubri. de eo qui fur. or. susce. † Videamus igitur an quis posset ministrare in ordine, quẽ furtiuè recepit. Et an cùm tali ualeat dispensari, & per quem. Et est sciendum, ꝙ si quis promouetur ad ordines eo. die minores & ad sacrum, in sacro non poterit ministrare, nec etiam in minoribus, nisi ex permissione. ut inf. eo. c. cum h. lator. si uero promoueatur ad duos sacros, in neutro poterit ministrare. vt inf. eo. c. innotuit. Sed opponitur, primũ ordinẽ bene recipit, quia de conscientia. Secundum aũt malè, quia furtiue, quare ergo puniuntur in executione prioris? Rñdeo, cũ is, q ordinat, recipit primum ordinẽ, gerit in animo, ut illo non contentus eo. die recipiat scd̃m, & ideo animi desti-

mi destinatione peccat in receptione primi. In secundi vero receptione peccat re ipsa, i. ipsa receptione. & simile
3 ad illud. sup. de tẽpo. ordi. c. literas. † An aũt qs possit oẽs ordines recipere. dic vt no. sup. de tẽpo. or. §. ordines minores. Circa hęc poterit quilibet dispẽsare, si prohibitio facta nõ sit sub intermina tione excõicationis, vł pœna, ne qs ad oẽs ordines eo. die ascendat, ut inf. e. ca. 1. imò videtur, qꝺ hoc liceat abbati in suo monasterio, ut inf. e cùm. h. in fi. licet quidã velit intelligere illud in episcopo, qui vicem episcopi gerebat in ecclesia, cui præerat quæ regularis erat & episcopalis, ut sup. de iudi. c. causam. sed si interminatio facta sit, tũc dispensatio fieri non põt siue auctoritate & licentia papæ, vt inf. in c. innotuit. in fine.

SVMMARIVM.

1 *Prælati quando dicuntur excedere.*
2 *Episcopum non dominum sed recollegam præsbyterorum se cognoscere debet.*
3 *Abbates quando dicantur excedere.*

De Excessibus Prælatorum. Rubrica.

TRACTAVIMVS. supra, de quibusdam excessibus subditorũ in prelatos, vt de his q per saltũ uel per furtum ad ordines ascendunt. sed ne ex hoc aliqui platis obrepat elatio, subijcitur hic rubrica de excessibus præla. in subditos. Nos aũt de multis excessibus aliquos prosequamur, ne prælati hoc ad animam reuocent. corrunt. n. inter infamiam & bonã famam ut seductores & veraces, vt 6. q. 1. ca. sunt plurimi.
1 † Excedunt prælati in exigendo dũ imponunt talias & collectas, vt inf. e. c. 1. & ut no. de hoc. sup. de censi. & exac. §. nũc videamus. Excedũt, vt dũ ecclesiæ Romanę vel eius legatis in aliquo sub ueniũt, quęrunt prædã potius q̃ sub sidium in subiectis, ut no. sup. de rap. §. hñt quidã. cũ deberẽt manꝰ suas seruare innoxias deo, legi, & principi, nullũq; cõtingere lucrũ, ut in Auth. de nã. princi. §. 1. col. 3. C. de superindic. l. 1. li. 10. ff. de dã. infec. l. ex dãno. §. 1. in Auth. ꝺ col. §. hoc quoq;. coll. 6. nisi ex magna cã. & specialibus casibus, vt 16. q. 1. §. nouarũ. sup. de censi. c. cũ apostolus. sup. de iure. ca. pterea. Excedunt quia de facili sine causa, & sine ordine iuris exõicant & suspẽdũt. cũ exeõicatio, quæ est ęternę mortis dãnatio, sine certa & manifesta causa ferri non debeat, nec pro paruis & leuibus causis, ut 11. q. 4 ca. nemo. & c. nullus. 2. q. 1. c. nemo. & ca. deus omnipotẽs. sup. de appel. c. repehensibilis. 12. q. 1. c. indigne. inf. de sen. excõ. ca. sacro. Excedũt, q̃a in iudicijs clericorũ suorũ consilijs nõ utuntur, contra id qꝺ legitur. 15. q. 7. c. pe. & ul. sicut præsens & præsentibus officialib. suis iudicare debet. vt C. de sen. & interlo. om. iu. l. cum suĩam. Excedunt quidã in nimio rigore, quidã in omnimoda relaxatione rigoris, cũ ex utroq; vnũ sit faciendũ tẽperamentũ, ut nec rigor iusticiæ sit rigidus, nec mãsuetudo disoluta sit. vt 45. di. c. disciplina. Excedũt qui superbe pdicãr, & sine cõpassione cõdẽnãt, ut 45. di. c. habet hoc propriã. & ca. vera iusticia. Excedunt dum malos clericos ordinant, de quibus canõ loquitur, facit hoc nimia remissio sacerdotũ nostrorũ, qui pompam multitudinis quærunt. & putant ex hac turba aliquid sibi dignitatis acquiri. Hinc passim numerosa pluralitas ẽt in his locis, vbi solitudo est taliũ, reperitur, dũ per parochias extendi cupiũt, aut quibus aliud præstare nõ pñt, diuinos ordines largiuntur, ut 59. di. cap. si officia. Excedunt dũ exquisita & singularia quærunt. quos increpat Hierony. dicens natus in paupere domo & in tugurio rusticano q̃ vix milio & cibario pane vẽtrẽ rugiẽtem saturare poterã, nũc similiã & mella fastidio, ut 12. q. 2. c. gloria. Excedũt qui circa diuita & ornatũ eccleſiarũ oẽ suũ studium. apponũt, & de ministris nulla est cura contra quos inuehitur Hiero. in præalle. c. dicens. Marmora nitent auro, splẽ

dent

dent laqueariá, gemmis altare distingui tur,& ministrorum Christi nulla est ele &io. Excedunt in superbis gestis & claris, dum se inter sacerdotes gerunt dam
2 nabiliter, canone dicente.† Eps in eccle sia in consessu presbiterorum se collegā esse cognoscat.ut 65. di.c eps excedunt in ꝓcurōmbus.ut no sup.decen.& exac. Excedunt dum inferiorum honoribus derogant.ut inf.eo.c. ad hoc. quia sicut non uult grauis oneris sarcinas ferre, ita non audeat alij imponere importabile pondus.ut 2.q 6.c.qui scit. Excedūt dum beneficia uacantia clericis conferenda sibi retinent,ut inf.eo c.ad aures. Quod nō licet, nisi ex causa cum suo capitulo prælatus statueret de aliquo personatu vel beneficio supprimēdo.ut ec cle.benefi.sine dimi.cōfe.ca.ut nostrum vt sup.de cōstit.c.cū accessissent.uel nisi hoc per priuilegium seu indulgentiam aliquis obtineret.ut inf.de uer.sig.c. tua nobis.Excedunt epi dum ab abbatibus & monachis aliqua exigunt contra ordinis instituta.ut inf.eo. c.sane.sup.de simo c.ne dei ecclesiam. cum ea, ad quæ tenentur abbates, epis scripta sunt. ut 18.q 2.c.hæc tantum.& c. abbates. sup. 1
de offi ord.c.cōquerente. Vnde si epi in- 2
debita & insolita exigant,possunt abba- 3
tes iure proprio denegare.ut inf.eo.c.sanè.& c cum ad quorundam. 10.q.1.ca. 4
quia cognouimus. nisi prælatus esset in 5
possessione uel quare eius quod exigit, tunc enim illud subtrahere subito non 6
liceret,ut supra ut lite pen.ca. à memoria.16.q.2.c uolumus.& 17.di.c. concilia.§.hinc distinguendum Excedunt,dū religiosos contra indulgentias & priui- 8
legia sua molestant.ut inf.eo.c.nimis & 9
c.tanta Sed & religiosi caueant ne priui 10
legijs abutantur, & ne pp indulgentias 11
insolescant, sed in humilitate regulari sic degant,ut ecclesiarum prælati efficatiores & promptiores existant, & ad exhibendū eis de suis malefactoribus iustitiæ cōplemētum,eorum q; priuilegia diligentius & perfectius studeant obseruare,ut sup.de deci. c.nuper in fi. Cæterum si cū alijs similē vitam susceperit, similem cum eis in legib. sentient disciplinam.ut supra de sta.reg.c.recolentes.
† Excedunt etiam & abbates,qui suis fi- 3
nibus nō contēti manus ad ea quæ sunt epalis dignitatis extendunt, cognoscendo de causis matrimonialib.& alia episcopalia exercendo,ut inf.eo.c. acceden t bus.Sed vr quod de causis matrimonialibus cognoscere possit,ut supra de consang.& affi.c.ex literis. Ad quod rndeo. illud cōpetit abbati ex priuilegio spāli, & in hoc concordat decre. inf.eo.c.accedentibus,in fi.ubi dicit nisi forsan quisquā eorum speciali concessione uel alia causa legitima super hmōi ualeat se tueri,utpote præscriptione. nam potest abbas quædam iure episcopalia præscribere, quæ episcopale officium nō requirunt.ut supra de præscrip.cap.auditis.& eodem modo ex consuetudine prescripta potest cognitio causarum matrimonialium ad archidiaconum pertinere. vt sup.de rest.spol.c.literas.

SVMMARIVM.

1 *Nouum opus facere quid sit.*
2 *Nunciare quid sit.*
3 *Edictum nunciationis noui operis quid contineat.*
4 *Nunciatio noui operis cui fieri debeat.*
5 *Nunciatio facta ad locum nemine in ædificio existente an teneat.*
6 *Nunciatio noui operis facta domino non tamen in opere an ualeat.*
7 *Iuramentū calumniæ an exigatur in nunciatione noui operis.*
8 *Nuncians quid demonstrare habeat.*
9 *Nuncians nōie alieno ad quid teneatur.*
10 *Nunciatio quot modis fiat.*
11 *Nunciationis effectus quis sit.*

De Noui operis nunciatione. Rub.

IN superiori rubrica diximus de prælatis excedentibus in subiectos, in præsenti autem rubrica agitur de subiectis excedentibus in contemptum iuris vel prio-

vel prioris, seu prælati; unde subijcitur hic rubrica de noui operis nuncia. Videndũ est igitur, quid sit nouum opus. Quid nũciare nouũ opus. Ad quæ noua opera pertineat nũciatio. Cui sit nunciã dũ. Qualiter fiat nũciatio. Et quis sit nun
1 ciationis effectus. † Opus nouum facere vr, qui aut ædificando aut detrahendo aliquid pristinam faciem operis immutat. ut ff. eod. tit. l. 1. §. opus nouum, si qs autẽ uetus ædificiũ falciat, aut si unum vel alterum cemẽtum imponat, nouum opus facere non uidetur. ut ff. eo. tit. l. 1. si quis ędificium, & l. stipul. §. opus. Longe. n. aliud est facere, aliud reficere. ut ff. de iti. actuq; priua. l. 3. §. reficere. sup. de iudæ. ca. consuluit. & c. iudæi. ar. tamen est. ff. de mor. inferen. l. 1. §. ędificare.

2 † Nunciare idem est quod prohibere. vnde pro eodem habeo quo ad effectũ, siue quis dicat nuncio nouum opus, vel prohibeo nouum opus. ut inf. eo. c. significantibus. & ff. eod. tit, l. j. §. nunciamus.

3 † Hoc autem edictum non omnia opera complectitur, sed ea sola quæ solo coniuncta sunt, quorum ædificatio uel demolitio videatur nouum opus continere. ut ff. eo. tit. l. 1. §. hoc autem edictum.

4 † Fit nuntio omnibus existentibus in ædificatio. ut ff. eod. titu. l. operis noui. & l. cuilibus. & l. de pupillo. §. 2. & 3.

5 † Sed quid si fiat nuncio ad ipsum locũ nemine in ædificio existente, nunquid tenet denunciatio? sic, quia si nullus sit in ædificio potest aliquis esse præsens, & audire denunciationem, & domino operis indicare; unde sufficit in præsenti nunciari. ut ff. eod. tit. de pupillo. §. 3. Et propterea non obstat absentia domini operis. ut inf. eod. ca. cum ex iniuncto in prin. Et facit ad idem. C. de dam. infec. l. dies. §. totiẽs. & ff. quod ui aut clã.

6 l. autem. §. 1. in fin. † Quid si fiat nunciatio noui operis domino operis, non tamen in opere? uidetur q nullus sit momenti, quia in re præsenti fieri debet ut dictum est, & probatur. ff. eod. tit. l. de pupillo. §. si quis forte. Sed uerius est, qd teneat nũciatio, sicut & illa quæ fit in re præsenti domino operis absente & nemine insistente, ut superius dictum est, dicitur aũt nullius esse momẽti nunciatio quæ fit domino absente quantũ ad ea quæ fiunt in opera antequam ipse ad opus redeat. non. n omnia, quæ facta sunt post talẽ denũciationẽ, demolienda sunt, sed tm illa quæ post regressum
7 eius ædificantur. † In nunciatione noui operis necessariũ est iuramentum de calumnia. si tñ ab aduersario exigatur. ut ff. eod. titu. l. de pupillo. §. qui opus nouum. Quidam tñ dicunt. l. illam hodie non tnnere per Authẽ. de his qui ingre. ad ap. §. ult. coll. 5. & signatur. C. de iureiuran. propter calum. Authen. hoc sacramentum. & in alia authen. hoc in sacramento. Ibi enim dicitur in initio litis, hoc est in contestatione litis de calumnia iurãdum esse, ne sæpius iuretur. Alij autem dicunt, quòd illa auth. loquitur de iuramẽto, quod in contestatione litis præstatur uel post, unde quod dicit, ne sæpius iuretur, supplent post litis contestationem. vnde leges quæ dicunt de iuramento præstando ante litem con
8 test. non reuocantur per authẽ. præal. ff. de no. pen. nun. l. de pupillo. ff. de dam. infec. l. qui bona. §. qui dani. & §. si quis stipulaturus. & ff. q satisda. co. l. de die. §. iubetur. Quod tñ intelligendũ est post nunciationẽ, cùm is, cui nunciatum est, adit prætorem uel prælatũ postulans sibi remittit nunciationem nisi ille de calumnia iuret, qui denunciauit. à principio enim non exigitur prætoris autoritas. ut ff. eod. tit. l. 1. §. nunciatione. & §. ex hoc edicto. † Item qui nunciat, ne
9 esse habet demonstrare, in quo loco opus nouũ nunciat, ut sciat ædificator vbi possit ædificare, & ubi interim abstinendum est. ut ff. eo. tit. l. pupillo. §. qui nunciat. Item qui opus nouũ nunciat, si quid iam operis factum est, intestationes referre debet, ut sciatur postea quid factum sit. ut ff. eo. tit. l. non solũ. §. j. Itẽ modulos debet sumere is, qui nunciat, vt probari possit quid postea ædificatũ sit. ut ea. l. §. sciendum. † Item qui nomi

ne alieno

ne alieno nunciat, necesse habet satisda re rem ratam dñm habiturum, ut ff.eo. tit.l.qui in re.§.quæ procuratorio. quod locum habet ſm quosdam, cum de mandato dubitatur, secundum alios etiam si de mandato constet,& est ibi speciale,sicut & alibi, ff. ad Trebell. l. quidam.

10 † Tribus modis fit nunciatio, per verba, per prætoris interdictum, & per iactum lapilli. & in hoc ultimo modo dicunt quidã uerba non debere interuenire. Alij dicunt uerba posse interuenire, ut nunciãs sic dicat, nuncio vobis nouũ

11 opus per iactũ lapilli. † Effectus nunciationis est, ut quicquid postea ædificatũ fuerit, iure uel iniuria destruatur, ut ff.eo.tit.l.1.in prin.& l.prætor.§.1.& infra per totũ. vnde similia sunt hæc, quo ad hoc, noui operis nunciatio, & excõicatio. quia utraq; tenet, siue fiat iure, siue iniuria vt 11.q.3.c.sententia. In nunciatione est ratio spreta prætoris auctoritas. in excõicatione contẽptus clauiũ. Est & alius effectus denunciationis. nam si quis verbis nunciat, facit aduersariũ possessorem, ut ff.eod.titu.l.1.§. in operis.& l.de pupillo, §.meminisse, secus si per prætorem, siue per iactum lapilli, vt ibidem. Ratio diuersitatis hæc est. quia possessio solo animo amittitur, vt cum quis suspicatur se posse repelli. vt ff.de acqui.poss.l.possideri.§. in amittẽda.& l.si id quod.§.ult. Sed qui lapillum proijcit,& sic nunciat, non prætendit signũ timidi & fugiẽtis. sed audacis & pugnaturi, ac possessionẽ defendere uolentis; & ideo nõ amittit possessionẽ. & idẽ est cũ quis prætorẽ adit, uel prælatũ loquens ei in audacia mentis suæ, domine talis ædificat in meo, faciatis eum incõtinẽti exire, alioquin iam uidebitis quid fiet. vbi verò quis in humilitate verborũ & arenga ꝓponit ædificatori stadens in ornatu & expoliatione verborũ vel sermonis, per hoc ipsum mouere intendens ut de possessione exeat, vel in miseria & depressione quadã supplicans & exorans ut exeat, perdit possessionẽ. vt dictũ est. Tertius effectus est, ut si is, cui est nouum opus nunciatum, nolit se defendere, transferatur in eum onus probationis, vt ff.eo.l.si prius. quod verum est, si nolit defendere infra tres menses, quod speciale est in hac causa, ut infra eo.c.ult. C.de ædi. priua. l.ult. primus & tertius effectus nunciationis tolluntur per remissionem, ut infra eo.ca. cum ex iniuncto. siue sit expressa remissio, ut infra eo.c.si nouum.& ff.de remiss.l.1 siue tacita, ut ff.eod.tit.l.1.§.& post operis.l. non solum.§. morte.

SVMMARIVM.

1 *Priuilegium quid sit, & nu.2.*
Priuilegiũ nõ est nisi indulgeat speciale.
3 *Species priuilegium quot sint.*
4 *Priuilegium concedere qui possint.*
5 *Priuilegium quibus modis tollatur.*
6 *Ius publicum auctoritate & utilitate pa ctis priuatorum tolli non potest.*
7 *Macedoniani & Velleiani priuilegium an per pactum tollatur.*
8 *Priuilegij verba obscura a quo sint interpretanda.*
9 *Templarij, & hospitalarij ac Cisterienses, nec non alij monachi, an aliquod priuilegium habeat, & 10. & 11.*
12 *Priuilegium concessum aliquibus, & non possint suspendi, interdici, uel excommunicari ab alio archiepiscopo vel episcopo, quomodo inteligatur.*
13 *Interdicti tẽpore vel excõmunicationis alicuius terræ an aliqui religiosi possint celebrare, & quomodo.*
14 *Prædicatores & minores an possint vbique celebrare.*
15 *Confratres religiosorum quibus priuilegijs uti debeant.*
16 *Cẽsualis Romanæ ecclesiæ an sit exẽptus.*

De Priuilegijs & Excessibus priuilegiatorum. Rubrica.

DICTVM est supra. tit. secundo de excessibus prælatorum, nunc agitur de excessibus subditorum, qui priuilegijs

uilegijs & indulgentijs abutuntur. vnde ſubijcitur hic rubrica de priui & exceſſi bus priuilegiatorum. Videamus itaque quid ſit priuilegiū. Vnde dicitur. Quot ſunt ſpecies priuilegiorum. quis poſſit concedere priuilegia. Quantō tpe durat priuilegium. Quod priuilegiū alteri p̄iudicet. Et quibus modis priuilegia tollantur. † Priuilegium eſt beneficiū contra ius commune conceſſum. Non enim eſt priuilegium, niſi aliquid indulgeat ſpeciale, ut infra de verbo. ſignifi. c. abbate. inf. eo. c. in his. C. de theſau. l. una. lib. 10. ff ad municip. l. 1. ff. de leg. 1. l. ſi qñ. 25. q. 1. §. ult. ff. de uſu. & ha. l. diuus. † Priuilegia dicuntur leges priuatorū a iure communi exceptorum, ut 3. diſt. c. priuilegia. Priuilegia enim ſingulorum, ut ait Hiero. cōem legem facere nō poſſunt, ut 26. q. 2. c. non exēplo. † Species priuilegiorū ſunt duæ, priuilegiū enim aliud generale, aliud ſpeciale. Generale eſt, quod corpori vel collegio conceditur, vt inf. eo. c. cū & plantare, & c. ſi de terra, & c. porro. & c. in his, & in multis alijs decre. ibi poſitis. Vel uniuerſitati. vt 17. q. 4. c. ſi quis ſuadente, inf. de ſent. exc. c. contingit. ſup. de fo. com. c. ſi diligenti. Itē illud quod conceſſum eſt minoribus & eccleſiis circa contractus vel quaſi, & circa iudicia, ut ſup. de in inte. reſt. c. 1. & ff. eo. tit. per totū. Itē quod cōceſſum eſt mulieribus circa fideiuſſores. Speciale eſt, quod perſonæ conceditur, & extinguitur cū perſona, ut 7. q. 1. c. petiſti. ff. de reg. iur. l. priuilegia. inſtit. de iure na. gent. & ci. §. ſed qđ principi ver. plane. Alia ſunt tranſitoria ad hæredes. ut C. de decu. l. dorotheum. & ff. de reg. iur. l. priuilegia, & hæc realia vocant ut ſup. de inſtit. c. cū veniſſent. † Pōt concedere priuilegia Papa vel Imperator, q̄ ſunt ſui iuris, & iuribus non ligantur, ut ſup. de conceſ. præben. c. ꝓpoſuit. & C. de le. & conſti. l. digna. Concedit priuilegia & eꝑs, ut ſup. de religio. domi. c. cōſtitut⁹, & ſup. de cēſib. c. cū uenerabilis 17. q. 2. c. uiſis ſup. de ſen & re iu. c. cùm inter uos. dum tamen hoc faciat de ſui capituli voluntate, ut ſup. de don. c. paſtoralis inf. eod. c. cum olim. Priuilegium datum ad eligendum tanto tempore durat, quanto tēpore durat actio, ſuper qua priuilegium indulgetur. Non enim vniuerſale eſt Romanum pontificem naturam actionis uelle immutare per priuilegium. ar. C. de inoff. teſtam. l. quādo ſup. de ele. c. eccleſia veſtra. Si verō priuilegium concedatur ad eligendum, excipiendum, ſi nunquam agatur, nunquam excipietur, & ſic priuilegium ſemper durat; quia quæ temporalia ſunt ad agendum, perpetua ſunt ad excipiēdum, ut no. ſup. de crimine fal. §. ult. ſed ſi agatur, & is cui competit exceptio ex priuilegio, non excipiat, fiet ei præiudicium quo ad illum actum de quo agatur, vt C. de epiſc. & cle. auth. presbyter. ff. de excu. tut. l. voluntariæ. Sed ſi agatur đ iure ipſius rei, ſuper qua priuilegium eſt conceſſum, & excipiatur de priuilegio, ac in iudicio exhibeatur, iudex autem ferat ſententiam contra illud, tunc priuilegium re probaſſe videtur. Si verō non fuerit exhibitum, prætextu priuilegij de nouo repeti nō debet ſententia retractari ſup. de ſen. & re iud. cap. ſuborta in fi. Et tunc fit præiudicium in perpetuū in rem iudicatam ſententia tranſeunte. Item ſi qs extra iudiciū tanto tempore contra priuilegium veniat non utens ſuo priuilegio, vt ueriſimile ſit ipſum priuilegio ſuo renunciaſſe, puta ſpacio 20. uel 40. annorum uel ulteriori, pretij priuilegium imperpetuū; & ſic intelligo inf. eo. c. accedentibus. & capi. ſi de terra. & hæc uera ſunt in priuilegio ad ius conceſſo 1. ad agendum, uel excipiendum. † Priuilegium conceſſum ad factum vnico acto contrario tollitur, ut ſup. de cōſt. c. cùm acceſſiſſent ſup. de præben. c. pro illorum 11. q. 3. ca. priuilegium. ar. ad idē ſup. de his quæ fi. à ma. par. cap. c. ex ora C. de iure do. impe. l. 2. C. de pac. inter emp. & uē. l. cōmiſſoriæ. ſed ſi non interueniat actus contrarius, ſed fieri omittatur, qđ ex priuilegio cōpetit, non tollitur

litur per decennium, ut C. de num. l. si tollitur per sententiam, ut sup. de sent & re iud. ca. suborta. Item tollitur priuilegium primũ per posterius, si in posteriori fiat mentio de priori, aliàs non, ut sup. de præscrip. c. ueniens sup. de off. deleg. c. ex parte. Quidam rñ dicũt non esse necessarium, q; sedm priuilegiũ facit mentionem de primo, ad hoc ut primũ tollatur; quia cùm priuilegia sint leges priuatorum, ut dictũ est sup. eodem, §. 2. & lex posterior tollat priorem, & si de ipsa non faciat mentionem, ut ff. delegat. & sena. consul. l. non est nouum, & ideo priuilegium posterius non tollit primum, etsi de eo nullam facit mentionem, vt dicunt. ad quod respondeo. illud locum habet in legibus communibus & clausis in corpore iuris, secus in priuatis & non clausis. Item tollitur per abusum, ut 11. q. 3 c. priuilegium. Item tollitur per propriam & expressam renunciationem, ut sup. de deci. c. nuper. Item tollitur per superioris reuocationem, ut sup. de deci. c. suggestum inf. eo. ca. ex dilecti. Eo tñ saluo, q; priuilegio fori & tutelæ clericorum renunciari nõ potest, ut sup. de foro compe. c. si diligenti, & inf. de sentent. ex c. contingit. quod est speciale in illis, alias autem priuilegio publico põt quilibet in suum præiudicium renunciare, ut sup. de fo. compe. cap. dilecti. Sed obijcitur. pactis priuatorum iuri publico derogari non posse, ut ff. de pac. l. ius publi
6 cum. Ad quod respondeo. † Ius publicũ auctoritate & utilitate pactis priuatorũ tolli non potest, ut si paciscatur, ne furti committendi vel iniuriarum faciendarum nomine agam. hoc enim ius scilicet, vt maleficia puniãtur, publicum est auctoritate & utilitate. Nã publicè interest pœnam furti & iniuriã timeri, & ideo hoc ius per pactum tolli non potest, ut ff. de pact. l. si unus. §. pacta. Similiter publicè interest, vt magistratus. nomine collegę conueniãtur, & hoc ius publicum est auctoritate & utilitate, & iõ per pactum non tollitur, ut ff. de admi. rerũ ad ciui. parti. l. 2. §. ius reipublicæ.

Cæterum si ius fuerit publicum auctoritate, priuatum utilitate, ut munus tutelæ, vel curæ remittendum uel tollendũ, locum habet renunciatio & pactum. ut C. & ff. de pac. & de transac. *in pleriſque* legibus ibi positis. Itẽ ius *publicum* ex authoritate, ne quis trahatur *ultra* duas dictas ad iudicium. Item ne quis *conueniatur* tpe messium vel uindemiarum. Itẽ ne extraneus eligatur, quandiu idoneus in gremio inuenitur, & tamẽ his *iuribus* & cõsimilibus, quę quilibet studiosus excogitare poterit per seipsum, locũ habet pactum, ut sup. de rescrip. c. nõ nulli *in fi.* sup. dẽ dila. c. ul. in fi. de ele. c. cum inter. In his ergo ius priuatum contingens utilitatem constituitur deterius per pactum, ut ff. de pact. l. pactum. *Sed* alijs, quæ publicam vtilitatem contingant, non cõstituit deterius, vt ff. de pac. l. ius publicum. & l. ius gentium. §. si paciscar. Et propterea *illud* ius, de quo agitur in illa decr. sup. de fo. comp. c. dilecti & si esset publicũ *auctoritate* constituentis, erat tamẽ *priuatum* vtilitate, & ideo *poterat constitui deterius per pactum.*

7 † An autem per pactũ *tollatur priuilegium Macedoniani & Velleyani* no. sup. de fo. compe. §. nunc restat. & sup. de renuncia. §. renunciare. Sed pone quod in iudicio priuilegiũ exhibetur, nunquid de ipso poterit ordinarius vel delegatus iudicare? videtur quod nõ, ut sup. de iudi. c. cùm uenissent. quod sic intelligo ut cùm diœcesanus agit cõtra aliquam ecclesiam iure communi. Ecclesia dicit se exemptã, & dño Papæ subesse immediatè producit priuilegiũ, in tali priuilegio non poterit iudicari nisi per *Papam*. Et si per alium fuerit iudicatum, nullum præiudicium fiet in domino *Papę*, sup. de in integ. res. c. cũ uenisset. *sup.* de sent. & re iudic. c. suborta. *sup. de ele.* c. constitutis. Tamen etsi sponte uoluerit non potest priuilegiatus sine licentia Romani Pontificis renunciare *priuilegijs* & indulgentijs libertatis, quę monasterium vel ecclesia iudicant *ad ius &* ꝓprietatẽ Romanæ ecclesiæ pertinere.

ut

8 vt ſup. de arb. c. cum tempore. † Sed dici poteſt, q̃ ſi verba priuilegij ſunt obſcura vel ambigua, ordinarius uel delegatus de ipſo non poteſt iudicare. Is enim interpretari poteſt uel declarare debet priuilegiũ, qui conceſſit, ut inf. eo. ca. ut priuilegia & arg. ſup. de ſequeſt. poſſ. c. ad hoc. infra de ſent. excom. c. inter alia. C. de legati. l. quãuis, & legatus interpretatur reſcriptum domini Papæ, ſupra de poſtul. ca. ad hoc. Cæterum ſi uerba ſint clara & indubitata; quæ indicant manifeſte eccleſiam fore exemptam, Iudex poterit iudicare abſoluendo Vel ſi uerba priuilegij ſunt protectionis, & non exemptionis, poterit condemnare, ut extra de priuile. c. recipimus. fateor tamen quòd Papa poterit poſtea ius ſuum proſequi, ſi uelit. ut dicit illa de cre. ſuborta. in fi. Et nota, q̃ ubi de priuilegio quæritur, uerba illius ſunt ſuſpicienda, ut infra eo. c. porro. & c. recipimus. Sicut & cum quæritur de his, quæ ex teſtamento proficiſcuntur, ut ff. de tranſac. l. de his. Plus tamen mentem attendere debemus, quàm uerba, ut 1 q. 1. c. marchion. 38. diſt. cap. ſedulo ff. de legi. & ſena. conſul. l. ſcire. Non enim ſemper uerba ſectari debemus, ut ff. de fun. inſtruc. inſtrumentoque lega. l. cum delationis. §. aſinam, quia prior & potentior eſt mens, quàm uox, ut ff. de ſupel. leg. l. Labeo. Sed quia de priuilegijs communib. religioſorum plerunque quæritur & dubitatur,

9 aliqua de his tangamus. † Eſt igitur ſciendum, quòd Templarij, & hoſpitalarij, & Ciſtercien. & alij alibi monachi habent illud priuilegium, ut non ſoluant decimas de his terris, quas proprijs manibus & ſumptibus excolunt, ut ſupra de deci. c. ex parte. Quòd hodie eſt reſtrictũ ut ſup. de deci. ca. nuper. de hoc priuilegio & de materia decimarum dictum eſt, ſupra de

10 decimis, † Alij uero monachi habent priuilegium in noualibus ſuis, quæ proprijs manibus & ſumptibus excolũt, in hortis & nutrimentis animalium ſuorum, ut in prædicta decre. ex parte. Leproſi habent hoc priuilegium, ut ubicunque tot ſimul fuerunt ſub communi uita ſegregati, q̃ eccleſiam cum cœmiterio ſibi conſtruere & proprio gaudere ualeant presbytero, ſine contradictione aliqua permittantur habere. Itẽ de hortis, nutrimentis, animalium ſuorum hoc eſt de fœtibus, quos nutriunt, decimas tribuere tenentur, ut ſupra de ec. ædi. c. cum dicat. Item commune priuilegium eſt omnium monachorum, ut ſi quis manus uiolentas injiciat in confratrem, pro abſolutione ad curiam non mittatur. Et idem priuilegium habẽt canonici regulares, ut inf. de ſen. excom. c. monachi. ſup. de uit. & ho. cle. c. quoniã. §. indulgemus. Idem priuilegium competit monialibus, ut inf. de ſen. excom. ca. de monialibus. Idem templarijs & hoſpitalarijs, ut inf. de ſen. excom. c. canonica, talibus igitur communiter uiuentibus, ſi in canonẽ illum. ſi quis ſuadente. incidant, indultum eſt eorum abbatibus & prioribus abſolutionis beneficiũ impartiri, niſi eorum exceſſus difficilis extiterit, & enormis; ut poteſt ſi ad mutationem membri uel effuſionem ſanguinis eſt proceſſum, & in epiſcopum uel abbatem uel priorem manus injecta ſit uiolenta. Si uero clauſtralis aliquis in religioſam perſonam alterius clauſtri manus iniecerit uiolentas, per abbatem proprium & eius qui paſſus eſt iniuriam, abſoluatur. Quod ſi clericum ſeculare percuſſerit, nõ niſi per ſe. ap. abſoluatur, ut inf. de ſent. ex

11 com. c. cum illorũ. † Item hñt priuilegiũ templarij & hoſpitalarij, ut cum ad eccleſiam uenerint interdictam, niſi ſemel in anno ad officium eccleſiaſticum admittãtur, inf. eo. c. cum & plãtare. §. q̃ ſi templarij. Quod in una tantum eccleſia ciuitatis uel caſtri fieri poteſt, etſi multas habeant in eo. c. loco. Sed nunquid hoc fiet in aduẽtu unius uel plurimum, & ſi uniuſcuiuſque, primi uel maioris? Rñdeo fiat hoc in aduentu illius, qui hoc priuilegio uti ſoleat, quo utente illo anno non erit priuilegio locus. Item hñt priuilegiũ religioſi, & idẽ puto in quolibet collegio eccleſiaſtico; q̃ ſi in proprio ſolo capellam conſtruxerint, non ſolum ius patronatus acq̃rũt qd̃ in p̃ſentando cõſiſtit, ſed eccleſia

eſt eis ſubiecta in omnibus temporalib. ut no. ſup. de locis reli. in princ. Cum laici & clerici ſingulariter eccleſias conſtruentes uel dotantes ſolum ius patronatus acquirunt, ut ſupra de iure patro. cap. no-
12 bis. † Item ſunt quidam, qui tale priuilegium obtinent, ut non poſſint ſuſpendi, interdici, vel excõicari ab aliquo archiepo uel epo, quod priuilegium ſi ratione loci conceſſum eſt, clerici delinquentes in loco priuilegiato uel circa rẽ priuilegiatam puniri ab ordinario non poſſunt, niſi notorium eſſet delictum, in quo omnẽ priuilegium ceſſat, ut i. infra eo. titu. cap parentibus, & c tua. Nam ceſſat auxilium iuris cõmunis ſ. appellatio ſupra de app. ca cum ſit Romana. & c. peruenit. C. quorum app. non re. l. 2. Cæterũ ſi alia beneficia habeant uel alia loca, in quibus uel circa quæ delinquunt, priuilegium non habet locum, ut inf. eo. ca. cum capella. & c. quoniam per confeſſionem. Item quidam habent priuilegium, ut tempore generalis interdicti liceat ſuis confratribus non excommunicatis uel interdictis nominatim eccleſiaſticam concedere ſepulturam, quod de quibus confratribus intelligendum ſit, legitur inf. eo. c.
13 ut priuilegia. † Item nonnullis religioſis eſt indultum, ut cum commune terræ fuerit interdictum, excõicatis & interdictis excluſis poſſunt ianuis clauſis ſuppreſſa uoce & non pulſatis campanis diuina officia celebrare, quod ad epiſcopos hodie eſt extenſum. Sed illo priuilegio tunc utentur, cum cauſam aliquam non præſtiterint interdicto, uel aliquid fraudis non ingeſſerint, ut infra eo. c nonnullis, cum enim cauſam præſtant, ceſſant a diuinis, ſicut & ceſſant cum propter eorum exceſſus ponitur interdictum, infra eod. c. peruſtis. Quærunt frequenter religioſi quo ſubmiſſa uoce? Ad quod reſpondeo. ſcilicet legendo & non cantando, uel ſi cãtando aut legendo ita plane, ut ab aliis, q ſunt extra eccleſiam, audiri non poſſint.
14 † Item prædicatoribus & minoribus eſt indultum, ut ubicunque fuerint ſine parrochialis eccleſiæ præiudicio cum altari viatico ualeant celebrare, quod eis licet ſine licentia prælatorum. ut infra eod. ca.
15 in his. † In ſumma ſciendum eſt, q non omnes confratres religioſorum uti debent priuilegijs & libertatibus eorum, ſed illi qui omnino ſe transferunt ad eoſdem, ut infra eod. c. cum & plantare. §. de confratribus, & infra eod. c pen. ſicut nec dicitur quis de numero militum, priuſ. quam fuerit inter eos, ut ff. de mili. teſta. l. ex eo. Et miles ſi comitatu accepto remanet in domo ſua, non habet priuilegium abſentis cauſa reipublicæ, ut ff. quibus ex cau. maio. l. miles. Illi tamen confratres adhuc in ſeculo remanentes, priuilegiorum ordini ſunt oblati, vt qui eis ſua dona dederint inter uiuos retento ſibi quamdiu uixerint uſufructu, recipi poſſunt ad eccleſiaſticam ſepulturam apud religioſos tempore interdicti,
16 infr. eo. ti. c. ut priuilegia. † Item notabis, q omnis cenſualis romanæ eccleſiæ eſt exemptus. Nam aliquando cenſus ſoluitur ad indicium libertatis, aliquando ad indicium perceptæ protectionis, ut infra eo. c. accepimus. Item per innouationem priuilegij nihil noui iuris acquiritur, ſed vetus tantummodo conſeruatur, ut infra eod. c. ex parte. Et licet hoc per implorationem officij petatur & fiat, ſi tamẽ pars contradicat aduerſa, innouatio fieri non debet niſi cauſa contradictionis audita, ut ſupra de confirma. uti. uel inuti. c. cum dilecta & accedunt ad hoc ſimilia bona. ff. de aboli. l. nam ita diuus. ff. de min. l. cauſas. C. de auct. præſtan. l. ult. ff. de nata. reſtit. l. 2. C. ſi minor ſe ab hæredi. abſti. in auth. ad hoc.

SVMMARIVM.

1 *Purgatio quid ſit, & quot ſint ſpecies purgationis.*
2 *Purgatio cui & quando ſit indicenda.*
3 *Purgationis forma.*
4 *Purgatus an poſſit ſuper eo, de quo purgatus eſt, accuſari.*
5 *Pœna quæ ſit imponenda deficienti in purgatione.*

DE

De Purgatione Canonica Rubrica.

HACTENVS tractatum est in hoc libro de delictis & excessibus. Sed quia in his sæpius ad purgationem peruenitur. ideo subijcitur hic rubrica. de purgatione canonica. Videamus igitur, quid sit purgatio. Quot eius species. Quando indicenda sit purgatio. Qualiter facienda. Quis numerus purgatorum. Et an purgatus super eo, de quo se purgauit, valeat accusari. Et quę sit pœna deficientis in purgatione. 1 † Purgatio est de obiecto crimine innocentiæ ostensio. Species purgationis sunt duæ, canonica, & vulgaris. Canonica per iuramentum. Vulgaris per ferrum candens, per duellum, per aquam frigidam siue bullientem. Canonica approbatur, vulgaris reprobatur. ut 2. q. 5. c. monarchia. inf. eo. c. ex tuarum. inf. 2 eo. tit. proxim. per totum. † Purgatio indicenda est infamato de crimine. dum modo infamatus sit apud bonos & graues, & infamia non habuerit ortum ab inimicis. vt inf. eod. c. cum in iuuentute. Sed quamuis generaliter ratione criminis purgatio indicatur, indicitur aliquando ratione defectus. ut inf. eod. tit. c. accedens. Aliquando propter surreptionem. vt supra de offi. ord. c. ex parte. aliquando in mere ciuilibus purgatio indicitur, vt videtur supra de senten. & re iud. c. quod ad consultationem. secun-3 dum vnam lecturam. † Forma purgationis hæc est, quia iurabit infamatus se immunem a crimine, quo infamatur, Purgatores iurabunt se credere verum illum iurasse. vt inf. eod. c. quoties. &c. vlt. Aliter autem deponere non deberent, ne subirent anceps periurium. vt ff. de in litem iurando. l. videamus. & ff. rerum amota. l. marcellus. Numerus autem purgatorum est, vt episcopus se purget cum 12. ordinis sui. Sacerdos cum sex. Diaconus cum tribus. vt 2 q. 5. c. omnibus simili. c. presbyter si a plebe. Vnde versus. Pontificem parium manus purgat duodena, sexta sacerdotem, leuitam tertia purgat. Quem plebs infamat, purgabitur in manifesto. Quem chorus, ante chorum sua fit purgatio præsto. Vbi enim contingit malum, ibi moriatur. vt 2. q. 1. c. si peccauerit. Hodie numerus compurgatorum arbitrarius est inspecta personæ qualitate & infamiæ quantitate, vt inf. eo. c. cum in iuuentute. sup. de accu. cum P. & 2. q 5. c. omnibus. in fi. & ideo adijciuntur alii versus hic. Hoc hodie tamen iudicis arbitrio restat. Maior maiori minor est adhi-4 benda minori † Nunc videamus, an purgatus possit super eo, de quo purgatus est, accusari. & in hoc dicunt quidam, quod si accusatione præcedente purgatio indicatur, purgatus iterum accusari non potest, supra de accu. c. de his. 23 q. 3. c. si illic. ne de huius hominis facto sæpius quæratur. ff. nau. cau. sta. l. licet. præterquam in casibus. ff. de præuarica. l. 3. de accu. sed cui. §. hijsdem. Secus si nulla accusatione præcedente, nam tunc post purgationem denuò poterit accusari. 2. q. 5. c. hoc habet proprium. &c. mennam. Ibi enim purgatus se purgat, si tamen cessauerit accusator, si nullus eum accuset; innuit ergo quod post primam purgationē admittatur accusatio. arg. ad idem 33 q. 2. c. admonere. vbi quis post pœnitentiam accusatur. Item sicut post absolutionem indicitur purgatio, ita post purgationem admittenda est accusatio. sup. de accus. c. veniens. Alij uero dicunt, quod siue accusatione præcedente siue non, purgatio indicitur. Purgatus de eodem non poterit iterum accusari, quia sacramentum est maioris auctoritatis quam sententia. vt ff. de iureiur. l. 2. & iuramentum bona fide exactum consumit actionem popularem. vt ff. eod. titu. l. eum qui. §. in popularibus. Puto quod purgatus non possit accusari super eo, de quo se purgauit, nisi accusans suum dolorem prosequatur, & doceat suam purgationem indictam se ignorasse. arg.

ad hoc. ff. de accul. l. si cui. §. ijsdem. & supra qui ma. accus. pos. c. cum in tua. Vel nisi velit probare deieraſſe purgatum. quod fieri poteſt, cum iuramentum ſit iudiciale, & contra iuramentum iudiciale probari poſſit. vt ff. de iureiu. l. admonendi † Reſtat videre quæ pœna inponenda ſit ei qui deficit in purgatione, in quo regulam trado. ſicut quis puniretur de crimine, de quo impetebatur conſiderato modo agendi, ſic punietur ſi in purgatione deficiat. vnde ſi per modum accuſationis agebatur de crimine, & deficiente accuſatore purgatio indicatur; ſi purgandus in purgatione deficiat, deponatur. ut inf. de ſimo. c. de hoc. & inf. eo. c. inter ſollicitudines. in fi. Sed ſi uelis dicere, quod illa decre. in terloquatur in inquiſitione, non in accuſatione; tunc dices quod ibi inquiſitum fuit de enormi crimine, ſcilicet de crimine hæreſis, de quo etiam per modum inquiſitionis facienda fuiſſet depoſitio propter ſolennem exautori zationem rei per modum illum conuicti. vt ſupra de accu. c. inquiſitioni. & ſupra de ſimo. c. per tuas. Et propterea eadem pœna imponitur ex defectu purgationis, quæ ex inquiſitione deſcendit. Sed aliquantulum obſtat ſupra de ſimo. c. inſinuatum. vbi defectus purgationis deſcendentis ex inquiſitione ſuper ſimonia quæ eſt enormis. vt ſupra de accu. c. inquiſi. inducit tantummodo priuationem beneficij. Ad quod reſpondeo. Ibi plurimi erant, & ideo graue erat deponi omnes, vt ſupra de cle. ex. mi. c. latores. Si uero crimen proponatur in modum exceptionis. contra aliquem, vt a beneficio excludatur, defectus purgationis deſcendentis de crimine ſic propoſito excluſionem a beneficio inducit, ut ſup. de accu. c. accedens.

SVMMARIVM.

1 *Purgatio vulgaris quæ ſit, & quare ſit prohibita. num. 2.*
3 *Sententia inſurgens ex purgatione vulgari an valeat retractari.*

De Purgatione Vulgari. Rubrica.

DICTVM eſt ſup. de purgatione canonica. nunc dicamus de purgatione vulgari. Videndum eſt igitur, quid ſit vulgaris purgatio. Quare ſit prohibita. An huiuſmodi purgationi ſtetur. † Eſt igitur ſciendum, quod 1
vulgaris purgatio dicitur, quam ſibi vulgus inſtituit. ſ. per duellum, aquam, & ignem. vt inf. eo. tit. per totum 2. q. 4. c. monarchiam. c. mennam. & c. cõſuluiſti.

† Triplex autem eſt ratio, quare huiuſmodi purgatio prohibetur. Prima, 2
quia hæc facta fuit iuuidia fabricante, vt in c. Mennam. Secunda. quia deus tentari videtur. inf. eo. c. vlt. Tertia, quia plerunque innocens condemnatur, inf. eo. c. ſignificantibus. Deus autem tentari non debet. vt 22. q. 2. c. quare. & officium athletarum hodie reprobatur. etiam ſecundum leges. vt C. de gladia. l. 1. lib. 11. licet ſit argu. contra. ff. ad l. Aquil. l. qua. actione. § ſi quis in colluctatione. † Vltimo modo videndum 3
eſt, an ſententia, quæ ex tali purgatione vel probatione conſurgit, detecto errore valeat retractari. Ad quod dico, quod ſic; quia talis ſententia lata eſt contra ius ſcriptum, & ideo nulla 2. q. 6. c. ei qui. §. diffinitiua. in verſi. ſi ſententia & C. de ſenten. & interloc. om. iudicum. prolatam. Vel dico, quod retractatur aliquando ſententia veritate comperta. vt ff. de condit. ſine cauſa. l. ſi fullo. quandoque propter delictum aduerſarij. ut ff. de iureiu. l. admonendi. Vel dic, quod propter probabilem errorem ſententia reuocatur, vt ſup. de frigi. & maleſi. c. fraternitatis in fi. & ff. quãdo actio. de pec. eſt an. l. 1. §. vlt. 35 q. 9. c. ſententiam. & c. graue.

SVMMARIVM.

1 *Iniuria quid dicatur.*
2 *Iniuriam qui facere poſſint.*
3 *Iniuria quot modis fiat.*
4 *Actio iniuriarum cui detur.*
5 *Actio iniuriarum eſt famoſa.*

Damnum

6 Damnum quid sit.
7 Actio de damno dato cu competat, & quando locum habeat.
8 Actio legis Aquiliæ cui & quando detur.
9 Aquiliæ legis quot capita, & qualiter ex eis agatur.
Pecudum nomine quæ animalia veniant.
10 Rati, o quare maior fit æstimatio in primo capite legis Aquiliæ, quam n secundo.

De Iniurijs & Damno dato. Rub.

TRACTATVM est sup. de criminibus & excessibus, sed quia ex his iniuriæ proueniunt, & damna frequentius inferuntur, ideo subsequitur hic rubrica.de iniurijs, & damno dato. Videndum est igitur, quot modis dicatur iniuria. Quis possit iniuriam facere. Quibus modis fiat. Cui detur hæc actio, & contra quos. In quantum detur. Et qualis sit pœna. Videbimus de damno dato. † Generaliter iniuria dicitur omne
1 quod iure non fit. Specialiter autem dicitur iniuria, iniquitas, uel iniustitia iudicantis, quasi ius iniquum; ex eo dicta, q iustitia & iure caret. dicitur & iniuria culpa ut in l. Aquilia. dicitur iniuria contumelia. ut Insti. eo ti. in princ. & ff. eod. titu. in prin. & l. apud Labeonem. §. conuicium.
2 & §. abduxisse. † Possunt facere iniuriam qui & pati possunt: quod fallit in furiosis & pueris non doli capacibus, quibus iniuria fieri potest; ipsi autem alijs facere non possunt, ut ff. eo. tit. l id quod. & 15. q. 1. c.
3 illud. † Fit autem iniuria tribus modis. Re, verbis, & literis. Re, cum manus inferuntur, ut ff. eod. tit. l. 1 §. iniuriam. Verbis, quoties manus non inferuntur, sed conuicium fit, ut eodem ti. l. 1. §. uerbis. infra eod. ca. olim. Quid aũt sit cõuicium, & quomodo uel qualiter fiat, legitur ff. eod. tit. l. irem apud Labeonem. §. conuicium. Literis cum ad infamiam alicuius libellum, uel carmen famosum quis conficit, uel conscribit, uel edit ff. eod. titul. l. item apud Labeonem. §. item ait prætor ne quid infamandi causa. cum sequentibus. §§. & 5. q. 1. ca. quidam maligni spiritus de quo agi potest criminaliter secũdum leges, scilicet ad pœnam capitis, tam contra illum qui fecit, quàm contra ipsum qui inuenit: nisi corruperit, uel combusserit, uel nulli reuelauerit inuentum, ut C. de famo. li. l. 1. & 5. q. 1. cap. si quis famosum. Potest & ciuiliter agi iniuriarum, sicut dictum est. Secundum canones, qui libellum famosum conficit, flagellatur, & excommunicatur, ut 5. q. 1. c. qui in alterius. & c. hi qui. sed si certum esset, quis confecerit, potest accusari & deponi, cũ sit graue peccatum, & accusatione & dãnatione dignissimum. 25. di. c. nunc autẽ.
4 † Iniuriarum actio datur iniuriam passo. patitur autem quis iniuriã in seipso, in filio, quem habet in potestate, Insti. eod ti. §. patitur. & episcopus in clericis, & abbas in monachis similitudinis ratione. Item patitur quis iniuriam in seruo, si ad suggestionem domini ei etiam leuis iniuria fiat, vel non ad suggestionem domini atrox. vt Insti. eod. titu. §. seruus autem. ff. eod. titu. l. apud Labeonem. §. prætor ait, & §. si quis. Item patitur quis iniuriam in vxore, quæ si sit filiami. tribus personis datur actio: mulieri passæ iniuriam, patri, & viro: nec una actio consumitur per aliam. Sed si fiat iniuria uiro, actio non datur uxori: quia uxores à uiris, non uiri ab uxoribus defendi æquum est. ff. eod. tit. l. 1. § ult. & l. 2. Et spõso datur iniuriarum actio, si iniuria fiat sponsæ. ff. eod. tit. l. item apud Labeonem. §. sponsum quoque. quod intelligo in sponsa de præsenti. Item datur iniuriarũ actio hæredi propter iniuriam irrogatã cadaueri defuncti, cuius hæres existit, uel si fama defuncti fuerit lacessita, ut ff eod. tit. l. 1. § per semetipsos. Non solum autem iniuriarum actio datur contra eum qui percussit, sed etiam contra eum, qui dolo fecit vel iurauit, ut cui mala pugno percuteretur, ut Inst. eod. titu. §. non solum. §. si mandato & §. Proculus. Est autem sciendum, quod cum in hac actione facienda est condemnatio pecuniaria, sic peruenitur ad

eam, nam postquam de iniuria fuerit in iudicio facta fides, iudex deferet iuramentum iniuriam passo. ut iuret quantũ uellet dedisse de suo, priusquã talẽ iniuriam pateretur. & quia homines animosè iurarent, prius iudex tradit certam quantitatẽ inf. quam iuretur, in quo considerabit qualitatem personæ iniuriã passæ. Nã scdm gradum dignitatis, uitæq; honestatẽ crescit ac minuitur æstimatio iniuriæ. vt institu. eo. §. pœna. & similis taxatio fit alias 3. q. 3. cap. induciæ. § spaeium uersi. ꝙ fieri C. unde ui. l. si quando, sup. ꝙ metus causa. cap. ulti. sed postquam iuratum fuerit, non licebit iudici in minori quantitate condemnare C. de iudi. auth. hodie & in Auth. de iudæ. § oportet. col. 6. & sic
5 intelligo infra eod. cap. olim. † Hæc actio famosa est, ut ff. de his qui notan. infa. l. Athletas. § ultimo. & C. ex quibus cau. infa. irro. l. iniuriarum. & sup. de sent. & re iudi. c. cum te. Restat uidere de dam-
6 no dato. † Videndum est igitur, quid sit damnum Cui competat actio de damno. Et inquantum. Et qualiter. Damnum est diminutio uel ademptio patrimonij,
7 vt ff. de damno infecto l. 3. † Damnum autem datur aut in persona hominis, aut in bestijs, & alijs rebus. Si in homine, aut in libero, aut in seruo. si in libero, ut quia percussus & in persona læsus, agitur ad impensas factas in medicos, infra eo. c. 1. Dabitur autem libero homini utilis actio legis Aquil. non directa; quia membrorum suorum nemo est dñs ff. ad l. Aqui. l. liber homo, & deformitatis ratio non habebitur, quia liberum corpus non recipit æstimationem ff. de his qui deie. uel effu. l. 1. § hoc infectum ff. si quadru. pau. fe. dica. l. ex hoc ff. ad l. Rhod. d̃ iactu. l. 2 §. corporum. Si uerò seruus fuerit uulneratus, tenetur uulnerator domino serui in quantum seruum deterorẽ fecit ff. ad l. Aquil.
8 l. si seruum. § rupisse. † Potest & liber homo percussus agere iniuriarum ex l. Cor. quæ in tribus casibus locum habet, cum quis dicit se pulsatum, verberatum, domumve eius vi introitam ff. de iureiu. lex Cornel. Est autem differentia inter pulsare, & verberare. pulsamus sine dolore, uerberamus cum dolore. ut in ea l. § inter hæc. actio legis hero datur directa idest domino rei, in qua damnum datum est ff. ad le. Aquil. l. item mela. §. legis. Nomine uero domini continetur hæreditas ff. eod. titu. l. liber homo. § si seruus. Vtilis autem datur bonæ fidei possessori & fructuario, ut in prædicta l. item mela. §. si seruus. & §. ulti. Item cum quis foueam uel cisternam apperuit in loco aliquo, & animal uicini cecidit. qui foueam fecit reddet pretium animalis mortui, & animal mortuũ erit eius, ut inf. eo. c. 2. quod verũ si fouea in publico aperiatur, secus si in priuato ff. eo. tit. l. qui foueas. Quomodo autem animal alicuius damnum dat, si motum sit ad damnum dandum contra naturam sui generis, tenetur dñs uel dare quod nocuit pro noxa, uel restituere damnum, ut inf. eo. ca. si bos cornupeta ff. si quadr. pau. fe. l. 1. §. & generaliter cõtra naturam sui generis mouetur bos, si cornu petat seruum meum. Boues enim præsertim domiti solent mansueti esse, non cornu petæ. secus enim est in equo dolore concitato, vel ab aliquo stimulato calce feriente, nam tunc cessat actio de pauperie contra dominum, & agitur actione in factum contra illum qui concitauit, ut ff. si quadru. pau. fe. l. 1. §. & generaliter. & ff. ad l. Aqui. l. si ex plagis. § quidam. Sed aliud est, si equus ab alio olfactus calcem reijciat, & damnum det. quia tunc dominus equi tenetur de pauperie, vt ff si. qua. pau. fe. l. agatosa. Actio legis acquiliæ in simplum datur, sed in hoc simplo non solum corporis, in quo damnum datum est, sit æstimatio, sed etiam computantur omnes vtilitates corpori adhærentes, & etiam extrinsecæ, ut probantur hæc. insti. ad l. Aquil. §. illud ff. eo. tit. l. ut ait lex. & l. proinde. & l. inde Neratius R. 1. §. idem Iul. scribit. Crescit hæc actio per inficiationem; ut ff. de pe. hære. l. item veniunt. §. cum prædiximus ff. ad l. Aqui. & l. inde Neratius. §. hæc actio ff.
9 de iureiuran. l. eum qui. † In summa sciendum est, ꝙ olim erant tria capita

uel

vel capitula legis Acquiliæ. sed hodie sut lato secundo remanebunt duo tm̃.& ex primo capite agitur de homine occiso, vel quadrupede occisa, quæ pecudum numero est & gregatim habentur, vt sunt oues, capreæ, muli, equi, asini, & sues. Canis autem inter pecudes non est sed nec bestię in numero pecũdum sunt, vt leones, pantheræ. Elephantes autem & cameli quasi mista sunt, nam iumentorum operam prestant,& natura eorum fera est; sed quia in eis natura prævalet benignior, in primo capite continẽtur, vt cum ex primo capite agitur, æstimamatur res quanti plurimi fuerit eo anno retro, in quo venient omnia commoda, quæ rem faciunt preciosiorem, vt probantur hęc omnia insti. ad. l. Aqui. 1. respõso. §. quod autem. & §. de his verbis & ff. eo. tit. l. 2. & l. inde Neratius. §. in summa. In tertio capite de omni danno cauetur, quod hodie est secundum; siue damnum quis dederit, quia percusserit, fregeri, vel ruperit; & in hoc capite fit æstimatio quanti res plurimi fuerit. inf. 30. dies retro. insti. eod. tit. §. capite. & ff. eod. tit. l. si seruus. §. tertio. capit. & §. sequen. & §.
10 inquit. lex. † Sed si quæras, quare maior fit æstimatio in primo capite, quam in secundo quia in Primo quanti res plurimi fuit eo ano, in secundo quanti res plurimi fuerit. inf. 30. dies retro. Respondeo quia in primo capite agitur de occiso. In secundo de rupto, & ideo quia magis peccatur in primo capite quam 2
in secundo, maior imponitur pœna. vt ff. de offi. presid. l. diuus. quis enim dubitat sceleratius esse pecactum, quod granius iudicatur, vt 23. q. 1. c. nõ afferamus. hæ duæ actiones retrospiciunt, sicut & Ianus, de quo dicitur. Iane biceps anni tacite labentis origo, ut solus superum post tua terga uides.

SVMMARIVM.

1 *Pœna qd sit, & quot sint genera pœnarum.*
2 *Pœnæ pecuniariæ non sunt pro criminibus imponendæ.*
Pœna an commutari possit.
3 *Pœna quę inferuntur personis de iure canonico quæ sint.*
4 *Pœnæ, quæ in rebus inferuntur, sed personarum odio, quæ sint.*
5 *Pœnas pecuniarias quis possit imponere.*
6 *Pœnæ spirituales à quib. imponi possint.*
7 *Pœna quid differat a multa.*
8 *Pœnæ suos tenent auctores.*
9 *Pœnas an personæ ecclesiasticę exigere possint.*
10 *Crimina ex quibus excusentur.*
11 *Cõsiderãda quæ sint in pœnis infligendis.*

De Pœnis. Rubrica.

DICTVM est. sup. de criminibus. sed quia pro criminibus pœna debetur. ideo subijcitur hic rubrica. de pœnis. Videndum est igitur, qd sit pœna. Quot sunt species pœnarum. Quę q̃b. inferri debeant. A quib. & ex quibus causis extenuentur. Et qui delinquentes à pœna
1 excusentur. † Pœna est delictorum debita coertio. Duo sunt gña pœnarum, quędã. n. pœnę inferuntur personis, quædam in rebus sed odio personarum, & quæ in personis inferendæ sunt commutari non debent in pœnas rerum; non. n. res sunt quæ delinquunt, sed qui res possident. sed qui dam reciprocãt ordinem, cũ eos quidã, q digni sunt pœna, dimittunt, illorum aut auferũt res, alios pro illis punientes quos lex forte ad successionem eorum vocauit, ut in Auth. deman prin. §. oportet.
2 collat. 3. † vnde pro criminibus non sunt pœnæ pecuniariæ imponẽdæ. inf. eo. c. licet. 16. q. 6. c. illud. nec obstat. sup. vt lite non contes. c. qm̃ frequentes. §. vlt. Vbi dicitur, quòd pœna, quæ magis timetur, imponenda est contumaci scilicet missio in possessionem, vel excõicatio. Nam quælibet illarum debita est & ordinaria pro contumacia. quamis ordinatum sit, ut fiat missio, si locum habeat. sup. vt lite non contestat. c. tuæ. casualiter tm̃ pœna in personam inferenda conuertitur in pœnam pecuniariam, vt sup. de iudi. c. c. postulasti. sup. de rapto. c in archiepatu. sed e conuerso pœnæ pecunia

rię cōmutātur in pœnas corporū, si hi, qui dandi sunt, inueniuntur inopes, vt 12.q.2. c. fraternitas. 14. q. 6. c. si res aliena. ff. de iurisdi. om. iu. l. si quid. § si seruos. ff. de in ius vo. l. vlt. §. libertus.

3 † Pœnæ, quæ inferuntur personis secūdū iura canonica, sunt hæ. Suspēsio, Excōi catio, Depositio, Intrusio, Carceratio, & Verberatio. de quibus tribus primis pœnis legitur. 23. qu. 4. c. forte. de Intrusione habes 81. di c. deinde. c. siquis. 16. q. 6. c. de lapsis. 27. q. 1. c. si qua monacarum. & c. si quis rapuerit. inf. eod. c. tuæ. de Incarceratione habes. sup. de depos. c. grauis. sup de apost. c. a nobis. inf. de ver bo. signi. c. nouit. de vltima legitur 5. q. 5. c. illi qui. 6q. 1. c. sunt plurim. §. verū in fi. 4. q. 3. c. testes. § item in c. i minali versi. si ea rei cōditio. 23. q. 5. c. circumbelliones. 4 † Pœnæ, quæ inferuntur in rebus sed odio personarum, sunt. missio in possessionem rei petitæ pro mō debiti declarati, sup. vt lite nō contest. c. qm̄ sup. de eo qui mit. in possess. causa rei seruan. per totum. Item priuatio a beneficio. vt sup. de cleri. coniu. per totū. Rerū omniū confiscatio, sup. de iudæis & sarra. c. ita quorundā. & c. ad liberandam. & sic ecclesia habet præscriptionem, exilium, relegationem, & deportationem. 50. di. c. accedens 2 q. 6 c. biduum. 16. q. 1. §. nouarum & in ca placet. Sed differunt inter se ista, sicut in istis versibus continetur. Exulabit sine spe patriæ reditusq; reiq;, Inscriptus manet in patria, sed re spoliatur. Amittit præscriptus opes, nec posse reuerti. Quisq; relegatus sua, cum remeabit, habebit. Punit iudex ecclesiasticus in expensis siue in diffinitiua, ut inf. eo. c. calūniā siue citra. sup. de ap. c. reprehēsibilis. sup. de sequestra. c ad hoc. sup. de dolo. & coru. c. cum dilecto. in fi sup de procu. c audiuis. Item imponit mulctā pecuniariā cūtumaci. inf. e. c. dilectus. Nā omnibus magistratibus hoc permissum est iurisdictionem suam defendere pœnali iudicio. ff. si quis iusdic. non obtem. l 1.

5 † Pœnas pecuniarias potest imponere ordinarius. vt ff de iu. l. 2. §. inter. Item delegatus. C. de spor. l. 2. Item arbiter. ff. de arbi. l. non ex omnibus. Habet & alias pœnas ecclesia, quas laicis imponit. nam aliquando terras nobiliū subijcit interdicto, vt sup de offi. dele. c. sane. sup. de spon. c. non est nobis. Absoluit vasallos a fidelitate aliquorum, ut 15. q. 7. c. nos sanctorū. & c. iuratos. sup. de hæte. c. vlti priuat eos iure patronatus, quod in ecclesijs hñt, inf. eo. c quibusdam & c. graue. saluis alijs pœnis, quæ raptoribus, hæreticis. fautoribus, & credentibus eorum, & deferentibus merces sarracenis prohibitas, imponuntur, sicut de his in suis locis bene tractauimus. 6 † Pœnas spirituales, quæ imponiuntur personis, imponere possunt tam ordinarij, quàm delegati. excepta pœna depositionis, quæ nō imponitur nisi ab episcopo, non tamen solo, sup. de transla. c. iter corporalia. 15. q. 6. c. episcopus solus. sed pœnas corporales imponere pñt ordinarij inferiores ab episcopo: ut sup. de appellatio. c. dilectus. Pœnas vero pecuniarias imponit tam ordinarius, vt ff. de interdi. l. 2. §. vl. quàm delegatus, vt C. de spor. l. 2. Item & arbiter. ff. de arbi. l. non ex omnibus. 7 Vt tamen notes differiam inter pœnam & mulctam. quia pœna est cerat & a iure īducta, & mulcta quę a iudice per sententiam irrogatur. Vnde a pœna non appellatur, sed a mulcta appellatur. vt ff. de verbo. signi. l. si qua pœna. Item nota quòd cum pœna siue mulcta fuerit exacta, non cedit in vtilitatem iudicis, sed in vtilitatem publicam conuertitur, vel in fiscum, vt C. de modo mul. l. mulctarū. & has pœnas imponere potest quilibet iudex, ut superius dictum est, exceptis diuini iuris. ff. si quis iusd. non obtē. l. 1. in pr. & defensores ciuitatum, ut C. de defen. ciui. l. defensores. sed quod proxime dixi pecuniarias pœnas exactas ad fiscum conuerti, recipit obiectionē; quia vbi de morum correctione agitur, fisci rō non habetur. C. de secun. nup. l. 2. Vnde verius puto, quod pœnæ exactę per iudices ecclesiasticos ratione delicti, damni, vel iniuriæ ecclesiæ contingentis, debent ecclesiæ applicari, cui dānum datū est, vel iniuria irrogata

9 †

rogata, ut inf. c. ti. c. 2. sup. de simo. c. audiuimus. 27. q. 1. c. ti quis rapuerit. 18. dist. c qñ quidam. sup. de cens. c. procurationes. in fi in Auth. de sancti. epis. §. si quis rapuerit. 17. q. 4. cap. si quis deinceps. C. de raptu uirgi. l. una. si uerò damnum uel iniuria respiciat priuatum ei applicabitur pœna siue fuerit a iure inducta sup. ti prox. cap 1. 2. & 3. & ulti. siue sit a iudice irrogata, ut nota. sup titul. prox. § est aũt. siue sit cõuentionalis ut sup. de arbi. c. dilecti. & ar. inf. eod. c. constitutus. † Pœnæ delinquentibus sunt imponendæ, quia pœna suos tenet auctores. nec pœna est ulterius, trahenda, quam delictũ fuerit in excedẽte repertũ, sup. de his quæ fi. a ma. parte capitu. c. quęsiuit. & C. de pæ. l. sancimus. C. ne uxor pro ma l. ob matrorum 17. q 6. c. illud. 1. q 4. cap. 1. Sed contra de con. di. 1. cap. in sancta. 15. q. ult. c. cum multæ. 6. q 1. c. quisquis. sup. de spon sa c. non est nobis sup de ostii deleg. c. sane, & c. p. & g. Sed iura priora locum hñt in pœnis æternis, in quibus generaliter uerum est, ꝙ peccata suos tenent auctores; & ꝙ filius non portab t iniquitatem patris &c. Hoc tamẽ fallit in originali peccato, quod inchoauit per Adam, & intrauit mors, & transit per omnes, sicut dicit Apostolus. per unum hominem intrauit mors, & per omnes transit. Iura uerò posteriora loquuntur in pœnis temporalibus, & sic loquitur 27. q. 3. c si habes. & 1. q. 3. c peccator Achor. Sed † quæritur an personæ ecclesiasticæ pœnas exigere possũt ad quod rñdeo, possũt pœnas a iure inductas, ut 12. q. 2. c. episcopus. 33. di. c. quanq̃ in fi. 22. q. 2. c. cum deuotissima in legibus. 17. q. 4. c. si quis cõtumax, & c. qui subdiaconum. & ad idẽ induci possunt iura sup. in fi. prox. §. allega. Quid de pœna cõuentionali? respõdeo. idem dico quod de canonica, ut sup. de arbi. c. dilecti. inf. eo. ti. c. constitutis. sed cõtra hoc taliter allegatur. absit ut ecclesia augmento recipiat quod de rebus terrenis uidetur amittere, lucra pretijs quærere. ut 12. q. 2. c. fraternitas. Item benignius est a uiris ecclesiasticis exigẽdum, ne tanquã exactores uidentur lucris inhiare tpalibus, ut sup. de censi. c. ex parte. in fi. Nam in personis ecclesiasticis & negotijs rigor & districtio iuris non requiritur, sup. de dolo & contuma. c. 1 Ite pro hac parte allega. inf. eod. tit. c. suam. puto pœnas exigi posse siue sint canonicæ siue conuentionales. ut dictum est, siue in pecunia existant, siue in alio. ut 1. q. 7. c. quoties. sup. de elec. c. cum dilectus. in fi. æquum est enim, ut pœnam suæ contumaciæ reportet. ut ff. de col. bo. l. 2 §. si cum duobus. ff. de tabu. exhi. l. locum. Quidã ĩi dicunt, ꝙ tunc peti põt pœna conuentionalis, cùm loco interesse uenit, scdm canones. s. sup. de fideius. c. puenit. & cap. constitutus. ff. de act. emp. & uendi. l prædia. Ad iura autem pro parte contraria allegata sic respondeo. canon ille. fraternitas. sic loquitur in foro pœnitentiali. decr. illa. ex parte. loquitur in uotis, quorum mensura erat in certa. decr. autẽ de dolo. & contuma. loquitur durante anno a tempore missionis in possessionem reus offert debitam cautionem. Item respondeo ad decr. inf. eo. suam. ibi pro maiori parte satisfactum erat in sortem, nihilominus pœna insolidum petebatur: & propterea ibi dicitur pœna 30. librarũ memoratos lectores de cætero non molestes. nec per hoc negat quin pro rata sortis insolidum agi possit ad pœnã. in quo tamẽ sic distinguo. refert an sub pœna promittatur id, quod consistit in dando uel in faciendo. si in dando, sic cõmittitur pœna insolidum solutione eius quod est promissum, facta pro parte, sed obstat doli exceptio, si solida pœna petatur. ff de ver obli. l. 2. §. uli §. si quis cau. l. si seruus §. si pluriũ si uero consistit in faciendo, tũc refert an id quod fieri conuenit fit indiuiduum, & tunc pœna cõmittitur insolidũ, si nõ fiat quod cõuenit. ff. fami. ercis. l. hæredes. §. ao. ea. ff. de ver. obliga. l. stipulatio. §. ul. an diuiduum, & tunc pro parte committitur pœna. ff. rem ra ha l. si procurator. Quidã dicunt ẽt in obligationibus quæ in faciendo consistunt, in-

solidum

solidum pœnam committi, sed æquitate fieri debet cõdemnatio pro parte. ut ff. de uerb. obl. l. in executoribus. in prin. & § ul
10 tim. & ff. depo. l. si duo hæredes † Excusat crimina ætas, supra de deli. pue. c. 1. in prin. Violẽtia absoluta, sup. quod me cau. c. sacris. 50. di. c. ponderet. 32. q. 5. c. propositio anim. Iusta ignorantia, ut 34 q. 1. ca. cum per bellicam. & c. in lectũ. Extrema necessitas. ar sup. de fur. c. si quis necessitatem. sup. de homici. c. interfecisti, & diuina reuelatio. ut supra de diuor. cap. gaudemus. Iusta cã, ut ff. qui satisf. cog. l. ult. sup. de pig. c. significante. Furor. ut ff. de offi. præsi. l. diuus. 15. q. 1 § ult. Et ebrietas, ut
11 15. q. 2. c. sanè. & c. inebriauerunt. † In pœnis infligendis considerantur multa. s. Dignitas. sup de offi. dele. c. sanè. 2. q 7. c. quisquis. 45. di. c. cum beatus. Nobilitas, ut 24. q. 1. c. qui contra pacem ff. de pœn. l. in seruorum. Ordo ut 1. dist. c. contumaces. Ætas, supra de delic. pue. c. 1. in fi. & cap. 2. Metus causa, vt supra qđ metus. c. sacris, 50. di. c. presbyteros. Insania, ut 15. q. 1. c. insaniens. Item qualitas delicti inspicienda est, aliter enim punitur vis pnblica, q̃ priuata cum armis, quàm sine armis. Furta manifesta, quàm occulta, ut ff. de ui & ui ar. l. pub. & ut supra diximus de fur. Itẽ qualitas, tempus, locus, & euentus, ut ff. de pœn. l. aut facta. Itẽ consideratur multitudo delinquentium, ut 50. di. c. constitueretur supra de cle. excom. mi. ca. latores. Aliquando tamen exagerantur maleficiorum supplicia, cum multis grassantibus opus est exemplo, ut in d. l. aut facta. § ulti. hæc igitur & alia sunt, propter quæ pec cata extenuant & mitigant pœnas.

SVMMARIVM.

1 *Pœnitentia quid sit.*
2 *Pœnitentia unde dicta.*
3 *Pœnitentiæ actiones quot sint.*
4 *Pœnitentiæ quot sint species, & nu. 5. 6:*
5 *Publica pœnitentia quæ dicatur:*
6 *Pœnitentia priuata quæ appelletur.*
Peccata in pœnitentia dimissa an redeant per peccatorum recidiuam.
7 *Eleemosyna, quòd à morte liberet, qualiter intelligatur.*
8 *In vera pœnitentia tria sunt necessaria.*
9 *Contritio cordis quid sit.*
10 *Cordis sola contritio an deleat peccatum.*
11 *Satisfieri qualiter debeat pro peccato.*
12 *confessio de omnibus peccatis dicenti confiteri, de quibusdam abstinere non posse, an valeat pœnitentia*
13 *Quid si non pœniteat de alijs, an eius pœnitentia valeat.*
14 *Ad pœnitentiam an quis sit compellendus.*
15 *Peccatum ueniale an debeat confiteri.*
16 *Sacerdoti proprio confiteri quando quis non teneatur. & nu 18.*
19 *Confitens cõfiteri debet sacerdoti per semetipsum, non per nuncium vel scriptum.*
29 *Circumstantiæ peccatorum sunt in confessione exprimendæ.*
21 *Pœnitentiæ qui sint effectus.*
22 *Dei pietas quanta sit erga peccatores.*
23 *Remissiones priuatas quis potest facere, & quis generales.*
24 *Indulgentiæ an indulgeant quod promittũt.*

De Pœnitentijs & remissionibus Rubrica.

DICTVM est supra de pœnis, quæ in tribunali iudicio corpori inferuntur. nunc dicamus de pœnis quæ in iudicio animarum imponuntur, & ideo subijcitur hic rubrica de pœni. & remiss. Videudum est igitur, quid sit pœnitentia. Vnde dicatur. Item de tribus actionibus pœnitentiæ. De tribus speciebus eiusdem. An post pœnitentiam peccata redeant. Quæ sint necessaria in vera pœnitentia. Quis sit effectus pœnitentiæ Et demum. de remissionibus.

1 † Pœnitentia diuersimode describitur a sanctis. Nam Ambr. sic describit. pœnitentia est peccatę præterita deplangere, & iterum plãgẽda nõ cõmittere. Aug. sic. Pœnitentia est quædam dolentis vindicta in se puniens quod cõmisisse dolet. vt de pœ. di. 3. c. 1. & 4. Est aũt pœna secunda post naufragium tabula, vt de pœ. di. 1. c. tiem

secunda

secunda. Nam baptismus est prima tabula, in qua vetus homo exuitur, & induitur nouus homo. Secunda est pœnitentia qua resurgimus post peccatum. per has tabulas naufragij periculum euitamus, & ad
2 portum ducimur salutarem. † Dicitur autem pœnitentia a pœnitendo vt de pœn.
3 di. 3 c. deriſor. † Tres autem sunt pœnitentiæ actiones, sicut dicit Augu. Vna est, quæ nouum hominem percutit, donec per baptisma omnium præteritorum fiat ablutio peccatorum, omnis enim, qui iã voluntatis suæ arbiter constituitur, cum accedit ad sacramenta fidei, nisi eum pœniteat ueteris uitæ, nouam inchoare uitam non potest. Ab hac pœnitentia cũ baptizantur soli paruuli sunt immunes; nondum enim vti possunt proprio arbitrio. Altera actio pœnitentiæ est, quæ post baptismum agenda est de venialibus peccatis, quæ humanæ fragilitati quamuis parua, tamen crebra surrepunt; quæ si collecta contra nos fuerint, ita nos grauabunt & oppriment, sicut vnum grande
5 peccatum. Quid enim interest quantum ad naufragium, vtrum non grandi fluctu nauis operiatur & obruatur, an paulatim surrepens in sentinam per negligentium culpam derelicta atque contempta compleat nauem & submergat; propter hoc ieiunia, eleemosinæ, & orationes inuigilent, in quibus tamen dicimus. dimitte nobis debita nostra sicut & nos &c. Manifestamus nos habere quod nobis dimittatur, atque in his uerbis humiliantes animas nostras quotidianam quodammodo pœnitentiam agere nõ cessamus. Tertia actio pœnitentiæ est, quæ pro illis peccatis subeunda est, quæ liber decalogus continet, & de quibus apostulus ait. si nos enim iudicaremus, non vtique â domino iudicaremur, ut ꝑ bantur hæc de pœ di. 1. c. tres sunt actio-
4 nes. † Item tres sunt speties pœnitentiæ solemnis, publica, & priuata. Solẽnis pœnitentia est illa, de qua agitur. 50. dist. cap. 6
in capite. hæc aũt solemnis imponitur ab episcopo tantum uel ipsius mandato, & imponenda est de crimine publico & uul gariſſimo, quod totam cõmouet urbem; vt 26. q. 6. c. ulti. Hæc pœnitentia non est reiterabilis, quia sacramentalis. vt 50. di. c. confirmandum, & c. alienum. Et no. sup. de hac materia de sacra. non iteran. §. horum. Hæc pœnitentia non debet imponi clerico nisi deposito, & qui eam egerit ꝑmoueri non debet, ut in præalleg. iuribus nec matrimonium contrahere, nec militiam assũmere, ut 33. q. 2. c. hoc ipsum. §. de pœnitentibus. & c. antiqui. & ca de his. & inf. eo. ti. c. 2. Sed de hac materia no. plenius sup. de eo qui du. in ma. quam pol. p adul. §. sunt & alia crimina. Alia uero iteratur, quotiens opus fuerit, ut de pœ. di. 3 c. reperiuntur septies. & c. ad hæc instant. Item post talem pœnitentiam non potest quis clericus fieri neque miles, ut 33. q. 2. c. admonere. nec laicalẽ habitum deferre. 50 di c. ul. tñ scdm regulam eccle siasticam uiuere debet, ut de pœ. di. 5. ca. contrarium, & c. falsas. & est cõueniendus sub iudice eccleſiastico. 11. q. 1. cap. aliud.
5 de pœ di. 1. ca. aliud. † Publica pœnitentia est, cũ alicui imponitur peregrinatio cum baculo cubitali, vel cum aliquo gñe vestis religiosæ, ut de pœ. di. 6. cap. sacerdos. Itẽ cũ qois propter delictum inuitus intruditur in monasteriũ, vt 50. di. c. si ille qui ultro, qui utique nil aliud dicendus est nisi pœnitens pp similitudinem in uigilijs & in ieiunijs, ne sit cõtrarium qđ legitur. 2 q. 1 ca. in primis. ubi episcopi in monasteriũ intrusi ad agẽdã pœnitẽtiam post sex menses suo ordini restituuntur, uel ubi agitur de temporaliter intrusis. Nos aũt egimus de intrusis perpetuo, & eadẽ similitudine dicitur quis agere publicam pœnitẽtiã in propria domo. ut 32. q 2. c. admonere. Dicitur autem publica, vel qa pro publico crĩe imponitur, & hãc imponere potest simplex sacerdos, nõ. n. inuenio prohibitum. & hæc imponi non debet nisi deposito, & ꝑ crimine publico, & enormi, vt de pœ. di. 6. c. sacerdos. infra
6 eo. c. quæsitum. † Priuata pœnitentia est, quæ quotidie imponitur his, qui secreta peccata cõfitentur. An autem peccata in pœnitentia dimissa redeant p peccatorum

reci-

q cidiuam; uariæ sunt opiniones doc. iuris. Quidã .n. simpliciter dñt, q residẽt nõ solũ quo ad reatum, sed ẽt quo ad essentiam, & pœnam, & in hoc declinare uidẽt Gra. de pẽ. dist. 4 ca. ult. ubi dicit, sicut ergo bona; quæ peccato moriuntur, per pœnitentiam reuiuiscunt ad præmium, sic & mala quæ per pœnitentiam delentur reuiuiscunt ad supplicium. unde propheta ex persona pœnitentis deplorat dicens, putruerunt & corruptæ sunt cicatrices meę, i. plagæ meæ sanatæ sunt per baptismũ. Hinc ẽt idem propheta, Quãuis in fide & sacro circumcisionis ab originali peccato se mundatũ cognosceret, tamen adulteriũ & homicidiũ, quod commiserat, illud reuiuiscere intelligens non sine causa inter cætera confitetur. Et dicit. Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in pec. & c. ut de pœ. di. 3. ca. ult. & pen. & actio semel perempta restituitur. ff. si ex noxal. causa agatur l. sed alio iure, in fin. Alij dñt, q nõ redeũt illa, sed alia eiusdẽ generis, cum .n. simlia forte prioribus cõmittamus, redeunt peccata non eadem, sed alia eiusdem gñis quadam similitudine, sicut & flores dicuntur redire in uere. Tertij dicunt, q peccata tantum redeunt propter aliquod ex his quatuor peccatis, scilicet odiũ fraternũ, ut in euangelio Serue nequam &c. propter crimen apostasiæ, quæcunque enim post baptismа siue prauitas hæretica, siue mundana cupiditas arripiunt, mox omnium prosternet in ima uitiorum, ut de pœ. dist. 3 c. quæcũque propter pœnitentiam pœnitentiæ ar. 18. q. 4 cap. sunt qui opes. Item propter cõtemptum pœnitẽdi ut de pẽ. di 3 c. apostolus. Quarti dicunt semel dimissa non redeunt, semel enim in abolitionẽ missa punitio recidiuo dolore iterari non debet, secundum imitationem diuinæ clementiæ, quæ dimissa peccata in ultionem
7 uenire non patitur ut 23. q. 4 c. si illic † & alibi dicitur eleemosina a morte liberat, non utique a morte illa quam semel sanguis Christi extinxit, & aqua nos salutaris baptismi, & redẽptoris gratia liberauit, sed ab ea, quę per delicta postmodum serpit, ut de pœ. d. 1. cap. miror. Idem dicunt, q non est idem in bonis & in malis, ut sic mala redeant, sicut & bona reuiuiscunt. sicut & alibi in cõsimili dicit Aug. non. n. sic culpa communicatur per alterius uoluntatem, quemadmodum gĩa p spiritus sancti unitatem, ut de conse. d. 4. c. quæstis, circa prin. In hac autem ueritate sequor doctores meos dicentes non redire peccata. dicuntur autem redire, quia remissionis beneficium sequenti culpa amittitur ob ingratitudinem, nam is qui post pœnitentiam deliquit, ita priuabitur gratia spiritus sancti propter sequens delictũ, ac si nulla peccata dimissa fuissent ut de pœ. dist. 5. c. frattes, & oẽs auctoritates, quæ innuũt peccata redire, hoc personare uidentur, s. q ita quis puniendus est pro peccatis sequentibus, ac si ei non fuissent dimissa priora. † Tria sunt necessaria in uera pœnitentia. Cordis contritio,
8 Oris confessio, Et operis satisfactio, ut de pœ. d. 1. c. perfecta pœnitentia, quia enim tribus modis deum offendimus. Delectatione Cogitationis, Imprudentia locutionis, & in superbia operis, ut contraria contrarijs curentur. Et quia secundum regulã iuris, omnis res per quascunque causas nascitur, per easdem dissoluitur. infra de reg. iur. ca. omnis, tribus modis oppositis satisfaciamus. Cordis contritio est opposita cogitationi malæ. Oris confessio imprudenti locutioni, & satisfactio superbiæ operis. De his tribus gradibus per quos deuenitur ad consummationẽ peccati dicit Hier. Primum peccatũ est cogitasse quæ mala sunt. Secundum aquieuisse cogitationibus peruersis. Tertium quod mente decreueris opere compleuisse. Adijcitur & quartum, s. post peccatum non agere pœnitentiam, & suo sibi complacere delicto. Et sic exponit Hiero. uerba Amos prophetæ communicantis Ezechiel regi Damasci & dicẽtis supra tribus sceleribus Damasci & super quartum non conuertam eum, ut de pœ. di. 1. c super tribus. Hi sunt tres mortui quos dominus legitur suscitasse. Filia archisynagogi, ut de pœ. di. 1. §. nõ sunt hæc & c.

quem

quem pœnitet in fi. Filius uiduæ, ut de pç. dist. 1. c fleat. & de pç. dist. 1. cap. quantum libet. Puellam suscitauit in domo, & sic intus suscitauit quam inuenit, ecce peccatum cogitationis. Puerum suscitauit in porta ciuitatis, ecce peccatum locutionis. Lazarum in sepulchro quatriduanum & iam fœtentem, ecce peccatum operationis, quos enim extra inuenit, extra suscitauit. hoc duos suscitauit lachrimis flentium. flebat enim turba post filium uiduæ, Flebat Martha & Maria supplicantes pro fratre. Flebat & turba quæ Mariã fuerat secuta lachrymis Mariæ admonita, in quo docemur publice peccantibus non proprium, sed ecclesiæ sufficere meritum. hæc probantur de pœ. dist. 1. cap. quem pœnitet, circa fin. Et ideo dicit Ambro fleat pro te mater ecclesia, & culpam tuam lachrymis lauet, ut de pœ. dist. 1. ca.

9 fleat. † Cordis contritio est dolor de peccato cum proposito confitendi & satisfaciendi, ut non sit satis quod doleat, sed ex fide doleat, & non semper doluisse., doleat. ut de pœ. di. 3. cap. si apostolus in fi. hæc contritio præcipitur per propheram dicentem. scindite corda uestra, ut de pœ. distin 1. cap. scindite. Vel cordis contritio est conuersio cordis a malo ad bonum, a diabolo ad Deum. iuxta illud. conuertimini ad me, & ego conuertar ad uos. conuersio cordis est undiquę uersio, ut

10 de pœ. distin. 1. cap. conuertimini † An ãt ad delendum peccatum contritio cordis sufficiat, qõ est, & in hac doctores dissentiunt. Nam quidam dicunt, ꝙ sola contritio cordis non deleat, ubi sacerdotis copia habetur, ut de pœ. d. 1. c. ult. Gra. dixit hoc arbitrio lectoris relinquendum. ut de pœ. distin. 1 §. quibus auctoritatibus. Alij dicunt sufficere cordis cõtritionem, si facultas non suppetat pœnitendi, arg. 65. di. c. duæ. Alii autem hoc negant, & dicunt ꝙ sicut tribus modis Deum offendimus, corde, ore, & opere, sic & tribus modis satisfaciendum est, ut de pœ. di. 3. ca. perfecta, unde dicunt tria esse necessaria, cordis cõtritionẽ, oris confessionem, & operis satisfactionem, ut de pç. di. 3. ca. perfecta. Auctoritates autem illas, quæ dicunt peccata dimitti sola contritione, asserunt intelligendas esse cum oris confessionem articulus necessitatis excludit, scilicet cum quis verè cõuertitur, sed morte præuenitur, vel aliquo iusto impedimento cofiteri vel satisfacere præpeditur. Quarti dicunt conditionalem fieri remissionem per cordis cõtritionem. si sequatur oris confessio & operis satisfactio. vt de pæ. di. 3. c. sane. Sed Hug. dixit, sola cordis contritione deleri pctm̃ in aduto. vt de pæ. di 1. c. magna. Si vere conteritur, & proponit nõ peccare, & de commissis cõfiteri & satisfacere, sed si postea oris confessio & operis satisfactio non sequatur, pctm̃ iam dimissum nõ in contritione redit sed peccat mortaliter is, qui põt confiteri, & satisfacere, & omittit. c. Et auctoritates, quæ dicunt peccata non dimitti sine oris cõfessione & operis satisfactione, intelligit ipse de interiori cõfessione, quæ est recognitio peccati, uel propositum cõfitẽdi, vel gratia qua sic homo disponitur, vt doleat de peccato & velit confiteri si locus & tps affuerit. & eo. modo intelligit de interiori satisfactione, quæ est dolor interior, & amaritudo animæ, vt de pç. di. 3. c. satisfactio & c. si apostolus, & de pæ. di. 1 § his verbis. Sed si ei opponeretur, si cum sola contrictione delẽtur peccata, ad quid opus est oris confessio. & operis satisfactio, quare dicitur peccari mortaliter, si hæc nõ interueniãt, cum oportunitas detur? nideat ipse, & dicet, necessaria sunt ad humilitatem & iustitiã exercẽdam. vt de pç. di. 3. c. proditor, & vt satisfaciat ecclesiæ quæ læsa est ex peccato. Verius tamẽ credo, ꝙ nec cordis contritio, nec oris confessio, nec satisfactio peccata dimittit, sed sola gratia Dei. Vnde Ambros. Verbum Dei tollit peccata mundi, vt de pç. di. 1. c. verbum. Aug. nemo, tollit peccata mundi, Christus solus ꝙ est agnus tollẽs peccata mundi, de cõ. di. 4. c. nemo, sed cordis contritionem interior contritio, gra tamẽ in oĩb. præueniente. Nã quicquid habes meriti, præuentrix gra dõnat. Nam deus in

nobis

nobis pater ſua dona coronat, ut de con. di.3.c.gratia. vnde peccati remiſſio attribuenda eſt gratiæ dei quæ eſt cauſa cauſę. naturaliter graria præcedit cōtritionē, & ſequitur dilectio. qm̄ qui gratiam habet diligit, & dilectionem ſequitur cōtritio; qui enim diligit conteritur, contritionē ſequitur peccatorum remiſſio, ꝓceſſus iſte colligitur de pæ.di.1.c. omnis qui non diligit. Charitas aūt eſt via ad cōtritionem & peccatorum remiſſionem; ſicut enim ſine via nullus peruenit quo tēdit, ita ſine charitate, quæ dicta eſt uia, non ambulare poſsūt homines, ſed errare; vt de pę.di. 2.c.charitas. Quod aūt proxime.ſup. dixi. quod ſolus Chriſtus tollit peccata mūdi, non excluditur pater, filius, nec ſpiritus ſanctus; quia inſeparabilia ſunt opera dignitatis trinitatis. vt de cō.di. 3. c. oēs, in fi.& di. 4. c. qūo circa me. & quod hæc opinio ſit vera patet per exemplum Lazari, quem Dominus prius ſuſcitauit & viuificauit dicens, Lazare veni foras. & poſtmodū is, qui viuus fuerat, egreſſus eſt a diſcipulis ſolutus. vt 11 q. 3. tunc vera eſt abſolutio præſidentis. patet hoc per decem leproſos, qui in via mundati ſunt antequam ad ſacerdotes venirēt. Itē exemplo leproſi, quē dominus mūdauit, & poſtea vt ſacerdoti ſacrificium offerret ex lege præcepti. vt de pæ. di. §. ſi aūt cor noſtrum. ſacerdos igitur ei, cui dominus iam pp contritionē peccatū indulſit, imponit ſatiſſactionem, & pēn. temporalem remittit. & ſic intelligo de pę. di. 1.c.multiplex. & c. quem pœnitet in fi. & 11 de pæ.di.5.c.cōſideret in fi. † Qualiter autē ſatisfieri pro peccato debeat, relinquitur arbitrio ſacerdotis, qui iudex eſt animarum cōſtitutus, vt de pę.di.1.c.verbum. Igitur dominus remittit pēnā æternam, ſacerdos aūt temporalēr quia ꝓ peccato duplex pæna debetur, æterna, & tēporalis; vt de pæn. di. 1. c. ſi pc̄tm̄. & c. ſicut 12 primi. † Sciendum eſt aūt, quod & ſi pœnitentia illorum qui de peccatis quibuſdam confitentur, de quibuſdam non: & ſi confiteantur de omnibus, dicunt tamen de quibuſdam ſe abſtinere non poſſe, nam non ſic eſt eorum cōfeſſio admittenda, & crebris ac ſalubribus monitis eſt pęnitentia inducēda, ut inf.eo.c.quod quidam & hoc ideo eſt, quia ſentiet fructus hmōi pœnitentiæ, cum de alijs pœnitentiam egerint, ut de pœ. diſt.3.in fi. † Sed 13 quid ſi non pœniteāt de alijs, nunquid uelebit eis pœnitentia talis? Rn̄deo ſic, nam omnia bona, quæ quis in hac uita facit, proderunt ei ad uitā æternam prometendam aut ad minus ſupplicium ſubeundū, ut de pœ.diſt.3.c.ſi quis autem. Aut ad bona temporalia aſſequenda, ut 22.q.2.ca ſi quilibet. aut ad hoc ut deus citius illuſtret cor ipſius ad ueram pœnitentiam, ut de pœ.diſt.5.c.falſas. & di.3.§.ult.in fin. talis autem pœnitentia particularis, de qua ſuperius dixi, ſi de alijs pœnitentia non accedat, non prodeſt ad uitam æternam, ut de pœ.di.4.c pœnitentes, & c.irriſor.24. 14 q.2.c.legatur. † Sed nunquid compellendus eſt qs ad pęnitētiā? Rn̄deo ſic, ut ſup. deſpon.c.ad audientiam. 23.q.3.c.itaq; 6. 15 q 1.c.illi qui. 22.q.1.c.prædicandū. † Sed nunquid uenialia confiteri tenetur? Vr̄ q; non. nam illa delentur per oratione dominicam, ut de pœ.di.1.c.tres autem ſunt actiones, & de pœ.di.3.c. de quotidianis, quod uerum intelligo, niſi uenialealiq̄ foret in conſuetudinem deductum, quia nullum eſt adeo veniale, quod non fiat mortale, dum placet, ut 25 di.c. unū orarium.§. criminis. unde ebrietas ſi aſſueta ſit, in numero mortaliū cōputatur, ut 25. di.c.unum orariū.§.alias ea. cū alias ſit uenialepc̄tm̄. ut 15.q.1.c.ſanè, in fi. niſi data ad hoc opera fiat, ut 35.di.c.ante omnia. Sed & ſermo quotidie ocioſus, ut dñt quidā, mortale īducit pc̄tm̄ licet alias uenialiter peccet, q̄ plus loquit q̄ oporter. 25.di.ca.unū orariū.§.q̄ aūt ſunt minuta. puto tamen melius & perfectius eſſe, ſi tā de uenialibus, q̄ de mortalibus quis conſiteatur. de mortalib. & uenialib. habes quędam exempl. 25.di.ca. unū orariū.§.cr̄is. 16 † Facienda eſt pc̄tōrū confeſſio ſacerdoti, cui data eſt hæc ptās; mediator.n.dei & hominū homo dn̄s nr̄ Ieſus Chriſtus hāc poteſtatem præpoſitis eccleſiæ dedit confitentibus

sitentibus peccata pœnitenti satisfactionem darent, ut de pœ. di. 1. c. multiplex. unde sacerdos est iudex, ut ea dist. c. uerbum, hoc tñ fallit in sacerdotibus religiosis, quia illi nec pœnitentias dare, nec baptizare, nec prædicare possunt, nec alia quæ ad curam animarum pertinẽt exercere, nisi fuerint a papa uel epo cum consensu abbatis sui vel superioris constituti. ut 16 quæst. 1. c. peruenit. & §. ecce. & §. idem
17 † Debet autem confiteri quis proprio sacerdoti. ut inf. eo. c. omnis. & de pœ. di. 6. c. placuit. Hoc tamẽ fallit in 5. casibus. Primus est, cùm quis habet indiscretum confessorem, ut de pœn. dist. 6. c. placuit. qui enim confiteri uult, quærat sacerdotem sciẽtem ligare & soluere, ut de pœ. dist. 6. c. q uult inf. eo. c. omnis. §. sacerdos. Secũdus, cùm alienus parochianus transfert domicilium in parochiam meam, sicut dicimus in foro conuentionali. ut ff. de iu. l. hæres sup de fo. compe. ca. ulti. Tertius, cùm uagabundus existit. Quartus, cùm quis derelicto domicilio nauigat, uel iter facit quærens quò se transferat. & ubi se cõstituat, qui sine domicilio & sine parochia est. ut ff. ad municipa l. Labeo, in prin. & l. eius. §. celsus. Quintus, cùm alienus parochianus peccat in parochia mea, quantum ad peccatum illud contrahit forum animæ in parochia, in qua delinquit. ut 6 q. 3. c. placuit. Vnum tamen nõ omitto, quod magister Ray. no. asserit in summa sua. eod. titul. q presbyter parochialis non potest audire confessiones, nisi ei ab episcopo fuerit data potestas. quod mihi non placet. nam parochiæ sunt distinctæ, sicut & diœceses. ut 13 q. 1. c. 1. Item unusquisque presbyter parochialis suis terminis sit contentus, & taliter sibi plebem commissam custodiat, ut ante tribunal æterni iudicis ex omnibus sibi commissis rationem reddat, ut ibi dicitur. Aliure igitur data est hæc potestas sacerdotibus de pœn. disti. 1. c. multiplex. c. uerbum. Et ideo canones pœnitentiales scire debent. l. t. 38. dist. c. nulli. & c. quæ sunt, & ideo cum iure habent licentiam audiendi confessiones non egerent licentia episcoporum, uel papæ, sicut frater Ray. dicit, nisi uelit illud quod dicit intelligere de licentia generali, quam sacerdotes & maximè parochiales in sua ordinatione uel institutione sortiuntur. & est simile, quod dicitur alias, ordinationes episcoporum auctoritate apostolica sunt celebrandę. ut 64. dist. c. ordinationes. Item notabis, q episcopi necnon minores plati, exempti pręter sui superioris licentiam, puidum & discretũ pñt sibi eligere confessorẽ inf. eod. tit. c. ulti. Item & aliud notabis, q si desit copia sacerdotum potest qui clerico uel etiam laico confiteri, ut de pœ. dist. 1. c. quem pœnitet de com.
18 dist. 4. c. sanctum est. † Sed quid si quis a suo sacerdote licẽtiam petat, ut sibi liceat alteri confiteri, nec causam assignet? Sacerdos, si se reputet sufficientem, licentiam dare nõ debet; præsumere. n. debet, quòd ideo hoc faciat, ut confessionem eu itet, erubescit enim homo eadem dicere, de quibus cõfessus fuerat. & ideo expedit ut licentia denegetur; nam erubescentia partem remissionis habet. multum enim satisfactionis obtulit, qui erubescentiæ dominans nihil horum quæ cõmisit dei nuncio denegauit, & in hoc quod quis per seipsum dicit sacerdoti, & erubescentiam uincit timore offensi, sit uenia criminis, ut de pœn. distinct. 1. c. quem pœ-
19 nitet. † Confiteatur quis sacerdoti per semetipsum, non per nunciũ, vel per scriptum, vt prædicto c. quem pœnitet. Nec obstat alius canon, qui dicit pœnitentiam per scripturã recipiendam, vt 30. q. 5. c. qualis, in fin. Illud. n. intelligitur non de pœnitentijs in confessione, sed de sacerdotis iniunctione, quæ in scriptis redigitur, ne obliuioni detur: vnde prophetia non dicit, scribe, sed dic tu iniquitates tuas vt iustificeris; vt de pœn. dis.
20 1. §. alijs contra. † Debent aũt non solũ peccata in confessione exprimi, sed & circumstantiæ peccatorum, vt de pœn. di. 5. c. consideret. Dixerunt tñ quidam, q circumstantiæ aggrauant peccatum, ita vt in eodem genere delicti plus intelligatur

tur peccare clericus, quàm laicus; sapiens, quam idiota; prælatus, quam priuatus. Item magis peccatur in loco sacro, quam in profano, in die festo, quam non festo. ut 25. q. 1. c. nulli fas. 1. q 3. c. saluator 11. q. 3. c. præcipue 32 q. 5. c. quæ uiderit 19. dist. c. nulli 15. dist. c. si papa homo christianus ff. de re mili. l. omne delictũ. §. augetur sup. de hæret. c. excõicamus §. præterea, uerius tamẽ puto, ut peccatũ iudicetur leuius & grauius ẽ in qualitatẽ contemptus. ut 7. q 1. §. cum uero. volũtas enim & propositũ distinguũt maleficia ff. ad l. Cor. de sic. l. diuus. inf. a. titu. proxi. c. de uoluntate. Non enim quod tantũ fiat, sed de quo animo fiat, atteudendum est ut 15. q. 6. c. 1 in fi. sed quia ecclesia militans ignorat quantitatem contemptus, considerat exteriora. s. circumstantias: Deus autem considerat qualitatẽ & quantitatem contemptus. ut 34. q. 4. c. Deus. & propterea ecclesia militans iudicat peccatum grauius scdm circunstantias, & pœnam duriorem imponit. ut 23. q 4. c. non affectamus. ubi autem æquales sunt personæ delinquentes & æquale delictum, æqualis imponitur pœna. vt
21 Auth. ut fratrum fi. §. ult. coll. 9. † effectus pœnitentiæ est, ut per ipsius medicinam spes uitę recuperetur æternæ; ut q̃ regenerationis dona uiolassent proprio se iudicio condẽnantes ad remissionem peccatorum perueniant. ut de pœn. dis. 1.
22 c. multiplex. † in summa notandũ est, q̃ talis est erga homines Dei pietas, ut nunquam speraut pœnitentiam, si ei sincerè & simpliciter offeratur, etiam si ad summum perueniat quis malorum. ut de pœnit. distin. 3. c. talis. unde Ambro. quantumlibet mortui fœtor sit, aboletur omnis, nisi sacrũ redoleuerit unguentũ, surgit Lazarus, & solui iubentur eius uincula, & tollitur uelamen de facie eius, qui ueritatem gratiæ quam accepit, obũbrabat, resuscitatum iudæi volebant occidere. Iesus non reuocat beneficia, sed cumulo libertatis amplificat, reuiuiscit solite suscitatus, & celebrata sesurrectionis gratia lætus ad cænam uenit. ut de pœ-

dist. 1. c. quantumlibet. Restat uidere de secunda parte rubricæ. s. de remissio
23 nibus. † Et sciendum q̃ remissiones priuatas iudicijs animarum sacerdotes facere possunt. ut superius dictum est. sed generales puta in ædificijs pontium, & in dedicationibus ecclesiarum, & in pijs locis, epi & archiepiscopi facere possũt, quę solis subiectis faciendum possunt. ut inf. eo. c. quod autẽ. sed metropolitanus põt per totam ꝓuinciã suam concedere literas indulgentiæ seu remissionis. ut inf. eo. tit. c. nemo. quod est speciale, cum alias subiectos suffraganeorum suorũ iurisdictionẽ suam generaliter exercere non possit, præterquã in 8. casibus, quos not. sup. de offi. ord. §. ordinariam. In his indulgentijs annum in principio, & 40. dies in anniuersario siue ab uno episcopo siue a plurib⁹ fiant, siue in dedicationibus ecclesiarum, siue in alijs de iniunctis pœnitentijs remissio non excedat. ut inf. eo. tit. c. cum
24 eo. in fin. † Sed de huiusmodi indulgentijs dubitatur, an indulgeant quod ꝓmittunt nã quibusdã uidetur absurdũ. ut si tibi imposita fuerit pœnitentia 7. anno, quod datis 7. denarijs in pontibus, uel dedicationibus ecclesiarũ uel in aliis in quibus remissio est indulta, totius pœnitentiæ liberatio fiat. Et licet quidam ex hoc diuersimode sentiant & interpretentur indulgentias istas, ego tamẽ simplicitер intelligo sicut sonat, ut scdm quod ꝓmittunt, indulgeant & remittatur. nam qualitercunque satisfiet ecclesiæ, non refert. & absolutus est, quem ecclesia absoluit; & ligatus, quẽ ligat. ut 24. q. 2. c. quãdo cũque. Certum enim est, q̃ ecclesię licet vtrunq; ut de pœn. dist. 1. c. uerbum. quælitates aũt & tẽpora pœnitentiarum committuntur arbitrio sacerdotum. ut de pœniten. dist. j. §. non sunt hæc.

SVMARIVM.

1. *Excommunicatio quid sit.*
2. *Excommunicationis quod species sint.*
3. *Excommunicatio maior, iure contrahitur in 18 casibus.*
4. *Manus uiolentas iniiciens in clericũ, an sem-*

per

per incidat in excõmunicationem. & n. 5 6

5 Excommunicatus propter iniectionem manuum violentarum in clericum, an et quãdo sit ad curiam Romanam mittendus, & nu. 6. & 7.

8 Excommunicare qui possint. & traduntur duæ regulæ in excommunicando, & tertia in absoluendo. nu. 9.

10 Papa si mandet alicui vt excommunicet, an & absoluere possit.

11 Prælatus an & quando excommunicare possit subditos suos.

12 Excõmunicatio fieri debet duabus de causis.

13 Contumacia multiplex est.

14 Absolutio excommunicatorum in quibus casibus sedi Apostolicæ reseruetur.

15 Episcopus an possit relaxare sententiam excõmunicationis latam à suo archidiacono, de cano seu plebano, uel alio iurisdictionem habente.

16 Causa excommunicationis cum ad metropolitanum transfertur, an debeat remitti excommunicatus absoluendus ad episcopum qui excommunicauit.

17 Sententia excommunicationis quando liget.

18 Ecclesia Romana non habet maculam uel rugam.

19 Excommunicatio tollitur per absolutionem.

20 Doctrina quæ seruanda sit in absolutione ab excommunicatione.

21 Pecuniaria satisfactio pro iniuria illata clerico, cui applicetur.

22 Ligatus pro pluribus excessibus vna sententia si in absolutione omnes excessus non exprimit, nunquid sit absolutus.

23 Absolutiones plures quando sunt necessariæ.

24 Excommunicationis duplex effectus.

25 Pœna non seruantis excommunicationem.

26 Excommunicatus in vna ecclesia in omnibus est vitandus.

27 Suspenso an prouentus ecclesiastici subtrahantur.

28 Pœna participantium excommunicatis.

29 Vtilitas communicantis cũ excommunicato.

30 Vir communicans cum uxore excommunicata, an & ipse excommunicetur.

31 Parentes an possint licetè participare filijs excommunicatis, & domini familiaribus suis.

32 Communicans in casu non concesso cum excommunicato an peccet.

33 Episcopus communicãs cum excommunicato ab ipso, an maiorem incurrat. & nu. 34.

34 Episcopus si aliquem excommunicauit cum fautoribus & communicatoribus suis, & illi postea ille communicat, an ligetur.

35 Episcopus si excommunicat subditum suum ratione criminis an subditus communicans ei in crimine ligetur & sententia.

36 Excommunicatus an possit intrare ecclesiã. & nu. 38. & 39.

37 Clericus minori excommunicatione ligatus an possit in choro cum alijs officium suum prosequi.

40 Clericus excommunicatus an teneatur dicere horas.

41 Clerici suspensi an horas dicere teneantur.

42 Clerici participantes excommunicatis, an eadem excommunicationis sententia inuoluantur.

43 Verba sufficientia ad excommunicandum.

44 Excommunicatio cum sit odiosa, restringi & non ampliari debet.

45 Vibrans baculum super caput clerici uolens illum percutere & non percutiens an incurrat pœnam canonis si quis suadente 17. q. 4.

46 Mandans manus uiolentus injci in clericum si pœnitet ante manus iniectionem, an secuta manus iniectione, incidat mandator in Canonem.

47 Quid si mandator moriatur ante manus iniectionem.

48 Ratam habens manum iniectionem in clericum, an incidat in canonem.

49 Manus violentas injciens in clericum quos offendat, & quomodo læso satisfier debeat.

50 Requisita ad hoc ut quis incurrat canonem, si quis suadenti.

51 Error intolerabilis quis dicatur.

52 Sententia excommunicationis quibus casib. non teneat ipso iure.

De Sententia Excommunicationis. Rubrica.

DICTVM est superius de pœnis, sed quia excommunicatio est pœna

contumacis. ut 12.q.3.c.nullus & c. certum est, & sic est æternæ mortis damnatio ut 11.q.3.c.nemo episcoporum. quãuis nondum mortalis, sed medicinalis esse dicatur. ut 2. q. 1. c. multi. Ideo post tractatũ de pœnis & pœnitentijs, subijcitur iste tractatus de sent. excommu. Videamus igitur, quid sit excõicario. Quæ eius species. A quo, & cui, & pro quibus causis sit infligenda. A quo, & qualiter tollatur. Et qua pœna feriatur participãs
1 excõicatis. † Excõicatio est aliquãdo a sacramentis exclusio. Aliquãdo a cõione fidelium separatio. ut 11 q. 3. c. ad mensam. §. euidenter. & 3.q.4.c. Engeltrudam sup. de exceptio. c. a nobis. infra eod. cap. penult. Vel genereliter dici potest, q excõmunicatio est à qualiber licita commu nione vel legitimo actu sepraatio. uñ Adã fuit excõmunicatus ab esu ligni uitæ dicente domino, videte ne forte summatis de ligno uitæ. ut in prædicto. §. euidenter.
2 † Species autem excommunicationum infinitæ esse possunt. quia quot sunt species communionis, tot sunt, uel esse possunt species excommunicationis; sed de duabus frequentius ait ecclesia, & nos in iure tractamus. Vna est quæ dicitur anathema, quæ excludit ab ingressu ecclesiæ, à communione fidelium, & sacramentis, hæc dicitur maior excõmunicatio. alia q̃ separat a sacramentis, & hæc dicitur minor excõmunicatio, ut superius dictũ est. Et est sciendum, q quãdoque excõicatio minor infligitur ab homine, q̃nque a iure, ut de hoc plenius notaui. sup. de cler. excommu. mi. §. item sciendum. Quæ tñ a iure infligitur, ut puta per participium excõmunicati est a sacramentis exclusio. Cum vero ab homine infligitur, aliquãdo excludit a sacramentis, plerunque separat a cõmunione fidelium, ut ibidem dixi. Maior autem excommunicatio siue contrahatur ab homine siue a iure separat ab utroque. Sed quod dixi, q minor excommunicatio cum a iure contrahitur p participium excommunicati, excludit tamẽ a sacramentis, uerum est nisi participans participet in crimine criminoso; quia tunc cõtrahit eandem excõmunicationẽ, qua ligatus est primus. ut inf. eod c. nup, & c. si concubinæ, An autẽ tunc contrahatur excõicatio ab homine uel a iure, quidam dubitauerunt, mihi aũt uidebatur, q ab homine contrahatur; nã semper tale participium in eum delinquitur, qui primus excõicauit; & ideo ab eodem est absoluendus. ut dicit decre. nuper. Contrahi
3 tur a iure excõicatio maiori. in 18. calib. Primus est, cum quis incidit in hæresim iã dannatam, ut sunt illæ 24.1.c.2. & 3. & q. 3.c.quidam. uel nouã confingit. & generaliter quemcunque & quoscunque romana ecclesia uel episcopi singuli per suas diœcesis hæreticos iudicauerint. ut supra de hær. c. ab abolendam. Secundus, cum quis receptat & defendit hæreticos, ut supra de hær. c. sicut ait. Tertius cùm quis dixerit romanam ecclesiam non esse caput, & ei tanquam capiti noluerit obedire. ut 19. dist. c. nulli. Quartus cum quis in clericum, monacum, uel monialẽ vel conuersum, uel conuersam, uel in aliquã religiosam p̃sonam manus iniecerit uiolentas. ut 17.q.4.c.si quis suadente. Quintus, cùm quis potest clericum defendere a uiolenta manum iniectionem & non facit. ut inf. eod. tit. c quantæ præsumptionis. Quod quidam intelligunt simpliciter, sicut litera sonat, dicentes hoc in fauorem clericorum esse inductum, quorum defensio spectat ad ius publicum, ut 1. di. c. ius publicum. Alij autem intelligunt de his, qui possunt auctoritate iurisdictionis & officij. ut 24. q. 3. c. forte est. Sextus, cùm potestas, consules, & rectores ciuitatum & locorum angarias & exactiones indebitas imponunt clericis, iurisdictionem & auctoritatem prælatorum ita euacuant, ut nihil potestatis eis in subditis suis uidetur remansisse, & commoniti desistere noluerint, tã ipsi q̃ fautores eorũ excommunicationi se nouerint subiacere. ut supra de imm. ec. c. non eo minus. Septimus, in incendijs & uiolatoribus ecclesiarum. ut infra eo. cap. conquesti sunt 11.q. 3.c. canonica 17.q.3.c.omnes. sup. de rap. cap. inliteris.

Alij

Alij autem, qui aliter offendunt ecclesias, uel bona ipsarum diripiunt, & si sacrilegi sunt, non tñ sunt ipso iure excommunicati. ut supra de fo. comp. c. conquestus. Item alij incedarij nõ sunt excõmunicati ipso iure. ut 23 q. ult. c. pessima, sed postquam sunt per ecclesiæ sententiam publicati, pro absolutionis beneficio sunt ad sedem Apostolicam mittendi. ut infra. eod. cap. tua. Octauus est, cùm quis a pauciorbus, quam a duabus partibus cardinaliũ in summum pontificem electus pro papa se gesserit, si humiliter noluerit se abstinere. ut supra de elec. c. licet. Nonus est, cum quis falsat literas domini Papæ, uel sciẽter utitur illis, etiam ab alio falsatis. ut supra de crimini. fal. c. ad falsariorum. Decimus est, cùm quis defert arma, ferrum, lignamina, triremes siue galeas uel naues sarracenis, uel regimen exercet in eorum nauibus uel galeis, uel aliquod eis subsidium impendit in dispendium terræ sanctæ uel christianorum. ut sup. de iudç. e quorundã. c. significauit. c. quid olim. c. ad liberandum. Vndecimus cũ magister uel scholaris Bonon. tractat cum aliquo Ciue Bonon. de ipsius hospitio conducendo irrequisitis scholaribus inquilinis. supra de loca. & condu. cap. ex rescripto. Duodecimus, cum canonicus uel monachus regularis leges uel physicam audierit, nisi infra duorum mensium spaciũ ad claustrum redierint, & idem est in clericis habentibus personatus & in presbyteris, nisi int. prescriptũ tempus destiterint sup. ne cle. uel mo. ca. non magnopere & c. super specula. Terciusdecimus est in sagittarijs & baliståriis contra christianos in bello iniusto sup. de sagit. cap. uno. Quartusdecimus est in his, qui statuta contra ecclesiasticas consuetudines uel potius abusiones seruari faciunt contra ecclesiasticã libertatem. Quintusdecimus, in statutariis & in scriptoribus statutorum illorum. Sextusdecimus, in potestatibus, consulibus, rectoribus & consiliarijs locorum, in quibus hmõi statuta uel consuetudines editæ fuerũt uel seruatæ. Septimusdecimus in his, qui præsumpserunt

4 scẽm ea iudicare. Decimusoctauus, qui in publicam formam redegerint iudicata hos casus omnes habes inf. eo. tit. c. nouerit. In canone aũt illo, qui ad tutelam est editus clericorum ut 17. q. 4 c. si quis suadente duæ regulæ continentur. † Prima est hæc, quicunq; manus temerè iniecerit in clericum, incidit in excõicationem. Secũda est, quicunq; ꝓpter uiolẽtiã manus incidit excõmunicationem, mittẽdus est ad curiam romanã pro absolutione. Prima regula fallit in 14. casibus. Primus est in apostata percussõ, qui clericus ignoratur à percussore. ut infra eod c. si uero. Secundus est in apostata admonito se non corrigente. ut inf. eod c. in audientia. Tertius in eo, qui gerit procurationem & administrationẽ secularium personarum ut sup. ne cle. uel mo. c. sacerdotibus. Quartus in eo, qui ex cãioci manus iniicit in clericũ. Quintus in magistro, qui hoc facit gr̃a disciplinæ ut inf. eo. c. 1. Sextus in eo, qui uim sibi illatam a clerico ui repellit. Septimus in eo, qui clericum deprehẽdit in adulterio uel stupro cum uxore, mater sorore, uel filia. ut infra eo. c. si uerò. Octauus in eo, qui autoritate suæ prælationis uel de mandato prælati manus in clericum iniicit. infra eod. c. ex tenore. Nonus in senioribus ecclesiæ. Decimus in dominis. Vndecimus in patribus fami. Duodecimus in propinquis. ut inf. e. c. cũ uoluntate. Tredecimus in eo, qui manus iniicit in clericum depositum & cuiæ traditũ. ut sup de iudi. c. cum non ab hoïe. 17 q. 4. c. si quis deinceps. Quartusdecimus, cum clericus tranfert se ad uitam prorsus clericatui contrariam uel quia facit se militem, uel contrahit bigamiã. ut 84. di. c. quisquis. Secunda regula simpliciter fallit in 15. casibus. † Primus cum is qui in clericum manus iniecit uiolẽtas, est in articulo mortis. ut eo. c. si quis suadente. Secundus in ea, qui habet inimicitias capitales uel alias iustas excusationes. ut infra eo. c. de cætero. Tertius in hostiario qui necessitate officii sui clericum non enormiter læsit. ut inf. eod. cap. si uero alicuius. Quartus in infirmo. Quintus in paupere

grauato. Sextus in senectute depresso, ita, ꝙ ad Romanam curiam laborare non possit.ut inf.eod.c. quod de his.Septimus in claustrali qui non ad enormem processerit læsionē, ut inf.eo.c. cum illorum. Octauus in muliere. Nonus in his, qui sui iuris non sunt. Decimus in his, qui magnæ sunt potentiæ. & ita delicati quòd laborem ueniendi ad curiam sustinere non possunt ut infrà eod.c.mulieres. Vndecimus in his, qui clerici non enormem sed leuem uel modicam iniuriam irrogauerunt,ut infra eo.c.peruenit. Duodecimus in pubere.ut infra eo.c.1. siue ante siue post pubertatem se postulate absolui.ut infrà eod.tit.c. vlt. Tertiusdecimus in seruo. cùm dominus multum grauaretur in amissione operarum, si seruus pro absolutione ad curiam mitteretur, uel cū seruus in fraudem domini manus inijcit in clericum,ut materiam habeat euagandi.ut infra.eo.tit.c.relatum. Quartusdecimus in monialibus. ut inf.c & de monialibus. Quintusdecimus in omnibus cōiter 8
uiuētibus.ut sup.de ui.& ho cle.c.quoniã.

6 † Circa hæc impedimenta notãdum est quòd quædam sunt temporalia & mutabilia, quædam perpetua & immutabilia. in primis hoc seruandum est in absoluendo, ut is qui absoluitur, iuret ut resumptis uiribus oportunitate concessa uel impedimento cessante is qui absoluitur ad se, apo.acceptat mandatum eius humiliter suscepturus. ut infra.eod.tit.ca. quod de his.& c.quamuis incidens. & sic cessante necessitate cessat immunitas de non eundo ad curiam saltē pro mãdato.ar.ad hoc.1.q.1.c. quod pro necessitate.26.q.6. c.qui credunt. in perpetuis & immutatibilibus impedimentis hoc locū non habet,ut in senectute, & sexu;ueruntamen quamuis in puero status mutetur & ita in successu temporum cessat impedimentum, non tamen cessat immunitas de non eundo ad curiam pro absolutione uel mandato, siue pure ante pubertatem, uel post postulet se absolui, cum propter defectus ætatis, in qua fuit commissus excessus,rigor sit à mansetudine temperan- 7
dus.ut inf.eo.tit.cap.pueris. † Sed quæritꝫ de his qui tēporali laborant impedimēto an cessante impedimento eis non eũtibus ad curiam pro suscipiēdo mãdato sicut in absolutione iurarunt, utrum excõicatio reuiuiscat. Ad quod rñdeo,quidã de plano dicunt, ꝙ sic inducentes.1.q.1.c.quod ꝓ necessitate 26.q.6. c. qui recedunt & c. de his uerò. & C. qui bonis. ce. pos.l.ul. quod mihi non placet. nam obligatio semel extincta reuiuiscit.ut ff.de solu.l.qui res.§ areã.& semel in abolitione missa punitio recidiuo dolore iterari non debet, ut.24.q.4.c.si illic. Et Ambro.dicit. Iesus non reuocat beneficia.ut de pœ.di.1. quantumlibet.& libertas indebitè obtenta non retractatur.ut C.si aduer.lib.l.1.mittētur igitur ad curiã nõ absoluēdi, cũ sint absoluti, sed puniendi pro piurio & contēptu. Puto etiã ꝙ excõicandi sunt,quorũ excõicatio,donec mandatum susceperint & susceptum pro posse fuerint ꝓsecuti, debet firmiter obseruari.ut sup. de app.c. qõnē. † Possunt excõicare episcopi & eorum superiores scẽm quosdam, qa ut dicunt, mucro episcopi est excõmunicatio, unde alibi dicitur felice mucrone episcopi sacerdotũ piacula recensentur.ut 16.q.2.c.uisis.in fi. & alibi dicitur, quia & ipsa quę donatio nominatur,quã facit episcopale iudicium, qua pena in ecclesia nulla maior inuenitur.ut 23.q.4.c. corripiãtur. Alij autē dicunt, ꝙ non solũ episcopi,sed et alij prælati etiã omnes, qui ꝓsunt collegijs, ut abbates & priores etiã excõicare pñt excõicatione maiori, ut supra de off. or.c.cũ ad ecclesiarum prælatis. Tertij dicunt, ꝙ quilibet sacerdos habens ecclesiã parrochialem potest hoc facere.ut 2.q.1. c.nemo.& supra de offi.or.c.si sacerdos,ꝙ prẽlati excommunicare pñt, planum est. quia iurisdictionem hñt ut sup.de iudi.c. decernimus.ergo excõicare possunt, quia iurisdi. nulla est siue coertione, ut sup. de of.dele.cap.ex literis. & ff. de offi. eius cui mand.est iurisd.l.ult.ꝙ abbates excõicare ualeant,probatur.sup.de simo.c.sicut naturam ad eos spectat monachorum correctio,ut sup.de offi.ordi.c. quanto. Possunt

ea-

excõicare priores. ut sup. de ma. & obe. c. cũ in ecclesijs. Itẽ plebani. ut in decr. c. cũ ab ecclesiarũ. Itẽ archidiaconi, nã iu risdictionẽ ordinariã hñt. ut sup. de offi. archid. c. dilecto. de præben. c. referente. imò & de matrimonijs cognoscũt. ut supra de testi. ca. literas. Itẽ decani iurisdictionẽ hñt. ut sup. de appe. c. dilecto. sed & psbyteri parrochiales excõicare pñt. vt 16 q. 1. c. alia 2. q. 2. c. nemo. 11. q. 3. c. quo. sup. de eo q fur. or. recc. c. 1. & 2. q. 7. c. itẽ cũ Dauid. sup. qui filij sint legi. c. per uenerabilẽ. 16. q. 4. c. j. sup. de off. or. c. si sacerdos. Ad hoc dico, q̃ soli epi excõicare pñt cũ illa solẽnitate, quæ hĩ 9. q 3. c. dicunt. Alij uero prælati, qui per electionẽ assumuntur, iurisdictionẽ habent de iure cõi, & excõicare pñt. ar. in Auth. de defen. ciui § nos igitur, coll. 3. & C. de iurisdic. om. iudi. l. ult. non tñ cũ solennitate epali, de qua superius dixi. In cæteris aũt prælatis, qui non assumũtur per electionẽ, & in presbyteris parrochialibus consuetudinem serua, quæ dat iurisdictionem. ut 9. q. 3. ca. conquestus. sup. de offi. or. ca. duo si mul. & C. de
9 eman libe. l. 1. † Traduntur duæ regulæ in excõicando & tertia in absoluendo. prima, minor maiorem non potest ligare uel absoluere. secunda, qui potest ligare & absoluere. & terria, quia potest absoluere & ligare. Colliguntur istę regulæ. 21. di. c. inferior. Prima regula recipit instantiã, cum maior se subijcit arbitrio minoris. ut 11. q. 1. ca. peruenit. Secunda regula fallit in incendiario, quẽ epus uel alius prælatus excõicare põt, sed absoluere non potest, postquã fuerit nũciatus. ut inf. e. c. tua. Item fallit. nam iudex delegatus post sententiã diffinitiuam exequi potest, & excõicare parere nolentem, sed excõicatũ absoluere non potest post annum. ut supra de offic. deleg. c. quærenti. Tertia regula fallit in epo, quem accusatum metropolitanus cum epis prouincialibus absoluere potest, condẽnare non potest. ut 3. q. 6. cap. quãuis. fallit in senatore uel clarissimo, quos accusatos præses absoluere potest, non cõdemnare. ut C. ubi sena. uel cla. l.
10 quotiens. § sed hoc solummodo. † Sed quid si Papa mandat alicui, ut excõicet, nunquid & absoluere potest? uidetur quòd sic. argu. illius canoni 21. di. ca. inferior. ff. de regu. iur. l. nemo. Nam excommunicatio & absolutio pari conditione cẽsentur. ut de pœ. di. 1. c. uerbum. quod intelligo uerum esse, cum mandatur alicui cum causæ cognitione excõicare. Cæterum si iam Papa cognouit uel forte ratione notorij excessus, demande tur excõicare; is enim, cui sic committitur, absoluere non potest. non enim partes iudicis obtinet, quia non ei iurisdictio, sed ministeriũ potius cõmittitur in hac parte. ut sup. de offic. de leg. c. ult. in
11 fi. † Potest aũt prælatus excõicare subditos suos. ut 9. q. 2. per totum subditos intelligo ratione domicilij, rei, contractus, & delicti. ut sup. de fo. competen. c licet. Et ut notaui in summa illius ti. § sortitur, cum suquen. § Quod generaliter uerum est, nisi quis per priuilegium eximatur, ut excõicari non possit. ut 15. q. 1. c. frater noster. & de hoc plenius dixi. sup. de priuil. § item sunt quidam.
12 † Excõicatio fieri habet duabus de causis. ut uidetur dicere decre. inf. de uerb. significa. c. ex parte, in prima. s. pro contumacia uel offensa ualet, ut quia aliquis iussus noluit maleficium emendare, sed certè & hæc contumacia est. ut ff. de uen. l. qui restituere. Vnde si rectè inspeciatur, non excommunicatur quis,
13 nisi pro contumacia. † Sed multiplex est contumacia. Aliquando committitur in nõ ueniendo, Aliqñ in non respõdeo. Aliquando in recedendo, ante tempus. ut 11. q. 3. c. certum. Aliqñ in latẽdo uel absentãdo uel ꝓcurando ne ad citatum citatio ualeat peruenire. ut sup. ut lite non cõtes. c. qm̃ frequenter. Aliquãdo in non restituendo ut in præal. l. qui restituere. Aliqñ in non emẽdando delictum, ut in dicta decre. ex parte. Alqñ in non exibendo. ut ff. de app. l. creditor. § nullus. Vnde quod dicit canon ille. 11. q. 3. certum est. pro his tribus crimi-

nibus aliquem excõicari debere & c. ex pone. i. pro his tribus speciebus contumaciæ, in quibus magnum crimen committitur. est. n. quasi pctm̃ ariolandi repugnare, & quasi scelus idolatriæ nolle acquiescere, ut 8. q. 1. ca. sciendum. Plerunq; tñ imponitur pro alijs culpis nomine pœnæ, ut 86. di. ca. tanta de pœ. di. 3. c. actione. Sic autem prælatus põt iure ordinario excõicare subiectos, sic & absoluere; quamuis hæc regula fallit ut no. sup. eo. §. tradũtur. potest inquam excõicatos absoluere a se. Item excõicatos a suis inferioribus, si ad eum per appellationẽ, excõmunicationũ negocia deferantur. quod uerum est, nisi si tale genus excõcationis, cuius absolutio sedi Apo reseruatur, ut supra de off. de
14 leg. c. prudentiam. §. sexta. † In sex autem casibus excõcatorum absolutio sedi Apo reseruatur. Primus est, cum quis manus injicit in clericum, monachum, monacham, conuersum, conuersam, ut inf. eo. c. nuper. sed quamuis hæc sibi dominus Papa retineat, indulgere tamẽ hoc idem suis legatis, qui de latere ipsius p̃cedunt, ut inf. eod. ca. ad eminentiã. hoc enim ex ipso legationis officio cœpit iam licere legatis, ut sup. de offi. le. ca. q̃d translationi. seruata tñ distinctione inter legatos qui mittuntur ex latere domini Papæ, & alios qui de ipsius latere non mittuntur, & eos qui ecclesiarũ suarum prætextu legationis sibi vendicant dignitatem, ut supra de offi. leg. ca excõ. ut no. plenius de hoc de offi. dele. §. offi-
15 cium. † Sed quæritur an epos possit relaxare sententiam excõicationis latam a suo archydiacono, decano, seu plebano, uel alio iurisdictionem habente? ad quod rñdeo non sine congrua satisfactione, & absq; excõicatoris conscientia, vt supra de osth. ord. ca cùm ab ecclesiarum prælatis in fi. Sed quid si eo inconsulto absoluat? Respondeo, absolutio tenet; nam epus ordinarius est iudex omnium, qui in sua dioece. sunt ut 11. qu. 1. ca. de persona. & ar. in rub. de defen. ciui. in prin. col. 3. vbi dicitur, q̃ non prohibetur defensor ciuitatis, cui epus comparatur, cognoscere de causis inferiorum municipalibus magistratibus prætermissis. sed nõ idem in metropolitano & eps suffraganeis obseruatur, qa sententiam excõicationis latam ab epo in suos subditos non potest metropolitanus reuocare, nisi causa excõicationis ad eum delata fuerit per appellationẽ, vel per querelam; & hoc ideo qa subditi eporum non subsunt archiepis, nisi in casibus ut supra de offi. ord. ca. pastoralis. Sed hi duo casus sunt de specialibus, s. cum negocium transfertur ad metropolitanum per appellationem, ut supra de offi. ord. c. duo. & ca. pastoralis & 9. q 3. ca. conquestus. uel per querelam, quam quis de epo suo proponit, ut sup. de offi. ord. ca. ad reprimendam, & 10 q. 3. cap. quia cognouimus. Quare autem seruetur aliud in metropolitano & suis suffraganeis, & aliud in epo & suis prælatis, retigi hic & supra de offi. or. §. sed
16 quæritur. † Sed quæritur; an cùm causa excõicationis ad metropolitanũ transfertur, teneatur remittere excõicatũ absoluẽdum ad episcopũ, q excõicauit, in quo quidam differentiam notauerunt inter appellationem, & quærelam, dicentes; q̃ si ab audientia epi transferatur causa excõicationis ad metropolitanum per quærelam, necesse habet metropolitanus suffraganeo suo defferre, & excõicatum ad eum remittere absoluendum, ut supra de offi. ord. c. ad reprimendam inf. eo. ti. c. sacro. sed si per appellationem, tunc non habet necesse deferre, sed potest si uult, ut inf. eo. cap per tuas; & potest esse ratio dr̃iæ, quia fortius transfertur iurisdictio in superiorem per appellationẽ, q̃ per querelam. nam appellans statim ex mitur a iurisdictione eius a quo appellat saltẽ quò ad negocium, super quo appellatur. vt supra de app. c. directè. & ca. pastoralis. sed qui conqueritur non transfertur nisi litẽ cõtestetur; ante. n. non dicit agere, sed agere uelle. ut ff. rẽ ra. ha. l. amplius. & l. quo. n. timore. Sed objicitur, nonne eum-

secundo ad superiorem causa querelæ videtur quis appellare facto ? ut sup. de app. c. dilecto. Rñdeo, illud locũ habet, cũ itur ad superiorẽ, antequã iudicium ordinetur, nã post necessaria est appellatio vocis. vel illud verum est cũ itur ad papam, secus si ad metropolitanum. verius tñ puto q̃ siue per appellationem, siue per querelam transferatur, causa excõicationis ab episcopo ad metropolitanum deferre possit suo episcopo, & excommunicatũ ad eum remittere absoluendum, sed in neutro casu tenetur. quamuis aũt dixim sup. eo. tit. §. excõmunicatio. si sine causa fiat, uel ex falsa causa, tenet, & ligat; quia sententia excõicationis siue sit iniusta ex causa, siue ex animo, siue ex ordine, tenet. ut 11. q. 3. c. calido. §. ergo iniustè deiecti. qđ est speciale in hac sententia, aliàs aũt sententia prolata iuris ordine non seruato non tenet, ut C. de sen. & in interlo. om. 17 iud. l. prolatam. † Vnum tamen not. q̃ si sententia excõmunicationis sit iniusta ex causa, quia cã non subest, ꝓp quam excõicatur, & si liget quo ad ecclesiam militantem quæ fallit & fallitur, ut sup de sen. & re iudi. c. lator 24. q. 2. c. si quis non recto. sup. de frigidis & male. c. fraternitatis. sup. de in integ. res. & ex literis. 35. q. 9. c. sententiam. non tñ ligat quo ad ecclesiã triumphantẽ, cuius iudicium innititur veritati, quę nec fallit nec fallitur, ut infra eo. tit. c. a nobis. 24 q. 3. c. deus. de conſ. di. 2. c. panẽ. quæ ita demũ ligatũ habet, quem ligat ecclesia militans si liget claue non errãte. & sic intellige. 11. q. 3. c. qũo, cum se. c. quod verum est, nisi contemnatur, ut 24. q. 3. c. notandum in fi. & 11. q. 3. §. cũ 18 ergo de sententia in fi. † Sed cũ ecclesia Romana nõ habeat maculã vel rugam uel aliquid hmõi. vt 21. dist. c. quamuis. & de pœ. dist. 1. c. ecclesia. Cũ nihil iniustũ ab ea ꝓcedere debeat, quare statuit q̃ iniusta sententia ligaret, & quare dedit materiã prælatis sæuiendi in subditos? Rñdeo, ut claues ecclesiæ in maiori reuerentia habeantur, dũ timent homines iniustas sententias, uel ut homo bene conditus creſceret per obedientiæ, meritum parens iniustæ sententiæ, & se recognoscens ligatũ iniusta sententia, ut 11. q. 3. ca. quid ergo. Et eadẽ rõne statuit ecclesia Romana, vt si ab ea iugũ graue & uix ferendum imponatur, pia deuotione toleretur 18. dist. c. in memoriã. Est & aliud speciale in sententia excõicationis, ut non reueletur per appellationẽ hoc ideò contingit, qa excõmunicatio secum trahit executionẽ, ut sup. de appe. cap. pastoralis. quasi dicit aliud seruatur in alijs sententijs condemnatoris, & aliud in sententia excõmunicationis, nã & alijs sententijs hoc obtinet, ut post decẽnium executioni mandetur. nã quandiu appellari põt, executio interuenire non põt, ut ff. de uerb. signi. l. si qua pœna. Sed aliud est in sententia excõicationis, quæ cùm à iudice feratur, statim habet effectum. nec denũciatio quod ad effectũ aliquid operat, sed quod factum est publicat & insinuat, ut sup. de app. c. nouit 11. q. 3. c. curæ, & ca. debent sup. de testib. co. c. præterea ff. de test. l. hæredes. & eadem ratio est in sententia interdicti, scilicet ut ideò non suspẽdat ꝑ appellationẽ, quia illa secũ trahit executionẽ, ut sup. de app. ca. ad hæc. Sed opponitur, quælibet sententia diffinitiua secum trahit executionem nõ. u. indiget alia executione, & tñ appellatur ab ea, ut sup. de exceptio. ca. significauerũt inf. de testa. c. Ray & c Raynaldus. vñ quãuis hoc verũ sit, q̃ sententia excommunicationis secũ trahit executionem, & idẽ in sententia suspensionis & interdicti, non tñ est illa ratio quare sine huiusmodi non suspendatur per appellationem, sed est illa verior ratio, quia sententia excõicationis est medicinalis, ut 11. q. 1. ca. multi; disciplina enim est excommunicatio & non eradicatio, ut 24. q. 3. ea. notandum, excommunicatio. n. est mucro episcopi, ut 16. q. 2. c. uisis. uũ cum in huiusmodi sententijs censura ecclesiæ consistat, ut inf. ti. proxi. ca quid ꝑ censurã. specialiter indultum est, quia

sententiæ huiusmodi non suspendant p appellationem, ut magis censura ecclesiæ timeatur,& hæc vera sunt in sententiis huiusmodi purè latis, secus si sub conditione ferantur,ut sup. de appel.ca. præterea.Itē secus, cum sententia fertur & in ipsa sententia suspenditur eius effe
19 ctus,ut sup.de app c.dilectis. † Tollitur excōicatio per absolutionē, & q excōicatio abstulit, absolo reddit, ut 15.qu. 6.c.nos sanctorum.ca.iuratos. & ar. 4 q. 4.c.beatus,& sup.de elec.c. ga diligētia. nō tñ omnia, qa si iusta fuerit excōicationis sententia, puentus medio tempore pcepti non repetuntur,ut C qui mili. non pñt l.stipendia. & l. cum allegatur. nec enim pœnæ repeti solent,ut ff.de cōdi.inde l. pœnæ ff.de procu.l.qui pprio §. vt in certis ff. de tute. & con. distra. l.
20 1.l.§.nunc tractemus † In absolutione aūt hæc doctrina seruetur,ut his qui absoluendus est,iuret stare mandatis iudicis ut sup.quod metus causa. ca.1. infra eo.c.sacro circa fi.& c.nuper in fi. Alibi dicitur,q quis iurare debeat stare mandatis ecclesiæ,ut sup.de appel. c.ad hoc & sup.e.c.cū desideres,in prin. Puto tñ, q excōicatus iurare debeat stare mādatis excōicatoris quem contempsit, & si alicubi inuenerit quod vitandum sit q mandatis ecclesiæ stetur, expone idest ꝓlati uel iudicis. Ecclesia enim & prælatus sinonima sunt, ut 7. qō. 1. c. scire. posset tamen notari differentia inter vnam formam & reliquam. nam cū iurat aliquis stare mandatis ecclesiæ, stabitur mandatis excōicatoris uel successoris eiusdem, rationale enim videt hoc iuramentum arg. sup.de offi. deleg. c.quoniā abbas. Cū iurat aliquis stare mandatis certæ & nominatæ personæ, ad personā successoris non extenditur iuramentū, nisi & de successore fuerit in iuramento adiectū, ut ff. iudi. sol. l.cū apud.l.cum olim. Sed in primo casu si appareat iniuste excōicatus, in hac formā iurabit, qui excōicatus est ratione contumaciæ, quæ consistit in non veniendo ad iudicium, uel ad tempus recedendo, uel iudici nō parendo. ut 11. q.3.c.certum est.mandabitur aūt ei, ut pareat iuri,ut infra eo. tit.c. per tuas. Si verò aliquis pro offensa sit excōicatus, aut offensa illa sit manifesta scilicet p confessionem in iudicio factam, uel probationem legitimam, aut euidentiam rei, quæ nulla possit tergiuersatione celari, & tunc non relaxabitur sententia nisi prius sufficiens prēstetur emenda. si verò dubia sit offensa, sufficit ad sententiā relaxandam, si parendi mandato cōpetens cautio præbeatur,ut infra eo.tit. c.ex parte.& cap.olim.sed in primo casu si appareat iniustē excommunicatū, nihil mandabit absoluto,ut sup.de rest. spo.c literas in fi. inf. eo. c. venerabilis. & sic intelligo sup. de offi. deleg. c. cum contingat.& c.prudētiam.§. ultimo. Itē is qui excommunicato excommunicat in crimine, cum iuramento debet absolui; qui aūt ei communicat, sed nō in crimine, reconciliari poterit sine iuratoria cautione, ut inf.eo.c.nuper. §.is aūt. ei,qui pro offensa fuerit excommunicatus, mādabit, ut de cætero similia non committat,ut 23.q ul.§. pessimā. Absolutio aūt debet fieri cū solēnitate, quæ habet 11.q.3. c.cū aliquis. non tñ puto solēnitatem illam esse de substantia; & ideo sine illa solennitate sit absolutio, cum miserere mei deus,& cū aliquantis virgarū percussionibus.similiter cautio iuratoria non est de substantia, quā hodie qui excōicati sunt præstant potius ad cautelam ex consuetudine ecclesiæ, quàm rigore canonis, ut infra eo.tit. ca. cum desideres. Cū verò aliquis sit excōicatus propter iniectionē manuū in clericum,hæc forma seruatur,ut is qui absolutionē petit, de parendo mādatis ecclesiæ & mandet eidem ne de cætero in clericū, monachū, uel alicuius religionis cōuersum, manus iniiciat violētas, nisi se defendendo, aut de mādato suorū prælatorū faciat, uel nisi super eum prælationis ministeriū aut magisteriū habeat,aut cū ipso in eadem ecclesia so cius esse noscatur,ut inf.eod. c.ex teno-

rc

21 re.† Sed si satisfactio sit pecuniaria, quę ritur cui debeat applicari? Ad quod respondeo. si manus iniectio fuerit facta in monachum uel cõuersum satisfactio præstita applicabitur monasterio arg. 12 q. 1 c. non dicatis. Insti. de iniu. §. seruus aũt. Si clerico seculari tunc eidẽ applicabitur nisi in contumeliam ecclesię sit pulsatus, quia tũc actio iniuriarũ ecclesiæ cõpetit. ut ff de iniu. l. j. §. ult. Et ei debetur satisfactio, in cuius ignominia dicitur facta pulsatio, ut supra de simo. c. de hoc. & c. audiuimus 27 q. 1 c. si qs
22 rapuerit. in Auth. de sanct. epis. §. si qs rapuerit. coll. 9. † Sed quid, si quis pro pluribus excessibus una sententia sit ligatus, & in absolutione non exprimit omnes excessus, sed quosdã, nunquid est absolutus? Rñdeo. non, ut sup. de offi. ordi. na. c. ex parte. Absolutio enim surrepta non prodest, ut inf. eo c. officij, Taucre. aũt scripsit contrariũ, quo i non placet. Non ob. inf. eod. tit. c. cum per causam. ubi dicitur ipsum tãquã excõicatum satisfacere ecclesiæ suæ pro altera monitione præmissa cogatis. illud enim tanquã, non est similitudinariũ. sicut Tan. dixit, sed ueritatis expressiuũ. posset tñ eius sententia tolleratri, cum ex ignorantia uel negligẽtia causa suprimitur arg. sup. de rescrip. c. super literis. secus cum occultatur ex fraude. ut de offi. ord. c. ex
23 parte.† Item quæritur, quid si quis pluribus sentẽtijs sit legatus a pluribus prælatis habentibus iurisdictionem in eo, vel ab vno? Rñdeo, necesse est enim ut a quolibet absoluatur; unde ultima absolutio confirmabit pręcedentes. ut ff. ad Treb. l. 1. in fi. primi responsi. de pęn. di. 4. §. ul. sup. de pœ. & re. c. quod quidem. ff. de serui. rust. prędio. l. per fundũ plures. n. absolutiones necessariæ sunt arg. ff. de no. ope. nunci. l. de pupillo. §. si ex pluribus. 2 q. 3 c. si quẽ. § notandum in uer. si plura. Sed nunquid in hoc casu cum ab una sentẽtia absoluitur, ab alia non dicemus eũ partim absolutum, partim excõicatum. Rñdeo, in qualibet absoluiẽ, sed in ultima est absolutus, sicut in eo diximus qui de uno confitetur, & pœnitet, sed de alio non, quia tunc erit pũa fructuosa cum de alio pœnitebit vt sup. de pœ. & re. c. quod quidã. pñt tñ excõicatores uni committere absolutionem, & ille posset omnes excõicationes in unã absolutionẽ reducere; sicut, & plures obligationes acceptilatione tolluntur. ff de accep l. pluribus. procedunt ista scd̃m illam sententiam, qua dicimus excõicatum posse iterũ excõicari quo ad vnum effectũ excõicationis.
24† Est aũt duplex effectus excõicationis, scilicet deiectio & legatio. scd̃m primũ effectum excõicatus amplius excõicari non potest; quia qui foris est, expelli non potest; quid enim ad nos, de his qui foris sunt. 2. q. 1 c. multi. 24. q. 1 ca. 1. 2. & 3. & sup de iud. c. cum non ab homine. iuxta alium effectum potest excommunicatus iterum excommunicari ut 3. q 4. c Engeltrudam, potest ligatus amplius ligari, & foris positus diutius extra teneri, sicut vides in eo q. pluribus ligatur cathenis & scd̃m hoc intel ligo. c Engeltrudam 11. q. 3. c. excellen
25 tissimus Pœna† non seruantis excõicationem est, ut tardius recipiatur ad uenniam, ut 11 q 3. cap. qui iubente. citius morte prœuenitur ut 11 q 4. ca episcopi. & si clericus excommunicatus ingerat se officijs diuinis exequendis, incurrit irregularitatem in dispensabilẽ tanquam enormi delicto, ut 11. q. 3 cap. si quis episcopus. Item si credens se iniustè excõicatum contemnat, incipit ligari ex suo contemptu, ut 11. quæst. 2. §. cum igitur. & 24 q 3 c. notandum in fi. Item excõicatus non suscepit partem in ecclesia ut 32. dist ca præter hæc. Et non tantũ in una ecclesia hoc cõtingit, sed in pluribus ecclesijs locum habet;
26 cum† enim excõicatus in una ecclesia in omnibus sit uitandus ut 11. q. 3 c. 2. & 4 q. 5. c. 1. & 6. q. 1 cap si quis presbyter. illi prouentus ecclesiastici merito subtrahuntur, cui ecclesiæ cõio denegatur.
27 ut sup. de app. c. pastoralis in fi.† Sed q̃ritur de suspenso, an ei prouentus eccle

stastici subtrahūtur. Rñdeo cum suspensio plerūque fieri solet ex leui causa, ut potè pp solam infamiam uel scādalum populi sine pleuis, ut 2.q.5.cap.presbiter. tali suspenso beneficium subtrahi non debet, quod non subtrahitur nisi ex magna causa, ut 16.q.7.c.inuentū. Nam quamdiu alijs remedijs locus non est, sunt stipendia subtrahenda. ut C. de excep.re iud.l. stipendia. Si tamen ex magna causa suspensio fieret, secus esset, ut supra de purga.ca.inter solicitudines 2. q.5.c.super causam. Itē si suspensus contemnet suspensionem, priuandus est interim beneficijs. ut supra de æta. & qua
28 li.or.c.cùm bonæ.† Restat uidere de pœna illorum qui participāt excommunicatis. In quo distinguitur, an quis cōicet crimini & criminoso, aut criminoso tā tum. In primo casu incurrit eandem excōicationem in numero, qua tenetur is cui cōicat; vī.n. in eum delinquere qui damnauit. Vnde ab eo uel eius superiore erit absolutio requirenda. ut inf eo c. nuper. & c.si concubinę. Si aūt cōicat ex cōicato, nō tñ in crimine, subdistinguitur; quia aut erat excōicatus cum suis fautoribus & cōicatoribus, aut non. In primo casu cōicans incurrit eādem ab homine, non a iure ut 11.q 3.c. rogo & c.excellētissimus & inf.e. c. ꝙ in dubijs. In secundo cōicans excōicato in osculo, salutatione, simplici loquela, oratione, uel mensa, incurrit a iure excōicationem minorem ut 11.q.3.c.sicut si excōicatus cum excōicato cōicauit. hæc aute excōicatio in tertiam personā non transit. ut 11.q.3.c.qm̄ multos. Excipiuntur quidā casus in quibus cōicantes excōicatis nullam incurrūt excōicationem. Vnde. Hęc anathema quidam faciunt ne possit obesse. Vtile, lex, humiles, res
29 ignorata, necesse† Vtilitas eius qui excōicato cōicat, & scienter facit ut nulla excōicatio incurratur, ut cum quis ab excōicato exigit quod sibi debet. ut inf. eo.c. fi. Item utilitas cōicandi aliqñ facit, ut cum quis cum excōicato loquitur de his quæ ad excōicationem pertinent & ad correctionem ipsius faciunt. ut 11. q.3.c.cum excōicato. inf.eo.tit. c.modo & c.cum uoluntate.§. prædicatores. lex pp eandem.l.quæ est mulier cōicans uiro excōicato excōicationem non incur-
30 rit ut 11.q.3.cap.qm̄ multos.† Sed nunquid idem est econuerso, ut uir sciens vxorem excōicatam & ei cōicans excōicetur, non puto; quia uiris fœminas subditas, & pene famulas lex esse uoluit. ut 33.qu.5.cap. hæc imago. Vnde maritus potest uxorem cogere satisfacere & absoluitur arg.7.q.1.ca.sicut. & 33.q.2.ca. placuit. Humile sicut est in filijs, seruis, ancillis, mancipijs rusticis & seruientibus, nec non in omnibus aliis qui à Deo non curiales sunt, ut eorum consilio scelera perpetrentur, ut in d.c. qm̄ multos. Et qđ dixi de filiis, intellige de his qui in potestate patris sunt, secus in emancipatis. Res ignorata, ut si quis alteri cōmunicat ignorans eum excōicatum, dū tñ ignorantia non sit crassa & supina. ut supra de cle.exc.cap.de apłicæ. Necessitate. ut cum quis transit per terram excōicatorum, ut inf.eo.tit.c. cum uoluntate. dummodo necessitas sit uera & nō simulata. ut in c. qm̄ multos. Et nota qđ oēs personæ tenent in illo c.qm̄, usq; ad illud uerbum. quicūq; aūt omnino & c. tenentur communicare suis superioribus excommunicatis pp obnoxitatem, qua illis tenentur astricti. sed aliæ personæ, quæ in eo c. subsequuntur, non tenentur communicare, imo debent euitare, nisi articulus necessitatis immi-
31 neat. ut inf.eo.c. inter alia † Sed nūquid parentes pñt licenter communicare filijs excommunicatis, dñi familiaribus suis? Dixerunt quidā ꝙ sic, nam eadem fide sunt astricti superiores inferioribus, qua inferiores superioribus. ut 22. q.ulti.c.de forma fidelitatis. Verius tñ puto, ꝙ maiores excommunicantur cōmunicantes suis inferioribus, & hoc in pœnam maiorum qui corrigere debuerunt minores, ne incideret in excommunicationem arg.ad hoc 26.q.1.c.de filia. parentes autē castigare & erudire

filio

filio debent, alias digni sunt pœna. ut 37.d.ſt.c.legant.& c.Erubeſcit lex.

32† Quęritur an peccet mortaliter, qui in caſu non conceſſo communicāt cum aliquo excommunicato? Reſpondeo ſic. vt colligitur ex illa decreta. ſup. qđ metus cauſa,c ſacris. & probatur alias. nam talis eſt excommunicandus, ut 11. q.3.c.ſicut.& c.excommunicatos.& ca. qui cūq; communicauerit. quod tamen intelligo ſicut determinat decre. ſup. de cle.ex.mi.c.ſi celebrat in fi. non aūt debet quis excommunicari niſi pro mortali.vt 11.q.1.c.nemo eōrum.& c.nul-

33 lus.† Quid ſi epiſcopus excommunicet aliquem, & poſtmodum communicet,nūquid incurrit minorem? Reſpondeo ſic, nā illa a iure incurritur, ut inf. eo.c. nuper. & ideo non obſtāt iura quæ in contrarium poſſent induci, ꝙ nullus poteſt eſſe iudex ſuijpſius. ut ff. de arbi. l.pe. ff. ad Treb.l.ille a quo. §. tempeſtiuum. Item ſi quis epiſcopus excōicet aliquem ratione criminis, & ipſe eidē communicat cōmunicādo in crimine?

34† Item quid ſi excommunicet aliquem cum fautoribus & communicatoribus ſuis,& ipſe poſtea illi communicat? In his duobus caſibus ſcripſit frater Ray. in ſumma ſua eꝑm ligatum excommunicatione maiori non ſua ſententia ſed iuris, & abſolui debere a ſuo ſuperiori per decre.inf.e.c.nuper.quod mihi non placet.Nam primo caſu is, qui in crimine non contrahit excommunicationē a iure ſed a iudice; videturenim in eum delinquere,qui dannauit, & ideo ab eo vel a ſuo ſuperiore debet abſolui, ut di

cit illa decre.nuper. quod in caſu præmiſſo dici non poſſet,ut eꝑi ſua ſententia ligarētur,& idem dico in caſu ſecundo. nam cū quis excommunicatur cum communicatoribus ſuis pari anathematis vinculo conſtat principalem excommunicatum & fautores ſeu cōmunicatores illius fore aſtrictos,vt 11.q.3.cap. excellētiſſimus.vnde & in hoc caſu cum eꝑus ſua ſententia ligari non poſſit, ut ſuperius dictū, eſt contrahet minorem excommunicationem a iure. Quæri

35 tur, pone † ꝙ epiſcopus excōmunicet ſubditum ſuum ratione criminis, nunquid ſubditus communicans ei in crimine ligatur ea ſententia? uī ꝙ non, ut inf.e.c.a nobis. il primo.in.o nec remiſſio alicuius epiſcopi extēditur ad ſubditos alienos,ut ſupra de pœ. & remiſ. ca. quod autem. puto tamen contrariū eo quod ille,qui communicat in crimine, vī in eum delinquere qui dānauit, ut in d.c.nuper. unde contrahitur forum ratione delicti, & quò ad hoc efficitur ſub

36 ditus excommunicantis.† Quæritur de excommunicato, An poſſit intrare eccleſiā? Rñ. excommunicatus minori excommunicatione poteſt audire diuina præter miſſam, eo ꝙ a ſacris eſt tm̄modo excluſus, ut dixi ſupra eod. tit. circa prin. Securius tamen puto, ſi ex deuotione abſtinuerit.ar.5.di. ca. ad eius ue-

37 ro.† Sed nunquid clericus minori excommunicatione ligatus poteſt in choro cū alijs offm̄ ſuū ꝓſequi? Reſpondeo non, ſi ſciēter & in contēptu eccleſiaſticę diſciplinę communicauit excommunicato,& ſic contrahit minorē, ꝙa tunc eſt in mortali peccato, & anathemate feriēdus,ut ſupra de cle.ex.mi.c.ſi celebrat.in fi.Et vt not.ſup.e.tit. § quęritur an peccet. Cæterum ſi ꝙs communicet excommunicatio caſualiter, uel negligēter, uel ex uerecūdia potius q̄ ex contēptu, poterit ꝓſequi offm̄, non tamen celebrare nec ſacra recipere uel conferre. ut illa decre. ſi celebrat.laudo tamē, ut prius faciat ſe abſolui, q̄ ſuū offm̄ in

38 choro cum alijs proſequatur.† Si uero quis ſit excommunicatus excommunicatione maiori, eccleſiā intrare non debet,ut 33.q.4.c uir cū propria 21. di. c. cleros in fi.& ſi intrauerit, clerici exire debent officio dimiſſo,ut 11.q.3.c.ſicut apoſtoli.& c excommunicatos.& c qui excōmunicauerit,24.q.1.ca.omnis qui reſedit.quod intelligo faciendum, cum notorium eſt de excommunicatione illius, & alioquin publicè non euitabūt, ne prodere videantur,ut 6.q.2 ca.ſi tm̄,

& c.placuit & 2 q 1.c. si peccauerit. monere debent tamen eundem in secreto, vt exeat; nam ingerendo se cõicationi aliorũ peccat mortaliter, ut in ca. tm̃, & supra de cle. exc. ca. illud, circa fi. Sed si monitus nolit exire, tunc si clerici pñt interim ab officio desistere, ut per hoc occultus excõicatus non publicetur, si desistãt vel exeãt sciẽtes vel remaneant ignorãtes. si quidam sciunt & quidam ignorant, caute tñ hoc fiat, ut ille non prodatur; si. n. occultum est ut dixi, in priuato uitandus est, ut saltem verecundiæ rubore suffusus pro latenti excessu satisfacere compellatur, ut inf. eo. tit. c.
39 cum non ab homine. † Sed quid si publice aliqs excõicatus intret ecclesiam? Rñdeo, publice exire moueatur. si non exeat, dimittatur offm̃, nisi sacerdos canonem inceperit, quia tũc perficere debet; non. n. interrupta uel non completa dimitti debent sacra misteria, ut 7. q. 1. ca. nihil. perfecto aũt canone & sumptis corpore & sanguine Iesu Christi, amplius in missa non procedatur excõicato præsente. sed si ecclesia haberet iurisdictionem tpalem, posset ipsum excludere violenter. sed vbi non habet iurisdictionem, & excõicatus admonitus non exiret, sed se ingereret procaciter & proterue, inuocari posset brachium
40 seculare. † Sed nunquid clericus excõicatus tenetur dicere horas? Respondeo sic. cum. n. ad pensum seruitutis clericus tenetur, ut supra de cele. mis. ca 1, ab hac seruitute per excõicationem nõ liberabitur; quia pœna non habet immunitatem. ff. de interdi. & releg. l. relegatorum. §. vlt. ff. de neg. gest. l. siue hæreditaria. & ff. ex quib. cau. ma. l Papi. Dicet ergo horas suas non officiãdo ecclesiam sicut prius, vel iuxta consuetudinem præcedẽtem, ut 11. q. 3. ca. si quis episcopus damnatur. & c. si quis epũs in
41 concilio. † Idem dico in suspensis poterunt bini vel trini excõicati suspensi dicere horas suas. sed excõicati, extra ecclesias suspẽsi uel interdicti in ecclesijs etiam interdictis ianuis clausis, interdictis & excõicatis exclusis voce dimissa ita, q̃ audiri nõ possint, ut supra de pœ.
42 & re. c. ap. q̃ in re. † Item no. q̃ si clerici scienter & sponte participent excõicatis, & ipsos in officijs recipiant, eadẽ excõicationis sentẽtia inuoluũtur, nec absolui possunt nisi a Papa, ut inf. e. c. significauit. & hunc rigorem inducit magnitudo excõicationis. s. propter excellentiam eorum in quibus cõicatur. & cũ sit pœnalis hæc constitutio, non extendo. eo q̃ pœna moliendæ sunt, non extendendæ, ut de pœ. di. 1. §. pœnę ff. de pœ. l. interpretatione. q̃ aũt dicitur, & in officijs recuperunt, intelligo omnibus officij quæ in ecclesia vẽl extra ecclesiam celebrantur vt de horis diurnis. & q̃ dicitur sponte, intelligo excludi coactionem absolutã non conditionalem quæ non defendit ab excommunicatione. & si satisfaciendo in parte defendat, ut supra quod metus causa. c. sa
43 cris. † Quæritur an hęc uerba sufficiant ad excõicandum, scias te excõicatum esse. Vel te excommunicatum cognoscas. Vel habeas te pro excommunicato. Vel reputes te excommunicatum. & uidetur quod sic, ut supra de test. cog. c. 2. sup. de appell. c. præterea. nã in sententia non refert an interueniãt verba directa uel æquipollentia, ut inf. eo. tit. proxi. ca in hoc. Vnde si iudex dicat. videtur titium nihil deberet scio. videtur titium absoluere. ff. de ar. l. qui tamen. §. 1. Item sola uoluntate aliquãdo excommunicatur ut 11. q. 3. ca. si inimicus. sicut & uoluntate absoluitur, ut inf. eo. tit. ca. si aliquando. Item si testator dicat. sciant hæredes mei me donasse liberto meo tales res inter uiuos. ex his verbis dominium transit ad libertum, q̃uis donatio non præcesserit, ut ff. de dona. l. ex hac scriptura. Item sit testator sic dicat, filiam meam ideo exhęredaui, quia dote contentam esse uolui. ex his verbis cum uoluntate exhæredare uidetur, vt ff. de hæredi. insti. l. qui uolebãt. Sed contra verba illa, de quibus in prin. dixi, vim denunciandi habent ma

gis,

gis,quã ligandi, ſed Dei nunciatio non ligat.ut ſupra de appel. c. paſtoralis in fi. Item ſi teſtator dicat, uolo q̃ hæres meus manumittat ſeruum meum, cum multorũ ſeruorum capita ſibi reliquerim.ſi nõ ſit verũ ſeruos fuiſſe relictos, nec hæredi dabitur actio, nec compelli tur manumittere ſeruũ ſuũ, ut ff. de leg. 2 l.Titia.§.verum. 1.Rñ. Item nulla eſt ſubſtitutio. ſi nõ inueniatur inſtitutus. ff.de hæredi.inſtit. l.ex facto. ẽt agitatũ puto verba illa non ſuffi cere ad excõicandum, unde in decre. illa, præterea, ſubaudi te excõico, & excõicatum te ſcias. & eodem modo ſubaudi in decre.
44 de teſti. cog. † nam excõicatio odioſa eſt;& ideo reſtringenda, non ampliãda. ff.de liber.& poſthu. l.cum quidam. ſup.de conſangui.& affi.c.quod dilecto. & ad ſuperiores rãtiones ꝑ prima parte inductas reſpondeo, prima non ob. quia æquipollentia intelligo hæc, excõico, uel a communione eccleſiæ excludo.Non ob.lex illa ex hac ſcriptura; quia illud benigna interpretatione cõcludit, ut in litera continetur. Item non ob.lex illa quæ uolebat, q̃ illud ex uoluntate teſtatoris procedit,& in vltimis uoluntatibus uoluntas teſtatoris lex eſt vt in Auth. de nup. §. diſponat coll. 3. Item dici conſuetuit, q̃ ſi aliquid prohibetur ſub interminatione excõicationis,non incurritur excõicatio, q̃uis fuerit prohibitum, vt ſupra de iure pa. c. relatum. & quia excõicationes vim ſententiæ non habent, ſecus ſub diffinitione excõicationis; tunc. n. ſtatim incurritur excõicatio,cum ſit prohibitum,ut ſupra de immuni.ec.c.non eo minus,in fi. Et eodẽ modo cũ mãdatur aliquid ſub pœna excõicationis ut 63.di.c. Salonitanæ. niſi a iure mandetur. ut 30. di. per totum. & eſt ratio, quia ius magis iraſcitur in contẽptu miniſtri iure, q̃ in contẽptu ſuijpſius.u t ff.de arbi.l.ſi cum
45 dies.§.dies.& l.celſus. † Quæritur,pone q̃ ſup caput clerici uibrẽ baculũ uolens ipm percutere,nõ tñ percutio, nũquid incido in canonem? uidetur q̃ ſic, quia qui manum elenat verſus aliquem tenetur iniuriarum,ut de pẽ.di.1.c. ſi qs pulſatus.& ſine violentia manus inciditur in excõicationem,ut eo.tit.c.nuper, in prin.17.q.4.c.ſicut,& eadem q.cõmouetur de eo qui clericum ſequitur vt uideret,licẽt nõ verberet, q̃a nõ capit. ad vtrãq; qõnem ſic dico, q̃ neuter incidit in canonem, quia canon ille. ſi quis ſuadente. factũ exigit.ſ. manus iniectionẽ, dũ dicit iniecerit; item iniuriã, dũ dicit ſuadente diabolo. Itẽ violentiã dũ dicit violẽtas manus, quæ verba cum effectu intelligo,ut de pœn.di.1 ca. hoc aũt.Itẽ cum illa conſtitutio ſi pœnalis, ipſam
46 non extendo.† Pone quòd quis mandet manus violentas iniici in clericum, & tandem pœnitet ante manus in eiectionem, nunquid ſecuta manus iniectione incidit mandator in canonem? vt inf. e. tit.c.mulieres ?Reſpondeo ſic, niſi mandatum reuocetur,ita q̃ mandati reuocatio peruenit ad mandatarium,ut ff.manda.l.ſi mandaſſe.ff.de procura. l.ſi procuratorem.C.de ſatiſdãdo.l.vna.ſup. de
47 procura.c.auditis,& ca.mandato. † Sed pone, ſi mandator moriatur ante manus iniectionem, dicunt quidã eum nõ incidere in excõicationẽ iam mortuũ; tum quia morte finitur mandatum. ff. manda.l.inter cauſas. §. 1. inſtit.mand. §. rectè.ſup.de oſſi.dele.c.gratum.& c.licet nondum. tum quia eccleſia ſub terra non ligat.ut inf.eo.tit c.à nobis.il ſecondo & 24.q.3.c. ligantur. Sed uerius dicitur,eum fore excõicatum poſt mortem, niſi mandatum reuocet ante mortem, cũ intelligatur decedere in eadem voluntate. ut ſupra de bap.& eius effectu.c. maiores.ff.de manu. uind.l.ſi pater. bene aũt quis excõicatur poſt mor
48 tem.24.q.2.ca.ſane. † Item quid ſi non mandet,ſed ratã habet iniectionem manus in clericum?dicunt quidã,q̃ incidit in canonẽ.nam ratihabitio & in maleſiciis locũ habet.ut ſupra de ſimo.c. ſicut C.de inceſt.nupt. l. 3. ff. de ui & ui ar. l. 1.§.q̃ arg. contra.ff. de his qui not.inf. l.ſi quis ergo.ff.manda.l.ſi uero.ff.ſi po-

teſt

test. ff. de ui & ui ar. l. 1. § qui igitur. qđ meo nomine gestũ non est, ratũ habere non possum, ff. de nego. gesti. l. si pupilli. § sed si pupilli. § sed si ego, ff. de pre-
49 ca. l. si seruus. † In summa notãdum, ꝙ qui manus injcit in clericum violẽtas, quos offendit, & illum quẽ lædit, & ecclesiam. Læso satisfieri debet per hũiliationẽ & dilectionẽ, vel pecuniæ præstationem, si damnum interuenit, ut inf. eo. ca. ea. noscitur. Ecclesiæ autẽ satisfit, cũ iuratur de parendo mandatis ipsius, & mandatum illud suscipitur, de quo habens inf eo. tit. ca. ex tenore. sed si sine mandato & satisfaciendo huiusmodi absolutio fiat, ualet & tenet ut inf. eo. ca. cũ desideres. Sicut enim excõmunicatio facta non seruata forma ualet & tenet. 11. q. 3. cap. si episcopus. sic & absolutio, etenim dominus ius esse uoluit utriusque ligandi & soluendi, ut de pœ. dist. 1.
50 † Et nota ꝙ licet canon ille. si quis sua dente. 17. q. 4. ca. editus ad præsidiũ clericorum tria requirit quãtum ad hoc ut incidatur in ipsum. s. Iniectionem, dum dicit iniecerit; violentiam, dum dicit violentas; & iniuriam, dũ dicit suadente diabolo. Fallit hoc causaliter, nam aliqñ inciditur in illum canonem siue iniectione manus propter uiolentiam, ut inf eo. c. nuper, in prin. aliqñ sine uiolentia propter iniuriam, ut inf. eo. c. contingit. Aliquãdo sine uiolentia & iniuria propter solam iniectionẽ, ut inf. eo. ti. c. vniuersitas. Item no. ꝙ olim scđm antiquos canones quilibet audiebatur volens de iniusta excõicatione docere, ut 11. q 3. c. si episcopus. Hodie enim non auditur nisi in duobus casibus, si dicat sententiam excõmunicationis latã post appellationem legitimè interiectam, uel intolerabilem errorem in sententia fuisse expressum, ut inf. eo. ti. c. per tuas.
51 † Intolerabilis error potest dici quodlibet mortale pctm, vt si quis excõmunicat aliquẽ, quia non furatur, uel quia nõ fornicatur. Vel intolerabilis error dici põt cùm expresse contra ius pronunciatur ut 2. q. 6. c. ei qui. §. diffinitiua, ff. quæ sententiæ sine ap. te. l. 1. §. 1. & talis error facit exhæredationem nullã. ff. de liber. & posthu. l posthumus. §. ulti. & l. sequenti. hic nec ualet tutoris datio, si error facti sit in datione expressus. ff. de tuto. & cura. l. Seyæ sic & obligatione p errorem facta non tenet. ff. si quis cau. l. sed & si. § ul. ff. de fidei. l. si postquã. vel error in sententia excõicationis exprimitur. cum excõicator dicit, excõico te, quia credis in Deum, uel quia castè uiuis; uel pone exẽplũ, ut si dicat excõicator excõico nisi missam dixeris pro anima talis hæretici. ut 11. q 3. c. si quis episcopus. Hug. tñ dixit tunc demũ sententiam excõicantis continere intellerabilem errorẽ, cũ fertur pro contrario eius pro quo ferri solet; solet. n. ferri pro contumacia. ut 11. q 3. c. nemo. c. certum. si ergo feratur pro obediẽtia, ut si excõicetur quis, quia obedit sententię; continet intolerabilem. uerius tamen puto, quod
52 prius dixi. † Et licet duo casus assignantur, in quibus sententia excõicationis non teneat ipso iure, vt dictũ est; ergo assigno & alios tres, ut sit epus excedat in exactione procurationis, & quia sibi nõ paretur excõicet. ut sup. de excess. præa. c. cùm ad quorundã. Itẽ cũ quis supponit se protectioni Romanæ ecclesiæ ex simplicitate nõ appellet snĩa excõicationis in eum lata non tenet. ut de ap. c. ad audientiã. Itẽ si sententia excõicationis feratur à prælato hæretico uel excõicato. ut 24. q. 1. c. audiuimus. Et nota quod vbi iudex uel prælatus dicit, excõico, intelligendum est de maiori excõicatione, non de minori. ut inf. e. tit. c. si quem non obstante. ff. de pœnis. l. si præses.

SVMMARIVM.

1 *Verbum quid sit.*
Verba ad quid sint instituta.
2 *Verbum quare dicatur filius Dei.*
Verbum vnde dictum. & qualiter verba debeant interpretari.
3 *Nomina quare sunt inuenta.*
4 *Rescriptorum verba quis interpretetur.*

Inter-

4 *Interpretatio iuris an & quando necessaria & inscriptis redigenda sit.*
6 *Interpretationes à iure quibus per omnia standum est.*
7 *Interpretatio iuris quando prorogetur.*
8 *Interpretatio iuris quando arctetur.*

De Verborum significatione. Rub.

DICTVM est de personis in primo libro. in secundo de iudicijs. in tertio de vita & rebus clericorum. in quarto desponsalibus & matrimonio laicorum. in quinto de criminibus. Sed quia circa verborum interpretationes & intellectus oriuntur quæstiones frequentius ita, ut plerunque nexam soluimus, modũ ligemus, ut inf. eo. tit. c. cùm olim. ideo ponitur hic rubr. de verbo. significa. Videamus quid sit verbũ. Vñ dicatur. Qualiter hic sumatur. Qualiter sit interpretandum. Quis possit verba dubia interprætari. Vltimo videndũ est, qñ possit arctari, vel prorogari in-
1 terpretatio. † Verbum est pars orationis cũ temporibus & modis sine casu significatiuum actionis & passionis. hic aũt ponit verbũ in larga significatione vt supponat pro qualibet parte orationis, per quam is quis loquitur, de animo gerit in notitiã aliorũ deducat; uerba enim non ꝓpterea instituta sunt, ut per ea se inuicem homines fallant, sed ut eis quisque in alterius notitiã ꝓferat. verbis igit̃ vti ad fallaciã, non ad quod sunt instituta, peccatum est. Interest. n. quẽad modum verbũ procedat ex animo, reã linguam non facit, nisi rea mens, vt probantur hæc 23. q. 2. ca. is autem, & ca. homines in fi. Vnde uersus. Non nisi mente rea, sit mea lingua rea. vnde qui contra mentem loquitur, nihil dicit, quia non dicit quod cogitat, quia vox illud 3
non signat; nec dicit ꝙ uos signat, quia illud non intendit; igitur nihil dicit.
2 ut ff. de rebus dub. l. in ambiguo. † Verbum aũt dicitur filius Dei; quia & sicut per verbũ exprimitur uoluntas hominis, sic per filiũ Dei voluntas patris. vt de pœn. dist. 1. ca. uerbum Dei dimittit peccata. dicitur aũt uerbũ ab aeris uerberatũ, quod cõmune accidens est omnibus partibus orationis siue sumatur in prima significatione siue in secunda. In priuilegijs siue inscriptis interpretabũtur verba ad id ad quod sunt instituta, ut 22. q. 2. cap. quod aũr. non. n. sensum extrinsecũ alienũ & extraneũ debetis quærere, ut 37. di. c. relatũ, & ad communẽ inteligentiam verba sunt referenda, ut sup. de spon. c. ex literis ff. de leg 3. l. non aliter Sed contra plerunque dum proprietas verborum attẽditur, sensus veritatis amittitur, ut inf. eod. ti. ca. preterea, nam potius mens attenditur, quã verba sint consideranda, ut 22. q 5. c. humanæ. aliquando contra communem intellectum fit interpretatio, ut sup. de postulando c. ad hæc & potius considerandum est quod testator senserit, quã ipsa vocis significatio, ut ff. de fundo instructo. l. cum de lanionis. §. asinam. & hæc uera sunt, ubi interpretatio verbi haberetur a iure, sicut canon interpretatur stãtim. idest usque ad annum & diem. ut 20. qõ. 2. c. puella, puto quod in rescriptis & priuilegiis magis mens & intentio superioris attendenda sunt, quàm verba consideranda, ut sup. de officio deleg. c. super eod. sup. de decim. c. ex multiplici. sup. de priuileg. c. quãto. & c. in his. nã quãuis verba priuilegiorũ inspicienda sunt, ut sup. de priuil. ca. porro. tñ consideranda est mens. ut ff. de leg. l. scire. 1. q. 1. c. marchion 12. q. 5. c. humanæ. infra eo. tit. c. intelligentiam. & idẽ dico in testamtẽo, quia mẽs prior & potẽtior est, quàm uox. ut ff. de supe. l. Labeo, in fi. Vnde si testator mihi legauit seruũ sub appellatione stichi, cũ uocaret̃ pãphilus, nõ stichus qui ex verbis
3 significat̃, sed pãphilius debetur, † noĩa enim significadorũ hominũ gratia reperta sunt, quod si quolibet alio modo intelligant̃, nihil interest, ut instit. de lega. §. si qs in noĩe, & idẽ est si in fundi noĩe sit erratum, ut ff. de le. 1 l. 3. Secus in

nominibus

nominibus rerum. rerū enim vocabula immutabilia sunt, hominū mutabilia. vt in ea l. in fi. ff. R. † uerba rescriptorū dñi Papæ interpretatur Papa supra de sequestr. cap. 1. Aliquando & legatus interpretatur, ut sup. de postulando cap. 1.

5 † Quis autem possit interpretari priui legia, dixi sup. de priuil. §. sed pone. dē interpretatione vero iuris distinctio est, antiqua interpretatio generalis est necessaria, & in scriptis redigenda interpretatio principalis, ut C. de leg. & se. con. l. non dubium sup. de senten. excō. c. inter alia. Generalis necessaria, sed non in scriptis redigenda interpretatio consuetudinis, ut ff. de leg. & se. con. l. si de interpretatione sup. de consue. c. cùm dilectus. Non generalis, sed necessaria in scriptis redigenda interpretatio iudicis ff. de le. & se. com. l. non pōt, & l. nā ut ait. generaliter nec necessaria nec in scriptis redigenda interpretatio magistri, ut C. de profes. l. 1. lib. 12. qa nullius

6 addictus in uerba magistri. † Sunt interpretationes à iure quibus per oīa standum est, ut in decre. hic posi s & C & ff. eo. tit. per totū. Sed p̄ter has iuris interpretationē inuenimus & alias, nā nōe beneficij non continē rectoria vl̄ p̄sonatu, ut sup. de præbēdis c. cùm olim. & hoc ne iuri eorum, ad quos spectat electo, detrahat, & simile alias sup. de offi. deleg. c. sup̄ eo. ver. verba illa ordinetur ecclesia talem interpretationē recipiunt ordinet p̄ aliū instituendum ad quem institutio spectat, sed nōe beneficij continē p̄ebenda. ut sup. de præben. c. p̄illorū. non obstāt his inf. eod. tit. ca. tua. vbi præbendæ & maiora officia nomine beneficij continētur. illud. n. obtinet fauore ecclesiæ à debitis releuandis, & ideo dicit litera in hoc casu. ideo ius interpretatur constitutionē illā sup. de concess. præben. vel. ecc. non va. c. nulla. quod ad archiepiscopatus vel episcopatus non solet extendi, sed ad personatus alios & minore beneficia coarctari ut sup. de concess. præ. vel. ec. ca. dilectus quāuis hodie illi c. dilectus, videatur derogatū per constitutionē illā sup. de ele. c. ne pro defectu. sic interpretatur eadē decreta. nulla. locū non habere, nisi præbendæ fuerint distinctæ, ut sup. de cōcess. præben. c. ex parte. Host. sic interpretatus eandem constitutionē, nulla, ut in 6. mēsibus, de quibus loquitur, tempus suspensionis nullatenus computetur, cū illa Lateran. & concilij constitutio contra negligentes tantum fuerit promulgata, ut sup. de con. præbē. c. quia diuersita tē. Interpretatur electio deest confirmatio, vt sup. de consue. c. cùm dilectus. Itē ius interp̄etatur clausulā illā quæ interponitur in rescriptis. quod si duo uel oēs interesse nequiueritis &c. vt intelligatur de impossibilitate iuris uel facti. vt sup. de rescri. ca. sciscitus. & illa decr. interpretatur illud sciscitatus, & c. sup. de offi. delega. c. p̄tudentiam. dicens q̄ si clausula quòd si oēs vel ambo. ponitur in rescripto, & vnus interesse nō potest, nec committere pōt sup. de offic. delega. c. coram. Item decre illa. per tuas. interpretatur aliam eiusdem ti. cap. licet Hely. de sim. Item decreta. illa sup. de offi. delega. super quæstionū, interpretatur illā. cū tē consulente. Item decret illa. de consan. vir qui a stipite. interpretatur aliā eiusdem ti. non deber. sic quod aliqui distantes inter se quarto gradu possint contrahere, nisi quāuis alter distat à communi stipite 4. gradu. alter. 5. Itē decre. illa sup. qui fil. sunt legi. p tuas in fi. interpretatur aliā eiusdem ti. transmissæ. dum dicit, q̄ in casu dissimili loquitur. Item quod dicit decr. illa qui fil. sunt leg. cum interio. veterem, q̄ filij nati ex illis parentibus, qui ignorantes impedimentum in facie ecclesiæ contraxerunt, legitimi sunt; interpretatur aliam in eodem ti. dicens idem esse si alter cōiugum ignoret impedimentū. Itē quod dicit decreta. sup. de ui. & ho. cler. q̄m. & alia sup. de sen. excom. monachi, scilicet q̄ si aliquis de communiter viuentibus manus in confratrem inijciat violentas, à suo abbate vel superiore poterit absolui, interpretatur decre. sup. de

sen.

sen. excō. c. cum illorum. dum dicit nisi excessus extiterit difficilis & enormis. vt si ad mutilationem membri uel effusionem sanguinis est processum, aut in episcopum vel abbatem violenta manus iniecta. Itē decre. illa sup. de cogna. sp. c. 1. interpretatur illos canones. 30. q 3. ca. super quibus, & post susceptum. hæc exempla & alia his similia iuris interpretatione notare per se poterit
7 quilibet studiosus. † Item prorogatur iuris interpretatio ratione fauoris, ut si cui. indultū sit retinere beneficia vacantia in sua ecclesia, & fructus eorum percipere, ac in solutionem debitorum eiusdem ecclesiæ conuertere, per interpretationem extenditur nomen beneficij ad præbendas uel beneficia maiora. vt inf. e. c. tua nobis Item uerbum illud, labores, extenditur ad omnia quæ quidem religiosi proprijs manibus & sumptibus excolunt, ut sup. de decimus. c. ex parte. Item priuilegium indultum de decimis non soluendis extenditur ad decimas per interpretationē possessionum, quæ postmodum acquiruntur, ut sup. de priuile. c. quia circa Itē quod quibusdam religiosis indultum est, ſ vt cū Romanę terræ fuerit interdictum, excōicatis & interdictis exclusis possunt qñq; ianuis clausis suppressa voce non pulsatis campanis diuina officia celebrare, ad episcopos prorogatur, ut sup. de priuil. ca. quod nonnulli. sic per interpretationes extendimus donationes. vt sup. de dona. ca. cū dilecti. Vnde si Imperator donet, demum interpretatur cum omnibus iuribus & pertinentijs suis esse donatum, ut C. de bo. vac. l. si qñ lib. 10. Idem facimus in testamentis similiter ratione fauoris. Vnde si aliquis leget vina, interpretamur & vasa vinaria legasse. ff. de vi. & tri. leg. l. si cui. §. si vinum. & ff. de penu. le. l. qui pę num. §. ult. & l. namq;. & auibus legatis & auiaria debentur. ut ff. de leg. 3. l. auibus. Non enim in causa testamentorum ad diffinitionem utiq; descendendum est, cum plerunq; abusiue loquantur homines, nec proprijs nominibus vel vocabulis vtantur, ut ff. de leg 3. l. non aliter. §. titius. Ideoq; cartarū appellatione, libros intelligimus esse legatos cum vox testatoris, & uoluntas vrgeat, vt cum quis dixerit cartas meas vniuersas, q nihil aliud quam libros habeat, studiosus studioso reliquens, ut ff. de lega. 3. l. librorū. §. quod tñ. Item prorogatur iuris iuterpretatio ratione generalitatis, ut cū quis obligat bona sua, & futura bona intelligatur obligare, ut C. quæ res pigno. oblig. pos. l. vltima. Item cum quis fundū obligat, nihil excipiens ius patronatus, quod in ecclesia in fundo sita obtinet obligare videtur, ut sup. de iure patrona. ca. ex literis.
8 † Aliqñ interpretatio iuris arctatur, vt in procuratione exigenda ne subiecti grauentur, ut sup. de cē. c. quanto. Itē arctatur ut exactionis & auaritiæ nota uitetur, ut sup. de cē. c. ex parte. Item interpretatio arctatur odij ratione, vt cum decimæ laico conceduntur in feudum, quod male fit, ut sup. de his quę fi. a præla. siue con. ca. c. cū apostolica. Itē in hoc casu occasione decimationis antiquæ non sunt decimæ noualium vsurpandæ cum in talibus non sit extēdenda licentia, sed potius restringenda, ut sup. de decim. c. tua. odia n. per interpretationem restringenda sunt, ut ff. de liberis & posth. l. cū quidā. sup. de cōsang. & affini. ca. quod delicto. Item arctatur venditio per interpretationem, ut non videatur episcopatum uel venditū vel in venditione exceptum, q venditionis tempore non extabat, ut ff. de cōtrahen. emp. & vend. l. Rutilia. & hoc ideo quia in venditione inspicitur tempus contractus. Item in fauorem rei fit restitutio per interpretationē, nam si quis legauerit nummos & nescimus de quib. sensit, tunc sumitur coniectura ex pluribus; spectatur. n. consuetudo patrisfamilias in primis, deinde regionis in qua testator versatus est, sed & mens patrisfamilias & legatarij dignitas vel charitas & necessitudo. In summa, quæ

præce-

præcedunt uel sequuntur scripta scrutanda sunt, ut ff. de lega. 1. l. filius familias. quia si nec ex illis coniectura capi possit, tunc locum habet quod dicitur, nummis in distincte legatis exiguiores debentur, si neque ex consuetudine patris famil. neq; ex regione vnde fuit, neque ex contextu testamenti possit apparere. ut ff. de lega. 3. l. nummis. qđ ideo contingit, quia cum hæres damnatus sit nummos dare, in potestate eius est, quos velit dare & liberare, ut ff. de lega. 3. l. qui concubina. §. primo.

SVMMARIVM.

1 *Regula quid sit. & vnde dicatur.*
2 *Regulæ vnde summatur.*
3 *Regula, omnis res per quascunque causas nascitur, per easdem dissoluitur, quomodo intelligatur.*
4 *Regula, quod dubia in meliorem partem sunt interpretanda, qualiter sit intelligenda.*
5 *Regulæ quod utilius scãdalum nasci permittitur quam veritas relinquatur, sensus.*
6 *Regulæ, quod est illicitum necessitas facit licitum, explanatio.*
7 *Regulæ, qđ latẽter, aut p vim, vel alias illicitè introductum est, nulla debet stabilitate subsistere, declaratio.*
8 *Regulæ, quòd iudex à tormentis incipere non debet, intellectus.*
9 *Regula, quidquid in sacratis Deo rebus & episcopis agitur pro sacrilegio reputatur, quomodo sit intelligenda.*
10 *Regula, qui ex timore facit præceptũ aliter quam debeat facit, qualiter intelligatur.*
11 *Regulæ, offendens in vno factus est omnium reus, intellectus.*
12 *Regula, non potest esse pastoralis excusatio si lupus oues comedat, & ipse nescit, declaratur.*
13 *Regulæ, indignum est, & tam Romanę ecclesiæ consuetudine alienum vt pro spiritualibus facere quis homagium compellatur, declaratio.*

De Regulis Iuris. Rubrica.

AD eximij operis consumationẽ, & ministrorum iuris canonici instructionem perfectissimam doctrinam diffinitiones iuris siue regulæ supponuntur, vnde intitulatur rubrica. de regulis iuris. Videndum est. quid sit regula. Vnde dicatur. Qualiter finiatur. Ex quibus regula surgit. Regula† qdem est quæ rem breuiter enarrat, non vt ex regula ius sumatur, sed ex iure quod est, regula fiat, ut ff. eod. titu. l. 1. Sed in grãmatica regula est multorũ consimilium collectio. Regula dicta est ex eo ꝙ recte ducit, nec aliqñ aborsum trahit. Alij dixerunt regulam dictã, uel ꝙ regat, uel ꝙ normam rectè viuendi præbeat, uel ꝙ distortum prauũque corrigat. vt 3. dist. cap. regula. Sed obijcies, si hoc facit regula; ergo regula est ius, sed contrariũ dixi, non ut ex ea ius fiat. Rñdeo in decre. sumitur regula secũdũ ꝙ canon græcè, latine regula nuncupatur, ut 3. dist. c. canon. sumitur autem regula, uel ex signo vniuersali, ut inf. eod. tit. c. omnes res ff. eod. titu. l. omnia. uel ex signo indiffinito ff. eodem. tit. l. quicquid calore iracundiæ. uel ex alio generaliter dicto, ut inf. eo. titul. cap. quod non est licitum. † Sumuntur regulæ ex iure constituto, ut ff. eodẽ. titu. l. 1. & vt superius dixi. quædam tamen sunt, in quibus regulæ uel diffinitiones proditæ non sunt, quia nec tradi possunt, difficilis est enim aliquarũ rerum diffinitio, ut moræ ff. de usu. l. mora, in prin. sic & alibi lex dicit in impensis factis in rebus dotalibus. quæ autem impendia ex rebus dotalibus deduci debeant, non tam facile in vniuersum diffiniri, quam singula ex genere & magnitudine impendiorum æstimari possunt, ut ff. de impen. in rebus dota. fac. l. quod dicitur, in fin. Item non potuit diffiniri quanta fides sit testibus adhibenda. & ideo hoc arbitrio iudicis reseruatur,

tur dum dicitur. Tu magis scire potes quanta fides sit testibus adhibenda. ut ff. de testi. l. testium fides. in uersic. uerba epistolæ. sic quanti temporis pœnitentia sit peccatoribus imponenda canone non potuit diffiniri. & ideo dictum est, tempora pœnitudinis habita moderatione constituenda sunt. tu iudica prout cõuersorum animos prospexeris esse deuotos habito respectu ad ætatis pericula, & ægritudinum necessitates. vt 26. q. 7. cap. tempora. & c. hæc sic. Item quatenus & cuius interfit, non potuit diffiniri; eo quòd non in iure, sed in facto consistit. ut ff. eo. titu. l. quatenus. His igitur præmissis ad aliquam præsentis tractatus doctrinam, regulas sub hac rubrica positas exponamus. † Prima
3 igitur regula. omnis res per quascũque causas nascitur, per easdem dissoluitur, subaudi in contractum agentes. ut est videre in emptione & uenditione, quę consensu contrahuntur, & contrario consensu dissoluũtur rebus integris existentibus. secus si ad solutionem pretij vel rei traditionem peruentum sit. ut C. quando licet ab emp. re. l. 1. Idem in aliis bonæfidei contractibus. ut ff. de pact. l. si unus. §. idem. Idem in sponsalibus de futuro. ut sup. de sponsali. ca præterea. secus in matrimonio. ut sup. de iureiurand. cap. tua. & ff. de eo qui cog. cõsan. vxo. suæ ea. super eo hoc ideo, quia matrimonium non soluitur nisi morte. vt 32. q. 7. cap. licitè. & in authẽ de nup. §. de inceps. collat. 3. & simile ad l. istam. ff. eod. titu. l. nihil. †Secunda regula di-
4 cit. quòd ea facta, quæ dubium est quo animo fiant, in meliorem partem interpretemur. ut enim uir præditus scientia literarum & maximè prælatus cum propria consanguinea conuersatur, credi debet quod hoc faciat affectionis, & non fornicationis causa. ut sup. de præsum. c. cum in iuuentute. Item cum legatus ecclesiæ Romanæ & maximè cardinalis equum uel aliud modicũ recipiat ab eius cognato, cui cõfert aliquid spirituale, credẽdum est quod non simoniæ, sed necessitatis causa recipiat. ut sup. de simoni. ca. & qõnes, & hoc ideo contingit. quia quilibet præsumitur bonus, donec cõtrarium probetur. ut sup. de scruti. c. uno. sup. de præsumptio. ca. dudum. & nullum sue salutis immemorem. ut 2. q. ult. c. sancimus. alia iura dicunt in humaniorum partem in dubijs declinãdum. ut de transactio. c. ult. 50. dist. cap. eos Alia, in dubijs, quod tutius est, tenere debemus. ut sup. de presby. non bapt. mi. cap. ueniens. sup. de bapt. & eius effec. c. cap. de quibusdam. de constit. dist. 4. c. si nulla. & dist. 1. ca. presbyteri. Alia in dubijs suis conscientijs homines relinquuntur. sup. de iureiurand. ca. mulieri. 33. dist. cap. habuisse. Tertia regula est.
5 † Vtilius scandalum nasci permittitur, q̃ ueritas relinquatur. scilicet fidei, uel veritas bonæ vitæ. Triplex est enim ueritas, bonæ uitæ, & hæc nunquam dimittatur propter aliquod scandalum; quia pro nullo scandalo debet committi mortale peccatũ. ut sup. de noui ope. nunc. c. cum ex iniuncto, circa fin. Item iusticiæ respũ iudicis, disciplinæ respectu prælati. Et in his aliquando ueritas dimittitur propter scandalum. vt 23. q. 4 c non potest. Vnde uersus. Est uerũ vitæ, doctrinæ, iusticięque. Vnum semper habe, duo propter scandala linqui.
6 † Quarta regula est, quod non est licitum simile ad hanc regulam de consec. dist. 1. c. sicut. & dist. 5 ca. peruenit. & di. 5. c. discipulo. sup. de fur. c qui p necessitate. Et est ratio; qui necessitas est contraria uoluntati. ff. quod met. causa. l. 1. & nullum peccatum, nisi uoluntarium. vt 15. q. 1. §. 1. & c illa. † Quinta, quod
7 latentur, aut per uim, uel alias illicite introductum est, nulla debet stabilitate subsistere. in hac potest poni exẽplum in exactis latenter, aut per impressionem, aut per dolum à prælatis introducta, quæ subsistere de iure non debent. vt 10. q. 3. cap. quia cognouimus. supra de excess. præla. c. sane. uel potest poni exemplum in consuetudine irrationabili introducta latenter, uel per uim,

quæ

quæ subsistere non debet. ff. deli. & se. consu. l. quod non ratione. sup. de cõsuetud. cap. ult. † Sexta in ipso causæ initio non est quæstionibus inchoandum, contingit hoc ideo, quia ad quæstiones non peruenitur, nisi per præsumptiones, & iudicia; & propterea non est a quæstionibus inchoandum. ut dicit hic, & ff. eod. titu. l. 1. Respon. 1. & C. eod. tit. l. miles. † Septima quicquid in sacratis Deo rebus & episcopis agitur, pro sacrilegio reputatur, quia sacra sunt & à quocunque uiolari non debent sacrilegium enim committitur, si res ecclesiæ diripiantur, ut 1. quæst. 3. cap. peruenit. 16. q. 7 cap. 2. 17. q. 4. c. si quis domum. sup. de fo. compet. cap. conquestus. sup. de senten. excom. ca. conquesti. & quod dicit sacratis, supplè maximè; nam & non sacratæ priuilegium habent, ut seruientes ecclesiarum. ut 12. q. 4. cap. ecclesiarum seruos. sic & cum iniuria infertur personis ecclesiasticis. ut 17. q. 4. cap. si quis suadente. & quod hic dicit de episcopis subaudi maxime. 17. qu. 4. cap. si quis deinceps. Octaua, † qui ex timore facit præceptum, aliter quàm debeat, facit; & ideo iam facit, intelligendum est de præcepto diuino, & de eo qui illud facit timore seruili, qui non potest esse simul cum charitate, unde talem timorem habens non potest mandata domini adimplere, cum non sit in charitate, quæ est summa omnium bonorum operum. ut de pœni. distin. 2. cap. charitas. secus est de timore filiali, qui simul habetur cum charitate, unde qui timet Deum faciet bonum. Item timor seruilis introduxit filialem, sicut seta, filum, vel lignum, ut de pœni. dist. 2. c. sicut seta. unde dicitur, crescit charitas, & minuitur timor, ut de pœni. dist. 2. ca. forte nata. perfecta uero charitas foras emittit timore. ut 23. q. 6. cap. schismatici. qui igitur timore seruili facit præceptũ Dei, nec facere intelligitur, ut dictum est. † Nona, offendens in uno factus est omnium reus. quod sic intelligo, ut offendens in uno peccato mortali, quia reus omnium, quo ad sufficientiã damnationis, ideſt ita sufficiat unũ ad æternam damnationem, sicut omnia. Vel offendens in uno, ideſt in una uirtute; nam statim subintrat uitium uirtutis oppositum, cum excluditur uirtus. ut 32. quæst. 1. cap cum denunciatur improbitati. & sic cum habeat unum uitium mortalis peccati, omnium uirtutum factus est reus; quia nullam habet uirtutem. Vel uno ideſt in charitate, sine qua nemo potest saluari, ac si omnium peccatorum reus esset; & simile ad istud de pœni. distin. 6. cap. 1. † Decima non potest esse pastoralis excusatio, si lupus oues comedat, & ipse nescit. hoc ideo contingit, quia de custodia tenetur. ff. loca. & condu. l. qui mercedem pastor enim uigilare debet, & animam suam ponere pro ouibus. ut 23 q 4 c. tres personę. & ideo tenetur de culpa, sicut custos carceris. ut ff. de custo. & ex. reg. l. vlti. non igitur excusatur pastor ignorantia, quia de negligentia tenetur, ut prælatus. 91. dist. cap. dictum. sicut nec excusatur custos fornacis, si obdormit vel negligenter custodit, & ignis euagatus uillam incendit. ut ff. ad l. Aquil. l. si seruus. † Vltima regula est, indignum est & à Romanæ ecclesiæ consuetudine alienum, ut pro spiritualibus facere quis homagium compellatur. hoc ideo, quia simonia committitur. ut supra de simon. cap. si diligenti. Sed sacramentum de fidelitate, & si clericus priuatus non debeat suo prælato præstare. ut sup. de maio. & obe. c. legebatur. si tamen hęc consuetudo deposcat, præstabitur. ut sup. de uerb. sig. ca. cum clerici. supra de elec c. qualiter. sed à prælato de iure præstatur suo superiori. vt supra de iureiur. c. nullus. 23. dist. ca. quanquã. Sed quamuis pro spiritualibus temporalia non præstantur affectio tamen & charitas indebite non censentur. Solent .n. homines quadam prærogatiua amoris diligere illos, à quibus se percepisse beneficia recognoscunt. ut supra de testa. c. cum in officijs. Cum igitur doctri-

na iu-

na iuris canonici, spirituale sit obsequium, potes ò lector mihi retribuere spiritualiter in effectu. sed sufficit si non petrahas, si hoc opus laudibus attolleadum lingua non carpas venenata. Sunt enim quidam, qui in primo, se æstimant, vt bona quæ viderint, discere contemnant, & quod grauius est, aliorum opuscula quanquam vltima dente lineam vltro suffundunt, sicubi verò reperiris quod aliorum dicta corripiant, non turberis; hæc enim cõscientiæ quædam exegit temeritas; quæ in offensam incidere timuit omittendo hæc cui vtilitas suasit & indixerit. si fortasse legeris quod in apparatu meo memineris te vidisse, considera quod non omnes qui summam habituri sunt, habeant apparatum, & propterea malui repetere quàm deesse.

FINIS.

REGISTRVM.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll.

Omnes sunt Quaterniones, preter Ll, qui est Sexternio.

VENETIIS,
Apud Ioannem Baptistam Hugolinum. 1586.

GO

Omni

Hac pot
no re
& lib
eis de
einsd

Apud